Onorúgame nila ra'íchali

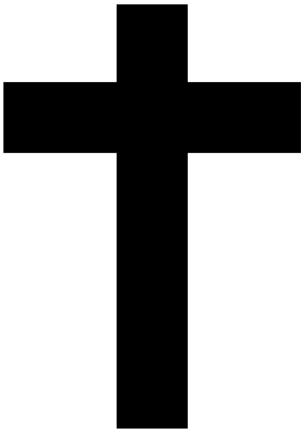

New Testament in Tarahumara, Western (MX:tac:Tarahumara, Western)

Onorúgame **nila ra'í**chali
New Testament in Tarahumara, Western (MX:tac:Tarahumara, Western)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tarahumara, Western

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tarahumara Baja [tac], Mexico

Copyright Information

©Wycliffe Bible Translators, Inc. 2008
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tarahumara, Western

©Wycliffe Bible Translators, Inc. 2008
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
- You include the above copyright and source information.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
5abd0d10-18f8-5f78-aab1-438647421555

Contents

SAN MATEO 1
SAN MARCOS 80
SAN LUCAS 129
SAN JUAN 213
HECHOS 276
ROMANOS 366
1 CORINTIOS 400
2 CORINTIOS 431
GÁLATAS 454
EFESIOS 467
FILIPENSES 478
COLOSENSES 486
1 TESALONICENSES 493
2 TESALONICENSES 500
1 TIMOTEO 504
2 TIMOTEO 514
TITO 521
FILEMÓN 525
HEBREOS 527
SANTIAGO 555
1 PEDRO 564
2 PEDRO 573
1 JUAN 578
2 JUAN 587
3 JUAN 589
JUDAS 591
APOCALIPSIS 595

Regá Anime Osale Mateo Ruig**á Chu'sí**ligo **Esukristo Jena Wijchimoba Asagá**

Jena ruwimela chieri níligo alué Esukristo rijimala 'we 'ya mochígame ta'chó o'chérachi Esukristo

1 Jena apélichi uchú suwábaga ralámuli rewalá, alué napu Esukristo rijimala* nílige, alué napu 'ya mochígame nílige Esukristo ta'chó ochérachi. Alué Rabí 'lige Abraámi abiena rijimala nile alué Esukristo, alué ralámulika 'we 'ya ejperégame nílechigó ta'chó ochérichi Esukristo.

2 Alué Abraámika Isaki o'nola nile. 'Lige Isákika Akobo o'nola nile. 'Lige Akóboka Jurá o'nola nile 'lige alué Jurá chega rijimala o'nola nile.

3 'Lige Juraka Páresi o'nola nile, 'lige abiena Sárachigó. Alué Páresi 'lige Sara eyélaka Tamari anilime nile. 'Lige Páresika Esromi o'nola nile. 'Lige Esrómika Arami o'nola nile.

4 'Lige Arámika Aminarabi o'nola nile. 'Lige Aminarábika Naasoni o'nola nile. 'Lige Naasónika Salmoni o'nola nile.

5 'Lige Salmónika Bosi o'nola nile. 'Lige Bosi eyélaka Rajabi anilime nile. 'Lige Bósika Oberi o'nola nile. 'Lige Oberi eyélaka Ruti anilime nile. 'Lige Obérika Isaí o'nola nile.

6 'Lige Isaíka alué wa'lula Rabí o'nola nile. 'Lige Rabika Salomoni o'nola nile. 'Lige Salomoni eyélaka Uríasi anilime rió 'yula nile.

7 'Lige Salomónika Roboami o'nola nile. 'Lige Roboámika Abíasi o'nola nile. 'Lige Abíasika Asa o'nola nile.

8 'Lige Ásaka Josapati o'nola nile. 'Lige Josapátika Jorami o'nola nile. 'Lige Jorámika Usíasi o'nola nile.

9 'Lige Usíasika Jotami o'nola nile. 'Lige Jotámika Akasio o'nola nile. 'Lige Akásioka Esekíasi o'nola nile.

10 'Lige Esekíasika Manasesi o'nola nile. 'Lige Manasésika Amoni o'nola nile. 'Lige Amónika Josíasi o'nola nile.

11 'Lige Josíasika Jekoníasi o'nola nile 'lige alué chega rijimálachigó. A'lige bamí o'tole alué sontalo Babilonia mochígame alué ralámuli israelita, preso o'tole.

12 A'kinana napu'lige ku sebasa alué ralámuli ku alé Israeli anilichi, Jekoníasika Salatieli o'nola nile. 'Lige Salatiélika Sorobabeli o'nola nile.

13 'Lige Sorobabélika Abiuri o'nola nile. 'Lige Abiúrika Eliakimi o'nola nile. 'Lige Eliakímika Asori o'nola nile.

14 'Lige Asórika Saroki o'nola nile. 'Lige Sarókika Akimi o'nola nile. 'Lige Akímika Eliuri o'nola nile.

15 'Lige Eliúrika Eleasari o'nola nile. 'Lige Eleasárika Matani o'nola nile. 'Lige Matánika Akobo o'nola nile.

16 Akóboka José o'nola nile alué napu María 'yula nílige. 'Lige alué Maríaka Esusi eyela nile, alué napu Kristo anilime ju. (Krístoka aniame ju Onorúgamete julárigame. Jípeko Esukristo anilime júkuru.)

17 Makué naómana chojkégame nile alué Abraámi rijimala Rabí ta'chó ochérachi, 'lige Rabí ochérale. 'Lige alué Rabí rijimala abechigó makué

* **1:1** E'nesi glosario «ancestor».

naómana chojkégame nile. 'Liko alué ralámuli israelita 'ma o'tóleru alé Babilonia anilichi. 'Lige a'kinana alué simírasa uchéchigo makué naómana chojkégame o'chérale. 'Liko bijí ta'chó ochérale alué Kristo, alué napu Onorúgame júlale.

Jena ruwimela churigá ochériligo Esukristo

18 Jipe 'la ruimé ne churigá ochériligo Esukristo: Maríaka tárigame nílekuru José 'yuga newímili nile, 'lige tabilé 'cho 'yuga gojchichi José alué María 'yuga, alué María 'ma wa'lú rojparale u'tátiri ajchágame nile rojpachí, Onorúgame Alawala 'sile napurigá rojparámala alué María.

19 'Lige José tabilé che ikisá nílele chu'simia. Alué Joseka uché bilé rió 'yuga gojchíligo mayele alué María. Tabiléchigo che aníleko, 'we a'lá ralámuli nile alué José, alué Joseka tabilé chojkila neraga che'wánilile alué María. Alué Joseka tabilé najkile napurigá chijunámala alué María uché jaré ralámuli 'yuga. Alekeri tabilé che aninálile, 'lige tabilé newima olale alué mukí 'yuga.

20 'Lige 'we 'nátale alarigá 'simia, 'lige bilé rukó remule bilé santo ánjeli. 'Lige alué santo ánjeli anele alué José:

—Mué José, mueka Rabí rijimala júkuru, alué 'we 'ya bejtégame. Tase majawa newía alué María 'yuga. Alué napu ranélimili ju María, alueka pecha bilé rió ranala nímalagó, pe Onorúgame Alawala 'sile napurigá ochéramala alué u'tátiri.

21 Alué Maríaka bilé u'tátiri ranélimili júkuru, 'lige mueka Esusi anilime rewá ujchémili júkuru. Esusi aniáká alueka aniame júkuru «alué napu ralámuli buinámili ju alé resítirichi.» Asíriga 'la alarigá nímala.

22 Suwábaga alarigá ikile napurigá anílige Onorúgame. Alué rió napu ruyame nile napu Onorúgame anele† regá anile:

23 Bilé mukí tabilé 'wesi rió 'yuga asigá pe bi'neli asigá
rojparámala u'tátiri ajchágame nímala.
'Lige ochéramala alué u'tátiri,
'lige Emanueli anilime nímala.
Emanuélika pe aniame ju «Onorúgame 'la ramué 'yuga ajtí.»‡

24 Napu'lige José bujsasa, alarigá 'sile napurigá nulélige alué santo ánjeli alué napu Onorúgame júlale. 'Liko alué José 'ma o'tole María bo'né bejtélachi napurigá bo'né 'yula neraga.

25 Tabiléchigo 'yuga gojchile ko ta'chó ochérachi alué u'tátiri, 'lige 'ma ochérasa alué u'tátiri, Joseka Esusi anilime rewá ajchele alué u'tátiri.

2

Jena ruwimela jaré rió 'we machime 'síligo alué u'tá Esusi e'nemia

1 Esúsika Beleni anilichi ochérale, alé ejiro Jurea anilichi. Esúsika ochérale napu'lige Erore wa'lula nulame kachi alé alué we'é bo'ígichi. 'Lige alé we'ká riógichi Rusaleni anilichi sébale jaré rió so'pilí 'we machime. «Mago» anilime nile alué rió yolí ra'íchaga. 'Lige 'nákatu napu rayénali ma'chíname ju alé Rusaleni asiruga, aleka neraga jsile alué rió.

2 'Lige alué ralámuli «mago» alé we'ká riógichi Rusaleni sébaga rukele alué wa'lula Erore:

—¿Koche ajtí alué wa'lula ralámuli jurío nuleme alué napu kulí ochérale? Alé 'nákatu napu rayénali ma'chíname ju jena Rusaleni asiruga aleka enágame

† **1:22** E'nesi glosario «profeta». ‡ **1:23** E'nesi Isaías 7:14.

etératuru bilé so'pilí, 'lige alué so'pilika pe ruyame ju 'ma ochériligo alué napu Wa'lula nímili ju. Alekeri jsirúpá ramué 'we a'lá nirániliga.

3 'Lige alué wa'lula Erore akisá alué ra'íchali, asíriga we'ká 'nátale. 'Lige aminá uché jaré ralámulitiri alé Rusaleni mochígame asíriga we'ká 'nátalechigó alué ra'íchali akisá.

4 'Lige alué wa'lula Erore suwábaga balé e'wélala bayele, 'lige aminami alué e'wélala Moisesi nila nulalí benírame abiena bayéleru. 'Lige rukele koche ochérimili níliga alué Kristo, alué napu Onorúgame julámili nílige.

5 'Lige anile alué ralámuli:

—Alé Beleni anilichi ochéramili ke, alé napu Jurea anilime ejiro ju. Alarigá osale alué napu ruyame nílige napu Onorúgame anélige, napu 'ya bejtégame nile. 'Lige regá anime osale:

6 Alé we'ká riógichi Beleni anilichi
napu ju Jurea anilichi ejiro,
pe u'kabi riógame ju alé Beleni,
'wéchigo najtékame kéréko me'tagá suwábaga we'ká riógachi,
aléchigo ochérimili kame Wa'lula,
alué napu ne'chí oyérame ralámuli israelita anilime
repúmili ju abé i'libeko.*

7 'Liko alué wa'lula Erore alué ralámuli «mago» bayele. Alué Eróreka tabilé najkile napurigá uché jaré ralámuli machimela alué rió 'yuga ra'ichálichi. 'Liko rukele chiéniko kachi ma'chíniliga alué so'pilí.

8 'Liko alé we'ká riógichi Beleni júlale, 'lige anele:

—'Mi alé Belénichi simáwagó alué u'tátiri e'nemia pala ajtigá. 'Lige 'la rewisúká alué u'tátiri, 'liko yati juláwaká bilé rió ne'chí ruyéniliga, néchigó simémpá alemi e'nemia, 'lige 'we a'lá niramia aminami. (Eróreka pe me'lináliga anile alué u'tátiri.)

9 'Lige gepusa alué ra'íchali napurigá anílige alué wa'lula Erore, 'liko yati simíbale alué «mago». 'Lige uchéchigo siné etele so'pilí. 'Lige alué so'pilí re'pami rewigáchimi neraga enale, bajchabemi enale napu e'yénale alué ralámuli «mago», 'mi alemi enale napu asale alué u'tátiri. 'Lige asíbale alué so'pilí alé amóbami neraga napu asale alué u'tátiri.

10 Alué bakiá rió etesa alué so'pilí, asíriga ra'sálále.

11 'Lige galírale sébaga etele alué u'tátiri a'bé bo'igó eyela ajtígichi María anilime. 'Liko chojkóbisiga jábale 'we a'lá nirame kórigá alué u'tátiri. 'Lige gajoni i'pule, alué gajónika pe e'karúgame mochígame nile kónilime asíriga najteme. 'Oro kógile, 'lige aminami o'kuítiri, 'lige aminami bilé tábiri 'we a'lá suwé júkame «mira» anilime.

12 'Lige okoka bi'tigá alué «mago», Onorúgame remule, 'lige remugichi anele tabilé simánilile ku napu asálige alué Erore. Alekeri ku ejperélachi simíbale, se'wí boichí simárale.

Jena ruwimela José Ejipto o'tóligo Esusi júmisiga simíbaga

13 A'kinana napu'lige alué ralámuli «mago» ku ejperélachi simasa, José bilé santo ánjeli etele remuka. 'Lige alué ánjeli anele alué José:

—'Ma asísawa, yati simigá 'ma mutuka alué u'tátiri 'lige 'ma 'yúriwa mué upila, wamí Ejipto anilime we'é bo'ígichi simawa. Alé mochiwa napu'lige ne

* **2:6** E'nesi Miqueas 5:2.

aní a'lige si. Eróreka alué u'tátiri 'yaga einámala me'linálíga. Alekeri júmasawa jena mochiga.
14 'Lige José 'ma asísale 'lige u'tátiri mutule 'lige simile eyélatiri 'yuga, 'lige rukó júmasale, Ejipto simiba.
15 Wamí 'mi alé Ejipto mochile napusí Erore mukusá. Onorúgame 'ya anile alarigá ikimeo. Alekeri lakile napurigá osale bilé rió napu ruyame nile napu anélige Onorúgame. Regá anile: «Neka bayékuru ne inolá alé Ejipto ajtígachi.»

Jena ruwimela Erore nuláligo me'líniliga suwábaga u'kuchítiri

16 Napu'lige alué Erore machisá alué ralámuli «mago» ku simíbaligo tabilé ruigá, asíriga ayoga rejpile. 'Liko nulale me'líniliga suwábaga u'kuchítiri oká bamígame go'nágana, alé we'ká riógichi Beleni o'chérigame, 'lige aminami alé a'bemi we'ká riógichi o'chérigimetiri. Alué ralámuli «mago» bajchá etéligame so'pilí anilía 'ma oká bamí nílekuru, alekeri me'linálile u'kuchítiri alué Erore oká bamígame 'lige ta'chó oká bamime.
17 'Lige alarigá sébali ikile napurigá osale alué rió napu ruyame nile napu Onorúgame anélige napu Jeremíasi anilime nile, regá anime osilí:
18 Suwábaga alué ralámuli alé we'ká riógichi Ramá mochígame
asíriga akéturu 'we sewékame nalachi bilé mukí
alué mukí Rakeli† anilime asíriga nalá ajtigéturu
'kúchila na'temaka.
'Lige alué Rakeli tabilé najkíturu napurigá gu'íriwa,
alué u'kuchítiri 'máchigo suwíligime.‡
19 Napu'lige Erore mukusá a'kinana, José etele remuka bilé santo ánjeli. Onorúgame nuleme nile alué santo ánjeli. 'Lige alué José Ejipto asale. 'Lige anele alué santo ánjeli alué José:
20 —'Ma asísawa, 'ma ku 'yúriwa ye u'tátiri 'lige eyélatiri, 'ma ku 'mi simawa Israeli anilichi. 'Máchigo suwíligame alué napu ye u'tátiri me'linálime nílige. Alekeri jípeko 'la júkuru ku 'mi alé simalia.
21 'Lige asísale alué José 'lige u'tátiri o'tole 'lige eyélatiri ku 'mi alé Israeli anilichi.
22 'Lige napu'lige José machisá alué Erore inolá Arkelao anilime wa'lula karao alé Jurea anilichi ejiro, asíriga majale alué José, tabilé siminálile 'mi alé. 'Lige José remule Onorúgame. 'Lige Onorúgame 'we a'lá anele alué José napurigá Galilea anilichi ejiro 'lina simela, alekeri simile alué José alé Galilea anilichi ejiro.
23 'Lige alé sebasa Nasareta anilichi we'ká riógichi simíbale ejperélimia. Alué 'ya mochígame ralámuli napu ruyame nílige, napu anele Onorúgame anile alé Nasarétachi bejtélimio alué Esusi. Anile «nasareno»§ anélime nímará Esusi.

3

Jena ruwimela Juani, alué napu ralámuli rewarame nílige, rejcholi ruwíligo bilena napu tabilé 'wesi galí jágame nile

† **2:18** Rakélika Abraámi upila nile. Alueka mukule 'we 'ya alé a'bé Beleni anilichi. Alarigá aniáká naláligo Rakeli, alueka aniame ju alué we'ká u'kuchítiri eyela alé Beleni mochígame naláligo. ‡ **2:18** E'nesi Jeremías 31:15. § **2:23** E'nesi glosario «nasareno».

1 A'kinana we'ká bamí alué Juani napu ralámuli rewarame nílige, nawale
alé Jurea anilime ejírochi napu ta'wesi galí jágichi nílige. 'Lige alé pee u'kume
nile, 'lige ba'wí ename nile alé. 'Lige rejcholi ruwile alé sebasa.
2 Anile:
—'Ma a'rewa alué chátiri 'nátili. 'Ma ku 'la na'tawa, 'máchigo pe 'we
nawámili kame Onorúgame suwábaga ralámuli nulemia.
3 Alué rió napu ruyame nílige napu anélige Onorúgame, 'we 'ya bejtégame
nílige, alué napu Isaíasi anilime nile, alué 'sile osá alarigá nochamio alué
Juani. Regá anime osale:
Bilé ne'ome akerúguru alé napu pee u'kume nile.
Regá e'wele ra'icháchane:
«Newiwa bilé bowé Wa'lula Onorúgame.
Newiwa bilé bowé 'la wajchígame.»*
4 'Lige alué Juani o'páchalaka kameyo anilime ajágame gupala newárigime
nile. 'Lige wi'chí wasíbaligame nile. 'Lige ojchí go'yame nile alué Juani, 'lige
aminami ijampre ba'wila melalo go'yame nile, alué napu jami nerúgame
'ínili.
5 'Lige wamí 'naka we'ká riógachika Rusaleni anilíchika jsile ralámuli alué re-
jcholi akimea, 'lige we'kaná riógichika jsile alé Jurea anilichi ejiro mochígame.
'Lige abiena jsile uché bilena we'kaná riógame na'lebo 'nálige wa'lú bakó
bo'ígichi ejperégame, Jorani anilime bakó.
6 Napu'lige ralámuli ruisá 'we resí nokigá járome koriá, najkigá nokale
napurigá Onorúgame 'la e'kámala, 'liko Juani rewarale alué ralámuli alé Jorani
anilichi bakochi.
7 'Lige jaré rió jurío sébale okaná chojkégame. Ye okaná chojkégame bariseo
nile jaré, 'lige saruseo nile jaré. 'We benírame nile napurigá 'we a'lá gatewa
bilé nóchali, a'boi 'lina tabiléchigo sébali olame nílekó. Alueka pe jsile najkigá
napurigá rewarawa ba'wichí bokobuga Juánite. 'Lige Juani anele e'wele
ra'íchaga:
—¡'Émika pe napurigá sinowí 'kúchila alarigá júkuru, asíriga 'yégame júkuru
'emi! ¿Chieri aníbeché júmasiwa napurigá tabilé gastigáriwa?
8 'Ma a'réwaguru alué tabilé 'la nóchali nocha napurigá suwábaga ralámuli 'la
etémala 'emi 'ma ku 'we a'lá 'nátili 'nátame ko.
9 'Émika Abraámi rijimala korime júkuru, alué 'we 'ya ajtígame, alekeri
mayé 'emi Onorúgame 'la e'kamio. Tase alarigá na'tawa, tabilé chéré rekó
rijimala nírige Abraámi. Onorúgameka pe napuyépiri ralámuli e'kame ju, pe 'la
Onorúgame 'yuga 'nátame nísaká alué ralámuli. Onorúgame alarigá na'tásaká
rejtétiri 'ma Abraámi rijimala gainámaleké.
10 Rejpilaka 'ma listo bo'í napurigá rojá me'tépua. Suwábaga rojá napu ekí
tabilé rakeme ju 'ma me'tékime júkuru 'lige e'kósilime ju.†
11 Neka pe iligá ba'wite rewaráguru, napurigá ralámuli etémala 'emi 'ma
a'réligo alué chátiri 'nátili. Abé i'libeko uché bilé sebámala abéchigo najtékame
me'tigá ne'chí. Alueka Onorúgame Alawala 'yámala ralámuli. Neka tabilé
ikiáré napurigá ne alué rió akalá o'toa napurigá pioni neraga.
12 Alueka 'ma wejpamoa chujkúkuru ri'ligó sonolá e'kósimia. 'Lige rakálaka
'ma gatémala bilena rekóachi, 'lige sonolaka 'ma e'kósamala na'ite. 'Lige tajsiné
cho'mela alué na'í. Yeka pe tétali ju.

* **3:3** E'nesi Isaías 40:3. † **3:10** Yeka pe ruyame ju, 'emi tabilé 'la nochásaká Onorúgameka 'ma 'légana injiérnochi 'lumio.

Jena ruwimela 'ma rewarálirigo Esusi

13 'Lige sébale Esusi alé bakochi Jorani anilichi, alé Galilea anilíchika simile
alué Esusi. 'Lige alé ilile Juani, 'lige Esusi najkile napurigá rewarawa alué
Juánite.
14 Napu'lige sebasa alué Esusi, 'lige Juánika tabilé rewaránilile alué Esusi,
'lige anele Juani alué Esusi:
—Ne 'nalina rewarárigame nímili júkuru muete. ¿Chonigá najkí mué na-
purigá ne mué rewarámala?
15 'Lige Esusi anile:
—Abiena 'la julke mué ne'chí rewará. Onorúgameka larigá najkiame, 'la
'we a'lá sébali oliame júkuru napurigá najkí Onorúgame.
'Liko Juani rewarale alué Esusi.
16 Napu'lige Esusi rewarásiga ba'ichí bokobuga 'lige ku ma'chínasa am-
iná suwemi, 'pa rewagachi 'ma i'púriga ilíbale 'lige Esusi etele Onorúgame
Alawala 'pákana enágichi napuyeri bilé baloma neraga.
17 'Lige bilé ra'íchame anile 'pa rewigáchika. Regá anile:
—Ye júkuru ne Inolá napu 'we galé ne. Asíriga 'la ganíliga ajtí ne alué 'yuga.

4

Jena ruwimela alué Satanasi 'we najkíligo napurigá Esusi e'wímala alué Satanasi

1 'Liko Onorúgame Alawálate o'tóleru Esusi 'mi bilena tabilé riógachi.
Remónisika 'we 'yégali olánilile Esusi napurigá Esusi tabilé 'la nochámala.
2 Esúsika oká liá rawé 'lige rukomi tabilé go'ale. A'kinana kulí e'luíle.
3 'Lige Remónisika a'bé nawile 'yéginiliga Esusi, 'lige anele Remónisi alué
Esusi:
—'La bijchiá Onorúgame Inolá níriká, baní gaináriwagó alué we'ká rejté.
4 'Lige Esusi nejele:
—Onorúgame nila ra'íchali aní: «Tase pe go'ámecho go'gá ejperélamala
ralámuli, abiena semátiri ra'íchali Onorúgame nila rejcholi 'nátaga ejperélamala
ralámuli.»*
5 'Liko alué Remónisi Rusaleni o'tole Esusi 'lige asíriga re'pá ilígame wa'lú
re'obachi amoba 'mórale,
6 'lige anele:
—'La bijchiá Onorúgame Inolá níriká 'légana o'pachípuagó jena iligá. Regá
aní Onorúgame nila ra'íchali:
We'ká santo ánjeli julámala ne napurigá mué repúmala.
Alué santo ánjeli nokimela mué cha'piá sekate
napurigá ta iwégame chibámala mué 'légana wijchí.†
7 'Lige Esusi anile:
—Abiena regá aní Onorúgame nila ra'íchali: «Tabilé o'pochípua
napurigá Onorúgame mué gu'írimala, mueka pe tonto neraga re'eme
kame.»‡Onorúgameka tabilé najkí napurigá bilé tonto neraga o'pachípua.
8 'Lige alué Remónisi uchéchigo siné o'tole Esusi bilena rabó re'pá ilígame,
9 'lige anele alé o'tosá:

* **4:4** E'nesi Deuteronomio 8:3. † **4:6** E'nesi Salmos 91:11-12. ‡ **4:7** E'nesi Deuteronomio 6:16.

—'Nee, aka e'nébá bochígimi gawichí napu ma'chí 'lige suwábaga ralámuli etéru'é napu ekí mochí jena wijchimoba, aka e'nébá asíriga 'la suwétiri kámpá. 'Lige suwábaga ye 'yámala ne mué 'la chojkóbisiga iligá nirásaká mué ne'chí.

10 'Lige Esúsika anele:

—'Mi simigá mué Satanasi, cha 'yégame ke. Regá aní Onorúgame ra'ichálila: «Pe alué Wa'lula Onorúgamecho 'la niraga etewa, pe alekecho 'la e'wiwa.»§

11 'Liko alué Remónisi 'ma waná simile alé Esusi ajtígichi. 'Liko yati neraga jsile santo ánjeli go'ame 'yamia Esusi, 'lige aminami gu'írimia.

Jena ruwimela Esusi pe kulí siné o'wínaligo nocha alé Galilea anilime ejírochi

12 Esusi akele Juani galírale bajchárigа ajtigó. 'Lige simile Esusi uchéchigo ku Nasareta anilichi Galilea ejírochi.

13 Tabiléchigo bejterálekó alé Nasareta anilichi, pe chebilena we'ká riógichi simile bejteramia Kapernaumi anilichi. Alé a'bé nile wa'lú ba'wí ilígichi. 'Yako alé sébale alué ralámuli israelita napu Sabuloni chojkégame nile, 'lige napu Neptalí chojkégame nile napu'lige bajchá sébalige alué ralámuli israelita alé Kanani. Makué oká chojkégame nile alué ralámuli israelita.

14 Alueka alé simílekuru, alarigáchigo osáligime 'ya bejtégame rió Isaíasi anilime, napu ruyame nílige napu Onorúgame anélige alarigá ikimeo. Regá anime osale:

15 Alué we'é Sabuloni anilime 'lige Neptalí anilime,
napu wa'lú ba'wí ilí,
alé simírame bowé bo'í,
alé ju, alé napu Jorani anilime bakó bo'í,
alemi napu bokuíme ju rayénali Jorani anilichi asiruga,
napu jipe ju ejiro Galilea anilime,
napu ejperégame nile ralámuli tabilé jurío.
16 Alué ralámulika tabilé machime ju Onorúgame.
Jípeko 'máchigo sébako Onorúgame Inolá
napurigá bilé ra'ósali neraga.
'Lige alué ralámuli asíriga resítiri nóchali nocha mochile.
Jípeko 'ma sébaguru 'we a'lá semátiri ra'ósali.
Jípeko 'ma námamaleké alué ralámuli.*

17 'Lige alé sebasa Esusi, a'lige kulí o'wínale rejcholi beniria. Regá anile:

—'Ma a'rewa alué resítiri nóchali. 'Ma amulí seba raweli napurigá Onorúgame suwábaga ralámuli nulémala. Alekeri 'ma ku 'la 'nátame gainawa.

Jena ruwimela Esusi bayéligo naó rió ro'chí i'mume

18 Esusi enale suweke wa'lú ba'wí ilígichi Galilea anilichi. 'Lige alué Esusi oká rió etele bi'lepi o'nógame. Bilé Simoni anilime nile. Oká rewégame nile alué Simoni, Pegro anilime nílechigó. 'Lige uché bileka Antresi anilime nile. 'Lige alué rió ba'ichíkana pa uchule alué morali ro'chí cha'pináliga alué morálite.

19 'Lige anele Esusi alué oká rió:

—Jeka simasi ne'chí 'yuga. Jípeko 'emi nokimela ralámuli gu'iria buyana chátiri bowechi e'yéname.†

20 'Lige alué oká rió a'rele alué morali 'lige simíbale alué Esusi 'yuga.

---

§ **4:10** E'nesi Deutoronomio 6:13. * **4:16** E'nesi Isaías 9:1-2. † **4:19** Esusi anile: Ralámuli i'mume nímala 'emi.

21 'Lige abé a'mibemi e'yéniga Esusi uchéchigo jaré rió etele. Santiago anilime nile bilé, 'lige uché bilé Juani anilime nile. Sebereo 'kúchila nile alué oká rió. Bilé bárkochi mochile alué oká rió o'nola 'yuga morali napisua. 'Lige Esúsika bayele alué rió.
22 'Lige 'ma a'rele alué barko o'nola 'yúriga, 'lige simíbale Esusi 'yuga.

Jena ruwimela Esusi we'ká ralámuli benírаligo

23 Esusi bochígimi eyénale alé Galilea anilichi ejiro. Napu ekiná we'ká riógichi Esusi ruwile Onorúgame ra'ichálila ra'íchali 'lige napu ekiná u'kuchí jurío re'obálachi alé «sinagoga» anilichi. 'We a'lá semáriga ruwile alué ra'íchali churigá nulamio Onorúgame. 'Lige suwábaga ralámuli sa'wale napu ekí nayúkame nile.
24 'Liko suwábaga ralámuli napu ichúrimi ejperégame nílige Siria anilichi 'ma akele alarigá nocha ajtigó Esusi. 'Lige a'pale suwábaga ralámuli napu ekí nayúkame nílige, jaré asíriga a'wágame o'kome, 'lige jaré u'kuchípala remónisi mochígame, 'lige jaré rekúpame, 'lige jaré sujírigame. 'Lige Esúsika 'ma suwábaga sa'wale.
25 'Lige asíriga we'ká ralámuli najátale alué Esusi. Alé Galilea anilime ejiro mochígame, 'lige ejiro Rekápolisi mochígame ralámuli abiena najátale Esusi, 'lige Rusaleni mochígame ralámuli abiena najátale Esusi. 'Lige Jurea ejiro mochígame ralámuli abiena najátele Esusi. 'Lige alé bakochi Jorani na'lebo 'nálige 'omi niraga napu ma'chínami ju rayénali we'ká riógachi mochígame ralámuli abiena najátale Esusi.

5

Jena ruwimela Esusi rejcholi benírilіgo bilena rabomi asigá

1 Napu'lige Esusi suwábaga ralámuli etesa, bilena rabomi simile 'lige asíbale alé rabomi. 'Lige alué oyérame ralámulika a'bé mochíbale.
2 'Lige Esusi o'wínale ra'icha ralámuli beniria.
3 Regá anile Esusi:
—Onorúgameka 'we ganíliga eteme ju (yolí ra'íchagaká ‹‹dichoso›› anime chujkú) alué ralámuli 'la machime rokárikó Onorúgame a'walila. Onorúgame 'we a'lá nulémala alué ralámuli.
4 › Onorúgame 'we ganíliga eteme ju alué ralámuli napu jipe 'we seweka mochí, alué ralámuli 'we a'lá semati raweli 'yawa Onorúgamete.
5 › Onorúgame 'we ganíliga eteme ju alué ralámuli napu tabilé riólame ju. Alué ralámulika 'la narémala alué napu Onorúgame nejímili ju.
6 › Onorúgame 'we ganíliga eteme ju alué ralámuli napu 'we a'lá bijchiá e'wánilime ju napu Onorúgame nulame ju. Onorúgameka 'we a'lá nabí gu'írimala alué ralámuli napurigá 'la bi'lepi na'támala senibí Onorúgame 'yuga.
7 › Onorúgame 'we ganíliga eteme ju alué ralámuli napu 'we na'temame ju uché jaré ralámuli. Onorúgamechigó a'chigóriga na'temámala alué ralámuli napu na'temame ju alué uché jaré ralámuli.
8 › Onorúgame 'we ganíliga eteme ju alué ralámuli napu Onorúgame 'yuga 'nátame ju. Bilé rawé etémala Onorúgame alué ralámuli.
9 › Onorúgame 'we ganíliga eteme ju alué ralámuli napu gu'írime ju uché jaré ralámuli, napurigá alué uché jaré ralámuli 'la bi'lepi 'nátame nímala. Alué ralámulika regá anéwali Onorúgamete: «'Émika ne 'kúchila ju.»

10 › Onorúgame 'we ganíliga eteme ju alué ralámuli napu 'we resí oliame ju ralámulite napu 'la sébali olame ju napurigá najkí Onorúgame. Onorúgameka asíriga 'la semáriga nulémala alué ralámuli.
11 › Onorúgame 'we ganíliga eteme ju 'emi napu'lige resí anilíe ralámulite ne'chí oyérame kóriká, 'lige aminami 'we 'yégiga ra'ichasa alué ralámuli 'emi 'yuga napurigá sairúgame neraga.
12 'We ra'sáligá mochíwaká napu'lige alarigá nokachi ralámuli, 'émika 'wéchigo 'la semátiri raweli narémili kame 'pa rewagachi. Alué chátiri ralámuli abiena cha olale alué 'ya ejperégame ralámuli napu ruyame nílige napu anele Onorúgame.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali oná 'lige ra'ósali

13 › Jénaka bilé tétali ruyame ju. 'Émika pe napurigá oná ju. Napurigá 'we a'lá ajkágame newame ju go'ame, 'lige aminami napurigá tabilé bikamela sa'pá oná ajchésiga, 'émika gu'írame ju ralámuli napurigá tabilé aminabi resí nokísimala. Oná 'ma najsawísaká tabilé ra'ígame gainasa pecha sirbe nímalawé. Pecha uchéchigo ku 'la gainámalagó. 'Liko pe pálime nímala alué oná, 'lige ralámulika amoba e'yénamala re'keka. 'We a'lá na'tawa choniame ka ye tétali.
14 › Jena uchéchigo bilé tétali ruwime ju. 'Émika napurigá ra'ósali ju jena wijchimoba. Bilena we'ká riógachi wa'lú gawichí amoba, pecha gainámili júkó napurigá chíbamala, abirigá ma'chí iliméleke senibí.
15 Abiena tabilé rajeme ju ralámuli lámpara, 'lige pachárale elamia napu bo'í bilé gajoni, iligá uché bilena elame ju napu abé 'la ma'chígime rajisáré, napurigá suwábaga ralámuli galírale mochígame 'la ma'chígichi mochímala.
16 Ye tétalika aniame ju 'we a'lá sébali olawa napu nulá Onorúgame, 'lige napu'lige etea ralámuli, 'we a'lá niraga etémala O'nó Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame.

Jena ruwimela Esusi benírligo Moisesi nulalila

17 › 'Émika bijchigi ne alué Moisesi nulalila suwábimia nawigó, 'lige abiena bijchigi 'emi ne nawigó suwábimia alué 'ya nerúgame rejcholi, napu ruyame nile alué ralámuli napu Onorúgame anélige. Neka pecha se'wí pamia nawako alué nulalí nibilé alué ra'íchali rejcholi. Neka nawákuru ralámuli gu'írimia napurigá 'la námamala ralámuli alué nulalí.
18 Neka 'la bijchiá aníguru, bijí 'la bo'ígichi ye gawí 'lige rewagátiri, tabilé 'wesi osilí bujéwili ju alué ra'íchali Onorúgame nila, napusí 'ma sébili ikí napu sébili ikimeli ju jena wijchimoba.
19 Alekeri napu'lige bilé rió tabilé e'wasa napurigá aní alué nulalí, 'lige uché jaré ralámuli sulisa napurigá alué ralámuli tabilé e'wámala alué nulalí, 'liko alué rió ta'mé najtékame nímala napu'lige Onorúgame nulechi alué ralámuli. Bilé rió 'we a'lá e'wame nísaká napurigá aní alué nulalí, 'lige benírame nisa uché jaré ralámuli napurigá a'chigóriga nochámala, 'liko alué rió asíriga najtékame nímala napu'lige Onorúgame nulechi alué ralámuli.
20 Neka anéguru 'emi: Alué bariseo 'lige alué Moisesi nila nulalila benírame, 'we ra'íchame ju Onorúgame nulalila tabiléchigo sébali olame júkó rekó lanime ke. 'Emi tabilé e'wásaká napu nulá Onorúgame me'tagá alué bariseo 'lige alué Moisesi nila nulalí benírame, Onorúgame tabilé nulémala 'emi.

Jena ruwimela Esusi benírligo napurigá tabilé ayome niwa

21 › 'Emi 'we a'lá machí regá anélirigo alué 'ya mochígame: «Tase me'ligá ilírowa ralámuli. Apiépiri rió uché bilé rió me'lisá, alueka wa'lú gastigo rewimeli ju.»
22 Neka regáchigo anígó: Apiépiri rió napu ayóniga eté uché jaré ralámuli, abiena wa'lú gastigo 'yáwili ju Onorúgamete rekó ta me'ae. 'Lige bilé ralámuli tabilé 'la ra'ichasa uché jaré ralámuli olagá, alueka gastigáriwili ju alué e'wélalate napu nuleme ju ralámuli jurío. 'Lige bilé rió anesa chebilé rió: «Mueka pecha najtékame júkó, mueka pe tonto ju», alué alanímeká gastigáriwili ju Onorúgamete na'ichí e'kósiga 'légana injiérnochi.
23 › Alekeri, go'ame o'ká simisá mué alé mésachi napu Onorúgame go'ame i'lime ju, 'lige alé sebasa nelasa mué, mué bo'né se'winá oláligo uché bilé rió,
24 'liko abalé a'rélime júkuru alué go'ame 'na o'weka neraga napu ilí alué mesa. 'Lige alé a'resa, ku 'mi simibóká gatewa alué rió 'yuga. Napu'lige 'ma 'la sébali gatesa, a'lige kuka simibóká, a'lige kulí jawáwaká alué go'ame alé mésachi.
25 › Mué se'winá 'sisa bilé rió 'yuga, 'lige alué rió wa'lúlachi nejímala mué, 'liko ta'chó seba 'we a'lá gatélime júkuru. Alué riote nejísiga mué alé wa'lúlachi, 'liko galírale bajcháwili ju mué.
26 Ne 'la aní mué tabilé ma'chínimio. Napu'lige 'ma suwábaga najtétasa mué napu ekí goblala alué wa'lula, a'lige kulí ma'chínamala mué.

Jena ruwimela Esusi benírilígo napurigá tabilé e'newa bilé mukí 'yuga gojchinálíga

27 › 'Émika 'we a'lá machí regá anélirigo alué 'ya mochígame: «Tase 'yuga gochiboa uché jaré umugí alué napu tabilé 'emi 'yula ju.»
28 Neka regáchigo anígó: Bilé rió rekó tabilé gochié uché bilé mukí 'yuga, 'lige pe 'we 'yuga gochináliga etesa 'liko alué rioka 'ma resítiri alawégame nímili júkuru rekó ta 'yuga gochié.
29 › Chátiri na'tasa mué alieti etega, 'liko ma'chí pápua alué busí 'lige pápuaká. Abé 'la nímala pe busílacho we'kawa mué, tabilé 'la ju suwábaga mué sa'pala 'légana injiérnochi pasía.
30 'Lige alué mué sekala wajtoná ilígame 'sísaká napurigá nochawa alué resítiri nóchali, 'ma rejpúniga pápua. Abé 'la kéréko seká we'kawa mué, tabilé 'la ju suwábaga mué sa'pala 'légana injiérnochi pasía.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé 'la ko bo'né 'yula mukí a'rilía

31 › Abiena anime nile 'ya mochígame: «Bilé rió mukí a'resa bo'né 'yula, 'liko bilé apeli i'lime júkuru anigá 'ma a'réguru mué mukí.»
32 Neka uché bilé rejcholi ruwimela. Bilé rió bo'né upila a'resa, 'lige alué mukí uché bilé rió rewisá, 'liko alué mukí wa'lú resítiri alawégame nímala. Alué bajchá ajtígame rió chojkila nímala chonigá a'reme ju mukí. Alué nujubá ajtígame rioka abiena tabilé 'la nóchame kárélamala. Alué mukí tabilé alué rió nila ju. 'Lige alué mukí se'nú rió 'yuga gochime nisa ta'chó a'relía alué bajchabé riote, 'liko alué rioka tabilé resítiri alawégame gainámala rekó alué mukí a'rigé.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué nulalí

33 › Abiena 'we a'lá machí 'emi regá anélirigo alué 'ya mochígame: «Onorúgame e'negá ajtí 'la sébali olamio ne, alekeri 'la sébali olámala ne.»

34 Tase aniboa: «Onorúgame 'la e'negá ajtí alekeri 'la sébali olámala ne.» Pe
'la sébali olawa. 'Lige tase aniboa: «'La sébali olámala ne, 'la e'negá ajtigame
rewagá.» Tase regá aniboa: «Alé rewagachi nulá ajtigame Onorúgame.»
35 Tase aniboa: «Gawí 'la machí 'la sébali olamio ne.» Tase aniboa alieti,
gawika kame napu teka ajtí Onorúgame. 'Lige tase alarigá aniboa: «Rusalénika
'we a'lá machí 'la sébali olámala ne.» Tase alarigá aniboa alué Rusalénika
Onorúgame nila kame.
36 Tase aniboa: «Ne bo'né mo'ola 'la machiame 'we a'lá sébali olamio ne.»
Tase alarigá aniboa mueka pecha gainámalagó newá rosákame o chókame
mué bo'né gupala, nibilé bi'lepi gupá.
37 Napu'lige 'la sébali olámorisá mué, 'la sébali olawa. Tabilé gainásaká sébali
olá, pe aniboa: «Tabilé ikíromala ne.» Tabilé siné 'yégili rupoa. 'Yégiliká pe
Remónisi ra'ichálila ju.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé cha nokiame ko alué ralámuli 'yuga rekó alué ralámuli 'we cha nokachi 'emi 'yuga

38 › Abiena 'we a'lá machí 'emi regá aníligo alué 'ya mochígame: «Bilé
ralámuli busila ma'chí pasa uché bilé rió, 'liko a'chigóriga oliame júkuru alué
ralámuli. Bilé ralámuli ramé o'linasa uché bilé rió, 'liko a'chigóriga o'linálime
júkuru alué rió ramalá.»
39 Neka regá aní: «Tase ayóniwa bilé rió 'we nejkome. Bilé rió nejchósaká
bilena banichí, uchéchigo bilena gu'líwaká napurigá uché bilena banachí
o'chómala.
40 Bilé rió bujénasaká mué o'páchala, yati 'yáwaká, 'lige abiena 'yáwachigó
alué we'lí o'pacha* o'páchiga inálime.
41 Sontalo rejósaká napurigá o'toboa bilé tábiri bilé mili metro mejká,
mueka abéchigo noli oká mili metro o'tobóká.
42 Apiépiri ralámuli táachi tábiri, yati 'yáwaká. Bilé ralámuli tanega tásaká bilé
tábiri, yati tanéwaká.»

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá 'la galegá etewa sairúgame

43 › Abiena 'we a'lá machí 'emi regá anélirigo alué 'ya mochígame: «'La
galewa mué amígola, 'lige tase galewa mué saíla.»
44 Neka regá aní: 'La 'we a'lá galewa mué saíla. 'La 'we a'lá gu'íriwa alué
ralámuli, alué napu tabilé ganílime ju 'emi 'yuga. 'La tániwa Onorúgame
napurigá Onorúgame 'la gu'írimala alué chátiri ra'ichame ralámuli, abiena alué
napu cha nokame ralámuli ju 'emi 'yuga.
45 Alarigá nokiáká 'emi, 'la alué O'nó Onorúgame 'kúchila nímala 'emi, alué
Onorúgame napu 'pa rewagachi ajtí, alué nuleme ju rayénali napurigá 'we a'lá
ma'chígime rainámala alué chátiri ralámuli mochígichi, 'lige 'we a'lá ralámuli
mochígichi. Nuleme ju u'kí napurigá u'kumela alé napu mochí ralámuli napu
'la e'wime ju Onorúgame, 'lige abiena alé napu mochí ralámuli napu tabilé
e'wime ju Onorúgame.
46 Mué pe alué 'we a'lá nirame ralámuli 'we a'lá nirásaká, 'liko mueka tabilé
'la narémala Onorúgame nila tábiri alarigá 'síkariká. Alué napu goblálome ju
enomí alarigá nokame júchigó.
47 'Emi pe a'boi amígola 'la repórisa, tachiri najtékame nímalawé. Alué
ralámuli tabilé Onorúgame oyérame, alueka abiena alarigá nokame ju. 'Émika
'we a'lá semáriga nokimeli júkuru, tase napurigá alué ralámuli.

* **5:40** Alué we'lí o'pacha nile napurigá chaketa.

48 'We a'lá sébali 'nátame ralámuli niwa napurigá O'nó Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame.

6

*Jena ruwimela Esusi benírali*go *churigá gu'írilime ko uché jaré*

1 › Tase che nokigá nokiboa napurigá ralámuli etémala 'emi napu'lige Onorúgame nulá. Tase anigá e'yénawa: «Ramueka 'we a'lá Onorúgame oyérame niru.» Pe alieti 'nátaga nokisáká 'emi, 'liko 'emi O'nola 'pa rewagachi ajtígame tabilé 'yámala 'emi semati raweli.

2 Napu'lige gu'írilia alué tabilé nígame ralámuli 'we resíriká ejperégame, tase we'ká ralámuli etériga gu'íriwa. Alarigá nokame ju ralámuli 'we riólame napu'lige bilé tábiri 'ya alué ralámuli tabilé nígame alé u'kuchí re'obachi «sinagoga» anilime mochígichi. Alué alarigá nokame ralámulika pe najkigá nokame ju napurigá 'we a'lá nerawa ralámulite. Peka 'la sébali olame ke a'bopi.

3 Napu'lige ralámuli tabilé nígame gu'íria mué, napu'lige tabilé 'wesi riógachi a'lige gu'íriwaká. 'Lige aminami tabilé 'wesi ruyéwaká, nibilé mué amígola rekó 'we a'lá amigo ke. (Ralámuli israelita regá anime nile: «Tase a'rewa napurigá mué sekala o'iná ilígame etémala napu 'siá 'smi mué sekala wajtoná ilígame.»)

4 'Liko mué asíriga 'la narémala O'nó Onorúgame nila semati raweli, alueka suwábaga eteme kame napu ekí tábiri nóchachi ramué.

*Jena ruwimela Esusi benírili*go *churigá ra'ichálime ko Onorúgame 'yuga*

5 › Napu'lige Onorúgame 'yuga ra'icha 'emi, tase o'weti jaga tániwa iwérali Onorúgame alé pachá u'kuchí re'obachi «sinagoga» anilime pe napurigá etewa suwábaga ralámulite. Alarigá nokame ju riólame ralámuli, peka 'la sébali olame ke a'bopi. 'Lige aminami alé bilena napu we'ká ralámuli mochí, alemi jaga tánime ju iwérali Onorúgame, pe napurigá etewa suwábaga ralámulite. 'We ganílime ju alieti nóchaga. pe u'kabi rawé 'we ganíliga mochímala, Onorúgameka tabilé 'yámili ju semati raweli alué ralámuli.

6 Napu'lige mué Onorúgame 'yuga ra'ichánalasa, bi'neli simibóká pachami galírale 'lige 'yérawaká yochi, 'lige kulí ra'icháwaka mué O'nola Onorúgame 'yuga. Pecha etérame júkó Onorúgame kaka, alueka abiénachigo 'la etiágó iwérali tánachi mué, 'liko Onorúgameka asíriga 'la semati raweli nejímala.

7 › Napu'lige iwérali tania 'emi Onorúgame, tabilé we'sá siméraawa bilé ra'íchali, 'lige aminami tabilé ra'ichawa alué tabilé námatame ra'íchali. Ralámuli tabilé machime Onorúgame pe alarigá nokame ju. Alueka abé 'la we'ká ra'ichálika 'we a'lá gepumia mayeme ju Onorúgame.

8 Tase alarigá nokiboa napurigá nokame ju alué ralámuli. Alué 'emi O'nola Onorúgameka 'la machí aleké najkió bajchá ta'chó táachi 'emi.

9 Alekeri napu'lige ra'ichalia Onorúgame 'yuga, regá anewa:
Mué O'nó 'pa rewagachi ajtígame, ramueka najkiáke'é
napurigá nerawa mué ralámulite,
10 najkiáke'é napurigá sebámala raweli
napurigá suwábaga ralámuli nulémala mué.
Abiena najkiáke'é napurigá nulámala mué jena wijchimoba
napurigá nulame ju mué 'pa rewagachi.
'Lige abiena najkiáke'é

napurigá 'la sébali ikimela napu mué najkí.
11 Pe rekó 'yáwagó ramué go'ame napu senibí rawé nejime ju mué.
12 Ramueka 'ma e'karu ralámuli
alué napu cha nokálige ramué 'yuga,
alekeri ramueka tánili e'kali mué cha nokogá nokigáriká.
13 Pe rekó anáchaga 'yáwagó a'walí ramué
napurigá 'la umérowa Remónisi
napu'lige alué Remónisi se'wí 'lúnilichi ramué.
Tase a'rewa ramué napurigá na'tawa alué chátiri 'nátili.*
'Lige Esusi anile:
14 —'Emi 'la e'kásaká uché jaré ralámuli napu'lige alué ralámuli e'káali tasa cha nokisá 'emi 'yuga, 'liko 'emi O'nola Onorúgame napu rewagachi ajtí 'la e'kámalachigó 'emi.
15 'Emi tabilé e'kásaká 'lige tabilé niraga etesa alué cha nokame ralámuli, 'liko 'emi O'nola Onorúgame tabilé e'kámala napu'lige 'emi cha nokisá.

Jena ruwimela Esusi benírilígo churigá ayunálime ko

16 › Napu'lige ayunalia 'emi, tabilé sewékame neraga e'yénawa. Alué 'we riólame ralámuli alarigá nokame ju peka 'la sébali olame ke, pecha sewékame kéréko, pe najkime ju napurigá niraga etewa ralámulite. Pe tabilé 'nátame ju Onorúgame 'yuga. Tabilé narémili ju napu Onorúgame nejímili ju.
17 Napu'lige ayunalia 'emi bajchá bisigówaguru 'lige 'we a'lá techípuaka,
18 napurigá tabilé machimela ralámuli mué ayúnachi, pe mué O'nola Onorúgame 'la machimela, 'liko 'la 'we 'la semati raweli nejímala Onorúgame.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tase we'ká e'karúgame tábiri niga mochiwa

19 › Tase niga mochiwa e'karúgame tábiri 'we najteme jena wijchimoba mochiga, jena wijchimóbaka 'we o'chérame ju nowí 'lige 'ma pe i'nime ju suwábaga tábiri gatériga mochígame. Suwábaga suwime ju. 'Lige chigórigame abiena mo'ime ju chigomia alué gatériga mochígame.
20 Tase we'ká na'tawa ye tábiri, iligá abé a'lá ju Onorúgame 'yuga na'talia. Alarigáká 'we a'lá semáriga narémala 'emi semati raweli napu'lige seba 'pa rewagachi. Tase nerume ju 'pa rewagachi nowí, 'lige tabilé i'nime ju tábiri gatérigime, 'lige tabilé e'yéname ju chigórigame.
21 Bilé rió we'ká tábiri nígame nisa 'we najteme, 'lige pe alekecho na'tasa, tabilé na'támala Onorúgame 'yuga.
22 › Mué 'la gu'írisaká uché jaré ralámuli napu 'yáliru mué Onorúgamete 'yale mué, 'la Onorúgame 'yuga 'nátaga gu'írisaká mué uché jaré, 'liko 'we a'lá 'nátame ju mué, 'liko 'we a'lá bi'wígame alawégame nímala mué.
23 Mué tabilé gu'írisaká ralámuli napu 'yáliru mué Onorúgame 'yale mué, tabilé 'la bi'wígame alawégame nímala mué. Chókame nímala mué alawala.†
24 › Oká e'wélala 'yuga nóchame nísaká alué pioni, pe tabilé ganíliga eteme ju bilé alué wa'lula, 'lige uché bilé wa'lúlaka 'la ganíliga eteme ju. 'Lige alué pioni bilé wa'lula 'la niraga etémala, 'lige bilé tabilé niraga etémala. Yeka anime

* **6:13** Jaré osilí abiena regá aní: Mué kame napu nulame ju, mueka wa'lú a'walí nígame kame, 'lige nabí 'la sébali olame kame mué. † **6:23** Yolí ra'íchaga aní (22-23): «Los ojos son como una lámpara para el cuerpo, así que, si tus ojos son buenos todo su cuerpo tendrá luz. Pero si tus ojos son malos todo su cuerpo estará en la oscuridad y si la luz que hay en ti resulta ser oscuridad, ¡que negra será la misma oscuridad!» «Mué busila 'la a'ká nísaká» pe aniame kéré «mué 'we a'lá gu'írisaká uché jaré ralámuli.»

ju: Bilé rió tabilé gainámala Onorúgame 'yuga 'nata, pe we'ká enomí mékame na'tásaká. 'Lige alarigáká tabilé gainámala Onorúgame oyeria.
25 › Neka alekeri aníguru: Tase regá na'tawa: «Jipe rawé ¿tachiri go'póaché?, 'lige ¿tachiri bajíwaché?, peka i'tékuru ba'wí. 'Lige ¿tachiri o'pachátuwaché? Peka i'tékuru napurigá raliboa nuebo o'pacha.» ¿Tacha abé najteme júkó alawá me'tigá go'ame? 'Lige ¿tacha abé najteme júkó mué alawala me'tigá alué o'pacha?
26 Onorúgameka abiena 'la nejímili júkuru go'ame 'lige o'páchatiri. 'We a'lá na'táwabala aka alué chulugí i'niga oyame: tabilé echame ke, tajsiné 'wime ka'e, 'lige tajsiné gateme ke go'ame rekóachi. Onorúgameka alué napu 'pa rewagachi ajtígame ju 'la 'yame ká'é go'ame. ¿Tacha abé najtékame ju 'emi me'tigá alué chulugí?
27 ¿Chieri 'la ochéramalawé uché pe'tá o'wétiri rekó 'we ochérinilie?‡ Rekó uché rajpé ochérinilie 'emi, tase uché rajpé abé re'pá jágame gainámala 'emi. Onorúgame 'sime ju newá re'pá jágame 'lige re'lé jágame.
28 › ¿Tachiri sirbe nímalawé pe o'páchacho na'talia? 'We a'lá na'táwabala churigá o'chérame ka sewá jami nerúgame. Aka alué sewaka peka nóchame júkuru, nibilé o'páchati newame júkuru.
29 Neka aníguru abéchigo 'la semátiri ko me'tigá alué wa'lula 'ya bejtégame. Alué napu 'we nígame nílige, alué suwábaga me'tigá 'we nígame ka Salomoni anilime nile. Asíriga we'ká e'karúgame nígame nile napurigá chiní 'lige o'páchatiri asíriga jino, abirigáchigo ta'mé semati nílekó abe tase napurigá alué sewá jami nerúgame.
30 Onorúgameka nabí asíriga 'la semátiri sewame gajsalá echame ju jami, 'lige pe 'ma wakime ju alué gajsalá 'lige ralámulika 'ma e'kósime júkuru. 'Émika abé rajpé najtékame júkuru me'tigá alué gajsalá. 'Émika tabilé bijchigi Onorúgame nejkúrimio o'pacha nejía.
31 'Liko tabilé we'ká 'nata mochiwa: «¿Tachiri go'póbeché jipe? ¿Tachiri bajíwaché jipe? ¿Tachiri o'pachátawaché jipe?»
32 Alarigá nokame ju ralámuli tabilé bijchígime Onorúgame nila ra'íchali. Alué ralámuli asíriga 'nátame ju ye tábiri. Alué 'emi O'nola Onorúgame alué 'pa rewagachi bejtégame, asíriga 'la machí tachiri tábiri resílá 'emi.
33 Iligá bajchá Onorúgame 'yuga na'tálime júkuru najkigá napurigá Onorúgame nulámala. 'La newalime júkuru napu Onorúgame najkí. Alarigá olásaká 'emi Onorúgame 'la nejímala nejkúrali napurigá niga mochímala go'ame 'lige o'páchatiri.
34 Alekeri tabilé na'támili ju: «Chukimeli ju ne be'lí.» Iligá napu 'nata ajtí mué jipe alué 'lina na'táwaguru. Asíriga we'ká nerúkuru napurigá gatewa jipe yati. Be'lika uché bilé rawé ju.

7

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé chojkila neraga che'wálime ko uché jaré ralámuli

1 › Tase chojkila che'wawa uché jaré ralámuli. Mué chojkila neraga che'wásaká, 'liko Onorúgame chojkila neraga che'wámala mué.
2 Onorúgameka a'chigóriga animela 'emi olagá napurigá aneme ju 'emi uché jaré ralámuli. 'Emi tabilé niraga etésaká, 'liko Onorúgamechigó tabilé niraga

‡ **6:27** E'nesi San Lucas 12:25.

etémala 'emi. 'We a'lá tétaga nejísaká 'emi, 'la bochí ajchigá, 'liko 'we a'lá sébali tétiga narémala 'émichigó, 'la bochí ajchigá.
3 'Lige ta machisá mué bo'né wa'lú wejkolí ajchágame ko mué bo'né busílachi, 'liko ¿chonigá regá aneme ju mué uché jaré ralámuli: «Muérigo, aka ne ma'chí pátirigo alué u'tá wejkolí mué busílachi ajtígame.» 'La ma'chí pápua mué bo'né bajchá alué wa'lú wejkolí mué busílachi ajtígame, a'liko 'la ma'chí pámala mué alué u'tá wejkolí alué rió busílachi ajtígame. (Yeka aniame ju 'emi chojkila neraga che'wásaká uché jaré pe u'tá tábiriti kachi, tabilé 'nátaga mué bo'né abéchigo chojkila ke, tabilé 'la ju.)
4 Mué 'we resítiri nocha asisá, ¿chonémala mué bilé amigo? ¿Regá anémala mué?: «Ne 'la nejkúrimala ma'chí paa alué resítiri napu mué nocha ajtí.»
5 Iligá bajchá a'réwaguru alué chátiri 'nátili napu mué 'nata ajtí, 'liko 'la sébali 'nátame nímala mué Onorúgame 'yuga napurigá gu'írimala mué amígola. Mueka pecha gainámili júkó pe u'tá wejkolí ma'chí paa uché bilé ralámuli busílachi chujkúgame, mué bilé gutumoli elágame nísaká bo'né busílachi.
6 › Tase 'yáwaká go'ame o'kochí alué go'ame Onorúgame kógirime nísaká. 'Lige aminami tase 'lúpuaká alemi napu uchú gowí alué 'we najteme rejté. Mué alarigá olásaká, 'liko gowika pe re'keka e'yénamala, 'lige siné kachi ku gu'liga 'emi i'kímala alué gowí. (Ye tétali júkuru aniame: 'We a'lá na'táwará napu'lige Onorúgame nila ra'íchali ruyá alué tabilé Onorúgame oyérame ralámuli 'yuga. Jaré ralámuli tabilé galeme ju alué ra'íchali.)
7 › Abichilubi tániwa Onorúgame, 'liko Onorúgame nejímala 'nátili. Abichilubi 'yáawa 'emi 'lige 'la rewimela 'emi. Bayéwaká Onorúgame 'lige Onorúgame e'wame júkuru.*
8 Apiépiri ralámuli 'la támeká 'la i'lime júkuru. 'Lige alué 'la 'yáameká 'la rewame júkuru. Alué bayémeka 'la nejélime júkuru.
9 › 'Emi 'kúchila baní tasa, 'émika tabilé rejté 'yámili júkuru.
10 'Lige ro'chí tasa 'emi 'kúchila, tabilé sinowí 'yámili júkuru 'emi alué u'kuchítiri.
11 'Emi napu chátiri 'nátame ke abiénachigo 'la jebénigame júkó 'emi 'we a'lá go'ame kógiga 'emi a'boi 'kúchila. 'Liko abéchigo 'la a'ká nejímala mué O'nola Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame alué napu tánime ju.
12 › 'Emi najkisáká napurigá 'we a'lá nejkúrimala apiépiri ralámuli, 'liko 'emi bajchá 'we a'lá niraga gu'írimili júkuru apiépiri ralámuli. Alarigá ju napurigá nulame ju alué ra'íchali nulalí napu Moisesi osale 'we 'ya 'lige napu osale alué ralámuli napu ruyame nílige napu Onorúgame anélige.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo u'kabi ralámuli sebámili ko 'pa rewagachi

13 › 'We e'wérali olawa napurigá mo'iboa alé u'tá yógame galichi. Wa'lú yógame ju alé napu simárame ju ralámuli injiérnochi simamia 'lige we'lé bo'ígime ju bowé napu sébame alé injiérnochi, 'lige we'ká ralámuli alué bowé simíbame ju, cháchigo 'la we'lé bo'ígime kame alué bowé.
14 'Lige pe u'kabi ralámuli simíbame ju alé bowechi tabilé we'lé bo'ígime mo'imea alé u'tá yochi alé ejperélimia senibí Onorúgame 'yuga.
15 › 'We majawa alué 'yégame ralámuli napu ruwime korí napu ané Onorúgame napu 'we a'lá Onorúgame oyérame korime ju, peka Onorúgame oyérame ke. 'We a'lá a'ká ralámuli kárigá jsime ju, asíriga chátiri 'nátame kéréko sulachika.

* **7:7** Yolí ra'íchaga aní Matéoka: «Llame a la puerta y se le abrirá.»

16 'We a'lá nérékuru 'we a'lá 'nátame ko 'we a'lá nóchali nochasa. Tabilé 'la ralámuli nísaká, 'liko tabilé 'la nóchali newámala. Tabilé rakémala i'wilí ('uba) alé golalachi, 'lige aminami tabilé rakémala alué chuná alé bilena bitáyachi.
17 Abiena alué 'we a'lá rojaka 'we a'ká rakeme ju, 'lige alué ta'mé 'la rojaka ta'mé 'la rakeme ju.
18 'Lacha chátiri rakémalawé alué 'la a'ká rojá tabilé nayume, 'lige 'lacha a'ká rakémalawé bilé rojá nayume.
19 Suwábaga rojá tabilé 'la a'ká rakémeka 'ma pe me'teka 'lúpili ju alé na'ichí napurigá 'ma rajimela.
20 'Liko 'we a'lá machimela 'emi alué ralámuli pala 'la bijchiá 'la bijchígili rejcholi nejime ka. Pe e'néniga napu nokame ju 'la machiboa.
21 › Tabilé suwábaga ralámuli moinámala 'pa rewagachi napu Onorúgame nulame ju rekó Wa'lula aneme ke ne'chí. Pe alué ralámuli napu ekí 'la sébali olame ju napurigá najkí ne O'nola Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame, pe alueka 'la sebámala.
22 Napu'lige seba raweli napu Onorúgame gustisia olámala (napu Onorúgame animela chieri 'la sébali oláligo 'lige chieri tabile 'la sébali oláligo), we'ká ralámuli anémala ne'chí: «Mué Wa'lula nulame, mué a'walila gite ramueka 'we a'lá rejcholi 'yáruturu ralámuli, 'lige abiena buináruturu u'kuchípala remónisi napu ralámuli mochiga mochílige, 'lige abiena sa'wáruturu nayúkame.»
23 Alarigá animela. 'Lige neka 'we a'lá ma'chígime ruyémala regá: «Neka pecha siné machime kétego 'emi. 'Émika tabilé a'lá nóchali nóchame júkuru. 'Mi simíbaga.»
24 › 'Lige a'pílipi rió neraga 'la gepúsaká ye ra'íchali, 'lige 'la e'wasa ye ra'íchali, 'liko alué rió napurigá 'we machime rió neraga nímala, napurigá alué rió galí newágame 'we re'lé joka elale galí.
25 'Lige wa'lú u'kusá 'lige 'ma bochile alé gomichi 'lige galírale sébale, 'lige aminami asíriga ekale, 'lige tabilé na'mínale alué galí, cha 'la newárigime níligame alué galí 'we re'lé joka.
26 A'pili ralámuli neraga 'we a'lá gepúsaká ye ra'íchali ne ra'ichálila, 'lige tabilé e'wasa alué ra'íchali, 'liko pe napurigá bilé rió tabilé 'nátame, pe alarigá nímala, pe napurigá bilé galí satebó galirárigime pe alarigá nímala.
27 'Lige wa'lú u'kusá 'lige aminami asíriga ekesá, 'lige 'ma bochile ba'wí alé gomichi, 'lige 'ma omarúgame na'mínale alué galí.
28 Napu'lige Esusi 'ma suwénasa ye ra'íchali beniria, ralámulika 'we ra'sálále napurigá benírale
29 napugiti Esúsika 'we a'lá benigá benírale, bo'né 'we a'lá sébali machime nile, tabilé benile uché jaré benírame 'yuga, tase napurigá alué Moisesi nila nulalí benírame.

8

Jena ruwimela Esusi nayúkame 'yóligo

1 'Liko napu'lige Esusi 'pa rabókana re'kínasa asíriga we'ká ralámuli najátale.
2 'Liko bilé rió nayume sa'pachí amoba* chojkóbisiga ilíbale 'na o'weka neraga napu enale alué Esusi. 'Lige anile:

* **8:2** E'nesi glosario «lepra».

—Muérigo Wa'lula, mué 'la 'yónalisiká ne'chí, ne'chí 'yówaká napurigá ne 'la
lisensia nígame nímala napurigá bajkimela ne alé re'obachi pachá.
3 'Lige Esusi nochale bo'né sekálate alué rió, 'lige anile:
—'La nímala, 'ma 'la sa'wígame nímala mué.
'Lige yati neraga sa'wile alué rió.
4 'Lige anele Esusi alué rió:
—Tabilé 'wesi ruyéwaká ne mué sa'wáligo. Iligá simibóká balé ajtígichi
napurigá etémala mué 'ma sa'wígame ko. 'Lige go'ame kógiwaká Onorúgame
napurigá nulálige Moisesi.† 'La suwábaga alarigá olásaká mué, 'liko uchéchigo
siné 'we a'lá sébali niraga etewa mué ralámulite.

Jena ruwimela Esusi 'yóligo bilé sontalo pióníla

5 Napu'lige Esusi Kapernaumi anilichi sébachi, bilé gapitani sontalo ro-
mano sébale Esusi ilígichi bilé nejkúrali tániniliga. 'Lige anile alué sontalo
gapitani Esusi olagá:
6 —Mué Wa'lula, ne pióníla sujírigame ju, tabilé gayena noká 'lige 'we resí
nilia ajtí.
7 'Liko anele Esusi alué gapitani:
—Simé ne 'yomia.
8 'Lige anile alué gapitani:
—Neka tabilé najtékame rió ju napurigá mué bajkimela ne bejtélachi, neka
pe apiépiri rió ju. Pe iligá aniboa: «Sa'wisá 'la nímala alué pioni», 'lige alué
pióníka 'ma sa'wimela, mueka cha wa'lú nígame kame a'walí napurigá alarigá
nulámala.
9 Neka 'la machí alarigá nulálime ko wa'lula níriga. Alué uché jaré wa'lula
ne'chí nuleme ju, 'lige neka u'kuchípala sontalo nuleme ju. «Simawa», aneme
ju ne jaré alué sontalo, 'lige yati simíbame ju. 'Lige «Jeka simí», aneme ju ne
bilé, 'lige yati jeka simime ju. 'Lige bilé tábiri newánilime ju ne pióníla, 'lige
alué pióníka yati e'wame ju.
10 'Lige napu'lige Esusi akisá, pe i'kilí ilíbale e'negá. 'Lige Esusi anele alué
ralámuli Esusi najátame:
—'La bijchiá ye rioka 'la sébali bijchígame ju 'we a'lá sa'wame ko ne
Onorúgame Alawala gite. Jena napu ejperé ralámuli israelita pecha 'wesi
ralámuli i'tékó uché abé bijchígame napurigá ye rió.
11 Neka aníguru napu'lige Onorúgame piesta newachi 'pa rewagachi
Abraámi 'yuga 'lige Isaki 'yuga 'lige Akobo 'yuga, asíriga we'ká ralámuli
napuímio bochígimi gawichí mochígame.
12 We'ká ralámuli israelita tabilé sebámala alé piéstachi rekó Onorúgameka
'we gu'írilige alué ralámuli, jaré pecha Onorúgame 'yuga 'nátame níligo tase
napurigá ye rió. Alué ralámulika pe ma'chige mochímala tabilé mochímala
alé pachá piesta nerúgichi. Pe ma'chige 'lúpili ju asíriga chonárale. 'Lige nalá
mochímala alué ralámuli aminami chi'ná mochímala ramelá.
13 'Lige Esusi anele alué sontalo gapitani:
—Ku simigá galírale. A'chigóriga ikimela napurigá mué bijchígale.
'Liko pe aba'lige yati sa'wile alué pioni.

Jena ruwimela Esusi 'yóligo Pegro wasila

† **8:4** Kulí siné rawé oká baloma kógime nile 'lige bilé tarali kachi kógime nile oká bo'á ranala.

14 Napu'lige Esusi sebasa Pegro galílachi, Esusi etele alué Pegro wasila 'we
nayua bo'igó. Asíriga iná bo'ile alué Pegro wasila.
15 'Lige Esusi nochale Pegro wasila sekala, 'lige yati ajchábale inuí alué
Pegro wasila. 'Liko asísale alué Pegro wasila, 'lige yati go'ame newale
napurigá Esusi go'mela 'lige uché jaré ralámuli.

Jena ruwimela Esusi we'ká nayúkame 'yóligo

16 Napu'lige rayénali bokuísa, a'páliru we'ká ralámuli u'kuchípala remónisi
mochígame pachágana. 'Lige Esusi 'ma buyánale alué u'kuchípala remónisi pe
nuligá. Abiena Esusi 'yole uché jaré nayúkame ralámuli.
17 Alarigá 'sile napurigá 'la sébali ikimela napurigá anílige 'ya bejtégame rió
Isaíasi anilime napu ruyame nílige napu Onorúgame anele. Regá anile: «Alué
bo'né o'tole nawilí napu ramué nayume nírige.»‡

Jena ruwimela jaré ralámuli Esusi oyériligo

18 'Lige uché bilé rawé asíriga we'ká ralámuli napuíle. Napu'lige Esusi etesa,
nulale napurigá listo ujchagá mochímala bilé barko simea na'lebo 'nálige.
19 Ta'chó simíbachi, bilé alué Moisesi nila nulalí benírame a'bé nawile Esusi,
'lige anile:
—Neka mué 'yuga inánili panápuri simichi mué.
20 'Liko Esusi anile:
—Geyóchika 'la nígame júkuru resó, 'lige chulugika 'la ra'sógame júkuru. Ne
napu nawá 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, neka tabilé asé galégame ju
napurigá gojchimela.
21 'Liko uchéchigo bilé rió alué Esusi oyérame, anele:
—Mué Wa'lula, neka mué si simela, pe iligá elíwagó ne napurigá ne o'nola
tómala, a'lige simé ne mué 'yuga.
22 'Liko Esusi anile:
—Alué ralámuli tabilé Onorúgame oyérame, alué nokimela alué mukúgame
toa. Mueka ne'chí 'yuga simiboa.

Jena ruwimela Esusi eká geléchaligo 'lige ba'wí

23 'Liko Esusi bárkochi 'mole alué makué oká oyérame 'yuga.
24 Napu'lige 'ma bárkochi e'yénigichi, asíriga a'wágame ekénale, 'lige ba'wí
asíriga re'pá ilírale 'lige bárkochi bajkile ba'wí. 'Lige Esúsika gojchigá bo'ile.
25 'Liko alué ralámuli Esusi oyérame 'ma ajchale Esusi gojchigá bo'ígichi.
'Lige anele ajchigá:
—¡Muérigo Wa'lula, asá nejkuri, 'ma bokuíchi ye barko!
26 'Lige Esúsika anile:
—¿Chonigá aliena majáliché 'emi? 'Émika tabilé bijchígilia Onorúgame 'la
nejkúrimio napurigá 'la tabilé bokuímala ye barko.
'Lige asísale Esusi, 'lige ená anele Esusi alué eká 'lige ba'wítiri. 'Lige 'ma
gelale alué eká 'lige ba'wítiri.
27 'Lige alué oyérameka pe i'kilí jábele Esusi e'negá. 'Lige regá anile:
—¿Tachiri a'walí nígame júpeché alué rió 'siá? 'La e'wenti júkuru eká 'lige
ba'wí.

Jena ruwimela Esusi oká rió sa'wáligo u'kuchípala remónisi mochígame

28 Napu'lige Esusi na'lebo 'nálige Garara anilichi sebasa, oká rió buyale
gaposántichika. 'Lige a'bé nawíleru Esusi alué oká riote. 'Lige alué okáraga

‡ **8:17** E'nesi Isaías 53:4.

rió u'kuchípala remónisi mochígame nile, 'lige alué rió asíriga jobátigame nile, tabilé a'reme nile napurigá ralámuli simáramala alemi.
29 'Lige e'wele ra'íchale:
—Mué Onorúgame Inolá, ¿chonigá nawá mué jeka ramué mochígichi? ¿Ramué gastigárimia nawá mué? Ta'chó sébachi raweli gastigo narékime.
30 'Lige pe abé mejkabé we'ká gowí e'yénale go'gá.
31 'Lige alué u'kuchípala remónisi 'we tánele Esusi, regá anile:
—Mué buinásaká ramué jena ye riochi mochígichi, 'liko 'mi we'ká gowichi juláwagó ramué.
32 'Liko Esúsika anele:
—¡Yati simásigó!
'Lige buyásiga yati simíbale, 'liko pachágana gowichi mo'ile, 'liko suwábaga gowí iwégame juma mo'íbele 'légana rejchíkana. 'Ma rujsule wa'lú ba'wí ilígichi, alésíko 'ma suwile.
33 'Liko alué gowí neseme, 'ma júmasale majaga, asíriga iwégame júmasaga sébale we'ká riógichi. 'Lige ruwile alakíligo alué rió u'kuchípala remónisi mochígame.
34 'Liko suwábaga ralámuli napu ekí ejperégame nílige alé we'ká riógichi simíbale Esusi e'nemia. Napu'lige etesa, asíriga iwégame anele napurigá simela.

9

Jena ruwimela Esusi bilé rió 'yóligo sujírigame

1 'Lige Esusi bárkochi 'mole, 'lige na'lebo 'nálige simile. 'Lige bo'né bejtélachi sébale Kapernaumi anilichi we'ká riógichi.
2 'Lige alé sebasa, bilé rió o'tóleru sujírigame tabilé gayéname eyena. Pe tabachi rekagá o'tóleru. Napu'lige Esusi etesa alué ralámuli 'la bijchígio Esusi 'la umabamio alué sujírigame sa'wá, 'liko Esusi anele alué nayume:
—'We iwera towí, alué chátiri mué na'tálila 'lige napu 'sile mué 'ma e'kárigime ju.
3 'Liko jaré alué Moisesi nila nulalí benírame ralámuli mochile alé, 'lige akele alanichi Esusi, 'lige anile a'bopi 'nátaga: «Pe Onorúgamecho ju napu e'kame ju chátiri 'nátili. Ye rioka bo'nepi mayé Onorúgame ko. 'La enárigarigá julke 'liko.»
4 'Lige Esusi 'we a'lá machile alieri 'nata mochigo alué benírame. 'Lige anele Esusi:
—¿Chonigá aliena chátiri 'nátili 'nata mochípeché 'emi?
5 ¿Churigá anilía 'nalina abé a'lá nítéko? ¿Pa'lá regá anilía: «Mué rió 'ma bujé ne mué alué chátiri 'nátili napurigá 'la moinámala mué rewagachi», regáchala aniá: «O'weti ilísiga yati einawa»?
6 Jipe ne napu 'pa rewagáchika nawágame ju napurigá rió neraga,* 'la machírimala ne 'emi ralámuli wa'lú a'walí nígame ko ne Onorúgame nila napurigá bujémala ne chátiri 'nátili jena wijchimoba nerúgame.
'Lige Esusi anele alué rió sujírigame:
—Yati ilísiwa. 'Lige yati ku galírale simiboa, 'ma pabega gemá.
7 'Lige 'ma sa'wígame ilísale alué rió, 'lige 'ma ku galírale simile.
8 'Lige ralámuli napu ekí alé mochílige e'negá asíriga ra'sálále. 'Lige anile alué ralámuli:

* **9:6** E'nesi glosario «Hijo del Hombre».

—Asíriga 'la ju Onorúgame, 'yale a'walí ye rió napurigá ralámuli sa'wámala.

Jena ruwimela Esusi owíligo Mateo

9 'Lige Esusi 'we enale chebilénami simiá, 'lige alué Esusi bilé rió etele i'kilí
ajtígame bilena u'tá galichi enomí goblalia, gobierno 'yuga nóchame. Mateo
anilime nile alué rió enomí goblálome. 'Liko Esusi anele alué rió:

—Nabá ne 'yuga.

'Lige alué rioka o'weti ilísiga yati simile Esusi 'yuga.

10 'Lige abé alí, Esusi 'lige alué oyérame ralámuli 'yuga i'kilí mochile bilena
galírale go'ame go'yá. 'Lige we'ká mochile alé Esusi si napuíka go'ame go'yá
alué enomí goblálome 'lige uché jaré ralámuli napu tabilé oyérame nílige alué
Moisesi nulalila.

11 'Lige alé sébale jaré bariseo, 'lige anele alué Esusi oyérame olagá:

—Alué 'emi benírame enomí goblálome 'yuga ajtíkuru go'yá, 'lige uché jaré
cha nokame ralámulitiri 'yuga. ¿Chonigá alué 'yuga go'áaché?

12 Napu'lige Esusi akisá alué ra'íchali, bilé tétali ruwile:

—Ralámuli 'we a'lá a'ká tabilé nayume, pecha najkime júkó bilé 'yome. Alué
'we nayume ralámulika, 'la najkime ju bilé 'yome.

'Lige uché rajpé ruwile:

13 —Yati simawa beniboa alué napu ne ruimeli ju: «Neka najkí napurigá
ralámuli na'temaka járomala a'bopi. Yeka abéchigo najtékame júkó me'tigá
go'ame kógilia Onorúgame.»† Neka nawákuru ralámuli bayemia napu 'la
machime ju cha nokame ko. Neka tabilé nawá ralámuli bayemia napu tabilé
bijchígame ju cha nokame ko.

14 'Lige pe'tá i'libékorikáchi sébale Juani oyérame ralámuli, alué Juani napu
ralámuli rewarame nílige. 'Lige anile alué ralámuli Esusi olagá:

—Ramué 'lige bariseo 'we ayúname niru. Aka mué oyérameka, ¿chonigá
tabilé ayúnabeché?

'Lige Esúsika regá anele:

15 —Napu'lige bilé rió newímichi, alué gompaniérola napu nejkúrimili ju
napu'lige newichi, asíriga ra'sáligá mochímala. Alekeri tabilé ayunámala.
'Lige bilé rawé sebámala napu'lige alué newímili rió o'toboa. A'lige kulí
ayunámala alué rió newímili gompaniérola, cháchigo seweka mochímime
kame. (Yeka ruwime ju bilé rawé smeo jaré rió Esusi o'tomea. A'lige kulí
'we seweka mochimio Esusi oyérame.)

16 'Lige aminami anele:

—Uché bilé tétali ruyémala ne 'emi. Napu'lige o'páchala 'la nisa kárélasa
napurigá pachókawa, tase nuebo chinite pachókawa, pe abéchigo we'lé
chi'wámala'é ichósiga cho'yoga.

17 'Lige aminami tabilé ro'áwaká ajkágame i'wilí ba'wila‡ o'chérame
chiliwílachi wi'chite newárigime. Napu'lige alué i'wilí ba'wila ronasá 'ma
chi'wámala alué chiliwila. 'Lige 'ma go'límala alué i'wilí ba'wila. 'Lige
aminami 'ma tabilé sirbe nímala alué chiliwila. Bijí pe kulí 'la ronoa ilígichi
alué i'wilí ba'wila se'wí ro'ilime júkuru abé nuebo chiliwílachi, 'liko alarigá 'la
tabilé 'wesi najsawímala. Yeka ruwime ju napurigá tabilé na'lowawa Esusi
nila rejcholi 'lige uché bilé rejcholi 'yúriga.

† **9:13** E'nesi Oseas 6:6. ‡ **9:17** E'nesi glosario «vino».

18 Napu'lige Esusi bijí ra'icha ilígichi, bilé rió sébale alemi u'tá re'obachi
nulame «sinagoga» anilime, 'lige chojkóbisiga ilíbale alé a'bé napu ilile alué
Esusi, 'lige alué rió anele alué Esusi:
—Ne malala pe i'pebi mukú, pe rekó anáchaga, simibóaká sekate nochamia
napurigá ku ajánamala.
19 'Liko Esusi simile alué rió 'yuga, 'lige alué Esusi oyérame abiena simíbale.
20 'Ma boichimi 'yénigichi, bilé mukí a'bé nawiga chébale Esusi o'páchala.
Alué mukí nayume nile asíriga we'lisi, rojpachí nayume nile, tabilé siné
ajcháname nile elenia, 'ma makué oká bamí nile alué mukí nayua.
21 'Lige alué mukí 'nátale: «Pe chébamala ne alué Esusi o'páchala napurigá 'la
sa'wimela ne.»
22 'Lige Esusi gu'liga e'nénale alué mukí, 'lige anele:
—'We iwera mué mukí. Mueka 'la bijchígalekurú ne 'la umabamio mué
sa'wá, alekeri 'la sa'wíkurú mué jipe.
Pe yati neraga sa'wile alué mukí.
23 'Lige napu'lige Esusi bajkisá alué wa'lula galílachi, «sinagoga» anilichi
nulame, etele «flauta» bujchigá rabisime jágichi, 'lige aminami asíriga we'ká
ralámuli e'wele nalame.
24 'Lige anele Esusi alué ralámuli:
—Buyásiga 'emi. Ye iweka pecha mukigá bo'iko, pe gojchigá bo'íkurú.
'Liko alué ralámuli achile alué Esusi lanichi, pe tabilé bijchígale, 'máchigo
mukugá bo'íligame.
25 Napu'lige ralámuli ma'chige buyasa Esusi pachá galírale bajkile napu
bo'ile alué iwé mukúgame. 'Lige sekachí cha'pile Esusi alué iwé, 'lige yati
asísale alué iwé.
26 'Liko suwábaga ralámuli ra'íchiga e'yénale alué alieti bochígimi riógachi
napu echulú nílige alé ejiro.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo oká siego 'lige bilé rió tabilé gayéname ra'icha

27 Napu'lige Esusi 'ma boichimi enágichi, oká rió tabilé ma'chílime
guwánaka e'yénale e'wele ra'ichasia Esusi olagá:
—¡'La na'temápua ramué, mué Rabí rijimala!
28 Napu'lige Esusi bilena galírale pachami bajkisá, alué oká rió abiena alé
sébale. 'Lige rukele Esusi alué oká rió:
—¿'Émika 'la bijchígilia ne 'la umabamio 'emi sa'wá?
—Ramueka 'we a'lá bijchígilia —anile alué oká rió.
29 'Liko alué Esusi nochale alé alué oká rió busílachi. 'Lige anele nochagá:
—'Emi 'la bijchígasaká ne 'la umabamio 'yoa, 'liko ku 'la gainámala e'nena
'emi.
30 'Liko yati ku 'la ma'chílale. 'Lige Esusi 'we anele alué oká rió:
—Tabilé 'wesi ralámuli ruyéwaká ye alieti.
31 'Lige alué oká rioka arigáchigo 'we ruwile a'kinana, asíriga we'ká ralámuli
ruyele alé ichúrimi riógichi.
32 Napu'lige pe kulí simíbachi alué oká napu tabilé ma'chílime nílige, jaré
rió bilé rió a'pale tabilé gayéname ra'icha, pe u'kuchípala remónisi mochígame
nile.
33 Napu'lige Esusi 'ma buinasa alué u'kuchípala remónisi, 'liko 'ma gayénale
ra'icha alué rió. 'Lige suwábaga ralámuli pe i'kilí jale e'negá, 'we ra'sálame
kéréle rekó pe i'kilí jage, 'lige anile:
—Tajsiné alarigá 'íniliturú jena Israeli.

34 'Lige alué bariseo tabilé ganíliga mochile alarigá ikisá. 'Lige anile alué bariseo:
—Pe alué wa'lula remónisi napu Satanasi anilime ju 'smi a'walí 'yaa napurigá ye rió 'la buinámala u'kuchípala remónisi.

Jena ruwimela Esusi 'we na'temaka etéligo ralámuli

35 'Liko Esusi bochígimi we'ká riógachi simírale benírisia, 'lige u'kuchí re'obachi alé «sinagoga» anilime simírale benírisia Onorúgame nila ra'íchali napurigá Onorúgame 'ma 'la semáriga nulamio suwábaga ralámuli alawálachi, 'lige abiena we'ká e'karúgame nawalí sa'wasia.
36 Napu'lige we'ká ralámuli sebasa Esusi e'nemia, alué Esusi asíriga na'temaka etele alué ralámuli, tabilé a'walí nígame niraga etele alué ralámuli, pe napurigá bo'á tabilé bo'élime, alarigá etele.
37 'Lige Esusi anele alué bo'né gompaniérola:
—Asíriga we'lé ju ri'ligó echerúgime, 'lige alué 'wímeka asíriga u'kabi ju.
38 Alekeri Onorúgame tániwaguru napurigá uché rajpé julámala 'wime napurigá gu'írimala alué uché jaré 'wime.§

10

Jena ruwimela Esusi nóchali 'yáligo alué makué oká rió bo'né 'yuga járome

1 'Lige Esusi bayele alué makué oká rió bo'né 'yuga járome* napurigá a'bé jámala alé Esusi ilígichi. 'Lige a'walí 'yale Esusi alué makué oká rió napurigá u'kuchípala remónisi buinámala, 'lige aminami napurigá we'ká e'karúgame nawalí sa'wámala.
2 Jena uchú alué makué oká rió rewalá Esusi 'yuga járome: alué Simoni napu oká rewégame nílige, Pegro anilime níligechigó alué Simoni, 'lige bilé Antresi anilime nílige napu Simoni bonila nílige, 'lige bilé Santiago anilime nílige alué napu Sebereo inolá nílige, 'lige bilé Juani anilime nílige napu Santiago bonila nílige,
3 'lige Belipe, 'lige Bartolomé, 'lige Romasi, 'lige Mateo alué napu enomí goblálome nílige, 'lige Santiago anilime nile bilé, alué napu Alipeo inolá nílige, 'lige Tareo anilime rewégame nile uché bilé,
4 'lige Simoni, alué napu geriyero nílige, 'lige Jurasi Iskariote† napu Esusi saíla gu'írile Esusi cha'piachi.
5 Ye makué oká rió nulele Esusi regá anigá:
—Tase simáwaká alé tabilé jurío ralámuli ejperélachi. Aminami tabilé simawa alé we'ká riógichi Samaritano ralámuli ejperélachi.
6 Iligá si'né simáwaká alué ralámuli israelita ejperélachi. Alué ralámulika napurigá bo'á e'wegágame, alarigá e'yéname ju.
7 Napu'lige simalia, rejcholi nejíwaká alué napu regá anime ju: «Amulí seba raweli napurigá Onorúgame nulámala ralámuli alawálachi.»
8 'Lige asíriga 'yóowaká nayúkame ralámuli, 'lige aminami ku ajánawa alué ralámuli suwígame napurigá ku ajagá mochímala. 'Lige abiena sa'wawa alué nayume amoba sa'pachí napurigá 'la lisensia nígame nímala re'obachi simiba. 'Lige ralámuli u'kuchípala remónisi mochígame 'ma buináwaká alué

§ **9:38** Esúsika pe anime kéréle we'ká ralámuli 'ma listo mochigo napurigá gu'íriwa, iligá pe u'kabi ralámuli e'yena Onorúgame nila ra'íchali benírigа. * **10:1** E'nesi glosario «apóstol». † **10:4** Iskariote aniáká pe Kiriote bejtégame aniame ju.

u'kuchípala remónisi. Tabilé najtegachi narele 'emi alué a'walí napurigá ralámuli 'yómala, tase goblálowa 'emi alué ralámuli.

9 › Tabilé o'ká simawa enomí napu ju alué 'oro, plata, 'lige kobre.

10 Nibilé morali napurigá tábiriti ajchawa, nibilé rasígame o'páchiga simawa. Aminami nibilé rasígame akega simawa, nibilé bilé resola o'ká e'nawa, napugiti nóchaga e'yéname ka, ralámulika 'la gu'írimala 'lige kógimala go'ame.

11 › Panápuri we'ká riógichi sebásiga, bilé rió galila 'yáwaká 'we a'lá rió bejtélachi 'lige alé che'lebáwaká napusí simalia uchéchigo bilénami.

12 Bilena galírale sebásiga, 'la repóriwa ralámuli.

13 Alué ralámuli alé galírale mochígame 'we a'lá nísaká, 'liko Onorúgame 'we a'lá gu'írimala alué ralámuli.

14 'Emi tabilé lisensia 'yásiga napurigá alé che'lebámala, 'lige tabilé akinálisa 'emi ra'ichálila, 'liko 'ma yati simáwaká alé galírale mochiga. 'Lige alé we'ká riógichi 'ma simawa. 'Ma sawéwaká we'é bemolila ronochí chujkúgame. (Alueka pe ruyame neraga nímala ye alué ralámuli alé we'ká riógichi mochígame gastigo naremio.)

15 Neka 'la bijchiá aníguru, napu'lige seba raweli napurigá Onorúgame gustisia olámala ralámuli 'yuga, alué gastígoká napu naré mala alué we'ká riógichi mochígame, abéchigo enátiri nímala alué gastigo napu naré mili ju alué cha nokame ralámuli napu Soroma ejperégame nile 'lige Gomora ejperégame.

Jena ruwimela jaré ralámuli tabilé galéligo Esusi

16 › ¡Neka cha nokame ralámuli ejperélachi jula 'emi, alué ralámuli napurigá olí bo'á go'nálime! 'We a'lá 'nátiga mochiwa napu'lige alué ralámuli 'yuga mochíriga napurigá tabilé che ikiboa.

17 'We a'lá 'nátaga mochiwa, alué cha nokame ralámuli o'tomela 'emi alé we'ká riógichi napu e'wélala mochí. 'Lige wejpisómala gujsite alé u'kuchí re'obachi jáwoga «sinagoga» anilime.

18 'Lige aminami o'toboli ju 'emi alé napu mochí alué e'wélala selígame nulame, 'lige napu ajtí alué wa'lula rey napurigá alué nokimela gustisia olá 'emi 'yuga, 'la ne'chí oyérame kóriká, alekeri lolámala. 'Lige alarigá 'la ra'ichámala 'emi ne nila ra'íchali alué ralámuli e'wélala napu tabilé juríjo ju.

19 Napu'lige 'emi alé napu mochí e'wélala o'tosuga, tase we'ká na'táwaká: «¿Tachiri chonimé ne? ¿Churigá ruyémala ne?» Napu'lige seba, Onorúgame 'we nejkúrimala napurigá 'la semáriga ra'ichawa,

20 napugiti tabilé 'emi nímala napu na'támala alué ra'íchali napu ra'íchame ju 'emi, O'nó Onorúgame Alawala 'símala nejía alué 'nátili.

21 › Jaré pe rijimala ke ba'chila o bonila saíla gainámala. 'Lige alé e'wélala mochígichi nejímala napurigá alué e'wélala nokimela me'á. 'Lige bilé o'nó abiena 'ma nejímala bo'né inolá. Tabilé na'temámala rekó bo'né inolá kachi. 'Lige inolaka 'ma alué bo'né o'nola 'lige eyélatiri saíla gainámala, 'lige nejímala alé e'wélala mochígichi napurigá alué e'wélala nokimela me'á.

22 Ne'chí oyérame kóriká, suwábaga ralámulite cha anewa 'emi. 'Emi tabilé guwana rujsúsaká, abirigá jasa napusí suwí ne'chí oyériga, 'liko 'pa rewagachi o'tomé ne 'emi.

23 Napu'lige cha nokisá bilena we'ká riógichi mochígame ralámuli, najátaga e'yénasa 'emi me'lináliga 'liko yati chebilena júmasawaguru. Neka 'la bijchiá aníguru, bajchabé nawamio alué napu nawale 'pa rewagáchika napurigá rió

neraga 'emi ta'chó suwábichi ne nila ra'íchali beniria bochígimi we'ká riógachi jena Israeli anilichi.

24-25 › Tase majawa napu'lige cha anichi ralámuli. Ne abiénachigó cha anilime júchigó, 'lige ne'chí alarigá anésiga, alué ralámuli abiena cha animela 'emi olagá. Alarigá ju bilé benime 'yuga, napurigá alué benírame. Bilé nóchame ju napurigá wa'lula. 'Lige Belsebú anésiga ne'chí, napu aniame ju Wa'lula Suwábaga 'Yégili, alué ralámuli abiena alarigá anémala 'emi olagá.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri 'nalina majátéko

26 › Tase majawa alué ralámuli. Rekó cha nokachi rukó tabilé ma'chígichi, Onorúgameka abiena 'la etea ajtí suwábaga 'lige abé a'kinana 'ma machiboli ju suwábaga napu alué ralámuli nokogá e'yena.

27 'Liko tase majáwaguru. Napu'lige ne ruwichi bilé ra'íchali rukó, 'émika rawé ruipóguru. Ne ruisáká i'kilí ra'íchaga 'emi najkálichi a'bé chujká napurigá tabilé akémala uché jaré, tase majáwaguru e'wele ra'íchaga ruigá rawé galimopa jaga napurigá we'ká ralámuli akimela.

28 Tase majawa alué ralámuli napu uché jaré ralámuli me'agá e'yéname ju, alué ralámulika rekó me'ame ke pecha umubámalagó 'emi alawala me'á. Majáwaguru Onorúgame 'nalina napu 'la alawala 'nalina me'ame ju napu 'ma 'légana injiérnochi pame ju 'ma me'lisá.

29 › ¿'Émika ralineme ju alué oká chulugí pe bilé pésochi? Tabilé 'me najteme ju alué chulugí, O'nó Onorúgame 'we a'lá machime ju napu'lige suwichi alué chulugí. 'Lige alué chulugí suwime ju napu lisensia 'yame ju Onorúgame.

30 Onorúgame asíriga 'la tétiga ajtí a'pílipi gujpá 'emi mo'ólachi jágame, 'lige asíriga repume ju aminami.

31 'Lige alarigá tabilé majawa, Onorúgameka asíriga 'la repúmili júkuru 'emi me'tigá alué chulugí, 'émika abéchigo 'la najtékame kame me'tigá alué we'ká chulugí.

32 › Alué rió tase chijúnaga ruisá alué uché jaré ralámuli ne'chí oyérame ko, 'lige néchigó abiena 'we a'lá ruyémala Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame alué rió ne'chí oyérame ko.

33 Jaré 'emi tabilé ne'chí oyérame korigá ruyésaká uché jaré ralámuli, 'liko neka tabilé machime korimela 'emi O'nó Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame ruyea.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo ralámuli nakomio

34 › ¿'Lacha mayé 'emi ralámuli ne nawáligo ra'mamia 'emi ralámuli jena wijchimoba nakoga ejperégame? Neka ruwí tase ra'mamia nawagó. Neka iligá nawákuru sairárimia.

35 'Lige bilé ralámuli bo'né o'nola sairámala. 'Lige bilé mukí bo'né eyela sairámala. 'Lige mo'lila bo'né wasila sairámala.

36 Alué napu bi'lénapi galírale ejperégame ju a'bópika sairámala.‡ Alarigá ikimela napu'lige ralámuli o'wina ne'chí oyeria.

37 › Bilé ralámuli 'we galeme nisa bo'né o'nola 'lige bo'né eyela me'tigá ne'chí, 'liko alué ralámulika tabilé ne'chí oyérame nímala. Bilé ralámuli 'we galeme nisa bo'né inolá 'lige bo'né malala me'tigá ne'chí, 'liko alué ralámuli tabilé ne'chí oyérame nímala.

38 Bilé ralámuli tabilé e'wame napu nulá Onorúgame 'lige tabilé resí ikinálime, alueka tabilé ne'chí oyérame nímala rekó ne'chí 'yuga eyéname ke.

‡ **10:36** E'nesi Miqueas 7:6.

39 Alué ralámuli majame ka ne'chí oyériga, alueka tase rewimela semati raweli. Bilé ralámuli tabilé majáme ka mukigá ne'chí oyériga, alueka 'we semáriga na'támala Onorúgame 'yuga. Tabilé chéré rekó mukugé, alué ralámuli abiena 'la Onorúgame 'yuga asimela.
40 › Jaré ralámuli 'la nirásaká 'emi, pe a'chigóriga ju napurigá ne'chí niralia. Jaré ralámuli 'la nirásaká ne'chí, pe a'chigóriga ju napurigá Onorúgame niralia, alué napu 'sile ne'chí jula.
41 Bilé rió 'la nirasa apiépiri alué napu ruyame ju napu Onorúgame anele, 'liko alué rió asíriga 'la semati raweli narémala, a'chigóriga napurigá nareme ju alué rió napu ruyame ju napu Onorúgame anele. Bilé rió 'la nirásaká uché bilé 'we a'lá rió napu 'we a'lá sébali olame ju napu Onorúgame najkí, 'liko alué rió asíriga 'la semati raweli narémala napurigá nareme ju alué rió napu 'we a'lá sébali olame ju napu najkí Onorúgame.
42 Apiépiri ralámuli 'la 'yásaká pe bilé baso ba'wí ne 'yuga járome napurigá bajímala, 'we a'lá semati raweli narémala. Alueka 'we a'lá bijchiá ju.

11

Jena ruwimela Juani júlaligo jaré rió Esusi rukéniliga

1 Napu'lige alué Esusi 'we a'lá ruyesa alué makué oká rió Esusi 'yuga járome, alésíko alué Esusi 'ma simile we'kanami pueblo ralámuli benírisia rejcholi Onorúgame nila.
2 'Lige Juani galírale bajchériga asigá akele Esusi 'we a'lá benirio ralámuli Onorúgame ra'ichálila 'lige 'we a'lá sa'wao nayúkame, alué Juani regá 'nátele: «Pe ye Esusi kéréko Onorúgamete julárigame napurigá gu'írimala ramué, siné kachi pe alué kéréko Kristo anilime.» Alarigá 'nátele alué Juani. 'Liko júlale jaré rió alué Juani napu aba alué Juani gompaniérola nile
3 napurigá regá rukémala:
—¿Mué ju napu nawámili nílige ramué gu'írimia, o chebiléchala ju?
4 'Lige Esusi nejele:
—Simasi Juani ruyewa churigá ka ra'íchali napu 'emi akele jena jipe, 'lige abiena ruyéwaká napu 'emi etewá jipe.
5 Ruyéwaká alué tabilé ma'chílime 'ma ku ma'chilio, 'lige sujírigame ralámuli 'ma ku 'la gayenio e'yenia, 'lige alué ralámuli amoba sa'pachí nayume 'ma ku sa'wíligo 'lige 'ma lisensia nígame ko napurigá simámala re'obachi, 'lige alué najkacholo ralámuli 'ma ku akeo, 'lige suwígame 'ma ku ajanio, 'lige tabilé nígame 'ma akea mochigo alué 'we a'lala ra'íchali Onorúgame nila ra'íchali.
6 'We ganíliga eté Onorúgame alué ralámuli napu tabilé guwana rujsú.
7 Napu'lige alué rió Juani gompaniérola simasa, Esusi chojkile ruyea ralámuli alarigáriga níligo Juani. Regá anile:
—Napu'lige 'emi 'mi alé simíbalige alé napu tabilé 'me u'kume ju, alé napu Juani asálige nawésali ruyea ralámuli 'yuga, ¿tachiri e'nemia simárupeché? ¿Pe bilé rió napuyépiri rejcholi oyérame?*
8 ¿Tachiri e'nemia simárukó 'liko? ¿Simáruchalá e'nemia bilé rió 'we a'lá semátiri o'páchigime? 'Emi 'la machilke alué 'we a'lá a'ká o'páchigime ralámulika alué e'wélala galílachi mochime ko.
9 ¿'Liko tachiri e'nemia simárupeché? ¿Bilé rió napu ruyame ju napu anele Onorúgame, alué e'nemia simaru? Ju, alué e'nemia simíbale 'emi. Aminami

* **11:7** Matéoka aní: ¿Pe napurigá bilé gajsalá ko pe ekate noká ilígame?

alueka 'we najtékame nóchali nígame júpá, me'tigá alué uché jaré ralámuli napu ruyame nílige napu anélige Onorúgame.
10 Pe alué Juani olagá aní alué osilí 'we 'ya nerúgame napu regá aní:
Neka julámala bilé rió napurigá ralámuli ruyémala mué sebámili ko jena wijchimoba.
'Lige alué 'símala gatea bowé napurigá mué sebámala alé.†
Alué Onorúgamete julárigame ka pe Juani ju.
11 Neka 'la bijchía aníguru: Alué Juani napu ralámuli rewarame nílige, alué ju suwábaga ralámuli me'tigá najtékame napu ekí mochí jena wijchimoba. Neka abiena ruwí bilé rió tase najtékame ko, napu'lige a'resa napurigá Onorúgame nulémala, 'liko 'we a'lá najtékame nimio Onorúgame níriga me'tigá Juani nochálila.
12 › Napusí Juani we'ká ralámuli benírasa, we'ká ralámuli cha nokame sairuga mochí napu nulá Onorúgame. 'Lige 'ma na'minánili alué nulalí‡ (Alué ralámuli ju napurigá bo'á go'lechi uchúkame. Napu'lige nawame ju bo'elo i'pumia, júmaka buyame ju.)
13 Suwábaga ralámuli 'we 'ya mochígame napu ruyame nile napu anile Onorúgame, 'lige abiena alué Moisesi nila ra'íchali, ruwile churigá nímili níliga alué Juani ralámuli rewarame ba'wichí jáwaga.
14 Alué ralámuli anime ke uché bilé napurigá Elíasi§ nawamio. Neka aníguru alué Juani ko alué Elíasi ju napu nawámili níligo.
15 'La najkégame níriká napurigá akiboa, asíriga 'la gepúlime júkuru.
16 › ¿'La chieti alué ralámuli jipe mochígame? Pe alué okaná chojkégame kuchí 'kuchi kárékuru napu mochime ju alé we'ká riógachi nasípami re'ea, napu re'énilime ju uché jaré 'yuga, napu regá aneme ju alué uché bilena chojkégame kuchítiri napu re'eme ju:
17 «Bucheru alué baká napurigá 'emi yawimela, tabiléchigo yawíkó 'emi. 'Lige 'we sewékame wiká wikarárututuru, 'lige 'emi tabilé naláku.ru.»
18 'Lige nawákuru Juani alué napu tabilé we'ká tábiri go'yame nílige, tase napurigá uché jaré ralámuli, 'lige aminami tabilé bajime nílige alué i'wilí ba'wila rekútame 'lige regá aneme júkuru alué ralámuli jipe mochígame: «Alueka pe u'kuchípala remónisi ajchágame ju.»
19 'Lige nawákuru alué Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika, 'lige suwábaga go'ame go'yame júkuru napu ekí go'yame ju ralámuli jena wijchimoba mochígame, 'lige abiena bajime júkuru alué i'wilí ba'wila rekútame. 'Lige regá anéguru ralámuli: «Alueka 'ma rasíriga go'yame júkuru, 'lige aminami asíriga bajime júkuru, 'lige aminami 'we a'lá amigo ju ralámuli 'yuga enomí goblálome 'lige chejaré ralámulitiri alué 'we resítiri sulégame.» 'Wéchigo 'la ma'chígime nérého 'we a'lá benégame ko Onorúgame, 'we a'lá ma'chígime nérékuru 'ma 'la we'ká ralámuli sa'wáligo. Suwábaga a'lá sébali olame nile.

Jena ruwimela Esusi ená anéligo alué chátiri ralámuli

20 'Liko Esusi chojkile ená anea alué cha nokame ralámuli alé we'ká riógachi alé napu 'yólige we'ká nayúkame alué Esusi. Ená anele pecha a'réligame alué chátiri nóchali. Regá anele:

---

† **11:10** E'nesi San Lucas 1:76. ‡ **11:12** Siné kachi ye bersíkulo regá anime kéré: Napusí Juani we'ká ralámuli benírasa, we'ká ralámuli 'we najkí napurigá Onorúgamete nulewa. § **11:14** Alué Elíasika napu 'we 'ya bejtégame nile ruyame nile napu anele Onorúgame ta'chó ochérachi Juani.

21 —¡Resía 'emi ralámuli Korasini anilichi ejperégame! ¡Resía 'emi ralámuli Betsáira anilichi ejperégame! Neka 'we a'lá sa'wigéturu alé ejperégame ralámuli Onorúgame a'walílate napu tabilé 'wesi ralámuli gayéname ju alarigá sa'wá, 'lige 'emi abirigá tabilé a'réturu alué resítiri nóchali. Ralámuli 'ya ejperégame alé Tiro anilichi ejperégame 'lige Sironi anilichi ejperégame abiena asíriga 'we cha nokame ralámuli kéturu. Ne 'we a'lá sa'wasa alué ralámuli alé, 'lige o'pachátimituru alué o'pacha 'we chajótigame, 'lige mochíbimituru bilena najpisochi napurigá machimela ralámuli 'ma a'réligo alué chátiri 'nátili.

22 Napu'lige seba raweli gastigo narémichi 'emi ralámuli Korasini ejperégame 'lige Betsáira ejperégame, a'lige rawé 'emi ralámuli uché rajpé a'wágame gastigo narémala me'tigá alué ralámuli cha nokame alé Tiro ejperégame 'lige Sironi ejperégame.

23 'Emi ralámuli Kapernaumi anilichi we'ká riógichi ejperégame, ¿'émika 'la bijchiá bijchigi 'pa rewagachi moinamio 'emi? Onorúgameka tabilé alarigá 'nata. 'Émika wamí 'légana injiérnochi simámili júkuru. Neka alé we'ká riógichi 'emi ejperélachi asíriga 'la sa'wigéturu ne nayúkame, 'émika tabiléchigo a'rélekó alué chátiri 'nátili. Alué chátiri ralámuli 'ya ejperégame Soroma anilichi we'ká riógichi, etésaká aliena 'la umébigo ne sa'wá ralámuli, 'ma a'rémitibá alué chátiri 'nátili, 'lige bijí 'la we'ká riólimiturubá alé we'ká riógichi Soroma anilichi.

24 Neka anéguru 'emi ralámuli Kapernaumi anilichi we'ká riógichi ejperégame, napu'lige raweli sebasa napurigá Onorúgame wanápamia chátiri 'nátame ralámuli (gustisia olámala), uché rajpé a'wágame gastigo narémala me'tigá alué ralámuli napu Soroma anilichi ejperégame nílige.

Jena ruwimela Esusi anúligo nejkúrimio napurigá 'la resíbamala ralámuli

25 'Liko regá anile Esusi:

—Mué O'nó Onorúgame, mueka asíriga wa'lú júkuru 'lige mueka rewagachi nulame júkuru, 'lige aminami jena wijchimoba. Neka 'we a'lá ra'íchame ju mué olagá, mueka tabilé lisensia 'yale alué ralámuli riólame napurigá námamala alarigá ko mué, alué ralámuli napu 'nátame ju a'bopi 'we a'lá ejpénigime ko. Mueka 'wéchigo a'lá gu'írame júkó alué ralámuli tabilé riólame napurigá námamala churigá ko mué. Ralámuli alué tabilé riólame ka, alueka 'we listo ju, alueka 'la 'we a'lá námaka akeme ju.

26 Mué O'nó Onorúgame, alarigá ju. Alarigá newigá ganílame ju mué.

27 'Lige Esusi anile:

—Ne O'nola suwábaga 'yáturu ne'chí nóchali, 'nátili 'lige a'walí. Tase 'wesi machí churigá ko Onorúgame Inolá, pe O'nó Onorúgame 'la machí. 'Lige tabilé 'wesi machí churigá ko Onorúgame, pe alué Onorúgame Inolá 'la machime ju churigá ko O'nó Onorúgame. Ne, Onorúgame Inolá, 'we gu'írame ju ne uché jaré ralámuli napu ne najkí napurigá alué uché jaré ralámuli 'la námamala churigá ko Onorúgame.

28 Suwábaga 'emi napu ekí 'we resibaka mochí we'ká 'nátaga, jeka simasi, ne 'la nejkúramala napurigá 'emi 'la resíbamala.

29 'La eliwa ne napurigá ne 'símala benira, 'liko napurigá oká oisí bulurúgame nímala ramué araro banasuka e'yénigime, siné kachi 'la benimela nóchali ne benírichi. Neka 'we i'kilí ju. 'Lige aminami tabilé riólame ju ne.

Ne'chí 'yuga beniáká 'la tabilé we'ká 'nátame niwa, neka alé asiémpá 'emi gu'íria. 'Lige aminami asíriga 'la resíbapua.
30 Ralámuli ne'chí 'yuga nóchameka asíriga 'la ganíliga mochímala. Tabilé bejtégame ju ne'chí 'yuga nochalia.

12

Jena ruwimela Esusi 'yuga járome rijpúniligo ri'ligó bilé rawé resíbulichi

1 A'kinana bilé rawé resíbalichi ri'ligó echégachimi eyénale Esusi alué bo'né 'yuga járome 'yuga. 'Lige alué bo'né 'yuga járome e'luíle 'lige rejpúnele ri'ligó mulalá 'lige go'ale rakala mojsika.
2 Napu'lige bariseo etesa alieti, anele Esusi:
—'We a'lá e'né alué mué 'yuga járome. Jipe rawé resíbilichi júkuru tabilé nochálichi ju, pecha rijpunálime júkó ri'ligó.
3 'Lige Esusi anele alué bariseo:
—¿Tacha leérame ju 'emi osilichi napu ruyame ju churigá 'síligo alué 'ya bejtégame rió Rabí anilime napu'lige Rabí e'luísa 'lige aminami alué ralámuli Rabí 'yuga e'yéname nílige?
4 Alueka alé Onorúgame galílachi bajkile 'lige baní o'tole Onorúgame kógilime alé pachá Onorúgame galílachi mochígame. Alué Rabika 'lige alué ralámuli Rabí 'yuga e'yéname go'ale alué baní, tabilé lisensia nígame nile napurigá go'mela alué baní, pe baleka 'la lisensia nígame nile.
5 ¿Tabilé siné leérame ju 'emi alué apeli napu chujkú Moisesi osilila, balé tabilé resíbame ko bilé rawé resíbilichi? Abirigá pecha resítiri júkó rekó alué balé noche bilé rawé resíbilichi.
6 Neka aníguru, napu ne nulá abé najtékame ju me'tigá alué Moisesi nila nulalí.
7 'Émika pecha 'la námaka leérame júkó alué Onorúgame nila ra'íchali. Regá aní Onorúgame nila ra'íchali: «Neka najkí napurigá 'emi 'we na'temaka etémala uché jaré ralámuli, tase pe ajágame me'liame najkí ne ne'chí kógilime.» 'Emi 'we a'lá námasaká 'liko pecha chojkila neraga che'wámiko alué ralámuli tabilé resí nokágame,
8 napugiti ne kame Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga wa'lula kame ne resíbalichi rawé.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió gajpóligame sekégame resíbulichi rawé

9 'Lige Esusi uchéchigo bilena simile, simile bilé u'tá re'obá ilígichi «sinagoga» anilime.
10 'Lige alé asale bilé rió bilena sekala sujírigame sekégame, 'lige alemi jale jaré bariseo 'lige rukele pe machináliga choniá anirá alué Esusi, nejiwa olale se'winárigа anisáká. Regá rukele:
—¿'La ju napurigá bilé rawé resíbilichi 'yowa nayúkame?
11 'Lige Esúsika nejele:
—Bilé rawé bilé bo'á wijchisá 'emi bujkula bilena rejkolíchimi bilé rawé resíbilichi, ¿'Lacha ta ma'chí pámala 'we 'emi na'temaka?
12 ¿Tacha abé najtékame júkó bilé ralámuli me'tigá bilé bo'á? Bilé ralámulika uché rajpé najtékame júkuru me'tigá bilé bo'á. 'Liko abiena 'la ikiáréleke napurigá 'yowa ralámuli nayume bilé rawé resíbilichi.
13 'Liko Esusi anele alué nayume:
—'Ma ku wajchinábá seká.
Napu'lige wajchinasa 'ma ku sa'wile.

14 'Liko bariseo ma'chige simíbale 'lige chojkile ra'icha a'boi churigá 'la
nítiká me'liá Esusi.

Jena ruwimela Onorúgame ra'ichálila 'we a'lá ruwíligo 'ya churigá 'simio Esusi

15 Napu'lige Esusi machisá me'libólikó barisé ote, 'liko Esusi yati simile.
'Lige simisá asíriga we'ká ralámuli najátele guwana. 'Lige Esusi 'we 'yole
ralámuli nayume napu alemi e'yénale alemi guwánami,
16 'lige 'we anile ralámuli napurigá ralámuli tabilé ruwimela chieri ko bo'né,
17 napurigá 'la sébali ikimela napurigá ruyélege Onorúgame alué abé 'ya
bejtégame rió Isaíasi anilime napu ruyame nile napu Onorúgame anélige
ta'chó ochérachi Esusi. Anile:
18 'We a'lá e'nésibá.
Ye júkuru ne 'yuga nóchame.
Yeka ne cha'píturu ne bo'né.
Neka 'we galé ye rió,
asíriga ganíliga ajtí ne ye rió 'yuga.
Neka ne alawala 'yama oláguru.
'Lige alué 'símala suwábaga chojkégame ralámuli ruyea
alué napu ne najkí.
19 Alueka tabilé resí animela,
nibilé e'wele ra'ichámala,
nibilé sinámala
alemi napu we'ká riógachi ju.
20 Alueka 'we a'lá niraga etémala
alué ralámuli tabilé nígame
napu tabilé gayéname ju bo'nepi nemía.
Alueka abisibi 'we nulámala
napusí 'ma a'lá sébali olá ralámuli napu nulá Onorúgame.
21 Suwábaga chojkégame ralámuli jena wijchimoba mochígame
'we a'lá bijchígimala 'we a'lá gu'írimia alué.*

Jena ruwimela bariseo ruwíligo Esusi Remónisi a'walila nígame ko

22 'Liko Esusi bilé rió tabilé machílime o'tóleru, 'lige aminami tabilé
gayéname nile alué rió ra'icha, u'kuchípala remónisi ajchágame rió nile. 'Lige
Esusi 'ma 'yóole, 'liko 'ma ma'chílile, 'lige aminami 'ma gayénale ra'icha.
23 'Lige alué ralámuli napu najátale Esusi rukele a'bopi napurigá majáganti
neraga:
—¿Ye jule Esusi Rabí rijimala, alué napu ramué gu'írimili ju? Tabilé
machirúbá.
24 'Lige alué bariseo akisá alanichi alué ralámuli, 'lige anile:
—Napu'lige buyana u'kuchípala remónisi ye rió, pe alué u'kuchípala
remónisi o'nola nejílala a'walite buyáname ju, alué u'kuchípala remónisi o'nola
napu Belsebú anilime ju 'lige aminami Satanasi anilime ju.
25 Esusi 'we a'lá machile alieti 'nata mochigo alué bariseo, alekeri anele:
—Bilena ejiro pe a'bopi na'áwasa ralámuli, 'liko tabilé sirbe nímala alué ejiro.
Abiena a'chigóriga ju ralámuli we'ká riógichi mochígame, abiena alarigá 'ínili
ralámuli bilena galírale rijimá we'kaka napuíka riógame nisa 'lige pe na'áwame
nisa a'boi, tabilé gayéname ju bilé tábiri nóchali newá.

* **12:21** E'nesi Isaías 42:1-4.

26 'Lige alué Satanasi ma'chí pasa alué u'tabela remónisi, ¿'lacha
a'wálimalawé alué Satanasi alarigá 'sísaká? Tabilé gainámala bo'né nila
nóchali newá.
27 'Lige ne ma'chí pame nísaká alué u'kuchípala remónisi Belsebú a'walílate,
¿chieri 'yame júkó a'walí alué 'emi gompaniérola napu'lige buyáname ju alué
u'kuchípala remónisi? Remónisi nejime júlé. 'Émika tabilé remónisi 'sime
kóríguru. 'Liko tabilé machigá aní 'emi ne'chí chojkila neraga che'wáa.
28 Neka Onorúgame Alawala a'walílate buyáname júkuru u'kuchípala
remónisi. Yeka pe aniame ju Onorúgame 'ma nulá ajtigó jena.
29 › Bilé rió tabilé gainámala chigoa bilé rió a'wágame galílachi, alué rió
a'wágame tabilé buluruga asisáká. Napu'lige alué rió buluruga ajtígichi, a'liko
'la gainámala tábiri chigoa.†
30 › Tabilé ne'chí oyérame ka pe ne saíla ju. Tabilé nejkura mochime ka
alué oyérame ralámuli bailichi, alueka mejká jula mochime ju alé napu ne
ajtí, napurigá olí bo'á majárime ju. Alarigá ju alué ralámuli.
31 › Abiena ruimé ne bilé ra'íchali: Onorúgameka 'la e'kame júkuru suwábaga
alué chátiri ra'íchali napu ra'íchame ju ralámuli, nobi tabiléchigo e'kame júkó
alué ralámuli napu 'we resí anegá ra'íchame ju Onorúgame Alawala olagá.
32 Jaré ralámuli 'we gawéliga ra'ichasa Onorúgamete julárigame 'pa
rewagáchika olagá, Onorúgameka abiena 'la e'kámala alué ralámuli.
Onorúgame Alawala gawéliga ra'ichásaká, 'liko Onorúgameka tabilé siné
e'kámala. Tabilé siné e'kámala jipe jena wijchimoba nibilé abé i'libeko
napu'lige mukusuga.‡

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé rojá 'we a'lálaká a'ká rakeme ko

33 › 'We a'lá repúpua bilé rojá 'liko 'la a'ká rakémala. Bilé rojá tabilé a'lá
repútigame, alueka tabilé a'ká rakémala. Rakala e'néniga machiame júturu
pala 'la ka alué rojá o tabilé 'la ko ma.
34 ¡'Émika pe napurigá sinowí 'kúchila júkuru! 'Émika asíriga cha nokame
ralámuli júkuru, 'lige ¿'lacha a'ká ra'íchali ra'ichámiliwé 'emi, pe cha nokame
ralámuli ke?
35 Bilé rió 'we a'lá 'nátame ka 'we a'lá ra'íchame júkuru, alué rioka 'wéchigo
a'lá 'nátame nímime. Bilé rió tabilé a'lá 'nátame ka, alué rioka tabilé a'lá tábiri
ra'íchame júkuru, alueka pecha a'lá 'nátili 'nátame nímime.
36 Neka aníguru, napu'lige raweli sébasa napurigá Onorúgame gustisia
olámala, a'pílipi rió neraga ruimeli ju cha anigá eyéniligó.
37 Mué ra'ichálila 'we a'lá nejkúrisa napurigá tabilé narémala gastigo 'we
a'lá a'ká nísaká alué ra'íchali. Tabilé a'ká nísaká alué ra'íchali, 'liko mué wa'lú
gastigo narémala.

Jena ruwimela alué cha nokame ralámuli Esusi owíligo napurigá Esusi 'we a'lá semátiri tábiri newámala

38 'Liko jaré bariseo 'lige jaré Moisesi nila nulalí benírame anele Esusi:
—Mué rió Onorúgame nila ra'íchali benírame, ramueka 'we eténili alué 'we
semátiri tábiri newachi mué,§ alué napu ta'wesi rió gayéname ju newá.
39 'Lige Esúsika anele:

---

† **12:29** Onorúgame Alawala 'ma bulugá ajchale Remónisi, alekeri 'la gayena ne u'kuchípala remónisi buyana. ‡ **12:32** Esúsika ne'ocha alué ralámuli aníligame Remónisi alawala ajchágame ko alué.
§ **12:38** E'nesi 16:1.

—Ye 'we i'nílime ralámuli, tabilé sébali olame napu najkí Onorúgame 'la sébali olámirisá, rejoa aníguru napurigá ne newámala 'we semátiri tábiri napu tabilé gayéname ju ralámuli. Neka tabiléchigo newámalagó napurigá 'emi 'la machimela. Pe bi'lepi tábiri newámala ne abé i'libeko, pe alué napu ne newámili ju pe aba alieri nímala napu ikílige alué 'ya bejtégame rió napu ruyame nile napu Onorúgame anele, Jonasi anilime.

40 Alueka ro'chí rojpálichi asálekurú bakiá rawé 'lige bakiá rukó, alué wa'lú ro'chí napu wa'lú ba'wichí oyame ju. Alarigá ikimela alué Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika, pachá jena gawichí bo'imela bakiá rawé 'lige bakiá rukó.

41 Alé we'ká riógichi napu Jonasi rejcholi nejile, aleka Nínibe anilichi nile. Napu'lige alué ralámuli akisá alé alué rejcholi, 'la a'rélekuru alué chátiri 'nátali 'nata. Napu'lige 'emi ruyechi ne ye rejcholi, 'émika tabilé a'reme júkuru alué chátiri 'nátali 'nata. Neka abéchigo wa'lú najtékame júkuru me'tigá alué Jonasi. Napu'lige seba raweli napu Onorúgame gustisia olámala alué ralámuli chátiri 'nátame, 'liko alué ralámuli Nínibe mochígame chojkila neraga che'wámala 'emi tabilé ku guwana 'nátame koriká.

42 Napu'lige sebasa raweli gastigo (juicio) narémichi ralámuli jipe ejperégame, alué wa'lula mukí napu nulame nile alé Saba anilichi napu 'we 'ya bejtégame nile ku ajánamala a'lige rawé, 'lige ra'ichámala sairúgame neraga alué ralámuli jipe ejperégame olagá. Alué mukika napu'lige bijí ajagá asigá 'we mejkaka nawálekuru gepumia alué Salomoni nila rejcholi 'we benegá ra'íchame, 'lige jipe jena ajtíkuru ne napu abé benegá ra'íchame ju me'tigá alué Salomoni, 'lige 'émika tabilé gepúnili ne nila rejcholi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé 'la ko alué chátiri nóchali a'rilía tabilé Onorúgame 'yuga 'nátame níriká

43 › Napu'lige alué u'tabela remónisi ma'chínasa bilé ralámulichi jami wakígichimi simime júkuru 'yásiga bilena 'we a'lá suérikáchi resíbamia, nobi tabiléchigo rewame júkó.

44 'Liko regá anime ju: «Ku simé ne napu ajtí alué rió napu ne galila nílige, 'lige ku pachágana bajkimé ne, alé pacháganaka ne galílachi kame.» 'Lige ku alé sébaga 'we a'lá bi'wigá ilígame eteme ju abé 'la gatérigime pechítigame, (pe tabilé che'sime neraga etéwili ju alué rió. Abirigáchigo tabilé ajchágame kéréko Onorúgame Alawala pachágana sulachí.)

45 'Liko alué u'tabela remónisi chéchigo gichao u'kuchípala remónisi, abéchigo enátiri napabume ju, 'lige suwábaga alué lakí remónisi alé pachágana alué riochi mo'ime ju. 'Lige alué rioka abéchigo cha nokame nímala me'tigá bajchabé rawé. Alarigá ikimela ye ralámuli tabilé a'ká. Pe i'sínimi a'reme júkuru 'emi alué chátiri nóchali, 'lige 'emi tabilé ajchágame nísaká Onorúgame Alawala a'kinana rawé, abéchigo cha nokame gainámala 'emi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ko eyela 'lige bonila 'lige waíla

46 Napu'lige Esusi bijí ra'icha ilígichi ralámuli 'yuga, sébale Esusi eyela 'lige suwábaga alué nasípasi bonila 'lige nasípasi waíla alé ma'chige. 'Lige ma'chige jale Esusi 'yuga ra'ichánilia.

47 'Lige bilé rió anele Esusi:

—Mué eyela 'lige mué bonila 'lige mué waíla ma'chige jawí, mué si ra'ichánilirí.

48 'Lige Esusi anele alué napu simile ruimea:

—¿Chieri jukó ne eyela, chieri jukó ne bonila 'lige ne waíla?
49 'Liko e'nénele alué oyérame, 'lige majoga regá anile:
—Ye ne 'yuga járome ralámuli júkuru ne eyélaka 'lige ne bonila 'lige ne waíla.
50 Apiépiri napu ekí 'la e'wame ju napurigá nulá ne O'nola Onorúgame, alué napu 'pa rewagachi ajtí, suwábaga alué júkuru ne bonila 'lige ne waíla 'lige ne eyela.

13

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali rejcholi bilé rió ri'ligó weroka echame

1 A'lige rawé Esusi 'ma simile alé galírale asigá 'lige 'mi wa'lú ba'í ilígichi suwékimi asíbale.
2 'Lige asíriga we'ká ralámuli napuíle alé napu asale Esusi. 'Lige alekeri alé bárkochi 'mole Esusi, 'lige suwábaga ralámuli alé ba'wichí suweke jale.
3 'Liko Esusi chojkile ralámuli beniria we'ká tétali rejcholi. Regá anele:
—Bilé rió ri'ligó echimea simile weroka.
4 Jaré pe u'kabi talí boichimi rujsule. 'Lige chulugí jsile, 'lige 'ma go'ale alué ri'ligó.
5 'Lige jaré talí pe 'we rejtérale rujsule, tabilé 'me wa'lú ajtígichi we'é, 'lige yati ya'wile.
6 'Lige rayénilite 'ma wakíbale alué ri'ligó ya'wisá, pecha re'lé nawégame níligame.
7 'Lige jaré asíriga ro'rúgachi rujsule wejchá jágichi. 'Lige 'ma 'yale alué wejchá sawala, 'liko tabilé gayénale alué ri'ligó e'wele o'chera.
8 'Lige jaré talí 'we a'lá we'égachi rujsule, 'lige alueka 'we a'lá ya'wile 'lige asíriga 'la 'wíliru. Jaré ri'ligó mulalá bilé siento ri'ligó rakele. 'Lige jaré usánisa makué rakele. 'Lige jaré baisá makué rakele.
9 'Emi 'la najkégame níriká napurigá akiboa, asíriga 'la gepúlime júkuru ye ra'íchali.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chonigá tétilite benírame ko ralámuli

10 'Liko alué Esusi 'yuga járome a'bé mochíbale napu asale alué Esusi, 'lige regá anele alué Esusi:
—¿Chonigá alarigá anéché mué alué ralámuli alué tételite peka 'la námame kachi alarigá ra'íchachi mué?
11 'Lige Esúsika anele:
—'Émika 'we a'lá ma'chígime ruyémala ne napu tabilé námale 'emi. 'Lige uché jaré ralámulika tabilé 'la ma'chígime ruyémala ne, napurigá alué ralámuli tabilé pe'tá námaka ejtebímala rekó 'we a'lá akee 'lige rekó 'we a'lá etee.
12 Alué napu 'la námame ju bilé ra'íchali rejcholi ruilía churigá nulame ko Onorúgame, Onorúgameka uché rajpé 'yámili ju 'nátili. Alué napu tabilé námame ju 'lige tabilé beninálime ju Onorúgame tabilé lisensia 'yámala napurigá benimela, 'liko alué u'kabi napu námame ju 'ma we'kuámala.
13 Alekeri alarigá ra'icha ne, napugiti alueka rekó 'la etee, tabilé eteme kame, 'lige aminami rekó 'la akeme ke, tabilé akeme kame, 'lige aminami tabilé námame rekó 'la akeme ke.
14 Alarigá ikíbá napurigá sébali ikimela napu anele Onorúgame 'ya alué rió Isaíasi anile. Regá anele:
Rekó akeme ke Onorúgame nila ra'íchali,

tabiléchigo námame júkó.
Rekó 'we a'lá eteme ke, tabiléchigo námame júkó.
15 Jipe ejperégame ralámulika tabilé a'lá 'nátame ju,
'ma na'ole najkala
'lige 'ma busílatiri 'ma na'ole
napurigá tabilé etémala
'lige napurigá tabilé akimela,
'lige napurigá tabilé 'la námamala alué,
napurigá tabilé ku smela,
'lige napurigá 'yómala ne.*
16 › Onorúgame 'we ganíliga ajtí napugiti 'emi 'we a'lá ma'chílime buségame kame, 'lige aminami 'we a'lá akeme najkégame kame 'emi.
17 Neka 'la bijchiá aníguru. Asíriga we'ká mochile 'we 'ya alué napu ruyame nile napu Onorúgame anele, 'lige aminami asíriga we'ká ralámuli 'we a'lá, 'lige asíriga eténilie ye tábiri napu 'emi etiá jipe, tabiléchigo etéliko 'lige aminami asíriga gepúnilituru alué ye ra'íchali napu 'emi gepua mochí jipe, pecha i'téligime ye ra'íchali.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué tétali alué rió ri'ligó echágame

18 › 'We a'lá gepuwa chonigá anime ko alué tétali bilé rió echame ri'ligó.
19 Ralámuli alué ra'íchali gepume, alué napu ruyame ju alarigá nulame ko Onorúgame ralámuli alawálachi, 'lige pe tabilé námame ju, pe napurigá alué talí napu boichimi rujsule alarigá ju 'emi. Nawame ju Remónisi 'lige 'ma bujeme ju pe'kabi ra'íchali napu 'la námale.
20 Alué talí napu rejtérale rujsule, alueka pe napurigá ralámuli ra'íchali gepume 'we semáriga, pe alarigá ju,
21 nobi tabiléchigo 'la re'lesi nawégame júkó, tabilé we'lisi oyérame ju Onorúgame. Napu'lige ralámuli cha anisá alué ralámuli olagá, 'we gawélesa Onorúgame oyérame kóriká, 'liko alué ralámulika 'ma a'reme ju alué 'we a'lá ra'íchali oyeria.
22 Alué talí wejchégichi rujsúkame ka, alueka pe napurigá ralámuli pe tábiricho 'we korume pe alarigá ju, alué ralámuli napu 'we korume ju o'pacha, go'ame 'lige aminami enomí. 'Liko 'ma a'reme ju Onorúgame ra'ichálila oyeria.
23 Alué talí 'we a'lá we'echi echerúgime ka, alueka ju napurigá ralámuli Onorúgame ra'ichálila gepume, pe alarigá ju. 'Lige 'we a'lá námame ju alué ralámuli, 'lige asíriga 'la e'wame ju napurigá aní Onorúgame nila ra'íchali. Jaré alué ralámuli napurigá ri'ligó mulalá, alué napu bilé siento rakégame ju, pe alarigá ju. 'Lige jaré napurigá usánisa makué rakégame, pe alarigá ju. 'Lige jaré napurigá baisá makué rakégame, pe alarigá ju.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Remónisi bo'né gompaniérola mo'áligo alé Onorúgame oyérame ralámulichi

24 Esusi uché bilé tétali ruwile, regá anile:
—Napu'lige ralámuli 'la oyérasa napurigá nulá Onorúgame, pe napurigá bilé rió ri'ligó echágame 'we a'lá we'é bo'ígichi, pe alarigá ju.
25 Napu'lige gojchigá bi'tígichi, sairúgame bajkile alemi echerúgichi 'lige alé echale alué chátiri gajsalá rakala. 'Lige napieri ri'ligó alieri ya'wime nile alué gajsalá. 'Lige 'ma simile alué sairúgame alué gajsalá rakala echisá.

* **13:15** E'nesi Isaías 6:9-10.

26 Napu'lige ri'ligó o'chérasa, 'ma mulele alué ri'ligó, a'lige kulí ma'chí néréle
alué chátiri gajsalá nerugo alé ri'ligó echégichi.
27 'Liko nóchame alé ri'ligó echégichi, simíbale ruyemia alué ri'ligó echágame.
Regá anele: «Mué, ¿'la a'ká ke alué talí napu mué echálige? ¿Kócheka
ma'chínalepechéalué chátiri gajsalá?»
28 'Lige anile ri'ligó echágame: «Bilé sairúgame nokálegeréko alieti echá.»
'Lige alué nóchame rukele alué ri'ligó echágame rió: «¿Pala simawa alué chátiri
gajsalá bo'naboa?»
29 'Lige anile alué rió ri'ligó echame: «Tase, pecha 'la nímalawé, pe ri'ligó
'yúriga bo'nuímaleké.
30 Pe a'réwagó napurigá ri'ligó 'yuga o'chéramala. Napu'lige 'wílichi ne bo'né
nulémala ralámuli nóchame napurigá rojániga napabúmala alué chátiri gajsalá,
'lige bulugá ro'igá e'kósamala. 'Lige ri'ligoka abé nujubá gatewa rekóachi.»
(Alué chátiri gajsalaka pe napurigá Remónisi gompaniérola ju.)

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chukime ka ralámuli napu'lige o'wina oyeria

31 Esusi abiena ruwile uché bilé tétali. Anile:
—Napu'lige Onorúgame chojkichi nulá ralámuli alawálachi, pe napurigá
gilibá a'lásini echerúgime 'we a'lá we'echi, pe alarigá ju.
32 Asíriga u'kichí ju alué talí a'lásini rakala, 'lige asíriga e'wele ochérame ju
alué gilibá ya'wisá, me'tigá alué ri'ligó. 'Lige chulugí jsime ju 'lige alé kábame
ju.†
33 'Lige uchéchigo bilé tétali ruwile Esusi ralámuli beniria. Regá anile:
—Napu'lige Onorúgame chojkichi nulá ralámuli alawálachi a'chigóriga ju
napurigá bilé mukí napu 'wile pe'tá kawali, napu ba'raga ro'ele alé arínachi
'lige alué kawali ba'rárigame bochígimi nabale alué arínachi.
34 Esusi pe tétalicho ra'íchale ralámuli 'yuga, pe alarigacho ruyele.
35 Alarigá ra'íchale Esusi napurigá 'la alarigá ikimela napurigá anile alué
'ya ajtígame rió napu ruyame nile napu Onorúgame anele. Regá anile alué
rió:
Pe tétalicho ruyema ne ralámuli.
Regá ruyema ne ralámuli alué ra'íchali
napu 'we nóchali kame ju námalia.
Napusí Onorúgame newálige ye gawí,
ralámulika tabilé námale ye tétali.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo choniame ka alué ri'ligó tétali 'lige alué gajsalátiri

36 'Lige Esusi 'ma ku júlale suwábaga ralámuli napu mochile alemi, 'lige
bajkile alé pachá galírale 'lige alué 'yuga járome anele alué Esusi:
—Mué Wa'lula, ruyérigó ramué choniame ju alué gajsalá ri'ligochi jágame.
37 'Lige anile Esusi:
—Alué napu 'we a'lá talí echame ka, alueka pe Onorúgamete julárigame ju
'pa rewagáchika.
38 Alé we'échika napu echale alué talí echame, aleka pe napurigá wijchi-
moba ju. Alué 'we a'lá talí aniáká, alueka pe ralámuli 'we a'ká ralámuli aniame
ju, alué napu 'la a'reme ju napurigá Onorúgame nulámala. Gajsalá aniáká
alueka pe ralámuli Remónisi oyérame aniame ju.

† **13:32** Alé Israélika alué gilibá a'lásini 'we 'ya nerúgame 'we re'pá jágame ochérame nile alué gilibá a'lásini.

39 Alué sairúgameka napu echale alué chátiri gajsalá, alueka pe Remónisi kéré. 'Lige alué 'wílime aniáká, alueka napu'lige gawí amulí suwíbachi aniame ju. 'Lige alué 'wime aniáká, alueka santo ánjeli aniame ju.
40 A'chigóriga napurigá oliame ju alué chátiri gajsalá, a'chigóriga oláwili ju alué Remónisi oyérame napu'lige ye gawí suwíbachi. 'Emi 'we a'lá machí pe na'ichí 'lúlime ko alué chátiri gajsalá.
41 Alué rió Onorúgamete julárigame 'pa rewigáchika, alueka santo ánjeli nulémala napurigá a'miná 'lúmala alué chátiri ralámuli jena wijchimoba mochígame, alué napu chátiri 'nátili 'yame ju uché jaré ralámuli, alé napu Onorúgame nulame ju.
42 'Ma na'ichí 'lúpua. 'Lige alué chátiri ralámuli nalá mochímala 'we resí níliga, 'lige majaga.‡
43 'Liko ralámuli 'la sébali olame napurigá nulá Onorúgame, alueka napurigá Onorúgame alarigá nímala. 'Émi ralámuli 'we a'lá najkégame níriká, 'la 'we a'lá gepuwa ye ra'íchali.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame nulachi 'we najtékame ko

44 › Napu'lige Onorúgame 'we a'lá semáriga nulachi ralámuli alawálachi, pe napurigá enomí we'echi tótigame, alarigá ju. Bilé rió we'ká enomí tótigame rewisá, abajá nasosa we'ete o'póliga. 'Liko asíriga ra'sáligá asimela alué rió, 'ma simela ralinemia suwábaga tábiri napu ekí tábiri nígame ju bo'né. 'Lige alué enomite ralimela alué gawí napurigá bo'né niga neraga asimela alué enomí.
45 › Abiena napu'lige Onorúgame 'we semáriga nulachi ralámuli alawálachi, pe a'chigóriga ju napurigá bilé rió ralinega nóchame, rejté 'yaga eyéname alué 'we rojsákame re'wame ba'wichí nerúgame napu «perla» anilime ju yolí ra'íchaga.
46 Napu'lige rewisá bilé 'we a'lá jino rejté «perla» alué napu 'we najteme ju, 'lige alué rioka ralinémala napu ekí tábiri ni bo'né, 'lige alué enomite ralimela alué 'we jino rejté. ¿Pala 'la námata 'emi ye tétali?

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame ralámuli wanápimio alué tabilé a'ká 'we a'ká ralámulichi mochígame

47 'Lige Esusi uchéchigo bilé tétali ruyele ralámuli churigá nulamio Onorúgame ralámuli 'yuga. Regá anile:
—Pe napurigá bilé morali ro'chí i'mula ba'wichí pasa bilé rió ro'chí i'mume, we'ká buinasa napu ekí ro'chí oyame ju ba'wichí.
48 Napu'lige bochisa alé morálichi, alué ro'chí i'múmeka 'mi suwemi o'tome ju alué morali, 'lige alé mochíbame ju abé a'kalala ro'chí rojana, alué 'lina ro'ámala waná atabechi. 'Lige alué ta'mé a'kátirika alueka 'ma 'lúmala.
49 Alarigá nímala napu'lige gawí suwíbachi. Santo ánjeli buyámala ralámuli wanápamia alué cha nokame alé a'ká ralámuli mochígichi.
50 'Lige alué cha nokame ralámulika 'ma na'ichí 'lúpili ju, asíriga enárikáchi rajachi. 'Lige nalámala alué cha nokame ralámuli 'we resí níliga.
51 'Lige Esusi rukele:
—¿'La námilia 'emi ye we'ká tétali?
'Lige anile alué Esusi 'yuga járome:
—Ramueka 'la námilia.
52 'Lige Esusi anele:

‡ **13:42** Mateo anile: «Chi'námala ramelá.»

—Bilé rió napu benírame ju Moisesi nila nulalí napu 'we a'lá benime ju churigá nulame ko Onorúgame, alueka pe napurigá bilé rió galí nígame, alarigá ju. Rekóachi ma'chí buyáname ju tabiri o'chéranti 'lige nuebo abiena. Alué rioka 'la machimela Onorúgame ra'ichálila, alueka 'la námamala 'ya nerúgame rejcholi 'lige jipe nerúgame rejcholi abiena, alué napu ne ruwí.

Jena ruwimela Esusi simíligo Nasareta napu bejtégame nílige 'ya

53 Napu'lige Esusi 'ma guwárisa ye tétali ruyá, 'we ilile uchéchigo bilénami simiá.

54 Napu'lige sebasa alé we'ká riógichi napu bejtégame nílige alué bo'né Esusi re'malí ka (Nasareta anilichi), chojkile ralámuli ra'íchali beniria alé u'tá re'obachi «sinagoga» anilime. 'Lige ralámulika 'we e'negá jale. Pe laa jale alué ralámuli:

—¿Koche benílepechéé suwábaga ye ra'íchali? ¿Koche narélepechéé a'walí napurigá newámala ye 'we semátiri tábiri napu tabilé gayéname ju newá ralámuli? —regá rukele a'bopi ra'íchaga—.

55 ¿Tacha ye ju alué sía 'lige mesa newame inolá alué napu José anilime nílige? ¿Tacha ye ju alué María ranala? ¿Tacha ye ju alué Jacobo ba'chila 'lige José 'lige Simoni 'lige Jurasi?

56 ¿Tacha jena ejperégame ju alué rió waíla jena we'ká riógachi? ¿Koche benílepechéé ye rió suwábaga alué tábiri?

57 Alekeri alué ralámuli majale 'lige tabilé beninálile alué rejcholi. Alekeri Esusi anele alué ralámuli:

—Bilé ra'íchali nerú regá anime: «Bilé rió napu ruyame ju napu ané Onorúgame eyénachi alé napu ochérame ju, aleka tabilé niraga etélime ju. Uché bilénami einásaká, 'we a'lá nirálime ju. 'Emi alarigá nokáguru ne'chí 'yuga.»

58 Alué ralámuli tabilé bijchígale alué Esusi ra'icháliла, alekeri alué Esusi tabilé we'ká ralámuli sa'wale.§

14

Jena ruwimela Erore nuláligo napurigá me'liboa Juani

1 A'kinana rawé Erore, alué napu wa'lula nílige alé Galilea anilime ejiro, akele alarigá nóchame ko Esusi.

2 'Liko alué Erore anele alué bo'né 'yuga nóchame:

—¿Chieri júpechéé alué Esusi anilime? Siné kachi pe Juani kerékó, alué napu ralámuli rewarame nílige. Siné kachi 'ma ku ajánalegerékó. Alekeri 'la nígame nisa a'walí napurigá sa'wámala ralámuli napu 'ma tabile sa'wimeli nile.

3 Aluéchigo bo'né Erore nuláligime Juani cha'píniliga abé 'yabé 'lige 'ma galírale bajchale karénate bulugá pe alué Erorías chojkila gite napu Belipe upila nile alué bo'né Erore ba'chila. Alué Belípeka se'nú eyégame nile.

4 Juánika anélige alué Erore tabilé ikiárekó alué mukí rewisá alué Belipe 'yula. Alarigá anélige alué Juani:

—Tase 'yula neraga asiboa alué mukí, alué mué bonila upila.

5 Alésíko alué Erore 'we me'linálига etele Juani, pe iligá 'we majale ralámuli. Ralámulika 'wéchigo 'la niráligime alué Juani, 'la machíligame Onorúgame nila ra'íchali nareme níligo.

---

§ **13:58** E'nesi glosario ‹‹milagro››.

6 'Lige napu'lige bamíbali sebárichi alué Erore, Erore bilé piesta newale.
'Lige alué mukí iwé Eroríasi ranala yawile alé piéstachi.* 'Lige alué Erore
asíriga galele alué iwé yawisá.
7 'Lige alué Erore asíriga we'ká e'karúgame tábiri 'yámoríle alué iwé yaw-
igórika, napu ekí tábiri najkió 'yámoríle, 'lige aminami suwábaga ralámuli akele
napu anile.
8 'Liko alué iweka anile:
—Neka najkí napurigá jeka a'pámala mué Juani mo'ola bilé bejtólichi
ajchagá.
Alarigá anile 'máchigo 'la anérigime níligame eyélate.
9 'Liko asíriga we'ká 'nátale alué wa'lula Erore. Tabilé 'la nerale, 'lige
'máchigo akéleko suwábaga ralámuli napurigá anílige alué wa'lula Erore we'ká
e'karúgame 'yámoríligo.
10 Alekeri nulale napurigá rijpunawa alué Juani mo'ola. 'Liko 'ma gujtachí
rejpináleru Juani.
11 'Lige bejtólichi ajchigá a'páliru alué Juani mo'ola, 'lige alué iwé 'yáleru,
'lige alué iweka eyela 'yale.
12 'Liko Juani gompaniérola ralámuli jsile 'lige 'ma o'tole alué Juani gatemia.
'Lige simíbale Esusi ruyemia.

Jena ruwimela Esusi go'ame 'yáligo we'ká ralámuli

13 Napu'lige alieti akisá alué Esusi, 'ma simile bilé bárkochi 'mi bilena tabilé
riógachi. 'Lige ralámuli machile alemi simiá enáligo alué Esusi, 'lige alué
ralámuli 'ma simíbale 'mimi wijchí jaga napu sebámili nile Esusi.
14 Napu'lige sebasa Esusi bárkochi, asíriga we'ká ralámuli etele, 'lige asíriga
na'temaka etele, 'lige 'yole napu ekí nayume nile alemi sígame ralámuli.
15 Napu'lige 'ma alí kachi, alué makué oká Esusi 'yuga járome ralámuli anele
Esusi:
—Asíriga tabilé 'wesi riógachi ju jena. 'Lige 'ma alí júkuru. Juláwaguru
ralámuli napurigá 'mi a'tabemi riógachi simámala go'ame ralimea.
16 'Lige Esúsika nejele:
—Tabilé asemi julawa, aba jena mochíralekó o'maka. 'Emi a'boi 'yáwaguru
go'ame napurigá go'mela ralámuli.
17 'Lige anile alué oyérame:
—Pe malígipi baní nerúgeréke'é 'lige pe okabi ro'chí.
18 'Lige anile Esusi:
—Jeka o'tosígó alué baní 'lige ro'chítiri.
19 'Lige nulale napurigá i'kilí mochíbamala ralámuli alé wijchí gajsalachi
amoba. 'Lige napu'lige u'sá alué maligi baní 'lige alué oká ro'chí, anele
Onorúgame:
—Cheliérabá mué O'nó Onorúgame.
'Lige a'tabé chi'wánale alué baní. 'Lige 'yale alué makué oká bo'né 'yuga
járome napurigá ralámuli 'yámala.
20 Suwábaga ralámuli go'ale 'lige asíriga bosaga ejtebile alué baní go'sá ro'chí
'yúriga. 'Lige alué oyérame napubule a'tabé rasíriginti alué baní 'lige ro'chí
'lige atabechi ajchale. 'Lige makué oká atabé bochile.
21 We'ká ralámuli go'ale, riótiri, 'lige umugítiri, 'lige u'kuchítiri, maligi mili
nile pe e'wele riocho.

* **14:6** E'nesi San Mateo 6:22.

Jena ruwimela Esusi amoba ba'ichí enáligo

22 Pe'tá i'libeko Esusi júlale alué makué oká bo'né 'yuga járome napurigá
bárkochi jímamala napurigá simámala uché bilena. 'Lige Esúsika alé rejpile.
23 Napu'lige 'ma ralámuli simasa, 'liko Esusi 'ma simile bilena rabó
Onorúgame 'yuga ra'ichamia. 'Lige 'ma chonasa, alué Esúsika pe bi'neli asale.
24 'Lige bárkoka 'ma 'mi nasipa wa'lú ba'wichí enale, 'lige asíriga iwégame
ekénale alemi enágichi alué barko. 'Lige aminami asíriga re'pá ilírole alué
ba'wí, a'wágame chíbale ba'wí alé bárkochi o'weka neraga. Tabilé gayénale
simiá.
25 'Lige 'ma amulí che'lachi, Esusi simile o'weti iligá ba'ichí amoba alé 'mi
napu barko enale.
26 Napu'lige alué Esusi 'yuga járome etesa Esusi alé ba'ichí amoba enágichi,
asíriga majale.
—¡Pe chu'í káwé alué! —anile.
'Lige bochí anile majaga.
27 'Lige Esúsika anele:
—¡Tase majawa, pe ne ju!
28 'Lige anile alué Pegro:
—Mué Wa'lula Esusi nísaká, ne'chí nulébá napurigá ne ba'ichí amoba teka
enegá sebámala napu mué ilí.
29 —Jeka simígó 'liko —anile alué Esusi.
'Liko alué Pegro re'kísele bárkochi, 'lige amoba ba'ichí enale 'mi alé simiá
napu ilile alué Esusi.
30 Napu'lige ne nílasa 'we ekao, 'ma majale. 'Lige i'kilí bokuíle alé ba'wichí,
'lige napu'lige 'ma bokuía, e'wele ra'íchaga bayele Esusi:
—¡Muérigo Wa'lula, ma'chí paki ne'chí!
31 'Lige Esúsika yati cha'pile sekate, 'lige anele:
—¡Mueka 'we pee bijchígame ju!
32 Napu'lige 'ma okáraga jímasa ku bárkochi, 'liko 'ma asíbale eká.
33 'Liko suwábaga rió napu ekí mochílige alé bárkochi, asíriga 'la neraga etele
Esusi, 'lige anele:
—'La bijchiá mueka 'la Onorúgame Inolá júkuru.

Jena ruwimela Esusi 'yóligo we'ká nayume

34 'Lige sébale alé ejiro Genesareta anilichi.†
35 Napu'lige alé ejperégame ralámuli machisá alé ajtigó Esusi, júlale jaré
ralámuli napurigá chejaré ralámuli ruyémala alé a'bemi mochígame suwábaga.
'Lige ralámulika suwábaga nayúkame a'pagá jsile.
36 'Lige alué ralámuli napu nayúkame a'pagá jsile lisensia tánele Esusi
napurigá alué nayúkame Esusi o'páchilichi chébimia. Suwábaga napu ekí
chébale alé Esusi o'páchilichi, 'ma sa'wile.

15

*Jena ruwimela Esusi aníligo tachíriko alué chátiri alawégame newame
ralámuli*

1 'Lige jaré bariseo 'lige jaré alué Moisesi nila nulalí benírame Rusalénika
sígame, sébale alé Esusi ajtígichi. 'Lige anile Esusi olagá:

† **14:34** Tabilé bajunile na'lé bo'nálige.

2 —Mué 'yuga járome ka tabilé 'la sébali olá alué nulalí panígilime napu
nulale alué 'ya mochígame. ¿Chonigá alarigá nokame ju? Alueka tabilé
panígime ju napu'lige go'ame go'mea napurigá nokiame niru ramué.*
3 'Lige Esúsika rukele:
—'Émika ¿chonigá tabilé 'la sébali oliágó napu nulale Onorúgame 'we 'ya? Pe
a'lá sébali olame júkuru 'emi nulalila.
4 Regá nulale Onorúgame: «'La niraga etewa a'boi o'nola 'lige a'boi eyélatiri.»
'Lige abiena nulale: «Napuyépiri napu chíbiriga ra'íchame ju o'nola olagá 'lige
eyela olagá, alueka me'liboli ju.»
5 'Émika anime júkuru 'we a'lá ko bilé rió regá anea o'nola eyélatiri: «Tabilé
nejkúrimala ne, neka Onorúgame 'yámolá suwábaga napu ekí nígame ju ne»,
6 'lige apiépiri napu anime ju regá, 'ma tabilé gu'írimili ju bo'né o'nola 'lige
eyela. Neka aníguru 'ma tabilé 'la sébali olame ko 'emi alué napu nulale
Onorúgame, tabilé 'la nirá 'emi Onorúgame nila nulalí, 'lige pe 'emi a'boi nila
'nátili cha'pigá mochigo 'emi.
7 ¡'Émika 'la tabilé 'nátanti! 'Émika asíriga 'la semáriga ra'íchame júkuru kaka
ra'ichálilaká, nobi tabiléchigo 'la 'nátame kéréko 'emi a'boika, 'lige tabilé 'la
sébali olame ju 'emi. Alué 'ya bejtégame Isaíasi anilime rió napu ruyame
nile napu Onorúgame anele, osale napurigá anílige Onorúgame. Asíriga 'la
ma'chígime anile pe 'emi olagá. Regá osale:
8 Ye ralámulika asíriga 'la semáriga ra'íchame júkuru ne'chí olagá,
ne napu ju Onorúgame,
tabiléchigo oyérame júkó ne'chí.
Pe se'wináriga 'nátame ju.
9 'We a'lá nerame korime ju ne'chí,
tabiléchigo 'la nirame kéréko,
'we a'lá semáriga ra'icha
nobi pe ralámuli nulalila benírame kame,
tabilé Onorúgame nulalila.†
10 'Lige Esúsika alué we'ká ralámuli bayele, 'lige regá anele:
—'La 'we a'lá gepuwa. ¿Pala 'la námata 'emi?
11 Bariséoka anime ju Onorúgame tabilé 'wimio alué rió go'ame go'sá
tabilé panígisa. Neka aníguru tabilé chéré Onorúgame níriká go'ame ka
bajkime ju bilé ralámulichi. Onorúgame níriká abé najtékame ju alué ra'íchali
napu buyame ju chu'álachi. Chátiri ra'íchali buyásaká 'liko Onorúgame tabilé
e'wémala alué rió.
12 'Liko alué Esusi 'yuga járome a'bé jábele, 'lige rukéliru alué Esusi:
—¿Machí mué alué bariseo tabilé ganíliga ejtebíligo alué mué ra'ichálila
ajkisá?
13 'Lige Esúsika nejele:
—Napiépiri gajsalá, rojátiri, tabilé ne O'nola 'pa rewagachi ajtígame
echágame, alueka 'ma bo'narúgme nímala.‡ Alarigá ikimela alué bariseo.
14 Pe a'réwagó. Pe napurigá bilé rió tabilé ma'chílime uché jaré tabilé
ma'chílime o'tome, pe alarigá ju. Bilé rió tabilé ma'chílime uché bilé rió tabilé
ma'chílime o'tome pe okáraga rujsúmala bilena rejkolichi.

---

* **15:2** Alué ralámulika mayele 'la panígisaká 'liko 'la ra'sálagá asimeo Onorúgame. † **15:9** E'nesi Isaías 29:30. ‡ **15:13** Yeka aniame kéré, Onorúgame 'ma chajkena a'remio apiépiri ralámuli o apiépiri ra'íchali napu tabilé Onorúgame nila ju.

15 'Liko Pégroka anele Esusi:
—¿Chonime ke aní mué? Aka ruwíbá.
16 'Lige Esúsika anele:
—¿'Émichigó tabilé 'la námaliachigó?
17 ¿Tacha machí 'emi suwábaga go'ame napu chu'ichíkana bajkí wamí rojpachíkana simírame ko, a'kinana ma'chíname ko? Tabilé chátiri alawégame gayéname ju.
18 Nobi ra'íchali chu'ichika ma'chíname ka, alueka ma'chíname júkó napurigá 'nátame ju bilé rió. 'Liko alué ra'íchali tabilé 'la nísaká, 'liko alué rió 'ma chátiri alawégame gayéname ju.
19 Bilé rió chátiri 'nátame, pe ralámuli me'gá einámala alué rió, 'lige aminami pe apiépiri umugí 'yuga gojchigá einámala 'lige aminami pe riótiri 'yuga gojchigá einámala, 'lige chigoga einámala aminami, 'lige aminami 'we 'yégiga einámala, 'lige pe sairúgame neraga ra'íchame nímala apiépiri ralámuli olagá.
20 Alué chátiri 'nátili 'nátaga ra'íchasa, ralámuli 'ma chátiri alawégame gayéname ju, Onorúgame tabilé ganíliga etémala alué ralámuli, pecha chéréko rekó ta panige sekala go'ame go'mea.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé mukí tabilé israelita 'we a'lá bijchígaligo 'la a'walí nígame ko Esusi napurigá sa'wámala

21 'Liko Esusi simile alé Tiro anilichi we'ká riógichi 'lige Sironi anilichi we'ká riógichi, napu ejperégame nile alué ralámuli tabilé israelita. (Alué ralámuli israelita napurigá o'kochí alarigá neraga etele alué ralámuli.)
22 'Lige bilé mukí alé bejtégame napu tabilé israelita nílige, alemi sébale napu enale Esusi 'lige anile e'wele ra'íchaga:
—¡Muérigo Wa'lula, Rabí rijimala, 'la na'temápuaká ne'chí! Ne ranala iwé bilé u'tabela remónisi ajchágame ju, 'lige asíriga resí nilia ajtí.
23 'Lige Esusi tabilé nejele. 'Lige alué 'yuga járomeka anele Esusi:
—'Ma julawa alué mukí jena, jeka guwánaka e'wele ra'icha aníguru.
24 'Lige anile Esusi:
—Pe ralámuli israelítacho gu'íriniliga nulérigime ju ne Onorúgamete. Alué mukika pecha israelita júkó.
25 'Lige alué mukí sébale alé napu ilile Esusi, 'lige chojkóbisiga ilíbale, 'lige anele:
—¡Mué Wa'lula nulame, ne'chí gu'iri!
26 'Lige Esusi anele:
—Tabilé 'la ju u'tátiri baní bujilía 'lige o'kochí 'yamia.
27 Abichilubi 'we anele alué mukí:
—Bijchiá ju napu aní mué, alué o'kochí abirigá go'yame ju alué kuchí baní mojágame rujsúkame.
28 'Liko Esusi anele:
—¡Mué mukí, mueka 'la bijchigi 'la sa'wame ko ne apiépiri nawilí! 'La sa'wimela mué ranala.
'Lige yati neraga sa'wile alué mukí ranala.

Jena ruwimela Esusi we'ká ralámuli 'yóligo

29 'Liko Esúsika simile alé asigá 'lige sébale suweke wa'lú ba'wí manígichi Galilea anilichi, 'lige 'pami rabó simile 'lige alé rabomi asale.
30 'Lige asíriga we'ká ralámuli sébale alé napu asale alué Esusi, 'lige we'ká nayume a'pale ralámuli sujírigame, 'lige aminami tabilé ma'chílime, 'lige

aminami tabilé gayéname ra'icha, 'lige alé a'bé a'páliru napu Esusi ajtile. 'Lige Esúsika sa'wale alué nayúkame ralámuli.

31 'Lige ralámulika 'we ra'sálále napu'lige 'ma ku ra'íchachi alué tabilé ra'íchame, 'lige alué sujíriginti 'ma ku 'la e'yénachi, 'lige tabilé ma'chílime 'ma ku ma'chílichi. 'Liko alué ralámuli anile asíriga 'la nejkúrame ko Onorúgame, alué Onorúgame napu gu'írime ju alué ralámuli israelita.

Jena ruwimela Esusi naó mili rasígame ralámuli go'ame kógiligo

32 'Liko Esusi bayele alué 'yuga járome 'lige anele:

—Neka 'we na'temá ye ralámuli. 'Ma bakiá rawé mochíkuru jena ne'chí 'yuga, 'lige tabilé nutugégeme júkuru napurigá go'mela. Pe arigá simásaká ku galírale, pe boichimi rekupámala e'luíka.

33 'Lige alué Esusi 'yuga járomeka anele:

—¿Churigá kóchimiyéna rewibówé go'ame napurigá ye ralámuli go'mela? Jénaka pe jami júkuru tabilé riógichi.

34 'Lige Esusi rukele alué bo'né 'yuga járome:

—¿Chekí baní o'kame nírukó 'emi?

'Lige nejele alué oyérame:

—Ramueka pe gichao baní o'kame niru, 'lige pe u'kabi ro'chí 'yúriga —anile.

35 'Lige Esusi anele:

—Nulewa ralámuli napurigá i'kilí mochímala wijchí.

36 'Lige cha'pile alué gichao baní, 'lige o'wétiri rewagachi e'nénaga cheliera 'yale Onorúgame. 'Lige nasípasi chi'wánale baní 'lige ro'chítiri. 'Lige alué oyérame 'yale napurigá nachutámala, 'lige nachútele.

37 'Liko suwábaga go'ale 'lige asíriga 'la ganíliga ejtebile asíriga bosaga. We'liko 'ma o'pasasa alué ralámuli, gichao atabé bochile rasírigame go'ame.

38 Naó mili nile pe riocho tase tétiga umugí 'lige aminami tase tétiga u'kuchítiri.

39 Abé i'libeko Esusi suwábaga ralámuli julasa ku ejperélachi, Esusi 'lige alué 'yuga járome si, 'ma jímale bárkochi 'lige 'mi a'bé Magarani anilichi we'ká riógachi simíbale.

16

Jena ruwimela alué bariseo 'lige saruseo nuléligo Esusi napurigá 'we sematiri tábiri newámala alué napu ta'wesi rió gayéname ju

1 Jaré bariseo 'lige saruseo simíbale Esusi e'nemia. Owile napurigá 'we sematiri tábiri newámala napu ralámuli tabilé gayéname ju, pe machináliga nokale pa'lá Onorúgamete julárigame ko. Mayele tabilé gainamio newá 'lige alarigá ralámuli tabilé oyéramio Esusi.

2 'Lige Esúsika anele:

—Napu'lige 'emi 'pa rewagachi e'nesa, 'we a'lá machime júleké u'kumeo o tabilé u'kumeo ma. 'Lige 'emi etea rewigá 'we sejtániga ilígichi alí, asíriga 'la machime júlké 'emi melénala rawé tabilé nolégame rainamio.

3 Napu'lige be'á be'lí 'we sejtániga ilisá 'pa rewagachi 'lige aminami nolega ilisá, a'lige abiena 'la machime júkuru 'emi u'kumeo. 'La tabilé 'nátanti 'emi, aka 'émika 'we a'lá námame képá ye tábiri kaka nobi uchéchigo jaré tábiri tabiléchigo námame júkó 'emi. Neka asíriga we'ká e'karúgame newame júkuru

'we semátiri napu tabilé 'wesi gayéname ju ralámuli newá, 'émika tabiléchigo námame júkó tachiri ruyame ko alué.

4 'Emi cha nokame ralámuli 'ma a'reme ju Onorúgame na'tálila 'lige uché bilé tábiri oyérame ju 'nalina napu tabilé Onorúgame ju, pe aminacho eténilime júkuru alué 'we semátiri tábiri. Pe bi'lepi tábiri etémala 'emi 'we semátiri. 'Émika etémala 'we semáriga ikichi ne i'libeko rawé, alué napu etémala 'emi pe ruyame nímala napu ikile alué Jonasi anilime rió. Alueka bakiá rawé bo'ílekuru pachágana ro'chí rojpálichi. Pe bilé tábiri ruwime kéréle alakiá Jonasi.

'Lige Esusi simile alé asigá.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué bariseo ko napurigá kawali

5 'Lige Esusi simile bo'né 'yuga járome si ba'wichí bajuniga na'lebo 'nálige, 'lige tabilé nélegá simíbale baní alué Esusi 'yuga járome.

6 'Lige Esúsika anele:

—'La 'we a'lá 'nátaga alué bariseo nila kawali 'lige saruseo nílatiri.

7 'Lige alué oyérame anile a'bopi ra'íchaga:

—¿Chonigá alaníbiché? ¿Pe baní tabilé a'pásiga alaniéréko?

8 'Lige Esusi 'la machile alaniá mochígichi, 'lige rukele:

—'Émika 'we pee bijchígime júkuru Onorúgame 'we a'lá nejkúrimio. ¿Chonigá ra'icha 'emi a'boi tabilé a'pigárika baní?

9 ¿Ta'chó nama 'emi, 'lige tabilé nélá 'emi pe maligi banite bosárigo ne maligi mili rió? ¿Tabilé nélá 'emi chekí atabé rasírigo baní?

10 ¿Abiena tabilé nélá 'emi pe gichao banite bosárigo ne naó mili ralámuli? ¿'Lige chekí atabé go'ame rasírigo?*

11 ¿'Lacha tabilé námatu pe tabilé baní olagá anió ne? Uchéchigo siné ruimé ne, 'la 'we 'la 'nátaga alué bariseo nila kawali, 'lige saruseo nílatiri.

12 'Liko 'ma námale tabilé alué kawali olagá aníligo alué Esusi, námale 'we a'lá 'nátaga mochímilikó 'nalina napurigá tabilé oilámala alué bariseo nile rejcholi, 'lige alué saruseo nila rejcholi.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Esusi ko 'pa rewigáchika julárigame

13 Napu'lige Esusi sebasa alé a'bé Sesarea Bilipo rewégichi we'ká riógachi, 'lige Esusi rukele alué makué oká rió bo'né 'yuga járome:

—¿Chonígó ralámuli, chieri korí ne napu nawale 'pa rewagáchika rió neraga?

14 'Lige anile alué bo'né 'yuga járome:

—Jaré ralámuli aní mué Juani kará, alué napu ralámuli rewarame nílige. 'Lige jaré aní mué Elíasi kará, alué napu ruyame nílige napu anélige Onorúgame, alué napu 'ya bejtégame nílige. 'Lige jaré aní mué Jeremíasi kará napu abiena ruwime nílechigó napu anele Onorúgame. 'Lige jaré aní mué kará uché bilé napu ruwime ju napu anele Onorúgame.

15 —'Lige 'émika, ¿chieri koriágó ne'chí? —anile Esusi.

16 'Lige Simoni napu abiena Pegro anilime nile anile:

—Mueka pe Kristo ju Onorúgame Inolá, alué Onorúgame napu nabí ajagá ajtime ju.

17 'Lige Esúsika anile:

---

* **16:10** E'nesi San Mateo14:15-21.

—Mué Simoni, Jonasi inolá, pe Onorúgame 'smi mué gu'ira napurigá mué 'la námamala chieri ko ne, 'lige ralámulika tabilé gu'írile napurigá námamala mué.
18 Mué Pegro, mué rewalá «rejté» aniame kéré. Mueka napurigá bilé rejté napu ajchilime ju alé re'lé chojkichí napu galí eláwili ju, alarigá ju mué. Mueka napurigá bilé benírame nímala ne'chí oyérame ralámuli benírame. 'Lige rekó suwigé abiena ne'chí si mochímala 'pa rewagachi.
19 Neka mué 'yámala lisensia napurigá nulame nímala mué. Mué anisáká 'we a'lá ko bilé 'nátili, Onorúgame 'we a'lá nirámalachigó alué 'nátili. Mué anisáká tabilé 'la ko bilé 'nátili, Onorúgamechigó tabilé 'la nirámala alué 'nátili.
20 'Lige Esusi 'we a'lá anele bo'né 'yuga járome napurigá tabilé 'wesi ruyémala Kristo ko bo'né, Onorúgamete julárigame.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'ma me'liboli ko alué Esusi

21 A'lige Esusi chojkile ruyea alué bo'né 'yuga járome 'ma simeo alé Rusaleni anilichi. 'Lige alué e'wélala nulame, 'lige alué e'wélala balé, 'lige alué Moisesi nila nulalí benírame 'we resí olamio alué Esusi 'lige 'ma me'limeo, 'lige bakiá rawé kachi 'ma ku ajánimio.
22 'Lige Pegro a'mibemi chakena bayérale Esusi, 'lige ne'óchale, regá anele:
—¡Mué wa'lula tase alarigá ra'ichawa, tajsiné sebárimili júkuru alué rawé! ¡Onorúgame tabilé a'rémala mué alarigá ikichi!
23 'Lige Esusi o'wé e'nele alué Pegro, 'lige anele:
—¡Mué Satanasi, se'wí, simigá 'mimi mejkami! Mueka pe nejkumega eyena ne'chí 'yuga. Mueka 'nátame ju napurigá 'nátame ju ralámuli, tase napurigá Onorúgame.
24 'Lige anele Esusi alué bo'né 'yuga járome:
—Jaré ralámuli ne'chí oyéranilisaká, nabí rawé e'wámili ju napu ne nulá 'lige 'ma a'rémili ju alué napu bo'né najkí. Rekó 'we resí nílie abirigáchigo senibí rawé 'we a'lá oyéramili ju ne'chí.
25 Alué rió napu majame ju me'libólikó ne'chí oyérame kóriká, alueka tase rewimela semati raweli. Alué rió napu ne'chí oyérame ju 'lige bilé rawé me'lisuga ne'chí oyérame kóriká, alueka 'la semati raweli rewimela 'pa rewagachi.
26 Tabilé a'lá ju rekó bilé rió we'ká meme ke enomí, alué rió alawálaka wamí 'légana injiérnochi simeli júkuru. ¿Chekí najtétimala alué rió napurigá bo'né alawala tabilé simela injiérnochi?
27 'Ma pe'wé uchéchigo siné nawámala alué napu ju Onorúgamete julárigame 'pa rewigáchika, 'lige asíriga 'la semáriga nawámala Onorúgame a'walílate 'lige aminami santo ánjeli si smela, 'lige ralámuli napu 'la sébali olale Onorúgame 'yuga 'la narémili ju napu Onorúgame 'yámili ju. Alué ralámuli napu tabilé 'la sébali olale Onorúgame 'yuga, alueka gastigo narémili ju.
28 Neka 'la bijchiá aníguru, jaré ralámuli napu jena mochí, tabilé 'cho suwimela napusí etesa alué napu 'pa rewagáchika nawale rió neraga 'we semáriga nulachi.

17

Jena ruwimela Esusi se'winati gayénaligo

1 A'kinana usani rawé kachi Esusi o'tole Pegro 'lige Santiago, 'lige Juani, Santiago bonila, 'lige simíbale bilena re'pá rabó.

2 'Lige alé Esusi 'ma se'winátiri gayénale alemi alué bakiá rió Esusi 'yuga járome jágichi. Banalá napuyeri rayénali alieri gayénale. 'Lige o'páchalaka rojsákame gayénale 'la rapanti napurigá ra'ósali.
3 'Lige pe anaga neraga etele oká rió Esusi si ra'icha jágichi, bilé Moisesi nile 'lige uché bilé Elíasi, alué napu 'ya ejperégame nílige.
4 'Lige Pegro anele Esusi:
—Muérigo nulame, ¡'láchigo jena napuítiko'é ramué! 'La ikisá koko newáwa'é bakiá galí rojsate, napurigá 'emi mochímala alé, bilé mué galila 'lige bilé Moisesi galila, 'lige bilé Elíasi galila.
5 Napu'lige Pegro bijí ra'icha ilígichi, bilé nolí rapame re'kínale 'pa rewigáchikana, 'lige 'ma na'pólale suwábaga. 'Lige bilé ra'íchame anile nolíralekana e'wele ra'íchame, pe Onorúgame nile, regá anile:
—Ye Esusi ne Inolá júkuru, asíriga galé ne. Asíriga ganíliga ajtí ne alué 'yuga. 'We a'lá gepuwa napu aní alué.
6 'Lige alué akigá wijchí ajkaná bi'tíbale alué bakiánika, pe asíriga charigá majale.
7 'Lige Esusi a'bé nawile 'lige nochale 'lige anele:
—Yati ku o'michísawa, tase majawa.
8 Napu'lige e'nénale alué bakiá rió, 'ma tabilé 'wesi i'tele, pe Esúsicho.
9 Napu'lige ku 'pákana rabókana e'yéniga Esusi 'we sulile napurigá tabilé 'wesi ruyémala alieti etéligo. Regá anele:
—Tabilé 'wesi ruyewa etéligo 'emi alué Moisesi 'lige Elíasi napusí alué Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika 'ma ku ajánisa, a'lige kulí ruyewa.
10 'Lige alué oyérameka rukele:
—¿Chonigá alué Moisesi nila nulalí benírimeka aniáníché Elíasi bajchá nawámili ko 'lige alué uché bilélaka napu Onorúgame julámili ju 'pa rewigáchika napurigá ralámuli gu'írimala, alueka nujubá nawámili ko?
11 'Lige Esúsika nejele:
—'We bijchiá ju Elíasi bajchá nawamio napurigá gatemio suwábaga.
12 Neka aníguru Elíasika 'ma nawáligó, 'lige alué ra'íchali benírame pecha machígó. Tabilé machile, iligá 'we cha olale. Alué e'wélala jena wijchimoba mochígame jipe 'we resí olámalachigó alué 'pa rewigáchika julárigame napurigá rió neraga.
13 'Lige 'la machile alué Esusi 'yuga járome Juani olagá anió alué Esusi, alué Juani napu ralámuli rewarame nílige, Juánika níligo napurigá Elíasi.

Jena ruwimela Esusi 'yóligo bilé re'malí rekúpame

14 Napu'lige Esusi sebasa alué bakiá bo'né 'yuga járome 'yuga alé napu mochile we'ká ralámuli, 'lige bilé rió a'bé nawile Esusi, 'lige chojkóbisiga ilíbale alué rió alé o'wemi napu ilile Esusi, 'lige anele alué rió:
15 —Mué Wa'lula, pe rekó na'temápuaka ne inolá. Asíriga rekúpame ju, 'lige aminami asíriga resí níliga ajtime ju. I'sínimi 'ma na'ichí wijchime ju 'lige aminami ba'ichimi.
16 Jena a'pigéturu ne napurigá sa'wámala alué mué oyérame, alueka tabiléchigo umébatigó sa'wá.
17 'Lige Esúsika anile:
—¡Tachiti ralámuli! ¿Tabilé bijchígime ju 'emi Onorúgame a'walí nígame ko napurigá 'la umbámala sa'wá? ¿Chekí rawé asiati káréko ne 'emi 'yuga

napurigá 'emi 'we a'lá benimela? ¿Chiéniko si anachamio ne 'emi 'yuga? Jeka o'tobógó 'liko alué re'malí.
18 'Liko Esusi ne'óchale alué u'tabela remónisi 'lige ma'chínale alué u'tabela remónisi alué re'malichi, 'liko 'ma sa'wile alué re'malí, a'lige si tabilé uché rekúpale.
19 'Lige pe'tá i'libékorikáchi alué Esusi 'yuga járome Esusi si ra'íchale aminami, a'mibemi waná rukele:
—¿Chonigá tabilé umabárupechéramué alué u'tabela remónisi ma'chí pa?
20 'Lige Esusi anele:
—'Émika tabilé bijchígame kanko 'la umébame ko ne ralámuli sa'wá. 'Emi rekó pe bijchígie 'la a'walí nígame ka Onorúgame, 'liko regá anesa 'emi bilé rabó: «Uchéchigo bilena ilibáwaká», 'la yati e'wámikuru alué rabó.*

Jena ruwimela Esusi uchéchigo siné ruwíligo mukumeo

22 Napu'lige Esusi alé Galilea anilichi ejiro asigá, anele alué Esusi alué bo'né 'yuga járome:
—Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika, alué cha nokame ralámulite cha'piboli ju.
23 'Lige 'ma me'liboli ju. 'Lige bakiá rawé kachi ku ajánamala.
Napu'lige alué Esusi 'yuga járome akisá alué ra'íchali, asíriga seweka mochíbale.

Jena ruwimela Esusi najtétime níligo alé wa'lú re'obachi

24 Napu'lige Esusi sebasa alué bo'né 'yuga járome 'yuga alé Kapernaumi anilichi we'ká riógichi, alué ralámuli napu enomí goblálome nile wa'lú re'obachi unélime Rusaleni ilígame re'obá, Pegro e'nemia simíbale, 'lige rukele:
—¿Pala najtétame júkó alué wa'lula mué benírame?
25 'Lige Pégroka nejele:
—Abiena.
Napu'lige galírale sebasa, Esusi bajchá ra'íchale Pegro 'yuga, regá anele:
—Mué Simoni, ¿mueka chonígobá? ¿Chieri najtétamarágo enomí alué e'wélala nulame, napu jena wijchimoba mochí, a'boi 'kúchila gobláliga aní o uchéchigo jaré ralámuli?
26 —Uchéchigo jaré ralámuli —anile Pegro.
'Lige anile Esusi:
—Kúchika pecha najtétimili júkó.
27 Alarigá júkuru ramué 'yuga, ramueka Wa'lula O'nó Onorúgame 'kúchila nírukuru, ramueka pecha najtétilime júkó alué o'nó 'yuga. Jípeko abirigá najtétawaleké napurigá tabilé ayoga ejtebímala alué enomí goblálome. Alekeri 'mi ba'wí ilígichi simibógó benolí pamia, napu'lige mué ro'chí chewasa, alé alué ro'chí chu'álachi rewimela mué bilé enomí plata, 'lige ma'chí pápuaká, 'lige alué enomí goblálome 'yáwaká. Aluete 'ma suwábaga najtétarigime nímala, nétiri 'lige 'émitiri.

18

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ko abé najtékame

* **17:20** Jarena osilichi 'we 'ya nerúgame Onorúgame ra'ichálila tabilé chujkume ju bersíkulo 21 napu regá anime ju: Yeti Remónisi tabilé ma'chíname ju tabilé tániliká nejkúrali Onorúgame 'lige tabilé ayunalia.

1 A'lígerikáchi alué Esusi 'yuga járome alemi a'bemi jábale napu asale Esusi
'lige regá anele:
—¿Chieri abé najtékame ju napu'lige Onorúgame nulachi ralámuli
alawálachi?
2 'Lige Esúsika bayele bilé u'tá towí 'lige alé nasipa elale, 'lige regá anele
alué bo'né 'yuga járome:
3 —Neka 'la bijchiá aníguru. Tabilé a'résaká 'emi gunarua, 'lige niwa
napurigá ye u'tátiri napu tabilé riólame ju, 'liko 'emi tabilé siné elímala
napurigá Onorúgame 'emi nulémala.
4 Alué tabilé riólame alué 'nalina abé najtékame ju napu'lige Onorúgame
nulachi ralámuli alawálachi.
5 'Emi 'la na'temaka eteme nísaká ye towí napu ne 'we na'temaka eté, 'liko
'la ne'chí oyérame nímala 'emi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá a'lá 'nátaga mochiwa napurigá tabilé chátiri nóchali nochawa

6 › Bilé rió resítiri 'nátili 'yame bilé ta towí kulí benime Onorúgame nila
ra'íchali, abé 'la nímala ba'ichí rojkógachi pásiga wa'lú majtá golótiga.
7 ¡'We sewékame ju ralámuli jena wijchimoba mochígame cha we'ká ralámuli
mochígame 'we resí nokame, alué napu rejome ju uché jaré ralámuli napurigá
oilámala resí nokiachi! ¡Alarigá ikimela, nobi 'we resítiri nímala alué rió uché
jaré ralámuli oilárisa resítiri nochálichi!
8 › Bilé 'emi sekala o ronola kómá 'we resí nokisá, rejpúnaga 'lúpua 'lina.
Abé a'lá ju rewagachi moinalia tpe bi'lepi sekega o pe bi'lepi ronega. Tabilé
'la nímala 'la okánika sekega, o okánika ronega simiá 'légana injiérnochi napu
senibí rajá ilí.
9 'Lige bilé 'emi 'we chátiri na'tasa pe bilé tábiri etega, ma'chí pápua alué
busí 'lige 'ma pápua, abé 'la nímala 'pa rewagachi simiá, napu'lige mukusuga
pe bi'lepi busega. Tabilé 'la nímala 'la okánika busega simiá 'légana injiérnochi
napu rajá ilí.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali bilé bo'á we'kágame

10 › Tase gawéliga etewa ye u'kuchítiri. Neka 'la bijchiá aní, alé 'pa rewa-
gachi senibí tani mochí alué santo ánjeli Onorúgame, napurigá Onorúgame
gu'írimala alué u'kuchítiri.
11 Alué Onorúgamete julárigameka nawáligime 'la bowechi jawamia alué
ralámuli 'we i'níliga e'yéname.*
12 › ¿'Émika choniágó? Bilé rió bujkégame nisa bilé siento bo'á 'lige bilé bo'á
we'kasa, ¿tacha yati simime júkó 'yamia alué bo'á we'kágame, alé jami a'resa
alué gi makuesa makué na gi makué?
13 'Lige ku rewisá alué bo'á we'kágame, 'we ra'sáláme ju alué bo'á we'kágame
etea, me'tigá alué bo'á tabilé we'kágame napu a'rele alé jami alué we'kágame
'yamia simea.
14 'Emi o'nola 'pa rewagachi ajtígame tabilé najkíchigó napurigá bilé
u'kuchítiri we'kámala.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá e'kálime ka uché bilé Onorúgame oyérame

* **18:11** Jaré osilí 'we 'ya nerúgame tabilé chujkú ye bersíkulo.

15 › Mué cha olásiga bilé riote napu Onorúgame oyérame korime ju, yati
'yuga ra'ichawa waná 'la bi'neli, 'lige 'we a'lá ruyewa bilé rejcholi napurigá
'la tabilé che 'sika inámala. 'Ma 'la tabilé che 'símorisáká 'liko 'ma neyúrigame
kérélamala mué.
16 'Lige tabilé 'la nirásiká mué alué riote, 'liko oká ralámuli bayewa na-
purigá testigo nímala 'la rejcholi ruyéligo mué.
17 'Lige tabilé e'wísachigó alué oká ralámuli, 'liko ruyewa alué e'wélala
re'obachi nóchame 'we cha olárigo mué alué riote, 'lige tabilé e'wasa alué rió
rekó alué e'wélala 'la rejcholi ruyesa, 'liko a'rewa 'lige etewa napurigá bilé
rió tabilé Onorúgame oyérame.
18 › Neka 'la bijchiá aníguru, Onorúgame 'we a'lá niramio napu 'emi nulé
alué Onorúgame oyérame.
19 › Abiena regá ané ne, oká 'emi bi'lepi 'nátaga tánisa Onorúgame napurigá
nejkúramala, 'liko ne O'nola Onorúgame, alué napu 'pa rewagachi ajtí, yati
nejkúramala.
20 Oká bakiami rió napuísaká bi'lepi 'nátili 'nátaga ne'chí 'yuga, 'liko ne
alawala alé asimela napu napuíle alué ralámuli.
21 'Liko Pegro rukele Esusi:
—Mué Wa'lula, bilé rió Onorúgame oyérame abisibi cha olasa ne'chí,
¿chekisá e'kawa? ¿Gicháosa?
22 'Lige Esúsika anile:
—Neka pecha gicháosa anígó. Pe ikisá cha'sichi nabí e'kálime júkuru, 'lige
aminami nabí 'we a'lá etélime júkuru rekó we'sá cha'sié.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali bilé rió tabilé e'káligó uché bilé rió

23 › Ne bilé tétali ruwimela churigá ka napu'lige Onorúgame nulachi. Pe
a'chigóriga ju napurigá bilé wa'lula rey goblálile alué bo'né 'yuga nóchame
wikame.
24 'Lige júlale bilé wikame bayéniliga, 'lige bilé nawale alué abé we'ká
miyoni wikame,
25 'lige alué rió tabilé enomígame nile napurigá najtétamala. Alekeri alué
wa'lula rey nulale napurigá ralinewa alué rió 'ma mukí 'yúriga, 'lige 'ma
'kúchilatiri 'lige suwábaga napu ekí nígame nile. 'Lige alué enomika alué
wa'lula rey o'ká rejpímili nile, alué enomite 'ma najtétirigime nímili nile alué
nóchame wikalila, napu ekí wikame nílige alué nóchame.
26 'Liko alué nóchameka chojkóbisiga ilíbale alé a'bé alué wa'lula ajtígichi,
'lige anile amulí nalaka: «Muérigo wa'lula 'la na'temápua ne'chí, 'la i'libesi
buwewa abiena 'la najtétamala ne suwábaga.»
27 'Liko alué wa'lula rey 'we na'tamale alué nóchame, 'liko 'ma tabilé
goblálomoríle, 'liko 'ma tabilé najtétimili nile alué nóchame. 'Lige 'ma
su'pánale.
28 Napu'lige 'ma ma'chínasa alué rió napu 'we na'temáliru alué wa'lula
reyte, alué rioka najtépale uché bilé rió nóchame napu alué rió wikeme nile
'lige gujtachí gamínale 'lige anele: «¡Yati najtétawa ne suwábaga napu ekí wiké
mué ne'chí!»
29 'Liko alué rió chojkóbisiga ilíbale alé a'bé napu ilile alué napu na'temaka
etéliru alué wa'lula reyte, 'lige anele: «'La na'temápua ne'chí 'la i'libesi
buwewa, abiena 'la suwábaga najtétamala ne.»
30 'Lige alué napu 'we na'temaka etéliru alué wa'lula reyte tabilé najkile,
iligá 'ma galírale bajchale, napusí najtétasa ma'chí pame olale.

31 Napu'lige uché jaré nóchame akisá ala'síligo asíriga seweka mochíbale 'lige simíbale wa'lula rey e'nemia, 'lige suwábaga ruyele.
32 'Lige alué wa'lula reyka júlale bayéniliga alué nóchame napu 'la na'temaka etélige 'lige anele: «Mué cha'sime, neka 'la na'temaka etégituru mué 'lige, alekeri pe arigá a'rigéturu ne napurigá tabilé najtétimala mué.
33 Muéchigó a'chigóriga na'temá télikuru alué nóchame 'yuga, a'chigóriga napurigá ne mué na'temake.»
34 'Lige wa'lula asíriga ayole. Nulale napurigá gastigáriwa napusí najteta suwábaga napu ekí wikame nílige.
35 'Liko Esusi 'ma guwárasa ye tétali ruwiyá, anile:
—O'nó Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame, a'chigóriga gastigárimili júkuru 'emi, 'emi tabilé na'temásaká uché bilé Onorúgame oyérame. 'La e'kálime júkuru, 'lige uchéchigo siné ku 'la neraga etélime júkuru.

19

Jena ruwimela Esusi rejcholi ruwíligo napurigá suwábaga newíkame tabilé rojámala

1 Napu'lige alué Esusi 'ma suwénasa alué rejcholi ruyá, 'ma simile alé Galilea anilichi ejiro asigá, simile na'lebo 'nálige alé Jorani anilichi bakochi 'omi neraga napu ma'chíname ju rayénali.
2 'Lige we'ká ralámuli alemi guwánami simíbale, 'lige Esúsika alemi 'we 'yole nayúkame.
3 'Lige jaré bariseo jsile alemi napu Esusi asale 'lige rukele Esusi machináliga chonirá Esusi, se'winárigа nejésaká alué Esusi, 'liko nejimo lale. Regá rukele:
—¿Churigá aní ramué nila nulalí? ¿'La ju bilé mukí a'rilía 'ma newíkame níriga?
4 'Lige Esúsika regá rukele:
—¿Tacha leérame júkó 'emi alué osilí Onorúgame nila napu ruwime ju rió 'lige mukí newáligo pe kulí newá ralámuli jena wijchimoba?
5 'Lige alarigá rukesa, kúchigo regá anele Esusi alué bariseo:
—Alekeri regá anile Onorúgame, bilé rió 'ma a'rémili ko bo'né o'nola 'lige bo'né eyela, 'lige rewimeli ko bilé mukí 'lige okaka 'la bi'lepi 'nátili na'támili ko.
6 Alésíko 'ma tabilé oká ralámuli neraga nímala, pe bi'lepi kárélamala. Onorúgame napubule, alekeri tabilé 'la ju rojanalia alué newíkame.
7 'Lige alué barisé oka anele:
—¿'Liko chonigá 'la anile ko alué Moisesi 'la ko napurigá bilé apeli newawa alé ra'íchali gatélichi ruwime 'ma a'réligo bo'né upila?
8 'Lige Esúsika anele:
—'Emi cháchigo resí nokagá járome kanko umugí a'regá 'lige uchéchigo bilé rewigá, alekeri Moisesi anile 'la ko pe bilé apeli newagá a'rilía bilé mukí. 'Ya chojkiná raweka tabiléchigo alarigá nílekó. Onorúgameka tabilé najkile napurigá rojámala.
9 Neka regá aníbá: Bilé rió a'resa bo'né upila 'lige uché bilé mukí rewisá, alué alarigaka 'we resíriga ju. Abiena newisa uché bilé mukí a'rérigame 'yuga, abiénachigó wa'lú resítiri ju. Bilé rió rewisá bo'né upila se'nú rió 'yuga gojchichi, 'liko 'la ju a'rilía alué mukí, 'liko 'la ju uché bilé mukí 'yuga newilia.
10 'Lige alué Esusi 'yuga járome ka regá anele Esusi:

—Alarigá nísaká rió níriga, 'liko abé 'la ju tabilé newilia.

11 'Liko Esúsika anele alué bo'né 'yuga járome:

—Tabilé o'má ralámuli nama ye napu ne ruwimela, pe alué ralámulicho napu Onorúgame wanápule napurigá 'la námamala.

12 Jaré rió o'chérame ju napurigá ga'libúrigame neraga. 'Lige jaré 'ma e'wele o'chérisa ga'libume ju uché jaré riote. 'Lige jaré tabilé newime ju Onorúgame nila nóchali nóchiga. 'La námapua ye 'la námame níriká.

Jena ruwimela Esusi tánaligo Onorúgame napurigá tebúmala u'kuchí 'kuchi

13 'Lige alué we'ká ralámuli a'pile jaré u'kuchí 'kuchi Esusi alemi napu ilile, napurigá nochagá iwérali 'yámala alué u'kuchítiri 'kuchi, 'lige napurigá iwérali tánimala Onorúgame, 'lige alué makué oká rió Esusi 'yuga járomeka yati sulile napurigá tabilé a'pámala u'kuchítiri alé.

14 'Lige Esúsika anele:

—A'rewa napurigá alué u'kuchítiri jeka smela tase suliwa. Onorúgame nuleme ju sulachí alué ralámuli napu ju napurigá u'kuchí 'kuchi napu yati nareme ju napu'lige i'lía bilé tábiri.

15 'Lige alué Esusi alué u'kuchítiri nochagá tánale Onorúgame napurigá 'we a'lá repúmala alué u'kuchítiri 'kuchi, 'lige simile.

Jena ruwimela Esusi ra'íchaligo bilé re'malí 'we nígame 'yuga

16 'Lige Esusi boichimi enágichi, alemi nápale bilé re'malí 'lige regá rukele:

—Mué benírame, ¿tachiri chu'simía 'we a'lá ju napurigá moinawa 'pa rewagachi alé asimea senibí?

17 'Lige Esúsika anele alué re'malí:

—Mueka, ¿chonigá rukéché mué tachiri 'la ko? Onorúgamecho ju 'we a'lá sébali olame. 'La moinánilisaká 'pa rewagachi mué, 'liko 'la sébali olawa napu nulale Moisesi 'we 'ya.

18 'Lige alué re'malika rukele:

—¿Tachiri nulálekó alué Moisesi?

'Lige Esúsika anele:

—Tase me'liboa ralámuli. Tase e'sena umugí 'yuga gojchiboa, pe mué bo'né upílacho 'yuga gojchiboa. Tase chigowa. Tase 'wesi ralámuli 'yuga 'yega ra'ichawa.

19 'We a'lá nirawa mué bo'né eyela 'lige mué bo'né o'nola. 'We a'lá niraga etewa apiépiri uché jaré ralámuli napurigá nirá mué bo'nepi.

20 'Lige alué re'malika nejele:

—Suwábaga alué 'la sébali olame ju ne 'yasi u'tá towí ka. ¿Tachiri chu'sílime rokáréko?

21 'Lige Esúsika regá anele:

—Ralinewa napu ekí tábiri ni mué, 'lige kógiwa alué enomí alué tabilé nígame, 'liko ne 'yuga einawa, a'liko a'kinana semati raweli narémala mué 'pa rewagachi.

22 Alarigá anesa alué Esusi, alué re'malí 'we sewele, 'lige 'ma ku simile cháchigo we'ká i'karúgame nígame níligame.

23 'Liko Esusi anele alué bo'né 'yuga járome:

—Neka 'la bijchiá aníbá, 'we nóchali nímala bilé rió 'we nígame níriga sébali olá napurigá najkí Onorúgame.

24 We'ká ralámuli 'we nígame, we'ká bujkégame akasí, chibátiri, bo'átiri, tabilé néléme ju Onorúgame, alekeri tabilé moinámili ju napu ajtí Onorúgame. Abé 'la néléme ju Onorúgame alué tabilé nígame.*
25 Alué Esusi 'yuga járome tabilé námale alieti akea, 'lige rukele:
—¿Chieri 'la rewagachi moinámala napu'lige mukusá?
26 'Lige Esúsika e'nénele 'lige anele:
—Bilé rió bo'né 'nátaga tabilé lisensia 'yame ju napurigá Onorúgamete nulewa, Onorúgameka 'la nejkúrime ju, alarigaka 'la sebawa rewagachi. Onorúgame níriká suwábaga tabilé nóchali kame ju.
27 'Liko alué Pégroka anele alué Esusi:
—Ramueka 'ma a'reru suwábaga tábiri napu nígame nírige ramué mué 'yuga e'yénimia. Alekeri tachiri nóchali 'yámala Onorúgame ramué 'pa rewagachi.
28 'Lige Esúsika anele:
—Neka 'we a'lá bijchiá aní, napu'lige jena wijchimoba ku 'we a'lá kachi, napu'lige alué napu Onorúgamete julárigame ju napurigá rió neraga 'ma chojkiasa nulá alé 'pa rewagachi, suwábaga 'emi abiena mochíbamalachigó alé makué oká e'wele síachi napu mochime ju alué e'wélala nulame. 'Lige alaké makué okaná síachi mochiga, nulámala 'emi alué makué okaná chojkégame ralámuli Israeli anilichi mochígame.
29 Apiépiri rió napu a'rele bo'né galila, 'lige bonila, 'lige ba'chila, 'lige go'chila, 'lige waílatiri, 'lige o'nólatiri, 'lige eyélatiri, 'lige upila, 'lige 'kúchilatiri, ne'chí oyériniliga, alueka bilé siento uché rajpé 'yámala Onorúgame. 'Lige 'la 'pa rewagachi simela alé asimea senibí.
30 We'ká napu bajchá jánili, alueka pe guwana juláwili ju. 'Lige alué 'we guwana jágame ka, alueka 'mi bajchá juláwili ju. We'ká alué napu 'we nígame ju, alueka tabilé narémili ju semati raweli 'pa rewagachi, 'lige we'ká napu tabilé nígame ju jena wijchimoba, alueka 'we a'lá semati raweli narémili ju 'pa rewagachi.

20

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bile rió we'ká i'wilí ('uba) echágame 'we a'lá najtétiligo alué bo'né 'yuga nóchame

1 › Napu'lige Onorúgame nulachi ralámuli alawálachi, pe a'chigóriga ju napurigá bilé rió we'ká i'wilí echágame, napu simile jaré nóchame owimia napurigá nochámala alué i'wilí echégichi.
2 'La gatele alué nóchame 'yuga, 'we a'lá najtétimoríle napu ekí meme nile bilé rió nóchaga bilé rawé, 'lige júlale alé i'wilí echégichi.
3 Be'á, pe'wera rainasa, uchéchigo simile alé napu we'ká napuíme nile ralámuli, 'lige alemi etele uché jaré rió pe alemi mochíginti tabilé nocha.
4 'Lige anele: «'Émichigó simasi nochawa alé we'ká i'wilí echégichi, 'lige 'la sébali najtétimala ne», anele. 'Lige alué rioka yati simíbale nochamia.
5 Alué i'wilí echágame 'ma rawilí uchéchigo simile alé napu we'ká ralámuli napuíme nile, 'lige 'ma abé aligítili uchéchigo simile alé napu we'ká ralámuli napuíme nílige, 'lige owile jaré rió napurigá simámala nochamia alé i'wilí echégichi.

* **19:24** Matéoka regá anile: Abé tabilé nóchali olame ju bilé kameyo simira wejchá ewalachi, abé nóchali olame ju bilé 'we nígame moyena rewagachi napu ajtí Onorúgame.

6 'Lige 'ma abé alí, 'ma amulí rapagachi, uchéchigo simile alé we'ká rioga
ilígichi nasípami, 'lige etele alemi uchéchigo jaré rió pe mochigo alemi tabilé
nocha, 'lige rukele: «¿Chonigá pe jemi mochíripeché 'émika rukuchégame tabilé
nóchaga?»
7 'Lige alué pe alemi mochígame rioka nejele: «Ramueka pe jemi mochiru
pecha 'wesi rejome nochálichi», anile. 'Lige alué we'ká i'wilí echágame rió
anele: «'Émichigó simáwaguru nochawa alé napu echá ne i'wilí, 'lige 'we a'lá
najtétimala ne.»
8 › 'Lige napu'lige 'ma chonasa, alué rió alué we'ká i'wilí echágame regá
anele alué nóchame nuleme: «Bayewa alué nóchame 'lige najtétiwaká, bajchá
alué abé alí mo'ígame najtétiwa, 'lige kúchigo abé ta'mé alí mo'ígame, 'lige abé
nujubaka alué be'á mo'ígame pe kulí rayénachi.»
9 'Lige alemi jsile alué rió napu 'ma alí mo'ile nochamia 'ma amulí
rapagachi, 'lige rekó pe'wera nóchaga mele napu ekí meme nile bilé rió
rukuchégame nóchaga.
10 'Lige alué be'á chojkime nocha pe kulí rayénachi, alué najtétiru, 'lige
mayele abé we'ká memio me'tigá alué alí mo'ígame, 'lige pe alakí mele napu
ekí mele alué 'we alí rapagachi chojkime.
11 'Lige alué be'á mo'ígame nocha 'ma najtétisiga chojkile ayonia alué
echerúgime nígame,
12 regá anigá: «Ye ralámuli 'ma alí mo'ígame nocha asíriga 'la mékuru 'la napu
ekí metu ramué napu 'la rukachégame nocharu 'we rajtáliga raminá.»
13 'Liko alué echerúgime nígame regá anele alué bilé ayome rió: «Mué rió,
neka tase gaweli mué, neka tase abé u'kabi najtétiniliga 'smi mué, neka 'la
sébali najteti mué napu ekí najtétimiorié ne mué, ¿tacha 'la ra'icharukó bajchá
pe bilé rawé nocharigime najtétimio ne?
14 Yati nareki napu ekí mele mué 'lige yati ku simiboa. Neka abiena pe alakí
najtétima olá ne alué napu abé alí chojkile nocha, a'chigó ekí napu ekí mele
'emi.
15 ¿Tacha 'la jukó napurigá najtétimala ne napurigá ne bo'né najkí?, napugiti
ye enomika pe ne nila kame. O ¿'wéchala enowéliru ala'sichi ne, 'we a'lá
najtétichi ne, neka 'wéchigo a'lá sébali olame rió kame?»
16 Alarigá alué ralámuli napu 'nátame ju 'we najtékame ko me'tigá uché jaré
ralámuli, machimela tabilé najtékame ko, 'lige alué napu 'la machime ju tabilé
najtékame ko, alueka machimela 'we najtékame ko —anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi uchéchigo siné ruwíligo 'ma me'liboli ko

17 Boichimi 'yéniga Rusaleni simiba, 'lige alué Esúsika waná bayele alué
makué oká Esusi 'yuga járome, 'lige regá anele:
18 —'La gepúsibá, ya 'ma simawa alé 'pa rabó alé Rusaleni anilichi. Ra-
mueka 'a e'nárukuru Rusaleni simiba. Alué napu Onorúgamete julárigame
ju 'pa rewagáchika 'ma cha'piboli ju, 'lige 'ma o'toboli ju alé napu mochí
alué e'wélala wa'lú re'obachi nulame 'lige alué Moisesi nila nulalí benírame.
Alueka animela me'liáté alué rió,
19 'lige 'ma o'tomela e'sena ralámuli mochígichi napurigá me'liboa. 'Lige
ta'chó me'á, alué sontalo 'we gawélimala 'lige a'kachípamala 'lige wejpisópua,
'lige gulusichi ujchagá me'liboa, 'lige pe bakiá rawé kachi ku ajánamala
—anile Esusi.

20 A'lige alué Sebereo 'kúchila eyela nawale alemi alué Sebereo 'kúchila
'yuga, 'lige alemi sébaga yati chojkóbaka ilíbale o'wemi Esusi ilígichi 'lige tánale
napurigá bilé nóchali 'yawa alué ejtemali.
21 'Lige Esúsika anele:
—¿Tachiri nóchali i'lime najkí mué alué ejtemali?
'Lige alué mukika anele:
—Napu'lige 'ma chojkichi nulá mué 'pa rewagachi, nuláwaká napurigá ye
oká ejtemali ne 'kúchila mochímala alé mué 'yuga, bilé o'iná 'lige bilé wajtoná.
22 'Liko Esúsika anele:
—Tabilé machí mué napu najkí. ¿'La anachámala 'emi resí nilia napurigá
ne?*
'Lige alué ejtemálika anele:
—Aka 'lágurú.
23 —'La bijchiá ju 'emi 'we resí nílamala napurigá ne —anele Esusi— iligá
tabilé ne 'símala mochía alé napu ne asimela alé a'naguka. Onorúgame bo'né
'la machí chieri mochiamia alé a'naguka napu ne asimela nulá.
24 Napu'lige alué oká rijimá alanichi, akele alué uché jaré makué rió Esusi
'yuga járome, 'lige 'we na'áwale alué oká rió 'yuga.
25 'Liko Esúsika bayele alué makué oká rió bo'né 'yuga járome, 'lige anele:
—Alué e'wélala rey napu nuleme ju ralámuli tabilé bijchígame Onorúgame
ra'ichálila, alueka 'we nocháríme ju alué ralámuli napurigá ajágame neraga.
26 'Emi e'wélala nínilisaká, tabilé alarigá nokimeli ju 'emi, bajchá 'we a'lá
gu'írimili júkuru ralámuli.
27 Alué napu wa'lula nínili, bajchá pe nóchame niraga nímili júkuru, 'lige
aminami tabilé gunarume nímili júkuru.
28 Nímili ju napurigá alué 'pa rewagáchika julárigame Onorúgamete napurigá
rió neraga. Tase nawale napurigá gu'íriwa ralámulite, alueka iligá nawale
gu'írimia ralámuli, 'lige mukumea we'ká ralámuli gu'íriga.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo oká rió tabilé ma'chílime

29 Napu'lige alué Esusi 'lige alué 'yuga járome 'ma simasa alé Jerikó anilichi
mochiga, we'ká ralámuli najátale.
30 'Lige oká rió tabilé ma'chílime mochile alé boichimi, 'lige akisá alemi
enegó Esusi, yati chojkile ra'icha, regá anea:
—¡Muérigo Wa'lula Nulame Rabí rijimala, 'we a'lá na'temápua ramué!
31 'Lige ralámuli alemi si e'yénigime sulile alanichi alué oká rió tabilé
ma'chílime, 'lige alué oká rioka aminabi abé a'wágame bayea mochile:
—¡Muérigo Wa'lula Nulame Rabí rijimala, pe rekó 'we na'temápua ramué!
32 'Lige alué Esúsika ilíbale 'lige bayele alué tabilé ma'chílime, 'lige anele:
—¿Tachiri choliame najkígó 'emi?
33 'Lige alué tabilé ma'chílimeka anile:
—Mué Wa'lula Nulame, ramueka najkiá napurigá ku 'la ma'chílime
gainámala ramué busila.
34 'Liko Esúsika 'we na'temale, 'lige nochale busila, 'lige pe yati 'ma ku 'la
ma'chílile alué oká rió tabilé ma'chílime, 'lige Esusi 'yuga simíbale alué oká
rió.

* **20:22** Matéoka regá osale, ¿'La bajímala 'emi aleké básochi napu bajímala ne?

21

Jena ruwimela Esusi 'ma sébaligo Rusaleni rewégichi

1 Napu'lige 'ma a'mulipi e'yéniga amulí seba Rusaleni rewégichi, sébale alé
bilena a'bé Be'tagé rewégichi, Olibo anilichi rabó re'leberi. Alé sebasa Esusi
júlale oká alué bo'né 'yuga járome,
2 'lige anele:
—Simíbaga 'mi alé riógachi, 'mi alé napu ma'chigá ju, 'lige alé riógichi sebasa
'emi, etémala 'emi bilé bulito mukila chériga chujkúgame bilé u'tá bulito
ranégame. Su'panasa, jeka a'páwaká alué bulito mukila 'ma alué ranala
'yúriga.
3 'Lige bilé rió rukisá chonigá su'panalio alué bulito, yati anewa: «Alué
Wa'lula Esusi najkí napurigá tanewa ye bulito, pe yati ku rolonawa ramué»,
anewa —anile Esusi.
4 Alarigá ikile napurigá 'la sébali ikimela napurigá anílige 'we 'ya alué rió
napu ruyame nílige napu anélige Onorúgame, napu'lige regá anile:
5 Regá anéwaká alué Sioni (Rusaleni) ejperégame ralámuli:
«'Emi ralámuli, alué wa'lula rey napu 'emi nuleme ju,
aleka ená,
'we a'lá i'kilí tabilé che anisia,
bilé bulito ranala asigá.»»*
6 'Liko alué Esusi 'yuga járome yati simíbale 'lige alarigá sébali olale na-
purigá nulélige Esusi.
7 Yati a'pale alué bulito mukila 'lige alué bulito ranala 'yúriga, 'lige alué
okánika bulito pérale alué Esusi 'yuga járome alué a'boi gemala chiní i'weli,
'lige alué Esúsika yati asele bulito ranala, napu tabilé siné asérigame nile.
8 'Lige suwábaga ralámuli napu we'ká nile, alemi wijchí pesia e'yénale alué
chiní i'weli a'boi gemala alemi boichimi, 'lige jaréchigo rajkú sawala ro'asia
e'yénale boichimi.
9 'Lige suwábaga ralámuli guwánami e'yénigime 'lige bajchabemi e'yénigime
'we ra'sálásia e'yénale regá anisia:
—¡Hosana (salva)! ¡'La sébakuru mué jena! ¡Mué Esusi Rabí rijimala, mueka
wa'lula nímala napurigá alué wa'lula Rabí anilime 'ya ajtígame! ¡'We a'lá
semáriga nulale alué, alarigá nuláma la mué! ¡Hosana! ¡'Láchigo sébakuru mué
jena!
10 Napu'lige alué Esusi 'ma sebasa alé Rusaleni rewégichi we'ká riógichi,
ralámulika majale 'lige anile:
—¿Chieri júché ye rió?
11 'Lige we'ká ralámuli anile:
—Ye rioka pe ju Esusi, napu ruyame ju napu ané Onorúgame, alé Nasareta
ejiro Galilea bejtégame.

Jena ruwimela Esusi 'ma mabúligo alué ralineme ralámuli alé wa'lú re'obachi ra'pichí mochígame

12 'Lige bajkile Esusi alé wa'lú re'obachi ra'pichí Onorúgame galílachi, 'lige
'ma mabule suwábaga napu ralineme nile, 'lige napu ralame nile alé pachá
re'obachi ra'pichí mochiga, 'lige 'ma re'nubuga 'lule suwábaga mesa napu
enomí nakulílichi nile, 'lige 'ma re'nubule alué banko napu jale alué wakali
chulugí baloma ralinélime.

* **21:5** E'nesi Zacarías 9:9.

13 'Lige regá anele:

—Aka osiruga chujkúché osilichi: «Ne galílaká Onorúgame 'yuga ra'icháliime júkuru», 'lige 'émika chigórigame resola newálekuru.

14 'Lige jsile alemi alé Esusi ilírachi tabilé ma'chílime ralámuli 'lige jaré na'lime, 'lige yati sa'wale Esusi.

15 'Lige alué e'wélala balé 'lige alué Moisesi nila nulalí benírame ralámuli etele alué Esusi 'we a'lá sa'wáligo alué nayúkame, 'lige aminami akele alué u'kuchí ejtemali regá anichi:

—¡Hosana! ¡'La sébakuru mué jena! ¡Mué Esusi Rabí rijimala, mueka wa'lula nímala napurigá alué Wa'lula Rabí anilime 'ya ajtígame!

Alieti akisá, 'we ayole alué e'wélala balé 'lige alué Moisesi nila nulalí benírame,

16 'lige regá anéliru Esusi:

—Mué Esusi, ¿'la aké mué alaniá jago alué ralámuli?

'Lige Esúsika anele:

—Ju, 'la aké ne. ¿Tabilecha siné leera 'emi Onorúgame nila ra'íchalichi napu aní:

Alué u'kuchítiri 'kuchi bijí chi'ime chu'álachika

ma'chínamala Onorúgame wikala?

17 'Lige alemi a'rigá alué ralámuli, 'ma simile alé we'ká riógachi asigá, Betania anilichi simile 'lige alé che'lébale.

Jena ruwimela Esusi 'we aná anegá ne'óchaligo alué chuná tabilé rakeme

18 Melénala rawé ku Rusaleni simiá enale Esusi, e'lowile.

19 'Lige etele bilé chuná 'lige simile e'nemia 'lige etele tabilé pe'tá rakégame ko alué chuná, pe sawálacho, we'ká sawégame rewale, 'lige anele alué chuná:

—¡Tabilé siné go'mela ralámuli mué chuná rakala, 'máchigo ta siné rakémempá mué! —anele.

'Lige pe yati wakíbale alué chuná.

20 Alieti etega alué Esusi 'yuga járome tabilé námaka regá anile:

—¿Churigá 'la wakíbalaché pe yati pe alanésiga alué chuná?

21 'Lige Esúsika regá anele:

—'La bijchiá ruwí ne, 'we a'lá bijchígime nísaká 'emi wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame, pecha pe bilé chuná wakebáchimiko 'emi, 'émika 'la umabámikuru 'mimi wa'lú ba'wí manígichi elá ye wa'lú rabó pe regá anegá: «Se'wí iliboa, iliboa alé nasipa wa'lú ba'wí ilígichi», 'lige yati e'wámikuru ye rabó.

22 'We a'lá bijchígiga tánisa 'emi Onorúgame, 'liko suwábaga napu tani 'emi, Onorúgame 'we a'lá nejímala.

Jena ruwimela e'wélala rukéligo Esusi chonigá buyánaligo alué ralámuli alé ra'pichí wa'lú re'obachi mochígame ralinea

23 Napu'lige alé ra'pichí wa'lú re'obachi bajkisá alué Esusi, 'lige alemi ilígichi alué Esusi ralámuli beniria, yati alemi jsile alué e'wélala balé 'lige alué jurío ralámuli nuleme, 'lige anele:

—¿Tachiri gite buyánaché mueka alué ralámuli alé wa'lú re'obachi ra'pichí mochígame ralinea? ¿Chiérite ajchárigame júkó mué Wa'lula neraga? ¿Tachiri najtékame nóchali nígame júkó mué 'siá?

24 'Lige Esúsika anele:

—Ne abichigó rukémala bilé ra'íchali, 'lige 'la ma'chígime nejiásaká 'emi, ne 'la ruwimela chonigá tachiri gite buyánigo ne ralámuli jena ra'pichí mochígame ralinea.

25 ¿Chieri júlale Juani ralámuli rewarániliga, Onorúgame chalá o ralámuli chalá?

'Lige alué e'wélala balé 'lige alué jurío ralámuli nuleme a'bopi rukele, regá anile:

—Onorúgame júlale anisúká 'liko animela alué Esusi: «¿'Lige chonigá ta bijchígirupaché 'emi napu anié Juani?» anile.

26 'Lige anésiká pe ralámuli júlaligo alué Juani, 'liko pe majá mochiwa ralámuli, siné kachi pe ramué saíla niraga mochíbamala ralámuli, napugiti suwábaga ralámuli 'we a'lá machigá mochígame Juani ruwime níligo napu anele Onorúgame.

27 'Liko pe regá anile:

—Tabilé machirú'é chiérite julárigame níligo alué Juani.

'Liko alué Esusi anélechigó:

—Néchigó tabilé ruwimela tachiri gite buyánigo ne suwábaga ralámuli jena ye ra'pichí wa'lú re'obachi mochígame ralinea.

28 › 'Émika ¿choniágó? Bilé rió oká 'kúchigame nile, 'lige alemi a'bemi simigá napu ajtile alué bilé, regá anele: «Simigá mué jipe nochawa alé we'ká i'wilí echégichi.»

29 'Lige alué towika anile: «¡Tabilé siminali ne!» Nobi 'wéchigo cha lálekó alanisá 'lige pe'tá i'libeko yati simile nochamia.

30 'Lige alué rió o'ká 'kúchigame a'bemi simigá napu ajtile alué uché bilela, 'lige a'chigóriga anélechigó napurigá anélige alué uché bilela, 'lige alueka regá nejele: «'La ju, kulipi simé ne.» Tabiléchigo simílekó.

31 ¿Chieri 'nalina 'la e'wálekobá napu o'nola nulele?

'Liko alué e'wélala balé 'lige jurío ralámuli nuleme regá anile:

—Alué bajchá nulérimeguru.

'Lige Esúsika anile:

—Neka 'la bijchiá aníbá, alué enomí goblálome 'lige alué we'ká rió 'yuga okome umugí, alueka bajchá 'la lisensia 'yámala napurigá Onorúgamete nulewa alawálachi, tase napurigá 'emi,

32 napugiti 'émika tabilé bijchígiligame 'la rejcholi ruwichi alué Juani 'la o'wé jawamia ralámuli, 'lige alué enomí goblálome 'lige alué we'ká rió 'yuga okome umugí 'we a'lá bijchígile rejcholi nejichi alué Juani, 'lige rekó 'emi 'la etege suwágaba yeti, tabilé pe'tá ku guwana 'nátalekuru.

Jena ruwimela Esusi bilé tétali ruwíligo i'wilí ('uba) tebume ralámuli

33 › Gepúsibá uché bilé tétali: Bilé rió we'lé nígame wajsá. We'ká banawá jáwale i'wilí anilime, 'lige 'we a'lá 'yele, 'lige jole bilénami i'pichí alé me'chomia alué i'wilí rakala, napu'lige rakesa alué ba'wila ma'chí pamia, 'lige newale bilé galí re'pá ilígame napurigá alué tebume alé asigá repúmala alué we'ká banawá i'wilí.

› 'Lige owile repúniliga jaré rió alé nóchame, 'lige bo'neka simile bilénami mejkami.

34 Napu'lige sebasa rawé i'wíliame, alué gawígameka 'naka júlale jaré bo'né piónila napurigá rojanámala nasípasi, 'yamia napu ekí mélapá alué repume.

35 Alué tebuka mochígameka tabilé rojanánile 'lige 'ma cha'píliru alué
gawígame piónila alemi jsichi. Bilé 'ma cho'náliru, 'lige uché bilela ka 'ma
me'áliru, 'lige uché bilela ka 'ma bajsibúliru.
36 'Lige alué gawígame ka uchéchigo jaré bo'né piónila júlale, 'lige alué
banawá rakeme repume ka a'chigóriga olale napurigá alué bajchá julárigame
pioni.
37 › 'Lige 'ma guwichímiká bo'né inolá júlale alué gawígame regá 'nátaga: «Ne
inolaka 'la niraga etéwarékó.»
38 'Lige alué banawá tebume ka, napu'lige etesa alué gawígame inolá, regá
anile a'bopi: «Alué bi'lepi júkuru alué rió gawígame inolá, 'lige alué júkuru alué
o'nola nila nachuámili napu'lige o'nola mukusá, alekeri me'liboa. Alarigá 'la
ramué niga ejtebiwa ye gawí o'nola mukusá», anile.
39 'Lige cha'pisá 'ma me'ale 'lige i'rachi ma'chige pale.
40 › Napu'lige nawasa alué gawígame, ¿cholámalawé alué banawá repume?
41 'Liko alué e'wélala balé 'lige alué jurío ralámuli nuleme anele Esusi:
—Alué 'we ená nokágame ka 'ma me'liboli ju tabilé na'temaka, 'lige uché
jaré 'yámala repúniliga alué we'ká banawá jágame, 'lige alueka 'la rojanámala
alué banawá rakala napu'lige 'ma rakesa.
42 'Lige Esúsika anile:
—¿Tabilé siné leérame ju 'emi osilí Onorúgame nila?, alé napu anime ju:
Bilé rejté tabilé galegá etérigame alué galí newame ralámulite
tabilé machime nile 'we a'lá ko alué rejté chijtochi ajchilía.
'Lige alué rejté abé a'lá nile alé chijtochi ajchalía.
Onorúgame bo'né alarigá elale.
Napu Onorúgame 'sile newá 'we a'lá semátiri ju ramué níriga.†
43 › Neka 'we a'lá bijchiá aníbá Onorúgame 'ma tabilé nulamio 'emi
alawálachi, 'lige alué Onorúgame nulémala uché jaré ralámuli napu 'we a'lá
e'wímili ju Onorúgame.
44 'Lige napiépiri rió alé rejtechi bo'ibasa, 'ma chi'wámala. 'Lige bilé rió
me'táchisa alué rejtete, 'ma chi'laga rejpímala.
45 'Lige alué ra'íchali akigá alué e'wélala balé 'lige alué ralámuli bariseo,
machile pe alué olagá aníligo alué Esusi alieti ra'íchaga.
46 'Liko alué e'wélala balé 'lige alué bariseo 'we cha'pinálile alué Esusi,
pe iligá 'we majale cha'pigá, 'wéchigo 'la bijchígilime suwábaga ralámuli 'la
Onorúgame ra'ichálila nareme níligo Esusi.

22

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali bilé piesta newigime

1 'Lige Esúsika uchéchigo siné ruwile bilé tétali, regá anile:
2 —Napu'lige Onorúgame nulachi ralámuli alawálachi, a'chigóriga ju napurigá
napu'lige bilé wa'lula rey napu wa'lú piesta newile bo'né inolá newichi.
3 Júlale bo'né 'yuga nóchame bayéniliga we'ká ralámuli napurigá smela
go'mea, napu 'ma bayérigame nílige, 'lige alué bayérigame tabilé simánili alué
newigime nerúgichi go'ame go'mea.
4 'Liko alué newime o'nólaka júlale uchéchigo jaré bo'né 'yuga nóchame na-
purigá regá anémala alué 'ma bayérigame: «Ruyéwaká alué ralámuli napu
'ma baigé ne 'yabé 'ma newáriga iligó go'ame, nuligó ne me'línaliga akasí

† **21:42** E'nesi Salmos 118:22-23.

'lige ajágame abé 'la sa'pégame 'lige suwábaga 'ma 'la listo iligó, yati bayewa napurigá jeka smela go'ame go'mea.»
5 'Lige alué napu 'ma bayérigame nílige go'ame go'achi tabilé simíbale go'ame go'mea alé newigime nerúgichi, jaré pe 'mi wasá bo'ígichi simíbale nochamia 'lige jaré pe che jarénami simíbale nochamia,
6 'lige jaréchigo napu tabilé simánale alé newigime nerúgichi 'ma cha'pile alué wa'lula rey 'yuga nóchame, 'lige 'we resí oláliru 'lige me'áliru.
7 'Liko alué newime o'nólaka napu wa'lula rey nile, 'we ayole machisá 'ma me'lílirigo alué ralámuli julárigame alué ralámuli bayéniliga, 'lige júlale bo'né sontálola napurigá me'limela alué ralámuli cha nokame, napu 'ma me'ale alué wa'lula reyte julárigame, 'lige 'ma me'líliru alué cha nokame 'lige 'ma e'kósiliru suwábaga galí.
8 'Liko alué wa'lula rey alué newime re'malí o'nola anele alué bo'né piónila napu mochile alemi, regá anele: «Go'ámeka 'ma listo ilí, iligá alué napu bayérigame nílige, alueka tabilé simánili, 'ma tabilé lisensia nígame ju napurigá smela.
9 Alekeri yati simawa alé napu e'yéname ju ralámuli, 'lige apiépiri ralámuli napu eteru alemi bayéwaká napurigá smela go'ame go'mea jena newigíme nerúgichi.»
10 'Lige alué wa'lula rey piónila ka simíbale alemi napu napuíme ju ralámuli 'lige yati bayele suwábaga napu ekí najtépale alemi, napurigá simámala go'ame go'mea alé newigime nerúgichi, alarigá 'la we'ká ralámuli jsile alé alué re'malí newichi, suwábaga 'la go'ale alué go'ame.

11 › 'Lige alemi bajkile alué wa'lula rey alué newime re'malí o'nola, napu go'yá mochile alué ralámuli bayérigame newíkichi, 'lige etele bilé rió tabilé o'páchigime alué o'pacha napu o'páchaga simiame nile bilénami newigime nerúgichi.
12 'Lige regá anele alué rió: «Mué rió, ¿churigá 'la bajkíché mué jena peka o'páchaga nawasa napu o'páchaga nawilime ju bilé newigime nerúgichi?» 'Lige alué rioka tabilé pe'tá nejele rukilía.
13 'Liko alué wa'lula reyka anele alué napu go'ame ro'ame nile: «Ronola bulesi ye rió 'ma sekala 'yúriga, 'lige alé ma'chige pápua chonárale napu nalámala resí níliga 'lige napu chi'namela ramalá majaga.»
14 We'káchigo kame bayérigame 'lige u'kabi ju napu 'la sébame ju alé newigime nerúgichi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame 'yalime ko napu Onorúgame 'yáwili ju

15 A'lige pe'tá i'libeko alué bariseo simíbale alué Esusi rukemia jaré ra'íchali pe machináliga chonirá. Se'winá anisáká yati cha'pibó olale.
16 'Lige alué bariseo júlale jaré a'boi gompaniérola 'lige alué wa'lula Erore gompaniérola napurigá regá anémala alué Esusi:

—Mué Esusi, ramueka 'we a'lá machiaa 'we a'lá ganílime ko mué 'la o'wé ra'íchiga tase 'yégiga, 'lige 'we a'lá benírame ko mué churigá ka alué 'we a'lala bowé. 'Lige 'we a'lá machiaa ramué mué 'la niraga eteme ko ralámuli, rekó e'wélala kachi 'lige rekó pioni kachi.
17 Alekeri najkiá napurigá ruwimela mué: ¿Pala 'la ju nejilia alué enomí napu nejílime ju alué wa'lula rey Sesar i'lime? ¿Tabiléchala?

18 Alué Esúsika 'we a'lá machile pe resítiri 'nátaga aníligo alué ralámuli,
machile pe Esusi resí olániliga aníligo, 'lige anile Esusi:
—¿Chonigá alaníbiché 'émika pe resí olániliga ne'chí? 'Émika 'we a'lá ra'íchame
ju pe iligá chátiri 'nátame júkó.
19 Aka jeka a'pásigo bilé enomí chijtúligame napu najtétiwili ju alué wa'lula
rey.
20 'Lige Esúsika anele alué bariseo 'lige alué Erore gompaniérola:
—¿Chieri mo'ola ju ye mo'ó jena enomichi ajtígame, 'lige chieri rewalá
chujkú ye enomichi?
21 'Lige alué bariseo 'lige alué Erore gompaniérola anele:
—Aka alué wa'lula rey Sesar anilime.
'Lige Esúsika anile:
—Napu alué wa'lula Sesar nila ju, alueka alué wa'lula Sesar 'yáwaguru, 'lige
alué napu Onorúgame nila ju, alueka Onorúgame 'yáwaguru —anile Esusi.
22 Alieti akigá tabilé machile churigá nejemia 'lige simíbale, tabilé che olale.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'la rewagachi simíbame ko alué a'ká ralámuli alawala napu'lige suwisá

23 Pe a'lige rawé alué saruseo anilime ralámuli, alué napu anime ju tabilé
sébame ko rewagachi alué suwígame alawala, Esusi 'yuga ra'íchale, regá anele:
24 —Mué Esusi, ralámuli benírame. Moisesi a'rele bilé osilí regá anime 'we
'ya: Bilé rió mukusá 'lige bi'neli rejpisa mukí tabilé 'cho 'wesi 'kúchiga, alué
mukúgame bonila rewimeli ju alué mukí napurigá 'kúchigame nímala alué
mukí gunámakame, alué mukúgame bonila 'yuga asigá, 'lige alué mukúgame
bonila 'kúchila o'chérisa napurigá alué mukúgame 'kúchila kárélamala —anile
alué ralámuli saruseo.
'Lige abiena regá anele:
25 —Sinéchigo mochile gichao ejtemali bi'lepi o'nógame, 'lige alué wa'lula
ba'chila rewale sineko, 'lige mukule ba'chila tabilé 'cho 'wesi 'kúchiga, 'lige
alué abé u'tabela alué chega bonila rewale alué mukí gunámakame, 'lige 'ma
mukúlechigó tabilé 'cho 'wesi 'kúchiga.
26 'Lige alarigá ikile alué u'tabela 'lige alué abé u'tabélachigó, 'lige alarigá
suwile suwábaga a'boi najarémala.
27 Alué gichao rió suwírisa, mukule alué mukí gunámakame.
28 'Lige alarigá anesa, kúchigo regá rukéliru Esusi:
—Napu'lige alé rewagachi sebasa alué gichao ejtemali 'lige alué mukí
aleka, ¿chieri 'nalina upila nímalawé alué mukí? Jena wijchimóbaka suwábaga
gichao ejtemali upila níligame.
29 'Liko Esúsika regá anele alué ralámuli:
—'Émika tabilé machigá mochí. Tabilé machí 'emi Onorúgame nila ra'íchali,
nibilé machí 'emi churigá ko Onorúgame a'walila.
30 Alué napu ekí seba rewagachi, nibilé umugí nibilé riótiri newímala, aleka
suwábaga ralámuli napurigá santo ánjeli rewagachi mochígame nímala.
31 Aka alué bo'né Moisesi osálige'é pe u'kabi osilí, napu Onorúgame anílige
napu ruwí rewagachi simíbame ko alué ralámuli suwisá. ¿Tabilé siné leérame
ju 'emi alué ra'íchali? Anime ju:
32 «Ne ju Onorúgame napu Abraámi, Isaki 'lige Akobo oyérame ju.»
Onorúgame níriká tabilé 'wesi suwígame kéré, suwábaga ajágame ju.

33 Alieti ra'íchali akisá, we'ká 'nátale alué ralámuli, aliena 'la benigá ruwichi
alué Esusi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tachiri ko alué nulalí rejcholi abé najtékame

34 'Liko alué bariseo abé i'libeko kachi akele 'we a'lá benigá nejéligo alué
Esusi, 'lige tabilé aminabi ra'íchiga jábigo alué ralámuli saruseo, 'liko alué
bariséoka napuíle o'maka 'lige simíbale napu ajtile Esusi.
35 'Lige bilé rió napu Moisesi nila nulalí benírame nile, regá rukele alué
Esusi pecha olániliga se'winá anisáká:
36 —Mué Esusi, benírame ralámuli Onorúgame nila ra'íchali, ¿tachiri júkó alué
nulalí rejcholi 'we najtékame?
37 'Lige Esúsika nejele:
—'We galewa Onorúgame, 'la bi'lepi 'nátili 'nátiga.
38 Alué ju abé najtékame nulalí rejcholi.
39 'Lige alué uché bilé nulalí rejcholi regá anime ju: «Napurigá galé 'emi
a'boi alawala, alarigá galewa uché jaré ralámuli.»
40 'We a'lá sébali e'wásaká 'emi ye oká nulalí rejcholi 'we najtékame, 'liko
'we a'lá sébali olámala 'emi suwábaga alué uché jaré nulalí rejcholi napu osale
Moisesi, 'lige uché jaré napu ruyame ju napu ané Onorúgame.

Jena ruwimela chieri ko alué Onorúgamete julárigame

41 Napu'lige napuíka mochígichi alué bariseo, Esusi regá rukele alué
bariseo:
42 —'Émika ¿choniágó, chieri koriágó alué Kristo? ¿Chieri rijimala korí 'emi
alué?
'Lige alué bariséoka anile:
—Pe Rabí.
43 'Lige Esúsika anile:
—¿'Lige chonigá wa'lula aneme júché alué Rabí alué Kristo olagá?
Onorúgame Alawala gu'írale napurigá animela regá:
44 Onorúgame anele alué Wa'lula Kristo ne'chí nuleme:
«Jena asá wajtoná
napusí neyuro ne mué saíla 'yuga.»
45 Aka alué bo'né Rabí aneme ju «ne'chí nuleme» alué Kristo, 'liko abéchigo
najtékame júleké alué Kristo me'tigá alué Rabí.
46 'Lige tabilé 'wesi ralámuli 'la gayénale nejea, 'lige aleké rawé si tabilé 'wesi
e'wérali olale rukea aminabi ra'íchali.

23

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ka bilé ralámuli gunarúgame

1 Pe'tá i'libeko Esusi ra'íchale alué we'ká ralámuli 'yuga 'lige alué bo'né 'yuga
járome, regá anele:
2 —Alué ralámuli Moisesi nila nulalí benírame 'lige alué bariseo, alueka abé
machí churigá ko alué Moisesi nila nulalí.
3 'Émika 'we 'la e'wiwa tabiri tábiri napu nulá, pe iligá tase alarigá nokiboa,
napurigá nokame ju alué bariseo, 'lige alué Moisesi nila nulalí benírame,
napugiti alueka regá anime kame: «Jípeko regá nochátékuru.» 'Lige pe
se'winárigа nóchame ju bilé nóchali, tase napurigá anílige.
4 'We a'wágame nuleme ju ralámuli, 'lige alué a'boika tabilé tábiri nóchame
ju.

5 Alueka 'we ganílime ju ujchagá e'yénaga gorá, 'lige sekachí korea bulugá
e'yéname ju napu osirúgime ju pe u'kabi ra'íchali Onorúgame nila ra'íchali,
napurigá ralámuli etémala. 'Lige aminami i'weli reboso gemagá e'yéname ju,
napu a'naguchi chitochi i'weli se'wégame ju. Alarigá nokame ju napurigá
ralámuli na'támala 'we a'lá sébali oyérame ko Onorúgame.
6 'Lige najkime ju napurigá 'we a'lá semáriga kógiwa bilena wa'lú go'ame
go'achi. 'Lige mochime ju alé napu mochímili ju alué abé e'wélala alé u'kuchí
re'obachi pachá «sinagoga» rewégame,
7 'lige aminami najkime ju napurigá 'we 'la niraga repóriwa uché jaré
ralámulite alemi napu we'ká ralámuli mochí. 'Lige najkime ju napurigá regá
anewa ebreo ra'íchaga: «Rabbí» (napu aniame kéré benírame).
8 › 'Émika tabiléchigo alarigá nokibógó, tase najkime niwa napurigá anewa
«benírame», péchigo bi'lepi kame alué benírame Onorúgame nila ra'íchali, pe
alué napu ju Kristo, 'lige suwábaga 'émika bi'lepi O'nógame júkuru napu ju
Onorúgame.
9 'Lige tabilé 'wesi «o'nó» anewa alué uché jaré ralámuli, O'noka péchigo
bi'lepi kame, pe aluecho napu 'pa rewagachi ajtí.
10 'Lige tabilé najkiá mochiwa napurigá «benírame» anewa 'emi napugiti
bo'né benírame ka pe bi'lepi kame pe Krístocho Onorúgamete julárigame.
11 Alué napu wa'lula ju suwábaga gu'írimili ju.
12 Alué rió napu mayeme ju 'we najtékame ko, alueka pe tabilé najtékame
kérélamala. Alué napu tabilé riólame ju, alué 'nalina nímala abé najtékame
Onorúgame níriga.
13 › ¡Resí 'emi Moisesi nila nulalí benírame 'lige 'emi bariseo, tabilé sébali
olame ju 'emi 'la sébali olámirisá! 'Émika tabilé a'reme kame ralámuli napurigá
e'wímala Onorúgame napurigá Onorúgame alué ralámuli nulémala. 'Lige 'emi
tabilé e'wame ju. Aminami tase elime ju 'emi napurigá sébali olámala alué
uché jaré ralámuli napu 'la sébali olánilime ju.
14 › ¡Resía 'emi ralámuli Moisesi nila nulalí benírame 'lige 'emi bariseo,
tabilé 'la sébali olame ju 'emi! 'Émika 'ma bujeme ju galí alué umugí
gunámakame galila, 'lige jame ju 'emi Onorúgame tania iwérali re'obachi
we'lisi napurigá suwábaga ralámulite etewa 'emi. Alekeri 'émika abéchigo
wa'lú gastigo narémala.
15 › ¡Resía 'emi ralámuli Moisesi nila nulalí benírame 'lige 'emi bariseo, tabilé
'la sébali olame ju 'emi 'la sébali olámirisá! 'Émika ichúrimi e'yéname ju ralámuli
'yuga ra'íchiga napurigá alué oyérame gainámala, 'lige 'emi oyérame gainasa
abéchigo resí nokame ju me'tigá 'emi, 'lige simámala injiérnochi napurigá 'emi.
16 › ¡Resía 'emi, 'émika uchéchigo jaré benírinilíguru nobi tabiléchigo námame
júkó 'emi! ¡'Émika pe siego neraga ju uché bilé ralámuli siego o'tome! 'Émika
aní bilé ralámuli 'we a'lá sébali olama orisá Onorúgame 'yuga, anigá alué
re'obá e'negá iligó napurigá 'la sébali olámala, alarigaka tabilé najtékame
ju. 'La sébali olama orisá Onorúgame 'yuga anigá alué 'oro pachá re'obachi
ajtígame e'negá iligó, napurigá 'la sébali olámala, alueka 'la najtékame ju.
17 ¡'Émika pe tonto julke 'lige aminami siego! ¿Tachiri abé najtékame júkó,
'oro o re'obáchala alé napu 'oro nerú? Tabilé nerúlasaká 'oro alé re'obachi
Onorúgame galílachi, 'liko pe tabilé 'me najtékame nímiliké.
18 Abiena anisá 'emi: «'We a'lá sébali olama olá ne Onorúgame 'yuga mesa
e'negá iligame alé pachá wa'lú re'obachi ilígame», 'liko tabilé sébali olámili

ju. 'Lige regá anisá 'emi: «'We a'lá sébali olame ne Onorúgame 'yuga, e'negá iligame go'ame re'pá mésachi ilígame», 'liko 'we a'lá sébali olame ne.
19 ¡'Emi 'we siego ju! ¿Tachiri abé najtékame ju, go'ame Onorúgame kógilime o mésachala? Tabilé mésachi jásaká go'ame, 'liko pe napuyépiri go'ame neraga jámilike.
20 Alué rió napu 'we a'lá sébali olámorí anigá alué mesa pachá re'obachi ilígame e'negá iligó, pe abiena anigá aní alué go'ame mésachi jágame abiena e'negá jago.
21 Alué rió napu aní 'we a'lá sébali olámorí anigá re'obá e'nagá iligó, abiena anigá aní Onorúgame e'negá ajtigó napu alé pachá re'obachi bejtégame ju, alekeri 'we a'lá sébali olámorí.
22 Alué rió napu 'we a'lá sébali olámorí anigá rewagá e'negá ajtigó, pe abiena anigá aní e'negá iligó alué wa'lú sía napu Onorúgame ajtime ju, 'lige abiena e'negá ajtigó Onorúgame.
23 › ¡Resía 'emi Moisesi nila nulalí benírame 'lige 'emi bariseo, tabilé sébali olame ju 'emi napu aní! 'Émika wanápame ju pe'tá alué gajsalá 'we a'lá semá júkame napu go'ame ajchilime ju (yerbabuena, anís, komino) Onorúgame kógilime, 'lige alué abé a'lá najtékame 'nátilika 'ma tabilé néléme ju 'emi. Tabilé sébali olame ju 'emi napu nulá Moisesi alé bilena osilichi, alué napu ju 'we a'lá sébali gatélime ra'íchali ralámuli 'yuga, 'lige 'la na'temaka etélime ralámuli, 'lige 'la bi'lepi oyérilime pe Onorúgamecho. Suwábaga ye júkuru napu 'la sébali olámili ju 'emi.
24 ¡'Émika pe siego neraga kéré napu o'tonálime ju uché jaré ralámuli bilénami! ¡'Émika a'lá saweme ju alué ba'wí tabilé 'yúriga bajimia u'kuchí se'walí, nobi 'máchigo a'wame júkó 'emi alué wa'lú ajágame kameyo anilime!*
25 › ¡Resía 'emi ralámuli Moisesi nila nulalila benírame 'lige bariseo, 'émika tabilé e'wame ju napu aní 'emi! 'Emi 'we a'lá bi'weme ju alué baso 'lige alué bejtoli pe amoba, 'lige pachágánaka 'we chóligame ju.
26 'Emi bariseo siego: 'we a'lá bi'wewa alué baso pachágana 'lige bejtoli, napurigá 'la bi'wígame nímalachigó ma'chímana. 'Émika napurigá alué baso 'lige alué bejtoli alarigá ju 'emi. Amóbaka 'we bi'igá e'yéname ju nobi pachágánaka 'we chátiri 'nátame ju 'emi. Abiena 'we a'lá bi'wígame niwa pachágánachigó napurigá alué baso.
27 › ¡Resía 'emi ralámuli Moisesi nila nulalí benírame 'lige bariseo, 'émika tabilé e'wame ju napu aní 'emi! 'Émika ju napuyeri suwígame bi'tígichi galila, napu 'we a'lá semáriga ju ma'chígiká, nobi pachágánaka we'ká bi'tígame kéréko alué suwígame o'chilá 'lige we'ká sa'pá bikágame.
28 Alarigá ju 'emi, 'émika 'we a'lá ralámuli káré e'nériká péchigo tabilé 'la 'nátame júkó 'emi, pe chibiyeti 'nátame kéréko.
29 › ¡Resía 'emi ralámuli Moisesi nila nulalí benírame 'lige bariseo, 'émika tabilé e'wame ju napu aní 'emi! 'Émika pe galírime ju amoba napu bi'tí alué 'ya suwígame ralámuli napu ruyame nile napu Onorúgame anélige, 'lige e'karúgame 'we a'lá semátiri tábiri jáwame ju 'emi alé amoba napu bi'tí tótiga ralámuli 'we a'lá sébali olame,

* **23:24** Yeka pe aniame kéré alué bariseo 'we a'lá 'nátaga 'la sébali olániliga alué nulalí ta'mé najteme, 'lige tabilé 'la 'nátaga sébali olale alué abé najteme nulalí Moisesi nila.

30 'lige regá anime ju 'emi: «'Ya ejperélisiga ramué pecha síchigo nokibókó
ramué me'á alué ralámuli, napu ruwime nílige napu Onorúgame anele.»
31 Alanigá 'emi a'boi aníguru alué 'ya mochígame rijimala ko 'emi alué
napu me'ale alué 'ya mochígame ralámuli, napu ruwime nile napu Onorúgame
anélige.
32 ¡Suwénisigó 'liko napu 'ma o'wínalepa alué 'ya mochígame 'emi rijimala!
33 › ¡'Émika ju napurigá sinowí! ¿Churigá 'la neyúsimala 'emi napurigá tabilé
rujsúmala 'légana injiérnochi?
34 Alemi juláma la ne jaré ralámuli ruwime napu ané Onorúgame, 'lige
jaréchigo 'we ejebénigame 'lige jaréchigo benírame, 'lige 'émika jaré 'ma
me'limela gulusichi ujchagá, 'lige jaréchigo 'ma wejpisómala 'emi alemi
u'kuchí re'obachi «sinagoga» rewégame mochígichi, 'lige jaréchigo 'ma
najátamala 'emi ichúrimi we'kanami we'ká riógichi e'yénachi me'linálíga.
35 Alekeri 'emi narémala alué wa'lú gastigo suwigórikábá suwábaga alué 'we
a'lá ralámuli, suwábaga alué napu me'líliru napusí me'líliru alué Abeli anilime
rió 'we 'ya ajtígame. Alué Abeli me'lisuga akiná si we'ká me'líliru napusí
ochero alué Sakaríasi, Berekíasi inolá. 'Émika alé ra'pichí me'ale alué Sakaríasi
alé nasipa napu e'kósime nile ajágame Onorúgame kógimia, 'lige alué wa'lú
re'obá ilígichi.
36 Neka 'we a'lá bijchiá aníbá suwábaga ralámuli jipe ejperégame wa'lú
gastigo naremio, cha we'ká ralámuli me'lílirigime 'we 'ya. 'Émika pe aleké
chátiri 'nátili 'nátame ju napurigá 'nátame nile alué ralámuli 'ya mochígame.

Jena ruwimela Esusi naláligo ralámuli Rusaleni ejperégame na'temaka

37 › ¡'Emi ralámuli Rusaleni ejperégame, 'émika me'ame ju alué napu ruwime
napu Onorúgame ané, 'lige aminami rejtete bajsibuga me'ame ju 'emi alué
ralámuli Onorúgamete julárigame! ¡Neka we'sá 'we napabúnilige 'emi napurigá
bilé o'tolí ra'kome ju bo'né a'tanala, nobi 'émika tabiléchigo elárigó!
38 'We a'lá e'nésibá, 'emi ejperélachi tabilé rioga rejpímala, 'lige Onorúgame
tabilé asimela alé.
39 Neka 'we a'lá bijchiá aní, jípesí 'ma tabilé etémala 'emi ne'chí napusí regá
anichi 'emi: «¡'We a'lá ju alué napu ju Onorúgamete julárigame!»

24

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'ma na'mináwili ko alué wa'lú re'obá

1 Esusi ma'chínale alé wa'lú re'obachi ra'pichila, 'lige alué 'yuga járome a'bé
nawile Esusi napu'lige ma'chige ilígichi, 'lige anele:
—Asíriga wa'lú ju alué re'obá, asíriga semati.
2 'Lige Esúsika anele:
—¿'La etiá 'emi alué re'obá? Neka 'la bijchiá aní, 'ma na'mináwili ko ye
re'obá. Tabilé pe bilé rejté rejpimio uché bilé rejtechi amoba.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá nimio napu'lige amulí suwíbachi gawí

3 'Liko alé rabó simíbale Olibo anilichi. Napu'lige Esusi i'kilí ajtígachi alé
alué makué okáraga Esusi 'yuga járome nawile Esusi rukemia. 'Lige tabilé
najkile napurigá uché jaré ralámuli akimela ra'íchachi. Regá anele:
—Ramueka machinálilike'é, ramué ruyéwaká chiéniko na'mináwili ko alué
wa'lú re'obá. ¿Chieti tábiri nerúlamala ruyame mué ku sebamio? ¿Chieti tábiri
nerúlamala napu'lige gawí suibámichi?

4 'Liko Esúsika anele:
—'La 'nátiga mochiwa napurigá tase 'yégiga ra'ichámala che jaré ralámuli 'emi 'yuga.
5 We'ká ralámuli smela Onorúgamete julárigame korísiga, a'chigóriga a'wágame a'walí nígame korimela napurigá ne. Regá animela: «Ne ju Kristo, alué napu ju Onorúgamete julárigame.» 'Lige alanigá asíriga we'ká ralámuli 'yégamala.
6 'Emi 'la akiméleké 'we nakórao ralámuli ichúrimi, tabiléchigo majáwagó 'emi níriga. Abirigá alarigá nímili júkuru, nobi ta'chóchigo gajúmalagó gawíká.
7 Ralámuli bilena se'winárigа ra'íchame nakómala uché jaré ralámuli se'winárigа ra'íchame 'yuga. Bilé gobierno julámala we'ká sontalo napurigá sayega nakómala uché jaré sontalo 'yuga. 'Lige aminami asíriga gurúlamala go'ame. 'Lige aminami gawítiri nokimela ichúrimi.
8 Alué tábirika pe kulí 'la ruwime nímala alarigá nimio abé i'libeko.
9 › 'Liko alé napu gatélime ju ra'íchali nejíwili ju 'emi napurigá alué wa'lula cha olámala. 'Lige aminami 'ma me'liboa 'emi. Suwábaga ralámuli jena wijchimoba mochígame asíriga ayómala 'emi 'yuga ne'chí oyérame kóriká, alekeri asíriga cha olawa 'emi.
10 Napu'lige alarigá ikisá, we'ká ralámuli ne'chí oyérame 'ma tabilé oyéramala ne'chí, pe na'áwamala uché jaré ne'chí oyérame 'yuga, 'ma sairúgame neraga mochímala. 'Lige alé napu ra'íchali gatélime ju nejímala.
11 'Lige aminami asíriga we'ká ralámuli nímala 'yégame. Onorúgamete 'yárigame korimela nóchali, 'lige pe lanigá asíriga we'ká ralámuli 'yégamala.
12 Aminacho we'ká tábiri buyámili ju asíriga enátiri. 'Ma amulí suwábaga ralámuli tabilé ganíliga járomala a'bopi.
13 Bilé rió 'la abisibi oyérasaká ne'chí napusí alué tábiri simiro, alueka 'la sebámili júkuru rewagachi ne'chí 'yuga.
14 Alué 'we semátiri ra'íchali, alué napu ruyeme churigá nulamio Onorúgame ralámuli alawálachi, alueka bochígimi ruitúgame nímala jena wijchimoba napurigá suwábaga chojkégame ralámuli akimela. Napu'lige 'ma suwábaga chojkégame ralámuli akisá, a'lige kulí suibámala suwábaga.
15 › Alekeri napu'lige etea alué chátiri tábiri alé re'obachi, alué napu 'ma gajúname ju suwábaga tábiri (Ranieli 'sile osá ye ra'íchali napu ruwime nile napu Onorúgame anele, ta'lá námata 'emi.),
16 'emi Jurea anilichi ejiro mochígame, 'ma júmasimili júkuru wamí 'pami rabó.
17 Alué rió re'pá galichí amoba ilígame tabilé re'kínimili júkuru tábiri 'mea, iligá pe 'másimili júkuru.
18 Alué rió jami nóchame pecha simeli júkó ku galírale alué we'lí o'pacha nolamia, pe iligá 'mi 'másimili júkuru.
19 ¡Asíriga enáriga nímala umugí o'pachágame níriga! ¡'Lige alué u'kuchítiri chi'íranti níriga abiena 'we enárigá nímala! ¿Churigá júmasamalawé?
20 'La tániwa Onorúgame napurigá tabilé alarigá nímala 'we rulágachi, nibilé rawé resíbilichi.*
21 'We enárigá nímala a'lige rawé. Tajsiné alarigá iki napu'lige Onorúgame gawí newasa, 'lige tajsiné alarigá nímala abé i'libeko.

* **24:20** Jurío nulalílala elame nile napurigá e'yéniwa pe a'bemi rawé resíbulichi.

22 Onorúgame tabilé a'rémala napurigá we'lisi nerúlamala ye resítiri tábiri.
Tabilé alarigá nísaká, pecha we'lisi anachámili ko ye ralámuli. Onorúgame 'we
galeme ju ralámuli napu bo'né wanápilige, alekeri tabilé a'rémala napurigá
we'lisi nerúlamala ye chátiri tábiri.
23 › 'Liko tase bijchígiwa rekó regá anichi bilé ralámuli: «Jena ajtípá alué
Onorúgamete julárigame», o regá anisá ma: «'Mi ajtípá alué Onorúgamete
julárigame.»
24 Asíriga smela ralámuli 'yégame. 'Lige jaré ralámuli Kristo korimela
Onorúgamete julárigame napurigá ralámuli gu'írimala. 'Lige jaré ralámuli
ruwime kolimela napu anele Onorúgame, 'lige aminami asíriga semá
nokimela ralámuli 'yéginiliga. 'Lige 'la umabásaká abiena 'yégimala alué
ralámuli napu Onorúgame anile bo'né oyérame nímalagó.
25 'Ma ruyékuru ne 'emi ye tábiri bijí ta'chó sébachi napurigá 'la listo
mochímala.
26 'Lige napu'lige anisá ralámuli: «Néguru, 'mi alé ajtíkuru Kristo alé napu
tabilé rió», tase simawa e'newa. 'Lige aminami anisá: «Néguru, jena ajtíkuru
chíboka», tase bijchígiwaká 'emi alanichi ralámuli.
27 Napu'lige alué Onorúgamete julárigame napurigá rió neraga ku nawá
napurigá alué u'kí ne'wílala 'we ra'ósame napu bochígimi ma'chígime ju,
alarigá nímala.
28 Suwábaga ralámuli machime ju alé napu napuíme ju alué wilú, alé bo'igó
bilé mukúgame. Alarigá nímala napu ne ku nawachi, suwábaga ralámuli
machimela.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá nawamio uchéchigo siné

29 › Yati neraga pe simírisa alué resítiri raweli, rayénali 'ma chóniga
asibámala, 'lige mechaka tabilé ra'ósiga asimela, 'lige so'plika 'ma rujsúmala
'pákana rewagáchikana. Suwábaga napu ekí nerú 'pa rewagachi 'ma nokimela.
30 A'liko 'la nélélamala 'pa rewagachi e'nénilia alué ko napu Onorúgame
júlale jékana wijchimoba. Suwábaga chojkégame ralámuli jena wijchimoba
mochígame 'ma nalámala sinaka 'we cha lagá. 'Lige etémala alué ralámuli alué
rió Onorúgamete julárigame napurigá rió neraga 'pákana enágichi nolíralekana.
'Lige asíriga a'wagá nawámala 'lige ra'ósaga.
31 'Lige akémala bilé trompeta gusuchi, 'lige akigá alué santo ánjeli simámala
bochígimi gawichí napabumia suwábaga ralámuli napu ekí wanápilige bo'né
'kúchila neraga.
32 › Jípeko 'la benibóká alué tétali churigá ka alué chuná: Napu'lige 'we
chi'lame kachi chalawala 'lige yáachi sawala, 'liko 'émika 'ma machime ju
amulí seba bamunú.
33 Napu'lige 'emi etea ye resítiri tábiri, abiena 'la machigá mochiwa 'emi 'ma
sebio alué napu ne ruwílige.
34 Neka 'la bijchiá ruwí suwábaga alarigá ikimeo bajchabé ta'chó suwichi
we'ká ralámuli jipe ejperégame.
35 Alué rewagá 'lige gawí suwibámili júkuru, ne nila ra'íchalika tabiléchigo
siné suwibámalagó.
36 › Pecha 'wesi machígó a'lige rawé suwibamio, o alué 'ora alakimeo alué
tábiri. Alué santo ánjeli 'pa rewagachi mochígame pecha machígóchigó, nibilé
alué Onorúgame Inolá machígó, pe Onorúgameka 'la machí.

37 › Napu'lige uché nawachi alué 'pa rewagáchika julárigame napurigá rió
neraga, pe a'chigóriga nímala napurigá 'ya napu'lige Noé asálige.
38 Napu'lige wa'lú u'kule, a'lige pe bajchabé ralámulika asíriga ganíliga
go'yá mochígeturu 'lige aminami i'wilí ba'wila bajiga rekútame, 'lige aminami
umugítiri rewigá, napusí napu'lige Noé bajkisá bárkochi.
39 Ralámulika tabilé u'kirá mayele 'lige arigá 'ma wa'lú u'kule, 'lige 'ma
u'lísale suwábaga alué ralámuli. Alarigá nímala napu'lige alué Onorúgame
julálila nawámala 'pa rewagáchika napurigá rió neraga.
40 Napu'lige sebasa, 'lige oká rió nokisá asarachi, bilé o'toboli ju, 'lige bilé
abajá a'réwili ju.
41 'Lige oká umugí uchusa rusiá bilé 'ma o'toboli ju, 'lige alué uché bilélaka
abajá a'réwali ju.
42 › Alekeri 'la e'negá mochílime júkuru, pecha machimea 'emi aliéniko
nawamio alué wa'lula 'emi nuleme.
43 Bilé rió galí nígame 'la machisáká alué 'ora nawamio chigórigame rukó,
'we a'lá listo asiménkuru tabilé a'remia alé galírale bajkichi.
44 'Émika 'we listo mochímili júkuru pecha machiá 'emi alué 'ora nawamio
alué rió 'pa rewagáchika julárigame Onorúgamete, pe bilé rawé nawámili
júkuru tabilé 'me buwechi.
45 › Ruwimé ne churigá nóchame ko bilé nóchame 'we a'lá sébali nóchame.
Napu'lige bilé batroni a'resa bilé nóchame napurigá 'yámala go'ame uché jaré
nóchame, 'liko alué 'we a'lá sébali olámili ju. 'La 'yámili ju go'ame.
46 'Lige alué wa'lula ku sebasa 'lige etesa alué nejkúrime 'we a'lá nóchachi,
'liko alué nejkúrime 'we a'lá semátiri narémala tábiri alué wa'lula nila.
47 Neka 'la bijchiá aníguru, alué wa'lula 'la nejímala napurigá suwábaga tábiri
nocha asiboa alué wa'lula nila nóchali.
48 Siné kachi anisáká alué tebútiga ajchárigame: «Asíriga we'ká rawé tabilé
ne 'siá'é alué wa'lula. Pecha 'we nawámaréko.»
49 'Lige o'winasa alué che jaré nóchame wejpisoa, 'lige go'sá 'lige bajisa tégali
'yuga.
50 'Liko napu'lige ku seba wa'lula, ta'mé buwechi 'lige aminami ta'mé listo
ajtígachi,
51 alué wa'lula asíriga a'wágame wejpisómala alué nóchame, 'lige julámala
alé napu mochí alué uché jaré ralámuli napu tabilé sébali olale. 'Lige alué
ralámulika 'ma nalámala 'lige aminami nolo chi'námala ramalá resí níliga.

25

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'we a'lá 'nátaga mochílime ko napu'lige ku nawachi Onorúgamete julárigame

1 'Lige Esusi uché rajpé anile:
—Uchéchigo siné ruimé ne churigá ka napu'lige Onorúgame nulachi ralámuli
alawálachi. Pe napurigá makué i'wé napu simíbale alué rió newímili na-
jtepamia lámpara o'ká aseite* ro'ilime. Bilena newigime nerúgichi, pe alarigá
ju.
2 'Lige alué maligi i'wé 'we a'lá 'nátame nile, 'lige alué uché jaré malígika tabilé
'la 'nátame nile.
3 Alué maligi napu tabilé 'la 'nátame nile, alueka tabilé o'tole aseite uché
ro'ilime 'ma cho'isá alué lámpara.

* **25:1** E'nesi glosario «lámpara».

4 'Lige alué napu ekí 'la 'nátame ka, alueka 'la o'tole aseite botéachi ro'igá.
5 'Lige 'ma alíile 'lige ta'wé nawale alué newímili rió, 'lige alué iweka 'ma gojchinálile, 'lige arigá 'ma okole.
6 'Liko nasipa rukórikáchi ma'chí anile bilé siname, 'lige regá anile: «¡'Ma aleka ená alué newímili rió, yati buyásiga najtepawa!»
7 'Liko suwábaga alué i'wé 'ma o'mochísale lámpara rajemia.
8 'Lige alué tabilé 'la 'nátame napu tabilé o'tole aseite anele alué uché jarela i'wé: «Ramué aseite tanéwaká, 'ma tabilé rajinali ye lámpara.»
9 'Lige alué i'wé 'we a'lá 'nátame ka anile: «Tabilé, 'emi tanésiká tabilé nachuwawa ramué nibilé 'emi. Napurigá tabilé rokárélamala, simáwagó raliboa aseite 'mi ralinélichi.»
10 'Lige pe kulí a'minami e'yénigichi alué aseite ralimea alué newímili rioka 'ma nawale. 'Lige alué i'wé napu 'la niga mochile aseite mo'ile alué newímili rió galílachi napu piesta oláwili nile newika, 'lige alué rió newímili 'ma 'yérale yochi.
11 'Lige alué i'wé aseite ralagá e'yénameká, abé i'libeko sébale 'lige anile: «¡Mué Wa'lula, i'pú yochi!»
12 'Lige alué rió newímili anele: «Tabilé. Neka 'la bijchiá aníguru tabilé machí ne 'emi.» 'Lige tabilé i'pule.

13 › Alekeri 'emi 'we a'lá listo mochiwa, pecha machiame 'emi aliéniko nawamio alué napu Onorúgame julámala 'pa rewagáchika.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali enomí

14 › Napu'lige Onorúgame nulachi ralámuli alawálachi, pe a'chigóriga ju napurigá bilé rió napu'lige ta'chó simiá bilénami mejká bayele alué bo'né 'yuga nóchame 'lige alué 'yale enomí.

15 › Bilé rió maligi mili ijchirúlime enomí plata 'yale. 'Lige uché bilélaka pe oká mili 'yale. 'Lige uché bilélaka pe bilé mili 'yale. Alué abé benégame nóchaga, alueka abé we'ká 'yáleru. 'Lige alué ta'mé jebénigame nóchaga, alueka pe u'kabi 'yáliru. 'Lige alarigá 'yasa 'ma simile mejkami.
16 'Lige alué maligi mili ichirúlame enomí 'yárigame yati simile nochamia alué enomite, 'lige uchéchigo maligi mili enomí mele.
17 'Lige alué oká mili 'yárigame abiena nóchale 'lige mele uchéchigo oká mili.
18 Alué bilé mili 'yárigame ka, alueka jole we'echi, 'lige alé gatele toka alué enomí plata alué wa'lula nila.

19 › 'Lige a'kinana 'ma we'ká rawé kachi ku nawale alué wa'lula, 'lige bayele alué nóchame machináliga chekí méliga alué enomí nóchame 'yárigame.
20 'Lige alué maligi mili enomí narékame sébale alé, 'lige yati 'yale alué wa'lula makué mili. 'Lige anele i'gá alué enomí nejígame repúniliga: «Mué wa'lula, maligi mili ijchirúligame enomí nejígeturu mué, 'lige alué maligi mílite uchéchigo maligi mili mératuru ne.»
21 'Liko alué wa'lula enomí nígame anele: «'We a'lá ju, asíriga 'la nóchame ju mué 'lige aminami asíriga 'la sébali olame. Mué 'we a'lá sébali olákuru rekó pe u'kabi 'yásiga, jípeko uché rajpé nejímala ne, 'we a'lá ganíliga asiboa ne 'yuga nocha.»
22 'Lige abé we'liko nawale alué oká mili enomí narékame, 'lige anile: «Mué wa'lula, oká mili nejígeturu mué, jena mochí, 'lige alué oká mílite uchéchigo oká mili meráturu ne, jena mochíkuru.»

23 'Liko alué wa'lula enomí nígame anele: «'We a'lá ju, asíriga 'la nóchame ju
mué, 'lige aminami asíriga 'la sébali olame. Mué 'we a'lá sébali olákuru rekó pe
u'kabi 'yásiga, jípeko uché rajpé nejímala ne, 'we a'lá ganíliga asiboa ne 'yuga
nocha.»
24 'Lige pe'tá nujubapi sébale alué pe bilé mili enomí narékame, 'lige alueka
anile: «Mué wa'lula, neka 'we a'lá machí tabilé 'wesi na'temame ko mué,
mueka panápuri 'wíime júturu rekó tabilé asemi echasá, 'lige napubume ju
mué ri'ligó napu mué tabilé wejpimole.
25 Alekeri neka majawáturu, alekeri toka mochíturu ne mué enomila. Jena
mochíkuru alué enomí napu mué nejí 'sié.»
26 'Liko alué wa'lula enomí nígameka anele: «'La tachiti rió, 'la tabilé sébali
olanti, 'la machié panápuri 'wíime ko ne rekó tabilé asemi echigé ne, 'lige
napubume ko ne ri'ligó rekó tabilé wejpimoke ne.
27 Alekeri 'yátéliko ye enomí bilé rió enomí nígame napurigá nocháriimala
alué enomite, alarigá 'la mémikuru enomí pe u'kabi kabá.»
28 'Liko alué enomí nígame anele alué ralámuli napu jale alemi: «Bujewa alué
enomí ye rió, 'lige 'yawa alué rió makué enomí nígame,
29 napugiti alué abé nígame, alueka uché rajpé 'yáwili kame, 'lige alué napu
tabilé nígame ju, alueka 'ma bujéwili ju alué pe u'kabi napu ekí ni.
30 'Lige alué nóchame tabilé 'nátame ka, alueka ma'chí pápua chóniga ilígichi,
'lige alé asigá nalámala 'lige chi'námala ramalá resí níliga.»†

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame wanápamala alué ralámuli chátiri 'nátame

31 › Napu'lige uchéchigo nawá wa'lú a'walí niga jena wijchimoba alué
Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, 'lige suwábaga
santo ánjeli 'yuga, a'lige kulí asibámala wa'lula neraga alué Onorúgamete
julárigame.
32 A'lige napuímala suwábaga ralámuli jena wijchimoba mochígame, 'lige
rojanámala ralámuli napurigá rojáname ju bilé rió alué chibá bo'á 'yuga
uchusa, waná uchúchame ju chibá 'lige waná uchúchame ju bo'á.
33 'Lige wajtoná mochiámala alué ralámuli tabilé resí nokame, 'lige o'iná
mochíamala alué ralámuli resí nokame.
34 › A'lígeko alué Wa'lula Onorúgamete julárigame alé nasipa asigá regá
anémala alué wajtoná mochígame: «Jeka simasi 'emi napu iwérali 'yárigame ju
Onorúgamete. Jeka simasi napu ajtí ne napurigá ne 'kúchila neraga. Neka 'ma
'la gatega ajtí 'we 'yasi napu'lige gawí newálige Onorúgame.
35 Napu'lige ne e'lowika eyénachi, 'émika 'we a'lá kónaturu go'ame. Napu'lige
ne balámachi 'émika 'we a'lá nejíturu ba'wí bajílime. Pe mejkaka nawágame
kéturu ne 'lige 'émika 'la bayéturu ne'chí napurigá pachá galírale bajkimela ne.
36 'Lige ne tabilé o'páchigime kéturu, 'lige 'émika nejíturu o'pacha. 'Lige ne
'we nayume kéturu, 'lige 'émika asíriga 'la nesératuru ne'chí. 'Lige ne galírale
bajchárига ajtigéturu, 'lige 'émika asíriga 'la jsime kéturu alemi ne'chí e'nemia.»
37 'Lige alué a'ká ralámulika animela: «Mué wa'lula, ¿chiéniko etérukó ramué
'we e'lowika eyénachi mué napurigá go'ame 'yawa mué? Ramueka tajsiné
'yalíwé go'ame mué. ¿Chiéniko etérukó ramué 'we balámaka eyénachi mué
napurigá ba'wí 'yawa mué? Ramueka tajsiné 'yalíwé ba'wí mué.
38 ¿Chiéniko etérukó ramué mejkaka nawachi mué napurigá galírale
bayériwa mué? Ramueka tasiné etéliwé mejkaka nawachi mué 'lige ta

† **25:30** E'nesi San Lucas 13:28.

siné bailíwé galírale. ¿Chiéniko etérukó ramué tabilé o'páchiga ajtígame mué napurigá o'pacha kógiwa? Ramueka tasiné 'yalíwé o'pacha mué.
39 ¿Chiéniko etérukó ramué 'we nayua ajtigó mué o galírale bajchárіga ajtígichi mué napurigá simawa alemi e'newa alemi mué ajtígichi?»
40 'Lige alué wa'lula animela: «Neka 'we a'lá bijchiá aníbá, napu'lige 'emi gu'írile suwábaga ralámuli ne'chí oyérame, napu tabilé nígame nile, pe ne'chí gu'írime kéréle.»
41 › 'Lige alué wa'lula abiena regá anémala alué o'iná mochígame: «Se'wí, a'minami simasi 'emi napu ekí gastigáriwili ju alé na'ichí napu tabilé siné cho'ime ju, alé napu pápili ju alué Remónisi alué bo'né gompaniérola u'kuchípala remónisi 'yúriga.
42 Napu'lige ne asíriga e'lowika eyénachi 'émika tabilé pe'tá nejíturu go'ame. Napu'lige ne asíriga balámaka eyénachi 'émika tabilé pe'tá nejíturu ba'wí.
43 Neka mejkaka nawáturu 'lige 'émika tabilé repáraturu napurigá ne 'emi galílachi bajkimela. Neka tabilé o'páchigime kéturu 'lige 'émika tabilé nejíturu o'pacha. Ne galírale bajchárіga ajtígichi, 'émika tajsiné nolínaturu ne'chí e'nemia.»
44 'Liko alué 'we i'nílime ralámuli rukémala alué wa'lula: «Mué Wa'lula, ¿chiéniko tabilé 'yárukó go'ame mué e'lowika eyénachi 'lige balámaka eyénachi? ¿Chiéniko tabilé 'yárukó o'pacha tabilé o'páchaga eyénachi mué? ¿'Lige chiéniko tabilé e'nénilekó mué napu'lige galírale bajchárіga ajtígichi mué?»
45 'Liko alué wa'lula animela: «Neka 'we a'lá bijchiá aníbá, 'emi napu tabilé gu'írile alué ralámuli ne'chí oyérame tabilé nígame, tabilé gu'írame kéré ne'chí.»
46 'Liko alué ralámuli tabilé nejkúrame simámala bilena 'we resírikáchi gastigo naremia, alé napu senibí resí nilia mochime ju ralámuli. 'Lige alué 'la a'ká ralámulika 'we ganíliga mochímala Onorúgame 'yuga 'pa rewagachi senibí.

26

Jena ruwimela Esusi saíla 'ma cha'pinániligó Esusi

1 Napu'lige Esusi 'ma 'we a'lá ruisá ye ra'íchali, anele alué bo'né 'yuga járome:
2 —'Emi 'la machilke 'ma okabi rawé rokárikó Páskua anilime piesta sebamio, 'lige ye piéstachi cha'piboli ju alué rió 'pa rewagáchika julárigame Onorúgamete napurigá rió neraga, 'lige 'ma me'liboli ju gulusichi ujchagá.
3 A'lige rawé napuíle alué e'wélala balé, alué Moisesi nila nulalí benírame, 'lige alué e'wélala ralámuli jurío nuleme. Napuíle alué abé wa'lula balé galílachi, alué napu Kaipasi rewégame nile.
4 'Lige alé napuísa 'we a'lá ra'íchale a'bopi churigá cha'pimea Esusi 'yégiga, 'lige me'limea olale cha'pisá.
5 Regá anile:
—Pecha che nokiame júkó piéstachika, 'ma ayómala ralámuli bo'né gompaniérola, alué ralámulika cháchigo 'la niraga etéeme Esusi.

Jena ruwimela bilé mukí 'we semá júkame ba'wí ro'éligo Esusi mo'ólachi

6 'Lige Esusi simile Betania anilichi we'ká riógichi, 'lige alé Simoni galílachi ajtile, alué Simoni napu 'we nayume nílige sa'pachí amoba abé i'bé.
7 'Lige alé sébale bilé mukí, 'lige bilé botea rejtete newárigime o'kame nile. Pachágana botéachi ro'ágame nile ba'wí semá júkame, 'lige asíriga najteme nile.

Napu'lige Esusi alé mesa ilígichi ajtígichi, alué mukika alué ba'wí semá júkame mo'chí ro'ele Esusi.
8 Napu'lige alué Esusi 'yuga járome etesa alieti, asíriga ayole 'lige anile:
—¿Chonigá najsabúché alué mukika alué ba'wí semá júkame?
9 Iligá ralineti asíriga we'ká enomichi, 'lige alué tabilé nígame ralámuli gu'íritékuru alué enomite.
10 'Lige Esusi machigá alanichi alué ralámuli, anele:
—¿Chonigá alanilíbaché ye mukí? Neka 'we a'lá niraga etiá ye mukí alué ba'wí semá júkame ro'echi.
11 Abiena mochímala jena ralámuli tabilé nígame 'emi 'yuga, neka tabilé chigo asimélagó.
12 Napu 'sile ye mukí, alanokame ju bilé ralámuli mukusá, ba'wí 'we semá júkame ro'eme ju. 'We a'lá na'tawa tachiri ruwime ko ne. 'Ma listáriga 'smi ne'chí napu'lige gatéwili ju ne bilena resochí ne mukusá.
13 Neka 'la bijchiá aníguru. Panápuri ra'icháwili ju napurigá 'síligo ne, abiena ra'icháwili ju napurigá 'síligo ye mukí. Alarigá 'la tabilé we'káwaga mochímala ralámuli ala'síligo ye mukí.

Jena ruwimela Jurasi chojkíligo 'nata churigá 'la ka Esusi cha'piá

14 'Liko bilé alué makué oká Esusi 'yuga járome, napu Jurasi Iskariote rewégame nile, simile alé napu e'wélala balé mochile,
15 'lige rukele:
—¿Chekí enomí najtétamala 'emi, ne nejkúrisa Esusi cha'piá?
'Liko alué e'wélala baleka baisá makué ijchirúlime enomí plata najtétamoríle nejkúrisaká Esusi cha'piachi.
16 A'lige si chojkile alué Jurasi Iskariote 'nata chiéniko 'la níliga alué Esusi cha'piá.

Jena ruwimela Esusi go'áligo go'ame Páskua anilime piesta sebasa

17 Napu'lige sebasa raweli Páskua piéstachi baní go'yachi tase kawali ro'igá newárigime, a'lige rawé alué Esusi 'yuga járome rukele alué Esusi, regá:
—¿Koche 'la nítéko go'ame newalía napurigá go'mela mué o'rako rukó?
18 'Lige Esúsika anile:
—Simíbaga alé we'ká riógichi, 'lige sebawa bilé rió galílachi napu 'ma machí 'emi, 'lige anéwaká: «Alué Wa'lula ramué nuleme regá aní: 'Ma pe u'kabi rawé rokáré napurigá me'liboa ne. Mué galílachi newámala ne go'ame jipe go'yame Páskua piéstachi, ne 'yuga járome 'yuga go'mé olá ne.»
19 'Lige alué Esusi 'yuga járome simíbale alé we'ká riógichi napurigá nulélige Esusi, 'lige newale go'ame a'lige rukó go'yame.
20 'Ma rukó 'ma chonasa, Esusi alé re'lé ilígame mésachi a'bé kilí bo'íbale gayena sekate machoka wijchí, alué makué oká bo'né 'yuga járome 'yuga.
21 Napu'lige alé go'yá mochiga, Esúsika anile:
—Neka 'la bijchiá aníbá, bilé 'emi, ne saíla gu'írimio ne'chí cha'piachi.
22 'Lige alué Esusi 'yuga járome ka 'we cha lale alieti akisá,'lige chojkile regá rukea Esusi:
—Mué Wa'lula, ¿ne júpá ala'símili?
23 'Liko Esúsika anile:
—Alué rió napu chua chujkú jena bejtólichi ne 'yuga, alué 'símala nejkura ne'chí cha'piachi.

24 Neka regá ruwíbá, alué napu ju Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, mukumeli ju napurigá aní Onorúgame nila ra'íchali, 'lige resía alué napu nejkúrimala cha'piachi alué napu ju Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió. Abé a'lá nílige tabilé ocheria alué rió.
25 A'liko alué Jurasi rewégame, alué napu nejímili nile Esusi saíla napurigá cha'pimela Esusi, anile:
—Mué benírame, ¿ne ju alué?
'Lige Esúsika anele:
—Juli, mué ju.
26 Napu'lige go'yá mochiga go'ame, Esúsika 'wile bilé baní, alué baní napu tabilé ro'igá newárigime nile kawali, 'lige cheliera 'yale Onorúgame, 'lige 'ma cheliera 'yasa Onorúgame, 'lige chi'wánale, 'lige 'yale alué bo'né 'yuga járome 'lige regá anele:
—Go'sí, yeka ne sa'pala ju.
27 'Lige 'wile alué baso i'wilí ba'wila ro'ágame napu rekútame ju, 'lige 'ma cheliera 'yasa Onorúgame, 'yale alué bo'né 'yuga járome regá anigá:
—Bajisi o'maka.
28 Ye pachágana manígime ne elalá ju, alué elá napu ma'chínimili ju ne me'liachi, 'lige ne mukugá wa'lú gu'írimili ju ne 'emi ralámuli, 'liko Onorúgame 'la e'kámala. Regá gatele Onorúgame.
29 Neka 'la ruwí tabilé uché bajimio ne ye pachágana manígime i'wilí ba'wila napusí chojkí nulá Onorúgame ralámuli alawálachi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Pegro tabilé machiórimélа Esusi

30 'Ma go'sá go'ame, wikarale Onorúgame wikálala, 'lige wikarasa simíbale na'lebo rabó Olibo rewégichi.
31 'Lige Esúsika anele:
—Suwábaga 'emi makué oká rió ne 'yuga járome, 'ma a'rémala 'emi ne'chí jipe rukó. Aka regá anime chujkúché alé Onorúgame nila osilichi: «'Ma me'limé ne alué bo'á bo'élome, 'lige alué bo'aka 'ma ra'lá mo'bámala.»*
32 'Lige neka a'kinana ku ajánasa, alé Galilea simé ne bajcháchigo ta'chó jsichi 'emi alemi.
33 'Lige Pégroka regá anele:
—Rekó suwábaga uché jaré 'ma simíbige, 'ma bi'neli a'resa mué, neka abichilubi mué 'yuga einámala.
34 'Lige Esúsika anele alué Pegro:
—Neka 'we a'lá bijchiá aníbá, jipe rukó be'bé ta'chó sinachi o'tolí, baisá animela mué: «Tabilé machí ne Esusi.»
35 'Lige alué Pégroka uchéchigo abichilubi regá anele:
—Rekó me'liáe ne, neka tabilé majámala ruigá 'we a'lá machime ko ne mué.
Suwábaga alué Esusi 'yuga járome alanílechigó.

Jena ruwimela Esusi tánaligo Onorúgame napurigá 'la gu'írowa Onorúgamete alé Jetsemaní anilichi

36 'Lige Esusi simile alué bo'né 'yuga járome si, 'lige sébale alé bilena Jetsemaní rewégichi we'ká rojégichi olibo anilime rojá. 'Lige alé alué Esusi regá anele alué bo'né 'yuga járome:
—Jena mochisi buigá, pe'wera simé ne Onorúgame tánimia iwérali alé 'minami simigá.

* **26:31** E'nesi Zacarías 13:7.

37 'Lige bayérole alué Pegro 'lige okánika alué Sebereo 'kúchila (Santiago 'lige Juani) napurigá alué 'yuga simámala, 'lige alé 'we sewele, 'lige aminami asíriga we'ká 'nátale Esusi alemi waná.
38 'Lige alemi Esusi regá anele alué bo'né 'yuga járome:
—Asíriga sewé nili ne pachágana ne alawálachi, amulí mukú ne seweka. 'Émika jena ejtebíwagó 'lige 'la e'negá mochíwaká.
39 'Lige Esúsika abé a'mibemi simile, 'lige ajkaná chujkíbale gorá wijchí chega, 'lige regá anele Onorúgame:
—Mué O'nó, neka tabilé najkí napurigá ralámuli resí olámala ne'chí. Mué alarigá najkisáká, a'lá ju, resí ikiméleké ne.
40 'Lige nawale ku alé napu ejtebílige alué bakiá rió bo'né 'yuga járome, 'lige 'ma okoka bi'tígame rewale, 'lige anele Pegro:
—¿Tabilé anacharu e'negá mochiga bilé 'ora?
41 'We a'lá e'negá mochiwa, 'lige 'we a'lá tania mochiwa Onorúgame napurigá ta neyúrimala Remónisi na'tálila. 'Émika 'we a'lá sébali olánili, tabiléchigo nígame jukó a'walí.
42 'Lige uchéchigo simile Esusi Onorúgame 'yuga ra'ichamia, 'lige regá anele Onorúgame:
—Mué O'nó Onorúgame, resí ikimeli nísaká ne a'lá ju, resí ikiméleké ne. A'lá sébali olánili ne napu najkí mué.
43 Uchéchigo ku nawale alué Esusi 'lige okókame rewale, 'wéchigo gojchinalia mochíligime.
44 'Lige alé a'rele okókame 'lige uchéchigo simile Onorúgame 'yuga ra'ichamia a'chigóriga napurigá be'bepi.
45 'Lige Esusi uchéchigo nawale alemi napu bi'tile okoka alué bo'né 'yuga járome 'lige Esusi anele:
—¿'A bijí okoka bi'tí 'emi? 'Ma sébapá raweli, 'lige alué Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, 'ma cha'piboli ju alué i'nílime ralámulite.
46 O'weti mochisi, 'ma a'beka ená alué napu ne 'yuga eyéname nílige, 'ma a'beka ená nejkúrimia ne'chí cha'piachi. Nabá najtepawa.
47 Bijí ra'icha ilígachi alué Esusi alemi sébale alué Jurasi napu Esusi 'yuga ilírome nílige. Alué Jurasi we'ká rió 'yuga enale, 'lige alué we'ká rió siparina o'ká e'yénale, 'lige e'wele gujsítiri. Alué e'wélala balé 'lige alué e'wélala ralámuli jurío nuleme, aluete julárigame nile alué we'ká rió Esusi cha'píniliga.
48 Alué Jurasi napu nejkúrisia enale cha'piachi Esusi, 'ma 'la regá anélige alué we'ká rió:
—Alué napu chu'migá repori ne alué ju Esusi, yati cha'pibóaká 'lige o'tobóaká.
49 'Lige alemi sébaga Jurasi regá anele alué Esusi:
—¡Kuira mué benírame!
'Lige alarigá anesa yati chu'mile banichí.
50 'Lige Esúsika anele:
—Mué gompaniero, 'la sébali olawa napu 'sima olá mué.
'Liko alué we'ká rió napu 'yuga enale Jurasi a'bemi jábale, 'lige yati cha'pile alué Esusi.
51 'Lige bilé rió napu Esusi 'yuga eyéname nile yati ma'chí pale siparina 'lige alué wa'lula balé piónila najkala rejpúnale.
52 'Liko Esúsika anele:

—Tase che 'sípua alué siparínate, ku gaté alé gatélachi. Suwábaga napu ekí siparínate me'ame ju, siparínate me'liboli júchigó.
53 ¿Mueka mayé tabilé julamio Onorúgame jipe tánisa ne, napurigá julámala 'pa rewagáchika we'ká mili santo ánjeli napurigá ne'chí repúmala?
54 'Lige Onorúgame ne'chí gu'írasaká jipe, ¿churigá 'la sébali ikimélewé napu anime chujkú osilichi?
55 A'lígerikáchi regá anele Esusi alué ralámuli Esusi saíla:
—¿'Émika chonigá i'weli siparíniga 'lige gujsíliga síché ne'chí cha'pimea napurigá bilé chigórigame neraga? Neka nabí rawé ajtime kéturu alé ra'pichí wa'lú re'obachi beniria Onorúgame nila rejcholi, 'lige aleka tabilé siné cha'píturu 'emi ne'chí.
56 Peba alarigá nímili nílige napurigá aní alué osilí napu osale alué 'ya mochígame napu ruwime nile napu Onorúgame anélige.
Alésíko suwábaga alué Esusi 'yuga járome 'ma bi'neli a'rele Esusi, 'ma júmasale.

Jena ruwimela 'ma o'tólirigo Esusi

57 Alué ralámuli Esusi cha'pígame 'ma o'tole Esusi alé napu ajtí alué abé wa'lula balé alué Kaipasi rewégame, alé napu napuíka mochile alué Moisesi nila nulalí benírame, 'lige alué ralámuli jurío nuleme.
58 Napu'lige Esusi o'tiachi alemi guwánami enale alué Pegro, 'lige alué Pegro alemi ra'pichimi si sébale alé wa'lula balé galílachi ra'pichí, 'lige alé asíbale sujkáliga re'obachi tebume 'yuga. Machináliga 'sílige chukumeli nílige Esusi.
59 'Lige alué e'wélala balé 'lige suwábaga alué uché jaré e'wélala, pe najkigá nokale churigá 'la níligo gastigárilia, 'lige me'liá alué Esusi. Alekeri owile jaré testigo pe 'yégali ra'íchame.
60 We'ká ralámuli ra'íchale Esusi e'chéwaga, pe 'yega ra'íchale, tabilé chátiri nile napu anile alué 'yégame, alekeri tabilé umébale me'á. 'Lige abé i'libeko alemi jsile oká rió
61 napu anile:
—Ye rioka aniéturu: «Neka na'minámala alué wa'lú re'obá Onorúgame galila, 'lige bakiá rawé kachi uchéchigo bilé newámala ne.»
62 'Lige o'weti ilísaga alué wa'lula balé rukele Esusi:
—¿Tabilé aké mué napu aní mué e'chéwaga? ¿Tabilé pe'tá nejé mué? ¿Chongá lanilí mué alué ralámulite?
63 'Lige Esúsika pe i'kilí ilile tabilé nejega. 'Liko alué wa'lula balé anele:
—Alué Wa'lula Onorúgame alué napu ajagá ajtí, 'we a'lá e'negá ajtí, alekeri 'we a'lá ra'ichálime júkuru 'la bijchiga 'we a'lá ruyéwagó ramué, ¿pala 'la Kristo ka mué, alué napu Onorúgame Inolá ju?
64 'Lige Esúsika anele:
—Ju, aka mué 'we a'lá ma'chígime aníché, 'lige aminami aní ne etemio 'emi alué napu nile Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, alé wajtoná ajtígame napu ajtí Onorúgame wa'lú a'walí nígame. 'Lige aminami abiena etémala 'emi ku 'pákana rewigáchikana nolíraleka enágame.
65 'Liko alué wa'lula balé banasuka chi'wánale bo'né o'páchala, regá anigá:
—¡Ye rió tabilé nirá chine Onorúgame! Ya 'ma 'we a'lá sébali akirúke'é, tase rokáré uché bilé rió testigo. 'Émi 'we a'lá akékuru tabilé 'la nirá chinio Onorúgame ye rió Esusi.

66 'Émika ¿choniágó?
'Lige alué we'ká ralámulika anile:
—Me'liáté alué rió alanime.
67 'Liko bulele buichí bilé ba'nisólite, 'lige a'kachípale banachí 'lige wejpale sekate banachí
68 regá anegá:
—Mué Kristo, ruwíbá, ¿chieri ka napu mué wejpá?

Jena ruwimela Pegro aníligo tabilé machióríligo Esusi

69 Loliachi Esusi, Pégroka alé ma'chige asale ra'pichí, 'lige alemi nawile bilé mukí go'ame newame, 'lige regá anele:
—Muéchigó Esusi 'yuga eyéname kéturu alué Esusi Galilea anilichi bejtégame.
70 'Lige alué Pégroka 'yégale regá anigá suwábaga akériga:
—Neka tabilé machí chonigá anió mué.
71 'Lige Pégroka alemi yochi ilíbale, ma'chimi simea enale, 'lige uché bilé mukí etele, 'lige alué mukíchigó anele alué alemi yochi jágame:
—Ye rió abiena Esusi 'yuga eyéname kéturuchigó, alué Nasareno anilime.†
72 'Lige alué Pégroka uchéchigo 'yégale, regá anigá:
—Neka 'la bijchiá aní. Neka tabilé machiáwé alué rió.
73 'Lige pe'tá nujubapi alué ralámuli napu alemi jale a'bemi jábale napu ilile Pegro, 'lige anele:
—Mueka Esusi 'yuga eyéname kánkoke'é, napugiti mueka napurigá alué galileo ralámuli ra'íchame kame.
74 'Lige Pégroka yati regá anile:
—Neka 'la bijchiá aní. Neka tabilé machiáwé alué rió. Onorúgame ne'chí gastigárimala tabilé bijchiá anisáká ne.
A'lígerikáchi sinale o'tolí.
75 'Liko alué Pegro nélále napu anílige Esusi rapakónala alí. Esúsika anélige alué Pegro: «Ta'chó sinachi bilé o'tolí, baisá animela mué tabilé machiórió mué ne'chí.» 'Lige alué Pegro ma'chínale alé 'minami, 'lige nalale 'we chálagá.

27

Jena ruwimela 'ma nejúlirigo Esusi alé napu ajtí Pilato

1 Napu'lige che'lisá, suwábaga balé e'wélala, 'lige alué e'wélala ralámuli jurío nuleme, 'we a'lá anile Esusi me'limea.
2 'Lige 'ma bulugá o'tóleru 'lige sontálochi nejíleru, alué Ponsio Pilato sontálola. Alué Ponsio Piláto ka pe wa'lula selígame nile Rómaka julárigame.

Jena ruwimela 'ma ojaga mukúligo Jurasi

3 Napu'lige Jurasi, alué napu Esusi nejílige, etesa Esusi me'libólikó, asíriga seweka asíbale ala'síkariká, 'ma ku 'yale alué baisá makué ijchirúlime enomí plata alué e'wélala balé 'lige alué e'wélala ralámuli jurío nuleme.
4 'Lige Jurasi anele:
—Ne bo'né 'we resí 'síleke'é. Nejíleke'é ne bilé rió peka chojkila kachi napurigá me'liboa.
'Lige alué e'wélalaka anile:
—Ramueka pecha che aniágó alieti, mué bo'né machíliké.

† **26:71** E'nesi glosario «nasareno».

5 'Liko alué Jurasi alé re'obachi pachá 'lule alué enomí, 'lige 'ma simile
gujtachí ojaga mukumea.
6 'Liko alué balé e'wélala 'wile alué enomí, 'lige anile:
—Pecha 'la júlkó alé gajónichi ajchilía ye enomí, napu ralámuli mochime
ju enomí Onorúgame kogia, ye enomika pe bilé rió me'lináliga najtétarigime
kame.
7 'Lige 'we a'lá anigá ejtebile napurigá bilé we'é ralimea a'boi, 'lige alué
we'eka «Sikolí Newalichi» anilime rewégame nile. Alué we'é ralale ralámuli
tomia alé Rusaleni suwígame, alué napu tabilé alé ejperégame nílige.*
8 A'lígesí «Elá We'é» anilime ju alué we'é.
9 Alarigá sébali oláleru napurigá anílige alué Jeremíasi napu ruwime nile
napu Onorúgame anélige. Regá anile alué Jeremíasi: «Alué e'wélala israelita
unele alué enomí baisá makué ijchirúlime enomí plata, napu alué najtegala
nile,
10 'lige alué enomite ralálekuru alué we'é Sikolí Newálichi. Alarigá
nuláleturu alué Wa'lula Onorúgame.»

Jena ruwimela gustisia oláligo Pilato alué Esusi

11 Esusi Pilato ajtígichi o'tóleru. Alué Piláatoka wa'lula selígame nile. 'Lige
rukéleru Esusi:
—¿Mué ju wa'lula ralámuli jurío nuleme?
'Lige nejele:
—Alarigá ju napurigá mué aní.
12 'Liko napu'lige alué e'wélala balé 'lige alué e'wélala ralámuli jurío nuleme,
sairúgame neraga ra'ichasa alué Esusi olagá, Esúsika tabilé nejele.
13 Alekeri alué Pilato anile:
—¿Tabilé aké mué suwábaga napu aní mué olagá sairúgame neraga?
14 'Lige Esúsika abiena tabilé nejele. 'Liko alué selígameka pe i'kilí ilíbale.

Jena ruwimela Pilato nuláligo Esusi me'líniliga

15 Pe nabí bamí alarigá sime nile alué wa'lula selígame piesta nerúgichi
Páskua anilime, bilé rió ma'chí pame nile galírale bajchárigame, alué napu 'la
iki ralámuli napurigá ma'chí pápua.
16 A'lígerikáchi ajtile bilé rió galírale bajchárigа 'lige ralámuli 'we machime
nile alué rió. Barabasi anilime nile alué rió galírale bajchárigа ajtígame.†
17 'Liko napu'lige 'ma suwábaga ralámuli napuíka mochígichi, alué wa'lula
Pilato rukele suwábaga ralámuli chieri 'la ka ma'chí pasía. Regá anile:
—¿Chieri 'la nerago 'émika napurigá ma'chí pápua, Barabasi o Esusi, alué
napu Kristo anilime ju?
18 'Lige alué Pilato 'we a'lá machile alué e'wélala jurío nokáligo Esusi nejía
pe Esusi gichiga. Alekeri 'we a'lá 'nátale churigá su'panamio Esusi.
19 Bijí Pilato gustisia olá ajtígichi, alué mukí Pilato 'yula nulale napurigá
anewa: «Tase che olawa alué Esusi, alué rioka pecha chojkila júkó. Neka
asíriga resí nílaturu alué rió remuka be'áruko rukó.»
20 'Lige alué e'wélala balé, 'lige alué e'wélala ralámuli jurío nuleme, 'we anele
ralámuli napurigá alué ralámuli 'we anémala Pilato napurigá ma'chí pámala
Barabasi, 'lige aminami napurigá Esusi me'liboa.
21 'Lige alué selígame uchéchigo siné rukele alué we'ká ralámuli:

---

* **27:7** Jaréchigo aní bo'né Jurasi abé 'yabé raláligo alué we'é.
† **27:16** Oká rewégame nile, Esusi Barabasi anilime nile.

—¿Chieri 'la niti kárého napurigá su'panawa?
'Lige ralámulika anele:
—¡Barabasi!
22 'Lige Piláto anile:
—'Lige Esúsika, alué napu Kristo anelime ju, ¿cholámala ne?
'Lige suwábaga nejele:
—¡Alueka gulusichi ujchigá me'libógurú!
23 'Lige Piláto rukele:
—¿Chonigá? ¿Tachiri najsabúgime kékó?
Ralámulika pe abisibi bochí aniá jale tabilé akeme neraga:
—¡Me'liboa gulusichi ujchigá! —anile.
24 Napu'lige Pilato etea tabilé e'wamio alué ralámuli, aminacho boichí aniá jago, 'liko pe'tá ba'wí tale 'lige alué ba'wite panígile alué bo'né sekala napurigá suwábaga ralámuli etémala. 'Lige anile:
—Neka tabilé chojkila nímala ye rió me'lisuga. 'Emi a'boi chojkila nímalaké —anile panígiga.
25 'Lige ralámulika anile:
—'We a'lá ju alarigá, gastigo nerúlasaká, ye rió me'lisuga, ramué narépuli júkuru, 'lige ramué 'kúchilatiri abiena narémili júkuru alué gastigo.
26 'Liko alué Pilato 'ma ma'chí pale Barabasi, 'lige nulale napurigá Esusi wejpisópua, 'lige 'ma lisensia nejile napurigá gulusichi ujchigá me'liboa.
27 'Liko alué selígame sontálola 'ma o'tole Esusi alé napu mochime ju alué sontalo, 'lige alé suwábaga sontalo noligá napuíle napu ilílige alué Esusi.
28 'Lige 'ma bujele o'páchala, 'lige uchéchigo bilé o'pacha sejtákame we'lí ujchele.
29 'Lige aminami bilé gorona wejchégame mo'kótale mo'chí. 'Lige bilé baká wajtoná sekachí cha'pírale, alué baká napurigá bilé resó wa'lula uneme nile. 'Lige sontáloka chojkóbisiga jábele alé a'bé napu ilile alué Esusi, 'lige asíriga gawélele. Regá anele:
—¡Kuira wa'lula ralámuli jurío nuleme!
30 'Lige aminami a'kachípale. 'Lige alué baká 'wile, 'lige alekete wejpale mo'ólachi.
31 'Lige 'ma alarigá gawélesa, 'liko 'ma bujele we'lí o'pacha sejtákame, 'liko bo'né o'páchala o'pachátirile. 'Liko 'ma o'tole me'limea gulusichi ujchigá.

Jena ruwimela 'ma me'líriligo Esusi gulusichi ujchagá

32 Napu'lige simiba e'yéniga, boichimi bilé rió najtépale. Alué rió Sirene anilichi we'ká riógichi bejtégame nile. 'Lige alué rioka Simoni rewégame nile. 'Lige alué sontáloka alué rió nulele napurigá gulusí majtóramala napu Esusi ujcháwili nile.
33 Alarigá sébale alé rabó Gólgota anilichi (napu aniame ju «Anayáwali Mo'ola»).
34 'Lige alé 'yáleru Esusi i'wilí ba'wila pee a'wágame 'we chijpúgame na'lóriga. (Alué ba'wílaka nile napurigá tabilé o'kómala alué Esusi.) Chébale Esusi chu'álachi alué ba'wila, nobi Esúsika tabiléchigo chunurúlekó.
35 Napu'lige Esusi 'ma gulusichi ujchásiga, alué sontáloka i'taga re'ele. «¿Chieri meta Esusi o'páchala?» anile.
36 'Lige abajá mochile Esusi repuka alué sontalo.

37 'Lige alé napu Esusi mo'ega chujkule re'pá amóbige ujchale bilé rabileta
osirúgime, napu ruwime nile chonigá me'lílirugo Esusi, regá anime nile: «Yeka
Esusi júkuru Wa'lula Rey ralámuli jurío nuleme.»
38 'Lige abiena uchucháliru gulusichi oká chigórigame, bilé wajtoná
ujcháleru napu Esusi chujkule 'lige bilé o'iná.
39 Ralámuli alé a'bemi simáriga mo'loka, asíriga chátiri ra'íchali ra'íchale Esusi
olagá.
40 Regá anile:
—Mué júkuru alué wa'lú re'obá na'minámili, 'lige bakiá rawé kachi
uchéchigo siné ku newámili júkuru mué. Bo'nepi nejkúriwaguru. 'La
Onorúgame Inolá níriká, 'ma re'kísiwaguru alé gulusichi.
41 Abiena a'chigóriga gawélile Esusi alué balé e'wélala, 'lige alué Moisesi
nila nulalí benírame, 'lige alué ralámuli napu nuleme nile ralámuli jurío. Regá
anile a'boi ra'íchaga:
42 —Alueka uché jaré buyánale chátiri bowechi, alué bo'népika tabilé
gayena gu'iria. Wa'lula nísaká israelita nuleme 'la re'kísimala ke alé gulusichi,
a'liko 'la bijchígiwimpá ramué Onorúgame júlaligo.
43 Alueka anime ke Onorúgame 'we a'lá gu'írame ko, jípeko Onorúgame
gu'írimalaké, aluéchigo bo'né koriame Onorúgame Inolá.
44 'Ma alué chigórigametiri napu gulusichi uchule abiena gawélele Esusi.

Jena ruwimela 'ma mukúligo Esusi

45 'Liko rawilírikáchi 'ma chóniga ilíbale bochígimi gawichí, 'ma nasípagana
enegá ku rayénale alué rayénali,
46 'lige 'ma abé alírikáchi ta'chó ma'chígichi, Esusi e'wele ne'ole bo'né
ra'ichálila ra'íchaga. Regá anile:
—Elí, Elí, ¿lama sabáktani?
Yeka pe aniame nile, «O'nó Onorúgame, O'nó Onorúgame, ¿chonigá bi'neli
a'répaché mué ne'chí?»
47 'Lige jaré anile alé a'bemi jáginti akisá:
—Ye rioka baigá aní alué napu ruyame nílige napu Onorúgame anélige, alué
'ya bejtégame napu Elíasi anilime nílige.
48 'Lige bilé rió alé a'bemi ilígame, yati iwégame 'male bilé chiní nolamia,
'lige sa'nabáchale i'wilí ba'wila chijpúgame, 'lige iguchi ujchale alé re'pá Esusi
chu'álachi chébimia, napurigá Esusi chunurúmala alué i'wilí ba'wila.
49 'Lige uché jaré ralámuli anile:
—A'réwagó, pala nawara Elíasi napurigá gu'írimala.
50 'Lige Esusi uchéchigo siné sinale asíriga a'wágame. 'Liko 'ma mukule.
51 'Liko aba'lige napu'lige e'wele sinale Esusi, alué wa'lú chiní napu wa'lú
re'obachi chujkúgame nílige, 'ma chi'wale oká neraga nílale. 'Pákana chi'wale,
wamí légana si. 'Lige gawítiri abiena nokale, 'lige rejté e'wele 'ma gajsile.
52 'Lige 'ma i'púriga jábale alé napu bi'tile suwígame. 'Lige asíriga we'ká
ralámuli suwígame ku ajánele, alué napu Onorúgame oyérame nílige.
53 A'kinana 'ma Esusi bajchá ajánasa, 'lige alueka asíriga we'ká riógachi
mo'ile alé Rusaleni anilichi, 'lige alé we'ká ralámuli etele.
54 'Liko alué gapitani 'lige sontálotiri napu Esusi repuka mochílige,
napu'lige etesa gawí nokao, 'we majale 'lige anile:
—'La bijchiá Onorúgame Inolá nílekuru ye rió.

55 'Lige asíriga we'ká umugí jale alé mejkabeka e'negá. Alué umugika Esusi
oyérame nile alé ejiro Galilea anilíchika sígame, 'lige aminami gu'írame nile.
56 Bilé mukí María anilime nile Magalena bejtégame. 'Lige uchéchigo bilé
mukí María anilímechigó, Santiago eyela 'lige Osétiri. 'Lige uché bilé mukí
Sebereo 'kúchila eyela nile.

Jena ruwimela 'ma gatélirigo Esusi

57 Napu'lige 'ma alí kachi, bilé rió sébale 'we nígame enomí José anilime rió.
Arimatea anilichi we'ká riógichi bejtégame nile alué rió. Alué rioka abiena
'we oyérame nile Esusi.
58 'Lige Pilato e'nemia simile, 'lige tánale Esusi mukúgame. 'Lige Piláto ka yati
lisensia 'yale.
59 'Liko Joseka yati o'tole alué Esusi mukúgame. 'Lige 'we a'lá chiní rosákame
bi'wígamechi kabile,
60 'lige rekale bilena ewachi napu rekáwili nile bilé mukúgame, napu bo'né
nulálige newániliga abé i'bé alé bilena wejtosá rejtechi. 'Lige 'ma 'yérasa alé
yochi bilé wa'lú rejtete, 'liko 'ma simile.
61 'Lige María Magalena bejtégame alé asale e'negá, 'lige uchéchigo bilé
María abiena asale alé, alé 'na o'weka ewachi neraga mochile napu rekáleru
alué Esusi.

Jena ruwimela sontalo 'we repuka mochíligo alué ewachi

62 Melénala rawé sawalachi, napu'lige resíbame nile alué ralámuli jurío, alué
e'wélala balé 'lige bariseo, simíbale alué Pilato 'yuga ra'ichamia.
63 Regá anele:
—Mué Wa'lula, nélároke'é alué rió 'yégame napu aniá anié: «A'kinana bakiá
rawé kachi ku ajánamala ne.» Alarigá anime kéturu napu'lige bijí ajagá asigá.
64 Alekeri nulawa mué repúniliga bakiá rawé alé napu gatéliru Esusi,
napurigá tabilé smela alué oyérame rukó chigomia alué Esusi mukúgame,
napurigá tabilé animela ralámuli abé i'libeko: «'Ma ku ajánale.» 'Liko alué
'yégali abéchigo enátiri nímala, me'tigá alué 'yégali napu ra'íchale abijí ajagá
asigá napu'lige anile, «Kristo ju ne.»
65 'Lige Piláto ka anele:
—'Liko jaré sontalo 'yuga simáwagó, 'lige asíriga 'la repúpua alé napu bo'í
alué Esusi.
66 'Lige simíbale 'lige sebasa bile tábiri ujchele alé resochí yochi napu
'yérigame nile, machináliga pala ta'wesi i'pura yochi. 'Lige sontáloka abajá
a'réleru tebuka.

28

Jena ruwimela ku ajániligo Esusi

1 Napu'lige simírasa alué rawé resíbilichi pe kulí rajpé siné che'limechi
romíkichi, alué María Magalena anilime 'lige uchéchigo bilé María, 'mi ewachi
simíbale e'nemia.
2 'Lige yati neraga nokale gawí. 'Lige bilé santo ánjeli Onorúgame 'yuga
nóchame re'kínale 'pákana rewagáchika, 'lige alé ewachi sebasa 'ma bujele rejté
alé yochi ajtígame, 'lige amoba rejtechi asíbale.
3 'Lige alué santo ánjeli napurigá u'kí ne'wime aliena ra'ósame nile, 'lige
o'páchalaka napuyeri gepá aliena rojsákame nile.

4 'Lige alué sontalo, alué Esusi tebúkame, 'ma 'áwale majaga. 'Lige napurigá
suwígame alarigá bi'tíbale.
5 'Lige alué santo ánjeli anele alué umugí:
—Tase majawa, neka 'la machí 'emi Esusi 'yaga e'yenio, alué napu gulu-
sichi ujchigá me'lílirige.
6 Alueka pecha bo'íkó jena, alueka 'ma uchéchigo narélekuru a'walí na-
purigá ku ajagá asimela jena wijchimoba, napurigá bo'né anílige 'ya. Aka
jeka simáwabala e'newa napu bo'ílige.
7 'Lige yati simáwaká kumi, 'lige anéwaká alué oyérame: «Alueka mukúlekuru
kaka nobi 'máchigo ku ajagá ajtíkó. 'Lige simela alé Galilea anilime ejiro alé
buwemia, alé etémaleké 'emi.» Pe ye ra'íchilicho ruimeo oláturu ne.
8 'Liko alué umugí yati ku simíbale asíriga iwégame napurigá majame
neraga, 'lige 'we ra'sálagá e'yénale. 'Lige asíriga iwégame júmale ra'íchali
ruyemia alué oyérame.
9 'Lige 'ma e'yénale napu'lige Esusi ma'chínale alemi napu e'yénilige alué
umugí, 'lige Esusi repórale alué umugí. 'Lige alué umugika a'bé nawile alué
Esusi asíriga 'la neraga gomurule chajpáchigana.
10 'Liko anile Esusi alué umugí olagá:
—Tase majawa. Yati simawa ne'chí oyérame ruyewa napurigá Galilea
anilichi ejiro simámala, 'lige alé etémalawé ne'chí.

Jena ruwimela napu ruwíligo alué sontalo

11 Bijí boichimi e'yénigichi alué umugí, jaré alué sontalo napu tebume nílige
alé napu Esusi bo'ílige 'mi we'ká riógichi simíbale. 'Lige ruyele alué e'wélala
balé alakíligo 'mi alé.
12 'Liko alué e'wélalaka simíbale ruyemia alué e'wélala ralámuli jurío
nuleme, napurigá 'la ra'ichamia a'bopi chonokimeo. 'Lige asíriga we'ká
enomí najtétiliru alué sontalo.
13 'Lige anéleru:
—Anéwaká ralámuli rukechi: «Okoka bi'tirúgichi, alué Esusi oyérame 'ma
chigole alué Esusi mukúgame.»
14 'Lige alué wa'lula selígame Pilato machisáká, 'liko ramuéchigó 'we a'lá
ra'íchawa alué wa'lula selígame 'yuga, napurigá tajché anewa 'emi, 'lige 'émika
tabilé che olawa.
15 'Liko natétisiga alué sontalo, 'ma simíbale alarigá ra'ichamia napurigá
anélirige. Alarigá ruwime júkuru juríoka jipe rawé si.

Jena ruwimela napu anele Esusi alué makué bilé Esusi 'yuga járome

16 'Liko alué makué bilé Esusi 'yuga járome, 'ma simíbale alé Galilea anilime
ejírochi alé bilena rabó napurigá anélige Esusi.
17 'Liko napu'lige sébale alé Esusi e'nemia, asíriga 'la galegá etele. 'Lige jaré
aba tabilé 'cho 'me 'la machile pala 'la bijchiá Esusi ko.
18 'Liko Esusi a'bé nawile alué oyérame, 'lige anele:
—Onorúgameka a'walí 'yákuru ne'chí napurigá nulámala ne bochígimi 'pa
rewagachi, 'lige aminami jemi wijchimoba.
19 Napu'lige simásiga 'emi alé napu suwábaga chojkégame ralámuli mochí,
'la benírawaká churigá ka ne'chí oyérilia. Rewaráwaká alué ralámuli napurigá

'la machimela churigá ko O'nó Onorúgame, 'lige alué Onorúgame Inolá, 'lige alué Onorúgame Alawala.*
20 'Lige 'la benírawaká napurigá 'la sébali olámala napu ne nuligé. 'Lige neka senibí asimela 'emi 'yuga, napusí suwiba gawí.
Pe iki képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

* **28:19** Griego ra'íchalika, alué ra'íchali rewarálime i'sínimi tabilé aniame kéré ba'wichí bokuíka rewarálime, i'sínimi anime kéré 'we a'lá sébali oyérame niwa Onorúgame 'yuga.

Regá Anime Osale Marko Ruigá Chu'sí ligo Esukristo Jena Wijchimoba Asagá

Jena ruwimela Juani ralámuli rewarame níligo o'wé jáwaga ralámuli napurigá 'la listo mochímala napu'lige Esukristo sébachi

1 Ye ju semátiri ra'íchali napu ruwime ju alué nóchali Esukristo nochálila,
alué napu ju Onorúgame Inolá.
2 Peba alarigá o'wínale ye ra'íchili 'we 'ya napurigá chujkú jena apélichi
napu Isaíasi anilime rió osale, alué rió napu ruyame nile napu anele
Onorúgame. Isaíasi regá anime osale:
Alemi julámala ne bilé rió ne'chí gu'írame bajchabé neraga
napurigá 'la o'wé jawámala ralámuli.
3 Alué rió 'we e'wele ra'ichámala jami tabilé riógichi,
napu 'we wakígame gawí ju.
Alué ralámuli alé sebámala napu ajtí alué bo'né,
'lige regá animela:
«'La bi'ígame 'nata mochiwa, 'ma pe 'we nawámala Wa'lula.»
Alarigá osale alué rió Isaíasi.
4 'Lige alakile napurigá anile ye ra'íchili, nawale alué Onorúgame gu'írome,
Juani anilime rió. 'Lige chojkile rewará, alé ba'wichí jáwaga. Anele
alué ralámuli 'ma a'réwagó alué chátiri 'nátili 'lige rewaráwagó napurigá
Onorúgame 'la e'kámala.
5 We'ká rawé nokale simiba we'ká ralámuli Rusaleni mochígame 'lige we'kaná
riógichi mochígame alé napu nile Jurea anilichi ejiro ra'íchili akimea Juani
ra'ichálila 'lige akisá alué ra'íchili 'lige ruwile 'we resítiri 'nátili 'nátame ko alué
a'boi ralámuli. 'Lige Juánika rewarale suwábaga alué ralámuli napu ekí e'kali
tánele Onorúgame alé napu ename ju wa'lú ba'wí Jorani anilime bakochi.
6 Juánika o'páchigime nile kameyo anilime ajágame gupala newárigimete,
'lige wi'chí wajsíbalagame nile, 'lige ojchí go'yame nile, 'lige jami nerúgame
ijampre ba'wila abiena go'yame nílechigó.
7 'Lige regá anime rejcholi ruyele suwábaga ralámuli:
—Pe abé i'libeko nawámala bilé rió abé najtékame me'tagá ne'chí. Neka pe
abé u'tabela ju, napurigá bilé pioni alarigá ju ne. Napu'lige sebasa alué abé
najtékame, 'we a'lá niraga etémala ne alué rió.*
8 Neka pe rewarákuru suwábaga 'emi. Alué wa'lúlaka abé semá 'símala.
Alueka Onorúgame Alawala nejímala napurigá 'émichi mochímala bejtega alué
Onorúgame Alawala.

Jena ruwimela Juani rewaráligo Esusi

9 A'lige bilé rawé napu'lige Juani rewará ilígichi, Esusi nawale alé Galilea
ejíroka simigá. Simile alé napu Juani ilile. A'lige Juánika rewarale alé napu
ename ju wa'lú ba'wí Jorani anilime bakochi.
10 Napu'lige ma'chínasa Esusi ba'wichika, etele ewagá ilíbago rewagá, 'lige
etele Onorúgame Alawala 'pákana enágichi napuyeri bilé baloma neraga.
11 A'lígerikáchi anile Onorúgame 'pa rewagáchika:

* **1:7** Yolí ra'íchaga anile Juani: «No soy digno de desatarle las correas de sus huaraches.»

—Mué ju ne Inolá. 'We galé ne mué. 'We ganíliga ajtí ne mué 'yuga —anile Onorúgame.

Jena ruwimela Satanasi 'we najkíligo napurigá Esusi e'wímala alué Satanasi

12 A'lige pe yati Onorúgame Alawala o'tole Esusi bilénami jami 'we wakígichi
tabilé rojégichi 'lige tabilé riógichi.
13 Esusi alé 'mi asale oká liá rawé. 'Lige Satanasi (Remónisi)† alemi
nawile 'yégimia napurigá Esusi 'la e'wímala Satanasi. Esúsika tabilé e'wile.
A'lige napu'lige Esusi alé jami tabilé riógichi ajtígichi, alé napu 'we nerú
tábiri ajágame jobátigame, Onorúgame júlale we'ká santo ánjeli napurigá Esusi
gu'íromala.

Jena ruwimela Esusi 'ma chojkíligo ralámuli beniria alé ejiro Galilea anilichi

14 Galírale bajcháliru alué Juani, 'lige a'kinana Esúsika ku Galilea ejiro
anilichi simile, 'lige ra'íchale alué a'lala Onorúgame nila ra'íchali.
15 Regá anile:
—'Ma seba raweli napu sebámili nílige napurigá Onorúgame nulámala
ralámuli alawálachi napurigá e'wámala ralámuli. A'resi alué resítiri 'nátili, tase
cha nokiboa. 'La bijchígiwaká alué ra'íchili 'we a'lá semátiri Onorúgame nila
ra'íchili —anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi owíligo naó rió ro'chí wejame napurigá 'yuga járome nímala

16 Esusi enale bilena ba'wichí suweke, we'lesi manígime ba'wí Galilea
anilime.‡ 'Lige oká rió ro'chí e'mume etele. Alué oká rió wa'lú morali
iwíate newárigime o'kame, 'lige alué morálite i'mua uchule ro'chí. Bilé Simoni
anilime nile 'lige uché bilé Antresi anilime nile, Simoni bonila.
17 Esusi regá anele alué oká rió:
—Nabá ne'chí 'yuga, ralámuli napabúniliga nulémala ne 'emi.§
18 Pe yati simíbale alué ralámuli Esusi 'yuga alué wa'lú morali ro'chí weji-
ame alé a'resa.
19 A'lige Esusi simile uché rajpé. 'Lige pe kulí e'télimi enagá Akobo najtépale
'lige Juani síchigó napu Sebereo 'kúchila nile okánika. Alé bárkochi* mochile
alué ralámuli ku mo'yea alué morali ro'chí wejiame napu chi'wale.
20 'Lige Esusi yati bayérole alué oká rióchigó. 'Lige yati simíbale okánika 'ma
alé a'resa a'boi onolá Sebereo anilime alué bo'né nóchame 'yúriga.

Jena ruwimela Esusi ma'chí páligo bilé remónisi u'tabela bilé riochi ajtígame

21 Esusi 'lige alué 'yuga járome sébale 'lige alé Kapernaumi anilichi. 'Ma
sébachi resíbulichi rawé, Esusi bajkile alé bilena u'tá re'obachi «sinagoga»
anilime, 'lige ra'íchale Onorúgame ra'icháliла.
22 Ralámulika pe i'kilí mochíbale e'negá napu'lige ra'íchachi Esusi, 'wéchigo 'la
semáriga ra'íchaligame, 'we a'lá benegá, tase napurigá alué Moisesi nila nulalí
benírame. Esúsika 'la Onorúgame a'walílate ra'íchame nile.
23 Bilé rió asale alé pachá u'tá re'obachi, alué rioka chátiri alawá ajchágame
nile, 'lige alué chatiri alawá e'wele ne'oka ra'icharile alué rió:

† **1:13** E'nesi glosario ‹‹Satanás››. ‡ **1:16** E'nesi glosario «Galilea». § **1:17** Esusi anile: «Jípeko ralámuli i'mume nímala 'emi.» * **1:19** Ta'mé 'we wa'lú nile alué barko napu uneme nile alé Galilea. Siné kachi amulí gi makué metro nile napu bochime nile makué oká na rasígame ralámuli.

24 —Mué Esusi Nasareta anilichi ajtígame Rabí rijimala,† mueka pe nejkumemia nawale. ¿Mueka nawapa ramué me'limea? Ne 'la machí Onorúgamete wanápurigame ko mué —anile alué rió chátiri alawá ajchágame.
25 A'lige alué Esúsika a'wágame ne'óchale alué chátiri alawá, anele:
—¡Kilí asá! ¡Yati ma'china ye riochi!
26 A'lige alué chátiri alawá alué rió wijchí rekábale 'we rawaruka chi'poka bo'írale alué rió. Alué chátiri alawá iwégame sinaka ma'chínale alé riochi.
27 Suwábaga ralámuli napu ekí e'negá jale pe i'kilí jábale. 'Lige regá rukegá jale a'bopi:
—¿Chieri júché ye rió? Tabilé siné akirume kéturu sineko ye tétili. 'La semáriga ra'íchanti júkuru 'la benegá. Alueka 'la wa'lula neraga nulame ju ne'óchiga alué chátiri alawá, 'lige 'la e'weme ju alué chátiri alawá.
28 'We yati akele suwábaga ralámuli Galilea anilichi ejiro ejperégame, ala'síligo Esusi.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo Simoni Pegro wasila

29 Napu a'lige buyasa alé u'tá re'obachi «sinagoga» anilime, Esusi simile Akobo 'yuga 'lige Juani 'yúgachigó napu ejperégame nile Simoni 'lige Antresi.
30 Simoni wasila 'we iná bo'ile. Napu'lige Esusi sebasa yati ruyéleru 'we nayua bo'igá Simoni wasila.
31 A'lige Esusi a'bemi nawile, sekala cha'pigá o'weti ajchale. A'lige yati sa'wile alué mukí. Sa'wisá yati go'ame newale napurigá Esusi 'lige alué Esusi 'yuga járome go'mela.

Jena ruwimela Esusi we'ká nayume sa'wáligo

32-33 Napu'lige rayénali bokuíchi, 'ma chónachi, suwábaga ralámuli alé riógichi mochígame napaíle alé yochi napu Esusi ajtile. 'Lige a'pili ralámuli, nayúkame a'pagá jsile, 'lige abiena ralámuli u'kuchípala remónisi mochígame.
34 Esusi sa'wale suwábaga nayúkome, 'lige abiena buyánale alué chátiri alawá. Esusi tabilé a'rele napurigá ra'ichámala alué chátiri alawá, alué chátiri alawá 'la machíligame chieri ko alué Esusi.‡

Jena ruwimela Esusi rejcholi nejíligo alé Galilea anilichi ejiro

35 Be'á amulí che'lachi, bijí chóniga ilígichi, Esusi asísiga simile 'miná mejká tabilé riógichi napurigá ta nejkuménala ralámuli ra'ichálichi Onorúgame 'yuga.
36 A'lige napu o'mochísisa Simoni 'lige alué uché jaré Esusi 'yuga járome, simíbale Esusi 'yamia.
37 Napu'lige rewisá, regá anele:
—We'ká ralámuli mué 'yaga e'yena.
38 A'lige Esúsika anile:
—Nabá jarénami riógichi napu ta'mé mejká ju. 'La ruyema olá néchigó alué ralámuli Onorúgame nila ra'íchili. Alekeri nawá ne jena wijchimoba.
39 A'lige Esusi bochígimi eyénale Galilea anilichi ejiro, 'lige napu ekiná u'kuchí re'obachi «sinagoga» anilime sébaga ruwile Onorúgame nila ra'ichálila, 'lige buyánale suwábaga chátiri alawá napu ekí ajchágame nile we'ká ralámuli.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió sa'pachí amoba nayume

† **1:24** E'nesi glosario «ancestor». ‡ **1:34** Alué chátiri alawá remónisi gompaniérola nile, 'lige alekeri Esusi tabilé najkile napurigá ruwimela chieri ko bo'né.

40 Bilé rawé bilé rió 'we chátiri nayume «lepra» anilime,§ alé a'bé simile
napu Esusi ajtile, 'lige chojkóbisiga ilíbale, 'lige anele:
—Mué bo'né 'la machílike pala 'la umubátiká ye nawilí sa'wá napurigá 'la
eliwa ne alé u'tá re'obachi bajkichi.
41 Esúsika 'we na'temale alué rió, 'lige sekate nochale 'lige anele:
—Neka najkí napurigá sa'wimela mué.
42 Pe alanisá alué Esusi, yati sa'wile alué rió.
43 Bajchabé ta'chó simichi, rejcholi ruyele Esusi alué rió, regá anele:
44 —Tabilé 'wesi ralámuli ruyewa ne 'síligo sa'wá mué. 'Mi alé simibóaká
napu ajtí alué balé napurigá 'la machimela 'ma tabilé nayume ko mué, 'lige
go'ame kógiwaká Onorúgame napurigá nulale Moisesi, napurigá suwábaga
ralámuli machimela 'ma tabilé nayume ko mué, napurigá 'ma 'la eliwa mué
napurigá 'la bajkimela alé u'tá re'obachi.
45 'Lige simile alué rió. 'Lige alué rió tabilé e'wale napurigá anélirige
Esúsite. Pe ruwile bochígimi riógichi eyénaga 'ma sa'wigá nayua. Alekeri Esusi
mejká tabilé riógichi asale we'ká rawé napurigá tabilé 'wesi ralámuli etémala.
Esusi tabilé najkile napurigá we'ká ralámuli sebámala alé Esusi e'nemia. Rekó
'mi alé ajtígichi, we'ká ralámuli sébale.

2

Jena ruwimela Esusi ko wa'lula 'la e'kame resítiri 'nátili

1 A'kinana rawé Esusi uchéchigo nawale alé we'ká riógichi Kapernaumi
anilichi, 'lige suwábaga ralámuli akele ku alé riógichi ajtigó Esusi.
2 'Lige we'ká ralámuli napaíle alé galírale napu ajtile Esusi. We'ká ralámuli
jsile, 'ma bochí ilíbale alé pachá napusí tabilé gainárume ju alemi nasípami
simírilia. 'Lige alé ma'chige si abiena we'ká ralámuli jale, 'ma tabilé ganárume
alé yochi bajkiá. Onorúgame nila ra'íchili beniria ilile Esusi alué ralámuli.
3 Napu'lige Esusi ra'icha ilígichi, naó rió jsile bilé sujígame majtoga bilena
tabachi rekagá. Alué nayúmeka tabilé gayéname nile ronola noká.
4 Tabilé gayénale mo'yá alé napu Esusi ilile, cha we'ká rioga ilíligame alé.
A'liko arigá alé galimopa o'tole alué nayume, 'lige alé galimopa ewarale
napu ilile Esusi ra'íchili ruyá, 'lige alégana re'kibule alué nayume bilé gemachi
rekagá, alé napu ilile Esusi.
5 Napu'lige Esusi etesa alué ralámuli alanokachi, 'la bijchigio alué ralámuli,
a'lige anele alué nayume:
—Mué re'malí, ya 'ma e'kárigime ju mué alué chátiri 'nátili —anele.
6 Alé mochile jaré rió Moisesi nila nulalí beníriame. Alué akele alanichi
Esusi. A'lige alué Moisesi nila nulalí beníriame regá 'nátale:
7 «Alué Esúsika pe Onorúgame gawéliga aní alaniá. Pe Onorúgameka 'la
e'kámaleké resítiri 'nátili.» Alarigá 'nátale alué Moisesi nila nulalí beníriame.
8 Esusi 'la machile alarigá 'nata mochígichi alué ralámuli. Alekeri regá
anele:
—Tabilé 'la 'nata mochí 'emi, 'émika 'nata Onorúgame gawéliga anió ne.
9 ¿Chieri abé nóchali kame ju, e'kalia o 'yolia? ¿Regá anilía: «'Ma e'káragime ju
mué», o regáchala: «O'weti asá, ro'miná mué gemala 'lige simigá ku galírale»?

§ **1:40** E'nesi glosario «lepra».

10 Jipe 'la machimela 'emi, ne napu ju Onorúgamete julárigame 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga* 'la nígame ju ne Onorúgame a'walila 'lige
lisensia nígame ju ne napurigá e'kámala apiépiri ralámuli.
A'lige Esusi anele alué nayume:
11 —O'weti ilísiwa, ro'miná mué alué gemá 'lige simigá ku galírale —anele.
12 A'lige alanésiga alué nayume, pe yati sa'wile, 'lige ma'chínale gemá
majtoga. Suwábaga ralámuli napu ekí mochílige alemi, pe kilí mochíbale
napurigá majágame neraga, 'we ra'sáláme kéréle abiena rekó kilí mochige
napurigá majame. 'Lige anile:
—¡Uja, 'la wa'lú ju Onorúgame! ¡Tabilé siné etérige ramué aliena semátiri
nóchali newachi alué napu eteru jipe! —anile.

Jena ruwimela Esusi owíligo Lebí napurigá alué 'yuga ilírome nímala

13 A'kinana uché simile Esusi alé wa'lú ba'wichí suweke Galilea anilichi. Pe
yati we'ká ralámuli napaíle alé, 'lige Esúsika benírale Onorúgame nila ra'íchili.
14 'Lige alemi etele bilena galírale bilé rió enomí gobilala ajtigó, enomí napu
napubúlime nile alué wa'lula rey romano i'lime, 'lige alué rioka Lebí anilime
nile, Alipeo anilime rió inolá. 'Lige Esúsika regá anele:
—Nabá, muéchigó ne'chí 'yuga ilírome niwa.
'Lige Lebí ilísale, 'lige simile Esusi 'yuga.
15 'Lige a'kinana rawé Esusi 'lige Esusi 'yuga járome bayéleru napurigá
simámala go'mea Lebí bejtélachi. A'lige rawé we'ká napu nóchame nile enomí
gobilalia, enomí napu nejílime nile, 'lige uché jaré ralámuli napu cha nokame
nile, alé mochile go'yá Esusi 'yuga 'lige alué Esusi si járome 'yuga.
16 Jaré Moisesi nulalila benírame 'lige jaré bariseo abiena mochile alé, 'lige
anele alué Esusi 'yuga járome:
—Alué Esusi tabilé go'meli júkuru alué enomí goblálome 'yuga, 'lige nibilé
alué uché jaré ralámuli cha nokame 'yúgachigó —anele.
17 Esúsika akele alanichi, 'lige anele:
—Bilé 'yome ka, nayúkame 'yome júkuru, tase tabilé nayume. Neka
a'chigóriga 'sime júkuru. Neka gu'írimia nawákuru suwábaga napu ekí 'la
machí resítiri raweli nígame ko a'boi. Alué 'we a'lá bi'ígame alawégame korime
ka, alué alieri ralámulika tabilé gu'írimala ne.

Jena ruwimela Esusi napu'lige alué saílate o'tosuga a'lige kulí ayunamio alué bo'né 'yuga járome

18 Bilé rawé Juani 'yuga járome 'lige jaré alué bariseo ayuna mochígichi, 'lige
jaré ralámuli jsile alé napu ajtile Esusi, 'lige anele:
—¿Chonigá ta ayuna mué 'yuga járome ka? Juani 'yuga járome 'lige
barisé ochigó suwábaga alueka 'la ayuna —anele.
19 Esúsika regá nejele:
—Napu'lige bilé rió newichi, ralámulika tabilé ayúname ju alué rió 'yuga
mochiga. 'Ma tabilé ajtígachi alué rió, a'lige kulí ayunámala. 'Lige alarigá
nokiame niru ramué. Ne 'yuga járome ka tabilé ayúnachigó jipe,
20 nobi pe 'we nawámalagó ne saíla ne'chí o'tomea, a'lige kulí 'la ayunámala
suwábaga alué ne 'yuga járome.
21 › Ne 'yuga járome ne nila rejcholi oyérame nísaká, 'lige 'ya nerúgame
rejcholi oyérame nísachigó, pe napurigá chiní pachókime nímala napurigá
pachokia bilé chiní o'chérame bilé nuebo chinite. Tabilé 'la ju alarigá sukia,

* **2:10** E'nesi glosario «Hijo del Hombre».

bilé chiní nuéboká 'we cho'yome kame 'lige abéchigo we'lesi chi'wame ju alé napu pachókirige.
22 Abiena regá anile Esusi:
—Pe i'wilí ('uba) ba'wila rekútume ro'linti kárélamala bilena o'chérame chiliwílachi wi'chite newárigime. Alué i'wilí ba'wila rekútume pe kulí ro'árigame ka chiliwílachi wi'chite newárigime asíriga a'wágame ronome ju, 'lige alué wi'chí chiliwila o'chérame nísaká 'ma chi'wame ju 'lige 'ma go'lime ju alué i'wilí ba'wila rekútume, 'lige alué chiliwílaka 'ma pe chi'wámala. Pe kulí newalime i'wilí ba'wílaka 'la nuebo chiliwílachi wi'chite newárigime ro'lime ju —anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi ko napu nejime ju lisensia tachiri nochátikó napu'lige resíbilichi rawé ju

23 Bilé rawé resíbilichi, Esusi simírole bo'né 'yuga járome 'yuga bilena ri'ligó echégichi. Alé sebasa, alué Esusi 'yuga járome ka ri'ligó mulalá rejpúniga mosika go'ale. Jaré bariseo etele alanokachi alué Esusi 'yuga járome.
24 Alué bariséoka anele alué Esusi:
—E'né chonoká noká mué 'yuga járome. 'Ya mochígame nulale napurigá tabilé alarigá nokiboa resíbilichi rawé.
25 A'lige Esúsika anele:
—Tabilé siné akenti ka aniáni 'emi aleké ra'íchili napurigá 'sile alué 'ya ajtígame Rabí anilime rió e'lowika.
26 Alué rioka bajkile Onorúgame galílachi napu'lige Abiata anilime wa'lula kachi alé Onorúgame galílachi, 'lige go'lé alué baní napu Onorúgame kógilime nile. Tabilé lisensia nile napurigá go'mela bilé rió napu tabilé balé nile, pe alué balecho 'la nígame nile lisensia napurigá go'mela alué baní. Nobi Rabika arigáchigo go'ale ko rekó tabilé balé ke, 'lige nachútaga go'ale alué napu bo'né 'yuga oyame nílige.
27 'Lige aminami regá anele:
—Onorúgameka newale alué rawé resíbilime napurigá gu'írowa ralámuli, tabilé nejile napurigá gastigáririgame neraga mochiwa.
28 Ne, Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, ne ju nulame resíbilichi rawé.

3

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió sujírigame sekégame

1 A'kinana uché bilé rawé resíbilichi Esusi simile alé u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame. Alé asale bilé rió sujígame sekégame.
2 Jaré bariseo alé jale e'negá pala 'yoa sita aniá. Tabilé lisensia nile napurigá 'yowa bilé nayume resíbilichi rawé, alarigá anime nile alué ralámuli jurío nulalila. Esusi alué nayume 'yósaká a'liko alué bariseo yati ruyema olale e'wélala napurigá Esusi gastigáriwa.
3 A'lige alué Esúsika anele alué sujígame sekégame:
—Jeka simí. Jena nasipa ilí.
4 A'lige Esúsika rukele bariseo:
—¿Choní 'emi nila nulalí? ¿Chu'simía 'la ju resíbilichi rawé? ¿Tachiri abé a'lá ju, ralámuli nayúkame sa'walía o tabilé sa'walía chalá? ¿Cha 'sika enalia o tabilé cha 'sika enalia? ¿Gu'írilia o me'liá?
Bariséoka pe i'kilí jábale tabilé pe'tá ra'íchiga.

5 'Lige Esúsika 'we ayole alué bariseo 'yuga, 'lige 'we seweka ilíbale machisá tabilé na'temao alué uché jaré ralámuli alué bariseo. 'Lige Esúsika anele alué sujígame sekégame rió:
—Wajchiná mué alué seká.
A'lige alué rió wajchínale sekala sujígame. 'Lige yati sa'wile.
6 Napu'lige etesa alué alieti yati ma'chimi simíbale alué bariseo. A'lige napaíle alué bariseo, 'lige jaré alué ralámuli jurío napu nirame nile alué wa'lula Eróresi anilime, 'lige 'we a'lá suériga ra'íchale churigá 'la nítikó Esusi me'liá.

Jena ruwimela Esusi we'ká ralámuli sa'wáligo alé wa'lú ba'wí manígichi Galilea anilichi suweke

7 Bilé rawé Esusi simile bo'né 'yuga járome si alé wa'lú ba'wí manígichi Galilea anilichi. 'Lige we'ká ralámuli Galilea ejiro* mochígame najátale.
8 Napu'lige Esusi ajtígichi alé, jsile we'ká ralámuli Jurea anilichi ejiro mochígame, 'lige Rusaleni anilichi we'ká riógichi mochígame abiena jsílechigó, 'lige Irumea anilichi ejiro mochígame abiena jsílechigó, 'lige Jorani anilichi bakochi na'lebo baona mochígame abiena jsílechigó, 'lige Tiro anilichi we'ká riógichi mochígame abiena jsílechigó, 'lige Sironi anilichi we'ká riógachi mochígame abiena jsílechigó, machíligame 'we a'lá 'yóome ko Esusi.
9-10 Esusi we'ká nayúkome sa'wale, alekeri noli rajkibuga uchútale alué ralámuli Esusi nochániliga sa'wináliga. 'Liko anele alué Esusi bo'né 'yuga járome:
—Senibí 'la 'nátaga mochiwa 'la ujchugá bilé barko. Siné kachi we'ká napuísa ralámuli bárkochi 'moma ne —anile.
11 Alemi jálechigó jaré ralámuli napu chátiri alawá ajchágame nile. Napu'lige sebasa alé a'bé napu Esusi ilile, alé napu Esusi ilile o'wemi neraga, alué chátiri alawá wijchí 'lule alué ralámuli 'lige a'wágame ra'íchale:
—¡Mué ju Onorúgame Inolá, napu re'pá rewagáchika nawale! —anile.
12 'Lige Esusi 'we anele napurigá tabilé ruwimela chieri ka bo'né.

Jena ruwimela Esusi owíligo makué oká rió napurigá alué bo'né 'yuga járome nímala senibí rawé

13 Abé alí Esusi simile bilena rabó bo'né 'yuga járome si.
14 Alé sebasa alué ralámuli, makué oká owile bo'né napurigá 'la nabí bo'né 'yuga járome nímala Onorúgame ra'ichálila beniria.†
15 Abiena 'la 'yale a'walí napurigá 'la buinámala chátiri alawá napu ajchágame nile jaré ralámuli.
16 Ye ju napu nile alué makué oká rió napu Esusi 'yuga járomili nile nabí: Simoni, napu Pegro anilime rewá 'yáleru Esúsite,
17 Jakobo 'lige Juani, napu Sebereo inolá nile okánika, napu Boanérjesi anilime rewá 'yáleru okánika Esúsite. Boanérjesika aniame ju «ralámuli jobátigame».‡
18 'Lige abiena Antresi, Belipe, Bartolomé, Mateo napu Lebí anilime nile siné abé 'yako, Romasi 'lige Santiago, napu Aripeo inolá nile, 'lige Tareo, 'lige uché bilé Simoni, alué napu 'we a'lá benégame nile ra'íchaga ralámuli gu'íriga (siné kachi nekoga oyame níligeréko),

* **3:7** Alué wa'lú ba'wí Galilea anilime alé pachá ju napu ju Galilea anilichi ejiro. E'nesi glosario «Galilea». † **3:14** E'nesi glosario «apóstol». ‡ **3:17** «Boanérjesi» abiénachigó aniame ju «ra'name 'kúchila».

19 'lige Jurasi Iskariote, alué napu Esusi saíla neraga ilíbale a'kinana rawé.

Jena ruwimela Esusi chega rijimala mayéligo 'ma tabilé 'la 'nátaga eyéneo Esusi

A'lige pe yati ku sébale bilena galírale Esusi alué makué oká rió 'yuga, alué napu bo'né 'yuga e'yéname nílige.

20 Uchéchigo we'ká ralámuli napaíle. Tabilé cherigá ikírole Esusi go'ame go'yá 'lige alué bo'né gompaniérolachigó, cha we'ká rióligame.

21 Napu'lige alué Esusi chega rijimala machisá we'ká ralámuli jsíligo alemi alué Esusi ajtígichi, alué rijimálaka yati o'tomé olale. Anile:

—'Ma lo'iro alué Esusi.

Jena ruwimela alué e'wélala Moisesi nulalila beníriame mayéligo Esusi pe Remónisi alawálate chapiruga eyéneo

22 'Lige jaré Moisesi nila nulalí beníriame sébale Rusalénika simíbaga, 'lige alueka anile:

—Alué Esúsika pe Remónisi alawala ajchágame ju, alué wa'lula remónisi Belsebú anilime, 'lige alué 'sime ju a'walí 'ya napurigá alué Esusi 'la buinámala alué chátiri alawá napu mochígame ju jaré ralámuli.

23 A'lige Esúsika bayele alué Moisesi nila nulalí beníriame, 'lige ruyele bilé ra'íchili oká tétili ruwime. Anile:

—Alué wa'lula remónisi tabilé buyáname ju alué chátiri alawá napu pe bo'né 'yuga járome ju.

24 Bilé selígame 'lige bo'né 'yuga járome 'ma na'áwasa a'bopi, tabilé we'lisi napuíka nochámala.

25 Onolá 'lige 'kúchila 'ma na'áwasa, tabilé we'lisi anachámala 'kúchila alé mochiga onolá 'yuga.

26 Alarigá ju Satanasi ra'ichálilachigó. Satanasi wa'lula tabilé nulame ju napurigá buinawa alué chátiri alawá napu jaré ralámuli niga mochí. Pe alué bo'né nulésaká napurigá ku buyásimala alué chátiri alawá, a'liko 'ma najsuímala alué Remónisi nochálila. Tabilé we'lisi anachámala alué Satanasi wa'lula asagá.

27 › 'We a'lá na'tawa napurigá animela ne jena. Bilé rió chigónilisa bilena galírale bilé a'wágame rió bejtélachi, bulumeli júkuru bajchá a'lige kulí 'la umubámala chigoa. A'chigóriga 'smíkuru ne, 'ma bulékuru ne alué wa'lula Satanasi. Alekeri 'la buinámala ne alué chátiri u'kuchípala alawá napu mochí alé jaré ralámulichi.

28 › 'La gepusi napu ruwimela ne jipe. Onorúgame 'la anáchame ju napu'lige ralámuli Onorúgame gawéliga ra'íchachi, Onorúgame 'la e'kame ju alarigá ra'íchachi alué ralámuli, 'la Onorúgame tánasaká alué ralámuli napurigá e'kámala,

29 nobi neruko jaré abé chátiri ra'íchili napu Onorúgame tabilé ganílime ju napu'lige alarigá ra'íchachi ralámuli, 'we chátiri ra'íchili ju napu'lige ralámuli anichi pe Remónisi alawala ko napu ralámuli nayúkome sa'wao napu'lige pe Onorúgame Alawala kachi napu ralámuli nayúkome sa'wá. Onorúgame tabilé e'kame ju alué alieri ra'ícham ralámuli rekó alué ralámuli Onorúgame tanie napurigá e'kámala.

30 Alarigá anele Esusi alué ralámuli 'yuga ra'íchaga, Remónisi alawala ajchágame koríligame Esusi olagá alué e'wélala napu Moisesi nila nulalí benírame nile.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ralámuli ko napu bo'né Esusi bonila ju 'lige waíla ju 'lige bo'né eyela

31 A'lige pe yati sébale Esusi eyela 'lige jaré napu nile Esusi nasípasi waíla
'lige nasípasi bonila. Tabilé chérigá sebasa nílile Esusi ajtígichi, cha we'ká
ralámuli mochíligame, a'lige pe ma'chika jábale.
32 'Lige júlale jaré ralámuli Esusi bayéniliga. 'Lige alarigá machile ralámuli
alé ma'chika iligó alué Esusi eyela 'lige jaré alué Esusi bonila 'lige waíla.§
'Lige regá anele alué ralámuli napu mochile alé a'bé pachá galírale napu ajtile
alué Esusi:
—Mué eyela alé ma'chika ilí 'lige mué bonila alé ma'chika jáchigó 'lige mué
waíla alé ma'chika ja chigó, mué 'yaga e'yena.
33 'Lige Esúsika nejele:
—Jipe 'la animé ne chieri ka ne eyela, 'lige ne waíla, 'lige ne bonila.
34 'Lige e'nénaga alemi noligá mochígame, anile:
—Jena mochí ne eyela 'lige ne bonila 'lige ne waíla.
35 Suwábaga napu 'la bijchiá Onorúgame oyérame ju, alueka napurigá ne
bonila ju, 'lige napurigá ne waíla, 'lige napurigá ne eyela, alarigá etewá ne
suwábaga alué ralámuli.

4

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé ra'íchili chukíligo bilé rió ri'ligó weroka echame 'lige jaré ralámuli tabilé námaligo

1 Uché bilé rawé Esusi o'wínale beniria Onorúgame nila ra'íchili ba'wichí
suweke, alé wa'lú ba'wí manígichi Galilea anilichi. We'ká ralámuli napaíle
alé ba'wichí suweke. Alekeri Esusi tabilé ga ra'íchale, arigá alé bárkochi
'mole 'lige pe abé rokógichi o'tole alué barko alé asagá ra'ichamia, 'lige alué
ralámulika pe alé suwé rejpile.
2 'Lige alé bárkochi asagá rejcholi ruyele ralámuli.
3 'Lige anele:
—'We a'lá gepusi. Bilé rawé bilé rió weroka echale ri'ligó,
4 'lige jaré alué talí weroka echerúgime boichimi rujsule, alueka 'ma
chulugí go'ale.
5 'Lige jaré alué talí rujsule alé bilena i'pichí napu tabilé ru'nágame we'é
ajtígichi, alueka aba'lá yati ya'wile,
6 nobi péchigo abiéniko wakíbale ko sawala 'lige nawálatiri, pe abiéniko
wakíbale tabiléchigo 'la a'wágame nawégame níligame.
7 'Lige uché jaré alué talí rujsule napu alué we'ká nawala wejchá bi'tile,
'lige 'yale alué nawá, 'liko tabilé 'la semáriga ya'wile alué talí napu rujsule
alé.
8 'Lige alué uché jaré alué talí rujsusa bilena napu 'we a'lá we'echi nile, alué
talika 'we a'lá semáriga ya'wile. 'Lige alué ralámuli we'ká 'wile alué ri'ligó.
9 'Lige Esusi aminami anile:
—'La bijchiá beninálisaká 'emi Onorúgame nila rejcholi, 'liko 'we a'lá
semáriga gepuwa napurigá aní ne.
10 Napu'lige Esusi 'ma suwénasa ra'icha, napu'lige 'ma simasa amulí
suwábaga ralámuli, alué makué oká bo'né Esusi 'yuga járome 'lige uché jaré
ralámuli rukele alué Esusi:

§ **3:32** Esusi bonila 'lige waíla José 'kúchila nile nobi ralámulika tabilé námale ko.

—Ruwí, ¿chonime ke aní alué tétili?*
11 A'lige Esúsika anele:
—'Emi 'la 'yáleru Onorúgamete lisensia napurigá 'la machimela churigá nuleo Onorúgame 'emi ralámuli, nobi mochí ko jaré ralámuli tabilé oyérame ne'chí, alué ralámuli tabilé 'la nirame, tabilé siné námamala.
12 Alué ralámulika senibí e'negá jame ju nobi tabiléchigo siné eteme júkó alué 'we semátiri napu nejí Onorúgame. Alué ralámulika senibí gepua jame ju nobi tabiléchigo siné námame júkó napu aní Onorúgame nila ra'íchili. Yeka pe ruwime júkuru tabilé Onorúgame oyérame ko alué ralámuli. 'La námame nísaká alué ralámuli e'kali tánimili ju 'lige 'la e'káwili ju alué ralámuli Onorúgamete.†

Jena ruwimela Esusi 'we a'lá ruwíligo alué tétili alué rió echame

13 Esusi abiena 'la ruyele alué ralámuli:
—¿Tabilé 'la nama 'emi ye ra'íchili? A'liko ¿churigá 'la inámamaché 'emi uché bilé ra'íchili rejcholi oká 'nátili ruwime?
'Lige ruyele choniame ka alaniá:
14 —Alué rió napu echale, alué rioka napurigá Onorúgame nila ra'íchili beníriame, alarigá júkuru.
15 Napurigá ikí jaré ralámuli jipe, pe a'chigóriga ju napurigá ikile ri'ligó weroka echerúgime napu bowé bo'ígichi rujsule. 'Lige alué ralámuli akisá Onorúgame nila ra'íchili, yati neraga nawame ju Satanasi 'lige se'winátiri 'nátili 'yame ju napurigá alué rió yati we'kuámala Onorúgame nila ra'íchili.
16 'Lige napurigá ikí jaré ralámuli jipe, pe a'chigóriga ju napurigá ikile alué ri'ligó weroka echerúgime napu rujsule tabilé ru'nágame we'é chujkúgichi i'pichí. 'La gepume ju Onorúgame ra'ichálila 'lige 'la ganíliga oyérame ju nobi tabiléchigo we'lisi námame júkó alué a'lala rejcholi.
17 Napu'lige e'karú anilía uché jaré ralámulite Onorúgame oyérame kóriká, yati seweka mochíbame ju, a'liko 'ma a'reme ju Onorúgame nila ra'íchili oyeria.
18-19 'Lige napurigá ikí jaré ralámuli jipe pe a'chigóriga ju napurigá ikile alué ri'ligó weroka echerúgime napu rujsule wejchá nawala bi'tígichi. Alué ralámulika 'we a'lá gepume ju Onorúgame nila ra'íchili, nobi senibí rawé 'we resí lagá e'yéname júkó e'karúgame tábiri, 'we nóchame ju pe 'nátaga churigáriga 'la we'ká enomígame gainátiká, 'lige churigá 'la we'ká e'karúgame nígame ganátiká. Pe alieti 'nátaga, 'ma tabilé 'nátame ju Onorúgame nila ra'íchili, 'lige tabilé siné sébili 'nátame gayéname ju.
20 Nobi uché jaré ralámulika se'winá ikí jipe, 'lige alué ralámulika a'chigóriga ikí napurigá ikile alué ri'ligó weroka echerúgime napu rujsule alué 'we a'lala we'é nerúgichi. Napu'lige ye ralámuli 'we 'la gepusa ye ra'íchili Onorúgame nila ra'íchili, 'we a'lá nirame ju, 'lige 'we a'lá ganíliga ejperégame ju senibí rawé, 'lige tabilé resílagá e'yéname ju we'ká e'karúgame tábiri. Alué ralámulika napurigá ri'ligó 'we a'lá o'chérigame, alarigá ju, 'we ganíliga ejperégame ju. 'Lige we'ká ralámuli 'la oyérame ju alué ra'íchili Onorúgame nila ra'íchili napu beníriame ju alué ralámuli.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá 'la gainárume ko Onorúgame ra'ichálila námalia

21 A'lige anélechigó:

* **4:10** E'nesi glosario ‹‹parábola››. † **4:12** E'nesi Isaías 6:9-10.

—'Lige apiépiri ralámuli bilé chojpé rajesa napurigá 'la ma'chílimala, tabilé o'pólime ju bilé sikolite, nibilé gojchílachi pachárale tabátale rekame ju, alué ralámulika bilena re'pami elame ju 'nalina napurigá 'la ma'chílimala. A'chigóriga júchigó ye ra'íchili Onorúgame nila.

22 Ye ra'íchilika osirúgime ju napurigá alué ralámuli 'la inámomala alué 'nátili napu tabilé inámome nile.

23 › 'La akeme níriká 'emi, 'la gepuwa ye ra'íchili —anélechigó.

24 'Lige abiena anélechigó:

—'We a'lá gepusi napu animela ne jipe, 'émi 'we a'lá sébali olásaká napu 'la namo 'liko Onorúgame 'la gu'írimala 'emi napurigá 'la inámomala uché rajpé.

25 'Emi 'we a'lá sébali oyérasaká Onorúgame ra'ichálila 'liko 'la sébali inámomalachigó Onorúgame ra'ichálila. 'Lige ralámuli napu ekí 'we najsíname ka, Onorúgame tabilé gu'íromala alué ralámuli napurigá námamala cherajpé.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napu'lige ri'ligó o'chérachi a'chigóriga ko napurigá Onorúgame nulachi

26 'Lige abiena anílechigó Esusi:

—A'chigóriga ju napu'lige Onorúgame nulechi ralámuli alawálachi a'chigóriga ju napurigá bilé rió echisá talí.

27 'Ma suwénasa echá, senibí alí gojchime ju alué rió echágame 'lige senibí be'á asísime ju. Alué talika ya'wisá abichilubi o'chera jame ju. 'Lige alué rió echágameká tabilé machime ju churigá o'chera jago.

28 Pe alué we'é 'sime ju yaria alué talí echerúgime. Bajchá sawala ochérame ju, 'lige arigá 'ma muleme ju, arigá 'ma kilimi uláname ju alué ri'ligó.

29 Napu'lige 'ma ulánasa, 'liko alué rió echágame 'ma 'wime ju alué we'ká ri'ligó.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué gilibá a'lásini (mostasa) rakala ochérachi a'chigóriga ko napurigá Onorúgame nulachi

30 'Lige anélechigó:

—¿Churigá ju Onorúgame nulechi ralámuli alawálachi? ¿Churigá ra'ichawa napurigá 'la a'chigóyéri nímala napurigá Onorúgame nulechi ralámuli alawálachi, 'lige napurigá 'la inámomala 'emi?

31 Napurigá 'smi Onorúgame ralámuli gu'iria, pe alarigá júchigó napurigá alué a'lásini rakala napu 'we u'tá ju me'tagá ri'ligó rakala.

32 Alué gilibá rakálaka 'we u'tá ju nobi 'wéchigo wa'lú ochérame júkó napu'lige ya'wisá, 'lige chulugí alé jsime ju kábimia.‡

33 Esusi 'we ra'íchale rejcholi pe tétalite tabilé inámutume napu'lige Onorúgame nila ra'íchili beniria ralámuli napurigá 'nata mochímala chonime níligo alué rejcholi 'we nóchili kame inámalia.

34 Pe alué bo'né 'yuga járomeka 'la ruyeme nile chonime níligo alué ra'íchili napu'lige 'oni ejtebisa.

Jena ruwimela Esusi nuláligo napurigá tabilé aminami ekemela

35 Aba'lige alí Esusi anele alué bo'né 'yuga járome:

—Jípeko bajoniwa ye wa'lú ba'wichí 'lebo 'nálige sebawa.

36 A'lige Esusi 'yuga járome ka jímole alé bárkochi napu Esusi ajtile. 'Lige ariosi anisá, simíbale alemi o'wépomi bajonimia. Aminami uché jaré barko e'yénale alemi.

‡ **4:32** Alé Israeli alué gilibá a'lásini 'we 'ya nerúgame 'we re'pá jágame ochérame nile.

37 Nasipa wa'lú ba'wichí enágichi alué barko, nolínale alué 'we a'wágame
eká, asíriga re'pá ilírole ba'wí, wa'lú manímbale alé u'tá bárkochi, amulí bochile
ba'wí alé bárkochi, 'lige amulí bokuíle alué barko re'lé ba'wichí.
38 Esúsika gojchigá bo'ile.§ Alué 'yuga járomeka ajchale alué Esusi. 'Lige
e'wele ra'íchiga anele:
—¡Mué Wa'lula! ¿Tabilé chélá mué rekó ye barko ba'wichí bokuíchi?
39 'Liko Esusi asísiga ne'óchale alué eká 'lige anele alué ba'wí asíriga re'pá
ilírochi:
—¡'Ma tase ayowa mué ba'wí! —anele.
'Lige yati 'ma tabilé ekale 'lige alué ba'wí tabilé ená 'sile.
40 A'lige Esúsika anele alué makué oká bo'né 'yuga járome:
—¿Chonigá aliena majáché 'emi? ¿'Emi tabilé 'cho 'la bijchigi Onorúgame 'la
sébali nejkúrame ko? —anele.
41 Esusi 'yuga járomeka 'we majale. 'Lige pe a'bopi ra'íchale:
—¿Chieri júché ye rió? ¡Ba'wí 'lige eká 'la akérinti júkuru!

5

Jena ruwimela Esusi buyánaligo chátiri alawá napu mochile bilé riochi

1 A'lige sébale aminá suwé, aleka 'ma Gerasa anilichi ejiro nile.
2 Alé bárkochi re'kisa Esusi, bilé rió we'ká chátiri alawá Remónisi
u'kuchípala ajchágame nawale. Alué rió bo'né bejtélachika simigá nawale, 'lige
alué rioka napu suwígame bi'tí alé bejtégame nile.
3 'We lo'íriga eyénale alué rió, tabilé 'wesi umébale i'kilí ajchá karénate
bulegá.
4 We'sá ajchárigame nile karénate bulegá ronola 'lige sekala, 'lige senibí 'ma
rijpúnaga pame nile karena. Tabilé 'wesi tábiri nirale alué rió.
5 Rukomi 'lige rawemi nabí eyéname nile napu bo'né bejtégame nile,
panápuri eyéname nile sinaka ejeliga rejtete me'choga bo'né.
6 Aleké rawé napu'lige Esusi etele mejkaka iligá, 'maga sébale alué rió 'mi
alé napu Esusi ilile, 'lige chojkóbisiga ilíbale alé a'bé sébaga napu Esusi ilile.
7 'Lige alué Remónisi alawala ra'ichárile alué rió. E'wele ra'íchaga anele alué
Esusi olagá:
—Mué Esusi, Onorúgame Inolá, ¿tachiri najkí mué ne'chí 'yuga? Tase
nijkumewa ne'chí 'yuga.
8 Alarigá anele e'wele ra'íchaga alué rió, regá anéligame alué Esusi alué
we'ká remónisi u'kuchípala:
—Yati buyasi aleké riochi.
9 A'lige rukele Esusi alué rió:
—¿Cho anilime ju mué?
'Lige alué rioka anile:
—Neka Lejioni* anilime ju, ramueka we'ká nírigime —anile.
10 A'lige alué rió 'we tánale Esusi:
—¡Tase mejká juláwaka ramué! —alarigá ra'ichárile alué we'ká u'kuchípala
remónisi alué rió.
11 Alé a'bemi we'ká uchule gowí gajsalá go'yá.
12 A'lige anile alué rió:

§ **4:38** Jaré aní Esusi bo'íligo bilé rejté mo'sobeka. Alué rejteka unelime nile napurigá tabilé gayena enámala alué barko. * **5:9** «Lejioni» aniáká «we'ká» aniame ju.

—Lisensia 'yawa ramué napurigá ramué mo'iboa alé we'ká gowíchigana.
13 A'lige Esúsika lisensia 'yale napurigá alué chátiri alawá mo'imela alé
gowíchigana. A'lige alué chátiri alawá alué riochi buyásiga mo'ile alé we'ká
gowíchigana. We'ká gowí uchule alé, amulí oká mili. 'Lige 'ma júmasele alé
alué gowí. 'Le o'wékana juma mo'ibásale, ba'ichí rujsule, alé suwile si'lika.
14 'Lige alué rioka gowí neseme majaga júmasele ruyemia suwábaga
ralámuli alé we'ká riógichi 'lige a'tabemi riógichi. We'ká ralámuli simíbale
e'nemia alemi chukíliga alué gowí.
15 'Lige sebasa alué ralámuli alé napu Esusi ajtile, alemi etele 'ma 'la
o'páchiga, 'ma 'we a'lá kilí ajtígame alué rió napu Lejioni rewégame korílige.
Napu'lige etesa alué rió, 'we majale suwábaga alué ralámuli.
16 Napu ekí mochílige alé napu'lige suwichi gowí, ruyele uché jaré ralámuli
jsichi.
17 'Lige suwábaga alué ralámuli alemi sígame ayole Esusi 'yuga, 'lige anele:
—¡Mejká simigá! —anéleru Esusi.
18 Napu'lige Esusi 'mochi ku bárkochi, alué napu Lejioni anilime kóríle, alué
rioka si siminálioríle alué Esusi 'yuga.
19 Esúsika tabilé a'rele napurigá si simela alué rió 'lige anele:
—Ku galírale simibógó, 'lige ruyéwaká mué rijimala 'we a'lá gu'írilirigo mué
Onorúgamete 'lige 'we na'temáliru mué.
20 'Lige alué rió bochígimi simírale Rekápolichi ejiro ruyesia suwábaga
ralámuli 'we a'lá gu'írilirigo Esúsite. 'Lige suwábaga napu ekí akele 'we ra'sálále
'lige tabilé námale napu 'sile Esusi.

Jena ruwimela Jairo bayéligo Esusi napurigá sa'wámala alué malala

21 Napu'lige Esusi bajonisa wa'lú ba'wí ilígichi 'na bilena suwé, uchéchigo
siné napaíle we'ká ralámuli.
22 Bijí ajtígichi Esusi alé ba'wichí suweke, bilé rió sébale Jairo anilime,
u'tá re'obachi nulame «sinagoga» anilime. 'Lige a'bé simile napu Esusi ajtile
e'negá, chojkóbisiga ilíbale alé o'wemi.
23 'Lige anele:
—Ne malala 'we nayua bo'í. Amulí mukú. Nabá e'newa yati ne'chí 'yuga
nocháwaká mué napurigá sa'wimela napurigá 'la we'ká bamí asimela ajagá.
24 Esusi simile alué rió 'yuga, 'lige we'ká ralámuli simíbale Esusi 'yuga.
Tabilé ga simile Esusi, cha we'ká ralámuli 'yéniligime boichimi.
25 Bilé mukí enale alemi nasípami napu makué oká bamílige elá ma'china,
nabí tabilé rejpúrile ma'china elá.
26 We'ká 'yome 'yole napurigá sa'wimela alué mukí, tabilé 'wesi umébale
sa'wá, abéchigo rajpé resí ikime nile alué mukí 'yolia. Suwábaga enomí
suwábale 'yome najtétiga.
27-28 Alué mukí akele sa'wame ko Esusi, alekeri 'nátale: «Ne Esusi o'páchala
pe nochasa sa'wiméréko ne», regá 'nátale alué mukí. 'Lige guwánaka simigá
nochale Esusi o'páchala.
29 'Lige yati machile 'ma sa'wíliga bo'né, abisí tabilé ma'chínale elá.
30 Aba'lige yati sayele Esusi, bo'né Esusi a'walílate bilé ralámuli sa'wáliga.
Abajá ilíbale, 'lige gu'liga rukele ralámuli:
—¿Chieri nochá ne'chí o'páchala?
31 'Lige Esusi 'yuga járomeka anele:

—¿Chonigá rukéché mué chieri nocháligo mué o'páchala? Aliena we'ká rajchiga e'yénachi kachi ralámuli jena —anele.

32 'Lige Esúsika abiena echúromi e'nena ilile machináliga chieri 'síligo nochá.

33 Alué mukí 'we majaga chojkóbisiga ilíbale, 'áwalia ilile majaga, 'wéchigo 'la machíligame sa'wíliga bo'né.

—Ne 'siétigó mué nochá —anile alué mukí alé iligá chojkóbisiga.

34 'Liko Esusi anele:

—Resía mué mukí, mueka 'we a'lá 'nátale 'la sa'wame ko ne. Alekeri Onorúgame 'la sa'wákuru mué. Jipe 'we ganíliga simiboa mué ku galírale, 'ma tabilé nayume kame mué. Tabilé uchéchigo siné ujchábamala mué ye nawilí.

35 Napu'lige Esusi bijí ra'icha ilígichi alué mukí 'yuga, jaré rió jsile Jairo galílachika simíbaga, 'lige anéleru Jairo alué ralámulite:

—'Ma mukúpá mué malala, 'ma tabilé nejkumewa —anele alé sigá.

36 'Lige Esusi, napu'lige alanichi alué ralámuli, anile:

—Jairo, tase che lawa, 'we a'lá niraga etewa ne'chí.

37 'Lige Jairo bejtélachi simile Esusi Jairo 'yuga, pe bakiá bo'né 'yuga járome 'yuga: Pegro, Akobo, 'lige Juani Akobo bonila.

38 Esusi sébachi alé galírale, ralámuli nalá mochile, 'lige sinaka nalá 'ma mukugáriká ta tewé.

39 'Lige Esusi bajkile alé pachami. 'Lige anele ralámuli:

—¿Chonigá aliena nalá mochípeché 'emi? Alué ta tewé pecha mukugá bo'íkó, pe gojchigá bo'í.

40 Ralámulika pe achile alanichi Esusi. Ralámuli 'la machile mukugá bo'igó alué ta tewé. A'lige Esúsika ma'chí júlale ralámuli, a'lige simile alé napu bo'ile ta tewé, alué ta tewé o'nola 'yuga, eyélatiri, 'lige alué bakiá rió napu 'yuga járome nile.

41 'Lige alué ta tewé sekala cha'pile Esusi 'lige anele:

—Talita kumi —anele arameo ra'íchaga napu ra'íchame nile Esusi. (Alueka pe anigá anile: «Mué tewé, asísiwa.»)

'Lige alanésiga alué tewé,

42 pe abiéniko neraga o'weti asísile alué u'tá tewé makué oká bamígame, 'lige eyénale. 'Lige o'nola 'lige eyélatiri 'ma ra'sálále. 'Lige lale: «¿Churigá 'la ku ajcháleché ye tewé mukúgame?»

43 'Lige Esúsika anile:

—Tabilé 'wesi ralámuli ruyewa ye tewé ku ajánilirigo ne.

'Lige aníleschigó:

—'La 'yasi go'ame ye tewé.

6

Jena ruwimela ralámuli Nasareta ejperégame tabilé niráligo Esusi

1 'Lige simíbale ku 'mi Esusi bejtélachi napu bejtégame nile re'malí, alué 'yuga járome abiena si 'yuga 'yénale.

2 Resíbilichi rawé sebasa, simile u'tá re'obachi «sinagoga» anilime, Onorúgame ra'ichálila benírimia. We'ká ralámuli kilí mochile gepuga Esusi ra'íchachi. 'Lige ra'íchale rukigá a'bopi:

—¿Koche ma'chí páleché ye 'nátili? ¿Koche benílecheé alueka alakí ra'íchili? 'We a'lá sa'wame ju nayúkome 'lige 'la ajalí 'yame ju suwígame.

3 ¿Tacha pe alué mesa newame ju, María ranala, Akobo ba'chila, José ba'chila, Jurasi ba'chila, 'lige Simoni ba'chílachigó? ¿Tacha jena riógichi mochí alué rió waíla? —anile alué ralámuli.
Tabilé niraga etele.
4 A'lige anile Esusi:
—Bilé rió napu ruyame ju napu ané Onorúgame 'we a'lá nirálime ju bochígimi riógichi, nobi alé we'ká riógachi napu ochérale tabilé 'la nirálime júkó, nibilé bo'né galílachi, nibilé bo'né rijimálate.
5 Alekeri Esusi tabilé we'ká sa'wale alé napu bejtégame nile re'malí ka. Esusi pe u'kabi 'la 'yole sekate nochigá mo'ola.
6 'Lige Esúsika lale: ¿Chonigá ta bijchígiché ne ra'ichálila?

Jena ruwimela Esusi júlaligo alué makué oká bo'né 'yuga e'yéname napurigá Onorúgame nila ra'íchili benítamala

'Lige Esusi we'kaná riógichi eyénale Onorúgame ra'ichálila benírigа.
7 'Lige bilena sebasa, bayele alué makué oká 'yuga járome 'lige yati napaíle, 'lige a'walí 'yale napurigá 'la gainámala buyana alué chátiri alawá napu mochígame nile alué we'ká ralámulichi. Júlale oká riocho.
8 Esusi anele:
—Arigá simáwaká, tabilé tábiri o'ká, tabilé go'ame o'ká, tabilé gemátiri, tabilé enomítiri, pe bilé gujsí resola o'ká simáwaká.
9 Tabilé o'ká simáwaká o'pacha, pe alué o'pacha napu o'páchaga e'yena 'emi, pe aluecho o'páchaga simáwaká.
10 'Lige abiena anélechigó:
—Napu'lige sebasa alé bilena we'ká riógichi, 'lige bayérisiga alé bilena riógichi, alé mochíwaká we'lisi. Uché jaré repárasa aminá uché jarena galírale, tase simáwaká.
11 Sebasa bilena we'ká riógichi, 'lige tabilé 'wesi repárasa napurigá simámala 'emi alé bilena galírale o tabilé gepúnilisa napu ra'icha 'emi, a'liko sawéwaká we'é ronochí chujkúgame napurigá 'la machimela alué 'ma tabilé gu'írimio Onorúgame alué ralámuli, a'lige aminá simáwaká uché bilena we'ká riógichi.
12 A'liko simíbale alué Esusi 'yuga járome 'la ruyemia ralámuli napurigá 'la a'rémala alué resítiri 'nátili.
13 'Ma buyánale alué chátiri alawá alué ralámulichi mochígame. 'Lige jaré nayúkome aseite ujchéliru mo'ólachi 'lige alarigá sa'wale.

Jena ruwimela Erore mayéligo pe Juani ko alué Esusi

14 Alué wa'lula Erore akele 'we semá 'sime ko Esusi 'wéchigo ruigá e'yénilagime suwábaga ralámuli 'we a'lá umébame ko Esusi nayúkome sa'wá. 'Lige anile:
—Alué rió Juani ju napu rewarame ke, alekeri 'we a'lá nígame ju a'walí 'lige 'la umébame ju sa'wá nayúkome.
15 'Lige jaréchigo anile:
—Pe Elíasi ju, alué napu 'ya ajtígame nile napu ruyame nile napu anele Onorúgame.
'Lige jaréchigo anile:
—Pe uché bilé rió ju napu ruwime ju napu ruwí Onorúgame, a'chigóyéri napurigá 'ya mochígame nílige.
16 'Lige Eróreka napu'lige akisá alanichi alué we'ká ralámuli, anile:

—Pe Juani ju alué rió, alué napu rewarame ke, napu ne nulagé mo'ola rijpunániliga. 'Ma ku ajánale —anile.
17 Aluéchigo bo'né Erore nuláligime cha'píniliga alué Juani abé 'yabé 'lige 'ma galírale bajchálige karénate bulugá pe alué Erore upila chojkila gite, napu Eroríasi anilime nile, napu Belipe upila nile bajchá. Alué Belípeka alué Erore ba'chila nile, se'nú eyégame nile Belípeka.
18 Alué Juánika pe anélige alué Erore napu'lige 'ma bujesa alué ba'chila upila:
—¿Chonigá bujéché mueka alué mué ba'chila upila? Moisesi nulalila tabilé elá napurigá alarigá nokiboa.
19 'Lige alésíko alué Erore upila (napu Eroríasi anilime nile) 'we me'linálíga ilírome nile alué Juani eligá alué Erore tabilé elile napurigá me'limela alué Juani
20 napugiti alué Erore 'wéchigo majáligime alué Juani me'agá, Juánika 'wéchigo 'la rió níligame 'we a'lá Onorúgame oyérame. Erore 'we ganílime nile Juani si ra'íchaga nobi tabilé siné námame nile alué Juani ra'ichálila.
21 A'lige bamime nile Erore. Piesta newale, bayele e'wélala nulame, alué sontalo e'wélalachigó 'lige chéchigo jaré we'ká enomí nígame alé Galilea mochígame, abiena bayélechigó. 'Ma napaísa alé mochile go'yá.
22 Alemi bajkile bilé mukí iwé alué mukí Eroríasi ranala, napu rió mochile alemi yawile alué mukí iwé. 'We ganílile alué we'ká rió alué iwé yawichi. Alué Erore anele alué iwé:
—Táwaká suwábaga tábiri napu najkí mué, ne 'la nejímala.
23 Neka 'la bijchiga aní. We'é najkisúká nasípasi we'é nejímala ne napu nulame ju ne —anele.
'Lige alué iweka tabilé nejega, yati simile eyela rukemia. 'Lige regá rukele:
—¿Tachiri tániwa alué wa'lula Erore?
24 A'lige eyélaka nejele:
—Juani mo'ola tániwagó.
25 Alué iwé 'we yati ku nawale alé napu asale alué wa'lula Erore, 'lige anele:
—Neka najkí napurigá jeka a'pawa bejtólichi ajchagá alué Juani mo'ola, alué napu rewarame ju ralámuli.
26 'Lige Eróreka 'we seweka asíbale napu'lige alanisá alué iwé. Tabilé pe arigá rejpínale 'máchigo akéligime suwábaga ralámuli napu mochile alé go'yá piesta nerúgichi, 'la 'máchigo 'la sébili olámoríligame napu anélige bo'né, 'lige 'la sébili olale.
27 Erore pe yati bilé sontalo júlale Juani mo'ola rejpunániliga.
28 'Lige alué sontáloka bajkile alé pachá galírale napu ajtile alué Juani galírale bajchárigа, 'lige Juani mo'ola rejpúnale, 'lige a'pale Juani mo'ola bilena bejtólichi ajchagá, 'lige alué mukí iwé 'yáleru alué Juani mo'ola, 'lige alué iweka eyela 'yale.
29 Napu'lige machisá Juani 'yuga járome Juani 'ma me'lírigo, simíbale nolamia 'lige gatele bilena resochí newárigime napu gatélime nile suwígame. Alarigá me'líliru Juani.

Jena ruwimela Esusi kógiligo go'ame maligi mili ralámuli aminá uchéchigo rajpé

30 'Lige alué makué oká Esusi 'yuga járome ku napaíle echúromi we'kaná riógichi e'yénasa Onorúgame nila rejcholi benírigа, ruwile suwábaga napu

nokáligo alué a'boi 'lige napu 'yóligo, 'lige napu ekí benírigo Onorúgame nila rejcholi.
31 We'ká jsile ralámuli. Jaré simíbachi uchéchigo jaré jsile, alekeri tabilé chérigá go'sá nílile Esusi 'lige bo'né 'yuga járomechigó. A'lige Esusi anele alué bo'né 'yuga járome:
—Nabá 'mi napu tabilé rió napurigá 'la ganíliga resíbupua.
32 Bilena bárkochi jímale 'lige alé mochiga simíbale resíbimia 'mi alé napu tabilé riole.
33 Nobi we'káchigo ralámuli etélekó simíbachi, 'lige machile kochiena simiba 'yénaligo. Bochígimi ejperégame ralámuli júmale ba'wichí suweke, bajchabé sébale alué ralámuli alé napu alué barko sebámili nílige.
34 Napu'lige re'kínachi alué Esusi alé bárkochi 'ma we'ká rioga ilile, 'lige Esusi alué ralámuli etesa, na'temale, machíligame pe 'oni mochigo napurigá bo'á tabilé bo'éligime, alekeri benírile Onorúgame nila ra'íchili 'lige we'ká rejcholi.
35 'Lige abé alí bo'né 'yuga járome anile:
—'Ma alí ju, kulipi chonámala, jena tabilé i'té go'ame.
36 Julawa ralámuli 'mimi riógichi napurigá go'ame ralimela napurigá go'mémpá.
37 'Lige Esúsika anele:
—'Emi 'yáwaguru go'ame.
'Lige Esusi 'yuga járomeka nejele:
—Asíriga we'ká enomí najkibóleké napurigá 'la umubawa alakí ralámuli go'yame go'ame ralá, napu ekí meme ju bilé rió osá naó mechá nóchaga —nejele.
38 'Lige Esúsika anele:
—Rukéwagó ralámuli chekí baní nu'tugégame ka.
'Lige alué makué oká Esusi 'yuga járomeka simíbale rukemia, 'lige ku sébaga anele:
—Pe maligi baní o'kame ju ralámuli 'lige oká ro'chí 'yúriga.
39-40 'Lige Esusi nulele ralámuli napurigá mochímala 'mimi gajsalachi amoba, napurigá e'megami namó mochímala nasipa siento neraga, 'lige bilé siento neraga.
41 'Liko Esusi 'wile alué maligi baní 'lige alué oká ro'chí 'yúriga, 'lige o'weti rewagachi e'negá iligá 'lige cheliera 'yale Onorúgame.* A'lige tabé chi'wánaga alué baní, 'yale alué bo'né makué oká 'yuga járome napurigá alué ralámuli kógimala. Abiena a'chigó olale alué ro'chíchigó, chi'wánale alué oká ro'chí 'lige ralámuli kógile.
42 Suwábaga ralámuli bosaga go'ale alué baní ro'chí 'yúriga.
43 'Lige makué oká atabé bochile alué u'kuchí baní mojágame rasírigame ro'chítiri 'yúriga.
44 Maligi mili rió nile napu alué baní go'ale 'lige ro'chítiri. Abiena go'ale we'ká umugí 'lige we'ká u'kuchítiri.

Jena ruwimela Esusi ba'wichí amoba enáligo

45 A'lige pe yati nulale Esusi napurigá alué bo'né 'yuga járome jímamala alé bárkochi 'lige júlale napurigá bajonímala alé wa'lú ba'wí ilígichi napurigá

* **6:41** Alué israelita ralámuli 'ya mochígame alarigá nokame nile napu'lige go'mea, Onorúgame 'yuga ra'íchame nile, cheliera anegá Onorúgame 'la nejígorikábá go'ame.

simámala alé Betsáira anilichi. 'Lige Esúsika abajá rejpile ralámuli kumi galírale julia.
46 Esusi pe i'libeko simile re'pá bilena rabomi 'lige Onorúgame 'yuga ra'íchale.
47 Napu'lige 'ma chonaso 'lige alué barko nasipa wa'lú ba'wichí enale, 'lige Esúsika bijí alé re'pá rabó ilile.
48 'Lige amulí che'lachi 'lige Esusi etele 'we nóchali olao alué barko o'toa alué bo'né 'yuga járome 'we a'wágame ekáligime, 'lige Esúsika simile ba'wichí amoba simigá tabilé a'kega bajonimia na'lebo tabilé asigá barko 'lige sébale napu alué bo'né 'yuga járome mochile bárkochi.
49-50 'Lige alué bo'né 'yuga járomeka majale alué Esusi etesa alé ba'wichí amoba enágichi. Mayele bilé mukúgame alawala ko 'lige bochí anile majaga. 'Lige Esúsika yati anele:
—¡Ne Esusi ju, tase majawa!
51 'Lige 'mole alé bárkochi Esusi, 'lige 'ma asíbale eká. 'Lige alué 'yuga járomeka 'nátale: «¿Churigá 'la yati asíbale eká? ¿Churigá 'la eyena ba'wichí amoba?»
52 'Lige aminami 'nátale: «¿Churigá 'la bosárile alakí ralámuli pe maligi banite 'lige oká ro'chite?» Alarigá 'nátale tabilé 'cho machíligame chieri ko Esusi.

Jena ruwimela Esusi nayúkame 'yóligo

53 Napu'lige sebasa wa'lú ba'wichí suwé alé napu Genesareta anilichi nile, alé a'rele chega alué barko.†
54 Napu'lige pe kulí re'kichi Esusi, suwábaga ralámuli alé ejperégame machile Esusi ko alué bárkochi re'kime.
55-56 'Lige ralámuli simíbale nayúkame nolamia echúrimi riógichi 'lige a'pale alemi napu Esusi eyénale, panápuri napu eyénale Esusi alemi a'pile nayúkame 'lige tánale Esusi napurigá nayúkame Esusi o'páchala nochámala. Suwábaga nayúkame napu ekí nochale Esusi o'páchala sa'wile nayua.

7

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué ralámuli bariseo 'lige alué ralámuli Moisesi nila nulalí beníriame

1 Bilé rawé jaré bariseo 'lige jaré Moisesi nila nulalí beníriame a'bemi jábale napu Esusi asale, 'lige alué ralámulika Rusalénika jsílige.
2 Napu'lige etesa tabilé panígisa go'yó go'ame alué Esusi 'yuga járome napurigá nokame nile alué a'boi, a'liko ruyele ayoga tabilé 'la ko alarigá nokiá.
3 (Bariséoka 'lige alué ralámuli Moisesi nila nulalí beníriame pe ralámuli jurío nile 'lige alué ralámuli panígime nile sekala napu'lige go'mea a'chigóriga napurigá nokame nile alué 'ya mochígame. Tase regá 'nátaga nokame nile: «Panígime nébá cha chóligame sekégame kame ne», pe eligá regá 'nátaga nokame nile: «Panígime neba go'mea, alarigá Onorúgame abichilubi 'la na'temámala ne'chí.»
4 Napu'lige go'ame ralimea simasa ku sébaga yati panígime nile tabilé 'cho go'yá go'ame. 'We a'lá panígisiká 'la Onorúgame 'kúchila kolale a'boi 'la sébili olame kóriká. Aminami 'we a'lá pagome nílechigó bejtoli 'lige sikolí regá 'nátaga: «'We a'lá pagómala ne bejtoli 'lige sikolí, alarigá Onorúgame abichilubi

† **6:53** Tabilé sébale alé Betsáira anilichi, uchéchigo bilena sébale.

na'temámala ne'chí», 'lige we'ká e'karúriga nokale napurigá nokame nile a'boi.)
5 A'lige bariseo 'lige alué Moisesi nila nulalí benírame si rukele Esusi:
—¿Chonigá mué 'yuga járome ka tabilé panígisa go'áché, napurigá nokale alué 'ya mochígame ralámuli? —anele.
6 'Lige Esúsika anele:
—'Émika 'we a'lá 'nátame kolale ke, peka alarigá nulame kachi Onorúgame. 'We a'lá bijchiá anile napu'lige rejcholi nejía 'ya alué Isaíasi alué napu ruwime nile napu anélige Onorúgame, alué regá osale:
Ra'icha 'emi napurigá 'la nirame Onorúgame,
nobi tabiléchigo Onorúgame 'yuga 'nátame kéréko 'emi.
7 Rekó 'la piesta newae pecha 'la júkó
pecha 'la Onorúgame 'yuga 'nátame ka 'emi,
'émika pe a'boi nulalila benírame ju,
'lige 'la Onorúgame nulalila korime ju 'emi alué nóchili newagá.
Ye rejcholi nejile alué Isaíasi.
8 Alarigá ju 'emi bariseo 'lige 'emi Moisesi nulalila benírame. 'Emi 'ma tabilé e'wame ju napu nulá Onorúgame, pe napurigá nokame ju 'emi a'boi, pe alueka 'la oyérame ju 'emi.
9 Abiena anele Esusi:
—Gu'línaga ra'icha 'emi, 'ma a'rele 'emi Onorúgame nila ra'íchili, 'ma tabilé nirame ju 'emi Onorúgame nila ra'íchali, pe a'boi ra'icháliła 'la nirá 'emi.
10 Alué Moisesi osale Onorúgame ra'icháliła 'ya, regá anime:
11 «'La niraga etéwaká mué bo'né o'nola 'lige eyélatiri. Bilé towí o'nola 'lige eyela saíła neraga ra'íchame, alué towika o'toboli ju me'liboa.» Alarigá anime osale Moisesi.
12 Nobi 'emi ralámuika benírame júkó 'we a'lá kóriká tabilé gu'írilia bo'né o'nola, eyélatiri, 'emi 'we a'lá benírame ju ralámuli napurigá animela: «Tabilé ni ne enomí, suwábaga napu ni ne alueka ‹korban› ju.» (Korban aniáká: «Onorúgame kógilime» aniame ju.) 'Lige anime júchigó 'emi suwábaga napu ekí alanime ka 'ma tabilé gu'írimili ju bo'né o'nola 'lige eyélatiri.
13 Alarigá nokogá 'ma Onorúgame saíła neraga ra'icha 'emi, 'lige abiena uché jaré we'ká ra'íchali benime ju 'emi, alué ra'íchali Onorúgame tabilé galeme ju —anele Esusi alué bariseo 'lige alué Moisesi nila nulalí benírame.
14 A'lige Esusi ralámuli bayele, 'lige anele:
—'We a'lá gepusi ye ra'íchili. Ta'lá námota 'emi.
15 Bilé rió chóligame sekégame ka, alueka tabilé resítiri alawégame kérélamala. Bilé rió pe charigá 'nátaga 'lige chárigá ra'íchaga resítiri alawégame ju.
16 'We a'lá beninálisiká 'we a'lá gepuwa napu aní ne —anile Esusi.
17 Pe'tá i'libeko Esusi ralámuli a'rele, 'lige galírale bajkile. 'Lige alué bo'né 'yuga járomeka 'we rukele napurigá Esusi ruwimela chonime ke aníliga Esusi napu'lige alaniá.
18 'Lige Esúsika anele:
—¿'Émichigó tabilé namo napu aní ne? ¿Tabilé machí 'emi tabilé go'ame ko napu ralámuli resítiri alawégame newá? Go'ame ka tabilé resítiri ju.
19 Go'ame ka pecha sulachí asíbame júkó. Go'ámeka pe rojpachí asíbame ju 'lige ma'chíname ju. (Alarigá anile Esusi, Onorúgame tabilé resítiri neraga eteo ralámuli rekó pe apiépiri go'ame go'yachi ralámuli.)

20 Esúsika abichilubi ra'íchale 'lige anile:
—Ralámulika resítiri gayéname ju we'ká e'karúgame 'nátaga 'lige chátiri nóchali nóchaga.
21 Suwábaga resítiri 'nátili sulachí ochérame ju.
22 Bilé rió chátiri 'nátame pe apiépiri umugí 'yuga gojchigá einámala, apiépiri ralámuli me'ligá einámala, pe chigoga einámala, we'ká e'karúgame tábiri koruka einámala, 'lige 'yégiga einámala, 'we rióliga einámala, 'we gichiga einámala uché jaré ralámuli, 'we se'wináriga ra'íchaga einámala peka 'la bijchiá kachi (chisme), ruigá einámala napu nokame ju uché jaré ralámuli peka nóchali nígame ke napurigá ruigá einámala, 'we gawéliga einámala uché jaré ralámuli, tabilé 'la niraga eteme nímala uché jaré ralámuli, 'lige e'karúriga 'símala, suwábaga alué resítiri 'nátaliká sulachí o'chérame ju.
23 Suwábaga yeri 'nátili pe ralámulichika buyame ju, 'lige alarigá na'tasa 'ma cha ikime kéré alawala.

Jena ruwimela ma'chí páligo Esusi bilé chátiri alawá bilé u'tá mukichi ajtígame tabilé israelita mukí

24 Alé yéniga, Esusi simile alé Tiro anilichi we'ká riógichi. Napu'lige sebasa bilena galírale bajkile napurigá tabilé 'wesi ralámuli machimela alé ajtigó. Abirigá machile ralámuli.
25 Pe abiéniko machile bilé mukí 'we a'lá ma'chí pame ko Esusi apiépiri chátiri alawá. Alué mukika bilé iwé chátiri alawá ajchágame eyela nile, 'lige alué iwé eyela galírale a'resa alué iwé, simile alé napu ajtile Esusi 'lige chojkóbisiga ilíbale alemi o'wemi neraga napu Esusi ilile, 'lige 'we e'wérili anele napurigá ma'chí pámala alué chátiri alawá napu ajchágame nile alué iwé.
26 Alué mukí iwé eyélaka tabilé ralámuli israelita nile, se'nú ra'íchame nile, pe griego ra'íchame nile.
27 'Lige Esúsika anele:
—'La a'rewa napurigá bajchá go'mela go'ame 'kuchi, tabilé 'la ju 'ma bujilía alué go'ame 'lige pe o'kochí i'lía alué go'ame. (Yeka pe aniame nile tabilé 'la ko bajchá ralámuli tabilé israelita gu'írilia.)
28 'Lige alué mukika nejele:
—Alarigá ju napurigá aní mué, nobi abiena o'kochí mésachi pachárale mochime, napu'lige bilé u'tátiri go'yachi abiena pe'tá nachume ju rujsúkame alué o'kochí.
29 'Lige Esúsika anele:
—Mueka 'we a'lá ma'chígame aní. Simigá ku galírale. Ya'má ma'china alué chátiri alawala mué ranálachi.
30 'Lige alué mukika yati simile galírale, 'lige rewale ranala kilí bo'ígime tabachi gojchílachi 'ma tabilé chátiri alawégame. Alué chátiri alawá 'ma ma'chínilige.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió najkacholo 'lige tabilé 'me 'la gayéname ra'icha

31 A'kinana rawé Esusi simile we'ká riógichi Sironi anilichi. Abiena simile ejiro Rekápoli anilichi. A'lige ku sébale alé wa'lú ba'wí ilígichi Galilea anilichi.
32 'Lige alemi bilé rió o'tóleru najkicholo, tabilé 'me 'la gayéname ra'icha. 'Lige alué ralámuli 'we anele napurigá nochámala sekate napurigá sa'wimela.

33 Esúsika o'tole a'miná chajkénami, 'lige makúsate nochale najkachí. A'lige
Esusi a'kasole makúsala, 'lige nochale inalá nayume.
34 A'lige e'nénale rewagachi, sewékame iwile. 'Lige anile Esusi arameo
ra'íchaga:
—¡Epata! («I'puga ilibawa», anime ke anile.)
35 A'lige yati 'we 'la akeme gayénale alué rió, 'lige 'ma 'la gayénale ra'icha,
'lige o'wínale ra'icha 'we a'lá ma'chígame. 'Lige Esúsika anele ralámuli:
—Tase rupóaká 'emi ralámuli sa'wáligo ne ye najkacholo 'lige tabilé
gayéname ra'icha.
36 'Lige alué ralámulika tabilé e'wale. Abiénachigo ruwílikó ralámuli rekó
we'sá anelíe.
37 Suwábaga alué ralámuli napu akele, anile:
—¿Churigá 'la umébame júché sa'wá alué tabilé 'la ra'íchame 'lige tabilé
akeme? 'We a'lá 'yole. Najkacholo 'ma 'la akeme newale. Tabilé ra'íchame
'ma 'la ra'íchame newale.

8

Jena ruwimela Esusi kógiligo go'ame we'ká ralámuli

1 A'kinana napu'lige alué Esusi bijí alemi eyénachi, uchéchigo siné we'ká
napaíle ralámuli alé napu Esusi ajtile. 'Lige bakiá rawé kachi 'ma suwale
nu'tugala. A'lige bayele Esusi alué bo'né Esusi 'yuga járome, 'lige regá anele:
2 —Na'temá ne ralámuli. Bakiá rawé mochígame jena ne'chí 'yuga. 'Ma
suwale nu'tugala.
3 Ku galírale julámala ne, boichimi rekupámala jeloka, jaré 'we e'megá
ejperégame nisa —anile Esusi.
4 —Jena tabilé 'wesi bejté. Tabilé asé reiboa go'ame —anele alué Esusi
'yuga járome.
5 'Lige rukele Esusi:
—¿Chekí baní o'kame niru 'emi?
—Gichao —anile alué 'yuga járome.
6 A'lige Esusi nulele napurigá wijchí mochímala ralámuli. 'Lige 'wile baní,
cheliera 'yale Onorúgame, a'tabé chi'wánale, 'lige 'yuga járome 'yale. 'Lige alué
Esusi 'yuga járome ralámuli 'yale.
7 Abiena bi'tile pe u'kabi u'kuchí ro'chí. 'Lige Esusi cheliera 'yale
Onorúgame, 'lige alué 'yuga járome 'yale alué ro'chí napurigá 'yámala ralámuli.
8-9 Naó mili rasígame ralámuli nile. Suwábaga ralámuli go'ale, suwábaga
o'pasale. 'Lige alué 'yuga járome gichao morali bochile go'ame rasírigame.
'Lige Esusi júlale alué we'ká ralámuli ku ejperélachi,
10 'lige Esusi 'mole bárkochi 'yuga járome si, 'lige simíbale alé Ralmanuta
anilichi.

Jena ruwimela Bariseo machinalio Esusi ta'lá bijchiá Onorúgamete julárigame ko

11 Napu a'lige Esusi sebasa alé, jaré bariseo simíbale Esusi e'nemia. Alé
o'wínale ra'icha alué Esusi 'yuga regá anigá:
—Aka sa'wawa bilé nayume o 'yawa a'walí bilé mukúgame. Machinálíru
ramué pala 'la bijchiá Onorúgamete julárigame ka mué.
12 'Liko Esusi sewékame iwile. Tabilé galele 'lige regá anele:
—¿Chonigá machinali 'emi pala 'la Onorúgame júlaligo ne'chí? 'Emi etériga
tabilé che'simia ne napu 'emi tani ne'chí —anele.

13 'Lige bárkochi 'mole 'yuga járome si. Simíbale na'lebo 'nálige. (Pe a'bé nile
napu alué ralámuli simíbale.)

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bariseo 'we resiti 'nátame ko, 'lige abiena Erore

14 Esusi 'yuga járome ta néléle baní. Alé bárkochi bi'lepi baní o'ká mochile.
15 'Lige Esusi anele alué 'yuga járome:
—'La 'nátaga. Alué bariseo, Erore si, napurigá kawali baní ro'ilime alarigá
ju —anele.
16 —Esúsika alaní tabiléchigo a'páligame ramué baní —anile alué Esusi 'yuga
járomeka a'bopi.
17-18 Esusi 'la machile tabilé inámiligó. 'Lige anele:
—¿Chonigá alaniáché 'emi: «Tabilé a'paru baní»? ¿Tabilé inámolia 'emi? Rekó
'la buségame ke 'emi tabilé ma'chili 'emi. Rekó 'la najkégame ke 'emi, tabilé aké
'emi. ¿Tabilé nélá 'emi,
19 napu a'lige ne chi'wana maligi baní a'tabé, maligi mili miná rasígame
ralámuli kógimia? ¿Tabilé nélá 'emi alakí rasírigo baní a'tabé chi'wágame?
—Makué oká atabé rasiro —regá nejele alué Esusi 'yuga járomeka.
20 —Aminami abé 'yabé napu a'lige chi'wana ne gichao baní a'tabé, naó
mili rasígame ralámuli kógimia, ¿chekí rasírikó a'lige a'tabé chi'wágame baní?
—rukele Esusi.
'Lige alué Esusi 'yuga járomeka anile:
—Gichao morali rasiro a'liko.
21 A'lige anile:
¿Chonigá tabilé 'cho námuliché 'lige? —anele Esusi.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió tabilé ma'chílime

22 Napu'lige sebasa Betsáira anilichi, jaré rió a'pale bilé rió tabilé ma'chílime
alé Esusi ajtígichi. 'Lige 'we anele Esusi napurigá sa'wámala nochagá.
23 'Liko Esusi cha'pile sekala, o'tole a'miná suwemi tabilé riógichi. Alé
a'kachípale busila. A'lige nochale busila, 'lige rukele:
24 —¿Jipe 'la ma'chí? ¿'La etiá mué tábiri?
—Etiá ne ralámuli e'yéname, 'la rojá kárépaché —nejele alué rió.
25 'Lige Esusi uchéchigo siné nochale busila, 'lige alué rioka abé 'la
ma'chílile.
26 'Lige Esusi anele:
—Jipe simigá ku galírale, tase simibóaká alé we'ká riógichi.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Esusi ko Onorúgamete julárigame

27 Esusi, 'lige alué makué oká rió bo'né 'yuga járome, simíbale Sesarea Belipo
anilichi ejiro a'tabemi riógichi. Boichimi enagá rukele Esusi bo'né 'yuga
járome:
—¿Chieri korí ralámuli ne'chí?
28 'Lige alué 'yuga járomeka nejele:
—Jaré aní mué ko Juani ralámuli rewarame, ku ajánaligo mayé. 'Lige jaré
aní mué kará Elíasi, napu ruwime nile napu anélige Onorúgame 'we 'ya. 'Lige
jaré aní mué kará uchéchigo bilé 'we 'ya ajtígame napu ruwime nílige napu
anélige Onorúgame —anele alué Esusi 'yuga járome.
29 —¿'Émika, choniágó? —rukele Esusi.
'Lige alésíko Pegro nejele:
—Mueka ju Wa'lula Kristo.*

* **8:29** E'nesi glosario «Cristo».

30 'Lige Esúsika anele:
—Tabilé 'wesi ruyéwaká.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'ma me'libólikó alué bo'né

31 A'lige Esusi ruyele bo'né 'yuga járome, alué Onorúgamete julárigame napurigá rió neraga 'we ejelímio 'lige 'we gawélimio alué e'wélala jurío 'lige alué e'wélala balé 'lige alué Moisesi nila rejcholi benírіame 'lige 'ma me'libólikó 'lige bakiá rawé kachi ku ajánimio.

32 Suwábaga 'we a'lá ma'chígame ruyele. A'lige Pégroka Esusi o'tole a'mibemi 'lige ne'óchale:
—Tase alarigá ra'ichawa.

33 Esusi gu'lile e'nemia uché jarela bo'né 'yuga járome. A'lige Esusi ne'óchale Pegro. Anele:
—Se'wí alé. Mueka ra'icha napurigá Remónisi. Mueka tabilé 'nata napurigá Onorúgame najkí. Mueka 'nata napurigá pe ralámuli.

34 A'lige Esusi bayele ralámuli, 'lige bo'né 'yuga járome. 'Lige anele:
—Bilé rió ne'chí oyérame nisa, tabilé na'támili ju alué rió napurigá najkí alué bo'né. Na'támili júkuru napurigá najkíbá ne bo'né. Anáchaga asimeli júkuru rekó resí oliae 'lige tabilé a'rigá ne'chí oyeria.

35 Bilé rió tabilé mukunálime resí níliga ne'chí oyérame kóriká abiena mukumeli ju, tabilé simela re'pá rewagachi. Bilé rió me'lisuga ne'chí oyérame kóriká Onorúgame nila ra'íchili benírіga eyénaga, yati re'pá rewagachi simela alué rió bejtélimia Onorúgame 'yuga.

36 Pecha 'la júkó rekó bilé rió we'ká e'karúgame nígame ke, tabilé 'la Onorúgame oyérame nísaká, 'ma chátiri gainámala bo'né alawala.

37 Alésíko 'ma tabilé gainámala rewagachi moyena. Abéchigo najtékame ju bi'wígame alawega enalia.

38 Bilé rió chijunasa ne'chí oyériga 'lige ne ra'ichálila benírіga a'lige ne napu ju Onorúgamete julárigame napurigá bilé rió neraga, 'we chijunámala néchigó alué rió 'yuga napu'lige ne uché nawá rewagáchika wa'lú a'walí niga Onorúgame nila, santo ánjeli 'yuga.

9

1 'Lige aminami regá anele:
—Neka 'we a'lá ma'chígame ruwí jaré 'emi napu mochí jena tabilé suwimeo 'ma 'la etesa bajchá aliena 'la semáriga nulao Onorúgame jena wijchimoba.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo pe'wera se'winátiri gayénaligo

2 Ujsani rawé kachi a'kinana, Esusi simile re'pá rabó Pegro si, 'lige Jakobo si, 'lige Juani si. Napu a'lige moinasa, Esusi se'winati gayénale pe'wera.

3 O'páchala rosákame gayénale, 'we chárigá rosákame ta'wesi anaga.

4 Yati jsile alé oká rió 'we 'ya ejperégame Elíasi 'lige Moisesi. Ra'íchale Esusi 'yuga. 'Lige alué bakiá rió Esusi 'yuga járomeka etele.

5 'Lige Pégroka anele Esusi:
—Mué Wa'lula, 'we a'lá ju ramué jena jágichi. Jipe bakiá kuchí galí newawa, bilé mué galila, 'lige bilé Moisesi galila, 'lige bilé Elíasi galila.

6 Pe alarigá ra'íchale, tabilé machile chonimea. 'We majale alué bakiá rió Esusi 'yuga járome.

7 A'lige yati nótale alé rabó napu'lige alé mochígichi. 'Lige ma'chí anile bilé ra'íchili alé nolíraleka. Regá anime:

—Yeka ne Inolá ju napu 'we galé ne. E'wáwaká napurigá nulá ne Inolá.
8 A'lige 'we yati neraga, alué bakiá rió Esusi 'yuga járome echúromi e'nénale
'lige tabilé rewale Elíasi 'lige Moisesi. Esusi bi'neli ilígame etele.
9 Napu'lige ku e'tegínasa, Esusi anile:
—Tase ruyéwaká ralámuli napu eteru. Napu a'lige ne, napu julárigame ju
Onorúgamete napurigá rió neraga, ku ajánasa, a'liko 'la ju ruyá.
10 'Lige alué bakiá rió tabilé ruwile. We'sá anile a'bopi: «¿Chonigá
alanílepué ku asísimio?» anile a'boi.
11 A'kinana, boichimi 'yéniga, alué Esusi 'yuga járome rukele alué Esusi:
—¿Chonigá aní alué Moisesi nila nulalí beníriame sebamio bajchabé bilé rió
Elíasi rewégame ta'chó nawachi alué Kristo?
12 'Lige Esúsika regá anele:
—Elíasi* bajchá sébale 'we a'lá o'wé bowechi jawamia ralámuli jena wi-
jchimoba napurigá 'la sébili mochímala napu'lige sébachi alué Onorúgamete
julárigame. 'Lige 'ma sebasa alué Elíasi ralámuli o'wé ajawamia, ¿chonigá alué
osilí alarigá ruwí 'we resí olawa alué Onorúgamete julárigame napurigá rió
neraga?
13 'We a'lá animé ne. Rekó we'ká ralámuli 'we a'lá e'wílige alué Elíasi, abiena
'we resí oláliru, napurigá resí oláwili ju alué Onorúgamete julárigame napurigá
rió. Suwábaga alué 'we 'ya osirúgime nile alarigá ikimeo jipe.

Jena ruwimela Esusi 'yuga járome tabilé umébaligo bilé chátiri alawá ma'chí 'pa

14 Napu a'lige Esusi ku sebasa napu mochile alué Esusi 'yuga járome,
Esúsika etele we'ká ralámuli mochigo alemi 'lige etele jaré Moisesi nila nulalí
beníriame e'wele ra'íchachi ayoga alué Esusi 'yuga járome 'yuga.
15 Napu a'lige etesa aleka enagó Esusi yati simíbale repórimia 'we ra'sálagá
suwábaga alué we'ká ralámuli, 'lige 'we a'lá niraga repórile.
16 A'lige Esusi rukele alué ralámuli:
—'Émika ¿tachiri ra'ichalia alué Moisesi nila nulalí beníriame si? Bochí aniá
anírchaneguru.
17 'Lige bilé ralámuli nejele:
—Mué beníriame, jeka a'pá ne ye towí, ne inolá, chátiri alawá ajchágame ju,
tabilé gayéname ju ra'icha. A'pá ne napurigá mué ma'chí pámala alué chátiri
alawá.
18 Wijchí rekábame ju, ronuega bo'írame ju chu'ala, chi'name ju ramalá
a'wágame i'kiga, a'wáraga bo'írame ju rekúpaga, 'ma ruyé ne mué 'yuga járome,
tabilé umeba ma'chí 'pa alué chátiri alawá.
19 Esúsika anele ralámuli:
—¿Chéniko si 'la machiméllaché 'emi ralámuli 'lige 'emi ne 'yuga járome
churigá 'yólime ka? 'Ma we'ká rawé ajtíkuru ne 'emi 'yuga. Jeka o'tó alué towí.
20 'Liko alé o'tóliru alué towí. Napu'lige alué towí etesa Esusi, alué chátiri
alawá yati wijchí rekábale alué towí gajpalaka, ronuégame chu'ega.
21 Esusi rukele o'nola:
—¿Chekí rawé ju alué chátiri alawala bajkisá ye towichi?
'Lige o'nólaka nejele:
—'Ma wa'lubé kachi bajkile.

---

* **9:12** Alué Esusi Elíasi aniá pe Juani olagá anile, alué Juani napu ralámuli rewarame nile ba'wichí bokobuga.

22 Alué chátiri alawá panápurimi pame ju na'ichimi, 'lige ba'wichimi, me'linálíga. Na'temápuaká ramué. Gu'írowaká ramué 'la umubásaká mué.
23 'Lige Esúsika anele:
—¿Mueka chonigá anéché «'la umubásiká mué»? Mué 'la bijchígasaká 'la umébame ko ne, 'la umubámala ne.
24 Alué towí o'nólaka anile:
—Ne 'la bijchigi 'la umébame ko mué. Tabilé we'ká namo ne. Gu'írowaká ne napurigá abé 'la bijchígimala ne uché rajpé 'la umébame ko mué.
25 Napu'lige Esusi etea namó mochíbachi ralámuli alemi napu ilile, anele alué chátiri alawá alué towichi ajtígame:
—Mué 'sile najkacholo newá ye towí. Mué 'sile tabilé ra'íchame newá ye towí. ¡Ma'chini, tabilé siné uché bajkibóaká ye towichi! —anele Esusi.
26 'Ma ma'chínamia alué chátiri alawá, a'wágame sinale 'lige gajpalaka rekárale alué towí ronuega chu'ega, 'lige ma'chínale, wijchí rekábasa a'rele napurigá mukúgame neraga alué towí.
'Lige ralámulika anile alué towí etega:
—¡'Ma mukúgame ju!
27 A'liko Esusi cha'pile sekala, 'lige o'weti elale. Ajágame nile.
28 Napu'lige bilena galírale mochiga, Esusi 'yuga járomeka rukele alué Esusi:
—¿Chonigá tabilé gainárupeché ramueka ma'chí 'pa alué chátiri alawá?
29 'Lige Esúsika nejele:
—Napu'lige ma'chí 'pa bilé chátiri alawá bilé ralámulichi ajtígame, 'we a'lá na'tawa Onorúgame 'yuga 'lige iwérali tánisa a'lige kulí gainámala 'emi ma'chí pa alieti alawá. Tabilé tánisa 'emi iwérali Onorúgame, tabilé umubámala 'emi —anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi uchéchigo siné aníligo me'liboli ko 'lige ku ajánimili ko

30 A'kinana simile Esusi 'lige bo'né 'yuga járome. Simíbale alé ejiro Galilea anilichi. 'Lige Esusi tabilé najkile napurigá ralámuli Galilea ejperégame machimela alé mochigo alé Galilea alué Esusi 'lige 'yuga járome.
31 Alué Esusi bi'neli asinálile beniria bo'né 'yuga járome, 'lige regá anele:
—Napu ju Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga 'ma cha'piboli ju pe 'wemi 'lige 'ma me'liboli ju. Me'lisuga, pe bakiá rawé kachi ku ajánamala. (Alué Esúsika pe bo'né olagá anime ke anile.)
32 Alué Esusi 'yuga járomeka tabilé námale napu anile Esusi. Majale rukegá. A'kinana Esusi 'yuga járome boichimi 'yéniga ra'íchale a'boi:
—¿Chieri 'nalina abé Wa'lula júpué ramué? —anile.
33 Napu'lige sebasa we'ká riógachi Kapernaumi anilichi mo'ile pachá galírale napu che'labámili nile 'lige Esúsika rukele alué bo'né 'yuga járome:
—¿Tachiri choniae 'emi boichika 'yénaga?
34 'Lige alué Esusi 'yuga járome ka tabilé nejele machíligame ayomio Esusi.
35 'Liko asíbale Esusi, 'lige bayele alué makué oká bo'né Esusi 'yuga járome 'lige anele:
—Wa'lula nínilisiká, gu'írimili júkuru suwábaga ralámuli. Tabilé bo'nepi na'temámili júkuru.
36 A'lige Esusi mutule bilé ta towí 'lige anele alué makué oká rió:
37 —'Emi napu 'we a'lá niraga eté bilé ta towí 'la ne'chí oyériga, 'liko 'we a'lá nirame ju ne'chí. 'Emi ne'chí nirasa 'liko 'la nirame ju Onorúgame, alué napu júlale ne'chí —alarigá anile Esusi.
38 'Lige alué Juani, napu Esusi 'yuga ilírome nile, anele Esusi:

—Mué Wa'lula, alé 'mi ajtí bilé rió 'we buyáname u'kuchí remónisi alawala ralámulichi mochígame regá anigá: «Esusi a'walílate buyasa 'la képá 'emi chátiri alawá, yati buyasi, a'rewa ye rió.» 'Lige ramueka sulírururu, pecha ramué 'yuga oyame kame alué rió.

39 'Liko Esúsika anele:

—Tabilé che anétéliko. Bilé rió buyáname chátiri alawá regá anigá: «Esusi a'walílate buyasa 'la képá 'emi chátiri alawá», bilé rió alarigá nóchame ka 'we a'lá ra'ichámala ne'chí olagá.

40 Ralámuli tabilé saíla nisa ramué, ramué gompaniérola kéré.

41 Bilé rió rekó pe bilé alabá ba'wí 'yae 'emi ne'chí oyérame kóriká, 'liko Onorúgame 'la semati raweli 'yámala alué rió.

42 › Bilé rió resiti 'nátili 'yame bilé ta towí kulí benime Onorúgame nila ra'íchili, abé 'la nímala si'lika mukusá ba'ichí rojkógachi pásiga majtá golótiga.

43 Mué 'we cha 'sisa mué bo'né sekálate, 'ma rejpunawa alué seká. Abé a'lá nímala Onorúgame e'wilia tabilé sekega, tase simiá oká sekega o'wékana jiérnochi alé napu tabilé siné cho'ime ju na'í.

44 Alé alué kuchili tabilé siné a'rémili ju ralámuli sa'pala go'yá. 'Lige alé nabí rajame ju na'í. Tabilé siné cho'ime ju.†

45 Mué resí 'sika enasa mué ronólate, rejpunawa ronola. Abé a'lá ju Onorúgame e'wilia tabilé ronega, tase simiá re'lé jiérnochi oká ronega.

46 Alé alué kuchili tabilé siné a'reme ju ralámuli sa'pala go'yá. 'Lige alé nabí rajame ju na'í. Tabilé siné cho'ime ju.

47 Mué 'we chátiri na'tasa chátiri etega, ma'chí buinawa alué busí. Abé a'lá nímala Onorúgame e'wilia tabilé busega, tase simiá re'lé jiérnochi oká busega,‡

48 alé napu alué kuchili tabilé siné a'reme ju ralámuli sa'pala go'yá. 'Lige alé nabí rajame ju na'í. Tabilé siné cho'ime ju.

49 › Apiépiri ralámuli ne'chí najátasaká resí ikimela. Alué resí ikiame ju napurigá oná.

50 Oná 'we a'lá ju 'la ajkabasa go'ame. Tabilé ajkabasa go'ame, pe tabilé 'la ajkabame ju alué oná.§ Alarigá ju alué resí ikiame napurigá oná. Alué resí ikiame 'la gu'írame nisa ralámuli 'we a'lá 'nata Onorúgame 'yuga a'liko napurigá oná 'la ajkabame alarigá ju. Alué resí ikiame tabilé gu'írome nísaká alué ralámuli 'we a'lá 'nata Onorúgame 'yuga, a'liko tabilé 'la ju. 'Liko alué resí ikiame ju napurigá oná tabilé ajkabame. Tase we'kuawa alué resí ikiame gu'írome ko Onorúgame si na'talia 'liko 'we ganíliga ejperélamala 'emi suwábaga.

10

Jena ruwimela Esusi rejcholi ruyéligo suwábaga alué ralámuli newíkame napurigá tabilé rojámala

† **9:44** E'nesi Isaías 66:24. ‡ **9:47** Bersíkulo 44 'lige 46 tabilé uchú alué 'we 'ya osirúgime osilichi.

§ **9:50** Onaka abiena unilime ju 'yowa. Abiena unilime ju napurigá tabilé bikimela sa'pá. Abiena unilime ju napurigá bi'wewa jiero. Abiena unilime ju telsante niraga. Abiena uneme nile alué ralámuli ebreo napu'lige Onorúgame kógime nile go'ame ruigá Onorúgame tabilé siné chajkena ilíbame ju, nabí 'we a'lá sébali olame ju napu aní bo'né.

1 Alé Kapernaumi asigá, simile alé bilena alé a'bé bakochi Jorani anilichi,
aleka napu ma'chíname ju alué rayénali napu Jurea anilime nílechigó na-
purigá alué ejiro Jurea anilime.* Nabí rawé we'ká ralámuli napaíle. 'Lige
Esúsika benírale rejcholi alué ralámuli. Alarigá 'sime nile.
2 'Lige alé jsile bariseo pe rukemia chonirá Esusi. 'Lige rukele:
—¿'La ju bilé rió mukí a'rea newíkame?
3 'Lige Esúsika rukele:
—¿Tachiri rejcholi nejile ko alué rió Moisesi 'ya? —rukele Esusi.
4 'Lige alué barisé oka anile:
—Moisesi anile 'la ko bilé mukí a'rilía, bilé apeli 'yásiká regá anime: «Jípesí
'ma tabilé napaíka ejperélamala napugiti 'ma rojágame kame ye oká ralámuli,
'ma tabilé newíkame», anime nísaká alué apeli.
5 Esúsika anele:
—Ralámuli cha nokame kame. Alekeri Moisesi benírele alué rejcholi.
6 'Ya bajchabé Onorúgame tabilé benírele alué rejcholi. Onorúgame nila
ra'íchili regá aní: «Napu'lige Onorúgame newale gawí, newale bilé rió, 'lige bilé
mukí.»
7 Alekeri newime ju 'lige waná galírime ju,
8 'lige napuíka okome ju. Alésíko napurigá bi'lepi ralámuli 'nátame nímala
okaka,
9 'lige Onorúgame tabilé najkí napurigá rojanawa napu bo'né napabule.
10 Abé alí, napu'lige galírale mochiga, alué Esusi 'yuga járome ka rukele
Esusi:
—¿Chonime ke napu mué ruyá anié kulipi?
11 'Lige Esúsika nejele:
—Bilé rió mukí a'resa, uché bilé mukí rewame ju, tabilé 'la ju alué 'nátili.
12 Abiena 'we resítiri ju ala'simía bilé mukí rió a'resa uché bilé rió rewisá,
tabilé 'la ju alué 'nátili. 'We resítiri ju ala'simía.

Jena ruwimela Esusi tániligo Onorúgame napurigá gu'írimala 'kuchi

13 Ralámulika u'kuchí 'kuchi a'pile alemi alué Esusi napurigá cha'pimela
sekate. Napu a'lige machisá alué 'yuga járome, ne'óchale alué ralámuli
u'kuchítiri.
14 Esúsika ayole alué Esusi 'yuga járome 'yuga. Anele:
—Tase che anewa, a'rewa 'nalina napurigá jeka smela alué u'kuchítiri.
'Emi alué u'kuchítiri etega, benimela 'emi Onorúgame e'wiga. Suwábaga
ralámuli napu 'we a'lá e'wame ju napurigá ye u'kuchítiri, alueka 'we a'lá
nulalíame ju sulachí Onorúgamete.
15 Neka 'we a'lá bijchiga aní. 'Emi tabilé e'wisa Onorúgame napurigá
nokame ju ye u'kuchítiri, tabilé siné ganíliga e'yénamala 'emi Onorúgame
'yuga. Napurigá bilé u'tátiri 'we yati e'wime Onorúgame, a'chigóriga nímili
júkuru 'émichigó napurigá alué u'tátiri 'la yati e'wime Onorúgame.
16 A'lige alué Esusi mutule alué u'kuchítiri 'lige mo'ola nochale 'lige tánale
Onorúgame napurigá repúmala.

Jena ruwimela bilé rió 'we nígame tabilé oyéraniligo Esusi

17 Bilé rawé Esusi enale simiá, 'lige bilé rió nawá 'we 'maga, 'lige
chokóbasiga ilíbale alé o'wemi napu Esusi iligé. 'Lige alué rió anele alué Esusi:

* **10:1** Jaréchigo aní simáriligo alé ejiro Jurea 'lige bajuníligo alé bakochi Jorani anilime.

—Mué 'we a'lá benírame, ¿tachiri chu'simía 'la ju napurigá bejtélamala ne 'pa rewagachi nabí? —anile alué rió.
18 'Lige Esúsika anele:
—¿Chonigá aníché mué: «'We a'lá benírame»? Pe bi'neli Onorúgame ju 'we a'lá benírame.
19 'La machí mué napu Onorúgame nulale. Regá nulale Onorúgame: «Tabilé me'liboa ralámuli, tabilé chigowa aminami, tabilé se'nú mukí 'yuga gojchiboa, tabilé 'yega ra'icháwaká, tase bujewa bilé rió tábiri o'ká enágame 'yégiga, 'la niraga etewa mué o'nola 'lige mué eyela» —alarigá anele Esusi.
20 'Lige alué rioka anile a'lige:
—Neka 'we a'lá sébali olá suwábaga alué nulalí u'tá ka jipe abiena si.
21 'Lige Esúsika 'we na'temale, 'lige anele:
—Aba bilé tábiri rokáré. Bilé tábiri tabilé 'cho 'la sébali olá mué. Simigá ralinéwaká suwábaga alué mué nila tábiri, 'lige kógiwaká alué enomí alué ralámuli tabilé nígame. 'Lige ne'chí najátawa. Alarigáká 'la narémala mué semati raweli 'pa rewagachi.
22 'Liko alué rió kilí ilíbale, seweka simiá kíbale cha we'ká tábiri nígame níligame. Tabilé ralinénele bo'né nila.
23 'Liko Esusi e'néniga bo'né 'yuga járome, anele:
—We'ká alué ralámuli 'we nígame we'ká e'karúgame tabilé elime ju napurigá Onorúgamete nulewa sulachí. Pe napurigá a'boi 'nata, pe alarigá 'la sébili nirá.
24 'Lige alué Esusi 'yuga járome ka lale: «¿Chonigá aníché Esusi alaniá?» 'Lige Esúsika anele uchéchigo siné:
—We'ká ralámuli napu 'we 'nátame ju we'ká e'karúgame niga asinálime, tabilé najkime ju napurigá Onorúgamete nulewa sulachí.
25 We'ká rió we'ká bukégame akasí, chibátiri, bo'átiri, tabilé nélé Onorúgame. Bo'né bi'neli 'nata. 'We nóchili olámala alué rió napurigá lisensia 'yámala Onorúgame napurigá Onorúgame nulémala.†
26 'Lige akisá alué Esusi 'yuga járome, tabilé inámole. 'Lige anile a'bopi:
—¿Chieri 'la sebámalawé alé rewagachi?
27 'Lige Esúsika e'néniga anele:
—Bilé rió bo'né 'nátaga tabilé sebámala rewagachi. Onorúgameka 'la nejkúrime ju, alarigáká 'la sebawa rewagachi.
28 A'lige Pégroka anele:
—Ramueka suwábaga tábiri a'réruché mué 'yuga e'yénimia —anile Pegro.
29 'Lige Esúsika anele:
—Apiépiri rió a'resa galí, rejimátiri, o'nólatiri, eyélatiri, 'kúchitiri, gawítiri, ne 'yuga e'yénimia, benírimia ralámuli Onorúgame nila ra'ích ili,
30 Onorúgame wa'lú ganílili 'yámala. 'We ganílimala alué ralámuli Onorúgame oyérame 'yuga. Abiena 'we resí olawa 'lige resí anewa cha nokame ralámulite. 'Lige mukusá 'pa rewagachi asiméleké nabí.
31 Alué napu bajchá ilinálime ju, alueka pe guwana juláwili ju. 'Lige alué 'we guwana ilígame, alueka 'mi bajchá eláwili ju.

Jena ruwimela uchéchigo siné aníligo Esusi 'ma me'liboli ko 'ma baisá nile alésíko alaniá Esusi

† **10:25** Esúsika regá anile: —'We nóchali olámala bilé rió we'ká bukégame ajágame napurigá lisensia 'yámala Onorúgamete nulelia. Abé 'la tabilé nóchali olámala bilé kameyo bilena wejchá ewalachi simiria.

32 E'yénale bowesia Rusaleni simiba. Esusi bajchá enale. 'Lige alué we'ká
oyérameka nujubami 'yénale, 'lige regá na'tasia e'yénale: «¡Esúsika 'la tabilé
majanti!» napugiti Esúsika abirigá alemi Rusaleni simiá enáligime rekó
machié me'liboli ko alé Rusaleni. Uchéchigo jaré napu abé guwana e'yénale
'we majale. 'Lige Esúsika waná bi'neli o'tole alué makué oká rió bo'né 'yuga
járome.
33 'Lige regá anele:
—Ramueka 'a e'nárukuru Rusaleni simiba. Alué napu ju Onorúgamete
julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga 'ma cha'piboli ju, 'lige 'ma
o'toboli ju napu mochí alué e'wélala balé 'lige alué Moisesi nila nulalí
beníriame. Alué e'wélala o'tomela a'miná uchéchigo bilena e'sena ralámuli
mochígichi napu tabilé jurío ju napurigá alemi me'liboa.
34 'Lige tabilé 'cho me'á, alué ralámuli 'we gawélimala 'lige a'kachípamala
'lige wejpisópua, 'lige me'liboli ju. Mukusá pe bakiá rawé kachi ku ajánamala
—anile Esusi.

Jena ruwimela Jakobo (Santiago) 'lige Juani tánaligo nóchali Esusi

35 A'lige Jakobo, 'lige Juani, Sebereo 'kúchila,
36 a'bemi simíbale Esusi ajtígachi 'lige anele:
—Mué beníriame, pe rekó, nóchali 'yáwaká ramué.
37 —¿Tachiri nóchali najkiá 'emi? —rukele Esusi.
—Napu'lige mué wa'lula selígame asibasa, ramueka a'naguka mochíwaká
mué ajtígichi napurigá e'sélikame u'kuchípala nímala ramué, bilé wajtoná, bilé
o'iná.
38 'Lige Esusi anele:
—'Emi tabilé machí aliena nóchali ko. ¿'Lacha anachasa júkó 'emi ne'chí
'yuga? ¿'Lacha anachámala 'emi resí ikiá napurigá ne resí ikimela?
39 —Abiena 'la anachámaleké —nejele Akobo 'lige Juani.
—Bijchiá resí ikimela 'emi. Me'liboa ne. Abiena me'liboa 'emi.
40 Tabilé ne 'símala a'naguka e'wélala mochía 'emi. Pe Onorúgameka 'la
machí chieri mochiamio napurigá nochámala alué nóchali —anile Esusi.
41 Uché jaré Esusi 'yuga járome machile nóchali táligo, alekeri na'áwale. 'Lige
Esusi bayele suwábaga alué makué oká bo'né 'yuga járome,
42 'lige anele:
—'Emi 'la machíguru napu ekí e'wélala 'we riólame ka, 'lige 'we iwégame nu-
lame ka, napuchibi olagá ralámuli, 'lige alué e'sélikame u'kuchípala a'chigóriga
nulame ju.
43 'Emi tabilé alarigá nulámili júkuru.
44 Alué abé wa'lula nínilisi ka, gu'írimili júkuru uché jaré ralámuli, tabilé
rióliga, napurigá nóchame neraga.
45 Alué Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga tabilé
nawápá napurigá gu'íriwa ralámulite. Alueka nawákuru gu'írimia uché jaré
ralámuli, alué bo'nepi mukugá buinamia chátiri bowechi we'ká ralámuli.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió tabilé ma'chílime

46 A'lige sébale we'ká riógichi Jerikó anilichi. Napu'lige Esusi 'ma simichi
alé Jerikó yéniga alué bo'né 'yuga járome si, 'lige we'ká ralámuli napu Kaper-
naúmika si 'yénale, 'lige alemi boichimi asale bilé rió tabilé ma'chílime,
Bartimeo anilime (Bartimeo aniáká Timeo inolá aniame ju). Alé asale boichí
suwemi enomí taa.

47 Napu a'lige alué tabilé ma'chílime machisá Esusi Nasareta bejtégame
a'bemi enegó, a'wágame ra'íchaga bayele regá anigá:
—¡Mué Esusi, Rabí rijimala, Rabí 'we 'ya ajtígame, pe rekó na'temápuaká
ne'chí! —anile.
48 We'kaka sulile alanichi napurigá tabilé aminabi a'wágame ra'ichámala.
'Lige alué rioka tabilé e'wale. Aminabi anile rekó sulílie:
—¡Mué Esusi, Rabí rijimala, alué rabí napu 'we 'ya asale, pe rekó,
na'temápogó ne! —anele.
49 Akisá yati kilí ilíbale Esusi, 'lige anile:
—Jeka bayéwagó.
'Lige alué Esusi 'yuga járomeka simíbale bayemia. 'Lige anele nawiga:
—Tase chéláwa. 'Mi siméra mué. Esusi repá 'naka.
50 'Liko alué rió tabilé ma'chílime alué gemá wijchí pasa, iwégame o'pochile,
'lige simile alé napu Esusi ilile.
51 Esúsika rukele:
—¿Tachiri najkí mué?
'Lige alué tabilé ma'chílimeka nejele:
—Mué benírіame, najkí ne napurigá ne'chí 'yómala mué napurigá 'la
ma'chílimala ne ku.
52 Esúsika anele:
—Simigá ku mué bejtélachi. Sa'wíkuru mué, 'la bijchígiligame mué 'la
sa'wame ko ne —anele.
Yati 'la ma'chílile alué tabilé ma'chílime. 'Lige tabiléchigo simíleko galírale,
pe simile alemi guwánami napu we'ká raláмuli 'yénale.

11

Jena ruwimela raláмuli e'wele ra'íchaga aníligo Wa'lula ko Esusi

1 Napu'lige 'ma amulí seba 'yéniga alé Rusaleni alué Esusi 'lige gom-
paniérola jábale alé Olibo rewégichi rabó re'leberi, alé napu okaná we'ká
riógachi nile, bilena Be'tagé 'lige uché bilena Betania rewégachi.
2 'Lige Esúsika anele oká alué bo'né 'yuga járome:
—Simíbaga alé 'mi we'ká riógachi, 'mi alé napu ma'chigá ju, 'lige alé riógichi
sebasa, 'emi etémala bilé bulito u'tá chériga chujkúgame tabilé 'cho asilime.
'Lige 'ma su'panasa jeka o'tobóaká baníriga.
3 'Lige bilé rió rukisá chonigá su'panalio alué bulito, yati anewa: «Alué
Wa'lula najkí napurigá tanewa ye bulito, pe yati ku ronolawa ramué», anile
Esusi.
4 'Liko alué oká rió Esusi 'yuga járome yati simíbale 'lige alé bilénami riógichi
sebasa etele bilé bulito u'tá chériga chujkúgame bilé o'tónachi alé a'bé yochi
galírale, 'lige su'pánale.
5 'Lige jaré rió jale alé 'lige bilé alué rió alemi ajtígame rukele:
—¿Chonigá su'panaru alué bulito?
6 'Liko alué Esúsite julárigame ruyele 'la sébili napurigá anélige Esusi. 'Liko
alué rió rukeme yati 'la elile napurigá 'la o'tomela.
7 Alésíko yati o'tole alué bulito napu alé Esusi ajtile. 'Lige alué a'pasa alué
bulito, bujale alué i'weli o'pacha a'boi o'páchala 'lige pérale alué bulito, 'lige
Esúsika yati asele alué bulito, 'lige asigá simile.

8 'Lige we'ká ralámuli pésiga 'yénale boichimi a'boi o'páchala i'weli, 'lige
alué bulito alemi amóbami simírole, 'lige jaréchigo sa'ó sawala ro'asia e'yénale
alemi boichimi.
9 Suwábaga ralámuli guwánami 'yénigame 'lige bajchabemi 'yénigame 'we
ra'sálásia 'yénale regá anisia:
—¡Wa'lula ju Onorúgame! ¡'We a'lá semá 'sime ju alué Onorúgamete
julárigame!
10 ¡Onorúgame 'ma a'lá nulémala ralámuli! ¡'Ma nawá alué Rabí rijimala!
¡Suwábaga 'we semátiri nímala!*
11 Alarigá bajkile Esusi alé we'ká riógichi Rusaleni anilichi aleké bulito
asigá 'lige re'kile bulítochi 'lige re'kisa bajkile abé pachami alé wa'lú re'obá
ilígichi ra'pichí, 'lige 'we a'lá e'nesa bochígimi alé ra'pichí, 'ma simile alé
Betania rewégichi ta'mé we'ká riógachi,† 'ma 'we alí níligame amulí chónachi,
alué makué oká rió 'yuga simile bo'né 'yuga járome.

Jena ruwimela Esusi 'we ená anegá ne'óchaligo bilé chuná napu tabilé rakeme nile

12 Melénala be'á 'ma simíbale alé Betania mochige, 'lige boichimi e'yéniga
'we e'lowile Esusi.
13 'Lige etele bilé chuná alemi ilígame boichimi a'bemi 'lige Esúsika yati
simile e'nemia pala rakégame ka alué chuná, tabilé rakega ilile alué chuná, pe
'we a'lá sawega ilile, tabilé 'cho sébale raweli napu rakeme nile alué chuná.»‡
14 'Liko Esúsika anele alué chuná:
—Tabilé siné go'mela ralámuli mué chuná rakala, 'máchigo tabilé siné
rakémili kame mué —anele.
'Lige alué Esusi 'yuga járomeka akele alanichi Esusi.

Jena ruwimela Esusi 'ma mabúligo alué ralineme ralámuli alé wa'lú re'obachi ra'pichí mochígame

15 A'lige sebasa ku alé Rusaleni, Esusi bajkile alé wa'lú re'obachi ra'pichí,
'lige chojkile buyana alué ralámuli napu ekí ralinea jale 'lige tábiri alé ra'pichí,
'ma re'nubuga 'lule suwábaga mesa napu enomí nakulílichi nile, 'lige mutuka
'ma re'nubule chulugí baloma ralinélime wakali.
16 Tabilé a'rele napurigá alemi ra'pichí mochiámala ra'lánaga we'ká
e'karúgame tábiri ralinélime.
17 'Lige alué e'karúgame tábiri rujsuna 'lige gajuna 'we ruyele Onorúgame
nila ra'íchili. Regá anele:
—¿Tacha machí 'emi regá anime chujkugó alé osilichi napu Onorúgame nila
ra'íchili chujkú? Regá anime chujkúché: «Ne galílaká uneme nímala suwábaga
ralámuli jena gawichí ejperégame napurigá ra'ichámala Onorúgame 'yuga 'lige
napurigá iwérali tánamala.§ Alarigá aní Onorúgame nila ra'íchili. 'Émika
unéguru ye re'obá Onorúgame galila napurigá pe bilé resó pe chigórigame
resola niraga, tabilé 'la nirá 'emi —anele.*

---

* **11:10** E'nesi Salmos 118:25-26. † **11:11** Rusalénika 'we we'ká riógame nile, 'lige Betániaká ta'mé 'we we'ká riógame nile. ‡ **11:13** Alé Israeli alué chuná bajchá rakeme ju marso mechá napu'lige 'yame ju chuná sawala. 'Lige abiena rakeme ju abé nujubame. Tabilé rakésaká napu'lige 'yame ju sawala, tabilé rakémili nile abé nujubapi. Siné kachi Esusi anile alué chuná ju napurigá alué bariseo. Bariséoka 'we a'ká ralámuli káré nobi tabiléchigo a'ká ralámuli nílekó. Alué bariseo nile napurigá alué chuná napu 'we rakéganti káréle 'we sawega ilígame nobi tabilé rakégame níliko. § **11:17** E'nesi Isaías 56:7. * **11:17** E'nesi Jeremías 7:11.

18 'Lige alué e'wélala balé abiena alué Moisesi nila nulalí benírіame akele
alanichi alué Esusi 'lige chojkile 'nata churigá 'la nítikó me'liá alué Esusi.
Me'linálile 'lige 'nátale majaga «we'ká ralámuli alué rió oyera.» 'Lige tabilé
chérigá me'ale alué Esusi napugiti 'we majáligime alué ralámuli, cha we'ká
níligame alué ralámuli alemi jágame 'we a'lá 'nátaga gepua alué Esusi benírachi
alué rejcholi.
19 'Ma alí 'ma chónachi simile Esusi bo'né 'yuga járome 'yuga. 'Ma simíbale
alé Rusaleni mochige.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ka napu'lige 'la bijchígisiga 'la a'walí nígame ko Onorúgame

20 Uché melénala be'á simíbale alé a'bemi alué chuná ilígichi 'lige etele alué
chuná 'ma wakígame chojkichí si, 'ma nawala 'yúriga wakíbale alué chuná.
21 'Lige Pegro nélále napu anile alué Esusi rapakónala. Regá anile Pegro:
—Mué Esusi Wa'lula, e'nérigo ye chuná napu mué ne'óchale 'we ená anigá
rapako, 'ma wakile.
22 'Lige Esúsika nejele 'lige regá anele:
—Aka 'we a'lá bijchígiwaguru 'la wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame.
23 Neka 'we a'lá bijchiga aní, 'emi nulesa ye gawí Olibo anilime 'liko 'la
simela 'mi mejká wa'lú ba'wí ilígichi napu e'wele barko e'yéname ju, 'lige 'we
a'lá bijchígiga anesa 'emi 'we a'lá nejkúromio Onorúgame bo'né a'walílate, 'liko
Onorúgame 'la nejkúromala, 'liko 'la simela ye gawí 'mi wa'lú ba'wí ilígichi.
24 Apiépiri tábiri 'la nejkúromala Onorúgame 'la bijchiá bijchígiga tánasaká
mué alué nejkúrili.
25-26 Napu'lige Onorúgame 'yuga ra'íchachi mué, 'la e'kawa apiépiri ralámuli
alué napu 'we resí 'sika ilírome nile mué 'yuga. Mué 'la e'kásaká alué rió 'liko
Onorúgame 'la e'kámalachigó mué napu'lige iwérili tánichi mué. Mué tabilé
e'kásaká 'liko alué Onorúgame rewagachi ajtígame tabilé e'kámalachigó —anile
Esusi.

Jena ruwimela e'wélala rukéligo Esusi chonigá buyánaligo alué ralámuli alé wa'lú re'obachi ra'pichí mochígame ralinea

27 'Lige ku sébale alé Rusaleni, 'lige alemi wa'lú re'obá ilígichi ra'pichí
eyénachi alué Esusi, yati alemi jsile alué e'wélala balé, abiena alué Moisesi
nila nulalí benírіame, 'lige alué ralámuli jurío nuleme.
28 'Lige anele:
—Mué Esusi, ¿tachiri najtékame nóchali nígame ju mué? ¿Chiérite ajcharu
mué napurigá Wa'lula nulame nímala mué? ¿Tachiri gite buyánaché mué
ralámuli wa'lú re'obá ra'pichí mochígame ralinea?
29 'Lige Esúsika anele:
—Ne abiénachigó rukimela bilé ra'íchili, 'la ma'chígame nejiáwaká, 'lige 'la
ma'chígame nejiásaká 'emi ne 'la ruwimela chonigá tachiri gite buyánigo ne
ralámuli jena ra'pichí mochígame ralinea. Nejiásibá:
30 ¿Chieri júlaliga Juani ralámuli rewarániliga? ¿Onorúgame o pe ralámuli?
31 A'liko alué e'wélala o'maka chojkile ra'icha a'bopi rukegá, regá anile:
—¿Churigá nejiawa? «Onorúgame júlale», anisúká 'liko animela alué Esusi,
32 «'Liko ¿chonigá ta bijchígirupaché 'emi napu anié Juani?» animela alué
Esusi. «Aka pe ralámuli nulélechе», anisúká, alué ralámuli jena ra'pichí
mochígame 'we ayómala ramué 'yuga, 'wéchigo 'la bijchígiligame o'maka
ralámuli 'we 'la Onorúgamete julárigame níligo alué Juani.

33 A'lígeko regá anile alué ralámuli Esusi olagá:
—Tabilé machiáwé chiérite julárigame níligo alué Juani ralámuli rewarániliga.
'Liko Esusi anile:
—Néchigó tabilé ruwiméla chigó tachiri gite buyánigo ne suwábaga ralámuli jena ra'pichí ye wa'lú re'obachi mochígame ralinea.

12

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chonokáligo alué we'ká banawá go'yáame rakeme tebume

1 'Lige chojkile Esusi regá anea alué ralámuli:
—Bilé rió 'yele we'lé alé bo'né gawílachi, 'lige we'lé echale we'ká banawá go'ame rakeme i'wilí anilime. Rejkolichi newale bilena i'pichí alé me'chomia alué banawá rakala napu'lige rakesa alué ba'wila ma'chí pamia, 'lige newale bilé galí re'pá ilígame napurigá alué tebume alé asagá tebúmala alué we'ká banawá rakeme.
› 'Lige owile jaré rió nóchame napurigá tebúmala, nasípasi meka alué banawá rakala, 'lige alué rió gawígameka simile bilénami mejkami.
2 Napu'lige sebasa rawé 'wíliame, alué gawígame 'naka júlale bilé piónila napurigá rojanámala nasípasi napu nachume nile alué rió gawígame.
3 Alué tebuka mochígameka tabilé nejínile 'lige 'ma cha'pile alué gawígame piónila alé nawachi, 'ma cho'nale 'lige 'ma kumi júlale 'we ejechasa. 'Liko alué rió 'ma kumi simile tabilé o'ká alué banawá rakala.
4 'Liko alué gawígame uchéchigo bilé piónila júlale, 'lige 'ma sébachi alué piónila alé 'mi 'ma che'wáliru mo'ola bajsibuga rejtete 'lige 'ma kumi juláliru ne'ochasa.
5 'Liko alué gawígame uchéchigo bilé piónila júlale, 'lige 'ma sébachi alué piónila yati me'líliru. Alarigá oláliru suwábaga napu ekí sísiame alemi napu júlale alué gawígame alé. Jaré 'we ejelígame a'rele 'lige jaré 'ma me'ale.
6 › Alésíko pe alué gawígame inolacho rejpile napu 'we a'lá eteme nile 'we a'lá galegá, 'lige abiena aluéchigó júlale mayega 'we a'lá niraga etemio. Regá 'nátale: «Yeka 'la niraga etémalaké ne inolá kame.» Napu'lige alué gawígame inolá sébachi 'mi alé alué banawá jágichi, 'lige anile alué a'boi tebúkame:
7 «Pe aluecho ju alué rió gawígame inolá, 'lige alué júkuru alué o'nola nila nachuámili ye gawí napu'lige o'nola mukusá, alekeri me'liboa, alarigá 'la ramué niga ejtebiwa ye gawí o'nola mukusá», anile.
8 'Lige cha'pisá 'ma me'ale 'lige 'ma pale i'rachi ma'chímana —anile Esusi.
9 'Lige abichilubi anile Esusi:
—¿Alésíko chu'símalawé alué gawígame? Alueka nawámala suwábaga me'limea alué tebume, 'lige uché jaré mochiámala tebútiga alé.
10 › ¿Tabiléchala machí 'emi napurigá aní alué osilí napu chujkú Onorúgame nila ra'íchili?
Alué rejté napu gawélile nóchame galí newame,
'lige alué rejteka abé a'lá ma'chínale alé chijtochi ajchalía.
11 Onorúgame bo'né alarigá elale.
'Lige ramué a'boi níriga 'we a'lá semáriga na'tawa
'lige 'we a'lá ganíliga mochiwa
'we a'lá semáriga nejkúrichi Onorúgame —anile Esusi.*

* **12:11** Esusi pe anime ke anile tabilé galegá etémili nile.

12 Alué e'wélala balé, abiena alué Moisesi nulalila benírіame, 'lige abiena
alué ralámuli jurío nuleme, abichilubi 'we me'linalia jale alué Esusi 'we a'lá
inámaka akéligime suwábaga alué e'wélala ne'óchiga aníligo alué Esusi alaniá,
iligá 'we majale cháchigo we'ká jáligame ralámuli alemi. Alésíko pe a'rele alué
Esusi 'lige 'ma simíbale, tabilé che olale.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame 'yalime ko napu Onorúgame 'yáwili ju

13 Alésíko alué e'wélala balé 'lige alué Moisesi nulalila benírіame, 'lige alué
e'wélala napu nuleme ju alué ralámuli jurío, júlale jaré bariseo 'lige jaré Erore
gompaniérola rukéniligа jaré ra'íchili pe machináliga chonirá Esusi.

14 'Lige alué bariseo 'lige alué Erore gompaniérola alemi sigá napu ajtile
alué Esusi. Regá rukele:

—Mué benírіame Onorúgame nila ra'íchili, suwábaga ramué 'we a'lá
machiaa 'we a'lá bijchiga anió mué suwábaga napu aní mué. Tabilé chéláme
ko mué napu aní uché jaré ralámuli. Rekó cha anichi ralámuli mueka abisibi
'we a'lá benírіame ju Onorúgame nila ra'íchili. Mueka tabilé 'yégali ra'íchili
benírіame ju. ¿Pala 'la ju nejilia alué enomí napu jena nejílime ju alué wa'lula
rey Sesar i'lime? ¿Tabiléchala?

15 Alué Esúsika 'we a'lá machile pe resítiri 'nátaga anió alué ralámuli,
machile pe resí olániligа anió Esusi alué ralámuli 'yégiga ra'íchanelega, 'lige
anile alué Esusi:

—¿Chonigá alaníbiché 'émika pe resí olániligа 'yégiga ra'íchaga? Aka jeka
a'pásigo bilé enomí.

16 'Liko alué bariseo 'lige jaré alué Erore gompaniérola yati a'pile bilé
enomí chijtúligame bewárigame alué Esusi, 'lige Esúsika rukele:

—¿Chieri mo'ola ju ye mo'ó jena enomichi ajtígame, 'lige chieri rewalá
chujkú ye enomichi?

'Liko alué barisé oka 'lige alué Erore gompaniérola anele:

—Pe alué Wa'lula Sesar.

17 'Liko Esúsika anile:

—Napu alué Wa'lula Sesar nila ju, alueka alué Wa'lula Sesar 'yáwaguru, 'lige
alué napu Onorúgame nila ju, alueka alué Onorúgame 'yáwaguru —anile Esusi.

'Lige alué barisé oka 'lige alué jaré Erore gompaniérola 'ma aminabi tabilé
che anele, 'ma uméraSiga Esúsite.

Jena ruwimela Esusi aníligo 'la rewagachi simíbame ko alué 'we a'lá a'ká ralámuli alawala napu'lige suwisá

18 Abiena jsile alemi alué saruseo anilime ralámuli, alué napu anime ju
tabilé sébame ko rewagachi alué suwígame, 'lige Esusi 'yuga ra'íchale pe'wera,
regá anele:

19 —Mué Esusi ralámuli benírіame, Moisesi a'rele bilé osilí 'we 'ya regá
anime: Bilé rió mukusá, 'lige a'resa mukí tabilé 'cho 'wesi 'kúchiga, 'liko alué
mukúgame bonila rewimeli ju alué mukí napurigá 'kúchigame nímala alué
mukí gunámakame alué mukúgame bonila 'yuga asigá, 'lige alué mukúgame
bonila 'kúchila o'chérisa napurigá alué mukúgame 'kúchila kárélamala —anele
alué ralámuli saruseo.

'Lige abiena regá anele:

20 —Sinéchigo mochile gichao ejtemali napu rejimá nile, 'lige alué wa'lula
ba'chila rewale mukí sineko, 'lige mukule ba'chila tabilé 'cho 'wesi 'kúchiga.

21 'Lige alué bonila rewale alué repola 'lige 'ma mukúlechigó tabilé 'cho
'wesi 'kúchiga,
22 'lige alué abé u'tabela rewale alué repola 'lige 'ma mukúlechigó tabilé
'cho 'wesi 'kúchigachigó. 'Lige alarigá ikile alué gichao napu chega rijimala
nile. Alarigá suwile suwábaga alué rijimá. Alué gichao ejtemali suwírisa,
mukule alué mukí —anile alué ralámuli saruseo.
'Lige alarigá anesa, 'lige regá rukele:
23 —Napu'lige alé rewagachi sebasa alué gichao ejtemali 'lige alué
mukí, aleka ¿chieri 'nalina upila nímalawé alué mukí napu alué gichao rió
gunámakame nile?
24 'Lige Esúsika nejele:
—Tabilé 'la námaka mochí 'emi tabilé 'la machí 'emi Onorúgame nila ra'íchili,
tabilé machí 'emi churigá ko Onorúgame a'walila.
25 Alué napu ekí seba rewagachi nibilé umugí nibilé riótiri newímala,
aleka suwábaga ralámuli napurigá santo ánjeli nímala, alué 'pa rewagachi
mochígame santo ánjeli.
26 Aka alué bo'né Moisesi osálige'é pe'kabi osilí napu ruwí rajá ilíligo alué
u'tá rojá, alé pe'kabi osilichi ruwí rewagachi simíbame ko ralámuli suwisá.
'Lige alé ruwí regá: «Ne ju Onorúgame 'lige Abraámi ne'chí oyérame ju, 'lige
Isaki 'lige Akobo», anime chujkúturu alé osilichi.†
27 Onorúgame níriká tabilé i'té suwígame. Suwábaga ajágame ju. 'Émika tabilé
machí.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tachiri ko alué nulalí rejcholi abé najtékame

28 Alemi nawale bilé alué napu Moisesi nila nulalí beníriame nile, alué
benírameka akea asale alieri benírachi Esusi, akea asale 'we a'lá nejechi alué
Esusi. 'Lige alué benírameka regá rukele alué Esusi:
—¿Tachiri júkó alué nulalí 'we najtékame?
29 'Lige Esúsika nejele:
—Alué 'we najtékame nulalí regá anime júché: «'Emi ralámuli israelita, 'we
a'lá 'nátaga gepúwaká ye ra'íchili. Bi'lepi ju Onorúgame abé Wa'lula. Tabilé
'wesi i'té uché bilé.
30 O'maka 'we galewa Onorúgame, 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga Onorúgame
'yuga.» Alué ju 'we najtékame nulalí rejcholi. 'Lige uché bilé nulalí rejcholi
regá anime júché:
31 «Napurigá galé 'emi a'boi alawala, alarigá galewa uché jaré ralámuli.» Ye
oká nulalí rejcholi 'we najtékame ju. Tabilé i'té uché bilé nulalí abé najtékame
—anile alué Esusi.
32 'Liko alué benírameka regá anile:
—'We a'lá ju napurigá aní mué, 'we a'lá bijchiga aníbá mué bi'lepi ko
Onorúgame, 'lige tabilé 'wesi i'tego uché bilé Onorúgame. Abiena 'we a'lá ju
napu aní mué, regá aniá:
33 «O'maka 'we galewa Onorúgame, 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga Onorúgame 'yuga.
Napurigá galé 'emi a'boi alawala alarigá galewa uché jaré ralámuli.» 'We
a'lá ju napurigá aní mué alarigá olásiká 'we a'lá ganíliga asimeo Onorúgame.
Onorúgame níriká pecha 'me najtékame kéréko go'ame kógilia napu ju senteno
'lige ri'ligó 'lige baní 'lige me'liá ajágame napu ju akasí, bo'á, 'lige chibá

† **12:26** E'nesi Éxodo 3:1-6.

e'kósimia alé amoba napu e'kósilime ju ajágame mayega 'we a'lá nejkúrimio Onorúgame alarigá oláskiká —anile alué benírame.
34 'Liko Esúsika akisá 'we a'lá machigá ra'íchachi alué Moisesi nila nulalí benírame, regá anele:
—Amulí 'we a'lá elí mué Onorúgame napurigá alué Onorúgamete nulalime nímala mué alawálachi —anele.
'Lige alésíko 'ma ta'wesi aminabi rukele.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo nóchali 'yárigame ko Onorúgamete

35 Esusi alemi ilile alé wa'lú re'obachi ra'pichí ralámuli beniria Onorúgame nila rejcholi. 'Lige Esusi regá rukele alué ralámuli napu jale alemi gepua:
—¿Chonigá aníché alué napu Moisesi nila nulalí benírame ju ralámuli, pe Rabí inolá ko alué Kristo?
36 Aka aba alué bo'né Rabí anílechés 'ya, 'lige Onorúgame Alawala gu'írile:
Alué Wa'lula (Kristo) ne'chí nuleme ju.
'Lige Onorúgame anele alué Wa'lula:
«Jena asá wajtoná napusí neyuro ne mué saíla 'yuga.»
37 Rabí «Wa'lula» aneme ju 'lige ¿'lacha Rabí inolá nímalawé alué Wa'lula?
'Lige alué ralámulika 'we a'lá gepua jale 'we ra'sálagá.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ka bilé ralámuli gunarume

38 'Lige Esúsika abichilubi 'we benírile alué we'ká ralámuli, regá anile:
—'Emi suwábaga ralámuli tase 'yuga e'yénawa alué we'ká ralámuli Moisesi nila nulalí benírame, alueka 'we riólame ju i'weli o'páchaga e'yénaga, 'lige 'we najkime ju napurigá 'we a'lá niraga repóriwa alemi we'ká riógichi.
39 'Lige mochínilime ju alé napu mochime ju alué abé najtékame ralámuli alé pachá u'kuchí re'obachi «sinagoga» anilime. 'Lige mochínilime ju go'ame go'mea napu mochime ju ralámuli abé najtékame napu'lige piesta nerúgichi.
40 'Lige we'lisi jame ju iwérali tania Onorúgame alé re'obachi napurigá pe a'boi najkime ju napurigá suwábaga ralámuli machimela. 'We a'lá 'nátaga, alué Moisesi nila nulalí benírame 'ma bujeme ju galí alué umugí gunámakame. Alueka abéchigo wa'lú gastigo narémalagó.

Jena ruwimela bilé mukí gunámakame nejíligo re'obachi suwábaga enomí napu nígame nile

41 Esusi alé re'obachi asagá kilí a'bé napu gajoni bo'ile enomí mochígame, alé etele Esusi we'ká rió 'we inígame enomí mochichi alé gajónichi.
42 Abiena etele bilé mukí gunámakame mochichi oká enomí ejchirúligame 'we pee najteme.
43 'Liko alué Esusi bayele alué bo'né 'yuga járome, 'lige anele:
—'La bijchiá ye mukí gunámakame 'we resítiri tabilé we'ká enomí mochíkuru enomí pe napu ekí nígame nílige. Onorúgame níriká abé najtékame ju napurigá 'sile alué mukí me'tagá alué ralámuli 'we enomígame,
44 napugiti suwábaga ralámuli 'we enomígameka nejime ju enomí pe rasírigame, 'lige ye mukika 'ma nejíkuru suwábaga napu ekí nígame nílige, go'ame raliméleké aleké enomite. Tabilé nígame nile uchérajpé —anile Esusi.

13

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'ma gajumio alué wa'lú re'obá Onorúgame galila

1 Napu'lige ma'chínasa Esusi alé ra'pichí wa'lú re'obachi, bilé alué 'yuga
eyéname anele:
—E'né mué, ramué beníriame, ¡chiena 'la e'wele rejtete newáriliga ye re'obá,
'lige chiena 'la wa'lú re'obá newáliru, 'we semátiri!
2 'Lige Esúsika nejele regá anigá:
—Júwé, 'we semati júke'é, nobi 'máchigo gajunáwili júkó bilé rawé, suwábaga
ye rejté napu eté 'emi ye wa'lú re'obá newárigime wijchí mochímala gajuga.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá nimio napu'lige amulí suwíbachi gawí

3 A'lige Esusi simile alé na'lebo 'nálige gomichi Olibo rewégame rabó 'lige
alemi asíbale. 'Lige alué 'yuga járome Pegro, 'lige Santiago, 'lige Juani 'lige
Antresi, alé mochiga rukele alué naó rió alué Esusi:
4 —¿Chiéniko gajúmala alué wa'lú re'obá napurigá anié mué? ¿Churigá 'la
machiboa 'ma sebamio raweli 'ma gajúmili ko alué wa'lú re'obá?
5 'Lige Esúsika nejele, regá anile:
—'We a'lá 'nátaga mochiwa napurigá tabilé 'wesi 'yégamala se'nú ra'íchili
ruigá napurigá oyéramala 'emi.
6 E'yénamala we'ká ralámuli regá anisia: «Ne júkuru 'la bijchiá Onorúgamete
julárigame», animela.
7 › 'Lige we'ká ralámuli bijchígimala alué 'yégali. 'Lige napu'lige ruyésiga 'emi
nakó nerúlimio, tabilé majawa napugiti nerúlimili kame nakólime bajchá,
nobi tabiléchigo 'cho suwibámili júkó ye gawí.
8 Alué we'ká ralámuli bilena gawichí ejperégame nakómala uché bilena
gawichí ejperégame sayega 'yuga. 'Lige gawí a'wágame nokamela ichúrimi
gawichí, 'lige 'we gurúlamala go'ame, tabilé i'télimempá go'ame, 'lige
nerúlamala naulítiri. Alakichi, tabilé 'cho sebámala aleké rawé, uché rajpé
resíriga nímala abe.
9 Abiena anele alué Esusi alué naó rió bo'né 'yuga járome:
—'We a'lá 'nátaga mochiwa 'emi. Sebámala bilé rawé napu a'lige o'toboli
ju 'emi galírale mo'amia. Abiena o'toboli ju 'emi alé u'kuchí re'obachi napu
«sinagoga» anilime ju, alé o'togá wejpisópua 'emi, 'lige abiena o'toboa 'emi alé
napu e'wélala selígame mochí 'lige alé napu ajtí alué wa'lula rey ruwimela
'emi 'we a'lá bijchígime ko 'emi Onorúgame ra'ichálila.
10 Bajchibé ta'chó gajuchi gawí, bochígimi gawichí sebámili júkuru ye
ra'íchili 'we a'lala Onorúgame nila.
11 Napu'lige o'towá 'emi galírale mo'amia, tase we'ká na'táwaká alar-
igáriga animea. Napu'lige o'wina 'emi ra'icha 'mi alé ra'íchili gatélichi,
Onorúgame nejímala iwérali napurigá 'la gainámala 'emi ra'icha, pe bi'lepi
'nátili ra'ichámala 'emi, pe alué 'nátili napu nejí Onorúgame napugiti tabilé
'oni nímala 'emi ra'íchame, Onorúgame Alawala* ra'ichámala 'emi chu'álachi.
12 'Lige bilé rió ba'chirúgame tabilé oyérame ne'chí, bo'né bonila nejímala
alé 'mi ra'íchili gatélachi napurigá cha'piboa 'lige napurigá me'liboa cha'pisá
pe ne'chí oyérame kóriká. O'nola tabilé oyérame nisa ne'chí, 'lige 'kúchila 'la
oyérame nisa ne'chí, o'nola 'ma nejímala alé ra'íchili gatélachi alué 'kúchila
napurigá me'liboa alué 'kúchila ne'chí oyérame kóriká. 'Lige jaré 'kuchi tabilé
oyérame nisa ne'chí 'lige o'nólaka 'la oyérame nisa, 'ma nejímala alué a'boi
o'nola o eyela ma napurigá me'liboa ne'chí oyérame kóriká.

* **13:11** Napu ju Espíritu Santo yolí ra'íchaga.

13 Suwábaga alué ralámuli ne'chí oyérame, we'ká ralámulite tabilé galewa. Suwábaga ralámuli ne'chí oyérame 'la anachasa napusí suwí, alueka 'la 'pa rewagachi sebámala.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bajkimeo bilé rió alé wa'lú re'obachi 'we cha'sime napurigá Remónisi

14 › Napu'lige etea 'emi alué rió pe 'yégali ruwime alé pachá re'obachi, 'we 'yégame napurigá Remónisi, 'we a'lá na'tawa napurigá anime osale alué Ranieli 'we 'ya. Napu ekí 'la osilí ra'íchame nile alué apeli 'we a'lá inámaka ra'íchawa. A'lige rawé napu ekí mochírupá alé Jurea anilichi ejiro 'lige etésiga alué 'yégali ruyeme ralámuli yati júmisiwa chíbimia alé gawichíkami.

15 'Lige napu ekí alé galimopa mochiga etésiga alué 'yégali benírame ralámuli, tase mo'iboa alé a'boi galílachi pachá tábiri 'mea, yati júmisiwa 'nalina.

16 'Lige apiépiri ralámuli alé 'mi asarachi mochisa napu ju echiachi, alé mochiga etesa alué 'yégali benírame ralámuli tabilé simawa ku galírale we'lí o'pacha nolamia, aminá júmisiwa 'nalina.

17 ¡Resía alué umugí napu rojpega mochí a'lige rawé o napu ekí u'kuchí 'kúchiga mochí a'lige rawé, tabilé gainámala júmasia!

18 Onorúgame tániwa napurigá tabilé romó nolínamala alué rió 'yégali benírame ralámuli,

19 napugiti cha resíriká nímempá a'lige rawé, ta'wesi rawé anaga. 'Yako tabilé siné aliena enárigá nile, napusí sebasa alué rió 'yégali ruyeme ralámuli a'lige kulí 'we enárigá nímala. 'Lige abé a'kinana tabilé enárigá nímala.

20 Onorúgame tabilé elámala napurigá we'ká rawé resí ikimela ralámuli. Onorúgame elásaká napurigá we'ká rawé resí nílamala ralámuli 'liko 'ma suwimela suwábaga ralámuli. Onorúgame 'we galé alué ralámuli napu ekí 'la bijchígame ju Onorúgame nila ra'íchili, alekeri pe'wera resí nílimala ralámuli.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé bijchígilime ko napu animela alué ralámuli 'yégali ruwime

21 Abiena anele Esusi:

—Napu'lige sebasa raweli, tase bijchígiwaká napu aní ralámuli. Jaré ralámuli regá animela: «E'nésibá, jena ajtí alué Onorúgamete julárigame rió o'wé jawániliga.» 'Lige jaréchigo animela: «E'nesi, 'mi ajtí alué Onorúgamete julárigame rió o'wé jawániliga.» Tase oilawa, tabilé Onorúgamete julárigame ju alué rió.

22 We'ká sebámala alué 'yégame Onorúgamete julárigame korime ralámuli o'wé jawániliga, 'lige jaréchigo ruwime korimela napu anele Onorúgame. 'La suériga ra'íchiga 'yegámala, 'we a'lá semá nokimela, 'la 'yonti ka nokimela, napurigá 'la najátamala suwábaga napu ju 'emi ne'chí oyérame.

23 'We a'lá 'nátaga, ne 'we a'lá ruwíguru jipe bajchabé tabilé 'cho alakichi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo uchéchigo nawamio

24 › Napu'lige 'ma simírisa alué resítiri raweli, rukuámala, 'lige alué rayénali 'ma tabilé ra'ósiga asimela, 'ma tabilé mechega ilimela rukó,

25 'lige so'pilí rujsúmala, 'lige suwábaga nokomela alé rewagachi nerúgame.

26 A'lige etémala 'emi re'kíname alué Onorúgamete julárigame alé 'pa rewagáchikana napurigá rió neraga nolíralekana (napu ju Esusi) , 'we a'wágame 'lige 'we semátiri, 'we a'lá nirálime.

27 'Lige yati julámala we'ká santo ánjeli alé 'pa rewagachi mochígame alué ralámuli napubúniliga napu ju alué Onorúgame oyérame ralámuli, bochígimi gawichí julámala alué santo ánjeli 'lige bochígimi alé 'pami rewagachi julámala napubúniliga.

Jena ruwimela Esusi ruyéligo bo'né 'yuga járome amulí sébachi bamunú 'ma sawarame ko alué chuná

28 › 'We a'lá benisíbá ye 'nátili churigá ka bilé chuná: Napu'lige ku uché 'we chi'lame kachi alué chuná atawala guwala, 'lige 'ma ku sawarachi, «'ma amulí seba bamunú» aniame júturu.

29 A'chigóriga júkuru, napu'lige 'ma mukusá rayénali 'lige rujsuchi so'pilí, machiboa 'ma a'mulipi ko raweli Onorúgamete Julárigame ku nawámichi.

30 Neka 'la bijchiá 'la ruwí, suwábaga alarigá ikimeo ta'chó suwichi ralámuli jipe ejperégame.†

31 Rewagá 'lige gawítiri siné rawé 'ma tabilé ne ikimela nobi ne nila ra'íchalika tabiléchigo siné we'kámalagó.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé 'wesi 'la machió aliéniko ku sebamio uché alué Onorúgamete Julárigame

32 › Tabiléchigo 'wesi machígó aliéniko alakimeo, nibilé alué santo ánjeli 'pa rewagachi mochígame machí, nibilé alué Onorúgame Inolá machí, pe Onorúgamecho 'la machí aliéniko alakimeo.

33 › 'We a'lá 'nátaga mochiwa, 'lige 'we a'lá tania mochiwa Onorúgame a'walila napurigá tabilé che ikimela 'emi, pecha 'wesi machigá mochígame aliéniko ku uché nawamio Onorúgame Inolá.

34 Alué 'nátilika a'chigóriga ju napurigá alué rió napu simile mejkami, 'lige a'rele alué bo'né galila 'lige nóchame a'rele repútiga alué galí, 'lige a'pílipi nóchame 'yasa a'rele nóchali i'wana, 'lige ajchale bilé rió alé yochi 'lige 'we a'lá anele napurigá 'we a'lá 'nátaga asimela 'we a'lá repuka.

35 'We a'lá 'nátaga mochísigó, pecha 'wesi 'la machigá mochígame aliéniko nawamio alué galí nígame, chónachi nawámaré siné kachi o nasipa rukomi nawámaréma siné kachi, o'tolí sinachi sebámaréma siné kachi, 'ma che'lachi sebámaréma, pecha machirua.

36 'We a'lá 'nátaga mochiwa 'la e'negá, napurigá 'la tabilé okoka bi'tígame rewimela ku nawagá.

37 Ye ra'íchili napu ruyé ne 'emi, ruwí ne napurigá suwábaga ralámuli machigá mochímala. ¡'We a'lá e'negá mochísigó!

14

Jena ruwimela Esusi saíla 'ma cha'pinániligó Esusi miékilichi rawé

1 'Ma oká rawé rokáréle sebamia raweli wa'lú oménagachi napu wa'lú piesta newame nile ralámuli jurío, Páskua anilime omali napu baní go'yame nile alué ralámuli jurío, tase kawali (lebarura) ro'igá newárigime baní. 'Lige alué e'wélala balé 'lige alué we'ká rió Moisesi nílala nulalí beníriame 'nátale churigá 'la níligo cha'piá Esusi 'yégiga ra'íchaga, 'lige me'liá.

2 'Lige jaré alué balé 'lige jaré alué Moisesi nílala nulalí beníriame anile:

—Tabilé chérigá me'liboa wa'lú piesta nerúgichi, cha we'ká rioga ilimémpá, we'ká ralámuli mochímala Esusi machime, 'lige bochí animela akiná.

† **13:30** Jaréchigo aní 'la ikimeo ta'chó suwíbachi alué ralámuli jurío. 'Lige jaréchigo aní 'la ikimeo napu'lige nawámili ju uchéchigo Esusi. Tabilé 'la machirú.

Jena ruwimela bilé mukí ba'wí ro'éligo Esusi mo'ola, 'we semá júkame ba'wí

3 Esúsika simílige alé we'ká riógichi Betania rewégichi, Simoni rewégame
rió bejtélachi napu abé 'yabé 'we nayume nílige alué 'we chátiri wejchagoni
(«lepra» anilime nayulí yolí ra'íchaga). Napu'lige alé galírale ajtígichi go'ame
go'yá alé re'lé ilígame mésachi kilí gayena asagá go'yame nile go'ame, a'lige
bajkile bilé mukí alemi bilé u'tá botea rejtete newárigime o'ká nawá ba'wila
ro'ágame 'we semá júkame. (Yolí ra'íchaga «nardo» anilime ju alué nawá.) 'We
najteme nile, tabilé na'lógame ba'wí. Alué mukí 'ma gajsínale alué u'tá botea
o'palala 'lige Esusi mo'ólachi ro'ele alué ba'wí 'we semá júkame.

4 'Lige jaré alemi mochígame tabilé galele, 'we ayole, 'lige regá anile a'boi:

—¿Chonigá suwábaga ro'éleché alué nawá ba'wila Esusi mo'ólachi? 'Ma cha
oláku ru, 'ma suwábaga go'líkuru.

5 'We a'lá najtegachi ralinétélikuru, napu ekí meme ju bilé rió bilé bamí
nóchaga. 'Lige suwábaga alué enomí alué 'we resítiri ralámuli kógitélikuru
tabilé enomígame.

Alarigá anile alué ralámuli 'lige 'we ayoa mochile alué mukí 'yuga.

6 'Liko Esúsika anele alué ralámuli:

—'Ma tabilé chati 'nata mochisi. Ye mukika 'we a'lá semá 'smíkuru alué
nawá ba'wila 'we semá júkame ro'ea ne'chí mo'ola.

7 Alué 'we resítiri ralámuli tabilé nígame, alueka senibí mochímala napu 'emi
mochí, 'lige 'la gu'írinilisiká 'emi, gu'íriwagó alué ralámuli tabilé nígame enomí
napu'lige 'emi gu'írinilisa, nobi neka tabiléchigo we'lisi asimélagó 'emi 'yuga.

8 Ye mukika 'ma bajchabé neraga ro'ékuru ne'chí alué nawá ba'wila 'we
semá júkame napu ro'émili nílige ne'chí napu'lige ne mukú. Ye mukika 'we
a'lá semá 'smíkuru.

9 Neka 'we a'lá bijchiá aníbá, napu'lige ralámuli napunápurimi gawichí
beniria Onorúgame nila ra'íchili, 'we a'lá ruká ra'ichámala napurigá 'sile ye
mukí jipe rawé, alarigá 'la machigá mochímala ralámuli, 'lige tabilé siné
we'kuámala.

Jena ruwimela Jurasi chojkíligo se'winárigа 'nata

10 A'lígerikáchi alué Jurasi Iskariote, bilé alué makué oká Esusi 'yuga járome,
simile alué e'wélala balé 'yuga ra'ichamia, regá anemia:

—Ne 'la nejkúrimala Esusi cha'piá.

11 Napu'lige akisá alué e'wélala balé 'we a'lá nerale 'lige 'we ra'sálále, 'lige
regá anile:

—Ramué najtétiwa mué 'la nejkúrisaká Esusi cha'piachi.

Alésíko alué Jurasi Iskariote chojkile 'nata chiéniko kochiena 'la ko Esusi
cha'piá.

Jena ruwimela Esusi gompaniérola newáligo go'ame Páskua anilime piesta sebasa go'yame

12 Sébale raweli Páskua piesta oliame,* baní go'achi tase kawali ro'igá
newárigime, a'lige rawé napu ekiná riógichi me'liame nile galírale bilé bo'á
Onorúgame kógimia. (Alueka pe 'nátaga nokame nile napu'lige alué santo
ánjeli tabilé me'ale alué bajchá o'chérigame ejtemali israelita alé Ejipto.)
A'lige rawé alué Esusi 'yuga járome rukele alué Esusi:

—¿Koche 'la nítékó alué go'ame newalía Páskua piesta oliachi go'yame?

* **14:12** Alué ralámuli israelita piesta aneme ju a'boka alué Páskua rewégame rekó tabilé yawime ke a'lige rawé.

13 'Lige Esúsika júlale oká alué bo'né 'yuga járome regá anegá:
—Simíbaga alé Rusaleni, 'lige alé najtepámala 'emi bilé rió ba'wí o'kame
bilena sikolichi, 'lige yati najátawa,
14 'lige napu bajkí alé galírale osámana ilígame, anewa alué rió galí nígame:
«Alué wa'lula ramué nuleme regá aní: ¿Koche go'mela ne go'ame ne 'yuga
járome 'yuga alué go'ame jipe alí go'yame Páskua anilime piesta sebasa?»
15 'Lige alé o'toboli ju 'emi bilé galí osámana ilígame, alué galí amoba ilígame
tanéwili ju 'emi, 'lige regá animela alué galí nígame: «Ye galí amoba ilígame
unéwagó, jena newawa go'ame, 'ma 'la sébali nerúturu suwábaga tábiri napu
unémala 'emi», animela. 'Lige 'emi alé newawa go'ame, o'maka ramué
go'ame.
16 'Lige alué oká rió Esusi 'yuga járome simíbale alé Rusaleni 'lige najtépale
bilé rió ba'wí o'kame bilena sikolichi, 'lige yati najátale 'lige mo'ile 'pa amoba
osámana ilígame galichi, 'lige etele 'ma 'la sébale nerugo suwábaga tábiri go'ame
newala, 'lige alé newale alué go'ame Páskua anilime piesta sébachi go'yame.
17 A'lige 'ma chonaso sébale Esusi bo'né 'yuga járome 'yuga.
18 'Lige 'ma alé mésachi mochiga go'yá, Esusi anele alué bo'né makué oká
'yuga járome:
—Bilé 'emi ne bo'né 'yuga eyéname napu go'yá ajtí jena ne 'yuga, 'ma ne
saíla kéré. Nejkúrimala ne'chí cha'piachi.
19 Napu'lige akisá alué Esusi 'yuga járome alanichi Esusi, suwábaga 'we
sewele, 'lige a'pílipi anele alué Esusi:
—Neka tabilé júché.
20 'Lige Esúsika regá anele:
—Pe bilé ne 'yuga járome ju, napu ne 'yuga go'yá ajtí jena.
21 Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga 'ma
me'liboli ju napurigá aní osilichi napu ju Onorúgame nila. 'Lige alué rió napu
nejkúrimala ne'chí cha'piá wa'lú gastigo rewimela. Abé 'la nítélige alué rió
tabilé ocheria.
22 Napu'lige go'yá mochiga go'ame, Esúsika 'wile bilé baní,† alué baní napu
tabilé ro'igá newárigime nile kawali, 'lige cheliera 'yale Onorúgame, 'lige 'ma
cheliera 'yasa Onorúgame, chi'wánale alué baní, 'lige 'yale alué makué oká rió
bo'né 'yuga járome, 'lige regá anele:
—Go'sí, yeka ne sa'pala ju.
'Lige go'ale.
23 'Lige 'wile alué baso napu ro'agá bajílime nile i'wilí ba'wila rekútame,
'lige 'ma cheliera 'yasa Onorúgame, 'yale alué bo'né 'yuga járome 'lige o'maka
bajile,
24 'lige Esusi regá anele alué bo'né 'yuga járome:
—Ye i'wilí ba'wila pachágana manígime ne elalá ju, alué elá napu
ma'chínimili ju ne me'liachi, 'lige ne mukugá wa'lú gu'írimili ju ne 'emi
ralámuli, regá gatele Onorúgame ralámuli jipe ejperégame gu'írimia napurigá
'la bi'wígame alawégame nímala.
25 Neka 'la ruwí, tabilé uché bajimio ne ye pachágana manígime i'wilí
ba'wila, napu'lige uché chokía ralámuli Onorúgame nulea, a'lige kulí
uchéchigo bajímala ne.

† **14:22** Alué baní se'unátiri nile tase napuyeri alué jena nerúgame.

26 'Ma go'sá 'lige wikarale Onorúgame wikala, 'lige wikarasa simíbale
na'lebo 'nálige rabó Olibo rewégichi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bi'neli a'réwali ko bo'né Esusi

27 'Lige Esusi regá anele alué makué oká rió bo'né 'yuga járome alé rabó:
—Jipe rukó, suwábaga 'emi ne 'yuga járome, 'ma a'rémala 'emi ne'chí. Aka
regá anime chujkúché bilena alé Onorúgame nila apélichi: «'Ma me'liboli ju
alué bo'á neseme, 'lige alué bo'aka 'ma ra'lá mo'bámala ichúrimi.»‡
28 'Lige ne ku ajánasa, alé Galilea simé ne bajchabé ta'chó jsichi 'emi alemi
—anile Esusi.
29 'Lige Pégroka anele Esusi:
—Rekó uché jaré 'ma suwábaga simíbige, neka abichilubi mué 'yuga
einámala.
30 'Lige Esúsika regá anele alué Pegro:
—Jipe rukó be'bé ta'chó sinachi o'tolí osá, baisá animela mué: «Tabilé
machí ne Esusi.»
31 'Lige Pégroka uchéchigo abichilubi, regá anele:
—Rekó me'liáe ne, neka tabilé majámala ruigá 'we a'lá machime ko ne mué.
Suwábaga alué Esusi 'yuga járome alanílechigó.

Jena ruwimela Esusi tániligo gu'írili Onorúgame alé Jetsemaní anilichi

32 'Lige sébale alé we'ká Olibo nerúgachi Jetsemaní rewégichi, 'lige alé alué
Esusi regá anele alué bo'né 'yuga járome:
—Jena ejtebíwagó 'emi, neka Onorúgame tánimala iwérali.
33 'Lige pe alué Pegro 'yuga simile alué Esusi, abiena alué Santiago (Akobo)
'lige alué Juani, 'lige 'we sewele alemi alué Esusi.
34 Regá anele alué Esusi alué bakiá rió:
—'We chálá ne, amulí mukú ne seweka. 'Emi bakiá jena ejtebíwagó, 'lige
tase okópua, 'la e'negá mochiwa.
35 Alésíko alué Esusi simile abé a'mibemi waná Onorúgame 'yuga
ra'ichamia, iwérali tánimia, 'lige alé wijchí chujkíbale ajkaná, 'lige tánale
Onorúgame napurigá tabilé resí ikimela alué bo'né Esusi.
36 Regá anile Esusi:
—Mué ne O'nola («Abba» anile bo'né ra'ichálila.), mueka wa'lú a'walí nígame
ju, neka tabilé najkí napurigá ralámuli resí olámala ne'chí. Mué najkisáká,
abirigá resí ikiméleké ne —anile.
37 'Lige sébale ku alé napu a'rélige alué bakiá bo'né 'yuga járome, 'lige 'ma
okókame rewale. 'Lige Esusi anele alué Simoni (napu abiena Pegro anilime
nile):
—¿Gojchigá bo'í mué Simoni? ¿Nibilé pe bilé 'ora anáchapá mué tabilé
gojchigá?
38 'We a'lá e'negá mochiwa, 'we tana mochiwa Onorúgame napurigá ta
neyúrimala Remónisi nila 'nátili. 'Émika 'we a'lá sébali olánilime ju, eligá 'emi
tabilé sébali olame ju.
39 Esúsika uchéchigo simile Onorúgame 'yuga ra'ichamia iwérali tánimia
a'chigóriga napurigá pe be'bepi.
40 'Lige uchéchigo siné ku sébale napu a'rélige alué bo'né 'yuga járome 'lige
uchéchigo siné okókame rewale. Noli 'ma tabilé gayena e'negá mochiga, 'lige
nobi tabilé chérigá nejiasa nílile rukilía Esúsite chonigá okoka bi'tigó.

‡ **14:27** E'nesi Zacarías 13:7.

41 'Lige uchéchigo siné simile Onorúgame si ra'ichamia 'lige uchéchigo
nawale Esusi alé napu a'rélige bo'né 'yuga járome, 'ma baisá nile. 'Lige regá
anele bo'né 'yuga járome:
—¿Abijí okoka bi'tirú? 'A bujsirésibá. 'Ma we'lisi okole 'emi, ya 'ma
cha'piboli júpá ne jipe kulipi alué napu Onorúgamete julárigame ju 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga. 'Ma aleka e'yena alué ralámuli cha
nokame.
42 ¡O'weti mochisi, 'ma simawa, 'ma a'beka enáalué napu ne 'yuga eyéname
nílige, 'ma a'beka enáalué nejkúrimia ne'chí cha'piá!

Jena ruwimela 'ma cha'pílirigo Esusi

43 Bijí ra'icha ilígichi Esusi alemi sébale alué Jurasi napu 'yabeko Esusi 'yuga
eyéname nílige. Jurasi we'ká rió 'yuga enale 'lige alué we'ká rió siparina o'ká
e'yénale 'lige i'weli gusítiri. 'Lige alué e'wélala balé 'lige alué Moisesi nila
nulalí beníriame 'lige alué jurío ralámuli nuleme, aluete julárigame nile alué
ralámuli Esusi cha'píniliga.
44 'Lige alué Jurasi napu nejkúrisia enale cha'piachi Esusi, regá anele alué
we'ká ralámuli: «Alué napu chu'migá repori ne alué ju Esusi, yati cha'pibóaká
'lige o'tobóaká», regá anele.
45 'Lige alemi sébaga alué Jurasi regá anele alué Esusi:
—¡Mué Wa'lula ramué beníriame!
'Lige alarigá anesa, yati chu'mile banachí.
46 Alésíko alué we'ká ralámuli yati cha'pile alué Esusi.
47 'Lige bilé rió Esusi 'yuga eyéname yati ma'chí pale siparina 'lige 'ma
rejpúnale najkala bilé alué wa'lula balé piónila.
48 'Lige Esúsika regá anele alué we'ká ralámuli:
—¿Chonigá sirúpaché siparina o'ká igútiri ne'chí cha'pimea? ¿Chigórigame ju
ne?
49 Aka ne alé wa'lú re'obachi ra'pichí a'sáché 'emi beniria Onorúgame nila
ra'íchili, aka aleka peka siné cha'píché 'emi ne'chí. Peba alarigá nímili nílige,
siné rawé cha'piboli nílige ne napurigá aní alué Onorúgame nila ra'íchili.
50 'Liko suwábaga alué Esusi 'yuga járome 'ma júmasale, 'ma bi'neli a'réleru
Esusi.§
51 Napu'lige Esusi o'tiachi, nujubá enale bilé re'malí, pe bilé chiní manta
gemagá, tase o'páchaga, 'lige alué Esusi o'tome ka me'lísale alué re'malí 'lige
pe alué chiní manta cha'pile,
52 iligá alué re'malika neyúsale 'lige 'ma 'yeri 'ma kíbale, pe alué chiní manta
cha'pigá rejpile alué cha'pime ka.

Jena ruwimela e'wélala gustisia oláligo Esusi

53 'Lige 'ma o'tóliru alué Esusi alué wa'lula balé bejtélachi. Alé napaíle alué
e'wélala balé, 'lige alué jurío ralámuli nuleme, 'lige alué Moisesi nila nulalí
beníriame.
54 Napu'lige Esusi o'tiachi, alemi guwánami enale alué Pegro 'naka
boichika, 'lige alué Pegro alemi ra'pichimi sébale alé wa'lula balé galílachi
ra'pichí, 'lige alé asíbale sujkáliga re'obachi tebume 'yuga.

---

§ **14:50** Pe jena olagá anime nile napu'lige aniá Esusi abé i'bé (e'nesi 14:27): «'Ma ra'lá mo'bámala alué
bo'á 'lige bi'neli rejpímala alué bo'elo bo'á neseme.»

55 'Lige alué e'wélala balé 'lige suwábaga alué e'wélala nuleme 'we jale rukea
e'karúriga, pe machináliga chonirá 'lige churigáriga 'la níliga me'liá alué Esusi,
tabilé rewale napurigá me'liboa Esusi.
56 Jaré 'we jale 'yégali ruyá, tabiléchigo neyúrale ko pe ichúromi chibirigá
ruwíligame, 'lige jaréchigo se'winárigа ruwíligame, tabilé bi'lepi 'nátale.
57 'Lige jaréchigo abiénachigó pe 'yégiga, regá anile:
58 —Ramueka akirúturu regá anichi ye: «Ye wa'lú re'obá ralámuli newálala
'ma gajunámala ne 'lige bakiá rawé kachi uchéchigo bilé newámala ne, alueka
tabilé ralámuli newalila nímala» aniéturu.
59 We'ká ra'íchale kákobá, tabiléchigo bi'lepi 'nátali ra'íchale ko, cha ichúromi
chibirigá ruwíligame.
60 'Liko alué wa'lula balé o'weti ilísale, 'lige alé iligá rukele alué Esusi:
—¿Bijchiga aní ye ralámuli napurigá aní? ¿Chonigá ta nejé mué?
61 Esúsika tabilé nejele. 'Liko alué balé wa'lula uchéchigo rukele, regá anele:
—¿Mué ju alué Kristo, alué Onorúgame Inolá?*
62 —Júwé, ne ju —anile alué Esusi—. 'Lige 'emi etémala alué napu
Onorúgamete julárigame ju 'pa rewagáchika rió neraga napu'lige ku 'pa rewa-
gachi ajtígachi Onorúgame 'yuga, 'lige abiena etémala 'emi napu'lige ku 'pa
rewagáchikana nolíralekana enágichi.
63 'Liko alué wa'lula balé banasuka chi'wánale bo'né o'páchala. (Alueka
ruwime nile 'we ayóligo alué wa'lula balé alanichi alué Esusi.) 'Lige regá
anile:
—Ya 'ma 'we a'lá sébali akirúke'é, tase rokáré uché bilé rió napurigá
ra'ichámala Esusi saíla neraga.
64 Suwábaga 'emi 'we a'lá aké Onorúgame saíla niraga ra'ichio ye Esusi.
¿'Émika chonígó? ¿Cholátékobá?
'Lige suwábaga ralámuli 'we anile napurigá me'liboa alué Esusi ra'íchaligo
Onorúgame saíla neraga.
65 Jaré ralámuli a'kachípale gawéliga alué Esusi, 'lige bulele busila 'lige
a'wágame o'chole, 'lige regá anele:
—¡Machígobá chieri 'siá mué o'choa!
'Lige alué re'obachi repúmeka 'we o'chole Esusi banachí sekate.

Jena ruwimela Pegro tabilé machióríligo Esusi

66 Napu'lige Pegro alé ra'pichí ajtígichi, alemi nawale bilé mukí napu
newime nile go'ame wa'lula balé,
67 'lige alué mukí Pegro etesa alemi ajtígame sujkáliga, we'lisi e'negá ilile,
'lige anele:
—Muéchigó abiena 'yuga eyénituru alué Esusi Nasareta bejtégame.
68 'Lige Pégroka anele:
—Neka tabilé machime ju alué Esusi, neka pecha machígó chonigá anió
mué.
'Lige abé a'mibemi simile Pegro alé yochi. A'lígerikáchi sinale bilé o'tolí
owila.
69 'Lige alué mukí go'ame newime balé wa'lula napu'lige etesa alé yochi
alué Pegro, anele uché jaré napu e'yénale alemi yochi:
—Ye rió Esusi 'yuga eyéname ju.

* **14:61** Yolí ra'íchaga, alué balé wa'lula anile «Hijo del Bendito». Alué ralámuli judío tabilé siné anime nile «Onorúgame» olagá, cha najtékame nile alué ra'íchili rewá.

70 A'liko Pégroka chéchigo siné anile:
—Neka tabilé machiáwé Esusi.
'Lige alué ralámulika regá anile:
—Bijchiá mué alué Esusi 'yuga eyéname ju, mué Galilea bejtégame kámechigó, napugiti napurigá Galilea ejperégame ra'íchame kame mué.
71 'Liko Pégroka uchéchigo siné tabilé machiórile Esusi:
—Onorúgame gastigárime ke ne'chí ta bijchiga anisáká ne —anile Pegro.
72 A'lige uché sinale o'tolí, 'ma osá nile siná. 'Liko alué Pegro nélále napu anélige Esusi. Regá anélige Esusi: «Mué Pegro, ta'chó osá sinachi o'tolí owila, baisá 'yegámala mué, tabilé machiórimela mué ne'chí.» Alieti nélegá, e'wele nalale alué Pegro.

15

Jena ruwimela wa'lula selígame Pilato gustisia oláligo Esusi

1 Napu'lige che'lisá, napaíle alé alué e'wélala balé 'lige alué jurío ralámuli nuleme 'lige alué Moisesi nulalila benírame, napaíle alé o'maka ra'ichamia machimea cholátiká alué Esusi. 'Ma suwénasa ra'icha, o'tole alué Esusi 'we a'lá bulugá sekala alé 'mi wa'lula selígame Pilato ajtígichi.
2 'Lige alemi o'tosá Piláatoka rukele Esusi:
—¿Mué ju Wa'lula rey alué ralámuli jurío nuleme?
'Lige Esúsika anile:
—Júwé, tase napurigá mué 'nata —anile Esusi.
3 'Lige alué balé e'wélalaka abiena we'ká ra'icha jale alué Esusi sayega, 'we cha 'síkame kóríle Esusi.
4 'Liko alué Pilato uchéchigo rukele:
—¿Ta nejiama olá mué? 'La chekí tábiri ruyáníguru alué e'wélala balé.
5 Esúsika abirigá tabilé pe'tá nejele. Alué wa'lula selígame Piláatoka lale: «¿'La chonigá tabilé majáché? Peka nejé aníguru», 'lale.

Jena ruwimela Pilato nuláligo gulusichi ujchagá me'líniliga Esusi

6 Nabí bamí Páskua piéstachi, Pilato su'páchame nile bilé nejkógame galírale bajchárigа ajtígame. Ralámuli a'boi 'la anime nile chieri 'la nítiká ma'chí pasía.
7 A'lige rawé mochile jaré rió me'ágame galírale mo'áriga, 'lige bilé Barabasi* anilime nile. Barabasi 'lige alué uché jaré rió napuíka e'yéname nile nakoga.
8 'Lige alemi napaíle ralámuli, 'lige tánale alué wa'lula selígame Pilato napurigá ma'chí pámala bilé napurigá 'sime nile alué Pilato napu'lige alué Páskua piesta nerúgichi.
9 'Lige Piláatoka rukele ralámuli:
—¿Najkí 'emi napurigá su'panawa alué Wa'lula Rey ralámuli jurío nuleme? (Pe Esusi olagá anile alué Pilato.)
10 Alarigá anile alué Pilato, 'we a'lá machíligame pe gichiga o'tóligo alué e'wélala balé.
11 'Lige alué e'wélala baleka abéchigo 'we jale ruyea ralámuli napurigá 'we animela ralámuli ma'chí pánalia alué Barabasi 'nalina tase alué Esusi.
12 'Lige Pilato uchéchigo siné rukele alué ralámuli:
—¿'Émika choliame najkí alué napu 'emi Wa'lula Rey ralámuli jurío nuleme aneme ju?
13 'Lige ralámuli regá anile a'wágame:

* **15:7** Barabasi aniáká «bilé o'nó inolá» aniame nile.

—¡Gulusichi ujchawa! —noli bochí anile.
14 'Lige Piláto uchéchigo rukele:
—¿Tachiri chu'síkame júkó ye rió?
'Lige raláмulika uchéchigo anile abé a'wágame:
—¡Gulusichi ujchawa! —anile o'maka alué raláмuli.
15 'Liko alué Piláto ma'chí pale alué Barabasi pe napurigá 'la ra'sálagá ejtebímala raláмuli, tabilé ayoga alué Pilato 'yuga. 'Lige nulale napurigá we'sá wejpisópua alué Esusi wi'chite jiero uchúkame 'lige o'chí. 'Lige 'ma wejpisosa, 'ma lisensia nejile napurigá gulusichi ujchawa alué Esusi.

Jena ruwimela sontalo 'we gawéliligo Esusi

16 Alésíko alué sontalo o'tole alué Esusi alé ra'pichí wa'lula selígame bejtélachi, 'lige alé bayele suwábaga sontalo.
17 We'lí o'pachátirile chónaga sejtákame chinite newárigime, 'lige ujchele mo'chí gorona banawá wejchégame newárigime.
18 'Lige repórale regá anigá:
—¡Kuira mué Wa'lula Rey raláмuli jurío nuleme!
19 'Lige mo'chí wejpale we'sá bakate 'lige a'kachípale, 'lige chojkóbaka jaga napurigá 'we 'la nirame, pe gawéliga anime ke anile.
20 'Ma suwénasa gawelia Esusi, 'ma ku bujele alué we'lí o'pacha chóname sejtákame chinite newárigime, 'lige ku o'pachátale bo'né Esusi o'páchala, (Bujéliru o'pacha alué Esusi napu'lige Pilato nuláligo wejpisóniliga.) 'lige alésíko 'ma o'tóleru gulusichi ujchamia.

Jena ruwimela 'ma gulusichi ujchálirigo Esusi

21 Napu'lige pe kulí alemi o'towachi alué Esusi gulusichi ujchamia, bilé rió Sirene bejtégame Simoni anilime alemi seba enale napu Alejantro o'nola nile 'lige Rupo o'nola. 'Lige alué rió nuléleru alué sontálote napurigá nejkúrimala alué gulusí o'towachi.
22 'Lige o'tóleru Esusi bilena rabó alé napu Gólgota anilichi nile, napu «Anayáwali Mo'ola», aniame kéré.
23 Napu'lige alé sebasa i'wilí rakala ba'wila 'yáleru rekútume «mira» anilime na'lógame, 'lige Esúsika tabilé chunule.
24 A'lige re'pá gulusichi ujcháleru klabo jáwaga sekala, 'lige alué sontáloka nachútale alué Esusi o'páchala bilé re'gí re'eka (napu «dado» anilime ju yolí ra'íchaga).
25 Be'á tabilé 'cho rawilichi, (Bakiá 'ora enágichi rayénali ma'chínasa.) a'lige ujcháliru Esusi gulusichi.
26 'Lige alué sontáloka ujchale alué bilé rabileta osirúgime alé napu Esusi mo'ega chujkule re'pá amóbige napu ruwime nile chonigá ujchálirigo alué Esusi alé gulusichi, regá anime nile alué osilí: «Wa'lula rey, raláмuli jurío nuleme», anime nile alué osilí.
27 'Lige abiena ujchucháleru oká chigórigame gulusichi alé a'bé napu Esusi chujkúlige. Bilé chigórigame wajtoná ujcháleru, 'lige bilé o'iná ujcháleru.
28 Alarigá sébali olale napurigá aní alué Onorúgame nila ra'íchili regá anime: «Resí oláliru alué raláмuli cha nokame 'yúriga.»
29 Napu ekí raláмuli simárole alé, napu chibi anele, regá anele mo'loka:
—¡Ajá, mué napu na'minámorié alué wa'lú re'obá, 'lige napu pe bakiá rawé kachi ku newámorié mué uché alué wa'lú re'obá!
30 ¡Ku re'kiwa 'lige bo'nepi neyúsiwagó!

31 Alué balé e'wélala, 'lige alué Moisesi nulalila benírіame, 'lige alué Esusi
gawéliga regá anile a'bopi:
—Esusi we'ká ralámuli gu'írile, bo'népika peka gayénaché neyusia.
32 'Lige aminami regá anile 'we gawéliga:
—Re'kisa 'la képá alé gulusichi alué Kristo, alué wa'lula selígame rey is-
raelita ralámuli nuleme, napurigá 'la bijchígiwa 'la bijchiá 'la nóchali 'yárigame
ko Onorúgamete —aniá jale.
'Lige okánika chigórigame napu uchule Esusi chujkúgichi a'naguka, abiena
'we cha anele gawéliga.

Jena ruwimela mukúligo Esusi

33 'Lige 'ma rawilichi 'lige 'ma chónale rayénali, 'lige chónaga ilíbale bochígimi
alé gawichí. Nasípagana enagá ku rayénale alué rayénali.
34 Aba'lige 'ma ku rayénachi alué rayénali, Esusi e'wele ra'íchaga regá anile:
—Eloi, Eloi ¿lama sabáktani? (Pe arameo ra'íchaga anile.)
Pe regá anigá anile: «Muérigo Onorúgame ne O'nola, ¿chonigá a'réché mué
ne'chí?»
35 'Lige alué ralámuli napu ekí jale alé a'bé, napu akele alanichi Esusi, anile:
—¡Gepusi! ¡Elíasi bayéchane, napu ruwime nile napu anélige Onorúgame 'we
'ya!
Tabilé 'la námaka akele alué ralámuli.
36 A'lige biléchigo yati 'male bilé chiní sa'nabáchamia banawá rakala
ba'wílachi pee rekútume 'we chijpúgame 'lige iguchi ujchale ba'nasoli kaboka,
'lige 'pa owele chu'chí napurigá Esusi chunumela ba'wila, regá anigá owele:
—Akabá pala nolínara Elíasi re'kibumia gulusichi ye rió —anigá 'sile.
37 'Lige Esúsika a'wágame sinale, 'lige 'ma mukule.
38 'Lige yati chi'wale o'wékana re'kínaga alué wa'lú chiní pachá wa'lú
re'obachi chujkúgame.
39 'Lige alué wa'lula sontalo napu ilile alé o'wemi napu Esusi chujkule,
etesa se'winárіga mukuchi Esusi, tase napurigá uché jaré rió, anile:
—Bijchiá 'la Onorúgame Inolá nile ye rió.
40 Abiena jale jaré umugí e'negá mejkaka, alé ilile María Magalena, Mag-
alena anilichi bejtégame, 'lige uché bilé María Santiago eyela 'lige José eyela
(Santiago José bonila nile), 'lige uché bile mukí Salomé anilime.
41 Alué umugí Esusi gu'írome nílige napu'lige eyénachi Esusi ejiro Galilea.
'Lige uché jaré umugí jale alé, napu abiena moyénalige alé we'ká riógichi
Rusaleni anilichi Esusi 'yuga.

Jena ruwimela gatélirigo Esusi bilena ewarárigichi napuyeri wa'lú resó

42-43 Asale bilé rió José rewégame, Arimatea bejtégame we'ká riógachi. Alué
rió 'lige uché jaré ralámuli e'wélala, alué ralámuli jurío nuleme nile. Alué rioka
'we a'lá najkílige napurigá yati sebámala raweli napurigá nulame nímala
Onorúgame ralámuli alawálachi. 'Lige alemi ilile alué José etea me'liachi
Esusi. 'Lige 'ma amulí chónachi rapakónala resíbilichi rawé,† alué José simile
napu Pilato asale lisensia tánimia o'tomea alué Esusi gatemia, napugiti
chonásaká 'ma resíbilichi níligame.
44 'Lige Piláatoka lale: «'Macha mukúlepué.» 'Lige yati bayele alué wa'lula
sontalo, 'lige rukele:
—¿Pala bijchiá mukule Esusi?

† **15:42-43** Alué ralámuli jurío níriká, abiena rawé aneme nile rukó, 'lige rawé abiénachigó.

'Lige alué wa'lula sontáloka anele:
—Ya 'ma mukule.
45 'Liko Pilato alieri akisá, Pilato yati 'la elile José napurigá o'tomela Esusi
mukúgame,
46 'lige Joseka yati ralale bilé chiní rojsákame, 'lige re'kabusa alué Esusi
gulusichi ujchárigame, alué chinite kabisa, o'tole gatemia 'mi alé ewarárigichi
wejtosá rejtechi pachami, yóchika u'tá nile 'lige pachaka we'lé nile, 'lige
'yérale alé yochi bilé wa'lú chijtúligame rejtete 'we bejtégame.
47 'Lige alué María Magalena anilime, 'lige alué María, José ('lige Santiago)
eyela, 'we a'lá etea jale alé rekalíachi Esusi.

16

Jena ruwimela ku ajánaligo Esusi

1 Rawé resíbilichi simírasa, a'lige alué María Magalena anilime, 'lige uché
bilé María Santiago (Akobo) eyela, 'lige Salomé, alué bakiá umugí ralale yowí
rakala Esusi bo'ígichi mochiamia 'lige abiena ralale yowí rusurúgame 'we
semá júkame alué Esusi ujchemia.
2 'Lige 'ma romíkichi,* be'á rayénali ma'chínachi, simíbale alué yowí 'we
semá júkame ujchemia alué Esusi napu rekáliru Esusi,
3 'lige anisia e'yénale alué bakiá umugí:
—¿Chieri 'la nejkúrimala alué wa'lú rejté se'wí ajchalichi alé yochi ajtígame?
4 Napu'lige sebasa alé yochi a'bemi, etele 'ma tabilé alé yochi ajtigó alué
wa'lú rejté.
5 'Lige mo'ile alé pachami ewarágichi alué bakiá umugí. 'Lige etele alé
mo'isá bilé santo ánjeli re'malí wajtoná ajtígame. We'lí o'páchigime nile alué
santo ánjeli 'we rojsákame o'pacha. 'Lige alué umugika 'we majale,
6 'lige alué santo ánjelika anele:
—Tase majasi. Ne 'la machí Esusi 'yaga e'yéneo 'emi, alué Esusi napu
Nasareno anilime nile, napu gulusichi ujchagá me'líliru. 'Ma ku ajánale,
tabilé bo'í jena, aka e'nésibá jena napu rekáliru, 'ma tabilé néré.
7 Simíbaga 'lige anéwaká Pegro 'lige alué uché jaré Esusi 'yuga járome, Esusi
'ma simela bajchabé alé Galilea rewégichi ta'chó sébachi 'emi alemi, napurigá
anílige ta'chó mukiá.† Alé Galilea etémala 'emi napurigá anílige bo'né Esusi.
8 'Liko alué umugí júmaka buyásele 'áwalisia majaga, 'lige tabilé 'wesi ruyele
boichimi e'yénaga majaga.‡
(Jaré osilí osirúgime 'we 'ya nerúgame pe jena suwéname ju. 'Lige jaré osilí
osirúgime abé we'ká osirúgime ju, napu ma'chíname ju abé re'légana.)

Jena ruwimela María napu Magalena anilichi bejtégame nile etéligo Esusi

9 Napu'lige ku ajánasa Esusi, María Magalena napu Magalena bejtégame
nile, alué bajchá etele alué Esusi be'á be'lí napu'lige chojkichi tarali
(romíkichi). Abé 'yabé Esusi buyánilige gichao remónisi u'kuchípala alawá
alaké mukichi.
10 Alué mukika simile ruyemia alué uché jarela napu nile Esusi 'yuga
járome napu 'we seweka mochile nalá bijí. Ruyele Esusi 'ma ku ajánaligo.

---

* **16:2** Alué ralámuli níriká, yanchi alí rapagasa chojkime nile resíbilime rawé. Yanchi rukó che'lébaga resíbilichi nile 'lige melénala rukachégame resíbilichi nile. Esusi ajánasa aniwínala neraga nile. † **16:7** E'nesi San Marcos14.28. ‡ **16:8** Alué rió Mateo osale bo'né nila líbrochi napu anime ju alué umugí 'we ra'sálagá e'yénaligo.

11 Akisá alué Esusi 'yuga járome, tabilé bijchígale.

Jena ruwimela oká ralámuli etéligo Esusi

12 A'kinana, boichimi e'yénale oká ralámuli napu 'we a'lá niraga eteme nílige
'yabé ta'chó mukuchi Esusi. Alemi boichimi ma'chínale Esusi napuyeri pe
apiépiri rió 'lige alué oká rioka tabilé machile.
13 Napu'lige 'ma 'la machisá pe Esusi níligo, ku ro'ile 'lige ku sébaga ruyele
alué uché jarela Esusi 'yuga járome, 'lige alueka tabilé bijchígale.

Jena ruwimela makué bilé Esusi 'yuga járome Esusi etéligo

14 A'kinana alué makué bilé rió Esusi 'yuga járome go'yá mochile, 'lige
alemi ma'chiná ilíbale Esusi napu'lige go'yá mochígichi mésachi. 'Lige Esusi
a'wágame ne'óchale alué makué bilé rió tabilé bijchígiligame ku ajániligo Esusi,
napu'lige regá anésiga abé 'yabé uché jaré ralámulite: «Eteru ramué Esusi, ku
ajánale.»
15 'Lige anele Esusi alué makué bilé Esusi 'yuga járome:
—Bochígimi gawichí simárowaká alué 'we a'lala ra'íchili benírisia suwábaga
ralámuli.
16 Ralámuli napu ekí 'la bijchígame ju Onorúgame nila ra'íchili 'lige napu a'ré
alué chátiri bowé 'lige napu cha'pí alué 'we a'lala bowé,§ alueka napu'lige
mukusá tabilé resí ikimela, alué alawálaka 'pa rewagachi moinámala
mukusá. 'Lige suwábaga napu ekí tabilé bijchigi napu aní alué Onorúgame
nila ra'íchili, alueka 'we resí ikimela, légana na'ichí mo'ibámala.
17 Napu ekí 'la bijchigi napu aní Onorúgame nila ra'íchili, ne 'yámala a'walí
napurigá 'la buinámala remónisi u'kuchípala alawala ralámulichi pachágana
mochígame. 'Lige 'la gainámala se'nú ra'íchili ra'icha yati neraga,
18 cha'pimela sinowí 'we oporúgime* 'lige tabilé che ikimela alué oyérame,
'lige bajisa bilé tábiri sowé tabilé che ikimela, 'lige sekate nochasa bilé
nayume, yati sa'wimela.

Jena ruwimela ku rewagachi moyénaligo Esusi

19 Napu'lige alué Esusi suwénasa ra'icha alué 'yuga járome si, Onorúgame
rewagachi o'tole Esusi. Alé sebasa, wajtoná asíbale Onorúgame ajtígichi.
20 Esusi 'yuga járomeka e'yénale bochígimi gawichí ralámuli benírisia
Onorúgame nila ra'íchili rejcholi. 'Lige Esusi Alawala gu'írile alué Esusi bo'né
'yuga járome napurigá 'la sa'wámala nayúkame napurigá 'la oyéramala alué
Onorúgame nila ra'íchili rejcholi 'lige aminami napurigá 'la bijchígimala 'la
wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame.
Pe iki képá ye ra'íchili. Wa'lú cheliérabá.

---

§ **16:16** Marko osale alué osilí rewarálime. Alué ra'íchili rewarálime i'sínimi tabilé aniame ju ba'wichí bajkigá rewarálime, abiena aniame ju napu'lige a'resa alué chátiri bowé 'lige cha'pisá alué 'we a'lala bowé. E'nesi glosario «bautismo».

* **16:18** Alé Israeli tabilé 'tégame ju alué sayawi, abiénachigo nerúgame júkó sinowí 'we o'parúgime.

Regá Anime Osale Lukasi Ruigá Chu'síligo Esukristo Jena Wijchimoba Asagá

Jena ruwimela chonigá osáliga Lukasi ye ra'íchali

Regá anele Lukasi alué Teópilo bilena osilichi:
Kuira mué Teópilo. 'We 'la ganíliga repori ne mué.

1 We'ká ralámuli osale apélichi napu nóchale 'lige napu benírale Esusi jena wijchimoba.
2 Osale napu akele napurigá ruwile alué ralámuli napu Esusi 'yuga e'yénale alué napu a'kinana ralámuli benírime gayénale Esusi ra'ichálila 'we a'lá ra'íchali rejcholi.
3 Mué rió Teópilo, 'we 'la nirá ne mué. Ne bo'né 'we a'lá 'nátaga ruké we'sá alué ralámuli Esusi 'yuga e'yéname regá: «¿Churigá ochérale u'tá towí ka 'lige churigá nóchale Esusi napu'lige si chojkile nocha alué Esusi 'lige napusí suwénale nocha 'lige churigá 'yole nayúkame 'lige churigá benírale suwábaga ralámuli?» Regá ruké ne alué ralámuli. Ne 'la nerá nili napu ruwile, alekeri osá ne ye osilí jena apélichi 'la sébili ruigá suwábaga churigá nile,
4 napurigá mué Teópilo 'la sébali machigá asimela alarigá níliga napu mué Teópilo benírilíru alué we'ká ra'íchali.

Jena ruwimela bilé santo ánjeli ruwíligo a'kinana ochérimio alué Juani

5 Napu'lige alué Erore* wa'lula selígame kachi alé alué wa'lú gawí bo'ígichi Jurea anilichi, a'lige bejtele bilé balé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi† nulame Sakaríasi rewégame. Alué baleka alué Abíasi chojkégame gompaniérola nile,‡ alué Abíasi napu 'we 'ya bejtégame balé nile me'tagá Sakaríasi, Sakaríasika a'kinana ochérigame nile. Alué Sakaríasi upila Sabeli rewégame nile. Alué mukí Sabélika Aroni rijimala nile, Arónika 'we 'ya bejtégame nile 'lige Sabélika 'we a'kinana ochérale.§
6 Alué Sakaríasi 'lige upila si 'we a'lá sébali e'wame nile suwábaga napu Onorúgame nulale 'we 'ya, 'lige Onorúgame 'we a'lá galegá etele alué okánika.
7 Tabilé siné 'kúchigame nile alué ralámuli. Aminami 'ma 'we o'chérame nile okánika.
8 Sébale bilé rawé napu nóchame nile Sakaríasi alué we'ká balé 'yuga alé wa'lú re'obachi alué balé napu alé wa'lú re'obachi nulame nile.
9 Re'eme nile, 'lige Sakaríasi mele re'eka bajkiame abé pachá o'kuí molélachi alé wa'lú re'obachi.
10 Napu'lige Sakaríasi molea ilígachi, ralámuli 'we jale Onorúgame 'yuga ra'icha iwérali tania ma'chige.
11 'Lige yati neraga ma'chiná ilíbale bilé santo ánjeli Onorúgamete julárigame rewagáchika, alé wajtoná ilíbale alé mésachi napu e'kósilime nile o'kuí alé napu ilile Sakaríasi.
12 Napu'lige etesa Sakaríasi alué santo ánjeli, 'we majale.
13 'Lige alué santo ánjelika anele:

---

* **1:5** E'nesi glosario «Herodes». † **1:5** E'nesi glosario «templo». ‡ **1:5** Nerule bilé liá na oká chojkégame balé napu tebume nile wa'lú re'obá, 'lige a'pílipi balé we'ká gompaniérogame nile. § **1:5** E'nesi glosario «ancestor».

—Mué Sakaríasi, tase majawa. Onorúgame 'we a'lá aké mué alué Onorúgame 'yuga ra'íchachi tániga napurigá ranélamala mué upila. 'Lige mué upila Sabeli ranélamala bilé towí. Mué ajchémala rewá alué towí «Juani» anilime rewá.

14 'We ganílimala 'lige mué. Abiena we'ká ralámuli 'we ra'sálámala alué towí ochérasa,

15 napugiti alué Onorúgame Wa'lula neraga etémempá wa'lú ochérasa alué towí. Aminami tabilé siné bajímala i'wilí ('uba) ba'wila rekútame. 'La Onorúgame Alawala ajchágame nímala pachágana bajchabé ta'chó ocheria.

16 We'ká ralámuli alé Israeli ejperégame ku o'wé jábamala, Wa'lula Onorúgame oyérame gainámala alué Juani rejchólila akigá.

17 Alué Juánika rejcholi ruyeme nímala alué ralámuli wa'lú a'walite alué Onorúgame nila, napurigá alué Elíasi rewégame napu ruwime nile napu anele Onorúgame 'we 'ya. Alué Juánika ku o'wé jawámala alué we'ká ralámuli napu 'kúchiga mochímala, ku ge'láramala napurigá ku ganíliga ejperélamala 'kúchila 'yuga, abiena napurigá ku a'lá o'wé na'támala alué ralámuli napu 'we resí nokagá járome nímala a'lige. Juánika bajchá ta'chó nawachi alué Wa'lula, 'we semáriga benírigа asimela we'ká ralámuli, napurigá alué ralámuli 'we a'lá galegá etémala nawachi alé alué bi'neli neyúriga Wa'lula.

18 Sakaríasika rukele alué santo ánjeli:

—¿Churigá 'la bijchígamala ne alarigá nimio suwábaga napu aní mué? Aka neka 'ma 'we o'chérame júpaché, 'lige ne upílachigó 'we o'chérame ju.

19 'Lige alué santo ánjelika regá anele:

—Neka santo ánjeli ju Gabrieli rewégame. Neka Onorúgame 'yuga ajtime ju. Alué nulé ne'chí napurigá ne mué ruyémala mué upila ranélimio bilé towí mué inolá.

20 Jipe mué tabilé bijchigi ye ra'íchali napu ne mué ruyé. Jípeko tase ra'íchame gainámala mué napusí ochérisa mué inolá, a'lige kulí gainámala mué ku ra'icha. 'La bijchiá alarigá nímala napurigá aní ne.

21 'Lige Sakaríasi pachá ilígichi, ralámulika ma'chige jale buigá, aniá:

—¿Chonigá ta'wé ma'chínaché alué Sakaríasika alé pachaka ye wa'lú re'obáchika? —anile we'ká 'nátaga.

22 Arigá ma'chínale alué Sakaríasi, 'ma tabilé gayéname ra'icha. Tabilé gayénale alué rió ra'icha ma'chínasa aleka, yati 'we machile ralámuli Onorúgame alarigá rekíligo alué rió alé pachá wa'lú re'obachi. Pe sekate ra'íchale Sakaríasi, pecha gayéniliga ra'icha.

23 'Ma sébali olasa alé wa'lú re'obachi napu ekí rawé nochámili nílige alué Sakaríasi, 'ma ku galírale simile.

24 A'kinana alué mukí Sakaríasi 'yula Sabeli rojparale. 'Lige maligi mechá tabilé asé eyénaga asale. 'Lige 'nátale alué mukí:

25 «Alué Wa'lula Onorúgame bo'né alarigá rekile ne'chí ye raweli napurigá ranélamala ne, napurigá 'la tase gawélimala ralámuli ne'chí tabilé 'kúchime kóriká.»

Jena ruwimela bilé santo ánjeli ruwíligo alué Esusi ochérimio

26 Usani mechá a'kinana rojparasa Sabeli, Onorúgame júlale bilé santo ánjeli Gabrieli rewégame 'mi alé we'ká riógachi Nasareta anilichi napu pachá ju Galilea anilime gawí bo'ígichi napurigá bilena ejiro.

27 Júlale alué mukí iwé María rewégame e'néniliga. Alué mukika amulí
newímili nile alué rió José rewégame 'yuga. Alué José Rabí rijimala nile, Rabí
napu abé 'ya bejtégame nile ta'chó ochérachi José.
28 'Lige alué santo ánjeli sébale napu asale María, 'lige anele:
—Kuira mué mukí wanápurigame Onorúgamete. Wa'lula Onorúgame 'we
a'lá semáriga gu'iri mué mukí.
29 Alué mukí alué santo ánjeli etesa, majaga we'ká 'nátale 'lige lale: «Yeka
¿chonigá alarigá reparábaché?»
30 'Lige alué santo ánjeli uchéchigo ra'íchale, 'lige anele:
—Mué María tase majawa. Onorúgame alarigá rekile raweli mué.
31 Jipe rojparámala mué 'lige ranélamala mué bilé u'tátiri towí.* 'Lige
ajchémala mué Esusi† anilime rewá.
32 Alué rioka 'we najtékame nímala. Regá anélime nímala «Wa'lula Onorúgame
Rewagachi Ajtígame Inolá.» Onorúgame Wa'lula selígame anémala a'chigóriga
napurigá alué 'we 'ya bejtégame Rabí,
33 napurigá nuleme nímala alué we'ká ralámuli israelita senibí rawé.
34 'Liko Maríaka rukele alué santo ánjeli:
—¿'Lacha ranélamalawé ne? Neka tabilé 'yúgame júpaché rió.
35 'Liko alué santo ánjelika anele:
—Onorúgame Alawala gite rojparámala mué tabilé 'yuga asagá rió,
Onorúgame a'walila alarigá elímala mué. Alekeri alué mué inolá 'la
wanáparigame nímala Onorúgamete, 'lige Onorúgame Inolá anélime nímala.
36 Mué rijimala Sabeli abiena ranélamala rekó o'chérame ke. 'Ma usani
mechá ju wa'lú rojpega asagá. We'ká ralámuli mayé tase ranélimio.
37 Onorúgameka suwábaga gayéname ju napurigá bo'né 'nata. Alekeri bilé
mukí rekó 'ma o'chérame ke 'la ranélamala Onorúgame alarigá elásaká.
38 'Liko Maríaka anile:
—Neka pe nóchame ju alué Onorúgame 'yuga. Onorúgame alarigá elísaká
ne'chí napurigá aní mué ranélamaréko ne 'liko bilé towí.
Alésíko 'ma tané ikiá kíbale alué santo ánjeli.

Jena ruwimela María simíligo e'nemia bo'né rijimala Sabeli

39 A'lige pe a'kinana rawé alué María 'we jigaga simile alé bilena we'ká
riógachi iwérachi napu nile Jurea anilime gawí bo'ígichi.
40 'Lige sebasa Sakaríasi bejtélachi, pachá galírale bajkile 'lige repórale pe
a'bemi iligá alué Sabeli.
41 Napu'lige akisá alué Sabeli María reporachi, alué u'tátiri Sabeli rojpálachi
ajtígame nokale. 'Lige Onorúgame Alawala bajkile alué Sabélichi pachágana
42 'lige e'wele ra'íchaga anile Sabeli:
—'We a'lá semáriga gu'írilia mué María Onorúgamete ta'wesi uché jaré
umugí anaga 'lige mué ranala abiénachigó.
43 ¿Chieri júpaché ne napurigá nawámala mué María ne'chí e'nemia mué
napu ju alué Onorúgamete julárigame eyela nímili?
44 Napu'lige akisá ne mué reporachi, 'lige yati noká u'tátiri ne rojpálachi
ra'sálagá.
45 Mueka 'we a'lá sébali bijchígime napurigá anile alué Onorúgame. Alekeri
gite 'we ganíliga bejtélamala mué.

* **1:31** Pe alué Onorúgame Alawala gite rojparale alué María.
† **1:31** Esusi aniáká «bujeme resiti 'nátili ralámuli» aniame kéré.

46-47 'Liko Maríaka anile:
Neka wa'lú cheliera 'ya Onorúgame napu bi'neli Wa'lula ju.
Neka 'we ra'sálá
napugiti Onorúgame ne'chí bujéligame resítiri 'nátili.
48 Onorúgameka 'we 'la nirá ne'chí
rekó ne peka najtékame kachi.
Jípesí aminako ralámuli 'we a'lá niraga etémala ne'chí.
49 Alué Onorúgame wa'lú a'walí nígame ju,
'we a'lá semáriga gu'iri ne'chí.
Onorúgame rewalá 'we najtékame ju.
50 Onorúgame senibí 'la na'temame ju alué ralámuli
napu 'la nirame ju Onorúgame,
51 machírile ralámuli wa'lú a'walí nígame ko.
'La umérole alué ralámuli 'we gunarume.
52 Alué e'sélikame rió 'ma bujele nóchali,
alué tabilé nígame 'nalina 'we najtékame nóchali 'yale.
53 Alué ralámuli 'we e'lowika ejperégame
'ma 'we nígame newale go'ame,
'lige alué 'we nígame rioka pe sekega a'rele.
54 'We a'lá semáriga gu'írile alué we'ká ralámuli israelita
napu Onorúgame nochálilachi nóchame ju.
Tase siné a'rele na'temá alué ralámuli.
55 Alarigá gu'írimioríle Onorúgame
alué 'we 'ya bejtégame Abraámi
aminami alué Abraámi rijimala 'we a'kinana o'chérigame
napu ramué rijimala júchigó,
senibí gu'írimioríle.
Regá ra'íchale alué María.
56 Alué María alé asale bakiá mechá alué Sabeli 'yuga, arigá a'kinana kumi bejtélachi simile.

Jena ruwimela ochériligo alué Juani

57 Sebárale raweli a'kinana napu ochérimili nile alué towí Sabeli ranala, 'lige Sabeli ranele bilé towí.
58 Alué u'tátiri ochérasa, alué a'mulipi riógame 'lige abiena alué rijimala napuíle alé napu asale Sabeli, 'we ra'sálagá simíbale o'maka e'nemia alué Sabeli,‡ machisá Onorúgame 'we semati raweli rekíligo alué mukí napurigá ranélamala rekó 'we o'chérame kachi.
59 Osánó rawé ajtígachi ochéraga, sikiréliru pe'tá isílala wi'chila napurigá nokame nile alué ralámuli israelita.§ 'Lige ralámulika ujchénale o'nola rewalá Sakaríasi anilime rewá.
60 Eyélaka anile:
—Tase. Juani anilime rewá ujchewa.
61 'Liko rukele alué ralámuli:
—¿Chonigá? Tase 'wesi i'tépaché alarigá rewégame alué Sakaríasi rijimala.
62 'Liko pe sekate ra'íchaga rukéliru alué Sakaríasi machináliga chonilime rewá ujchénelia.

‡ **1:58** Alué ralámuli israelítaka simíbame nile napu'lige bilé mukí sa'wisá u'tátiri ochérisa, 'we ra'sá lagá repórime nile. § **1:59** E'nesi glosario «circuncisión».

63 'Liko Sakaríasika tale bilé rabileta alé osimea, 'lige osale regá anime:
«Juani anilime rewá ujchewa.» 'Liko suwábaga alué ralámulika lale: «¿Chonigá
alanilime rewá ujchéneleché?» lale.
64 A'lige yati neraga ku ra'íchale alué Sakaríasi, 'lige anele Onorúgame 'we
ra'sálagá:
—Mué Onorúgame 'we a'lá semáriga gu'iri mué ne'chí —anele.
65 Suwábaga alué ralámuli alemi a'mulipi ejperégame 'we majale machisá.
Abiena we'ká ralámuli napu ejperele alemi iwérachi napu Jurea anilichi nile
ruigá e'yénale suwábaga tábiri napurigá ikile alé.
66 Suwábaga ralámuli napu ekí akele alué ra'íchali anigá e'yénale a'bopi:
—¿Tachiri nóchame nímalawé alué towí wa'lú ochérasa? Alarigá anile na-
pugiti 'la bijchiá machíligame a'lígesí wa'lú a'walí 'yáligo Onorúgame alué towí.

Jena ruwimela Sakaríasi wikaráligo Onorúgame wikala

67 Alué Juani o'nola Sakaríasi 'we a'lá rejcheruga ra'íchale Onorúgame
Alawala gite napurigá ikimeli níliga abé nujubami, regá anile:
68 Wa'lú a'walí nígame ju alué Onorúgame
napu gu'írime ju ramué ralámuli israelita.
Jipe 'a nawákuru jena we'ká riógachi
a'kabámana jawamia ramué.
69 'Ma júlale Onorúgame alué resítiri 'nátili bujeme ralámuli
Rabí rijimala 'we 'ya ajtígame,
alué Rabí napu Onorúgame nocháliachi nóchame nile
70 napurigá ruyele Onorúgame alué 'ya ejperégame ralámuli
napu ruwime nile napu anele Onorúgame,
71 semáriga nejkúrimio napurigá ta neyúrimala ramué saíla,
abiena alué 'we gichime ramué,
72 'we na'temamio alué 'ya mochígame ramué rijimala,
'we 'la nélegá asimeo,
'lige julamio alué wa'lula ramué gu'írime,
jipe 'ma júlale.
73 Alarigá gatele Onorúgame Abraámi 'yuga
julamio Onorúgame alué ramué gu'írime.
74 Ruwile Onorúgame ramué gu'írimio
napurigá umérowa ramué saíla,
napurigá nochawa Onorúgame nocháliachi tase majaga,
75 'la bi'ígame alawega,
'la sébali olagá napu aní Onorúgame nila ra'íchali.
76 Mué Juani, ne inolá,
mueka bilé rió nímala ruyame napu ané Onorúgame.*
Mueka ra'íchali rejcholi ruyeme nímala ralámuli
napurigá 'la niraga etémala
Wa'lula Onorúgamete Julárigame sébachi,
77-78 napurigá machiboa ramué ralámuli israelita
'ma bujérigame nírigo alué resiti 'nátili,
'lige Onorúgame 'la nejkúrimio 'we 'la na'temaka
napurigá ta aminabi chátiri na'tawa.
Ramué O'nola Onorúgame 'we galegá na'temá ramué.

* **1:76** E'nesi glosario «profeta».

Wa'lula Onorúgame wamí 'paka rewagachi asagá
'we a'lá nejkuria ajtí
79 napurigá 'la bi'wígame raweli narépua
resíriga ejperégame ralámuli,
napurigá pe bi'lepi semáriga 'nátame niwa,
napurigá 'nátame niwa wa'lú nejkúrame ko Onorúgame.
80 Alué towí Juani 'we rejchirúgame ochérale, 'lige 'we a'lá nirame Onorúgame, 'lige simile bilénami jami tase ba'égichi, tase rojégichi, 'lige tase gajsalégichi, 'lige we'ká bamí bejtele alé jami napusí chojkile ralámuli ra'íchali rejcholi ruyea alué we'ká ralámuli israelita alemi jsísime.

2

Jena ruwimela ochériligo Esusi

1 'Ya a'lige u'tá kachi Juani, asale wa'lula nulame rey Augusto rewégame. Alué rioka nuleme nile ralámuli romano 'lige israelita. Alué wa'lúlaka nulale apélichi uchuchánilia rewalá napurigá a'kinana enomí nejímala suwábaga ralámuli wa'lúlachi.
2 Pe kulí siné nile ralámuli simiba a'boi rewalá uchuchamia apélichi wa'lúlachi Sirenio selígame kachi alé Siria anilichi.
3 Suwábaga simámili nile napu o'chérigame nile 'ya siné apélichi uchuchamia a'boi rewalá.
4 Joseka simile alé Beleni we'ká riógachi Nasareta asagá. Nasarétaka alé pachá nile Galilea rewégame gawí bo'ígichi. Sébale alé Beleni napu nile alé pachá Jurea rewégame gawí bo'ígichi, napu ochérigame nile alué wa'lula selígame rey Rabí 'we 'ya, alué Joseka Rabí rijimala nile, abé 'ya ajtígame we'ká bamí ta'chó ochérachi José.
5 Joseka simile alé Beleni apélichi ujchamia bo'né rewalá. María abiena si simile, alué José 'yuga newímili, 'lige alué mukika 'ma wa'lú rojpégame nile.
6 Napu'lige alé Beleni mochiga,
7 sebárale raweli napurigá ochéramala alué María ranala Esusi, 'lige 'ma ochérale alué u'tá towí Esusi. Pe kulí bilé nile María ranala alué towí ochérachi. 'Lige eyélaka gemele ba'nisólite, 'lige rekale bilénami ganuwachi 'we 'la kabika napu go'yame nile akasí. Alemi rekale alué u'tátiri pecha bilena galichi níligame napu ochérale alué towí Esusi.

Jena ruwimela bilé santo ánjeli ruwíligo 'ma ochériligo Esusi

8 Alemi jami Beleni rewégachi a'mulipi mochile jaré bo'elo bo'á repuka rukó.
9 'Lige pe yati neraga ma'chiná ilíbale alemi bilé santo ánjeli. 'Lige alué Wa'lula Onorúgame a'walila gite noligá ra'ósiga ilíbale alé napu mochile alué bo'elo. 'Lige alué bo'éloka 'we majale.
10 'Liko alué santo ánjelika anele:

—Tase majawa 'emi. Neka 'we a'lá semati ra'íchali ruimea nawá. Suwábaga ralámuli 'we ra'sálámala akisá ye a'lala ra'íchali.
11 Jipe 'ma ocheri bilé towí jena we'ká riógachi napu ochérilige Rabí 'we 'ya. Alueka bujémala alué chátiri 'nátali 'emi 'lige suwábaga ralámuli, alueka Onorúgamete julárigame ju napu wa'lula nímala suwábaga ralámuli nuleme.

12 Napurigá abé a'lá bijchígimala 'emi, etémala 'emi alué towí gemériga
bo'ígime alé ganuwachi. Napu'lige etesa 'emi, 'la machimela 'la bijchiá ko
suwábaga napu aní ne.
13 A'lígerikáchi pe yati we'ká santo ánjeli ma'chiná jábale 'pa rewagáchika
simíbagame alé napu ilile alué uché bilela santo ánjeli, 'lige anile 'we ra'sálagá:
14 ¡'We a'lá ju Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame!
¡'We ganíliga ejperélamala alué ralámuli
napu semáriga gu'írilia Onorúgamete!
15 Napu'lige alué santo ánjeli ku 'pa rewagachi simasa, 'liko alué bo'elo
anile a'bopi regá anigá:
—Simáwa'é 'liko alé Beleni e'newa napu ruwí alué santo ánjeli napu alué
Wa'lula Onorúgame júlale ramué ruyénaliga alué ra'íchali.
16 'We sajpuka simíbale e'nemia, 'lige sébale alé napu mochile María, 'lige
José, 'lige u'tá simaloni alué napu bo'ile bilena ganuwachi.
17 Napu'lige etesa, simíbale ichúrimi we'ká ralámuli ruyemia napu ruwile
alué santo ánjeli churigá nimia alué u'tá towí.
18 Alué we'ká ralámuli napu akele alarigá nímaráo wa'lú ochérasa alué towí,
'we ra'sálále.
19 Maríaka a'lá nirale suwábaga napu anile alué bo'elo, pe bo'nepi 'nátaga.
20 Alué bo'éloka ku sébale napu a'rélige alué bo'á wa'lú cheliera 'yasia
Onorúgame, 'we ra'sálagá napugiti 'la bijchiá níligame napurigá anílige alué
ánjeli.

Jena ruwimela alué towí Esusi o'tólirigo alé wa'lú re'obachi

21 Osá naó rawé ajtígachi ochéraga alué towí, sikiréliru pe'tá isílala wi'chila
napurigá nokame nile alué ralámuli israelita. 'Lige ujchele Esusi anilime
rewá. Alué santo ánjeli nulélige 'yabé alué María napurigá Esusi anilime rewá
ujchémala ta'chó rojparachi alué María.*
22 Napu'lige 'ma simírisa oká liá rawé omawa alué María, alésíko simile alé
Rusaleni alué towí Esusi mutuka alé wa'lú re'obá ilígichi ruyemia Onorúgame
alué Onorúgame nochálilachi nochamio alué towí wa'lú ochérasa, 'lige am-
inami bi'wimea alué María napurigá nulale alué Moisesi 'ya bejtégame.
Abiena si simile alué José.
23 Alemi wa'lú re'obachi o'tóleru alué towí napugiti bo'né Onorúgame
alarigá nuláligime osilichi, suwábaga alué bajchabé o'chérigame towí 'we
najtékame nimio, Onorúgame 'yuga nóchame nimio.
24 Abiena kógile go'ame Onorúgame napurigá nulale Onorúgame 'we 'ya oká
baloma oká cho'lopoki kómá.
25 'Ya a'lige rawé bejtele bilé rió Simioni rewégame alé Rusaleni. Alué
rioka 'we a'lá oyérame nile Onorúgame, 'lige buigá asale napurigá Onorúgame
julámala bilé wa'lula, ra'ámame, napurigá 'ma 'la i'kilí mochímala alué ralámuli
israelita ku 'we 'la ganíliga. Alué Onorúgame Alawala 'we a'lá semáriga gu'írile
alué Simioni
26 napurigá machimela ta'chó etea ka alué Onorúgamete julárigame tabilé
'cho mukumeo, etesa kulí mukumeo.
27 Alué Simioni 'we siminali nílile alé wa'lú re'obá ilígachi, Onorúgame
alarigá na'tárile. Napu'lige alué Esusi o'nola 'lige eyela a'pasa alué towí Esusi

* **2:21** Tabilé rewaraga ajchéliru rewá alué Esusi.

alé wa'lú re'obachi Onorúgame galila sébali olagá napurigá nulale Onorúgame nila osilí,
28 alué Simiónika mutule alué towí, 'lige Onorúgame 'yuga ra'íchale 'we a'lá niraga, regá:
29 Mué Wa'lula Nulame,
jípesíko 'la nímala napurigá ne mué oyérame mukimela,
mueka ya 'ma sébali olá napurigá ané mué ne'chí 'yabé,
'we ganíliga ajtí ne.
30 Jípesíko 'ma etiákuru ne
alué napu bujémala chátiri 'nátili ralámuli
31 napu mué júlale jena wijchimoba
napurigá suwábaga ralámuli etémala.
32 Alué nímala Wa'lula bujsireli 'yame
alué tase ralámuli israelita,
alekeri alué napu ju tabilé ralámuli israelita
'we 'la nirámala alué ralámuli israelita mué 'kúchila.
33 Alué Esusi eyela 'lige o'nola we'ká 'nátaga ejtebile 'we ra'sálagá akisá alarigá nímili níliga alué towí.
34 'Liko alué Simioni anele Onorúgame napurigá iwérili 'yámala alué bakiánika, 'lige anele alué Esusi eyela María:
—Ye towí wa'lú ochérasa rejcholi ruyémala jena alué ralámuli israelita. Ye towí wa'lú ochérasa 'la ma'chí nérélamala we'ká ralámuli tabilé oyerio Onorúgame 'lige we'ká ralámuli 'la oyerio Onorúgame. We'ká ralámuli tabilé galémala ye towí wa'lú ochérasa, gichiga etémala 'lige 'we resí olámala,
35 'lige 'la ma'chígime nériká ilibámala churigá ka alué ralámuli na'tálila. 'Lige mué María níriga, 'we chálámala etega alarigá ikichi.
36 Alé re'obachi asale bilé mukí napu nile alué Onorúgame nila ra'íchali benírame ralámuli Ana rewégame, Panueli malala. Aseri† chojkégame gompaniérola nile alué Ana. Alué mukika 'ma 'we o'chérame nile. 'We u'tá iwé ka newile alué mukí, pe gichao bamí bejtele gunega 'lige mukírile riola.
37 'Ma osánósa makué miná naó bamí nile bi'neli asagá alué mukí gunámasa. Alué Ana 'we nawame nile alé wa'lú re'obachi ayunamia.‡ Alé asame nile che'lébali 'lige rukachégame Onorúgame 'yuga ra'icha iwérali tania.
38 Napu'lige alé wa'lú re'obachi mochígichi alué José, alué María, 'lige alué u'tá towí Esusi, sébale alé alué Ana anilime mukí, 'lige wa'lú cheliera 'yale Onorúgame, 'lige ruyele suwábaga alué ralámuli Rusaleni ejperégame churigá nímili níliga alué u'tá towí Esusi wa'lú ochérisa napu ekí buigá mochile napurigá bujémala alué chátiri 'nátili.
39 Napu'lige 'ma sébali olasa alé wa'lú re'obachi, ku Nasareta simíbale napu ju pachá wa'lú gawí bo'ígichi Galilea rewégame.
40 'Lige alué towí wa'lú ochérale 'we a'lá rejchirúgame 'we a'lá 'nátame napugiti Onorúgame 'we a'lá semáriga gu'íriligime.

Jena ruwimela alué towí Esusi alé wa'lú re'obachi rejpíligo

41 Alué Esusi o'nola 'lige eyela nabí bamí simíbame nile alé Rusaleni alué Páskua§ anilime omali sébachi napu o'inálime nile yawiyame.

† **2:36** Alué Asérika Akobo inolá nile. E'nesi glosario «los doce tribus». ‡ **2:37** E'nesi glosario «ayuna». § **2:41** E'nesi glosario «Páscua».

42 Napu'lige Esusi bamisá makué oká, 'liko simíbale bakiánika alé Rusaleni
napurigá nokame nile alué omali sebasa.
43 Napu'lige o'nola 'lige eyela ku ejperélachi simíbachi 'ma guwárasa alué
omali, alué towí Esúsika abajá Rusaleni rejpile. 'Lige alué o'nola 'lige eyela
tase machile abajá rejpíligo.
44 Mayele alué towí Esusi enegó 'yuga alué we'ká ralámuli. Alarigá
bilé rawé simíbale bowesia. Arigá chojkile 'yaa 'lige rukea rijimala 'lige
machirume,
45 'lige tase asé rewale. 'Liko ku simíbale 'yáamia alé Rusaleni.
46 'Ma bakiá rawé kachi kulí rewale alé wa'lú re'obachi alé Rusaleni. Alé
ajtile alué re'malí Esusi alué we'ká rió 'yuga ra'icha napu nile Moisesi nila
ra'íchali rejchólila benírame. Abiena gepua asale ra'íchali abiena rukea.
47 Alué jaré rió Moisesi a'rélala ra'íchali rejcholi benírame akisá Esusi
ra'íchachi 'we a'lá rejchiruga ra'icho, 'we a'lá niraga, regá anile: «Asíriga
machime ju ye towí», anile alué benírame.
48 Napu'lige alué o'nola 'lige eyela etesa aliena benegá ra'icha ajtígichi alué
ralámuli 'yuga, pe i'kilí jábale, 'lige pe'tá nujubapi eyélaka anele:
—Mué towí, ¿mueka chonigá ala'simípiché? Ramueka 'we chálagá e'yénilie
'yaga mué.
49 'Liko alué re'malí Esusi anele:
—¿Chonigá 'yárupaché 'émika ne'chí? ¿Tacha machíché 'émika neka nochámali
ko ne O'nola galílachi?
50 'Lige o'nola 'lige eyela tase námale alieti olagá anió.
51 'Liko simile ku Nasareta rewégachi o'nola 'lige eyela 'yuga, alé asagá a'lá
sébali e'wile o'nola 'lige eyela. Eyélaka bo'nepi tabilé we'káwaga ilírome nile
napu ikile 'yasi napusí alué santo ánjeli alué María 'yuga ra'íchale ranélimio
María bilé towí.
52 'Lige alué Esusi aminacho wa'lú ochérale abiena 'we a'lá rejchirúgame,
'lige 'we a'lá galegá etéliru Onorúgamete, abiena alué we'ká ralámulite.

3

Jena ruwimela Juani rejcholi ruyéligo ralámuli jami bakochi tabilé riógachi

1 'Ma makué maligi bamí wa'lula gobierno kachi alué Tiberio, 'lige
e'sélikameka nile Ponsio Pilato 'lige Erore 'lige Lisania. Alué Ponsio Piláto ka
alé Jurea rewégame gawí bo'ígichi nulame nile. 'Lige alué Erórека nulame
nile Galilea rewégame gawí bo'ígichi. 'Lige alué Belípeka* nulame nile okaná
gawichí Iturea 'lige Trakonite rewégachi. 'Lige alué Lisániaka nulame nile alé
Abilinia rewégame gawí bo'ígichi. 'Lige alué gobierno Tibérioka nulame nile
alé bochígimi napu nulame nile alué e'sélikame.
2 Abiena mochile oká e'wélala balé Anasi 'lige Kaipasi. A'lige bamí alué
Onorúgame alué Juani Sakaríasi inolá 'yuga ra'íchale alé bilénami jami gawichí
tabilé 'me u'kume nile, tabilé gasalégichi, 'lige tabilé rojégichi, 'lige alé a'bemi
ename nile ba'wí Jorani rewégame bakó.
3 Alué Juánika simile alemi suweke bakochi rejcholi ruyemia ralámuli
napurigá a'rémala alué resítiri 'nátili, ruigá alarigá 'la e'kamio Onorúgame
alué ralámuli. Anele:

* **3:1** Belípeka alué Erore nasípasi ba'chila nile. E'nesi glosario «Herodes».

—'La rewarárigame[†] niwa ba'wichí bokuíka napurigá machiboa 'ma a'reo 'emi chátiri 'nátili.
4 'La bijchiá alarigá ikile napurigá anile alué osilí napu osale alué rió 'we 'ya ajtígame napu ruyame nílige napu anélige Onorúgame, alué Isaíasi rewégame. Alué osilí regá anime:
Ma'chí animela bilé a'wágame ra'íchali rejcholi alé jami,
regá anime:[‡]
‹‹Newiwa bilé bowé Wa'lula Onorúgame,
newiwa bilé bowé 'la wajchígame,
5 Bochígimi re'ná newiwa,
tabilé nerúlamala gomí,
nibilé gawí re'pá jágame,
'lige alué bowé nojkóligime 'la wajchígame nímala,
'lige 'la re'wame nímala,
bochígimi napurigá epó neraga ilibámala.
6 'Lige 'la etémala suwábaga ralámuli
alué napu Onorúgame julámala
bujéniliga ralámuli resítiri 'nátili.››
7 Napu'lige alué ralámuli sébachi alé rewarárigame nimia ba'wichí, 'lige Juánika anele:
—'We chátiri 'nátame ju 'emi. ¿Chieri ané 'emi tabilé naremio alué gastigo napu jipe 'ma a'mulípika ená? ¿Mayé 'emi tabilé naremio alué gastigo 'ma rewarárigame kóriká? Rekó 'la rewarárigame ke 'emi 'lige cha nokogá járome nisa 'emi, abirigá narémala 'emi gastigo.
8 'We a'lá sébali olawa napurigá nulá Onorúgame, a'rewa chati nocha napurigá 'la ma'chígime nérélamala ku guwana 'nata 'emi. Tase lawa 'emi a'bopi: «Abraámi rijimala niru ramué, alué 'we 'ya ajtígame, 'lige 'we najtékame niru ramué.» Neka regá aníbá: Onorúgame tabilé nejkúrimala rekó alarigá 'nátachi 'emi. Bo'né Onorúgame najkisáká rekó pe rejté kachi 'la Abraámi rijimala newámala.
9 'Émika napurigá masana tabilé rakeme alarigá ju, alué masana napu 'ma na'minálime ju rejpulate me'teka chojkichí ajchagá 'lige e'kósilime ju ta rakésaká. Yeka ruwime kéré 'emi 'ma e'kósiwili ko na'ichí mochiga tabilé 'la nóchame kame 'emi.
10 'Lige alué ralámulika rukele:
—¿Cho nokibóché 'liko?
11 Juánika regá anele:
—Jaré 'emi oká o'páchigime nisa, 'lige bilé kógimili júkuru alué tabilé nígame. 'Lige jaré 'emi 'we 'la nígame nisa go'ame abiena kógimili júkuru alué tabilé nígame.
12 Abiena jsile rewarárigame nimia jaré rió enomí nareme alué enomí napu nejílame nile alé wa'lúlachi, 'lige rukéliru Juani:
—Muérigo benírame, ¿ramueka churigá nochawa?
13 'Liko Juánika anele:

[†] **3:3** Napu'lige rewará alué ralámuli a'bopi tabilé rewá ajchagá rewarame nile. Napu'lige rewará alué ralámuli pe ruigá nokame nile 'ma a'reo chátiri 'nátili 'lige chátiri nóchali.

[‡] **3:4** Jena ruwimela Juani ra'íchaligo tétalite uché bilé ra'íchali ruwime. E'nesi glosario «parábola». Napu ra'íchale, ruwime kéréle ralámuli 'la na'támili níliga 'lige 'la 'nátaga mochímili napu'lige sébachi alué napu Onorúgame julámili nile wanápurigame napurigá Wa'lula Nulame nímala, aniame kéré.

—Tase rasígame tániwa enomí ralámuli, pe sébali tániwa enomí ralámuli napu ekí nejímili ju.
14 Abiena jaré sontalo regá rukele:
—Ramuégó ¿churigá nochawa?
'Lige Juánika regá anele:
—Tase bujewa ralámuli tábiri resí anigá majáriga, aminami tase e'chewawa alué ralámuli tabilé chojkila kachi. 'La ganíliga ejtebiwa 'emi napu ekí meme ju 'emi.
15 Ralámulika 'we buigá mochílige alué Kristo,§ 'lige sebasa Juani 'nátale ralámuli a'bopi: «¿Pala alué júpué Kristo?»
16 Juánika regá anele alué we'ká ralámuli:
—Neka rewarame ju ba'wichí jáwaga, nobi uché bilé sebámalagó abé najtékame. Alueka abé wa'lú a'walí nígame ju me'tagá ne'chí. Neka pecha anámalagó alué. Alueka 'la bi'wémala 'emi alawala Onorúgame Alawálate, 'lige 'we a'lá sébali olámala gustisia.
17 Alué rioka 'ma o'ká ená ri'ligó ekisula. 'Ma gatémala alué ri'ligó rakala alé rekóachi, 'lige sa'nagálaka 'minami ajchagá e'kósimala na'ichí, alué na'í napu tasiné cho'ime ju.*
18 Ye 'we a'lala ra'íchali rejcholi ruigá Juani ruwime ke anile 'ma pe 'wemi sebamio bilé rió ralámuli buyáname chátiri bowechi.
19 Aminami alué Juani ne'óchale alué selígame Erore rewégame napugiti mukí bujéligame alué ba'chila Belipe rewégame, alué mukí napu Eroríasi rewégame nile. Belipe se'nú eyégame nile. Aminami we'ká e'karúgame chati nóchigariká alué Erore,
20 nobi alué Eróreka abéchigo cha 'sile ko, galírale bajchale Juani.

Jena ruwimela Esusi rewárálirigo alé bakochi

21 Bajchabé ta'chó galírale bajchilichi Juani, we'ká ralámuli sébale alemi napu Juani asale rewarárigame nimia, abiena nawale Esusi rewarárigame nimia 'lige rewaráliru alué Esusi. Napu'lige Esusi Onorúgame 'yuga ra'icha ilígachi, 'lige rewagá ewagá ilíbale,
22 'lige alué Onorúgame Alawala re'kínale alé napu ilile Esusi napuyeri bilé baloma neraga. 'Lige rewagáchika ma'chí anile bilé ra'íchali regá anime:
—Mué ju ne Inolá napu 'we galé ne. Neka 'we ra'sálagá ajtí mué etega.

Jena ruwimela chieri 'lige chekí níliga alué Esusi rijimala abé 'ya ejperégame ta'chó ochérachi Esusi

23 Mayelia Esusi chojkíligo beniria Onorúgame nila ra'íchali baisá makué bamígame ka. Esúsika napurigá José inolá nile.
Joseka alué Elí inolá nile.
24 Elika alué Matati inolá nile.
Matátika alué Lebí inolá nile.
Lebika alué Melkí inolá nile.
Melkika alué Jana inolá nile.
Jánaka alué José inolá nile.
Joseka alué Matatía inolá nile.
25 Matatíaka alué Amosi inolá nile.
Amósika alué Naumi inolá nile.

§ **3:15** E'nesi glosario «Cristo». * **3:17** Ye bersíkulo pe ruwime kéré 'ma amulí sebio raweli napu'lige ralámuli narémala gastigo.

Naúmika alué Esli inolá nile.
Eslika alué Nagaí inolá nile.
26 Nagaíka alué Maati inolá nile.
Máatika alué Matatíasi inolá nile.
Matatíasika alué Semeí inolá nile.
Semeíka alué Oseki inolá nile.
Osékika alué Jurá inolá nile.
27 Juraka alué Joana inolá nile.
Joánaka alué Resa inolá nile.
Résaka alué Sorobabeli inolá nile.
Sorobabélika alué Salatieli inolá nile.
Salatiélika alué Neri inolá nile.
28 Nérika alué Melkí inolá nile.
Melkika alué Ari inolá nile.
Árika alué Kosami inolá nile.
Kosámika alué Elmorami inolá nile.
Elmorámika alué Eri inolá nile.
29-30 Erika alué Josué inolá nile.
Josueka alué Elieseri inolá nile.
Eliesérika alué Jorimi inolá nile.
Jorímika alué Matati inolá nile.
Matátika alué Lebí inolá nile.
Lebika alué Simioni inolá nile.
Simiónika alué Jurá inolá nile.
Juraka alué José inolá nile.
Joseka alué Jonami inolá nile.
Jonámika alué Eliakimi inolá nile.
Eliakímika alué Melea inolá nile.
31 Meléaka alué Mainani inolá nile.
Mainánika alué Matata inolá nile.
Matátaka alué Natani inolá nile.
Natánika alué Rabí inolá nile.
Rabika alué Isaí inolá nile.
32 Isaíka alué Oberi inolá nile.
Obérika alué Bosi inolá nile.
Bósika alué Salmoni inolá nile.
Salmónika alué Naasoni inolá nile.
33 Naasónika alué Aminarabi inolá nile.
Aminarábika alué Arami inolá nile.
Arámika alué Esromi inolá nile
Esrómika alué Páresi inolá nile.
Páresika alué Jurá inolá nile.
34 Juraka alué Akobo inolá nile.
Akóboka alué Isaki inolá nile.
Isákika alué Abraámi inolá nile.
Abraámika alué Taré inolá nile.
Tareka alué Nakori inolá nile.
35 Nakórika alué Serugi inolá nile.
Serúgika alué Ragau inolá nile.
Ragáuka alué Pelegi inolá nile.
Pelégika alué Eberi inolá nile.
Ebérika alué Sala inolá nile.

36 Sálaka alué Kainani inolá nile.
Kainánika alué Arpásari inolá nile.
Arpásarika alué Semi inolá nile.
Sémika alué Noé inolá nile.
Noeka alué Lameki inolá nile.
37 Lamékika alué Matusaleni inolá nile.
Matusalénika alué Enoko inolá nile.
Enókoka alué Jareri inolá nile.
Jarérika alué Majalaleli inolá nile.
Majalalélika alué Kainani inolá nile.
38 Kainánika alué Enosi inolá nile.
Enósika alué Seti inolá nile.
Sétika alué Arani inolá nile.

Alué Aránika Onorúgame newale 'ya kulí siné ta'chó 'wesi ralámuli i'tégichi jena gawichí.

4

Jena ruwimela alué Satanasi 'we najkíligo napurigá Esusi alué Satanasi e'wímala

1 Alué Esusi 'we a'lá sébali e'wagá alué Onorúgame Alawala simile alé bakochi Jorani rewégachi asagá. Simile alemi tabilé riógachi, tabilé ba'wégichi, 'we wakígichi, tabilé i'tégichi nibilé rojá, nibilé gajsalá. Alé asale oká liá rawé.

2 'Lige alué Remónisika alemi nawile 'yégimia alué Esusi napurigá tabilé e'wímala Onorúgame, napurigá pe alué Remónisicho e'wímala. 'Lige alué Esusi tase go'ale go'ame alakí rawé, arigá 'ma e'lowile.

3 'Liko alué Remónisika anele:

—'La bijchiá Onorúgame Inolá níriká, nulewa 'liko ye rejté napurigá baní gainámala.

4 Esúsika regá nejele:

—Alué Onorúgame nila osilí regá aní: «Tase pe go'ame go'gá ejperélamala ralámuli, abiena alué semati ra'íchali Onorúgame nila rejcholi 'nátaga ejperélamala ralámuli.»

5 'Liko alué Remónisika o'tole alué Esusi bilena re'pá rabó, alé tabilé rojégichi 'lige tabilé gasalégichi, 'lige etérele pe yati neraga si'népiriga suwábaga gawí napu echilú ju jena wijchimoba. 'Lige anele:

6-7 —Mué 'la e'wásaká, aminami 'la sébali nirasa mué ne'chí, 'liko ne nejímala alué ye suwábaga napu echulú eteri ne mué ye gawí, bochígimi gawichí nulame nímala mué. Neka 'yárigame kame wa'lú nóchali 'we najtékame jena wijchimoba, 'lige ne alué nóchali 'yámala mué napugiti neka a'lá lisensia nígame kame napurigá 'yámala alué nóchali apiépiri napu 'yánili ne, napu'lige nulame kachi mué 'la niraga etewa mué suwábaga ralámulite.

8 Esúsika regá nejele:

—Alué Onorúgame nila osilí regá aní: «Pe alué Wa'lula Onorúgamecho 'we a'lá nirawa, pe aluecho e'wewa.»

9 Pe nujubapi Remónisi o'tole alé we'ká riógachi Rusaleni anilichi, 'lige alé sebasa, abé re'pá alué wa'lú re'obachi Onorúgame galila 'mórale, 'lige anele:

—'La bijchiá Onorúgame Inolá níriká, 'légana o'pochíkabá jena iligá.

10 Aka alué osilí napu ruwí churigá ka Onorúgame regá aníché:
Onorúgame julámala we'ká santo ánjeli

napurigá repúmala mué.
11 Cha'pimela sekate
napurigá ta iwégame chibámala mué 'légana wijchí.
12 Esúsika regá nejele:
—Aka abiena regá aníché alué Onorúgame nila osilí: «Tase nochawa bilé nóchali machináliga pala bijchiá nira napu aní Onorúgame.»
13 Alésíko alué Remónisi tase umubásaká umeria alué Esusi, 'liko a'rele pe u'kabi rawé.

Jena ruwimela Esusi chojkíligo nocha alé Galilea

14 'Lige Esusi ku simile alé Galilea, Onorúgame Alawala 'we a'lá gu'írile alemi enágichi, 'lige suwábaga ralámuli napu ekí riole bochígimi alé Galilea anile:
—Alué rió Esúsika 'la bijchiá Onorúgamete gu'írilia —regá anile a'bopi machíligame 'we a'lá gu'írilio Esusi Onorúgamete.
15 'Lige napu ekiná riógachi sébaga 'we benírale alué Onorúgame nila ra'íchali rejcholi alé u'kuchí re'obachi «sinagoga» rewégame. 'Lige suwábaga ralámuli 'we a'lá nirale alué Esusi.
16 Esusi ku simile alé Nasareta* we'ká riógachi napu 'ya alé asagá wa'lú ochérigame nile. 'Lige bilé rawé resíbulichi bajkile alé bilena u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame napurigá 'sime nile bo'né 'lige alé asíbale pachá. 'Lige pe'tá i'libeko o'weti ilísale osilí ra'ichamia.
17 'Lige 'yáliru apeli kabítigame osilí napu osálige Isaíasi 'we 'ya ochérigame napu'lige ta'chó ochérachi Esusi napu nile Onorúgame nila ra'íchali rejcholi benírame ralámuli. Napu'lige ra'lanasa alué apeli kabítigame, 'lige pe'wera 'yáasa alé rewale 'lige ra'íchale osilí regá anime:
18 Alué Wa'lula Onorúgame Alawala 'we a'lá gu'iri ne'chí,
napugiti wanápuligame ne'chí nóchali 'yagá
napurigá ne benírama semati rejcholi
alué ralámuli tabilé nígame enomí.
Jula ne'chí su'lanánaliga Remónisite
cha'piruga mochígame ralámuli,
abiena napurigá ma'chílime newámala ne
alué tase ma'chílime ralámuli,
abiena napurigá gu'írimala
alué resí oliame ralámuli
napurigá tabilé aminabi resí olawa,
19 abiena napurigá ruwimela ne 'ma sebio raweli
'we a'lá semáriga gu'írimio Onorúgame 'emi.†
20 Alésíko alué Esusi ku kabile alué apeli, 'lige 'yale alé u'tá re'obachi nóchame rió 'lige kilí asíbale. Suwábaga ralámuli napu ekí mochile alé abichilubi 'we e'nagá mochile aleké Esusi.
21 'Lige alué Esúsika ra'íchile, regá anele:
—'Ma 'la machí 'emi alarigá ikiá napurigá ruwile alué Isaíasi ye osilichi, napu ruwime nile churigá nímili níliga ne.
Regá anele Esusi. Alueka pe bo'nepi olagá anile bo'né ala'simio.

---

* **4:16** Nasarétaka pachá nile Galilea rewégachi, 'lige Galiléaka pachá nile Israeli rewégachi. Galiléaka napurigá bilé «estado» nile, 'lige Israélika napurigá bilé «país» nile. † **4:19** E'nesi Isaías 61:1-2.

22 'Liko suwábaga ralámuli Esusi saega ra'íchale napugiti ta'mé a'lá semáriga
ra'íchaligame Esusi alué ralámuli níriga.‡ 'Lige anile a'bopi:
—Ye rioka pe José inolá ke, 'lige ruyá aníguru ralámuli gu'írame nimio.
23 'Liko Esúsika anele:
—'Emi ralámuli anémala ne'chí: «Mué, ralámuli 'yome, ralámuli 'yowa jipe
jena.» 'Lige aminami anémala ne'chí: «Jena Nasarétachi napu mué ochérale,
a'chigóriga nochawa napu aké ramué semátiri nóchali nóchaligo mué alé we'ká
riógachi Kapernaumi anilichi.»
'Lige aminabi 'we ra'íchale, anile:
24 —Neka 'la bijchiá ruwimela tabilé 'wesi rió napu ruyame ju napu ané
Onorúgame tabilé galegá etélime 'ínilio napu bo'né ochérale.
25 Neka 'la machí we'ká umugí gunámakame mochíligo jena wa'lú gawí
bo'ígichi Israeli anilichi 'ya napu'lige bejtele alué rió Elíasi napu'lige tabilé
u'kule bakiá bamí miná nasipa 'lige napu 'we gurule go'ame bochígimi jena
Israeli anilichi.
26 Elíasi tase juláliru umugí gunámakame gu'írimia jena Israeli, iligá
'nalina juláliru wamí chebilena mejká riógachi Sarépata rewégachi napurigá
gu'írimala alé ajtígame mukí gunámakame a'mulipi alé Sironi rewégachi we'ká
riógachi.
27 Abiena mochile we'ká rió jena Israeli sa'pachí amoba nayume napu'lige
asale alué Eliseo rewégame rió napu ruyame nílige napu anélige Onorúgame,
'lige tase 'wesi ralámuli israelita nayúkame 'yóleru Eliséote, pe alué 'mi mejká
bejtégame riocho Namani rewégame Siria rewégame gawí bo'ígichi bejtégame
'yóliru —anile Esusi.
28 Alué ra'íchali akisá alué we'ká ralámuli alé pachá mochígame 'we ayole,
pe ne'óchaga anime kéréligame ralámuli alué Esusi.
29 'Lige yati jásiga, wamí o'tole alé we'ká riógachi suwé bilena rabó pamia
rajkibuga bilena rejkuata.
30 'Lige alué Esúsika tabilé neti neyúsale alemi, pe nasípami simírole 'minami
simiá.

Jena ruwimela bilé rió bile u'tabela Remónisi ajchágame níligo

31 Nasareta asagá Esusi alé Kapernaumi rewégachi we'ká riógachi re'kínale.
Kapernaúmika Galilea rewégame gawí bo'ígichi pachá nile. 'Lige alé Kaper-
naumi 'we benírame nile Onorúgame nila ra'íchali rejcholi alué we'ká ralámuli
rawé resíbulichi alé pachá u'tá re'obachi «sinagoga» anilime.
32 Ralámulika 'we ra'sálále akigá alarigá benírachi, napugiti 'la bijchiá
Onorúgame a'walila gite ra'íchaligame 'we rejchiruga.
33 Alé pachá napu napuíme nile alué ralámuli jurío asale bilé rió chátiri
remónisi u'tabela§ ajchágame, 'lige alué remónisi u'tabela e'wele ra'ichárile
alué rió regá:
34 —¡Wamí simigá mué! Mueka ¿chonigá nawíbaché ne'chí mué Esusi
Nasareta* bejtégame? ¿Mueka nawá cha olamia ramué? Neka 'la machí mué:
¡Mueka wanápurigame ju Onorúgamete!

‡ **4:22** Siné kachi tabilé 'cho yati ayole ralámuli alarigá anichi Esusi, siné kachi abé nujubapi ayole 'nalina, napu ju 'ma bersículo 28. § **4:33** E'nesi glosario «Satanás». * **4:34** Alué Remónisika «Nasareta bejtégame» aniá pe «Rabí rijimala ju mué, Rabí 'we 'ya bejtégame» anime ke anile. E'nesi glosario «nasareno».

35 'Lige Esúsika ma'chí pale alué chátiri remónisi u'tabela alué riochi regá anegá:
—¡Tase che anigá, a'rewa ye rió!
'Liko alué remónisi u'tabela wijchí rekábale alué rió alué we'ká ralámuli jágichi, 'lige ma'chínale alé riochi tabilé ejelíriga.
36 'Liko suwábaga ralámuli 'we majale, 'lige anile a'bopi ra'íchaga:
—¿Churigá 'la uméroché ye rioka alué remónisi u'tabela pe ra'íchaga, 'la ma'chípá 'smíguru alué u'tabela remónisi ye riochi?
37 'Lige suwábaga ralámuli ichúrimi riógachi machile 'lige ra'íchale a'bopi 'we a'lá sa'wame ko alué Esusi.

Jena ruwimela Esusi nayúkame sa'wáligo

38 'Lige Esusi simile alé u'tá re'obachi asagá «sinagoga» rewégame, 'lige simile Simoni galílachi. Alué Simoni wasila 'we iná bo'ile, 'lige alué Esusi 'we e'wérili tániliru ralámulite napurigá 'yómala alué mukí.
39 'Liko Esúsika rojpóchaga chujkíbale alé a'bé 'lige ma'chí pale alué nayulí inawí regá anegá:
—¡A'rewa ye mukí!
'Liko alué mukí yati sa'wile iná. 'Lige yati asísiga kógile go'ame alué ralámuli alemi mochígame.
40 Rayénali bokuíchi, we'ká ralámuli nayúkame a'píliru alué Esusi, we'ká e'karúgame nawilite nayume ralámuli. 'Lige Esúsika nochale alué a'pílipi nayume 'lige yati sa'wile alué nayúkame.
41 Jaré alué we'ká ralámuli nayume remónisi u'kuchípala mochígame nile, alué u'kuchípala remónisi abiena 'ma buyánale, 'lige ne'ole buyásiga regá:
—¡Mueka Onorúgame Inolá júkuru!
'Lige alué Esúsika tase najkile napurigá alarigá anewa, alekeri ne'óchale, tase a'rele napurigá ra'ichámala alué u'kuchípala remónisi napugiti alué u'kuchípala remónisika machime níligame Kristo† ko alué Esusi.

Jena ruwimela tabilé najkíligo ralámuli napurigá simela Esusi

42 Che'lachi simile alé we'ká riógachi asagá alué Esusi, simile a'minami tase riógachi. 'Lige ralámulika 'we 'yáale, 'lige napu'lige rewisá ralámulika tase najkile napurigá simela.
43 'Lige Esúsika anele:
—Neka benírimili júkuru alué a'lala rejcholi Onorúgame nila alé uché bilena riógame ralámuli churigá nimio napu'lige nulachi Onorúgame jena wijchi-moba napu'lige 'ma 'la sébali ikisá napurigá najkí bo'né Onorúgame. Alekeri gite julárigame kame neka Onorúgamete.
44 Alésíko eyénale Esusi benírigа alué rejcholi we'kanami u'kuchí re'obachi «sinagoga» rewégame alemi Jurea rewégame gawí bo'ígichi.

5

Jena ruwimela alué ro'chí i'mume we'ká ro'chí wejáligo

1 Sinéchigo rawé alué Esusi beniria ilígachi alé suweke wa'lú ba'wí ilígichi Galilea* rewégachi, we'ká ralámuli napuíle alé, rajchiní járole akináliga Esusi ruwichi tachiri najkiá Onorúgame.

† **4:41** E'nesi glosario «Cristo». * **5:1** Abiena Genesareta anilime ju alé wa'lú ba'wí ilígichi Galilea.

2 Esusi etele oká u'kuchí barko ro'chí i'mula alé ba'wichí suweke uchúkame
arikame. Alué ro'chí i'mume rioka 'ma e'tegílige, alemi ba'wichí suweke
uchule morali pagoa ro'chí wejila.
3 'Lige Esúsika 'mole alé bilena bárkochi alé chujkúgame ba'wichí suweke
napu nile Simoni nila. 'Lige nulale napurigá abé a'mibemi ba'wichí o'toboa
alué u'tá barko. 'Lige Esusi alé bárkochi 'mole 'lige asíbale, 'lige alé asagá
abichilubi 'we benírale alué ra'íchali tachiri najkiá Onorúgame.
4 Napu'lige suwénasa ra'íchali rejcholi beniria, anele alué Simoni:
—O'tó ye barko 'mi 'we rojkógachi, alé pápua alué morali ro'chí wejila,
we'ká ro'chí chewimela alé.
5 Simónika regá nejele:
—Mué benírame, ramueka che'lebaru i'mua ro'chí, 'lige tabilé 'wesi ro'chí
chewaru. Abirigáchigo pámalagó ne ye morali mué alarigá nulame.
6 Napu'lige pasa alué morali alé, 'liko we'ká ro'chí che'wale, amulí chi'wale
morali bejtéliga.
7 'Liko sekate ra'íchaga bayele alué chebilena u'tá bárkochi mochígame rió
napurigá nejkúrimala. 'Liko alué rió yati simíbale alemi nejkúrimia. We'ká
nile alué ro'chí, napu'lige wejiá 'ma bochile okánika alué u'kuchí barko 'lige
amulí bokuíle bejtéliga ro'chí.
8 Etesa we'ká ro'chí chewíligo, alué Simoni Pegro chojkóbisiga ilíbale alé a'bé
napu ilile Esusi. 'Lige anele:
—Mué Wa'lula, pe rekó simigá 'minami uché bilénami napugiti neka 'we
resítiri alawégame kame.
9 Alarigá anile napugiti majáligime napugiti machíligame Onorúgame
a'walila gite chewíligo alué we'ká ro'chí. Abiena majale alué uché jaré rió
napu alé u'tá bárkochi mochile si etesa we'ká ro'chí chewichi.
10 Abiena majale alué Sebereo 'kúchila Santiago 'lige alué Juani napu alué
Simoni 'yuga nóchame nile.
'Lige alué Esúsika anele alué Simoni:
—Tase majawa mué rió, jípesíko 'ma tabilé ro'chí i'mume nímala mué.
Jípesíko ra'íchali rejcholi ruyeme nímala mué ralámuli napurigá ku 'la
na'támala.†
11 'Lige alué u'kuchí barko o'tosá 'miná wakígichi, alé a'rele alué u'kuchí
barko 'lige suwábaga tábiri, 'lige simíbale Esusi 'yuga.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió sa'pachí amoba nayume

12 Bilé rawé Esusi ajtígachi alé bilena we'ká riógachi we'ká galí jágichi,
'lige bilé rió nawale alé sa'pachí amoba nayume «lepra» anilime nawilí yolí
ra'íchaga.‡ 'Lige alué rió etesa alué Esusi, alé a'bé ilíbale chojkóbaka 'lige
rojpóchaga chujkíbiga. 'Lige regá anele:
—Mué Esusi, mueka 'we a'lá umébame ju sa'wá Onorúgame gite.
Sa'wánilisaká sa'wawa ne'chí ye chati nayulí.
13 'Liko Esusi nochale sekate regá anigá:
—'La nímala. ¡Jípeko sa'wimela mué!
'Lige pe yati sa'wile alué nayume.
14 'Lige Esusi 'we a'lá anele:

† **5:10** Esúsika anile: «Jípeko ralámuli i'mume nímala mué.» 'Lige ramueka ujcharu alé bersíkulo napu ruwime ke anile alué Esusi. ‡ **5:12** E'nesi glosario «lepra».

—Si'né simiboa mué napu ajtí alué balé, tase ichúrimi riógachi eyénaga. Kógiwa go'ame Onorúgame napurigá nulale alué Moisesi 'we 'ya, a'lígeko alué we'ká ralámuli 'la machimela mué 'ma 'la sa'wígame ko, 'lige 'la lisensia nígame ko mué napurigá 'yuga einámala mué alué 'la a'ká ralámuli.

15 Esusi sa'wasa alué rió, aminacho 'we machile we'ká ralámuli 'la umébame ko sa'wá Esusi, 'lige we'ká ralámuli napuíme nile alemi napu eyéname nile Esusi, Esusi ra'ichálila gepumia, 'lige jaré napurigá 'yowa nayume nísaká.

16 'Lige Esúsika i'sínimi a'mibemi uché bilénami simime nile tabilé riógachi 'lige alemi iligá ra'íchame nile Onorúgame 'yuga.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé sujírigame

17 Bilé rawé Esusi beniria ilígichi ra'íchali rejcholi ralámuli, 'lige mochile jaré ralámuli bariseo chojkégame alemi a'mulipi, 'lige abiena jaré rió benírame ra'íchali rejcholi napu a'rele Moisesi we'kaná riógachika sígame Galilea rewégame gawí bo'ígichi 'lige Jurea rewégame gawí bo'ígichi, abiena sígame Rusalénika we'ká riógachi. 'Lige Esusi Onorúgame a'walila gite 'we a'lá semáriga sa'wale alué we'ká ralámuli nayume alemi sígame.

18 'Lige jsile jaré rió majtógame bilé rió sujírigame tabachi rekagá. 'Lige pachá galírale o'tonálile a'bé rekamia alé napu ilile Esusi.

19 'Lige tase gayénale pachá mo'yá napugiti cha rajchiní jáligame ralámuli alé yochi. 'Liko jímole galimopa galichi 'lige ewarale alé 'lige alégana re'kibule alué nayume, gemachi o'wiga iwíate,§ nasipa we'ká ralámuli jágichi alé a'bé Esusi ilígichi.

20 Napu'lige Esusi machisá 'we a'lá bijchigio alué ralámuli alué nayume a'págame 'we a'lá sa'wame ko Esusi, 'liko anele alué nayume:

—Mué rió, 'ma bujé ne mué nila chátiri 'nátili, jípeko 'we a'lá bi'wígame alawégame ju mué napurigá 'la moinámala rewagachi.

21 'Lige alué rió Moisesi rejchólila benírame abiena alué bariseo 'nátale: «¿Chieri júpaché ye rioka síkaniá tabilé niranti Onorúgame? 'La bujenti koriá aníguru ralámuli chátiri 'nátili napurigá 'la moinámala rewagachi. Pecha 'wesi rió bujémalagó chátiri 'nátili ralámuli, pe Onorúgameka 'la bujémala napurigá 'la moinámala rewagachi», 'nátale.

Alué bariseo níriká 'we chátiri nile alué napurigá 'sile Esusi bujea chátiri 'nátili.*

22 'Lige Esúsika 'la machile alarigá 'nátachi alué ralámuli, 'lige rukele:

—'Émika ¿chonigá alieri 'nata mochípeché?

23 ¿Churigá anilía 'nalina abé 'la nítékó pala regá anilía?: «Mué rió, 'ma bujé ne mué nila chátiri 'nátili napurigá 'la moinámala mué rewagachi», regáchala anilía: «¡O'weti ilísiga, yati einawa!»

24 Jipe ne napu julárigame ju Onorúgamete 'pa rewagáchika napurigá rió nerага,† 'la machírimala ne 'emi ralámuli wa'lú a'walí nígame ko ne Onorúgame nila napurigá bujémala ne chátiri 'nátili ralámuli jena wijchimoba ejperégame.

'Lige anele alué rió sujírigame:

—O'weti ilisi mué, simigá kumi galírale 'ma majtoga gemá.

---

§ **5:19** Sineko bilena tabachi rekagá a'páliru alué nayume. Napu'lige galimópagana re'kibua alué rió nayume, pe gemachi ajchigá re'kibúliru. * **5:21** Chátiri 'nátaga einalia ka pe a'chigó aliena resíriga ju napurigá resí 'sika einalia. † **5:24** E'nesi glosario «Hijo del Hombre».

25 'Lige alué rió sujírigame yati ilísale alué we'ká ralámuli etériga, 'wile alué
gemá napu ajchagá re'kibúlirige, alésíko simile kumi galírale, wa'lú cheliera
'yasia enale Onorúgame, 'ma 'la sa'wígame.
26 Alésíko alué we'ká ralámuli 'we ra'sálále, 'lige wa'lú cheliera 'yale
Onorúgame. 'Lige aminámichigó pe'tá majaga regá anile:
—Jipe rawé eteru alué Onorúgame a'walílate sa'wame. Tabilé 'wesi ralámuli
alarigá sa'wame ju bilé sujírigame.

Jena ruwimela Esusi bayériligo Lebí napurigá 'yuga einámala

27 'Lige pe nujubapi Esusi ma'chínale, 'lige etele bilé rió alemi ajtígame
enomí goblalia alé napu ajtime nile enomí narea, Lebí rewégame. Alué
enomika alué wa'lula i'lime nile alé Roma nulame. 'Lige Esúsika anele:
—Nabá ne'chí 'yuga.
28 'Liko alué Lebí ilísile, suwábaga abajá a'resa alué nóchali simile Esusi
'yuga 'we 'la oyériga.
29 'Lige Lebí pe abé alí wa'lú go'ame newile alué Esusi alé bo'né Lebí
galílachi. 'Lige we'ká rió enomí goblálome napuíle alé, abiena uché jaré we'ká
ralámuli mochile alé a'bé mésachi alué Esusi 'yuga.
30 'Lige jaré rió bariseo, 'lige jaré rió Moisesi nila ra'íchali rejcholi benírame,
chojkile ra'icha alué Esusi 'yuga benime sayega. Regá anele:
—¿Chonigá go'áché 'emi 'lige bají 'emi alué ralámuli enomí goblálome 'yuga
'lige aminami alué ralámuli 'we chátiri 'nátame 'yuga?
31 'Lige Esúsika regá anele:
—Ralámuli tase nayume tase najkí bilé rió 'yome, pe alué nayume
ralámulika 'la najkimela bilé 'yome.
32 Neka tabilé nawákuru alué a'ká ralámuli gu'írimia, iligá nawá ne ra'íchali
rejcholi benírimia alué resiti alawégame chátiri 'nátame ralámuli napurigá 'ma
a'rémala alué chátiri 'nátili. Neka nawákuru e'nemia napu ralámuli 'we resílá
mochí bilé nejkúrime.
33 'Lige alué ralámuli rukele alué Esusi:
—Alué Juani 'yuga benime, abiena alué ralámuli bariseo, ¿chonigá 'we
ayúname ju 'lige 'we tánime iwérali Onorúgame? 'Lige ¿chonigá mué 'yuga
benímeka tabilé siné alarigá nokame júché?
34 'Lige alué Esúsika nejele regá anigá:
—¿'Lacha nulémalawé 'emi napurigá ayunámala alué ralámuli kólime
newigichi sígame alué rió newímili si ajtígachi? Tabilé nulémala 'emi.
35 Nobi sebámalagó bilé rawé napu'lige me'liboli ju alué newímili, 'lige alué
ralámuli sígame ka 'oni ejtebímala. A'lige kulí ayunámala.
36 Abiena uché bilé ra'íchili ruyele regá anime:
—Ta'wesi ralámuli chi'wanámala alué uché bilé o'pacha tabilé unérigame
pachókimia alué o'pacha o'chérame. 'Lige alarigá olásiga alué o'pacha
tabilé unérigame 'ma najsuímala, aminami alué o'pacha o'chérigame tase 'la
ikiárélamala alué tabilé unérigame chiní 'yúriga.
37 A'chigóriga alué i'wilí ba'wila bijí gayena ilígame tase ro'alime júkuru 'we
o'chérame chiliwílachi wi'chite newárigime. Alué i'wilí ba'wila bijí gayena
ilígame alé ro'ásiga, 'ma a'támala alué chiliwila, 'lige alué i'wilí ba'wila bijí
gayena ilígame 'ma go'límala.

38 Alekeri alué i'wilí ba'wila bijí gayena ilígame tabilé unérigame chiliwílachi ro'alime ju napurigá ta a'támala. Alué chiliwila tabilé unérigame 'la ojtome ju alué i'wilí ba'wila bijí gayena ilígame ro'ásiga.

39 Ralámuli napu bajime ju alué i'wilí ba'wila 'ma 'we 'la gayénigime tase bajínilime ju alué bijí gayena ilígame napugiti abé korume kame alué i'wilí ba'wila 'ma 'we gayéniga ilígame.

Esúsika pe regá anime ke anile:

—Tabilé 'wesi a'rénili ra'íchali rejcholi 'ya nerúgame. Neka benírimia nawá alué jipe nerúgame ra'íchali ne ra'ichálila nobi tabiléchigo 'wesi benináligó, pe alué o'chérigame ra'íchali 'nalina 'we galé.‡

6

Jena ruwimela Esusi nulame koríligo 'lige 'yome resíbulichi rawé

1 Bilé rawé resíbulichi alué Esusi enale alemi ri'ligó echégichi alué bo'né benírame 'yuga, 'lige alué ralámulika rejpunasia e'yénale ri'ligó mulalá 'lige mojsika go'sisia rakala.

2 'Lige alué jaré rió bariseo etele 'lige rukele:

—¿Chonigá alarigá nokáché 'émika jipe rawé resíbulichi? 'Emi 'we a'lá machí osáligo Moisesi ra'íchali rejcholi napu ruwime ju Onorúgame tabilé lisensia nejío napurigá rijpunawa nibilé pe u'kabi ri'ligó mulalá rawé resíbulichi.

3 Esúsika regá rukele:

—¿Tacha machíché 'emi alarigá 'sílego siné rawé alué Rabí 'ya bejtégame e'lowisa 'lige aminami alué rió 'yuga e'yéname?

4 Bajkílekuru alué rió Rabí pachá Onorúgame galílachi,* 'lige 'wílekuru alué baní Onorúgame kógirigame 'lige go'ale, abiena kógile bo'né 'yuga e'yéname rekó tabilé nígame ke lisensia napurigá go'mela. Pe alué we'ká balecho 'la go'yame nile alué baní.

5 Abiena regá anele:

—Ne napu julárigame ju Onorúgamete 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, neka 'la nulame ju resíbulichi rawé.

6 Uché bilé rawé resíbulichi Esusi bajkile alé u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame, 'lige beniria ilígichi ralámuli, 'lige alé asale bilé rió sujírigame sekégame wajtoná.

7 'Lige alué ralámuli Moisesi a'rélala ra'íchali rejcholi benírame 'lige abiena alué ralámuli bariseo 'we e'negá mochile alué Esusi machináliga pala 'yósíta rawé resíbulichi. 'Yósaká 'liko nejiwa olale alué Esusi.

8 'Lige alué Esúsika 'la machile alarigá 'nátachi alué ralámuli, 'lige anele alué rió sujírigame sekégame:

—O'weti ilí alé nasipa.

'Liko alué rió o'weti ilísale 'lige alé nasipa ilíbale.

9 'Lige alué Esusi anele alué uché jaré ralámuli:

---

‡ **5:39** Esúsika pe ruwime ke anile tabilé na'lowálime ko Esusi nila ra'íchali uché jaré ra'íchali 'yúriga tabilé Esusi nila ra'íchali. Tase okáraga na'tawa. Aminami regá aniame kéré Esusi tabilé a'páligo uché bilé se'nú ra'íchali, iligá a'páligo alué napu 'we 'yasi nerúgame nile.

* **6:4** 'We 'ya napu'lige bejtégichi alué Rabí tabilé i'tele alué wa'lú re'obá Onorúgame galila «templo» anilime yolí ra'íchaga. Alé napu bajkile alué Rabí u'tá re'obá nile, tabilé napu echilú alué «templo».

—Ne bilé ra'íchali rukirá 'emi. ¿Tachiri chu'simía 'la lisensia ju rawé resíbulichi? ¿Gu'írilia ralámuli, resí oliáchalá? ¿Sa'walia ralámuli, a'rilíachalá napurigá mukumela? ¿Churigá nulale alué Moisesi?

10 'Liko alué Esusi e'néniga a'pílipi alué ralámuli napu ekí mochile alemi tachiri nejé anirá, 'lige tabilé nejechi alué ralámuli anele alué rió sujírigame sekégame:

—¡Wajchiná mué sekala!

'Lige alué rioka yati e'wale 'lige 'ma sa'wile.

11 'Lige alué bariséoka 'lige alué Moisesi a'rélala ra'íchali rejcholi benírame ralámuli 'we ayole etesa sa'wachi. Alésíko chojkile ra'icha a'bopi churigá 'la níliga alué Esusi me'liá.

Jena ruwimela Esusi wanápaligo makué oká rió napurigá nulámala bo'né nochálalachi

12 Siné rawé Esusi simile bilena rabó Onorúgame 'yuga ra'ichamia, 'lige che'lébale Onorúgame 'yuga ra'icha.

13 'Lige rayénali chíbachi, bayele alué bo'né 'yuga benime we'ká ralámuli, 'lige wanápale makué oká rió napurigá nulámala bo'né nochálalachi.†

14 Bilé alué Simoni nile, 'lige ujchele uché bilé rewá Pegro‡ anilime. Uché bilé alué Antresi nile. Alueka nile Simoni bonila. 'Lige uché bilé alué Santiago nile, uché bilé alué Juani nile, uché bilé alué Belipe nile, uché bilé alué Bartolomé nile,

15 uché bilé alué Mateo nile, uché bilé alué Romasi nile, uché bilé alué Santiago nile alué Alipeo inolá, 'lige uché bilela Simoni napu nile geriyero bilé chojkégame geriyero gompaniérola alué alé Roma mochígame ralámuli saíla,

16 uché bilé alué Jurasi nile alué Santiago bonila, 'lige uché bilela Jurasi Iskariote§ napu a'kinana Esusi cha olale nejía.

Jena ruwimela Esusi benírigo we'ká ralámuli

17 Esusi 'ma ku re'kínale alué makué oká rió 'yuga, 'lige sébale alé bilena epomi. 'Lige alé epomi jale we'ká ralámuli napu ejperégame nile we'kaná riógachi Jurea gawí bo'ígichi, abiena napu ejperégame nile we'ká riógachi Rusaleni rewégachi, abiena napu ejperégame nile okaná we'ká riógachi Tiro 'lige Sironi napu nile suweke alé wa'lú ba'wí ilígichi Meriteráneo rewégame ba'wí. Alué ralámulika napuíle alé gepumia alué Esusi rejchólila abiena napurigá 'yóowa jaré ralámuli nayume,

18 abiena alué nayume alué chátiri u'kuchípala remónisi mochígame.

19 Esusi 'ma buyánale alué u'kuchípala remónisi. Suwábaga alué ralámuli nochánilia jale alué Esusi, abiena pe o'páchala ke nochánilia jale, napugiti pe nochasa alué ralámuli yati ma'chíname níligame alué Esusi a'walila, 'lige yati sa'wime nile alué ralámuli.

Jena ruwimela chieri 'we ra'sálárilirigo Onorúgamete

20 'Lige alué Esusi e'nele alué bo'né benírime, 'lige anele:

—Onorúgame 'we ganíliga eteme ju 'emi (yolí ra'íchagaká anime chujkú ‹‹dichoso›) rekó tabilé enomígame ke 'emi napugiti 'we a'lá gu'írilime 'emi Onorúgamete.

---

† **6:13** E'nesi glosario «apóstol». ‡ **6:14** Pégroka rejté aniame kéréle. § **6:16** Iskariote aniáká pe Kiriote bejtégame aniame ju.

21 › Onorúgame 'we ganíliga eteme ju 'emi napugiti rekó jipe e'lowika
ejperege, 'we 'la o'pasaga ejperélimili kame 'emi.
› Onorúgame 'we ganíliga eteme ju 'emi napugiti rekó jipe nalaka ejperege
'we chálagá, 'we ra'sálagá ejperélimili kame 'emi.
22 › Onorúgame 'we ganíliga eteme ju 'emi rekó ta galilíe, rekó 'mi mabulie,
rekó resí anilíe, rekó chibi anilíe pe ne'chí oyérame kóriká ne napu ju 'pa
rewagáchika nawágame napurigá rió neraga.
23 Alarigá anilíe, 'we ra'sáláwa 'emi ralámuli napugiti narémili kame 'emi
semati raweli 'pa rewagachi. Alué 'ya ejperégame napu ruwime nílige napu
anélige Onorúgame a'chigóriga aliena resí oláliru alué tabilé a'ká ralámulite
napu nile rijimala alué jipe mochígame ralámuli tabilé a'ká.
24 › Resía 'emi ralámuli 'we nígame, 'émika we'ká rawé ganíliga ejperékuru
nobi tabiléchigo narémiligó 'emi semati raweli 'pa rewagachi nerúgame.
25 › Resía 'emi ralámuli jipe 'la o'pasaga ejperégame, pe a'kinánami 'we
e'lowika ejperélamala 'emi.
› Resía 'emi ralámuli jipe riólaga ejperégame 'we ra'sálagá, 'we nígariká
suwábaga tábiri, pe a'kinánami 'we nalaka ejperélamala 'emi chalagá.
26 › Resía 'emi ralámuli 'we a'ká ralámuli ko ruwame ralámulite. Alué ralámuli
'ya ejperégame anime nílechigó 'we a'ká níligo alué ralámuli napu ruwime nile
napu anele Onorúgame.
Abiena anele:
27 —Neka nulé regá anegá 'emi ralámuli napu gepua ja: Rekó sairúgame
ralámuli ke, a'lá galewa, 'la gu'íriwa alué ralámuli 'emi gichime,
28 'la niraga ra'ichawa alué ralámuli 'yuga alué ralámuli chátiri 'nátame 'emi
gichiga, tániwa Onorúgame napurigá Onorúgame 'la e'kámala alué ralámuli
napu 'emi resí aneme ju.
29 Bilé rió nejchosa bilena banachí, 'lige abiena owewa uché bilela banalá
napurigá nejchómala. Bilé rió nejposa alué gemá chiní gemagá enálime,
abiena 'yawa alué o'pacha.
30 Apiépiri rió táachi bilé tábiri, yati 'yawa, 'lige bilé rió 'wísisa tábiri, tase ku
tániwa.
31 'Emi najkisáká napurigá 'la niraga nejkúramala apiépiri ralámuli, 'liko
'emi bajchá 'we 'la niraga gu'írimili júkuru apiépiri ralámuli.
32 › 'Lige 'emi ralámuli galésaká pe alué ralámuli napu 'emi machime ju,
¿'wecha a'lá ju alarigá nokiá? Alarigá nokame ju alué ralámuli napu galeme
ju aminá uché jaré ralámuli napurigá 'la galéwachigó. 'Émika 'la galémili júkuru
alué ralámuli 'emi galeme, abiénachigó alué ralámuli tabilé galeme 'emi.
33 'Emi ralámuli 'la gu'írisa pe alué ralámuli napu 'emi gu'írame ju, ¿'wecha a'lá
ju alarigá nokiá? Alarigá nokame ju alué ralámuli tabilé oyérame Onorúgame.
'Émika abé a'ká ralámuli nímili júkuru, me'tagá alué ralámuli tabilé oyérame
Onorúgame.
34 'Emi tanesa tábiri alué bilé rió napu ku 'la gu'linásaré, ¿'wecha a'lá
nímalawé alarigá nokiá? Alarigá nokame ju alué ralámuli tabilé oyérame
Onorúgame. Tanesa, buigá mochime ju ku gu'línilime.
35 'La galewa 'nalina alué sairúgame, 'la semáriga gu'íriwa, tanewa tábiri alué
ralámuli 'lige tase 'nata mochiwa 'lige buigá napurigá ku nejímala e'karúgame
tábiri napu tanele 'emi. Alarigá 'la ma'chí nérélamala Onorúgame 'kúchila ko
'emi alué Onorúgame napu 'we galeme ju alué ralámuli napu tabilé néléme ju
Onorúgame.

36 'Emi 'la na'temame niwa alué we'ká ralámuli, a'chigóriga napurigá Onorúgame 'we na'temame ju 'emi. Alarigáká 'we a'lá ju.

Abiena anele:

37 —Tabilé che anewa ralámuli a'bopi 'we resí nokagá járome níriká, 'we cha anésaká 'emi, a'boi 'we resí nokagá e'yéname ke 'liko Onorúgamete gastigáriwa 'emi. Tase na'áuka ejperélawa 'emi ralámuli, alarigá Onorúgame tase ayónamala 'emi. 'La e'kawa 'emi uché jaré ralámuli 'lige alarigá e'kámala Onorúgame 'emi.

38 'La kógiwa 'emi tábiri uché jaré ralámuli, alarigá Onorúgame uché rajpé we'ká tábiri 'yámala 'emi ralámuli. 'We a'lá sébali tétiga nejísaká 'emi, 'la rajchiní ajchagá, 'liko 'we a'lá sébali tétiga narémala 'émichigó, 'la rajchiní ajchagá.

39 'Lige aminami alué Esusi rukele:

—¿'La 'yúrimeréle bilé rió tase ma'chílime uché bilé rió tase ma'chílime? ¿Ta rujsúmerélé okáraga alé bilénami rejkolichi?

40 Tase 'wesi alué benime anaga benégame nímala alué benírame. Napusí suwénasa 'ma suwábaga beniá 'liko 'la anámala alué benírame.

41-42 › 'Lige ta machisá mué bo'né wa'lú wejkolí ajchágame ko mué bo'né busílachi, 'lige ¿chonigá regá aneme ju mué alué rió: «Muérigó, aka ne ma'chí pátirigo alué u'tá wejkolí mué busílachi ajtígame»? 'La ma'chí pápua mué bo'né bajchá alué wa'lú wejkolí mué busílachi ajtígame a'liko 'la ma'chí pámala mué alué u'tá wejkolí alué rió busílachi ajtígame.*

43 Abiena anele:

—Bilé masana tabilé nayume tabilé chátiri masana rakémala, 'we a'lá a'ká rakémala. Alué masana nayume tabilé a'ká masana rakémala, alueka chátiri masana rakémala.

44 A'pílipi rojá bilena galírale jágame napu rakeme ju pe rakala etega 'la machirume ju. Tase rakémala alué chuná rakala go'ame alé bilena masana rojala atuálachi. Tase rakémala i'wilí alé golálachi.

45 Alué 'we a'lala rió 'we semati ra'íchame ju napugiti 'we a'lá 'nátame kame. Alué 'we cha'sime rioka 'we chátiri ra'íchame ju napugiti 'we chátiri 'nátame kame. Bilé rió ra'íchame ju napurigá 'nata bo'né.

Abiena anele:

46 —'Émika ¿chonigá wa'lula nulame anéché ne'chí, peka sébali olame ke napurigá nulé ne 'emi?

47 Neka 'la ruyémala 'emi ralámuli tachiri kárikà alué rió napu jeka nawame ju rejcholi gepumia 'lige 'la sébali olame napurigá nulé ne.

48 Alué rioka karékuru alué bilé rió napu 'la re'lé joka elale galí napu tabilé na'mile rekó a'wágame rajkichochi alué ba'wí wa'lú u'kusá 'lige wa'lú bo'ibasa ba'wí napugiti 'we 'la re'lé ilíligame, 'we a'lá a'wagá.

49 Alué rió napu akeme ju ra'íchali 'lige tase e'wame, alué rioka káré napurigá alué bilé rió 'we amoba elágame galí tase re'lé joka napu 'ma na'mínaga pale alué ba'wí wa'lú u'kusá 'lige wa'lú bo'ibasa, a'wágame rajkichoga.

Suwábaga ye ra'íchali rejcholi ruwile Esusi alemi epomi.

---

* **6:41-42** Esúsika pe ruwime ke anile bilé ralámuli semátiri rejcholi 'yánalio alué uché jaré ralámuli napurigá ku 'la semáriga na'támala 'lige bo'neka abéchigo chátiri resí 'sika ilírome ke. Alué rioka, bo'né bajchá 'la tánimili júkuru Onorúgame napurigá 'la bujémala alué chátiri 'nátili napu 'nátaga eyéname ju alué bo'né, napurigá 'la semátiri rejcholi 'yámala alué rió uché jaré ralámuli.

7

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé wa'lula sontalo 'yuga nóchame

1 Esusi suwénasa ra'íchali beniria alué we'ká ralámuli, a'lige simile pe u'kabi riógachi Kapernaumi rewégachi. Alé asale bilé wa'lula sontalo romano.

2 Alué nulame sontalo ajchagá asale bilé rió nóchame napu 'we galeme nile. Alué nóchame tabilé meka nóchame nile enomí napurigá oliame nile jaré ralámuli 'we 'ya.* Alué nóchame 'we nayua bo'ile, amulí mukiá bo'ile.

3 'Lige alué nulame sontalo akisá sa'wame ko alué Esusi, 'lige júlale jaré rió ralámuli jurío nuleme Esusi bayénaliga napurigá 'we sajpuka nawámala 'yomia alué rió nóchame nayua bo'ígime.

4 'Lige alué rió julárigame Esusi bayénaliga sebasa alé Esusi ajtígachi, nawile a'bé alué Esusi, 'lige 'we sajpuka 'we e'wérili bayérole, regá anegá:

—Alué rió nulame sontalo 'la níté gu'írilia

5 napugiti 'we a'lá galeme ramué ralámuli jurío.† 'Lige alué gite 'la gayénarukuru ramué nila «sinagoga».

6 'Liko alué Esusi yati simile alué ralámuli 'yuga. Napu'lige 'ma a'mulipi e'yénigichi seba alé galírale, alué nulame sontalo jaré machirume ralámuli júlale regá anéniliga alué Esusi:

—Mué Wa'lula, tase chérekará rekó mué ta sébage alé pachá galírale, napugiti pe apiépiri rió koriame alué sontalo,

7 alekeri tase nawagórí mué 'yuga ra'ichamia. Pe jena iligá sa'wámará mué alué nayume Onorúgame a'walila gite alué sontalo piónila.

8 Alué sontáloka nulélime korí e'wélalate, abiena nuleme korí sontalo u'kuchípala napu nuleme ju bo'né. Napu'lige julasa bilé sontalo alué bo'né, yati simime kará, 'lige napu'lige bayesa bilé sontalo alué bo'né, yati nawame kará, 'lige napu'lige nulesa alué bo'né 'yuga nóchame, yati e'wame kará.

9 Ye ra'íchali akisá, Esusi napurigá nábole alué sontalo, 'liko 'we ra'sálále, 'lige e'nele alué we'ká ralámuli napu alemi si e'yénale, 'lige anele:

—'La bijchiá ye rioka 'la sébili bijchígame ju 'we a'lá sa'wame ko ne Onorúgame a'walila gite. Jena napu ejperé ralámuli israelita pecha 'wesi ralámuli i'teko uché jaré aliena 'la sébali bijchígime 'we a'lá sa'wame ko ne.

10 Napu'lige alué julárigame ku galírale sebasa, rewale 'ma a'lá sa'wígame alué rió nóchame.

Jena ruwimela Esusi ku ajánilirigo bilé mukúgame bilé mukí gunámakame ranala

11 Pe a'kinana Esusi simile uché bilena we'ká riógachi Naíni rewégachi, 'lige si e'yénale alué bo'né benírame abiena uché jaré we'ká ralámuli.

12 'Lige alé we'ká riógachi seba etele bilé re'malí mukúgame o'towame tomia bilena tabachi rekagá majtoga. 'Lige alué mukúgame pe bi'neli nile, napugiti pe alué bi'lepi ranégame níligame alué eyela gunamia. We'ká ralámuli alemi riógame e'yénale alué mukúgame o'towachi.

13 'Lige alué Esusi etesa alué mukí, 'we na'temale, 'lige anele:

—'Ma tase nalápua mué mukí.

14 'Lige alué Esusi a'bé nawile alué mukúgame, 'lige nochale alué tabali. 'Lige alué ralámuli majtoga e'yénigime ka kilí jábale. 'Lige alué Esusi anele alué mukúgame:

---

* **7:2** E'nesi glosario «esclavo». † **7:5** Alué jurío ralámuli 'lige israelita 'lige ebreo pe aba alué bi'lepi chojkégame ralámuli kéré.

—¡Mué re'malí, o'weti asá!
15 'Liko alué mukúgame ku ajánale 'lige o'weti asísale, 'lige chojkile ra'icha
alué re'malí. 'Lige Esúsika anele alué eyela:
—Ku o'togá mué inolá re'malí.
16 'Lige alué we'ká ralámuli etesa alué Esusi mukúgame ajániligo, 'we majale,
'lige wa'lú cheliera 'yale Onorúgame 'lige anile:
—Onorúgame 'ma júlale bilé rió napu ruwime ju napu ané Onorúgame
napurigá ramué gu'írame nímala.
17 Suwábaga ralámuli napu ekí ejperele alé Jurea rewégame gawí bo'ígichi
abiena a'mulipi ejperégame machile alarigá Esusi ajánaligo bilé mukúgame.

Jena ruwimela Juani júlaligo oká rió bo'né 'yuga benime rukéniliga Esusi

18 Juani ralámuli rewarame machile sa'wáligo we'ká nayúkame 'lige ajániligo
bilé re'malí mukúgame alué Esusi napugiti ruyéligame alué ralámuli napu
Juani benírame ju,‡
19 'lige júlale oká alué bo'né benírame alé napu asale Esusi rukéniliga pala
alué níliga nejkúrame napu nawámili nílige jena wijchimoba, uché bilé chalá
buwémili níliga.
20 Alué oká rió napu júlale Juani sébale alé napu asale Esusi, 'lige anele:
—Juánite jularu ramué, alué Juani ralámuli rewarame, rukéniliga napurigá
ruwimela mué, ¿pala mué ka napu nawámili nílige Onorúgamete julárigame?
¿Uché chalá bilé buwewa?
21 Alué oká rió sebasa alemi, Esusi 'we 'yoa ilile we'ká ralámuli sa'wá
e'karúgame naulite nayume ralámuli, abiena buyana u'kuchípala remónisi
ralámulichi mochígame, abiena ma'chiria alué ralámuli tase ma'chílime.
Abichilubi 'we 'yole.
22 Pe'tá i'libeko Esusi regá nejele:
—Ya kumi simíbaga ruyewa Juani napu etiá 'emi aminami napu aké 'emi.
Ruyewa alué tase ma'chílime ralámuli ku sa'wao ne, sujírigame abiena ku
sa'wao ne, alué sa'pachí amoba nayume§ ku sa'wao ne, alué najkacholo ku
'la akeme newao ne, alué suwígame ku ajanio ne, 'lige alué ralámuli resiti tase
nígame enomí a'lá ruyeo ne alué a'lala ra'íchali Onorúgame nila.
23 'We ganíliga mochí apiépiri ralámuli napu tase ayoga gepume ju ne
ra'ichálila.
24 Napu'lige 'ma ku simasa alué oká rió napu Juani júlale, Esúsika chojkile
ra'íchali ruyea alué ralámuli churigá níliga alué Juani, regá rukega:
—Napu'lige 'emi e'yenia e'néniga alué Juani alé jami, ¿chieti mayéliko alué
rió? ¿Péchala mayelie nimio napurigá pe bilé gajsalá ekate noká ilíme?
25 'Lige ta alieti rió e'néniga e'yénisiká 'emi, 'liko ¿tachiri e'néniga e'yéniliché
'emi alemi? ¿E'néniga e'yénilie 'emi bilé rió 'we semati o'páchigime? 'Lige 'emi
'we machíguru alué rió 'we semati o'páchigime ka 'we ganíliga semárikáchi
bejtégame ko alé wa'lú galichi napurigá bilé rió 'we enomígame. 'Liko ¿tachiri
e'néniga e'yéniliché 'emi alemi alué ralámuli?
26 ¿E'néniga e'yénale 'emi alué napu ruwime ju napu ané Onorúgame? Ju,
alué e'néniga e'yénale 'emi, alueka júkuru abé wa'lú a'walí nígame me'tagá alué
uché jaré napu ruwime ju napu ané Onorúgame.

---

‡ **7:18** Juánika galírale bajchárigа asagá júlale oká rió bo'né benírime rukénaliga Esusi.

§ **7:22** E'nesi glosario ‹‹lepra››.

27 'Lige alué Juani júkuru napu alé Onorúgame nila osilichi ruwí. Alé osilichi
ka 'we a'lá sébali ruwí alarigá nímili níliga alué Juani, pe aba alé osilichi napu
ruwile 'we 'ya Onorúgame churigá nímili níliga ne. Regá ruwí alé osilichi:
Ne jula bilé rió ne nila ra'íchali ruwime
bajchabé ta'chó sébachi mué
napurigá beniá mochímala alué ralámuli ne nila ra'íchali.
Alarigá 'we a'lá niraga etémala mué sébachi.
Regá aní alé osilichi.
28 › Alué rió napu Onorúgame júlale pe Juani ju. Neka 'la ruwí tase 'wesi
ralámuli i'tego jena wijchimoba 'we najtékame nóchali nígame me'tagá alué
Juani. Neka abiena ruwí bilé rió tase najtékame ke, 'ma bi'wisá alawala alué
rió 'liko 'we najtékame nimio Onorúgame níriga me'tigá Juani nochálila.
29 Mochile alé alué enomí goblálome 'lige uché jaré ralámuli napu 'la
niraga bijchígale napu nulale Onorúgame abé 'yabé napu 'la elile napurigá
rewarawa alué Juánite 'yabé bajchabé rawé, alueka 'we 'la niraga akele alué
Esusi ra'ichálila.
30 'Lige alué barisé́oka 'lige alué Moisesi rejchólila benírame tabilé elile 'ya
rawé napurigá rewarawa Juánite, alarigá gawélele Onorúgame.
31 Alué Esusi abiena regá anele:
—¡'La chieti ralámuli jipe riógame!
32 Pe alué okaná chojkégame kuchí 'kuchi kárékuru napu mochime ju alé
we'ká riógachi nasípami re'ea, napu re'énilime ju napurigá pe a'bocho najkí.
Napu regá aneme ju alué bilena chojkégame kuchítiri napu 'yuga re'eme ju:
Siméŕukuru ramué bilé wiká napurigá yawimela 'emi,
'lige 'emi tase yawí.
Wikarárukuru ramué bilé wiká 'we sewékame,
'lige 'emi tase nalagá.
'Lige abichilubi ra'íchale Esusi regá:
33 —Nawálekuru alué Juani 'lige tase we'ká e'karúgame go'ame go'yame
ju 'lige tase bajime ju rekútame, 'lige ralámuli jipe ejperégame tabilé e'wime
júkuru, 'lige u'tabela remónisi ajchágame korí alué Juani ralámuli rewarame.
34 'Lige nawákuru ne napu 'pa rewagáchika nawágame ju napurigá rió
neraga, neka go'yame júkuru we'ká e'karúgame go'ame, abiena bajime alué
i'wilí ba'wila a'wágame newárigime. 'Lige 'emi 'we cha ané ne'chí, go'yechi
ané, 'lige bajechi ané 'emi ne'chí, 'lige aní 'emi gompaniérola ko ne alué resí
nokogá járome ralámuli, abiena alué enomí nareme alué wa'lula romano
nareme.
35 Nobi 'láchigo ma'chígime nérého Onorúgame a'walila ne nochálila gite, 'lige
Juani nochálila gite.

Jena ruwimela bilé mukí we'ká rió 'yuga gojchime 'la bijchígiligo 'la Onorúgame a'walila nígame ko alué Esusi

36 Bilé rió bariseo bayérale Esusi bo'né galílachi go'ame kógimia. 'Lige alué
Esúsika simile alé alué bariseo bejtélachi, alé sebasa asíbale a'bé mésachi.
37 'Lige bilé mukí we'ká rió 'yuga gojchime napu bejtele alé we'ká riógachi,
machisá Esusi simíligo alé bariseo bejtélachi go'ame go'mea, alué mukika yati
alemi sébale bilé u'tá botea gajpílame rejtete newárigime o'ká ba'wí 'we semá
júkame ro'ágame.
38 'Lige 'we nalaka a'bé Esusi ajtígichi alé a'bé ralachí chujkíbale rojpóchaga.
'Lige chojkile pagoa Esusi ralala alué bo'né mukí bo'né o'kiálate, 'lige wakele

bo'né gupálate. Abiena 'we chu'mile ralala napurigá nokame nile, 'lige ro'ele alué ba'wí 'we semá júkame.
39 Etesa bo'né bariseo napu Esusi bayélige, regá 'nátale: «'La bijchiá ruwime nísaká napu Onorúgame ané, 'liko machimékuru alieti mukí ka ye mukí, 'we chátiri mukí júkuru we'ká rió 'yuga gojchime.»
40 'Liko Esúsika machigá alarigá 'nata ajtigó alué bariseo anele:
—Mué Simoni, ne bilé ra'íchali ruwimela.
'Lige alué rió barisé oka regá nejele:
—Ruwígó mué benírame.
41 Esúsika anile:
—Oká rió wikele bilé rió enomí taneme, 'lige bilé rió maligi siento enomí wikame nile, bilé wikame nile malígisa makué.
42 'Lige okánika tase umébale ku gu'lina. 'Lige alué enomí tanémeká 'la e'kale alué wikame okánika alué rió. ¿Chieri 'nalina abé ganíliga rejpílekobá alué rió enomí taneme 'yuga?
43 Simónika regá nejele:
—Alué rió napu abé we'ká wikame nile.
Esúsika regá anile:
—'La bijchiá aní mué.
44 'Liko alué Esusi e'néniga alué mukí anele alué Simoni:
—'La etiá mué ye mukí alarigá 'sichi. Neka bajkíkuru mué galílachi, 'lige mueka tase nejíkuru ba'wí napurigá ne ralala pagómala. 'Lige ye mukika ne'chí ralala pagókuru alué bo'né o'kiálate, 'lige wakékuru bo'né gupálate.
45 Mueka tase chu'míkuru ne'chí napurigá nokiame niru ramué,* 'lige ye mukika napusí seba tase a'ré ne'chí ralala chu'miá napugiti 'we a'lá nirame ne'chí.
46 Aminami mueka tase ujchékuru alué aseite ne mo'ólachi 'we a'lá niraga napurigá nokame niru ramué, 'lige ye mukika ro'ékuru ne ralálachi alué ba'wí 'we semá júkame.
47 Alekeri aní ne: «Ye mukika wa'lú e'kárigime ju», ma'chígime nérékuru napugiti 'we a'lá nirame ne'chí. Alué ta'mé wa'lú e'kárigime ka, pee semá 'sime ju.
48 Alésíko alué Esusi anele alué mukí:
—Mué mukí, wa'lú e'kárigime ju mué. Jípeko 'la sebámala mué 'pa rewagachi.
49 Alué ralámuli bayérigame napu mochile alé si, alueka chojkile ra'icha a'bopi, regá anigá:
—¿Chieri júché ye rió síkaniá napu 'la e'kágorianíguru? Pe alué Onorúgameka 'la e'kame ju.
50 'Lige Esusi abiena uchéchigo anele alué mukí:
—Mué mukí, mueka 'we 'la bijchigi 'la e'kame ko ne ralámuli, alekeri 'ma tabilé gastigáriwa mué Onorúgamete. Ganíliga enawa kumi.

8

Jena ruwimela jaré umugí a'pime níligo go'ame Esusi

* **7:45** Alué ralámuli israelítaka sekachí chu'migá rejpórime nile abiena banachí rekó pe rió ke napurigá nokame ju señora jena ramué ejperélachi, alué señora napu banachí a'nagupi chu'migá reporame ju a'nagupi.

1 Pe a'kinana alué Esusi we'kaná we'ká riógachi eyénale abiena pe tabemi
riógachi benírisia Onorúgame nila ra'íchali rejcholi, 'we a'lá ma'chígime ruigá
churigá ka napu'lige 'ma 'la sébali ikisá napu najkí Onorúgame. 'Lige e'yénale
si alué makué oká rió napu nulame nile Esusi nochálilachi,
2 abiena si e'yénale alué jaré umugí napu alué Esusi buyánilige u'kuchípala
remónisi pachágana alué umugichi mochígame, abiena napu Esusi sa'wálige
nayulí. Bilé alué mukí María rewégame nile napu ochérigame nile Maga-
lena anilichi, alué mukí napu gichao u'kuchípala remónisi buyánirigame nile
Esúsite.
3 Abiena si enale Juana rewégame mukí, alué Chusa rewégame rió upila,
alué rió napu wa'lula nulame nile alé wa'lula selígame Erore bejtélachi.
Abiena si eyénale bilé mukí Rusana rewégame, abiena uché jaré we'ká umugí.
Suwábaga alué umugí napu si e'yénale Esusi 'yuga alemi a'pame nile tábiri
go'ame napurigá go'mela Esusi 'lige alué makué oká rió napu nulame nile
Esusi nochálilachi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé ra'íchali chukíligo bilé rió ri'ligó weroka echame

4 'Lige we'ká ralámuli napuíle napu sébale Esusi, napuíle we'kaná riógachi
ejperégame ralámuli. Alué ralámuli alemi napuísa, Esúsika ra'íchale, regá
anigá:*
5 —Bilé rió simile ri'ligó echimea, 'lige weroka echale 'ma sebasa bo'né
gawílachi. 'Lige alé bo'né gawílachi nasipa bo'ígime nile bilé bowé 'lige
jaré ri'ligó rakala rujsule alé bowechi napu bo'ile alemi asarachi, 'lige 'ma
re'keréle ralámuli alemi simáriga, abiena 'ma chulugí go'lele.
6 'Lige jaré ri'ligó rujsule alemi napu nile i'pichí tabilé ru'nágame we'é
ajtígichi, 'lige alué ri'ligó ya'wisá alé, 'ma wakíbale, pecha sa'mime níliga alué
we'é.
7 'Lige jaré ri'ligó rujsule pe alemi suwékimi wejchárale, 'lige tabilé 'la
ya'wile alué ri'ligó.
8 'Lige jaré ri'ligó rujsule 'we a'lá asarachi 'we a'lá sa'michi, 'lige 'we a'lá
ya'wile, 'lige alué ri'ligoka 'la we'ká rakele. We'ká 'wile alué rió echágame.
Regá anisá Esusi, aminami regá anílechigó a'wágame ra'íchaga:
—'Emi ralámuli 'la akeme niri ka, 'la námaka gepuwa —regá anile.
9 'Lige alué makué oká ralámuli Esusi benírimeka anele:
—Ruyá aníguru mué jaré ri'ligó rujsúligo tabilé 'la we'echi 'lige tabilé 'la
rakéligo, 'lige jaré ri'ligó rakala rujsúligo 'we a'lá we'echi 'lige 'we a'lá rakéligo.
'Lige rukele:
—¿Tachiri ruwime ke aní mué?
10 Esúsika anele:
—'Émika a'lá ma'chígime ruyémala ne napu tabilé námale 'emi. 'Lige uché
jaré ralámulika tabilé 'la ma'chígime ruyémala ne ta'mé námutame,
napurigá alué ralámuli tabilé pe'tá námaka ejtebímala
rekó 'la etee 'lige rekó abiena 'la akeé.†
11 'Lige aminami anele alué Esusi:
—Ye ra'íchalika ruwime kéré Onorúgame nila ra'íchali neraga ko alué ri'ligó
rakala.

* **8:4** E'nesi glosario «parábola». † **8:10** E'nesi Isaías 6:9.

12 Alué boweka ruwime kéré alué ralámuli napu pe kulí chojkime ju
Onorúgame ra'icháli la beniá 'lige alué Remónisi nawasa 'ma bujeme ko alué
Onorúgame ra'icháli la napurigá ta oyéramala napurigá ta bi'wimela alawala.
13 'Lige alué we'é tase ru'nágame ka ruwime kéré alué ralámuli napu akeme
ju Onorúgame nila ra'íchali rejcholi, ganíliga gepume ko sineko 'lige tase
we'lisi námaka mochime ko. Napu'lige resí ikiá ku a'reme ko alué ra'íchali
rejcholi.
14 › Alué wejchaka, alueka ruwime kéré alué ralámuli rekó 'la 'nátaga akeme
ke alué Onorúgame nila ra'íchali rejcholi 'lige tase a'reme ko alué tabilé
Onorúgame nila ra'íchali rejcholi, 'we 'nátame ko enomí méliame 'lige alué
uché jaré e'karúgame tábiri nochálime tase 'la Onorúgame nila, 'lige tase 'la
o'wé nóchaga e'yéname ko Onorúgame nochálalachi.
15 'Lige alué we'é a'lálaká alueka ruwime kéré alué ralámuli napu ra'íchali
rejcholi akeme ju 'la sébali e'wame ko, tasiné a'reme ko e'wá alué Onorúgame
nila ra'íchali rejcholi, senibí 'la sébali olame ko.
Abiena Esusi anele:
16 —Tabilé 'wesi ralámuli rajeme ju bilé chojpé wa'lú bejtólite o'póliga
rekamia, nibilé elamia bilénami sejkóchimi rajagá, iligá re'pabo elame ju
napurigá 'la ma'chílimala ralámuli alemi mo'ime.
17 Ye ra'íchalika ruwime kéré jena wijchimóbaka tase 'wesi 'nátili nerúlimio
nasótigame, abiena a'kinana 'ma suwábaga machiboli ko churigá 'nata ajtigó
bilé ralámuli.
18 'Liko 'la 'nátaga gepusi 'emi: Alué napu 'la námame ju bile ra'íchali rejcholi
ruilía 'lige uché jaré ralámuli benírame alué ra'íchali rejcholi, alueka uchérajpé
'yáwali ju 'nátili Onorúgamete. Alué napu 'la námame ju bilé ra'íchali rejcholi
'lige tabilé benírame uché jaré ralámuli alué ra'íchali rejcholi, alué u'kabi napu
ekí námale 'ma we'kuámala —regá anele Esusi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ka 'la napurigá Esusi eyela 'lige Esusi bonila 'lige waíla

19 Napu'lige Esusi bijí ra'icha ilígichi, alué Esusi eyela 'lige suwábaga alué
nasípasi bonila 'lige nasípasi waíla sébale alé napu asale 'lige tase cherigá a'bé
nawile cha we'ká jáligame ralámuli alemi.
20 'Lige bilé ralámuli ruyele alué Esusi regá:
—Mué eyela 'lige mué bonila 'lige mué waíla alé ma'chika jawí 'lige mué
'yuga ra'icháni li —anele.
21 'Lige Esúsika anile:
—Alué napu 'la 'nátaga gepume ju Onorúgame nila rejcholi abiena 'la sébali
olame napurigá aní alué rejcholi, alueka 'la napurigá ne eyela júkuru 'lige
napurigá ne bonila 'lige napurigá ne waíla.

Jena ruwimela Esusi eká geléchaligo 'lige ba'wí

22 Bilé rawé Esusi 'mole 'yuga alué makué oká rió alué bo'né Esusi benírame
bilé u'tá bárkochi, 'lige anele:
—Wamí 'lebo bajoniwa ye bárkochi mochiga jena wa'lú ba'wí ilígichi Galilea
anilime.
'Lige simíbale alé u'tá bárkochi mochiga.
23 'Lige alemi nasipa ba'wichí e'yénaga Esúsika gojchile. 'Lige pe yati
neraga a'wágame ekénale alemi, 'lige a'wágame chíbale ba'wí alé bárkochi,
wa'lú manímbale alé pachágana, amulí bokuíle.

24 'Lige alué makué oká rió yati ajchale Esusi regá anegá:
—¡Muérigo ramué nuleme! ¡'Ma bokuíchi ye barko! ¡'Ma amulí si'lilia ramué!
'Liko alué Esusi asísale 'lige a'wágame ne'óchale alué eká 'lige alué ba'wí, 'ma kilí elábale alué eká abiena alué ba'wí a'wágame chíbachi alé bárkochi, alésíko 'ma asíbale alué eká. 'Lige anele alué makué oká rió:
25 —¿Chukirúpeché? ¿Chonigá tabilé bijchigi 'emi pe Onorúgame gite 'la asibamio ye eká?
'Lige alué ralámulika e'karúgame 'nátaga, a'bopi rukele:
—¿Chieri júché ye rió? Aka 'la e'wárinti ka'e ekátiri.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió alué u'kuchípala remónisi mochígame

26 Arigá sébale na'lebo baona napu ejperégame nile alué ralámuli Garáraka sígame, alué gawika bo'ile na'lebo bajoniga o'wépoka Galilea rewégachi gawí.
27 Esusi re'kisa alé bárkochi 'lige sébale bilé rió alemi abalemi bejtégame. Alué rioka 'ma we'ká bamí lo'í nile alué remónisi u'kuchípala gite. 'We chátiri na'tárime nile alué u'kuchípala remónisi. Alué rioka tase o'pachátame nile, aminami tase bejtégame nile bilena galírale, pe resochí bejtégame nile napu ro'ilime nile suwígame.
28 'Lige alué rió Esusi etesa a'wágame sinale, 'lige 'male a'bemi napu ilile Esusi 'lige a'bé ilíbale chojkóbisiga napu ilile Esusi, 'lige e'wele ne'oka anile:
—¿Tachiri najkí mué Esusi, Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame inolá? ¡Pe rekó tase resí olawa ne'chí!
29 Alarigá anile napugiti alué Esusi nuléligime bilé remónisi u'tabela napurigá ma'chínamala alé riochi. Alué remónisi u'tabela i'sínimi 'we a'wágame newame nile alué rió 'lige 'we lo'í. Ralámulika buleme nile sekala alué rió abiena ronola karénate napurigá ta ichúrimi júmamala, 'lige alué rioka pe gáriga rejpúname nile alué karena. Alué remónisi u'tabela gite 'másame nile jami lo'íriga.
30 Esúsika rukele alué lo'í:
—¿Chonilime ju mué?
Alué lo'ika regá nejele:
—Neka Lejioni‡ rewégame ju.
Alarigá anile alué rió napugiti we'ká remónisi u'kuchípala mochígame níligame pachágana alué riochi.
31 'Liko alué remónisi u'kuchípala anele Esusi napurigá ta 'lúpua bilena 'we re'lé ewágachi tajsiné chibálime.
32 'Lige alemi a'mulipi we'ká gowí§ uchule rojí go'yá, 'lige alué remónisi u'kuchípala lisensia tánale alé gowichi mo'imea. 'Lige alué Esúsika 'la lisensia 'yale.
33 'Lige alué remónisi u'kuchípala buyale alé riochi, 'lige mo'ile alé gowichi. 'Lige alué gowí 'ma lo'írile, alésíko júmasele bilena 'we go'nágana 'we enárikáchi alué wa'lú ba'wí ilígichi Galilea rewégame, 'lige alé 'ma suwile alué gowí si'lika.
34 Alué gowí neseme etesa alarigá ikisao yati júmasele majaga, simíbale ruyemia ralámuli alé we'ká riógachi abiena alemi 'we e'megá riógachi.

---

‡ **8:30** Lejioni aniáká we'ká aniame kéré alé Israeli ejperégame níriká.

§ **8:32** We'ká gowí nile, oká mili neraga. E'nesi San Marcos 8:32.

35 'Liko alué ralámuli akisá alué ra'íchali yati júmale e'nemia pala bijchiá níliga. 'Lige sebasa alé napu ilile alué Esusi, etele alué rió napu Esusi we'ká u'kuchípala remónisi buyánale, etele a'bé ajtígame ralachí chega napu ilile Esusi, 'ma 'la o'páchiga abiena ku 'la rió. 'Liko alé ajtígame etesa ralámuli, majale.

36 'Lige alué ralámuli napu etele sa'wichi alué rió lo'í ruyele uché jaré ralámuli sa'wíligo alué rió napu we'ká u'kuchípala remónisi mochígame nílige pachágana.

37 Suwábaga ralámuli Garara rewégachi ejperégame chojkile alué Esusi mabua napurigá uché bilénami simela napugiti alué ralámulika majáligime. 'Liko Esúsika ku 'mole alé bárkochi 'lige simile alué barko asagá.

38 'Lige alué rió napu Esusi we'ká u'kuchípala remónisi buyánirile, ta'chó simichi Esusi, anele:

—Neka si siminali mué 'yuga.

'Lige Esúsika tabilé elile napurigá si simela, 'lige Esúsika anele:

39 —Mueka ku galírale simiboa, 'lige suwábaga rupoa alarigá gu'íriliriga mué Onorúgamete.

'Lige alué rioka yati simile 'lige chojkile we'ká ralámuli ruyea alemi we'ká riógachi ejperégame 'we a'lá gu'íriliga Esúsite.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo oká umugí

40 Esusi ku sebasa alé na'lebo, 'lige alué we'ká ralámulika 'we ra'sálále ku nawachi Esusi napugiti suwábaga 'we buigá mochíligame.

41 'Lige alemi nawale bilé rió Jairo rewégame. Alué rioka nulame nile alé u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame. Alué rioka alé a'bé Esusi ralálachi ilíbale chojkóbisiga, 'lige 'we e'wérali bayérale regá anigá:

—Pe rekó, nabá ne bejtélachi

42 napurigá 'yómala mué ne malala —anele.

Alué rioka pe alué bi'lepi malégame nile makué oká bamígame, 'lige 'we nayua bo'ile alué iwé, amulí mukiá bo'ile.

—'La ju. Nabágó 'líkó —anele alué Esusi.

'Lige alué Esusi alé Jairo bejtélachi simiá enágichi, we'ká ralámuli si simíbale rajchiní namó járole simiba napu Esusi enale.

43 'Lige alemi si enale bilé mukí 'ma makué oká bamí nayume, alué mukika rojpachí nayume nile, tabilé siné sa'wime nile elena rojpachí, rasígame eléname nile. 'Lige 'ma suwábalige suwábaga enomí 'yome najtétiga, 'lige tase 'wesi umébale sa'wá.

44 'Lige alué mukika a'bé nawile alué Esusi alemi guwana simigá, 'lige nochale alué Esusi o'páchala we'lí se'wala, 'lige alarigá 'sisa alué mukí, 'lige yati sa'wile.

45 'Liko Esúsika rukele:

—¿Chieri nochá ne'chí o'páchala se'wala?

'Lige o'maka anile:

—Ta'wésigurú.

'Lige Pégroka anile:

—Mué Wa'lula, alué ralámulika 'we namó járo'é jemi 'we rajchiní. «¿Chieri nochá ne'chí o'páchala se'wala?», aniá aníguru mueka. Ramueka tabilé machirú.

46 'Lige Esúsika regá anile:

—Aka bilé ralámuli nochátubá ne o'páchala se'wala, aka ne 'la ne nili níliché sa'wá alué ne nila a'walite.
47 'Liko alué mukí tabilé ikírisa mejkabemi simiá chíbamia, 'liko simile áwalisia, 'lige a'bé chujkíbale rojpóchaga napu ilile Esusi. 'Liko anele we'ká ralámuli akériga sa'wináliga gite nocháligo alué Esusi o'páchala we'lí se'wala, 'lige anele yati sa'wíligo alué Esusi o'páchala se'wala nochasa.
48 'Liko alué Esúsika anele:
—Mué mukí, jípeko 'ma sa'wígame ju mué 'lige 'ma 'la bi'wígame alawégame napugiti 'we a'lá sébali bijchígiligame mué a'walí nígame ko ne. Jípeko 'we ra'sálagá enawa kumi.
49 Bijí ra'icha ilígichi alué Esusi alué mukí 'yuga, 'lige sébale alé bilé rió alué wa'lula Jairo galílachika simígame. 'Lige anele alué Jairo:
—Mué malala 'ma mukú. 'Ma tase aminabi bayérowa ye benírame Esusi.
50 'Lige Esusi akisá alué ra'íchali, anele:
—Tase majawa mué rió mayega 'ma bijchiá mukúligo, pe 'la bijchígiwa 'la a'walí nígame ko ne, 'lige mué malala ku ajánamala.
51 Napu'lige sebasa alé galírale Jairo bejtélachi, 'lige Esúsika tase elile napurigá uché jaré ralámuli si mo'imela alé pachá, pe bakiá bo'né benírime Pegro, Santiago, 'lige Juani, 'lige alué tewé eyela, abiena alué tewé o'nola.
52 'Lige alué tewé we'kasa, alué we'ká ralámuli suwábaga 'we nalá jale sulachí o'choa a'bopi napurigá nokame nile alué ralámuli.*
'Lige Esúsika anele:
—Tase nalasi 'emi. Ye u'tá teweka tase mukugá bo'í, pe gojchigá bo'í.
53 'Lige ralámulika tase bijchígile, pe gawélele, 'la machíligame mukugá bo'igó alué iwé.
54 'Lige Esúsika bajkile napu bo'ile alué iwé, 'lige cha'pile sekala, 'lige anele e'wele ra'íchaga:
—¡Mué iwé, asísiwa!
55 'Lige alué iwé ku ajánale, 'lige yati ku o'weti asísale. 'Lige Esusi nulale napurigá kógiwa go'ame.
56 'Lige alué o'nola eyela si 'we ra'sálále. 'Lige alué Esúsika nulele napurigá tabilé 'wesi ralámuli ruyémala ku ajánilirigo.

9

Jena ruwimela Esusi júlaligo nochánigo alué makué oká rió Esusi benírame

1 Esusi bayele alué makué oká rió Esusi benírame, 'lige 'yale a'walí 'lige nóchali napurigá ma'chí buinámala alué remónisi u'kuchípala ralámulichi pachágana mochígame abiena napurigá sa'wámala alué nayúkame.
2 Júlale napurigá benírama churigá nimia napu'lige sébali ikichi jena wijchimoba napu najkí Onorúgame,
3 Regá anegá júlale:
—Tabilé tábiri o'ká simawa. Tase o'ká simawa resola, nibilé sibula, nibilé enomí, nibilé nutugega. Tase pabega simawa uché bilé o'pacha re'lé ujchalime nujubami o'pachátilime.

* **8:52** Alué ralámuli israelita napu'lige bilé ralámuli mukusá, a'wágame nalame nile rijimala napurigá yolí 'lige aminami o'chome nile a'bopi sulálachi. Alueka ruwime nile 'we chalagá mochigo alué ralámuli bilé ralámuli mukusá. I'sínimi najtétiga bayeme nile ralámuli napurigá alé smela a'wágame nalamia o'choga sulachí.

4 Alé bilena we'ká riógachi sebasa, 'la bi'lénapi galírale mochiga nochawa
napu'lige 'yoa ichúrimi e'yéniga, napusí simiba uché bilena we'ká riógachi
a'lige kulí a'rewa alué galí.
5 'Lige aminami alemi we'ká riógachi sebasa 'emi, 'lige alé tase galésiga 'emi,
'liko yati uché bilena we'ká riógichimi simawa. 'Lige 'we a'lá sawesa simawa
we'é ronochí chujkíbigame. Alueka ruyame nímala Onorúgame gastigárimio
alué ralámuli tabilé nejígoriká bilé galí napurigá alé mochiga nochámala 'emi
ralámuli 'yoa ichúrimi e'yéniga.
6 Alésíko simíbale alué makué oká rió ichúrimi, we'ká riógachi e'yénale
benírisia ralámuli alué 'we a'lala rejcholi Onorúgame nila, abiena nayúkame
sa'wasia.
7-8 Alué wa'lula selígame rió Erore rewégame akisá suwábaga alarigá 'sió
alué Esusi 'lige alué makué oká rió, e'karúriga 'nátale 'lige tase machile chieri
rió ka alué napugiti aníligame jaré ralámuli:
—Juani ku ajánale.
Jaréchigo mayele alué 'ya ajtígame ko Elíasi rewégame napu ruwime nílige
napu anele Onorúgame, alué ku ajánaligo mayele. 'Lige jaréchigo mayele
ku ajánaligo uché bilé rió alué 'ya ajtígame napu ruwime nílige napu anélige
Onorúgame.
9 'Lige alué wa'lula selígame Erore Antípasi rewégameka regá anile:
—Aka 'ma nuligéché ne me'líniliga Juánika 'lige 'ma a'pírigeturu ne alué Juani
mo'ola rijpúniga gujtala, 'lige ¿chieri júché alué rió? 'We ruwanti júkuru alué
rió.
'Lige alué wa'lula selígame Erore eténale alué Esusi.
10 Napu'lige ku sebasa alué Esusi nochálilachi nulame alué makué oká
rió, ruyele 'la benírigo Onorúgame nila ra'íchali rejcholi ralámuli 'lige 'yóligo
ralámuli. 'Lige alué Esúsika bayérole alué makué oká rió alé 'minami tase
riógachi alé a'mulipi pe'kabi riógachi Betsáira rewégachi.
11 'Lige ralámulika machisá alemi simíbaligo, yati najátale. 'Lige Esúsika 'we
galegá etele alué we'ká ralámuli, 'lige ruyele churigá nulame ko Onorúgame,
abiena sa'wale ralámuli nayúkame.

Jena ruwimela Esusi 'yáligo go'ame we'ká ralámuli

12 'Lige 'ma alichi, alué makué oká rió nawile a'bé alué Esusi, 'lige anele:
—Mué Esusi, ya a'rewa ye ralámuli napurigá simámala 'minami resíbamia
go'ame 'yáamia 'minami we'kaná a'tabemi riógachi. Jena napu ramué
mochiru tabilé i'té go'ame.
13 'Lige alué Esúsika anele:
—Aka 'emi kógiwagurú go'ame.
'Lige alué makué oká rioka anile:
—Tase we'ká nerú baní, pe malígipi mochí, 'lige pe okabi ro'chí bi'tí. Wa'lú
ralisúká go'ame 'la nímaleké 'liko 'la o'pasámaleké ye we'ká ralámuli. ¿Koche
ralibóaché alakí go'ame? —anile alué makué oká rió.
14 We'ká ralámuli mochile alé, we'ká umugí 'lige we'ká u'kuchítiri. Siné
kachi maligi mili mochíligeréko pe riocho. 'Lige alué Esúsika anele alué
makué oká rió:
—We'kaná chojkégame neraga mochiawa malígisa makué neraga.
15 'Liko alué makué oká rió yati alarigá nulele ralámuli.
16 'Lige Esusi 'wile alué maligi baní 'lige alué oká ro'chí, 'lige 'pa rewagachi
e'negá iligá wa'lú cheliera 'yale Onorúgame. 'Lige Esusi nasípasi chi'wanasa

alué maligi baní 'lige alué oká ro'chí, 'yale alué makué oká rió kóginiliga alué we'ká ralámuli.
17 'Lige alué we'ká ralámuli 'we a'lá sébali o'pasale, 'lige pe nujubapi napubule alué makué oká rió alué go'ame rasírigame, 'lige bochile makué oká e'wele atabé alué baní a'tabé rasírigame abiena ro'chí 'yúriga.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Onorúgamete julárigame ko alué Esusi

18 Bilé rawé alué Esusi Onorúgame 'yuga ra'icha ilígachi waná bi'neli alué makué oká rió alué Esúsite benírilime alemi mochílechigó. 'Lige rukele:
—¿Chieri korí alué ralámuli ne'chí?
19 Alué ralámulika regá nejele:
—Jaré ralámuli aní mué Juani ko napu ralámuli rewarame nile ba'wichí jáwaga. 'Lige jaréchigo ralámuli aní Elíasi ko mué. Jaréchigo ralámuli aní mué ko bilé alué 'ya mochígame napu ruwígame nílige napu anélige Onorúgame ku ajánaligo mayé.
20 'Liko Esúsika rukele:
—'Émika ¿chieri koriágó ne'chí?
Pégroka anile:
—Mueka pe alué Kristo* ju.
21 'Lige alué Esúsika 'we a'lá ruyele alué makué oká rió napurigá ta'wesi ruyémala.
22 'Lige anele Esusi alué makué oká rió:
—Ne napu julárigame ju Onorúgamete 'pa rewagáchika napurigá rió neraga 'we resí ikimela ne. 'We gawélimala ne'chí alué e'wélala ralámuli jurío nulame abiena alué e'wélala balé, abiena alué ralámuli napu benírame ju alué nulalí napu a'rele 'we 'ya alué Moisesi. 'Lige arigá 'ma me'liboa ne, pe bakiá rawé mukugá bo'mé ne 'lige Onorúgame ku ajánirimala ne'chí.
23 A'lige pe nujubapi Esusi anele alué makué oká rió:
—Alué ne'chí oyérinilime, nabí rawé e'wámili ju napu ne nulá, 'lige 'ma a'rémili ju chátiri 'nátili 'nata. Alueka 'la sébali machigá asimeli júkuru tabilé majaga rekó ralámuli 'ma me'linálichi ne'chí oyérame kóriká. 'Lige senibí rawé 'la oyérimili júkuru ne'chí.
24 Alué rió majame mukugá ne'chí oyériga, alueka tase rewimela semati raweli. Alué rió napu ne'chí oyérame ju 'lige bilé rawé mukusá, alueka 'la semati raweli rewimela rewagachi.
25 ¿Churigá 'la nímalawé rekó bilé rió 'we a'lá nígame ke peka 'la 'nátame rió ke pe chibi 'sika eyéname ke?
26 'Lige bilé rió 'we chijúname ne'chí oyériga mayega 'we cha anéwali ko uché jaré ralámulite ne'chí oyérame kóriká, 'liko ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga chijunámalachigó alué rió 'yuga napu'lige ne ku nawasa wa'lú ra'ósili noligá, niga alué a'walí ne bo'né O'nola nila, abiena alué santo ánjeli a'walila niga.
27 Jaré 'emi napu jena mochí jipe, bajchabé ta'chó suwiyá 'la machimela churigá nulame ko Onorúgame† —regá anile Esusi.

Jena ruwimela Esusi se'winati gayénaligo

---

* **9:20** E'nesi glosario «Cristo». † **9:27** Esusi ruwigá anime ke anile, alué Pegro 'lige Santiago 'lige Juani etemio alué Esusi alué Elíasi 'lige Moisesi 'yuga ra'íchachi, o jaré ralámuli etemio Esusi ku ajánachi, o alé Rusaleni ilígame wa'lú re'obá 'ma gajunálichi kómá.

28 Ye ra'íchali ruisá, osánó rawé kachi neragirigá a'kinana, Esusi simile bilénami re'pá rabó Onorúgame 'yuga ra'ichamia alué bakiá rió 'yuga, Pegro, Santiago, 'lige Juani.
29 'Lige bijí Onorúgame 'yuga ra'icha iligá alué Esusi, se'winati gayénale bo'né banalá, abiena o'páchala, 'we rojsákame gayénale, 'we rapame.
30 'Lige yati neraga jsile oká rió alé napu 'we 'ya ejperégame nile ta'chó ajtígachi Esusi, 'lige Esusi 'yuga ra'íchale. 'Lige bilé nile Moisesi, 'lige uché bilélaka Elíasi.
31 'Lige alé noligá 'we ra'ósaga ilíbale. 'Lige alé ra'íchale o'maka churigá mukimeo Esusi alé we'ká riógachi Rusaleni pe a'kinana.
32 'Lige alué Pegro 'lige okánika alué gompaniérola okoka bi'tile 'lige yati bujsale, 'lige etele 'we ra'ósiga iligó noligá napu jale alué bakiá rió.
33 'Lige alué Moisesi 'lige Elíasi 'ma simiba e'yénigichi alé Esusi ilígachi, Pégroka anele alué Esusi:
—Mué nulame, 'láchigo jena napuítuke'é ramué. 'Lige newawa bakiá galí rojsate, bilé mué Esusi nila, uché bilé Moisesi nila, 'lige uché bilé Elíasi nila.
'Lige alué Pégroka tabilé machigá, pe ra'íchaga alarigá anile.
34 'Lige bijí ra'icha jágichi, re'kínale bilé nolí 'lige 'ma na'pólale suwábaga alué usani rió. 'Lige 'we majale alué Esúsite benírilime nolite na'pólisa.
35 'Lige anile bilé ra'íchali alé nolírale regá anime:
—Ye Esusi ne Inolá ju napu ne nóchali 'ya, 'we a'lá e'wiwa 'emi bakiá rió ye rió nulachi.
36 Alué ra'íchali ma'chí anisá, pe a'lige yati neraga alué bakiá rió etele Esusi bi'neli ilígame. 'Lige alué bakiá rioka tase 'wesi ruyele tabilé 'cho mukuchi ka alué Esusi alakíligo alemi.

Jena ruwimela alué Esusi benírime tabilé umébaligo sa'wá bilé re'malí nayume

37 Melénala rawé ku e'tegínele alé rabókana, 'lige we'ká ralámuli simíbale najtepamia alué Esusi.
38 'Lige bilé rió anile alemi we'ká ralámuli jágichi nasípami iligá a'wágame ra'íchaga:
—Muérigo Benírame, pe rekó na'temaki ne inolá re'malí, pe ye bi'lepi inógame ju ne.
39 Alué u'tabela remónisite cha'piame ju ye re'malí alawala, abiena ronowégame chu'ega bo'írame ju. 'We resí olasa, ku a'reme ju.
40 Neka 'ma nulugé mué 'yuga benime napurigá ma'chí pámala alué u'tabela remónisi, 'lige tabiléchigo umébalekó.
41 'Lige Esúsika regá anile:
—'Emi ralámuli cha nokame tabilé bijchígime, chiéniko si asiméladhé ne 'emi 'yuga napurigá 'la bijchígamala 'emi. Jeka o'tó mué inolá.
42 Napu'lige alué re'malí o'nola alé sekachí cha'pigá o'tochi alé Esusi ilígachi alué re'malí, 'lige alué remónisi u'tabela yati wijchí rekábale alué re'malí, 'lige bo'írale ronobútiga chu'ala. 'Lige Esúsika ne'óchale alué remónisi u'tabela, 'lige ma'chí pale. 'Lige ku o'nola 'yuga júlale.
43 'Lige suwábaga ralámuli napu ekí etele, 'we ra'sálále etesa alachilú a'walí nígame ko Onorúgame.

Jena ruwimela alué Esusi benírime tabilé námaka mochigo Onorúgame rekíligo napurigá mukumela alué Esusi

Napu'lige suwábaga alué ralámuli 'we ra'sálagá mochígichi etesa Esusi ma'chí pachi alué u'tabela remónisi, 'liko Esúsika anele alué makué oká rió aba alué bo'né Esúsite benírilime:
44 —'We a'lá 'nátaga gepusi ye ra'íchali, tase siné we'kuawa: Ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, bilé rawé o'toboli ju ne alé sairúgame mochígichi.
45 'Lige alué makué oká rioka tase námale alieti olagá anió Esusi, napugiti bo'né abalarigá ra'íchaligame napurigá ta námamala, 'lige alué ralámuli Esúsite benírilimeka majale rukegá napurigá abé a'lá ruwimela alieti olagá anió Esusi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chieri ka abé najtékame rió

46 'Lige alué makué oká rió chojkile ra'icha a'bopi abé najtékame nínilia bilé.
47 'Lige alué Esúsika machile alieti 'nata jago alué ralámuli, 'liko bilé towí bayele 'lige alé a'bé elale.
48 'Lige anele alué ralámuli:
—'Emi a'lá na'temaka etéeme nísaká ye towí napu ne 'we a'lá na'temaka eté 'liko 'la ne'chí nirame nímala 'emi. 'Lige ne'chí niráká 'emi, 'liko 'la nirame ju 'emi Onorúgame. Alué a'lá na'temaka eteme suwábaga ralámuli, alué nímala abé najtékame Onorúgame níriga.

Jena ruwimela alué Esúsite benírilime tabilé najkile napurigá 'yome nímala uché jaré ralámuli

49 'Liko Juánika anele alué Esusi:
—Mué Wa'lula, ramueka eteru bilé rió u'kuchípala remónisi buyánachi napurigá buyáname ju mué. 'Lige alué rió regá anigá buyáname ju alué u'kuchípala remónisi: «Esusi a'walila gite 'la buyasa 'la képá muechi alué u'kuchípala remónisi.» 'Lige ramueka suliru, alueka pecha lisensia nígame kame napurigá ralámuli 'yoga einámala, pecha ramué 'yuga eyéname ka alué rió.
50 'Liko alué Esúsika anele:
—Tase suliwa alué rió. Alué tase sairúgame ju ramué 'yuga, alueka ramué gompaniérola ju.

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué Akobo 'lige Juani

51 Napu'lige 'ma sébachi raweli Esusi ku rewagachi moinámichi, 'we 'la iwega a'lá bi'lepi 'nátaga simile Esusi alé Rusaleni.
52 Alé boichimi enegá júlale jaré rió bajchá alé bilénami ralámuli samaritano ejperélachi 'yániliga galí okola. 'Lige alué ralámulika yati simíbale bajchá galí 'yamia alé samaritano ejperélachi.
53 'Lige alué ralámuli samaritánoka tase 'yale galí napurigá alemi gojchimela alué Esusi 'lige alué 'yuga e'yénigime napugiti machíligame alué Esusi Rusaleni simiá enáligo.‡
54 'Liko alué oká rió Esúsite benírilime, Santiago 'lige Juani, anele alué Esusi:
—Mué Wa'lula, ¿ta najkí mué napurigá nulawa napurigá bilé na'í 'pa rewagáchikana re'kínamala napurigá suwábaga rajimela alué ralámuli alé riógame napurigá 'sile alué 'ya ajtígame rió Elíasi rewégame napu ruwime nílige napu anele Onorúgame?

‡ **9:53** Alué ralámuli Samaria ejperégameka bilena rabó simíbame nile pe abalé Samaria iwérali tánimia Onorúgame 'lige tabilé siné 'la nirame nile napurigá alué ralámuli jurío simámala iwérali tánimia Onorúgame Rusaleni anilichi. E'nesi glosario «samaritanos».

55 'Lige alué Esúsika e'nele alué oká rió, 'lige ne'óchale regá anigá:
—¿Chonigá e'kósiniliché 'émika alué ralámuli?
56 Alésíko simíbale uché bilena riógachi.

Jena ruwimela choníligo alué napu Esusi oyéranile

57 'Lige boichimi e'yéniga alué ralámuli, najtépale bilé rió 'lige anele alué Esusi:
—Mué Wa'lula, neka 'we a'lá sébali oyérinili mué.
58 'Lige Esúsika regá nejele:
—Geyóchika nígame júkuru resó, 'lige chulugika 'la ra'sógame júkuru. Ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, neka tabilé asé galégame ju napurigá gojchimela ne. 'Lige mueka 'la siminálirí, mué bo'né ma'chíleké.
59 Esusi anele uché bilé rió:
—Nabá ne'chí 'yuga ne'chí oyériga.
'Liko alué rioka anile:
—Mué Wa'lula, pe'wera buwé ne'chí, ne o'nola mukúgame tomia simé ne bajchá.
60 'Lige Esúsika regá anele:
—Nulewa alué tase oyérame Onorúgame napurigá tómala alué mué o'nola mukúgame. Mueka simiboa 'nalina we'kaná ichúrimi ralámuli ruyemia churigá ka napu'lige 'ma 'la sébali ikisá napu najkí Onorúgame jena wijchimoba.
61 'Lige anile uchéchigo bilé rió:
—Mué Wa'lula, néchigó abiena siminali mué 'yuga. Iligá pe'wera buwéwago ne galírale ro'ísa'é ruyemia galírale mochígame.
62 'Lige Esúsika anele:
—Alué bilé rió asará chujkúgame, 'lige ku guwana e'nasia ename, alueka tase wajchígame asarámala.

10

Jena ruwimela Esusi wanápaligo napurigá nochámala gicháosa makué miná oká rió

1 Pe nujubapi Esusi wanápale gicháosa makué miná oká rió, 'lige júlale bajchabemi pe okacho neraga i'wana chojkégame. Júlale alemi we'kaná riógachi napu simírimili nílige alué Esusi. Tabilé júlale si alué makué oká rió bo'né benírame.
2 Regá anegá júlale:
—'We we'lé ju ri'ligó echerúgime, 'lige alué 'wime ka 'we u'kabi ju. Alekeri alué echerúgime nígame anewa napurigá julámala 'wíniliga uché jaré 'wime.*
3 'Lige anele:
—Simíbaga 'emi okacho neraga. Neka jula 'emi napu mochí 'we jobátigame ralámuli napurigá u'kuchí bo'á a'tanala alé napu olí e'yéname ju.

* **10:2** Napu'lige Esusi regá aniá: «'We we'lesi ju ri'ligó echerúgime 'lige 'we rakega ilí», pe anime ke anile we'ká níligo ralámuli napu machinalia mochile Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige napu'lige aniá: «Alué 'wime 'we u'kabi ju», pe anime ke anile 'we u'kabi níligo ralámuli Onorúgame ra'ichálila benírame. Napu'lige aniá: «Echirúgame nígame anewa napurigá julámala 'wíniliga chejaré 'wime», pe anime ke anile: tániwa Onorúgame napurigá julámala we'ká alué Onorúgame nila ra'íchali benírame.

4 Tase o'ká simawa sibula go'ame ra'kólime, aminami tase enomí ra'kola,
'lige tabilé pabega aká nujubami akarálime. Aminami tase jábawa boichimi
ralámuli 'yuga we'lisi ra'icha. Pe bi'lepi 'nátaga e'yénawa pe benírilimecho
ralámuli Onorúgame nila ra'íchali.
5 › Napu'lige seba bilena galírale, repóriwa alué ralámuli regá anegá:
«Onorúgamete 'la 'yásiga 'la ke 'emi semati raweli jena galírale.»
6 Alé galírale 'we ganíliga ejperélasa alué ralámuli, 'liko abéchigo ganíliga
ejperélamala Onorúgame nila ra'íchali akisá. Ta ganíliga ejperégame nísaká 'liko
abé tabilé ganíliga ejtebímala tabilé 'la nirasa Onorúgame nila ra'íchali.
7 'La bi'lénapi galírale okópua alé bilena we'ká riógachi, tase ichúrimi galírale
okópua alé. 'Lige go'poa go'ame napu koni alué ralámuli alé riógame, napugiti
nóchameka go'ame meka nóchame kame.
8 › Bilena riógachi sébachi 'emi, 'la ganíliga etésiga 'emi alé, 'lige go'ame
kógisiga, yati go'poa alué go'ame tabilé gawéliga.
9 Abiena 'la sa'wawa ralámuli nayume alé galírale riógame, 'lige anewa: «'Ma
sébapá raweli napu 'la sébali ikimeli nílige jena wijchimoba napurigá najkí
Onorúgame.»
10 'Lige 'emi sebasa alé bilena riógachi 'lige tase galegá etésiga 'emi, yati
sawewa alué we'é ralachí chujkíbigame napurigá suwábaga ralámuli etémala
'lige regá aniboa:
11 «Ye we'é napu chujkiba ramué ralálachi jemi 'emi ejperélachi, 'ma sawilí
ramueka. Yeka ruwime ju 'ma tabilé cheri kame nírigo ramué 'emi si.
'Lige Onorúgame 'ma tabilé gu'írimala 'emi. 'La machigá mochiwa 'ma sébigo
alué raweli napu'lige Onorúgame nulámili nile jena napu 'emi ejperé, émika
tabiléchigo najkígó napurigá nulámala.» Alarigá anesa 'liko yati simawa
'minami uché bilena riógachi.
12 Neka 'la ruwíbá napu'lige seba alué gastigo alé riógachi napu tabilé
ganíliga etéliru 'emi, alué gastígoká uchéchigo rajpé abé a'wágame nimio
me'tagá alué napu Soroma† sébale napu 'we cha nokame ralámuli riole 'we
'ya.
13 › Resía alué ralámuli Korasini ejperégame. Resía alué ralámuli Bet-
saira ejperégame. 'We a'lá semáriga sa'wagéturu ne alé ejperégame ralámuli
Onorúgame a'walílate napu tabilé 'wesi ralámuli gayéname ju alarigá sa'wá,
'lige 'emi abirigá tabilé a'réturu alué resítiri nóchali. 'Lige ne a'chigóriga
semáriga gu'írisa alé Tiro ejperégame ralámuli 'lige Sironi rewégachi napu
ejperé alué cha nokame ralámuli, alueka o'pachátimikuru o'pacha 'we
chajótigame 'lige mochíbimikuru bilena najpisochi‡ napurigá machimela
ralámuli 'ma ku guwana 'nátame ko. Alué ralámulika ya 'ma 'la Onorúgame
oyérame nímikuru. Alué Korasini ejperégame 'lige alué Betsaira ejperégame
etiáturu semáriga nejkúrichi ne 'lige tabilé ku guwana 'nátaturu.
14 Napu'lige seba raweli gastigo narémichi alué ralámuli Korasini
ejperégame 'lige alué Betsáira ejperégame, a'lige rawé alué ralámuli uchérajpé
a'wágame gastigo narémala me'tigá alué Tiro ejperégame 'lige Sironi
ejperégame.

† **10:12** Soroma anilichi ejperégame ralámuli 'we cha nokagá ejperégame nile a'bopi, abiénachigó 'we jobátigame, alekeri Onorúgame 'ma me'ale suwábaga alué ralámuli wa'lú na'ite. E'nesi Génesis 19.

‡ **10:13** Napu'lige alué ralámuli 'ya mochígame 'we chálá mochiga 'we chátiri nóchigoriká abé 'yabé bajchabé rawé, alueka o'pachátame nile o'pacha 'we chajótigame 'lige mochíbame nile amoba najpisochi tabilé rajame. Alueka ruwime nile 'ma ku a'reo alué chátiri 'nátili.

15 'Lige alué ralámuli Kapernaumi ejperégame 'we gunarume, 'we a'ká ralámuli ko lame a'boi 'lige mayeme o'toboli ko alé 'pa rewagachi, iligá 'lúpili ju 'légana Remónisi bejtélachi —anile Esusi.

16 'Lige anele alué ralámuli alemi jágame makué gichao miná oká:

—Napu 'la bijchigi 'emi ra'ichálila, alueka 'la ne'chí oyérame nímala napugiti 'emi ra'ichálila ka, alueka kame napu ne 'ya 'emi. Alué napu tabilé 'la nirá 'emi ra'ichálila, alueka pe tabilé 'la nirame kérélamala ne ra'ichálila. 'Lige alué ralámuli tabilé 'la nirame ne'chí, alueka tabilé 'la nirame júchigó Onorúgame napu ne'chí júlale.

17 'Lige ku sebasa alué gicháosa makué miná oká rió, 'we ra'sálagá sébale, regá anesia Esusi:

—Mué Wa'lula, alué remónisi u'kuchípala 'we a'lá e'wí ramué mué a'walila gite.

18 Esúsika anele:

—Ne 'la etiátigó alué wa'lula Remónisi 'pákana rewagáchikana pasichi Onorúgamete.

19 Neka wa'lú a'walí 'ya 'emi napurigá tajché olawa alué sinowite 'lige alué majchílite napu'lige amóbami re'keka simárochi 'emi, 'lige napurigá ta umérowa 'emi Remónisite.

20 'Lige 'emi tabilé ra'sáláwa umérome kóriká remónisi u'kuchípala, iligá 'we ra'sáláwa 'nalina napugiti 'émi rewalá 'ma uchuchárigame kame alé Onorúgame nila apélichi alé rewagachi.

21 A'lígirikáchi Esusi 'we ra'sálále alué Onorúgame Alawala gite, 'lige anile:

—Mué Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame abiena jena wijchimoba, neka 'we ra'sálagá ajtí etega 'we a'lá semáriga gu'írichi mué ralámuli jena wijchimoba ejperégame. Mueka 'la 'ya 'nátili suwábaga 'la kilí ralámuli napurigá 'la ma'chígime námamala churigá nejkúrime ka mué Onorúgame jena wijchimoba, alué 'nátili napu tabilé 'yale mué alué 'we jebénigame ralámuli, alarigá najkíligame mué bo'né O'nó —alarigá anele Esusi alué Onorúgame.

22 'Lige regá anile aminami:

—Ne O'nola suwábaga 'ya ne'chí nóchali, 'nátili, 'lige a'walí. Tase 'wesi machí chieri ko Onorúgame Inolá napu ne ju, pe ne O'nola Onorúgame 'la machí, 'lige ta'wesi machí chieri ka ne O'nola Onorúgame, pe bo'né Inolaka 'la machí, pe neka 'la machí. 'Lige 'la machiméla chigó alué ralámuli napu ekí 'la najkí ne napurigá machimela.

23 'Lige e'nele alué makué oká rió bo'né benírame, 'lige anele:

—'We ganíliga mochí alué ralámuli napu etémala napu 'emi etiá 'we a'lá semáriga 'yochi ne, 'la semáriga benírachi ne, 'lige 'la semáriga gu'írichi ralámuli ne.

24 'Lige alué 'ya mochígame napu ruwime nílige napu anélige Onorúgame 'we eténelie 'we a'lá semáriga 'yochi ne, 'we a'lá semáriga benírachi ne 'lige 'we a'lá semáriga gu'írichi ne ralámuli, abiena alué e'wélala nulame rey eténelie ye napu etiá 'emi, tabiléchigo etélekó. Abiena akinálile ye napu 'emi aké, tabiléchigo akéleko.

Jena ruwimela 'we 'la e'welime ko napu nulá Onorúgame

25 'Lige bilé rió ra'íchali benírame, alué ra'íchali napu a'rele Moisesi 'we 'ya, simile a'bé Esusi 'yuga ra'ichamia rukemia pe machináliga churigáriga anirá pala pe'tá chajkena nejiara, 'lige regá rukele:

—Mué Benírame, ¿chu'símala ne napurigá 'la moinámala ne 'pa rewagachi?

26 Esúsika regá rukele:
—¿Churigá anígó alué ra'íchali napu a'rele Moisesi? ¿Churigá námogo mué?
27 Alué rioka regá nejele:
—Regá aníché alué ra'íchalika: «'We a'lá nirawa Onorúgame 'la bi'lepi 'nátaga. 'We a'lá niraga etewa apiépiri uché jaré ralámuli napurigá nirá mué bo'nepi.»
28 'Liko Esúsika regá anele:
—'We a'lá sébali nejé mué. 'We 'la sébali olásaká mué napurigá aní mué, a'liko 'la moinámala mué rewagachi.
29 'Lige alué rió ra'íchali benírameka alué ra'íchali napu a'rele Moisesi 'we 'ya, napurigá a'lá rió neraga regá rukele chonirá Esusi, pala pe'tá chajkena nejiara:
—¿Chieri ju alué uché jaré ralámuli napu 'la niraga etémili ju ne?
30 'Liko Esúsika anele:
—Bilé rió enale re'kínasia go'nágana alé Rusaleni 'yéniga Jerikó simea. 'Lige jaré rió chigórigame najtépale boichimi, 'lige 'ma chigóliru suwábaga tábiri 'ma o'páchatiri, abiena 'we wejpisosa a'réliru, amulí mukume a'réliru.
31 'Lige bilé rió balé enale alemi boichimi 'lige etesa pe chajkena simírole.
32 'Lige uché bilé rió alué wa'lú re'obá tebume Onorúgame galila enale alemi boichimi, 'lige etesa alué rió abiena chajkena simírole.
33 'Lige uché bilé rió enale alemi boichimi Samaria bejtégame, alué rioka bulito 'mékame nile, alué rioka 'la na'temale etesa alemi bo'ígichi alué rió.
34 'Lige a'bé nawile alué rió, 'lige 'yole chi'wágichi, ujchele yowí, abiena bulele ba'nisólite. 'Lige alé re'pá bulítochi ajchale, 'lige o'tole alé bilena galírale galí gojchiame ilígachi, 'lige alé repule.
35 'Lige melénala be'á alué rió samaritano 'ma simea, najtétile oká enomí alué rió galí nígame, 'lige anele: «'La tebúpua ye rió, 'lige wikagá rejpísaká ye rió, kuka simíriga najtétimala ne.»
36 Esúsika 'ma suwénasa ye ra'íchali ruyá, rukele:
—¿Chieri alué bakiá rió abé na'temaka etélekobá?
37 'Lige alué rió Moisesi a'rélala ra'íchali benírameka anile:
—Alué rióguru napu 'yole alué rió.
'Lige alué Esúsika anele:
—Muéchigó 'we na'temápua suwábaga ralámuli.

Jena ruwimela tabilé a'chigóriga 'nátiligo alué Marta napurigá María

38 Regá anisá Esusi uchéchigo abichilubi 'we simile bowesia 'lige sébale alé bilena pe'kabi riógachi. 'Lige sébale alé galírale Marta bejtélachi, 'lige Mártaka 'la ganíliga repórale Esusi.
39 Alué Marta binégame nile María rewégame. 'Lige alué Maríaka yati a'bé asíbale Esusi ra'ichálila gepumia.
40 'Lige alué Mártaka, ta'mé ikiá níliga tabilé nejkúrachi alué binila go'ame newilichi, 'lige a'bé nawile Esusi 'lige anele:
—Mué Esusi bi'neli neyúriga wa'lula, ¿tabilé chélá mué rekó ne binila tabilé gu'írie ne'chí go'ame newalichi? Pe rekó nulérigó napurigá gu'írimala ne'chí.
41 Alué Esúsika nejele:
—Mué Marta, mueka pe we'ká go'ámecho newalime 'nata jipe kulipi rekó ne jena ajtígichi.

42 'Lige jipe kulipi abé a'lá ju pe bi'lepi 'nátili, abé a'lá ju ne ra'ichálila gepulia
'emi níriga, 'lige Maríaka pe alué 'nátili pe ne'chí gepugímecho cha'pile, 'lige
tabilé 'wesi bujémala alué 'nátili ne'chí gepugime.

11

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ra'ichálime ka Onorúgame 'yuga

1 Sinéchigo alué Esusi Onorúgame 'yuga ra'icha ilile alé bilena, 'lige
suwénasa, bilé alué bo'né benírame anele:

—Mué Wa'lula, ramué beniri churigá ra'icháliame ka Onorúgame 'yuga
napurigá Juani benírale alué bo'né benírame, alué Juani ralámuli rewarame
ba'wichí jáwaga.

2 'Lige Esúsika anele:

—Napu'lige Onorúgame 'yuga ra'icha ka, regá anibóaguru:
Mué O'nó 'pa rewagachi ajtígame.
Ramué najkiáke'é
napurigá 'we a'lá nirawa mué suwábaga ralámulite.
'We yati nulasa 'la kékuru mué jena wijchimoba.

3 'La sébali 'yawa go'ame ramué jipe rawé.

4 E'kawa ramué suwábaga chátiri 'nátili,
ramueka abiena 'la e'kálime kame
alué resí nokogá járome ralámuli resí olagá ramué.
Tase a'rewa ramué napurigá rujsúpua alé napu nerú chátiri 'nátili,
iligá gu'íriwa ramué.

5 'Lige regá anile bilé alué bo'né benírame 'yuga ra'icha:

—Mué bilé rió machime nisa, 'lige mué bejtélachi sebasa nasipa rukó 'lige
anésiga mué ma'chika iligá: «Muérigo gompaniero, pe rekó anáchaga ne'chí
'yárigó bakiá baní,

6 alué bilé machirume sébake'é alé ne bejtélachi, 'lige tase nike ne baní
napurigá kógimala.»

7 'Lige mueka tabilé regá nejiámala alé pachaka galírale: «Tase nejkumewa
mué, 'ma 'yériga ilí jena yochi, 'lige ne 'kúchila 'we okoka bi'tí jena yochi
ne'chí 'yuga a'bé yochi. Tase cherigá umubámala ne i'pua yochi.» Tabilé regá
nejiámala mué.

8 Abirigá asísimala mué 'yamia go'ame alué rió alemi ilígame go'ame taa
napugiti pe alarigá nokame kame ralámuli jemi, napurigá tabilé se'winá
lámala alué nawágame go'ame táame 'lige uché jaré ralámuli. Asísamala mué
regá 'nátaga: «Resía ye rió, 'yama ne baní.» Bilena galírale 'yériga ilisá yochi,
e'wérali olawa napurigá i'púmala yochi alué pachá mochígame ralámuli.

9-10 › Onorúgame senibí 'la 'yámala semati raweli napu abé 'la nirá bo'né.
Alekeri abichilubi tániwa Onorúgame semati raweli, 'liko Onorúgameka
nejímala semati raweli. 'Yáawa 'emi 'lige abiena 'la rewimela 'emi. Napu'lige
tabilé 'la semáriga simichi bilé nóchali, tániwa Onorúgame 'lige alué nejímala
'nátili churigá nochátiká napugiti alué kame ramué O'nola. Apiépiri rió napu
'la tánime ju iwérali Onorúgame, alueka 'la narémala iwérali.

11 › Mué inógame nisa, 'lige alué mué inolá remé táachi, ¿'lacha rejté
'yámalawé mué? 'Lige bilé ro'chí táachi mué inolá, ¿'lacha sinowí 'yámalawé
mué?

12 'Lige bilé ga'wá táachi mué inolá, ¿'lacha majchili 'yámalawé mué?

13 Mué rió 'we resí 'sime ke, 'la bi'wígame go'ame 'yame ju mué bo'né
inolá, 'lige alué Wa'lula Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame, alueka abéchigo
semáriga 'yámala alué bo'né alawala alué ralámuli napu taní Onorúgame
Alawala.

Jena ruwimela we'ká ralámuli ne'óchaligo Esusi Remónisi gompaniérola kóriká

14 Esúsika bilé rawé ma'chí pa ilile u'tabela remónisi alé bilé riochi ajtígame
napu tase ra'íchame newale. Napu'lige alué chátiri Remónisi 'ma ma'chínasa
alé riochi, alué rioka yati ku ra'íchale. 'Lige jaré ralámulika 'we ra'sálále 'la ku
ra'íchame gainasa.

15 'Lige uché jaré ralámulika tabilé galele, 'lige anile:

—Ye rioka alué wa'lula remónisi Belsebú gompaniérola ju alekeri 'la
buyáname ju remónisi u'kuchípala.

16 'Lige jaré ralámuli anele Esusi pe gawéliga 'lige umériniliga:

—Aka re'kibúbá bilé na'í 'pa rewigáchika 'la Onorúgame nila a'walí
ajchágame níriká.

17 'Lige bo'né Esúsika 'la machile chátiri 'nátaga anió alué ralámuli, 'lige
anele:

—Bilena gawichí 'ma pe na'áwasa ralámuli, pe 'ma suwimela a'bopi nakoga.
Alué ralámuli bilena galichi riógame na'áwasa a'bopi, pe na'áuka ejperélamala.

18 'Lige alué wa'lula remónisi sairasa u'kuchípala remónisi, 'ma bi'neli
rejpímala alué wa'lula remónisi. 'Lige neka alarigá ruwíguru, 'émika cha
cha aniame, 'émika aníguru ma'chí buyáname ko ne alué chátiri u'kuchípala
remónisi alué wa'lula remónisi Belsebú a'walílate.

19 Ne alué Belsebú gompaniérola nísaká, ¿'lacha buinámapué ne alué
u'kuchípala remónisi ralámulichi pachágana mochígame? 'Emi 'yuga nóchame
'la buyáname ju alué remónisi u'kuchípala Onorúgame gite, a'lígeko 'emi abiena
'la machí buyáname ko ne u'kuchípala remónisi Onorúgame gite, pe iligá tabilé
'la ma'chígime ruwíguru 'emi.

20 'Lige neka 'la bijchiá alué Onorúgame a'walílate buyáname júkuru alué
chátiri remónisi u'kuchípala. Yeka ruyame ju Onorúgame 'ma nulao jena napu
'emi mochí.

21 › Napu'lige bilé rió 'we a'wágame 'we a'lá siparínaga asisá, 'lige 'we a'lá
semáriga repuka asimela bo'né galila. Alué we'ká tábiri alé nerúgame tase che
ikimela.

22 'Lige sebasa uché bilé 'lige abé a'wágame nílasa me'tagá alué rió 'we a'lá
siparínagame, 'lige alueka 'ma umérimala, 'lige 'ma bujémala alué siparina
napu mayele alué rió alué siparina gite tabilé 'wesi chigomio, 'lige 'ma
bujémala suwábaga tábiri 'lige 'ma nachutámala alué gompaniérola alué tábiri.

23 › Alué napu ta ne'chí gu'írame ju, alueka pe ne'chí sairúgame ju. Alué napu
tabilé gu'írame ju ne'chí ralámuli repua, alueka pe chátiri 'nátili ruigá eyéname
ju ralámuli napurigá tabilé oyéramala ne'chí.

Esusi abichilubi regá anele:

24 —Alué bilé u'tabela remónisi ma'chínasa alé bilé riochi, eyéname ju
jami gawichí wakígichi 'yaga bilena resíbulime, 'lige tase asé rewisá alemi
resíbulime 'liko 'nátame ju: «Ku simé ne napu ajtigé ne 'yabé siné.»

25 'Lige ku sebasa napu bejtélige, rewame ju 'we a'lá pechítigame.

26 'Lige simime ju uché jaré gichao u'kuchípala remónisi bayemia abéchigo
chátiri, 'lige suwábaga mo'ime ju ejperélimia alé riochi. 'Liko alué rió abéchigo

cha 'sime gayéname ju me'tigá 'ya bajchá rawé napu'lige pe bi'lepi u'tabela remónisi ajtígachi.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá ka alué ganílili 'la bijchiá

27 Napu'lige alué Esusi bijí ruyá ilígachi ye ra'íchali, bilé mukí alemi we'ká ralámuli jágichi a'wágame ra'íchale regá anigá:

—¡'We a'lá ganíliga ajtí alué mukí napu ju mué eyela napu mué ochéririle 'lige napu chi'íririle mué!

28 'Liko Esúsika anile:

—Abé a'lá ganíliga ejperé alué ralámuli napu 'la námaka akeme ju abiena 'la e'wame napurigá nulá Onorúgame.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué cha nokame ralámuli tabilé 'la na'tánilio

29 Alué ralámulika aminacho we'ká napuíle alé noligá napu Esusi ilile, 'liko Esúsika regá anile:

—Ralámuli jipe ejperégameká 'we chátiri 'nátame ju, alué ralámulika aniá aníguru: «Aka re'kibúbá bilé na'í 'pa rewigáchika 'la Onorúgame nila a'walí ajchágame níriká.» Neka 'wéchigo 'la ma'chígime ruiméla gó alué napurigá 'sile alué Jonasi 'we 'ya ajtígame napu ruwime nile napu anele Onorúgame:

30 Alueka ne'óchale alué Nínibe ejperégame ralámuli. 'Lige a'chigóriga olámalachigó ne jipe ejperégame ralámuli, ne'ochámala ne alué ralámuli, ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga. 'Emi níriká 'ma tabilé nulétékuru ne'chí napurigá re'kibúmala ne na'í 'pa rewagáchika, pe 'la e'wátékuru napu nulá ne.

31 Napu'lige sebasa raweli gastigo narémichi jipe ejperégame, 'lige alué wa'lula nulame mukí napu 'we 'ya bejtégame nile 'mimi o'iná 'tumi rayénali bokuíchi e'negá iliruga ku ajánamala a'lige rawé, 'lige ne'ochámala 'emi ralámuli. Alué mukika napu'lige bijí ajagá asagá, 'we mejkaka nawálekuru gepumia alué Salomoni nila rejcholi 'we benegá ra'íchame, 'lige jipe jena ajtíkuru ne napu abéchigo benegá ra'íchame ju me'tigá alué Salomoni, 'lige 'émika tabilé gepúnili ne nila ra'íchali.

32 Alué ralámuli napu ejperégame nile alé Nínibe rewégachi abiena ku ajánamala a'lige rawé gastigo narémichi jipe ejperégame ralámuli 'lige ne'ochawa 'emi alué mukite, napugiti alué ralámuli Nínibe ejperégame 'la ku guwana 'nátaligame napu'lige Jonasi ruyele Onorúgame nila rejcholi. 'Lige jena ajtí ne napu abéchigo benegá ra'íchame ju me'tagá Jonasi 'lige 'emi tase a'rénili resítiri 'nátili.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'la sébali 'nátame rioka 'la tabilé chátiri alawégame ko

Esusi abiena anele:

33 —Tase 'wesi ralámuli rajeme ju bilé chojpé nasoka elamia, iligá 'we a'lá re'pá ma'chí elame ju napurigá 'la ma'chílimala ralámuli alemi mo'igá.*

34-35 Aminami napu'lige bilé rió rajesa bilé chojpé, 'lige 'we a'lá ma'chílame nisa, 'la ma'chílimala. Tabilé 'la ma'chílame nísaká, tabilé 'la ma'chílimala rekó 'la rajériga ilígichi chojpé.†

---

* **11:33** Esúsika pe ruwime ke anile ra'ichamio Esusi bilena napurigá 'la suwábaga 'la akimela.

† **11:34-35** Esúsika pe ruwime ke anile bile ralámuli 'la semáriga 'nátame 'la oyérimio Esusi nila ra'íchali 'la bi'wígame alawega einamia. 'Lige 'we chátiri 'nátili nígame nísaká tabilé 'la oyéramio Esusi nila ra'íchali. Tabilé 'la sébali nimio alué rió na'tálila ka.

36 Mué 'la sébali 'nátaga inásaká, 'lige tabilé chátiri 'nátame nisa mué,
alarigáká nímala napurigá bilena 'la ma'chigá ilígachi chojpé rajachi rukó.

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué ralámuli bariseo 'lige alué Moisesi ra'íchali rejcholi benírame

37 Napu'lige alué Esusi a'resa ra'icha, 'lige bilé rió bariseo bayérale galírale
go'ame go'achi. 'Lige Esúsika yati oyérale, 'lige bajkile alé pachá galírale 'lige
asíbale alé a'bé mésachi, alué mesa 'we re'lé ilígame gayena bo'igá go'yame.
38 'Lige alué rió bariséoka se'winá lale etesa tabilé panígisa go'yachi alué Es-
usi napurigá nokame nile a'boi napurigá 'we a'lá oyéranti neraga Onorúgame.
39 'Lige alué Esúsika anele:
—'Emi ralámuli bariseo pe ma'chíminachó pagome ju bejtoli 'lige
pachágánaka tabilé pagome ju napu'lige Onorúgame kogia go'ame napurigá
'la najtékame nímala Onorúgame níriga. 'Émika 'la semáriga panígisa go'yame
ju napurigá 'we a'lá semáriga oyérame Onorúgame nobi pachágánaka 'wéchigo
chátiri alawégame kéré ko 'emi.
40 ¡'La churikanti 'emi ralámuli! 'Émika ¿tacha machíbeché alué Onorúgame
newáligo 'emi sa'pala abiena alué 'emi alawala?
41 'We 'la semáriga gu'írinilisaká 'emi alué tabilé nígame bajchá 'la bi'wígame
'nátame niwa. 'La bi'wígame 'nátame nísaká 'emi 'liko 'la semáriga gu'írimala
'emi apiépiri ralámuli.
42 › Resía 'emi ralámuli bariseo, 'la senibí 'la kógime ju 'emi go'ame alué
Onorúgame, nobi tase 'la sébali olame júkó 'emi ralámuli 'yuga, aminami tase
'la sébali nirame ju 'emi Onorúgame. 'La ju kógilia Onorúgame nobi abiena
tabiléchigo a'réwagó nirá alué Onorúgame.
43 › Resía 'emi ralámuli bariseo, 'émika pe rióchaga mochime ju alé mutélachi
alé napu mochime ju alué e'wélala alé u'kuchí re'obachi «sinagoga» rewégame,
aminami najkime ju 'emi napurigá 'we a'lá niraga repóriwa uché jaré
ralámulite alemi nasípami we'ká rioga ilígichi.
44 › Resía 'emi, 'émika ju pe napurigá bilena suwígame bi'tígichi 'we tabilé
ma'chiná bi'tígame 'lige ralámuli amóbami e'yéname ju tabilé machigá alemi
bi'tigó alué suwígame tótiga.‡
45 'Liko bilé rió alué ra'íchali benírame napu Moisesi benírale ralámuli nejele
regá anigá:
—Mué Esusi ralámuli benírame, mué alarigá ne'óchaga alué bariseo, pe 'ma
ramué 'yúriga ne'óchame ke aní mué, ramué napu rejcholi benírilime niru
ralámuli alué ra'íchali rejcholi napu Moisesi ralámuli benírale 'we 'ya.
46 'Lige Esúsika regá anele:
—Resía 'emi ralámuli ra'íchali benírame napu Moisesi benírale ralámuli 'we
'ya, 'emi we'ká e'karúgame nóchali nuleme ju alué ralámuli, 'lige 'émika tabilé
pe'tá gu'írame júkuru.
47 › Resía 'emi ralámuli, 'emi ralámulika pe galírame ju amoba napu bi'tí
alué 'ya suwígame ralámuli napu ruwime nílige napu Onorúgame anélige napu
me'ale alué ralámuli 'ya ejperégame 'emi rijimala.
48 'Lige 'emi ralámuli abalaké nóchali oyérame júkuru, chátiri nóchali napu
nóchale 'emi rijimala 'ya riógame.

‡ **11:44** Esúsika anigá anile chátiri alawégame gayéneo alué a'ká ralámuli pe alué bariseo e'wiga tabilé machigá chátiri ralámuli ko alué bariseo napugiti alué bariseo pe se'winá riga nóchame níligame. E'nesi Números 19:16.

49 › Alekeri Onorúgame bo'né 'la machigá alakimeo a'kinana regá anile:
«Julámala ne, ne napu ju Onorúgame, jaré rió ne nila ra'íchali ruyeme ralámuli
'lige jaré rió ne nila nóchali nulame, 'lige jaré 'ma me'liboa cha nokame
ralámulite, jaré najátaga cha'piboli nímala», regá anile Onorúgame.
50 Abichilubi 'we ra'íchale Esusi regá:
—'Lige alué ralámuli jipe ejperégame Onorúgameka wa'lú gastigo 'yámala.
Alueka tabilé me'ale alué 'ya mochígame ralámuli napu ruwime nílige
napu anélige Onorúgame, Onorúgameka abirigáchigo gastigárimalagó napugiti
a'chigóriga cha resí nokagá járome kámechigó napurigá alué rijimala 'we 'ya
ejperégame. Alué 'we 'ya ejperégame ralámuli cha olale, me'ale Onorúgame
nila ra'íchali benírame ralámuli 'we 'ya ejperégame,
51 napu'lige pe kulí bilé rió me'líliru Abeli rewégame 'ya ajtígame, 'lige abé
guwichí a'kinana Sakaríasi§ me'líliru napu me'líliru alé wa'lú re'obá ilígichi,
Onorúgame galílachi ma'chímana a'mulipi napu ilile tegoli mesa napu kógime
nile go'ame ajágame Onorúgame alué ralámuli.* 'Lige alekeri 'la ruwí ne, alué
Onorúgameka 'emi ralámuli jipe ejperégame gastigárimio suwigóriká alué 'ya
ejperégame ralámuli Onorúgame nila ra'íchali rejcholi benírame ralámuli.
52 › Resía 'emi ralámuli benírame ra'íchali rejcholi napu Moisesi benírale
ralámuli 'we 'ya, tabilé sébali olame ju 'emi napurigá aní ra'íchali napu Moisesi
benírale ralámuli, aminami tase elime ju 'emi napurigá sébali olámala alué
uché jaré ralámuli napu 'la sébali olánilime ju.
53 Napu'lige Esusi ruyesa ye ra'íchali, alué ralámuli ra'íchali rejcholi
benírame napu Moisesi benírale ralámuli 'we 'ya abiena alué ralámuli bariseo,
'we ayole Esusi 'yuga 'lige we'ká e'karúgame ra'íchali rukele,
54 machináliga pala 'la sébali nejiara, 'lige se'winárigа nejiásaká nejínaliga
nokale.

12

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá 'la 'nátaga nokísimala ralámuli

1 'Lige we'ká mili ralámuli napuíle alé napu ilile Esusi, rajchiní járole cha
we'ká níligame. 'Lige Esúsika chojkile ra'icha alué bo'né benírame 'yuga. Regá
anele:
—'La 'nátaga mochiwa 'emi, alué bariséoka 'we semáriga ra'íchame ju,
tabiléchigo 'la sébali olame kéré ko. Tase alarigá nokiboa 'émichigó,
2 napugiti abirigá machiboli kame a'kinana rekó nasoka se'winárigа nok-
isá 'emi,
3 alekeri rekó 'emi ra'íchalige jami chonárale jaga, abiena akimeli ju ralámuli
alué ra'íchali melénala rawé. 'Lige suwábaga napu 'emi ra'íchalige nasoka
'yériga mochiga pachá galírale a'bé najkachí, uché jaré ralámulika asíriga
a'wágame ra'ichámala napu nasoka ra'íchale 'emi.
Aminami regá anélechigó:
4 —'Emi ruyé ne ye ra'íchali ralámuli ne'chí 'yuga e'yéname: tase majaga
járowa 'emi alué ralámuli me'ame.
5 Neka 'la ruwimela chieri 'nalina 'la majátiká. Majawa 'nalina Onorúgame,
alué napu nígame ju wa'lú a'walí napurigá me'limela 'lige napurigá 'lúmala
'emi alé 'légana na'ichí. Alueka 'la 'we majawa.

§ **11:51** Alué Sakaríasi 'we 'ya bejtégame nile we'kabé siento bamí abé 'ya ta'chó ochérachi Esusi. Alué Sakaríasi tabilé Juani o'nola nile.
* **11:51** E'nesi glosario «altar».

6 › 'Émika tabilé najtegachi ralinéame ju alué u'kuchí maligi chulugí, pe oká pésochi ralineme ju 'emi, nobi Onorúgameka 'wéchigo a'lá repuka ajtíkó alué maligi u'kuchí chulugí.
7 Abiena alué gupá 'emi mo'ólachi jágame, Onorúgameka 'la sébali tétega ajtí a'pílipi alué gupá. Tase majawa 'emi, 'émika uché rajpé najtékame ju me'tagá alué we'ká u'kuchí chulugí.
Abiena anele Esusi:
8 —Alué rió tase chijúnaga ruyeme alué uché jaré ralámuli ne'chí oyérame ko, 'lige ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, abiena 'la semáriga ruyémala ne alué we'ká santo ánjeli ne'chí oyérame ko alué rió.
9 'Lige bilé alué rió tabilé ne'chí oyérame korisá, 'liko ne ruyémala alué we'ká santo ánjeli tabilé ne'chí oyérame ko alué rió.
10 › Apiépiri rió se'winá anesa ne'chí, ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, alué rioka aba'lá e'káwili ju Onorúgamete 'la e'kali tánisaká Onorúgame. Bilé rió enáriga ra'íchame alué Onorúgame Alawala olagá, alueka tase siné e'káwili ju Onorúgamete rekó 'we tachi e'kali.
11 › Napu'lige 'emi o'tosuga alé u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame, siné kachi o'tosuga 'ma 'emi alé napu ra'íchali gatélachi ju, 'lige 'émika tase we'ká na'tawa alarigáriga animea,
12 'emi sebasa alé, alué Onorúgame Alawala 'we a'lá semáriga gu'írimala 'emi churigáriga ra'ichátiká 'emi níriga.

Jena ruwimela napurigá 'la 'nátaga ejperélawa, tase najkigá alué we'ká e'karúgame tábiri 'we najteme

13 'Lige bilé rió alemi nasípami we'ká napuíka jágichi alemi iligá anele alué Esusi:
—Mué Esusi ralámuli benírame, nulewa alué ne ba'chila napurigá ne'chí 'yámala alué napu ne nachuámili ju napu ne o'nola nila nile.
14 'Liko Esúsika regá anele:
—Mué rió, ¿chieri 'ya ko ne'chí nóchali napurigá ne ra'íchali gateme nímala, rojáname alué tábiri?
15 Aminami Esusi anile:
—'We a'lá 'nátaga, tase najkiboa alué we'ká tábiri. Rekó bilé rió we'ká tábiri nígame ke, alué we'ká tábiri ka tase nejkúrimala Onorúgame oyérilichi.
16 'Lige aminami regá anele:
—Bejtele bilé rió we'lé echame bo'né gawílachi, 'lige alué go'ame napu echale 'we rakele.
17 'Lige alué rioka 'nátale: «¿Cholama ne jipe alakí go'ame?» lale. «Tase níkuru ne wa'lú rekoa alé gatélime alakí go'ame.»
18 'Lige arigá regá 'nátale: «Gajunámala ne ye rekoa, 'lige bilé abé wa'lú rekoa newámala ne. 'Lige alé gatémala ne ye go'ame, abiena alué uché jaré we'ká tábiri.»
19 'Lige lámala ne bo'nepi: «Jípeko we'ká go'ame iní ne gatérigime we'ká bamí go'yáame. A'rema ne echá pe'kabi bamí, 'we ganíliga bejtémala ne, abiena 'we bajía asimé ne.»
20 › 'Lige alué Onorúgameka anele: «Mué rió tase 'la 'nátame, rekó we'ká 'wige mué go'ame, jipe rukó mukumela mué rió. Alué we'ká go'ame napu mué 'wile, alueka ¿chieri niga rejpímala 'lige?»
21 › Pe alarigá ikime ju alué rió napu we'ká tábiri niga asinálime ju bo'né bi'neli, 'lige ta'mé 'la oyérame ju Onorúgame, pee suériga oyérame ju.

22 Pe nujubapi Esusi anele alué bo'né benírame:
—Neka 'la ruwí: Tase pe go'ámecho mélime na'tawa jena wijchimoba ejperega, aminami tase pe o'páchacho najkiboa.
23 Pe alarigá na'tálika tabilé 'la ju, iligá Onorúgame 'yuga 'we a'lá sébali na'tálime ju 'nalina.
24 Aka alué golachi ta siné echame ke, senibí go'yame ká'é go'ame napugiti Onorúgame 'we a'lá gu'írame kame. ¡'Émika abé najtékame ju Onorúgame níriga me'tagá alué golachi!
25 Rekó 'we re'pá jágame gainánilie 'emi, tase uché rajpé re'pá jágame gainámala 'emi.
26 Tabilé aminabi ochérame nísaká bilé rió pe napu echilú ju, 'liko ¿chonigá cha lámala? 'Lige aminami ¿chonigá 'we cha lámala tabilé nígariká go'ame, enomí 'lige galí, 'lige e'karúgame tabiri tábiri?
27 › Aka 'we 'la 'nátaga e'nésibá Sempuali jami jágame aka chiena 'la semáriga o'chérame ká'é. Tase siné nóchame ju nibilé sume ju o'pacha, nobi 'wéchigo semáriga jame júkó sewagá. Alué wa'lula selígame Salomoni rekó 'we semati o'pachátame ke tabiléchigo aliena semati go anaga alué Sempuali jami jágame.
28 Onorúgameka pe gajsalá kachi 'la semáriga nesérome ká'é, alué gajsalá napu pe jami jame ju jipe, alué napu pe 'ma na'yáwili ju bilé rawé. 'La tabilé machinti 'emi abéchigo 'la semáriga gu'íriwili ko 'emi Onorúgamete.
29 Alekeri 'emi tase na'tawa pe go'ámecho.
30 Alué ralámuli jemi wijchimoba ejperégame pe alieti 'nátaga ejperégame ju. Onorúgameka napu 'emi oyérame ju 'la sébali machí 'emi alieti resí laa mochigo.
31 'Émika tase alarigá 'nátaga e'yénawa, abichilubi 'la sébali machigá mochiwa churigá nulame ka Onorúgame, 'lige suwábaga 'we a'lá sébali nejímala Onorúgame resí lasa 'emi bilé tábiri.
Abiena aníechigó Esusi:
32 —Tase majawa 'emi napu ne 'we a'lá semáriga repú. Rekó pe u'kabi ke 'emi, Onorúgame 'emi O'nola 'we a'lá semáriga ganíliga ajtí bo'né a'walila 'yamia 'emi.
33 Ralinewa 'emi napu ekí tábiri nílige, 'lige kógiwa alué enomí napu resí lame ju. 'La sébali olawa napurigá najkí bo'né Onorúgame, alarigaka 'la 'yawa 'emi semati raweli Onorúgamete 'lige tabilé 'wésite bujewa 'emi alué semati raweli.
34 Suwábaga tábiri napu ni 'emi, pe aluecho 'la repugime 'nátame ju 'emi, tabilé 'la nélegá Onorúgame bilé rió pe we'ká umugí 'yuga gojchiame 'nátame nisa, alueka tabilé 'la nirame ju Onorúgame.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'we a'lá buigá mochílime ko napu'lige ku sebámachi bo'né

Abiena anile Esusi:
35 —'La 'nátaga mochiwa alué Onorúgamete julárigame nawachi.
36 Niwa napurigá jaré rió nóchame napu buigá mochime ju bilé rió wa'lula napu eyena kóliga alé newíkime nerúgichi, napu yati i'pume ju yochi kuka nawachi.
37-38 'We ra'sálagá etéwili ju alué ralámuli rukó nóchame galí repume 'la tase gojchigá mochime rukó, 'la e'negá mochime buigá alué wa'lula, na'igá napusí seba, rekó alué wa'lula nawachi nasipa rukó che'láchimi kómá. 'Lige

alué wa'lúlaka 'we ra'sálagá etémala, 'lige mochiámala alé mésachi go'ame kógimia. 'Lige alué wa'lula anémala «Neka 'we ra'sálá. 'Emi tabilé okole rekó 'we we'liko rukó sébachi ne.»

39 › Aka gepúsibá: Bilé rió galí nígame 'la machisá aliéniko nawamia alué chigórigame alé galírale, 'liko e'negá asimeli júkuru napurigá alué chigórigame ta i'púmala alué galí tábiri chigomia.

40 'Lige a'chigóriga 'emi 'la 'nátaga mochíwachigó. Bilé rawé tase sanátiga nolínamala ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga.

41 'Liko Pégroka rukele:

—Mué Wa'lula, ¿chieri 'nalina ruigá aní mué ye ra'íchali? ¿Pe ramuecho, suwábaga chalá?

42 'Liko rukele alué Esusi:

—¿Chieri kárékobá alué bilé rió wa'lubela nóchalichi nulame 'la sébali olame? ¿Pala alué rió kárékobá napu galí nígame a'reme ju repúniliga alué galí napurigá kógimala go'ame alué ralámuli nóchame 'la sébali alé, 'la tase 'cho 'we charigá e'lowichi alué ralámuli?

43 'We 'la ra'sálagá etéwili ju alué rió alué galí nígamete alué rió 'la semáriga nóchaga ajtígame alé galírale napu'lige ku nawachi alué galí nígame.

44 'Liko alué galí nígame nulémala napurigá nulame nímala 'lige repume napu ekí tábiri nerú alé.

45 Pe iligá tabilé 'la sébali olame nísaká alué rió galí tebua ajtígame mayesa we'liko sebamio alué galí nígame, 'lige chojkiasa resí olá alué nóchame abiena alué umugí alé galírale nóchame, aminami chojkiasa go'ame go'yá napu tabilé go'meli nílige abiena chokiasa bajía rekuka,

46 'lige alué galí nígame ku alé nawasa tase sayétiga alué galí tebua ajtígame, sebasa napu'lige tase buigá ajtígichi pe bajía i'wilí ba'wila rekútame, alésíko alué galí nígame wa'lú gastigo 'we chátiri 'yámala, 'lige 'ma o'tomela alé napu mochí alué uché jaré ralámuli tase 'la sébali olame.

47 › Bilé rió nóchame 'we machime nisa alarigá najkió alué wa'lula 'lige tase sébali olasa, aminami tase e'wasa, 'liko wa'lú gastigo 'yáwili ju 'we wejpisoka.

48 'Lige bilé rió nóchame ta machigá 'sílasa 'lige chati nochasa, alueka ta'mé we'sá wejpisópili ju gastigo 'yaa. Bilé rió wa'lú nóchali 'yárigame Onorúgamete, 'la sébali nochámili ju ralámuli 'yuga. Alué rió 'la niraga etélime, alueka 'we owigime nímala.

Abiena anile Esusi:

49 —Neka nawákuru na'áwali o'inamia jena 'emi ralámuli ejperélachi.

50 'Lige neka siné rawé resí nílimili júkuru mukiá. Najkí ne napurigá yati alarigá ikimela.

51 ¿'Lacha mayé 'emi ralámuli ne nawáligo ra'mamia 'emi ralámuli jena wijchimoba nakoga ejperégame? Neka ruwí tase ra'mamia nawagó. Neka iligá nawákuru sairárimia.

52 Jipe si aminako maligi ralámuli riógame bilena galírale, bakiá alué ralámuli alué uché jarela oká ralámuli sayégame nímala.

53 Alué o'nólaka bo'né 'kúchila ejtemali sairámala. Alué eyélaka alué ranala tewé sairámala. Alué wasirúgameka mo'lila sairámala.

54 Alésíko alué Esusi alué we'ká ralámuli 'yuga ra'íchale, regá anele:

—'Emi ralámuli etesa alué nolí o'wichi alé tuaka, 'lige 'la machime ju 'emi u'kumeo, 'lige 'la bijchiá u'kume ju.

55 Napu'lige ekachi o'inaka rayénali bokuíchi e'negá iliruga, 'la machime ju
'emi rajtálimio.
56 Rekó 'émika 'la machime ke chiéniko u'kumeo 'lige chiéniko rajtálimio, 'lige
¿chonigá ta machíché 'emi alarigá ikimeo nujubami rawé rekó 'la etee ne'chí
nochálila 'lige rekó 'la akéeme ke ne ra'ichálila?
Abiena anile Esusi:
57 —¿Chonigá ta gateme júkó 'emi a'boi alué na'áwali?
58 Bilé riote nejísiga mué alé wa'lúlachi, 'lige simiboa alué rió 'yuga, 'lige
ta'chó sebalia alé napu ajtí alué wa'lula, gatewa alué na'áwali waná 'emi
napurigá ta sebawa alé napu ajtí alué wa'lula. Alé sebásiká, alué wa'lúlaka
nulémala alué sontalo galírale bajchániliga mué. Alésíko alé galírale bajchawa
mué.
59 'Lige neka 'la ruwí we'ká rawé asimeo mué alé galírale 'lige 'ma suwábaga
najtétisa mué a'lige kulí ma'chínimio mué alé galírale bajchárigа asagá.

13

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá a'rilime ko alué tabilé 'la nóchali

1 Pe aba'lige yati ruyele jaré ralámuli alué Esusi ye ra'íchali:
—Kulí me'lílirigará jaré rió jena Galilea ejperégame alé wa'lú re'obá ilígachi
alé Rusaleni napu ajágame me'lisá jale alé ra'pichí Onorúgame kógimia. Alué
wa'lula selígame Pilato rewégame nulálegara alué ralámuli me'líniliga.
2 'Lige alué Esúsika rukele:
—Aka 'we a'lá na'tásibá 'emi, ¿mayé 'emi me'lílirigo alué we'ká rió galileo
'we resí nokame kóriká me'tagá alué uché jaré rió galileo?
3 'Lige anile pe aba alué bo'né Esusi:
—Tabilé, pe a'chigóriga resí nokame nile suwábaga. 'Lige 'emi ralámuli tase
ku guwana na'tasa alué 'nátili 'lige resí ikimela 'émichigó.
4 'Lige uchéchigo rukele:
—¿'La bijchiá mayé 'emi ralámuli wa'lú gastigo nígame níligo alué makué
osánó ralámuli napu suwile alé Siloé alué re'pá ilígame galite me'táchaga,
me'tagá alué uché jaré pe abalé Rusaleni ejperégame?
'Lige anele:
5 —Tabilé, pe a'chigóriga aliena resítiri chátiri alawégame nile suwábaga.
'Lige 'emi tase ku guwana na'tasa, resí ikimela 'émichigó.
6 Aminami Esusi anele:
—Bilé rió echágame nile bilé chuná alé nasípami we'ká i'wilí* jágichi. 'Lige
simile e'nemia pala rakega iligá, 'lige tase rakega ilile.
7 'Liko anele alué rió napu repume nile alemi echerúgime: «Neka 'ma bakiá
bamí nawáguru jena e'nemia ye chuná pala rakega iligá, 'lige tasiné rakéguru
ye chuná. 'Ma me'teka pápua, pe nejkumea ilí jena i'wilí jágichi.»
8 › 'Lige alué echerúgime repúmeka regá anile: «Mué wa'lula, pe a'réwa'é
bijí ye bamicho. 'Lige ne we'pínamala alué we'é alé chojkirá 'lige wa'lú bo'ita
ajchémala ne.
9 Alarigá siné kachi 'la rakésabá, 'lige jipe bamí ta rakésaká 'ma me'tépua.»

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé mukí rejpopa rumúligame bilé rawé resíbulichi

* **13:6** Jaré ralámuli u'lí anime ju 'lige jaré pe 'uba aneme ju alué i'wilí.

10 Sinéchigo rawé resíbulichi, alué Esusi Onorúgame ra'ichálila beniria ilile ralámuli bilena u'tá re'obachi «sinagoga» rewégame,
11 'lige asale alé bilé mukí 'ma makué osánó bamí nayume. Wa'lú rumúligame nile rejpopa alué mukí. Alarigá a'réliru bilé u'tabela remónisite. Alué mukika tase gayéname nile wajchía, rojpóchaga oyame nile.
12 'Lige alué Esusi etesa, bayele 'lige nochale rejpopa 'lige anele:
—Mué mukí, jípeko ya 'ma sa'wí mué alué nayulí napu nayume nile mué.
13 A'lige alué mukika pe yati 'la wajchile, 'ma 'la sa'wile alésíko. 'Lige alué mukí chojkile wa'lú cheliera 'yaa Onorúgame.
14 'Lige alué nulame alé u'tá re'obachi 'we ayole napugiti alué Esusi 'yóligame rawé resíbulichi. 'Lige alué nulame anele alué we'ká ralámuli:
—Nerú usani rawé napurigá 'yoboa, a'lige rawé 'yoboa, tase rawé resíbulichi ka.
15 'Liko Esúsika regá anele alué nulame:
—¡Tabilé sébali olame ju 'emi napurigá aní a'bopi! ¿Tacha su'páname ju 'emi alué roló alué bulito kómá rawé resíbulichi o'tomea ba'wí bajírimia?
16 Ye mukika Abraámi rijimala† ju a'chigóriga napurigá niru ramué, 'lige nayua ajtíkuru ye mukí cha olásiga u'tabela remónisite, makué osánó bamí nayume júkuru. ¿'Lige tacha 'yówaché ye rawé resíbulichi?
17 'Lige alué Esusi regá anisá, 'lige suwábaga alué ralámuli Esusi saíla chijúniga ejtebile, 'lige alué ralámuli tabilé Esusi saílaka 'we ganíliga ejtebile asíriga ra'sálagá alué Esusi 'we a'lá sa'wasa alué mukí nayume.
18-19 'Lige anile Esusi:
—¿Churigá ruyésiga 'la nímalaché 'emi napurigá 'la námamala churigá ka napu'lige ralámuli 'la sébali olachi alué napu nulá Onorúgame? Bajchá bilé ralámuli benime ju Onorúgame ra'ichálila 'lige uché jaré ralámuli benírame ju, 'lige pe yati we'ká ralámuli 'la oyérame ju alué ra'íchali. Alué Onorúgame ra'ichálilaka napurigá alué a'lásini rakala, alarigá ju. 'We u'tá ju nobi 'wéchigo wa'lú ochérame ju me'tigá ri'ligó, 'lige chulugí alé jsime ju kábimia.‡
› Ruwimé ne bilé ra'íchali: Bilé gajsalá rakala 'we u'tá ke 'lige alué gajsalá rakala ya'wisá wa'lú ochérame ju re'pá ilígame, 'lige alué chulugí jsime ju 'lige alé mochíbame ju. Alarigá júkuru Onorúgame nulachi jena wijchimoba.
20 Abiena anile Esusi:
—¿Churigá ruyésiga 'la nímalaché napurigá 'la námamala 'emi churigá ka napu'lige ralámuli 'la sébali olachi Onorúgame ra'ichálila?
21 Alueka ju napurigá alué kawali (lebarura) alué arina na'loasa bilé mukí. 'Lige bochígimi nabame ju alué kawali, 'lige 'la semáriga a'pome ju alué arina wejsótigame. Alué kawálika káréke'é bilé rió nawasa bilena riógichimi Onorúgame ra'ichálila benírimia 'lige pe i'kilimi aminacho we'ká ralámuli oyérame ju Onorúgame ra'ichálila.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'we nóchali kame ko moinalia rewagachi

22 Alué Esusi enegá bowesia alé Rusaleni simiá, 'lige 'we benírisia enale Onorúgame nila ra'íchali rejcholi alemi we'kaná we'ká riógachi simíraga abiena pe u'kabi riógachimi.
23 'Lige bilé rió rukele:

† **13:16** Abraámika abé 'ya bejtégame nile, alué mukí rejpopa nayúmeka abé a'kinana ochérigame nile oká mili bamí abé a'kinana. ‡ **13:18-19** Alé Israeli alué gilibá a'lásini 'we 'ya nerúgame 'we re'pá jágame ochérame nile.

—Mué Wa'lula, ¿pala pe u'kabi ju alué ralámuli napu moinámili ju rewagachi napu'lige suwisá?

Esúsika anele:

24 —'We e'wérali olawa napurigá mo'iboa alé u'tá yógame galichi. Neka ruwí we'ká ralámuli 'we mo'inálimio alé yochi 'lige tase gainamio mo'yá napugiti 'ma 'yériga ilimémpá alué galí.

25 Alué rió galí nígame ilísiga 'yérisa 'yera 'lige 'emi ralámuli jaré ma'chika jaga regá animela: «Mué rió, i'pú yochi.» 'Lige alué galí nígameka animela: «Neka tase machí chieri ka 'emi.»

26 › 'Liko 'emi ralámuli regá animela: «Ramueka napuíka go'tuge go'ame, abiena mué ruigéturu semati rejcholi alemi ramué ejperélachi.»

27 › 'Lige alué rioka pachaka iligá animela: «Neka 'ma ruwí tase machiá chieri ka 'emi. ¡Ku simíbaga 'emi suwábaga chátiri resítiri nóchame!»

28 › 'Lige nalámala 'emi, abiena 'we chi'námala ramalá 'we ayoga etega alé pachá mochigo Abraámi, abiena Isaki abiena Akobo abiena alué we'ká rió napu ruwime nílige napu anélige Onorúgame, 'lige nalámala 'emi ma'chika a'résiga.

29 Alé pachá mo'imela ralámuli, bochígimi mejkaka sígame mo'imela alé pachá. 'Lige alé pachá mochíbamala go'ame go'mea Onorúgame 'yuga.

30 We'ká alué ralámuli jurío napu bajchá akele alué Onorúgame ra'ichálila, alueka tabilé mo'imela alé pachá galichi. 'Lige we'ká alué ralámuli tabilé jurío napu akele abé nujubapi, alueka 'la mo'imela alé pachá galichi.§

31 Pe a'lige rawé sébale jaré bariseo, 'lige anele Esusi:

—Mué Esusi, 'másawa jena Galilea asagá, alué wa'lula selígame Erore me'linali mué.

32 'Lige alué Esúsika regá nejele:

—Simasi e'newa alué cha'sime rió napu pe majáriga mabúnili ne'chí, 'lige ruyewa jipe rawé 'lige be'lí ma'chí buinamio ne alué remónisi u'kuchípala, abiena sa'wamio ne alué nayúkame ralámuli, 'lige anuwí kulí suwénamio ne.

33 'Lige jipe raweka abiena 'we enámili júkuru ne bowesia Rusaleni simiá, ne napu ruwime ju napu ané Onorúgame alé Rusaleni mukumeli kame, tase uché bilena.

34 › ¡'Emi ralámuli Rusaleni ejperégame, me'ame ju alué ralámuli napu ruwime ju napu ané Onorúgame, 'lige aminami rejtete bajsibuga me'ame ju 'emi alué ralámuli napu Onorúgame júlale! Neka we'sá 'we napubúnilige 'emi napurigá bilé o'tolí ra'kome ju bo'né a'tanala, 'lige 'émika tasiné napuíkuru.

35 'Lige alekeri Onorúgame 'ma tabilé asimela 'emi 'yuga. 'Lige jípeko tabilé siné etewa ne napusí seba alué raweli napu'lige 'emi regá animela: «'We a'lá sébali nóchame ju alué wa'lú a'walí nígame napu Onorúgame neraga nawá.»

14

Jena ruwimela choníligo Esusi napu'lige sa'wasa bilé nayume

1 Bilé rawé resíbulichi alué Esusi simile go'ame go'mea alé galírale bilé wa'lula bejtélachi bariseo selínala, 'lige uché jaré bariseo e'negá mochile e'negá chu'siá sita aleké resíbulichi rawé pe cha'pináliga.

2 'Lige alé a'bemi asale bilé rió bajíbichigime, 'we nayume.

§ **13:30** Galí aniáká Esusi, pe rewagachi anime ke anile.

3 'Lige alué Esúsika rukele alué ra'íchali benírame ra'íchali napu Moisesi benírale ralámuli, abiena alué bariseo alemi mochígame:
—¿Tacha 'la lisensia ju 'yólichi bilé rió nayume rawé resíbulichi?
4 'Lige alué ralámulika kilí mochile tase nejega. 'Liko Esúsika cha'pile alué nayume, 'lige sa'wale, 'lige kumi júlale.
5 'Lige Esúsika ra'íchale alué bariseo 'yuga 'lige alué benírame 'yuga, 'lige rukele:
—Bilé 'emi inolá wijchisá rawé resíbulichi, bilé roló kómá 'emi bujkula alé rejkolichi napu maníbame ju ba'wí bajílime i'pichí napu newalime niru ramué jena Israeli 'we rojkógachi, ¿tacha ku ma'chí pámala 'emi? ¿Abajáchala a'rémala 'emi?
6 'Lige alué ralámulika tabilé anigá ejtebile.
7 Alué jaré ralámuli bayérigame alé alué bariseo bejtélachi go'achi, alueka alemi sigá yati mochíbale bajchami napu mochime nile alué ralámuli e'wélala. 'Lige alué Esúsika etesa alarigá nokachi, 'la ruyele bilé bariseo uché jarela akériga:
8 —Napu'lige mué bayésiga alé newigime nerúgichi, tase asibawa alé mutélachi alué abé 'la semáriga bayérigame ralámuli mochímichi 'we semáriga bayérigame kóriká bo'nepi. Sebasa alué rió abé 'la semáriga bayérigame alé mutélachi asibámala,
9 'lige alué repágame newigichi nolínamala regá anisia: «Pe rekó 'ya ye rió alué mutela napu mué ajtí.» 'Lige chijunámala mué ilísiga alé mutélachi, 'lige simela mué 'yamia uché bilé mutela napu mochime ju alué tabilé 'la semáriga bayérigame.
10 Napu'lige bayésiga mué, 'lige sebasa mué alé newigime nerúgichi, iligá asibawa alé 'na guwánaka, 'lige alarigá alué napu repale regá animela: «Mueka asiboa 'mi bajchá napu mochímili ju abé 'la semáriga bayérigame.» Alé bajchámana ajchásiga mué, alarigá 'la machimela alué uché jaré ralámuli mué rió abé 'la semáriga bayérigame ko.
11 Yeka aniame kérékuru alué rió napu mayeme ju 'we najtékame ka Onorúgame níriga, alueka pe tabilé najtékame kérélamio. Alué pe kilí rió, alué 'nalina nímio abé najtékame Onorúgame níriga.
12 'Lige Esusi abiena regá anele alué bariseo napu repale:
—Napu'lige go'ame kogia mué alué ralámuli, 'lige tase bayewa alué ralámuli mué gompaniérola, aminami tase bayewa mué ba'chila, mué go'chila, mué bonila, mué waíla, abiena tase bayewa mué rijimala, abiena tase bayewa alué ralámuli 'we nígame jemi a'mulipi riógame najkigá napurigá ku repámala a'kinana.
13 Napu'lige go'ame newá mué go'mea we'ká ralámuli 'yuga, iligá bayéwaká alué ralámuli 'we resítiri tase nígame, 'lige alué tase gayéname e'yena, alué sujírigame, alué tase ma'chílime.
14 'Liko 'we ganíliga etewa mué alué ralámulite. Alueka tabilé siné rawé ku gu'línamala nibilé pe'tá go'ame, 'lige alarigá wa'lú raweli rewimela mué 'lige 'pa rewagachi moinámala mué napu'lige mukusá.
15 Alué ye ra'íchali akisá alué alé mésachi mochígame, bilé rió napu asale alé anele alué Esusi:
—Asíriga ganílimala alué ralámuli napu'lige go'ame go'yá alé rewagachi Onorúgame nila go'ame.
16 'Liko Esúsika anele:

—Bilé rió nulale wa'lú go'ame newániliga. Bajchabé ta'chó newá go'ame
we'ká ralámuli bayele napurigá go'ame go'mela.
17 Napu'lige sebasa raweli go'ame go'mechi ralámuli bayérigame, 'ma
gayéniga ilígichi alué go'ame, júlale bilé rió bo'né 'yuga nóchame bayéniliga alué
ralámuli napurigá smela alé galírale go'ame go'mea.
18 Alué ralámuli bailime ka tase ikíromoríle simiba go'ame go'mea. Alué
bilé rió anile: «Ralá ne bilé wasá, 'lige simé olá ne e'nemia, tabilé ikírimala
ne alemi simiá go'ame go'mea.»
19 'Lige uché bilé regá anile: «Ralá ne malígana chojkégame oisí asarame,
'lige asarama olá ne pala 'la asarara. Tabilé ikírime ne simiá.»
20 'Lige uché bilé rió regá anile: «'We kulí newíkame ju ne, tabilé ikírime ne
simiá.»
21 'Lige alué rió nóchame ku sebasa, ruyele alué nulágame go'ame newániliga
tabilé 'wesi jsnali. 'Liko alué nulágame 'we ayole, 'lige anile: «Jípeko uché
bilena simiboa 'liko 'we sajpuka alemi napu mochí alué ralámuli 'we resítiri
tabilé nígame 'lige alué sujírigame 'lige tase ma'chílime, jeka bayéwaká.»
22 'Lige pe abé alimi alué nóchame ku nawagá anile: «Mué rió, neka a'má
sébali olá napurigá nulá mué, 'lige 'we u'kabi rewá ne ralámuli, 'lige go'ame
ka 'we wa'lú ju.»
23 'Liko alué nulágame go'ame newániliga anele alué nóchame: «Uchéchigo
simigá 'yawa uchérajpé ralámuli pe alemi we'kanami boichimi e'yénigime,
'lige 'la sébali napabuwa napu ekí najkí ne.
24 'Lige alué ralámulika 'la semáriga bayérigame tase jsíkuru napu bajchá
baigé ne, jípesíko alué ralámuli tase siné go'mela go'ame jena ne bejtélachi»
—regá anile Esusi alé a'bé mésachi asagá.

Jena ruwimela 'we nóchali kame ko Esusi oyérilia

25 We'ká ralámuli Esusi 'yuga e'yénale, 'lige Esúsika gu'lile 'lige anele alué
we'ká ralámuli:
26 —Bilé rió, abé nirame nisa bo'né o'nola, bo'né eyela, bo'né upila, bo'né
'kúchila, bo'né ba'chila, bo'né go'chila, bo'né bonila, bo'né waíla, 'lige bo'nepi,
me'tigá ne'chí, a'lígeko tabilé ne'chí oyérame nímala alué rió.
27 Tabilé resí ikinálasa alué rió ne'chí 'yuga eyenia, tabilé ne'chí oyérame
nímala.
28 'Lige bilé rió wa'lú galí re'pá ilígame* newánilisa, bajchako 'we a'lá
e'némili júkuru alué rió chekí enomí sebátiká.
29 'Lige ta'lá sébali e'nesa 'lige chojkiasa newá galí, 'lige rokárélasa alué
we'ká enomí, 'liko alué we'ká ralámuli etéeme gawélime ju alué rió.
30 Anime ju: «Alué rioka pe chojkiasa, tase gayénale.»
31 'Lige anélechigó Esusi:
—Bilé rió wa'lula selígame rey tase nejkome ju bilé liá mili sontalo sayega
makué mili gompaniéroga, senibí bajchá 'we a'lá 'nátame ju.
32 'Lige tase chérigá neyúrasa nílasa ka, 'liko ta'chó seba, júlame ju jaré rió
ruyéniliga alué saíla tabilé nejkónilio.
33 Bilé rió ne'chí oyérinilisa ka tase 'we chárigá najkime nímala suwábaga
alué e'karúgame napu ekí tábiri ni. 'Lige 'we chárigá najkime nisa ka bilé rió
alué we'ká tábiri, tase ne'chí oyérame nímala.

* **14:28** Siné kachi pe bilé u'tá galí olagá anime ke anile Esusi alaniá, rejté newárigime napu asame nile alué tebume echerúgime tebuka.

Abiena anile Esusi:
34 —Onaka† 'la ju napu'lige bijí ajkágame kachi. Alué oná 'ma najsuwisa,
tase siné ku a'lá gainámala.
35 Aminami tase go'mela ajágame, pe pápili ju alésíko. 'We a'lá 'nátaga gepusi
ye ra'íchali.

15

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame 'we ra'sáláme ko ku guwana 'nátasa bilé rió 'we resí 'sika ilírome

1 We'ká rió enomí goblálome alué enomí napu nejílime nile alé wa'lúlachi.
'Lige abiena alué resí nokogá járome rió, alemi jsile gepumia alué Esusi
ra'íchachi.
2 'Lige alué napu benírame nile ralámuli Moisesi nila ra'íchali, abiena alué
bariseo napu jálechigó alemi, tase galele alué Esusi, a'bopi ra'íchaga regá
anile:
—Ye rioka 'la galeme ju alué resí nokogá járome ralámuli 'lige 'yuga go'yame
ju go'ame.
3 'Liko Esúsika anele:
4 —Bilé rió bujkégame nisa bilé siento bo'á, 'lige bilé bo'á we'kasa, ¿tacha
yati simime ju 'yamia alué bilé we'kágame alé jami a'resa alué gi makuesa
makué miná gi makué? Napusí rewisá a'reme ju 'yaa.
5 'Lige yati gujtámachi rekagá o'tome ju rewisá alué bo'á 'we ra'sálagá.
6 'Lige sebasa ku galírale, bayeme ju alué abé machirume abiena alué
a'mulipi riógame, 'lige regá aneme ju: «Bilé bo'á we'káwige ne 'lige 'ma ku
rewá ne alué bo'á we'kágame, 'lige 'we ra'sálagá eyena ne 'lige alekeri repari
ne galírale go'ame go'achi», animela. ¿'Emi ta lonikiméréchigó?
7 Alué Onorúgameka a'chigóriga ra'sálámala etega ku guwana 'nátachi bilé
rió. 'Lige etega alué gi makuesa makué na gi makué ralámuli napu mayeme
ju 'we a'ká ralámuli ko a'bopi, alué etega ka tase 'me alarigá ra'sálámala
Onorúgame.
Aminami anile Esusi:
8 —Abiena, bilé mukí makué enomígame enomí plata 'lige we'kawasa bilé
alué enomí, ¿'lige tacha rajémalawé chopé 'yamia alué enomí 'lige arigá tacha
'ma pechímalawé 'yaga 'la kilí alé galírale napusí rewá si alué enomí?
9 'Lige rewisá alué enomí, alué abé machirume umugí 'lige alué uché jaré
umugí alemi a'mulipi riógame regá anémala: «'We ra'sálá ne napugiti 'ma ku
rewagame ne alué enomí napu we'káwage ne, 'lige alekeri repari ne galírale
go'ame go'achi», regá anémala.
10 Neka 'la ruwí, aliena semáriga ra'sálalí nerúlamio alé re'pá rewagachi
napu mochí alué santo ánjeli Onorúgame 'yuga nóchame ku guwana na'tasa
bilé rió resí 'sika ilírome.
11 Esusi abiena regá anile:
—Bilé rió oká inógame nile.
12 'Lige alué abé u'tabela re'malí anele alué bo'né o'nola: «Ne'chí ya'má
'yawa alué we'ká tábiri napu ne nachuámili ju mué mukusá.» 'Liko o'nólaka
'ma rojánale, 'yale alué we'ká tábiri alué oká ejtemali.

† **14:34** Esúsika alarigá anele napugiti alué 'ya nerúgame onaka 'we najsuíme níligame, 'lige pe pasime nile. Jipe nerúgame onaka tabilé najsuíme ju.

13 'Lige pe u'kabi rawé kachi a'kinana, alué re'malí abé u'tabela 'ma re'wániga ralinele alué napu ekí tábiri nachule. Alésíko mejká simile uché bilena gawichí. Alé gawichí asagá 'ma suwábaga suwábale alué enomí, tabilé 'la repule.
14 Napu'lige 'ma suwábaga suwábasa enomí alué re'malí, 'lige sébale raweli 'we resítiri, 'we gurule go'ame alé gawichí.
15 Alésíko simile bilé rió e'nemia we'lé nígame gawí nóchali tánimia. 'Lige alué rió gawí nígame júlale gowí neséniliga na'minami bo'né nila wasachi.
16 Alemi eyénaga gowí nesegá 'we e'lowile alué re'malí pe alué rojí go'ale napu gowí go'gá e'yénale. Ta'wesi ralámuli kógile go'ame alué re'malí.
17 › 'Liko regá 'nátale: «We'ká ralámuli ne o'nola 'yuga nóchame, alueka 'we ganíliga noká nocha tabilé e'lowika. ¡Neka jemi eyéniga 'ma amulí mukú e'lowika!
18 Alekeri kumi simé ne ne o'nola bejtélachi, 'lige regá anémala ne: ‹‹Mué o'nó, neka 'we resí 'siá 'sile 'yabé napu'lige bijí mué 'yuga bejtega napu tabilé 'la ju Onorúgame níriga 'lige mué níriga.*
19 'Ma tase napurigá mué inolá neraga etewa ne. Jípeko pe bilé rió mué 'yuga nóchame neraga etewa ne, alarigá anémala ne.››
20 › A'liko kumi simile alué re'malí bo'né o'nola bejtélachi.
› 'Lige bijí a'nabeka enágichi alué re'malí, alué bo'né o'nólaka etele, 'lige 'we na'temaka etele aleké re'malí. 'Lige 'male najtepamia, 'lige najtépaga gomuruka repórile.
21 'Lige alué re'malí regá anile: «Mué o'nó, jípeko chátiri alawégame ju ne. Neka 'we resí 'sile napu tabilé 'la ju Onorúgame níriga 'lige mué níriga 'lige uché jaré ralámuli níriga, alekeri 'ma tase napurigá mué inolá neraga etewa ne.»
22 › 'Lige alué re'malí o'nólaka anele alué bilé bo'né 'yuga nóchame: «'We sapuka ma'chí pápua o'pacha 'we a'lala, 'lige o'pachátiriwa ye re'malí, abiena ujchewa makúsachi alué bilé u'tá jiero chijtúligame 'we najteme. Abiena akáriwa.
23 'Lige abiena nolawa alué u'tá roló abé a'lá sa'pégame, 'lige me'liboa. 'Lige abiena wa'lú go'ame newasa ra'sálagá go'poa o'maka ramué.
24 Ye re'malika napurigá 'ma mukúgame neraga ke, jípeko 'ma napurigá ku ajánigame ju. 'Lige 'we chátiri 'nátame ke 'yabeko, jípeko 'ma ku guwana 'nátale. 'Lige napurigá we'kágame ke 'yabeko, jípeko napurigá ku rewurúgame ju napugiti 'ma ku nawagame»,† alarigá anile alué o'nola.
Abichilubi ra'íchale Esusi:
25 —Alésíko chojkile alué wa'lú yawiyame. Alué re'malí ba'chílaka 'mimi epomi echégichi eyénale. 'Lige kuka seba a'nabeka enegá akele rabisime yawiyame.
26 'Liko bayele bilé alué rió nóchame 'lige rukele: «¿Tachiri gite rabisía mochí ralámuli alé galírale?»

* **15:18** Alué re'malika 'we resí 'síkame káréle napugiti alué re'malika tániligame alué o'nola suwábaga tábiri napu nachuámili nílige alué o'nola mukusá, peka 'cho we'kachi kachi. † **15:24** Alué re'malika 'ma tabilé lisensia nígame nile napurigá ku sebámala o'nola bejtélachi, ku alé bejteramia. Nobi abiénachigo ku alé nawale ko 'lige o'nólaka ku 'la e'kale 'lige lisensia 'yale napurigá ku alé bejterámala alué re'malí. Yeka ruwime ju Onorúgame 'la e'kame ko apiépiri ralámuli ku 'la semáriga na'tasa alué ralámuli napu 'we resí 'sika ilírome nílige 'yabé bajchabé sineko.

27 'Lige alué nóchameka regá anele: «Alué mué bonila 'ma ku nawá, 'lige
mué o'nola nulá me'línalia bilé roló ranala abé sa'pégame napurigá o'maka
go'poa, napugiti a'lá nawagame tase nayume.»
28 › 'Lige alué re'malí ba'chílaka 'we ayole alarigá ruyésiga. Alésíko alué
re'malí ba'chila tase sebánale alé galírale o'nola bejtélachi. 'Lige alué o'nólaka
ma'chínale bayemia napurigá bajkimela pachá galírale.
29 'Lige alué re'malika anele alué o'nola: «Mué 'la sébali machí alakí bamí
gu'iria ne mué. 'Lige neka senibí 'la e'weme ju mué, 'lige mueka tasiné
nejime ju nibilé rekó pe bilé chibá u'tátiri kachi napurigá ne newámala bilé
yawiyame ne gompaniérola 'yuga.
30 'Lige jípeko nawálekuru mué inolá napu mué nila enomí suwábaga
suwábale umugí 'yuga eyénaga, 'lige alueka 'la me'líguru mué alué besero
napu abé sa'pégame nile.»
31 › 'Lige anile alué o'nólaka: «Mué ne inolá, mueka senibí nejkúrime ju, 'lige
suwábaga napu ne nígame ju mué nila ju.»
32 Jípeko 'la ju newalía ye go'ame go'yame ra'sálagá napugiti mué bonila
napurigá mukúgame níligame 'lige jípeko napurigá ku ajánagame ju. We'kálige
we'ká rawé 'lige jipe napurigá rewurúgame ju.‡

16

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé ra'íchali bilé rió nóchalichi nulame tabilé 'la nóchaligo

1 Alué Esusi abiena anele alué bo'né benírame:
—Bejtele bilé rió nochálichi nulame, alué rioka nile gu'írame bilé rió we'lé
nígame gawí. 'Lige jaré alué nóchame simíbale ruyemia alué abé wa'lula
echerúgime nígame regá: «Tabilé 'la nocha alué nóchalichi nulame.»
2 'Liko alué nóchali nígame bilé rió júlale bayéniliga alué nulame, 'lige 'ma
nawasa alué nulame, anele: «Tabilé 'la nóchame kará mué. Jípeko 'ma
ku nejiwa mué alué nóchali, 'ma suwábaga alué apeli 'yúriga. 'Ma tabilé
nochámala mué ne 'yuga.»
3 › 'Lige alué nóchalichi nuláneka 'nátale regá: «Jípeko ¿tachiri nochámalaché
ne bujésiga nóchali? Tase benégame ju ne bejtégame nóchaga, 'lige chijuna ne
pe taga go'gá», alarigá 'nátale alué rió.
4 'Lige kúchigo regá 'nátale: «Pe regá olásiga 'la kéréko, napurigá ne 'la galewa
bilena galírale napu'lige 'ma tabilé nocha ne, a'lige ta'chó suwábaga nejía ne
ye apeli, i'pílipi bayémala ne alué ralámuli napu wikeme ju alué wa'lula nóchali
nígame.»
5 › 'Lige bayesa alué bilé rió, rukele: «¿Chekí wiké mué alué wa'lula nóchali
nígame?»
6 'Lige alué rioka regá nejele: «Bilé siento miná usánisa makué bote bilé liá
litro chewame olibo rakala ba'wila wiké ne.»* 'Liko anile alué rió nóchalichi
nulame: «'La bijchiá ju, jena chujkú napu mué wiká, asíriga we'ká wiká mué.

‡ **15:32** Alué re'malí o'nólaka, napu'lige napurigá mukúgame aniá pe anime ke anile: «'We chátiri 'nátame níligo alué re'malí.» 'Lige napurigá ajánagame aniáká pe anime ke anile: «'Ma a'rele cha'sika eyena 'lige resí 'nátaga.» Aminami alué ralámuli níriká napu'lige bilé re'malí tánisa bo'né o'nola napu nachuámili nílige alué o'nola nila napu'lige o'nola mukusá, 'lige alué re'malika 'ma mukúgame neraga nile.

* **16:6** Alué olibo rakala ba'wila 'we sowime ju, 'lige alué ralámuli 'ya ejperégame alekete gisáriga go'yame nile go'ame, abiena 'we yowí nile, abiena uneme nile lámparachi ro'agá rajemia. E'nesi glosario «lámpara».

Alekeri gu'írimala ne mué, pe nasípasi najtétimala mué, pe osá nosa makué bote olibo rakala ba'wila, 'lige pe alakí ujchawa jena apélichi mué bo'né.»

7 › 'Lige uché bilé rukele: «Mueka ¿chekí wikégó alué wa'lula nóchali nígame?» 'Lige alué rió rukilime ka regá nejele: «Neka bilé siento gostali ri'ligó wikáre'é.» 'Liko anile alué rió nóchalichi nulame: «'La bijchiá ju, jena chujkú napu mué wiká, asíriga we'ká wiká mué, alekeri gu'írimala ne mué, pe osá nosa makué gostali ri'ligó najtétimala mué, 'lige pe alakí ujchawa jena apélichi mué bo'né.»

8 › 'Lige alué echerúgime nígameka anile alué nulame 'we rejchirúgame níligo pe u'kabi gobláligo alué wikame ralámuli.

› Apiépiri rió chati nóchame 'we rejchirúgame ju a'boi nochálilachi nóchaga.

'Lige Esusi abiena regá anile:

9 —Neka 'la ruwí: 'We 'la semáriga gu'írowa ralámuli kógiga we'ká e'karúgame tábiri napu iní 'emi jena wijchimoba napurigá we'ká gompaniérogame nímala 'emi, 'lige napurigá Onorúgame nejímala napu tabilé siné suwíbame ju napu'lige 'ma suwibasa suwábaga alué e'karúgame tábiri.

10 › Bilé rió pee nígame nisa, 'lige 'we gu'írame nisa ralámuli, a'lígeko abé we'ká tábiri nígame nisa 'la we'ká ralámuli gu'írimala. 'Lige pee nígame nisa 'lige tabilé gu'írame nisa ralámuli, a'kinana rekó we'ká tábiri nígame ke, tabilé gu'írimala ralámuli.

11 'Lige alué rió tabilé 'la semáriga uneme nisa alué we'ká tábiri napu iní jena wijchimoba, a'lígeko churigá 'la semáriga uneme nímalawé alué Onorúgame nila semátiri 'nátili.

12 'Lige tabilé 'la repume nisa alué tábiri uché jaré ralámuli nila, alésíko 'ma tabilé 'yawa Onorúgamete alué tábiri napu 'yáwali nílige napurigá bo'né niga neraga asimela.

13 › Alué bilé rió nóchame tase a'lá nochámala oká rió nóchali nígame 'yuga, napugiti alué rió nóchame tase galémili ju bilé alué nóchali nígame. Pe bi'lepi 'la sébali e'wímala. Yeka regá ruwime kéré: Tase 'we najkiboa pe enomicho 'lige we'ká tábiri napu ni 'emi, iligá 'we a'lá oyérawa Onorúgame.

14 Alué ralámuli bariseo pe enomicho najkime, aké mochile alarigá ra'íchachi alué Esusi, 'lige 'we gawélele i'kirú anigá.

15 'Liko Esúsika regá anele:

—'Emi ralámulika 'la a'ká ralámuli korime ju a'bopi, nobi Onorúgameka 'wéchigo a'lá machígó 'emi alarigá 'nátame ko. Ralámuli 'nátachi 'we a'lá ko a'bopi 'lige 'we najtékame korisá a'bopi, Onorúgameka 'we gichime ju alué ralámuli na'tálila.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo tabilé siné suwíbame ko Onorúgame nila semati rejcholi

16 › 'We 'ya ta'chó ochérachi alué Juani ralámuli rewarame, ya 'ma nerule alué Moisesi nila ra'íchali rejcholi, 'lige alué ra'íchali rejcholi napu ruwime nile napu anele Onorúgame abiena nerúlechigó. Alué Juani ochérasa a'lige si akiná nerú ra'íchali rejcholi napu ruwime ju churigá ka napu'lige 'we 'la 'nátaga eyénachi bilé rió Onorúgame 'yuga. We'ká ralámuli 'nátame ju pe napurigá a'boi 'nata. Jaré noli nakome ju uché jaré ralámuli 'yuga regá anigá: «Alarigá nulá Onorúgame napurigá nakowa.»

17 Ralámulika tabilé siné lisensia nílamala napurigá nokimela napurigá a'boi najkí. Suwábaga alué Onorúgame rejchólila senibí nerúlamala, 'lige 'we a'lá sébali olámili ju ralámuli.

18 › Aka regáriga anírubá alué Onorúgame nila rejcholi: Bilé rió a'resa bo'né upila 'lige uché bilé mukí 'yuga rewisá, alarigáká 'we resíriga ju. Abiena rewisá uché bilé mukí a'rérigame 'yuga, abiénachigó wa'lú resítiri ju.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo ejperéligo oká rió, bilé rió 'we enomígame 'lige bilé rió tabilé enomígame Lasro rewégame

Abichilubi ra'íchale Esusi, regá anile:

19 —Bejtele bilé rió 'we enomígame, 'we a'kalala o'pacha o'pachátame 'we najteme, nabí rawé 'la e'karúgame go'ame go'yame 'we ra'sati 'we najteme.

20-21 'Lige bilé rió bejtele tabilé enomígame 'we nayume wejchagónite, Lasro rewégame. Alé yochi alué rió 'we nígame bejtélachi ajchalime nile napurigá go'ame rujsúkame go'mela, 'lige alué o'kochí alemi nawime nile cha'mimea alé wejchágachi.

22 'Lige bilé rawé arigá 'ma mukule alué Lasro 'lige alué alawala o'tole alué santo ánjeli 'pa rewagáchika sígame alé ajchamia napu ajtí Abraámi 'we semárikáchi. Alué rió 'we enomígame abiena mukúlechigó a'kinana, 'lige o'tóliru na'polamia.

23 › 'Lige alué rió 'we enomígame alawala asagá alé re'lé na'ichí napu mochime ju alué cha nokame ralámuli suwígame alawala, 'we resí nilia asale, 'lige etele wamí 'pa rewagachi ajtígame alué Abraámi alué Lasro 'yuga.

24 'Lige e'wele ne'ole regá: «Muérigo Abraámi, neka mué rijimala ju 'we a'kinana ochérigame, mueka 'we 'ya bejtele, pe rekó na'temákarigó ne'chí. Nulewa alué Lasro napurigá sa'nabáchamala pe'tá alué makúsala 'lige napurigá jeka simela rulabáchamia ne'chí inalá, asíriga resí nília ajtí ne jena re'lé na'ichí.»

25 Abraámika regá nejele: «Muérigo towí, aka 'we a'lá na'tábá, mué asíriga 'la ganíliga bejtele bijí ajagá asagá, 'lige alué Lásroka 'we resí níliga bejtele bijí ajagá asagá. 'Lige ye Lásroka jipe 'we a'lá ganíliga ajtí jena, 'lige mueka 'we resí nilia ajtí alé re'lé na'ichí.

26 Aminami 'we re'lé enari kachi ju alemi, tase chérigá gainawa ramué alemi e'tegía, aminami muéchigó tase chérigá gainámala jeka 'moa.»

27 › 'Liko anile alué rió napu 'we enomígame nílige alé na'ichí asagá: «Muérigo Abraámi, 'liko juláwagó alué Lasro alé 'mi ne o'nola bejtélachi,

28 alé napu mochí ne ba'chila 'lige ne bonila, maligi ju, napurigá simela Onorúgame nila ra'íchali rejcholi ruyemia napurigá 'la tase 'lúpua jeka na'ichí 'we resí ikiachi.»

29 'Liko alué Abraámika anile: «Ya 'ma we'sá gepú alué napu mué ba'chila ju 'lige bonila alué ra'íchali rejcholi Onorúgame nila alué napu Moisesi osale abiena alué napu osale alué napu ruwime nile napu anele Onorúgame. Alueka alué ra'íchali rejcholi gepúrale ko 'nalina.»

30 › 'Lige alué rioka napu 'we enomígame nílige regá anele: «Muérigo Abraámi, alué ralámulika tase bijchígime ju rejcholi ruilía, 'lige alué Lasro mukúgame aluete nawísiká alué ralámuli, ku guwana na'támala resiti nocha.»

31 › 'Lige alué Abraámika regá anile: «'Lige tase bijchígisa napurigá ruwile alué Moisesi abiena napu ruwile alué napu ruwime nile napu anele Onorúgame, abichilubi tabilé a'rémala chátiri 'nata† rekó ku ajánige bilé mukúgame.»

† **16:31** Chátiri 'nátili na'talia pe a'chigó aliena resíriga ju napurigá chátiri nochalia.

17

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá a'lá 'nátaga mochiwa napurigá tabilé chátiri nóchali nochawa

1 Esúsika regá anele alué bo'né benírame:
—Senibí rawé mochímala jaré rió alué semati 'nátili najsibume, rekó 'ma simíbage 'lige rekó 'ma tané ikigé, aba nawámala uché bilé rió ra'íchali najsibume, resía 'lige alué rió.
2 Wamí wa'lú ba'wichí pátéke'é alué rioka wa'lú rejté ri'ligó rusume golótiga napurigá tabilé aminabi benírimala chátiri 'nátili alué uché jaré ralámuli ta'chó 'la sébali machime Onorúgame nila ra'íchali.
3 ¡'We a'lá 'nátaga 'emi!
› Cha anésiga mué bilé riote, ruyewa alué rió alué 'we a'lala rejcholi, 'lige a'lá sébali gepúsaká alué rejcholi, 'liko ku 'we a'lá galegá etewa.
4 Napu ekisá cha anisá alué rió 'lige ku e'kali tasa, yati ku e'kawa alué rió.
5 'Lige alué makué oká rió nulame Esusi nochálilachi anile:
—'Yáwagó ramué alué 'nátili napurigá abé a'lá bijchígiwa napu aní Onorúgame ra'ichálila.
6 'Lige alué Esúsika anele:
—Rekó 'emi péemili bijchígame nisa Onorúgame ra'ichálila 'liko anesa 'emi Onorúgame: «O'pó mué alué rojá 'lige elawa alé wamí wa'lú ba'wichí nasipa 'lige wa'lú ochéririwa», 'lige Onorúgameka yati e'wámala.
7 Abiena anile Esusi:
—Bilé rió nóchali nígame bilé rió ralisá tabilé najtétiga nocháriimia* 'lige 'minami julasa asarániliga, 'lige kuka nawasa alemi 'sisa asará, 'mimi einasa 'ma ajágame nesigá, 'lige ¿'lacha regá anémalawé alué rió nóchali nígame?: «Pachaka asagá, go'yá asá remé», ¿'lacha regá anémalawé?
8 Tase alarigá anémala alué rió, pe regá 'nalina anémala: «Wajsewa go'ame, 'lige 'la e'negá asiboa tachiri rokárika jena mésachi ne go'yá ajtígachi. Pe nejubapi go'poa muéká.»
9 'Lige ¿'lacha aneme júkó alué rió 'ma bosasa cheliérabá? ¿Tacha alieri 'íniligo jaré ralámuli?
10 › A'chigóriga 'emi napu'lige ya 'ma sébali olasa suwábaga nóchali napu nulá Onorúgame, regá aniboa 'emi: «Mué Onorúgame, ramueka pe nóchame niru, 'lige napu mué nulá sébali olaru.»

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo makué ralámuli wejchagónite nayume

11 Esusi enegá alé Rusaleni simiá, simírole alemi napu napuí alué Samaria rewégame gawí Galilea rewégame gawí si.
12 'Lige a'mulipi enágichi alé bilena u'kabi riógachi, alé simíbale Esusi najtepamia makué rió sa'pachí amoba nayume lepra anilime naulite yolí ra'íchaga. 'Lige alé a'nabeka jábale alué nayúkame rió,
13 'lige regá anele Esusi a'wágame ra'íchiga:
—¡Muérigo Wa'lula Esusi, pe rekó na'temápua ramué!
14 'Lige alué Esusi etesa, regá anele:
—Simíbaga balé e'newa u'tá re'obá ilígachi «sinagoga» rewégame.
'Lige boichimi eyéniga 'ma tané ikile alué naulí alué makué rió sa'pálachi.
15 'Lige bilé alué rió etesa 'ma tané ikíligo alué naulí, yati ku ro'ile, 'lige ku sébaga napu ilile Esusi, wa'lú cheliera 'yale Onorúgame e'wele ra'íchaga,

* **17:7** E'nesi glosario «esclavo».

16 chojkóbisiga rojpóchaga chujkíbale a'bé napu ilile Esusi wa'lú cheliera i'gá.
Alué rioka Samaria bejtégame nile.
17 'Liko alué Esusi regá rukele alué ralámuli alé jágame e'negá:
—¿Tacha makué rió ke sa'wígame? 'Lige ¿koche mo'íbaleché alué uché jaré gi
makué rió?
18 Ye riocho uché bilena gawichí bejtégame 'la kuka nolina wa'lú cheliera
'yamia Onorúgame.
19 'Lige Esusi anele alué rió:
—Ilísiga, ya 'ma bi'wígame alawégame ju mué jípesí. Yati ku simigá.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá nulame ka Onorúgame

20 Alué ralámuli bariseo rukele Esusi:
—¿Chiéniko si 'la machí nérélamala Onorúgame 'ma nulao?
'Lige Esúsika regá nejele:
—Napu'lige nulachi Onorúgame, tase 'wesi etémala,
21 napugiti alué Onorúgameka pachágana sulachí asiémpá, pecha 'wesi
regá animela: «¡Jena ajtí nulá Onorúgame!» «¡Alé 'miná ajtí nulá Onorúgame!»
22 'Liko regá anele bo'né benírame:
—Sebámala bilé rawé napu buwémala 'emi ne'chí, ne napu nawágame ju 'pa
rewagáchika napurigá rió neraga, tabiléchigo etémalagó 'emi.
23 'Lige jaré regá animela: «Jena 'ma nulá Onorúgame», 'lige jaré regá
animela: «Alé 'miná 'ma nulá Onorúgame.» 'Lige 'emi tase simawa e'newa,
aminami tase najátawa alué alanime ralámuli, pecha bijchiá nimia.
24 Ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, napurigá
u'kí ne'wílala 'we ra'ósame alarigá nímala nawachi ne alé 'pákana rewagachi
napu'lige alué raweli sebasa.
25 'Lige bajchako me'liboa ne ralámulite jipe ejperégame. We'ká ralámuli pe
gawéliga gepúmala ra'íchali rejcholi ruwichi ne.
26-27 Alué ralámuli napu ejperele 'ya napu'lige bejtele Noé rewégame rió,
alué ralámulika pe ejperégame nile, pe mo'norúacho mochime nile 'lige go'ame
go'yá 'lige bajía rekútame, aminami pe resítiri nocha. Napusí Noé bajkile
bilena wa'lú bárkochi a'rele resítiri nocha napugiti wa'lú u'kúligame 'lige
suwábaga ralámuli suwile si'lika. A'chigóriga nímalachigó napu'lige sébachi ne
napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga. 'We chátiri nocha
mochímala ralámuli 'lige tabilé sayémala nawachi ne.
Abichilubi anile:
28 —A'chigóriga ejperele alué 'ya ejperégame ralámuli napu'lige bejtele alué
Loti rewégame rió. Pe go'ame go'yacho mochime nile, 'lige bajía rekútume,
'lige ralagá tábiri 'lige ralinea, 'lige pe echá mochime nile, abiena pe galí
newagá ejperégame nile,
29 napusí alué rió Loti 'másasa alé we'ká riógachi Soroma asagá, napu'lige
na'í rujsule abiena asupre rewégame rejté rajame 'pákana rewagáchika, 'ma
re'wániga suwile alué ralámuli, 'ma suwábaga tábiri 'ma galítiri 'yúriga rajale.
30 'We resíriga nímalachigó uchéchigo nawachi ne napu ju bi'neli neyúriga
tabilé se'winá 'sime. Chátiri nocha mochímala ralámuli 'lige tabilé sayémala
nawachi ne.
31 › Napu'lige sebasa rawé napu'lige ne kuka sébachi 'pa rewagáchika, 'lige
jaré ralámuli galichi amoba mochisa, 'lige alué we'ká tábiri alué ralámuli nila
alé re'lé pachá galírale mochisa, tase e'tegímili ju buinamia alué tábiri o'tomea
júmisimia. 'Lige jaré ralámuli wasachi e'yénasa, tase ku galírale simámili ju.

32 Aka churigá ikíliga'é alué mukí Loti upila, ku guwana e'nesa 'ma oná
gayénale.
33 Alué napu jena wijchimoba nerúgame tábiricho 'we koruka eteme ju
'lige majame ju Onorúgame ra'ichálila benírigа ralámuli pe me'liboa mayega,
alueka tabilé narémala semati raweli. Alué napu tabilé majame ju mukigá
Onorúgame nochálilachi nóchiga, alueka 'la narémala semati raweli 'pa rewa-
gachi.
34 › Neka 'la bijchiá ruwí. A'lige rukó oká ralámuli bi'timela alé bi'lénapi
tabachi okoka, 'lige alué bilé o'toboli ju 'pa rewagachi, 'lige bilé abajá a'réwali
ju.
35 Oká umugí napuíka rusiá uchusa, bilé o'toboli ju 'pa rewagachi, 'lige bilé
abajá a'réwali ju.
36 Oká rió nokisá nocha wasachi, 'lige bilé o'toboli ju 'pa rewagachi, 'lige
bilé abajá a'réwali ju.
37 'Lige alué benímeka rukele Esusi:
—Mué Wa'lula, ¿koche ikimela 'lige alué alarigá?
'Lige Esúsika regá nejele:
—Alé napu bo'í mukúgame, alé napuímala gonoli 'lige wilú.

18

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'we a'lá nejkúrame ko Onorúgame napu'lige iwérali tánachi apiépiri ralámuli

1 Aminami Esusi ra'íchale alué bo'né benírame 'yuga bilé ra'íchali napu
ruwime nile senibí ra'ichálime ka Onorúgame 'yuga.*
2 Regá anele:
—Bejtele bilé rió ra'íchali gateme† alé bilena we'ká riógachi. Alué rioka tase
nirame nile Onorúgame, aminami tase nirame nile ralámuli.
3 Abalé we'ká riógachi bejtélechigó bilé mukí gunámakame. 'Lige alué
mukika ya 'ma we'sá simílige alué rió ra'íchali gateme e'nemia napurigá
gu'írowa na'áwili gatélichi.
4 › 'Lige we'ká rawé alué ra'íchali gateme tase gu'írile alué mukí na'áwili
gatea. 'Lige arigá regá 'nátale: «Rekó ne ta nirame ke Onorúgame aminami
ta'wesi ralámuli,
5 abirigá 'la gu'írimala ne ye mukí gunámakame napugiti cha nejkumeme
napurigá ta aminabi nejkuméмala 'lige napurigá ta che animela ralámuli
akiná.»
6 'Lige anile alué Esusi:
—'La na'tásibá alué rió ra'íchali gateme tase 'la sébali nóchame rió ke, aka
alué rió 'la gu'írilige'é alué mukí,
7 'lige alué Onorúgameka, ¿'lacha ta'lá semáriga gu'írimalawé ralámuli
Onorúgame oyérame alué napu Onorúgame 'yuga ra'íchame ju iwérali tániga?
8 Alueka tase we'lisi buwémala, 'we yati gu'írimala. Ne rukérabá bilé ra'íchali
'emi: Napu'lige uchéchigo nawá ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika na-
purigá rió neraga, ¿'la rewiméréle ne alué ralámuli bijí 'la bijchigia mochígame
'we a'lá nejkúrame ko Onorúgame napu'lige iwérali táachi apiépiri ralámuli?
9 Esusi abiena anele alué jaré ralámuli napu mochime nile alemi 'we
gunarume 'lige gawéliga eteme uché jaré ralámuli. Regá anele:

* **18:1** E'nesi glosario «oración». † **18:2** Yolí ra'íchaga «juez» anilime ju bilé wa'lula ra'íchali gateme.

10 —Oká rió simíbale alé re'pá rabó wa'lú re'obá ilígachi, 'lige bilé alué rió bariseo nile, 'lige alué uché bilé rioka enomí nareme nile napu nejílime nile alé wa'lula ajtígachi.
11 'Lige alué rió bariséoka o'weti iligá Onorúgame 'yuga ra'íchale bo'nepi 'we gunaruga regá: «Mué Onorúgame, neka wa'lú cheliera 'ya mué napugiti neka 'we a'lá rió kame, tase chigoga oyame, tase chati nóchaga oyame, tase we'ká umugí 'yuga gojchime, 'lige tase napurigá alué rió enomí goblálome.
12 Neka 'we ayúname ju tabilé go'gá che'lébaga 'lige melénala rawé rukachégame 'yúriga. Osá ayúname ju ne alarigá bilé tarali. Makué peso mesa ne, bilé peso 'yame ju ne mué Onorúgame.»
13 › 'Lige alué enomí goblálomeka 'mi waná ilile rojpóchaga tase e'nénaga 'pa rewagachi, pe iligá mo'loa ilile rojpóchaga, regá aniá: «Mué Onorúgame, pe rekó e'kárigó ne'chí, 'we chátiri alawégame ju ne.»
14 'Lige alué rió enomí goblálome 'ma ku galírale simile, 'we a'lá e'kárigа Onorúgamete, napugiti bilé ralámuli napu abé wa'lula neraga 'nátame ka bo'nepi me'tagá uché jaré ralámuli, alueka tabilé na'temaka etewa Onorúgamete. Alué bariséoka tabilé na'temaka etéliru Onorúgamete. 'Lige alué abé a'lá niraga eteme uché jaré ralámuli me'tagá bo'nepi, alueka 'we na'temaka etewa Onorúgamete.

Jena ruwimela napurigá 'we a'lá oyériga nokísiwa alué Esusi tase 'nátaga uché bilé tábiri

15 'Lige alué we'ká ralámuli a'pile jaré u'kuchítiri Esusi alé napurigá cha'pimela Esusi alué u'kuchítiri, 'lige alué Esúsite benírilime ralámuli etesa u'kuchítiri a'pichi ralámuli, yati sulile napurigá tabilé a'pímala alué u'kuchítiri alé.
16 'Lige Esúsika bayele alué ralámuli bo'né benírame, 'lige anele:
—A'rewa napurigá alué u'kuchítiri jeka smela, tase suliwa. Onorúgame 'yame ju a'walí alué ralámuli napu ju napurigá u'kuchí 'kuchi napu yati nareme ju napu'lige i'lía bilé tábiri.
17 Neka 'la bijchígaga ruwí, alué ralámuli tase alarigá nokisá napurigá alué u'kuchí 'kuchi, tasiné elimio Onorúgame napurigá nulémala alué ralámuli.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo 'we 'la nirálime ko Onorúgame me'tagá alué we'ká e'karúgame 'lige alué uché jaré ralámulichigó

18 Bilé wa'lula ralámuli jurío nuleme rukele alué Esusi:
—Mué, benírame, 'we a'lá rió, ¿tachiri nochámili ju ne napurigá moinámala ne re'pá rewagachi nabí alé asimea?
19 Esúsika regá nejele:
—Mueka ¿chonigá «'we a'lá rió» anéché ne'chí? Alué 'we a'laka pe Onorúgame ju.
20 Mué 'la sébali machíguru alué osilí napu a'rele Moisesi napu anime chujkú: «Tase we'ká umugí 'yuga gojchiboa, pe mué bo'né upílacho 'yuga gojchiboa, tase me'liboa ralámuli, tase chigowa, tase 'wesi ralámuli 'yuga 'yégiga ra'ichawa, 'la nirawa mué bo'né o'nola abiena mué eyela.»
21 'Lige alué rioka regá anile:
—Neka 'we a'lá rió ju 'yasi bijí u'tá rió ka napurigá nulá alué Moisesi nila rejcholi.
22 'Lige Esúsika alué ra'íchali akisá, regá anele:

—Bijí tabilé 'cho bi'wígame alawégame rió kéré mué: Suwábaga tábiri ralinewa napu ekí ni mué, 'lige kógiwa mué alué enomí alué tabilé nígame ralámuli, alésíko 'la bi'wígame alawégame rió nímala mué Onorúgame níriga. Alarigá 'la mémala mué alué bi'wígame raweli 'pa rewagachi. Napu'lige suwábaga tábiri ralinesa mué, ku nawawa ne'chí 'yuga einamia.

23 'Lige alué rió alarigá nulésiga, 'we sewele napugiti we'ká tábiri nígame níligame alué rió.

24 'Lige alué Esusi etesa 'we sewéligo alué rió, regá anele:

—'We nóchali nímala bilé rió 'we nígame níriga sébali olá napurigá najkí Onorúgame.

25 Bilé rió 'we nígame pe 'we korua ajtime ju e'karúgame tábiri napu ni bo'nepi tabilé nélagá Onorúgame, alué rioka tabilé sebámala 'pa rewagachi.‡

26 'Lige alué ralámuli napu akele alué ra'íchali, regá anile:

—'Liko ¿chieri la sébali olámalaché napurigá Onorúgame nulá napurigá sebámala rewagachi?

27 'Liko Esúsika regá anile:

—Ralámuli jena wijchimoba ejperégameka tabilé gayéname ju 'la sébali olá napurigá 'la o'toboa Onorúgamete 'pa rewagachi, pe Onorúgame gite ka 'la sébali olame ju 'la moinamia 'pa rewagachi.

28 Alué Pegro abiena alé eyénale Esusi 'yuga, 'lige anile:

—Ramueka 'ma suwábaga a'reru alué we'ká tábiri napu nígame nírige ramué mué 'yuga e'yénimia.

29 'Liko Esúsika regá anile:

—Tase 'me a'lá ju Onorúgame níriga rekó 'we galegá etee alué tábiri napu ni bo'né bilé rió, 'lige rekó 'we a'lá galegá etee bo'né upila, bo'né ba'chila, bo'né bonila, bo'né go'chila, bo'né waíla, bo'né o'nola, bo'né eyela, 'lige bo'né 'kúchila, peka a'lá sébali olae alué rió napurigá najkí Onorúgame. Abé a'lá ju 'la sébali olá bilé rió napurigá najkí Onorúgame.

30 Alarigá sébali olame nisa bilé rió 'liko Onorúgame 'la 'yámala alué 'la bi'wígame raweli jena wijchimoba ajtígachi, 'lige 'pa rewagachi ajtígachi senibí. Abiena bilé mukí níriga a'chigóriga júchigó.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo uchéchigo siné churigá mukumeo

31 Alué Esusi waná bayele alué makué oká rió Esusi nochálalachi nulame 'lige regá anele:

—'La gepúsibá, ya'má simawa alé 'pa rabó Rusaleni anilichi. Alé sebámala raweli napurigá osale alué 'ya ejperégame napu ruwime nile napu anele Onorúgame alarigá ikimeo ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga.

32 O'toboli ju ne alé napu mochí tabilé jurío ralámuli, 'lige 'we gawéliwili ju ne abiena 'we resí anéwali ju ne, noli a'kachípali ju ne.

33 Aminami 'we wejpisópili ju ne 'lige 'ma me'liboli ju ne. 'Lige neka pe bakiá rawé kachi ku ajánamala me'lisuga.

34 'Lige alué makué oká rioka tabilé námale alarigá anichi alué Esusi. Onorúgame tabilé 'yale 'nátali napurigá námamala chonigá aníligo alué Esusi.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió tase ma'chílime

‡ **18:25** Lukasi osale regá anime napu'lige néchigó ye ra'íchali 'ya kulí siné: Abé ta'mé nóchali olámala bilé wa'lú ajágame kameyo anilime alé wejchá busílachi simiria. Regá anime.

35 Napu'lige Esusi 'ma a'mulipi enágichi alé we'ká riógachi Jerikó rewégachi,
'lige bilé rió tabilé ma'chílime asale alemi boichimi taa enomí.
36 'Lige akisá we'ká ralámuli simárochi alemi, rukele:
—¿Cho nokogá aní alué ralámuli?
37 'Lige ralámulika anele:
—Alué Esusi Nasareta§ bejtégame 'naka ená we'ká ralámuli 'yuga.
38 'Liko e'wele ra'íchale alué rió:
—¡Muérigo Esusi, Rabí rijimala alué 'ya ajtígame, pe rekó na'temaki ne'chí!
39 'Lige alué ralámuli bajchabemi e'yénigime sulile napurigá tajché aniá
asimela alué rió, 'lige alué rioka aminacho e'wele ra'íchale:
—¡Muérigo Esusi, Rabí rijimala, pe rekó na'temaki ne'chí!
40 'Liko Esusi ilíbale 'lige nulale napurigá aleka a'piwa alué rió tabilé
ma'chílime. 'Lige 'ma alé a'písiga alué rió, rukele:
41 —¿Tachiri choliame najkí mué?
'Lige alué rió tase ma'chílime ka regá anile:
—Mué bi'neli neyúriga wa'lú a'walí nígame, neka najkí napurigá mué ne'chí
'yómala busila napurigá ku 'la ma'chílamala ne.
42 'Lige Esúsika regá anele:
—Ku ma'chílimala mué, napugiti 'we a'lá sébali bijchígame mué Onorúgamete
julárigame ko ne.
43 'Lige pe yati ku ma'chílale alué rió, 'lige alué Esusi 'yuga simile, wa'lú
cheliera 'yasia enale Onorúgame ra'sálagá. 'Lige alué we'ká ralámuli napu
ekí etele ku 'la ma'chilio alué rió, abiena wa'lú cheliera 'yasia e'yénale
Onorúgame ra'sálagáchigó.

19

Jena ruwimela Esusi 'lige Sakeo napuíka go'áligo

1 'Lige Esusi sébale alé we'ká riógachi Jerikó rewégachi. Enale alemi nasípami
we'ká galí jágichi.
2 'Lige alé bejtele bilé rió 'we enomígame Sakeo rewégame. Alueka wa'lula
nile enomí nareme alé Roma anilichi wa'lúlachi enomí nejílichi.
3 Alué rioka 'we eténile alué Esusi alemi enágichi, 'lige tase chérigá etele
alemi wijchí iligá, cha we'ká rióligame alemi 'lige aminami alué Sakeo cha
re'lé ilígame rió níligame.
4 'Liko alué rió bajchami 'male 'lige re'pá rojachi 'mole, alé iligá e'nemia
Esusi. Alemi simírimili níligame alué Esusi we'ká ralámuli 'yuga. Alué rojaka
napuyeri chuná nile jami jágame 'we re'pá jágame.
5 'Lige alué Esusi alemi enegá, e'nele alé re'pami rojachi, 'lige etesa Sakeo
anele:
—Muérigo Sakeo, 'we sapuka re'kí, nabá mué bejtélachi, neka simeli ju
alemi mué galílachi.
6 'Lige alué Sakeo 'we sapuka re'kile, 'lige 'we ra'sálagá anele:
—Nabágó 'liko.
7 Alué we'ká ralámuli etesa alué Sakeo galílachi bajkigó Esusi go'ame
go'mea, 'lige alué ralámuli chojkile a'bopi ra'icha sayega alué Esusi. Anile
alué Esusi bajkíligo alé galírale enomí bujeme ralámuli rió bejtélachi.
8 'Lige alué Sakeo 'ma go'sá o'weti ilísale, 'lige anele alué Esusi:

§ **18:37** E'nesi glosario «nasareno».

—Mué Wa'lula, neka nasípasi kógimala alué ralámuli tase nígame alué we'ká tábiri napu ne ni, 'lige chigógite'é ne enomí 'yégiga alué ralámuli, jípeko naosa rasígame ku 'yámala ne a'pílipi.

9-10 'Lige Esúsika regá anile:

—Ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, neka 'yasia nawá resí nokagá ejperégame ralámuli semati rejcholi ruyemia, jipe ya 'ma ku a'rele ye rió chátiri 'nátili napu ju Abraámi rijimala, alué Abraámi napu 'we 'ya bejtégame nile. Alekeri gu'iri ne napurigá ku guwana na'támala, 'lige 'la ku guwana 'nata.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo bilé tétali enomí

11 Alué ralámuli napu alemi mochile gepua alué ye ra'íchali, 'lige mayele a'lige yati pe alé Rusaleni sebasa o'maka Wa'lula Rey gainamio Esusi alé Israeli nulame.

12 'Lige Esúsika regá anele se'winárіga 'nata mochígichi:

—Bejtele bilé rió 'we enomígame, 'lige mejká simile wa'lula rey ajtígachi napurigá wa'lula selígame ajchawa, selígame nawamia bo'né gawílachi.

13 'Lige ta'chó simiá, bayele alué makué rió bo'né 'yuga nóchame, 'lige 'yale a'pílipi makué enomí 'we najteme 'lige anele: «Nocháriwa 'emi ye enomí napusí ku nawachi ne.»

14 › 'Lige we'ká ralámuli alé ejperégame napu bejtele alué 'we enomígame rió tase galele alué rió napurigá selígame nímala, 'lige júlale nujubami sulíniliga alé 'mi wa'lula nulame ajtígachi riógame ralámuli regá anéniliga: «Tabilé najkiá ramueka napurigá wa'lula selígame nímala ye rió ramué gawílachi.»

15 › Alué rioka abirigá wa'lula selígame ajcháliru, 'lige ku sébale bo'né bejtélachi. 'Lige ku sebasa bo'né galílachi, 'lige bayele alué makué rió bo'né 'yuga nóchame rukemia chekí méliga enomí nocháriga alué a'pílipi rió.

16 › 'Lige alué bilé rió bajchá nawágame regá anile: «Mué Wa'lula, alué enomí napu mué nejí 'sié makué enomí 'we najteme merá bilé siento enomí.»

17 › 'Liko alué enomí nígame regá anele: «'We a'lá sébali nóchame rió ju mué, alekeri nulame newámala ne mué makuémina we'ká riógachi.»

18 › 'Lige uché bilé rió nóchame sébale alé. Alueka regá anele: «Mué Wa'lula, alué makué enomí napu mué nejí 'sié, alueka pe malígisa makué méte'é.»

19 › 'Liko alué enomí nígame anele alué rió: «Mué rió, malígina we'ká riógachi nulame nímala mué.»

20 › 'Lige uché bilé rió nóchame sébale alé, 'lige anele: «Mué Wa'lula, jena mochí ye enomí napu mué nejí 'sié. Neka ye enomí banítochi ra'koga gatega ajtigé

21 napurigá ta e'wagámala, napugiti mué rió 'we ená anime kame. Mueka niga asíbame ju napu tabilé mué bo'né nila ju, mueka 'wíime ju bilena peka echisá.»

22 › 'Lige anile alué rió enomí nígame: «Tabilé 'nátanti. Mué 'la sébali machí ne 'we ená anime rió ko, niga asíbame ko ne napu tabilé ne nila ju, 'lige 'wíime ko ne napu tabilé echá.

23 'Lige ¿chonigá ta nochari ko mué alué enomí alé enomí gatélachi mo'ogá? Alarigaka 'la uché rajpé narémikuru ne alué enomí ku nawagá.»

24 › 'Lige alué rió enomí nígame anele alué ralámuli napu jale alemi: «Bujewa alué enomí ye rió, 'lige 'yawa alué napu mele bilé siento.»

25 › 'Lige alué ralámulika anile: «¡Mué Wa'lula, aka 'máchigo ni ko alueka bilé siento enomí napu mele!»

26 › 'Lige alué rió enomí nígameka regá nejele: «Neka 'la sébali ruwí, alué abé mékame enomí nocháriga, alueka abéchigo abé we'ká 'yámala ne. 'Lige alué tase mékame enomí nocháriga, alueka bujémala ne napu ekí 'ya ne.

27 'Lige alué ralámuli sairúgame napu tase najkile napurigá ne wa'lula selígame nímala, alueka jeka a'pawa 'lige 'ma me'liboa jena ne'chí etériga», alarigá anele.

Jena ruwimela 'ma sébaligo Esusi we'ká riógachi Rusaleni anilichi

28 Pe nujubapi 'ma alarigá ra'ichasa alué Esusi, uché 'we simile Rusaleni simea, alésíko rewiná nile.

29 'Lige amulí seba Be'tagé 'lige Betania 'ámuli riógachi napu nile re'leberi Olibo rewégachi rabó 'lige alé yéniga júlale oká rió bajchá napu nile bo'né benírime, regá anigá:

30 —Simawa alé 'pari pe'kabi riógachi Be'tagé rewégachi 'lige 'emi alemi sébaga rewimela 'emi bilé bulito o'wiga ujchárigame bijí ranala ta'chó murútilime. 'Lige su'panasa jeka o'toboa o'wiga alué bulito.

31 'Lige ralámuli rukésaká chonigá su'panalia alué bulito, regá anewa: «Alué Wa'lula najkí bulito.»

32 'Lige alué oká rió bo'né Esusi benírame simíbale 'lige 'la rewale bulito napurigá anile Esusi.

33 'Lige alué bulito su'pana uchúkachi, alué upugégame ka anele:

—¿Chonigá su'panáliché 'emi alué bulito?

34 'Lige alué oká rioka regá nejele:

—Alué Onorúgame a'walila nígame najkí ye bulito.

35 Alésíko o'tóile alué bulito Esusi alé na'légana, 'lige alué oká rió gemala chiní i'weli bujusá pérale alué bulito 'lige alé asérale alué Esusi.

36 'Lige alé rabó moyena alué we'ká ralámuli bajchabemi pésiga e'yénale gemala chiní i'weli napurigá nokame nile napu'lige nawasa napunápuri riógachi bilé wa'lula rey.

37-38 'Lige alé rabó Olibo na'kolígana e'yéniga napu pe 'wechi ma'chígime nile Rusaleni, suwábaga alué we'ká ralámuli alué Esusi oyérame chojkile e'wele sinaka ra'icha ra'sálagá, abiena 'we a'lá niraga ra'icha Onorúgame. Regá anigá:

—¡Jipe 'ma seba alué Wa'lula Rey Onorúgamete julárigame, Onorúgame a'walila nígame, ramueka 'we a'lá niralia ye rió! ¡Wa'lú ra'sálalí nerú 'pa rewagachi!

Regá anile alué ralámuli napugiti wa'lú a'walí nígame níligame alué Esusi, 'we sa'wame nile ralámuli tabilé ma'chílime, 'lige ajánarime nile alué suwígame. Abiena 'la o'pasárale maligi mili ralámuli 'ya bajchabé rawé maligi banite 'lige oká ro'chite. Onorúgame 'yame nile a'walí bo'né nila.

39 'Lige jaré bariseo napu jale alemi we'ká ralámuli jágichi, alueka anile:

—Muérigo benírame, suliwa alué mué 'yuga e'yéname napurigá kilí jámala.

40 'Liko alué Esúsika regá nejele:

—Neka 'la bijchiá aní, ye ralámuli a'résaká siná a'liko rejté sinaka ra'ichámala.

41 Napu'lige Esusi enagá alé 'ma bochígimi ma'chígichi Rusaleni, 'lige nalale alué we'ká alé riógame ralámuli na'temaka,

42 regá anigá:

—Neka 'we seweka ená jipe alué ralámuli na'temaka. 'We 'la képá alué ralámuli 'la 'nátaga akisá jipe rawé 'la bi'wígame alawégame gayéname ko apiépiri ralámuli 'la 'nátaga akeme aleké ra'íchali rejcholi napu benírige ne alué ralámuli 'yabé rawé, jípeko 'máchigo nasótiga ajtíkó alué rejcholi, pecha bijchígilime alué ralámuli.
43 'Lige sebámala bilé rawé 'we resí ikimeli alué ralámuli. Alué saíla alé a'beka tegóchika we'é namó ajchámala nakomia aleka uchuka, mo'imea pachami,
44 'lige 'ma re'wániga me'limela alué ralámuli Rusaleni ejperégame, abiena 'ma re'wániga gajunámala galí. Alarigá ikimela alué ralámuli pecha bijchígiligame Onorúgame nawachi ralámuli gu'írimia ku guwana ro'inamia alué resiti nóchame.

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué ralineme alé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi mochígame

45 'Lige alué Esusi bajkile alé ra'pichí wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi, 'lige 'ma ma'chí buyánale alué ajágame ralineme ralámuli alé.
46 'Lige anele:
—Alé bilena apélichi regá ruwí: «Ne galílaká Onorúgame 'yuga ra'ichálime nímala 'lige iwérali tánilime», 'lige 'émika uné napurigá resó chigórigame nila.
47 Alué Esúsika senibí rawé benírime nile Onorúgame nila ra'íchali alé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi, 'lige alué e'wélala balé abiena alué Moisesi a'rélala ra'íchali benírame ralámuli abiena alué e'wélala nulame alé we'ká riógachi, alueka 'nátale churigá 'la nimio me'liá alué Esusi.
48 'Lige tabilé che ikisá nílile alarigá 'la nímio me'liá, cha we'ká ralámuli jáligame alé alué ra'íchali rejcholi gepuga 'lige 'nata.

20

Jena ruwimela Esusi ne'óchaligo alué e'wélala

1 Bilé rawé napu'lige Esusi ajtígichi alé ra'pichí re'obá ilígichi Onorúgame galila, beniria Onorúgame nila ra'íchali we'ká ralámuli 'lige aminami rejcholi ruyea napurigá 'we a'lá e'wámala napu nulá Onorúgame. A'lige alemi a'bemi jábale alué e'wélala balé, abiena alué napu benírame nile alué ra'íchali rejcholi napu a'rele Moisesi 'we 'ya, abiena alué ralámuli jurío nuleme.
2 'Lige alué ralámulika regá anele alué Esusi:
—Mué Esusi, ¿tachiri najtékame nóchali nígame ju mué? ¿Wa'lula ju mué? ¿Chiérite ajcharu mué napurigá wa'lula nímala mué?
3 'Liko Esúsika regá anele:
—Ne abichigó rukumela bilé ra'íchali, 'lige chonirá 'emi:
4 «¿Chieri júlale Juani napurigá rewarámala ralámuli ba'ichí jáwaga, Onorúgame o pe apiépiri ralámuli?»
5 'Liko alué ralámulika chojkile ra'icha a'bopi rukegá, regá anile:
—¿Churigá nejiawa? «Onorúgame júlale», anisúgaká, 'liko regá animela: «¿'Lige chonigá ta bijchígileché 'emi?» animela.
6 'Lige tase chérigá rupoa pe apiépiri ralámulite julárigame níligo. Alarigá ruisúká ramué 'liko 'ma me'limela ralámuli bajsibuga ramué napugiti 'la machigá mochígime Juani 'la Onorúgamete julárigame níligo.
7 Alarigá anile majaga alekeri tase machióríle aluete julárigame níligo alué Juani ralámuli rewarániliga ba'ichí jáwaga.

8 'Liko Esúsika regá anele:
—Néchigó tabilé ruwimela 'liko chiérite ajchárigame ka ne wa'lula neraga.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo cha nokáligo jaré rió i'wilí echerúgime repume

9 'Lige chojkile Esusi ra'icha ralámuli 'yuga, regá anigá:
—Bilé rió jáwale we'ká i'wilí* bo'né gawílachi, 'lige owile repúniliga jaré rió nóchame, 'lige alué bo'né rió i'wilí nígame ka simile bilénami mejká. Alé mejká asale we'kabé bamí, alakí bamí kachi 'ma chojkile rakea alué i'wilí.
10 Napu'lige 'ma rakesa 'lige 'ma wachi, júlale bilé rió nóchame napurigá 'wímala alué i'wilí rakala napu nachuámili nile alué rió i'wilí nígame. 'Lige alué owítigime i'wilí repúkichi 'ma wejpisole alué rió julárigame 'wíniliga, 'lige pe sekega júlale kumi.
11 'Liko alué rió i'wilí nígame uchéchigo bilé rió nóchame júlale 'wíniliga. Abiena alué rió 'we ne'ocháliruchigó, abiena wejpisóliru, abiena tase 'yáliru alué i'wilí rakala napu 'núliga juláliru.
12 'Lige alué i'wilí nígame uchéchigo bilé nóchame rió júlale i'wilí 'wíniliga, 'lige abiénachigó 'we jéchiga wejpisole, 'lige 'ma kumi júlale.
13 › 'Lige arigá 'nátale alué i'wilí nígame: «¿Churigá olásiga 'la nímalaché? Jípeko julámala ne ne bo'né inolá. Siné kachi alueka 'la niráwaréko.»
14 › 'Liko alué owítigime ralámuli i'wilí jáwame repúniliga etesa alué rió alé a'nabeka enágichi, 'liko anile a'bopi ra'ícha ga: «Alué rió júkuru alué o'nola nila nachuámili napu'lige o'nola mukusá, alekeri me'liboa alué rió, alarigá 'la ramué niga ejtebiwa ye wasá i'wilí jawárigame.»
15 'Liko alésíko 'minami mejkabé o'togá me'ale.
Alarigá anele Esusi alué ralámuli 'lige rukele:
—¿Cholámalawé alué wasá i'wilí nígame alué ralámuli alué re'malí me'ágame?
16 Alemi simela 'lige 'ma me'limela alué ralámuli owítigime i'wilí jawárigame repúniliga, 'lige uché jaré 'yámala alué i'wilí jawárigame repúniliga.
'Lige akisá alué ralámuli alanichi Esusi, 'lige regá anile:
—¡Tase siné alarigá nokisuga 'la képá! —anile majaga.
17 'Lige Esúsika e'néniga anele:
—¿'Lige tachiri ruwime ju alué osilí napu uchú osiruga alé bilena apélichi napu uchú Onorúgame wikárila regá anime?:
Jaré rió galí newame gawélele bilé rejté,
'lige alué rejteka 'we a'lá a'wagá asíbale
alé chijtochi ajchásiga.†
Alanime júturu alué osilí napu uchú alé bilena apélichi napu uchú Onorúgame wikárila.
18 'Lige uchérajpé anile alué Esusi:
—Apiépiri rió alé rejtechi bo'ibasa, 'ma chi'wámala. 'Lige bilé rió me'táchisa alué rejtete, 'ma chi'laga rejpímala. Alué rejté aniáká pe ne'chí olagá aniame kéré.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame 'yalime ko napu Onorúgame 'yáwili ju

19 E'wélala balé 'lige alué Moisesi a'rélala ra'íchali rejcholi benírame ralámuli, alueka cha'pinálile alué Esusi a'lige yati alé, napugiti alué ralámulika 'we a'lá

* **20:9** Jaré ralámuli u'lí aneme ju, 'lige jaré pe 'uba aneme ju alué i'wilí. † **20:17** E'nesi Salmos 118:22.

machíligame alieti olagá anió alué Esusi rejté gawélirigime ruyá, aminami 'we a'lá machile ne'ochalia alué ralámuli, iligá alué ralámulika majale alué uché jaré ralámuli, alekeri tabilé cha'pile.

20 'Lige júlale jaré rió napurigá pe i'kilí e'yénamala Esusi e'néniga, 'la a'ká ralámuli neraga pala se'winá anigá enara alué Esusi 'lige se'winá anigá einásaká yati cha'piboa olale o'tomea alé wa'lula selígame ajtígachi.

21 'Lige arigá siné rawé regá rukele:

—Mué, benírame, ramueka 'la machiaa 'we semáriga benírame ko mué, suwábaga ralámuli 'la nirame ko mué, 'lige 'la sébali benírame ko mué napurigá nulá Onorúgame.

22 Ruwíbá mué, ¿pala a'lá ju enomí i'lía alué wa'lula selígame rey alé Roma ajtígame, tabiléchala 'la ju?

23 Alué Esúsika 'la machile chátiri 'nátaga rukeo alué ralámuli, 'lige anele:

24 —'Emi bilé ralámuli, jeka o'tóbá bilé enomí.

'Lige bilé ralámuli yati 'yale bilé enomí chijtúligame bawérigame. 'Lige Esúsika rukele alué we'ká ralámuli:

—¿Chieri mo'ola ju ye mo'ó jena enomichi ajtígame? 'Lige ¿chieri rewalá ju napu chujkú jena?

'Lige alué ralámulika regá nejele:

—Aka aluéguru wa'lula gobierno enomí nareme.

25 'Liko Esusi anele alué ralámuli:

—Napu alué wa'lula nila ju, alueka ku aba alué 'yáwaguru, 'lige alué napu Onorúgame nila ju, alueka alué Onorúgame 'yáwaguru.

26 'Lige alué Esusi tabilé se'winárigа nejele, alekeri tabilé che ikile alué ralámuli rekó o'tonalie. Alésíko kilí jábale alué ralámuli, suwábaga tábiri 'we benegá nejéligime alué Esusi.

Jena ruwimela rukélirigo Esusi pala bijí ajagá e'yéname ka alawala ralámuli suwisá

27 Pe nujubapi jaré alué saruseo chojkégame ralámuli simíbale Esusi 'yuga ra'ichamia. Alué ralámuli saruseo napu tase bijchígime nile rewagachi simíbame ko ralámuli suwisá, regá anele alué Esusi:

28 —Mué, benírame, bilé rió mukusá 'lige bi'neli rejpisa upila tase 'cho 'kúchiga alué rió 'yuga, 'lige alué rió mukúgame ba'chila o bonila rewimeli kará alué mukí gunámakame, 'lige 'kúchigame nímará alué mukí 'yuga, 'lige alué rió 'kúchilaka alué mukúgame 'kúchila kárélamará. Alaníché alué osilí napu osale alué Moisesi 'we 'ya ajtígame.

29 Sinéchigo mochile gichao ejtemali a'boi rijimala. Newile bilé alué re'malí bajchá ochérigame, 'lige 'ma mukule ta'chó 'wesi 'kúchiga alué mukí 'yuga.

30 'Liko alué rió mukúgame bonila newile alué mukí gunámakame 'yuga, abiena 'ma mukúlechigó tase 'kúchiga.

31 Alarigá nokale suwábaga alué gichao ejtemali repola 'yuga newía, 'lige suwábaga gichao ejtemali tase 'kúchiga suwile.

32 Alésíko arigá 'ma mukule alué mukí.

33 Napu'lige alé rewagachi sebasa alué we'ká ejtemali 'lige alué mukí, aleka ¿chieri 'nalina upila nímalawé alué mukí?

Alarigá rukele rekó tabilé bijchígime ke rewagachi simíbame ko suwígame.

34 'Lige Esúsika nejele:

—Jena wijchimoba ka rió 'lige umugítiri newime ju,

35 alué napu ekí seba rewagachi nibilé umugí nibilé riótiri newime ju
36 aminami tabilé siné suwimeli ju. Aleka suwábaga ralámuli napurigá
santo ánjeli nímala. 'Lige Onorúgame 'kúchila nímala alé 'pa rewagachi 'ma
senibí neraga.
37 Aka aba alué bo'né Moisesi osálige'é pe'kabi osilí napu ruwí rajá ilíligo
alué bilé u'tá rojá, alé pe'kabi osilichi ruwí rewagachi simíbame ko ralámuli
suwisá. Alé pe'kabi osilichi ruwí alué Abraámi 'lige Isaki 'lige Akobo alé 'pa
rewagachi mochigo jipe Onorúgame 'yuga, alué bakiá napu suwile 'we 'ya
napu'lige ta'chó o'chérachi Moisesi.‡
38 Onorúgame níriká tabilé 'wesi suwígame kéré.
39 A'lígeko jaré e'wélala alué Moisesi rejchólila benírame anele:
—Mué, benírame, 'la bijchiá ju.
40 Alésíko 'ma tabilé aminabi rukele alué ralámuli.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo abé najtékame ko Onorúgamete julárigame me'tigá Rabí

41 Esúsika rukele alué e'wélala:
—'Émika ¿chonigá regá aní Onorúgamete julárigame pe alué Rabí rijimala ko
alué Rabí 'we 'ya ajtígame?
42 Aka alué bo'né Rabí osáleché alé osilichi Onorúgame Wikálala:
Alué Onorúgameka anéturu alué wa'lula ne'chí nuleme:
«Asagá ne 'yuga jena wajtoná
43 napusí ne 'ma umérasa mué saíla.»§
44 Aka alué Rabí osálige'é 'wa'lula ne'chí nuleme» anime, 'liko alué
Onorúgamete julárigame abé najtékame ju me'tigá Rabí.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué e'wélala Moisesi rejchólila benírame sayega ra'íchaligo alué olagá

45 We'ká ralámuli gepua mochile, 'lige alué Esúsika anele alué benírame:
46 —'We a'lá 'nátaga alué 'yuga napu ju ra'íchali rejcholi benírame napu Moi-
sesi a'rele 'we 'ya, alueka 'we riólame ju i'weli o'páchaga e'yénaga, 'lige najkime
ju napurigá 'la niraga repóriwa alemi we'ká riógachi. 'Lige mochínilime ju alé
napu mochime ju alué e'wélala najtékame nóchali nígame alé u'kuchí re'obachi
«sinagoga» rewégame, 'lige najkime ju napurigá 'la semáriga kógiwa bilénami
wa'lú go'achi.
47 'Ma bujeme ju galí alué umugí gunámakame. We'lisi jame ju Onorúgame
tania iwérali re'obachi we'lisi napurigá pe a'boi najkime ju napurigá
suwábaga ralámuli etémala. Nobi alueka abéchigo wa'lú gastigo narémalagó.

21

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Onorúgame níriká 'we najtékame níligo alué enomí napu nejile mukí gunámakame

1 Esúsika etele alué 'we enomígame ralámuli mochichi enomí alé gajónichi
alé wa'lú re'obachi Onorúgame galila,
2 'lige etélechigó bilé mukí gunámakame 'we resiti pe u'kabi enomígame
suwábaga mochichi napu ekí enomígame nile, pe okabi ejchirúligame enomí
nile 'we pee najteme.
3 A'lígeko alué Esusi anile:

‡ **20:37** E'nesi Éxodo 3:2-6. § **20:43** E'nesi Salmos 110:1-2.

—'La bijchiá ye mukí gunámakame 'we resítiri tabilé we'ká enomígame pe oká enomí mochíkuru, pe napu ekí nígame nile.
4 Suwábaga ralámuli 'we enomígame ka pe u'kabi mochime 'ínile alué enomí pe rasírigame 'lige ye mukika 'ma nejí suwábaga napu ekí nígame nile.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo gajunáwili ko alué wa'lú re'obá

5 Esusi abiena etélechigó jaré ralámuli ra'icha mochigo alarigá níligo alué wa'lú re'obá Onorúgame galila, 'lige aliena semati níligo alué e'wele rejté alué wa'lú re'obá newárigime, 'lige 'we semati níligo alué suwábaga tábiri napu uchúchale 'lige napu jáwale ralámuli alé pachá re'obachi napu ralámuli a'pime nile Onorúgame. 'Lige Esúsika anile:
6 —Sebámala bilé rawé napu'lige ye wa'lú re'obá Onorúgame galila 'ma gajunáwili ju, suwábaga ye rejté napu eté 'emi wa'lú re'obá newárigime wijchí mochímala gajuga.
7 A'liko rukéliru alué Esusi:
—Mué Wa'lula, ¿chiéniko gajunáwili júkó ye wa'lú re'obá? ¿Churigá 'la machiboa 'ma sebamio raweli gajunáwili ko ye wa'lú re'obá?
8 Esúsika nejele:
—'We a'lá 'nátaga mochiwa napurigá tabilé 'wesi 'yégamala se'nú ra'íchali ruigá napurigá oyéramala 'emi. E'yénamala we'ká ralámuli ichúrimi ra'laga anisia: «Ne júkuru 'la bijchiá Onorúgamete julárigame. 'Ma seba raweli napu 'emi gu'írimili nílige ne.» Alarigá animela alué ralámuli, nobi 'émika tabiléchigo bijchígiwagó.
9 —'Lige napu'lige ruyésiga 'emi nakó nerúlimio, tabilé majawa napugiti nerúlimili kame nakoli bajchá, nobi tabiléchigo 'cho suwibámili nímalagó ye gawí a'lige.
10 'Lige aminabi ruwile alué Esusi:
—Alué we'ká ralámuli bilena gawichí ejperégame nakómala chebilena gawichí ejperégame sayega.
11 A'wágame nokimela ichúrimi gawichí, 'lige abiena gurúlamala go'ame, 'lige nerúlamala naulítiri, 'lige 'pa rewagachi 'we e'karúgame chátiri buyame etémala ralámuli.
12 › Tabilé 'cho alarigá ikichi suwábaga ye tábiri, 'we najátawili ju 'emi 'lige 'ma cha'piboli ju 'emi. 'Lige 'ma o'toboli ju 'emi e'wérali rukemia ra'íchali alé u'kuchí re'obachi «sinagoga» rewégame, 'lige 'ma mo'áwili ju 'emi galírale ne'chí oyérame kóriká, 'lige 'ma o'toboli ju 'emi alué e'wélala mochígichi ra'íchali gatélachi.
13 A'lige alé o'tosuga 'emi, 'émika 'la sébali ma'chígime rupoa alarigá ko ne.
14 Tabilé e'karúganti na'tawa bajchabé churigá nemítiká,
15 ne 'nalina 'la nejímala semátiri 'nátili churigá nemímala 'emi. A'liko tabilé umérowa 'emi.
16 'Lige o'toboli ju 'emi napurigá galírale mo'awa 'emi o'nólate 'lige 'emi e'yélate, 'lige 'emi ba'chílate 'lige 'emi rijimálate, 'lige 'emi 'yuga oyame. 'Lige jaré 'emi 'ma me'liboli ju.
17 'Lige suwábaga ralámulite gichíwili ju 'emi ne'chí oyérame kóriká,
18 nobi neka 'la senibí repuka asimélagó 'emi.
19 'La anachásaká 'emi rekó gichilie a'lígeko 'la sebámala 'emi rewagachi.
20 › Napu'lige 'emi etea noligá mochigo sontalo jena Rusaleni we'ká riógachi, machiboa 'ma pe yati gajunáwili ko alué we'ká galí.

21 A'lígeko suwábaga 'emi napu mochí a'lige alé Jurea anilichi gawichí 'ma jú
masiwa re'pá rabomi. 'Lige suwábaga 'emi napu mochí a'lige jena Rusaleni,
'ma jú
misiwa. 'Lige suwábaga napu mochí a'lige alé 'mi jami, tabilé ku sboa
jena Rusaleni
22 napugiti 'we enárélamala a'lige alakichi. A'lige 'ma alarigá ikimela
suwábaga napurigá aní wa'lú apélichi chujkúgame osilí Onorúgame ra'ichálila
alué apeli kabítigame.
23 Resía umugí alué napu a'lige rawé rojpega mochígichi, 'lige alué umugí
napu u'kuchí 'kúchigame bijí chi'ime a'lige rawé, napugiti 'we resíriká nímala
a'lige rawé jena wijchimoba. Onorúgame alarigá elámala.
24 Ajaré siparínate ejchega me'liboa, 'lige jaré 'ma cha'piboli ju 'lige
bochígimi gawichí o'toboli ju. 'Lige alué tabilé ralámuli israelita 'ma neyúriga
mochímala jena Rusaleni napusí seba raweli napu'lige Onorúgame 'ma tabilé
gu'írimala semátiri na'tálilate alué ralámuli tabilé israelita.
25 › 'We e'karúgame chátiri buyámala alé re'pá rayénalichi 'lige mechachi 'lige
so'pilichi. Alueka ruwime nímala 'ma gajumio gawí. 'Lige jena wijchimoba
we'ká ralámuli we'kaná riógame tabilé machimela chonigá ala'sió a'lige
rawé, 'lige 'we majámala ená 'sichi a'wágame rolochi alué wa'lú ba'wí jena
wijchimoba ilígame.
26 'Lige alué we'ká ralámulika 'ma rekupámala majaga etega alarigá ikíichi
ye gawí napugiti a'wágame nokiméмpá rayénali, 'lige mechátiri, 'lige so'plítiri
alué 'pa rewagachi mochígame.
27 A'lígeko etémala 'emi ne'chí aleka enágichi ne re'kínasia bilena nolichi
wa'lú a'walí niga 'lige ra'ósali ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá
rió neraga.
28 Napu'lige ya 'ma alakichi, 'we a'lá iwériga mochiwa 'lige buigá mochiwa
napugiti pe a'kinana 'ma tabilé resí ikiá mochímempá 'emi.
29 Abiena regá anele:
—'Emi 'la machí napu'lige rojá
30 yáachi, a'kinana sebamio bamunúsili.
31 A'chigóriga napu'lige 'emi etea i'kirú ikichi alé 'pa rewagachi, 'we a'lá
machiboa 'emi pe a'kinana uché ku nawamio ne.
32 › Neka 'la bijchiá ruwí, suwábaga alarigá ikimeo bajchabé ta'chó suwichi
ralámuli jipe ejperégame.
33 Rewagá 'lige gawítiri siné rawé 'ma tabilé ne ikimela, nobi ne nila
ra'íchalika tabiléchigo siné we'kámalagó.
34 › 'We 'la 'nátaga e'yénawa 'emi, tase 'nátaga e'yénawa bajílime 'lige
e'karúgame tábiri mélime napu nerú jena wijchimoba, a'lige rawé tase
sanátiga sebámala ne napu 'emi mochí napu'lige 'emi tabilé 'nátaga mochígichi
35 napugiti yati neraga nawámili kame ne 'lige suwábaga ralámulite etéwili
kame ne.
36 'We 'la 'nátaga mochiwa Onorúgame 'yuga ra'icha, a'walí tania napurigá
'emi tabilé che ikimela napu'lige e'karúgame tábiri cha ikichi jena wijchi-
moba, napurigá 'la simámala 'emi tabilé chijúniga alé napu asimela ne, ne
napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga —alanele Esusi alué
ralámuli.
37 Esúsika rawé 'we benírame nile alé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi,
'lige rukoka simime nile alé na'lébori nasípari Olibo rewégame rabó.

38 We'ká ralámuli simíbame nile senibí be'á alé wa'lú re'obachi gepumia
Esusi ra'ichálila.

22

Jena ruwimela Jurásichi bajkíligo alué Remónisi alawala

1 'Ma a'mulipi enale raweli sebamia Páskua anilime omali napu baní
go'ame nile tase lebarura ajchigá newárigime,*
2 'lige alué e'wélala balé 'lige alué we'ká rió ra'íchali rejcholi benírame
ralámuli napu Moisesi a'rele 'we 'ya, 'nátale churigá 'la níliga Esusi me'liá 'we
nasoka napugiti 'we majáligime alué we'ká ralámuli.
3 'Liko alué Remónisi alawala chátiri bajkile alé Jurasi Iskariote sa'pálachi,
alué Jurasi napu nile bilé alué makué oká rió nulame Esusi nochálalachi.
4 'Lige alué rioka simile e'nemia alué balé e'wélala, abiena alué e'wélala
sontalo wa'lú re'obachi tebume Onorúgame galila, 'lige alé sebasa anele:
—Ne 'la nejkúrimala cha'piá alué Esusi.
5 'Lige alué ralámulika 'we ra'sálále, 'lige enomite najtétimoríle alué Jurasi.
6 Alésíko Jurasi chojkile 'nata: «¿Churigá chiéniko 'la nímalawé cha'piá Esusi
tase etériga ralámuli?» regá 'nátale.

Jena ruwimela Esusi go'áligo go'ame Páskua omégachi ta'chó me'liachi

7 Sébale raweli Páskua† omégachi baní go'yachi tase kawali ro'igá
newárigime. A'lige rawé napu ekiná rióachi galírale me'liame nile bilé
bo'á Onorúgame kógimia.
8 'Lige Esusi júlale alué Pegro 'lige Juani, regá anegá:
—Simíbaga, newawa alué go'ame ramué go'yame o'rako alí chónachi.
9 'Lige alué oká rioka rukele:
—¿Koche 'la nítéko alué go'ame newalía?
10 'Lige alué Esúsika regá anele:
—Napu'lige 'emi sebasa alé we'ká rióachi, alé najtepámala 'emi bilé rió
sikolí majtochi iligá enágame ba'wí ro'ágame, 'lige 'emi alué rió najátawa
napusí seba bilena galichi, 'lige sebámala bilena galírale osámana ilígame,
11 'lige anewa 'emi alué rió galí nígame ne napu ju benírame najkió bilé galí
napurigá go'mé ne 'emi makué oká rió 'yuga o'rako alí chónachi.
12 'Lige 'emi alué galí amoba ilígime 'nalina 'yáwili ju abiena 'ma 'we a'lá
pechítigame, 'lige alé newawa 'emi alué go'ame.
13 'Lige alué rioka simíbale 'lige rewale alué rió sikolí majtochi iligá
enágame napurigá anílige alué Esusi 'lige najátale. 'Lige jímole bilena galichi
osámana ilígamechi, 'lige newale alé alué go'ame a'lige rawé Páskua omégachi
go'yáame.
14 Napu'lige 'ma wajsigá ilígichi go'ame 'lige 'ma ro'áriga ilígichi, sébale Esusi
go'mea, alé re'lé ilígame mésachi kilí bo'íbale gayena sekate machoka wijchí,
alué makué oká rió nulame 'yuga.
15 'Lige anile Esusi:
—Neka 'we najkié napurigá napuíka go'poa ramué ye go'ame jipe alí
chónachi Páskua omégachi bajchabé ta'chó mukiá ne.
16 Pe jipe go'sá go'ame 'emi 'yuga, we'lisi tabilé uché ku napuíka go'poa
napusí 'ma 'la sébali ikisá napu najkí Onorúgame.

* **22:1** E'nesi glosario «levadura». † **22:7** E'nesi glosario «Páscua».

17 'Lige cha'pile alué baso i'wilí ba'wila rekútame ro'ágame, 'lige 'ma cheliera
'yasa Onorúgame, regá anele bo'né benírame:
—Nachútaga bajisi 'emi ye i'wilí ba'wila rekútame.
18 Neka 'la ruwí, tabilé uché bajimia ne napusí 'ma 'la sébali ikisá napu najkí
Onorúgame.
19 Pe nujubapi 'wile alué baní tabilé kawali ro'igá newárigime 'lige wa'lú
cheliera 'yasa Onorúgame, chi'wánale alué baní 'lige 'yale alué makué oká rió,
'lige anele:
—Go'sí 'emi. Ye baní ne sa'pala ju. Yeka ruwime ju 'ma me'liboli ko ne,
'lige mukimeli ko ne 'emi neraga.‡ 'Lige 'emi 'la senibí a'chigóriga nokoboa
a'kinana ne mukusá ne'chí nélegá.
20 'Lige abiena 'wile alué baso i'wilí ba'wila ro'ágame napu rekútame ju, 'lige
anile:
—Ye pachágana manígime i'wilí ba'wila ne elalá ju, alué elá napu
ma'chínamili ju ne me'liá, 'lige ne mukugá wa'lú gu'írimili ju 'emi ralámuli.
Regá gatele Onorúgame ralámuli jipe ejperégame gu'írimia napurigá 'la
bi'wígame alawégame nímala. 'Lige a'lá sébali alarigá ikimeli júkuru ne na-
purigá aní Onorúgame nila ra'íchali.
21 'Lige alué rió napu gu'írimili ju ne saíla ne'chí cha'piá jena ajtíkuru jipe
ramué 'yuga jena mésachi.
22 Ne Esusi napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga
mukumeli júkuru ne napurigá najkí bo'né Onorúgame, 'lige resía alué rió
napu gu'írimili ju ne saíla ne'chí cha'piá.
23 Alésíko chojkile rukea a'bopi alué makué oká rió chieri níliga gu'írimili
Esusi saíla Esusi cha'piá.
24 Alésíko chojkile alué makué oká rió ra'icha 'we bochí anigá a'pílipi
e'wélala neraga mochíniliga.
25 'Lige Esúsika anele:
—Alué e'wélala selígame alé bilena wa'lú gawichí nulame, alueka 'we
nocháriime ju alué ralámuli napurigá ajágame, 'lige alué ralámuli e'wélalaka 'la
semáriga gu'írame mayeme ju alué ralámuli.
26 'Lige 'emi ralámulika tase alarigá niwa. Alué bilé rió abé najtékame ka,
alueka nímili júkuru napurigá alué bilé rió re'malí nóchame tabilé gunarume.
Alué nulame ka nejkúrime nímili júkuru napurigá pe bilé nóchame.
27 ¿Chieri júkó abé najtékame, alué mésachi asíbame go'ame go'mea, alué
chalá go'ame ro'ame? ¿Tacha alué mésachi ajtígame abé najtékame ju? Neka
pe napurigá bilé rió ju go'ame ro'ame. 'Émichigó a'chigóriga niwa napurigá
ne.
28 'Émika senibí ne'chí 'yuga e'yénale ne'chí resí olánilichi ne saíla.
29 Neka alekeri 'yámala 'emi a'walí napurigá ne O'nola 'yale ne'chí
30 napurigá go'mela 'emi 'lige bajímala alé ne nila mésachi mochiga
napu'lige ne uché ku sebasa, 'lige alé mochíbamala 'emi mutélachi napu
ju e'wélala mochime napurigá gatémala 'emi ra'íchali alué makué okaná
chojkégame ralámuli israelita 'yuga.
31 Alésíko alué Esusi Simoni 'yuga ra'íchale regá:
—Mué Simoni,§ alué Remónisika tala resí olániliga 'emi, wejpisóniliga na-

‡ **22:19** «Gu'íriga» aniáká Esusi pe anime ke anile suwábaga ralámuli alawala 'la bi'wimeo 'la oyérasaká Onorúgame alué ralámuli. § **22:31** Alué Simoni oká rewégame nile, Pegro anilime nílechigó. 'Lige i'sínimi Esusi Simoni Pegro anilime nile.

purigá ri'ligó wejpimókime napurigá a'rémala 'emi oyeria ne nila ra'íchali rejcholi.
32 Neka 'wéchigo tánigo Onorúgame napurigá tase siné a'rémala mué bijchigia 'la gu'írilime ko mué Onorúgamete napu'lige 'ma chajkena o'tosuga mué alué Remónisite. Napu'lige 'ma ku uchéchigo ku oyérasa mué ne'chí, 'lige gu'íriwa mué gompaniérola ruigá wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame.
33 'Lige Pégroka anele:
—Mué Wa'lula, neka aba'lá simé olá mué 'yuga rekó galírale bajchalíe, rekó me'liruge.
34 'Liko Esúsika nejele regá anegá:
—Pegro, be'lí be'á napu'lige ta'chó sinachi o'tolí, baisá 'yegámala mué ta machióriká ne'chí.
35 'Lige Esusi rukele aba alué makué oká rió:
—¿'We rokáré bilé tábiri napu'lige júlige ne 'emi tabilé o'ká sibula tabilé enomítiri, 'lige tabilé pabega aká nujubami akarálime?
'Lige alué ralámulika nejele:
—Tabilé tábiri rokáré.
36 A'lígeko Esusi regá anele:
—Jípeko 'la o'toboa chiwela, 'lige enomítiri. 'Lige bilé 'emi tabilé nílasaká siparina 'liko ralinewa bo'né o'páchala, siparina raliboa 'lige.
37 Neka 'la ruwí: Bijchiá me'liboli ju ne napurigá aní alué osilí Onorúgame nila 'we 'ya newárigime ta'chó ochérachi ne, regá anime: «'We resí oláwili ju alué rió, napurigá pe apiépiri rió cha 'sime alarigá etéwili ju.» Alarigá ruwí alué osilí, 'lige 'la bijchiá alarigá ikimeli ju napurigá ruwí alué osilí Onorúgame nila.
38 'Lige bilé alué makué oká rioka anele:
—Mué Onorúgame a'walila nígame, jena bi'tí oká siparina.
'Lige Esúsika regá anele:
—A'lá ju.

Jena ruwimela Esusi ra'íchaligo Onorúgame 'yuga alé Rusaleni na'lebo rabori Olibo anilichi

39 'Lige Esusi simile Rusaleni na'lebo rabori Olibo rewégachi napu simime nile bo'né Onorúgame 'yuga ra'ichamia, 'lige alué 'yuga benime najátale.
40 'Lige sebasa alé rabori anele:
—Tániwa iwérali Onorúgame napurigá ta neyúrimala Remónisi na'tálila.
41 'Lige Esusi alé a'mibemi waná simile, 'lige alé chojkóbisiga ilíbale Onorúgame 'yuga ra'ichamia, 'lige Onorúgame 'yuga ra'icha regá anele:
42 —Mué O'nó, neka tabilé najkí napurigá ralámuli resí olámala ne'chí. Mué abalarigá najkisáká, abirigá resí ikiméleké ne.
43 'Lige pe yati neraga ma'chínale bilé santo ánjeli alé 'paka rewagáchika simígame a'walí 'yamia Esusi.
44 'Lige Esusi we'ká 'nátaga resí níliga, 'we iwégame ra'íchaga Onorúgame 'yuga 'we chilénale napieri elá 'lige wijchí pachule.
45 'Lige ku o'weti ilísisa alé napu chojkóbaga ilile Onorúgame 'yuga ra'icha, 'lige ku simile napu mochile bo'né nochálalachi nulame, 'lige 'ma okókame rewale, 'ma okole resibaka chálagá we'ká 'nátaga.
46 'Lige anele:
—¿Chonigá okoka bi'tirúché 'émika? Mochísiga o'weti, ra'ichawa Onorúgame 'yuga, iwérili tániwa napurigá ta neyúrimala Remónisi nila 'nátili.

Jena ruwimela Esusi cha'pílirigo saílate

47 Esusi bijí ra'icha ilígichi, alué Jurásika napu nílige bilé alué makué oká rió
Esusi nila nóchali nulame we'ká ralámuli 'yuga sébale alemi. 'Lige a'bé nawile
Esusi, banachí chu'migá repórile napurigá nokame nile alué ralámuli,
48 'lige Esúsika anele:
—Mué Jurásika ne'chí chu'miá banachí pe ruigá 'smi mué ne ko Esusi napu
'yaga e'yena ne saíla, ne alué rió napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá
rió neraga.
49 Alué Esusi benírameka etesa alarigá oliachi Esusi, regá rukele:
—Mué Onorúgame a'walila nígame, ¿pala sásiwa ramué siparínate?
50 'Lige bilé alué Esusi nila nóchalichi nulame rejpúnale najkala wajtoná
ilígame alué rió wa'lula balé 'yuga nóchame.
51 'Lige Esúsika anele:
—¡Tase che olawa, a'rewa 'emi!
'Liko Esusi ku na'chúchale alué rió najkala.
52 'Lige Esusi anele alué e'wélala balé abiena alué e'wélala sontalo alué
wa'lú re'obá Onorúgame galila tebume abiena alué e'wélala rió ralámuli jurío
nuleme, napu sébale o'tomea alué Esusi:
—'Émika we'ká siparina, igútiri o'ká si. ¿Chigórigame ju ne?
53 Napu'lige ne nabí rawé ajtígachi alé wa'lú re'obachi, 'lige tase siné che olá
'emi ne'chí. 'Lige jípeko a'má seba raweli napu'lige 'emi resí olámala ne'chí.
'Ma umérilia 'emi resiti 'nátalite.

Jena ruwimela Pegro tabilé machióríligo alué Esusi

54 'Lige alésíko cha'píliru alué Esusi 'lige o'tóliru alé wa'lula balé bejtélachi.
'Lige alué Pégroka najátasia enale pe mejkabeka.
55 'Lige alé ra'pichí nasipa na'yasa mochíbale alué saíla, alemi mochíbale
sujkáliga, Pegro abiena alemi asíbalechigó.
56 'Lige bilé mukí go'ame newame etesa alemi ajtígachi Pegro sujkáliga, kilí
ilíbale e'negá, 'lige anile:
—Neka eteme ke ye rió Esusi 'yuga eyénachi.
57 'Lige alué Pégroka 'yégale regá anigá:
—Mué mukí, neka tase machí alué rió.
58 'Lige pe nujubapi bilé rió etele alué Pegro, 'lige anele:
—Ne abiena eté mué Esusi 'yuga eyénachi.
'Lige Pégroka nejele:
—¡Mué rió, neka tase 'yuga eyene alué rió!
59 Pe nujubapi uché bilé rió anile:
—'La bijchiá ye rioka Esusi 'yuga eyéname ju, napugiti napurigá Galilea
rewégachi ejperégame, alarigá ra'ícham kame.
60 'Lige alué Pégroka regá anele:
—¡Mué rió, neka tase machí tachiri olagá aniá mué!
Pe aba'lige yati bijí ra'icha ajtígachi alué Pegro, sinale bilé o'tolí.
61 'Lige alué Esúsika gu'lile 'lige e'nele alué Pegro. 'Lige alué Pégroka nélále
alarigá anésiga alué Esúsite rapakónala alí, 'yegamio baisá alué Pegro ta'chó
sinachi bilé o'tolí.
62 'Liko alué Pegro ma'chínale alé 'minami, 'we chálagá nalale.

Jena ruwimela gawélirigo Esusi

63 Alué ralámuli Esusi tebúkame 'we gawélale alué Esusi 'lige a'kuérami chibi
olale abichilubi 'we gawéliga.
64 Busila bulesa ba'nasólite abichilubi 'we chibi olale 'lige rukele:
—Machígobá ¿chieri 'siá nejchoa?
65 Aminami we'ká e'karúriga chíbiriga anele.

Jena ruwimela Esusi o'tólirigo e'wélalachi ra'íchali gatélichi

66 'Lige che'lachi napuíle e'wélala ralámuli jurío nuleme, abiena alué
e'wélala balé, 'lige alué Moisesi rejchólila benírame, 'lige o'tóliru alué Esusi alé
ra'íchali gatélichi.
67 'Lige alé iwégame rukéliru:
—Ruwí: ¿Pala mué ju nejkúrimili Onorúgamete julárigame?*
'Lige alué Esúsika nejele:
—Rekó anisá ne «ne ju», 'emi tase bijchígimala,
68 'lige ne rukisá 'emi chieri ka ne, 'lige tase ruwimela 'emi chieri ka ne.
69 Ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, jípesíko
asimela ne alé 'we najtechi napu ajtí alué Onorúgame wa'lú a'walí nígame.
70 'Lige suwábaga alué ralámuli regá rukele:
—¿'Liko mué Onorúgame Inolá korime ke aní mué?
'Liko Esúsika regá nejele:
—Ju, aka 'emi 'we a'lá ma'chígime aníché a'boi.
71 'Liko regá anile alué ralámuli:
—Ya 'ma 'la sébali machirúke'é, tase rokáré uché bilé rió machime napugiti
bo'né 'la sébali ruyame.

23

Jena ruwimela Esusi o'tólirigo alué selígame Pilato ajtígichi

1 Alésíko suwábaga alué e'wélala jásele 'lige o'tole Esusi alé napu asale alué
selígame Pilato anilime, napu nóchali 'yárigame nile alué romano e'wélalate
napurigá alé Jurea nulámala.
2 'Lige alé chojkile e'chewa regá anegá:
—Ramueka etelia ye rió ramué ejperélachi ramué nila gawí bo'ígichi se'nú
ra'íchali ruyachi, tase najtétiwará ramué alué wa'lula gobierno Roma nulame,
abiena ruwí alué Onorúgamete julárigame ka, 'lige aminami wa'lula gobierno
korí.
3 'Liko rukele alué selígame Pilato:
—¿Mué ju wa'lula rey ralámuli jurío nuleme?
Esúsika regá nejele:
—Ju, ne ju.
4 Alésíko alué Pilato ruyele alué wa'lula balé abiena alué uché jaré ralámuli
regá anegá:
—Ne níriká, tabilé cheri kanti káwé ye rió.
5 'Liko alué ralámulika aminabi anele 'we a'wágame ra'íchaga:
—Tabilé 'la ra'íchali beniri ralámuli jena Jurea rewégame gawí bo'ígichi
ejperégame. Alé Galilea anilime gawí bo'ígichi chojkile sineko, 'lige jípeko 'ma
jeka Jurea seba.

* **22:67** Napu'lige Esusi rukilía: «¿Pala mué napu nejkúrimili ju Onorúgamete julárigame?» Pe regá rukilime kéréle: «¿Pala mué ju Kristo?»

6 'Lige alué Pilato akisá alé Galilea anilichi chojkíligo, rukele pala Galilea
bejtégame ka alué rió Esusi.
7 'Lige ruyésiga Galilea bejtégame ko Esusi, 'liko nulale o'tóniliga alé napu
asale alué selígame Erore napu nile selígame alé Galilea anilime gawí bo'ígichi
nulame. A'lige rawé eyénale alué wa'lula selígame Erore alé Rusaleni
rewégachi.

Jena ruwimela Esusi 'ma o'tólirigo napu asale alué wa'lula selígame Erore

8 'Lige alué wa'lula selígame Erore Esusi etesa 'we ra'sálále. Abé 'yabesi
we'ká rawé 'we eténilia asálige alué Esusi, napugiti akéligime Onorúgame
a'walila nígame ko alué Esusi. 'Lige 'we eténile asálige pala 'la bijchiá ko a'walí
nígame ko.
9 'Lige we'ká ra'íchali rukele 'lige alué Esúsika tase nejele.
10 Abiena alé jale alué e'wélala balé abiena alué ralámuli ra'íchali rejcholi
benírame alué Moisesi a'rélala, 'lige 'we iwégame e'chewa jale.
11 'Liko alué selígame Erore 'lige abiena alué sontalo chojkile gawelia.
'Lige o'pachátarile alué o'pacha 'we semati napu alué bo'né selígame Erore
o'pachátame nile, 'lige pe gawéliga lolale. 'Lige alué selígame Erore nulale
napurigá ku alé Pilato ajtígachi o'toboa alué Esusi.
12 'Lige alésíko alué selígame Erore 'lige selígame Pilato 'we a'lá gompaniero
gayénale, 'yabé bajchabé raweka na'áuka járome nílige.

Jena ruwimela uchéchigo o'tólirigo Esusi alué Pilato ajtígichi

13 'Liko alué selígame Pilato bayele alué e'wélala balé, abiena uché jaré rió
e'wélala, abiena we'ká ralámuli,
14 'lige anele:
—'Émika akiná a'pá ye rió ra'íchali najsibuga eyéname kóriká. 'Lige neka
'ma 'la rukékuru 'emi akériga, 'lige ne níriká tabilé se'winá 'síkame ká'é ye rió
napurigá 'emi e'chewámala ye rió ra'íchali najsibuga eyéname ko.
15 Nibilé alué selígame Erore níriga tabilé chieri kame ká'é napurigá
me'liboa ye rió.
16 Pe nulámala ne napurigá wejpisópua ye rió, 'lige pe yati ku elímala ne
napurigá simela a'minami —anile Pilato.
17 Napu'lige Páskua oméchigo sebasa senibí bamí, alué Pilato ma'chí pame
nile bilé rió galírale bajchárigame, alekeri pe wejpisosa a'rémoríle alué Esusi.
18 Iligá alué we'ká ralámuli tase elale, 'lige chojkile ne'oa regá anegá:
—¡Tase pe wejpisosa a'rewa alué rió! ¡Barabasi 'nalina ma'chí pápua!
19 Alué rió Barabásika galírale bajchárigа asale napugiti nakó o'wínaligime
alé Rusaleni we'ká riógachi abiena me'álige bilé rió.
20 Pilato tabilé bajchánile galírale alué Esusi, alekeri uchéchigo siné ruwile
pe yati ku elimio napurigá 'minami simela,
21 'lige alué ralámulika abéchigo a'wágame ne'ole 'liko regá anigá:
—¡Gulusichi ujchawa! ¡Gulusichi ujchawa!
22 'Lige Pilato uchéchigo regá anile, alésíko 'ma baisá nile:
—¿Tachiri chátiri nasibule ko ye rió? Ne níriká tabilé se'winá 'síkame ju ye
rió napurigá me'liboa. 'Lige neka pe nulámala napurigá wejpisópua, 'lige pe
yati ku elímala ne napurigá simela 'minami.
23 'Lige alué ralámulika abichilubi 'we nulale e'wele ne'oka napurigá gulu-
sichi ujchawa alué Esusi. 'Lige 'we ne'ole alué ralámuli abiena alué e'wélala
balé, arigá 'ma umébale anigá napurigá najkile a'boi.

24 'Liko alué Pilato e'wale napurigá najkile alué ralámuli.
25 'Liko ma'chí pale alué uché bilé rió galírale bajchárigame napu alué ralámuli najkile ma'chí pasime napu nakó o'wínalige alé Rusaleni we'ká riógachi abiena napu me'álige bilé rió. 'Liko alué Pilato elile alué e'wélala balé napurigá alarigá oláмala napurigá najkile a'boi.

Jena ruwimela Esusi majtórilirigo alué wa'lú gulusí

26 Napu'lige sontalo 'ma 'yuga e'yéniga Esusi gulusí* majtóriga alé gulusichi ujchamia, 'lige bilé rió cha'pile alemi eyéname kóliga Siréneka nawágame Simoni rewégame napurigá gu'írimala gulusí majtórilichi. 'Lige majtóriliru napurigá guwana enámala majtoga napu Esusi enale.
27 'Lige we'ká ralámuli e'yénale najátasia, abiena we'ká umugí e'wele nalasia e'yénale chálagá na'temaka Esusi o'towachi.
28 'Lige alué Esúsika e'nele 'lige anele:
—'Emi umugí jena Rusaleni ejperégame, tase nalápua ne'chí na'temaka, pe iligá 'emi a'bopi na'temaka 'nalina nalápua abiena 'emi a'boi 'kúchila.
29 Sebámala raweli 'we resiti raweli tase anacháрume 'lige alué umugí chi'ime a'tanégame abiena ojtabégame alueka uchérajpé abé resí nílimala, 'lige ta'mé 'we rasigá resí nílimala alué umugí tabilé 'kúchigame ka.
30 Abiena anile: «Alué we'ká ralámuli najkimela napurigá amoba gajúmala re'pá jágame rabó nokogá.» «Abiena najkimela napurigá na'póliwa re'lé jágame rabote.»
31 'We cha nokame ju ye ralámuli, ne 'la Onorúgamete julárigame kachi chiena 'we resí oliá ne, 'lige a'kinana abéchigo resí oláwili júkuru 'emi.
32 Abiena 'yuga e'yénale oká rió gulusí majtórigachigó 'we i'nílime me'limea alué Esusi 'yúrigachigó.

Jena ruwimela Esusi gulusichi ujchálirigo

33 'Lige sebasa bilena rabó Anayáwali Mo'ola rewégachi,† gulusichi ujcháliru Esusi me'limea, nasipa ujcháliru.
34 'Lige alué Esusi alé re'pá gulusichi ujchásiga Onorúgame 'yuga ra'íchale regá:
—Mué O'nó, pe rekó e'káwagó ye ralámuli rekó lonokachi, tase machí resí nokao ye ralámulika.
Alésíko alué sontáloka chojkile re'ea‡ chieri meta alué Esusi o'páchala.
35 'Lige alué we'ká ralámuli alemi jale e'negá, abiena alué e'wélala ralámuli jurío nuleme, 'lige 'we gawélele alué Esusi, regá anegá a'bopi:
—Esusi we'ká ralámuli gu'írile, jípeko bo'nepi neyúsamale ke 'la bijchiá Onorúgamete julárigame nísaká.
36 Alué we'ká sontalo abiena gawélele alué Esusi a'bemi jaga i'wilí ba'wila pee a'wágame 'we cho'kógame owigá
37 regá anegá:
—Mué Wa'lula, rey níriká ralámuli jurío nuleme, bo'nepi neyúsiwagó.
38 'Lige alué sontáloka ujchale bilé rabileta osirúgime alé gulusichi alé mo'rákana napu Esusi chujkule regá anime: «Ye ju wa'lula rey, ralámuli jurío nuleme.»

---

* **23:26** Mayelia siné kachi Esusi majtórilirigo alué gulusí re'pá o'wepo nasipa bo'ígime rabileta ru'nágame alué gulusí newalime. Mayelia alué uché bilela rabilétaka o'weti ilígame 'ma alé rabó ilíligo.
† **23:33** Yolika «Calvario» aneme ju alué rabó, 'lige aminami «Gólgota». ‡ **23:34** Alué re'igí napu re'ele alué sontalo alé napurigá «dado» nile alué re'igí.

39 Abiena alué bilé rió cha 'sime alé chujkúgame 'we gawélele, regá anegá:
—¡Mué níriká Onorúgamete julárigame, bo'né neyúsiwa, abiena gu'íriwa ramué napurigá neyúsiwa!
40 'Lige alué uché bilé rioka ne'óchale alué uché bilé rió, regá anegá:
—Mueka ¿tacha majawáché alué Onorúgame? Ramueka a'chigóriga me'liboli júkuru napurigá ye rió.
41 Ramueka asíriga wa'lú gastigo narigíguru, najtétiga napu resí nokarúpá ramué. 'Lige ye rioka tabilé inílame rió júkuru.
42 'Lige alarigá anesa alué rió 'lige Esusi 'yuga ra'íchale. Anele:
—Mué Esusi, 'we a'lá sébali néléwa mué ne'chí napu'lige rewagachi moinasa 'ma 'la sébali olasa jena wijchimoba.
43 'Lige Esúsika regá nejele:
—Mué rió 'we a'lá nirá ne'chí, alekeri jípesíko 'we a'lá sebámala mué ne'chí 'yuga asimea alé 'pa rewagachi.

Jena ruwimela mukúligo Esusi

44 'Lige 'ma rawilichi 'ma chónale rayénali, 'lige chónaga ilíbale bochígimi gawichí. Nasípagana enagá ku rayénale alué rayénali.
45 Napu'lige chóniga ilibasa, alué chiní alé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi chujkúgame nasípagana chi'wale.
46 'Lige Esusi a'wágame ra'íchaga regá anele Onorúgame:
—Mué O'nó, 'ma ku o'tobógó ne alawala, 'lige 'we 'la repúpua.
Alarigá anisá, 'ma mukule.
47 Napu'lige alué sontalo wa'lula we'ká sontalo nuleme etesa alarigá ikisá, 'lige 'we a'lá niraga ra'íchale Onorúgame regá anigá:
—'La bijchiá ye rió 'we a'lá rió nile, tase se'winá 'síkame.
48 'Lige alué we'ká ralámuli napu jale etea mukuchi Esusi 'lige we'ká e'karúriga ikichi, 'minami simíbale sulachí o'chosia chálagá napurigá nokame nile a'boi bile ralámuli mukusá.
49 Alué we'ká ralámuli napu ekí nile alué Esusi machime, abiena alué we'ká umugí napu si e'yénale Galiléaka Esusi 'yuga, alueka a'nabeka mejkabé jale e'negá alarigá oliachi.

Jena ruwimela Esusi gatélirigo bilena ewachi napu ewarárigime nile napu rekáwili nile bilé mukúgame

50 Ajtile bilé rió jurío 'we a'lá rió José rewégame, Arimatea rewégachi ochérigame we'ká riógachi napu nile pachá Jurea rewégame gawí bo'ígichi, alueka bilé wa'lula nile ralámuli jurío nuleme.
51 Alué rió Joseka tase najkílige napurigá me'liboa Esusi. Uché jaré e'wélala juríoka 'we najkílige napurigá me'liboa Esusi. Alué Joseka 'we a'lá oyérame nile alué Onorúgame nila rejcholi, 'lige buigá asale bilé rawé napu sebámili nile napu'lige 'ma 'la sébali ikimeli nílige jena wijchimoba napurigá najkile Onorúgame.
52 'Lige alué rió simile e'nemia alué Pilato, 'lige lisensia tánale alé gulusichi chujkúgame mukúgame Esusi re'kibumia o'tomea a'minami gatemia.
53 'Lige re'kibusa alé gulusichi chujkúgame, 'lige kabile rojsákame chinichi, 'lige o'tole 'lige rekale bilena ewarárigichi wejtosá rejtechi pachami bajkigá napu ta'chó 'wesi mukúgame gatérigime nile alé.
54 A'lige rawé 'we jigale ta'chó rapagachi alaké yanchi rawé, napugiti rapagásaká 'ma resíbilichi níligame melénala rukuchégame abiena.

55 'Lige alué umugí napu si e'yénale alué Esusi 'yuga Galiléaka, alueka 'la etele alemi alarigáriga gatélichi alué Esusi.
56 'Lige ku sebasa alé galírale napu bejtébaga mochile, 'lige gajsalá basule 'we semá júkame alué mukúgame ro'emia alué gajsalá ba'wila, 'lige gajsalá yowí rusule alué Esusi mukúgame ujchemia. 'Lige resíbulichi, resíbale napurigá nulame nile Moisesi nila ra'íchali rejcholi.

24

Jena ruwimela Esusi ku ajániligo

1 Romíkichi 'we be'á simíbale alué umugí alé napu bo'ile alué Esusi pachá napu rekálirige gatériga. 'Lige o'ká simíbale alué ba'wí 'we semá júkame 'lige alué gajsalá yowí rusurúgame o'ká.
2 'Lige alé ewágachi sébaga, etele chajkena ajtigó rejté napu ajchárigame nile ma'chímanaka 'yériga alé napu rekáliru Esusi.
3 'Lige mo'ile, 'lige tase rewale Esusi mukúgame alé gatérigime.
4 Alésíko kilí jale 'nata: «¿Chukílechéé Esusi?» laa jale. 'Lige yati neraga etele oká santo ánjeli napu Onorúgamete julárigame nile, o'tosákame ra'ósame o'páchigime alé a'bemi jágame.
5 'Lige alué umugika majaga wijchí rojpóchaga uchúpale. 'Lige bilé alué santo ánjelika rukele:
—¿Chonigá 'yamíché 'émika Esusi jemi suwígame gatélachi?
6 ¡'Ma ku ajánaleché, tabilé néré jemi! Aka 'la na'tásibá alarigá ra'íchaligo alé Galilea asagá.
7 Ruwile alué napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, nejíwili níliga alé e'wélala ralámuli mochígichi napu 'we resí nokame ju, 'lige alué bo'né Esusi 'ma gulusichi ujchagá resí oláwili níliga, 'lige 'ma mukumeli níliga alé gulusichi chujkugá, 'lige pe bakiá rawé kachi ku ajánamio.
8 'Liko alué umugika nélále alarigá anélirigo alué Esúsite.
9 'Lige pe nujubapi yati kumi simíbale galírale, 'lige ruyele alué makué bilé rió Esusi nochálilachi nulame abiena suwábaga alué uché jaré ralámuli alé.
10 Alué umugí napu e'yénale alé napu Esusi gatélirige nile María Magalena rewégachi bejtégame, 'lige Juana, 'lige María alué Santiago eyela, 'lige uché jaré umugí. Alué umugí nokale ruyea alué makué bilé rió* Esusi nochálalachi nulame.
11 'Lige tabilé bijchígile alué makué bilé rioka alué umugí alarigá ruwichi, iligá regá 'nátale: «¿'Lacha bijchiá nímalawé napurigá aní ye umugí?»
12 'Lige alué Pégroka ma'chínale 'lige yati 'male e'nemia alé 'mi napu bo'ílige gatériga Esusi. 'Lige alé sebasa pe chinicho rewale, 'liko ku galírale simile, 'we na'tasia enale kumi ta rewisáká alué Esusi gatérigime alé ewarárigichi.

Jena ruwimela alemi Emausi simime bowé bo'ígichi ma'chínaligo Esusi

13 A'lige rawé napu alué Pegro ro'ínasa napu bo'ile alué Esusi gatériga, a'lige rawé simile alué rió Kleopasi rewégame 'lige uché bilé ralámuli 'yuga, simíbale alé pe'kabi riógachi Emausi rewégachi napu ejperégame nile alué ralámuli. Emaúsika pe a'mulipi nile alé Rusaleni. Alué oká ralámulika tabilé nulame nile Esusi nochálilachi, pe gompaniérola nile alué Esusi 'yuga nóchame makué bilé rió.

* **24:10** Napu'lige Esusi me'lisuga alésíko 'ma pe makué bilé ejtebile 'la Esusi oyérame napugiti Jurásika 'ma tabilé oyériligame Esusi.

14 'Lige alemi boichimi e'yénaga bijí ra'ichasia e'yénale 'we chálagá etesa
mukúligo alué Esusi alé gulusichi.
15 'Lige ra'ichasia e'yénigichi alué ralámuli, 'lige pe yati neraga ma'chínale
alemi Esusi, 'lige si simile.
16 Rekó 'la etee 'lige tase machile alué Esusi ko.
17 'Lige Esúsika rukele:
—¿'Émika tachiri ra'ichasia i'nárikó jemi bowesia?
18 'Liko alué rió Kleopasi regá nejele chálagá:
—Suwábaga ralámuli machíché alarigá ikíliga kulírikáchi alé Rusaleni. 'Lige
¿pe muecho tabilé machí alarigá ikíliga alé?
19 'Lige Esúsika rukele:
—¿Chukirú ko alé?
'Lige bilé alué ralámulika regá anile:
—'Ma me'líliru alué Esusi Nasareta bejtégame,† alué napu ruwime nile
napu anele Onorúgame. 'We 'la benégame nile we'ká e'karúgame nóchaga abi-
ena rejcholi ruigá napugiti Onorúgame a'walila nígame níligame. Onorúgame
'we a'lá nirale suwábaga napurigá 'sile alué Esusi abiena ralámulichigó.
20 'Lige alué e'wélala balé 'lige ramué nuleme e'wélala 'ma nejile napurigá
me'liboa gulusichi ujchagá alué Esusi.
21 Ramueka mayelie alué Esusi 'simio aminá jula alué ramué saíla na-
purigá taché olawa ramué jena Israeli ejperégame. Ya 'ma bakiá rawé ju
mukusá Esusi.
22 Aminami jaré umugí ramué 'yuga e'yéname simíbale che'lachi alé napu
bo'ile gatériga Esusi,
23 'lige tabilé rewale alué Esusi gatérigime. 'Lige ku jsíturu galírale ruwisia
jaré santo ánjeli Onorúgamete julárigame etéliga, 'lige alué santo ánjeli ruwíligo
ku ajániligo alué Esusi. Rekó 'la ma'chígime ruwichi ramueka ta'mé 'la
bijchíguru.
24 Jaré alué Esusi nochálilachi nulame simíbale alé ewarárigichi napu Esusi
gatériga bo'ile, 'lige alueka abiena etele napurigá anile alué umugí, etele
tabilé nérekó Esusi alé.
25 A'lígeko alué Esusi anele:
—¡'La tabilé 'nátanti ju 'emi, tabilé o'má bijchíginti napu anílige alué 'ya
mochígame napu ruwime nile napu anele Onorúgame!
26 ¿Tabilecha resí oláwili nílige alué rió Onorúgamete julárigame napu'lige
ta'chó moyena ku rewagachi Onorúgame 'yuga asimea?
27 'Lige chojkile ruyea suwábaga alué ra'íchali napu uchú alé apélichi Moi-
sesi osilila 'lige abiena suwábaga napu ruwile napu anele Onorúgame napu
ruwime júchigó churigá nochámili níliga alué Esusi.
28 Napu'lige sebasa pe u'kabi riógachi Emausi rewégichi napu simiba
e'yénale alué Kleopasi 'lige alué uché bilé ralámuli, 'lige Esúsika aminabi
abichilubi 'we siméliti ka 'siá 'sile.
29 'Lige alué ralámulika bayérole alemi galírale, regá anegá:
—Jena che'lebáwaguru ramué 'yuga ramué galílachi, 'ma 'we alí kame, 'ma
amulí chona.
'Liko Esúsika simile alemi galírale.

† **24:19** E'nesi glosario «nasareno».

30 'Lige alué oká ralámuli 'yuga asagá alé mésachi, 'wile alué baní napuyeri
remé, 'lige Onorúgame cheliera 'yasa, 'lige nasípasi 'yale a'pílipi alué oká
ralámuli.
31 A'lige alué ralámulika pe yati neraga machile pe Esusi ko alué rió. 'Lige
pe yati abajá tané ikiá kíbale.
32 'Lige regá anile a'bopi ra'íchaga:
—'La bijchiá alué Esusi nílige alué rió, gite 'we a'lá ga kanti ra'íchaniétigó
'naka boichika enegá ruyá alué Onorúgame nila ra'íchali rejcholi. Bochígimi
sulachí 'we a'lá ga kéturu akiá alué ra'íchali.
33 'Liko tase we'ká 'nátaga, ku yati simíbale alé Rusaleni. 'Lige rewale
napuíka mochígame alué makué bilé rió nulame Esusi nochálalachi, abiena
mochile uché jaré ralámuli Esusi oyérame.
34 'Lige alué we'ká ralámuli anele alué oká ralámuli:
—¡'La bijchiá ku ajánale alué Esusi! Aka alué Simoni (Pegro) 'la bijchiá
etégoríché.
35 'Liko alué oká ralámulika ruwile alé boichimi ma'chínaga ikíligo bilé rió.
'Lige napu'lige alué rió baní 'yasa alué oká ralámuli alé galírale a'lige kulí
machíligo Esusi níligo alué rió.

Jena ruwimela Esusi ma'chínaligo alemi alué we'ká ralámuli jágichi

36 Napu'lige bijí ra'icha jágichi alué ra'íchali, 'lige yati neraga ilíbale alé
nasipa alué Esusi, 'lige reporale regá anegá:
—Riosi kuira.
37 Alué ralámulika 'we majale, pe bilé alawá ko lale.
38 Nobi Esúsika anele ko:
—¿Chonigá majawíché 'emi? 'Émika tabilé 'cho bijchigi ne Esusi ku ajániligo.
39 Aka e'nésibá ne'chí sekala, 'lige ne'chí ronola. Chieti ka go. Ne'chí
nochásibá, bilé alawaka tabilé sa'pégame ju 'lige tabilé o'chégame napurigá
etiá 'emi ne'chí.
40 'Lige regá anesa, etérale bo'né sekala 'lige bo'né ronola.
41 'Lige alué ralámulika etea alué Esusi lale: «¿'Lacha Esusi júpué? Aka
Esúsika 'ma me'líliruché. ¿Ku ajánalegerémá?» A'kuérami 'la bijchígale.
'Lige Esúsika rukele:
—¿Ta nerú go'ame jena?
42 'Lige alué ralámulika 'yale pe'tá ro'chí awérigame,
43 'lige Esúsika yati nareka go'ale alué ralámuli etériga.
44 'Lige anele:
—'La sébali alarigá ikile napurigá ne ruiyé napu'lige ne bijí 'emi 'yuga
eyena, 'la alarigá ikimeli nílige ne napurigá aní alué Moisesi nila ra'íchali
rejcholi, abiena napurigá aní alué osilí 'we 'ya osirúgime napu osale alué
napu ruwime nile napu anélige Onorúgame, 'lige napurigá aní alué apeli
Onorúgame Wikárilime uchúkame.
45 'Liko Esusi 'ma 'la machírale alué osilí Onorúgame ra'ichálila chujkúgame,
46 regá anegá:
—Alué osilika ruwime ju mukumeli níliga ne Onorúgamete julárigame 'lige
pe bakiá rawé kachi ku ajánamili níliga ne me'lisuga.
47 'Lige alué ra'íchili 'we a'lá ra'lanárigame nímala napurigá suwábaga
ralámuli 'la machimela alarigá ikimeli níligo ne. Jena Rusaleni o'winámala
'emi, suwábaga ralámuli jena wijchimoba mochígame ruyea ye rejcholi na-
purigá ku guwana na'támala alué ralámuli chátiri resitiri nóchaga járome.

48 'Lige 'emi 'la machigá mochímili júkuru, 'lige 'la ma'chígime ruyémili ju
ralámuli ku ajániligo ne.
49 'Lige ne nejímala alué a'walí napu Onorúgame nejímoríle napu alé
'pa rewagachi asagá 'yámorílige, 'lige 'émika jena mochiwa we'ká riógachi
Rusaleni napusí 'ma naré 'emi alué a'walí Onorúgame nejílala —alarigá anile
Esusi.

Jena ruwimela Esusi rewagachi simíligo

50 Alué Esúsika 'yuga simile alué we'ká ralámuli alé na'pami rabó chebilena
riógachi Betania anilichi a'mulipi. 'Lige bo'né sekala o'wíniga, iwérali 'yale
suwábaga alué ralámuli.
51 'Lige 'ma iwérali 'yasa, 'ma simile rewagachi.
52 Alué ralámulika 'ma ku e'tegínele Rusaleni 'we ra'sálagá.
53 'Lige alé wa'lú re'obachi Onorúgame galílachi senibí mochime nile 'we
ra'sálagá semáriga ra'icha a'walí nígame ko Onorúgame.
Pe ikipi képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Regá Anime Osale Juani Ruigá Chu'síligo Esukristo Jena Wijchimoba

Jena ruwimela chu'síligo Esusi jena wijchimoba

1 Ta'chó nerúgichi gawí 'lige rewagá, alué Kristo* Onorúgame 'yuga bejtégame nile. Nabí asame nile, Onorúgame nile.
2 Alué Krístoka Onorúgame si asale 'ya bajchá rawé napu'lige Onorúgame ta'chó newachi ye gawí 'lige rewagátiri.
3 'Ya bajchá tabilé tábiri nerule, 'lige napu alué Kristo 'nátale, yati neraga nerule gawí 'lige rewagá. Suwábaga napu ekí nerú jena, alué 'sile newá pe bo'né 'nátaga.
4 Alué Krístoka bo'né alawala 'yale ralámuli jena wijchimoba mochígame napurigá 'la na'támala Onorúgame 'yuga 'lige napurigá tabilé e'yénamala chónagachi.
5 Alué Onorúgame na'tálilaká ju napurigá ra'ósali 'lige 'ma sébale alé napu mochí alué ralámuli chátiri 'nátili 'nátame, nobi alué chátiri 'nátaliká tabiléchigo neyúramalagó Onorúgame na'tálila 'yuga.
6 Jena asale bilé rió Juani anilime. Onorúgameka júlale napurigá benírimala ralámuli.
7 Alué Juani benírale ralámuli churigá ko alué napu rewigáchikana nawale. Alueka pe ruwime nile napurigá alué ralámuli 'la bijchígimala alué ra'íchali alué napu rewigáchika nawale.
8 Tabilé Juani nile napu rewigáchika nawálige. Alueka pe iligá benírale napurigá alué ralámuli 'la bijchígimala alué ra'ichálila alué napu rewigáchika nawale napu ju napurigá ra'ósali.
9 Alué napu rewigáchika nawale, alué rioka 'la bijchígili ra'íchame nile, 'lige alué rioka a'pílipi rió 'yame nile 'nátili napu ju napurigá ra'ósali napurigá a'pílipi rió 'la námamala churigá ko Onorúgame.
10 Alueka suwábaga tábiri newale napu ekí nerú jena wijchimoba nobi ralámulika tabiléchigo machigá etélekó alué rió.
11 Nawale jena wijchimoba napu mochile alué ralámuli Onorúgamete rojanárigame, nobi alué ralámulika tabilé galeme nile, 'lige tabilé nirame nile. Pe u'kábika 'la nirale,
12 'lige suwábaga napu ekí 'la nirale, alué napu 'la bijchígale napu Onorúgame anile, alueka 'la lisensia 'yáleru napurigá 'la Onorúgame 'kúchila nímala alué ralámuli.
13 'Liko alué ralámuli narele Onorúgame Alawala, alekeri Onorúgame 'kúchila ju. Tabilé alué alawá alawega o'chérame ju ralámuli napu'lige o'chérasa, se'nú alawá nareme ju alué ralámuli 'ma Onorúgame oyérasaká.
14 Ye rió napu rewagáchika nawale pe jena ochérale 'lige wa'lú rió ochérale napurigá ralámuli, 'lige aba jena ajtile bejtega ramué 'yuga, ramueka eteru wa'lú a'waliga ochérigo napurigá Onorúgame Inolá. Alueka tabilé tábiri resílále napu Onorúgame nejime ju, pe bi'lepi bo'né nila níligame, suwábaga napu ekí ra'íchale asíriga 'la suwábaga 'la bijchiá nile.

* **1:1** Yolí ra'íchaga «verbo» o «ra'íchali» anime chujkú Bíbliachi.

15 Juani 'we a'lá ruwile churigá nimio alué napu 'pákana rewagáchika
nawámili nílige, regá anile iwégame ra'íchiga:
—Neka 'ma ruyéturu 'emi churigá nimio ye rió. Regá aniéturu ne: «Alué rió
napu nawámili ju, alué rioka abéchigo najtékame ju me'tagá ne'chí. Alueka
asíriga 'yasi bejtégame nile, napu'lige ne tabilé 'cho ochérachi 'ma asale.»
16 Alué rioka asíriga 'la sébali 'nátame ju. Aminami 'we a'lá semátiri 'nátili
nejime ju. Ramueka asíriga o'maka naretu alué semátiri 'nátili napurigá
'nátame ju alué rió.
17 'Yako narétuturu nulalí Moisesi nejílala. Onorúgame 'yale alué nulalí
napurigá Moisésika ramué benírамala. Jípeko abéchigo 'la semátiri 'nátili nejí
Esukristo, peba alué bo'né 'smíguru nejkuria rekó se'nú 'nátili 'nátame nírige,
'lige aminami asíriga 'la bijchiá beniri ramué.
18 Ralámuli jemi mochígame ka pecha siné etégó alué Onorúgame, pe
iligá machiaa napu ruwile alué rió napu pe napuyépiri rió neraga nawale
rewagáchika napu ju Onorúgame Inolá. Jípeko Onorúgame si ajtí uchéchigo
siné.

Jena ruwimela Juani, napu ralámuli rewarame ba'wichí bokobuga, bilé ra'íchali ruwíligo

19 Alué e'wélala jurío Rusaleni anilichi mochígame napu'lige machisá
ralámuli rewará ajtigó Juani, a'lige juláliru jaré balé, 'lige jaré ralámuli napu
lebita anilime nile, napurigá regá rukémala alué Juani:
—¿Chieri ju mué?
20 'Lige Juánika 'we a'lá ma'chígime ruyele napurigá 'la sébali námamala.
Regá nejele:
—Tabilé ne ju alué napu rewigáchika juláwili nile ralámuli gu'írimia, alué
napu Kristo anilime ju, neka tabilé alué ju.
21 'Liko rukéleru Juani alué ralámulite:
—A'lígeko, ¿mué ju alué 'ya bejtégame napu Elíasi anilime nílige, alué napu
ruwime nile napu anele Onorúgame?
'Lige Juánika anele:
—Neka tabilé ju.
'Lige ralámuli uchéchigo siné rukele:
—¿Alué napu ruwime nile napu anele Onorúgame, alué napu nawámaráe,
alué júleke'é mué 'liko? —anile alué ralámuli.
'Lige Juánika anele:
—Tabilé.
22 'Lige alué ralámulika anele:
—¿Chieri ju mué 'liko? 'La rupóagurú napurigá ramué 'la ma'chígime
ruyéwampá alué e'wélala ku sebasa. ¿Chonígó mueka?
23 'Lige Juánika anele napu anile alué rió 'ya ajtígame Isaíasi anilime, alué
napu ruwime nile napu anele Onorúgame.† Anele Juani:
—Neka pe bilé rió e'wele ra'íchame ju, alué napu e'wele ra'íchame ju alé
napu pee u'kume ju‡ regá anigá: «'We a'lá o'wé gatesi alué bowé napu
simírimili ju Wa'lula Onorúgame.» (Yeka anime ju suwábaga ralámuli 'ma
tabilé chátiri 'nátili 'nátame nímili ko.)
24 Uché jaré napu julárigame nile alé Rusalénachika, alueka bariseo nile,

† **1:23** E'nesi Isaías 40:3. ‡ **1:23** 'We pee u'kume nile, abiena nerúgame nile bajisoli 'lige nerúgame nile gomichi napu ename nile ba'wí, alé rewarame nile Juani.

25 'lige alueka rukele:
—Mué tabilé alué rewagáchika nawágame nísaká, 'lige tabilé Elíasi nísaká mué, 'lige tabilé alué uché bilé rió nísaká mué napu ruwime nile napu anele Onorúgame, 'liko ¿chonigá rewará mué ralámuli?
26 'Lige Juánika nejele:
—Neka pe iligá ba'wite rewarame ju. Bilé rió ajtí jena a'bé napu mochí 'emi, napu 'emi tabilé machí chieri ko alué rió.
27 Alué napu pe'wé nawámili ju, abé wa'lula ju me'tigá ne'chí. Neka ju napurigá bilé pioni, pe abé u'tabela ju ne.§
28 Alakile alé Betania anilichi, alé bajoniga bakochi Jorani anilichi 'omi niraga napu rayénali ma'chíname ju, alé napu asale Juani ralámuli rewará.

Jena ruwimela Juani etéligo Onorúgame Inolá

29 'Lige melénala rawé be'á be'lí Juánika etele Esusi a'mibeka enágichi. 'Lige Juánika anele ralámuli:
—¡'We a'lá e'nesi, jeka enákuru bilé rió napu Onorúgame júlale pe napurigá bilé bo'á neraga napu me'liboli ju napu alué ralámuli buinámili ju chátiri bowechi!
30 ¿Tacha nélá 'emi napu ne ruyánié 'yabé? Regáriga aniéturu ne: «Pe 'we nawámala bilé rió abé rajpé najtékame me'tigá ne'chí. Alueka abéchigo 'yasi bejtégame nile ta'chó ochérichi ne. Alueka nabí bejtégame ju.»
31 Neka tabilé machiéke'é alué ko. Neka iligá pe rewaramia nawá ba'wite ralámuli israelita napurigá alué ralámuli israelita 'la machimela churigá ko alué napu nawámili ju rewagáchika.
32 'Lige siné rawé Juani anile:
—Neka 'la etéturu Onorúgame Alawala sébachi jena wijchimoba, napurigá bilé baloma neraga, alarigá nawáturu, 'lige alué baloma Esúsichi asíbaturu.
33 Neka pecha machié ko chieri rió nimio, napu'lige Onorúgame ne'chí nulé ralámuli rewarániliga ba'wite a'lige ruyé Onorúgame ne'chí regá: «Napu'lige mué etea Onorúgame Alawala 'pa rewigáchika re'kínichi alé alué riochi asibasa, alué rió nímala ralámuli rewarame bo'né Onorúgame Alawálate, ye Onorúgame Alawala 'yámala ralámuli.»
34 'Lige etéturu ne narechi Onorúgame Alawala, neka 'emi ruyéguru ye rioka Wa'lula Onorúgame Inolá ko.

Jena ruwimela pe kulí chojkíligo Esusi oyeria jaré ralámuli

35 Melénala rawé alué Juani ilile uché jaré oká rió 'yuga bo'né 'yuga járome.
36 'Lige Juánika uchéchigo siné etele Esusi alemi eyénachi 'lige anile alué Juani:
—¡'We a'lá e'nesi, alué ju Onorúgame julálila 'pa rewigáchika pe napurigá bilé bo'á neraga napu me'liboli ju napurigá alué ralámuli buinámala alé tabilé 'la bowechi e'yéname!
37 'Liko napu'lige alué oká rió akisá alanichi Juani, yati simíbale Esusi najátamia.
38 'Liko Esusi, napu'lige gu'lía etele alué oká rió guwánaka e'yénigo, 'lige rukele:
—¿Tachiri 'yaga e'yénili 'emi? —anele.
'Lige alué oká rioka nejele:

§ **1:27** Juánika anile: Neka tabilé ikiáré napurigá gu'írimala ne alué rió akalá koréala su'pana.

—Mué benírame, ¿koche che'lébame ju mué?
39 'Liko Esúsika anele:
—Ne'chí 'yuga simasi, a'lige 'la machimela 'emi.
Pe be'á be'lí nile pe'wera rainasa napu'lige nápale Esusi. 'Lige simíbale alué Esusi 'yuga, 'lige 'la machile alemi che'lébame níligo. 'Lige alé mochile alué 'yuga rukachégame rawé.*
40 Ye oká rió, Antresi anilime nile bilé, napu Simoni Pegro bonila nile.
41 'Lige alué Antresi yati simile bo'né ba'chila 'yamia Simoni (Pegro) anilime, 'lige rewisá anele:
—'Ma rewirú alué Mesíasi. (Mesíasi aniáká pe Kristo aniame ju.)†
42 'Lige 'mi o'turú Simoni bo'né bonílate Antresi anilime alé napu asale Esusi. 'Lige Esúsika Simoni etesa, regá anele:
—Mueka Simoni anilime ju Juani inolá. A'kinana rawé Sepasi anilime nímala mué. (Sepasi aniáká pe Pegro aniame ju. Alué okánika, Sepasi 'lige Pegro, pe rejté aniame ju.)

Jena ruwimela Esusi bayéligo alué Belipe 'lige Natanaeli

43 Melénala rawé Esusi simeli nílige Galilea anilichi ejiro, 'lige simile, 'lige alé Galilea anilichi najtépale Belipe anilime rió. 'Lige Esusi anele alué rió:
—Nabá. Ne'chí oyériwa.
44 Belípeka Betsáira anilichi riógichi bejtégame nile, 'lige alué Antresi 'lige alué Pegro abiena alé Betsaira ejperégame nílechigó.
45 'Lige alué Belípeka Natanaeli najtépale, 'lige anele:
—Moisesi osale 'we 'ya bilé rió nawamio, napu Onorúgame julámili nílige, 'lige abiénachigó alarigá osale alué ralámuli napu ruwime nílige napu anele Onorúgame, jipe 'ma eteru. Pe Esusi ju napu Nasareta anilichi riógichi bejtégame ju, napu José inolá nílige.
46 'Lige Natanaélika anele:
—Tabilé 'wesi i'té a'ká ralámuli alé Nasareta anilichi.‡
'Lige Belípeka anele:
—Jeka simigá e'newa, 'liko 'la machiboa.
47 Napu'lige Esusi etesa alué Natanaeli sébachi napu Esusi asale, Esúsika regá anele:
—E'né, aleka ená bilé israelita asíriga 'la, tasiné 'yégiga ra'íchame.
48 Natanaélika akele alanichi Esusi 'lige anile:
—¿Churigá machígó mué ne'chí?
'Lige Esúsika nejele:
—Neka alé 'mi chunachi pachárale ilígichi eté ne mué abé bajchabé ta'chó bailichi mué Belípete.§
49 'Lige Natanaélika anele:
—Mué benírame, mué ju Onorúgame Inolá. Mué ju Wa'lula ralámuli israelita nuleme.
50 'Lige Esúsika nejele:

---

* **1:39** Jaréchigo mayele alí níligo napu'lige simíbilige Esusi 'yuga. † **1:41** E'nesi glosario «Cristo». ‡ **1:46** Alué rió Natanaeli bejtégame nile alé Kaná anilichi we'ká riógichi. A'bé nile Nasareta anilichi, 'lige abé wa'lú nile Kaná. Siné kachi ta'mé ganíliga ejperégame nile alué oká pueblo, a'naguka nakoga ejperégame nile. § **1:48** Esúsika 'la nígame nile a'walí, rekó mejká ajtigé abirigá machime nile e'karúgame tábiri 'lige ralámulitiri.

—Neka 'la machigá ajtigéturu mué bilé chuná ilígichi pachárale ajtigó, alekeri 'la nirá mué ne'chí. Abé i'libeko rawé abéchigo 'la semátiri e'karúgame etémala mué.
51 'Lige regá anele uchérapé:
—Neka 'la bijchiá anígurú. Mueka etémili júkuru rewagá ra'pachi, 'lige abiena etémala mué alué santo ánjeli jímochi 'pari rewagachi, 'lige abiena etémala mué alué santo ánjeli e'tigichi napu ajtí ne. Neka bilé rió ju pe napurigá 'emi. Ne ju rewagáchika nawágame napurigá rió neraga.

2

Jena ruwimela newigime nerúligo alé Kaná anilichi

1 'Lige a'kinana bakiá rawé kachi bilé newigime nerule alé we'ká riógichi Kaná anilichi, napu alé wa'lú ejiro bo'ígichi Galilea anilime, 'lige alé asale Esusi eyela.
2 Esusi 'lige alué Esusi 'yuga járome abiena bayérigame nile alé newigime nerúgichi.
3 'Liko alé newigime nerúgichi i'wilí ba'wila rekútame 'ma suwile. 'Lige Esusi eyela anele alué Esusi:
—'Ma suwí i'wilí ba'wila.
4 'Lige Esusi nejele:
—¿Mueka, chonigá alaníché? Ta'chó sébago ne nila raweli.
5 'Liko, Esusi eyela anele alué we'ká ralámuli nóchame:
—'La e'wawa suwábaga napu nulá alué.
6 Usani sikolí jale alé, rejtete newárigime sikolí. A'pili sikolí osá naosa makué litro aminá pe u'tá bochime nile.*
7 'Lige Esúsika anele alué nóchame ralámuli:
—Bochiasi ba'wí alé sikolichi.
'Lige o'maka nóchame 'ma bochiasa a'rele,
8 'liko Esúsika anele:
—Jípeko bilé alabate 'tuka ma'chí pasi pe'tá ba'wí, 'lige o'towa napurigá bajímala ye jena newigime nulame.
'Lige alarigá nokale alué ralámuli nóchame.
9 'Lige alué newigime nulame bajile alué ba'wí. Napu'lige alué rió bajichi alué ba'wí 'ma i'wilí ba'wila gayénigime nile, 'lige tabilé machile koche yénika ma'chínigame níligo alué i'wilí ba'wila, alué we'ká nóchame ka 'la machile. 'Lige alué newigime repúmeka bayele alué rió napu newímili nílige,
10 'lige anele:
—Suwábaga ralámuli bajchá ma'chí pame ju i'wilí ba'wila 'we a'lá gayénigime bajchá bajimia. 'Lige napu'lige 'ma suwábaga suwasa a'lige kulí ma'chí pame ju alué abé ta'mé ená kame i'wilí ba'wila. Nobi mueka tabiléchigo alarigá 'smíkó. Mueka nujubá ma'chí pákuru 'we 'la gayénigame i'wilí ba'wila.
11 Ye nílekuru napu newálige alué Esusi 'we semátiri napu tabilé gayéname ju newá apiépiri rió tabilé gu'írasaká Onorúgame. Alé Kaná anilichi riógichi

* **2:6** Alué sikolichi manígime ba'wí uché bilena ro'ame nile napu wa'lú rejkolichi nile, 'lige alé bajkime nile bilé ralámuli, suwábaga bokuíme nile alé. 'Lige alarigá nokogá anime nile Onorúgame ku 'we a'lá narémala alué ralámuli. Alarigá nokame nile napu'lige sa'wisá bilé naulite nayupasa o bilé mukúgame nochasa, 'lige napu'lige chibi ikisá, 'lige aminami 'we a'lá na'tániliga Onorúgame 'yuga.

newale ba'wite alué i'wilí ba'wila rekútame pe bo'né 'nátaga. Alarigá 'la machile ralámuli alué Esusi 'la gayenio 'we semátiri newá. Alué Esusi 'yuga járome ka asíriga 'la bijchígale alué Esusi níligo napu Onorúgame julámioríle.

12 'Lige pe abé i'libeko simíbale alé wa'lú gomíchitu 'tumi neraga, Kapernaumi anilichi we'ká riógichi simíbale, alé suwékimi napu ilí alué wa'lú ba'wí Galilea anilime. 'Lige simile Esusi alué bo'né eyela 'yuga 'lige bo'né nasípasi bonila 'yuga, 'lige bo'né nasípasi waíla 'yuga, 'lige alué Esusi oyéramechigó, 'lige alé Kapernaumi anilichi mochile pe u'kabi rawé.

Jena ruwimela Esusi simíligo alé wa'lú re'obachi

13 Napu'lige 'ma amulí sébachi wa'lú piesta Páskua anilime napu ralámuli jurío newame ju nélegá napu'lige alué Onorúgame ánjelila tabilé me'áligo alué abé bajchá o'chérigame u'kuchítiri israelita alé Ejipto anilichi, 'lige Esusi moyénale Rusaleni anilichi.

14 'Lige alé wa'lú re'obá ra'pichílachi rewale jaré ralámuli o'toló ralinea mochígame, 'lige bo'átiri, 'lige baloma ralinea mochígame. Alué ajágame ralisá, Onorúgame kógilime nile. 'Lige abiena etele jaré ralámuli enomí nakulía mochígame, alué romano enomila 'lige jurío enomila.

15 'Liko Esusi 'ma mabule suwábaga ralámuli napu ekí alé mochílige alé re'obá ra'pichílachi, 'lige alué bo'átiri, 'lige alué o'tolótiri. Esusi jaré iwía napubusa 'lige mo'yesa, aluete wejpísiga 'mélele alué ajágame alé uchúkame. 'Lige alué we'ká mesa napu alé jale enomí mochígame 'ma na'mínale, 'lige alué enomika 'ma rujsule ra'laga alemi.

16 'Lige Esusi e'wele ra'íchaga anele alué baloma ralineme:

—'Ma buinasi ye baloma jena jágame. Ye galika ne o'nola galila júkuru. Ye galí pecha alekeri newárigime júkó napurigá ralinewa jena. ¡'Ma a'rélime júkuru yeti nocha!

17 A'lige alué Esusi 'yuga járomeka nélále a'kinana ku ajánasa Esusi alué ra'íchili napu uchule 'ya osirúgime Onorúgame ra'ichálila. Regá anime ra'íchili:

—Neka asíriga galé ye galí ne o'nola galila 'lige 'we a'lá repú ne, alekeri me'liboli júkuru ne.

18 'Liko napu'lige etea 'ma suwábaga ralámuli mabuchi, alué ralámuli juríoka anile:

—Mué a'lá nulérigime nísaká Onorúgamete napurigá ala'símala, newáwagó 'liko bo'né 'nátaga 'we semátiri tábiri napu tabilé gayéname ju ralámuli newá napurigá ramué machibómpá 'la Onorúgamete 'yárigame ko mué alieri a'walí.

19 'Lige Esúsika nejele:

—'Ma na'minasi ye re'obá ne ku newámampá, pe bakiá rawé kachi 'ma gainámala ne newá.

20 'Lige anile alué ralámuli jurío:

—Oká liá aminá usani bamí nocháriga ju ye re'obá newá, mueka pe bakiá rawé kachi 'ma gayénimorí. ¿Churigá 'la gayénimi oláché mué aliena yati pe bakiá rawé kachi?

21 Tabilé námale alué ralámuli jurío Esusi tabilé alué re'obá olagá aníligo napu napuíme nílige alué ralámuli jurío, pe bo'nepi olagá anile, napu'lige me'lisuga alué Esusi ku ajánamio pe bakiá rawé kachi.

22 'Liko a'kinana napu'lige me'lisuga 'lige uchéchigo siné ku ajánasa alué Esusi, alué Esusi 'yuga járome nélále napu anílige alué Esusi, a'liko abéchigo 'la

bijchígile napurigá anile Onorúgame nila osilí 'ya nerúgame,† 'lige alué Esusi ra'ichálilatiri.

Jena ruwimela Esusi 'la machime níligo chieti ko alué ralámuli

23 Napu'lige Rusaleni anilichi asagá piesta Páskua nerúgichi, asíriga we'ká ralámuli etele alué Esusi 'we semá 'sichi pe bo'né 'nátaga, 'lige asíriga 'la galegá etéleru Esusi alué ralámulite 'lige aminami asíriga 'la machile Onorúgamete julárigame ko.

24 Esúsika tabiléchigo 'me we'ká ra'íchale ko alué ralámuli 'yuga. Tabilé 'la ruwile chieri níligo alué bo'né. Bo'neka 'we a'lá machile churigá ko ralámuli, aliena tabilé 'la 'nátame ko.

25 Esúsika asíriga 'la machile alieri ko alué ralámuli na'tálila, tabilé ruilime najkile Esusi alué uché jaré ralámulite, pe bo'neka 'we a'lá machile.

3

Jena ruwimela Nikoremio Esusi 'yuga ra'íchaligo

1 Bilé rió bariseo asale Nikoremio anilime, alué rioka wa'lula nile ralámuli jurío nuleme.

2 Chíboka simile bilé rukó napu asale Esusi, 'lige anele:

—Mué benírame, 'we a'lá machiaa ramué Onorúgamete nulérigime ko mué napurigá benírama la. Pe Onorúgame A'walílate 'la gainawa alué semati e'karúgame napu newá mué pe bo'né 'nátaga.

3 'Liko Esusi anele:

—Neka 'la bijchiá ruwígurú, bilé rió tabilé osá neraga ochérasaká 'liko tabilé lisensia 'yámala alué rió napurigá Onorúgame nulémala. Onorúgame tabilé siné 'yámala a'walí.

4 'Lige Nikorémioka rukele:

—¿Churigá 'la uchéchigo siné ochérimalewé bilé rió 'ma we'ká bamígame nisa? ¿Ku eyela rojpálachi bajkimela napurigá uchéchigo siné ochéramala?

5 'Lige Esúsika nejele:

—Neka 'la bijchiá anígurú. Bilé rió napu'lige ochérasa, alawégame ju nobi rokáré ko alué uché bilé alawá 'la bi'wígame, alué Onorúgame Alawala. Ta naresi ka Onorúgame Alawala, tabilé lisensia 'yámala napurigá Onorúgamete nulewa.

6 Bilé rioka alawá nareme ju napu'lige ochérasa bo'né eyélachi, nobi a'kinana napu'lige 'la elisa Onorúgame napurigá nulewa Onorúgamete, 'liko Onorúgameka bo'né Alawala 'yámili júkuru. Yeka uchéchigo siné ochérilime niraga júkuru.

7 'Liko tase we'ká na'tawa regá anichi ne: «Osá niraga ochérimili júkuru suwábaga ralámuli tabilé injiérnochi siminálisaká.»

8 Ekaka panápuri oyame júkuru. I'sínimi akirume júkuru eká nobi tabiléchigo machirume júkó aleka enegó nibilé etérume júchigó alemi 'mao. Alueka tabilé etérume ju. Alarigá júkuru Onorúgame Alawálachigó, tabilé etérame ju, panápuri eyéname ju, 'lige tabilé machiaa chieri ralámulichi bajkimeli ko, nobi 'láchigo machirume júkó napu'lige bilé ralámuli 'la narélligo alué Onorúgame Alawala, 'ma ku a'kabámana 'nátame ju.

9 'Liko Nikorémioka uchéchigo rukele:

† **2:22** E'nesi Salmos 16:10.

—¿Churigá 'la alarigá nímalawé ye? ¿Churigá 'la gainámalawé bilé rió Onorúgame Alawala narea?
10 'Lige Esúsika nejele:
—Mué Nikoremio, mueka benírame júkuru alué ralámuli israelita 'lige tabilé námaguru mué ye. ¿Chonigá?
11 Neka 'la bijchiá aní: Ramué napu alawégame niru Onorúgame Alawala napu ekí ejebénigame niru 'lige napu ekí eteru pe lakí ruyáguru, nobi mueka tabiléchigo bijchígigo ye ramué ra'icháli la.
12 Mueka tabilé bijchigi ye ra'íchili napu ne ruwí, ye ra'íchilika ruyame júkuru alakió jena wijchimoba. 'Liko ne ruisáká alakió 'pa rewagachi, a'liko abéchigo pecha námamalagó mué.
13 › Tabilé 'wesi moyénale rewagachi, pe aluecho napu 'pa rewagáchika nawale napurigá rió neraga.
14 Alarigá napu 'sile Moisesi alé napu tabilé 'me u'kume nile, Moisesi ujchale bilé sinowí jiérote newárigime bilena iguchi 'lige o'weti elale napurigá tabilé suwimela ralámuli. Alarigá oláwili ju alué rió napu nawale 'pa rewagáchika, bilena gulusichi ujcháwili ju.*
15 A'liko suwábaga napu ekí nirame ju napurigá 'sime ju alué rió (napu ju ne Esusi) ralámuli gu'íriga, alué ralámulika 'la rewagachi mochímili júkuru napu'lige suwisá.
16 › Onorúgameka 'we galele ralámuli, alekeri bo'né bi'lepi Inolá júlale napurigá alué 'símala ralámuli gu'iria. Suwábaga ralámuli napu ekí 'la Onorúgame Inolá oyérame ju, alueka tabilé simámili júkuru injiérnochi. Alueka 'pa rewagachi simámili júkuru ejperélimia nabí.
17 Onorúgameka pecha júlalekó bo'né Inolá napurigá 'légana injiérnochi julámala ralámuli. Alueka júlale napurigá buinámala ralámuli chátiri bowechi.
18 › Bilé rió 'la narésaká alué Onorúgame Inolá na'tálila, 'liko Onorúgameka tabilé siné saíla neraga etémala alué rió. Bilé rió tabilé bijchígime ka napurigá 'sile alué Onorúgame Inolá, alueka asíriga wa'lú gastigo narémala napugiti pecha bijchígime kame churigá nile alué bi'lepi rió Onorúgame Inolá.
19 Alué Onorúgame Inolá nawale napurigá ra'ósili jena gawichí, nobi ralámulika abéchigo niráleko 'lina alué chónali napu ju alué 'nátili napu pe Remónisi nejí. Alué ralámulika gastigáriwili ju.
20 Suwábaga napu ekí tabilé 'la nirame ju, tabilé narénilime ju alué semátiri a'walí Onorúgame nila. Tabilé najkí napurigá Onorúgamete etewa 'we cha nokame ko a'boi, napugiti pecha najkiá napurigá Onorúgamete gastigáriwa.
21 Bilé rió 'la sébili olame napurigá Onorúgame najkí, alué rioka tabilé majame ju Onorúgamete etelia, alué rioka najkí napurigá ralámuli 'la machimela 'la Onorúgame na'tálila 'nátame ko. Alué rioka tabilé chónigichi eyéname ju. Alueka 'la ra'ósigichi eyéname ju, tabilé chonárale.

Jena ruwimela Juani ruwíligo pe nejkúrame ko

22 A'kinana Esusi simile bo'né 'yuga járome si alé Rusaleni mochiga 'lige 'letu gomichi simíbale. 'Lige alé gomichi mochiga rewarale ralámuli.
23-24 'Lige abiena eyénale alé a'bemi alué Juani, alué Juani ta'chó bajchalía galírale. Enoni anilichi ajtile, a'bé alé Salima anilichi. 'Lige wa'lú ba'wí ilígame nile alé. 'Lige ralámulika simíbale alé Juani ajtígichi, 'lige Juánika rewarale ba'ichí bokobuga suwábaga ralámuli alé jsime.

* **3:14** E'nesi Números 21:4-9.

25 'Lige boichí anile na'áwaka jaré alué Juani 'yuga járome bilé ralámuli jurío
'yuga machináliga tachiri ruwime ko napu'lige bilé rió ba'wichí bokobuga
rewaralia.
26 'Lige Juani 'yuga e'yénameka simíbale Juani ajtígichi, 'lige anele:
—Mué benírame, alué rió napu mué si ajtigáriké 'yabé Jorani anilichi
bakochi na'lebo 'nálige bajoniga, alué napu mué ra'ichia anié, ralámuli
rewará ajtí, 'lige suwábaga ralámuli simiba napu alué rió ajtí.
27 'Lige Juánika anele:
—Bilé rió pecha nígame júkó alué nóchali Onorúgame tabilé 'yásaká alué rió
napurigá alué rió ralámuli rewarámala.
28 'Emi a'boi 'la néláwa napu ne anié: «Neka tabilé Kristo ju napu nawá 'pa
rewagáchika, neka pe bajchabemi enágame júkuru gatesia ralámuli 'yuga.»
29 Ralámulika alué si simíbaguru napugiti alué kame wa'lula abé najtékame
me'tigá ne'chí. Neka pe nejkúrame júkuru. Neka pe napurigá bilé amígola ju
napu gu'írime ju napu'lige newichi bilé rió. 'Lige napu'lige aké ne alué rió
ra'íchachi 'we ra'sáláme ju ne, 'lige jípeko 'we ganíliga ajtí ne.
30 Alué rioka abé najtékame nímili júkuru, 'lige neka 'ma ta'mé najtékame
nímili júkuru.

Jena ruwimela Onorúgame 'síligo Esusi jula 'pa rewagáchika

31 Abiena anile Juani:
—Alué 'pa rewagáchika nawágame, alué ju suwábaga ralámuli nuleme. Neka
pe jena wijchimoba bejtégame ju, neka pe napu ekí bení jena wijchimoba
pe lakí ra'íchame ju ne. Alué napu rewagáchika nawágame ju, alué júkuru
suwábaga benégame 'lige suwábaga nulame.
32 Alueka ruwime júkuru napu etele bo'né 'lige napu akele alé 'pa rewa-
gachi, nobi we'ká ralámuli jena wijchimoba mochígame tabilé bijchígigó.
33 Ralámuli 'la bijchígime ka alué ra'íchali, 'we a'lá machimela 'la bijchígili
ra'íchame ko Onorúgame.
34 Alué napu Onorúgame júlale 'pa rewagáchika, alueka ra'íchame ju napu
anéliru Onorúgamete. Onorúgameka asíriga 'la ra'sáligá 'yale alawá bo'né
alawala, napurigá alué rió 'la gainámala Onorúgame ra'ichálila ra'icha. Alué
rioka tabilé resí lame ju napugiti Onorúgame 'yame kame suwábaga.
35 Alué O'nó Onorúgameka 'we galé bo'né Inolá, 'lige a'walí 'yale napurigá
suwábaga ralámuli nulémala.
36 Bilé rió 'la oyérasaká Onorúgame Inolá, alueka asíriga 'la semáriga
na'támala jena wijchimoba asagá, 'lige aminami nabí bejtega asimela
Onorúgame 'yuga 'pa rewagachi napu'lige mukusá. Bilé rió sairúgame
nísaká Onorúgame Inolá 'yuga, alueka tajsiné bejtélamala Onorúgame 'yuga,
Onorúgameka pe aminacho resítiri raweli 'ya asimela.

4

Jena ruwimela Esusi ra'íchaligo bilé mukí 'yuga Samaria bejtégame

1 Alué we'ká bariseo machile abéchigo we'ká ralámuli oyérame ko alué Esusi
me'tagá alué Juani, 'lige aminami abé we'ká rewarao ralámuli alué Esusi.
2 (Tabiléchigo Esusi nílikó napu rewarale, pe alué bo'né oyérame nokale
rewará.)
3 'Lige alué Esusi 'we a'lá machile alieti 'nata mochigo alué bariseo. Tabilé
najkile napurigá nakó nerúmala alué bariseo 'yuga alekeri simile alé Jurea

anilichi asagá. Simile uché bilena alé 'mimi niraga napu bo'í alué ejiro Galilea anilichi.
4-5 Simíroma olale napu bo'í Samaria rewégame ejiro, 'lige sébale alé napu nile ejiro Samaria Sikari anilichi we'ká riógachi. A'bé nile alé we'é bo'ígichi napu Akobo 'yálige alué bo'né inolá José anilime.*
6 'Lige alé ilile bilé poso 'we re'lé jótigime napu alué Akobo jólige 'we 'ya. 'Lige alué Esusi 'we risibaka sébale alé, 'lige alé a'bé asíbale alé jótigichi, rawilí nile.
7 'Lige alé sébale bilé mukí Samaria anilichi bejtégame, alué mukika sébale ba'wí 'tumia. 'Lige Esusi anele alué mukí:
—To pe'tá ba'wí, 'we balama ne.
8 Alué Esusi oyérameka alé we'ká riógachi simíbalige go'ame ralimea, 'lige ta'chó sébale kuka alué go'ame pabega.
9 'Lige alué mukí Samaria bejtégame ka anele:
—Mueka ralámuli jurío ju. Ralámuli Samaria ejperégame ka tabilé 'yuga ra'íchame ju alué ralámuli jurío 'yuga. ¿Mueka chonigá tánibaché ne'chí ba'wí bajimia? Neka Samaria bejtégame mukí júkuru.
10 'Liko nejele Esusi:
—Mué 'la machisáká alieti nejime ko Onorúgame, 'lige mué 'la machisáká chieri ko napu aní: «To pe'tá ba'wí», 'liko támili júkuru mué 'lige neka nejímili júkuru alué ba'wí bajichi ma'chíname napu ename ju. (Alueka ruwime kéré Onorúgame a'walila ko.)
11 'Lige alué mukika tabilé námale 'lige anile:
—Mué Wa'lula, mueka tabilé ni bilé sikolí, asíriga re'lé rojkógichi ilí ba'wí. 'Liko ¿koche ni mué alué ba'wí napu ená ilí?
12 ¿Mueka ju abé najtékame me'tagá alué Akobo napu ramué rijimala nílige, napu 'we 'ya bejtégame nílige? Alué 'sílekuru ye rekolí newá 'lige aminami jena bajílekuru ba'wí alué rió, 'lige aminami alué 'kúchilatiri abiena bajile, 'lige alué ajágame alué rió bujkula abiena jena bajile ba'wí.
13 'Lige Esusi nejele:
—Suwábaga napu ekí bajime ba'wí jena ilígame uchéchigo siné balámumala.
14 Alué ba'wí bajísaká napu ne nejímili ju tajsiné balámumala 'emi. Alué ba'wí napu ne nejímili ju, alué ba'wí tajsiné suwimeli ju, nabí ená ilimela. Alué ba'wí bajísaká 'la nabí ejperega mochiwa Onorúgame 'yuga.
15 'Liko anele alué mukí:
—Mué Wa'lula, ne'chí 'ya alué ba'wí napurigá ne tajsiné rawé balámaka einámala, 'lige aminami napurigá tajsiné 'túmimpá ne alué ba'wí jena ilígame.
16 'Lige Esusi anele alué mukí:
—Jeka bayéwagó alué rió mué gunala, 'lige muéchigó uchéchigo siné nawawa alué rió 'yuga.
17 'Lige anile alué mukí:
—Neka tabiléchigo 'yúgame jukó rió.
'Lige Esúsika anele:
—Mueka 'la bijchiá aní tabilé 'yúgame korí mué rió.
18 Mué mukika maligi rió 'yúgame nílekuru, 'lige alué napu mué 'yuga ajtí jipe, tabilé 'la mué 'yula ju.
19 'Lige anile alué mukí:

* **4:4-5** E'nesi Génesis 33:19 'lige Josué 24:32.

—Mué Wa'lula, mué ra'ícha*nti* ju napurigá bilé rió napu ruwime ju napu ané Onorú*game*.
20 Ramué samaritano nabí jena rabó newalime kéturu alué go'ame Onorú*game* kógimia, nobi 'emi juríoka anígó pe alé Rusalénicho nímili ko alué go'ame kógilime.
21 'Lige Esúsika anele:
—Mué mukí, 'la bijchígiwa ye: bilé rawé sebámala napu tabilé kógiwa go'ame O'nó Onorú*game* nibilé jena nibilé alé Rusaleni.
22 'Émika piesta newame júkuru nobi tabiléchigo machime júkó alué ko Onorú*game*. Ramué juríoka asíriga 'la machiaa chonigá newilime ka piesta. Alué rió napu ralámuli a'kabámana jawámili ju, alué rioka pe jurío rió nímili ju. Alekeri newalime júkuru piesta ramué jena wijchimoba.
23 Sébakuru raweli napurigá Onorú*game* Alawala ralámuli gu'írimala napurigá 'la Onorú*game* 'yuga 'nátaga mochímala nabí rawé panápuri mochiga. Alué wa'lú O'nó Onorú*gameka* 'yaga eyena chieri a'lá e'wame ko alué Onorú*game* ra'ichálila.
24 Onorú*game* pe alawá ju. Alué júkuru ralámuli alawá 'yame. Alekeri 'we a'lá bi'lepi 'nátaga mochílime júkuru Onorú*game* Alawala 'yuga, 'lige 'la e'wiwa Onorú*game* Alawala.
25 'Lige alué mukí anele:
—Neka 'la machí nawamio bilé rió napurigá ramué buinámala alé chátiri bowechi, alué napu Kristo (Mesíasi) anilime ju. Napu'lige alué sebasa, suwábaga tábiri benírамala ramué.
26 'Lige Esusi anele:
—Alué napu mué 'yuga ra'icha ilí jipe pe Kristo ju. Ne júkuru alué.
27 A'lige ra'icha jágichi, sébale alué ralámuli Esusi oyérame, 'lige alué oyérame pe i'kilí jale e'negá 'nata: «¿Chonigá 'yuga ra'icha ilípaché alué mukí Samaria bejtégame 'yuga?» Tabiléchigo che aníleko nibilé tábiri rukélechigó.[†]
28 'Lige alué mukí 'ma simile, abajá a'resa sikolí, 'lige simile alué mukí 'mi we'ká riógachi, 'lige anele ralámuli alé ejperégame:
29 —'Mi ajtíte'é bilé rió, neka tajsiné eteme kéte'é alué rió 'yako, 'lige suwábaga ruwíguru, 'lige aminami abiena machí alieri nóchaga oyame ko ne. Nabá e'newa alé 'mi. Kristo kérémá siné kachi alué.
30 'Lige simíbale alué ralámuli alué Esusi e'nemia.
31 'Lige ta'chó sébachi alué ralámuli we'ká riógichi mochígame, alué ralámuli Esusi oyérame ka 'we go'núlale Esusi alué go'ame napu ralálige, anele:
—Mué Benírame, yati go'á.
32 'Lige alueka anile:
—Neka nígame ju go'ame napurigá go'mela. 'Émika tabilé machí chieti ka alué go'ame.
33 'Lige alué oyérameka tabilé námale napu anile alué Esusi, 'lige anile alué oyérame a'bopi ra'íchaga:
—¿Siné kachi pe jaré ralámuli a'pílegeréko go'ame?
34 'Lige alué Esusi abé 'la ruyele alué oyérame, regá anele:
—Neka tabilé chélá ye go'ame. Neka 'we a'lá sébali olánili alué nóchali napu 'yálige Onorú*game* ne'chí.

[†] **4:27** Alué ralámuli jurío tabilé siné ra'íchame nile alué Samaria ejperégame 'yuga, alekeri 'nátale «¿Chonigá ra'icha ilíché alué Esusi alué mukí Samaria bejtégame 'yuga?»

'Lige aminami anele:
35 —Tabilé aniboa: «Naó mechá rokáré napurigá 'wiwa go'ame.» Neka aníguru: «'We 'la e'newa 'la 'nátaga alué echerúgime. 'Ma 'la níté 'wilia.» Ralámuli we'ká mochíkuru 'we resíláme, 'lige 'we a'lá listo mochiwa 'emi napurigá nejkúrimala alué ralámuli. Pecha builime júkó.
36 Nóchame ka yati najtétilime ju echerúgime 'wisa. (Echerúgime aniame kéré napurigá 'la benimela ralámuli Onorúgame ra'ichálila, alué ralámulika 'we a'lá ejperélamala nabí Onorúgame 'yuga 'pa rewagachi.) Alué echámeka asíriga ganíliga mochí napu'lige 'we we'lé nerúgichi echerúgime, 'lige abiénachigó alué 'wime abiena asíriga 'la ganíliga mochí.
37 Bilé ra'íchali nerú regá anime: «Bilé rió echame júkuru 'lige uché bilé napabume júkuru napu'lige 'ma rakesa alué echerúgime.» Ye ra'íchalika asíriga 'la bijchiá ju.
38 'Émika pecha bajchá benírele ko ye ra'íchali, uché jaré asíriga a'wágame nóchale ye ra'íchali benírigа. Alekeri napu'lige benírame ju 'emi, we'ká ralámuli 'we a'lá oyérame ju alué ra'íchali. 'Émika 'wime júkuru napu uché jaré echale.
39 Napu'lige alué ralámuli Samaria ejperégame ta'chó simíbachi alé we'ká riógichi mochiga, alué mukí anele alué ralámuli Esusi 'we a'lá ruwíligo alieri nóchaga oyame níligo alué mukí abé 'ya bajchabé rawé. Esúsika rekó tabilé etee abiena machióríle. 'Liko alué ralámuli yeti ra'íchale akisá, asíriga 'la bijchígale alué rioka Onorúgamete julárigame níligo 'pa rewigáchika.
40 'Liko alué Samaria ejperégame sebasa alé napu asale Esusi, 'lige 'we owile napurigá alé asimela Esusi alué ralámuli 'yuga. 'Liko Esusi oká rawé asale alé.
41 'Liko alué uché jaré ralámuli Samaria ejperégame napu'lige alué ra'íchili gepusa alué Esusi ra'ichálila, asíriga a'lá bijchígale alué we'ká ralámuli Esusi Onorúgamete julárigame níligo.
42 'Lige alué ralámuli anele alué mukí:
—Bajchá 'la bijchíguru napu mué ruyánié alanió ye rió. Jípeko ramué a'boi akiáguru alué ra'ichálila, alekeri 'la machiáguru ye rioka 'we a'lá bijchiá alué ko napu suwábaga ralámuli buyáname ju alé resítiri bowechi.

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé towí nayume

43 Anawínala Esusi simile alé asisá, 'mimi simile uché bilena ejiro Galilea anilichi.
44-45 Alé napu Galilea anilime ejiro bo'ígichika, alé wa'lú ochérale alué Esusi. (Esúsika anílige: «Ralámuli tabilé nirame ju bilé rió napu ruwime ju napu ané Onorúgame bo'né bejtélachi asagá.») Napu'lige Esusi sébachi alé Galilea, alué ralámuli alé mochígame 'we a'lá ganíliga repórale, a'boika 'la etéligame napu 'sile alé Rusaleni napu'lige nerule alué piesta Páskua anilime. Pe bo'né 'nátaga we'ká ralámuli sa'wale.
46 'Liko alué Esusi uchéchigo siné simile alé Kaná anilichi we'ká riógichi. Alé we'ká riógichi nile napu alué Esusi pe bo'né na'tálilate newale i'wilí ba'wila rekútame pe ba'wite. 'Lige alé sébale bilé wa'lula romano Esusi bayérimia alé Kapernaumi anilichi napurigá sa'wámala alué rió inolá, 'we nayume nile alué rió inolá.
47 Alé Kapernaumi asale alué wa'lula romano, 'lige napu'lige akisáká Kaná sébaligo Esusi, 'lige alué rioka simile alé Kaná anilichi we'ká riógachi owimia Esusi napurigá simela alué rió inolá 'yomia, 'ma amulí mukiá bo'ile alué rió inolá.

48 'Lige Esusi anele alué rió:
—'Émika ta etéaká ne sa'wá bilé ralámuli pe bo'né a'walílate, tabilé bijchigi ne ra'ichálila.
49 'Lige alué wa'lula románoka anele:
—Mué Wa'lula, nabá yati ta'chó mukuchi ne inolá.
50 'Lige Esusi anele:
—'Ma ku galírale simiboa. 'La ku sa'wimela mué inolá.
Alué rioka 'we a'lá bijchígile napu anile alué Esusi, 'lige yati simile.
51 Napu'lige ta'chó sébachi galírale, alué bo'né piónila najtépale 'lige ruwile 'ma a'lá sa'wigá ajtigó alué nayume.
52 Napu'lige rukechi chiéniko sa'wíligo, anéleru:
—Rapako rawilí ajchábaturu iná.
53 'Liko alué rió nayume o'nola 'we a'lá machile pe a'lige yati sa'wíligo napu'lige Esusi ruwílige sa'wiméráo alué nayume napu'lige regá anélige: «'La ku sa'wimela mué inolá.» 'Liko alué u'tátiri o'nola 'we a'lá bijchígile Esusi ra'ichálila. Suwábaga alué ralámuli napu ejperégame nile alé napu alué nayume ajtime nile, suwábaga oyérale alué Esusi.
54 Pe kulí nawá Esusi alé Kaná Juréaka simigá, i'wilí ba'wila rekútume newale ba'wite pe bo'né 'nátaga. Uché osá nawagá, sa'wale alué towí nayume pe bo'né a'walílate bo'né 'nátaga.

5

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé sujírigame a'bé napu wa'lú ba'wí maní

1 Abé a'kinana rawé, uchéchigo siné simile Esusi alé Rusaleni piesta nerúgichi napu newame nile ralámuli jurío.
2 Tegótigame nile 'we re'pá ilígame tegoli noligá alé we'ká riógichi Rusaleni anilichi. We'kaná yógame nile alué tegoli napurigá mo'imela ralámuli 'lige ajágamechigó. Bilena yochi Bo'á Simárome anilime nile, 'lige a'bé alé yochi wa'lú ba'wí manígime nile napu Betsata anilime nile. Betsátaka bilé ra'íchali ju ebreo ra'ichálila (o arameo ra'ichálila). Maligi ulumí rojsate netétigime jale a'bé alé ba'wí manígichi.
3 Alué ulumí jágichi we'ká nayume ralámuli bi'tile 'we resítiri. Jaré tabilé ma'chílime nile, jaré tabilé gayéname o'weti jasia, tabilé gayéname simiba, napurigá sujírigame, 'lige jaré ta'mé nokame bochígimi sa'pálachi.
4 Pe i'sínimi nokame nile alué ba'wí, pe napu'lige sebasa bilé ánjeli 'pa rewagáchika. 'Lige apiépiri ralámuli bajchá bajkisá alégana ba'wichíkana napu'lige noká ilígichi alué ba'wí, yati sa'wime nile alué ralámuli apiépiri nawilí.
5 Bo'ile alé bilé rió napu 'ma baisá makué na osá naó bamí nayume nile.
6 Esúsika etele i'kilí bo'ígichi alué nayume 'lige machile we'ká bamió alué nayua. A'lige Esusi rukele:
—¿Sa'winale mué?
7 'Lige alué nayúmeka nejele:
—Mué Wa'lula, alué ba'wí nokachi tabilé 'wesi i'té napurigá ne'chí o'tomela alé ba'ichí. Neka tabilé gayena simiá 'lige senibí neyuro uché jaré.
8 Esúsika anele:
—O'weti ilisi, ro'miná mué gemala, 'lige simigá.
9 Pe abiéniko 'ma sa'wile alué nayume. 'Lige 'ma ro'minasa bo'né gemala 'lige simile.

Alué rawé napu alué rió 'yóliru bilé rawé sawalachi nile napu alué ralámuli jurío resíbame nile.
10 'Liko alué e'wélala ralámuli jurío anele alué 'yórigame olagá:
11 —Jipe raweka wa'lú resíbulichi júkuru 'lige bo'né gemala o'tuáká wa'lú resíbulichi rawé tabilé nerálime niraga júkuru ramué nila nulalí.
'Lige alué rioka nejele:
—Alué rió napu ne'chí sa'wale ané ne'chí: «Ro'miná mué gemala 'lige simigá.»
12 A'lige rukéleru alué rió:
—¿Chieri júkó alué rió napu anile: «Ro'miná mué gemala 'lige simigá»?
13 Alué rió 'yórigame ka tabilé machile chieri níligo alué rió. Abiéniko tané ikíligame Esúsika, cha we'ká rióligame alé.
14 Abé a'kinana Esusi etele alué rió alé ra'pichí wa'lú re'obachi, 'lige anele:
—'La machíguru mué, 'ma 'la sa'wígame rió júkuru mué. Ya 'ma pe alé si a'rewa cha 'siá. Tabilé a'resa ka mué alué chátiri 'nátili, a'liko abéchigo cha ikimela mué.
15 'Liko simile alué rió 'lige ruyele alué ralámuli jurío e'wélala Esusi 'síligo alué rió 'yoa.
16 'Liko alué ralámuli jurío e'wélala Esusi najátale chibi olániliga, napugiti 'yóligame alué rawé resíbulichi.
17 'Liko Esusi anele alué e'wélala jurío:
—Ne O'nola Onorúgame senibí nocha ajtí rekó resíbilichi rawé kachi, néchigó abiena alarigá nocha.
18 'Liko alué e'wélala juríoka me'linálile Esusi. 'We ayole alué nayume sa'wárigoriká Esusi alué rawé resíbilichi. 'Lige 'we ayoa mochílechigó napugiti anéligame Onorúgame bo'né O'nola ko. Yeka anime nile a'chigóriga kóríle napurigá Onorúgame.
19 A'lige Esusi anele alué ralámuli jurío e'wélala:
—'La bijchiá ju napu ne ruwimela jena. Alué napu ju Onorúgame Inolá (napu ne ju) pecha bo'né benile ko 'yoga. Alué rioka pe a'chigóriga 'smíguru napurigá etele ala'sichi alué bo'né O'nola Onorúgame. Bilé towika a'chigóriga 'smíguru napurigá 'smi bo'né o'nola.
20 Bilé o'noka 'la 'we 'la niraga eteme ju bo'né inolá 'lige benírame ju suwábaga napu newá bo'né. Onorúgame ne o'nola benírimala ne'chí bilé 'nátili abé semátiri me'tigá napu'lige sa'wale ne alué rió. 'Lige 'emi e'negá jábamala.
21 Wa'lula O'nó Onorúgame alawá ku 'yame ju suwígame napurigá uchéchigo ajánamala. 'Lige Onorúgame Inolá abiena 'yame ju alawáchigó napu ekí alué bo'né najkí.
22 'Lige alué O'nó Onorúgame tabilé gustisia olame ju ralámuli. Alué Onorúgameka ye nóchali 'yale alué bo'né Inolá.
23 Onorúgame 'yale ye nóchali alué bo'né Inolá napurigá ralámuli animela alué Onorúgame Inolá wa'lula ko 'lige aminami napurigá 'we a'lá nirawa. Bilé rió tabilé niraga eteme Onorúgame Inolá tabilé niraga eteme júchigó O'nola napu ju Onorúgame, Onorúgame napu júlale bo'né Inolá.
24 › Abiena 'la bijchiá ju napu ne ruwimela jena. Alué rió napu 'la gepú ne ra'ichálila 'lige napu 'la nirá Onorúgame, alué rioka 'la senibí bejtélamala Onorúgame 'yuga. Onorúgameka tabilé siné gastigárimala alué rió napu 'la nirá Onorúgame, alué rioka 'máchigo narélígime Onorúgame Alawala. Tabilé siné waná bejtélamala napu Onorúgame bejté.

25 Neka 'la bijchiá aníguru. Jipe ya 'ma seba raweli napu'lige ralámuli
akémala alué Onorúgame Inolá ra'íchachi, alué ralámuli napu tabilé machime
ju Onorúgame ko Wa'lula, 'lige alué napu 'la gepume ju 'lige e'wame ju 'la
semáriga ejperélamala Onorúgame 'yuga 'nátiga.
26 Ne O'nola Onorúgame bo'né Alawala nígame ju napurigá uché jaré
'yámala. 'Lige Onorúgame bo'né Alawala 'yale alué rió bo'né Inolá napurigá
uché jaré 'yámala.
27 Onorúgameka ne'chí 'yákuru napurigá gustisia oláempá ne alué ralámuli
napugiti neka nawagame 'pa rewagáchika napurigá rió neraga.
28 Tase e'karúgame na'tawa 'emi napu ne alanichi. Bilé rawé sebámala napu
suwábaga suwígame akimela ne ra'íchachi alé gaposántochi.
29 'Lige alué ralámuli napu 'la semáriga nokale napu bijí ta'chó suwiyá, alué
ralámulika ku ajánamala napurigá 'la semáriga ejperélimala Onorúgame 'yuga,
'lige alué ralámuli napu 'we cha nokálige, alueka ku ajánamala wa'lú gastigo
naremia.
30 › Neka pecha bo'né 'nátiga gustisia olago ralámuli, neka napurigá
Onorúgame nulá alarigá e'wáguru. 'Lige napu ne aní 'la bijchiá ju. Neka pecha
napu ne bo'né 'nata, pecha alarigá ruwígó. Neka ruwíguru napurigá aní alué
napu ne'chí jula.
'Lige Esusi aminabi ra'íchale, regá anile:
31 —Ne bo'nepi ruisáká chu'sime ko ne, alué ra'íchali ka tabilé najtékame ju.
32 Neka aníguru uché bilé 'ma ruigó chieti ko ne, 'lige alué rioka Juani
anilime nílekuru. Neka 'la machí 'la bijchiá ko napu anile.
33 'Lige 'émika júlale jaré rió Juani rukéniliga chieti ko ne, 'lige Juánika tabilé
'yégiga ruwile.
34 Neka tabiléchigo resí lágó napurigá bilé rió 'la semáriga ruwimela ne'chí
olagá churigá ko ne. Neka pe ruwíguru ye ra'íchali 'emi gu'íriga 'lige napurigá
'la buyásamala 'emi alé resítirichi.
35 Juánika napurigá bilé ra'ósali nile napurigá 'emi 'la etémala chónagachi.
Alueka tabilé 'yégali ruwílekuru 'lige 'la gu'írilikuru suwábaga ralámuli
Onorúgame 'yuga na'tálichi. Alueka ruwílekuru chieti ko ne, 'lige 'émika 'we
a'lá ra'sálagá mochile 'we ganíliga pe u'kabi rawé alué ra'íchali akisá.
36 'We najtékame ju napu Juani ruwile, napu ne ruwí abéchigo najtékame ju.
Etega alué nóchali napu ne newá, a'lige kulí 'la námamala 'emi Onorúgamete
julárigame ko ne.
37 O'nó Onorúgame napu ne'chí júlale jékana, alué bo'né ruwí chieri ko ne.
'Émika tabilé siné 'cho aké Onorúgame ra'íchachi, 'lige aminami 'émika tabilé
siné etéchigó Onorúgame.
38 Tabilé bijchigi 'emi napu aní alué napu Onorúgame júlale napugiti 'émika
tabilé oyera Onorúgame ra'ichálila.
39 'Émika 'we a'lá benime ju Onorúgame ra'ichálila aminabi beninálíga.
'Émika 'la benimeli mayé ye ra'íchali churigá ejperélatikó Onorúgame 'yuga
senibí niraga, nobi tabiléchigo námago 'emi ye ra'íchali. Ye ra'íchali Onorúgame
ra'ichálila ruwí chieti ko ne,
40 nobi 'émika tabiléchigo bijchíginiligó napu ne ruwí napurigá 'la ganíliga
ejperélamala 'emi Onorúgame 'yuga 'nata.
41 › Neka tabilé chélá rekó 'la nirachi ne'chí 'emi o rekó tabilé 'la nirachi
ne'chí.

42 Neka 'we a'lá sébali machí 'emi, 'lige 'la machí ne 'emi tabilé 'la ganíliga eteo Onorúgame.
43 Ne O'nola Onorúgame jula ne'chí 'pa rewagáchika, bi'lepi 'nátame niru ramueka, 'lige 'émika tabilé 'la oyeri ne'chí. Siné kachi bilé rió sebasa bilé nóchali o'ká napu pe bo'né 'nata, a'lígeko 'emi 'la semáriga oyéramala alué rió.
44 'Émika 'we ganílime ju tabiri nóchali newigá napurigá uché jaré 'la semáriga nirámala, napurigá 'we a'lá niraga ra'ichámala 'emi olagá. Nobi tabiléchigo 'la 'nátago 'la semá nokiame napurigá 'we a'lá niraga ra'ichámala Onorúgame 'emi olagá. Alekeri tabilé 'la bijchígamala napu ne ruwí.
45 'Emi tase mayewa ne 'emi saíla niraga ra'ichamio napu'lige Onorúgame 'yuga ra'íchachi ne. Uchéchigo bilé rió 'ma ra'íchale 'emi saíla niraga. Moisesi ju alué napu 'emi saíla niraga ra'íchale, alué napu 'emi 'we galele. 'Émika buwé mochí napurigá gu'írimala nobi alueka 'máchigo 'emi saíla niraga ra'íchale ko, 'lige osiruga chujkú apélichi napu ra'íchale Moisesi.
46 'La bijchiá ju 'emi tabilé bijchígiligo Moisesi ra'ichálila, alueka ne'chí gu'íriga osale 'lige 'émika tabilé bijchíginiligó napu ne ruwí.
47 'Emi tabilé bijchígasaká napu Moisesi osale, 'liko tabilé bijchígimala napu ruwimela ne.

6

Jena ruwimela Esusi 'yáligo go'ame maligi mili rió tase tétiga umugí 'lige u'kuchítiri

1 'Lige nujubapi 'ma ra'ichasa Esusi ye ralámuli 'yuga alé Rusaleni, simile alé wa'lú ba'wí ilígichi napu Galilea anilime ju. 'Lige abiena Tibériasi anilime nílechigó alé napu alué ba'wí maní. 'Lige bajonile alé wa'lú ba'wí manígichi.*
2 We'ká ralámuli Esusi najátale, etéligame alué ralámuli 'we a'lá semáriga sa'wachi jaré ralámuli 'we nayume. Pe bo'né 'nátaga sa'wale Onorúgame a'walílate. Alué ralámuli etele Onorúgame gu'írio alué Esusi.
3 'Lige Esúsika bilena rabomi simile 'lige alemi asale alué makué oká rió Esusi oyérame 'yuga.
4 Pe u'kabi rawé rokáréle napurigá sebámili nílige raweli napu piesta newame nile alué ralámuli jurío napu Páskua aneme nile alué a'boi.
5 Esúsika etele we'ká ralámuli moyena e'yénigichi alérimi Esusi ajtígichi. A'lige Esusi anele Belipe:
—¿Koche raliboa baní napurigá go'mela alakí ralámuli?
6 Alarigá anele Esusi, pe machináliga pa'lá bijchigio wa'lú a'walí nígame ko Esusi. Esúsika 'ma 'la machile churigá 'yamio go'ame alakí ralámuli, Esúsika pe rukele.
7 Belípeka nejele:
—Ne, rekó enomígame nísaká osá naó mechá nocháriga me, pecha sebárimilikó ne baní ralá alakí ralámuli kógimia, pecha o'má nachuámiligó rekó nasípasi chi'wánaga 'yalía a'pílipi ralámuli.
8 'Lige Antresi, napu Simoni Pegro ba'chila nile, alué napu abiena Esusi oyérame nílechigó, 'lige alué rioka anele Esusi:
9 —Jena ajtí bilé re'malí maligi baní o'kame sebárate newárigime 'lige oká ro'chí, nobi asíriga u'tá go'ame júkó napurigá go'mela alakí ralámuli.

* **6:1** Alué wa'lú ba'wí bilena amulí makué bilé kilómetro niraga nile, 'lige bilena bilé liá aminá bilé kilómetro neraga nile, 'lige 'we rojkógame nile malígisa makué metro neraga.

10 'Lige Esusi anile:
—Jena rabó kilí mochíniliwa ralámuli.
'We gajsalégichi nile alé rabó. I'kilí mochíbale alué maligi mili pe riocho tétiga, tabilé tétiga umugí nibilé u'kuchítiri.
11 'Lige Esusi alué baní 'wile 'lige cheliera 'yale Onorúgame 'lige suwábaga ralámuli 'yale alé mochígichi. A'chigóriga olale alué ro'chí 'yuga. Ralámuli kógile napusí 'ma bosasa.
12 Napu'lige 'ma bosasa alué ralámuli, Esúsika alué bo'né gompaniérola nulele:
—'Ma napubuwa suwábaga napu rasírigame. Tabilé pe'tá pápua.
13 'Ma napubule suwábaga go'ame rasírigame 'lige bilé rosena a'tabé bochile.
14 'Lige etesa alué ralámuli ala'sichi Esusi, alué ralámulika anile:
—Bijchiá ye rió ruwime ju napu ané Onorúgame, alué napu nawámili nílige jena wijchimoba.
15 Esúsika machile umériga o'toboli ko alué ralámulite wa'lula rey nulame newániliga, alekeri chíbika simile bilena rabó bi'neli asináliga.

Jena ruwimela Esusi ba'wichí amoba enáligo

16 Pe a'lige rawé 'ma alí, alué makué oká ralámuli Esusi 'yuga járome ku wa'lú ba'wí manígichi simíbale, pe a'bé nile napu go'ame go'ale ralámuli.
17 'Lige bilé bárkochi jímole alué ralámuli 'lige simíbale alé we'ká riógichi niraga Kapernaumi anilichi, pe alé ba'ichí bajuniga ju alé we'ká riógichi Kapernaumi. 'Ma chónale bijí bárkochi mochiga e'yénigichi alué ralámuli. Tabilé enale Esusi alué ralámuli 'yuga.
18 Asíriga a'wágame eká ilile 'lige 'we o'pochía ilile ba'wí alé bárkochi.
19 Napu'lige 'ma we'límana e'yénaga alué barko asagá maligi o usani kilómetro we'límana alé ba'ichí amoba, 'lige alué makué oká Esusi 'yuga járome etele Esusi 'naka enágichi ba'ichí amóbaka, napurigá we'echi amoba neraga enale ba'ichí kachi, 'lige 'we majale suwábaga alué makué oká ralámuli.
20 'Lige Esúsika regá anele:
—Pe ne ju, tase majawa.
21 'Liko 'ma tabilé majale alué ralámuli, bayele napurigá mómala Esusi alé bárkochi alué ralámuli 'yuga. 'Lige pe yati neraga 'ma sébale alué barko alé we'ká riógichi.

Jena ruwimela ralámuli Esusi 'yaga e'yéniligo

22 'Lige melénala rawé ralámuli napu ta'chó bajuniga ejtebile alé ba'wí manígichi, alué ralámulika machile pe bi'lepi barko chujkúligo alé, 'lige Esusi oyérame alé bárkochi simíboligo, 'lige Esusi tabilé simíligo alé bárkochi alué ralámuli 'yuga. A'liko regá 'nátale: «¿Kochiena ajtí Esusi?»
23 'Lige jaré barko jsile alé we'ká riógichi Tibériasika simíbigame. Alé a'bé sébale re'lege napu alué we'ká ralámuli go'álige baní napu Esusi cheliera 'yálige Onorúgame.
24 'Lige machisáká tabilé ajtigó Esusi 'lige alué bo'né Esusi oyérame, suwábaga alué ralámuli jímole alé jaré bárkochi 'lige simíbale we'ká riógachi Kapernaumi anilichi Esusi 'yamia.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué nóchali napu Onorúgame 'yáligo

25 'Lige 'ma seba bajuniga, alé asale Esusi, 'lige alué ralámulika rukele:

—Mué benírame, ¿chiéniko seba mué jena?
26 Esúsika nejele:
—Neka 'la bijchiá aní, 'émika ne'chí 'yaga e'yena 'láchigo semáriga bosáligimempá 'emi alué banite napu ne 'ya.
27 Tabilé 'la ju pe go'ámecho meka go'náliga nochalia. Go'ámeka tabilé anáchame ju. Abé a'lá júkuru 'yamía alué abé a'lá 'nátili napu nejí alué rió napu nawá 'pa rewagáchika. Alué a'lala 'nátili cha'pisúká 'la nabí mochímala 'emi 'pa rewagachi. Alué 'nátili abé a'lá ju me'tigá go'ame. O'nó Onorúgameka 'we ra'sáligá ajtí alué rió 'yuga.
28 'Liko alué ralámulika regá anele:
—¿Chonikiboli ju ramué napurigá 'la cha'piboa alué 'nátili?
29 'Lige Esúsika regá anele:
—Onorúgameka pe najkíguru napurigá 'la bijchígiwa alué rió ra'ichálila napu Onorúgame júlale.
30 'Lige anile alué ralámuli:
—Newágó pe bo'né a'walílate 'nátaga alué nóchali 'we semátiri napurigá 'la etéwampá ramué. A'lígeko 'la oyériwa alué mué na'tálila. ¿Chu'simi olágó mué?
31 Moisésika newale bilé nóchali semátiri napurigá narémili nílige alué rijimala 'ya mochígame.† Alé 'we wakígichi, Moisesi 'yale go'ame rewagachi nerúgame napu maná anilime nile. Regá aní 'ya nerúgame ra'íchali. Mué Esúsika, ¿chu'simi olágó?
32 Esúsika anile:
—Neka 'la bijchiá aníguru. Oká baní nerúkuru rewigáchika sígame. Napu Moisesi 'yáleru alueka pe go'ame nile. Uché bilélaka abé najtékame ju. Ne O'nola Onorúgame 'sime ju nejía.
33 Onorúgame nila baní, alueka ju alué rió napu rewagáchika nawágame ju 'lige alawá 'yame ju ralámuli jena wijchimoba mochígame.
34 'Lige ralámulika anele:
—Mué Wa'lula, ramué 'yawa alué baní senibí rawé.
35 'Lige Esúsika nejele:
—Ne ju alué baní napu alawá nejime ju. Alué ralámuli napu 'la oyera napu aní ne senibí 'la iwériga bejtélamala, tabilé siné e'luímala 'lige tabilé siné balámumala.
36 Nobi 'émika 'láchigo etégó ne'chí napu newá ne, abirigáchigo tabilé oyéramala 'emi ne'chí.
37 Ne O'nola Onorúgame 'ya ne'chí nóchali 'lige we'ká ralámuli, 'lige ne 'yuga nokísamala alué ralámuli. Neka tabilé mabúmala alué ralámuli. Neka 'la gu'írimala alué ralámuli.
38 Ne rewigáchika nawákuru tase pe napu ne newánili newamia. Neka 'la newamia nawákuru napu najkí alué ne O'nola napu ne'chí júlale.
39 Alué ne O'nólaka najkí napurigá tabilé 'wesi we'kuámala ne alué ralámuli napu 'ya ne'chí. Onorúgameka najkí napurigá ku 'la ajánamala napu'lige Onorúgame gustisia olachi alué ralámuli.
40 Ne O'nola Onorúgameka najkí suwábaga alué ralámuli napu ekí oyérame ju ne'chí napu Onorúgame Inolá ju ne. Neka ku ajánirimala alué ralámuli napu'lige 'ma guwichí kachi ye gawí. Alué ralámulika ejperélamala Onorúgame 'yuga 'pa rewagachi senibí.

† **6:31** E'nesi glosario «ancestor».

41 'Liko ralámuli jurío Esusi saíla neraga ra'íchale napugiti bo'nepi regá aníligame Esusi: «Ne ju baní rewigáchika nawágame.»
42 'Lige rukigá járiga a'bopi anile:
—¿Tacha Esusi ju ye rió, alué José inolá? 'We a'lá machiame ke ye rió o'nola, 'lige 'we a'lá machiáa ye rió eyela. A'lígeko ¿chonigá rewigáchika nawágame koríbeché?
43 'Lige regá nejele Esusi:
—'Ma a'rewa alieti ra'icha.
44 Tabilé 'wesi oyéramala ne'chí tabilé bayésaká Onorúgame alué ralámuli, alué Onorúgame napu ne'chí jula 'pa rewagáchika, uchéchigo ku ajánirimala alué ralámuli napu'lige seba raweli Onorúgame nawámili gustisia olamia ralámuli.
45 Regá anime osale alué ralámuli 'we 'ya napu ruyame nile napu anele Onorúgame: «Onorúgame benírimili ju suwábaga alué ralámuli.» Alué napu 'la bení Onorúgame ra'ichálila 'lige napu 'la námaka benime ju, alué ralámuli júkuru napu ne'chí oyérame ju.
46 › Jena tabilé 'wesi etiáguru O'nó Onorúgame, pe necho, neka napu Onorúgame ajtí aleka nawagámpá. Pe necho júkuru Onorúgame etégame.
47 'La bijchígowa ne ra'ichálila. Alué ralámuli napu 'la oyera ne'chí ra'ichálila 'lige napu 'la e'wá napu ne nulá, alueka 'la Onorúgame 'yuga asimeli júkuru senibí.
48 Ne júkuru napurigá alué baní a'walí nejime napurigá 'la ejperélawa jena gawichí.
49 Alué baní napu go'ale alué 'emi rijimala 'ya mochígame, maná anilime, alué baní napu go'ale bilena wakígichi e'yéniga tabilé riógichi, alué banika tabilé 'yale iwérali alué ralámuli napurigá sebámala rewagachi.
50 Ne júkuru alué baní napu 'pa rewagáchika nawágame ju, 'lige alué ralámuli napu 'la bijchígime ju napu ne ruyé, alueka 'la senibí ejperélamala.
51 'Lige aminabi anele:
—Neka napurigá baní ju, alué napu rewigáchika nawale. Bilé rió ye baní go'sáká, senibí niraga bejtélimili júkuru. Ye banika ne sa'pala júkuru 'lige neka ne bo'né sa'pala nejíguru napurigá me'liboa ne napurigá ralámuli jena wijchimoba ejperégame buyásimala chátiri bowechi —alarigá anile Esusi.
52 'Lige ralámuli jurío 'we ayoga ra'íchale a'bópika. 'Lige anile:
—¿Churigá bo'né sa'pala nejímalabeché ye rió napurigá go'mela ralámuli?
Alarigá anile tabiléchigo námalakó napu anile Esusi.
53 'Lige Esúsika aminabi anile:
—Neka 'la bijchiá aníguru, 'emi tabilé go'sáká ne sa'pala, ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, 'lige tabilé bajísaká ne elalá, 'liko 'emi tabilé Onorúgame Alawala alawégame nímala. Tabilé 'la na'támala Onorúgame 'yuga.
54 Bilé rió napu ne sa'pala go'yame ju 'lige ne elalá bajime ju, alueka 'la Onorúgame Alawala nígame ju 'lige 'la senibí 'la Onorúgame 'yuga bejtélamala. (Esúsika pe anigá anile: «Alué rió napu 'la cha'pime ju ne ra'ichálila 'lige 'la e'wame ju, alueka 'la Onorúgame 'yuga asimela.»)
'Lige anile:
—Neka alawá 'yámala uchéchigo siné napu'lige 'emi suwisá. Regá 'símala ne napu'lige seba raweli napu'lige Onorúgame wanápachi alué ralámuli chátili 'nátame 'lige 'we a'lá 'nátame.

55 Ne sa'pala go'sáká abé a'lá ju me'tagá go'ame go'yáa. Alueka 'la bijchiá 'la
rewagachi sebárime kame. Abiénachigó abé a'lá ju ne elalá bajilia, alué kame
'la bijchiá sebárime ju 'pa rewagachi.
56 Alué napu go'á ne sa'pala 'lige napu bají ne elalá, alueka 'la ne'chí
sa'pálachi asimeli ju 'lige neka alué sa'pálachi asimeli júchigó. (Yeka regá
anime júkuru, 'emi 'la oyérasaká ne'chí, neka tabilé siné a'rémala 'emi. Ne
alawálaka 'la senibí 'la 'emi sa'pálachi asimela.)
57 O'nó Onorúgame júkuru alawá nejime, alué 'sílekuru ne'chí jula 'pa
rewagáchika. Neka alué alawálate bejtékuru napu 'ya ne'chí. Bilé rió 'la
oyérasaká ne'chí, a'lige neka bo'né alawala 'yámala alué rió.
58 Alarigá ju baní napu rewagáchika nawá. Tabilé napurigá baní ju
napu go'ale alué israelita 'ya mochígame, alué banika napu go'ale alué 'ya
mochígame tabilé gu'írale rewagachi moyena. Bilé rió 'la go'yame ka ne
nila baní, alueka 'la senibí bejtélamala. Rekó 'ma mukigé, uchéchigo siné
ku narémala alawá. (Ye ra'íchalika regá anime júkuru: Bilé rió 'la e'wame
Onorúgame ra'ichálila, alueka 'la tabilé injiérnochi simela.)
59 Alarigá ra'íchale Esusi napu'lige benírile jurío ralámuli alé u'tá re'obachi
«sinagoga» anilime, alé Kapernaumi anilichi we'ká riógichi.

Jena ruwimela jaré ralámuli tabilé bijchígiligo Esusi nila ra'íchali

60 Napu'lige akesa ye ra'íchali we'ká Esusi oyérame, anile a'bopi:
—Asíriga nóchali kame ju ye ra'íchali beniaa. Tabilé 'wesi námamala.
61 Esúsika tabilé akele regá ra'íchachi ye ralámuli, nobi 'láchigo machíleko
se'winárига ra'icha jago alué ralámuli, 'lige regá rukele:
—¿Ya 'ma guwana rujsúnale 'emi tabilé námame kóriká? ¿'Ma tabilé oyéranili
'emi ne'chí?
62 'We e'karúgame na'tálika ne 'la ruwichi ye ra'íchali, ¿chulámalaché 'emi
ne'chí etea napu'lige re'pá rewagachi simichi ne napu asale ne 'yabé bajch-
abé rawé?
63 Onorúgame Alawala júkuru iwérali nejime napurigá 'la semáriga
ejperélawa. Ralámulika tabilé 'la semáriga ejperélamala tabilé Onorúgame
Alawala 'yúgaká. 'La oyérasaká ra'íchali napu ne ra'icha, a'lige 'la nílamala
'emi alawá napu nejí ne.
64 Nobi jaré 'emi tabiléchigo bijchíginiligó ne ra'ichálila.
Esúsika 'la machile napusí o'wínale ye nóchali, chieri ralámuli tabilé bi-
jchígimili ye ra'íchali 'lige 'la machílechigó chieri 'símio nejía alué Esusi.
65 'Lige aminabi ra'íchale Esusi:
—Jaré 'emi tabilé bijchíginili ne ra'ichálila, alekeri anéturu ne 'emi 'yabé
bajchabé rawé tabilé 'wesi gainamio ne'chí oyeria tabilé narésaká O'nó
Onorúgame nila iwérali.
66 'Liko we'ká Esusi 'yuga e'yéname 'ma tabilé aminabi si simíbale Esusi
'yuga, 'máchigo guwana rujsúligame.
67 'Lige Esusi rukele alué makué oká rió Esusi oyérame napu abé gom-
paniérola nile Esusi 'yuga:
—¿'Émichigó simánili 'lige 'ma a'rénili 'emi ne'chí?
68 'Lige Simoni Pégroka regá anele:
—Mué Wa'lula, ¿chieri 'yuga simáwawé ramué? Mué júkuru napu ra'íchame
ju ra'íchali napu 'la nejkúrame ju napurigá rewagachi sebawa 'lige 'la
Onorúgame 'yuga ejperélewa senibí niraga.

69 'La bijchígiliguru ramué mué ra'ichálila 'lige 'la machiáachigó mué ko Onorúgamete wanápurigame napurigá gu'írimala ralámuli.
70 'Liko Esusi anele:
—Ne bo'né wanapa 'emi makué oká rió, 'lige 'emi bilé tabilé 'la 'nata, ¡'ma riablo na'tálila 'nátale!
71 Jurasi olagá anile, alué napu Simoni Iskariote inolá nile. Jurásika bilé nile alué makué oká rió Esusi oyérame, nobi abé i'libékomi 'ma nejíliru Esusi alué riote napurigá Esusi 'ma o'toboa alué Esusi saíla mochígichi.

7

Jena ruwimela alué Esusi nasípasi bonila 'lige nasípasi waíla ta'mé 'la niráligo Esusi

1 'Ma a'kinana Esúsika eyénale bochígimi ejiro Galilea anilichi. Tabilé eyénale alé Jurea anilichi napugiti alué e'wélala ralámuli jurío nuleme 'yaga e'yéniligime alué Esusi me'lináliga.
2 'Ma amulí sébachi nile alué piesta napu newame nile rojsate u'kuchí galí 'lige alé okome nile. (Alarigá nokame nile alué ralámuli jurío nélegá churigá nokame níligo 'we 'ya napu'lige e'yénilige alué ralámuli israelita Moisesi 'yuga 'we wakígachi tabilé rojégichi.)
3 A'lige alué Esusi nasípasi bonila 'lige nasípasi waíla regá anéleru Esusi:
—'Ma a'rewa ye ejiro Galilea, 'mi Jurea anilichi ejiro simiboa napurigá mué oyérame ralámuli 'la etémempá 'we semá 'sichi mué.
4 Najkiáká napurigá we'ká ralámulite najátawa mué, tabilé chíbaka rejpílime júkuru. 'La simiame júkuru napurigá ralámuli 'la etémala. Mueka we'ká e'karúgame semá 'smíguru pe bo'né 'nátaga. Alekeri simibóaguru napurigá ralámuli 'la etémala.
5 Regá aniá jale, tabilé bijchígiga Onorúgamete julárigame níligo Esusi.
6 'Lige Esusi regá anile:
—Tabilé 'cho seba raweli napu'lige Onorúgame jula ne'chí alé napu Jurea anilichi ejiro ju. Pe 'émika 'la simámala napuyéniko simánili. Tabilé chéré rekó pe napuyéniko simibie, 'émika pecha Onorúgamete nulérigime ka.
7 Cha nokame ralámuli jena mochígame ka tabilé ayoga etiá 'emi a'bopi. 'Lige 'émika tabilé ayoga etiáchigó alué ralámuli, pe a'bopi kame 'emi, nobi ne'chika tabiléchigo ganíliga etiágó alué ralámuli. Neka 'la ruyéguru ralámuli jena wijchimoba ejperégame tabilé 'la ko napurigá noká alué ralámuli.
8 Simasi 'emi alé piesta nerúgichi. Neka tabilé 'cho simela, tabilé 'cho sébampá raweli napurigá simeli ju ne.
9 Regá anigá, alé Galilea anilichi rejpile.

Jena ruwimela Esusi simíligo alé piéstachi

10 'Lige napu'lige 'ma simasa alué Esusi nasípasi bonila 'lige nasípasi waíla alué piesta kólimia, Esusi abiena simile abé nujubapi. Esúsika chíbika simile. Tabilé najkile napurigá alué we'ká ralámuli etémala.
11 Alué ralámuli jurío e'wélala 'we 'yaga e'yénale Esusi alé piéstachi, regá anigá a'bopi:
—¿Koche ajtípué alué rió?
12 'Lige alué ralámuli jurío tabilé e'wélala abiena ra'íchiga e'yénale alarigá ko Esusi, pe i'kilí ra'íchaga e'yénale alué ralámulika napurigá tabilé akimela alué uché jaré ralámuli alanigá e'yénachi alué ralámuli. Jaré ralámuli 'we a'lá rió kóríle Esusi. Jaréchigo tabilé 'la rió kóríle Esusi, 'lige pe 'yégiga ra'íchame kóríle.

13 Alué ralámuli juríoka napu ekí tabilé e'wélala 'we majaga e'yénale alué
jurío e'wélala, alekeri i'kilí ra'íchiga e'yénale.
14 Alué piesta 'ma osá no rawé kachi suwíbame nile, 'lige 'ma nasípasi rawé
enágichi alué piesta newásiga, 'lige Esúsika simile alé wa'lú re'obachi ra'pichí
'lige benírale.
15 'Lige jurío e'wélala pe e'negá ejtebile, 'lige regá anile alué ralámuli a'bopi:
—Ye rioka tabilé simígame ke eskuélachi. ¿Churigá 'la machíbeché suwábaga
alué ra'íchali?
16 Esúsika akele alanichi alué ralámuli, 'lige regá nejele:
—Ye ra'íchalika napu ne beniri tabilé ne nila ju. Ye ra'íchalika Onorúgame
nila ju, alué napu ne'chí júlale.
17 Bilé rió 'la sébali olánalisaká napu Onorúgame najkí, a'lígeko alué rió 'la
machimela 'la Onorúgame nila ko ne ra'ichálila o tabilé Onorúgame nila ko.
18 Bilé rió wa'lúlate julárigame napurigá rejcholi ruyémala uché jaré
ralámuli, 'lige alué rió rejcholi ruyésaká uché jaré ralámuli napurigá 'we a'lá
niraga etewa alué bo'né tase alué wa'lula, alarigá ka tabiléchigo 'la júkó. Nobi
bilé rió 'la najkime ka napurigá 'la nerawa alué wa'lula napu ajchame ju,
alueka 'we a'lá ra'íchame ju tabilé 'yégali. Alué rioka 'la semáriga 'nátame ju.
Esúsika aminabi ra'íchiga rukele:
19 —¿'La bijchiá ju Moisesi 'síligo beniria alué nulalí 'emi? 'Lige 'emi tabilé
'wesi 'la sébali olá alué nulalí. 'Liko ¿chonigá ne'chí 'yaga e'yénaché 'emi ne'chí
me'lináliga?
20 'Lige ralámulika anile:
—Mueka Remónisi alawala ajchágame ju. ¿Chieri rió me'linali mué?
21 'Lige Esúsika anile:
—Ne bilé rió 'yóturu sawalachi rawé, napu ju resíbalichi rawé, 'lige 'émika
'we e'karúgame 'nata mochíkuru.
22 Moisésika 'emi nulélekuru napurigá rijpunawa isílala pe'tá guwala
wi'chila u'kuchí kachi osá naó rawé kachi ochérisa, 'lige i'sínimi 'emi abirigá
rijpúname ju napu'lige rawé resíbulichi ju osá naó rawé ajtígachi. ('Lige
aminámichigó 'émika pe we'kaga ra'íchale tabilé machigá. Moisésika tabilé
alué bo'né 'sile ye ra'íchali newá. Ye ra'íchali nulalí 'we 'yasi nerúgame nile
ta'chó ochérachi Moisesi.)
23 'Lige pe 'la sébali olániliga napurigá nulale Moisesi, 'lige ¿chonigá ayóbeché
'emi ne'chí 'yuga 'la 'yochi ne bilé rió sawalachi rawé napu resíbulichi ju?
24 Tabilé ayowa ne'chí 'yuga pe etega napu 'smi ne. 'We a'lá na'tawa
Onorúgame 'yuga. Alarigá machimela 'emi ne 'we a'lá sébali olao.
25 'Lige jaré ralámuli napu Rusaleni ejperégame nile regá anile:
—¿Tabilé ye rió ju napu e'wélala me'lináliga e'yena?
26 Ma'chiná ra'icha ilíkuru 'lige alué e'wélalaka tabilé che anégurú. ¿'Ma
mayéligirémá alué ko napu Onorúgame julámorílige jena napurigá ralámuli
gu'írimala, alué Kristo anilime?
27 Ramueka tabilé mayelia Kristo ko ye rió. Kristo sebásaká pecha
machibógó chieri puébloka nawigó. Ramueka 'la machiaa kochiénaka nawigó
ye rió.
28 'Lige alieti akigá Esusi napu'lige beniria ilile alé ra'pichí, anile a'wágame
ra'íchaga:
—'Émika 'la machí ne'chí, 'lige kochiena bejtégame ko ne, nobi tabiléchigo
machígó 'emi alué wa'lula napu ne'chí jula jékana. Neka tabilé pe bo'né

'nátaga nawá jena. Neka julárigame júkuru alué gite napu 'la bijchiá ju. 'Lige 'émika tabilé machí alué.
29 Neka 'la machí, neka alué 'yuga bejtégame kame. Alué 'smi ne'chí jula jékana.
30 'Lige alué ralámuli Esusi cha'pinánile nobi tabiléchigo umébale ko alué ralámuli. Onorúgame tabilé 'cho najkile napurigá ralámuli Esusi cha'pimela.
31 We'ká ralámuli 'la bijchígile Onorúgamete julárigame ko Esusi, 'lige anile:
—Ye rioka 'la semátiri nóchame ju pe bo'né 'nátaga napu tabilé umébame ju newá uché jaré ralámuli. ¿Chieri uché bilé arigá 'nátame nímalawé? Bi'neli alué Kristo júkuru 'we a'lá semáriga newame pe bo'nepi 'nátaga.
32 Jaré bariseo machile alarigá ra'íchiga e'yenio uché jaré ralámuli pe tabilé bariseo. A'lige jaré alué bariseo 'lige balé e'wélala júlale jaré alué 'yuga nóchame sontalo Esusi cha'píniliga.
33 'Lige Esusi regá anile:
—Neka pe u'kabi mechá asimela jena 'emi 'yuga, 'lige 'ma simea olá ne ku napu ajtí alué napu ne'chí jula.
34 'Émika ne'chí 'yáamala, 'máchigo tabilé rewimélagó 'emi ne'chí. Pecha gainámalagó seba napu ne asimela.
35 'Lige alué ralámuli jurío a'bopi regá anile:
—¿Kochiena simé oláwé ye rió napu ramué tabilé rewiboa? ¿Alé uché bilena riógachi simé olale napu jaré ralámuli jurío mochí alué uché jaré ralámuli 'yuga napu se'wináriga ra'íchame ju, aminá́chigo uché jaré ralámuli benírimia?
36 Ye rió aní ramué simáwaráo 'yawa alué rió 'lige tabilé rewibóráo, 'lige aminami tabilé sebáwaráo napu asimeo bo'né. ¿Chonióríbeché alarigá?
37 'Lige 'ma abé guwichí kachi, napu abé wa'lúlachi rawé kachi, Esúsika o'weti ilísale 'lige bilé ra'íchali ruwile a'wágame ra'íchiga:*
—'We balámisiká 'lige 'la oyérasaká ne ra'ichálila, akiná simasi 'lige bajiwa ba'wí.
38 Alarigá anime nile Onorúgame ra'ichálila 'ya nerúgame: «Alué rió napu 'la oyeri ne'chí aleké riochi ba'wí ma'chínamala ba'wí napu nejime ju iwérali napurigá 'la ejperélawa.»
39 Ye ra'íchali ka ruwime nile ralámuli napu ekí 'la bijchígime ju Esusi ra'ichálila 'la narémili níligo Onorúgame Alawala. Ralámulika tabilé 'cho narea mochile alué Alawá, tabilé 'cho 'moga asáligame Esusi ku 'pa rewagachi.
40 Jaré ralámuli akesa alanichi Esusi, anile alué ralámuli:
—'La bijchiá ye rió ruwime ju napu ané Onorúgame.
41 'Lige jaré regá anile:
—Ye rió Esusi alué Kristo ju, napu ralámuli buinámili ju chátiri bowechi.
'Lige jaré regá anile:
—Krístoka pecha ejiro Galiléachi ochérimili júkó.
42 'Ya nerúgame ra'íchalika Onorúgame ra'ichálila aní Kristo Rabí rijimala nimio 'lige alé Beleni anilichi ochérimio napu bejtégame nile Rabí.†
43 'Lige we'ká 'nata mochile, 'lige we'ká ra'íchale a'bopi. Jaréchigo 'la galeme nile Esusi, 'lige jaréchigo tabilé galeme nile. Alarigá 'nata mochile.

* **7:37** Ye piéstachi suwábaga ralámuli Onorúgame tánale napurigá 'la u'kumela. A'lige abiena simíbale ba'wí 'tumia bilena bajsochi re'obachi o'tomea. Alué ba'wí napu bajsisochi ma'chíname ju «ba'wí ajágame» anilime nile. † **7:42** Tabilé machile alué ralámuli alué Esusi alé Beleni ochérigame níligo. Abé a'kinana Galiléachi bejtele Esusi.

44 Jaré ralámuli Esusi cha'pinánile nobi tabiléchigo 'wésite cha'píliriko Esusi.
45 'Lige 'ma ku ro'isa alué sontalo, alué e'wélala balé 'lige bariseo rukele
alué sontalo regá:
—¿Chonigá tabilé a'párupaché?
46 'Lige sontáloka nejele:
—Tabilé siné akeme nírige ramué aliena semátiri ra'íchame napuyena alué
rió.
47 'Lige bariséoka anile:
—¿'Ma uméririu 'émichigó alué riote alarigá ra'íchiga?
48 ¿Alué e'wélala ralámuli jurío nuleme 'lige alué bariseo e'wélala 'ma bi-
jchígile alué rió ra'ichálila? Tabilé siné bijchígilime niru ramueka nibilé alué
e'wélala.
49 Ralámulika napu ekí Esusi ra'ichálila bijchígame tabilé pe'tá machí Moi-
sesi nila rejcholi. Alué Esusi oyérameka pe se'wináriga 'nátame ju. Onorúgame
'ma suwábamala suwábaga alué ralámuli.
50 'Liko bilé rió Nikoremio anilime ruwile bilé ra'íchali. Alué rioka bariseo
nile 'lige simile bilé rukó Esusi e'nemia 'Lige anile:
51 —Regá aní ramué nila ra'íchalika: tabilé lisensia nígame niru ramué
napurigá gastigáriwa bilé rió tabilé akésiga ramué a'boi alanichi bilé rió. 'La
'we a'lá machiame júkuru bajchá.
52 —¿Chonigá alaníbiché mué? —anile uché jaré ralámuli—. ¿Muéchigó
Galilea bejtégame júchigó? ¿Alué rió gompaniérola niraga ra'icha mué? 'We
a'lá e'newa osilí 'ya nerúgame Onorúgame nila. 'Lige alé machimela mué
tabilé Galiléaka nawamio bilé rió napu ruwime ju napu ané Onorúgame.
53 A'lige a'pílipi ralámuli simíbale ku a'boi ejperélachi.

8

Jena ruwimela a'pálirigo bilé mukí chátiri nóchame alé napu Esusi ajtile

1 Esúsika simile alé rabomi alé a'bé napu ju Rusaleni anilichi napu we'ká
jale rojá Olibo anilime.
2 'Lige melénala 'ma che'lisá, Esúsika alé wa'lú re'obachi ra'pichí simile.
Suwábaga ralámuli napu alé wa'lú re'obachi ra'pichí mochile a'bemi jábale
alemi napu Esusi sébachi, 'liko Esusi alé asíbale 'lige benírale.
3 A'lige alué we'ká benírame napu Moisesi ra'ichálila benírame nile 'lige
aminami jaré bariseo bilé mukí a'pale alé. Alué mukika bilénami rewirúgame
nile uché bilé rió 'yuga gojchichi napu tabilé alué bo'né mukí 'yula nile. 'Lige
alé nasipa elale.
4 'Lige anéliru Esusi:
—Mué benírame, ye mukika cha'pirú gojchiá bo'ígichi bilé rió 'yuga napu
tabilé bo'né 'yula nílige.
5 Moisesi ra'ichálila anime júturu me'liame ko rejtete basibuga bilé mukí
ala'sime napurigá 'sile ye mukí. ¿Mueka chonígó?
6 Alué ralámuli benírame 'lige bariseo alarigá rukele. Alué ralámulika pe
najkigá nokáligime napurigá Esusi se'winágriga animela tase napurigá anile
Moisesi, 'lige gastigáriniliga nokale Esusi se'winá anisáká.
'Liko Esusi rojpóchiga wijchí e'nagá asíbale 'lige osale makúsate wijchí
we'echi.
7 'Lige alué we'ká benírame 'lige bariseo aminabi rukele, 'lige Esusi o'weti
ilísiga alué ralámuli mochígichi e'nele 'lige anele:

—Apiépiri napu tabilé resí 'sika ilírome ju, alué bajchá basibúmili ju ye mukí.
8 Uchéchigo ku rojpóchiga asíbale 'lige abichilubi osale wijchí we'echi.
9 'Lige ralámuli akisá alanichi Esusi, 'liko alué ralámuli simíbale. Bilé bajchá simile 'lige uchéchigo bilé. Abé bajchá simíbale alué abé o'chérame ralámuli.* 'Ma bi'neli rejpile Esusi alé pe alué mukicho 'yuga napu bijí alé ilile.
10 A'lige Esusi o'weti ilísiga, 'lige rukele:
—¿Koche simíbale? Tabilé 'wesi i'tékuru napu mué bajsibuga me'linálile.
'Lige alué mukika regá nejele:
11 —'Ma tabilé 'wesi i'té.†
'Lige Esúsika anele:
—Néchigó tabilé che olámala mué. Jípeko simigá 'lige tase se'winá 'sika einawa.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá ra'ósali ko bo'né

12 'Liko Esusi uchéchigo ra'íchale alué ralámuli 'yuga alé ra'pichí, regá ra'íchiga:
—Ne júkuru napu ra'ósili nejime ju jena gawichí. Pe necho ju ralámuli gu'írime Onorúgame 'yuga na'tálichi. Alué napu ne'chí oyérame ju, alueka 'la nílimala Onorúgame nila 'nátili napurigá 'la machimela churigá ko Onorúgame, 'lige aminami napurigá 'la machimela chieti ko ralámuli cha nokame. Alué ne'chí oyérame ka tabilé Remónisi 'yuga na'támala. Alueka tabilé chónagachi niraga e'yénamala.
13 'Liko alué bariseo regá anele:
—Mueka ruwí churigá ko mué bo'nepi. Tabilé najtékame ju alarigá. Rokáré bilé rió napurigá ruwimela churigá ko mué.
14 A'lige Esusi regá anele:
—Tabilé chéré rekó bo'nepi ruyé ne churigá ko ne. Ye ra'íchali napu ruwí ne 'we najtékame ju. Neka 'la machí kochiénaka nawagó ne 'lige kochiena simea ne, 'émika pecha machígó kochiénaka nawagó ne 'lige kochiena simea ne.
15 'Émika tabilé e'wame ju napu aní Onorúgame, 'émika pe e'wame ju napu aní ralámuli. Neka 'la e'wame ju napu aní Onorúgame 'lige tabilé gustisia olame ju ne ralámuli.
16 Ne gustisia olásaká jaré ralámuli, 'lige napu ne ruimeli ju 'la bijchiá nímala, néchigó 'yuga ajtigámpá alué Wa'lula O'nó napu ne'chí jula.
17 'Emi bariseo nila ra'íchalika anime júkuru: napu'lige oká rió 'la a'chigóriga ruwisá bilé ra'íchali, 'la najtékame ko alué ra'íchali napu ruwí alué ralámuli.
18 Neka ruwíguru napu nocha ne bo'né 'lige alué ne O'nola napu júlale ne'chí ruwíguruchigó napu nocha ne. Alekeri 'la najtékame ju napu ne ruwí.
19 'Liko rukéliru Esusi alué ralámulite:
—¿Kochiena ajtí mué o'nola?
'Lige Esúsika regá anele:
—'Émika tabilé machí chieri ko ne, 'lige tabilé machí chieri ko ne O'nola. 'La machime nísaká 'emi chieri ko ne a'lígeko 'la machimeli ke 'emi chieri ko ne O'nola.

---

* **8:9** Siné kachi alué ralámuli alué mukí 'yuga okórigiréko.
† **8:11** Jaré osilí 'we 'ya osirúgime tabilé uchúkame ye osilí napu ju 7:53-8:11.

20 Esusi ye ra'íchali ruwile alé wa'lú re'obachi alé ra'pichí iligá alé napu
enomí ajchame nile ralámuli Onorúgame kógiga. A'lige tabilé 'wésite cha'píliru
Esusi, tabiléchigo 'cho sébachi níligame raweli napurigá cha'piboa Esusi.

Jena ruwimela alué ralámuli cha nokame tabilé siné simámili ko napu ajtí Esusi

21 'Liko Esusi regá anele:
—Neka simela 'lige 'émika ne'chí 'yáamala, 'lige suwimela 'emi tabilé bi'wigá
chátiri 'nátili. 'Émika pecha gainámalawé simiba napu ne simeli ju.
22 'Lige alué ralámuli jurío e'wélala regá anile:
—Alué rioka ruwíguru tabilé siné gaináwaráo simiba ramué alé napu
simeli ju alué bo'né. ¿Pe bo'nepi me'liníliga aniéréma? ¿Ala'síniliga aniéréma
napurigá tabilé rewibómpá ramué simásiga alué 'yasia?
23 Esúsika regá anele:
—'Émika pe napurigá ralámuli jena wijchimoba mochígame alarigá 'nátame
ju. Neka napurigá Onorúgame alarigá 'nátame júkuru. 'Émika jena wijchimoba
ejperégame júkuru. Neka jena wijchimoba bejtégame ju, nobi 'pa rewagáchika
nawágame júkó ne.
24 Neka 'ma 'la aniéturu suwimeo 'emi tabilé 'la bi'wigá alué chátiri 'nátili,
'emi 'yuga rejpimio alué chátiri 'nátili. Tabilé bijchígasaká 'emi ne ko napu aní
ne 'liko suwimela 'emi chátiri 'nátili 'yuga.
25 'Lige alué ralámuli jurío regá rukele:
—¿Chieri ju mué?
'Lige Esúsika regá nejele:
—Neka 'ma ruwíturu 'yabé bajchibé rawé.
26 We'ká e'karúgame ra'íchali nerú napu tabilé ruimé néká rekó ne 'emi
saíla niraga ra'íchie, 'we cha nokágame kórigá 'emi, nobi tabiléchigo ruiméligó
ne napu ne bo'né 'nata. Jena wijchimóbaka pe napu aké ne alué wa'lula
ra'ichálila, pe aluecho ruwimela ne. Alué wa'lula napu júlale ne'chí, alueka
nabí 'la tabilé 'yégiga ra'íchame ju.
27 Alué ralámuli tabilé machile alué O'nó Onorúgame olagá anió.
28 'Lige Esusi regá anele alué ralámuli:
—Jípeko napurigá bilé rió, alarigá ju ne napurigá 'emi. Napu'lige ne gulu-
sichi ujchagá me'lisuga, ne napu ju Onorúgamete nulérigime 'pa rewagáchika
napurigá rió neraga, 'lige 'ma ku rewagachi simisá ne, a'lige kulí machimela
'emi ne ko napu ne koriáni ne bo'né.‡ Neka tabilé 'wesi nóchali newame
ju ralámuli na'tálilate. Neka pe napurigá nuleru O'nó Onorúgamete, pe
alarigacho nóchame ju ne.
29 Alué napu ne'chí jula, ne 'yuga ajtí jena wijchimoba. Ne O'nola tabilé
bi'neli a'ré ne'chí. Neka nabí 'la sébali olame ju napu 'la galeme ju alué bo'né,
alekeri jena ajtí ne'chí 'yuga.
30 Ye ra'íchali ruyá ilígichi Esusi, we'ká ralámuli 'la bijchígale. 'La bijchígale
alué rió ko napu korílige bo'né.

Jena ruwimela we'ká ralámuli 'we chátiri 'nátali cha'pime níligo

31 'Liko Esusi regá anele alué ralámuli jurío napu 'la bijchígile alué Esusi
ra'ichálila:

‡ **8:28** Esúsika pe ruwime ke anile Onorúgame ko bo'né.

—'Emi aminabi cha'písiga nokísasaká ye ra'íchali ne ra'ichálila, a'lígeko 'la bijchiá ne'chí oyérame nímala 'emi.
32 A'lige 'we 'la machimela 'emi 'la bijchiá ra'íchali. 'Lige tabilé cha'piruga mochímala 'emi alué Remónisi na'tálilate. 'Lige tabilé nochámala 'emi pe napurigá ralirúgame niraga.
33 'Lige alué ralámuli juríoka regá anile:
—Ramueka Abraámi rijimala niru 'we 'ya bejtégame. 'Lige tabilé siné napurigá ralirúgame ralámuli niru ramué bilé wa'lúlate. A'lígibeché, ¿chonigá alaníché mué napurigá bilé wa'lúlate ralirúgame ralámuli nírigo ramué? Peka ralirúgame nírigichi ramué.
34 'Lige Esúsika regá anele:
—Neka tabilé 'yégiga aníguru. Bilé rió 'we resí 'sime, alué rioka chátiri 'nátalite cha'pirúgame júkuru.
35 Bilé rió 'la bo'né o'nola ranálaka 'la lisensia nígame ju napurigá nulámala bo'né bejtélachi a'chigóriga napurigá bo'né o'nola, 'lige bilé pe ralirúgame, alueka tabilé lisensia nígame ju napurigá nulámala alé galírale. O'nó mukusáká, pe bo'né inolacho niga rejpímala alué o'nola nila.
36 'La námasaká 'emi ne ra'ichálila, 'liko 'la Onorúgame 'kúchila nímala 'emi, tase napurigá bilé rió ralirúgame nímala 'emi.
37 Neka 'la machí Abraámi rijimala ko 'emi, nobi tabiléchigo bijchíginiligó 'emi napu ruwí ne, 'lige alekeri 'émika 'ma me'linali ne'chí.
38 Neka 'la sébali oláguru napu ne O'nola nulé ne'chí. 'Lige 'émika 'la sébali oláguru napu 'emi o'nola nulé.
39 Alué ralámuli juríoka regá anele:
—Ramueka Abraámi rijimala niru. Alueka pe napurigá ramué o'nola, alarigá ju.
Nobi Esúsika regáchigo anélekó:
—'Emi 'la bijchiá Abraámi rijimala nísaká, a'chigóriga nokimélaké 'emi napurigá 'sile Abraámi.
40 Neka tabilé 'yégiga ruwíguru churigá benírigo Onorúgame ne'chí, nobi abirigáchigo 'ma me'lináligo 'emi ne'chí. Abraámika tabilé siné alarigá 'sile.
41 'Émika a'chigóriga nokáguru napurigá nokame nile alué 'émi o'nola.
'Lige alué ralámuli juríoka regá anele:
—Ramueka 'la bijchiá Onorúgame 'kúchila niru. Tabilé waná o'nógame. Ramueka pe bi'lepi Wa'lula O'nógame niru napu ju Onorúgame.
42 'Lige Esúsika regá anele:
—'La bijchiá Onorúgame 'kúchila nísaká 'emi, a'lige 'emi 'la ganíliga etémiliké 'emi ne'chí, neka Onorúgamechika nawágame kame 'lige nocha ajtí ne jena nóchali napu bo'né Onorúgame 'ya ne'chí. Neka tase pe bo'né 'nátaga nawá jena wijchimoba. Alué napu ne'chí jula, alué 'smi ne'chí ajchá jena.
43 ¿Chonigá tabilé námaché 'emi napu ruwí ne? ¿Tabilé akénili ne ra'ichálila?
44 'Émika Remónisi 'kúchila júleké 'liko, 'lige 'we a'lá e'wéguru 'emi napu nulá alué 'emi o'nola. Remónisika 'we nejkógame ju we'ká ralámuli me'ágame 'lige tabilé siné 'la bijchígame ju alué 'la tabilé 'yégali ra'íchali. Alueka tabilé pe'tá bijchigi alué 'la semátiri ra'íchali 'la tabilé 'yégali. Alué ju 'la bijchiá 'yégame me'tigá suwábaga, 'lige o'nola ju suwábaga ralámuli napu 'yégiga ra'íchame ju. Alueka senibí napu ra'icha, pe 'yégalicho ra'íchame ju. Alieri ju alué Remónisi.

45 Neka tabilé 'yégiga ruwíguru 'lige 'émika tabilé bijchíginili ye ne nila
ra'íchali.
46 ¿Chieri 'emi 'la machígó ne cha 'sika ilírome ka? Ruisígó. Neka peka siné
'yégiga ra'ícham̃e kachi, 'lige ¿chonigá tabilé bijchígibeché 'emi napu aní alué
ra'íchali?
47 Bilé ralámuli napu 'la Onorúgame ranala ju, alueka 'we a'lá gepume
ju Onorúgame ra'ichálila. 'Émika tabilé gepúnilime ju ye ra'íchali, tabilé
Onorúgame 'kúchila kame 'emi.
48 'Liko alué ralámuli jurío regá rukele:

—¿Tabilé bijchiá ju alé wa'lú ejiro Samaria anilichi bejtégame ko mué?§
'Lige ¿remónisi u'kuchípala alawala ajchágame ju mué?

49 Esúsika regá nejele:

—Neka tabilé remónisi u'kuchípala alawala ajchágame ju. Neka 'la nirame
ju ne O'nola, nobi 'émika tabiléchigo nirágó ne'chí.
50 Napu'lige semá 'sichi ne, neka tabilé najkigá 'smi napurigá ralámuli
wa'lula neraga etémala ne'chí. Abiena ajtí uché bilé napu najkí napurigá
ralámuli 'la wa'lula neraga etémala ne'chí 'lige 'we a'lá niraga. Alué napu
gustisia olame ju ralámuli, alueka Onorúgame ju.
51 Neka tabilé 'yégiga aníguru, 'la bijchiá ju napu ruwí ne. Bilé rió 'la sébali
olásaká napu nulá ne nila ra'íchali, alué rioka tabilé siné mukumela.
52 Regá anile 'liko alué ralámuli jurío:

—Jípeko abé 'la bijchiá mayelia bilé remónisi ajchágame ko mué. 'Ma
mukule Abraámi 'lige alué 'ya mochígame ralámuli napu ruwime nile napu
anele Onorúgame, 'lige mueka aní: «Bilé rió 'la sébali olásaká napu nulá ne
nila ra'íchali, alué rioka tabilé siné mukumela.»
53 ¿Mueka abé najtékame ju me'tigá alué Abraámi napu ramué rijimala ju,
alué napu 'ya asale jena? Alueka 'ma 'ya mukule 'lige alué ralámuli napu
ruwime nile napu anele Onorúgame 'ya mochígame abiénachigó 'ma suwile.
¿Mueka chieri korígó mué bo'nepi?
54 'Lige Esúsika anele:

—Bo'né anisáká ne 'we najtékame ko ne, 'lige 'we a'wágame ko ne, wa'lú
nígame ko ne a'walí, a'liko tabilé najtékame ju alué ra'íchali. Neka tabiléchigo
alarigá anígó. Ne O'nola Onorúgame ju napu aní 'we najtékame ko ne, 'lige
alué ju napu ne'chí 'ya iwérali. 'Émika abiena alaníchigó 'emi O'nola ko alué
Onorúgame. Aba alué ju napu 'we a'lá niraga eté ne'chí.
55 'Émika tabilé machí alué Onorúgame nobi neka 'we a'lá machígó. Ne
anisáká tabilé machime ko ne alué Wa'lula Onorúgame, 'liko 'we 'yégame
nímili ke ne napurigá 'emi. Neka 'láchigo machígó alué Onorúgame 'lige 'la
sébali olame ju ne napu ne'chí nulé Onorúgame.
56 'Emi rijimala, alué napu 'we 'ya bejtégame nile, Abraámi anilime, 'we
ra'sáligá asale, alueka 'máchigo 'la machigá asáligame siné rawé nawámili
níligo ne jena wijchimoba. Alueka etele ne'chí, alekeri 'we ra'sálále.
57 'Lige alué ralámuli juríoka regá anile:

—Mueka pecha malígisa makué bamígame júkó, 'lige mueka 'la etégorí alué
Abraámi. Napu'lige bejtele alué Abraámi jena 'ma we'ká siento bamí júkuru.

§ **8:48** E'nesi glosario «samaritanos».

58 —Neka 'la bijchiá aní —anile Esusi— tabilé 'cho ochérachi Abraámi, neka
'ma jena ajtigéturu. Neka nabí jena ajtime ju.* Alarigá ju.
59 'Liko rejté 'wile alué ralámuli jurío Esusi basibumia, nobi Esúsika simile
alé nasipa we'ká jágichi ralámuli alé ra'pichí wa'lú re'obachi.

9

Jena ruwimela Esusi sa'wáligo bilé rió tabilé ma'chílime

1 'Lige Esusi abisibi 'we eyénale, 'lige alemi enegá etele bilé rió tabilé
ma'chílime, alué rioka aba alieri ochérigame nile.
2 'Lige alué Esusi oyérame rukele:
—Mué benírame, ¿chonigá tabilé ma'chílime ochérile ye rió? ¿Cha nokale alué
bo'né o'nola 'lige eyela, alekeri gite alarigá ochérale? O ¿alué bo'né 'we resí
'sika ilírome nile?*
3 'Lige Esúsika nejele:
—Alué rioka tabilé siné resí 'sika oyame nile napurigá nayúmala, nibilé
alué o'nólatiri cha 'sika oyame nile nibilé eyélatiri. Ye rioka tabilé ma'chílime
júkuru napurigá ralámuli etémala chiena a'wágame ko Onorúgame, 'lige 'la
bijchiá sa'wame ko Onorúgame.
4 Neka 'yóma olágurú jipe. Abirigá sa'wámili júkuru ne napurigá nulá
Onorúgame jipe ta'chó sébachi resítiri raweli. Pe 'we sebámili júkuru chátiri
raweli, 'lige ta'wesi ralámuli gainámala sa'wá bilé nayume.
5 Ne bijí jena wijchimoba eyena 'we gu'íriga suwábaga ralámuli napurigá 'la
machimela chiena a'wágame ka Onorúgame. Napurigá bilé ra'ósali niraga ju
ne napurigá alarigá 'la buyásiwa alé resítiri bowechi.
6 Pe nujubapi alué Esusi napu'lige ra'ichasa, alé wijchí a'kichile 'lige pe'tá
we'é wejsole a'kiate, 'lige alué rió tabilé ma'chílime busílachi ujchele.
7 'Lige anele:
—Simigá bisigome alé 'mi wa'lú ba'wichí napu Siloé anilichi ju.
Siloeka pe, «julárigame» aniame ju.
'Liko Esúsite julásiga alué rió tabilé ma'chílime, 'liko simile 'lige bisigole, 'ma
pagole bo'né busila, 'lige napu'lige 'ma ku nawá 'ma ma'chílime nawale.
8 'Liko alé a'bemi riógame napu 'yasi eteme nile alué rió tabilé ma'chílime,
anile a'bopi:
—¿Tabilé ye rió ju alué napu i'kilí asagá enomí táame ke?
9 'Lige jaré anile:
—Alué rió júpeché.
'Lige jaré anile:
—A lalanti júke'é kaka, nobi tabiléchigo alué júkó.
'Lige alué rió bo'né anile:
—Ne júpeché.
10 'Liko rukéleru:
—¿Churigá 'la ma'chili mué jípeko?
11 'Lige alué rioka regá nejele:
—Alué rió napu Esusi anilime ju pe'tá we'é wejsó a'kiate 'lige ujché
ne busílachi, 'lige aníturu: «Simigá 'mi wa'lú ba'wichí Siloé anilime 'lige

* **8:58** Esusi aniá «Neka nabí jena ajtime ju», pe ruigá anile Onorúgame ko bo'né. * **9:2** Alué ralámuli Esusi oyérame mayele alué rió tabilé 'cho ochérachi 'ma resitiri alawégame níligo.

bisigówaká.» 'Lige neka yati simíturu alé wa'lú ba'wichí bisigomia. 'Lige 'ma bisigosa ne, yati 'la gayénaturu ne ma'chilia.
12 'Liko rukéleru:
—¿Koche ajtiko alué rió?
'Liko alué rió anele:
—Neka tabilé machí.
13 'Liko cha'pigá o'tóleru alué rió napu tabilé ma'chílime nílige alé 'mi napu mochile bariseo.
14 A'lige rawé napu'lige Esusi 'yole alué tabilé ma'chílime wa'lú rawé nile sawalachi rawé napu jurío resíbume nile, alueka tabilé nóchame nile 'lige tabilé 'yome nile a'lige rawé. A'lige alekeri alué ralámuli cha'pile alué rió napu tabilé ma'chílime nílige 'lige o'tóleru 'mi alé napu mochile alué bariseo.
15 Alué bariséoka tabilé ganílile Esusi alieti 'yosa a'lige rawé wa'lú rawé resíbulichi, alekeri 'we iwégame rukéleru alué 'yórigame rió churigá 'la ma'chilia. 'Lige alué rioka regá nejele:
—Wejsogá ujché ne busílachi 'lige neka bisigóturu, 'lige 'we a'lá ma'chili ne jipe.
16 'Liko jaré bariseo anile:
—Alué rioka napu ye 'yole pecha Onorúgamete nulérigime júkó, napugiti pecha nerame kame wa'lú rawé. Alekeri tabilé Onorúgame oyérame júkuru alué rió.
'Lige jaré anile:
—¿Churigá 'la gayénabeché aliena 'la sa'wá napu 'we resí 'sika ilírome ke?
Tabiléchigo 'la a'chigóriga 'nátiga aníleko alué bariséoka.
17 'Liko uchéchigo siné rukéleru alué rió napu tabilé ma'chílime nílige abé 'ya:
—Mueka, ¿chonígó alué rió olagá napu 'yole mué?
'Lige alué rioka anile:
—Neka aníguru pe bilé rió ko napu ruwime ju napu ané Onorúgame.
18 'Lige alué jurío e'wélala tabilé bijchígale alué rió tabilé ma'chílime níligo 'lige 'yólirigo Esúsite alué rió. 'Liko alué rió o'nola 'lige eyela bayéleru.
19 'Lige rukéleru:
—¿'Emi inolá ju ye rió napu tabilé ma'chílime koriánié 'emi, napu tabilé ma'chílime ochérigame koriánié 'emi? ¿Churigá 'la ma'chílibeché jipe?
20 'Lige eyela 'lige o'nola regá nejele:
—'La machiáguru ye rió ramué inolá ko 'lige aminami tabilé ma'chílime ochérigo 'ya.
21 Tabiléchigo machiágó churigá jipe 'la ma'chilia, 'lige aminami tabilé machiáguru chieri 'síligo busila 'yoa. Rukéwagó bo'né, 'ma 'la rumélekéalué 'síligo 'yoa, 'ma wa'lú kame.
22 Alué eyela 'lige o'nola pe lanile majaga. 'Wéchigo 'la machíligame mabúwilikó ne'óchiga alué juríote alé u'tá re'obachi napu «sinagoga» anilime ju napuyépiri ralámuli napu bijchigi Esusi Onorúgamete julárigame ko.
23 Alekeri aniá mochile: «Alué bo'né rukéwaguru, 'máchigo wa'lú rió kame.»
24 'Liko alué bariseo uchéchigo siné bayele alué rió napu tabilé ma'chílime nílige 'ya, 'lige anele:
—'La ma'chígime rupoa, Onorúgame gastigárimala mué tabilé 'la ruisáká, ramueka 'la machiáguru asíriga wa'lú resítiri 'síkame ko alué Esusi.
25 'Liko alué rioka anile:

—Neka tabilé machí alarigá ko alué rió aliena resítiri ko. Neka pe bi'lepi tábiri machíguru, ne tabilé ma'chílime kéturu 'lige jípeko 'la ma'chíliguru ne.
26 'Lige uchéchigo siné rukéleru alué rió:
—¿Churigá 'la sa'wárukó mué alué riote?
27 'Lige alué rioka regá nejele:
—'Ma ruwí ne, 'émika tabiléchigo bijchíginiligó. ¿Chonigá najkíché 'emi napurigá uchéchigo siné ruyewa? ¿'Émichigó alué oyérame gainánili?
28 'Liko alué bariséoka asíriga ená anigá ra'íchale alué rió olagá. 'Lige anele:
—Mueka alué rió oyérame júkuru, 'lige ramueka Moisesi oyérame nírukuru.
29 Ramueka 'we a'lá machiáguru Onorúgame Moisesi 'yuga ra'íchiligo, nobi alué uché bilé rioka tabilé machiaa. Tabilé machiaa alemi bejtégame ko alué rió.
30 'Liko alué rió regá nejele:
—¿'La choninti 'emi? ¿'Émika tacha e'wélala niru? Ye rioka asíriga 'la nóchali nóchiga eyénaguru, 'la sa'wákuru ne'chí. 'Lige 'émika tabilé machiórígurú kochiena ajtígame ko. ¿'Émika tacha machíbeché ye?
31 'We a'lá machirúguru Onorúgameka tabilé gepume ko alué ralámuli napu 'we resí nokigá e'yéname ju, Onorúgameka pe alué napu tabilé resí nokigá e'yéname ju, pe aluecho gepume ju, pe aluecho napu 'la e'wame ju napu Onorúgame nulá.
32 Tajsiné akiame kéturu bilé rió Onorúgame a'walila nígame ko napurigá bilé ralámuli sa'wámala tabilé ma'chílime ochérigame.
33 Alué rió tabilé nígame nísaká Onorúgame a'walila 'liko pecha gainámalakó sa'wá bilé rió tabilé ma'chílime ochérigame.
34 'Liko alué bariseo anele 'we ayóniga:
—Mueka, asíriga resítiri sulega ochérale, alekeri tabilé ma'chílime ochérale mué. ¿Churigá 'la benírumalawé mué ramué?
'Liko 'ma mabúliru alé napu e'wélala mochile.
35 'Liko alué Esusi akele 'ma mabúlirigo alé u'tá re'obachi alué rió napu tabilé ma'chílime nílige, 'lige Esusi simile 'yamia alué rió 'lige 'ma rewisá alué rió, anele:
—¿Mueka 'la bijchigi 'ma nawáligo alué Onorúgamete julárigame 'pa rewagáchika napurigá rió niraga?
36 'Lige alué rioka anile:
—Mué Wa'lula, ne'chí ruyéwagó chieri ka alué napurigá ne 'la nirámempá aminami 'la bijchígimempá ne alué rió ra'ichálila.
37 'Lige Esúsika nejele:
—'Ma etiá mué. Alué napu mué 'yuga ra'icha, alué júkuru. Ne júkuru.
38 'Liko alué rioka chojkóbisiga ilíbale alé o'wemi niraga napu ilile Esusi, 'lige anele:
—Mué Wa'lula, neka 'la bijchigi alué ra'íchali napurigá mué aniá aní.
Alué rioka asíriga 'la niraga etele alué Esusi.
39 'Liko anile alué Esusi:
—Neka jena wijchimoba nawákuru gustisia olamia ralámuli. 'Lige abiena nawá ne 'yomia alué napu tabilé ma'chílime ju, 'lige alué tabilé ma'chílime newamia alué napu 'la ma'chílime ju.
40 Jaré bariseo napu Esusi si napuíka jale akele alanichi alué Esusi. 'Lige alué bariseo alieti akisá rukele:
—¿Tachiri ra'íchali júpeché alué? ¿Ramuéchigó tabilé ma'chílime niru?

41 'Liko Esúsika aminabi ra'íchale regá anigá:
—Tabilé ma'chílime nísaká 'emi, pecha 'emi chojkila nímelikó wa'lú resí nokágame ka 'emi. 'Émika asíriga 'la ma'chílime kóríguru. Yeka aniame júkuru 'émika 'we a'lá námame ko Onorúgame ra'ichálila, iligá 'émika tabilé sébali olame júkuru napurigá nulá Onorúgame, alekeri 'we chojkila ju 'emi.

10

Jena ruwimela Esusi bilé tétali ruwíligo bilé bo'elo bo'á neseme

1 'Liko Esusi anile:
—Bilé go'lé iligéturu rejtete tegoka newárigime, 'lige 'yérigame kéturu alué tegoli. 'Lige bilé rió ilime kéturu yochi tebuka. 'Lige bilé rió sébaturu alé go'lechi 'lige alué rió tabilé bajkigéturu alé yochi simíriga, pe re'pami amóbami 'máraturu, alué rioka pe bilé rió chigórigame júkuru.
2 Alué bujkégame ka napu bo'á neseme ju 'mimi jami, alueka 'la alé yochi bajkimeli júkuru.
3 'Lige alué napu tebuka ilime ju alé yochi, alueka i'púmili júkuru alué bo'á neseme sebasa alé. 'Lige alué bo'aka asíriga 'la gepume júkuru alué bo'elo ra'ichálila. 'Lige alueka asíriga 'la rewagá bayeme júkuru a'pílipi alué bo'á bo'né bujkula, 'lige alué bo'aka yati buyásime júkuru.*
4 Napu'lige 'ma suwábaga buyasa alué bo'né bujkula, 'liko alué bo'éloka bajchá ename júkuru 'lige alué bo'aka guwana e'yéname júkuru alué bo'elo najátiga, napugiti 'wéchigo 'la machime kame aleké aníchinio ne'oa.
5 Tabilé siné najátamala alué bo'á bilé ralámuli tabilé machime nísaká alué bo'á alué bo'elo.
6 Esúsika ye ra'íchali ra'íchame nile nobi ralámulika tabiléchigo námame nílekó alieti ruyame ko ye ra'íchali.
7 Alekeri Esúsika uchéchigo bilé ra'íchali ruyele. Regá anele:
—Neka 'la bijchiá aní. Neka napurigá bilé yochi napu bo'á simárame ju, pe alarigá ju ne. Yeka aniame júkuru ralámuli napu ekí 'la moinánilime ju rewagachi, asíriga 'la e'wámili júkuru napu ne nulá.
8 Suwábaga rió napu ekí sébale alé go'lechi bajchá ta'chó sébachi ne pe napurigá chigórigame nile, pe alarigá nile alué ralámuli. 'Lige alué bo'aka tabilé e'wame ju alué ralámuli nulachi. Pe a'chigóriga ju alué ne oyérame 'yuga. Alueka tabilé e'wame ju uché jaré ralámuli nulachi, pe ne'chika 'la e'wime ju.
9 Napu'lige alué bo'á 'ma mo'isá alé pachami go'lechi 'liko alué bo'á 'ma tabilé che ikimeli júkuru. Napu'lige buyásisa alué bujkégame 'yuga abiena tabilé che ikimeli ju. Pe a'chigóriga ju ralámuli alué ne'chí oyérame.
10 › Bilé rió chigórigame ka pe chigomia nawame ju alé go'lechi, pe me'ligá suwábimia suwábaga ajágame. Neka pecha ala'símia nawákó. Neka ralámuli gu'írimia nawákuru napurigá abé 'la ganíliga ejperélamala, napurigá 'we a'lá sébali ralámuli nímala.
11 Neka pe napurigá bilé rió bo'elo ju napu 'we a'lá nesérame ju bo'né bujkula bo'á. Bilé rió bujkégame bo'á 'we a'lá neseme ju bujkula, alueka tabilé chéláme ju rekó mukié nemika napu'lige ajágame jami oyame o ralámuli chigórigame chigónilichi alué bo'á alué rió bujkula.

* **10:3** Jaré bo'á neseme mo'ale alé go'lechi 'lige melénala be'á a'pili bayele bo'á a'boi bujkula. Alué bo'á nesémeka bajchá ename nile, tase napurigá jena iwérachi.

12 Bilé rió pe iligá enomí meka neseme ajágame, alueka tabilé alarigá ju
napurigá bukégame rió, napu'lige etea bilé olí (lobo) 'naka enágichi pe a'reme
ju bo'á. Pe bo'nepi na'temame ju, alekeri 'másame ju. Tabilé chéláme ju
'lige tabilé na'temame ju alué rió pecha bo'né bujkula kame alué ajágame
napu neseka eyena. 'Lige alué olí bo'á me'lísachi 'lige uché jaré bo'aka 'ma
suwábaga ra'lá mo'ibámili júkuru majaga.
13 Alué rioka pe 'másame ju napugiti alué rioka péchigo nóchame kame,
tabilé chéláme ju rekó alué ajágame o'lite chigórige pecha bo'né bujkula kame.
Pe enomí meka nóchame kame.
14 › Neka asíriga 'la repume ju alué ne'chí oyérame ralámuli. Neka asíriga
'la machíguru alué ne'chí oyérame ko, 'lige alué ne'chí oyérameka asíriga 'la
machíguru ne'chí,
15 napurigá ne O'nola 'we a'lá machí ne'chí, 'lige néchigó 'we a'lá machí ne
bo'né O'nola. Neka mukumeli júkuru alué ne'chí oyérame gu'íriga, a'lígeko 'ma
listo ajtí ne mukumea.
16 Uchéchigo jaré ralámuli mochí, alué napu tabilé ralámuli jurío ju.
Aluéchigó abiena ne'chí oyéramili ju, alueka gepúmili júkuru napurigá aní
ne, 'lige abiena ne'chí oyérame gainámala a'chigóriga napurigá alué ralámuli
jurío. Neka Wa'lula nímili júkuru suwábaga ralámuli nuleme, napurigá bilé
bo'á neseme.
17 › Neka 'ma listo ajtíkuru mukumea 'lige uchéchigo siné naremia alawá
napurigá uchéchigo ajagá asiémpá ne. Alekeri ne O'nola Onorúgame 'we
galé ne'chí.
18 Ta'wesi me'limela ne'chí, ne tabilé nejísaká lisensia napurigá ne'chí
me'limela. Neka 'la lisensia níkuru, neka mukumeli júkuru napu'lige ne bo'né
mukunali, 'lige abiena 'la lisensia nígame ju ne napurigá ku ajánamala ne.
Alué ne O'nola Onorúgame nulá ye 'nátili.
19 Napu'lige alué ralámuli jurío akisá ye ra'íchali, ta'mé 'la ganíliga ejtebile.
20 Jaré alué ralámuli jurío regá anile:
—Alueka bilé remónisi alawala ajchágame ju pachágana, pe lo'í ju. ¿Chonigá
gepúlibeché?
21 'Lige jaré anile:
—Bilé rió u'tabela remónisi alawala ajchágame nísaká pachágana pecha
aliena 'la semátiri ra'ichámilikó napurigá ra'icha ye rió. Bilé u'tabela
remónisika pecha gainámalagó bilé ralámuli tabilé ma'chílime sa'wá.

Jena ruwimela jaré ralámuli jurío tabilé galeme níligo Esusi

22 Romó nile a'lige. Alé we'ká riógichi Rusaleni anilichi wa'lú piesta nerule,
alué piesta nélálime aliéniko gatélirigo alué wa'lú re'obá,† nabí bamí piesta
newame nile a'lige rawé.
23 'Lige Esúsika alé wa'lú re'obachi ra'pichí eyénale napu bilé bortali ilile
napu Salomoni anilime nile alué bortali.
24 'Liko we'ká ralámuli jurío napuíle noligá alé napu ilile Esusi rukéniliga
uché rajpé. 'Lige rukele:
—¿Chiéniko ruimé olá mué chieri ko mué bo'né? 'La bijchiá ruipóguru, ¿mué
ju Kristo napu buinámala ralámuli chátiri bowechi?

† **10:22** 'We 'ya bilé siento na baisá makué maligi bamí ta'chó ochérachi Esusi, alué ralámuli Siria
ejperégame 'we resítiri nóchale alé wa'lú re'obachi pachá tabilé niraga Onorúgame. 'Lige abé a'kinana
alué ralámuli jurío 'la gatesa alué re'obá 'lige 'ma suwénasa, newale wa'lú piesta napu «hanukká»
anilime nile.

25 'Lige Esúsika nejele:
—'Ma ruwí ne, tabiléchigo bijchíginiligó 'emi. Ne O'nola Onorúgame 'ya ne'chí bilé nóchali napurigá 'we a'lá semátiri tábiri nochámala ne bo'né 'nátaga napu ta'wesi rió newame ju. 'Emi 'ma etiáturu ne alieri nóchachi, alekeri 'la machiati kárékuru chieri ko ne.
26 Nobi 'émika tabilé bijchígigo napu ne ruwí, pecha ne'chí oyérame kame. 'Émika napurigá bo'á tabilé ne bujkula, alarigá ju 'emi.
27 Alué bo'á 'la ne bujkúlaka, alueka asíriga 'la machime ju ne ra'ichálila, alekeri 'la najátame ju ne'chí.
28 Neka alawá 'yáguru alué ne'chí oyérame napurigá uchéchigo siné ku ajánamala napu'lige suwisá, 'lige alué ne'chí oyérame ka pecha 'wesi nejpósimalagó.
29 Alué ne'chí oyérame ne O'nola nejíkuru. Alueka asíriga wa'lú júkuru suwábaga me'tigá, napu ekí alué nílaka pecha 'wesi umabámalawé bujea, napugiti bo'né neseme kame.
30 Ne 'lige ne O'nola si pe bi'lepi 'nátili 'nátame niru.
31 'Liko alué ralámuli bariseo uchéchigo siné bajsibúnilile alué Esusi napurigá abé i'bé.
32 'Lige Esúsika anele:
—Neka asíriga we'ká semátiri nóchali nóchaturu napurigá 'emi etémala, O'nó Onorúgame a'walílate newáturu ne alué semátiri nóchali. ¿Tachiri nóchame korigá bajsibúwaché ne?
33 'Lige alué ralámuli juríoka regá nejele:
—Tabilé alekeri gite bajsibuwa mué 'we semátiri tábiri newigáriká. Bajsibuwa mué napugiti pecha nirame kame mué alué Onorúgame. Mueka pe apiépiri rió ju, pe alarigá júkuru, pe iligá napurigá Onorúgame neraga ra'icha mué, peka Onorúgame ke, pe iligá rió ke.
34 'Lige Esúsika regá anile:
—Alué 'emi nila ra'íchalika regá aní, alué napu Onorúgame anílige: «'Émika napurigá Onorúgame júkuru.»
35 'We 'la machiáguru alué napurigá anile Onorúgame 'we 'ya ('lige napu anile Onorúgame 'ya abiena sirbe ju jipe). Onorúgame anele alué ralámuli «napurigá Onorúgame ju 'emi», alué ralámuli napu ruwime nile napu anele Onorúgame.
36 'Lige alarigá nisa, 'lige ¿chonigá gastigárinilichéne'chí Onorúgame Inolá korichi ne bo'né? Onorúgameka ne'chí wanápale 'lige alekeri júlale ne'chí jékana wijchimoba. ¿Chonigá laníché 'émika ne tabilé nirame ko Onorúgame?
37 Ne tabilé sébali olásaká napu najkí ne O'nola, 'liko tabilé bijchígilime júkuru ne ra'icháliла.
38 Tabilé bijchígiliká napu ne aní, abirigáchigo 'la bijchígilime jukó napu ne sébali olá napu Onorúgame najkí. Siné kachi 'la e'wame nísaká ne napu nulá alué Onorúgame, 'liko 'emi níriga 'la bijchígilime júkuru ne wa'lú a'walí nígame ko napu Onorúgame 'yale ne'chí. Aminami neka 'we a'lá 'nátaga eyéname ju Onorúgame na'tálila.
39 'Lige uchéchigo siné cha'pinálile, pe iligá tabilé cha'píliru Esusi.
40 'Liko alué Esusi simile alé bakochi na'lebo 'nálige Jorani anilichi 'omi niraga napu rayénali ma'chíname ju, 'lige alé sébale Esusi (napu Betánea anilichi ju). Alé ju bilena napu 'ya asale Juani rewará ralámuli.

41 We'ká ralámuli simíbale alemi e'nemia Esusi, 'lige anile a'boi ra'íchaga:
—Juánika tajsiné newáturu 'we semátiri nóchali napurigá Esusi, tabilé siné sa'wale ralámuli nayúkame. Suwábaga napu ra'íchale Juani alué Esusi olagá, 'we a'lá bijchiá nílekuru.
42 We'ká ralámuli napu ekí alé napuíle 'we bijchígale napu anile Esusi alé, aminami asíriga 'la e'wele napu anile.

11

Jena ruwimela mukúligo Lasro

1 Bilé rió asale Lasro anilime, 'we nayua, 'lige alué rió Betania anilichi pe'kabi riógichi ejiro Jurea bejtégame nile. Alué umugí Lasro go'chila María anilime nile bilé, 'lige Marta anilime nile uché bilé, abiena alé ejperégame nile.
2 Ye María 'símili nile alué napu botéachi manígime a'kinana ro'émili nile alué Esusi ronola, ba'wí 'we semá júkame, 'lige yati wakémili nile bo'né gupálate alué bo'né María.
3 'Lige alué oká umugí júlale jaré rió Esusi ruyéniliga:
—Mué Wa'lula, alemi jula ramué mué ruyénaliga 'we nayua bo'igó alué rió napu mué gompaniérola ju.
4 Napu'lige alué Esusi akisá alanichi ralámuli, anile:
—Mukumeli júkuru nobi tabiléchigo mukugá rejpímili júkó. Alué rioka 'we a'wágame nayulí chujkélekuru pe napurigá machiboa chiena 'la semá 'sime ko Onorúgame, 'lige abiena chiena 'la semá 'sime ko Onorúgame Inolá.
5 Esusi 'we galegá eteme nile alué bakiá rijimá,
6 nobi napu'lige Esusi akisá ra'íchali 'we nayua bo'igó Lasro, tabilé yati simile e'nemia, uchéchigo oká rawé rejpile alé napu asálige.
7 'Liko anele alué oyérame:
—Nabá uchéchigo siné alé 'mi Jurea anilichi ejiro.
8 'Liko alué oyérame anele:
—Mué Benírame, pe kulírikáchi alué ralámuli jurío alé mochígame mué me'linálituru bajsibuga. ¿Chonigá uchéchigo ku alé siminali che mué?
9 'Liko Esúsika nejele:
—Makué oká 'ora ma'chigá ilime ju ra'ósiga. 'La rawé e'yéniliká tabilé toroka e'yéniwa 'wéchigo 'la ma'chigá ilime kame raweka.
10 Rukó e'yéniliká asíriga toroka e'yéniwa napugiti pecha ma'chigá ilime kame rukóká.*
11 'Lige Esusi uchéchigo rajpé anile:
—Alué Lasro ne gompaniérola ka, 'ma gojchílekuru, nobi neka 'ma ajchámalagó.
12 'Liko alué oyérameka regá anile:
—Mué Wa'lula, ¿pe gojchigá bo'isáká, a'liko 'la sa'wimela?
13 Bo'né Esúsika anigá anile: «'Ma mukugá bo'í.» 'Lige alué oyérameka 'la bijchígale pe gojchigá bo'igó alué Lasro. Tabilé námale ralámuli alarigá ra'íchachi Esusi.
14 'Liko 'we a'lá ma'chígime ruyele:
—Lásroka 'ma mukúlekuru.

* **11:10** Yeka aniame júkuru alué Esusi oyérame ka tabilé che ikimeli ko. Alué chátiri ralámuli jurío tabilé chibi olámili ju rekó chibi olánilie, napu'lige Onorúgame lisensia 'yasa a'lige kulí cha nokimela.

15 Ra'sá la ne tabilé asisá alé napu'lige Lasro mukuchi. Alarigá 'we a'lá ju
napurigá bijchígimala Onorúgame a'walí 'yame ko ne'chí. Nabá e'newa.
16 'Liko alué Romasi napu Kuate anilime nílige, anile uché jaré oyérame
'yuga:
—Ramué abiena simasa Esusi 'yuga, alué ralámuli jurío me'limela ramué.
Chu'símalawé rekó suwiyae ramué, Esusi 'yuga simawa.
17 'Liko napu'lige sebasa alé Betania anilichi, alué Lásroka 'ma naó rawé
bo'ile mukugá alé resochí ewachi.
18 Alé Betania pe a'bé nile Rusaleni anilichi pe bakiá kilómetro niraga.
19 We'ká ralámuli jurío e'yénale alemi e'néniga alué María 'lige alué Marta
napurigá tabilé chélámala alué bonila mukusá.
20 Napu'lige alué Marta akisá aleka enegáráo Esusi, yati ma'chínale na-
jtepamia. Alué Maríaka pe galírale rejpile.
21 'Liko alué Marta anele alué Esusi:
—Mué Wa'lula, mué jena asisáká, pecha mukumeli ke ko ne bonila.
22 Nobi neka 'láchigo machígó Onorúgame suwábaga nejimio napu mué tani.
23 'Lige Esúsika anele:
—Mué bonílaka ku ajánamala.
24 'Liko alué Marta anile:
—Neka 'la machí ku ajánimio napu'lige 'ma guwichí kachi napu'lige
Onorúgame nawasa ralámuli gustisia olamia.
25 'Lige Esusi anele:
—Ne júkuru ralámuli ku 'yáame alawá napu'lige suwisá napurigá ku ajagá
mochímala, 'lige aminami ne ju ralámuli a'walí 'yame napurigá 'we ganíliga
ejperélamala. Tabilé chéré rekó bilé rió mukugé, pe 'la bijchígame nísaká
Wa'lula ko ne, 'liko 'la 'yámala ne alawá napu'lige mukusá.
26 Suwábaga napu ekí nígame ju ne alawala 'lige aminami napu ekí
'la bijchígime ju ne ra'ichálila, rekó mukugé, bo'né alawálaka tabiléchigo
mukuméligó. ¿'La bijchigi mué napu ne aní?
27 'Lige Mártaka anele:
—Juli mué wa'lula, neka 'we a'lá bijchigi mué ko Kristo anilime Onorúgame
Inolá, alué napu nawámili nílige jena wijchimoba.
28 Abé we'liko napu'lige 'ma ra'ichasa Marta, 'ma simile María bayemia.
'Lige i'kilí ra'íchale tabilé akériga uché jaré ralámuli. Regá anele:
—Jena ajtí alué benírame, 'lige mué bayea ajtíkuru.
29 Napu'lige akisá alué ra'íchali yati niraga ilísale 'lige yati simile alé napu
ajtile alué Esusi.
30 'Lige Esusi tabilé 'cho sébalige alé pe'kabi riógichi, alé 'mi ajtile abajá napu
najtépilige alué Marta.
31 'Lige alué ralámuli jurío napu María 'yuga mochile alé María galílachi,
napu'lige etesa María ilísachi 'lige simichi ma'chimi, yati simíbalechigó alué
ralámuli jurío María najátasia. Alué ralámuli juríoka pe 'mimi simea mayele
resochí nalamia napu bo'ile Lasro, alarigá mayele.
32 'Liko alué María napu'lige sebasa alé Esusi ajtígichi, yati niraga cho-
jkóbisiga ilíbale alé a'bemi Esusi ronólachi anigá nalale:
—Mué Wa'lula, mué jena asisáká pecha mukumeli ke ko ne bonila.
33 Napu'lige Esusi etesa alué María nalachi, 'lige etélechigó alué ralámuli
jurío abiena nalásiga e'yénigo, 'lige asíriga sewele Esusi,
34 'lige anile:

—¿Kochiena rekaru ko alué mukúgame?
'Lige anéleru:
—Mué Wa'lula, aka simáwa'é e'newa.
35 'Lige Esúsika 'ma nalálechigó.
36 Alekeri anile alué ralámuli jurío:
—Alueka asíriga 'la gompaniérola níligekuru alué Lasro.
37 Nobi jaréchigo ralámuli jurío se'winá anile ko, regá anile:
—Alueka bilé tabilé ma'chílime 'la ku sa'wáturu. ¿Chonigá tabilé 'yóleché alué Lasro napurigá tabilé mukumela?
38 'Lige Esusi alé resochí sébale alé ewachi napu bo'ílige alué Lasro, 'lige uchéchigo siné 'we sewele, asíriga we'ká 'nátale. 'Lige bilé wa'lú rejté ajchárіga ajtile alé resochí yochi.
39 'Lige anile alué Esusi:
—Se'wí ajchawa alué rejté.
'Liko anile alué Marta alué mukúgame go'chila:
—Mué Wa'lula, asíriga cha jubáleké alé pachami, 'máchigo naó rawé kame mukusá.
40 'Lige Esúsika anele:
—Ne 'ma anéturu mué 'la bijchígasaká napurigá aní ne, 'liko 'la machimela mué chiena a'wágame ko Onorúgame.
41 'Liko 'ma se'wí ajchale alué wa'lú rejté. 'Lige alué Esusi 'pa rewagachi e'negá iligá anile:
—Mué O'nó, wa'lú cheliera 'ya ne mué, mué 'we a'lá semáriga gepúmpá ne ra'ichálila.
42 Neka 'la machí mué nabí 'la akeo ne'chí. Pe yecho aní ne napurigá ye ralámuli 'la machimela ye 'nátili, napurigá 'la bijchígimempá mué 'síligo ne'chí jula.
43 'Lige abé i'libeko ye ra'ichasa, e'wele ra'íchale:
—¡Mué Lasro, yati ma'china!
44 'Lige 'ma ma'chínale alué napu mukúlige. 'Lige bochígimi o'póligime nile asíriga we'lí chinite. 'Lige mo'chí bilé banito o'póligime nile. 'Lige Esusi anele alué ralámuli:
—'Ma bujewa ye chiní 'lige banito abiena bujewa, 'lige a'rewa simichi.

Jena ruwimela bariseo Esusi me'lináligo

45 'Lige alieti etega we'ká ralámuli jurío napu napuílige María bejtélachi 'la bijchígale Onorúgame Inolá ko alué Esusi.
46 Nobi jaréchigo pe iligá bariseo 'yuga ra'ichamia simíbale ko. 'Lige ruyele napu 'sile Esusi.
47 'Lige jaré bariseo 'lige alué e'wélala balé júlale napurigá napabúniliga alué uché jaré e'wélala, 'lige anile a'boi ra'íchaga:
—¿Chonokiboa? Ye rioka asíriga i'kirú 'siá simíguru tabilé siné etérume.
48 A'résaká ye rió napurigá aminabi alieri 'símala 'liko asíriga we'ká ralámuli oyéramala ye rió, a'lige alué sontalo romano napu jena nulame ju 'ma tabilé elámala napurigá nocha mochímala ramué jena wa'lú re'obachi 'lige aminami bochígimi jena Israeli.
49 'Lige alué bilé Kaipasi anilime nile, alué napu wa'lula balé nile bi'neli neyúriga nulame 'ya a'lige bamí, alueka anile:
—'Émika tabilé machime ju.

50 Abé 'la ju bi'lepi rió mukusá, uché jaré tabilé suwisá 'la ju. ¿Tabilé machí
'emi ye 'nátili?
51 Alueka tabilé bo'né 'nátalite anile ye ra'íchali. Alué nile wa'lula balé, alek-
eri Onorúgame 'yale 'nátili napurigá 'la gainámala ruiyá a'kinana mukumeo
Esusi alué ralámuli jurío gu'íriga.
52 'Lige abiena alué Esusi mukugá wa'lú nejkúramili ju uché jaré ralámuli
'yuga. Asíriga we'ká ralámuli gu'írimili ju Onorúgame 'kúchila napu ekí
ejperégame ju jena wijchimoba. Nejkúramili ju napurigá 'la bi'lepi 'nátame
nímala Onorúgame na'tálilacho.
53 'Liko a'lige rawé alué jurío e'wélala 'we a'lá 'nátale alarigá me'liati ko alué
Esusi.
54 Alekeri alué Esusi 'ma tabilé 'me eyénale alé we'ká ralámuli jurío
mochígichi. Uché bilena we'ká riógichi simile alé a'bemi napu tabilé we'ká
mochile alué Esusi me'linálime, alé pe'kabi riógachika Epraíni anilichi nile alé
a'bé wa'lú gawí wakígachi napu tabilé 'me u'kume nile. Alé asale Esusi alué
ralámuli oyérame 'yuga.
55 Pe u'kabi rawé rokáréle napurigá sebámala ralámuli jurío piéstala alué
Páskua anilime piesta.† Asíriga we'ká ralámuli simíbale alé 'pa Rusaleni
anilichi ba'wichí mo'imea ta'chó sébachi alué piesta, napurigá 'la gainawa
bajkiá alé wa'lú re'obachi.
56 'Lige ralámulika 'we 'yaga e'yénale Esusi. Napu'lige ra'icha jale alé wa'lú
re'obachi ra'pichí, regá rukigá járale a'bopi:
—¿'Émika choniágó? ¿Pala nawamio mayelia 'émika Esusi napu'lige
nerúgichi alué piesta?
57 Alué bariseo 'lige alué e'wélala balé galírale bajchamio olale Esusi, alekeri
júlale jaré ralámuli rukéniliga 'la machisáká 'la rumémpá koche ajtigó Esusi,
'lige ruyésiga pe cha'pináliga.

12

Jena ruwimela María ro'éligo 'we semá júkame ba'wí Esusi ronólachi

1 Ujsani rawé kachi bajchabé ta'chó sébachi alué piesta, Esusi uchéchigo
simile alé Betania napu bejtégame nile alué Lasro, alué napu Esusi ku
ajánalige napu'lige mukúlige alué Lasro.
2 'Lige go'ame newale alé Lasro bejtélachi napurigá Esusi go'mela, 'lige
uchéchigo jaré bayele. Alué Marta nejkúrale go'ame 'yaa ralámuli.
3 'Lige María ba'wí a'pale nasípasi litro neraga 'we semá júkame ba'wí.
Alué ba'wí 'we najteme nile. 'Lige Esusi ronólachi ro'ele, 'lige bo'né gupálate
wakele. Bochígimi pachá galírale 'we semá juka ilíbale.
4 'Lige napu'lige alué go'ame go'yá mochígichi ralámuli, alé asale alué Jurasi
Iskariote anilime, Simoni inolá. Alué rioka bilé nile alué makué oká rió napu
Esusi oyérame nile. 'Lige alué Jurasi 'símili nile alué Esusi nejía napurigá cha
olawa alué Esusi saílate. Anile:
5 —¿Chonigá tabilé ralinérupeché ye ba'wí 'we semá júkame napurigá alué
enomí tabilé nígame ralámuli kógiwa? Asíriga najteme júkuru alué ba'wí semá
júkame, napu ekí meme ju bilé rió bilé bamí nóchiga.
6 Jurásika pecha 'la ralámuli tabilé nígame na'temaka aníleko, alueka pe
lanílekuru napugiti pe chigórigame níligame 'sika aniá, pe bo'né cha'pináliga

† **11:55** E'nesi glosario «Pascua».

anile alué enomí. Alueka nile enomí ajchala repume napu ajchame nile alué makué oká rió Esusi oyérame, 'lige chigome nile alué Jurasi alué enomí.
7 'Liko Esúsika anele:
—A'réwagó. Ye mukika 'ma bajchabé niraga ro'éguru ne'chí alué ba'wí 'we semá júkame napu ro'émili ju ne'chí napu'lige ne mukú.
8 Alué ralámuli tabilé nígame senibí 'emi 'yuga mochímala, nobi neka tabiléchigo nabí 'yuga asiméligó 'emi.
9 We'ká jurío akele Esusi alemi ajtigáráo, 'lige simíbale e'nemia. 'Lige abiena e'nema olale alué napu Lasro anilime nile, alué napu ku ajánilige Esusi.
10 Alué e'wélala balé 'we a'lá ra'íchale a'bopi, abiena me'liméoríle Lasro.
11 We'ká alué jurío asíriga 'la nirale etesa Esusi 'yochi alué Lasro, 'lige alué juríoka 'máchigo 'la oyera mochíligame alué Esusi. Alekeri alué e'wélala balé 'ma me'linálile alué Lasro 'lige Esúsitiri.

Jena ruwimela we'ká ralámuli simíbaligo Esusi e'nemia

12 'Lige melénala rawé Esusi 'mimi Rusaleni anilichi neraga enale. We'ká ralámuli mochile alé Rusaleni napugiti piesta nerúligime. Napu'lige akisá alué ralámuli enegáráo Esusi,
13 rajkú sawala o'ká simíbale najtepamia, 'lige a'wágame ra'íchaga regá anile:
—¡Hosana (salva)! ¡'We a'lá ju Onorúgame! ¡'We a'lá ju alué Onorúgamete julárigame! ¡'We a'lá júkuru alué Wa'lula alué ralámuli Israeli ejperégame nuleme!
14 'Lige Esúsika bilé bulito majalégame asagá enale. Alarigá nile napurigá anílige Onorúgame ra'ichálila 'we 'ya. Regá anile:
15 Tase majawa 'emi ralámuli jena Rusaleni mochígame.
Aleka ená wa'lula mué nuleme bulito ranala asagá.*
16 Alué Esusi oyérameka tabilé námale tachiri ruyame ko alué ra'íchali Onorúgame ra'ichálila churigá ko Esusi, 'lige a'kinánaka 'la námale. Napu'lige Esusi uchéchigo siné naresa alawá napu'lige mukusá, 'liko alué oyérame 'la námale ye ra'íchali 'la ruwíligo churigá 'simio alué Esusi. 'La nélále bijchiá a'chigóriga níligo napurigá anílige Onorúgame ra'ichálila 'we 'ya.
17 We'ká ralámuli sébale alé napu enale Esusi bulito asagá napugiti ralámuli etéligame napu'lige Esusi ku ajánilige Lasro. Alué napu etele simíbale ra'ichasia, 'lige we'ká ralámuli akele.
18 Alekeri we'ká jsile alé Esusi e'nemia.
19 'Lige alekeri alué bariseo anile a'boi ra'íchiga pe Esusi ayóniga, regá anile:
—¡Alué rioka 'ma neyúraguru! ¡Suwábaga ralámuli 'ma alué rió oyéraguru!

Jena ruwimela jaré ralámuli griego ra'íchame Esusi 'yaga e'yéniligo

20 'Lige jaré ralámuli sébale alé Rusaleni piesta nerúgichi Onorúgame niramia. Griego ra'íchame nile alué ralámuli.
21 'Lige a'bé jábale Belipe anilime rió ilígichi. Alué Belípeka alé Betsáira anilichi bejtégame nile ejiro Galilea anilichi. Alueka Esusi oyérame nile. 'Lige alué jaré rió regá anele:
—Mué rió, ramueka Esusi si ra'ichamia jsirú.
22 'Lige simile Belipe 'lige Antresi ruyele, 'lige okaka simíbale Esusi ruyemia.
23 'Lige Esúsika anele:

* **12:15** E'nesi Zacarías 9:9.

—Ne ju alué rió napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga. Ya 'ma sébaguru raweli napurigá ralámuli ne'chí etémala churigá ko ne. Asíriga 'la niraga etémala Onorúgame ne'chí.
24 Jena ruimé ne bilé ra'íchali. 'We a'lá bijchiá ju napu ruwí ye ra'íchali. Bilé ri'ligó tabilé we'echi echiruga asisáká, pecha ya'wime júkó. 'Lige tabilé nerúlamala napurigá 'wiwa. Napu'lige 'la we'ete o'póliga echiruga asisáká, 'liko 'we a'lá ya'wimela. Neka napurigá ri'ligó rakala alarigá ju ne.
25 Ralámuli jena wijchimoba mochígame napu 'we nígame ju asíriga ganíliga ejperégame ju aminacho 'nata tabiri tábiri korua nobi a'kinana suwábaga tábiri tabilé niga mochíbamala. Alué ralámuli napu tabilé 'nátame ju tabiri tábiri niga asinálime, alueka abisibi 'we a'lá ganíliga bejtégame ju jena wijchimoba 'lige abiena 'pa rewagachi.
26 Bilé 'la nejkúrinilisa nóchame niraga ne 'yuga, alueka ne'chí najátimili júkuru. Napu ne ajtí, alé simámili júkuru alué nóchamechigó. 'Lige ne O'nólaka asíriga 'la niraga etémala alué ne'chí gu'írime.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo churigá mukimeo bo'né

27 'Lige Esusi aminabi anile:
—Jípeko asíriga we'ká 'nata ne. We'ká 'nata ajtí ne alakimeo ne. ¿Chonimela ne? ¿Tánamala ne O'nola Onorúgame napurigá tabilé che ikimela ne napu'lige resí ikimeli ju ne pe 'we? Tabilé tánamala ne alieti. Neka jena wijchimoba nawákuru resí ikimea.
28 'Liko Esusi anele Onorúgame:
—Mué O'nó, ralámuli etériwa chiena 'la semá 'sime ko mué.
'Liko Onorúgame 'pa rewigáchika, regá anile:
—Neka 'ma eteri ralámuli aliena 'la semá 'sime ko ne, 'lige uchéchigo siné etérimio olá ne.
29 Ralámuli alé jágame akele alé alué ra'íchali. Jaré bilé re'ome aniórile 'pa rewagachi. 'Lige jaré bilé santo ánjeli ra'icha orile.
30 'Liko anile alué Esusi:
—Onorúgameka pecha ne'chí gu'íriga anile ko e'wele ra'icha. Alueka e'wele ra'íchalekuru napurigá 'emi akimela.
31 'Ma pe'wé nawámili ko Onorúgame gustisia olámia. 'Ma pe'wé nawámala Onorúgame alué wa'lula Remónisi rekábamia, alué napu nulá ajtí jena wijchimoba.
32 Re'pá bilé gulusichi ujchásiga ne, suwábaga ralámuli machimela chieri ko ne.
33 Alarigá anile Esusi napurigá machimémpá ralámuli alarigá mukumeo.
34 'Lige ralámuli anile:
—Alué Onorúgame ra'ichálila 'ya nerúgame 'we a'lá ruwime ju alué rió napu ramué buinámili ju alé resítiri bowechi, alué rió 'la nabí bejtélimili ju. 'Lige ¿chonigá laní mué alué rewigáchika nawágame gulusichi chujkugá mukumeli ko? ¿Chieri júpaché 'lige alué rió 'pa rewigáchika nawágame?
35 'Lige Esúsika anile:
—Alué 'we a'lá nejkúramiliká napurigá 'we a'lá na'támala 'emi 'ma pe u'kabi rawé asimeli ju jena napurigá ra'ósali. 'La alué 'yuga na'tálime júkuru bijí jena ajtígachi alué, napurigá tabilé neyúramala alué chátiri 'nátili. Bilé rió chátiri 'nátiga oyame ka tabilé machime ju alemi enegó bo'né. Alueka napurigá bilé rió rukó oyame neraga ju, nobi bilé rió 'la e'wame ka ne ra'ichálila, alueka 'la rawé neraga eyéname ju.

36 Ne júkuru abé 'la 'nátili nejime. Bijí jena asagá, 'la bijchígilime júkuru ne
ra'ichálila napurigá 'la Onorúgame 'kúchila niwa Onorúgame na'tálila 'nátame.
Napu'lige 'ma guwárisa ra'icha, 'ma simile, 'ma chíbale, 'lige tabilé 'wesi
ralámuli etele.

Jena ruwimela jaré ralámuli jurío tabilé bijchíligó Esusi ko Onorúgamete julárigame

37 Esúsika pe bo'né 'nátaga e'karúgame semati newale, nobi ralámulika tabilé
bijchígili ko Onorúgamete julárigame níligo Esusi.
38 Alarigá nímili nílekuru, asíriga 'ya osirúgime nílekuru alué osilí napu osálige
alué Isaíasi anilime rió napu ruwime nile napu anele Onorúgame. Regá
anime nile:
Mué Wa'lula, ralámulika tabilé bijchigi ramué ra'ichálila.
¿Chieri ralámuli etiágó chiena a'wágame ka mué?
39 Alué Isaíasi abiena osale chonigá tabilé bijchígia alué ralámuli. Anile:
40 Onorúgame bo'né alarigá rekile 'nátili
napurigá tabilé námamala,
napurigá siego niraga mochímala,
napurigá tabilé námamala alué 'we a'lá semátiri 'nátili
napurigá tabilé Onorúgame oyérame nímala,
'lige napurigá neka tabilé buinámala resítiri bowechi.
41 Alanile Isaíasika Onorúgame etériligime. 'Lige etele Esusi ta'chó nawachi,
etele nawamia 'we semáriga nochamia jena wijchimoba.
42 We'ká ralámuli jurío bijchígale Esusi ra'ichálila. We'ká alué jurío e'wélala
'la bijchígale, pe iligá tabilé che anile napugiti 'wéchigo majá mochíligame
alué bariseo. 'Nátale bariseo mabúnilia mayele alé u'tá re'obachi «sinagoga»
anilichi mochígichi.
43 Alué e'wélalaka najkile napurigá 'la niraga etémala ralámuli alué a'bopi,
tabilé chélále rekó Onorúgame ta nirae.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué napu 'we a'lá nirame ju Esusi abiena nirame ko Onorúgame

44 'Liko a'wágame ra'íchale Esusi:
—Napu'lige bilé rió ne'chí oyérame, tabilé ne'chicho oyérame ju, abiena
oyérame ju napu ne'chí júlale 'pa rewagáchika.
45 Napu'lige bilé rió ne'chí etee abiena eté alué napu ne'chí júlale 'pa
rewigáchika.
46 Neka pe napurigá ra'ósali ju. Neka jena wijchimoba nawákuru ralámuli
gu'írimia napurigá tabilé chonárale e'yénamala.
47 Ne ra'ichálila gepume ka 'lige tabilé e'wásaká alué ra'íchali, neka tabilé
alué ju napu gustisia olámili ju alué ralámuli. Neka ralámuli buinamia
nawákuru alé resítiri 'nátalichi.
48 Bilé ralámuli tabilé oyérame ne'chí 'lige aminami tabilé e'wasa napu ne
nulá, Onorúgame gastigárimili ju alué ralámuli. Onorúgameka ruyémala tabilé
bijchígiligo alué ra'íchali napu ne ruyé.
49 Neka pecha bo'né 'nátaga ra'íchakó. Alué ne O'nola Onorúgame napu
ne'chí júlale, alué nuláturu tachiri rupoa 'lige churigá rupoa.
50 Alué ra'íchalika napu ne ruyéleru Onorúgamete napurigá ra'ichámala ne,
alué ra'íchalika ju napurigá ralámuli 'la nabí ejperélamala 'pa rewagachi. Alué
napu ne ruwí pe a'chigóriga ju napurigá nulele Onorúgame ne'chí napurigá

ra'ichámala ne ralámuli 'yuga. 'Lige bilé ralámuli tabilé bijchígisa ne ra'ichálila pe tabilé bijchígime kéré Onorúgame nila ra'íchali.

13

Jena ruwimela Esusi pagóligo alué bo'né gompaniérola ronola

1 'Ma amulí sébachi alué piesta Páskua anilime 'lige rapakónala nile, Esúsika 'we a'lá machile 'ma sebio raweli napurigá 'ma simeo jena wijchimoba asagá 'ma tabilé jena bejtélimio, ya 'ma simeli nílekuru bo'né O'nola Onorúgame 'yuga. Esúsika asíriga nabí 'la galeme nile ralámuli jena wijchimoba mochígame, alué napu Onorúgame oyérame nile. Tabilé we'káwale alué ralámuli, nabí 'la galegá etele.

2 Esusi 'lige alué Esusi oyérame go'yá mochile alí. Jurasi Iskariote anilime, Simoni inolá, abiena alé asálechigó. Riábloka 'ma chátiri 'nátili ajchele alé Jurasi sulálachi, 'nátili ajchele napurigá Esusi nejímala.

3 Esusi 'we a'lá sébali machile Onorúgame nejíligo a'walí napurigá Wa'lula nímala Esusi. Abiena machílechigó bo'né Esusi Onorúgame 'síligo jula 'pákana rewagáchika, 'lige a'kinana rawé simeo ku 'pa napu Onorúgame ajtí.

4 Alarigá 'nátaga alué Esusi o'weti ilísale go'yá ajtigé, 'lige o'pacha bujale we'lí amoba chujkúgame, 'lige bilé chinite bulale alé umichipo,

5 'lige ba'wí ro'ale bilena sikolichi. 'Lige alué makué oká Esusi oyérame ronola pagole alué ba'wite. 'Lige 'ma wakele alué chinite napu umichipo bulálige bo'né.

6 Napu'lige pagoma olálige alué Simoni Pegro ronola, ye rió Simoni Pégroka regá rukele:

—Mué Wa'lula, ¿ne'chí ronola pagoma olá mué?

7 'Lige Esúsika nejele:

—Jípeko tabilé námaguru mué chonigá pagó ne 'emi ronola, nobi abé i'libékoka 'láchigo námamalagó mué.

8 'Lige Pégroka anele:

—Ne'chika pecha siné pagómalagó mué, mueka pecha pioni ka.

'Lige Esúsika anele:

—Ne tabilé pagósaká mué ronola, a'lígeko tabilé ne gompaniérola nímala mué.

9 'Lige anile alué Simoni Pegro:

—'Liko mué Wa'lula, 'la ju, pagókigó 'liko ne'chí ronola, sekala 'lige mo'ola abiénachigó.

10 'Lige Esúsika anile:

—Alué 'ma 'úbigame ka 'ma bi'ígame júkuru, pecha uchéchigo siné pagókime júkó, pe ronólacho pagókime júkuru napugiti ronoka cha a'kué chóligame gayéname kame. 'Emi suwábaga asíriga 'la bi'wígame júkuru, pe bi'lepi tabilé.

11 Alué u'bárigame aniáká, pe anime ke anile Esusi 'ma bujéligo alué wa'lú resítiri gastigo. 'Lige abiena ruwile bilé rió tabilé bi'wígame karao, 'we machile cha 'simio alué rió. Pe Esusi resí olánilia ajtíligo alué rió.

12 'Lige Esusi napu'lige 'ma pagosa ronola, 'liko 'ma uché ku o'pachátale alué amoba chujkúgame o'pacha. 'Lige uchéchigo siné asíbale alé mésachi, 'lige rukele:

—¿'La námilia chonigá pagó ne 'emi ronola? Neka pagókuru mué ronola napurigá 'la námamala 'emi, churigá gu'íritika ralámuli.

13 'Émika benírame aneme júturu ne'chí 'lige aminami wa'lúlatiri, napugiti
'émika 'láchigo machigá aniame, neka aluéchigo kame napu 'emi aní.
14 Neka benírame júkuru 'lige wa'lúlatiri. Ne 'emi ronola pagosa, 'émichigó
abiena pagómili júkuru ronola a'nagupi nakúriga.
15 Neka pagókuru mué ronola napurigá 'emi alarigá nokimela, napurigá
tabilé riólame niwa asíriga 'la suwábaga gu'írilime júkuru. 'La a'chigóriga
nochálime júkuru napurigá nocha ne.
16 Neka 'we a'lá bijchiá ruwíguru. Bilé rió nóchame ka pecha abé najtékame
júkó me'tigá bilé batroni. Napu'lige bilé rió julasa uchéchigo bilé rió tábiriti
'núliga, alué napu a'pame ka pecha abé wa'lula júkó me'tigá alué nulame.
17 'La námasaká 'emi ye ra'íchali 'lige aminami 'la sébali olásaká, alarigá
nokisáká napurigá aní ye ra'íchali 'liko 'we ra'sálagá mochímala 'emi.
18 › Neka pecha suwábaga 'emi 'yágó ye rejcholi. Neka 'la machí alué napu
ne cha'píligo napurigá ne'chí oyéramala. Aba alarigá ikimeli júkuru napurigá
anílige Onorúgame ra'ichálila 'we 'ya. Regá anile: «Alué napu ne'chí si ajtile
go'yá, alueka 'ma sairúgame gayénale jipe ne'chí 'yuga.»*
19 Neka ye ra'íchali ruwíguru ta'chó sébachi raweli. Napu'lige sebasa ye
raweli 'liko 'emi abéchigo 'la námamala ne ko alué napu senibí bejtégame ju.
20 Neka 'la bijchiá aníguru. Napu'lige bilé rió oyérasa napu ne jula, pe
a'chigóriga ju napurigá oyérilia ne'chí, 'lige bilé rió ne'chí oyérasaká, pe
a'chigóriga ju napurigá Onorúgame oyérilia, alué napu ne'chí júlale.

Jena ruwimela Esusi anílige Jurasi Esusi saíla niraga gainámili ko

21 'Lige napu'lige 'ma ra'ichasa ye ra'íchali, asíriga seweka asíbale Esusi.
'Lige 'la ma'chígime anele:
—Neka 'we a'lá bijchiá ruwíguru, 'emi makué oká ne'chí oyérame bilé júkuru
ne'chí saíla niraga gainámili.
22 'Lige alué Esusi oyérameka a'nagupi e'nénale a'bopi, tabilé machile alué
olagá anió Esusi.
23 Bilé alué makué oká rió Esusi oyérame napu Juani anilime nile napu
Esusi 'we galélige, alueka Esusi si go'yá asale.
24 Simoni Pegro sekate ra'íchale Juani 'lige anele:
—Ruké chieri ka alué rió napu Esusi saíla gainamio.
25 'Liko alué Juani abéchigo a'bé asíbale napu asálige alué Esusi, 'lige rukele:
—Mué Wa'lula, ¿chieri júkó?
26 'Lige Esúsika anile:
—Pe'tá baní sa'nabáchamala ne, 'lige alué napu kógira ne, alué rió ju napu
ne saíla gainámala.
'Liko alarigá 'sile, baní sa'nabáchale, 'lige alué Jurasi 'yale, alué Simoni
Iskariote† inolá.
27 Abiéniko neraga Jurasi baní go'sá, Remónisi alawala yati neraga
pachágana Jurásichi bajkile. 'Liko Esusi anele alué Jurasi:
—Alué napu mué 'símili ju, 'we yati oláwagó.
28 Alué aminá jareka napu ekí go'yá mochílige tabilé 'wesi námale alanime
ko alué ra'íchali Esusi ra'ichálila.
29 Alué Jurasi nile repume alué makué oká Esusi oyérame enomila. Alekeri
jaré mayele júliga anió Esusi alué rió napurigá ralimela bilé tábiri alé piéstachi
o'towame, o napurigá go'ame 'yawa ralámuli tabilé nígame.

* **13:18** E'nesi Salmos 41:9. † **13:26** Iskariote aniáká pe Kiriote bejtégame aniame ju.

30 Napu'lige alué Jurasi go'sá alué baní, yati simile. 'Ma rukó nile.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo nejimio uché bilé nuebo nulalí

31 Abé we'liko napu'lige Jurasi 'ma simisá, Esusi anile:

—Ne júkuru alué rió napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga, jipe asíriga 'la etémala 'emi aliena 'la semá 'sime ko ne. Alué nóchali napu ne nocha, ralámulika etémala 'we a'lá semáriga nochio Onorúgame.

32 'Lige ralámuli 'we a'lá nirásaká Onorúgame etega 'we a'lá semáriga nóchachi ne, 'liko Onorúgame 'we a'lá niraga etémala ne'chí, ne napu nawágame ju 'pa rewagáchika napurigá rió neraga. 'Lige Onorúgame 'we yati gatémala ye 'nátili.

33 Neka 'we galé 'emi napurigá ne bo'né 'kúchila neraga. 'Ma pecha we'lisi asimeli júkó ne 'emi 'yuga. 'Émika ne'chí 'yaga e'yénimili júkuru, nobi tabiléchigo gainámalagó simiba alé napu simeli ju ne. Neka 'we 'ya anéturu ye ra'íchali alué e'wélala jurío, jípeko 'emi ruyéguru ne.

34 Neka nuebo nulalí nejíguru: 'We a'lá niraga járilime júkuru 'emi a'bopi, 'lige 'we a'lá niraga járilime júkuru uché jaré ralámuli. Neka asíriga 'la galegá eteme kéturu 'emi. Alarigá 'la galegá eteti kárékuru 'emi a'boi a'nagupi.

35 'Emi 'la galegá e'yénasaká a'bopi 'lige 'la niraga 'liko ralámuli jena wijchi-moba mochígame 'la machimela 'emi 'la ne'chí oyérame ko.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo Pegro tabilé machiórimélа Esusi

36 Napu'lige Esusi anílige tabilé gainamio simiba ralámuli napu simeli nílige bo'né, 'lige Simoni Pegro Esusi rukele:

—Mué Wa'lula, ¿koche simé olá mué?

'Lige Esúsika nejele:

—Napu simé olá ne, tabilé gainámala mué ne'chí najatia. Pe abé i'libeko najátamala mué ne'chí.

37 'Liko Pégroka anele:

—¿Chonigá tabilé najátawa mué jipe? Tabilé chéré rekó me'liruge ne, neka abirigá 'we a'lá listo ajtíkuru mué si simea.

38 'Lige Esusi nejele:

—¿'La bijchiá listo ajtí mué napurigá me'liboa mué ne'chí gu'írame kóriká? Neka ta'mé mayé nili. Neka 'la bijchiá aníguru. Be'lí be'á o'tolí ta'chó sinachi, tabilé machiórimélа mué ne'chí baisá neraga.

14

Jena ruwimela Esusi ruwíligo rewagachi gatemio ramué galila

1 'Lige Esusi anile:

—Tase seweka mochiwa tase we'ká 'nátiga. 'La nerawa Onorúgame, 'lige 'la nerawa ne'chí.

2 Alé 'pa ne O'nola galílachi asíriga we'kaná nerú napurigá ejperega mochímala 'emi. Ta bijchiá nísaká, pecha animé ko ne alé simeo 'we a'lá gatemia napurigá 'emi ejperélamala.

3 'Lige a'kinana ne simisá 'lige 'ma gatesa, uchéchigo ku nawama olá ne 'emi o'tomea 'pa rewagachi napurigá 'emi alé bilena mochímempá napu ne asimé olá.

4 'Émi 'la machíguru bowé napu sébame ju napu ne simé olá.

5 'Lige anele alué Romasi:

—Mué Wa'lula, tabilé machiaa ramué alé napu simé olá mué. 'Lige ¿churigá machibówé alué ko bowé alé simime?
6 'Lige Esusi regá anele:
—Ne júkuru alué bowé. Neka 'la bijchiga ruwíguru, ne júkuru uché rajpé nejime a'walí napurigá 'la ajagá mochiwa. Tabilé 'wesi sebámala napu ajtí O'nó Onorúgame bo'né a'walila gite, ne a'walila gite 'la sebámala 'emi.
7 'Emi 'ma asíriga 'la machí alué ko ne. Alekeri 'we a'lá machimela 'emi ne O'nola Onorúgame. 'Ma machíguru 'emi Onorúgame, 'máchigo we'sá eteme kame Onorúgame, ne'chí etega.
8 'Liko alué Belipe anele:
—Mué Wa'lula, 'la elawa napurigá ramué e'newa alué O'nó Onorúgame. Pe e'nésiga a'lá nímaleké.
9 'Liko Esusi anile:
—Mué Belipe, 'ma asíriga we'ká rawé ajtíkuru ne 'emi 'yuga, ¿bijí tabilé 'cho machí mué ne'chí? Bilé rió ne'chí eteme ka, alueka ne O'nola Onorúgame abiena eteme júkuru. 'Liko ¿chonigá tánebeché mué ne'chí napurigá elawa napurigá mué 'la etémala alué O'nó Onorúgame?
10 ¿Tabilé bijchigi mué ne O'nó Onorúgamechi ajtigó ne 'lige O'nó Onorúgameka ne'chichi ajtigó? Alué Onorúgame 'lige ne si pe bi'lepi 'nátame niru. Alué ra'íchili napu ne ruwí, alueka pecha bo'né 'nátiga ruwígó ne, alué O'nó Onorúgame napu ne sa'pálachi ajtí, alué 'smíguru nocharia ne'chí.
11 'We a'lá bijchígiwa ne ra'ichálila, neka Onorúgamechi ajtíkuru 'lige Onorúgameka ne sa'pálachi ajtíkuru. Tabilé bijchíginilisaká alué ra'íchali napu ne ruwí, pe a'lá bijchígisa 'la ju alué nóchali napu ne nocha.
12 Neka 'we a'lá bijchiá aní, alué napu ekí 'la nirame ju ne'chí, alueka 'la gainámala sa'wá napurigá ne, 'lige aminami abé wa'lú nóchali newámala. Neka alé napu wa'lula O'nó Onorúgame ajtí, alé simé oláguru. 'Liko alé asigá 'yámala ne a'walí 'emi.
13 'Lige 'emi ne'chí tánasaká a'walí bi'lepi 'nátili 'nátaga ne'chí 'yuga, 'liko 'la 'yámala ne napu ta 'emi. Neka ala'sima oláguru napurigá ralámuli etémala chiena 'la ka O'nó Onorúgame.
14 'Emi tásaká napuyépiri tábiri 'la niraga ne'chí, 'liko 'we ganíliga nejkúrimili júkuru ne.

Jena ruwimela Esusi aníligo Onorúgame Alawala nábolimio

15 'Lige Esusi aminabi anile:
—'Emi 'la nirásaká ne'chí 'liko 'la 'we a'lá e'wámala napu nulá ne.
16 'La e'wásaká 'emi 'liko tánime ne Onorúgame napurigá Onorúgame julámempá uché bilé nejkúrame 'lige nabí 'emi 'yuga asiémpá.
17 Ye nejkúrame ka pe Onorúgame Alawala ju, alueka asíriga 'la bijchígili benírame ju. Ralamuli tabilé ne'chí oyérame ka, alueka tabilé narémala alué alawá, pecha námame kame ye 'nátili churigá ka Onorúgame Alawala, alekeri tabilé gainámala narea, nobi 'émika 'láchigo machígó. Ye alawaka 'emi 'yuga rejpímili ko 'lige aminami 'emi sapálachi rejpímili ko.
18 Tabilé 'oni a'rémala ne 'emi napurigá ba'ligéchili. Abiena nawámala ne 'emi si asimea.
19 Pe u'kabi rawé kachi ralámuli napu ekí tabilé ne'chí oyérame ju, alueka tabilé uché etémala ne'chí, 'émika 'la etémala ne'chí. Neka uchéchigo ajánamili júkuru mukusá 'lige 'émichigó.

20 A'lige rawé napu'lige ne naresa alawá uchéchigo siné napurigá ku ajánamala ne, a'lige 'la machimela 'emi Onorúgame si ajtigó ne. Neka bo'né alawala 'yámili júkuru 'emi napurigá 'emi ne'chí 'yuga na'támala.
21 Alué napu 'la akeme ju ne nulalila 'lige 'la e'wame ju, alueka 'we a'lá galeme júkuru ne'chí. 'Liko ne O'nola Onorúgame 'we a'lá ganíliga asimela alué ralámuli 'yuga, 'lige néchigó 'we ganíliga asimela alué ralámuli 'yuga. Ne bo'né 'la machírimala churigá ko ne bo'né.
22 'Lige Jurasi asale alé, alué napu tabilé Jurasi Iskariote nile, 'lige anile:
—Mué Wa'lula, ¿churigáriga júpaché? ¿Chonigá pe ramuecho benírama oláché mué chieri ko mué, 'lige chonigá tabilé benírama oláché mué uché jaré ralámuli chieri ko mué?
23 'Lige Esúsika nejele.
—'Émika 'we galéguru ne'chí, 'lige uché jareka tabilé galé ne'chí. Alué napu ekí 'we galé ne'chí, alueka 'la e'wame júkuru alué 'nátili ne nejílala. Ne O'nola Onorúgame 'we galémala alué ralámuli napu ekí ne'chí 'we galeme ju. Ne O'nola 'lige ne si mo'iboa alé riochi, 'lige abalé ejperélawa ramué. Alueka ramué alawala nígame nímili júkuru.
24 Ne'chí tabilé galeme ka, alueka tabilé e'wame ju ne ra'ichálila. Ne ra'ichálilaka pecha ne bo'né na'tálilate ma'chíname júkó, pe ne O'nola Onorúgame na'tálila júkuru, napu ne'chí júlale.
25 › Neka suwábaga ye ra'íchili ruwíguru jipe bijí 'emi 'yuga asagá jena.
26 Napu'lige ne simisá napu Onorúgame ajtí, Onorúgame náomala bo'né alawala ne gite. Alueka 'la bijchiá ruimeli júkuru napurigá 'la nélámala 'emi suwábaga napu ne ruwílige.
27 › Neka a'walí a'réguru napurigá tabilé we'ká 'nátaga ejtebímala 'emi, tabilé seweka, napurigá 'we a'lá sébali ralámuli nímala 'emi. Ye a'walika pe ne bo'né nila júkuru. Ralámuli jena wijchimoba mochígame 'we benírame ju churigá ka alué a'walí napurigá tabilé we'ká 'nátaga mochiwa, tabiléchigo nígame júkó ne a'walila. 'Emi níriga tabilé we'ká 'nátaga mochílime júkuru, tase majaga.
28 'Ma akele 'emi ralámuli ne 'ma simeo, 'lige uchéchigo siné nawamio ne 'emi si asimea. 'Emi 'we galésaká ne'chí, 'liko 'we ra'sálámilikuru ne simichi O'nó bejtélachi, alué kame abéchigo najtékame me'tigá ne'chí.
29 Neka bajchabé neraga ruwíguru ta'chó sébachi alué rawé. Napu'lige sébachi alué rawé, 'émika 'ma 'nátaga mochímala ne aníligo ye ruyá. 'Liko abéchigo 'la semátiri narémala ne nila 'nátili.
30 › Tabilé we'ká ra'ichámala ne 'emi 'yuga, ya'má nawámili kame alué wa'lula jena wijchimoba, alué Remónisi anilime. Alueka tabilé nígame ju a'walí napurigá ne'chí uméramala.
31 Abirigáchigo a'rema olágó neka napurigá resí olámala ne'chí alué Remónisi, napurigá ralámuli jena wijchimoba mochígame 'la machiméмpá ne 'we galeo O'nó Onorúgame, napurigá 'la etémempá ne 'la e'wame ko napu ne O'nola Onorúgame nulá.
'Liko Esusi anele alué oyérame:
—'Ma mochísiwa. 'Ma simawa.

15

Jena ruwimela Esusi ruwíligo napurigá bilé baniá ko bo'né

1 'Liko Esusi bilé tétilite ra'íchali ruwile. Regá anile:

—Neka pe napurigá bilé baniá 'we ra'ígame rakeme, pe alarigá ju ne. Alué ne O'nola Onorúgame 'sime ju baniá repua.
2 Alueka 'ma rejpúname júkuru napuyépiri atuala tabilé rakeme. 'Lige alué wakígame a'tuwégame nísaká 'ma rejpúname ju napurigá 'la rakémala alué baniá.*
3 'Émika 'ma bi'wígame alawégame júkuru 'we a'lá oyériligame ne nila ra'ichálila.
4 'La bi'lepi 'nátaga nokísiwa pe ne na'tálilacho 'lige ne bi'lepi 'nátili na'támala 'emi 'yuga. Bilé baniá atuala pecha rakémalawé 'ma rijpunásiká alué a'tuwá. Abirigá chégame nímili júkuru abe alé baniachi. Yeka ruwime júkuru 'emi tabilé gainamio 'we semátiri 'nátili 'nata tabilé ne'chí 'yuga na'tásaká 'emi.
5 › Neka napurigá bilé baniá alarigá ju, 'émika napurigá alué baniá atuala ju. Bilé rió ne'chí 'yuga 'nátaga inásaká 'lige ne abiena 'we 'yasa iwérali, alueka asíriga 'la semáriga bejtélamala. Tabilé nígame nísaká ne nila a'walí, 'liko tabilé 'la semáriga bejtélamala.
6 Bilé rió tabilé ne'chí 'yuga 'nátaga rejpísaká, alueka pe napurigá bilé chalawá pátigime niraga rejpímala. 'Ma wakisáká chalawá 'lige alueka pe e'kósilime júkuru.
7 › 'Emi 'la ne'chí 'yuga na'tásaká 'lige aminami 'la e'wásaká, 'liko 'we támili júkuru e'karúginti, 'liko asíriga 'la nejímala ne.
8 Napu'lige 'emi 'we a'lá sébali olasa, 'liko 'we a'lá machimela ralámuli 'emi ne'chí oyérame ko. 'Lige aminami ralámuli asíriga 'la neramala Onorúgame.
9 Ne O'nola Onorúgameka asíriga galéguru ne'chí, alekeri néchigó 'we galéguru 'emi. 'We a'lá na'tawa ne'chí 'yuga napurigá 'la ganíliga e'yénawa 'emi a'bopi.
10 'La e'wásaká 'emi alué napu ne nulá, 'we a'lá ganíliga asimela ne 'emi 'yuga. Alarigá júkuru ne ne O'nola 'yuga. Neka 'la e'wíguru Onorúgame napu ne'chí nuleme ju, alekeri alueka 'we galé ne'chí.
11 › Neka alarigá ruyéguru 'emi napurigá 'we ganíliga mochímala napurigá ne. Alarigaka 'la ra'sálagá mochiwa.
12 Ne nulalílaka ye júkuru: 'We a'lá ganíliga járowa 'emi a'bopi 'lige aminami uché jaré 'yuga, a'chigóriga napurigá galeme ju ne 'emi.
13 Bilé rió mukusáká bo'né amígola gu'íriga, tabilé nerú bilé 'nátili abé semátiri me'tigá alieri 'nátili. 'Liko alarigá 'la machiboa ye rió 'we galéligo alué bo'né amígola.
14 'Émika ne'chí amígola júkuru 'la e'wásaká napu ne nulá.
15 Neka 'ma tabilé «pioni» anémili júkuru 'emi. Bilé piónika pecha machime júkó alué batroni na'tálila. Neka «amigo» aneme ju 'emi. Suwábaga napu ekí beniri O'nó Onorúgame ne'chí, neka 'emi benírugu suwábagachigó.
16 'Émika pecha owile ne'chí. Neka 'la owíkuru 'emi napurigá si simámala 'emi napurigá semátiri ra'íchali benírimia alué ralámuli, 'lige aminabi nokísimala benírisia, 'lige uché jaré abiénachigó alarigá nokísimala, 'lige tabilé ku guwana rujsuka nokísimala. 'Liko O'nó Onorúgame 'la suwábaga nejímala napu ekí tánili 'la ne na'tálila 'nátame niri ka.
17 Ye nulalí júkuru napu ne nejí: 'We 'la ganíliga járowa a'bopi.

Jena ruwimela alué cha nokame ralámuli tabilé ganíliga mochíligo Esusi oyérame 'yuga

* **15:2** Yeka aniame júkuru bilé rió tabilé e'wásaká Onorúgame nila ra'íchali, 'liko Onorúgameka 'ma se'wí pámili júkuru.

18 › Ralámuli tabilé oyérame Onorúgame tabilé siné ganíliga eteme ju 'emi.
Nibilé néchigó ganíliga etélime kéturu 'yako, ne ta'chó 'yuga eyénachi 'emi.
19 'Emi alué ralámuli gompaniérola nísaká, 'liko 'we galémilikuru 'emi na-
purigá galeme ju a'boi gompaniérola, nobi tabiléchigo alarigá júkó. 'Émika
'yako alué cha nokame ralámuli gompaniérola nílekuru, 'lige ne bayéturu 'emi.
Jípeko 'ma pecha alué gompaniérola júkó 'emi. Alekeri tabilé ganíliga mochí
alué cha nokame ralámuli 'emi 'yuga.
20 'La néláwa napurigá anílige ne: «Bilé nóchame ka pecha abé najtékame
júkó me'tigá bilé batroni.» Ne'chí cha anesa, 'emi abiénachigó resí anéwali
júkuru. Alué ralámuli napu ekí 'la e'wale ne nila rejcholi, abiénachigó e'wámala
alué rejcholi napu 'emi nila ju.
21 Alué cha nokame ralámuli 'we cha olámala 'emi ne'chí oyérame kórigá.
Alueka tabilé machime ju alué napu ne'chí júlale, alekeri 'we resí oláwili ju
'emi.
22 › Neka jena nawáturu 'lige ralámuli 'yuga ra'íchaturu ne. Alekeri napu'lige
'we resí nokigá járisa, asíriga wa'lú chojkila ju. 'La machime ju napu'lige
chátiri nóchiligo.
23 Ralámuli tabilé galeme ka ne'chí tabilé galeme júchigó ne O'nola.
24 Neka asíriga 'la semátiri 'nátaga newáturu napu ta'wesi rió gayéname ju
newá. 'Lige alué ralámuli etiáturu alué napu ne bo'né 'nátaga newá, 'lige rekó
etee alué semati e'karúgame newárigime, tabilé ganíliga etele ne'chí, 'lige alué
ne O'nola 'yúgachigó.
25 'We 'ya osirúgime osilí regá aní: «Neka peka chátiri nóchige abirigáchigo
nabí tabilé ganíliga etuí ne.» 'Liko alué cha nokame ralámuli jipe ejperégame
'ma sébali oláguru napurigá anile 'ya nerúgame ra'íchali. Alarigá nímili
nílekuru, tabilé galéwili nile ne.
26 › Bilé rawé sebámala Onorúgame Alawala napu 'we na'temame ju. Ye
alawaka asíriga 'la bijchiga ra'íchame nímala, 'lige asíriga 'la ruwimela alieti
eteme ka larigá nóchame ko ne.
27 'Émichigó abiena ruyémili ju uché jaré ralámuli alieti etéligo 'emi ne'chí
'yuga e'yéniga 'ya kulí siné.

16

1 › Neka ye ra'íchali ruwíguru napurigá 'emi tabilé a'rémala ne nila rejcholi.
2 'Lige 'emi 'ma mabuwa alé u'tá re'obachi «sinagoga» anilime mochígichi
alué cha nokame ralámulite. 'Ma pe'wé alué ralámuli 'ma 'emi me'linálimala
Onorúgame gu'írame kóriká.
3 Alanokimela alué ralámuli napugiti pecha siné oyérame ka O'nó
Onorúgame nibilé ne'chítiri.
4 Neka yeti ruwíguru napurigá 'emi napu'lige ye raweli sébachi 'la
nelámempá ne aníligo yeti ikimeo jena wijchimoba. Neka sinékó tabilé che
anéturu 'emi ye ra'íchali bijí 'emi 'yuga ajtigá.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo chu'sime ko Onorúgame Alawala

5 › Jípeko 'ma simé ne alué napu ne'chí júlale jékana alué 'yuga asimea. 'Lige
'émika tabilé ruké ne'chí: «¿Koche simé olá mué?»
6 Iligá 'émika 'we sewelákuru alanichi ne.
7 Neka 'we a'lá bijchiá aní. Napu'lige ne simisá, julámala ne alué Onorúgame
Alawala. Alekeri 'emi níriká abé 'la júkuru napurigá ne simela. Ne tabilé

simisáká 'liko pecha nawámalagó alué napu 'we na'temame ju ralámuli, alué napu Onorúgame Alawala ju. Ne simisáká 'liko 'la julámala ne alué na'temame jeka napurigá 'emi gu'ira asiémpá.

8 Napu'lige alué ralámuli na'temame nawasa, yati machírimala ralámuli jena wijchimoba ejperégame napurigá námamala 'we chátiri 'nátali 'nátaga e'yenio, 'lige 'we a'lá ruwimela nerugo bilé 'nátili 'we semátiri 'lige 'we animela napurigá oyériwa alué 'nátili, 'lige abiena ruwimela Onorúgame gustisia olamio ralámuli.

9 'We a'lá ma'chígame nérélamala 'we chátiri 'nátali 'nátaga e'yéname ko alué ralámuli napugiti tabilé 'la oy'érime nímime ne'chí.

10 'Lige 'we a'lá ma'chígame nérélamala alué a'lala 'nátali, napugiti Onorúgame 'yuga simiá kibámimpá ne napu 'emi tabilé 'wesi etémala ne'chí.

11 'Lige 'we a'lá ma'chígame nérélamala Onorúgame 'we a'lá sébali olame ko gustisia, napugiti Onorúgameka 'ma umériga asiémpá alué napu ju jena wijchimoba nulame napu júpá Remónisi, neyúriga asimela Onorúgame.

12 › Asíriga we'ká ra'íchali ruimeli júkuru ne, iligá 'emi 'lina tabilé anachámala jipe.

13 Napu'lige sebasa alué Alawá 'we a'lá bijchiá benírame 'la ruwimela suwábaga 'la bijchiá. Pecha bo'né 'nátaga benírimiligó. Alueka benírimili júkuru pe napurigá nulé Onorúgame. 'Lige abiena ruwimela alakimeo abé i'libeko jena wijchimoba.

14 Ye alawaka ralámuli benírimili júkuru. Ye alawaka asíriga 'la akeme ju ne ra'ichálila napurigá aní ne, 'lige ku 'emi ruyeme ju. 'Lige ralámuli asíriga 'la niraga etémala ne'chí.

15 Suwábaga napu ekí nígame ju ne O'nola, néchigó abiena si nila ju. Alekeri aníguru ne ye alawaka 'la gepume ju ne'chí 'lige 'emi ruyémala.

Jena ruwimela Esusi ruwíligo alué bo'né gompaniérola seweka mochíligo 'lige ku 'we ra'sáligá mochíbaligo

16 › 'Ma pe'wé 'émika pecha etémalagó ne'chí, nobi pe abé i'libeko 'la etémala 'emi ne'chí.

17 'Liko anile jaré alué oyérame a'bopi ra'íchaga:

—¿Tachiri ju alué napu ruyá aní? Regá aniáníguru: «Pe u'kabi rawé kachi pecha etémalawé 'emi ne'chí.» 'Lige aniáníguru: «Pe abé i'libeko 'la etémala 'emi ne'chí.» 'Lige aminami aniáníguru: «Neka O'nó bejtélachi simeo oláguru, alekeri tabilé etémala 'emi ne'chí.»

18 'Lige alué oyérame uché rajpé rukele:

—¿Tachiri ruyame ju napu'lige alarigá ra'icha «pe u'kabi rawé» kachi aniá? Tabilé námalia ramué alieti ra'íchiga anió.

19 'Lige Esusi machile e'karúgame rukénilia jago, 'lige Esusi anele:

—Neka aniéturu pe u'kabi rawé kachi 'emi 'ma tabilé etemio ne'chí. 'Lige aníturu ne pe'kabi rawé kachi 'ma ku etemio 'emi ne'chí. ¿Alué ju napu 'emi a'bopi rukea mochí?

20 Neka 'la bijchiá aníguru. 'Émika nalámala 'lige aminami asíriga seweka mochímala, nobi alué ralámuli napu tabilé oyérame ju ne'chí, alueka asíriga ganíliga mochímala. Nujubaka ku 'we a'lá ra'sálagá mochímala 'emi.

21 Napu'lige bilé mukí ranélimili nisa, asíriga seweka ajtime ju, 'láchigo machime kame o'komio. Napu'lige 'ma ranega asagaka 'liko 'ma we'káwame

ju alué o'kólime. 'Ma asíriga 'la ra'sálagá ajtime ju napugiti 'ma ochéríligame alué u'tátiri.
22 Alarigá júkuru 'emi 'yuga. Jípeko 'we seweka mochíkuru 'emi, nobi pe'wé ku 'la asíriga ra'sálagá mochímala 'emi 'lige aminami tabilé 'wesi gainámala 'emi sewelégame newá uchéchigo siné.
23 › Napu'lige seba raweli 'liko 'ma pecha rukémala 'emi ne'chí, Onorúgame Alawálaka 'máchigo 'la beniria asimémpá. 'Lige alué O'nó Onorúgame nejímala napu'lige 'emi tánisa bilé tábiri napu nígame ju alué bo'né, 'emi 'la bi'lepi 'nátiga mochísaká pe ne'chicho 'nátiga, 'lige 'emi 'la e'wásaká napu ne nulá.
24 'Émika ta'chó tániguru Onorúgame, pecha 'cho 'la bi'lepi 'nátame kame 'emi. Jípeko 'la júkuru tánilia, yati nejímala 'lige 'émika yati narémalachigó, 'lige asíriga wa'lú ganílili narémala 'emi.

Jena ruwimela Esusi 'ma umériligo alué cha nokame ralámuli 'lige jipe neyúriga ajtigó

25 › Neka tétilite ruwíguru napu'lige bijí jena wijchimoba asagá napurigá na'támala 'emi churigá ko ne na'tálila, nobi pe 'we 'ma tabilé alarigá ra'ichama olago ne, pe iligá 'we a'lá bi'wígame ra'ichama olá ne napurigá 'la námamala 'emi churigá ko ne O'nola Onorúgame.
26 'Émika 'la tánimili júkuru Onorúgame, ne'chí 'yuga 'nátaga. Neka tabilé tánamala Onorúgame napurigá 'emi gu'írimala,
27 Onorúgame 'we galeme ju 'emi. Onorúgame 'emi galéguru napugiti 'émika ne'chí galeme kame, 'lige 'émika 'we a'lá bijchígile ne ra'ichálila. 'Émika 'la machíguru Onorúgame bejtélachika nawágame ko ne.
28 Neka Onorúgame bejtélachika nawáturu, 'lige jeka wijchimoba nawáturu ne. 'Lige jípeko 'ma simé olá ne, 'ma ku O'nó Onorúgame bejtélachi.
29 'Lige alué oyérameka anile:
—Jípeko 'la námatame ra'icha mué, 'we a'lá námilia ramué alué ra'íchali.
30 'We a'lá machirú mueka suwábaga 'la namio, mueka 'we a'lá machí alieti 'nata mochigo ralámuli, asíriga 'la nejiámala napu chibiyeti rukinali ta'chó rukilichi. Alekeri 'la machiaa Onorúgame bejtélachika nawágame ko mué.
31 'Lígeko Esusi rukele:
—¿'La bijchiá bijchigi 'emi?
32 'Ma pe'wé 'emi 'ma pecha napuíka mochímala. Asíriga ra'laga mochímala 'emi. 'Ma bi'neli a'rémala 'emi ne'chí, nobi alué ne O'nola Onorúgame síchigo ajtíkó ne 'yuga. Alekeri tabilé bi'neli ajtí ne.
33 Neka ye ra'íchali ruwíguru napurigá 'emi 'la sébali ralámuli nímala tabilé we'ká 'nátame, 'lige aminami napurigá 'la bi'lepi 'nátame nímala 'emi. 'Émika asíriga resí nílimala jena wijchimoba, nobi tabiléchigo seweka mochíwagó, 'we iwériga mochiwa tabilé seweka, napugiti neka 'máchigo umérigame alué chátiri 'nátili.

17

Jena ruwimela Esusi Onorúgame tániligo napurigá a'lá repúmala bo'né oyérame

1 'Ma ruwisá Esusi ye ra'íchali, pa o'wétiri e'nele 'lige Onorúgame 'yuga ra'íchale, regá anile:
—Mué O'nó, 'ma seba raweli, mué Inolá ju ne, gu'iri ne'chí napurigá suwábaga ralámuli 'la námaka etémala chiena semá 'sime ko ne. Ne napu mué

Inolá ju, 'la suwábaga ralámuli gu'írimala beniria chiena semá 'sime ko mué Onorúgame.
2 Mué ne'chí a'walí 'ya napurigá ne nulémala suwábaga ralámuli napu mué wanápale, 'lige napurigá 'la rewagachi ejperélamala senibí niraga mué 'yuga.
3 'La mué Onorúgame oyérasaká ye ralámuli 'lige ne'chí oyérasaká, 'liko 'la rewagachi simámala alué ralámuli. Mué júkuru 'la bijchiá bi'neli Wa'lula Onorúgame, 'lige mueka ne'chí júlakuru jena wijchimoba.
4 › Ne beniri alué ralámuli chiena a'lá ko mué, 'ma suwaba ne alué nóchali napu mué nulá.
5 Mué O'nó, jípeko mué 'yuga asinali ne uchéchigo siné. Ne'chí 'yawa alué a'walí uchéchigo siné napurigá nile 'yabé ta'chó nerúgichi ye gawí, napu'lige mué 'yuga ajtigé ne.
6 › Alué ralámuli napu mué wanápale 'ya napurigá ne'chí oyérame nímala 'lige ne 'la ruyéturu chieri ka mué. Mué ju alué Wa'lula alué ralámuli nuleme 'lige repume 'lige mué 'ya ne'chí a'walí napurigá ne 'símala nulea alué ralámuli. Suwábaga alué ralámuli 'la e'wá napu nulá mué ra'ichálila.
7 Ne ruyé alué ralámuli, suwábaga napu ne nígame ju, alueka mué Onorúgame nejíturu.
8 Ne ruyé alué ra'íchali napu mué 'ya ne'chí, alué ralámuli 'la bijchigi ye ra'íchali. 'La machí alué ralámuli napu mué ajtí, aleka nawáligo ne. 'Lige 'la bijchígile mué 'síligo ne'chí jula jena wijchimoba.
9 › Ne taní napurigá 'la gu'írimala mué alué ne'chí oyérame. Tabilé taní ne napurigá suwábaga ralámuli gu'írowa, pe alué ralámulicho napu mué 'ya ne'chí napurigá nulémala ne. Alué ralámuli mué nila ju.
10 Suwábaga alué ralámuli napu ne nulé mué nila ju, 'lige suwábaga alué ralámuli napu mué nila ju abiena ne nila ju, 'lige etega uché jaré ralámuli chiena 'la sébali olame ko alué ne'chí oyérame, 'lige 'we a'lá nirá ne'chí. Napu'lige uché jaré ralámuli machisá churigá ko ye ralámuli mué ra'ichálila oyérame, a'lige 'la machimela rewagáchika nawagó ne napu mué ajtí.
11 › Ne pe'wé simé olá napu mué ajtí, tabilé jena wijchimoba asimé olá ne. Suwábaga napu ne'chí oyérame ju, alueka jena wijchimoba mochímala. 'La repúpuaka mué alawálate alué ralámuli napu mué wanápale. Mué O'nó, mué ju bi'lepi Onorúgame, 'lige mué alawala ju napu ralámuli gu'írame ju napurigá 'la bi'lepi 'nátili 'nátame nímala napurigá mué 'lige ne si 'la bi'lepi 'nátili 'nátame niru.
12 Napu'lige ne bijí alué ralámuli 'yuga eyena, neka mué alawálate repume kéturu alué ralámuli. Ne repume kéturu 'lige tabilé 'cho we'ká, abiena we'ká bilé, Jurasi anilime ju alué rió. Alarigá anile Onorúgame ra'ichálila 'ya nerúgame, 'lige 'la sébali ikimeli ju napurigá anílige alué ra'íchali.
13 › Pe 'we simé olá ne napu mué ajtí. Ne ruyé ralámuli alué ra'íchali bijí jena wijchimoba asagá, napurigá 'la ganíliga mochímala napurigá ne.
14 Ne 'la beniri alué ralámuli ramué oyérame alué ra'íchali napu beniri mué ne'chí. Suwábaga ralámuli napu tabilé oyérame ju ne'chí senibí tabilé ganíliga mochime ju napugiti tabilé a'chigóriga 'nátame kame. Neka tabilé 'nata napurigá 'nátame ju alué ralámuli tabilé oyérame ne'chí.
15 Tabilé taní ne napurigá 'ma buinawa jena gawichí alué ralámuli ne'chí oyérame, pe 'we repúkiame najkí ne napurigá 'la tabilé cha'pimela alué chátiri 'nátili.

16 Neka tabilé oyérame ju alué chátiri 'nátili napu nerú jena gawichí, alué ralámuli napu ne si e'yéname ju, alueka tabilé oyérame ju alué chátiri 'nátili.
17 'We a'lá niraga etewa alué napu mué oyérame ju, nóchali 'yawa napurigá mué najkí. 'La 'nátili 'yawa napurigá 'la rejchirúgame nímala benírigа mué ra'ichálila. Mué ra'ichálila 'la bijchiá ju.
18 Ne nulé alué ralámuli napurigá gu'írimala uché jaré ralámuli napurigá mué nulé ne'chí suwábaga ralámuli gu'íriniliga.
19 Jena ajtí ne 'la listo mukumea napurigá alué ralámuli ne'chí oyérame 'la bi'wígame alawégame nímala napurigá waná mochímala, tase napurigá alué ralámuli chátiri alawégame.
20 › Neka abiena ta ajtí napurigá gu'írowa alué ralámuli napu nujubá oyéramili ju ne'chí napu'lige akisá alué ra'íchali napu ruimeli ju alué ne'chí oyérame ralámuli jipe mochígame.
21 Mué O'nó, taní ne napurigá gu'írimala mué napurigá 'la bi'lepi 'nátili 'nátame nímala suwábaga alué ne'chí oyérame. Najkí ne napurigá 'la bi'lepi 'nátili na'támala pe ramuecho 'yuga, napurigá ne 'la pe bi'lepi 'nátili 'nata pe muecho 'yuga. Bi'lepi na'tálime najkí ne napurigá bijchígimala uché jaré ralámuli mué 'síligo ne'chí jula.
22 Neka 'we a'lá nirá alué ralámuli napurigá mué 'we a'lá nirá ne'chí napurigá 'la bi'lepi 'nátame nímala napurigá ramué bi'lepi 'nátame niru.
23 Mué 'smi alawá 'ya ne'chí 'lige néchigó alawá 'ya alué ralámuli napurigá 'la sébali bi'lepi 'nátili 'nátame nímala, napurigá uché jaré ralámuli 'la machimela mué 'síligo ne'chí ajchá jena napu ajtí ne jipe, 'lige napurigá 'la machimela mué 'we galeo ne alué ralámuli napurigá galé mué ne'chí.
24 › Mué O'nó, mué 'sile ne'chí 'ya suwábaga ye ralámuli napu 'la oyérame ju ne'chí, 'lige najkí ne napurigá suwábaga alué ralámuli ne 'yuga mochímala senibí, 'lige napurigá 'la machimela chieri ko ne, napurigá 'la machimela 'we a'lá ganíliga etéligo mué 'lige iwérali 'yáligo mué ne'chí. Mué 'we a'lá galegá etele ne'chí napu'lige tabilé 'cho nerúgichi ye gawí.
25 Mué O'nó, mué ju napu 'la sébali olame ju. Tabilé 'me suwábaga ralámuli machí chieri ko mué, neka 'láchigo machígó chieri ko mué, 'lige alué ralámuli napu 'la oyérame ju ne'chí 'la bijchiga nirá mué 'síligo ne'chí jula.
26 Ne 'ma 'la sébali ruyé chieri ko mué, 'lige aminabi ruyémala ne napurigá 'la galegá etémala mué alué ralámuli a'chigóriga napurigá galé mué ne'chí, 'lige napurigá 'la ne alawala alawega mochímala.

18

Jena ruwimela 'ma cha'pílirigo Esusi

1 'Ma ra'ichasa Esusi ye ra'íchali, simírole alé gomichi napu Segroni anilime gomí nile, suwábaga alué makué bilé rió napu Esusi 'yuga járome nile. Alé bilena napu we'ká jale rojá olibo anilime, alé simile bo'né 'yuga járome 'yuga.
2 Jurasi, napu Esusi saíla gayénale, alué riórchigó abiena machime nile alé, Esusi 'ma we'sá napubúlige alué ralámuli alé.
3 'Lige alué rió Jurásika simile najátasia Esusi we'ká sontalo 'yuga, alué gobierno romano sontálola, 'lige jaré sontalo 'yúgachigó, alué wa'lú re'obachi tebume. Júlale alué e'wélala balé 'lige alué bariseo. E'wele siparínaga 'yénele alué sontalo. Lámpara aseite ro'érigame o'ká e'yénele 'lige chojpé rajigáchigó.

4 Esúsika 'ma machigá asale suwábaga alakimeo, alekeri etesa, pe'tá simile najtepamia, 'lige rukele:
—¿Chieri 'yamía 'emi?
5 'Lige nejele alué sontalo:
—Esusi, Nasareta anilichi bejtégame.
A'lige Esusi anele:
—Ne ju.
Alué Jurasi abiena alé ilílechigó alué sontalo 'yuga.
6 Napu'lige Esusi anesa, «Ne ju», suwábaga alué sontalo guwana bi'tíbale wijchí.
7 A'lígeko Esusi uchéchigo siné rukele:
—¿Chieri 'yamía 'emi?
'Lige sontáloka nejele:
—Esusi, Nasareta anilichi bejtégame.
8 —Ya'má ruwíkuru ne ko —anile Esusi—. Ne'chí 'yamía ka, ye uché jaré ralámuli a'rewa napurigá simámala.
9 Regá anile napurigá a'lá alarigá nímala napurigá anile 'yabé bajchabé rawé. Anile bo'né: «Tabilé 'wesi ralámuli we'kámala, alué ralámuli napu O'nó Onorúgame wanápale napurigá ne bo'né repúmala.»
10 A'lige Simoni Pegro anilime bilé siparina o'kame nile, 'lige ma'chí pale, 'lige rejpúnale bilé rió najkala Malko anilime, wajtoná ilígame najká. Málkoka alué wa'lula balé piónila nile.
11 'Lige Esúsika nulele Pegro:
—Ku reká alué siparina alé napu ma'chí pa mué. Ne O'nola Onorúgamete ajchárigame ju ne napurigá ejelímala. ¿Tabilé mayé mué 'la sébali olamio ne ye resí ikiame?

Jena ruwimela 'ma o'tólirigo Esusi Anasi bejtélachi

12 A'lige alué sontalo romano 'lige alué wa'lula sontalo si, 'lige alué uché jaré sontalo 'ma cha'pile Esusi, 'lige 'ma bulele,
13 'lige Anasi bejtélachi o'tóleru. Alué rió Anásika Kaipasi si'lá nile napu wa'lula balé nile aleké bamí.
14 Ye Kaipásika pe aba alué nile napu anile tabilé mukusáká Esusi a'lígeko alué sontalo romano we'ká jurío me'limérão, 'lige abé 'la nirale napurigá pe bi'lepi rió mukiáriká tase we'ká.

Jena ruwimela Pegro aníligo tabilé machióríligo Esusi

15 Napu'lige 'ma o'tosuga Esusi, Simoni Pégroka 'lige uché bilé Esusi oyérame Esusi najátasia e'yénale. Alué rió napu Pegro 'yuga enale 'ma we'sá etérigame nile alué balé wa'lúlate, alekeri napu'lige Esusi bajkichi alé ra'pichí alué wa'lula galílachi, abiena 'la 'yáleru lisensia alué rió alué yochi repúmete napurigá 'la bajkimela alé ra'pichí.
16 Pégroka ma'chika rejpile alé a'bé yóchika. A'lige alué uché bilé rió napu bajkile alé ra'pichí ku yati ma'chínale 'lige ra'íchale alué mukí 'yuga napu tebuka ilile alé yochi. A'lige ku uchéchigo bajkile, Pegro 'yuga.
17 'Lige alué mukika alé yochi repume regá rukele Pegro:
—¿Tabilé alué ju mué alué rió gompaniérola napu a'paru?
—Tabilé —anile Pégroka—. Tabilé alué gompaniérola ju ne.

18 'We rulágachi nile, 'lige alué sontalo wa'lú re'obachi tebume 'lige nóchamechigó na'yasa sujkáliga jale. 'Lige Pégrochigó alé simile sujkálimia alué ralámuli 'yuga.

Jena ruwimela Esusi 'we a'wágame ra'íchiga rukélirigo bilé wa'lula balete

19 Pachá galírale, alué wa'lula balé chojkile rukea Esusi chieri ko alué suwábaga ralámuli napu Esusi gompaniérola níligo 'lige tachiri níligo napu alué Esusi benírile alué ralámuli Esusi oyérame.

20 Esúsika regá anile:

—Neka 'la senibí 'la benírite'é alé bilena napu 'la suwábaga alué ralámuli 'la ma'chígime akimela. 'Ma suwábaga beniri ne alé u'tá re'obachi «sinagoga» anilime 'lige abiena alé wa'lú re'obachi ra'pichí, alé kame napu we'ká ralámuli napuíme ju, tase siné chíboka beniri ne.

21 ¿Chonigá ne'chí rukéliaché suwábaga ye ra'íchali? Alué ralámuli napu ne'chí gepule, alué rukéwaguru suwábaga ra'íchali rukewa napu aníligo ne. Alué ralámuli 'la machí suwábaga napu aníligo ne.

22 Regá anichi Esusi, bilé sontáloka, alué wa'lú re'obachi nóchame, Esusi wejpale banachí, 'lige regá anele:

—¿Alarigá nejeme ju mué ye wa'lula balé?

23 Esúsika regá nejele:

—Ne se'winá charigá aniákó, ruwígó churigá ko. 'Láchigo 'la bijchiá kágobá napu aní ne. ¿'Lige chonigá wejpápaché mué ne'chí?

24 A'lige Anásika Esusi júlale sekachí bulugá Kaipasi ajtígichi.

Jena ruwimela Pegro uchéchigo siné ra'íchaligo tabilé machióríligo Esusi

25 Napu'lige alakichi ye, Simoni Pégroka bijí sujkáliga ilile alé a'bé na'beta. 'Lige uchéchigo rukéleru Pegro uché jaré ralámulite, regá rukéleru:

—¿Tacha Esusi gompaniérola ju mué?

'Lige Pégroka 'yégiga nejele:

—Neka tabilé Esusi gompaniérola ju.

26 Alé ilile bilé rió alué wa'lula balé piónila, alué rió rijimala napu Pegro najkala rejpúnale. 'Lige regá rukéleru Pegro alué riote:

—¿Tacha eté ne mué alé napu we'ká ja rojá olibo Esusi 'yuga eyénachi mué?

27 'Lige uchéchigo siné anile Pegro tabilé alué rió ko. A'lígerikáchi bilé o'tolí sinale.

Jena ruwimela 'ma o'tólirigo Esusi Pilato bejtélachi

28 'Ma che'lachi ma'chí páliru Esusi Kaipasi galílachi, o'tóleru Esusi alué wa'lula selígame romano bejtélachi. Alué jurío e'wélala napu o'tole Esusi, alueka tabilé mo'ile alé galichi Esusi 'yuga, napugiti alarigá nokame níligame alué a'bopi ka, alué juríoka tabilé mo'ime nile tabilé jurío bejtélachi bilé piesta nerúgichi. Wa'lú piesta nile Páskua anilime. 'Ma mo'isáká a'lígeko tabilé elílime nile alué go'ame go'yachi piesta nerúgichi.

29 Alekeri alué selígame Pilato anilime ma'chínale alé pachaka galíraleká, 'lige regá rukele:

—¿Tachiri gite nejiga e'yénilia 'emi ye rió?

30 Regá nejele alué e'wélala jurío:

—Tabilé cha 'sísaká ye rió, a'lígeko pecha a'páwili ko ramué ye rió.

31 Pilátoka regá anile:

—'Emi o'togá go, 'lige bilé gastigo 'yawa 'we a'lá sébali napurigá oliame ju.

Alué e'wélala juríoka ku regá nejele:

—Ramué juríoka tabilé lisensia nígame niru napurigá me'liboa bilé ralámuli, pe 'emi ralámuli románoka 'la lisensia nígame ju.
32 ('Ya bajchabé rawé Esusi alarigá anile bilé gulusichi chujkugá mukuméoríle.)
33 Piláatoka ku pachá simile bo'né galílachi Esusi bayemia 'yuga ra'ichamia. 'Lige regá anile:
—¿Mué ju alué jurío wa'lula rey?
34 'Lige Esusi regá nejele:
—¿Mué bo'né alarigá machinali? ¿O péchala pe iligá ruké mué napugiti uché jaré ralámuli aniame?
35 Piláatoka regá nejele:
—Neka tabilé chélá wa'lula ko mué o tabilé wa'lula ko mué. Neka tabilé jurío ju. Alué ralámuli jurío 'lige alué balé e'wélala nokale mué nejía. Mué jurío júchigó. ¿Tachiri chu'síkame jukó mué?
36 Esúsika regá nejele:
—Napu ne nulame ju, tabilé jena wijchimoba ju. Alarigá nísaká, a'lígeko suwábaga ne gompaniérola nakómiliké napurigá tabilé o'toboa ne alé napu mochí e'wélala jurío. Neka tabilé nulámili ju jena wijchimoba.
37 A'lige Piláatoka regá rukele:
—'Liko ¿mué ju wa'lula rey ralámuli jurío nuleme?
Esúsika regá nejele:
—Wa'lula ju ne napurigá aní mué. Nawá ne jena wijchimoba 'lige jena ochérigame ju ne napurigá wa'lula nímala. Nawá ne bilé ra'íchali ra'ichamia 'we najtékame. Suwábaga ralámuli napu 'la e'wame ju alué 'la bijchiá ra'íchali, 'la gepume ju ye ra'íchali napu ra'icha ne.
38 'Lige Piláatoka regá rukele:
—¿Tachiri jukó alué 'la bijchiá ra'íchali?

Jena ruwimela Pilato nuláligo napurigá me'liboa Esusi

'Lige 'ma rukésaká, Piláatoka ma'chínale alué ralámuli jurío 'yuga ra'ichamia, 'lige regá anele:
—Neka tabilé se'winárigа etiá ye rió napurigá me'liboa. Tabilé cha 'síkame ju.
39 Senibí bamí Páskuachi bilé jurío su'páname ju ne napu 'yérigа mochí, 'lige 'ma su'panásaká, 'ma tabilé uché ku cha'piame ju alué. ¿Najkí 'emi napurigá su'panawa ye rió Esusi, wa'lula rey ralámuli jurío nuleme?
40 A'lígeko suwábaga alué ralámuli jurío anile:
—¡Ye rioka tabilé supanawa! ¡Barabasi 'lina su'panawa!
Barabásika geriyero nile, napu galírale bajchárigа ajtile.

19

1 'Lige Pilato jaré sontalo nulele napurigá o'tomela Esusi wejpisomia.
2 'Lige alué sontalo newale bilé gorona* wejchate 'lige Esusi mo'ólachi ajchele. A'lígeko bilé chónaga sejtákame chinite gemele napurigá bilé wa'lula neraga.
3 A'liko alué sontalo alé a'bé jábale Esusi ilígichi 'lige regá anele, chibi anigá gawéliga:
—¡Mué rió jurío Wa'lula Rey, we'ká bamí bejtélasa 'la ju!

* **19:2** E'nesi glosario «corona».

'Lige banachí wejpigá nokigá anile alué ralámuli sontalo.
4 A'lige Pilato uchéchigo ma'chínale 'lige ra'íchale alué ralámuli jurío 'yuga, 'lige regá anele:
—'La e'nesi, ma'chí pámala ne ye rió napugiti tabilé machiame ne chonigá me'liboli ko ye rió.
5 'Lige pachaka ma'chínale Esusi wejchá gorónaga, 'lige chónaga sejtákame chiní gemagá. A'lige Pilato regá anile:
—¡'La e'nesi, jena ilíkuru ye rió!
6 'Lige alué balé e'wélala 'lige alué sontalo napu repume ju alué wa'lú re'obá, Esusi etesa, a'wágame ra'íchaga anile:
—¡Bilé gulusichi ujchugá me'libóguru alué rió!
A'lige Pilato regá anile:
—'Emi a'bopi o'togágó. 'Lige bilé gulusichi ujchugá me'liboa. Neka tabilé machí tachiri chu'síkame ka ye rió napurigá me'liboa.
7 Alué ralámuli juríoka regá anile:
—Ramueka regáriga machiaa ye ra'íchali Onorúgame nulalila, ye rió me'liátikó, alué rió Onorúgame Inolá koriánturu. Tabilé che animeli ju ye rió napuyeti Onorúgame koriá. Abirigá mukumeli ke.
8 Napu Pilato akisá regá anichi ye ralámuli, uché abé majale.
9 Ku pachá galírale bajkile Esusi 'yuga, 'lige rukele:
—¿Koche bejtégame ju mué?
Esúsika tabilé tábiri nejele.
10 A'lige Pilato regá anele:
—¿Ne'chí tabilé nejémala mué? ¿Tabilé machí mué ne ko wa'lula napurigá nulámala ne mué me'liachi bilé gulusichi ujchugá, 'lige napurigá su'panámala napurigá simela mué? ¿Tabilé machí mué?
11 Esúsika regá nejele:
—Mué tabilé lisensia 'yásiga Onorúgamete napurigá wa'lula nímala mué, tabilé nulémilikuru mué ne'chí me'líniliga. Alué ralámuli napu ne'chí a'pale jena, alué ralámuli abé wa'lú cha nokágame ju, peka napurigá mué. Alué ralámulika se'winá nokale, tabilé napurigá nulá Onorúgame.
12 A'lige si Pilato 'we 'nátale churigá su'panamio Esusi. Tabilé najkile napurigá me'liboa. 'Lige uchéchigo siné ra'íchale ralámuli jurío 'yuga, 'lige alué ralámuli jurío e'wele ra'íchaga anile:
—'Ma su'panásaká mué Esusi, a'lígeko tabilé alué wa'lula nulame rey gompaniérola ju mué, alué napu Roma ajtí. Alué bo'né Esusi aniéturu wa'lula rey ko, suwábaga ralámuli nuleme, a'lígeko saíla ju alué wa'lula 'yuga Roma ajtígame.
13 Napu'lige Pilato akisá alanichi alué ralámuli jurío, ma'chí pale Esusi uchéchigo siné. 'Lige Pilato asíbale alé bilé síachi napu gustisia oliame nile ralámuli alé napu anilime nile Gabata ebreo ra'íchaga. Gabata aniáká «Rejté Chijpérigime Pétigame» aniame kéré.
14 Bilé rawé bajchabé nile napu newame nile wa'lú piesta Páskua anilime.† Amulí rawilí nile. A'lígeko Pilato regá anele alué ralámuli jurío:
—¡Jena ilí wa'lula rey 'emi nuleme!
15 Alué suwábaga ralámuli jurío uchéchigo a'wágame ra'íchaga regá anile:
—¡O'togá, o'togá ye rió, bilé gulusichi ujchugá me'liboa!

† **19:14** E'nesi glosario «Páscua».

Piláto̱ka regá anile:
—¿Najkiá 'emi napurigá me'liboa ye rió 'emi nuleme bilé gulusichi ujchugá?
'Lige alué e'wélala balé regá nejele:
—Alué rioka tabilé wa'lula ju ramué nuleme. Bi'lepi wa'lula ju, alué napu ajtí alé Roma anilichi.
16 A'lige Pilato lisensia nejile napurigá me'liboa Esusi bilé gulusichi ujchugá. A'lige sontalo 'ma o'tole Esusi.

Jena ruwimela Esusi bilé gulusichi ujchagá me'lílirigo

17 Esusi bo'né o'tole alué gulusí majtoga, 'lige sébale bilena rabó Anayáwali Mo'ola anilichi. Alué ralámuli jurío Gólgota aneme nile.
18 Alé wijchí rekagá klabo jáwale sekachí 'lige ronólachi, 'lige o'weti elale alué gulusí. Abiena uché jaré oká rió ujchálechigó uché jaré gulusichi alé a'bé napu ujcháliru Esusi, 'lige Esusi alé nasipa ujcháliru alué oká rió uchúkichi.
19 Piláto̱ka nulele alué sontalo romano napurigá ujchawa bilé rabileta osirúgime alé gulusichi, mo'ochí amóbage napu chujkule Esusi. Regá anime osilí: «Esusi Nasareta anilichi bejtégame, alué wa'lula rey ralámuli jurío nuleme.»
20 We'ká ralámuli jurío e'nénale 'lige leérale alué osilí, a'bé níligame Rusaleni anilichi napu ujcháliru Esusi alué uché oká rió 'yúriga. Alué osilí bakiá se'winárigа ra'íchiga osirúgime nile, napurigá ra'íchame nile ralámuli jurío, 'lige romano, 'lige griégochigó.
21 Alué e'wélala balé tabilé galele napurigá regá ujchawa alué osilí. 'Lige alekeri anele alué Pilato:
—‹‹Wa'lula rey ralámuli jurío nuleme», anime ju alué osilí, 'lige ramueka tase najkiae napurigá alanime ujchawa. Regá anime ujchawa 'lina: «Ye rió Wa'lula rey korí ralámuli jurío nuleme.»
22 'Lige Piláto̱ka anele:
—Napurigá ujchá ne, alarigá rejpímala.
23 'Lige alué sontalo 'ma re'pá gulusichi ujchasa Esusi, 'ma napabule Esusi o'páchala, 'lige chi'wánale naómana neraga alué o'pacha 'lige alué a'bópika nachútale. Naó sontalo nile alué noká. 'Lige ajtílechigó bilé o'pacha we'lí Esusi o'páchala napu re'lé ujchame nile (napu túnika aniame ju yolí ra'íchaga), mo'yériga newárigime nile, tabilé suka newárigime.
24 'Lige alué sontalo anile a'bópika:
—Tabilé chi'wanawa alué we'lí o'pacha, bilé re'gí re'épua napurigá 'la machiboa chieri neyúrira.
Alarigá 'la sébali ikile napurigá anile Onorúgame ra'ichálila 'yabé bajchabé rawé, regá anime ra'íchili: «'Ma nachútale ne o'páchala, 'lige bilé re'gí re'ele ne o'páchala méniliga.»‡ Alarigá nokale alué sontalo.
25 Esusi eyela, 'lige Esusi i'chilala, 'lige María napu Kleopasi 'yula nile, 'lige Maríachigó napu Magalena anilichi bejtégame nile, suwábaga alué ralámuli alé jale, alé a'bé napu Esusi chujkule gulusichi.
26 Esusi etele alué bo'né eyela 'lige bilé alué Esusi gompaniérola 'yúriga etélechigó, alué napu Esusi 'we galegá eteme nile.§ A'lige Esusi anele alué bo'né eyela:
—'La repúpua ka ye rió napurigá mué bo'né ranala neraga.

‡ **19:24** E'nesi Salmos 22:18. § **19:26** Jipe mayé ralámuli Juani níligo alué rió.

27 A'lígechigó alué rió anéleru Esúsite:
—'La repúpua ka ye mukí napurigá mué bo'né eyela neraga.
A'lige si 'we a'lá repule ye rió 'la napurigá bo'né eyela neraga.

Jena ruwimela 'ma mukúligo Esusi

28 Esúsika machigá anile napu 'ma sébali oláligo napu aníligo alué Onorúgame ra'ichálila 'yabé bajchabé rawé. A'lige regá anile:
—'We balamu ne.
29 Alé a'bé ilile bilé sikolí i'wilí ba'wila 'we cho'kógame ro'árigame. Bilé ba'nasoli sa'nabáchasa alué i'wilí ba'wílate, bilé balichi ujchale alué ba'nasoli, 'lige Esusi chu'álachi owele alué ba'nasoli.
30 'Lige napu'lige Esusi 'ma chunusá alué ba'nasoli regá anile:
—Suwábaga 'ma 'la sébali olá ne.
A'lígeko 'ma go'ná rojpóchiga chujkíbale mo'ola, 'ma mukule.

Jena ruwimela bilé selate ejchélirigo Esusi a'chigachi re'lege

31 Bilé rawé rapakónala nile napu newame nile wa'lú piesta Páskua anilime 'lige sawalachi nímili nile resíbulichi rawé, 'lige alué ralámuli jurío tabilé najkile napurigá bakiánika rió gulusichi ejtebímala resíbulichi rawé. Alekeri alué ralámuli anele Pilato:
—'Ma gajponawa alué bakiá rió gulusichi uchúkame gajsila napurigá abé a'lá yati suwirálikó.
Abiena najkílechigó alué ralámuli napurigá 'ma re'kabuwa alué ralámuli alé gulusichi uchúkame.
32 A'lige alué sontalo simíbale alué bakiá rió gajsila gajponamia. Bajchá bilé rió gajsila gajpónale. 'Lige uché bilé rió gajsila gajpónale.
33 Alué sontalo machile 'ma mukugá chujkúligo alué Esusi, alekeri tabilé gajponáliru Esusi gajsila.
34 Abirigáchigo bilé sontalo bilé selá o'kame nílekó 'lige ejchele aluete a'chigachi re'lege, 'lige Esusi wa'lú elénale aminami ba'wítiri ma'chínalechigó.
35 Alué rió Esusi oyérame suwábaga ye etele, 'lige a'kinana ruwí napurigá 'la machimela 'emi alakíligo. Alué ra'íchali napu ruwile ye rió 'la bijchiá ju. Alué bo'né 'la machí 'la bijchiga ra'íchiligo napurigá 'emi 'la bijchígimala.
36 Alakile ye suwábaga napurigá 'la sébali nimia napurigá anile Onorúgame 'ya bajchabé rawé. Regá anile: «Tabilé 'wesi o'chila gajponáwili ju.»*
37 Alué Onorúgame ra'ichálila anílechigó 'ya bajchabé rawé: «'Emi etémala alué napu ejchéliru selate.»†

Jena ruwimela 'ma o'tólirigo Esusi rekamia bilena resochí newárigime

38 'Lige 'ma suwábaga alakisá, bilé rió José anilime Arimatea anilichi bejtégame, lisensia tánale Pilato alué Esusi o'tomeo. Joseka bilé Esusi oyérame nile, tasiné ruwile Esusi oyérame ko alué e'wélala jurío majaga. Piláatoka 'la lisensia 'yale, a'lígeko alué rió José anilime o'tole Esusi 'ma mukúgame.
39 Abiena enálechigó alué Nikoremio anilime, alué napu 'yabé siné rukó simile Esusi 'yuga ra'ichamia. Alué rió Nikoremio baisá makué kilo niraga o'ká enale gajsalá yowí, oká na'lórigame, alué Esusi mukúgame ujchemia. Alué okaná chojkégame gajsalá «mira» anilime nile bilé 'lige «áloe» anilime nile uché bilé gajsalá.

* **19:36** E'nesi Salmos 34:20. † **19:37** E'nesi Zacarías 12:10.

40 Alué oká rió kabile Esusi we'lí chinite 'lige alué gajsalá na'lórigame
ajchigá alégana chinichi. Alanokale alué oká rió napurigá nokame nile alué
ralámuli jurío bilé mukúgame gatemia.
41 Alé a'bé napu mukule Esusi ajaré iwisí rakeme jale 'lige alé a'bé ilile bilé
resó newárigime napurigá bilé mukúgame rekawa. Tabilé 'wesi mukúgame
rekárigame nile alé ewachi.
42 Alé rekáliru alué Esusi 'la a'bé níligame, 'lige 'ma chojkiámichi nile
resíbilichi napu'lige suwábaga ralámuli jurío resíbame nile. Resíbilichika yanchi
alí chojkime nile rapagachi 'lige sawalachi alí suwéname nile.

20

Jena ruwimela 'ma tabilé rewílirigo Esusi napu rekáliru gatega

1 Romíkichi be'á ta'chó che'lachi, María, napu Magalena anilichi bejtégame
nile, simile alé napu rekáliru alué Esusi mukúgame. Alé sébaga etele alué wa'lú
rejté 'ma se'wí ajtigó napu ajchárigame nile alé resó 'yériga.
2 Ku 'we 'maga simile alé napu asale Simoni Pegro 'lige alué uché bilé rió
napu Esusi 'we galeme nile,* 'lige regá anele:
—'Ma tabilé i'té alué mukúgame napu alé resochí rekárige, tabilé machí ne
koche bo'igó.
3 'Lige Pegro 'lige uché bilé rió simíbale alé resochí napu rekáliru Esusi.
4 Okánika rió 'we a'wágame júmaka simíbale. Pégroka ta'mé 'we sajpume nile,
alué uché bilé rió bajchá sébale alé napu Esusi bo'ílige.
5 'Lige alué rió pachami resochí e'nénale. 'Lige pe alué chiní rosákamecho
etele alemi 'lútiga mochigo, tabilé chigo bajkíleko pachami resochí.
6 'Lige sébale Simoni Pegro. Alueka bajkile pachami resochí, abiena pe
chiní rosákamecho etele.
7 'Lige abiena etele Pegro alué uché bilé chiní napu Esusi mo'ola buléliru.
'La suériga ro'minárige ajtile waná.
8 'Lige alué uché bilé rió bajkile 'lige aluéchigó tabilé asemi etele alué
mukúgame, a'lige 'la bijchígile napu anílige María.
9 Tabilé 'cho 'la námale alué ralámuli napu anílige Onorúgame 'yabé bajch-
abé rawé Esusi ku ajanamio.
10 'Lige alué oká rió napu Esusi oyérame nile ku galírale simíbale.

Jena ruwimela Esusi ilíbaligo napu ajtile alué María napu Magalena anilichi bejtégame nile

11 Uchéchigo siné sébale María alé resochí 'lige alé resochí ma'chika asíbale
nalá. Bijí nalaka pachami e'nénale,
12 'Lige oká santo ánjeli etele pachami mochigo napu Esusi rekárilige. Bilé
napu Esusi mo'ega bo'ile, alé ajtile alué santo ánjeli, 'lige bilé napu ronega
bo'ile Esusi.
13 'Lige alué santo ánjelika rukele alué María:
—Mué mukí, ¿chonigá nalá mué?
María ka regá nejele:
—'Ma pecha nérého Esusi jena napu rekárilige, 'lige tabilé machí ne
kochiena bo'igó.
14 Regá anisá 'ma pe'tá guwana simile 'ma ku simea, 'lige alé etele bilé rió.
Tabilé machile Esusi níligo.

* **20:2** Alué uché bilé rió Juani anilime nile, alué napu osale ye osilí.

15 'Lige Esusi regá anele:
—Mué mukí, ¿chonagá nalá mué? ¿Chieri 'yaga eyena mué?
'Lige María alué repume mayega, regá anele:
—Mué rió, mué 'sísaká alué Esusi o'toa, ruyewa ne koche bo'igó, 'lige ne bo'né 'símala ku jena a'pá.
16 'Lige Esúsika regá anele:
—¡María!
'Lige Maríaka gu'lile napu Esusi ilile, 'lige regá anele jurío ra'ichálila ra'íchaga:
—¡Raboni!
(Raboni aniá ka pe benírame anióríle alué a'bopi ralámuli jurío.)
17 'Liko regá anele Esusi:
—Ta'chó cha'piboa ne,† tabilé 'cho seba ne napu Onorúgame ajtí, 'lige anewa ka alué ne gompaniérola ralámuli, ne 'ma simeo napu ajtí Onorúgame napu ne O'nola ju 'lige alué ne oyérame O'nola júchigó, alué Onorúgame napu ne'chí tebume ju 'lige abiena tebume ju 'emi.
18 Alué María napu Magalena anilichi bejtégame nile yati simile alué Esusi oyérame ruyemia alué Wa'lula Esusi etéligo 'lige ruyémiachigó napu aníligo Esusi alé napu María etele.

Jena ruwimela Esusi ilíbaligo alué makué bilé bo'né oyérame mochígichi

19 A'lige 'ma abé alí romíkichi, suwábaga Esusi oyérame napuíka mochile bilena galírale 'we 'la 'yériga. 'We majá mochile e'wélala jurío sirá mayega. A'lige alé ma'chiná ilíbale Esusi pe yati neraga, suwábaga alué ralámuli mochígichi ilíbale, 'lige anele:
—'La sébali ralámuli niwa 'emi Onorúgame 'yuga 'nátame.
20 'Ma alanisá, bo'né Esusi getúrile alué ralámuli bo'né sekala napu klabo jale alé gulusichi chujkúgichi, 'lige napu ejchéliru alué selate. Suwábaga alué ralámuli 'we ra'sálále alué Wa'lula etega.
21 'Lige Esusi uchéchigo anele:
—'La sébali ralámuli niwa 'emi, bi'lepi 'nátili 'nátame niwa pe Onorúgamecho 'yuga. Onorúgame ne'chí júlale 'lige neka 'emi nuléguru.
22 Esúsika buchigá anele alué ralámuli:
—Naresi Onorúgame Alawala.
23 'Emi e'kásaká alué ralámuli cha nokame, Onorúgame chigó 'la e'kámala alué ralámuli. 'Emi tabilé e'kásaká alué ralámuli cha nokame, Onorúgamechigó tabilé e'kámala alué ralámuli.

Jena ruwimela Esusi Romasi 'yuga ra'íchaligo

24 Alé nawachi Esusi alué oyérame 'yuga, tabilé asale Romasi anilime rió napu nile bilé alué makué oká Esusi oyéramechigó. Romásika «Kuate» anélime nile.
25 'Ma i'libeko kulí ruyele alué ralámuli alué Romasi etesa, regá anele:
—Eteru ramué alué Wa'lula Esusi. 'Ma tabilé mukugá bo'í.
'Lige Romasi anile:
—Tabilé etésaká ne alué Esusi sekala napu klábote ulunáluru, 'lige tabilé nochasa ne alé a'chigachi re'lebege, a'lígeko tabilé bijchígamala ne Esusi ko alué rió.

† **20:17** Jaré aní «su'paná ne» anile Esusi María olagá.

26 'Ma bilé tarali kachi, alué ralámuli Esusi oyérame bilena galírale mochile,
'lige Romasi 'la ajtile a'lige rawé. 'We a'lá 'yériga mochile yochi, 'lige Esusi alé
ma'chiná ilíbale tabilé i'puga yochi, alé nasipa ilíbale alué ralámuli mochígichi.
'Lige regá anigá repórale regá anigá:
—'La sébali ralámuli niwa 'emi Onorúgame 'yuga 'nátame.
27 'Lige regá anele Romasi olagá:
—Ne sekala e'nébá, makúsate nochá, 'lige sekate nochábá napu ejcheru ne
selate 'lige 'la bijchígiwa pe abalué ko ne. 'La bijchígiwa uchéchigo ku ajagá
ajtigó ne.
28 'Lige Romásika regá anele:
—¡Mué ju Wa'lula ne nuleme 'lige aminami Onorúgamechigó!
29 A'lige Esusi regá anele:
—Mué 'ma eté ne'chí, alekeri 'la bijchígiwa ku ajagá ajtigó ne. Uché jaré
ralámuli 'la bijchígimala ku ajagá ajtigó ne rekó tabilé etee ne'chí. 'Lige alué
ralámuli 'we a'lá narémala napu nejí Onorúgame. 'We a'lá ganíliga mochímala
rekó tabilé etee ne'chí.

Jena ruwimela Juani 'la ruwíligo chonigá osáligo ye libro

30 Esusi bijí alué bo'né oyérame 'yuga asagá, pe bo'né 'nátaga e'karúgame
semáriga newale napu tabilé 'wesi ralámuli gayéname ju a'chigóriga noká.
Tabilé osá ne suwábaga jena líbrochi napu 'sile Esusi.
31 Napu osá ne ye jena líbrochi bilé ra'íchali ju napurigá 'la bijchígamala 'emi
Esusi ko alué Kristo, napu julárigame nile Onorúgamete rewagáchika, alué
Onorúgame Inolá. 'Lige 'emi 'la bijchígiga mochisa ye rió Esusi Onorúgame
náboligo, a'lige 'la nareka mochímala 'emi iwérali napurigá 'la ganíliga
ejperélamala 'emi jena wijchimoba 'lige alarigá simámala 'emi 'pa rewagachi
ejperélimia.

21

Jena ruwimela Esusi alé ilíbaligo napu gichao alué bo'né oyérame mochílige

1 Abé a'kinana Esusi ma'chínale alé napu alué bo'né gompaniérola mochile
alé wa'lú ba'wí manígichi alé napu Tibériasi anilichi nile napu Galilea anilime
nílechigó.
2 Napuíka mochile Simoni Pegro, 'lige Romasi napu «Kuate» anélime nile,
'lige Natanaeli napu Kaná anilichi bejtégame nile Galilea ejiro, 'lige oká rió
Sebereo anilime rió 'kúchila, 'lige uché jaré oká ralámuli Esusi gompaniérola.
3 'Lige Simoni Pegro anele suwábaga alué ralámuli:
—Ro'chí i'mumia simé olá ne.
—Ramuéchigó simawa mué 'yuga —anile alué uché jaré ralámuli.
'Lige bilena bárkochi simíbale alué ralámuli, 'lige che'lébale ro'chí i'mua
tabiléchigo 'wesi ro'chí ma'chí pale ko.
4 'Ma che'lachi nile 'lige Esusi alé suwé ilíbale, nobi alué bárkochi e'yéname
tabiléchigo machile Esusi ko.
5 A'lige regá rukele Esusi alué bárkochi e'yéname:
—'Emi gompaniero, ¿tabilé 'wesi ro'chí boinaru?
'Lige nejele alué ralámuli:
—Tabilé 'wesi.
6 'Lige Esusi regá anele:
—Pasi alué morali alé 'mi wajtoná, a'lige 'la boinámala ro'chí 'emi.

Alarigá nokale alué ralámuli, a'lige we'ká ro'chí buyánale alué morálite, 'we bejtégame asíbale 'ma tabilé umébale banisúká o'toa.
7 'Lige alué rió napu Esusi 'we najkílige anele Pegro:
—¡Alué rió ju Wa'lula Esusi!
Simoni Pegro akisá Wa'lula ko Esusi, alué bo'né o'páchala umuchipo bulisá, ba'wichí o'pochile.
8 A'kega sébale alé suwé napu Esusi ilile. Uché jaré ralámulika alué bárkochi mochiga sébale, alué morali o'ká sébale baníriga bochí ajchagá ro'chí. Alé napu ro'chí wejale, bilé siento metro niraga nile sebamia alé ba'wichí suwé.
9 Bárkochi e'tigisa 'yénale alué ralámuli, 'lige etele rajá iligó 'lige aminami etele bilé ro'chí alé amoba sawichi bo'ígame 'lige abiena etélechigó bilé baní.
10 Esusi regá anele:
—Jeka a'pasi pe'kabi ro'chí alué napu pe kulipi wejá 'emi.
11 'Lige Simoni Pegro 'mole alé u'tá bárkochi 'lige wijchí baníriga o'tole a'bemi suwé alué morali bochí ajchigá ro'chí. Bilé siento malígisa makué na bakiá ro'chí bi'tile alé morálichi. 'La we'ká ro'chí kachi tabilé chi'wale alué morali.
12 'Lige Esusi regá anele:
—Jeka simasi, 'ma go'poa.
Suwábaga alué ralámuli mayele ye rió Wa'lula Esusi ko, nobi majale ko rukea pala 'la Wa'lula Esusi ko.
13 'Lige Esusi abé na'ibeta ilíbale, 'lige alué baní 'wile 'lige nachútale suwábaga ralámuli. Alué ro'chí abiena nachútale.
14 A'lígesí 'ma baisá nile napu'lige alué ralámuli ku etea Esusi 'ma ku ajánasa.

Jena ruwimela Esusi Pegro 'yuga ra'íchaligo

15 'Ma go'sá go'ame, Esúsika Simoni Pegro 'yuga ra'íchale, 'lige regá anele:
—Simoni Pegro, Juani inolá, ¿'we a'lá galegá eté mué ne'chí me'tigá ye ralámuli 'lige tábiri?
'Lige Simoni Pégroka regá anele:
—Alarigá ju. Mué 'la machí, ramué okaka 'we a'lá gompaniero niru.
'Lige Esusi regá anele:
—'Liko 'we a'lá semáriga 'yawa go'ame ne bujkula bo'á.*
16 'Lige uchéchigo siné rukele Esusi:
—Simoni Pegro, Juani inolá, ¿'we 'la galegá eté mué ne'chí?
Simoni Pégroka regá nejele:
—Alarigá ju, mué 'we a'lá machí 'we a'lá gompaniero nírigo.
'Lige Esusi regá anele:
—'We a'lá repúpua ne bukula bo'á.
17 'Lige 'ma baisá niraga rukele Esusi:
—Simoni Pegro, Juani inolá, ¿'we a'lá gompaniero niru ramué?
'Lige Simoni Pégroka 'we seweka asíbale uchéchigo alarigá rukésiga. A'lige regá nejele Simoni Pegro 'we seweka:
—Esusi mué 'la machí suwábaga. Mué 'la sébali machí 'we a'lá gompaniero nírigo.
Esusi regá anele:
—'We a'lá semáriga 'yawa go'ame ne bukula bo'á.

* **21:15** Napu'lige Esusi regá aniá: «Ne bujkula bo'á» pe «ne oyérame» anime ke anile.

18 'La bijchiá aní ne. Abijí re'malí ka mué bo'né o'pochátime kéturu ichúrimi
einamia, napu'lige mué o'chérame ka sekala wajchínaga o'pochátiriwa mué
'lige 'ma o'toboa mué rekó tabilé siminalie.†
19 Ye ra'íchalika pe ruwime nile churigá mukumeo Simoni Pegro abé
a'kinana bamí, 'lige Simoni Pegro mukusá we'ká ralámuli 'we a'lá niramio
Onorúgame.
Esusi regá anele:
—¡Nabágó!
20 Simoni Pégroka gu'lile 'lige etele alué rió enágichi, alué rió napu Esusi 'we
galeme nílige, alué rió napu a'bé asale go'yá Esusi 'yuga napu'lige napuíka
go'álige bijí ta'chó cha'piá Esusi, alué napu regá rukele: «¿Chieri ju alué napu
mué sayega ilibámala?»
21 Simoni Pégroka etesa alué rió enágichi, regá rukele alué Esusi:
—Mué Wa'lula Esusi, ¿alué rioka chukimeli ju?
22 Esúsika regá nejele:
—Ne bo'né a'résaká napurigá tabilé mukumela ye rió napusí ne ku bo'né
nawasa, ¿tachiri chureko mué si? Mueka pe iligá ne'chí 'yuga enáwaguru.
23 Alekeri chojkile a'bopi ra'icha alué we'ká ralámuli Esusi oyérame, alué
ra'íchali napu regá anime ju «tabilé mukumeli ju ye rió», nobi Esúsika
tabiléchigo alarigá anime ke anile. Pe anile: «Ne bo'né nerásaká napurigá
tabilé mukumela ye rió napusí ne ku bo'né nawasa, ¿tachiri chureko mué si?»
pe regá anile.
24 Alué bo'né rió anile ye ra'íchili ruyá 'lige bilé apélichi osale. 'Lige alué rió
ne ke. 'La sébali machirú 'la bijchiá ko ye ra'íchali.
25 Abechigó we'ká e'karú 'sile Esusi. Suwábaga osisuga ka apélichi,
tabilé asemi nerúlimaleké gawichí bilena napu mochiawa alué apeli ra'íchali
newárigime, 'ma bochímikuru, asíriga we'ká nímiliké.
Pe ikipi ra'íchali ruimé nébá. Wa'lú cheliérabá.

† **21:18** Jaréchigo aní napu'lige anile Esusi «sekala wajchínaga», pe ruwime ke anile Pegro mukumeo gulusichi chujkagá.

Regá anime osale Lukasi Ruigá Chonokáligo Alué 'Ya Mochígame Esukristo Oyérame

Kuira mué Teópilo.
1-2 Ne Lukasi 'we 'ya nábolige uché bilé osilí apélichi ujchachárigame mué ruigá napurigá 'sile Esukristo bijí jena wijchimoba asagá ta'chó simiá alé 'pa rewagachi. 'We a'lá benírale rejcholi alué napu bo'né Esusi owile.* 'Lige Onorúgame Alawala gu'írile alué Esusi napurigá 'la 'we semáriga benírimala. Alué Esusi mukusá, ku ajánale.
3 'Lige ku ajánisa Esusi, ra'íchale alué makué bilé rió 'yuga, oká liá rawé 'yuga eyénale napurigá alué ralámuli 'la machimela 'la bijchiá ajágame ko alué bo'né Esusi. 'Lige abiena ruyele Esusi alué ralámuli churigá nulame ko Onorúgame jena wijchimoba.
4 Bilé rawé napu'lige go'yá mochílige, Esusi anele alué makué bilé rió:
—Tase simawa 'emi ralámuli jena wa'lú we'ká riógachi Rusaleni anilichi, 'emi ralámuli 'la buwigá mochiwa Onorúgame Alawala. Onorúgame bo'né 'la aniéturu 'ya napurigá nejimio bo'né alawala, julámorié alé 'pákana rewagáchikana, napurigá 'we semáriga gu'írimala 'emi ralámuli jami ichúrimi e'yénachi alué rejcholi ruigá. 'Lige alué ra'íchali 'ma ruyéturu ne 'emi 'ya.
5 'Yako, Juani anilime rió nulea ilime nile napurigá mo'imela alé wa'lú ba'wichí alué ralámuli napurigá machiboa Onorúgame oyérame ko, alarigá rewarame nile alué Juani. Pe u'kabi rawé kachi Onorúgame rewarámili ju 'emi ralámuli bo'né alawálate —alarigá anile alué Esusi.

Jena ruwimela Esukristo ku alé rewagachi moyénaligo

6 'Lige alé ajtígachi, rukele alué ralámuli alué Esusi, anele:
—Mué Wa'lula, ¿jípeko mué e'wélala niraga mochiámala ramué ralámuli israelita napurigá nílige 'ya napurigá tabilé piónila niraga mochímala ramué?† —alarigá rukéleke'é alué ralámuli.
7 'Lige Esúsika anele:
—Onorúgame tabilé elá napurigá 'emi machimela alué 'nátili alarigá nimio, bi'neli machí Onorúgame, alueka wa'lula kame, bo'né 'we 'la sébali machí.
8 'Émika 'ma pe'wé narémala Onorúgame Alawala. Napu'lige naresa 'emi, a'liko 'we 'la sébali a'wágame alawega mochímala 'emi. 'Liko 'la ichúrimi e'yénamala 'emi. 'Émika ruyémala ralámuli chieri ka ne, napurigá 'sile ne, napu benírilige ne. 'Emi ruyémala ralámuli jena we'ká riógichi Rusaleni ejperégame, 'lige alué ralámuli ejiro Jurea mochígame, alé ejiro Samaria mochígame abiénachigó. 'Lige 'emi ruyémala bochígimi gawichí ejperégame —anele.
9 'Lige suwénasa ra'icha, Esusi rewagachi simile. Suwábaga ralámuli etele napu ekí riólige alé, Esusi 'párimi bokuí kíbachi nolírilimi. Alésíko 'ma tabilé etéleke'é ralámuli rekó 'pari e'negá jage.
10 Ralámuli 'pari e'negá jágichi, sébale oká santo ánjeli, o'tosákame o'páchigime.
11 Anele:

---

* **1:1-2** E'nesi glosario «apóstol».
† **1:6** Alué e'wélala ralámuli romano nuleme nile alué ralámuli israelita.

—'Emi ralámuli Galilea ejperégame, tase e'negá jawa o'wétiri. Esúsika 'ma ku 'pa rewagachi simile, pe nujubapi ku nolínamaleké pe abalieri napuyeri kíbige.

Jena ruwimela Jurasi nila nóchali uché bilé 'yálirigo

12 'Lige alué ralámuli suwábaga, 'légana simíbale alé rabó mochige. (Alé rabó Olibo anilichi alé yéniga simile Esusi rewagachi.) A'lige ku Rusaleni simíbale alué ralámuli, pe a'bé nile.

13 Alé sebásaká, simíbale 'miná bilena galírale osámana ilígame galí. Alé sebásaká jímole alé napu che'lébame nile. Alé mochile we'ká rió napu nile Pegro, Santiago, Juani, Antresi, Belipe, Romasi, Bartolomé, Mateo, uché bilé Santiago napu Alipeo inolá nile, 'lige Simoni napu geriyero nile, 'lige Jurasi napu Santiago inolá nile.

14 Uché jaré ralámuli abiena mochílechigó alé. Alué Esusi nasípasi bonila 'lige nasípasi waíla, 'lige Esusi eyela María abiena asálechigó alé, uché jaré umugí abiena we'ká mochile alé. Nabí rawé napuíle ralámuli alé galírale cheliera 'yamia Onorúgame 'lige 'we a'lá 'nátaga tánimia Onorúgame.

15 Alé napuíle ralámuli bilé siento rasígame miná bilé liátiri mayelia. Suwábaga alué ralámuli Esukristo oyérame nile. 'Lige bilé rawé alé nasipa napu suwábaga alué ralámuli napuíka jale alé iligá alué Pegro, 'lige anele:

16 —'Emi Esukristo oyérame napurigá ne, 'yako Onorúgame Alawala gu'írale osachi alué 'ya bejtégame Rabí anilime rió, osálekuru napurigá 'símala alué rió Jurasi. Osálekuru 'we 'ya Jurasi gu'írimili níligo cha'piachi Esusi alué Esusi saílate. A'chigóriga napurigá osálige alarigá nímili nile a'lige a'kinana.

17 Alué Jurasi ramué gompaniérola nile 'yako, ramué 'yuga nóchame nile.

18 'Lige Jurasi gu'írile Esusi saíla napurigá cha'pimela Esusi. Alué Esusi saíla najtétale we'ká enomí alué Jurasi napurigá nejkúrimala. A'kinana ojale bo'nepi alué rió Jurasi bilé rojá atuálachi 'lige alé chujkugá mukule. 'Lige alé chujkugá, 'ma wijchile, 'ma a'tale rojpala, 'lige ma'chínale siwala. 'Lige alué ralámuli e'wélala jurío ralale gawí alué Jurasi enomílate 'ma mukusá alué rió.‡

19 A'lige alué ralámuli Rusaleni ejperégame machisá mukúligo alué rió Jurasi, 'lige alué gawí Akelama anilime rewá ujchele napu elá aniame ju.

20 Alué Rabí osale bilé ra'íchili 'we 'ya ta'chó ochérachi Jurasi:

Ta'wesi bejtégame nímala alé gawichí.
Alué gawika nabí bi'neli ilimela.
Abiena osale alué Rabí:
Alué nóchili napu iní alué rió, uché bilé rió 'yáwagó.
Anigá osale alué Rabí 'ya a'lige.§

21-22 › Alekeri uché bilé rió 'yáwa'é alué nóchali. Bilé rió napu 'la etele Juani rewarachi ba'wite, 'lige napu alué Wa'lula Esusi 'yuga eyénilige, 'lige napu 'la etele alué Esusi rewagachi simichi, alué rió 'yawa nóchali. Alué rioka 'la ruyémala uché jaré ralámuli alarigá ku ajánaligo alué Esusi.

23 'Lige wanápale oká rió. Matíasi anilime nile bilé. Uché bilé José napu Barsabasi anilime nile. Abiena Justo anilime nile. Bakiá rewégame nile alué rió.

24 A'lige alué ralámuli tániga nejkúrali Onorúgame, anele:

—Mué Onorúgame, mué 'la sébali machí alarigá 'nátame ko ralámuli. ¿Chieri 'nalina 'yawa alué nóchali,

‡ **1:18** E'nesi San Mateo 27:3-8. § **1:20** E'nesi Salmos 69:25 'LigeSalmos 109:8.

25 alué nóchali napu Jurasi a'rélige? 'Yako alué Esusi 'yálige alué nóchali, 'lige
alué Jurasi tabilé 'la 'nátale, 'ma simile napu simeli nile —alarigá anele.
26 A'lige u'kuchí rejté 'luka re'ele.
—¿Chieri meta? —anigá nokale. Alué Matíasi mele. 'Lige 'yáleru nóchali
napu Jurasi nila nílige. Alésíko kúchigo 'ma 'la makué oká rió nile uchéchigo.

2

Jena ruwimela 'ma sébaligo Onorúgame Alawala

1 Napu'lige sébale piesta ri'ligó 'wílichi (napu Pentekostesi anilime nile yolí
ra'íchaga), napuíle suwábaga napu ekí alué Esukristo oyérame nile.
2 'Lige alé mochiga akele napurigá iwégame ekame. Alarigá aníchane
'pa rewagáchikana. Sébale 'lige alé galírale napu mochílige alué ralámuli.
Bochígimi alé pachami bajkile alué napurigá eká anime 'pákana.
3 'Lige napuyeri na'í alieri re'kínale alé mo'ochíkana a'pili ralámuli mo'ólachi,
napurigá na'í rajame cha'mélome niraga.
4 Pe Onorúgame Alawala kéréle alué na'í. Alarigá narele Onorúgame
Alawala alué Esukristo oyérame. A'lige o'wínale ra'icha we'ká se'winária
ra'icha, a'bópika tabilé siné benile alué ra'íchali. Onorúgame Alawala gu'írile.
Sineko tabilé alarigá ra'íchame nile.
5 We'ká ralámuli jurío simíbale Rusaleni anilichi piesta olamia, ichúrimi
mochígame ralámuli jsile alé. 'Nátale piesta newalime, alarigá nakió mayele
Onorúgame. 'We a'lá oyérame nile Onorúgame alué ralámuli. Ra'íchale we'ká
ra'íchili se'winária. Onorúgame Alawala gu'írile alué ralámuli Esukristo
oyérame napurigá 'la gainámala ra'icha se'winátiri ra'íchali napu ra'íchame nile
alué ichúrimi e'megá mochígame ralámuli napu sébale alé.
6 Napu'lige akisá alué ichúrimi mochígame, we'ká napuíle ralámuli alé. 'We
'nata jale. Anile:
7 —¿Churigá 'la alarigá ra'íchabaché alué ralámuli Esukristo oyérame? Pe
Galiléachi ejperégame káwé alué ralámuli, tabilé ramué ejperélachi mochígame
káwé alué ralámuli.
8 ¿Aka abalieri ra'íchame júpaché? ¿Churigá júpaché? Ramueka wanáchigo
ejperégame niru.
9 Jaré Partia ejperégame ralámuli ju ramué. Uché jaré chéchigo bilena
ejperégame Melia anilichi ejperégame ju jaré. Uché jaré Elami ejperégame ju.
Uché jaré Jurea ejperégame ju. Uché jaré Mesopotamia ejperégame ju. Uché
jaré Kaparosia ejperégame ju. Uché jaré Ponto ejperégame ju. Uché jaré Asia
ejperégame ju.
10 Uché jaré Pirigia ejperégame ju. Uché jaré Pampilia ejperégame ju. Uché
jaré Ejipto ejperégame ju. Uché jaré Libia anilichi ejperégame ju, pe a'bé ju
Sirene anilichi. Jaré Roma anilichi mochígame ju.
11 Jaré ralámuli jurío ju. Uché jaré tabilé jurío ju, 'ma jurío gayénale jípeko.
Abiena mochí ralámuli Kreta ejperégame, alé Arabia ejperégame abiénachigó.
'We 'la ra'íchame ju alué ralámuli Esukristo oyérame ramué ra'icháliла, we'ká
se'winária ra'íchali. Ra'íchame ju napurigá Onorúgame newale e'karúgame
'we semátiri —alarigá anile.
12 Suwábaga alé jale e'negá. Tabilé machiá alarigá ko. Jaré rukele mach-
ináliga:
—¿Chonigá alieri ra'icháliché? —anile.
13 Uché jaré gawélele. Anile:

—Wa'lú bajile alué i'wilí ('uba) ba'wila rekútame nokogá aniá —anile.

Jena ruwimela Pegro 'we benírаligo we'ká ra'íchali

14 'Lige Pegro, uché jaré makué bilé rió napu Esusi 'yálige nóchali, alué
suwábaga o'weti jásele, e'wele ra'íchaga anele Pegro alué ralámuli napu na-
puíle alé:

—'Emi Jurea ejperégame, suwábaga ralámuli napu ekí mochí jena Rusaleni
ejperégame abiénachigó, 'we 'la gepúsigobá ne ra'ichálila.

15 Tabilé tégili niru ramué, pecha bajilia. 'We be'á ju bijí.

16 'We 'yako osale bilé rió napu ruwime nile napu anele Onorúgame, Joeli
anilime. Osale napu ruyele Onorúgame. Onorúgame ruyele alué rió churigá
nimio jipe. Anele Onorúgame:

17 Napu'lige gawí amulí gajuchi,
a'lige julámala ne ne Alawala.
Napu'lige naresa 'emi 'kúchila ne Alawala,
a'lige alueka ra'ichámala ne ra'ichálila.
Ne Alawálate etérimala alué ejtemali 'lige umugí i'wé
napurigá we'ká tábiri etémala.
Ne Alawala gu'írimala alué o'chérame
napurigá remúmala ne'chí.

18 Alué ralámuli napu ekí ne'chí 'yuga nóchame ju,
ne 'yámala ne Alawala.
A'liko 'la ruwimela napurigá aní ne.

19-20 'We e'karúriga 'símala rewagá.
Rayénali mukumela.
Mechá sejtákame nílimala napuyeri elá.
Jena wijchimoba we'ká e'karúriga 'símalachigó.
Pe neka 'la gainámala alarigá nocha.
'We nerúmala elá, na'ítiri, molítiri.
Napu'lige 'ma simarsa alué we'ká e'karúgame,
a'lige nawámala Wa'lula Onorúgame ralámuli gu'írimia.
Alué rawé nímala wa'lú rawé 'we semati.

21 Napu ekí 'la taní e'kali alué wa'lula Onorúgame,
'liko 'la buyásamala alué ralámuli chátiri bowechi e'yéname.
Alarigá anele Onorúgame alué Joeli 'we 'ya.

22 'Lige aminabi ra'íchale Pegro. Anile:

—'Emi ralámuli jurío napurigá ne, 'we 'la gepusi ne ra'ichálila. Alué Esusi
Nasareta bejtégame napu Rabí rijimala nile,* we'ká e'karúgame 'we semátiri
'sile napu tabilé gayéname ju ralámuli alarigá noká. 'Émika 'la etele alarigá
'sichi. Alekeri 'we 'la machí 'emi Onorúgame nuléligo alué Esusi. Onorúgame
gu'írile alué Esusi.

23 'Emi nokale Esusi cha'piá. 'Lige 'yale 'emi Esusi alué ralámuli 'we cha
nokame. Gulusichi ujchagá me'ale. Onorúgame 'we 'la machile 'ya siné
alarigá nokimeo 'emi. Alekeri 'we 'la e'negá asale Onorúgame.

24 Napu a'lige mukusá Esusi, Onorúgame 'yale cherajpé iwérali 'lige a'walí.
Yati ku ajánale. Onorúgame tabilé a'rele napurigá we'lisi mukugá bo'mela.

25 Alué rió Rabí anilime 'ya bejtégame 'la ruwile Esusi tabilé we'lisi
mukumeo. Anile:

* **2:22** E'nesi glosario «ancestor».

Onorúgameka 'la ne'chí 'yuga eyéname ju.
Tabilé siné a'reme ju.
Ne'chí 'yuga eyéname ju napurigá tajché ikimela ne.
26 Alekeri 'we 'la ganíliga ajtí ne.
'We ganíliga ra'íchame ju ne.
Rekó mukugé 'la machí ne ku ajánamio.
27 Onorúgame tabilé a'rémala ne alawala napu mukúgame bi'tí.
'Lige aminami tabilé a'rémala ne sa'pala napurigá bikámala.
28 Onorúgame benírituru ne'chí
napurigá 'la sebámala ne rewagachi.
Alé sebásaká 'we ganíliga asimela ne Onorúgame 'yuga.
'We 'yako alarigá anile Rabí.
29 'Lige aminabi ra'íchale Pegro. Anile:
—'Emi ralámuli jurío napurigá ne, 'we 'la námatame ra'ichámala ne. Ramué 'la machiá'é Rabí ramué rijimala níligo. 'We 'ya mukule. Bilena resochí gatéliru. Alué resoka pe joka newárigime nile. Abalé ilí bijí alué resó. Ramué 'la machiáa alé gatélirigo.
30 Alué Rabí ruwime nile napu anele Onorúgame. Onorúgame gu'írile napurigá machimela alarigá nímio a'kinana. Onorúgame ruyele Rabí bilé bo'né rijimala ralámuli wa'lula nimio, alué wa'lula nimio napurigá Rabí.
31 'We 'la bijchiá aní Onorúgame. Alekeri Rabí 'la machile Onorúgame 'yamio uché rajpé iwérali mukusá alué rió napu Onorúgame julámorílige napu Kristo anilime nílige. Alekeri 'la ruyele Rabí Onorúgame tabilé we'lisi a'remio alué Kristo alawala mukugá bo'ígichi. 'La machile tabilé bikimeo alué Kristo sa'pala. Ta'chó mukiá Rabí suwábaga 'la machile suwábaga alieti.
32 Esusi ju alué Kristo. Napu a'lige mukusá, Onorúgame 'yale uché rajpé ajalí. Ramué 'la machiáguru bijí bejtego, ramueka 'la eteru.
33 Onorúgame bayele ku rewagachi. A'lige rewagachi sebasa wa'lula newáliru Onorúgamete. A'lige Onorúgame 'yale bo'né Alawala alué Esusi. 'Liko Esúsika júlale alué Alawala 'pákana. Naréturu ramué alué Alawá. Alekeri 'la we'ká se'winárigа ra'icharu ramué Onorúgame Alawala gite. 'Emi etele suwábaga alieti aminami akele. Alué Esukristo nejkúrile napurigá alarigá ra'ichawa ramué.
34 Alué Rabí tabilé gu'írile. Alué Rabika tase alarigá simile rewagachi napurigá simile Esusi. 'We 'ya alarigá osale Rabí:
Onorúgame anele ne Wa'lúlala:
«Asagá jena a'bé wajtoná.
Mué abiénachigo Wa'lula kame.
35 Ne 'la uméromala mué saíla,
re'keka asimela mué alué mué saíla», anele Onorúgame.
Alarigá osale Rabí.
36 A'lige anele Pegro uché rajpé:
—'Emi ralámuli Israeli ejperégame, 'we 'la gepuga. 'La bijchiá aní ne. Esusi ju alué rió Wa'lula, alué napu 'emi a'boi ujchale alé gulusichi. Jipe Onorúgame ajchale alué abé wa'lula napurigá ralámuli gu'iria asimela jena wijchimoba. Alueka pe Kristo ju —alarigá anile Pegro.
37 Napu'lige alanichi Pegro, alué ralámuli kilí mochile 'we seweka. A'lige ralámuli rukele Pegro uché jaré makué bilé Esusi 'yuga járome si:
—'Emi ralámuli israelita napurigá ramué, ¿chukiboa jipe?

38 'Lige anele Pegro:
—Abisí a'réwaká chátiri 'nátili. Tabilé cha nokiboa aminabi, 'la kilí
mochísiga 'nalina 'la nímala. A'lige alarigá rewaráwaká alé ba'ichí bokubuga
napurigá 'la machimela ralámuli 'la Esukristo oyérame ko 'emi. Alarigá níriká
'la e'kámala Onorúgame. 'Liko Onorúgame 'la 'yámala bo'né Alawala.
39 Onorúgame 'yámala bo'né Alawala 'emi 'kúchilachigó, alué nujubá
o'chérigame, 'la bijchígisaká napu Onorúgame 'la sébali olámioríle. Suwábaga
napu ekí bayé alué Wa'lula Onorúgame, alué suwábaga 'yámala bo'né Alawala.
'Ya bo'né 'la anile alarigá 'simia —anile Pegro.
40 Pegro ra'íchale we'ká ra'íchili 'we semátiri, we'ká rejcholi ruyele alué
ralámuli. Anele:
—Ku 'la na'tawa. Tase oyérawa ralámuli chátiri 'nátame napu jipe nerú
—anele.
41 'Lige alué ralámuli napu 'la bijchígale, a'lige rawé rewarárigame gayénale.
A'lige rawé bakiá mili ralámuli chojkile Esukristo oyeria napurigá anílige
Pegro.
42 'Lige alué bakiá mili ralámuli 'we 'la gepule napu benírilige alué makué
oká rió napu Esusi 'yale nóchali. 'Lige napuíka ejperele alué ralámuli. 'We
ganíliga mochile. Bi'lepi 'nátaga mochile suwábaga. 'We tánele Onorúgame
napurigá 'la gu'írimala. Aminami tabé chi'wánale alué baní 'lige go'ale
napurigá 'la 'nátaga mochímala Esusi. Alarigá benírale bo'né Esusi 'ya ta'chó
mukiá.

Jena ruwimela alarigá ejperégame níligo alué Esukristo oyérame

43 Suwábaga alué ralámuli 'we 'la e'negá mochile alanokachi alué makué
oká rió. Onorúgame gu'írile alué makué oká rió napurigá we'ká e'karúriga
nokimela, 'lige ralámuli sa'wámala.
44 Suwábaga alué Esukristo oyérame napuíka mochile. Tabiri napu a'boi
nígame nílige, o'maka nachútale, 'yale alué tabilé nígame napurigá 'la niga
mochímalachigó.
45 Jaré galí ralinele. Aleké enomí 'yale uché jaré ralámuli. Uché jaré we'ká
e'karúgame ralinele abiénachigo. Enomí 'yale napurigá 'la niga mochímala
suwábaga alué ralámuli.
46 Nabí rawé simíbale alé wa'lú re'obachi. (Yolí ra'íchaga «templo» anilime
nile.) A'lige simíbale galírale. Chi'wánale alué baní alé pachá galírale, a'bopi
a'tabé chi'wánaga nachútale go'mea alué baní napurigá 'nátaga mochímala
Esusi. Abiena 'we ganíliga go'ale uché jaré go'ame alé galírale, bi'lepi 'nátaga
Onorúgamecho.
47 We'ká ra'íchale Onorúgame ra'ichálila 'we semátiri. Wa'lú cheliera 'yale
Onorúgame. Suwábaga alué ralámuli Rusaleni ejperégame 'we 'la e'negá
mochile alué Esukristo oyérame. Nabí rawé uché rajpé ralámuli bijchígale
Onorúgame ra'ichálila napu ra'íchale alué Esukristo oyérame.

3

Jena ruwimela sujírigame ronégame rió sa'wálirugo

1 Bilé rawé Pegro 'lige Juani simíbale alé wa'lú re'obachi, 'ma alí 'ma
'túgana nasípagana ajtígichi alué rayénali. Ralámuli israelita Onorúgame 'yuga
ra'íchame nile alí 'ma 'túgana nasípagana ajtígichi alué rayénali nabí rawé.
Pegro 'lige Juani sébale alé re'obachi.

2 'Lige alé asale bilé rió sujírigame, tabilé gayéname nile eyena alué rió
sujírigame. Abalieri ochérale alué rió. 'Lige ralámuli nabí rawé o'tole alé wa'lú
re'obachi alué rió sujírigame, napurigá alé ra'pichí yochi asagá támala enomí.
'Lige alé alué ra'pichí yochi «Semati» anilime nile alué yochi.
3 Alué Pegro 'lige Juani alé sébachi, alué rió sujírigame táneleke'é enomí.
4 'Lige alué Pegro 'lige Juani kilí jábale e'negá alué rió sujírigame. 'Lige alué
Pegro anele alué rió sujírigame:
—Aka ramué e'nérigo mué rió —anele.
5 'Lige alué rió sujírigame 'we a'lá e'nele 'lige: «¿Tachiri 'yárilibá ne?» lale.
'Lige Pegro anele:
—Tabilé o'ká ne enomí —anele Pegro alué rió sujírigame.
6 'Lige anele Pegro aminabi:
—Abiena 'la nejkúrimala ne. Alué Esukristo alé Nasarétachi bejtégame napu
Rabí rijimala nile a'walí 'yale ne'chí napurigá sa'wámala ne mué. Alekeri 'la
'yómala ne mué. O'weti ilíbá, simí —anele alué Pegro.
7 'Lige Pegro cha'pile sekate alé wajtoná, 'lige o'weti elale. 'Lige alué rió
sujírigame yati sa'wile. 'Ma tabilé sujírigame ronégame nile.
8 'Lige jibóchile alué rió sa'wisá, 'liko 'ma 'la eyénale. 'Lige alué Pegro
alé pachá wa'lú re'obá ra'pichila bajkile Juani 'yuga. 'Lige alué rió napu
sujírigame ronégame nílige, alé si bajkile, 'lige alé pachá alemi ra'pichí
jibóchiga eyénale alué rió ra'sálagá. 'Lige cheliera 'yagá eyénale Onorúgame,
we'sá cheliera 'yale.
9 'Lige suwábaga ralámuli etele napu ekí mochile alé ra'pichí alué rió
cheliera nejiga eyénachi.
10 'Lige alué ralámuli 'we majaga ejtebile. «¿Churigá sa'wílepechéalué rió?»,
lale. 'Lige alué ralámuli 'we a'lá machile alué rió we'ká bamí sujírigame
níligo. 'Lige aminami 'we a'lá sébali machile alué ralámuli alué rió ko napu
alé ra'pichí yólachi nawame nílige enomí tamia.

Jena ruwimela Pegro alé ra'pichí benírame níligo

11 Alé ra'pichí suwé simíbale portálichi napu «Salomoni» anilime nile alué
portali. Alué rió napu sujírigame nílige aba alué Pegro 'lige Juani 'yuga
eyénale. Alué sujírigame 'we cha'pigá eyénale alué oká rió, tabilé su'pániga
eyénale alué oká rió. A'lige yati we'ká napuíle ralámuli. Alé sebasa, e'negá
jale alué ralámuli.
12 Pegro anele alué ralámuli:
—'Emi ralámuli Israeli mochígame. ¿Chonigá e'negá ja 'emi? ¿'Yome
mayéleké 'emi ramué? 'Émika mayéleké 'we a'lá a'walí nígame ko ramué,
alekeri 'la sa'wáligo mayéleké alué rió. Tabilé bijchiá ju. Esusi júkuru sa'wame
ka.
13 Onorúgame, napu oyérame nile alué Abraámi, 'lige Isaki 'lige Akobo,
alué Onorúgameka 'we a'lá nirale alué Esusi napu suwénale Onorúgame nila
nóchali, 'lige 'emi nejile alué Esusi alé wa'lúlachi. Napu'lige alué wa'lula Pilato
sulíchi napurigá tabilé me'liboa, 'émika tabiléchigo elálekó napurigá a'rémala,
napurigá tabilé me'liboa.
14 Alué Esukristo 'we a'lá 'nátale Onorúgame 'yuga, tabilé siné che'sile. 'Emi
anile: «Tabilé a'rewa alué Esusi. Iligá alué rió nejkome 'nalina a'réwaguru.»
Alarigá anile 'emi.

15 Esukristo ju napu 'yame ju Onorúgame Alawala alué ralámuli. 'Emi nejile
napurigá me'liboa alué Esusi. Napu'lige mukule Esukristo, ku ajánale. 'We 'la
bijchiá aniá ramué. Ramué eteru a'kinana ku ajániligo.
16 Alué rió napu sujírigame nílige, 'emi 'we 'la machíguru. Ne 'la ruwimela
alarigá 'yóligo. Ramué 'we a'lá machirúguru Esusi 'la 'yome ko. Alué rió a'lá
machílechigó Esusi 'la 'yome ko. Alekeri 'la sa'wile alué rió. Esukristo 'yale
a'walí napurigá 'la sa'wimela. 'Emi etele 'ma ku sa'wíligo.
17 › 'Emi ralámuli jurío napurigá ramué, ne 'we a'lá machí: 'emi tabilé
machile Onorúgame júlaligo alué napu 'emi nulale me'líniliga. Alué ralámuli
e'wélala napu nuleme ju 'emi, alueka tabilé machílechigó.
18 Alué 'ya mochígame napu ekí Onorúgame 'yale 'nátili napurigá ruyémala
ralámuli, alueka alarigá benírale 'we resí ikimeli níligo alué Kristo napu
Onorúgame julámorílige wa'lula niraga. Esusi nile alué wa'lula napu júlale
Onorúgame.
19 Jipe 'la machí 'emi 'we cha oláligo 'emi, 'ma me'ale 'emi alué Esusi. Jipe
we'ká 'nata 'emi me'lisá alué Esusi. Jípeko alekeri ku ro'iwa, 'we a'lá 'nátaga
járowa Onorúgame 'yuga. Alarigaka 'la e'kámala Onorúgame.
20 Onorúgame na'tálala 'nátaga járowaká, 'liko 'we ganíliga mochiwa, tabilé
majaga. Pe nujubapi Onorúgame julámala 'pákana rewagachi alué Kristo
napurigá gu'írimala 'emi. Esusi ju alué Kristo.
21 Alué rejpímala rewagachi napusí seba alué raweli napu'lige Onorúgame
'we 'la gatesa jena wijchimoba napurigá 'sílige 'ya. Alarigá ruyele Onorúgame
suwábaga alué rió 'we 'ya mochígame napu ruyame nile napu anele
Onorúgame. A'lige alué ralámuli alarigá ruyele uché jaré ralámuli.
22 Alué rió Moisesi anilime 'ya ajtígame anile: «Alué Wa'lula Onorúgame
ruyele ne'chí napurigá ne benírimala alué ralámuli Onorúgame ra'ichálila.
Abé a'kinana Onorúgame 'yámala ye nóchali uché bilé rió napurigá ruwimela
Onorúgame ra'ichálila. Alué rió nímala napurigá ne. 'We 'la gepúwaká alué
ra'íchali. 'We 'la e'wewa napurigá nulá alué rió nawasa.
23 Suwábaga ralámuli napu ekí tabilé e'wame ju, 'ma buináwili ju alé we'ká
riógachi.» Alarigá anile alué rió Moisesi anilime.
24 › Uché bilé rió 'we 'ya ajtígame Samueli anilime napu ruwime nile
napu anele Onorúgame, abiena ruwile napurigá nokale jena. Suwábaga alué
rió napu ruwime nile napu anele Onorúgame, alué a'kinana ejperégame,
a'chigóriga ruwile,
25 alué ralámuli napu 'emi rijimala nílige. Onorúgame 'we a'lá ruyele
alué rijimala gu'írimio napugiti 'emi rijimala kame. Onorúgame ruyele
alué rió 'ya bejtégame Abraámi anilime. Anele Onorúgame: «Bilé alué rió
nujubapi nawágame, mué rijimala nímala, gu'írimala suwábaga ralámuli jena
wijchimoba mochígame.» Alarigá anile Onorúgame.
26 Esusi nile alué napu nawale. Onorúgame ajchale alué wa'lula.
Onorúgame júlale napurigá gu'írimala ramué, napurigá ramué a'rewa alué
chátiri 'nátili. Ramué ralámuli jurío bajchá benírirú alué 'nátili. 'La na'talia
ka Onorúgame 'we 'la ganílili nejímala —alarigá anile Pegro.

4

Jena ruwimela Pegro 'lige Juani si gustisia olílirugo alé balé e'wélala mochígichi

1 Bijí benía mochile Pegro 'lige Juani, jaré balé jurío sébachi alé. Alué wa'lula re'obá repume abiena sébalechigó. Uché jaré jurío, saruseo anilime, sébalechigó.
2 'We ayoga sébale alué ralámuli saruseo anilime. Pegro 'lige Juani ruyele mukusá, ku ajánaligo alué Esusi. Abiena ruyele mukusá uché jaré ralámuli, ku ajánamio. Alekeri 'we ayole alué ralámuli saruseo.
3 A'lige cha'píliru Pegro 'lige Juani, galírale mo'áliru. A'lige rawé tabilé gustisia oláleru, 'we alí nile.
4 Ta'chó cha'piachi, we'ká ralámuli akele Pegro, 'lige Juani ra'íchachi. Jaré 'la bijchígile. Alué Esukristo oyérame suwábaga amulí sébale maligi mili rió, umugí uché rajpé we'ká nile.
5 Yati pe melénala rawé napuíle alé wa'lú we'ká riógichi Rusaleni anilichi, napuíle alué we'ká e'wélala jurío. Alué napu ruwime nile 'ya nerúgame rejcholi abiena sébalechigó.
6 Bilé alué wa'lula balé Anasi anilime nile. Uché bilé alué Kaipasi anilime nile. Uché bilé Juani anilime nile. Uché bilé Alejantro anilime nile. Alué bakiá Anasi rijimala nile.
7 Napu a'lige napuísa alué e'wélala, alué Pegro 'lige Juani nasipa jawáliru. A'lige bilé alué wa'lula rukele Pegro 'lige Juani:
—¿Chieri nejí lisensia napurigá 'yowa alué sujírigame? —anele.
8 A'lige Onorúgame Alawala gu'írile Pegro napurigá ra'ichámala. Anile Pegro:
—'Emi e'wélala ralámuli jurío.
9 'Émika rukéguru ramué: «¿Chonigá gu'iri alué rió sujírigame?» 'Émika machinali: «¿Chieri nuléliga ramué napurigá 'yowa alué rió?»
10 'We 'la 'nátaga gepuwa ye ra'íchali napu ne ra'icha. Suwábaga 'emi ralámuli Israeli ejperégame 'we a'lá gepuwa. Alué Esukristo Nasareta bejtégame napu Rabí rijimala nile, nejí a'walí napurigá 'yowa alué sujírigame. 'Emi ujchale gulusichi alué Esukristo. Napu'lige mukusá, Onorúgame uchéchigo siné 'yale a'walí.
11 'Yako osáliru Onorúgame julámoríle bilé wa'lula napu selígame neraga nímili nílige. Abiena osáliru we'ká ralámuli tabilé niramio alué wa'lula. Esukristo nile alué wa'lula. 'Ya osáliru alué nimio napurigá bilé rejté. Regá anime:
Napu newá uchule bilé galí,
pale alué rejté tabilé najtékame mayega,
'lige uchéchigo bilé o'tole alué rejté
'lige unele alué rejté 'we najtékame kóriká.
Alarigá oláliru alué Esusi napurigá tabilé najtékame neraga, pe apiépiri ralámuli neraga.
12 Alué Esukristo bi'lepi ju ralámuli e'kame 'lige buyáname ralámuli resítiri bowechi e'yéname. Onorúgame júlale pe aluecho. Jena gawichí tabilé 'wesi i'té uché bilé napurigá e'kámala ralámuli. Bi'lepi ju Esukristo ramué e'kame —anile Pegro.
13 Napu'lige akisá alué e'wélala, anile:
—Tabilé majaga ra'icha alué oká rió, 'we ejebéniga ra'icha rekó tabilé ejebénigame ke osagá. Tabilé siné mochígame nile eskuélachi, pe apiépiri ralámuli ju. Iligá Esusi 'yuga ejperégame nile alué ralámuli. Alekeri tabilé majaga ra'íchame ju —alarigá anile.

14 Alué e'wélala tabilé chérigá anisá nílile: ‹‹Ye oká rió 'we cha nokagá
e'yena,›› napugiti alé ilígame alué napu sujírigame rió nílige. 'We a'lá sa'wigá.
15 A'lige alué e'wélala ma'chí júlale alué Pegro 'lige Juani alué sujírigame
'yúriga. A'lige ra'íchale alué a'bopi e'wélala ka.
16 Anile:
—¿Cholásiga 'la nímala alué oká rió? 'La sa'wale alué sujírigame. Suwábaga
alué Rusaleni mochígame machíguru aliena 'la sa'wáliga. Alekeri tabilé
chérigá anewa, pecha aniboa tabilé sa'wale.
17 Tabilé najkiá ramueka napurigá akimela uché jaré ralámuli alué Esusi
ra'ichálila. Alekeri anewa Pegro 'lige Juani: «Tabilé aminabi ra'ichawa. Am-
inabi ra'ichásaká gastigáriwa 'emi.» Alarigá anewa —alarigá anile e'wélala.
18 'Lige ku bayéleru alué bakiá rió, 'lige anéleru:
—Tabilé ruiboa aminabi alué Esusi nila ra'íchali —anéleru.
19 'Lige Pegro anele:
—'We 'la na'tawa 'emi. Onorúgame nulé ramué napurigá ra'ichawa.
'Émika nulá napurigá tabilé ra'ichawa. Ramueka nokiboa napurigá nulá
Onorúgame.
20 Ramueka ra'icháwaleké napu ekí eteru, napu ekí akerú, suwábaga alué.
Ramueka tabilé a'réwaleké alué ra'icha, alueka Onorúgame nulémpá ramué
—anele Pegro.
21 A'lige uchéchigo siné ruyele alué e'wélala. Anele:
—Tabilé ruiboa aminabi alué Esusi nila ra'íchali. —Alarigá anéleru alué
bakiá rió.
'Lige ku su'pánale, tabilé umébale gastigaria, 'we majale ralámuli Rusaleni
mochígame. Alekeri tabilé gastigárile. Alué ralámuli alé Rusaleni mochígame
wa'lú cheliera 'yale Onorúgame, 'la sa'wárigame alué rió sujírigame.
22 'Ma o'chérame nile alué rió sujírigame. 'Ma oká liá mináchigo rasígame
bamígame nile alué rió.

Jena ruwimela Esukristo oyérame táneligo Onorúgame napurigá tabilé majame nímala

23 Pegro 'lige Juani, napu'lige ku su'pinásiga simíbale napu mochile uché
jaré Esukristo oyérame. Alé sebasa ruyele napurigá anélige e'wélala.
24 Napu'lige akisá, suwábaga alué ralámuli yati ra'íchale Onorúgame 'yuga
bi'lepi 'nátaga suwábaga. 'Lige anile bilé alué Esukristo oyérame:
—Mué Onorúgame nulame ju suwábaga. Mué newale rewagá, rayénalitiri,
mechátiri, so'polítiri, suwábaga gawí, 'lige ba'wítiri abiénachigó.
25 Mué Alawala gu'írile alué Rabí anilime 'ya bejtégame napurigá
ra'ichámala napurigá najkile mué. Anile alué rió:
¿Chonigá 'we na'áwaché suwábaga jena gawichí ejperégame?
'Lige ¿chonigá 'nátaché alué chátiri 'nátili?
Tabilé gayena rekó 'natie.
26 Suwábaga alué napu ekí e'wélala ju jena wijchimoba ejperégame
saíla niraga mochí Onorúgame,
'lige alué Kristo napu Onorúgame júlale abiena sayega mochí.*
27 › Alarigá nokale a'kinana jena we'ká riógachi. Alué wa'lula Erore, 'lige
alué Ponsio Pilato anilime, we'ká alué ralámuli israelita, alué e'sena ralámuli

* **4:26** E'nesi Salmos 2:1-2.

abiena, suwábaga alué Esusi saíla nile, alué Esusi napu mué Onorúgame júlale jena. Mué nulele Esusi napurigá nuleme nímala ralámuli.
28 Mué 'we a'lá machile 'ya bajchabé rawé. Mué elile alué cha nokame ralámuli napurigá resí olámala Esusi.
29 Mué Wa'lula Onorúgame, 'we a'lá e'nagá asiboka 'lige 'we 'la repuka napu alué ralámuli cha nokame cha olánilichi ramué. Mué nulalílate nochálime ju ramué. Gu'írowaká ramué napurigá tabilé majaga ra'ichawa mué ra'ichálila.
30 Sa'wawa alué nayume mué a'walílate. Gu'írowaká ramué napurigá e'karúriga gayéname nímala ramué mué a'walílate, alué napu tabilé gayéname ju ralámuli. Alarigá nokiboa alué a'walite napu Esusi nígame nile napu'lige jena ajtigá, 'we 'la sébali olale napurigá nulélige mué Onorúgame. Alueka nabí mué 'yuga 'nátame nile —alarigá tánale Onorúgame alué Esukristo oyérame.
31 Napu'lige suwénasa a'walí tania Onorúgame, Onorúgame nokele alué galí napu mochílige alué ralámuli. A'lige Onorúgame Alawala abé a'wágame 'yale a'walí alué ralámuli alé mochígame napurigá tabilé majaga ra'ichámala Onorúgame nila ra'íchali. Suwábaga napu ekí mochílige alé narele a'walí.

Jena ruwimela o'maka 'la nakúriligo Onorúgame oyérame

32 Suwábaga alué Esukristo oyérame bi'lepi 'nátame nile. Tabilé 'wesi anile bi'neli nígame koriá. O'maka nila korile. Alarigá nile suwábaga alué Esukristo oyérame. 'We a'lá kóniga go'yame nile alué go'ame.
33 Alué makué oká rió napu Esukristo 'yale nóchali, we'ká ra'íchili benírile ralámuli Esukristo ra'ichálila. 'We a'lá semáriga ra'íchale, tabilé majaga. A'boi etéoríle ku ajánachi Esusi. Onorúgame 'we 'la gu'írile suwábaga alué Esukristo oyérame.
34 Bilé tábiriti resílásaká jaré alué Esukristo oyérame, bilé rió ralineme nile bilé wasá o bilé galí. A'lige aleké enomí narésaká,
35 'yame nile alué makué oká rió 'lige alueka 'yame nile alué uché jaré ralámuli tabilé nígame. Alekeri 'we a'lá niga mochile suwábaga.
36 Bilé rió napu bilé wasá ralinele, José anilime, Chipre bejtégame nile 'yako alué rió. Lebí rijimala nile alué rió, alué Lebí napu 'ya bejtégame nile. Alué makué oká rió napu Esukristo 'yálige nóchali se'nú rewá ujchele alué José. Bernabé anilime rewá ujchéliru. Alué Bernabé aniá ka ‹‹ralámuli oilárime» aniame ju. 'We a'lá ralámuli nile alué.
37 Napu'lige ralinesa alué wasá, aleké enomí 'yale alué makué oká rió napurigá 'yámala uché jaré tabilé nígame.

5

Jena ruwimela tabilé 'la 'nátiligo bilé rió 'lige bo'né upila

1 Uché bilé rió Ananíasi anilime 'lige bo'né upila, Sapira anilime, ralinele bilé wasá.
2 Alué rió 'yale nasípasi alué enomí alué makué oká rió, tabilé suwábaga 'yale. Anile suwábaga 'yágoríle, pe lanile, tabilé bijchiá anile. Alué okánika 'la bi'lepi 'nátame nile.
3 A'lige anile Pegro:

—Mué Ananíasi. ¿Chonigá bi'lepi 'nátame ju mué Remónisi 'yuga? Mué 'yégale Onorúgame Alawala. Tabilé suwábaga a'pale mué enomí alué wasá ralinérigame.

4 ¿Aka mué nila képaché alué wasá? Napu'lige ralinesa alué wasá, aka
enomí abiénachigó mué nila júpeché. Alekeri 'la gayénale mué napurigá
najkile mué. Tabilé 'yégatélikuru mué. Mueka pe ramuecho 'yégaga iliro
oláleké, Onorúgame abiena 'yégaga iliro mué —anile Pegro.
5 Napu a'lige akisá, mukugá bo'iba alué Ananíasi. Suwábaga napu ekí e'tele
alué mukúgame 'we majale.
6 A'lige jaré ejtemali kabile mántachi rosákame, a'lige o'tole miná tomia.
7 A'lige alué Ananíasi upila peyati, bakiá 'ora kachi, nawale alé napu ajtile
Pegro. Tabilé machigá nawale mukúligo alué rió.
8 'Lige Pegro etérale alué enomí 'lige rukele:
—¿Suwábaga ju ye enomí alué wasá ralinérigame?
—Juli, suwábaga júpeché —anile alué mukí.
9 A'lige anele Pegro:
—Mueka, mué gunala si bi'lepi 'nátame nile. ¿Chonigá saíla niru alué Alawá
napu júlale alué Wa'lula Esukristo? ¡E'néwagrú! Alué napu be'bé mo'íbage
tomia mué gunala, a'má ku aleka e'yénakuru. Jípeko mué o'tomela.
10 Yati mukule alué mukí abajá. Napu a'lige sébale alué ejtemali, 'ma
mukúgame rewale alué mukí. A'lige o'tole tomia napubúriga rekale alué rió
'yuga.
11 Suwábaga alué Esukristo oyérame 'we majale. Uché jaré ralámuli e'sena
abiena majálechigó akisá.

Jena ruwimela Onorúgame gu'íriligo alué makué oká rió napurigá we'ká e'karúriga 'we semáriga nokimela

12 Onorúgame gu'írile napurigá e'karúriga 'we semáriga nokimela alué
makué oká rió. Ralámuli tabilé siné gayénale alieri aliena semati noká.
Suwábaga alué ralámuli napu ekí Esukristo oyérame nile napuíle alé wa'lú
re'obachi bortálichi, Salomoni anilime bortali.
13 Alué ralámuli tabilé bijchígame tabilé e'yénale alué Esukristo oyérame
'yuga. Abiena 'la nirame nile kaka, iligá majale.
14 Nabí rawé aminacho we'ká ralámuli oyérale alué Wa'lula Esukristo, riótiri
'lige umugítiri.
15 Ralámuli o'tole we'ká nayúkame, alé boichí mochile nayúkame pera
(petate) peka, jaré gemá peka. Alé boichí mochíleke'é napurigá sa'wámala
alué Pegro kálilate.
16 Alué ralámuli a'mulipi ejperégame alé Rusaleni abiena o'tólechigó alué
ralámuli nayúkame alé. U'kuchípala remónisi alawala mochígame abiena
o'tóliruchigó alé. Suwábaga ralámuli napu ekí nayúkame nile sa'wáliru alé.

Jena ruwimela e'wélala tabilé galeme níligo alué makué oká rió Esusi oyérame

17 A'lige alué balé wa'lula, abiena alué ralámuli saruseo* anilime, tabilé
galegá etele alué makué oká rió.
18 A'lige alué wa'lula balé nulale cha'píniliga alué makué oká rió, 'lige
galírale mo'áliru.
19 A'lige rukó júlale Onorúgame bilé santo ánjeli napurigá i'púmala yochi.
'Ma buyánale alué makué oká rió. Anele alué santo ánjeli:
20 —Simasi alé wa'lú re'obachi ra'pichí. Alé ra'pichí ra'icháwaká, rupóká
alué ra'íchali napurigá Esukristo gu'írile napurigá 'la ganíliga ejperélawa 'lige
napurigá 'la moinawa rewagachi —anele.

* **5:17** E'nesi glosario «saduceo».

21 'We a'lá gepule alué makué oká rió. A'lige che'lisáká simíbale alé wa'lú re'obachi ra'pichí ruyemia alué ralámuli napu ekí alé ra'pichí sébame nile.
Alué e'wélala tabilé 'cho machile buyásiligo. Napu'lige alué wa'lula balé sebasa gompaniérola 'yuga alé napu ra'íchali gatélime nílige, bayele suwábaga alué uché jaré e'wélala. Napu'lige napuísa suwábaga alué e'wélala, júlale buinániliga alué makué oká rió galírale mo'árigime ra'íchali gatemia.
22 Napu'lige sébale alé galírale, tabilé rewale alué makué oká rió, 'lige kuka sebasa anile:
23 —'We 'yériga ilile alé yochi, tabiléchigo mochile ko alué rioka alé pachá. Alué napu alé asálige repuka tabilé sayele buyachi, abalé asale kaka. Pe alarigá ilile kaka 'yériga. Napu'lige i'púsiká tabilé i'tele. Pe arigá ilile —alarigá anile.
24 Napu'lige akisá, we'ká 'nátale alué wa'lula sontalo alué napu re'obá repume nile 'lige alué e'wélala balé.
—¿Jipe chonokibóbeché? —anile alué e'wélala.
25 'Lige sébale bilé rió. 'Lige anile:
—'We a'lá gepusi 'emi e'wélala. Alué ralámuli napu 'emi galírale mo'álige, 'mi wa'lú re'obachi ra'pichí mochí ralámuli beniria —anile.
26 'Lige simile alué wa'lula sontalo, gompaniérola abiénachigó, aleké si simile nolamia. Alé sebasa, 'we 'la kilí bayérale. 'We majaga nólale nepabasa mayele alué ralámuli alé mochígame. Ralámuli alé re'obachi ra'pichí mochígame 'we galele alué makué oká rió.
27 Alué makué oká rió pe yati jásiga simíbale alué sontalo 'yuga. Napu'lige ku sebasa alé napu mochí e'wélala, nasipa mochiáliru alué makué oká rió. A'lige anele alué wa'lula balé:
28 —Ramué 'la aniáturu kulí napurigá tabilé siné ra'ichámala alué Esusi ra'ichálila. 'Émika tabilé e'wale arigáchigó. 'Émika 'ma bochígimi we'ká riógichi ra'lánalekuru ye ra'íchali alué Esusi ra'ichálila. ¡'Émika e'chewa ramué alué Esusi mukusá! —alarigá anele alué wa'lula balé.
29 'Lige anile Pegro:
—¡Ramueka Onorúgame 'nalina e'wériguru, tase pe ralámuli ra'ichálila!
30 'Emi nulele Esusi me'líniliga gulusichi ujchagá.
31 A'lige Onorúgame uché rajpé 'yale ajalí. Onorúgameka wajtoná ajchale Wa'lula neraga. Gu'írome ju alué Esusi napurigá ramué ralámuli israelita ku a'rewa chátiri 'nátili. Alueka 'la e'kámala ke ramué.
32 Ramué 'we a'lá ruyá napurigá 'sile Esusi. Ramué a'boi etewíturu napu 'sile alué rió. Alué Onorúgame Alawala nejí a'walí napurigá machimela ralámuli 'la bijchiá ka napu ra'ichalia ramué. Onorúgame 'ya bo'né Alawala alué ralámuli napu 'la e'weme ju Onorúgame —alarigá anile Pegro.
33 Napu'lige akisá e'wélala, 'we ayole, me'linálile alué makué oká rió.
34 'Lige bilé rió o'weti ilísile, Gamalieli anilime nile alué rió. Bariseo nile alué rió benírame 'nátili 'ya nerúgame rejcholi. Suwábaga ralámuli 'we a'lá nirame nile alué rió. Napu'lige ilísasa o'weti, ma'chí júlale alué makué oká rió napu Esusi 'yálige nóchali.
35 'Lige anele Gamalieli alué uché jaré e'wélala:
—'Emi ralámuli israelita, 'we 'la na'táwaká napu noká 'emi.
36 'Yako bilé rió Teúrasi anilime rió napu wa'lula kóríle, naó siento gompaniérogame nile alué rió. 'Lige me'líliru a'kinana. 'Lige ichúrimi ra'lale bo'né gompaniérola. Alésíko abisí suwíbale alué 'nátili.

37 'Lige a'kinana napu'lige tétale ralámuli alué gobierno, alué rió Jurasi Galiléachi bejtégame sairale alué gobierno. Jurásika we'ká gompaniérogame nile. 'Lige Jurasi 'ma me'líliru. 'Lige ichúrimi ra'lale gompaniérola.
38 Iligá a'résiga 'la júleké 'nalina alué makué oká rió. Tabilé che olawa. Ye ralámuli pe a'bopi 'nátaga alanokagá e'yénasaká, 'ma pe suwibámala alué 'nátali.
39 Onorúgame 'la gu'írisaká alué makué oká rió, 'émika pecha umubámalagó cha olá alué ralámuli. 'La 'nátaga mochiwa, tabilé sairaga mochiwa Onorúgame. Alekeri abé 'la júkuru a'rilía —alarigá anile alué Gamalieli.
40 Alué e'wélala 'we galele lanichi alué Gamalieli. 'Lige bayéleru alué makué oká rió napu Esusi 'yálige nóchali. 'Lige we'sá wejpisóliru iwégame wi'chite.
—Tabilé siné ra'ichawa alué Esusi ra'ichálila —anele wejpisoka.
A'lige a'rele napurigá buyásimala alué makué oká rió.
41 'Lige alué makué oká rió simíbale 'we ra'sálagá napugiti 'we resí níligame 'lige 'we resí oláriligime Esusi oyérame koriká. Onorúgame elale napurigá resí ikimela. Alekeri 'we ra'sálále.
42 Nabí rawé simíbale alé wa'lú re'obá ra'pichila ra'ichamia alué ra'íchali 'we a'lá bi'ígame napurigá Onorúgame nulele Esusi napurigá gu'írimala ralámuli. We'kaná galírale abiena simíbale ra'ichamia.

6

Jena ruwimela gichao rió 'yálirugo bilé nóchali

1 Aminabi we'ká nile alué Esukristo oyérame. Jaré ralámuli alé Rusaleni ejperégame se'winati ra'íchame nile, griego anilime nile bilé ra'íchali. Alué ralámuli abiena oyéralechigó Esukristo. 'Lige na'áule alué ralámuli. Anile:
—Alué umugí gunámakame griego ra'íchame tabilé nareme ju go'ame —anile.
'Lige alué ralámuli napu ra'íchame nile ebreo anile:
—Tabilé bijchiá káwé —anile.
2 'Lige alué makué oká rió napu Esusi nóchali 'yálige bayele suwábaga alué Esukristo oyérame, 'lige anele:
—Ta'mé 'la káwé ramué go'ame nachutalia. Go'ame nachútame níriká ramué tabilé cherigá ikíriwa beniria ramué alué ralámuli Onorúgame nila ra'íchali.
3 Iligá uché jaré 'yáwagó 'minami gichao rió, napurigá nachutámala alué go'ame, alué abé a'lá rejchirúginti 'nalina. A'lá nirálinti ralámulite suwábaga alué gichao rió, Onorúgame Alawala a'walila nígame. Ye gichao rió repútuwa ye nóchali.
4 Ramueka abisibi nokísiwa Onorúgame 'yuga ra'icha. Ramueka aminabi beníriwa Onorúgame ra'ichálila —alarigá anile alué makué oká rió.
5 Suwábaga alué ralámuli 'we a'lá galele alué ra'íchali. 'Lige owile gichao rió: bilé Siteba anilime nile. 'We a'lá bijchígame nile Onorúgame ra'ichálila. Bi'lepi 'nátame nile Onorúgame Alawala 'yuga. Uché bilé Belipe anilime nile. Uché bilé Prokorosi anilime nile. Nikanori anilime nile uché bilé. Timoni anilime nile uché bilé. Parmenasi anilime nile uché bilé. Nikolasi anilime nile uché bilé. Alué Nikolasi we'ká riógachi Antiokía anilichi bejtégame nile 'yako. Tabilé jurío nile sinékó, 'ma jurío gayénale a'kinana.
6 Napu'lige owisa alué gichao rió, bayérale alemi napu mochile alué makué oká rió. 'Lige alé sebasa, alué makué oká rió tánele Onorúgame napurigá

gu'írimala alué gichao rió. Mo'ochí nochale. 'Liko 'yale alué nóchili napurigá e'wélala nímala alué gichao rió.
7 Nabí rawé we'ká ralámuli akele Onorúgame ra'ichálila alué ta'chó akeme. Alé Rusaleni mochígame we'ká ralámuli chojkile Esukristo oyeria. We'ká balé jurío abiénachigo.

Jena ruwimela cha'pílirigo Sitaba

8 Alué rió Siteba anilime, Onorúgame 'yale 'nátili napurigá 'we semáriga ra'ichámala. Onorúgame 'yalechigó napurigá we'ká e'karúgame 'we semátiri gainámala newá napu tabilé gainárime ju bo'né tabilé gu'írisiká Onorúgame. Alekeri Siteba we'ká ralámuli sa'wale.
9 'Lige jaré ralámuli Siteba saíla nile. Jaré alué saíla mochígame nile alé Rusaleni napu ilí bilé u'tá re'obá napu «sinagoga» anilime ju. Alué ralámuli alé e'yéname, alueka «libertado» anélime nile yolí ra'íchaga.* Uché jaré ralámuli Siteba saíla, alueka 'yako mejkaka sígame nile alé Rusaleni, jaré Sirene anilichi ejperégame nile 'yako. Uché jaré Alejantría anilichi ejperégame nile 'yako. Uché jaré Silisia anilichi ejperégame nile 'yako. 'Lige uché jaré Asia anilichi ejperégame nile 'yako.'Lige alué ralámuli chojkile ra'icha najisáká Siteba 'yuga.
10 Siteba saíla tabilé gayénale neyuria. Onorúgame Alawala gu'írile Siteba napurigá ra'ichámala. Alekeri 'la neyúrile Siteba.
11 'Lige alué Siteba saíla najtétiga nulele jaré ralámuli napurigá ra'ichámala Siteba sayega. Najtétale napurigá ra'ichámala 'yégaga. Anile:
—Ramué 'we a'lá akirú sayega ra'íchachi alué Siteba Moisesi olagá. 'Lige Onorúgame sayega ra'íchachi abiena akirúchigó ramué. 'We chátiri ra'icha alué Siteba —alarigá anile alué saíla.
12 'Lige alué Siteba saíla we'ká ralámuli oilárile alué Rusaleni mochígame napurigá ra'ichámala Siteba sayega, 'lige alué e'wélala rió abiénachigó, alué ralámuli napu 'ya nerúgame rejcholi ruwime nile abiénachigó. 'Lige alué ralámuli 'ma cha'pile alué Siteba. 'Lige 'ma o'tole gustisia olamia alé napu asale alué wa'lula balé 'lige uché jaré e'wélalachigó.
13 'Lige uchéchigo najtétale jaré ralámuli napurigá ra'ichámala 'yégaga. Anile alué enomite najtétirigime:
—Ye rió Siteba tabilé siné guwébame ju ra'icha chátiri ra'íchali. Sayega asame ju alué wa'lú re'obá alé napu ajtime ju Onorúgame, 'lige Moisesi nulalila abiénachigó sayega asame ju.
14 Akérituru ramué Siteba ra'íchachi, 'lige anichi alué Esusi Nasareta bejtégame napu Rabí rijimala nile, gajunámoríle alué wa'lú re'obá 'lige nakulímoríle Esusi suwábaga Moisesi na'tálilatiri —alarigá anile suwábaga alué 'yégame.
15 'Lige Siteba banalá 'we a'lá néreká asale napurigá bilé santo ánjeli. (Bo'néchigo Onorúgame 'síligame alarigá ajchá.) Alé gustisia oliachi mochígame, suwábaga 'we o'wé e'nele.

7

Jena ruwimela napu Siteba ra'íchale

1 'Lige alué wa'lula balé rukele alué Siteba:

* **6:9** Siné kachi 'yako ralirúgame níleréko «esklabos», alué ralámuli a'wágame nocháriniliga, nobi abé a'kinana 'ma buyásile alué ralámuli.

—¿'La bijchiá ju napu aní alué ralámuli? —anile.
2 'Lige Sitébaka alarigá nejele:
—'Emi ralámuli israelita napurigá ne 'lige napu e'wélala ju 'we a'lá gepuwa ne ra'ichálila. Alué Onorúgame napu ra'íchale ramué rijimala 'yuga alé nolíraleka, abiena ra'íchale alué Abraámi anilime rió 'yuga, alué abé 'ya ajtígame. Ramué rijimala nile alué rió. Onorúgame ra'íchale alué rió 'yuga bijí alé Mesopotamia ajtígachi, ta'chó simichi Jarani anilichi we'ká riógachi.
3 Onorúgame anele: «A'rewa alué mué gawila 'lige mué rijimálatiri, suwábaga a'rewa. Simiboa napu mochí uché jaré ralámuli, ne 'la ruwimela alé ko», anele Onorúgame alé ajtígichi.
4 'Lige Abraámika simile alé asagá napu mochílige alué ralámuli Kalrea ra'íchame napu Mesopotamia anilime nile alué gawí. Uché bilena simile Jarani anilichi we'ká riógichi. 'Lige alé bejterale. Napu'lige mukusá o'nola, Onorúgame nulele Abraámi napurigá jena nawámala napu ejperégame ju 'emi.
5 Onorúgame tabilé 'yale gawí. Tabilé pe u'tá 'yale. Pe lisensia 'yale napurigá jena asimela. Onorúgame 'yámoríle gawí alué Abraámi rijimala napu a'kinana o'chérimili nile. Onorúgame 'la bijchiá anile. Abraámi tabilé 'cho inógame nile a'lige.
6 Onorúgame abiena anele Abraámi: «Abé nujubapi mué rijimala buyásimala jena. Alé uché bilena sebasa (Ejipto), a'kinana ralinérigame niraga mochímala alué mué rijimala. Naó siento bamí kachi 'we resí i'kimela alé alué mué rijimala.
7 'Lige gastigárimala ne alué ralámuli nokao napu mué rijimala resí olá. 'Lige mué rijimala ku smela jena. Napu'lige sebasa jena, ne'chí oyéramala», anile Onorúgame.
8 'Lige Onorúgame nulele o'chérisichi isílala rejpunániliga pe u'tá guwala napurigá tabilé we'kuámala Onorúgame 'kúchila ko. Napu'lige Abraámi inolá o'chérasa, a'kinana osá no rawé kachi abiénachigó rejpúnale isílala pe u'tá guwala. Isaki anilime nile alué Abraámi inolá. 'Lige a'kinana alué Isaki inógame nile. Akobo anilime nile alué inolá. A'kinana Akobo makué oká inógame nile. Suwábaga alué ralámuli ramué rijimala nile.
9 › Bilé alué Akobo inolá José nile. Uché jaré alué Akobo inolá tabilé galegá etele alué José. Cha'pile alué José, 'lige ralinele uché jaré ralámuli. 'Lige alué ralisá, o'tole alué ralágame Ejíptochi anilichi. Mejká simile, Onorúgame abiena 'la 'yuga eyénale.
10 'We resí oliachi, Onorúgame 'we 'la gu'írile. Alekeri tabilé mukule rekó resí oliae. 'Lige alué wa'lula Ejipto nulame 'we galegá etele alué José. Baraoni* anélime nile alué wa'lula alé Ejipto nulame. Onorúgame gu'írile alué José napurigá 'we a'lá na'támala. Alué Baraoni 'we a'lá gepule alué José rejcholi ruwichi. 'Lige Baraoni wa'lula selígame neraga ajchale alué José bochígimi alé Ejipto. Alé galírale ajchale nulame nerágachigó napurigá nulámala nóchili alé nerúgame.
11 › A'kinana alé Ejíptochi 'we gurule alué go'ame. Alé napu ejperele José rijimala abiénachigó, Kanani anilichi. 'We resí ikile alé. 'Lige alué José rijimala tabilé rewale go'ame. Alé Ejipto ta'mé 'we gurule go'ame. A'lá nuteka mochile go'ame, e'wele rekochi mo'agá muchile go'ame.

* **7:10** Baraoni aniáká pe bisirente aniame ju, tabilé ralámuli rewalá nile.

12 'Lige alué Akobo júlale bo'né 'kúchila alé Ejipto go'ame pabéniliga.
A'kinana júlale uchéchigo siné. Sinékó tabilé machile José ko.
13 A'kinana kulí bo'né alué José ruwile: «Ne 'emi bonila júpaché», anile alué
José. 'Liko 'la machile. Sinékó tabilé machile Baraoni chieri rijimala níligo
alué José. A'kinana machile alué rijimala sebasa alé.
14 'Lige alué José anele: «Jeka simawa 'emi o'maka napurigá jena
mochiwa», anele. A'lige jsile alé napu José ajtile alué José rijimala napu
gicháosa makué miná maligi ralámuli nile.
15 'Lige a'kinana mukule alué Akobo 'lige 'kúchilatiri alé Ejipto mochiga.
16 'Lige a'kinana o'tóleru alué Akobo 'kúchila o'chila alé 'mi Sikémichi
anilichi.† Alé ilile bilé resó napu ralálige Abraámi 'ya bajchabé rawé. Alué
Jamori anilime 'kúchila, alué ralinele alué resó. Alé ro'áliru alué Akobo
'kúchila o'chila.
17 › A'kinana we'ká bamí kachi we'ká nile alué José rijimala alé Ejipto
ejperégame. 'Lige ta'mé we'ká bamí rokáréle napurigá 'yámala alué gawí
Kanani anilichi napurigá anele Onorúgame alué Abraámi 'we 'ya.
18 'Lige 'we 'ya mukule alué Baraoni, alué napu José gu'írilige 'ya. 'Lige
a'kinana ajtígame wa'lula alé Ejipto nulame tabilé machile chieri ko José.
19 'Lige alué wa'lula tabilé nirame nile alué José rijimala. Regá aneme nile
alué bo'né 'yuga nóchame: «U'kuchí o'chéresichi alué ralámuli israelita 'kúchila,
wamí ma'chí 'lúpua alé bi'tigá suwirálikó», aneme nile.
20 'Lige ochérale bilé rió napu Moisesi anilime nile. 'We semati towí nile.
Onorúgameka 'we galegá etele alué towí. 'Lige onolá, eyélatiri 'we galegá
etélechigó, bakiá mechá nasoka mochile alué u'tá towí.
21 Alési 'ma tabilé ikírole nasoa, 'mi wa'lú ba'wichí rekale alué u'tá towí
bilena ganástachi bakate newárigime. 'Lige Baraoni malala rewale alé
ba'wichí enágichi. 'Lige o'tole neséramia napurigá bo'né ranala neraga.
22 'Lige Moisesi wa'lú ochérasa 'we a'lá benile napu ekí benírilige alé Ejipto
asagá. Suwábaga 'we a'lá benile napu ekí nóchali nerúlige alé. 'Ma wa'lú
ochérasa 'we semáriga ra'íchale 'lige 'we a'lá sébali nóchale alué rió.
23 › 'Ma oká liá bamígame ka, Moisesi 'nátale simea kólimia alué ralámuli
israelita bo'né rijimala.
24 'Lige alé sébaga Moisesi, etele bilé rió ejipsio wejpá chukúgachi bilé rió
Moisesi rijimala. 'Lige Moisesi gu'írile alué bo'né rijimala. Me'ale alué rió
Ejipto bejtégame.
25 «Suwábaga ne rijimala 'we a'lá machimela jípeko Onorúgame nuléligo
ne'chí. Ne 'la nejkúrimala napurigá buinámala alué ne rijimala napurigá
simámala uché bilena.» Alarigá 'nátale Moisesi. Alué rijimala tabilé alarigá
'nátale.
26 'Lige melénala Moisesi etele oká bo'né rijimala nakó uchúkachi. 'Lige
Moisesi tabilé najkile napurigá aminabi nakómala. Anele: «Aka rijimala
júpaché 'emi, ¿chonigá nakóliché?», anele.
27 'Lige alué abé chojkila rajkibule Moisesi. Anele: «Mueka pecha selígame
júkó napurigá gustisia oláma la ne'chí.
28 ¿Me'limé olá mué ne'chíchigó napurigá me'ale mué alué rió ejipsio?»,
anele.

† **7:16** Alué Akobo o'chila uché bilena o'tóliru Ebroni anilichi. E'nesi Génesis 49:29-33.

29 Napu'lige alieti akisá alué, Moisésika yati 'másale mejká. Mariana
anilichi simile. 'Lige alé bejterale. Pe alé asale nocha, pe nawágame nílige.
'Lige alé rewale mukí. Oká inorale alué rió alé.

30 › Alé asale oká liá bamí. Bilé rawé eyénale alé napu tabilé riógachi nile.
Aminami 'we wakígachi nile alé. Alé ilile bilé rabó Sinaí anilime. Alé 'minami
alué rió najtépale bilé rojá wejchégame napurigá bainoro rajá ilime. Alé
nasipa ilile Onorúgame bilé santo ánjeli neraga.

31 Moisesi 'we o'wé e'negá ilile. A'lige simile abé a'bé e'nemia alué rojá
wejchégame rajame. Alé sebasa, akele Wa'lula Onorúgame ra'íchachi.

32 «Ne ju Onorúgame», anile. «Alué 'ya mochígame mué rijimala Abraámi,
Isákitiri, Akóbotiri, 'we 'la nirame kéturu ne'chí», anile Onorúgame. 'Liko
Moisesi 'we majale, 'we 'áwalia ilile. 'Lige se'wí e'nena ilile, tabilé e'nénele
napu ilile Onorúgame.

33 'Lige anele alué wa'lula Onorúgame: «Bujá mué akalá. Jena 'we najtékame
ju napugiti jena ajtigame Onorúgame», anile.

34 «Ne 'la etiárubá ne 'kúchila 'we resí nília mochí alé Ejipto. 'Ma tabilé
anacha ne. Nawá ne jena buinamia alué resí nilia mochígame ralámuli 'mi
Ejipto. Alé julámala ne mué napurigá buinámala mué ne 'kúchila», Onorúgame
anele alué rió Moisesi.

35 › 'Lige ku Ejipto simile alué Moisesi. Onorúgame ajchale alué Moisesi
wa'lula neraga napurigá buinámala alué bo'né rijimala alé Ejipto mochígame
napurigá simámala uché bilena napurigá tabilé resí nílamala. 'Yako alué
Moisesi bijí alé Ejipto bejtégachi, tabilé galéliliru a'boi rijimálate. Anele alué
rijimala: «Mueka tabilé selígame ju napurigá ra'íchali gatega einámala ramué
'yuga», anele. Onorúgame napurigá bilé ánjeli niraga napu Moisesi etele alé
'mi o'weti ilígame wejchachi nasipa rajá ilígame, alué Onorúgameka júlale alué
Moisesi.

36 Moisesi 'sílikuru buyana alué ramué rijimala napurigá simámala uché
bilena. 'We e'karúriga 'sile 'we semáriga alué Moisesi Onorúgame a'walila gite.
Bajonile bilena wa'lú ba'wichí, Wa'lú Ba'wí Sejtákame anilichi. Oká liá bamí
eyénale alé 'mi jami wakígachi napu tabilé riógachi nile we'ká ralámuli 'yuga.
'Lige alemi eyénaga 'we e'karúriga 'sile alué Moisesi alué ralámuli gu'íriga.

37 Alué Moisesi anele alué rijimala: «Onorúgame uché abé nujubapi
julámala uché bilé rió napu ruimeli ju napu anele Onorúgame napurigá
ruyame ju ne», anele.

38 Alué Moisesi eyénale alé wakígachi napu tabilé riógachi nílige alué 'ya
ejperégame ralámuli 'yuga. Alué Onorúgame napuyeri santo ánjeli, Moisesi
'yuga ra'íchale alé 'mi rabomi Sinaí anilichi. 'Lige alué Moisesi Onorúgame
ra'ichálila ruyele uché jaré ralámuli. Napu ramué niga mochiru ye rejcholi,
alué Moisesi nejílala ju.

39 › Ramué rijimala 'ya ejperégame tabilé e'wale. Tabilé galéliru alué
Moisesi selígame kachi. Ralámuli ku Ejipto simánilioríle. 'Liko Moisesi 'pa
rabomi simile.

40 'Lige alué ralámuli anele Moisesi bonila, Aroni anilime: «Tabilé machirú
alué Moisesi koche simíligo, alué napu ramué buyánilige 'naka Ejíptochi.
Jípeko newáwagó jaré mono napurigá ramué tebume nímala», anile.

41 'Lige newale bilé besero. 'Lige we'ká e'karúgame ajágame me'ale alué
besero kógimia. 'Lige aminami wa'lú piesta newale alué ralámuli. 'We

ra'sálagá mochile a'lige alué besero newasa napurigá Onorúgame neraga eteme nile.
42 Onorúgame tabilé galele alué alarigá nokame. Alésíko Onorúgame a'rele alué ralámuli. A'má tabilé gu'írile alué ralámuli. 'Lige alué ralámuli tabilé oyérame nile Onorúgame. Pe mechá oyérame nile. Pe rayénali, pe so'pilí oyérame nile. 'Yako Onorúgame jaré rió 'yale 'nátili napurigá ruyémala ralámuli. Alué jaré rió osale napurigá anile Onorúgame. Onorúgame anile:
'Emi ralámuli israelita
'émika e'yénale oká liá bamí alé jami napu tabilé riógichi ju.
'Émika me'lisá alué ajágame pe se'núchigo kógile,
tabilé ne'chí.
'Émika tabilé tábiri kógile ne'chí.
43 'Émika newale bilé tábiri napuyeri rayénali,
napu Moloka anilime ju.
'Lige aminami newale napuyeri bilé so'pilí
napu Repani anilime ju.
'Émika alieti newasa gu'írili tánime nile
napurigá Onorúgame niraga.
Alekeri gastigárimala ne 'emi.
Mejká julámala alé we'ká riógachi Babilonia anilichi aminami.
Alarigá osale alué ralámuli napurigá anile Onorúgame —anile Siteba.
44 A'lige anile uché rajpé alué Siteba:
—Napu'lige alué ramué rijimala 'ya ejperégame ralámuli bijí jami e'yénachi, Onorúgame nulele Moisesi napurigá newámala bilé re'obá wi'chite newárigime napurigá anele Onorúgame. Onorúgame alé nawámoríle ralámuli 'yuga ra'ichamia alué re'obá gainasa. Alué re'obá wi'chite newárigime su'panálime nile, 'lige pabega e'yénale nabí alué ralámuli alé jami.
45 Napu'lige Moisesi mukusá, 'liko Josué ajcháleru wa'lula niraga. 'Lige 'ma su'panasa, pabérale alué re'obá wi'chite newárigime napu'lige mo'ile alé Kanani anilichi wa'lú gawí bo'ígichi. Onorúgame suwábaga mabule alué bo'né saíla. 'Lige alé ilile alué re'obá wi'chite newárigime we'ká bamí napusí Rabí wa'lula asíbachi.
46 Onorúgame 'we galegá etele alué Rabí. 'Lige alué Rabí Onorúgame tánile lisensia napurigá newámala bilé wa'lú re'obá tabilé wi'chite, rejtete newárigime 'nalina. Najkile bilé re'obá napu Onorúgame alé asimela bejtega, alué bo'né Onorúgame napu Akobo oyérame nílege 'we 'ya rawé.
47 Onorúgame tabilé lisensia 'yale 'lige. A'kinana lisensia 'yale alué Rabí inolá, Salomoni anilime, napurigá newámala alué wa'lú re'obá, Onorúgame galila.
48 › Alué Wa'lula Onorúgame re'pá ajtígame tabilé bejtégame ju alé pachá re'obachi napu newame ju ralámuli. Bilé rió napu ruwime nílige napu anele Onorúgame, 'ya bajchá rawé osale napurigá anílige Onorúgame. Onorúgame anile:
49 Neka pe rewagachi ajtime ju
'lige bochígimi wijchimoba teka asame ju ne.
¿Chieti galí elimo olago mué ne'chí,
napurigá ne resíbumala?
Ne nulá suwábaga.
Neka panápuri eyéname kame.

Neka panápuri resíbame júkuru.
50 Neka 'ma newagame suwábaga tábiri jena wijchimoba
'lige re'pá rewagachi abiena.
Alarigá anele Siteba alué we'ká ralámuli.
51 A'lige 'we a'wágame anele Siteba:
—'Emi e'wélala, 'we neyúrigame ju 'emi, tabilé akenti, 'lige tabilé e'wame
ju 'emi napurigá Onorúgame nulá. Pe abalieri kéturu 'emi rijimala alué 'ya
mochígame. Nabí sayégame mochime ju 'emi Onorúgame Alawala 'yuga.
52 'Emi a'chigóriga nokame ju napurigá 'emi rijimala 'ya ejperégame. Alué
'emi rijimala tabilé nirame nile alué ralámuli napu ruwime nílige napu
anele Onorúgame, 'lige me'líliru alué ralámuli napu anile uché bilé nawamio
ralámuli gu'írimia. Jipe pe kulí kachi nejile 'emi alué gu'írame Esusi. 'Emi
nulele me'línalaga alué.
53 'Emi narele Onorúgame nulalila napu 'emi 'yálirige santo ánjelite. ¡'Émika
peka oyérame ke Onorúgame nulalila!

Jena ruwimela Siteba rejtete basibuga me'líriligo

54 'Liko alué e'wélala iwégame ayole Siteba 'yuga. 'We chátiri e'negá jale
ayonia alué Siteba 'lige 'ma ramalátiri chi'ná jale ayoga.
55 Onorúgame Alawala gu'írile uché rajpé alué Siteba. 'Lige alué Siteba
o'weti rewagachi e'nénale. 'Lige 'we semati etele alué Siteba alé 'pa rewa-
gachi napu ajtí Onorúgame. 'We rapá ilile. Esukristo alé 'pa rewagachi ilile
Onorúgame 'yuga, wajtoná. Anile 'lige alué Siteba:
56 —E'nésirigó 'pa rewagachi. Ewagá ilíbakuru rewagá. Neka eté aba alué
napu Onorúgame júlale 'pa rewagáchika napurigá bilé rió neraga.‡ Alé 'pa
ilíkuru wajtoná Onorúgame 'yuga —anile alué Siteba.
57 'Lige alué ralámulika najkala na'ómale ta akináliga, aminami a'wágame
ne'oa jale. 'Liko yati júmaka cha'pile alué ralámuli alué Siteba.
58 'Lige o'tole alé 'mi suwemi tabilé riógachi. Alué ralámuli bujale alué we'lí
o'pacha amoba chujkúgame a'boi o'páchala Siteba bajsibumia. 'Lige alué we'lí
o'pacha bujisá alué ralámuli, alemi paka 'yale bilé rió Sauli anilime napurigá
repuka asimela alué Siteba bajsibúlichi. Alué rió Sauli 'we re'malí nile.
59 Napu'lige rejtete bajsibua uchúkachi alué ralámuli me'lináliga alué
Siteba, 'lige alué Siteba ra'íchale e'wele sináká, anile:
—Mué Wa'lula Esusi, narépogo ne alawala —anele.
60 A'lige alué Siteba chojkóbisiga ilíbaga e'wele sináká anele Onorúgame:
—Mué Wa'lula, tabilé ayónawagó ye ralámuli napurigá noká. Tabilé chélagá
etewa ye ralámuli rekó cha nokame ke —anele.
'Lige alanisá yati mukule alué Siteba.
Alué Saúlika bi'lepi 'nátame nile alué ralámuli 'yuga napu Siteba me'ale.

8

Jena ruwimela Sauli suwábaga me'linálíligo alué Esukristo oyérame

1-2 Jaré rió napu 'la sébali olame nile napurigá Onorúgame nulá, alué o'tole
alé 'mi tomia alué Siteba mukusá. 'Lige 'we seweka nokale alué ralámuli
alué Siteba toa. 'We nalaka nokale alué ralámuli chálagá. 'Lige aba'lige
rawé 'we resí oláleru alué ralámuli alué Esukristo oyérame alé Rusaleni
mochígame. Alarigá nile a'kinánasi alé we'ká riógichi. 'Lige 'ma ra'lale

‡ **7:56** E'nesi glosario «Hijo del Hombre».

alué ralámuli Esukristo oyérame ichúrimi. Jaré ralámuli simíbale ejiro Jurea anilichi 'lige jaré ralámuli simíbale ejiro Samaria anilichi. Alué makué oká rió, alué napu Esusi nóchili 'yálige 'ya bajchá rawé napurigá nulámala 'lige ruwimela Onorúgame nila ra'íchali, alueka tabilé simíbale alé Rusaleni, abe abajá mochile.

3 'Lige alué Sauli nile alué 'we resí olame alué Esukristo oyérame. 'Lige bochígimi galírale eyénale alué rió Sauli alué Esukristo oyérame 'yaga. 'Lige rewisáká, banasuka buyánale alé galírale pachá mochígame. 'Lige suwábaga galírale mo'ale alué rió napu ekí nile alué Esukristo oyérame, alué umugítiri abiénachigó.

Jena ruwimela Esukristo oyérame ralámuli ra'íchali ruyéligo alué Samaria mochígame

4 Napu'lige ra'lasa alué Esukristo oyérame, simíbale ichúrimi we'ká riógichi ruwisia alué Esukristo ra'ichálila.

5 'Lige bilé alué Belipe anilime rió simile alé bilena we'ká riógachi alé ejiro Samaria anilichi. 'Lige alé sebasa, alué rió Belipe ruyele alué Esukristo ra'ichálila alué ralámuli alé mochígame. Anele 'lige:

—Onorúgame nulele alué Kristo napurigá gu'írimala ramué ralámuli —anile alué rió Belipe.

6 'Lige we'ká ralámuli napuíle alé alué ra'íchili gepumia. 'Lige alué ralámuli 'we a'lá gepule alué Belipe ra'íchachi alé. 'Lige etele alué ralámuli alué Belipe 'we e'karúriga semáriga 'sichi alé. Alué Onorúgame gu'írile alué rió Belipe napurigá 'la gainámala alarigá 'siá.

7 'Lige alué ralámuli we'ká u'kuchípala remónisi mochígame nile alé pachágana sulachí. 'Lige alué Belipe 'ma buyánale alué remónisi u'kuchípala. 'Lige e'wele sinale alué remónisi u'kuchípala buyásiga alé ralámulichi. 'Lige uché jaré ralámuli mochile tabilé gayéname noká. 'Lige mochílechigó jaré ralámuli sujírigame alé. 'Lige alué Belipe suwábaga alué 'ma sa'wale.

8 Alekeri alué ralámuli alé we'ká riógachi 'we ra'sálále.

9 Alé 'mi we'ká riógichi asale bilé rió Simoni anilime. 'We inílame nile alué rió, 'we sujkurúgame. Tabilé machile ralámuli alarigá 'sime ko alué rió. 'Lige suwábaga alué Samaria ejperégame 'we e'nagá mochile alarigá 'sichi alué rió. Bo'neko wa'lula korile.

10 'Lige alué ralámuli tabilé nígame 'we bijchígale ala'sichi alué rió, 'lige alué ralámuli 'we nígame abiena bijchígalechigó. 'We a'lá gepule napu'lige ra'íchachi alué rió. Mayele alué ralámuli:

—Ye rioka Onorúgame a'walila nígame ju.

11 We'ká bamí asale alué rió ralámuli 'yegia, alekeri ralámulika 'la e'wime nile bijchígaga alué 'yégali.

12 Napu'lige alué Belipe sebasa alé, 'lige ra'íchaleke'é alué Esukristo ra'ichálila. 'Lige alué ralámuli rió umugítiri yati bijchígaleke'é alué Belipe ra'íchachi alé sébaga. 'Lige alué Belipe ruwile 'ma sébaligo Onorúgame a'walila ralámuli gu'írimia. Abiena ruwile Esukristo ko alué a'walí nejime. 'Lige alué ralámuli napu ekí 'la bijchígale alué ra'íchili, ba'ichíkana bokuíka bochígimi, alarigá rewarame nile, napurigá 'la machimela alué uché jaré ralámuli alué Esukristo oyérame ko.

13 'Lige alué Simoni abiena bijchígile alué ra'íchili, 'lige abiena rewaráleru. 'Lige alué Simoni eyénale alué Belipe 'yuga. Alué Belipe 'we e'karúriga 'sile

'we semáriga. Onorúgame gu'írileke'é alué Belipe napurigá 'la gainámala 'la 'siá. 'Lige alué rió Simoni 'we e'negá ilile alarigá 'sichi alué Belipe.

14 'Lige akisá alué makué oká rió alé Rusaleni mochígame, alué ralámuli alé Samaria mochígame 'la oyéraligo Onorúgame, 'lige alué makué oká rió júlale oká rió napu a'bopi nile, Pegro nile bilé, 'lige uché bilé Juani, alué juláliru alé Samaria napurigá gu'írimala alué ralámuli alé Samaria ejperégame Onorúgame oyérame.

15 'Lige alé Samaria sebasa alué oká rió, Onorúgame tánele napurigá 'la semáriga 'yámala Onorúgame bo'né alawá alué ralámuli alé Samaria mochígame.

16 Ta'chó narékame nile alué ralámuli Onorúgame Alawala, pe iligá rewarárigame nile 'nalina napurigá 'la Esusi oyérame niraga mochímala.

17 'Lige Pegro 'lige Juani, alé sebasa, nochale alué ralámuli mo'ólachi alé mochígame alué Esusi oyérame, 'lige alué ralámuli narele Onorúgame Alawala.

18 'Lige alué Simoni etesa alué ralámuli narechi Onorúgame Alawala napu'lige alué Pegro 'lige Juani nochachi alué ralámuli mo'ola, alué bo'né Simoni alarigá najkile alué a'walí napurigá 'la 'yámala Onorúgame Alawala alué uché jaré ralámuli. 'Lige enomí 'yámoríle alué oká rió napurigá alué oká rió 'yámala alué a'walí.

19 'Lige alué Simoni anele Pegro 'lige Juani:

—Ne'chí 'yáwaká alué a'walí napurigá ne nochásachigó alué ralámuli mo'ólachi, 'liko 'la narémala Onorúgame Alawala. Ne najtétimala enomite.

20 'Lige alué Pegro anele 'we a'wágame ra'íchaga:

—¡Pe injierno simela mué alué enomite, mueka raliame koláleké Onorúgame Alawala! ¡Tabilé chérigá raliboa napu Onorúgame nejí tabilé gobláliga!

21 Tabilé 'la 'nátame ju mué Onorúgame 'yuga. Mueka pecha 'la ralámulika napurigá alué a'walí narémala.

22 A'réwagó alué resítiri 'nátili. Onorúgame e'kali tániwagó napurigá 'la nejkúrimala napurigá 'la ku e'kámala mué.

23 Neka 'la machí mué 'ma cha'piruga ajtigó alué chátiri 'nátalite.

24 'Lige alué Simoni anile 'we majaga ra'íchaga:

—E'kali tániwagó 'emi Onorúgame ne'chí neraga napurigá ne ta'mé 'we resí ikimela napurigá aní 'emi —alanile alué Simoni.

25 'Lige Pegro 'lige Juani tabilé 'cho ku simíbale Rusaleni, alé we'kaná we'ká riógachi ruyele churigá 'we a'lá semáriga gu'íriliga Onorúgame alué oká rió. Abiena benírale Onorúgame ra'ichálila. 'Liko 'ma ku simíbale alé Rusaleni.

Jena ruwimela alué Belipe gu'íriligo alué wa'lula rió alé Etiopía bejtégame

26 'Lige Onorúgame júlale bilé santo ánjeli napurigá ruyémala bilé ra'íchali alué Belipe. 'Lige anile alué santo ánjeli alé sébaga napu asale alué Belipe:

—Ya'má ilísiga cha'piboa alué bowé alué Rusaleni simime bowé 'lige Gasa simime napu 'we wakígichi ju napu tabilé riógachi ju.

27 'Lige yati ilísiga simile alué rió, 'lige simile alé 'mimi boichimi. Alé 'mimi boichimi enagá najtépale bilé rió alé Etiopía bejtégame. Alué rioka enomí napubume nile alé wa'lú paísichi napu Etiopía anilichi nile napu nulame nile alué mukí selígame napu Kanrasi anilime nile. 'Lige alué rió enomí napubume alé 'naka Rusalénika simile. 'Lige alé wa'lú re'obá ra'pichila me'álige bilé ajágame alué rió Onorúgame kógimia.

28 'Lige 'ma ku galírale simiá enale alué rió napu'lige alué Belipe najtépale.
Alué rioka kareta asagá enale. Alué karétaka pe chitúlame ralégame nile. 'Lige
alué rió kareta aségame, osilí ra'ichasia enale alué osilí napu osálige alué
rió Isaíasi anilime 'ya bejtégame, alué napu ruyeme nile ralámuli napu anele
Onorúgame. Alué osilí ra'ichasia enale alué rió alué kareta asegá alemi.
29 'Lige Onorúgame Alawala anele alué Belipe:
—Simigá alé 'mi napu ená alué rió kareta asagá, alé a'bemi enáwaká.
30 'Lige alué Belipe yati iwégame 'máleke'é 'la anésiga Onorúgame Alawálate,
'male alé napu enale alué kareta. 'Lige alué rió Belipe akéleke'é alué rió osilí
ra'ichasia enágichi alemi. Akele napu ra'icha asale alué rió. Akele napu Isaíasi
osálige 'we 'ya, alué Isaíasi napu ruyame nile napu anele Onorúgame. 'Lige
alué rió Belipe rukele alué rió osilí ra'ichasia enágichi:
—¿'La namo mué alué osilí napu mué ra'íchasia ená?
31 'Lige anile alué rió:
—Tabilé, pecha 'wesi i'tigá napurigá ruyémala ne'chí.
'Lige bayéleru alué Belipe alé re'pá napurigá alé si enámala alé asagá.
32 'Lige alué rió aba 'we ra'ichasia enale alué osilí napu Isaíasi osálige,
anísiga enale:
Napurigá bilé bo'á me'liame alieri nile alué rió.
Napurigá bilé bo'á napu'lige gupala sikiá tabilé nalame ju,
alieri nile alué rióchigó.
Kilí rió nile alué rió.
33 'Lige tabilé niráliru alué rió,
pe napurigá bilé ajágame pe alarigá etéliru alué rió.
Pe gastigáriliru alué rió ralámulite,
pe tabilé niraga olale.
'We cha nokame nile alué ralámuli alé mochígame.
'Ma me'ale alué rió.
Alarigá tabilé 'kúchigame nile alué rió napu me'líliru.*
Alarigá osale alué Isaíasi anilime rió 'ya ajtígame.
34 'Lige alué rió Etiopía bejtégame rukele alué Belipe:
—Pe rekó, ¿chieri rió nile alué napu tabilé galegá etéliru, napu me'liboli
nile? ¿Aluéchala Isaíasi nile, o uché bilé nile?
35 'Lige alué Belipe nejele:
—Pe alué Esusi nile alué napu tabilé galéliru napu me'líliru —anile.
'Liko 'la ruyele alué ra'íchali 'we semati napu aní júlaligo Onorúgame alué
Esusi napurigá buinámala ralámuli alé tabilé 'la bowechi.
36-37 'Lige aba 'we simíbale alué alé karétachi mochiga, 'lige sébale alé ba'wí
ilígichi.
—Aka jena 'la ilípaché ba'wí, ¿chonigá ta rewaráwabaché mué ne'chí? 'Ma
'la oyérame ju ne Esukristo —anile alué rió Etiopía bejtégame alé ba'wí ilígichi
sebasa.
'Lige anile alué Belipe:
—'La nímaleké.
38 Napu'lige sebasa alé ba'wí wa'lú ilígichi, 'lige alué rió nuláleke'é
ujchábanalaga alué kareta. 'Lige alé sebasa e'tegísile alué okánika rió 'lige
alé ba'wichí mo'ile. 'Lige alué rió Etiopía bejtégame bochígimi bokuíle alé
ba'wichí.

* **8:33** E'nesi Isaías 53:8.

39 Onorúgame Alawálaka yati mejká o'tóleke'é alué Belipe. 'Lige alué Etiopía bejtégame rioka tabilé rewale alemi kíbaga alué Belipe. 'Lige alué rió Etiopía bejtégameka uchéchigo simile alé 'mimi boichimi, 'we ra'sálagá enale alué rió alemi boichimi napugiti 'ma Esukristo oyérame níligame alué rió, alekeri 'we ra'sálagá enáleke'é alué rió.
40 'Lige alué Belipe pe kulipi niraga sébale alé 'mi uché bilena we'ká riógichi Asoto anilichi. 'Lige alé sébaga ra'íchale alué Belipe churigá níliga Esusi. 'Lige uché bilena simile alué rió alué ra'íchali ruwisia. We'kaná we'ká riógichi simile ruwisia alué ra'íchali, 'lige alé sébale alé Sesarea anilichi we'ká riógichi.

9

Jena ruwimela alué Sauli 'ma a'réligo alué resiti 'nátili

1 Alué Sauli we'ká rawé eyénale 'we ayoga me'lináliga alué Esukristo oyérame. 'Lige alé 'mi simile napu asale alué wa'lula balé,
2 'lige tánale bilé apeli osirúgime lisensia taga ma'chí buinániliga alué ralámuli napu oyérame nile alué nuebo bowé (Esukristo oyérame) napu'lige mochílige alé we'ká u'kuchí re'obachi napu «sinagoga» anilime nile alé wa'lú we'ká riógichi Ramáskochi. Ma'chí buinánile alué 'ma suwábaga riótiri 'lige umugítiri. 'Lige abiena 'la lisensia tánale alué ralámuli Esukristo oyérame karénate bulugá o'towá alé Rusaleni. 'Lige alué apeli newísiga, pe yati simile alué rió alé Ramasko.
3 'Lige amulí sébachi alé wa'lú we'ká riógichi 'lige ra'ósale alé 'pákana rewagáchika. 'Lige alué rió 'we rasóleke'é.
4 'Lige 'ma wijchí bo'íbale. 'Lige alé bo'igá akele bilé ra'íchili. Anile alué ra'íchili:
—Sauli, Sauli chonigá sairúgame niraga ajtípiché mueka ne'chí 'yuga —anile alué ra'íchili.
5 —¿Chieri ju mué Wa'lula sikaniá? —rukele alué Sauli.
—Neka pe Esusi júke'é, pe aba alué ju ne napu mué 'yuga ayome ju.
6 Jípeko ilísiwa simibóká alé 'mi wa'lú we'ká riógichi. Alé buwéwaká, ne julámala bilé rió alemi napurigá ruyémala chu'símiliká mué —alarigá anile alué ra'íchili.
7 Sauli gompaniérola, alué ralámuli abiena akele alué ra'íchali 'lige tabilé 'wesi etele. 'Lige 'we majaga mochile.
8 'Lige ku asísile alué rió Sauli. 'Lige rekó e'nene tabilé ma'chílile alué rió. 'Lige alué gompaniérolaka cha'pile sekala. 'Lige sekachí cha'pigá o'tole alé 'mi wa'lú we'ká riógachi Ramasko.
9 'Lige bakiá rawé asale alué Sauli tabilé ma'chíliga, 'lige aminami tabilé go'gá ajtile go'ame, 'lige aminami tabilé ba'wítiri bajiga.
10 'Lige asale bilé rió alé we'ká riógachi Ramasko anilichi, Ananíasi anilime rió. 'Lige Esukristo oyérame nile alué rió Ananíasi. 'Lige Esukristo etérole bo'né alué rió. 'Lige alué Esukristo anele alué Ananíasi:
—¡Ananíasi!
'Lige alué Ananíasi anele:
—Tachíribá, mué Wa'lula. Jena ajtíke'é neka.
11 'Lige alué Wa'lula anele alué rió Ananíasi:
—Simibóaká alé 'mi galírale alé bowé Wajchígame anilime bo'ígichi Jurasi bejtélachi. 'Lige alé rukébokáalué rió alé Társochi ochérigame rió 'ya bajchá

rawé napu Sauli anilime rió ju. Jipe ne'chí 'yuga ra'icha ajtí 'lige aminami e'kali tana ajtí ne'chí.
12 Ne 'ma anéturu Sauli mué Ananíasi simélikó alé napu ajtí alué Sauli napurigá nochámala mué alué rió napurigá 'la ku ma'chílimala alué Sauli busila —alarigá anile alué Esukristo.
13 'Lige anele alué Ananíasi:
—Mué Wa'lula, we'ká ralámuli aní alué rió Sauli 'we cha 'sime rió ko. Tabilé 'la nirame karáché alué mué oyérame, 'ma me'linálime karáché alué mué oyérame alé Rusaleni mochígame.
14 Jípeko abiénachigó lisensia nígame karáché napurigá cha'pimela alué mué oyérame jemi Ramáskochi mochígame. Alué e'wélala wa'lú re'obachi nulame, alué lisensia 'yale napurigá cha'pimela alué napu nejkúrali tánime ju mué Esukristo —anele alué Ananíasi.
'Lige tabilé siminálile alué rió Ananíasi napu asale alué Sauli. 'We majale alué rió alué Sauli.
15 'Lige anele Esukristo:
—Yati simibóaguru tase che anigá, e'wáwagurú napurigá nulá ne. Aka ne 'ma owítuba alué rió, jipe 'ma ne'chí oyérame júturu alué rió Sauli. Ne julámala alué rió Sauli alé 'mimi napu tabilé ralámuli jurío mochí napurigá ruwimela alué rió ne nila ra'íchali, alé napu e'wélala gobierno mochí abiénachigó, alé napu mochí alué uché jaré ralámuli israelita abiénachigó.
16 'Lige 'we resí níliga einámala alué rió alemi, 'we najtepámala alué rió 'we cha nokame ralámuli napu'lige ne nila ra'íchali ruigá eyénachi —anile Esukristo.
Alarigá ruyele alué Esukristo alué Ananíasi.
17 'Lige simile alué Ananíasi alé galírale napu asale alué Sauli. 'Lige alé galírale sébaga alué Ananíasi alé pachá bajkile 'lige nochale alué Sauli. 'Lige anele:
—Mué Sauli napu Esukristo oyérame ju napurigá ne, alué Wa'lula Esusi, alué napu ra'íchale mué 'yuga alé boichimi, jula ne'chí napurigá 'yóomala ne mué napurigá ku 'la ma'chílimala mué busila. 'Lige 'we a'lá bi'lepi na'támala mué Onorúgame Alawala 'yuga —anele alué Ananíasi.
18 'Lige pe yati rujsule alué napu o'póliga chujkúlige alué busila.* 'Lige alué rujsúsaká pe yati ma'chílile alué rió busila. 'Lige asísile alué rió 'lige rewaráliru alé ba'wichí bochígimi bokuíle napurigá ralámuli 'la machimela alué rió 'ma 'la Esukristo oyérame ko. 'Lige 'ma rewarásiká
19 'lige alué rió 'ma go'ale go'ame. 'Lige alésíko 'ma a'walí narele alué rió.

Jena ruwimela Sauli ra'íchaligo Onorúgame nila ra'íchali alé Ramáskochi

20 Alué Sauli asale alé wa'lú we'ká riógichi Ramasko anilichi pe u'kabi rawé alué ralámuli Esukristo oyérame 'yuga. 'Lige alué Sauli eyénale alé we'kaná u'kuchí re'obachi napu «sinagoga» anilime nile. 'Lige alé sebasa ra'íchale alué ralámuli jurío 'yuga. Anile:
—Aka alué Esusi 'la Onorúgame Inolá júpaché alé 'pákana rewagáchika nawágame.
21 'Lige alué ralámuli 'we e'negá jale alué Sauli Onorúgame nila ra'íchali ra'íchachi alé u'tá re'obachi iligá. Anile:

---

* **9:18** Alué napu busila o'póliga ujchule nile pe alieti napuyeri alué ro'chí gajela napu anilime ju «escama» yolí ra'íchaga.

—¿Ye ju alué rió napu tabilé galeme nile alué ralámuli Esusi oyérame? ¿Tabilé nawale alué rió jena cha'pimea alué Esusi oyérame ralámuli napurigá o'tomela alé Rusaleni e'wélala balé 'yamia? —anile alué ralámuli.

22 'Lige alué Sauli aminacho 'we a'lá benile 'lige abé a'lá benigá ra'íchame nile tabilé chijúnaga tabilé chélagá. Benírile Onorúgame ra'ichálila napu 'ya osirúgime nile, napu anime nile Esusi níligo alué Kristo napu Onorúgame julámili níligo napurigá gu'írimala ralámuli. 'Lige alué ralámuli napu akele alué ra'íchali 'la námale 'la bijchiá ko, tabiléchigo e'wale ko alué ralámuli.

'Lige alué ralámuli abisí tabilé che anigá jábaleke'é. Arigá neyúrileke'é alué Sauli.

Jena ruwimela alué Sauli neyúsaligo alué ralámuli jurío me'linálichi

23 'Lige napuíle we'ká ralámuli alé a'kinana we'ká rawé kachi. 'Lige ra'íchale alué we'ká ka napuísa alé. Anile:

—Me'libó'é alué rió —anile alué ralámuli napuísa alé we'ká ka.

24 'Lige bilé rió ruyele alué Sauli me'libólikó:

—Nabí iwigá mochí ralámuli jena Ramáskochi mué me'linalia, rukomi rawemi abiena, alé yochi mochí —anele.

'Lige alé wa'lú we'ká riógachi Ramáskochi 'we re'pá ilígame nile alué tegoli noligá alé suweke, 'lige 'we ru'nágame nile alué tegoli.

25 'Lige bilé rukó jaré alué Sauli gompaniérola simíbale alué Sauli 'yuga alé 'mi we'ká riógachi suweke alé tegochi ewágachi. 'Lige alé sebasa, atabechi ajchagá o'wiga kolígana ma'chí re'kibule.

Jena ruwimela alué ralámuli jurío me'linálíligo alué Sauli alé Rusaleni

26 Napu'lige ma'chínasa alué rió Sauli alé Ramasko anilichi, simile alé Rusaleni anilichi wa'lú we'ká riógachi. 'Lige alé Rusaleni alué Esukristo oyérame tabilé najkile napurigá si asimela alué rió Sauli. 'Lige alué ralámuli alué Esukristo oyérame tabilé bijchígale alué rió Esukristo oyérame ko. Pe majaga etéleru alué rió Sauli alé.

27 'Lige alué Bernabé anilime rió gu'írile alué Sauli alé. Bayérole alé 'mi napu mochile alué makué oká rió napu nulame nílige Esusi nochálilachi. 'Lige alué Bernabé ruyele alué ralámuli alué rió Sauli etéligo alué Esusi alé boichimi enágichi napu bo'í bowé Ramáskochi simime, 'lige alé ra'íchiligo alué Esukristo alué Sauli 'yuga. 'Lige anile alué rió Bernabé:

—Alé Ramáskochi tabilé majaga ruwile ye rió Sauli alué Esusi ra'ichálila napugiti alué Esusi alarigá 'yáligame alué 'nátili —alarigá ruwile alué Bernabé anilime rió.

'Lige alué ralámuli alué Esukristo oyérame 'ma a'lá bijchígale alésíko.

—'La bijchiá júkó —anile.

28 Alésíko napuíle alué Sauli alué Esukristo oyérame 'yuga Rusaleni mochígame. 'Lige alué Sauli eyénale alé wa'lú we'ká riógichi Rusaleni bochígimi alué Esusi ra'ichálila ruigá. 'Lige tabilé majaga ra'íchale alué rió Sauli alué Esusi ra'ichálila ruigá.

29 'Lige 'we a'wágame ra'íchale alué ralámuli jurío 'yuga napu griego ra'íchame nile. 'Lige alué ralámuli 'ma me'linálele alué rió Sauli.

30 'Lige alué jaré ralámuli alué Esukristo oyérame machile alué rió Sauli me'liboli ko. 'Lige alué ralámuli chíboka simíbale Sauli 'yuga alé 'mi uché bilena we'ká riógichi Sesarea anilichi we'ká riógichi. 'Lige alésíko uchéchigo bilena mejká júlale alué ralámuli alué rió Sauli. Tarso anilichi we'ká riógichi

nile alé napu juláliru alué rió Sauli. 'Lige alé ochérigame nile alué rió Sauli 'ya bajchá rawé.

31 'Lige alué Sauli simisáká alé uché bilena mejká, tabilé na'áuka mochile alué ralámuli jurío Esukristo sayégame alué Esukristo oyérame si pe'wera, alué oyérame napu ejperégame nile alé ejiro Jurea 'lige alé ejiro Galilea 'lige alé ejiro Samaria. 'Lige alué Esukristo oyérame abé rejchirúgame gayénale 'lige 'we a'lá nirame nile alué Wa'lula Esukristo. 'Lige alué Onorúgame Alawala abé a'lá oilárile alué ralámuli 'lige aminacho we'ká ralámuli oyérale Esukristo.

Jena ruwimela Pegro sa'wáligo bilé rió sujírigame

32 Alué Pegro we'kaná we'ká riógichi eyénale alué Esukristo oyérame gu'íriga. 'Lige sébale alé bilena we'ká riógichi Lira anilichi we'ká riógichi, alué Esukristo oyérame kólimia simile alemi.

33 'Lige alé najtépale bilé rió 'we nayume, Enéasi anilime rió. 'Lige alué rió sujírigame nile. 'Lige osá naó bamí pe bo'ígime nile alué rió, tabilé gayéname nile asisia.

34 Pegro anele alué rió nayume:

—Mué rió Enéasi, ye Esukristo 'la 'yómala mué jipe, jípeko 'ma sa'wimela mué nayua. Yati asísiwa mué, ro'minawa pétigame —anile alué rió Pegro.

'Lige alué rió nayume yati asísile, 'ma sa'wile nayua alué rió.

35 'Lige alué ralámuli alé we'ká riógichi Lira anilichi mochígame, 'lige alué Saroni mochígame, napuíle alé napu asale alué rió 'yórigame. Pe e'nemia jsile alué ralámuli alué rió sujírigame sa'wígame. 'Lige alué ralámuli napu ekí nile alé sébagame, 'ma suwábaga bijchígale alué Wa'lula Esukristo ra'ichálila. 'Ma Esukristo oyérame gayénale alué ralámuli.

Jena ruwimela ku ajániligo bilé mukí mukusá

36 Alé we'ká riógichi Jopa anilichi asale bilé mukí, Esukristo oyérame nile alué mukí, Tabita anilime nile alué mukí. 'Lige griego ra'íchaga ka Rorka anilime nile alué mukí. 'Lige alué laniá pe chomalí aniame nile griego ra'íchaga. 'Lige alué mukí nabí 'we semáriga 'nátame nile Onorúgame 'yuga. Aminami 'we a'lá nirame nile uché jaré ralámuli, 'we a'lá gu'írame nile alué ralámuli tabilé nígame.

37 'Lige nayúnale alué mukí, 'lige mukule alué mukí nayuka. 'Lige alué ralámuli 'we a'lá u'bárele, napurigá nokame nílige alué ralámuli. 'Lige bilé galí nile osámana ilígame. 'Lige 'ma u'barsa alué mukí mukúgame, alé galimopa rekale alué mukí mukúgame.

38 Napu'lige mukuchi alué mukí, alué Pegro alé we'ká riógichi Lira asale. 'Lige alé Lira pe a'bé nile alé Jopa yéniga. 'Lige alué ralámuli alué Esukristo oyérame alé Jopa ejperégame akele alué Pegro alemi ajtigáráo. 'Lige yati júlale oká rió napurigá bayémala alué Pegro. 'Lige alué oká rió sebasa alé napu ajtile Pegro, yati bayérole, anele:

—Pe rekó, ¡yati simawa ramué 'yuga! —anele alé sebasa.

39 'Lige alué Pegro yati simile alué oká rió 'yuga alé 'mi napu mochile alué ralámuli. 'Lige alé sebasa yati o'tóliru alé re'pá napu bo'ile alué mukí mukúgame. 'Lige alé we'ká umugí gunámakame mochile. Bochí aniá ilile nalá alué umugí alé re'pá, alé napu bo'ile alué mukí mukúgame. 'Lige alué o'pacha napu súlige alué mukí mukúgame, e'nérale nalaka alué Pegro alué umugí.

40 'Lige alué Pegro 'le wichí júlale alué umugí alé mochiga anichi. 'Lige alué Pegro alé 'le wichí julasa alué umugí gunámakame, 'lige chojkóbisiga ilíbale alé

a'bé napu bo'ile alué mukí mukúgame. 'Lige Pegro alé chojkóbisiga iligá, 'lige tánele Onorúgame napurigá gu'írimala alué mukí mukúgame. 'Lige 'ma tánesa Onorúgame, 'lige anele alué mukí mukúgame:

—Mué Tabita ku asisi —anele alé iligá.

'Lige lanésiga yati e'nénele alué mukí mukúgame. 'Lige alué mukí etele alué Pegro alé ilígichi. 'Lige o'weti asísile alué mukí.

41 'Lige alué Pegro sekachí cha'pigá o'weti elale alué mukí. 'Lige 'ma o'weti elasa 'lige bayele alué Esukristo oyérame alé ku re'pá napurigá e'némala alué mukí ku ajánagame. 'Lige alué gunámakame umugí abiena bayélechigó napurigá e'némala alué mukí ku ajánagame.

42 'Lige pe yati bochígimi machíleru larigá níligo alé we'ká riógichi Jopa. 'Lige we'ká alué ralámuli yati 'we a'lá bijchígile Wa'lula ko Esukristo. 'Lige 'ma Esukristo oyérame nile alésíko alué ralámuli.

43 'Lige alué Pegro we'ká rawé asale bejtega alé Jopa anilichi we'ká riógachi alé Simoni galílachi, alué Simoni napu waketa newame nile.

10

Jena ruwimela Onorúgame nuléligo alué Pegro napurigá gu'írimala alué wa'lula sontalo

1 Alé we'ká riógachi Sesarea anilichi asale bilé sontalo wa'lula, alué sontalo gapitani. Kornelio anilime nile alué rió. 'Lige usani siento sontalo nuleme nile alué sontalo gapitani. 'Lige alué we'ká sontalo suwábaga alé Italia anilichi paísichi mochígame nile.

2 'Lige alué Kornelio nabí rawé tánime nile e'kali Onorúgame, 'we a'lá 'nátame nile Onorúgame 'yuga. 'Lige alué upila abiénachigó alieri nile, 'we a'lá nirame nile Onorúgame. 'Lige alué 'kúchila abiénachigó alieri nile, 'we a'lá nirame Onorúgame. 'Lige alué Kornelio 'we a'lá nirame nile alué uché jaré ralámuli, 'lige 'we a'lá gu'írime nile alué ralámuli tabilé nígame.

3 'Lige siné alí alé nasípagana ajtígachi alué rayénali, pe yati niraga Onorúgame etérale alué Kornelio bilé santo ánjeli, alué napu júlilige Onorúgame alé rewagáchika. Alé a'bé sébale alué santo ánjeli napu ajtile alué Kornelio. 'Lige anele alué santo ánjeli alé sébaga:

—¡Kuira ganili Kornelio! —anele alé sébaga alué santo ánjeli.

4 'Lige alué Kornelio 'we majale alué alieti etega. 'Lige alué rió Kornelio rukele:

—¿Tachiri najkí mué Wa'lula? —anele alué rió Kornelio.

'Lige anele alué santo ánjeli:

—Onorúgame 'la aké mué e'kali tánichi. 'Lige Onorúgame 'we galegá etiá mué Kornelio napugiti 'we a'lá gu'írime kame mué alué ralámuli tabilé nígame.

5 Jípeko julawa mué oká rió alé 'mi we'ká riógachi Jopa anilichi napurigá bayémala alué rió oká rewégame napu Simoni anilime ju 'lige aminami napu Pegro anilime ju.

6 Alé ajtí alué tokáyola 'yuga napu Simoni anilime ju, alué waketa newame, alé a'bé ba'wí wa'lú ilígichi, alé bejtégame ju alué rió —anele alué santo ánjeli.

7 'Lige alué Kornelio bayele oká rió napu nóchame nile alé galírale 'lige bilé alué sontalo abiena. 'We a'lá oyérame nile alué sontalo Onorúgame. Nabí rawé 'yuga eyéname nile alué sontalo alué Kornelio tebuka.

8 'Lige alué Kornelio ruyele alué bakiá rió napurigá anele alué santo ánjeli. 'Lige Kornelio júlale alué bakiá rió alé we'ká riógichi Jopa anilichi napurigá bayémala alué Pegro.
9 'Lige melénala rawé 'mole alué Pegro alé re'pá galimopa Onorúgame 'yuga ra'ichamia. 'Lige alué bakiá rió pe bijí 'naka boichika e'yénale, ta'chó sébale alé galírale. 'Lige rawilí nile alué Pegro alé re'pá galimopa 'mochi.
10 'Lige alué Pegro e'luíle alé galimopa asagá. Alué go'ame tabilé 'cho wajsile alé galírale. 'Lige alé re'pá galimopa asagá Onorúgame etérale go'ame alué Pegro. 'Lige etele alué rewagá ewagá ilíbachi.
11 'Lige etele alué apieri gemá alé 'pa alékana ewágachika ma'chínachi. Pe kilí enale alé 'pákana, naógana chijtochi cha'pirúgame, alarigá enale alué gemá alé 'pákana.
12 'Lige alé amoba we'ká ajágame uchúkame nile: alué naó ronégame ajágame (gowí, bo'á, chibá, akasí) 'lige alué we'ká sinowí, 'lige ochá 'lige alué ajágame napu i'nime ju, (chulugí, wilú, a'wé), 'lige uché jaré we'ká e'karúgame ajágame uchule alé.
13 'Lige alué Pegro akele bilé ra'íchili. Anile alué ra'íchili:
—Pegro, ilísiwa, yati me'gá go'póaká alué ajágame —regá anele alué ra'íchili.
14 'Lige alué Pegro anele:
—Mué Wa'lula, neka tabilé chérigá go'mela alué ajágame, pecha elírigime níriga ramué ralámuli jurío. Neka tabilé siné go'yame ju alué ajágame napu tabilé elílime ju napurigá go'poa —anile alué Pegro.
15 'Lige alué ra'íchili anele:
—Tase che aniboa mué Onorúgame 'yuga. Ne 'la elá napurigá mué me'agá go'mela alué ajágame* —regá anile alué ra'íchili.
16 'Lige baisá chojkégame etérale Onorúgame Pegro alué gemá alué ajágame uchúkame. 'Lige 'ma tabilé etérale Onorúgame alué gemá, 'ma ku 'pa rewagachi 'mole alué gemá.
17 'Lige alué Pegro we'ká 'nata asale alué alieti etesa. «Tachiri ruwime ke 'smíwé alué alieti la'siá», la asale alé alué Pegro. 'Lige alué 'nata ajtígichi bijí alué Pegro, 'lige sébale alué bakiá rió alué napu júlalige alué Kornelio.
18 'Lige alué bakiá rió rukele alé yochi jaga alué ralámuli alé mochígame:
—¿Tala asé ajtí jena alué Simoni napu Pegro anilime júchigó? —anile alé sébaga alué bakiá rió.
19 'Lige alué Pegro bijí alé re'pá alé galimopa asagá, we'ká 'nata asale. 'Lige Onorúgame Alawala anele alué Pegro:
—Mué Simoni, alé jaí bakiá rió mué 'yame.
20 Re'kísiga repórawa 'lige 'yuga ra'ichawa. Tase majawa alué 'yuga simiá. Ne jula alué ralámuli —anele Onorúgame Alawala.
21 'Lige yati re'kísele alué Pegro. 'Lige anile alué Pegro alé yochi ilíbaga alué rió alé jágame etega:
—Ne ju napu 'emi 'ya. ¿Chonigá 'yamí 'emi ne'chí? —anele Pegro.
22 'Lige nejele alué bakiá rió:
—Kornelio anilime rió sontalo gapitánila, aluete jularu ramué alé 'naka. Alué rió 'we a'lá oyérame ju Onorúgame. 'Lige ralámuli jurío 'we a'lá nirame

* **10:15** Alué ralámuli jurío tabilé go'yame nile ajaré ajágame. Alueka anime nile tabilé bi'wígame kóríle jaré ajágame. Alueka aniame ju tabilé lisensia nígame nile napurigá go'mela alué jaré ajágame. E'nesi glosario «purificar».

ju alué rió, napugiti 'we a'lá rió kame. Bilé santo ánjeli nulele alué Kornelio
napurigá julámala ramué jena napurigá bayérowa mué. Simérátu mué alé 'mi
ra'íchili ruyemia —anele alué bakiá rió napu'lige etesa alué Pegro.
23 'Lige alué Pegro alé pachami bayérole alué bakiá rió. 'Lige alé pachá
mochiga, go'ame kógile alué bakiá rió. 'Lige 'ma bosásaká, 'yale gemá
napurigá gemagá okómala napurigá alé che'labámala alué bakiá rió. 'Lige alé
che'labasa, be'á simíbale. 'Lige alué Pegro simile alué bakiá rió 'yuga, 'lige
uché jaré ralámuli napu Esukristo oyérame nile alé Jopa mochígame, abiena
simíbale alué ralámulichigó.
24 'Lige simasa, melénala kulí sébale alé Sesarea anilichi we'ká riógichi. 'Lige
alué Kornelio alé asale buigá alué ralámuli. 'Lige alué bo'né Kornelio rijimala
abiena mochile aléchigó. 'Lige alué Kornelio gompaniérola abiena we'ká
mochile aléchigó alué ralámuli buigá. Alué ralámuli Kornéliote bayérigame
nile.
25 Napu'lige alué Pegro alé sébachi, yati ma'chínale alé galírale alué Kornelio
alué Pegro najtepamia. 'Lige alué Kornelio alué Pegro najtépaga, 'lige cho-
jkóbisiga chukíbale alé bajchabeka. Ala'sile alué rió Kornelio, pe Onorúgame
neraga etele alué Pegro.
26 'Lige alué Pegro chijúnale la'sichi alué rió Kornelio. 'Lige sekala cha'pigá
anele:
—Ilísiwa o'weti. Neka pe iligá rió ju napurigá mué, tase Onorúgame ju ne
—anele alué Pegro.
27 'Lige alé pachami simíbale ra'ichasia alé napu mochile alué uché jaré
we'ká ralámuli.
28 'Lige anile alué rió Pegro alé pachá iligá:
—'La 'we a'lá sébali machiáa 'emi napurigá niru ramué ralámuli jurío.
Ramueka tabilé siné oyame niru alé napu ejperé alué ralámuli tabilé jurío.
Onorúgameka regá benírile ne'chí suwábaga ralámuli 'we a'lá niráwará, rekó
tabilé jurío kachi abiena 'we a'lá niráwará. Onorúgame newale suwábaga
ralámuli.
29 'Lige napu'lige Kornelio júlale alué ralámuli ne'chí bayéniliga, ne yati e'wá
tabilé chélagá rekó 'émika e'sena ralámuli kachi. ¿Chonigá jula mué Kornelio
alué ralámuli ne'chí bayéniliga? ¿Tachiri nakiágó 'emi ralámuli?
30 'Lige alué rió Kornelio nejele.
—Kulí, 'ma naó rawé ju, ne ra'icha ilígichi Onorúgame 'yuga, nasípagana
ajtígichi alué rayénali, 'lige alé ma'chínaturu bilé rió rapame o'páchigime, pe
yati niraga ma'chínaturu alué rió alé. Pe santo ánjeli nile.
31 'Lige anile alué santo ánjeli: «Onorúgame 'la aké mué ra'íchachi aleké 'yuga
'lige 'we 'la sébali machí mué 'we a'lá gu'írime ko alué ralámuli tabilé nígame.
32 Jípeko juláwagó jaré rió alé 'mi Jopa anilichi napurigá bayémala alué rió
Pegro alé Jopa ajtígame. Pegro alé 'mi Simoni bejtélachi ajtí napu waketa
newame ju. Alué Simoni anilime rió bejtégame ju alé a'bé napu alué ba'wí
wa'lú ilígichi.» Alarigá anile alué santo ánjeli rapame o'páchigime.
33 'Lige júlaturu ne alué ralámuli napurigá bayémala mué. 'La yati e'wale
mué. 'We 'la ju mué nawasa. 'Lige jípeko jena mochírukuru ramué, 'lige
Onorúgame 'la etiáguru ramué jena mochírigo. Jípeko buigá mochírukuru
ramué akinalia alué ra'íchili. Napurigá Onorúgame nulele mué napurigá
ruyémala mué alué ra'íchili jena jipe, aleké ra'íchili akinalia mochiru ramué
jipe jena —anile alué Kornelio.

Jena ruwimela napu ra'íchaligo Pegro alé Kornelio bejtélachi

34 'Lige alué Pegro anile:

—Jípeko 'la nama ne napurigá aní Onorúgame. Onorúgame suwábaga ralámuli 'la 'we a'lá nirame ju rekó tabilé jurío kachi.

35 Onorúgame nareme ju apiépiri rió napu 'we a'lá nirame ju Onorúgame napu 'we a'lá sébali olame ju Onorúgame 'yuga.

36 Alué ra'íchili napu nulele Onorúgame ramué ralámuli Israeli ejperégame, alué ra'íchili aní Esukristo ko Wa'lula suwábaga ralámuli nuleme jena wijchi-moba mochígame. 'Lige alué rió napu 'we a'lá nirame ju alué Esukristo, alueka 'la sébali nímala, tabilé we'ká 'nátame nímala.

37-38 'Émika 'we a'lá sébali machí napu ikíligo we'kaná jena Israeli. Onorúgame 'yale Esusi bo'né alawala 'we a'wágame a'walí, alué Esusi napu bejtégame nile alé Nasareta. Napu'lige Juánite rewarásiga alué Esusi, 'lige kulí simile alé Galilea, 'lige alé chojkile ralámuli gu'íria 'lige 'yoa ralámuli napu Remónisite cha'pirúgame nílige. Alarigá 'la gayénale napugiti Onorúgameka alué 'yuga asáligame.

39 'Lige ramué 'la etéruturu larigá yochi nayúkame alué Esusi alé 'mi wa'lú we'ká riógachi Rusaleni, 'lige alé uché bilena we'kaná we'ká riógachi 'mi alé napu ejperégame ju ralámuli jurío. 'Lige ramué alé mochírigituru etea larigá yochi Esusi. 'Lige alué ralámuli tabilé nirame nile alué Esusi, 'ma me'ale alué Esusi alé gulusichi ujchagá.

40 'Lige mukusá alué Esusi, pe bakiá rawé kachi Onorúgame ku ajánale alué Esusi. 'Lige jena eyénituru alué rió Esusi ku ajánasa.

41 'Lige tabilé suwábaga ralámuli etele jena eyénachi napu'lige ku ajánasa. Pe ramué u'kabi ralámuli eteru, pe napu ekí cha'pílige bo'né Onorúgame napu ramué ralámuli nílige. Ramueka napuíka go'túgeturu 'lige bajírutu-ruchigó alué si napu'lige ku ajánasa.

42 'Lige alué Esukrístote nulérituru ramué napurigá ramué ruyewa Onorúgame ra'ichálila. 'Lige aminami nulérutu-ru napurigá ramué ruyémala Onorúgame ajcháligo wa'lula niraga alué Esusi napurigá wanápame nímala alué resiti 'nátame ralámuli, alué napu bijí ajagá mochí 'lige suwígame abiena.

43 Suwábaga alué ralámuli 'we 'ya ejperégame napu ruwime nile napu anele Onorúgame, anile nawamio alué Esusi 'lige napu ekí ralámuli 'la bijchígime ju Esusi ra'ichálila, alueka 'la e'kawa Onorúgamete resítiri alawégame 'la bijchígame ka chieri ka Esusi.

Jena ruwimela 'ma bajkíligo Onorúgame Alawala alé ralámulichi tabilé jurío

44 Napu'lige alué Pegro bijí ra'icha ilígichi alé pachá galírale, Onorúgame Alawala bajkile suwábaga ralámulichi. 'Lige pe si'népiriga bochígimi bajkile alué alawá alé ralámulichi.

45 'Lige alué ralámuli alué napu napuíka jsílige Pegro 'yuga, alué ralámuli jurío napu 'ma oyérame nile Esukristo, alueka 'we e'negá jale alué ralámuli Onorúgame Alawala bajkichi. A'boi ralámuli juríoka tabilé mayele Onorúgame Alawala bajkirao alué ralámulichi tabilé jurío, alekeri 'we e'negá jale.

46 'Lige alué ralámuli napu 'ma nígame nile Onorúgame Alawala, alueka chojkile ra'icha we'ká se'winátiri ra'íchili napu 'yako tabilé alarigá ra'íchame nílige. Ra'íchale chiena semáriga ko Onorúgame.

47 'Lige Pegro anile:

—Alué ralámuli 'ma nígame ju Onorúgame Alawala napurigá ramué. Pecha che anéwagó napurigá tabilé rewarárigame nímala alué ralámuli ba'wichí bochígimi bokuíka —anile Pegro.
48 'Lige Pégroka nulele rewarániliga alué ralámuli, napurigá alué uché jaré ralámuli 'la machimela alué ralámuli 'ma a'réligo napu bajchabé 'nátame nílige 'lige 'la bijchiá alué Esukristo oyérame ko. 'Lige alué ralámuli 'we anele alué Pegro napurigá alé asimela pe'wera alué ralámuli 'yuga.

11

Jena ruwimela Pegro ruwíligo napu lakíliga alé Sesarea

1 Alué makué oká ralámuli napu Esusi nóchili 'yálige, 'lige alué uché jaré ralámuli Esukristo oyérame alé Jurea anilichi ejiro mochígame, suwábaga alué ralámuli machile alué ralámuli tabilé jurío 'ma oyériligo Onorúgame nila ra'íchali.
2 Napu'lige sebasa alué Pegro alé Rusaleni, alué ralámuli Esukristo oyérame alé Rusaleni mochígame sairaga ra'íchale alué Pegro olagá.
3 Anele:
—Mué rió, ¿chonigá simí mué alué ralámuli kólimia alé tabilé jurío ralámuli ejperélachi? 'Lige alé go'ame go'ale mué alué ralámuli 'yuga. 'Lige alué ralámuli tabilé alarigá nokame ju napurigá nokiame niru ramué.* —anele alué ralámuli.
4 'Lige Pégroka 'we a'lá ruyele napurigá ikílige bo'né:
5 —Ne alé we'ká riógachi Jopa anilichi ajtigéturu. 'Lige Onorúgame 'yuga ra'icha ajtigé ne alé. 'Lige alé asagá Onorúgame etératuru ne'chí we'ká e'karúgame. Etéturu ne napuyeri gemá alé 'pákana rewagáchikana ma'chínachi. 'Lige alé 'pákana o'wékana enáturu alué gemá. 'Lige alué napuyeri gemá napurigá naógana chitochi cha'pirúgame alarigá enáturu alué gemá alé 'pákana rewagáchikana. 'Lige alé a'bé asíbaturu napu ne ajtigé.
6 'Lige ne 'we a'lá e'néturu alué napuyeri gemá alé asibasa. 'Lige etéturu ne alé amoba we'ká ajágame naó ronégame uchúkachi alé gemachi. 'Lige uchuke alué we'ká ajágame alé galírale bukurúgame, 'lige alué jami oyame abiena, 'lige alué i'nime, 'lige alué sinowí, 'lige uché jaré jami oyame ajágame.
7 'Lige aké ne bilé ra'íchili. Aníchane alué ra'íchili: «Mué Pegro, ilísiwa mué alé, 'lige me'gá go'poa alué ajágame.»
8 'Lige neka anéturu: «Tase alarigá aniboa mué Wa'lula. Neka alué jaré ajágame tabilé siné go'yame ju, tabilé alarigá nokiame niru ramueka.»
9 'Lige alué ra'íchili aníchane: «Tase saega ra'ichawa mué Onorúgame olagá. Onorúgame 'la elá napurigá alué ajágame me'gá go'mela mué», alarigá aníchaneturu alué ra'íchili.
10 'Lige baisá aníchane alué ra'íchili alarigá. 'Lige 'ma baisá anisá alué ra'íchili, 'lige ku alé rewagachi kíbuturu alué apieri gemá.
11 'Lige alé galírale napu ne ajtigé, a'lige seba bakiá rió napu alué Kornelio júlalige alé 'naka Sesaréachi anilíchika.
12 Onorúgame Alawala ruyéturu ne'chí alué ralámuli alé galírale sébaligo napu ajtigé ne. 'Lige aníturu Onorúgame Alawala simérá ne alué bakiá rió 'yuga. Alekeri ne tabilé we'ká 'nátaga simí ne. 'Lige usani rió alué Esukristo oyérame alé we'ká riógichi Jopa mochígame, alué si simíbaturu ne'chí 'yuga alé Sesarea anilichi. Suwábaga ka simáruturu ramué alé Kornelio bejtélachi.

* **11:3** E'nesi glosario «circuncisión».

13 'Lige alué Kornelio ruyéturu bilé santo ánjeli etéoriéturu alé bo'né bejtélachi. Aniáráturu alué santo ánjeli: «Mué rió, julawa jaré rió alé we'ká riógichi Jopa napurigá bayémala alué oká rewégame rió, alué Simoni napu Pegro anilime ju.

14 Alué rió bayésiga 'la ruwimela churigá 'la ma'chínamala mué alé resiti bowechi 'lige churigá 'la buyásimili ko alué resiti bowechi alué ralámuli napu ekí mochí jena mué bejtélachi.»

15 'Lige alué Kornelio suwénasa ra'icha, 'lige ne ralámuli rejcholi ruyea ajtígichi alé, Onorúgame Alawala yati bajkile alué ralámulichi. Alué alawá bajkile alé ralámulichi pe a'chigóriga napurigá bajkile alué alawá 'ya ramuechi.

16 'Lige ne 'nata napurigá anílige alué Wa'lula Esusi. Aniéturu alué Wa'lula: «Alué Juánika pe ba'wite rewarame nile. Jipe 'émika Onorúgame Alawálate rewarárigame nímala», aniéturu Esusi.

17 Onorúgame 'yásaká bo'né Alawala alué ralámuli tabilé jurío a'chigóriga napurigá 'yale ramué napu'lige ramué 'la bijchígirige alué Wa'lula Esukristo ko, 'lige ¿ne 'lacha animela tabilé 'la ko Onorúgame Alawala bajkiá alué ralámulichi? ¿Chieri ju ne napurigá Onorúgame saega asimela?

18 'Lige alué ralámuli alé Rusaleni mochígame, alué ra'íchali akisá, tabilé che anigá mochíbale. Tabilé ne'óchale alué Pegro. Pe iligá cheliera 'yale 'nalina Onorúgame. Anile:

—¡Onorúgame 'la elile alué ralámuli tabilé jurío napurigá 'la a'rémala alué ralámuli alué resiti 'nátili, napurigá 'la bi'ígame alawega mochímala 'pa rewagachi nabí Onorúgame 'yuga!

Jena ruwimela bijchígiligo Onorúgame ra'ichálila alué ralámuli Antiokía mochígame

19 Napu'lige me'líliru Siteba, júmasele we'ká alué ralámuli Esukristo oyérame we'kaná ichúrimi. 'Lige jaré abé mejká simíbale alé ejiro Benísia anilichi. 'Lige jaré simíbale alé Chipre anilichi rabó alé nasipa wa'lú ba'wichí, 'lige jaré alé Antiokía anilichi wa'lú we'ká riógichi. 'Lige alemi sebasa 'we ruyele alué Esukristo ra'ichálila alué ralámuli jurío napu alé mochígame nile. Tabilé ruyele alué ralámuli tabilé jurío.

20 'Lige jaré ralámuli Rusaleni júmasilige Chipre mochígame nílige 'lige jaré Sirene mochígame nílige. 'Lige alué júmisiga sébale alé Antiokía. 'Lige alé sebasa chojkile ra'íchali ruyea alué ralámuli jurío 'lige alué ralámuli tabilé jurío abiénachigó napu griego ra'íchame nile.† 'Ma ruyele alarigá níligo alué Wa'lula Esusi.

21 Onorúgame gu'irile alué ralámuli napurigá 'la ruwimela, 'lige we'ká ralámuli 'la bijchígile alué ra'íchali, 'liko 'ma we'ká ralámuli a'rele bo'né 'nátili 'lige oyérale alué Wa'lula Esusi na'tálila.

22 'Lige alué we'ká ralámuli Esukristo oyérame alé Rusaleni mochígame akele alakió alué ralámuli alé Antiokía mochígame. 'Lige alarigá akisá, júlale alué rió Bernabé anilime alé Antiokía.

23 'Lige alué rió alé Antiokía sebasa, etele Onorúgame 'we a'lá gu'irio alué ralámuli alé mochígame. 'Lige 'we ra'sálágá asale alué Bernabé etega 'we a'lá gu'írio Onorúgame, alekeri 'we ra'sálále. 'Lige ruyele alué ralámuli bilé

† **11:20** Alué ralámuli Chipre ejperégame 'lige Sirene ejperégame griego ra'íchame nile. 'Lige alué Barnabasi Chipre bejtégame nile.

rejcholi napurigá alué ralámuli 'la nabí oyéramala Wa'lula Esusi tabilé we'ká 'nátaga, 'la bi'lepi 'nátaga.
24 'Lige alué Bernabé 'we a'lá rió nile, Onorúgame Alawala alawégame nile. 'Lige 'we a'lá bijchígime nile Onorúgame ra'ichálila. 'Lige alué uché jaré we'ká ralámuli napu ekí akele alué Bernabé ra'ichálila, 'we a'lá oyérale alué Wa'lula Esusi ra'ichálila.
25 'Lige alué Bernabé simile alé Tarso anilichi we'ká riógichi alué rió Sauli bayemia.
26 'Lige rewisá alué Sauli, 'lige 'yuga simile alé Antiokía. 'Lige alé Antiokía sebasa alé mochile bilé bamí alué oká rió, Esukristo ra'ichálila beniria alué we'ká ralámuli alé mochígame Esukristo oyérame. 'Lige alé chojkile pe kulí siné «Kristiano» aniá alué ralámuli Onorúgame oyérame. «Kristiano» aniáká «Kristo Oyérame» aniame ju.
27 'Lige pe a'kinana sébale jaré rió Esukristo oyérame napu benílige Onorúgame ra'ichálila. 'Lige alué rió alé Rusalénika simíbagame nile. Sébale alé Antiokía.
28 'Lige alué bilé rió Agabo anilime alé a'bé ilíbale napu mochile alué Esukristo oyérame ralámuli. 'Lige alé iligá ra'íchale alué rió. 'Lige Onorúgame Alawala gite machigá anile alué rió ra'íchali ruyá alarigá nimio a'kinana rawé. 'Lige 'we gunarúmerá alué go'ame alé, tabilé nerúmará go'ame alé bochígimi gawichí we'ká rawé kachi. 'Lige 'la bijchiá nile. ('Lige a'kinana alué Kláurio anilime rió wa'lula nílige tabilé nerule go'ame. 'Lige alé Jurea wa'lú ejírochi abéchigo rajpé, tabilé i'tele go'ame.)
29 'Lige alué ralámuli alé Antiokíachi ejperégame alué Esukristo oyérame, 'nátale julálime alé ejiro Jurea anilichi jaré rió alué Esukristo oyérame, enomí o'tóriga julamia, napurigá gu'írimala alué ralámuli Esukristo oyérame alé Juréachi ejperégame. A'pílipi ralámuli nejile enomí napu ekí ikiro. Jaré abé nígame, alueka abé we'ká nejile, alué tabilé we'ká nígame pe'kabi nejile.
30 'Lige 'ma napabusa, juláliru enomí o'tóriga alué Bernabé anilime rió 'lige alué Sauli si alé 'mi Jurea napurigá 'yámala alué e'wélala napu Esukristo oyérame nuleme nílige alé Jurea mochígame.

12

Jena ruwimela alué wa'lula Erore 'we resí oláligo alué Esukristo oyérame

1 'Lige alué rió wa'lula Erore napu nulame nílige alé Juréachi, cha olánile alué ralámuli Esukristo oyérame, 'lige alekeri nulele alué sontalo cha'píniliga jaré alué ralámuli Esukristo oyérame.
2 'Liko cha'píliru alué Santiago (Akobo) 'lige me'líliru we'lí siparínate. Santiago Juani ba'chila nile.
3 'Lige alué jaré ralámuli jurío tabilé Esukristo oyérame 'we ra'sálagá rejpile alué Santiago me'lisuga. 'Lige alué rió wa'lula Erore machisá alué ralámuli 'we ra'sálagá mochigo alué Santiago me'lisuga, 'lige nulale alué Erore napurigá cha'pibóachigó alué rió Pegro anilime. Napu'lige piesta newáliru napu go'yame nile alué baní tabilé ro'érigame kawali, a'lige cha'píliru alué Pegro.
4 'Lige cha'pisuga alué Pegro, galírale bajcháliru. 'Lige alé napu asale alué Pegro galírale, alé mochile makué usani sontalo alué Pegro tebuka. Naoka repume nile siné, 'lige uché jaré naó abé i'libeko repume nile. 'Lige alué Erore o'tiame 'nátale gustisia olamia alé we'ká ralámuli mochígichi nujubapi,

'ma suwisá alué piesta Páskua anilime. Najkile napurigá we'ká ralámuli etémala.
5 'Lige alué piesta ta'chó suwénachi, 'lige alué uché jaré ralámuli alué Esukristo oyérame 'we iwégame tania mochile nejkúrali Onorúgame napurigá taché olawa alué rió Pegro alé galírale.

Jena ruwimela Onorúgame 'we a'lá gu'íriligo Pegro

6 'Lige rapakónala rukó napu'lige alué rió Erore ma'chí pánilichi alué rió Pegro, 'lige Pégroka 'we gochigá bo'ile alué oká karénate bulériga. Alué bilé karena guwala alué sontálochi chérigame nile, 'lige alué uché bilé karena guwala alé uché bilena sontálochi chérigame nile. 'Lige alué uché jaré sontalo alé yochi repuka mochile.
7 'Lige pe abé i'libeko pe yati niraga ma'chínale alué santo ánjeli alé napu bo'ile Pegro, alué santo ánjeli napu alué Wa'lula Esukristo júlale. 'Lige alué santo ánjeli ajchale a'chigachi nochagá. 'Lige anele ajchasa alué Pegro:
—Wériga Pegro, ilísiwa o'weti.
'Lige alué karena pe yati rujsule sekachí bulurúgame. Pe a'boi su'pale alué karena.
8 'Lige anele alué santo ánjeli:
—Yati o'pachátawa, 'lige yati akarawa.
'Lige alué rió Pegro yati e'wale lanilía.
'Lige anile alué santo ánjeli:
—Ne'chí najátawaká —anile.
9 'Lige alué Pegro yati simile alemi guwana napu enale alué santo ánjeli. 'Lige alué Pegro tabilé 'la machile, tabilé bijchiá kolale alué. Pégroka pe remua bo'igó mayele.
10 'Lige simárale alé napu alué oká sontalo mochile alé a'bemi alué Pegro repuka. 'Lige alemi simárale napu mochile uché jaré sontalo. 'Lige arigá sébale alé napu ilile alué 'we enati 'yera. 'Lige alué 'yera jiérote newárigime nile. 'Lige alué 'yera jiero pe bo'né i'pule alemi sébachi 'lige buyásele alemi ma'chimi. 'Lige buyasa pe'wera e'yénale okaka alé 'mimi we'ká riógichi niraga. 'Lige pe alemi si pe yati tané ikile alué santo ánjeli.
11 'Liko alué Pegro 'la bijchígile alué santo ánjeli 'síligo ma'chí 'pa galírale bajchárigа ajtígachi. Anile alué Pegro:
—Neka 'la machí alué Wa'lula Esukristo júlaligo bilé santo ánjeli ma'chí pamia galírale bajchárigа ajtígachi ne resí olánilichi ne'chí alué Erore 'lige aminami alué ralámuli jurío. Alué Wa'lula Esukristo 'sile ne'chí gu'iria.
12 'Lige machisá alué Pegro 'la bijchiá ko, 'lige 'we yati simile napu María bejtélachi nile. Alué María alué Juani eyela nile, alué Juani napu Marko anilime nílechigó. Alé napu María bejtégame nile we'ká mochile ralámuli Esukristo oyérame alé napuíka Onorúgame tania napurigá alué Pegro tabilé me'liboa alé galírale bajchárigа ajtígachi.
13 'Lige alué Pegro alé yóchika reporále alé galírale sébaga alué mukí María bejtélachi. 'Lige bilé mukí iwé simile alé yochi e'nemia. Alué mukí Rora anilime nile.
14 'Lige alué mukí Rora yati machile alué Pegro ra'ichálila ko. 'Lige machisá Pegro ko, 'we ra'sálále 'lige 'we yati 'male ruyemia uché jaré ralámuli napu mochile alé nibilé i'pusa yochi, tabilé nélábale alué 'yera i'púlime.
15 'Lige alué ralámuli alé pachá mochígame anele:
—'La abé tóntatiri júpaché mueka —anéleru alué mukí ruyachi.

'Lige alué mukí anile:

—Neka tabilé 'yega aní, 'la bijchiá ju —anile alué mukí.

'Lige anile alué ralámuli:

—Pe Pegro alawálala júleké alué aleka ilígame —anile alué ralámuli.

16 'Lige alué Pégroka abéchigo a'wágame rejporale alé yóchika. 'Lige alué ralámuli arigá i'pule alué 'yera. 'Lige alué ralámuli etele alué 'yera i'pusa aleka iligó alué Pegro. 'Lige 'we majale alué ralámuli alué Pegro etega.

17 'Lige alué Pegro sekate sulile alué ralámuli. 'Lige anele:

—¡Kilí jasi 'emi ralámuli! —anele.

'Lige ruwile alué Pegro Onorúgame ma'chí páliga alé galírale bajchárіga ajtígichi.

'Lige anile:

—Ruyesi Santiago alué napu Esusi nasípasi bonila ju, chukíligo ne, 'lige abiena alué uché jaré ralámuli Esukristo oyérame.

'Lige pe u'kabi ra'ichasa, simile chíbamia uché bilénami.

18 'Lige che'lisá we'ká 'nata mochile alué sontalo alué Pegro repúkame.

—¿Koche kiba alué Pegro? —anile alué sontalo.

19 'Lige alué wa'lula Erore 'we a'wágame nulale 'yánaliga alué Pegro. 'Lige alué sontalo tabilé asé rewale alué Pegro. 'Lige alué sontalo tase rewisá alué Pegro, alué Erore 'la iwégame rukele alué makué usani sontalo, alué napu Pegro repuka mochílige galírale bajchárіga ajtígachi. 'Lige tabilé ruyele koche ajtigá Pegro, pecha machíliga alemi ajtigó alué Pegro. 'Lige alué Erore uché jaré sontalo owile napurigá me'limela alué sontalo Pegro repúkame. 'Lige pe a'kinana alué wa'lula Erore simile Rusaleni asagá 'lige 'letu simile Sesarea anilichi we'ká riógichi, 'lige alemi we'ká rawé asimeli nile alué rió Erore.

Jena ruwimela mukúligo alué wa'lula Erore

20 'Lige alué wa'lula Erore 'we ayoga asale alué ralámuli we'ká riógachi Tiro mochígame 'yuga. 'Lige alué ralámuli alé we'ká riógachi Sironi mochígame ralámuli 'yuga abiena 'we ayoga asale alué rió Erore. 'Lige alué ralámuli machisá alué wa'lula Erore 'we ayoa ajtigó, 'lige ra'íchale alué we'ká ralámuli a'bopi ka, napurigá simámala alué wa'lula Erore e'nemia. 'Lige alué ralámuli alé Sesarea sebasa, 'lige gompaniétale bilé rió alé ajtígame Blasto anilime rió. Alué rió Blasto alué Erore galila repume nile alé. 'Lige alué Blasto gatele napurigá ra'ichámala alué ralámuli alué Erore 'yuga. Alué ralámuli alé okaná we'ká riógichi mochígame tabilé najkile napurigá ayoga asimela alué Erore napugiti alué go'ame alé 'nólame níligame alué ralámuli, alué Tiro mochígame. 'Lige alué Sironi mochígame ralámuli abiénachigó alé 'nólame nile go'ame, alé napu Erore nulame nile.

21 'Lige napu'lige sébale alué rawé napu ra'icháwili nile, alué Erore o'pachátale bilé o'pacha 'we semati ta'wesi anaga. 'Lige alué o'pachátasa, asíbale alé wa'lú mutélachi. 'Lige alé asagá ra'íchale bilé ra'íchili.

22 'Lige alué ralámuli anile alué ra'íchali akisá, e'wele ra'íchaga anile:

—¡Tabilé ralámuli ju alué 'sika aniá, pe bilé Onorúgame ju 'sika aniá alué! —anile alué ralámuli.

23 'Lige alué santo ánjeli sébale alé pe yati neraga. 'Lige alué santo ánjeli 'we a'wágame nayulí 'yale alué Erore. Alué rió wa'lula Onorúgame mayérime níligame. Alekeri Onorúgame 'nátale nayulí 'yamia. 'Lige alekeri nayulí 'yale

alué santo ánjeli. 'Lige 'ma kuchile alué rió. 'Lige mukule alué rió Erore kuchiga.
24 'Lige alué ralámuli alué Esukristo oyérame we'kaná simíbale Onorúgame ra'ichálila benírisia alué ralámuli, alé ichúrimi we'ká riógichi. 'Lige alué we'ká ralámuli aminacho we'ká oyérale Onorúgame ra'ichálila.
25 Alué Bernabé, 'lige alué Sauli, 'ma nachutasa alué enomí alé Rusaleni, 'lige bayérole alué Juani napu Marko anilime nílechigó, 'lige ku sébale alé Antiokía anilichi.

13

Jena ruwimela Onorúgame Alawala nóchili 'yáligo oká rió

1 Alé we'ká riógichi Antiokía anilichi mochile we'ká ralámuli alué Esukristo oyérame. 'Lige jaré alué Esukristo oyérame ruwime nile napu anele Onorúgame. 'Lige uché jaréchigo rió mochile Onorúgame ra'ichálila benírame. Bilé alué Bernabé anilime nile, 'lige uché bilé Simoni napu Chókame anélime nile, 'lige uché bilé Lusio, 'lige uché bilé Manaeni, 'lige uché bilé Sauli. Alué Lusio alé Sirene ochérigame nile. 'Lige alué Manaeni napu'lige 'ya bijí u'taka, Erore gompaniérola nile, alué Erore napu a'kinánaka wa'lula nílile.
2 'Lige bilé rawé ayuna mochile alué ralámuli, 'lige a'walí tania alué Wa'lula Onorúgame. 'Lige a'walí ta jaga alué ralámuli, akele Onorúgame Alawala ra'íchachi. 'Lige anile ye ra'íchili:
—Neka najkí napurigá julámala 'emi alué Bernabé 'lige alué Sauli si alé uché bilena napurigá benírama ralámuli alé mochígame ne nila ra'íchali —anile alué ra'íchili.
3 'Lige alué ra'íchili akisá alué ralámuli, aminabi ayúnale alué ralámuli 'lige a'walí tale. 'Lige mo'chí nochale alué oká rió napurigá 'we a'lá sébali nochámala alué nóchali, 'lige júlale alué oká rió alé 'mimi.

Jena ruwimela Bernabé 'lige Sauli ruwíligo Onorúgame ra'ichálila alé Chipre

4 'Lige Onorúgame Alawala júlale alué oká rió alé Selusia anilichi we'ká riógichi alé wa'lú ba'wichí suweke. 'Lige alé sebasa alé 'mi uché bilena simíbale alué oká rió. Bárkochi simíbale. 'Lige alé napu sébale alué oká rió, Chipre anilichi nile alé napu ilile wa'lú gawí wa'lú ba'wichí nasipa. 'We riógame nile alé abiena. We'kaná we'ká riógichi nile alé rabó.
5 'Lige sébale alué oká rió alé bilena we'ká riógichi Salamina anilichi. 'Lige alé sebasa, simíbale alué oká rió alé u'tá re'obachi «sinagoga» anilime. 'Lige we'kaná u'kuchí re'obachi e'yénale alué rió alemi. 'Lige alué oká rió alemi bilena u'tá re'obachi sebasa, 'lige benírale Onorúgame ra'ichálila. 'Lige alué rió Juani napu Marko anilime nile, abiénachigó eyénale alué oká rió 'yuga alemi, nejkúriga eyénale alemi.
6 'Lige we'kaná we'ká riógichi e'yénale, arigá sébale alé Papo anilichi we'ká riógichi. 'Lige alé natépale bilé rió jurío napu sujkurúgame nile. Oká rewégame nile alué rió, Bar-Esusi anilime nile bilé rewalá, 'lige Elímasi anilime nile uché bilé rewalá.* 'Lige 'we 'yégame nile, Onorúgame ra'ichálila nareme kóríle alué rió.
7 'Lige alué wa'lula Chipre nulame pe sujkurúgame gompaniérola nile. 'Lige alué rió wa'lula Serjio Páulo anilime nile 'lige 'we rejchirúgame nile ra'íchaga, 'we a'lá 'nátaga gateme nile ra'íchali. 'Lige alué rió wa'lula bayele

* **13:6** Bar-Esusi aniáká Esusi inolá aniame nile. Elímasi aniáká pe sujkurúgame aniame nile.

alué Bernabé 'lige Sauli si napurigá smela alé napu ajtile alué rió wa'lula napurigá ruwimela alué ra'íchili Onorúgame ra'ichálila alé sébaga alué oká rió.
8 'Lige alué rió sujkurúgame 'ma sairale alué oká rió. 'Lige tabilé najkile napurigá alué wa'lula bijchígamala Onorúgame nila ra'íchali.
9 'Lige alué rió Sauli anilime rió oká rewégame nile, 'lige uché bilela rewalá Páulo anilime nile. 'Lige Onorúgame Alawala 'we semáriga gu'írile alué Sauli. 'Lige alué Sauli o'wé e'nele alué rió sujkurúgame.
10 'Lige anele o'wé e'negá iligá alué Sauli alué rió sujkurúgame:

—Mueka pe Remónisi inolá júke'é. Pe ralámuli 'yégiga oyame rió ju mué. 'We iníliga eyéname rió ju mué. Pe sayégame ju mueka suwábaga a'lala. Pe nasabua ajtime ju mué Onorúgame nejílala 'nátili. ¿Chonigá tabilé a'kabámana rekame júpaché mué alué bowé Onorúgame nila?
11 Jípeko Onorúgamete gastigáriwa mué. Jípeko 'ma tabilé ma'chílime gainámala mué napusí Onorúgame najkí.

'Lige alué rió yati tabilé ma'chílime gayénale anésiga. Alué níriga ka rukó niraga nile. 'Lige tabilé ma'chílime gainasa alué rió, 'lige 'yale bilé ralámuli sekate nochagá napurigá o'tomela alé 'minami sekachí cha'pigá.
12 'Lige alué wa'lula lakime etesa alué rió tabilé ma'chílime gayénichi, 'lige 'we a'lá semáriga bijchígale alué ra'íchali napu ruwílige alué Páulo alé iligá. 'We a'lá nirá ilile alué rió wa'lula alué Páulo ra'íchachi.

Jena ruwimela simíbaligo alué ralámuli uché bilena

13 'Lige alé Pápochi bárkochi jímale alué rió Páulo (Sauli) 'lige alué gompaniérola si, 'lige bajonile alé na'lebo 'nálige uché bilena Perge anilichi we'ká riógichi alé Pampilia anilime ejírochi. 'Lige alué rió Juani pe alé Pérgechi ro'ile alué Páulo 'yuga enegé, pe ku guwana simile, ku alé Rusaleni anilichi sébale alué rió.
14 'Lige alué ralámuli simíbale alé 'mi uché bilena Antiokía rewégichi we'ká riógachi. 'Lige Pisilia ejiro nile alé. 'Lige alé sebasa, bilé rawé sawalachi resíbulichi nile, simíbale alué oká rió alé 'mi u'tá re'obachi «sinagoga» anilime. 'Lige alé re'obachi sebasa, alé pachá mo'ile alué oká rió.
15 'Lige alé pachá bilé rió ra'íchale alué osilí napu alué Moisesi osálige 'ya bajchá rawé. Abiénachigó ra'íchale alué osilí napu osálige 'ya rawé alué ralámuli napu ruwime nílige napu anele Onorúgame. 'Lige alué ralámuli re'obachi nulame bayele alué Páulo napurigá ra'ichámala alé re'obachi. 'Lige anele:

—'Emi ralámuli israelita napurigá ramué, nerúsaká bilé ra'íchali napurigá oiláriwa ralámuli napu ekí jena mochí, anibóaguru jipe.
16 'Lige o'weti ilísale alué Páulo 'lige sekate anele napurigá kilí mochímala alué ralámuli. 'Lige anele:

—'La gepusi 'emi ralámuli israelita napurigá ne, 'lige abiénachigó 'emi ralámuli tabilé israelita napu ekí 'la 'we a'lá nirame ju Onorúgame.
17 Alué Onorúgame napu ramué ralámuli israelita 'we 'la nirá, alueka 'we 'yasi 'we gu'írile alué ralámuli israelita napurigá 'la we'ká o'chéramala napu'lige bijí Ejipto mochiga pe sígame niraga. 'Lige a'kinana Onorúgame bo'né a'walílate buyánale alué ralámuli israelita alé Ejipto mochígichi.
18 'Lige alué ralámuli israelita oká liá bamí mochile alé jami wakígachi napu tabilé 'wesi ralámuli ejperele. 'Lige 'we i'nílime nile alué ralámuli israelita alé jami mochiga, nobi Onorúgame abirigáchigo 'la anáchale ko.

19 'Lige Onorúgame gu'írile napurigá 'la neyúrimala alué ralámuli israelita
alué uché jaré e'sena ralámuli Kanani mochígame 'yuga nakoa. 'Lige alué
ralámuli israelita 'ma alué gawí niga ejtebile Kanani nerúgame. Alué
ralámuli Kanani mochígame we'kaná chojkégame ra'ícha me nile, gicháomana
chojkégame ra'íchame nile alué ralámuli alé Kanani mochígame. 'Lige alé
ejperele alué ralámuli israelita napurigá 'la a'boi gawila niraga.
20 Bajchaka Ejipto mochile naó siento bamí, 'lige naosa makué bamí
mochile alé wakígachi, 'lige makué bamí nokale nakoa Kanani anilichi. 'Lige
Onorúgame ajchale bilé wa'lula selígame ra'íchali gateme, 'lige mukusáká
chéchigo bilé ajcháliru. 'Lige a'kinana we'ká bamí kachi, alué Samueli
nachule alué selígame asibálime.
21 'Lige alué ralámuli alé mochígame Onorúgame tánele napurigá ajchámala
bilé rió abé wa'lula bochígimi gawichí nulame alé Israeli. 'Lige Onorúgameka
alué Sauli anilime rió ajchale napurigá wa'lula nímala napu alué Siso inolá
nile. Alué Benjamini rijimala nile alué Siso, alué 'we 'ya ajtígame rió. 'Lige
alué Sauli oká liá bamile alé wa'lula asagá.
22 'Lige alésíko alué bo'né Onorúgame bujele nóchili alué Sauli. 'Lige bo'né
Onorúgame uchéchigo bilé wa'lula ajchale napu Rabí anilime nile. 'Lige alué
bo'né Onorúgame ruyele alué ralámuli alarigá ko alué rió Rabí. 'Lige anile
Onorúgame: «Isaí inolá ju alué Rabí anilime. 'Lige alué Rabí 'la bi'lepi 'nátame
ju ne'chí 'yuga. 'Lige 'la sébali olámala alué rió napurigá nulémala ne bo'né»,
anile Onorúgame.
23 Bilé alué Rabí rijimala nujubá ochérigame Esusi nile. Onorúgame júlale
napurigá ralámuli israelita a'kabámana jawámala. 'La bijchiá nile napurigá
anílige Onorúgame 'ya.
24 'Lige pe bajchabé abé 'yabé bijí ta'chó nóchachi alué Esusi, alué rió
Juani anele suwábaga alué ralámuli Israeli mochígame: «A'rewa alué chátiri
'nátili, 'lige 'la rewarárigame niwa alé ba'wichí bochígimi bokuíka 'nalina
'emi ralámuli napurigá alué uché jaré ralámuli 'la machimela 'emi ralámuli
Onorúgame oyérame ko.»
25 'Lige napu'lige amulí mukiá alué Juani, anile alué Juani: «'Emi ralámuli
buwewa bilé wa'lula napu Onorúgame julámioríle. Neka tabilé alué ju, neka
pe se'nú ju. Alué napu 'emi buwé, alueka 'ma amulí seba, pe'wé pe'kabi rawé
kachi 'ma sebámala alué wa'lula. Alueka 'we najtékame nímala. Neka tabilé
alarigá najtékame ju, neka pe apiépiri rió kame.»
26 › 'Emi ralámuli jurío Abraámi rijimala, 'lige 'emi ralámuli tabilé israelita,
'emi napu 'we a'lá nirame ju Onorúgame, suwábaga 'emi 'we a'lá gepusi
ye ra'íchili rejcholi. Ye rejchólika ju napurigá buyásiwa resítiri bowechi.
Suwábaga 'emi nila ju ye rejcholi.
27 Alué ralámuli napu alé Rusaleni ejperégame nile, 'lige suwábaga alué
e'wélalachigó, tabilé námale alué osilí alué napu osálige alué 'ya mochígame
rió napu ruwime nílige napu anele Onorúgame. Alé osilichi 'we 'la ruwime
nile churigá nímala alué Esusi. 'Lige nabí rawé sawalachi resíbulichi 'we
akeme nile alué ra'íchali alué ralámuli. 'Lige abirigáchigo tabiléchigo námale
ko. 'Lige alué ralámuli Rusaleni mochígame anile: «Me'libóleké alué Esusi.»
'Lige alarigá 'la sébali olale napurigá osirúgime nile 'ya rawé.
28 'Lige alué ralámuli alué Rusaleni mochígame, napu'lige cha'pisá alué
Esusi, tabilé chérikáme nile Esusi napurigá me'liboa. 'Lige alué ralámuli pe
alarigá tánale alué wa'lula Pilato napurigá me'liboa.

29 'Lige 'la alarigá oláliru alué Esusi napurigá osálige alué 'ya mochígame ralámuli, 'lige 'ma me'lisá alé gulusichi ujchagá alué Esusi, 'lige re'kibúliru alué Esusi 'ma mukúgame, 'lige o'tole 'mi resochí joka newárigime rekamia alué mukúgame.
30 'Lige alué bo'né Onorúgame uchéchigo siné ajánale.
31 'Lige alué ralámuli napu Esusi gompaniérola nílige napu'lige Galiléachi simasa 'mi Rusalénichi si sebasa ta'chó mukuchi, alué ralámulika we'sá etele Esusi a'kinana napu Esusi ku ajánasa. Jípeko alué ralámuli júkuru napu ra'íchali ruigá e'yena ralámuli jurío churigá níliga Esusi 'ya rawé 'lige jipe churigá ka Esusi.
32 › 'Lige ramué jipe jena mochiru napurigá rupoa alué ra'íchili semati. Onorúgame bo'né anele alué ralámuli 'ya mochígame ramué rijimala ralámuli gu'írimoríle.
33 Jípeko 'ma a'lá sébali olale. Napu'lige ku ajánisa alué Esusi, 'ma a'lá sébali olale napu anílige 'ya. 'Lige alé bilena apélichi napu uchú alué osilí Onorúgame ra'ichálila, alé uchú jaré osilí wikarame (napu Salmo anilime ju yolí ra'íchaga), 'lige alarigá wikarame ju alué wiká:† «Mueka 'la ne'chí inolá júkuru, jípeko 'ma ajchámala ne mué napurigá wa'lula nímala mué jena wijchimoba bochígimi nulame.» Alarigá anile Onorúgame.
34 Napu'lige mukule Esusi Onorúgame ku ajchale, jípesíko 'ma tabilé siné mukumela alué Esusi. Alué ra'íchali 'ya nerúgame ka alarigá aní:‡ «Ne 'la gu'írimala mué napurigá anele ne alué Rabí anilime rió 'ya bejtégame. 'Lige 'la bijchiá aní ne», anile Onorúgame.»
35 'Lige alé uché bilena apélichi napu uchú alué osilí alué wikarame, anime ju: «Onorúgame tabilé a'remio orile napurigá bikimela alué rió sa'pala mukusá alué rió napu 'we bi'wígame sulégame ju.»
36 'Lige alué Rabí nóchale napurigá nulele Onorúgame. 'Lige mukule alué Rabí a'kinana. 'Lige alé resochí rekáliru gatega alué Rabí rijimálala 'yúriga. 'Lige 'ma bikale alué sa'pala alé bo'igá.
37 Alué Esúsika, alué napu Onorúgame ku ajánilige, alueka tabilé bikale.
38-39 Neka najkí napurigá machimela 'emi, pe Esusi 'la bi'weme ju resítiri 'nátali ramué na'tálila. Rekó 'la sébali olálige napu nulálige Moisesi tabilé siné naréruturu bilé e'kali ramué. Pe bi'lepi Esúsicho júkuru 'la e'kame ramué. Alué Esusi gite 'la bi'wigá mochírukuru ramué jipe.
40 'La 'we a'lá nátaga 'emi ralámuli napurigá tabilé che ikiboa napurigá anílige alué ralámuli napu ruwime nílige napu anele Onorúgame. Regá anile:
41 'Emi ralámuli, napu'lige etesa napu nocha ne,
tané ikiá mo'bawa,
napugiti rekó etee 'emi ne semá 'sichi,
tabilé bijchígamala 'emi,
rekó jaré 'we semáriga ma'chígime ruwichi.
Pe ikipi ruwile alué rió Páulo.
42 'Lige alué Páulo 'lige alué Bernabé alé u'tá jurío re'obálachi buyachi, alué ralámuli alé mochígame uché a'kinana sawalachi resíbulichi uché bayéliru alué rió Páulo 'lige alué Bernabé.
43 'Lige alué rió Páulo 'lige alué Bernabé, alé re'obachi buyásiga simíbale kumi. 'Lige alemi napu e'yénilige alué oká rió 'lige napuíka e'yénale alué oká rió 'yuga we'ká ralámuli jurío 'lige abiénachigó alué ralámuli tabilé jurío napu

† **13:33** E'nesi Salmos 2:7. ‡ **13:34** E'nesi Isaías 55:3.

oyérame nile alué jurío na'tálila. 'Lige alué Páulo 'lige alué Bernabé rejcholi ruyésiga e'yénale alué ralámuli suwábaga napu ekí si e'yénale alué oká rió 'yuga napurigá tabilé guwana rujsúmala Onorúgame oyeria.

44 'Lige a'kinana uché bilé tarali sawalachi resíbulichi, we'ká ralámuli napuíle alé u'tá jurío re'obálachi. Amulí suwábaga ralámuli napu ekí ejperélige alé we'ká riógichi napuíle akimea Onorúgame ra'ichálila alé re'obachi.

45 'Lige alué ralámuli jurío tabilé oyérame Esukristo napu'lige etesa alué we'ká ralámuli napuíka mochígame alé re'obachi, tabilé ganíliga rejpile, 'we gunaruga etele alué oká rió, 'lige saega ra'íchale napu anílige Páulo.

46 'Lige alué Páulo 'lige alué Bernabé, 'we a'wágame ra'íchale tabilé chéligá, tabilé majaga. 'Lige anile alué Páulo:

—Onorúgameka najkí napurigá 'emi jurío bajchá akimela ye Onorúgame ra'ichálila. 'Lige 'émika nasibua alué ra'íchali napu Onorúgame nejí. 'Lige pe 'emi a'boi ojchigila ju jípeko. 'Émika tabilé mochínilinti káréke'é alé 'pa rewagachi Onorúgame 'yuga senibí. Jípeko alekeri tabilé ruyewa ramué 'emi alué ye rejcholi. Jípeko simawa ra'íchali ruyewa alué ralámuli tabilé jurío.

47 Onorúgame alarigá nulele ramué 'ya bajchá rawé. Onorúgame alarigá anile:

Neka nuléguru mué
napurigá ruyémala mué ne ra'ichálila alué ralámuli tabilé jurío
napurigá buyásimala alé 'we resítiri bowechi.
Mejká simela mué bochígimi alé gawichí
ruyemia Onorúgame ra'ichálila alué ralámuli alé mochígame.

48 'Lige napu'lige akisá alué ralámuli tabilé jurío napu alé mochile akea, 'we ra'sálále. 'Lige anile:

—'We semati ju Onorúgame ra'ichálila —anile alué ralámuli. 'Lige alué ralámuli alé mochígame napu bo'né Onorúgame wanápulige 'pa rewagachi mochímala Onorúgame 'yuga nabí, alueka 'la bijchígale Onorúgame ra'ichálila.

49 'Lige we'ká ralámuli akele alé bochígimi rióame.

50 'Lige jaré alué ralámuli jurío tabilé galegá akele alué ra'íchali. 'Lige alué ralámuli 'ma a'lá ra'íchale jaré umugí 'yuga 'la nirame Onorúgame napu 'we nígame nile, 'lige jaré rió 'yuga napu 'we nígame nílechigó, napurigá saega ra'ichámala alué Páulo olagá 'lige Bernabé. 'Lige alué suwábaga ralámuli cha anele alué Páulo 'lige alué Bernabé, 'ma mabúliru alué oká rió. 'Lige arigá júlale alé mejká napurigá ta a'bemi e'yénamala alué oká rió alieti ra'íchali ruigá.

51 'Lige alué oká rió ta'chó simiba aká bujale, 'lige aká bujasá 'lige sawele alué aká. Yeka ruwime nile tabilé bijchígiligo alué ralámuli jurío Onorúgame ra'ichálila. 'Lige simíbale alué oká rió alé we'ká riógichi Ikonio anilichi.

52 'Lige alué ralámuli alué Esukristo oyérame alé Antiokíachi 'we ganíliga mochile. 'Lige 'la bi'lepi 'nátali 'nátame nile Onorúgame Alawala 'yuga.

14

Jena ruwimela júmasiligo alué oká rió Ikonia anilichi we'ká riógichi mochiga

1 Napu'lige sebasa alué oká rió alé we'ká riógichi Ikonio anilichi, simíbale alé u'tá jurío re'obálachi alué Páulo 'lige Bernabé. 'Lige alé re'obachi sebasa, ra'íchale Onorúgame ra'ichálila. 'Lige alué ralámuli alué napu akele alué

ra'íchili, alué ralámuli jurío 'lige alué ralámuli tabilé jurío abiena, 'we 'la bijchígale alué ra'íchali.
2 'Lige alué ralámuli jurío, alué napu tabilé bijchígile alué Onorúgame ra'ichálila, alueka pe sayega ra'íchale alué oká rió olagá. 'Lige alué ralámuli jurío chátiri 'nátaga ra'íchale alué ralámuli tabilé jurío 'yuga napurigá alué ralámulichigó najisáká ra'ichámala alué oká rió olagá.
3 'Lige alué oká rió abalé mochile abéchigo we'ká rawé. 'Lige tabilé majaga ra'íchale alué oká rió. 'Lige abiena 'we e'karúriga gayénale noká alué oká rió napu bi'nélika tabilé gainawa e'karú 'siá ta nejkúrisaká Onorúgame. Alarigá gu'írile Onorúgame napurigá 'la bijchígimala ralámuli napurigá anílige Páulo 'lige Bernabé.
4 'Lige jaré ralámuli alué Ikonio ejperégame, alué Páulo 'lige alué Bernabé gompaniérola gayénale, 'lige alué uché jaré ralámuli pe saíla gayénale alué oká rió napu Onorúgame júlale.
5 'Lige napu ekí alué Páulo saíla ralámuli jurío 'lige alué tabilé jurío abiénachigó ra'íchale alué e'wélala 'yuga napurigá me'limela alué oká rió rejtete basibuga.
6 'Lige alué oká rió machisá me'liboli ko alé, 'lige yati júmasele mejká alué oká rió. 'Lige alué oká rió alé júmisisa 'lige sébale alé bilena we'ká riógichi Listra anilichi 'lige simíbale uché bilena we'ká riógichi Lerbe anilichi. Alué okaná we'ká riógichi ejiro Likonia nerúgame nile. 'Lige alé uché jarénami we'ká riógichi a'mulipi abiena simíbale alué rió.
7 'Lige alé abiena ruwile alué 'we a'lala ra'íchali.

Jena ruwimela bile rió sa'wíligo nayua

8 Napu'lige alué oká rió alé Listra mochígichi, alé asale bilé rió sujírigame ronégame. Tabilé gayéname nile alué rió eyena, pe abalieri ochérigame nile alué rió.
9 'Lige alé asale alué Páulo Onorúgame nila ra'íchali ruyea alué ralámuli alé mochígame, 'lige alué rió sujírigame alé asale gepuga. 'Lige alué Páulo etele alué rió alé ajtígichi. 'Lige pe etega 'la machile Páulo alué rió 'we a'lá galegá gepúligo Onorúgame nila ra'íchali ku sa'wináliga. 'Lige Páulo o'wé e'nele alué rió sujírigame.
10 'Lige anele iwégame ra'íchaga:
—O'weti ilisi bi'neli —anile alué rió Páulo.
'Lige yati ilísiga o'weti o'pochile alué rió lanésiga, 'lige alemi eyénale alué rió.
11 'Lige alué ralámuli alué napu ekí etele alué rió ronola sa'wisá, e'wele sinale alué ralámuli a'boi ra'íchaga napurigá ra'íchame nílige alué alé ejiro ejperégame a'boi ralámuli. Anile alué ralámuli:
—¡'Ma e'tegínele alué oká riosi napuyeri ralámuli neraga! —anile alué ralámuli.
'Lige pe riósicho kolale alué oká rió alué Páulo 'lige alué Bernabé.
12 Bernabeka riosi Seusi (Júpiter) anilime rewá ajchéliru. 'Lige Páuloka riosi Érmesi (Mekurio) anilime rewá ajchéliru. Alieri rewá ajchéliru alué rió Páulo, alueka abéchigo ra'íchame níligame. 'Lige Bernabeka ta'mé ra'íchame níligame.*

* **14:12** Alué riosi Érmesika ra'íchali o'tóime nile alué uché jaré riosi, anime nile alué ralámuli alé mochígame. 'Lige alué Seusi wa'lula nile suwábaga riosi nuleme nile.

13 Alé pe'tá suwemi alé we'ká riógichi ilile bilé re'obá Érmesi nila. 'Lige
bilé balé nulame nile alé re'obachi. 'Lige alué balé nólale jaré roló napurigá
me'liboa alé we'ká riógichi suwemi yochi napurigá kógimala alué Páulo 'lige
alué Bernabé riosi kóriká alué oká rió. 'Lige alué sewátiri abiena 'yúriga a'pale
alé alué roló 'yúriga.
14 'Lige alué oká rió machisá larigá oliáo, 'lige pe yati chi'wánale alué a'boi
o'páchala. (Yeka aniame nile tabilé 'la ko napu alarigá noká alué ralámuli.)
'Lige 'ma chi'wanasa o'pacha, 'lige pe yati júmasiga alé nasipa jábale napu jale
we'ká ralámuli. 'Lige alé jaga ra'íchale e'wele sinaka alué oká rió. Sinale:

15 —¿Chonigá alarigá nokiábaché 'émika? Ramueka pe iligá rió niru na-
purigá 'emi, tase riosi niru ramueka —anile alué rió alé jaga napu alué
ralámuli we'ká jágichi jaga—. Jipe jena jaru ramué napurigá ruyewa 'emi
napurigá tabilé alarigá nokimela 'emi. Pe Onorúgame alé rewagachi be-
jtégame ka, alueka 'la bijchiá Onorúgame júkuru. Alué Onorúgame 'nalina
oyérawaguru. Alué Onorúgame alé rewagachi ajtígame newale ye gawí, 'lige
'ma wa'lú ba'wítiri. Suwábaga napu ekí tábiri nerú jipe jena wijchimoba
Onorúgame rewagachi ajtígame newalila júkuru ye suwábaga. Bi'lepi re'pá
ajtígame Onorúgame newalila júkuru suwábaga tábiri.
16 'Lige 'yako a'reme nile ye Onorúgame napuchibi nokagá járomala alué
ralámuli.
17 Alueka nabí 'we a'lá na'temaka etuá ramué. 'We semáriga u'kírime
nile Onorúgame, aminami 'we semáriga rakérime nile alué go'ame napurigá
go'poa ramué ralámuli jena wijchimoba mochígame, napurigá 'la ganíliga
mochiwa ramué ralámuli jena wijchimoba —anile alué oká rió alé jaga.

18 Rekó anílige tabilé riosi ko, abirigáchigo piesta olámoríle ko alué
ralámulika. Tabilé bijchígileke'é alué oká rió tabilé riosi korichi. Riosi
mayéleké'é a'boika. Alué ralámuli 'we me'linálele alué roló alué oká rió
kógimia riosi kóriká. Abirigáchigo tabilé me'áleko alué roló, alué oká rió pecha
eláligime.

19 'Lige jsile jaré alué ralámuli jurío alé Antiokía ejperégame. Abiénachigo
jsile alé jaré ralámuli jurío napu Ikonio we'ká riógichi ejperégame nile. 'Lige
alué ralámuli jurío sayega ra'íchale alé jsisá. Alué suwábaga ralámuli 'ma
bi'lénapi nílele, 'ma gompaniérotele. 'Ma tabilé 'wesi gompaniérole alué oká
rió. 'Lige alué we'ká ralámuli rejtete basibule alué Páulo. 'Lige basibuga 'ma
rekábale na'tagega. 'Ma mukúgame mayele. 'Lige o'tole alé 'mi we'ká riógichi
suweke alé pamia, pe banagá o'tole wijchí rekagá.
20 'Lige alé pasa alué Páulo, 'ma ku simíbale alué we'ká ralámuli. 'Liko
alé sébale alué ralámuli Esukristo oyérame. 'Lige alué Páulo 'ma ku asísile
alé na'tagega bo'isá. 'Lige asísisa ku alé we'ká riógichi nasipa simile. 'Lige
melénala simíbale Páulo 'lige Bernabé alé uché bilena we'ká riógichi Berbe
anilichi.

21 'Lige alé we'ká riógichi Berbe sebasa alué oká rió 'lige abiena ruyele
Onorúgame ra'ichálila alué ralámuli alé mochígame. 'Lige alué alé mochígame
ralámuli we'ká 'la 'we semáriga bijchígale Onorúgame ra'ichálila. 'Lige 'ma
Onorúgame oyérame gayénale alué ralámuli alé mochígame. 'Lige alésíko ku
ro'ile alué oká rió. 'Lige bajchá sébale alé we'ká riógichi Listra anilichi, 'lige
alé we'ká riógichi Ikonio, 'lige kúchigo alé we'ká riógichi Antiokía anilichi.

22 A'pílipi we'ká riógichi napu sébame nílige, oilárime nile alué Esukristo
oyérame ralámuli, 'lige rejcholi ruyeme nile napurigá tabilé a'rémala
Onorúgame nila ra'íchali oyeria. 'Lige abiena anile alué oká rió:
—'We resí níliga lisensia 'yalime ju ramué napurigá Onorúgamete nulémala
ramué.
23 'Lige alué Páulo 'lige Bernabé e'wélala mochíile pe u'kabi rió alé bak-
iná we'ká riógichi napurigá alué e'wélala ralámuli gu'írime nímala Esukristo
oyérame ralámuli. 'Lige ayúnale alué rió napu'lige alué e'wélala mochíbasa
alué alé a'pili we'ká riógichi. 'Lige tánale Onorúgame napurigá repúmala alué
ralámuli napu 'la bijchígime nile alué Esukristo ra'ichálila.

Jena ruwimela alué oká rió ku sébaligo alé napu a'boi ejperégame nílige

24 'Lige alué oká rió alé bakiná we'ká riógichi simárasa, simárele alé bilena
ejiro Pisilia anilichi. 'Lige sébale alé uché bilena ejiro Pampilia anilichi.
25 'Lige alé bilena we'ká riógichi sébale alué oká rió napu Perge anilichi
nile. 'Lige alé sebasa, ruyele alué ralámuli Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige alé
e'yéniga, simíbale alé alué we'ká riógichi Atalia anilichi.
26 'Lige alé we'ká riógichi pe wa'lú ba'wichí suweke nile. 'Lige alé e'yéniga
bárkochi jímale alué oká rió, 'lige alué barko alé 'mi uché bilena Antiokía
simime nile. 'Lige alé o'wísigime nile alué oká rió 'ya siné. Alé nile napu alué
Esukristo oyérame Onorúgame tánele napurigá Onorúgame 'we a'lá semáriga
gu'írimala alué oká rió alé 'mimi e'yénachi alué Esukristo ra'ichálila benírigа.
'Lige 'ma sébali olale alué oká rió napurigá nulélirige.
27 'Lige alé sebasa alué oká rió, nulale bayéniliga suwábaga alué ralámuli
alué Esukristo oyérame napurigá akimela alué rió ra'íchachi napurigá
Onorúgame 'we a'lá semáriga gu'íriliga alué oká rió. 'Lige alué oká rió ra'íchale
alé napuísa alué ralámuli. Anile:
—Onorúgame 'we semáriga nejkuro napurigá 'la 'we semáriga bijchígimala
alué ralámuli tabilé jurío Onorúgame ra'ichálila, napurigá Onorúgame oyérame
nímala alué ralámuli napurigá ramué jurío.
28 'Lige Páulo 'lige Bernabé we'ká rawé mochile alé alué Esukristo oyérame
ralámuli 'yuga.

15

Jena ruwimela nerúligo bilé wa'lú napuíkime alé Rusaleni

1 'Lige jaré ralámuli jsile alé 'naka Juréaka simíbagame. Sébale alé we'ká
riógichi Antiokía anilichi, napu mochile alué ralámuli Páulo 'lige Bernabé.
'Lige alé sebasa, benírile alué ralámuli Esukristo oyérame. Anele alué ralámuli
alé mochígame:
—'Emi ralámuli rijpunáwaká pe'tá alué guwala alué isílala. 'Lige 'emi ta
rijpunásaká alué isílala pe'tá guwala, tabilé moinámala 'emi rewagachi alé
napu Onorúgame ajtí. Aka larigá aníché alué rejcholi napu ruwile alué rió 'ya
ajtígame Moisesi anilime —anile alué ralámuli alé Jurea ejperégame ralámuli
alé sigá.
2 'Lige Páulo 'lige Bernabé 'we iwégame ra'íchale najisáká alué ralámuli 'yuga.
'Lige ta'wesi gayénale gatea alué ra'íchali rekó 'we bochí anié. 'Lige alué
ralámuli Esukristo oyérame alé Antiokía mochígame júlale alé 'pami Rusaleni
anilichi we'ká riógichi napurigá gatémala alué ra'íchili alé simíbaga. Juláliru
alué Páulo 'lige alué Bernabé. 'Lige uché jaré ralámuli 'yúriga juláliru alé

napurigá ra'ichámala 'yuga alué makué oká rió napu 'yáliru Esúsite nóchali 'lige alué uché jaré e'wélala 'yúgachigó alé mochígame, alué Esukristo oyérame nulame.

3 'Lige alué ralámuli yati simíbale julásiga, 'lige simárale alué ralámuli okaná ejiro. Bilena ejiro Benise anilichi, 'lige uché bilena ejiro Samaria anilichi. 'Lige alemi ejiro sebasa, ruyele alué ralámuli Esukristo oyérame 'ma 'la Onorúgame oyérame gayénaligo we'ká ralámuli tabilé jurío. 'Lige alué ralámuli Esukristo oyérame akigá, 'we ra'sálagá mochíbale.

4 'Lige alé Rusaleni sebasa alué Páulo 'lige alué Bernabé alué uché jaré ralámuli 'yuga, alué ralámuli alé Rusaleni mochígame 'we ra'sálagá etele alué ralámuli alé sisao. Alé mochile buigá alué makué oká rió napu 'yáliru nóchali Esukrístote 'lige alué uché jaré e'wélalachigó, 'lige alué uché jaré Esukristo oyéramechigó. 'Lige alué Páulo 'lige Bernabé ruwile churigá 'la semáriga gu'íriligo Onorúgame alué oká rió alemi ichúrimi e'yénachi napurigá 'la Onorúgame oyéramala alué ralámuli tabilé jurío.

5 'Lige alué ralámuli Esukristo oyérame napu bariseo nílige, anile bijí ra'icha jágichi alué oká rió alé:

—Nulewa alué ralámuli tabilé jurío napurigá rijpunámala pe'tá isílala guwálala, nulewa napurigá 'la sébali olámala napurigá nulá Moisesi —anile alué ralámuli alé jaga.

6 'Lige alué makué oká rió napu nóchali 'yárilige Esúsite 'lige alué uché jaré e'wélala napuíle alé napu mochile alué ralámuli Páulo 'lige alué Bernabé, alué suwábaga napuíle alué ra'íchili gatemia.

7 'Lige 'ma we'ká ralámuli ra'ichasa 'lige o'weti ilísale alué rió Pegro, 'lige anile:

—'Emi ralámuli jurío napurigá ne, 'emi ralámuli 'la machí napurigá Onorúgame 'yáligo ne'chí 'ya bajchá rawé alué ye nóchili napurigá ruyémala ne Onorúgame ra'ichálila alué ralámuli tabilé jurío. 'Lige we'ká ralámuli 'we 'la bijchígile ye ra'íchili napu ne ruyele, alué ralámuli tabilé jurío.

8 Onorúgame 'we a'lá sébali machí suwábaga ralámuli churigá 'nata. 'Lige 'we a'lá sébali machile alué ralámuli tabilé jurío 'ma bijchígiligo alué Esukristo ra'ichálila. Alekeri Onorúgame 'yale bo'né Alawala alué ralámuli napurigá 'yáliru ramuéchigó.

9 Onorúgameka suwábaga pe alarigá etuá bi'lepi niraga. 'Lige alué bo'né Onorúgame bi'wele alué ralámuli alawala, napugiti 'we semáriga bijchígilime alué Esukristo na'tálila rejcholi.

10 ¿Chonigá alanokiábaché 'emi Onorúgame tabilé niraga? Alué isílala rijpunálime nulalika napurigá bilé mo'sogola 'we bejtégame tabilé anachálime, alarigá júkuru alué isílala rijpunali ka. Alué ralámuli ramué rijimala 'ya mochígame tabilé anáchale alué alarigá nulalí.

11 Ramué 'we semáriga sebawa alé rewagachi alé napu ajtí Onorúgame napugiti Esukristo 'we semáriga galéligime ramué, alekeri 'la sebawa ramué alé rewagachi. 'Lige mukule alué Esukristo, 'nátaga mukule napurigá ramué nila gastigo bujémala. 'Lige ramué jipe 'la machiáa alekeri 'la moinawa alé rewagachi ramué. Pecha alué nulalite rijpunálime alué pe'tá isila, pecha alekete gite moinawa alé 'pa rewagachi. 'Lige alué ralámuli tabilé jurío pe a'chigóriga moinámala alé rewagachi —anile alué Pegro.

12 'Lige alué uché jaré ralámuli 'ma kilí mochíbale alué ra'íchili gepuga. 'Lige
alué rió Páulo 'lige alué Bernabé, uchéchigo siné chojkile ra'íchili ruyá. Anele
alué ralámuli:
—Alué Onorúgame rewagachi ajtígame, 'we semáriga gu'iri ramué ralámuli
alé 'mimi ichúrimi e'yénilichi ramué napurigá ramué 'we semáriga gainawa
e'karúriga noká napu tabilé 'wesi rió gayéname ju jena wijchimoba
mochígame. Alué e'karúriga nokiachi 'we semáriga nejkuro Onorúgame.
'Lige ramué e'karúriga nokiae alé napu ejperé alué ralámuli tabilé jurío.
13 'Lige Páulo 'lige Bernabé suwénasa ra'icha alué rió Santiago (Akobo)
chojkile ra'icha. Anile alué rió:
—'Emi ralámuli o'maka Esukristo oyérame 'we a'lá gepuwa ye ra'íchili.
14 Alué ye rió Simoni (Pegro) 'we a'lá sébali ruwíguru napurigá Onorúgame
gu'írile alué ralámuli tabilé jurío. 'Lige alué bo'né Onorúgame wanápale jaré
alué ralámuli napurigá bo'né 'kúchila niraga mochímala.
15 Alué 'ya mochígame rió napu ruwime nile napu anele Onorúgame osale
ye ra'íchili. Napurigá anile alué bo'né Onorúgame, alarigá osale alué ralámuli.
'Lige anime ju alué osilí:
16 Ku galirámala ne alué galí Rabí galila,
ku gatémala ne napu gajúlige galí
ku o'inámala ne alué galí,
17 napurigá suwábaga alué ralámuli napu tabilé jurío ju,
napu ne wanapa,
ne'chí 'yámala.
Alarigá aní Onorúgame
napu suwábaga tábiri newame ju
18 napu nabí machime ju suwábaga ye 'nátili.*
19 'Lige aminabi anile alué Santiago anilime rió:
—Neka regá 'nata nili bo'neko, 'ma tabilé umériga nulewa alué ralámuli
tabilé jurío napurigá 'la sébali olámala alué 'nátili 'we nóchali kame, alué
ralámuli napu 'ma 'la Onorúgame 'kúchila ju jipe.
20 Abé 'la júkuru bilé apeli osigá náolia alué rejcholi ruwigá napurigá ta
go'mela alué sa'pá napu kógilime nile alué tábiri rejtete newárigime napu
eteme nile Onorúgame neraga. 'Lige aminami alué rió mukí 'yúgame, tabilé
se'nú mukí 'yuga gojchimeli ju. 'Lige alué mukí tabilé se'nú rió 'yuga
gojchimeli ju, pe bo'né gunala 'yuga gojchimeli ju. 'Lige aminami tabilé
go'mela alué ajágame sa'pala tabilé ma'chí pásirigime elalá. 'Lige aminami
tabilé go'mela alué elaláchigó.
21 Alarigá ruwile Moisesi 'we 'ya, 'lige we'ká ralámuli tabilé jurío 'ma akele
alué ra'íchali napugiti we'kaná we'ká riógichi nerú alué u'kuchí jurío re'obala
«sinagoga» anilime napu ra'íchame ju alué Moisesi osilila nabí sawalachi
resíbulichi. Tabilé najkiá ramueka napurigá saega mochiwa alué ra'ichálila
'yuga.
22 'Lige alué makué oká rió napu Esukrístote 'yárilige nóchali, 'lige alué uché
jaré e'wélala selígame, 'lige suwábaga alué uché jaré Esukristo oyérame, 'ma
napuíka ra'íchale 'la ko julalia jaré rió napurigá simámala alué oká rió 'yuga,
alué Páulo 'lige Bernabé si, napurigá o'tomela alué apeli alé Antiokía anilichi
we'ká riógichi.

* **15:18** Yeka ruwime ju Onorúgame gatemio alué ralámuli jurío 'yuga napurigá Onorúgame ra'ichálila
sebámala napu mochí alué ralámuli tabilé jurío.

23 Bilé alué rió julárigame Jurasi anilime nile. Alué uché bilé Silasi anilime nile. Alué Jurasi oká rewégame nile, Barsabasi anilime nílechigó. Alué oká rió 'we 'la nirálime nile alué we'ká ralámulite. Alué apeli osirúgime regá anime nile:

«Ramué makué oká rió napu nóchili 'yárilige Esúsite, 'lige aminami ramué ralámuli e'wélala jena Rusaleni mochígame, suwábaga ramué 'we repóralia 'emi Esukristo oyérame tabilé jurío napu we'ká riógichi Antiokía mochígame ralámuli ju, 'lige napu ejiro Siria mochígame ralámuli ju abiénachigó, 'lige 'emi ralámuli alé Silisia mochígame 'we repórilia ramuéchigó.

24 Ramué akirú bilé ra'íchili jena mochiga. Jena Rusaleni mochígame rió simíbale alé 'mi napu ejperé 'emi ralámuli 'lige alué rió 'we se'winárigа ra'íchale 'emi ralámuli 'yuga alé sebasa. 'Emi alué ra'íchali akisá, tabilé ganíliga akele, 'we nejkumele alué ra'íchali 'emi 'yuga. Ramueka pecha asemi julalia alué ralámuli alé 'mi 'emi ejperélachi.

25 Alekeri bi'lepi na'tálituru ramué oká rió julamia alemi oká rió napubúriga bilé Bernabé anilime 'lige bilé Páulo napu 'we a'lá ralámuli ju ramué 'yuga.

26 Amulí u'suwile i'sínimi alué Wa'lula Esukristo ra'ichálila ruigá e'yénachi Páulo 'lige Bernabé.

27 'Lige ramué julárututu alué Jurasi 'lige alué Silasi napurigá abé 'la ruyémala 'emi 'la anime ko alué ra'íchali apélichi osirúgime napurigá tabilé nejkumega e'yénamala alué uché jaré rió alemi.

28 'Lige Onorúgame Alawala gu'iri ramué ralámuli jena mochígame napurigá ramué a'lá na'tawa napurigá tabilé náolawa bilé 'nátili nejkumeme. Pe náolawa 'nalina napurigá 'la sébali olámala 'emi bilé 'nátili abé resí lálime.

29 A'réwagó alué sa'pá go'yá alué napu kógilime ju alué tábiri rejtete newárigime. 'Lige alué elá tabilé go'póachigó. 'Lige alué sa'pá alué ajágame sa'pala me'lirúgame alué tabilé ma'chí pátigime elalá, alué sa'pá tabilé go'póachigó. 'Lige aminami tabilé se'nú mukí 'yuga gochiboa, pe bo'né upila si. 'Lige alué mukí tabilé se'nú rió 'yuga gochimela, pe bo'né gunala 'yuga gochimela. 'Lige alarigá nokisáká 'emi 'liko 'we a'lá nímala. Pe ekí júpá ye ra'íchili, cheliérabá, ariósibá 'emi ralámuli.»

30 'Lige alué ralámuli alé Rusaleni mochígame júlale alué naó rió alé Antiokía anilichi. 'Lige alué rió sebasa alé Antiokía, 'lige bayele alué ralámuli alé Antiokía mochígame ralámuli alué Esukristo oyérame. 'Lige we'ká napubusa alué ralámuli alé Antiokía, 'lige 'yale alué apeli alué ralámuli Antiokía mochígame.

31 'Lige alué ralámuli alué napu narele alué apeli rejcholi ra'íchame, 'lige naresa yati ra'íchale alué osilí. 'Lige 'ma ra'íchasa alué osilí, 'we ra'sálagá mochime nile alué ralámuli.

32 'Lige alué rió Jurasi 'lige alué Silasi we'ká ra'íchale alé jaga napu Onorúgame 'yálige alué ra'íchali. Oilárile alué ralámuli alé Antiokía mochígame Esukristo oyérame napurigá aminabi nokísimala Esukristo oyera napurigá tabilé we'kuámala alué 'nátili.

33 'Lige mochile alué ralámuli alé we'kabé rawé. 'Lige ku juláliru alé Rusaleni alué Jurasi 'lige Silasi wa'lú cheliera 'yániliga alé Rusaleni mochígame ralámuli Onorúgame oyérame.

34 Nobi Silásika abajá rejpínaleke'é alé Antiokíachi.

35 'Lige Páulo 'lige Bernabé abalé Antiokía ejtebílechigó. Alué oká rió uchéchigo jaré si Onorúgame ra'ichálila beniria mochile alé.

Jena ruwimela Páulo 'lige Bernabé uchéchigo simíbaligo, 'ma osá nile simiba

36 'Lige pe abé a'kinana, 'lige anele Páulo alué Bernabé:
—Uchéchigo siné simáwa'é alué ralámuli Esukristo oyérame e'newa chonoká mochiga —anele alué rió—. Simáwa'é e'newa alué ralámuli alué napu ramué ruyélige alué Esukristo ra'icháli la 'ya alemi we'kaná we'ká riógichi —anele alué Páulo.
37 'Lige alué Bernabeka bayérole alué Juani napu oká rewégame nile, Marko anilime nílechigó, napurigá si siméla chigó napurigá 'ya.
38 'Lige alué rió Páuloka tabilé najkile napurigá si simela uchéchigo napugiti 'ya bajchá rawé tabilé sébali oláligime alué rió si simisá. Pe alé Pampilia si ku ro'ile. Pecha si simíliga nejkúrimia Onorúgame ra'icháli la benírilichi alué ralámuli.
39 'Lige alué oká ralámuli 'we bochí anile alué alieti ra'íchaga, Páulo 'lige Bernabé. 'Lige arigá tabilé napuíka simíbale alué oká ralámuli anigá. Pe i'wana simíbale. 'Lige alué rió Bernabé alué Marko 'yuga simile bilena bárkochi. 'Lige alué barko alé Chipre anilime gawí ilígachi alé ba'wichí nasipa, alé simime nile alué barko.
40 'Lige alué Páuloka uché bilé rió bayérole napurigá si simela. Alué Silasi anilime rió nile. Ta'chó simíbachi alué oká rió, alué ralámuli alé mochígame tánele Onorúgame napurigá 'we a'lá semáriga repúmala alué oká rió 'mimi boichí e'yénigichi.
41 Alé Antiokía anilichi we'ká riógichi alé chojkile simiba, 'lige e'yénale alé ejiro Siria Esukristo oyérame 'yuga ra'ichasia. 'Lige simárale alué oká rió ra'ichasia alué ralámuli Esukristo oyérame 'yuga alemi ejiro Silisia anilichi. Oilárile suwábaga alué ralámuli Esukristo oyérame alemi mochígame. 'Lige alué ralámuli oilárisiga 'lige abiénachigó 'we welagá e'yénale alué ralámuli alué Esukristo oyérame.

16

Jena ruwimela alué rió Timoteo simíligo alué Páulo 'lige Silasi 'yuga

1 'Lige alué rió Páulo 'lige Silasi sébale alé we'ká riógichi Rerbe anilichi. 'Lige pe abé nujubapi sébale alé we'ká riógichi Listra anilichi. 'Lige alé Lístrachi najtépale alué rió Timoteo anilime. Esukristo oyérame nile alué rió. 'Lige alué rió Timoteo eyela alué Esukristo oyérame nílechigó. 'Lige alué Timoteo eyela ralámuli jurío nile. 'Lige alué o'nólaka tabilé jurío nile, pe griego nile alué rioka.
2 'Lige alué ralámuli alé Listra mochígame alué Esukristo oyérame, 'we a'lá nirame nile alué Timoteo. 'Lige alué ralámuli alé we'ká riógichi Ikonio mochígame Esukristo oyérame 'we a'lá nirame nílechigó alué rió Timoteo.
3 'Lige alué rió Páulo najkile napurigá si simela alué rió Timoteo. 'Lige bajchá alué Páulo nulele rijpunániliga pe'tá alué isílala alué Timoteo napurigá nokame nílige alué ralámuli jurío. Alué ralámuli napu e'yénale alemi 'la machile Timoteo o'nola tabilé jurío níliga.
4 'Lige we'kaná we'ká riógichi e'yénale alué rió alemi simasa, 'we ruwile alué ra'íchili napurigá nulálige alué ralámuli alé Rusaleni mochígame ralámuli, alué makué oká rió napu Esusi 'yálige nóchili 'ya, 'lige alué ralámuli napu e'wélala nile alué Esukristo oyérame 'yuga alé Rusaleni mochígame.
5 'Lige alué ra'íchili ruyésiga abéchigo a'wágame sulega mochile alué ralámuli alemi we'ká riógichi mochígame Esukristo oyérame. Nabí rawé we'ká ralámuli

napu tabilé bijchígime nílige, 'ma 'la bijchígile alué Esukristo ra'ichálila. 'Lige alué napu bijchígile alué ra'ichálila 'ma alué Esukristo oyérame gayénale.

Jena ruwimela Onorúgame etéraligo Páulo bilé rió

6 'Lige Onorúgame Alawala tabilé najkile napurigá simámala alué bakiá rió alé napu bo'í alué wa'lú gawí Asia rewégame napurigá ruyémela alué Esukristo ra'ichálila alemi simíbaga alué bakiá rió, tabilé elile. Alekeri uché bilena simárele alué bakiá rió. Pe alemi simárele napu bo'ile alué ejiro Prisia rewégame. 'Lige alué uché bilé ejiro Galasia anilime gawí pe alé chega bo'ile aluéchigó. 'Lige alué rió alemi simárele nasípami, napu nile alué oká ejiro.

7 Napu'lige sébale ejiro Misia anilichi, wa'lú gawí Bitinia anilichi simáninile, iligá tabiléchigo elíliko Esusi Alawala.

8 'Lige alekeri pe si'né simíbale alé bilena we'ká riógichi Tróasi anilichi. 'Lige alemi we'ká riógichi Tróasi alué ba'wí wa'lú pe a'bé ilile alé yéniga.

9 'Lige alé sebasa, we'liko rukó alué Páulo Onorúgamete etérale bilé rió alé wa'lú gawí Maseronia ajtígame rió. 'Lige anele alué rió:

—Pe rekó jeka Maseronia simasi 'emi rió, pe rekó ramué jena Maseronia mochígame ralámuli gu'íriwaká 'emi rió, 'we sapuka simasi —anele alué rió napu Onorúgame etérale.

10 Napu'lige alué Páulo anele ramué napu etele, o'maka ramué 'ma yati jigáruturu.* O'maka 'la na'talia ramué Onorúgame 'la bayéligo ramué napurigá simawa alé Maseronia anilichi napurigá beníriwa Onorúgame ra'ichálila alué ralámuli alé mochígame.

Jena ruwimela galírale mo'áriligo Páulo 'lige Silasi

11 'Lige alésíko bárkochi simáruturu ramué alé Samotrasia simime barko. 'Lige si'né simáruturu ramué alé 'mi rabó napu ilí alué gawí Samotrasia anilime gawí. 'Lige alué Samotrasia anilichi, alé ba'wichí nasipa ilígame ju alué gawí. 'Lige alé e'yéniga uché melénala simáruturu alé 'lebo 'nálige baona we'ká riógichi Neápolisi anilichi.

12 'Lige alésíko simáruturu alé 'párimi we'ká riógichi Bilipo anilichi. 'Lige alé we'ká riógichi we'ká ralámuli mochile alé we'kanaka sígame. Alué Romano anilime ralámuli we'ká mochile alé ejperega. 'Lige alé mochíruturu ramué pe u'kabi rawé.

13 'Lige bilé rawé sawalachi resíbulichi simáruturu ramué alé 'minami we'ká riógichi suwemi napu a'bé bakochi nile 'yamia koche napuíme ko ralámuli jurío Onorúgame ra'ichálila gepumia 'lige Onorúgame 'yuga ra'ichamia. 'Lige sebáruturu ramué alé bakochi suweke, alé napu napuíme nile alué ralámuli jurío. 'Lige alé mochílituru pe'kabi umugí 'lige alé mochiga ra'icháruturu ramué alué umugí 'yuga. 'Lige we'ká ra'icháruturu ramué Onorúgame ra'ichálila alué umugí 'yuga.

14 'Lige bilé mukí ajtigéturu alé, Liria anilime mukí, alé Tiatira anilichi ochérigame nile alué mukí. 'Lige alué mukí chiní 'we a'lala ralineme kéturu alué mukí, chiní chóniga-sejtákame 'we a'lala. 'Lige alué mukí 'we a'lá 'nátame nile Onorúgame 'yuga. 'Lige alué mukí akea asale Onorúgame ra'ichálila 'lige Onorúgame bo'né 'yale 'nátili alué mukí napurigá alué mukí 'we a'lá námamala Onorúgame ra'ichálila napu ruwile alué Páulo. 'Lige alué mukí 'we semáriga oyérale alué rejcholi alué napu ruwile alué Páulo alé asagá.

* **16:10** Jena Lukasi chojkile Páulo 'yuga eyena.

15 'Lige 'ma rewarárigame gayénale alué mukí alé wa'lú ba'wichí bochígimi
bokuíka. 'Lige alué ralámuli alué napu ekí mochile alé napu bejtele alué
mukí, 'ma rewarárigame gayénalechigó, Esukristo oyérame anilime gayénale
alué ralámuli. 'Lige anile alué mukí:
—'Emi 'la bijchiá 'la bijchígisaká 'la Esukristo oyérame ko ne, 'liko simáwagó
alé ne galílachi napurigá 'emi alé ne bejtélachi mochímala we'kabé rawé
—anile alué mukí.
'Lige we'sá anile alué mukí reparia 'lige arigá simaru ramué alué mukí
bejtélachi.
16 'Lige uché a'kinana rawé simáruturu ramué alé bakochi suweke alé napu
napuíme nile alué ralámuli jurío Onorúgame 'yuga ra'ichamia alé mochiga,
'lige ramué alemi boichimi e'yénaga najtepáruturu bilé mukí iwé. 'Lige
alué mukí iwé u'tabela remónisi ajchágame nile, alekeri alué mukí 'we a'lá
machime nile alarigá nimio pe nujubapi. Jaré rió bujkú niraga nuleme nile
alué mukí. 'Lige alué rió 'we meme nile enomí alué mukite napugiti alué
mukí 'we a'lá machime níligame alarigá nímio a'kinana rawé.
17 'Lige alué mukí iwé najátele Páulo 'lige ramué. 'Lige 'we iwégame ra'íchaga
anile alué mukí:
—Ye ralámuli nóchame ju alué Wa'lula Onorúgame 'yuga napu re'pá rewa-
gachi ajtígame ju. Alueka anéguru churigá 'la buyásitika alué tabilé 'la
bowechi —alanísiga enale alué mukí alemi nujubá.
18 'Lige we'kabé rawé eyénale alué mukí lanigá alemi. 'Lige alué rió Páulo
arigá nasínale alué alieti ra'íchili akea. Bo'neka 'la nénílile tabilé 'la ka, tabilé
ganíliga eyénale napugiti alué u'tabela remónisi 'we nejkuméligime. 'Lige alué
mukí lanechi Páulo, Páuloka gu'liga ilíbale 'lige anele ayóniga alué Remónisi:
—Mué remónisi ma'chínawa alé mukichi. Neka nulá Esukristo a'walila gite
ma'chínawa mué remónisi alé iwé mukí sulálachi —anele alué rió Páulo.
'Lige alué u'tabela remónisi alé sulachí ajtígame pe yati ma'chínale alé alué
mukí sulálachi ajtigé, alué Páulo alanisá.
19 'Lige alué rió napu ajchigá mochile alué mukí, napu'lige machisá tabilé
'la ko alué enomí melia alué mukite, 'lige cha'píliru alué Páulo 'lige alué Silasi.
Banasuka o'tóliru wijchí ro'ogá alué oká rió alé napu mochile alué e'wélala
20 alé nasípami we'ká riógichi. Alué ralámuli alé napuíme nile alué ra'íchili
gatemia. 'Lige anile bilé rió alé a'pasa alué oká rió:
21 —Ye oká rió pe jurío ju, 'lige asíriga cha noká ye rió jena jsisá. 'Ma
se'winati ra'íchili beniria ralámuli jena mochígame. 'We nejkumea mochí alué
oká rió. 'Lige ramueka tabilé najkiá alué alieti ra'íchali napugiti ramueka
pe ralámuli romano nírigime, alekeri tabilé najkiá ramué alué ra'íchili —anile
alué ralámuli alé a'pasa alué oká rió.
22 'Lige alué ralámuli napu ekí akele alué ralámuli lanichi alé jaga, suwábaga
alué ralámuli 'ma sairale alué oká rió Páulo 'lige Silasi. 'Lige alué ralámuli
e'wélala nulale alué o'pacha bujénalaga alué oká rió. 'Lige 'ma bujesa alué
o'pacha, 'lige nulale wejpisóniliga gusite alué oká rió. 'Lige 'la iwégame
wejpisole alué oká rió.
23 'Lige 'ma suwénasa wejpisoa alué oká rió, o'tóliru galírale mo'amia.
E'wélala nulele galírale repume napurigá 'we 'la repúmala napurigá ta
buyásimala alé mochiga.
24 'Lige alué rió alé galírale mo'árigame repume mo'ale alé galichi abé
pachami napurigá ta buyásimala alué oká rió. 'Lige alé pachá mochile ronola

mo'igá alé rabilétachi ewágachi alué oká rió. 'Lige alué rió Páulo 'lige alué Silasi alé mo'agá mochiáleru alué ronola. 'Lige 'ma tabilé gayénale noká ronola.

25 'Lige pe aba a'lige nasipa rukó alué oká rió Onorúgame 'yuga ra'icha mochile aminami wikará mochile Onorúgame wikala 'we ra'sálagá, tabilé sewele alué ralámuli rekó galírale mo'áriga mochige. 'Lige uché jaré ralámuli galírale mo'áriga mochílechigó alé, 'lige alué akea mochile alué oká rió Onorúgame a'walí tánichi, 'lige aminami wikarachi Onorúgame wikala.

26 'Lige pe aba a'lige yati nokale gawí, 'we a'wágame nokale gawí. 'Lige alué galí 'ma nokale napugiti cha a'wágame nokáligame. 'Lige alué galí 'yérila 'ma i'púriga ilíbalechigó. 'Lige alué ralámuli galírale mo'áriga mochígame, 'ma supásile karénate buluruga mochígame. 'Lige pe bo'né su'pásale alué karena alué rabileta bulurúgame cha a'wágame nokáligame alué gawí. 'Lige alué ralámuli napu ekí mochílige alé pachá, 'ma tabilé bulériga mochíbale.

27 'Lige alué rió galírale mo'árigame repume pe alé a'mibemi galírale bo'ile gojchigá. 'Lige pe yati asísiga e'nele alué 'yera alué galí napu mochile galírale mo'árigame. 'Lige etele i'púriga iligó alué galí. 'Lige larigá ilígame rewisá alué galí 'lige 'we we'ká 'nátale alué rió. Mayele 'ma buyásiligo alué ralámuli. 'Lige ma'chí pale alué siparina napu o'kame nílige alué rió bo'né. 'Lige ma'chí pasa bo'nepi me'limé olale alué rioka napugiti alué rioka alué ralámuli 'ma buyásiligo mayega. Machime nílige me'libólikó alué e'wélalate.

28 'Lige Páulo etele alué rió siparina ma'chí pachi. 'Lige iwégame ra'íchaga anele:

—Tase che 'sípua mué rió, ramué ralámuli napu ekí galírale mo'árigame mochiru jena mochiru suwábaga —anele alué rió la'sime etesa.

29 'Lige alué rió repume alué chojpé rajigá tale 'we sapúkame alé pachami e'nemia. 'Lige 'we 'maga bajkile alé pachami alé napu jale alué Páulo 'lige alué Silasi. 'Lige alué rió 'we majásiga 'male alemi, áwilisia 'male alué rió majaga. 'Lige alé pachá sebasa alé napu jale alué rió Páulo 'lige alué Silasi, 'lige alé a'bé chojkóbisiga ilíbale alué rió repume 'we a'lá niraga alué rió Páulo 'lige alué Silasi.

30 'Lige yati ma'chí buyánale. 'Lige alué rió repume ma'chí buinasa alué ralámuli Páulo 'lige alué Silasi, 'lige rukele bilé ra'íchili:

—'Emi rió ¿churigá 'símala ne napurigá 'la e'kámala Onorúgame ne'chí? —anile alué rió alé iligá.

31 'Lige alué Páulo 'lige alué Silasi nejele, anile:

—Mué rió 'la bijchígawaguru alué Esusi ra'ichálila napurigá nulá. 'Lige alué ralámuli napu ekí mochí alé galírale mué bejtélachi, alué 'we semáriga bijchígiwa alué Esusi ra'ichálilachigó. 'Lige larigá nokisáká 'emi 'we a'lá e'kámala Onorúgame 'emi ralámuli —anile Páulo 'lige alué Silasi.

32 'Lige Páulo 'lige Silasi 'we ruyele Onorúgame nila ra'íchali alué rió repume 'lige suwábaga ralámuli napu ekí mochile alé alué repume bejtélachi.

33 'Lige pe aba'lige rukó alué repume pagole alué rió Páulo alé chi'wágichi, 'lige alué Silasi abiénachigó. 'Lige yati 'ma rewaráleru alé wa'lú ba'wichí bochígimi bokuíka suwábaga alué ralámuli, 'ma Esukristo oyérame gayénale alué ralámuli.

34 'Lige alué rió repume, bayérole alué oká rió bo'né bejtélachi alué Páulo 'lige Silasi. 'Lige alé galírale sebasa, go'ame kógile Páulo 'lige Silasi. 'Lige

suwábaga alué ralámuli repume bejtélachi mochígame 'we ra'sálagá mochile napugiti 'ma Onorúgame oyériligame alué ralámuli.

35 'Lige melénala be'á alué e'wélala nulame alé Bilipo anilichi we'ká riógichi júlale jaré rió gapitani napurigá anémala alué repume napurigá 'ma ku buinámala alué oká rió galírale mo'árigame.

36 'Lige alué rió repume akisá, anele alué rió Páulo 'lige alué Silasi:

—Alué e'wélala 'ma nuléleke'é ne'chí napurigá buinámala ne 'emi. Alekeri 'la kilí simáwagó 'emi, tabilé e'karúgame ra'íchaga.

37 'Lige alué Páulo anele alué ralámuli sontalo gapitani:

—Aka ramué ralámuli romano nírupachéchigó napurigá 'emi. 'Lige ¿chonigá lolárupaché ramué jena? ¿Chonigá aliena iwégame wejpisótupaché ramué alé we'ká ralámuli mochígichi jáwaga? 'Lige wejpisosa, galírale mo'ákuru 'emi nokisá. 'Lige 'emi napu'lige alé we'ká riógichi a'pasa, peka pe'tá rukékuru ramué tachiri nasibúliga ramué 'emi 'yuga. 'Lige pe jipe nasoka buinánili 'emi nokisá. 'Lige ramueka tabilé simawa alarigáká. 'Lige jípeko jeka siráleké alué e'wélala ramué buinamia —anele Páulo.

38 'Lige alué ralámuli gapitani ruwile alué ra'íchali napurigá anílige alué Páulo, ruyéleke'é alué e'wélala alé 'mi mochígame. 'Lige alué e'wélala 'we majale alué ra'íchili ruyésiga, alué oká rió romano nílechigó.

39 'Lige alué e'wélala simíbale alé 'mi napu mochile alué Páulo 'lige Silasi. 'Lige alué e'wélala alé sebasa napu mochílige alué Páulo 'lige Silasi, e'kali tánele napurigá tabilé nejímala uché jarena abé e'wélalachi alué Páulo 'lige Silasi. 'Lige 'ma e'kali tánisa, 'lige ma'chí buyánele alué oká rió alé galírale mo'áriga mochígame. 'Lige anele:

—Pe rekó jípeko simáwagó 'minami mejká jena we'ká riógichi —anele.

40 'Lige alé buinásiga alué rió Páulo 'lige Silasi, 'lige simíbale alué rió alé miná napu bejtele alué mukí Liria anilime. 'Lige alé napuíle alué ralámuli Esukristo oyérame. 'Lige Páulo 'lige Silasi, 'we semáriga ruyele napurigá 'we a'lá semáriga a'wágame sulega mochímala alué ralámuli Esukristo oyérame. 'Lige Páulo 'lige Silasi simíbale alé we'ká riógichi mochiga. Uché bilena we'ká riógichi simíbale.

17

Jena ruwimela we'ká ralámuli ayóniligo alué Páulo 'lige Silasi

1 'Lige simárele alué oká rió bilena we'ká riógichi Anpípolisi anilichi. 'Lige uchéchigo bilena Apolonia anilichi we'ká riógichi simárele alué oká rió. 'Lige alé okaná we'ká riógichi simárasa, 'lige sébale alé uchéchigo bilena we'ká riógichi Tesalónika anilichi. 'Lige alé ilile alué u'tá re'obá jurío re'obala, «sinagoga» anilime.

2 Páuloka simile alé re'obachi bo'né gompaniero si, bilé rawé sawalachi resíbulichi. 'Lige alarigá nokame nile alué ralámuli. 'Lige bakiá tarali sawalachi rawé resíbulichi simíbame nile alé re'obachi. 'Lige Páulo ra'íchame nile alué ralámuli 'yuga alé re'obachi asagá. We'ká e'karúgame ra'íchali a'bopi rukigá machináliga.

3 'Lige benírale churigá aniá alué ra'íchili alé osilichi uchúkame ra'íchili Onorúgame nila ra'íchali, alué 'ya nerúgame rejcholi. 'Lige Páulo ra'ichia ilile alué apeli leéraga 'lige ruyea ilile ralámuli churigáriga Onorúgame a'réligo napurigá resí ikimela 'lige me'lílirigo alué rió napu bo'né Onorúgame júlalige

alé 'pákana rewagáchika. 'Lige ku ajániligo alué rió me'lisuga. 'Lige anile alué Páulo:

—Alué Esusi, alué napu nawale jena wijchimoba kulí pe u'kabi bamí kachi, alué nile napu Onorúgame julámili nílige alé 'pákana rewagáchika. Alué ju napu ruyé ne 'emi ralámuli.

4 'Lige alué rejcholi ruyésiga alué ralámuli, jaré alué ralámuli jurío 'we a'lá oyérale alué rejcholi. 'Lige aminami alué we'ká ralámuli alué griego ra'íchame ralámuli napu 'we a'lá nirame nile Onorúgame, alueka 'we a'lá oyérale alué rejcholi alué napu ruyele alué Páulo alé re'obachi iligá. 'Lige aminami alué umugí napu 'we a'lá nirame nile 'lige 'we nóchame nile, we'ká alué umugí 'we semáriga oyérale Onorúgame ra'ichálila.

5 'Lige alué ralámuli jurío, alué napu tabilé oyérale rejcholi napu ruyele alué Páulo, alueka 'we gawelia mochile alué ralámuli etea. 'Lige alué ralámuli jurío owile jaré ralámuli 'we najsinákuli, pe jami e'yéname, pe chátiri ra'íchaga chibi anigá e'yéname alué ralámuli. 'Lige alué we'ká ralámuli napuíle alué ralámuli jurío 'yuga, alué tabilé bijchígime Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige alué uché jaré we'ká ralámuli abiena napuíle alué 'yuga, gepumia alué chátiri ra'íchali. 'Lige alué we'ká ralámuli cha nokame napuísa, 'lige 'la iwégame cha anigá e'yénale alué ralámuli. 'Lige suwábaga alué ralámuli alé we'ká riógichi mochígame 'ma ayole. 'Lige sébale alé bilena galírale alué rió Jasoni anilime rió bejtélachi alué Páulo 'lige Silasi 'yasia. 'Lige alé mochigo mayele alué oká rió. Alué oká rió cha'pináliga nokale alué ralámuli o'tonáliga napu mochile alué e'wélala.

6 'Lige alé Jasoni bejtélachi tabilé rewáliru alué oká rió. 'Liko pe alué rió Jasoni alé bejtégame cha'pile alué ralámuli. 'Lige cha'pisá, wijchí rekagá banasuka ma'chí páliru alué rió Jasoni. 'Lige alarigá banagá o'tole alé 'mi napu mochile alué ralámuli e'wélala. 'Lige alué uché jaré ralámuli Esukristo oyérame ralámuli 'ma cha'píliruchigó. 'Lige abiena o'tóliru alué ralámuli alé 'mi napu mochile alué ralámuli e'wélala. 'Lige alé sebasa, alué ralámuli napu o'tole alué uché jaré ralámuli e'wele sinaka ne'ole:

—Alué oká rió napu jsile jena 'we cha anigá e'yena jemi bochígimi we'ká riógichi.

7 'Lige ye rió Jasoni alé bo'né galílachi mochiga ajtime ju alué oká rió. 'Lige 'we gompaniérola ju ye rió alué oká rió. 'Lige 'ma sayega ra'íchame ju alué ralámuli alué wa'lula nulame rió romano olagá. 'Lige aniárá alué ralámuli uché bilé wa'lula selígame ajtigárá, napu Esusi anilime karáa —anile alué ralámuli tabilé Onorúgame oyérame.

8 'Lige alué ra'íchili akisá alué e'wélala 'lige alué uché jaré ralámuli napu ekí mochile alé, alué uché rajpé 'la iwégame ayole alué Esukristo oyérame 'yuga. 'Lige 'la iwégame we'ká ra'íchaga ne'óchale.

9 'Lige alué e'wélala goblálile alué rió Jasoni napurigá ma'chínamala, 'lige Jasónika bo'né najtétisa, ma'chínale. 'Lige alué uché jaré ralámuli Esukristo oyérame najtétiga buyale.

Jena ruwimela Páulo 'lige Silasi simíbaligo alé Berea anilichi we'ká riógichi

10 'Lige alué ralámuli Esukristo oyérame yati júlale alué Páulo 'lige alué Silasi alé we'ká riógichi Berea anilichi. Pe rukó juláliru alué oká rió chíbaka napurigá ta cha'piboa saílate. 'Lige alé Berea sebasa alué rió Páulo 'lige alué Silasi, 'lige pe abé i'libeko simíbale alué ralámuli alé u'tá jurío re'obálachi.

11 'Lige alué ralámuli jurío alé ejperégame 'la 'we beninálime nile alué
ra'íchili, tase napurigá alué ralámuli alé Tesalónika mochígame. 'We galegá
akele alué rejcholi napu ruwile alué Páulo alé iligá. 'Lige nabí rawé benime
nile alué apeli osirúgime Onorúgame ra'ichálila machináliga pala 'la bijchiá ka
napurigá ruwile alué Páulo.
12 'Lige we'ká ralámuli jurío alé Berea mochígame 'we 'la bijchígale alué rej-
choli napu ruwile alué Páulo alé iligá. 'Lige aminami alué we'ká umugí alué
griego ra'íchame, 'we nóchame umugí, alueka 'we a'lá oyérale alué rejcholi.
'Lige aminami alué we'ká rió griego ra'íchame, alueka 'la oyéralechigó alué
rejcholi napu ruwile alué Páulo.
13 'Lige alué ralámuli jurío alé Tesalónika mochígame akele alué rió Páulo
alemi eyénaráo alué Esukristo ra'ichálila benía ralámuli Berea mochígame.*
'Lige machisá alemi eyénaráo alué Páulo, 'lige yati simíbale alué ralámuli
alemi napu ajtile alué Páulo e'nemia. 'Lige alué ralámuli alé Berea sebasa,
asíriga chátiri ra'íchili ra'íchale. 'Lige se'winária ruyele alué ra'íchili alé Berea
mochígame ralámuli, napurigá alué ralámuli Berea mochígame ayónimala alué
Páulo.
14 'Lige jaré ralámuli alué Esukristo oyérame alé Berea mochígame, yati
'légana bayérole alué Páulo alé 'mi ba'wichí suweke, alé wa'lú ba'wí ilígichi.
'Lige alué rió Silásika abajá alé Beréachi rejpile alué Timoteo 'yuga.
15 'Lige alué ralámuli napu alué Páulo 'yuga simíbale, 'we mejká simíbale
Páulo 'yuga bárkochi simíbale wamí wa'lú we'ká riógichi Atena anilichi.
'Lige alé we'ká riógichi Atena anilichi ro'ile alué ralámuli alué Páulo 'yuga
simíbagame. 'Lige alué rió Páuloka alé we'ká riógichi Atena rejpile. 'Lige Páulo
anele alué ralámuli alé Berea mochígame ku simíbachi:
—Jeka juláwaká alué rió Silasi 'lige alué Timoteo 'we yati neraga —anile
Páulo alé Atena anilichi rejpiga.

Jena ruwimela alué rió Páulo alé Aténachi asáligo

16 'Lige Páulo alé Aténachi asale alué oká rió buigá Silasi 'lige Timoteo. 'Lige
alé asagá, alué Páulo etele larigá nokao alué ralámuli alé Atena we'ká riógichi
mochígame. 'Lige alué ralámuli alé Atena mochígame we'ká e'karúgame
newame nile. 'Lige alieti newasa Onorúgame neraga eteme nile 'lige e'kali
tánime nile alué ralámuli alé Atena mochígame. 'Lige alué Páulo alieti etega,
tabilé ganílile. We'ká 'nátale, 'we sewele. Bo'neka 'la machíligame tabilé 'la
ko.
17 'Lige alué alieti etesa alué Páulo, 'lige simile alé u'tá jurío re'obálachi
«sinagoga» anilime, simile ra'ichamia alué ralámuli 'yuga. 'Lige alé re'obachi
ra'íchale alué ralámuli jurío 'yuga 'lige griego ra'íchame ralámuli 'yuga napu 'we
'la nirame nile Onorúgame. 'Lige nabí rawé 'we ra'íchale alué Páulo apiépiri
ralámuli 'yuga alé we'ká riógichi iligá, alé napu ralinélime nile e'karúgame
tábiri.
18 'Lige jaré ralámuli mochile alé Pekurio oyérame. 'Lige jaré mochile alué
Seno anilime ra'íchili oyérame ralámuli.† 'Lige alué ralámuli anile akisá Páulo

---

* **17:13** Alué ralámuli jurío tabilé galeme nile alué 'ya nerúgame ra'íchali Onorúgame ra'ichálila napu ruwime nile nawámili ko Esusi. † **17:18** Alué ralámuli napu Pekurio oyérame nile tabilé bijchígame nile ajtigá Onorúgame. Pe mochime nile go'yá 'lige bajía, 'lige 'we newame nile yawiyame, 'we ganíliga mochime nile pe a'bopi 'nátaga. Alué ralámuli napu Seno oyérame nile bijchígame nile bochígimi ajtigó Onorúgame, 'lige pe kilí mochime nile, anáchaga mochime nile, tase napurigá alué Pekurio oyérame.

ra'íchachi:
—¿Chieri júkó ye rió 'we we'ká ra'íchanti, ramueka tabiléchigo námatugó?
'Lige jaréchigo anile:
—Pe uché bilé riosi najátilime najkigá aniá káwé ye rió.
Alué rió Páulo ruwile alué Esusi ra'ichálila, 'lige abiénachigó ra'íchale ku ajániligo Esusi mukusá. Alekeri mayele alué ralámuli: «Pe uché bilé riosi najátilime najkigá aniá káwé ye rió.»
19 'Lige bayéleru alué Páulo alé bilena Areópago anilichi, alé napu napuíme nile alué ralámuli alué ra'íchili gatemia. 'Lige anile alué ralámuli alé mochígame:
—Ramué ralámuli machináliru alué ra'íchali, ¿tachiri ruyame ko alué ra'íchili, alué napu mué ruyá aní?
20 'Yako tasiné akiame ke alarigá ra'íchame jemi. Suwábaga alué ra'íchali machináliru ramué ralámuli.
21 'Lige alué ralámuli alé Atena mochígame 'we beninálime nile alué uché bilé ra'íchili se'nú nuebo. 'Lige 'we ra'ichánilime nile alué ra'íchili alué apiépiri ra'íchili se'nú nuebo. Alarigá nile alué ralámuli 'yasi. 'Lige alé Atena we'ká ralámuli mejkaka sígame we'ká mochile alé Atena ejperega. 'Lige alué ralámuli abiena 'we beninálime nile alué uché bilé se'nú ra'íchili nuebo.
22 'Lige alué Páulo o'weti ilísale alé Areópago ra'ichamia alé we'ká ralámuli mochígichi. 'Lige anile alué Páulo o'weti ilísisa:
—'Emi ralámuli jena we'ká riógichi Atena mochígame, neka eteme ju 'emi we'ká riosi nígame ko 'lige 'we tánime ju a'walí alué riosi 'emi.
23 Ne jemi eyénaturu e'néniga, we'ká e'karúgame etiáturu ne 'emi a'boi newálala 'emi a'boi riósila. 'Lige alé rewá ne bilena napu kógime nile Onorúgame. 'Lige jaré ra'íchili osilí uchú alé anime: «Siné kachi ajtigéréko bilé Onorúgame tabilé machirume. Jena jawawa alué go'ame napurigá go'mela alué Onorúgame.» 'Lige Onorúgame napu tánime ju 'emi tabilé machigá, 'we a'lá machí ne alué ko Onorúgame. 'Lige ne 'la ruwimela chieri ko Onorúgame napu 'emi ralámuli tabilé machí.
24 › Onorúgame newale ye gawí, alueka suwábaga nulame ju jena wijchimoba 'lige 'pa rewagachi abiena. Onorúgame tabilé bejtégame ju alé re'obachi, alué re'obá alué ralámuli newálila jena wijchí ejperégame.
25 'Lige Onorúgame tabilé resílá napurigá gu'íriwa ralámulite. Onorúgame nejíguru alawá 'lige buchéguru suwábaga ralámuli. Alueka suwábaga nejime júkuru napu ekí resíláru ramué.
26 › 'Lige sineko pe bi'lepi rió newale Onorúgame. 'Lige Onorúgame 'we a'lá gu'írile napurigá we'ká o'chéramala ralámuli jena wijchimoba. A'lígesíko we'kaná o'chérale ralámuli se'winárigа ra'íchame, a'bopi ra'ichálila ra'íchame. Bo'né Onorúgame 'la 'nátale koche o'chéramala ralámuli 'lige chiéniko. Arigá 'nátale 'we 'ya we'ká bamí ta'chó newá ralámuli.
27 'Lige Onorúgame newale alué ralámuli napurigá 'la na'támala, «¿Koche ajtigá Onorúgame 'lige churigá ko Onorúgame?» 'lige alarigá 'la oyérawa Onorúgame, 'lige siné kachi alué ralámuli 'la oyéramala Onorúgame. 'Lige Onorúgame tabilé mejká ajtí napu mochiru ramué ralámuli, ramueka tabilé etewía alé ajtígó Onorúgame.
28 'Lige Onorúgame gite ajáluru ramué ralámuli jena wijchimoba mochígame. 'Lige ma'chílime nírukuru ramué Onorúgame gite, 'lige akeme nírukuru ramué ralámuli Onorúgame gite. 'Lige Onorúgame ta nejkúrisaká, 'lige

pecha ajáliwakó ramué ralámuli jena wijchimoba mochígame. A'chigóriga 'la anime osale jaré ralámuli jena mochígame 'la jebénigame osagá, 'la anime osale: «Onorúgame 'kúchila nírukuru ramué, Onorúgame newale ramué ralámuli», anime ju alué osilí.

29 Bijchiá Onorúgame 'kúchila niru ramué ralámuli. 'Lige Onorúgame 'kúchila níriga, 'lige ¿alué tábiri a'boi newárigime 'lacha Onorúgame nímalawé? 'Lige alueka pe jena wijchí mochígame rió newálila júkuru, pe rejtete newárigime ju, 'lige 'órote 'lige plátate, 'lige alué ralámuli pe a'boi 'nátaga newálekuru alué tábiri.

30 'Ya bajchá rawé tabilé e'chéwale Onorúgame alué ralámuli, jípeko Onorúgame najkí napurigá buyámala resítiri 'nátalichi.

31 'Lige Onorúgame 'ma anile chiéniko olamio gustisia ralámuli. 'Lige alué bo'né Onorúgame nulémala alué bilé rió napurigá ruwimela chieri ka resítiri 'nátame 'lige chieri ka tabilé resítiri 'nátame. Suwábaga ralámuli 'la machíguru ye rió 'we a'lá bijchiá animeli ju napugiti Onorúgame ajániligame alué rió.

32 'Lige alué ra'íchili akisá alué ralámuli Onorúgame ku ajánaligo bilé rió, 'lige jaré ralámuli 'we gawéliga akele alué ra'íchili. 'Lige alué uché jaré ralámuli anile:

—Ramueka najkiá napurigá uchéchigo siné nawawa alué ra'íchali ra'ichawa —anile alué ralámuli.

33 'Lige alué Páulo a'rele alué ra'icha iligé alé, 'lige simile.

34 'Lige jaré alué ralámuli najátele alué Páulo 'lige 'we a'lá niraga akele alué ra'íchali. 'Lige alué bilé alué Onisio anilime rió, wa'lula nile nulame alé we'ká riógichi. 'Lige bilé mukí nile Ramárisi anilime mukí. 'Lige uché jaré ralámuli abiena 'we galeme nile Onorúgame ra'ichálila.

18

Jena ruwimela Páulo simíligo Korinto anilichi we'ká riógichi

1 'Lige a'kinana simile alué Páulo alé we'ká riógichi Korinto anilichi.

2 'Lige alé we'ká riógichi Korinto najtépale bilé rió jurío Akila anilime. 'Lige alué rió Akila alé we'ká riógichi Ponto anilichi ochérigame nile. 'Lige pe kulí nawágame nile alué rió Akila alé Korinto alué upila 'yuga napu Prisila anilime nile. Alé 'naka simíbale alué oká ralámuli alé napu mochí alué ralámuli italiano ra'íchame. Alé we'ká riógichi wa'lúlachi Roma ejperégame nile 'yako. Abijí alé Roma mochiga Akila 'lige Prisila, alué wa'lula napu Kláurio anilime nile suwábaga alué ralámuli jurío 'ma mabule, 'lige jaré alué ralámuli jurío alé Roma mabúsiga 'ma júmasile 'lige sébale alé Korinto.

3 'Lige alué Páulo simile alué ralámuli kólimia Akila 'lige Prisila. 'Lige alué Páulo pe aba alué nóchili nígame nile a'chigóriga napurigá alué ralámuli. 'Lige alué Páulo alé asale nocha alué ralámuli 'yuga. Alué Páuloka u'kuchí galí newame nile gemá napisúligamete.*

4 'Lige alué Páulo alé asagá, nabí rawé sawalachi resíbulichi simime nile alé alué ralámuli jurío re'obálachi «sinagoga» anilime. 'Lige alé re'obachi iligá ruwime nile alué Páulo Onorúgame ra'ichálila. We'ká ralámuli jurío mochile alé 'lige abiena mochile we'ká alué ralámuli tabilé jurío. 'Lige alué ralámuli 'we rukeme nile. 'Lige alué rió Páulo najkime nile napurigá alué ralámuli 'la bijchígimala alué ra'íchili napu ruwile alué Páulo.

* **18:3** Alué gemaka chibá gujpálate newárigime nile.

5 'Lige sébale alué oká rió alué Silasi 'lige alué Timoteo ejiro Maseróniaka simíbaga. 'Lige alué sebasa alé, a'rele alué Páulo nocha alué gemá napisua napu newalime nile galí, alésíko pe Onorúgame nila rejcholi ruyeme nile. Ruyele alué ralámuli jurío Esusi níligo napu Onorúgame júlale napurigá gu'írimala alué ralámuli.

6 'Lige jaré alué ralámuli jurío alé mochígame sairaga mochile 'lige 'we gawélele alué Páulo ra'ichálila. 'Lige alué Páulo alué o'pacha bujasá sawele. Alueka ruwime nile tabilé chokila ko. 'Lige anile alué Páulo ala'sika:

—Onorúgame gastigárimala 'emi ralámuli, 'liko neka tabilé chokila nímala. 'Lige jípeko ne simela alé napu mochí alué ralámuli tabilé jurío alué ye ra'íchili rejcholi ruyemia —anile alué Páulo.

7 'Lige alué Páulo 'ma lanisá, ma'chínale alé re'obachi. 'Lige alué Páulo alé ma'chínasa, 'lige simile alé a'bé uché bilena galírale alé napu bejtele alué Justo anilime rió. Alué rió 'we a'lá nirame nile Onorúgame. Alé re'obá ilígachi chega bejtégame nile alué rió.

8 'Lige alué Krispo anilime rió napu wa'lula nile alé re'obachi nulame, alué rió 'we a'lá bijchígile alué Esukristo ra'ichálila napu ruwílige Páulo alé iligá, 'we 'la oyérale, 'lige suwábaga alué ralámuli alé galírale mochígame alué Krispo bejtélachi 'we 'la oyéralechigó alué Esukristo ra'ichálila. 'Lige we'ká alué uché jaré ralámuli alé we'ká riógichi Korinto mochígame 'we 'la oyéralechigó alué napu ruwílige alué rió Páulo. 'Lige 'ma rewaráliru alué ralámuli alé wa'lú ba'wichí bokuíka bochígimi.

9 'Lige bilé rukó Onorúgame etérale alué Páulo alué Wa'lula Nulame Esukristo. 'Lige anile alué Esukristo:

—Tase majawa mué rió Páulo, aminabi rupoa ne ra'ichálila.

10 Neka nabí alé a'bé ajtíkuru mué repuka napurigá tabilé 'wesi cha olámala mué. Neka najkí napurigá aminabi ruwimela mué ne ra'ichálila, we'ká ralámuli mochígame jena we'ká riógichi napu oyérimili ju alué ra'íchali —anile alué Esukristo.

11 'Lige alué rió Páulo asale alé we'ká riógichi Korinto bilé bamí miná nasipa. 'Lige 'we semáriga beniria asale alué ralámuli alé we'ká riógichi Korinto mochígame Onorúgame ra'ichálila.

12 'Lige alué rió Galioni selígame kachi alé ejiro Akaya anilichi, alé napu wa'lú we'ká riógichi Korinto bo'í, 'lige we'ká alué ralámuli jurío sairale alué rió Páulo. 'Lige alué ralámuli jurío cha'pile alué Páulo, 'lige cha'pisá, o'tole alé napu gatélime nile alué ra'íchili, alé napu asale alué rió wa'lula Galioni anilime.

13 'Lige anele alué ralámuli jurío alué wa'lula Galioni:

—Ye rioka 'we ané ralámuli napurigá Onorúgame oyéramala nobi se'unáriga ruwígó Onorúgame oyérilime tase napurigá nulá ramué nulalila.†

14 'Ma amulí ra'íchale Páulo, 'lige yati neraga bajchá ra'íchale alué wa'lula Galioni. Alué rió Galioni anele alué ralámuli jurío:

—'Emi ralámuli e'chewa mochí ye rió chibi 'sime kóriká o nejkome kóriká, 'liko alarigá nísaká, 'la gatémala ne.

15 'Lige alué napu 'emi ruwí pe 'emi a'boi ra'ichálila kárékuru, 'lige 'emi a'boi nulalila. Alueka pe 'emi a'boi gatéwagó alé 'minami simíbaga. Neka tabilé

† **18:13** Bilé nulalí romano anime nile tabilé chojkiawa uché bilé nuebo ra'íchali napurigá oyéramala ralámuli. 'Lige alué ralámuli juríoka anile Páulo uché bilé nuebo ra'íchali ra'icha ajtigárá, tase napurigá Moisesi benírilige.

wa'lula nínili alué alieti ra'íchili gatélichiká. Neka pecha alué nóchali nígame kame —anile alué rió wa'lula.
16 'Lige lanesa, alué Galioni 'ma buyánale alué ralámuli jurío alé napu gatélime nile ra'íchali.
17 'Lige ta'chó simíbachi alué ralámuli jurío, cha'pile bilé rió Sóstene anilime napu nulame nile alué jurío re'obala. 'Lige alué rió cha'pisá alé, wejpisóliru. 'Lige alué wa'lula Galioni 'lige alué uché jaré e'wélala pe alé jale e'negá. 'Lige alué rió Galioni tabilé chélále rekó alieti etea, tabilé che'sile.‡

Jena ruwimela Páulo ku simíligo alé Antiokía

18 'Lige alué Páulo alé Korinto asale we'kabé rawé. 'Lige we'kabé rawé asisá, ariosi anele alué we'ká ralámuli Onorúgame oyérame, 'lige 'ma simile. 'Lige jímole alé bárkochi alué Páulo alué mukí Prisila anilime si, 'lige alué Prisila gunala Akila abiena si simile, 'lige uché jaré ralámuli abiénachigó. Ta'chó jimia bárkochi alé Senkrea anilichi, sikale bo'né gupala re'wániga ajchagá alué Páulo,§ 'liko 'ma jímale alé bárkochi.
19 Napu'lige bajonisa, 'lige alé we'ká riógichi Ebeso sébale. 'Lige alésíko alué Prisila 'lige alué Akila uchéchigo bilena simíbale, 'lige alué Páulo alé rejpile bi'neli. 'Lige alué Páulo simile alé na'minami u'tá jurío re'obálachi. 'Lige alué Páulo alé re'obachi iligá, alué we'ká ralámuli jurío 'yuga ra'íchale alé.
20 'Lige alué ralámuli jurío anele alué Páulo:
—Mué Páulo, pe rekó we'kabé rawé asibóká jena we'ká riógichi —anéleru alué Páulo.
'Lige alué Páulo tabilé we'lisi asinálile alé.*
21 'Lige ariosi anele alué ralámuli alé mochígame, 'lige anile:
—Uché nawame ne jeka 'emi ralámuli e'nesia, Onorúgame 'la elásaká —anile alué Páulo.
'Lige alanisá, simile bárkochi asagá alué Páulo. 'Lige simile alé uché bilena we'ká riógichi mejká Sesarea anilichi.
22 'Lige alé we'ká riógichi Sesarea sebasa alué Páulo, 'párimi simile alé we'ká riógichi Rusaleni anilichi alué ralámuli Esukristo oyérame kólimia. 'Lige alé we'ká riógichi Rusaleni asisá pe'wera, 'lige uchéchigo bilena simile alué Páulo. Simile alé Antiokía† anilichi.
23 'Lige alé Antiokía pe'wera asisá 'lige uchéchigo bilena simile alué Páulo. Simile alé 'mimi ichúrimi we'ká riógichi enamia ra'íchali ruigá alué Esukristo oyérame napurigá abé 'la na'támala Onorúgame 'yuga. Okaná ejírochi eyénale, bilena Galasia anilichi 'lige uché bilena Prijia anilichi.

Jena ruwimela nawáligo alué rió Apolo alé we'ká riógichi Ebeso

24 A'lige rawé sébale bilé rió jurío alé we'ká riógichi Ebeso anilichi, Apolo anilime rió. 'Lige alué rió Apolo alé we'ká riógichi Alejantría ochérigame nile. 'Lige alué rió 'we a'lá benégame nile Onorúgame ra'ichálila ra'íchali ruigá.
25 'Lige alué rió uché jaré ralámulite beníriligame nile 'ya churigá 'sile alué Wa'lula Nulame Esusi. 'Lige alué rió Apolo 'we a'lá semáriga ruwile alué rejcholi. Alué rió a'lá námale Juani rewaráligo ralámuli napurigá a'rémala alué

---

‡ **18:17** E'nesi I Corintios 1:1. § **18:18** Alué gujpá sikiáká, alueka aniame ju Páulo cheliera 'ya asale Onorúgame napugiti 'we 'la repúliga kóriká alé Koríntochi. * **18:20** Siné kachi Páulo pe alé siminálime ke anile Rusaleni anilichi piesta oliachi. Alekeri 'we jigale. † **18:22** Alé Antiokía chojkile beniria Onorúgame nila ra'íchali 'ya siné bakiá bamí.

tabilé 'la 'nátili. Alué Apolo tabilé machile alué ralámuli naréligo Onorúgame Alawala pe'tá nujubapi Esusi mukusá.
26 Napu'lige sebasa alé Ebeso, simile alé u'tá jurío re'obálachi «sinagoga» anilime 'lige ruwile Onorúgame nila ra'íchali tabilé majaga. 'Lige alué mukí Prisila 'lige alué Prisila gunala Akila, alué oká ralámuli akele alué Apolo alé ruyá ilígachi. 'Liko alué oká ralámuli bayérole alué Apolo alé a'boi ejperélachi napurigá ruwimela abé 'la churigá ko Onorúgame bowela.
27 'Lige a'kinana alué rió Apolo siminálile alé ejiro Akaya anilichi Onorúgame ra'ichálila ruyemia. 'Lige alué ralámuli Esukristo oyérame alé Ebeso 'nátale 'we 'la ko napurigá simela. 'Lige jaré alué rió Esukristo oyérame osilí osale napurigá o'ká simela alué Apolo. 'Lige anime nile alué osilí: «'La 'we semáriga galegá etéwaká ye rió Apolo alé we'ká riógichi Akaya sebasa», anime nile alué osilí. 'Lige alué Apolo alé Akaya sebasa, 'we semáriga gu'írile alué ralámuli alé mochígame, alué ralámuli napu Onorúgame gu'írilige napurigá 'we a'lá bijchígime nímala Onorúgame ra'ichálila.
28 'Lige alué Apolo 'we a'wágame ra'íchale Onorúgame ra'ichálila alué ralámuli jurío 'yuga. 'Lige alué ralámuli abiénachigó 'we a'wágame ra'íchale rukigá alué Apolo. Bo'né Apolo 'we a'lá ma'chígime ruwile Onorúgame ra'ichálila alué Esusi níligo alué napu Onorúgame julámiorílige. 'Lige alué ralámuli jurío tabilé siné neyúrale alué Apolo 'yuga.

19

Jena ruwimela Páulo ruwíligo chukíligo alé Ebeso

1 'Lige alué rió Apolo alé we'ká riógichi Korinto ajtígichi, alué rió Páuloka enale alé 'mimi iwérachi. 'Lige arigá sébale alué rió alé 'mi bilena we'ká riógichi Ebeso anilichi. 'Lige alé we'ká riógichi Ebeso Páulo najtépale jaré rió Esusi oyérame.
2 'Lige alué Páulo rukele alué alé mochígame ralámuli:
—Napu'lige 'emi 'la bijchígilige Onorúgame ra'ichálila, ¿'la bajkile Onorúgame Alawala alé 'émichi?
'Lige alué ralámuli alé mochígame nejele:
—Ramueka tabilé machiáke'é Onorúgame Alawala bajkime ko alé ralámulichi.
3 'Lige alué Páulo uchéchigo siné rukele, anile:
—'Lige ¿tachiri gite rewarárigame júkó 'emi? —anile alué Páulo.
'Lige alué ralámuli uchéchigo nejele, anile:
—Rewarárigame niru ramué ralámuli napurigá anílige Juani.
4 'Lige alué Páulo anele:
—Alué Juani rewarale pe ba'wite alué ralámuli napu a'rele alué resítiri 'nátili. 'Lige anile alué Juani: «'La bijchígiwa alué rió ra'ichálila, alué napu nawámili ju pe'wé», anile alué Juani. 'Lige alué rió napu nawámili nile a'kinana, alueka Esusi nile.
5 'Lige alué ra'íchili akisá alué ralámuli, 'lige 'ma rewarárigame gayénale alué ralámuli, alué Wa'lula Nulame Esusi oyérame nímala.
6 'Lige alué Páulo alué ralámuli mo'ólachi nochale. 'Lige Onorúgame Alawala bajkile alé ralámulichi. 'Lige alué ralámuli Onorúgame Alawala bajkisá, 'lige chojkile alué ralámuli se'wináriga ra'icha napu tabilé gayénalige ra'icha bajchá. 'Liko 'ma chojkile ruyea Onorúgame nila ra'íchali. Sineko tabilé námale alué ra'íchali. Onorúgame Alawala gu'írile.

7 'Lige suwábaga alué ralámuli makué oká rió nile.

8 'Lige Páulo nabí tarali sawalachi resíbulichi simime nile alé alué u'tá jurío re'obálachi. Bakiá mechá alarigá 'sile. A'wágame ra'íchale alué ralámuli 'yuga napu napuíme nile alé re'obachi. Ruwile Onorúgame churigá nuleme ko alué suwábaga ralámuli. 'Lige alué ralámuli we'ká rukele.

9 'Lige ajaré alué ralámuli tabilé beninálile 'lige aminami tabilé bijchígile alué Páulo ra'ichálila. 'Lige 'we gawélele alué 'we semati 'nátili 'we a'lala bowé napu we'ká ralámuli oyérame nile. Alekeri Páulo 'ma tabilé simile alé jurío re'obálachi 'lige bayérole Esukristo oyérame. Simile bilena eskuélachi, Tirano anilime nila nile alué eskuela. Alé napuíme nile nabí rawé.

10 'Lige larigá benírale alué Páulo alé oká bamí, 'lige we'ká ralámuli jsime nile alé eskuélachi Onorúgame ra'ichálila benimea. 'Lige alué ralámuli alé akisá alué ra'íchili, 'lige alé 'mimi simíbaga ruyeme nile alué ralámuli alé 'mimi mejká mochígame. 'Lige alarigá suwábaga alué ralámuli alé ejiro Asia mochígame akele Onorúgame ra'ichálila. Jaré alué ralámuli jurío nile, 'lige jaré tabilé jurío nile.

11 'Lige Onorúgame 'we a'wágame a'walí 'yale alué Páulo napurigá 'we 'la semáriga sa'wámala ralámuli nayúkame.

12 'Lige alué ralámuli o'tóime nile ba'nasoli napu Páulo bulame nílige mo'ochí napurigá ta simíromala alué chiliá alé buichíkana. 'Lige abiena o'toime nile alué lantaria napu ujchugá nóchame nile alué Páulo. O'toime nile alé 'mi napu asale alué nayume, 'lige chébale alué nayume alué ba'nisoli 'lige lantaria. 'Lige alarigá olasa, yati sa'wime nile alué nayume. 'Lige we'ká u'kuchípala remónisi alé ralámuli sulálachi mochígame 'ma buyásime nile. 'Lige pe Onorúgame gite sa'wile alué ralámuli nayua.

13 'Lige jaré alué ralámuli jurío, alué napu alué u'tabela remónisi buyánele alé ichúrimi e'yénaga, alueka anele alué u'tabela remónisi alé ralámulichi mochígame:

—'Emi remónisi 'ma buyásiwa alé mochiga. Ramué nulame niru alué Esusi a'walila gite napurigá buyásiwa alué ralámuli sulálachi. Ye Esusi ju alué napu ruwime ju alué Páulo —anele alué ralámuli alué remónisi alé ralámulichi mochígame ma'chí buyániga.

14 'Lige bilé rió jurío nile Eskeba anilime, wa'lula balé nile alé re'obachi. 'Lige alué rió gichao inógame nile. 'Lige alué gichao ejtemali 'yome nile alué ralámuli nayúkame napu remónisi u'kuchípala mochígame nile. «Esusi a'walílate 'yome niru ramué», 'la anigá 'yome nile.

15 Nobi siné nejele alué u'tabela remónisi, anele:

—Neka 'la machí alué ko Esusi, 'lige alué Páulo aba aké néchigó. 'Lige 'émika, ¿chieri júpaché nokagá aniá? —anile alué remónisi u'tabela.

16 'Lige alué rió napu ajchágame nile alué u'tabela remónisi, nejkósile alué gichao ejtemali 'yuga. 'Lige asíriga a'wágame nile nejkoga alué rió remónisi ajchágame sulachí. Asíriga jecháliru wejpisoka alué gichao ejtemali. 'Lige alué ejtemali o'páchala 'ma chi'wánale wejpisokia alé pachá galírale. 'Lige alué ejtemali alé galírale pe 'yeri buyásile elénasiga.

17 'Lige suwábaga alué ralámuli jurío alé Ebeso ejperégame, 'lige alué ralámuli tabilé jurío, napu'lige akisá 'la ikíligo alué ejtemali wa'lula balé 'kúchila, 'lige a'lá iwégame majale alué akisá. 'Lige anile alué ralámuli:

—Ye Esusi ju 'la Wa'lula, ta'wesi umérame —anile 'we 'la niraga.

18 'Lige alué ralámuli alué Esukristo ra'ichálila bijchígime, 'ma suwábaga
bejsarale alé o'weka jaga napu 'we resí nokame nile.
19 'Lige we'ká ralámuli alé Ebeso ejperégame 'we chátiri benime nile alé
apélichi e'néniga napurigá sujkurúgame nímala. 'Lige alué ralámulika 'ma
a'pale alué we'ká apeli kabítigame osirúgime e'kósimia alé napu we'ká ralámuli
mochile e'negá. 'Lige 'ma e'kósisa 'lige 'nátale chekí najteme níligo alué apeli
osirúgime. 'Lige malígisa makué mili enomí napu plata nile, alakí najteme
nile alué apeli osirúgime.
20 'Lige larigá 'la we'ká ralámuli aminacho we'ká benile alué Wa'lula
Nulame Esukristo ra'ichálila. Nabí rawé 'we we'ká benile alué Esukristo
ra'ichálila ralámuli. 'Lige alué ra'íchili 'we a'wágame nejkúrale.
21 'Lige Páulo 'nátale simiame alé Rusaleni we'ká riógachi. Bajchaka sim-
inálile alé ejiro Maseronia anilichi. 'Lige alésíko uché bilena ejiro siminálile
Akaya anilichi. 'Lige alésíko siminálile alé Rusaleni anilichi we'ká riógichi.
Bo'né 'nátaga anile:
—Alé Rusaleni síkó arigá simeli ju ne alé Roma anilichi wa'lú we'ká riógichi.
22 'Lige júlale oká rió bo'né gu'írame alé Maseronia anilichi ejiro. Timoteo
anilime nile bilé 'lige Erasto anilime nile alué uché bilé. 'Lige alué Páuloka
alé we'ká riógichi Ebeso rejpile we'kabé rawé.

Jena ruwimela we'ká ralámuli na'áwaligo alé we'ká riógichi Ebeso anilichi

23 A'lige rawé alué ralámuli alé we'ká riógichi Ebeso mochígame 'we ayole,
tabilé galegá alué 'we semati 'nátili Onorúgame boilá.
24 'Lige alé asale bilé rió Remetrio anilime. 'Lige alué Remetrio newame
nile alué u'kuchí re'obá apieri alué wa'lú re'obá napu ilile alé we'ká riógichi
Ebeso, 'lige plátate newame nile alué u'kuchí re'obá. 'Lige alué wa'lú re'obá
alé Ebeso ilígame alué mono Riana (Artemisa) nila nile alué re'obá alé
ilígame.* 'Lige alué rió ralineme nile alué u'kuchí re'obá plátate newárigime,
'we we'ká enomí meme nile alué rió 'lige alué uché jaré ralámuli nóchame
abiénachigó.
25 'Lige alué Remetrio, bayele suwábaga alué 'yuga nóchame, 'lige abiena
alué uché jaré ralámuli abiénachigo napu mele ralinega alué u'kuchí re'obá.
'Lige anele alué suwábaga bayesa alé:
—'Emi ralámuli, ramué ralámuli napu ekí alué u'kuchí re'obá ralineme
niru, 'we ganíliga mochiru jena we'ká riógichi Ebeso ejperega napugiti 'we
a'lá meme nírigime enomí alué u'kuchí re'obá ralinega.
26 Alué Páulo 'we cha aní jena we'ká riógichi nawasa. 'Emi ralámuli 'la
etiáguru alué Páulo la'sichi jena we'ká riógichi nawasa. 'Lige 'la akéguru 'emi
ralámuli alieri ra'íchili benirio. Alué rió aníguru: «Alué tábiri napu ralámuli
newá, tabilé 'la bijchiá Onorúgame ju.» 'Lige we'ká ralámuli jena we'ká
riógichi mochígame 'ma alué Páulo oyérame júkuru. 'Lige amulí bochígimi jena
ejiro Asia larigá mochí alué ralámuli alué Páulo ra'ichálila oyeria.
27 'Lige tabilé 'la nímala alué ralámuli suwábaga alué Páulo oyérasa. Pe'wé
'ma tabilé 'la ra'ichámala alué ramué nochálila olagá. 'Lige 'ma tabilé napuínili
ralámuli alé mono Riana re'obálachi. 'Ma tabilé nirámala ralámuli alué wa'lula
Riana. Jipe bochígimi jena ejiro Asia alué Riana† oyérame ralámuli nírukuru.

---

* **19:24** E'nesi glosario «ídolo». † **19:27** Alué ralámuli Ebeso ejperégame tánime nile nejkúrali alué mono Riana napurigá 'la 'kúchigame nímala. E'nesi glosario «ídolo».

'Lige aminami bochígimi gawichí alarigá nírukuru. 'Lige pe abé i'libékomi alué ralámuli 'ma a'rémala alué Riana oyeria.

28 'Lige alué ralámuli alué ra'íchili akisá, 'lige 'la iwégame ayole alué ralámuli alué Páulo 'yuga. 'Lige a'wágame sináká ne'ole:

—¡Ye Riana wa'lula ju napu ramué ralámuli oyérame niru jena we'ká riógichi Ebeso mochígame! —sinale alué ralámuli.

29 'Lige suwábaga alué ralámuli napu ekí mochile alé we'ká riógichi Ebeso 'la iwégame ayole alué Páulo 'yuga. 'Lige oká rió Páulo gompaniérola cha'píliru alué ralámulite. Bilé Gayo anilime nile, 'lige bilé Aristarko. 'Lige alué oká rió cha'pisá, 'lige wijchí rekegá banagá o'tole alé 'mi napu napuíme nile alué ralámuli alé we'ká riógichi Ebeso mochígame ra'íchili gatemia.

30 'Lige alué Páulo siminálile alé napu o'tóleru alué oká rió. 'Lige alué ralámuli alué Esukristo oyérame tabilé elile napurigá simela alué Páulo alé 'mi napu o'tóleru alué oká rió.

31 'Lige alué uché jaré rió e'wélala alé ejiro Asia ejperégame, napu alué Páulo amígola nile, alué ralámuli nábole ra'íchali anime napurigá tabilé simela Páulo alé napu o'tóliru alué oká rió.

32 'Lige alué ralámuli napu napuíle alé, 'la iwégame ne'ole alé jaga. We'ká alué ralámuli tabilé machile chonigá napuíliga alé. 'Lige pe'wé chibi aniá jale alué ralámuli alé jsisá.

33 'Lige alué ralámuli jurío júlale bilé rió alé napu mochile alué ralámuli tabilé jurío napurigá alué ruyémala alué ralámuli jurío tabilé chojkila níligo, Páulo 'nalina chojkila níligo. Alué rió julárigame Alejantro anilime nile. 'Lige alué Alijantro sekate anele napurigá alué ralámuli i'kilí jámala napurigá 'la gainámala ra'icha.

34 'Lige alué ralámuli machisá jurío ko, 'lige abéchigo bochí anile alué ralámuli. 'Lige oká 'ora jale alué ralámuli ne'oa alé. 'Lige sinale alué ralámuli:

—¡Ye Riana wa'lula ju napu ramué ralámuli jena we'ká riógichi Ebeso mochígame oyérame niru! —sinale alué ralámuli alé jaga.

35 'Lige bilé rió wa'lula alé we'ká riógichi, alué rioka 'la umébale alué ralámuli kilí jawia alé laniá jágichi. 'Lige anele kilí jábasa alué ralámuli:

—Suwábaga ralámuli napu ekí ejperéliru jena we'ká riógichi Ebeso, ramué ralámuli nílirukuru alué nóchili napurigá repúpua alué wa'lú re'obá jena we'ká riógichi ilígame, alué wa'lula Riana re'obala. 'Lige alué wa'lula napu alé rewagáchika wijchile napu alué Riana ju, alué abiena repugime júkuru ramué ralámuli jena we'ká riógichi mochígame.

36 Napu aní ne 'la bijchiá ju. Tabilé 'wesi che animela tabilé bijchiá ko. Alekeri kilí jawa 'emi ralámuli, pecha che aniboa ta'chó 'la machigá. Bajchá 'we a'lá na'tawa.

37 'Lige alué oká rió napu 'emi a'pale jeka, alué rió peka 'wesi tábiri chigólekuru alé re'obachi. 'Lige aminami peka sayega ra'íchaguru alué Riana 'yuga.

38 'Lige alué Remetrio, 'lige alué uché jaré napu newame ju u'kuchí re'obá plátate, ayósika alué rió 'yuga, 'lige 'la nerúkurú bilé rawé napurigá gatewa alué ra'íchili. 'Lige aminami 'la mochíkurú alué ralámuli e'wélala alué ra'íchili gateme. Alué 'yuga gatélime júkuru alué ra'íchili.

39 'Lige tabilé gatésiga alé, 'liko uchéchigo bilena gatélime júkuru abé wa'lúlachi.

40 E'wélala sontalo jsisáká jena napu ramué mochí, ¿chonewa? Pecha chériká
níliga ramueka. Alueka ramué 'yuga ayómala, ramué nejkumea mochiga
mayega. 'Lige alué e'wélala ayosa, 'lige 'we enáa nokimela.
41 'Lige alué rió wa'lula larigá anisá, 'ma ku júlale alué ralámuli a'boi
ejperélachi.

20

Jena ruwimela Páulo 'nátiligo simea alé Siria anilichi

1 'Lige 'ma kilí mochíbasa alué ralámuli alé we'ká riógichi, 'lige alué rió Páulo
bayele alué ralámuli Esukristo oyérame alé mochígame ralámuli. 'Lige alué
Páulo alé napubusa alué Esukristo oyérame, anele napurigá tabilé majaga
mochímala alué ralámuli 'lige aminabi nokísimala Onorúgame oyérisia. 'Liko
ariosi anele alué ralámuli alé mochígame, 'lige simile uché bilena alé ejiro
Maseronia anilichi.
2 'Lige alé ejiro Maseronia sebasa alué Páulo, 'we we'kaná we'ká riógichi
eyénale oiláriga alué Esukristo oyérame ralámuli. 'Lige alé eyéniga uché bilena
ejiro simile alué Páulo, Gresia anilime ejiro.
3 'Lige alé ejiro Gresia asale alué Páulo bakiá mechá. 'Lige alésíko bárkochi
simé oláliige alé Siria anilichi, 'lige ta'chó 'moa alé bárkochi, machile alé
bárkochi e'namio jaré rió jurío alué Páulo saíla alué Páulo me'linálime. 'Liko
Páulo larigá machisáká, anile:
—Pe wijchí iligá ku alé Maseróniami simíroma ne —anile alué Páulo.
4 Jaré rió 'yénale Páulo 'yuga. Bilé alué rió Sópate anilime nile, 'lige alué
Sópate alé we'ká riógichi Berea bejtégame nile, Piro inolá nile. 'Lige uché bilé
rió Aristarko anilime nile napu enale Páulo 'yúgachigó, 'lige uché bilé Segunto
anilime nile. Alué oká rió alé ejiro Tesalónika mochígame rió nile. 'Lige uché
bilé rió Gayo anilime si enale alemi alué Páulo 'yuga, Rerbe bejtégame nile.
'Lige alué rió Timoteo abiena enálechigó alemi. 'Lige alué rió Tíkiko, 'lige alué
Trópimo abiena 'yénalechigó alemi. Alué oká rió alé ejiro Asia mochígame nile.
5 'Lige bajchá simíbale alué Tíkiko 'lige alué Trópimo alé we'ká riógichi Tróasi
anilichi. Alé buwele alué ralámuli ramué.
6 Ramueka bajchá, ta'chó simiba alé Tróasi, Bilipo simáruturu. Napu'lige
piesta suwisá napu go'yame nile baní tabilé kawali ro'érigame, 'lige bárkochi
simáruturu alé Tróasi anilichi. Maligi rawé e'náruturu alé bárkochi. 'Lige
alué ralámuli alué bajchá simíbagame alé, we'ká riógichi Tróasi mochile. 'Lige
ramué alé Tróasi sebasa, alé mochíruturu gichao rawé alué ralámuli 'yuga.

Jena ruwimela we'lisi ra'íchaligo Páulo Onorúgame nila ra'íchali

7 Pe kulí bilé rawé sawalachi rukó, napuítuturu ramué alé bilena galírale
baní chi'winamia a'tabé napurigá ramué ralámuli 'la néláwa alué Esukristo.
'Lige alué rió Páulo we'ká ra'íchale Onorúgame nila ra'íchali bajchá ta'chó
go'yá. Melénala uché bilena we'ká riógichi siminálile alué Páulo, alekeri we'lisi
ra'íchale nasipa rukó si.
8 'Lige alué galí napu mochile alué ralámuli gepuga, baisámina chojkégame
nile alué galí 'we re'pá ilígame. Alé abé re'pá galichi mochile alué ralámuli
gepuga. 'Lige alé pachá we'ká uchule rajame aséitete rajérigame.
9 'Lige bilé rió re'malí Eútiko anilime, alé bentánachi asale gepuga alué
ra'íchali. 'Lige alué re'malí gojchiá asale 'lige arigá gojchile alué ra'íchali
gepuga ajtigé, cha we'lisi ra'icha ilíligame Páulo. 'Lige alué re'malí gojchigá

ajtigé alé bentánachi, 'ma wijchile alé bentánachi ajtigé, 'lige 'ma mukule alé wijchí wijchigá.
10 'Lige alué rió Páulo yati re'kile alué re'malí wijchisao alé. 'Lige sébaga napu bo'ile alué re'malí mukugá, gomuruka chujkíbale alué rió mukúgame, 'lige anele alué uché jaré ralámuli alé jágame:
—'Emi ralámuli pecha majawa, pecha sewépua, ye rió Eútiko 'ma ku ajánale —anele Páulo alué ralámuli.
11 'Lige alué Páulo ku alé 'pa 'mole alé galichi napu mochílige siné. 'Lige alué rió ku alé re'pá sebasa, 'lige chi'wánaga nachútale alué baní alé napurigá alué ralámuli Esukristo oyérame ralámuli 'we a'lá 'nátaga mochímala alué Esukristo. 'Lige alué baní go'sá bajchá, 'lige nujubá go'ale alué uché jaré go'ame. 'Lige bosasa, 'liko uchéchigo siné chojkile ra'icha alué Páulo, 'lige napusí che'lisá a'rele ra'icha. 'Lige simile alué Páulo uché bilena we'ká riógichi.
12 'Lige alué ralámuli 'ma ku galírale 'yúrale alué re'malí ku ajánigame. 'Lige 'we ra'sálále alué ralámuli alué re'malí 'ma ku ajániligame.

Jena ruwimela Páulo 'we jigáligo sebánilia alé Rusaleni

13 'Lige ramueka bajchá simáruturu alé bárkochi mochiga alé we'ká riógichi Asoni anilichi. 'Lige alué rió Páulo pe wijchí iligá simile alésí.
14 'Lige alué Páulo ramué najtepasa alé we'ká riógichi Asoni, 'lige alué Páulo 'móturu alé bárkochi ramué 'yuga. 'Lige simáruturu suwábaga ramué alé bárkochi mochiga alé we'ká riógichi Mitelene anilichi.
15 'Lige melénala uchéchigo siné simáruturu bárkochi. 'Lige simáruturu alé a'bemi napu gawí ilí ba'wichí nasipa Kio anilime. 'Lige uché melénala sebáruturu alé uché bilena ba'wichí nasipa ilígame gawí Samos anilime. 'Lige uché melénala sebáruturu alé we'ká riógichi Mileto anilichi.
16 Páulo 'we jigaga enale, yati sebánilile alé Rusaleni alé piéstachi asináliga, alué napu Pentikostesi anilime ju napu'lige 'wile ri'ligó. Alekeri tabilé ujchábale barko alé Ebeso anilichi we'ká riógichi, ejiro Asia. Pe simírale.

Jena ruwimela Páulo ra'íchili ruyéligo alué ralámuli alué e'wélala alé Ebeso mochígame

17 'Lige sebasa alé we'ká riógichi Mileto anilichi, alué Páulo júlale jaré rió bayénaliga alué e'wélala Esukristo oyérame nulame napurigá simámala alé napu asale bo'né Páulo.
18 'Lige alué ralámuli e'wélala sebasa alé napu ajtile Páulo, 'lige alué Páulo anele alué e'wélala:
—'Emi ralámuli 'we a'lá machíguru chu'sime nílige ne napu'lige nawasa jena ejiro Asia.
19 'Lige nabí rawé e'wáturu ne napurigá nulélige Esukristo ne'chí. Neka tabilé siné rióliga eyéname ke. I'sínimi 'we seweka eyéname ke ne. I'sínami jurío ralámuli resí olánile ne'chí, abirigáchigo 'la e'weme kéturu ne alué Wa'lula Esukristo.
20 'Lige ne tabilé a'réturu rejcholi ruyea 'emi ralámuli, suwábaga Onorúgame nila rejcholi, napugiti Onorúgame nila rejcholi ka 'we a'lá kame 'emi ralámuli 'yuga. 'Lige neka ruwíturu Onorúgame ra'ichálila panápurimi, we'ká riógachimi o pachami galírilimi.
21 'Lige ne 'la iwégame ruyéturu alué ra'íchali alué ralámuli jurío 'lige alué ralámuli tabilé jurío abiénachigó, napurigá 'la e'wémala Onorúgame napurigá

'ma a'rémala resítiri 'nátili, 'lige napurigá 'la bijchígimala alué Wa'lula Esusi nila ra'ichálila.
22 › 'Lige jípeko alé Rusaleni simé olá ne. Pe Onorúgame Alawala gite simé olá ne alé Rusaleni, 'lige ne tabilé machí alarigá nimio alé Rusaleni.
23 Pe yeka 'la machí ne: napu'lige ne 'mimi ichúrimi we'ká riógichi eyénachi, Onorúgame Alawala aneme ke galírale bajcháwará ne 'lige 'we resí ikiméará ne.
24 'Lige neka rekó alué alieti machié, neka tabilé chélá rekó me'liae ne a'kinana. Neka pe 'la sébali olánili napurigá nulá alué Wa'lula Esusi. Júlaturu ne ruyéniliga chiena 'la ko Onorúgame ralámuli 'yuga.
25 › Neka 'la sébali machí tabilé uché etémala 'emi ne'chí, tabilé 'wesi. Ne 'ma 'la ruyé 'emi churigá nulá Onorúgame.
26 Alekeri jípeko tabilé chojkila nímala ne 'emi ralámuli injierno simásaká napu'lige suwisá.
27 Neka 'la ruwíturu suwábaga napurigá najkí Onorúgame. Suwábaga 'we 'la ma'chígime ruyéturu ne 'emi.
28 'La 'nátaga mochiwa 'emi ralámuli e'wélala a'bopi. Abiena 'we 'la repúpua suwábaga Onorúgame oyérame napu Onorúgame Alawala 'yale napurigá repúpua. Alué Esusi mukule gu'íriga alué ralámuli napu bo'né oyérame nílige.
29 Ne 'la machí, napu'lige ne simisá jena, jaré ralámuli jsmela jena ralámuli najsibumia pe napurigá bilé ajágame jami oyame niraga.
30 Jaré 'emi a'boi abiénachigó alarigá nímala. Alueka 'yégiga ra'ichámala 'lige jaré 'emi bijchígimala 'lige 'ma si simámala.
31 'We 'la 'nátaga 'emi ralámuli, tase we'kawawa napurigá 'sile ne. Bakiá bamí ruyékuru ne suwábaga ye rejcholi. Rawemi rukomi ruyé ne 'emi nalaka napurigá cha'pimela 'emi alué 'nátili Esusi nila.
32 › 'Lige jipe tani ne Onorúgame napurigá Onorúgame 'we a'lá repúmala 'emi ralámuli. Onorúgame ra'ichálila 'we 'la gu'írimala 'emi napurigá 'la sébali ralámuli nímala 'emi napurigá 'la narémala 'emi napu Onorúgame nejímorílige.
33 'Lige neka tabilé siné koruka eyena uché jaré ralámuli nila enomí nibilé o'pacha.
34 'Emi ralámuli 'we a'lá sébali machíguru larigá ko ne. Napu'lige ne bilé tábiri resí lásaká, bo'né sekálate nóchame nóchiga meka neka napu ne bo'né resí la. 'Lige aminami alué ye ralámuli napu ne 'yuga eyena jena, ne 'yame júkuru alué napu resí 'la alué ralámuli.
35 'Lige ne nabí 'we a'lá ruwíguru churigá nochámala 'emi ralámuli. Nocháwaguru 'emi ralámuli o'maka nakúriga, alué nayume 'lige alué napu ta'mé 'we ikíronti ju nóchaga, gu'írowa nóchaga. Tabilé we'kawawa napu aní alué Esusi ra'ichálila: «Abé a'lá ju kógilia me'tagá narekia.»
36 'Lige 'ma lanisá alué Páulo, 'lige chojkóbisiga ilíbale. 'Lige 'ma suwábaga alué ralámuli chojkóbisiga jábale. Alué rió Páulo tánele Onorúgame napurigá 'la gu'írimala alué ralámuli e'wélala Onorúgame oyérame.
37 'Lige alué ralámuli nalaka gomurule 'lige chu'mile alué Páulo 'we chálagá.
38 'We seweka mochile napugiti Páulo aníligame 'ma tabilé uché etéwili níliga. 'Lige alué ralámuli alé si simíbale Páulo 'yuga alé napu barko chujkule.

21

Jena ruwimela Páulo simíligo alé Rusaleni

1 'Lige ramueka jímirituru alé bárkochi, alué ralámuli abajá ejtebige. 'Lige simáruturu ramué bárkochi si'né alé Kos anilime gawí ilígachi ba'wichí nasipa. 'Lige alé che'labaru ramué. 'Lige uché melénala simáruturu ramué alé Rórasi anilime gawí ilígachi ba'wichí nasipa. 'Lige alé simasa, sebáruturu Pátara anilichi we'ká riógichi.

2 'Lige alésí najteparu bilé barko napu simime nile alé Benise rewégachi. Abalé ejiro Siria nile. 'Lige ramué alué bárkochi jímirituru, 'lige simáruturu ramué.

3 'Lige ramué ba'wichimi nasípami e'yénaga etéruturu alué gawí ba'wichí nasipa ilígame alué Chipre anilime gawí. 'Lige ramueka alé wajtoná niraga simáruturu, alué gawika alé o'iná niraga iligéturu alué Chipre anilime. 'Lige ramué simáruturu alé 'mimi we'ká riógichi Tiro anilichi napu ejiro Siria ju. Alé sébale alué barko napugiti re'kibúmili níligame alé alué karga napu muruka enale alué barko.

4 'Lige ramué alé bárkochi e'tigisa simáruturu alé nasipa we'ká riógichi. 'Lige ramué alé we'ká riógichi najteparu jaré ralámuli Esukristo oyérame. 'Lige ramué alué ralámuli 'yuga mochiru gichao rawé. 'Lige alué ralámuli Esukristo oyérame Onorúgame Alawala gu'írile napurigá 'la machimela alakimeo alué Páulo alé we'ká riógichi Rusaleni. 'Lige alekeri anele alué ralámuli alué Páulo:

—Tase simiboa mué rió alé we'ká riógichi Rusaleni —anele alué ralámuli alué Páulo.

5 'Lige alué Páulo tabilé e'wale rekó lánilíe. Arigáchigo simárukó uchéchigo siné. 'Lige alué ralámuli alé mochígame alué Esukristo oyérame rió 'lige a'boi 'yula umugí, 'lige alué 'kúchila abiena, alué suwábaga e'yénigituru ramué 'yuga alé suwemi a'bé alé napu ilí alué wa'lú ba'wí, 'lige alé sebasa chojkóbisiga jábarituru ramué o'maka iwérali tánimia Onorúgame. 'Lige ariosi aneru alué we'ká ralámuli alé jágame.

6 'Lige 'ma ariosi anesa, jímirituru alé bárkochi ramué. 'Lige alué we'ká ralámulika pe alé ro'ile, ku alé a'boi galílachi simíbale.

7 'Lige ramué alé we'ká riógichi Tiro e'yénaga, sebáruturu alé we'ká riógichi Tolemáira anilichi. 'Lige alé sebasa, reporáruturu ramué alué we'ká ralámuli Esukristo oyérame alé ejperégame. 'Lige ramué bilé rawé mochíruturu alé alué ralámuli 'yuga.

8 'Lige melénala be'á uchéchigo siné simáruturu ramué napu ekí e'nárige alé alué rió Páulo 'yuga. 'Lige pe aba a'lige rawé sebáruturu ramué alé bilena we'ká riógichi alé Sesarea anilichi. 'Lige ramué alé sebasa, simáruturu alé alué rió Belipe bejtélachi. Alué rió Belipe 'we a'lá benírime nile Onorúgame ra'ichálila. Alué Belipe nile bilé alué gichao rió napu owíliru alué makué oká rió gite alé Rusalénichi alué go'ame nachutálichi.* 'Lige ramué ralámuli alé mochíruturu alué rió Belipe bejtélachi.

9 'Lige alué rió Belipe naó malégame rió nile, bijí i'wé nile, tabilé 'cho 'yúgame. Alué rió nile napu ruwime nílige napu anele Onorúgame napurigá aminabi ruyémala uché jaré ralámuli.

10 'Lige ramué we'kabé rawé mochíruturu alué rió Belipe bejtélachi. 'Lige ramué alé mochírigichi nawáturu bilé rió alé Juréaka simígame napu Agabo anilime nile napu ruwime nile napu anele Onorúgame.

* **21:8** E'nesi Hechos 6:5.

11 'Lige alué rió Agabo anilime alé nawagá, bujele alué rió Páulo wasíbala. 'Lige alué wasíbala bujesa 'lige bulele alué Páulo ronólachi 'lige aminami sekálachi. 'Lige anile alué rió:

—Onorúgame Alawala ruwí ye ra'íchili napurigá ne mué ruyémala: «Alé Rusaleni mochígame ralámuli jurío, alué ralámuli bulémala alué rió ye wasíbala o'kame. 'Liko 'ma 'yáwali ju alué ralámuli tabilé jurío napurigá gastigárimala.»

12 'Lige ramué Páulo gompaniérola 'lige alué ralámuli alé abajá mochígame, napu'lige alué ra'íchali akisuga, 'we a'wágame anérututu Páulo:

—¡Tase simiboa mué alé Rusaleni! —anérututu ramué alué rió Páulo.

13 'Lige Páulo nejele alanilía:

—'Emi ralámulika, ¿chonigá naligíabaché pe ne'chí sewétigá? Tabilé chérikáwé rekó ralámulika ne'chí bulé, 'lige rekó me'ae ne'chí alé Rusaleni mochígame ralámuli. Neka 'ma jena ajtíkuru mukumea alué Wa'lula Esusi oyériga —anile alué Páulo alanilía.

14 Páulo tabilé e'wale rekó sulilia. 'Liko 'ma tabilé che aneru ramué. 'Liko pe aneru:

—Oláwogó napurigá najkí Onorúgame —anérututu ramué alué Páulo.

15 'Lige pe'tá i'libeko 'ma jigárututu ramué 'lige 'ma simárututu ramué alué Páulo 'yuga alé 'párimi Rusaleni anilichi we'ká riógichi wijchí jaga.

16 'Lige jaré alué ralámuli alé Sesarea mochígame alué Esukristo oyérame ralámuli, alué si simíbaturu ramué 'yuga. 'Lige ramué ralámuli alé Rusaleni sebasa, 'lige simárututu Manasoni bejtélachi 'lige we'kabé rawé mochírututu ramué alé. Alué rió Manasoni 'yako alé Chipre anilichi bejtégame nile. Alué rió 'we 'yasi Esusi oyérame nile.

Jena ruwimela Páulo ra'íchaligo Santiago 'yuga

17 'Lige alué ralámuli alé Rusaleni mochígame Esukristo oyérame 'we ra'sálá ramué alé sebásiga.

18 'Lige melénala alué Páulo si simíturu ramué 'yuga alué Santiago si ra'ichamia. 'Lige alé alué rió Santiago bejtélachi we'ká rió mochile alué e'wélala napu repume nile alué Esukristo oyérame.

19 'Lige alué Páulo alé sébaga repórile alué ralámuli, 'lige ruyéturu alué ra'íchili napurigá 'síliga Onorúgame alué Páulo 'yuga alé 'mimi eyénachi we'kaná we'ká riógichi alué ralámuli tabilé jurío ejperélachi.

20 'Lige alué ralámuli alué ra'íchili akisá, 'lige yati cheliera 'yale Onorúgame. 'Lige alué a'boika anele Páulo:

—Mué Páulo Esukristo oyérame napurigá ramué ralámuli, 'la machiáguru alué ralámuli jurío we'ká míli mochigo alué Esukristo oyérame jipe jena. 'Lige alué oyérame anime ju napurigá 'la oyérawa alué nulalí napu nulale alué Moisesi.

21 'Lige alué ralámuli suwábaga 'la akéríguru mué saega ra'íchachi Moisesi nila nulalí olagá. Akéríguru mué alanigá eyenio: «Tase nokiboa 'emi napurigá nulálige alué Moisesi 'ya ajtígame rió, 'lige tase rijpunawa alué 'emi 'kúchila isílala napurigá nokiame niru ramué ralámuli jurío, 'lige tase oyérawa napurigá nokiame niru ramué», alarigá akéríguru.

22 ¿Chonokiboa ramué jipe? Napu'lige alué ralámuli akisá mué jena ajtigáráo, we'ká napuímala mué saíla. Tabilé ganílimala jena ajtígachi mué.

23 Alekeri 'la sébali olawa napurigá aniá ramué. Jena we'ká riógichi mochí
naó rió alué Esukristo oyérame. 'Lige alué rió ya'má sébali olale napurigá
anélige 'ya Onorúgame napurigá abé 'la na'tawa Onorúgame 'yuga.†
24 Mué rió Páulo bayérowaká alué naó rió alé 'mi wa'lú re'obachi, 'lige alé
ba'ichí bajkiboa alué ralámuli 'yuga. Yeka aniame ju 'ma 'la bi'wígame ju
mué alawala napurigá nulá Moisesi ra'ichálila napurigá 'la bajkimela mué
alé re'obachi napu ajtí Onorúgame. 'Lige 'ma najtétawa alué ajágame napu
kógime ju Onorúgame, 'liko 'ma 'la rijpunawa re'wániga alué ralámuli gupala.
Alarigá 'la machimela alué ralámuli jurío mué 'la oyérame ko alué Moisesi nila
rejcholi. Machimela tabilé bijchiá ko napu anílige alué uché jaré ralámuli
jurío mué saíla.
25 Alué ralámuli Esukristo oyérame alué tabilé jurío, 'ma ruyérugame niru
'we 'ya ramué alué rejcholi napurigá tajché lagá mochímala alué ralámuli alué
Moisesi nila rejcholi gite. Pe u'kabi alué Moisesi nila rejcholi 'la ju oyérilia,
napurigá jurío tabilé ayómala alué ralámuli 'yuga. Tabilé go'poa alué sa'pá
alué tábiri rejtete newárigime kógilime. 'Lige aminami tabilé elátiri go'poa.
'Lige aminami tabilé go'poa bilé ajágame tabilé ma'chí paka me'lirúgame
elalá. 'Lige bilé rió mukí 'yúgame, tabilé se'nú mukí 'yuga gojchimeli júkuru.
'Lige alué mukí gunégame, tabilé se'nú rió 'yuga gojchimeli júkuruchigó. Pe ye
rejcholi pe'kabi 'la oyéramili júkuru alué ralámuli tabilé jurío.

Jena ruwimela Páulo 'we resí ikíligo

26 'Lige alué Páulo bayérole alué naó rió. 'Lige melénala bajkile alé ba'ichí
alué ralámuli 'yuga, 'ma bi'wígame alawégame aniame nile napurigá nulame
nile Moisesi. 'Lige wa'lú re'obachi bajkile alué balé ruyemia gichao rawé
kachi me'limé orile alué ajágame Onorúgame kógimia napurigá Onorúgame
'ma ku a'lá narémala alué naó rió.
27 'Lige amulí guwárachi, jaré ralámuli jurío mochile alé re'obachi ejiro Asia
mochígame, alué ralámuli etele alué Páulo alé re'obachi ajtigó. 'Lige alué
ralámuli 'we cha anile alé jaga. 'Lige alué uché jaré ralámuli alé mochígame
'ma na'áwale alué Páulo 'yuga, alué ralámuli ejiro Asia mochígame cha chárigá
ruwíligame alué ra'íchili. 'Lige alué ralámuli cha'pile alué rió Páulo.
28 'Lige anile alué ralámuli e'wele ra'íchaga:
—'Emi ralámuli israelita, nejkúrisi gastigárilichi ye rió. Ye rió ju bochígimi
we'ká riógichi eyéname chátiri ra'íchali benírigа ralámuli jurío 'lige aminami
tabilé jurío. 'Lige ye rió tabilé nirame ju Moisesi nila nulalí. 'Lige aminami
tabilé nirame ju re'obá. 'Ma bayele jaré ralámuli tabilé israelita napurigá
jena wa'lú re'obá ra'pichila e'yénamala napu tabilé lisensia 'yalime ju na-
purigá alemi e'yénamala. Onorúgame tabilé najkí napurigá alarigá nokimela
alué ralámuli.
29 'Lige alarigá anile alué ralámuli napugiti 'yabesi etéligame alué Páulo alué
rió 'yuga eyénachi alé Ebeso bejtégame rió alué Trópimo anilime. 'Lige alué
ralámuli mayele alué Trópimo alé wa'lú re'obá ra'pichílachi bajkíligo alué Páulo
'yuga. 'Lige alué Trópimo tabilé jurío ralámuli nile.
30 'Lige suwábaga alué ralámuli alé we'ká riógichi mochígame 'we ayole Páulo
'yuga. 'Lige 'we júmaka jsile alué ralámuli alé napu ilile Páulo 'lige 'ma cha'pile.
'Lige alué ralámuli Páulo cha'pisá, 'lige banasuka banagá ma'chí pale alé
re'obá ra'pichílachi. 'Lige alé ma'chí pasa, 'ma 'yérale alé yochi.

† **21:23** E'nesi glosario «dedicar a Dios».

31 'Lige alué ralámuli 'la iwégame wejpisole alué Páulo. 'Lige me'linálíga
nokale alué Páulo alé. 'Lige bilé rió 'male alué abé wa'lula sontalo ruyemia,
alé napu mochile alué sontalo. 'Lige alé sebasa, anele:
—Mué rió wa'lula, ye ralámuli jena we'ká rióchi Rusaleni mochígame 'la
iwégame na'awa —anile alué rió alé sebasa napu asale alué wa'lula sontalo.
32 'Lige alué abé wa'lula sontalo, yati bayérole jaré sontalo gapitánila, 'lige
we'ká sontalo 'yuga. 'Lige simíbale júmika alué we'ká ralámuli na'áwame
e'nemia. 'Lige alué ralámuli alué Páulo wejpisoa uchule, 'lige alué ralámuli
we'ká sontalo etesa, a'rele wejpisoa.
33 'Lige alué wa'lula sontalo alé a'bé simile. 'Lige nulale cha'píniliga alué
Páulo. 'Lige nulale buléniliga oká karénate alué Páulo. 'Lige 'ma bulugá
ajchasa alué Páulo, 'lige alué wa'lula sontalo rukele alué ralámuli. Anele:
—¿Chieri ju ye rió? ¿Tachiri nasibú ye rió 'emi ralámuli 'yuga? —anele alué
rió.
34 'Lige alué ralámuli pe napuchíbiriga ne'oa jale alé. Tabilé 'la bi'lepi
ra'íchale alué ralámuli. 'Lige alué rió wa'lula sontalo tabilé 'la námale lanichi
alué ralámuli alé jaga. 'Lige alué ralámuli cha bochí aniá jáligame. 'Lige alué
wa'lula sontalo nulale napurigá o'toboa alué Páulo alé galírale napu mochime
nile alué sontalo.
35 'Lige amulí seba galírale napu ilile mulá, o'wíniga o'tóliru alué Páulo
napurigá ta me'limela alué ralámuli, cha ayóligame alué ralámuli Páulo 'yuga.
36 Guwana e'yénale 'we ne'ósiga:
—¡Me'lisí alué rió! —anísiga e'yénale.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo tabilé chojkila ko

37 Alué sontalo amulí bajchachi alué Páulo alé alué a'boi galílachi, 'lige
rukele alué Páulo alué wa'lula sontalo griego ra'íchaga:
—¿'La lisensia nejí mué wa'lula napurigá ne ra'ichámala pe u'kabi ra'íchili?
'Lige alué wa'lula nejele:
—'La benégame ju mué griego ra'íchaga, neka tabilé machié mué griego
ra'íchame ko.
38 ¿Tabilé mué ju alué rió Ejipto bejtégame napu geriyero nílige, napu 'yuga
eyénilige naó mili geriyero jami mejkami tabilé rióchi?
39 'Lige alué Páulo anile:
—Neka pe jurío ju, alé we'ká rióchi Tarso anilichi ochérigame ju ne, alé
wa'lúlachi we'ká rióchi ejiro Silisia anilichi. Pe rekó lisensia 'yáwagó ne
napurigá ra'ichámala ne alué ralámuli 'yuga.
40 'Lige alué wa'lula sontalo 'la elile napurigá alué Páulo ra'ichámala alué
ralámuli 'yuga. 'Lige alué Páulo o'weti ilísale alé galí mulá́chiri re'pá ajtigé.
'Lige alué Páulo o'weti ilísiga, 'lige sekate ra'íchaga, i'kilí mochíbale alué
ralámuli, 'lige anele alué we'ká ralámuli ebreo ra'íchaga:

22

1 —'Emi ralámuli jurío napurigá ne 'lige 'emi e'wélala jurío abiénachigó, 'we
'la gepusi ye ra'íchili churigá 'la nemime ne.
2 'Lige alué ralámuli alué ebreo ra'íchachi akisá, abéchigo kilí mochíbale alué
ralámuli alé. 'Lige alué Páulo anele alué ralámuli:
3 —Neka pe bilé rió jurío júke'é, alé Tarso anilichi we'ká rióchi ochérigame,
alé ejiro Silisia anilichi. 'Lige u'lubéká jena Rusaleni bejterá ne. 'Lige jena

asagá benírururu ne alué Gamalieli anilime riote alué nulalí 'ya nerúgame. 'Lige ne 'we oyérame ju Onorúgame napurigá nokame ju 'emi ralámuli.
4 'Lige ne 'yako 'we najátame ke ne alué ralámuli napu oyérame ke alué Nuebo Bowé, riótiri 'lige umugítiri. 'Lige 'ma cha'pisá, nejime ke ne alé e'wélalachi napurigá me'limela. Ne chojkila kéturu napurigá suwimela alué ralámuli.
5 'Lige alué abé wa'lula balé, 'lige alué uché jaré e'wélala alé wa'lú re'obachi nulame, suwábaga alué ralámuli 'we a'lá machíguru ne alarigá 'síligo. 'Lige alué ralámuli 'yáturu ne'chí osilí napurigá o'tomela ne alé we'ká riógichi Ramasko anilichi, napurigá ne 'yámala alué ralámuli jurío alé Ramasko mochígame napurigá eliwa ne napurigá cha'pimela ne alué ralámuli Esukristo oyérame alemi mochígame, napurigá jeka Rusaleni a'pámala ne bulugá napurigá gastigáriwa jena alué ralámuli.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá a'réligo alué resítiri 'nátili

6 Páulo uché rajpé ra'íchili ruwile, 'lige anile:

—'Lige ne 'mi alemi bowichimi enágichi alé Ramasko simea, 'lige amulí sébachi ne alé we'ká riógichi Ramasko anilichi, 'lige rawé kéturu amulí rawilichi, 'lige a'wágame ra'ósaga ilíbaturu alé 'pákana rewagáchika. 'Lige noligá ra'ósiga ilíbaturu alé napu ne iligé. 'We rasórume kéturu alué ra'ósali.
7 'Lige ne 'ma wijchí bo'íbaturu. 'Lige alé wijchí bo'igá bilé ra'íchali akéturu ne. 'Lige aniéturu alué ra'íchali: «Sauli, Sauli, ¿chonigá sayega eyena mué rió ne'chí 'yuga?», aníchane alué ra'íchali alé.
8 'Lige ne anéturu: «¿Chieri ju mué sikaniá?», anéturu ne alué ra'íchili. 'Lige aniéturu alué ra'íchali: «Ne rió ju Nasareta bejtégame alué Rabí rijimala napu nawámili nílige, napu mué najatu resí olániliga, alué ju ne.»
9 'Lige alué ralámuli napu ne 'yuga e'yénilige alemi, alueka 'we a'lá sébali etele alué ra'ósali, 'lige 'we majale. 'Lige alué ra'íchili napu ne akele, alué ralámuli tabilé akele.
10 'Lige neka rukéturu: «Mué Wa'lula, ¿chu'símili júkó ne?» 'Lige alarigá nejele: «Ilísiwa mué alé, 'lige yati simiboa alé 'mimi we'ká riógichi Ramasko anilichi. 'Lige mué rió alé we'ká riógichi Ramasko sebasa, alé bilé rió ruyémala mué churigá 'símio mué.»
11 'Lige alué ra'ósili 'ma tabilé ma'chílime newáturu ne busila. 'Lige alué ralámuli alué napu ne 'yuga e'yénilige, alué ralámuli sekachí cha'pigá banírururu ne'chí alé miná we'ká riógichi Ramasko anilichi.
12 › 'Lige alé we'ká riógichi Ramasko anilichi asale bilé rió Ananíasi anilime. 'Lige alué rió 'we a'lá sébali olame nile alué Moisesi nila nulalí. 'Lige suwábaga alué ralámuli jurío alé we'ká riógichi Ramáskochi mochígame 'we a'lá nirame nile alué rió Ananíasi.
13 'Lige alué rió Ananíasi newáturu alé napu ne ajtigé ne'chí e'nemia. 'Lige aniéturu alué rió alé nawasa: «Mué Sauli, ramué okaka jurío niru, ku 'la ma'chílime nímala mué.» Napu'lige ne lanésiga, yati ku ma'chili ne, 'lige etiáturu ne alué rió.
14 'Lige aminami aniéturu alué rió Ananíasi: «Onorúgame 'we gu'írile alué ralámuli 'ya mochígame ramué rijimala, Onorúgameka 'nátale 'we 'ya napurigá mué rió 'la machimela churigá olániliga Onorúgame ramué, 'lige aminami napurigá mué 'la etémala Esusi 'la sébali olame tajsiné che'sime, 'lige aminami napurigá mué akimela bo'né alué rió ra'íchachi.

15 'Lige Onorúgame najkíguru napurigá mué suwábaga ralámuli ruyémala
alué napu etele mué abiena napu akele mué.
16 'Lige jipe tabilé aminabi buwewa mué. 'Lige yati rewarárigame niwa
mué rió alé wa'lú ba'wichí bochígimi bokuíka, alué Wa'lula Onorúgame tániga
e'kali napurigá e'kámala mué na'tálila.»
17 'Lige alué Páulo aminabi ruwile ra'íchili:
—'Lige ne ku jena Rusaleni sebasa, simigéturu ne alé wa'lú re'obachi
Onorúgame 'yuga ra'ichamia. 'Lige ne alé iligá Onorúgame 'yuga ra'icha,
Onorúgame etiáturu ne
18 'lige etiáturu ne alué Wa'lula napu ne'chí nuleme ju.
› 'Lige aniéturu alué Wa'lula: «Mué Páulo yati simiboa jena Rusaleni asagá.
Alué ralámuli jena Rusaleni mochígame pecha bijchígimiligó mué ra'icháli la
churigá ko ne», aniéturu alué Wa'lula.
19 'Lige ne anéturu: «Mué Wa'lula, suwábaga ralámuli jena mochígame 'we
a'lá sébali machí ne 'we ichúrimi u'kuchí jurío re'obálachi eyéname ko ne
alué ralámuli mué oyérame 'yaga, 'lige ne nuleme ke napurigá cha'pimela
galírale mo'amia alué ralámuli, 'lige aminami nulame ke ne wejpisóniliga alué
ralámuli mué oyérame.
20 'Lige alué Siteba me'liachi, alué mué ra'icháli la ruwime, 'lige ne alé
iligéturu alué rió me'liachi. 'Lige ne 'we a'lá niráturu napurigá me'liboa alué
rió. 'Lige aminami ne repúturu alué ralámuli o'páchala napu bujale alué
ralámuli alué Siteba bajsibumia.»
21 'Lige alué Wa'lula ané ne'chí: «Simiboa mué alé 'mimi mejká napurigá
benírimala mué Onorúgame nila ra'íchali alué ralámuli tabilé jurío.»

Jena ruwimela we'ká sontalo wejpisónaligo alué Páulo

22 'Lige alué lakí ra'íchali gepusa alué ralámuli, 'lige uchéchigo siné chojkile
alué ralámuli bochí aniá ne'oa. 'Lige e'wele sináká anile alé jaga:
—Yati me'liboa alué Páulo, cha 'sime rió ju alué, tabilé we'lisi ajagá a'rewa
alué rió jena —alarigá sinale alué ralámuli alé jaga.
23 'Lige alué ralámuli bijí 'we ne'oa jágichi alé, o'pacha bujagá lowagá anile
alué ralámuli ayoga, 'lige aminami alué we'étiri 'pari paka anile.
24 'Lige alué abé wa'lula sontalo nulele alué uché jaré sontalo alué Páulo
cha'píniliga, napurigá alé galírale bajchawa alué a'boi sontalo galílachi. 'Lige
aminami nulele napurigá alué sontalo wejpisoka rukémala alué Páulo tachiri
najsibúliga alué ralámuli 'yuga, chonigá aliena ayóliga alué ralámuli alué Páulo
'yuga.
25 'Lige amulí wejpiá alué Páulo alué wi'chí sipanárigamete, 'lige anele alué
Páulo alué sontalo gapitánila alé ilígame:
—¿'La lisensia ni mué napurigá wejpisómala bilé rió romano peka 'cho
rukigá tachiri najsibúliga ne?
26 'Lige alué gapitani alué ra'íchili akisá, simile alué abé wa'lula sontalo
e'nemia. 'Lige simigá alué gapitani alé anele:
—'We a'lá 'nátaga, siné kachi cha 'símirépokué mué alué rió 'yuga. Alué
rioka 'we najtékame ju, 'lige aminami romano ju —anile alué rió simigá alé
'mimi alué abé wa'lula sontalo e'nemia simiá.
27 'Lige alué abé wa'lula sontalo yati simile e'nemia alué Páulo. 'Lige rukele
alué abé wa'lula sontalo alué Páulo nawiga alé:
—¿'La bijchiá romano ju mué? —anele.
'Lige alué Páulo nejele:

—Júwé —anile alué Páulo.
28 'Lige alué abé wa'lula sontalo, anele:
—Ne níriká we'ká enomí najtigí'é romano gainalia —anile alué abé wa'lula sontalo.
'Lige alué Páuloka nejele:
—Romano ju ne, ne o'nólaka romano níligame, alekeri romano ju ne —anile alué Páulo.
29 'Lige alué sontalo alué Páulo wejpisónalime ku a'mibé simíbale. 'Lige alué abé wa'lula sontalo 'we majaga etele alué Páulo machisáká romano ko.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo e'wélala jurío 'yuga ra'íchaligo

30 'Lige melénala alué abé wa'lula sontalo, 'we machinálile tachiri najsibúliga alué Páulo alué ralámuli 'yuga, chonigá aliena ayonia alué Páulo. 'Lige nulale ma'chí pániliga alué Páulo. 'Lige nulale napurigá suwábaga napubuwa alué balé e'wélala, 'lige aminami alué ralámuli e'wélala selígame abiena 'ma bayéliru aléchigó napurigá napubuga mochiga rukémala alué ralámuli tachiri najsibúliga alué Páulo alué ralámuli 'yuga. 'Lige alué ralámuli suwábaga 'ma napuísa, 'lige alué Páulo alé o'wemi eláleru alué we'ká ralámuli mochígichi.

23

1 'Lige alué Páulo 'we o'wé e'nele suwábaga alué e'wélala alé mochígame. 'Lige Páulo anele alué e'wélala:
—'Emi ralámuli jurío napurigá ne, 'la e'wame ju ne napurigá nulá Onorúgame 'yasi, 'lige jipe abiena, 'lige tabilé chélagá Onorúgame 'yuga.
2 'Lige alué wa'lula balé Ananíasi anilime, nulele Páulo chu'ala wejpisóniliga ra'icha ilígichi. Nuléleke'é alué ralámuli alé a'mulipi jágame napu alué Páulo ilile. 'Lige alué Páulo nejele alué balé lanime akisá, anile:
3 —Onorúgame wejpimela mué rió. Mué rió 'we semáriga asagá aní kaka amóbaka, 'lige alué mué alawálaka 'we chóligame ke asagá aní alé. Mué 'we a'lá rejcholi ruyétékuru, 'lige pe chátiri ra'íchili ruyé aní mué alué ralámuli. Mueka ¿chonigá nulébeché ne'chí wejpíniliga? Pe sayega ra'icha mué rió alué 'we a'lala ra'íchili 'yuga.
'Lige alué ralámuli alé mochígame anele alué Páulo:
4 —Mué rió 'nalina 'we chátiri ra'icha alué wa'lula balé 'yuga, alué napu Onorúgame 'yale nóchili —anele alué ralámuli.
5 'Lige alué Páulo anele:
—'Emi ralámuli, neka tabilé machié alué rió wa'lula balé ko. Neka pecha larigá ra'ichámilikó alué rió olagá, 'la machisáká ne wa'lula balé ko alué rió. Alekeri gite aní alué osilí Onorúgame ra'ichálila: «Tabilé chátiri ra'ichawa alué wa'lula nulame 'yuga.»
6 'Lige alué Páulo machile jaré rió mochigo alé saruseo 'lige uché jaré bariseo. 'Lige alekeri anile alué Páulo e'wele ra'íchaga:
—'Emi ralámuli jurío, ne rió pe bariseo ju, ne o'nola 'lige ne apolóchila, bariseo kéturu suwábaga. 'Lige 'émika ne'chí gastigárinili anigá ne 'we cha 'sime kóriká. 'Lige neka 'la bijchígime ju bilé rió mukusá, ku ajáname ko, pe alekeri gite gastigárinili 'emi ne'chí.
7 'Lige alué ra'íchili akisá alué ralámuli saruseo 'lige bariseo a'bopi ra'íchale alué ralámuli rukega. 'Lige 'we bochí anile alué ralámuli, 'lige arigá na'áwale

anigá alué ralámuli saruseo alué bariseo si. 'Lige alarigá 'ma tabilé bi'lepi 'nátili 'nátale alué ralámuli.
8 'Lige alué ralámuli saruséoka tabilé bijchígame nile ku ajáname níligo bilé rió mukusá, 'lige tabilé bijchígime nile neruga alawá nibilé santo ánjeli. 'Lige alué ralámuli bariséoka 'we a'lá bijchígime nile suwábaga alué, napurigá ku ajáname ko bilé rió mukusá, 'lige 'la bijchiá neruga bilé alawá 'lige santo ánjelitiri.
9 'Lige abéchigo bochí anile na'áuka alieti ra'íchiga. 'Lige jaré alué bariseo napu benírame nile alué Moisesi nulalila, alueka o'weti jásele. 'Lige anile:
—Ye rió pecha che 'sika eyéneleko jemi. Siné kachi Onorúgame Alawálate 'we a'lá ra'íchame kéréleké ye rió. 'Lige siné kachi alué santo ánjeli 'yuga ra'íchame kéréleké ye rió. 'Lige ramué ralámuli lanelia ye rió, pe sayega ra'icháwaleké Onorúgame 'yuga —anile alué ralámuli.
10 'Lige alué we'ká ralámuli na'áwale alué ra'íchili akisá. 'Lige alué abé wa'lula sontalo abéchigo iwégame majale alué ralámuli lakí aliena bochí anichi na'áuka. 'Lige alué wa'lula sontalo lale, «'ma a'tabé chi'wanámala ye Páulo», 'lale. 'Lige alarigá jaré sontalo júlale ma'chí pániliga alué Páulo alé we'ká riógichi ajtígame napurigá ku alé 'mi o'tomela alué sontalo galílachi.
11 'Lige we'liko rukó sébale Esukristo Wa'lula Nulame alé sontalo galílachi napu ajtile Páulo 'lige a'bé ilíbaga anele alué Esukristo:
—Mué Páulo tabilé chéláwa, mueka 'we 'la ruyele churigá ko ne jena Rusaleni mochígame ralámuli 'yuga, a'chigóriga alarigá ruyewa alé we'ká riógachi Roma mochígame ralámuli.

Jena ruwimela we'ká ralámuli jurío me'lináliligo alué Páulo

12 'Lige melénala jaré ralámuli jurío a'bopi ra'íchale me'liná liga alué Páulo. Anile:
—Ramué rió napu ekí alué Páulo me'linálime niru o'maka bi'lepi na'tawa, 'lige tabilé go'ame go'poa ramué, 'lige tabilé ba'wítiri bajiwa ramué napusí me'lisá alué Páulo. A'lige kulí go'poa ramué go'ame. 'Lige ramué ta me'lisuga alué Páulo, 'lige ramué najkiboa napurigá Onorúgame gastigárimala ramué ralámuli —anile alué ralámuli alué Páulo me'linálime.
13 'Lige we'ká rió nile alué Páulo me'linálime, oká liá rasígame rió nile.
14 'Lige alué we'ká ralámuli alué Páulo me'linálime simíbale alé napu mochile alué e'wélala balé, 'lige alué uché jaré e'wélala ralámuli jurío nuleme. 'Lige alué Páulo me'linálime anele alué e'wélala:
—Ramueka 'ma gatéruturu ye ra'íchili —anirúturu ramué—. 'Lige 'we 'la sébali oláwará, napusí Páulo me'lisá a'lige kulí go'pórá go'ame 'lige aminami a'lige kulí bajíwará ba'wí. 'Lige ta me'lisáká ramué alué Páulo, ramué najkibórá napurigá Onorúgame gastigárimala ramué ralámuli —anile alué we'ká rió alué Páulo me'linálime.
Abiena anile:
15 —Tániwa 'emi alué abé wa'lula sontalo napurigá be'lí jeka a'pámala alué Páulo napurigá bilé ra'íchili gatémala 'emi alué Páulo 'yuga. 'Lige ramué alé 'mi boichí mochiwa chíboka Páulo buigá. 'Lige ramué aleka enágichi me'liboa alué Páulo, ta'chó sébachi jeka.
16 'Lige alué Páulo go'chila ranala re'malí machile alué ralámuli jurío alué Páulo me'linalio. 'Lige alué re'malí machisá larigá anió alué ralámuli, 'lige simile alué re'malí alé 'mi alué sontalo galílachi alé napu asale alué Páulo. 'Lige alé sebasa, ruyele alué Páulo alaniá mochigo alué ralámuli.

17 'Lige alué Páulo alué ra'íchili ruyésiga, bayele bilé alué sontalo gapitánila. 'Lige alé sebasa alué gapitani, 'lige anele:

—Ye re'malí o'tobóká alé 'mi napu ajtí alué abé wa'lula sontalo, ye re'malí bilé ra'íchili ra'ichámala alué abé wa'lula sontalo 'yuga.

18 'Lige alué sontalo gapitánila o'tole alué re'malí alé 'mi napu asale alué abé wa'lula sontalo. 'Lige alé sebasa, alué sontalo gapitánila anele alué abé wa'lula sontalo:

—Alué rió napu galírale bajchárigа ajtí alué Páulo anilime, aluete jularu ne ye re'malí o'tóriga bilé ra'íchali ra'ichámili ju mué 'yuga.

19 'Lige alué rió abé wa'lula sontalo cha'pile alué re'malí sekala, 'lige 'minami o'tole alué ra'íchili rukemia. 'Lige rukele:

—¿Tachiri ra'íchili ruimé olá ko mué? —anile alué wa'lula sontalo.

20 'Lige nejele alué re'malí:

—Alué ralámuli jurío 'ma 'la gatega mochí ra'íchali a'bopi tánimala mué wa'lula sontalo napurigá mué alé o'tomela alué Páulo napu mochí alué ralámuli napurigá abé 'la gatémala alué ra'íchali.

21 'Lige mué wa'lula tabilé bijchígiwaká rekó alanichi alué ralámuli. Oká liá rasígame rió ju alé boichimi buwémili ju chíboka Páulo me'limea. 'Lige anile alué ralámuli: «'We a'lá gatewa bi'lepi 'nátili ramué rió, tabilé go'poa ramué alué go'ame, 'lige tabilé ba'wítiri bajiwa ramué napusí me'lisá ramué alué Páulo, a'lige kulí go'poa ramué alué go'ame. Ramué ralámuli ta me'lisúká alué Páulo, najkiboa ramué ralámuli napurigá gastigárimala Onorúgame ramué», anile alué ralámuli jurío. Jípeko alué ralámuli buigá mochí ta'lá o'tomela mué alué Páulo alé.

22 'Lige alué wa'lula ku júlale alué re'malí alanigá napurigá ta'wesi ruyémala.

Jena ruwimela Páulo o'tóriligo alé napu ajtile alué wa'lula gobierno Pélisi

23 'Lige alué abé wa'lula sontalo bayele oká gapitani. 'Lige anele 'ma alé sisao alué gapitani:

—Ruyéwaká we'ká sontalo napurigá yati jigámala napurigá simámala alé Sesarea anilichi wa'lú we'ká riógichi. Simámala jena gi makué 'ora kachi jipe rukó. Oká siento sontalo wijchí jaga simámala, 'lige gicháosa makué gawé asigá, 'lige che oká siento selá o'kame.

24 'Lige aminami nulale jaré gawé 'yániliga napurigá alué Páulo asigá enámala boichimi. 'Lige alué abé wa'lula sontalo, anele alué oká gapitani simíbachi alué Páulo o'ká:

—Asíriga 'la repúpua ye Páulo alé 'mimi boichimi, napurigá tabilé 'wesi ralámuli che olámala ye Páulo boichimi enágichi. Semáriga 'yawa alué wa'lula selígame alué we'ká riógichi Sesarea ajtígame rió Pélisi anilime.

25 'Lige alué sontalo abé wa'lula bilé apeli osilí o'tóriga júlale alué we'ká sontalo, 'lige alué apeli osirúgime alué selígame alé Sesarea ajtígame 'yáwili nile alué apeli osirúgime. 'Lige anime nile alué apeli:

26 «Ne rió Kláurio Lisia, 'we repori ne mué rió wa'lula selígame alé we'ká riógichi Sesarea ajtígame Pélisi.

27 Ralámuli jurío jena mochígame, cha'pile alué rió Páulo jena. Amulí me'líliru alué rió Páulo. Neka 'la machiéturu romano ko, alekeri simíturu ne sontalo 'yuga napurigá aminabi tabilé che olawa.

28 Neka machinálituru chonigá cha'píligo alué ralámuli alué Páulo. Alekeri
o'tó ne napu napuíme ju e'wélala jurío rukemia tachiri najsibúliga alué Páulo
alué ralámuli 'yuga.
29 'Lige ne alé 'la machí alarigá ko alué. Pe a'boi na'tálila gite cha'pile alué
ralámuli jurío alué Páulo. 'Lige pecha nerúgekó napurigá me'liboa alué Páulo,
'lige aminami pecha galírale bajchálime nítéko alué Páulo.
30 'Lige jipe machí ne we'ká ralámuli jurío napuíligo alué Páulo me'limea
jena. 'Lige alekeri mué rió Pélisi jula ne alué Páulo. 'Lige ne ané ye ralámuli
jena mochígame napurigá alemi simámala alué ralámuli alué ra'íchili gatemia
mué rió 'yuga. Pe ekí júpá ye ra'íchili. Ariósibá mué wa'lula Pélisi.»
31 'Lige alué sontalo, napurigá anélirige 'ma sébali mochíleke'é. 'Lige
bayérole alué Páulo, 'lige simíbale aba a'lige rukó gi makué 'ora kachi. 'Lige
alé simasa, sébale alé Antipatri anilichi we'ká riógichi.
32 'Lige alué sontalo wijchí jaga e'yéname ka pe alé ku ro'íleke'é. 'Lige ku alé
galílachi napu mochime nile alué sontalo, ku alé sébale alué alé ro'isa. 'Lige
alué gawé aségameka aba 'we simíbale alé Sesarea alué Páulo 'yuga.
33 'Lige alé we'ká riógichi Sesarea sebasa alué sontalo, 'lige 'yale alué apeli
osirúgime alué napu nábolige alué sontalo Kláurio, 'yale alué wa'lula selígame
Pélisi, 'lige aminami alué Páulo alé sébaga.
34 'Lige alué rió wa'lula selígame alé Sesarea ajtígame alué osilí leérasa,
rukéliru alué Páulo koche ochérigame rió níligo.
'Lige alué Páulo anele:
—Neka alé ejiro Selisia ochérigame rió ju —anele alué Páulo.
'Lige alué rió wa'lula 'ma akisá alieti,
35 anele alué wa'lula alué Páulo olagá:
—Ne a'lá gepúmala alué ra'íchili napu ruwimela ju alué ralámuli jurío jeka
jsisá alué mué cha'pígame. A'lige 'we a'lá gatémala ne alué ra'íchali —anile alué
wa'lula selígame rió.
'Lige alué Páulo juláliru alé wa'lú galichi, alué galí napu bejtégame nile
i'sínimi alué wa'lula Erore 'ya. 'Lige jaré sontalo 'yuga júlale alemi napurigá
repúmala alué Páulo alé ajchagá.

24

Jena ruwimela Páulo ra'íchaligo wa'lula Pélisi 'yuga

1 'Lige maligi rawé nujubapi kachi sébale alué wa'lula balé Ananíasi anilime
rió Rusaleni ajtígame, sébale alé Sesarea anilichi. 'Lige jaré e'wélala jurío 'yuga
nawale alué rió alé. 'Lige alué rió Tértulo anilime abiena nawale aléchigó.
Alué rió Tértulo anilime 'we benégame nile alué ra'íchili gatega, alekeri a'páliru
alé. 'Lige alué ralámuli alé jsile napu asale alué wa'lula selígame Pélisi anilime.
'Lige alué ralámuli alué ra'íchili ruimea jsile, napurigá saega ra'ichámala alué
Páulo olagá.
2 'Lige Páulo alé a'pásiga, 'lige alué rió Tértulo alemi a'mulipi simigá napu
asale alué Pélisi 'lige anele:
—Wa'lú cheliérabá mué wa'lula selígame, ramué ralámuli 'we ganíliga
mochiru tabilé chélagá. 'We ra'sálagá mochiru ramué ralámuli, napurigá nulá
mué rió wa'lula 'we a'lá ju, 'we semáriga nulame ju mué rió wa'lula Pélisi. 'We
semáriga gu'írime ju mué ralámuli.

3 'Lige alué napurigá nulá mué rió, bochígimi 'la larigá nokiá ramué we'ká ralámuli. 'Lige 'we ra'sálagá mochiru ramué ralámuli. Wa'lú cheliérabá.
4 Neka pe u'kabi ra'íchali ruwimela, ramueka tabilé we'lisi resibátinile mué. Neka taní napurigá 'we 'la gepúmala mué ye pe u'kabi ra'íchali.
5 Ramué ralámuli machiaa ye Páulo 'we chátiri rió ko. 'Lige 'we bochígimi gawichí eyéname ko ye rió pe alué ralámuli jurío na'áwitiga alemi we'kaná we'ká riógichi mochígame ralámuli. 'Lige wa'lula nulame ju ye Páulo alué we'ká ralámuli nuleme napu uché bilé 'nátili cha'pile napu Nasareno anélime ju.
6-7 'Lige aminami tabilé nirame ju alué wa'lú re'obá ramué ralámuli nila. 'Lige ramué ralámuli alekeri cha'pirúturu ye rió Páulo, 'ma najsibúnilime ramué nila rejcholi.*
8 'Lige mué bo'né 'la rukewa alué Páulo napurigá 'la machiboa pala 'la bijchiá ko.
9 'Lige alué ralámuli jurío napu ekí mochílige alé, anile:
—'La bijchiá ju napurigá aní —anile alué ralámuli.
10 'Lige alué wa'lula selígame nulele sekate ra'íchaga napurigá alué Páulo ra'ichámala alé. 'Lige alué Páulo yati ra'íchale nulésiga. Anile:
—Neka 'we ra'sálagá ruwimela ye ra'íchili jena iligá mué ajtígichi, neka pecha chokílaká. Neka 'we a'lá machí mué rió we'ká bamí ajtigá mué jena we'kaná we'ká riógichi ra'íchali gatea. 'Lige alekeri ne 'we a'lá machí mué rió 'we a'lá benégame ko ra'íchali gatega.
11 Ne pe kulí seba alé wa'lú we'ká riógichi Rusaleni, pe kulí makué oká rawé ju ne alé sebasa. Neka alé simíturu wa'lú cheliera 'yamia Onorúgame.
12 'Lige ne tabilé 'wesi che anigá ra'íchaturu alué Rusaleni mochígame ralámuli olagá. 'Lige ne tabilé 'wesi ralámuli na'áwitige alé wa'lú re'obachi. 'Lige alé u'kuchí jurío re'obálachi tabilé na'áwiti ne alué ralámuli.
13 'Lige rekó 'we rukelie alué ralámuli, tabilé asé ruwimela alué ralámuli napurigá ne alieti najsibuga eyena.
14 'La bijchiá ju Onorúgame oyérame ju ne napurigá alué 'ya mochígame ne rijimala. Abiénachigó oyérame ju ne alué 'nátili napu Nuebo Bowé anilime ju. 'We 'la bijchígame ju ne suwábaga napu Moisesi osálige 'lige abiénachigó bijchígame ju ne napu osálige alué ralámuli 'ya mochígame napu ruwime nílige napu anele Onorúgame.
15 Neka bijchigi Onorúgame ku ajánimio alué ralámuli suwígame, alué a'ká ralámuli 'lige tabilé a'ká ralámuli. Alué suwábaga bijchígime ju ne. Ye ralámuli jurío jena mochígame abiena 'la bijchigi ye ra'íchali.
16 Alekeri nabí 'we jirétime ju ne alué rejcholi napurigá tabilé chátiri na'támala ne Onorúgame 'yuga, 'lige aminami napurigá alué ralámuli 'yuga tabilé chélagá asimela ne.
17 › 'Lige a'kinana we'kabé bamí kachi ne ichúrimi einasa, 'lige a'kinana ku alé Rusaleni simíturu ne enomí 'yamia alué ralámuli tabilé nígame alé mochígame, 'lige aminami me'limea bilé ajágame alé wa'lú re'obachi cheliera 'yamia Onorúgame.
18 Napu'lige ne alé ba'ichí bajkisá, 'ma bi'ígame alawégame aniame nile, 'lige nujubá etéturu ne'chí alué ralámuli jurío alé re'obachi go'ame kogi ilígichi ne

* **24:6-7** Jaré apélichi anime ju: 'Lige alué abé wa'lula sontalo alué Lisia anilime, alué nolínaturu ramué cha'piachi alué Páulo alé. 'Lige pe yati 'wísituru alué Lisia 'we enáriga nawagá we'ká sontalo 'yuga nawagá.

Onorúgame. Tabilé we'ká ralámuli e'yénituru ne'chí 'yuga 'lige tabilé 'wesi e'yénituru nejkumega.
19 Alué ralámuli jurío napu alé e'yénilige Asia mochígame nile. Alué níligekuru napurigá jena mochímili ne tabilé nirame nísaká alué wa'lú re'obá, alué ralámuli etéligame ne alé ajtígachi.
20 'Lige aminami ye ralámuli jurío napu mochí jena, 'la animéliguru tachiri gite nejíriligo ne alé Rusaleni ajtígachi alué e'wélala jurío mochígichi.
21 Siné kachi pe alekeri nejíligeréko ne'chí, siná ne: «Napu'lige bilé rió mukusá, ku ajánamala», aniéturu ne. Siné kachi pe alekeri chojkila kéréko ne —anile alué Páulo.
22 Alué wa'lula selígame Pélisi 'we a'lá machime nile alarigá nokame ko alué ralámuli napu Bowé Nuebo aneme nile, alué Esukristo oyérame ralámuli. 'Lige alué Pélisi akisá alué ra'íchali, 'lige yati a'rele alué ra'íchili gatélime. Anile:
—Napu'lige alué abé wa'lula sontalo Lisia anilime nawasa, a'lige kulí gatewa alué ye ra'íchili —anile alué wa'lula.
23 'Lige alué wa'lula Pélisi, nulele bilé sontalo gapitánila napurigá aminabi repúmala alué Páulo. 'Lige yaba'lá lisensia nígame nile alué Páulo napurigá a'bemi einámala. 'La elile napurigá sebámala alué Páulo amígola napurigá tebúmala alué Páulo.
24 'Lige pe u'kabi rawé kachi, nawale alué wa'lula Pélisi alé alué upila si napu Brusila anilime nile napu jurío nílige. 'Lige alé sebasa, bayele Páulo napurigá nawámala alé napu wa'lula asale bo'né upila 'yuga. 'Lige alué okánika akele Páulo ra'íchachi. Anile:
—'La bijchígiwa chieri níliga alué Kristo Esusi napu rewagáchika nawálige.
25 'Lige alué Páulo alé asagá alué ralámuli 'yuga, 'lige ruwile alué we'ká ra'íchili rejcholi. Ruwíleke'é napurigá 'la bi'lepi 'nátaga bejtélawa Onorúgame nila 'nátili ralámuli gu'íriga. 'Lige aminami napurigá tabilé oyérawa alué ralámuli tabilé 'la 'nátame. 'Lige aminami ruwile bilé rawé sebamio Onorúgame gastigárimia alué ralámuli cha nokame, 'lige alué ralámuli tabilé cha nokame Onorúgame 'yuga simámala. 'Lige alué rió wa'lula Pélisi 'we majáleke'é 'liko alué ra'íchili akisá.
'Lige anele alué rió Pélisi alué Páulo:
—Jípeko 'ma 'la sébali ju, ya simibógó alé ku miná. 'Lige napu'lige ne bo'né 'la ikiro, uché siné bayémala ne mué napurigá ku nawámala mué jeka ra'ichasia —anele alué wa'lula.
26 'Lige alué rió wa'lula selígame Pélisi 'we najkile napurigá alué Páulo najtétimala enomite napurigá ma'chínamala alué Páulo. 'Lige pe alekeri a'kué bayele aleka alué wa'lula Pélisi ra'ichamia Páulo 'yuga.
27 'Lige oká bamí oláliru alé alarigá olá alué Páulo. 'Lige alué rió Pélisi arigá 'ma ma'chínale wa'lula selígame asagá alé. 'Lige alué rió Pélisi ma'chínasa selígame asagá alé, 'lige alué rió Porsio Besto anilime asíbale wa'lula. 'Lige alué rió Pélisi 'we a'lá niraga etélime najkile alué ralámuli juríote, alekeri a'réliru alué Páulo galírale bajchárigа.

25

Jena ruwimela Páulo ra'íchaligo wa'lula selígame Besto 'yuga

1 'Lige alué rió Besto selígame asibasa alé Sesarea anilichi, bakiá rawé nujubá kachi simile alé wa'lú we'ká riógichi Rusaleni.

2 'Lige alué ralámuli alé Rusaleni mochígame, alué balé e'wélala, 'lige alué ralámuli jurío selígame e'wélala, alué e'wélala anele alué wa'lula Besto alé nawasa, 'la suériga ra'íchiga anele:

3 —Mué rió wa'lula pe rekó julawa alué rió Páulo bayénaliga bilé ra'íchali gatewa jena ramué alué rió 'yuga.

'Lige alué ralámuli a'bopi alarigá ra'íchale pe boichika enágichi me'limé olálige alué Páulo.

4 'Lige alué rió Besto nejele, anile:

—Alué Páulo alé Sesaréachi galírale bajchárigа ajtí. Ne bo'né 'la siméréko pe'wé alé napu ajtí alué Páulo.

5 Ne 'yúriga julawa e'wélala napurigá gatémala alué ra'íchali. Alué rió bilé tábiri najsibúsaká 'liko alé gatewa —anile alué rió Besto.

6 'Lige alué rió Besto asale pe osánó rawé alé Rusaleni, siné kachi pe makué rawé kérémá. 'Lige pe lakí rawé asisá alé, 'lige ku alé Sesarea simile alué Besto. 'Lige alué rió Besto alé Sesarea sebasa, pe melénala simile alé 'miná napu gateme nile ra'íchili alué rió, alé mutélachi asagá. 'Liko Besto nulele bilé sontalo napurigá a'pámala Páulo napu ajtile bo'né.

7 'Lige alué Páulo alé bajkichi, 'lige jaré ralámuli jurío Rusalénika sígame a'bé simíbale alé napu ilile Páulo. 'Lige alué ralámuli chojkile ra'icha Páulo saega. Pe 'yégiga ra'íchale we'ká e'karúgame najsabume kóríle. Tabilé gayénale 'la bijchiá ra'íchali ma'chí pa chu'síkame ko alué Páulo.

8 'Lige alué Páulo ruwile alué ra'íchili tabilé chojkila ko, tabilé asé che 'síligo alué ralámuli 'yuga. Anile alué Páulo:

—Neka tabilé asé 'wesi chérikáwé 'emi ralámuli 'yuga, neka pecha asé saega ra'íchago alué ramué ralámuli jurío nila nulalí. 'Lige aminami tabilé tábiri 'wesi najsibú ne alé wa'lú re'obachi. 'Lige aminami pecha saega ra'icha ne alué wa'lula gobierno romano olagá, alué napu Sesar anilime ju —anile alué Páulo.

9 'Lige alué rió wa'lula selígame Besto 'we a'lá gu'írinile alué ralámuli jurío. Alekeri Besto rukele alué Páulo:

—Mué Páulo, ¿siminali mué alé Rusaleni napurigá ne gatémala alué ra'íchali alé sebasa?

10 'Lige alué Páulo anile:

—Neka tabilé siminali alé 'mi Rusaleni. Aba jena Sesaréachi gatewa ye ra'íchali. Alarigá nuláturu alué wa'lula gobierno (bisirente) Sesar anilime. Neka ye ralámuli jurío 'yuga pecha tábiri najsibua. Mué asíriga 'la sébali machíguru alué alarigá ko ne.

11 'Lige ne najsibúsaká bilé tábiri, 'liko 'la nímala me'á ne'chí 'emi. Tabilé bijchiá nísaká napu aní alué ralámuli jurío, tabilé 'wesi nejímala ne'chí alué e'wélala ralámuli jurío mochígichi. Alekeri tabilé simé ne alé Rusaleni. ¡Neka najkí napurigá alué wa'lula gobierno alé Roma ajtígame gatémala ye ra'íchili! —anile alué Páulo.

12 'Lige 'ma bajchá ra'ichasa Besto alué ralámuli rejcholi ruwime 'yuga, anele alué Besto alué Páulo:

—Jipe 'ma tánikuru mué napurigá alé Roma simawa gatewa ye ra'íchali alué wa'lula gobierno Sesar 'yuga. 'Lige jipe alekeri alé jula ne mué alé Roma napurigá gatémala mué alué ra'íchili alué wa'lula gobierno Sesar 'yuga.

Jena ruwimela Páulo ra'íchaligo alué wa'lula Agripa 'yuga

13 'Lige a'kinana we'kabé rawé kachi, simile alué wa'lula selígame Agripa* anilime alé Sesarea, alué go'chila si napu Berenisi anilime nile. Simíbale alué wa'lula selígame Besto repórimia alé Sesarea. 'Lige alué ralámuli alé Sesarea we'kabé rawé mochile alué wa'lula bejtélachi.
14 'Lige alué wa'lula selígame Besto ruyele alué oká ralámuli churigá níliga alué Páulo. Anele:
—Jena ajtí bilé rió, Páulo anilime, napu alué wa'lula Pélisi galírale bajchárigа a'rélige.
15 'Lige ne napu'lige alé Rusaleni eyénachi, alué we'ká balé e'wélala, 'lige alué we'ká ralámuli jurío e'wélala we'ká e'karúgame ra'íchili ruwí alué Páulo sayega. 'Lige 'we tale a'wágame napurigá ne nulémala alué Páulo gastigáriniliga.
16 'Lige ne anéturu alué ralámuli 'la anichi: «Ramué e'wélala Romano tabilé larigá nokame niru. Pecha gastigárilime júkó bilé rió tabilé 'la machigá alué alieti najsibúliga. 'Lige bajchako napubúriga mochiga rukélime júkuru alué rió cha'pime alué ayónime 'yúriga. 'Lige kulí gastigárilime júkuru alué rió 'ma a'lá machisá alué alieti najsibúliga.»
17 'Lige alekeri jeka jsisá alué ralámuli, 'lige yati chojkíturu ne alué ra'íchili gatea bilé rawé a'kinana kachi. 'Lige asagá ne alé mutélachi napu alué ra'íchili gateme ju ne, 'lige yati jula ne alué Páulo bayéniliga napurigá alé a'pawa.
18 Neka 'we chárigá ruimé mayéke'é alué ralámuli o'weti jásiga. 'Lige tabilé larigá níleke'é.
19 Pe lanile Páulo saega ra'íchame kóríle alué jurío nulalila olagá. 'Lige aminami anile tabilé bijchiá ko napu anile alué Páulo bilé rió Esusi anilime ajagá ajtigó. A'boika mukúgame kóríle. Pe alué ra'íchali gite saega mochile Páulo 'yuga.
20 'Lige neka tabilé 'la machíeke'é alué alieti ra'íchili gatega. 'Lige alekeri ne alué Páulo rukéturu, anéturu ne 'lige: «Mué Páulo, ¿pala 'la siminali mué alé we'ká riógichi Rusaleni ye ra'íchali gatemia?»
21 'Lige alué rió Páulo nejele: «Neka pe najkí napurigá alué wa'lula gobierno Sesar† gatémala ne'chí 'yuga ye ra'íchili», anile alué Páulo lanilía. Ne alekeri nuléturu napurigá alué sontalo repúmala alué Páulo alé ajchagá, pe napusí ne ikiru alemi jula alé 'mi napu ajtí alué wa'lula gobierno Sesar.
22 'Lige alué wa'lula Agripa anele alué Besto:
—Néchigó akisá níleke'é alué Páulo ra'ichálila.
'Lige alué Besto nejele:
—Be'lí 'la akimela mué alué Páulo ra'ichálila —anile alué rió wa'lula Besto.
23 'Lige melénala rawé alué wa'lula Agripa 'lige alué Berenisi sebasa alé, alé pachami mo'ile 'we a'lá semáriga alé napurigá 'we a'lá nirawa alué ralámulite, 'lige alué we'ká sontalo e'wélala mo'ile alé alué ralámuli 'yuga. 'Lige alué uché jaré ralámuli alé we'ká riógichi mochígame e'wélala si mo'ile alé. 'Lige alué ralámuli alé pachá mo'isá, 'lige alué wa'lula Besto nulale alué Páulo bayénaliga.
24 'Lige alué wa'lula Besto anele alué ralámuli napu alé mochílige:
—Mué wa'lula selígame Agripa, 'lige 'emi ralámuli suwábaga napu ekí mochí jena napuíka jipe, jena ajtíke'é ye rió. 'Lige we'ká ralámuli jurío 'we saega ra'íchale ye Páulo olagá alé we'ká riógichi Rusaleni, 'lige jena abiénachigó jsile

* **25:13** E'nesi glosario «Herodes». † **25:21** E'nesi glosario «Cesar».

alué ralámuli saega ra'ichamia Páulo olagá. 'Lige alué lakí ralámuli tabilé a'rele siná Páulo me'línaliga.
25 'Lige neka tabilé rewá tachiri chu'síligo Páulo napurigá me'liboa. Abirigá julámala ne alé Roma wa'lula ajtígachi napurigá gatémala alué 'yuga, alarigá táligame bo'né Páulo.
26 'Lige ne tabilé ni bilé ra'íchili napurigá osémala ne alué wa'lula bilé osilí tachiri najsibúliga ye Páulo. 'Lige alekeri jena a'pá ne ye rió napu ajtí mué wa'lula Agripa 'lige uché jaré 'emi si, napurigá 'emi 'we a'lá gepúmala ye ra'íchili ye Páulo ra'ichálila napurigá suwábaga 'la rukémala ye Páulo alué alieti najsibúliga, napurigá ne 'la nílimala bilé ra'íchili napurigá ne 'la newámala bilé osilí alué wa'lula gobierno nábolime.
27 Neka tabilé chérigá julasa nili bilé rió galírale bajchániliga tabilé machigá tachiri najsibúliga.

26

Jena ruwimela Páulo nemíligo

1 'Lige alué rió wa'lula Agripa anele alué Páulo:
—Mué Páulo 'la lisensia ni napurigá nemímala mué —anele.
'Lige alué Agripa alanesa Páulo 'lige Páulo o'weti o'wínale sekala, 'lige anile alué Páulo:
2 —Mué wa'lula Agripa, ne 'we ra'sálagá nemí ye ra'íchili jena asagá mué wa'lula ajtígichi, napurigá ne 'la suwábaga 'la ruwimela ye ra'íchili napurigá lanilí ne ye ralámuli juríote.
3 'Lige alué ra'íchili suwábaga ruimé ne napugiti mué wa'lula 'we a'lá suwábaga machí churigá nírigo ramué ralámuli jurío, ramué tabilé bi'lepi 'nátame nírigo i'sínimi. Alekeri pe rekó 'la 'nátaga gepúwagó mué wa'lula ye ra'íchili.
4 'Lige uché rajpé ra'íchale alué Páulo, anile:
—Alué ralámuli jurío suwábaga 'we a'lá machíguru churigá níliga ne u'tá kachi, 'lige aminami alé Rusaleni napu ne wa'lú ochérale alé asagá.
5 'Lige alué ralámuli abiena 'la ruwimela ruinálasaká, neka 'ma wa'lú rió ka bariseo gayénaligo. Ramué bariséoka 'we 'la sébali olame niru Moisesi nulalila me'tagá uché jaré ralámuli.
6 Jípeko nejí oliá ne, neka 'la bijchígame kame napu aníligo Onorúgame 'we 'yasi ku ajánamio oríligo ralámuli suwígame.
7 'Lige ramué ralámuli israelita makué okaná chojkégame buigá mochiru napurigá 'la sébali olámala Onorúgame napurigá anílige. Alekeri 'la nirali ramué Onorúgame 'lige 'la e'wilí rawemi rukomi napurigá bo'né nulá. Mué wa'lula Agripa, neka 'la bijchígame kame Onorúgame ku mochiámili ko suwígame, alekeri nejíliru ne.
8 'Émika ¿chonigá ta bijchígame júkó Onorúgame ku ajánarime ko suwígame?

Jena ruwimela churigá najátaligo Páulo alué ralámuli Esukristo oyérame

9 'Lige Páulo uché rajpé ra'íchili ruyele:
—Ne bo'neko 'yako lame ke, 'we cha nokiame nuleme ke ne alué Esukristo oyérame ralámuli 'yuga, alué Esukristo Nasarétachi ochérigame Rabí rijimala.
10 'Lige ne arigá simíturu alé we'ká riógichi Rusaleni anilichi. 'Lige alué balé e'wélalate 'yáreturu ne bilé apeli lisensia 'yagá ne'chí napurigá galírale

mo'ámala ne alué ralámuli Esukristo oyérame. 'Lige napu'lige me'líliru alué ralámuli galírale mo'árigame, 'we a'lá nirame ke ne alué suwábaga larigá.
11 We'sá simíturu ne alé u'kuchí jurío re'obálala jágichi gastigárimia alué ralámuli Esukristo oyérame napurigá animela: «Tabilé Esukristo oyérame ju ne.» 'Lige we'ká riógichi mejká e'sena ralámuli ejperélachi napu se'unáriga ra'íchame nile, 'mi alemi eyéname kéturu ne ralámuli najátaga Esukristo oyérame gastigárimia.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá a'réligo chátiri 'nátili

12 'Lige Páulo uché rajpé ra'íchili ruwile. Anile:
—'Lige bilé rawé enegéturu ne alé boichimi we'ká riógichi Ramasko simea alué Esukristo oyérame ralámuli najátasia. Alué apeli osirúgime o'ká enegé ne, alué balé e'wélala newálila lisensia i'gá ne'chí.
13 Mué wa'lula, ne alé boichimi enágichi amulí sébachi ne alé Ramasko, 'lige ra'ósaga iliba 'pa rewagáchikana amulí rawilichi, 'lige 'we rasórume nile me'tagá rayénili. 'Lige noligá ra'ósiga iliba alé napu ramué jale.
14 'Lige ramué ralámuli 'ma wijchí bi'tibáruturu alué ra'ósalite rasoga. 'Lige alé wijchí bo'igá akéturu ne bilé ra'íchili. 'Lige aniéturu ebreo ra'ichálila ra'íchaga: «Sauli, Sauli, ¿chonigá saega eyena mué rió ne'chí 'yuga? ¿Chonigá echébaché mué alué gusite napu roló ejchela ju napurigá o'wé simámala? Alarigá simí mué, tabilé oyérame ju mué ne'chí.»
15 'Lige anéturu ne: «¿Chieri ju mué wa'lula sikaniá?» 'Lige aniéturu alué ra'íchili: «Neka pe alué Esukristo ju napu mué 'we najátame ju resí olániliga», anile alué ra'íchili.
16 «Jípeko ilísiwagó yati, neka alekeri ra'icha jena napurigá mué rió ne'chí 'yuga nóchame nímala. 'Lige aminami ruyémela mué uché jaré ralámuli tachiri etiá mué jena, 'lige aminami napu a'kinana etémili ju mué, 'lige alué suwábaga ruimeli ju mué.
17 'Lige ne 'la nejkúrimala napurigá tabilé me'liboa mué alué ralámuli juríote 'lige tabilé juríote.
18 Julámala ne mué alé alué ralámuli ejperélachi napurigá mué 'la ruyémala alué rejcholi, napurigá a'rémala alué ralámuli alué resítiri 'nátili napurigá 'we a'lá na'támala Onorúgame 'yuga, napurigá ta nulémala Satanasi, napurigá 'la Onorúgame 'nalina nulémala, 'lige aminami napurigá 'la bijchígimala ne ra'ichálila. 'Lige 'la e'káligime nímala alué 'we resítiri alawégame, 'lige aminami narémala suwábaga napu ekí Onorúgame 'ya alué ralámuli napu bi'ígame alawégame ju napugiti 'la bijchígile ne ra'ichálila.››

Jena ruwimela Páulo 'la e'wáligo napurigá nulélirige Esukrístote

19 Páulo uché rajpé ruwile. Anele:
—Mué wa'lula Agripa, neka e'wáturu napurigá nulale alué ra'íchili alé rewagáchika.
20 'Lige ne pe nujubapi chojkí ruyá alé Ramáskochi 'lige Rusalénichi 'lige ejiro Juréachi 'lige ruyéturu ne alué ralámuli tabilé jurío. 'Lige ané ne alué ralámuli: «'Ma a'rewa 'emi ralámuli alué resítiri 'nátili, 'emi ralámuli 'la oyérame niwa Onorúgame. 'Lige 'la suériga nakúriwa 'emi napurigá alué uché jaré ralámuli 'la machimela 'emi 'la Onorúgame oyérame ko.»
21 'Lige pe ye rejcholi 'nátili gite cha'pirúkuru ne alué ralámuli juríote alé wa'lú re'obá ra'pichílachi alé Rusaleni anilichi, 'lige 'ma me'linali ne'chí alué ralámuli.

22 Nobi Onorúgameka 'we a'lá gu'írigo ne'chí, alekeri 'la bijí ajagá ajtí ne
jemi. 'Lige alekeri 'la ruyéguru ne suwábaga ralámuli Onorúgame nila rejcholi.
'Lige alué ralámuli e'wélala, 'lige alué pe apiépiri ralámuli abiena 'we ruyé ne.
Tabilé siné che ané ne bo'né 'nátaga, pe aluecho napu Moisesi ruwile 'lige
napu ruwile alué ralámuli napu ruwile napu anele Onorúgame. Pecha 'wesi
ruwígó neka uché bilé ra'íchali, pe bi'lepi Onorúgame ra'ichálilacho ruwíguru
neka.
23 'Lige alué 'ya nerúgame rejcholi Onorúgame ra'ichálila anime ju
Onorúgame julámioríligo alé 'pákana rewagáchika alué Kristo ramué ralámuli
a'kabámana jawamia. 'Lige alué rió 'we resí ikimeo jena wijchimoba eyénaga.
'Lige alué rió me'lisuga 'lige ku ajánamio. 'Lige alué rió nile bajchá napu
mukusá ku ajánale. 'Lige alekeri 'la machirú ramué ralámuli jurío, 'lige alué
ralámuli tabilé jurío, napu'lige suwisuga ramué abiena ku ajánawili ju.*

Jena ruwimela Páulo najkíligo napurigá alué wa'lula bijchígimala Onorúgame nila rejcholi

24 'Lige alué ye ra'íchili ruwichi alué Páulo, 'lige alué rió Besto o'weti ilísiga
anile:
—¡Pe lo'ígame rió káwé mué Páulo! Mué Páulo cha we'ká e'karúgame benime
kame, alekeri lo'írile mué —anile alué rió Besto.
25 'Lige alué Páulo nejele alué ra'íchili akisá. Anile:
—Mué wa'lula selígame Besto, neka pecha lo'í rió júkó. Ye ra'íchili pe regá
ju. Ye ra'íchili napu ne ruwí, 'we 'la bijchiá ju, 'lige 'we 'la námatékuru alué
ra'íchali.
26 Jena ajtí ye rió wa'lula Agripa, 'lige alué rió 'we a'lá sébali machí ye
ra'íchali larigá ko. Ne alekeri 'we semáriga ruwí ye ra'íchili jena napu ajtí ye
wa'lula, 'lige tabilé chélagá ruwí ne ye ra'íchili. Neka machiame ye rió wa'lula
'we a'lá machió ye ra'íchili. 'Lige alué napurigá 'sile alué Esusi tabilé chíboka
'sile, iligá we'ká ralámuli etériga 'sile.
27 Mué wa'lula Agripa, ¿'la bijchigi mué napu aní alué 'ya mochígame
ralámuli napu ruwime nílige napu anele Onorúgame? Neka 'la machí mué 'la
bijchigo napu ruwile alué 'ya mochígame ralámuli.
28 'Lige anile alué wa'lula rió Agripa:
—¿Mueka 'la ikípité ra'íchilite Esukristo oyérame gainámala ne?
29 'Lige alué Páulo nejele:
—Tabilé chérikáwé rekó pe u'kabi ra'íchili ke, 'lige rekó we'ká ra'íchili ke
tabilé chérikáwéchigó. 'Lige neka tani Onorúgame napurigá 'emi ralámuli
jena mochígame 'la Onorúgame oyérame nímala napurigá ne, 'emi ralámuli
suwábaga napu ekí mochí jena, pe iligá neka tabilé najkí napurigá 'emi
ralámuli galírale mo'áriga mochímala napurigá ne —anile alué Páulo.
30 'Lige alanisá alué Páulo, ilísele alué wa'lula Besto, 'lige jásele alué uché
jaré oká, alué wa'lula Agripa 'lige alué Berenísichigó, 'lige alué uché jaré
ralámuli napu mochile alé suwábaga jáseleke'échigó.
31 'Lige alué lakí ralámuli alé 'minami wanáchigo simíbale alué ra'íchili
gatewa. 'Lige anile alué a'bopi ra'íchaga alemi mochiga:
—Ye rioka tabilé tábiri najsibule napurigá me'liboa. 'Lige aminami tabilé
galírale bajchátéleke'é ye rió, pecha tábiri najsibúliga.
32 'Lige alué rió Agripa anele alué wa'lula Besto:

* **26:23** Napu 'sile Esusi 'lige napu anile Esusi napurigá bilé ra'ósali ju napurigá gu'írimala ramué moyena re'pá rewagachi.

—Aka 'la supaná téligipaché ye rió, alué bo'né tabilé tasa ka napurigá alé Roma o'toboa napurigá alé gatémala ye ra'íchali alué wa'lula gobierno alé Roma ajtígame 'yuga.

27

Jena ruwimela Páulo juláriligo alé we'ká riógichi Roma anilichi

1 'Lige alué wa'lula Besto 'yúriga júlale bilé sontalo gapitánila alué Páulo o'tóriga alé Roma anilichi wa'lú we'ká riógichi uché jaré galírale mo'árigame 'yúriga. Alué sontalo Julio anilime nile. Alué bo'né nochálilaka nile napurigá o'tomela ralámuli galírale mo'áriga mochígame napurigá gatémala alué ra'íchili alé Roma napu ajtílige alué wa'lula gobierno Sesar anilime.

2 'Lige ramué ralámuli jímirituru alé bárkochi. 'Lige alué barko alé 'naka Agramitio anilíchika simígame nile alué barko napu ramué cha'pirú. 'Lige alué barko simime nile alé napu bo'í alué wa'lú ejiro Asia anilime rewégame. 'Lige simíromili nile alé napu we'kaná uchúpame ju alué barko alé napu Asia anilime ejiro bo'í. 'Lige Aristarko anilime rió si enegéturu ramué 'yuga alé bárkochi. 'Lige alué rió Aristarko alé we'ká riógichi Tesalónika anilichi bejtégame ke napu ejiro Maseronia ju alé we'ká riógichi.

3 'Lige melénala rawé kachi sebáruturu alé bilena we'ká riógichi Sironi anilichi napu alué barko uchúpame ju, 'lige alué sontalo Julio 'we a'lá niraga etele alué Páulo, 'lige lisensia 'yale alué Páulo napurigá simela alé napu ejperégame nile alué bo'né Páulo amígola napurigá alué Páulo amígola kógimala napu resí lále alué Páulo.

4 'Lige ramué ralámuli alé we'ká riógichi Sironi alé e'yéniga simáruturu, 'lige nujubá etéruturu ramué alué gawí Chipre anilichi alé ba'wichí nasipa ilígame wa'lú gawí. 'Lige o'iná 'nalina iligéturu alué gawí ramué alemi e'nárigichi. 'Lige ramué alé na'kolínaka 'nalina simáruturu napurigá ta'mé 'we a'wágame chibámala eká.

5 'Lige alué wa'lú ejiro Silisia anilime gawí bo'ígichi alé a'mulipi simáruturu ramué. 'Lige alué wa'lú ejiro Pampilia anilime gawí bo'ígichi alé a'mulipi simáruturu ramué alé bárkochi mochiga. 'Lige alé si sebáruturu ramué bilena we'ká riógichi Mira anilichi napu ejiro Lisia nílige.

6 'Lige alué sontalo gapitánila gatele napurigá ramué simawa alé bárkochi napu Alejantríaka simígame nile. 'Lige alué barko alé Italia anilichi sebámili nile, alé napu ju we'ká riógichi Roma anilichi. 'Lige alué sontalo gapitánila nuláturu napurigá ramué aleké bárkochi jímopua napurigá ramué 'we simawa bowesia. Alué we'ká sontalo abiénachigó simíbaturu.

7 'Lige ramué we'ká rawé e'náruturu kilí aleké bárkochi mochiga. 'Lige 'we nóchili olagá sebáruturu ramué ralámuli alué bárkochi e'yéniga alé bilena napu chukíbame ju alué barko alé a'bé Gniro anilichi we'ká riógichi. 'Lige alué eká 'we a'wágame ekáturu o'weka 'nalina napu ramué e'yénilige, alekeri chakena simáruturu. 'Lige alé na'kolínaka 'nalina simáruturu alué gawí ilígachi alé nasipa ba'wichí Kreta anilime alé pe a'bemi napu Salmoni anilichi nile.

8 'Lige aminabi simáruturu 'we nóchali olagá alé a'bé Kreta anilichi, 'lige sebáruturu bilena napu uchúpame ju barko napu Buenos Puertos anilichi nile. 'Lige alé yéniga a'bé kéturu alué we'ká riógichi Lasea anilichi.

9 'Ma we'ká rawé 'we nóchali olagá e'inaru ramué, alekeri amulí sébale
romósali.* 'Lige alué Páulo ruyele alué ralámuli alé e'yénigime bilé rejcholi.
10 Anele:
—'Emi ralámuli, neka jipe 'we majawá ba'wichí e'nagá, 'ma amulí seba
romósali. 'Lige we'ká e'karúgame pabé we'kawawa mayé nili ne alé ba'wichí
e'yéniga. 'Lige aminami alué barko 'ma we'kawawa mayé nili ne. 'Lige siné
kachi ramué 'ma suwibórépakué —aníleke'é alué Páulo.
11 'Lige alué rió bárkochi nulame uché bilé 'nátili 'nátale, alué sontalo
gapitánila alué 'lina e'wile. Napu anile Páulo tabilé e'wile.
12 'Lige alé napu mochile alué ralámuli, aleka ta'mé 'we a'lá nile romó
mochilia. 'Lige alekeri amulí suwábaga alué ralámuli simánili uché bilena.
'Lige anile:
—Simáwaleké jena, pala 'la sebara ramué alé Benise alé napu uchúpame ju
alué barko —anile alué ralámuli.
Alé Benise ta'mé 'we a'wágame sébame nile alué eká. Alekeri alé simánilile
alué ralámuli, alé mochimia romó. 'Lige alé we'ká riógichi Benise pe aba alué
wa'lú gawí ilígachi nile nasipa ba'wichí Kreta anilime.

Jena ruwimela alué barko 'we cha ikíligo alé ba'wichí enagá

13 'Lige a'lige ekale alué eká alé o'inaka, 'lige pe kilí ekale alué eká. 'Lige
alekeri 'nátale alué ralámuli uché simánilia. 'Lige alué ralámuli tabilé che ikirá
mayéleke'é. 'Lige alué ralámuli simíbale alé bárkochi, 'lige alué barko alé 'mimi
ba'wichí enale a'bé alué Kreta anilime gawí ilígachi ba'wichí nasipa.
14 'Lige pe a'kinana 'la iwégame a'wágame ekale alué eká alé 'naka wajton-
aka niraga napu alué gawí Kreta anilime ilígachi. Aleka nolina alué eká 'we
a'wágame.
15 'Lige alué eká alué barko 'ma se'wimi rajkibúroleke'é. 'Lige alué barko
tabilé chérigá simile alé o'wemi napu simánili alué ralámuli napugiti alué
eká cha a'wágame ekáligime 'lige se'wimi 'nalina enale alué barko. 'Lige alué
ralámuli alué barko o'tome arigá a'rele o'wemi o'toa alué barko. A'réleke'é
napurigá o'tomela alué eká alué barko.
16 'Lige ramué a'bé simáruturu alé napu ilí alué gawí Káura anilime, alué
gawí alé ba'wichí nasipa ilígame. 'Lige alemi ta'mé 'we a'wágame eká alué eká.
'Lige alué u'tá barko alué napu alué wa'lú barko banagá enale alé guwánaka
ujchagá, alué 'we nóchili olagá moiburu alé re'pá amoba wa'lú bárkochi reká.
17 'Lige alué ralámuli alué wa'lú barko o'tome 'we majale 'ma su'para
mayele alué wa'lú barko, alekeri bochígimi bulele iwíate. 'Lige 'we majale
alué ralámuli alué wa'lú barko alé satebó 'ma chibara mayele. Alué satebó
Sirte anilime ajtígichi. 'Lige re'kibule alué ru'nágame chiní alué eká cha'pime.
'Lige alué chiní 'ma re'kibusa, a'rele alué barko napurigá bo'né 'we 'mámala
alué ekate.†
18 'Lige melénala, bijí 'we a'wágame eká ilile. 'Lige alué pabé napu muruka
enale alué barko, alué ralámuli ba'wichí 'lúleke'é.
19 'Lige uché melénala amulí suwábaga ba'wichí 'lúleke'é napu ekí tábiri
nígame nile alué barko.

---

* **27:9** Jena tabilé aní «amulí sébale romósali», pe aní 'ma simírale alué wa'lú piesta «Yom Kippur» anilime. † **27:17** Jaré 'nata bilé jiero bejtégame pale alé guwana napu alé bárkochi guwana chériga chujkule alé bárkochi napurigá ta'mé iwégame 'mámala. E'nesi glosario «ancla».

20 'Lige we'ká rawé tabilé eteru ramué alué rayénili, nibilé so'plítiri, nibilé mechátiri cha a'wágame u'kiá ilíligame nabí rawé 'lige rukomi. 'Lige ramué 'la bijchiá tabilé neyúsira mayéleke'é.
21 'Lige we'ká rawé mochiru ramué alé bárkochi tabilé go'ame go'gá. 'Lige alué Páulo o'weti ilísituru alé napu ramué mochile. 'Lige aniéturu alué Páulo o'weti ilísiga alé:
—'Emi ralámuli, abé a'lá nílikuru 'emi ralámuli 'la e'wásaká napurigá anié ne alé 'naka Kreta. Abajá mochí télikuru ramué alé Krétachi. 'Lige jipe asíriga resí júkuru jemi cha a'wágame ekame. 'Lige jipe asíriga we'ká e'karúgame we'kuárukuru ramué jena ba'wichí e'yénaga.
22 'Lige jípeko 'emi ralámuli tabilé chéláwagó rekó aliena resí ke jemi ba'wichí nasípami. Pecha 'wesi rió mukumela kaka rekó ramué ye barko we'kawárige.
23 Be'á rukó nawáturu bilé alué santo ánjeli alé a'bé napu ne iligé, alué napu Onorúgame júlale. Neka Onorúgame nila kame, 'lige neka Onorúgame gu'írime ju.
24 'Lige anéturu ne'chí alué santo ánjeli: «Pecha chéláwa, tabilé majawa mué Páulo. Mué rió sebámili kame alé Roma alué wa'lula gobierno ajtígichi, alekeri 'we a'lá repúmala Onorúgame alué ralámuli napu ekí mochí jena bárkochi», anéturu alué santo ánjeli ne'chí.
25 Alekeri 'emi ralámuli tabilé chéláwa, tabilé majawa. 'We iwega mochiwa 'nalina. Neka 'la machiame alarigá nímio. 'La bijchiá nimia napurigá anele ne'chí alué santo ánjeli.
26 Pe iligá ye barko rakichómala ba'wichí enagá bilé gawí ba'wichí nasipa ilígame —anéleke'é alué Páulo.
27 'Lige alué wa'lú ba'wichí napu e'yénilige ramué alué Agriátiko anilime nile alé alué ba'wí wa'lú. 'Lige ramué oká tarali e'náruturu alemi alué eká 'we a'wágame ekachi. 'Lige alué eká pe ichúrimi o'tó alué barko tabilé asé 'la bi'lénapi. 'Lige bilé rukó, nasipa rukó kachi, machile alué ralámuli alé bárkochi nóchame alué barko alé we'é ajtígichi a'bemi enagó.
28 'Lige machisá 'lige tétile alué ba'wí chiena rojkógame ka alué ba'wí alé. 'Lige alué ba'wí alé pee rojkógame nile, pe bilé liá miná gichao metro rojkógame nile alué ba'wí. 'Lige pe a'mibemi uchéchigo siné tétile alué ralámuli, 'lige aleka abé ta'mé 'we rojkógame nile, pe makué usani metro rojkógame nile alémika alué ba'wí.
29 'Lige alué ralámuli rakichora mayele alué barko e'wele rejtechi. 'We majale alué ralámuli. 'Lige naó jiero e'wele 'we bejtégame iwíate o'wisa alé bárkochi 'lige ba'wichíkana rajkibule alé guwánachi napurigá alué barko ta'mé iwégame simela. 'Lige alué ralámuli Onorúgame tánele napurigá 'la yati che'limela.
30 'Lige alué ralámuli alé bárkochi nóchame 'we majale. Lale alué ralámuli: «¿Jipe churigá neyúsiwa ramué ralámuli jena ba'wichí? 'Ma si'líporéko ramué», láleke'é alué ralámuli. 'Liko anile alué ralámuli bárkochi nóchame:
—Ramué rekibuwa alué e'wele jiero alé 'mimi bajchabemi —anile alué ralámuli.
Pe 'yégaga anile alué ralámuli laniá.
'Lige lanigá, chokile rekibua alué u'tá barko. 'Lige alué ralámuli 'nátale napurigá pe alué 'oni neyúsimala alé ba'wichí.
31 'Lige alué Páulo yati anele alué wa'lula sontalo gapitánila:

—Alué ralámuli jena bárkochi nóchame tabilé rejpisa jena wa'lú bárkochi, 'liko tabilé neyúsimala 'emi.
32 'Lige alué sontalo kapitánila nulele alué uché jaré sontalo napurigá rijpunámala alué iwía alué u'tá barko o'wírigime. 'Lige alué u'tá barko alé ba'wichí wijchile.
33 'Lige amulí che'lachi, alué Páulo najkile napurigá alué ralámuli go'ame go'mela. 'Lige anile alué Páulo:
—'Emi ralámuli 'ma oká tarali ju tabilé gojchiá, 'lige aminami tabilé go'ame go'yá majaga barko ba'wichí bokuíta mayega.
34 Neka taní napurigá go'mela 'emi go'ame. 'Emi bilé a'walí najkíguru napurigá 'la ajagá e'yenámala. 'Lige 'la tabilé che ikimela, nibilé pe bilé gupá we'kuámala 'emi.
35 'Lige alué ra'íchili ra'ichasa alué Páulo, 'lige 'wile bilé baní 'lige Onorúgame cheliera 'yale alé we'ká ralámuli mochígichi iligá 'lige chi'wánale alué baní. 'Lige chi'winasa bo'né go'ale alué baní.
36 'Lige alué ralámuli etesa go'yame 'lige o'maka oyéralechigó, 'lige suwábaga alué ralámuli go'ale alué baní.
37 'Lige ramué we'ká ralámuli nírigeturu alé bárkochi e'yénigime. Oká siento miná gicháosa makué miná usani ralámuli, alakí nírige ramué ralámuli alé bárkochi e'yénigime.
38 'Lige ramué ralámuli 'ma go'sá napu ekí go'ame go'nálile ramué, 'lige alué ri'ligó napu barko muruka enálige 'ma ba'ichí 'lútuturu cha bejtegá e'nárigime alué barko napurigá ta'mé 'we bejtégame enámala alé ba'wichí napurigá 'la sebámala alé satebó.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'ma rajkichóligo barko

39 'Ma che'lisá, tabilé machile alué ralámuli alé bárkochi nóchame chonilime ko alué gawí. Étele kaka wa'lú ajtigó saté alé 'mimi sijkóchimi. 'Lige alué ralámuli 'nátale alemi simánilia 'lige regá 'nátale: «Pala 'la sebara ye barko alé napu wa'lú saté ajtí.»
40 'Lige alué ralámuli alué saté etesa, rijpúnile alué iwía alué e'wele jiero bulérigame. 'Lige a'rele alué barko napurigá 'we 'mámala alé 'mimi ba'wichimi. 'Lige bo'tánale alué iwía alué igú bulérigame napurigá 'la o'wemi simela alué barko alé sekochi napu ajtí alué wa'lú saté. 'Lige alué chiní bajchámana chujkúgame o'wínale alué eká cha'pime napurigá alué barko o'wemi simela. 'Lige alué barko 'we 'male alé 'mimi o'wemi alé napu ajtile alué saté.
41 'Lige alué saté alé ba'wichí re'lé ajtígame, wa'lú rumúlame níleke'é. 'Lige alué ralámuli alué barko o'tome tabilé etele alué saté alé wa'lú rumúlagame ko. 'Lige alué barko alué bajchámana enágame 'ma alé satebó re'lé toka ilíbaleke'é. 'Lige alé ilíbale alué barko chujpala satechi re'lé bokuika. 'Lige tabilé gayénale simiá alué barko alé ilibasa. 'Lige alué barko alé ilibasa 'ma gajpole alé 'naka guwánaka alué ba'wite, cha a'wágame simíligame alué eká ba'wí 'yuga. 'Lige alué barko 'ma a'tabé gajpóleke'é.
42 'Lige alué we'ká sontalo 'ma me'linálile alué we'ká ralámuli galírale mo'áriga mochígame alé e'yénigime napurigá ta neyúsimala, napurigá tabilé júmasimala a'kega alé 'mimi suwemi.
43 'Lige alué wa'lula sontalo gapitánila najkile napurigá alué Páulo tabilé mukumela alé. 'Lige alekeri tabilé a'rele napurigá alué sontalo me'limela alué ralámuli. 'Lige alekeri nulale alué gapitani napurigá alué ralámuli abé

a'lá ejebénigame a'kega, alué jibóchimala alé ba'wichí, napurigá 'la sebámala alé miná napu ajtile alué saté.
44 'Lige abiena nulele napurigá alué ralámuli tabilé ejebénigame a'kega, alueka rabileta gajpógame o'ká simámili nile ba'wichí. 'Lige alué rió gapitani lanesa, yati e'wale alué ralámuli, yati jibóchile alé ba'wichí. 'Lige suwábaga 'la sébale alué ralámuli alé miná suwemi satebó, tabilé 'wesi si'lile.

28

Jena ruwimela Páulo sinowite i'kíriligo

1 'Lige ramué 'ma suwábaga sebasa alé ba'wichí suweke, 'lige machirúturu Malta anilime gawí ko alé ba'wichí nasipa ilígame.
2 'Lige alué ralámuli alé ejperégame 'we na'temaka etele ramué alé sebásiga. 'Lige alué ralámuli wa'lú na'yáturu alé ba'wichí suweke. 'Lige aleka nolínaga reparu alé miná napu rajá ilile napurigá ramué sujkáliwa alé simíbaga. Ramueka 'we ukíwaga einárururu alemi, cha u'kiame 'lige 'we rulagame.
3 'Lige Páulo sebasa alé napu rajá ilile, 'lige 'minami simigá napubúgéturu pe u'kabi igú ta'mé sa'mime. 'Lige alué igú alé na'ichí ro'á chujkugéturu alué Páulo, 'lige bilé sinowí 'we chátiri 'we oparúgame ma'chínaturu alé igúraleka rajtáliga alué igú rajínachi. 'Lige Páulo sekálachi i'kírururu alué sinowite. 'Lige alé ojaga chujkíbaturu alué sinowí Páulo sekálachi.
4 'Lige alué ralámuli alé ejperégame, a'bopi anile alué sinowite i'kílime etesa:
—Ye rió pe nejkógame kérépukué, 'lige rekó alé ba'wichika neyúsige ye rió, Onorúgame gastigárile ye rió napurigá mukumela jemi —anile alué ralámuli.
5 'Lige Páulo sawéturu alué sinowí alé na'ichí. 'Lige Páulo tabilé che ikíturu rekó sinowite i'kísiga alé sekálachi.
6 'Lige alué ralámuli bajínara mayele Páulo sekala alé sinowite i'kírigichi. 'Lige lale alué ralámuli: «Pe yati niraga mukumérépukué», lale alué ralámuli. 'Lige 'ma we'lisi kachi 'ma tabilé che ikile alué Páulo alé sekálachi alué sinowite i'kírigichi. 'Lige alué ralámuli alé ejperégame se'winákhiriga 'nátale 'liko. 'Lige alué ralámuli alé ejperégame pe Onorúgame mayele alué Páulo.
7 'Lige alé a'mulipi napu ramué ralámuli mochírige, alé pe a'bé alemi bo'ile bilé rió gawila, Publio anilime rió gawila. Alé gawí nasipa ba'wichí ilígame, selígame nile alué rió alé we'ká riógachi. 'Lige alué rió Publio 'we a'lá ganíliga etéturu ramué. 'Lige ramué bakiá rawé mochíruturu alué rió Publio bejtélachi.
8 'Lige alué rió Publio o'nola 'we nayua asale alé, 'we iname nile, 'lige 'we wijtabume nile elá. 'Lige Páulo simile alué nayume e'nemia. 'Lige Páulo alé sebasa napu ajtile alué rió nayume, 'lige Onorúgame 'yuga ra'ichasa 'liko Páulo nochale alué rió nayume majtogálachi. 'Lige alué nayume sa'wile nayua.
9 'Lige alué ralámuli alé Malta ejperégame machisá alué Páulo 'yome ko, 'lige uché jaré ralámuli nayume jsile alé napu asale Páulo. 'Lige alué Páulo sa'wale suwábaga ralámuli napu ekí jsile alé.
10 'Lige alué ralámuli alé mochígame 'we 'la niraga etéturu ramué 'lige 'we 'la gu'írituru ramué. 'Lige a'kinana uché bilena bárkochi jímochi ramué, 'lige we'ká go'ame kógiru ramué napurigá go'sísiga i'nawa boichimi.

Jena ruwimela Páulo sébaligo alé wa'lúlachi we'ká riógichi Roma anilichi

11 Bakiá mechá mochírigituru ramué alé Malta anilichi gawí nasipa ba'wichí ilígame. 'Lige uchéchigo siné 'móruturu ramué bilé bárkochi, alé 'naka

Alejantríaka anilíchika simígame. 'Lige alué barko alé Malta chujkule buigá napurigá simíromala romósali. 'Lige alué barko chupálachi uchúkame kéturu oká mono napu tánime nile nejkúrale alué ralámuli barko o'tome. Bilé alué mono, Kastor anilime kéturu 'lige bilé Pólusi anilime kéturu.

12 Napu'lige ramué simasa, sebáruturu alé bilena barko uchúpamechi Sirakusa anilichi. 'Lige alé mochíruturu ramué bakiá rawé.

13 'Lige alési simáruturu alé 'mimi a'bé suwékimi. 'Lige arigá sebáruturu ramué alé bilena we'ká riógichi Rejio anilichi. 'Lige melénala abiena ekale 'lige guwana ekale napu enale barko. 'Lige oká rawé kachi sebáruturu alé we'ká riógichi Puteoli anilichi.

14 'Lige alé najtepáruturu ramué jaré ralámuli alué Esukristo oyérame. 'Lige alué ralámuli repáruturu napurigá ramué bilé tarali mochiwa alé alué ralámuli 'yuga. 'Lige alésíko wijchí jaga simáruturu ramué.

15 Ralámuli alé Roma mochígame Esukristo oyérame 'ma machigá mochile ramué alemi boichimi i'nárigo. 'Lige alekeri alué ralámuli alé 'naka boichika e'yénele ramué najtepamia. 'Lige alué ralámuli bajchá simíbagame alé Rómaka, alué ralámuli sébale alé Apio anilichi, alé napu we'ká go'ame ralinélichi nile. Alé najtepáruturu ramué alué ralámuli. 'Lige alué ralámuli abé nujubá simíbagame pe kulí alé napu rewé Bakiá Galí Jágichi Gojchiame, aleka e'yénele alueka bijí, alé najtepáruturu ramué alué ralámuli. 'Lige alué Páulo alué ralámuli najtepasa alemi, cheliera 'yáturu Onorúgame 'lige Páulo wa'lú a'walí narele Onorúgame gite.

16 'Lige ramué alé Roma sebasa, 'lige alué Páulo wanáchigo ajcháruturu. Tabilé napubuga mochiaru alué uché jaré ralámuli 'yuga galírale mo'áriga mochígame. 'Lige bilé alué sontalo 'yúriga ajcháruturu alué Páulo alé napurigá alué sontalo repúmala alué Páulo.

Jena ruwimela Páulo beníraligo ralámuli Onorúgame nila ra'íchali alé Roma sebasa

17 'Lige bakiá rawé nujubapi alué Páulo alé Roma sebasa, alué Páulo nulele bilé rió napurigá bayémala suwábaga alué e'wélala ralámuli jurío alé ejperégame. 'Lige alué ralámuli e'wélala, 'ma napuísa alé, alué Páulo anele alué ralámuli:

—'Emi ralámuli jurío, neka peka asemi che 'siéché alué ralámuli jurío 'yuga. 'Lige aminami tabilé asé nasibú ne alué rejcholi alué 'ya nerúgame napurigá nulálige alué ralámuli 'ya mochígame. 'Lige abirigáchigo cha'pirú ko ne alé Rusaleni, 'lige nejiru ne alé ralámuli romano mochígichi.

18 'Lige tabilé asé 'la machile alué ralámuli chu'síligo ne tachiri najsibúliga ne alué ralámuli jurío 'yuga. 'Lige 'ma su'panánale ne'chí, tabilé asé 'la machisáká ne alieti najsibúliga.

19 'Lige alekeri ne bo'né táturu napurigá a'pawa ne jena Roma wa'lúlachi napurigá gatémala ne alué ra'íchali alué wa'lula gobierno Sesar 'yuga. 'Lige ne tabilé tábiri chérikáwé alué ralámuli jurío 'yuga, pecha tábiri najsibua neka alué ralámuli 'yuga, a'bopi ralámuli nírigime ramueka.

20 'Lige jipe pe alekeri repáituru ne jena napurigá ne ruwimela alué ra'íchili churigá níliga alé napu ne eyénilige. 'Lige ramué ralámuli israelita pe alé rewagachi moinámili kóriká, pe alekeri gite karénate bulériga ajtíkuru ne jena.

21 'Lige alué we'ká ralámuli anele alué Páulo:

—Ramué ralámuli jena mochígame tabilé pe bilé osilí naretu alé Juréaka
simígame osilí napu ruwime ju churigá nílige mué. 'Lige alué ralámuli jurío
'naka sígame tabilé 'wesi saega ra'icha mué olagá.
22 'Lige ramué machináliru napu mué 'nata. Ramueka machiame alué
ralámuli bochígimi mochígame saega ra'icha alué ye nuebo rejcholi olagá.
23 'Lige alué we'ká ralámuli 'la ra'íchale a'lige rawé napuímia. 'Lige a'lige
rawé we'ká napuíle alé napu Páulo asale. 'Lige alué Páulo a'lige rawé
ru'kuchégame ra'íchale. 'Ma chónachi a'rele ra'icha. Ruwile alué Páulo
Onorúgame Wa'lula ko ralámuli nuleme. 'Lige aminami ruwile churigá
aníligo Moisesi, 'we a'lá ma'chígime ruwile Moisesi churigá nímili níliga Esusi.
'Lige aminami Páulo ruwile alué ralámuli 'ya mochígame napu ruwime nílige
napu anele Onorúgame abiena ruwíligo churigá nímili níliga Esusi.
24 'Lige jaré ralámuli 'we a'lá semáriga gepule alué ra'íchali napurigá ruwile
alué Páulo alé asagá. 'Lige jaré ralámuli tabilé bijchígile alué ra'íchali.
25 'Lige jaré alué ralámu tabilé 'la bi'lepi 'nátaga mochile alué uché jaré
ralámuli 'yuga. 'Lige alekeri chojkile jaré alué ralámuli ku ejperélachi simiba.
'Lige alué Páulo anele alué ralámuli simíbachi:
—'We 'la bijchiá ra'íchale Onorúgame Alawala alué 'ya ajtígame rió 'yuga
Isaíasi anilime napu ruwime nílige napu anele Onorúgame, 'lige alué Isaíasi
ruyele ralámuli napurigá ruyélige Onorúgame Alawala. Anélekuru:
26 Simigá alé 'mi napu mochí alué ralámuli
'lige anéwaká alué ralámuli:
Rekó 'we 'la gepue 'emi alué ra'íchali,
tabilé siné námame ju 'emi alué ra'íchili.
Rekó 'we a'lá e'nene,
tabilé siné námame ju 'emi napu eté.
27 'Emi ralámuli 'we bewárigame sulégame ju.
Na'ógame najkégame ju 'emi
napurigá tabilé akémala 'emi alué ra'íchili ruilía.
'Lige 'we na'ógame buségame ju 'emi
napurigá tabilé etémala
napurigá tabilé námamala
napurigá ta ku oyéramala ne'chí
napurigá ta sa'wámala ne 'emi.
Alarigá anile alué Isaíasi.
28 'Lige 'we a'lá machigá mochiwa 'emi ralámuli jurío. Onorúgameka julámala
jaré ralámuli napurigá ruyémala alué ralámuli tabilé jurío churigá Onorúgame
'la bujeme ko chátiri 'nátali napu 'nátame ju alué ralámuli. Alué ralámulika 'la
gepúmala.
29 'Lige Páulo 'ma anisá ye ra'íchali, a'liko simíbale alué ralámuli jurío 'we
enániga ra'íchaga a'bópika.*
30 Páulo oká bamí asale galí najtétiga bejtega, 'lige 'we semáriga eteme nile
alué ralámuli alé jsime alué Páulo 'yuga ra'ichamia.
31 'Lige alué Páulo 'we semáriga ruyele Onorúgame ka Wa'lula suwábaga
ralámuli nuleme. 'Lige aminami 'we semáriga benírale alué ralámuli alué
Wa'lula Esukristo nila rejcholi. 'Lige alué ralámuli tabilé 'wesi che anele alué
Páulo napurigá a'rémala alué rejcholi ruyá.

* **28:29** Jaré ralámuli 'nata tabilé osáligo Lukasi ye bersíkulo.

Pe ikipi ruimé ne. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osele Páulo Alué Ralámuli Napu Roma Ejperégame Nílige

Kuira 'emi ralámuli Roma ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju. 1 Ne Páulo nulá osíniliga ye osilí,* neka wanápurigame ju Kristo Esúsite. Alué Kristo Esúsite nulérigime ju ne napurigá nuleme nímala ne 'lige benírame Onorúgame nila ra'íchali.†
2 Ye ra'íchali Onorúgame nila 'we 'ya mochígame ralámuli osale, alué napu ruwime nile napu anele Onorúgame,‡ osale bilena apélichi, napu ju Onorúgame nila osilí.
3 Alué ra'íchalika ruwime nile tachiri nóchali nígame nímili níliga Wa'lula Esukristo Onorúgame Inolá, alué napu ramué nuleme ju. Alueka ralámuli nile napurigá ramué, alué napu Rabí rijimala nile.§
4 'Lige 'we 'la machiaa 'la bijchiá 'la Onorúgame Inolá níligo napugiti Onorúgame Alawala ajalí 'yáligame napu'lige me'lisuga.
5 Onorúgame nulele alué Esukristo napurigá wanápamala ne'chí napurigá Onorúgame nila nochálilachi nochámala ne, 'lige napurigá benírамala ne alué ralámuli tabilé jurío churigá ko Onorúgame napurigá we'ká ralámuli 'la bijchígimala Onorúgame ra'ichálila 'lige napurigá 'we 'la e'wímala Kristo.
6 'Émika 'ma a'lá wanápurigame ju Esukrístote napurigá 'emi Esukristo oyérame nímala, 'emi napu alé Roma ejperégame ju.
7 Reporali náwala ne, 'emi napu 'we galilía Onorúgamete, 'lige napu wanápurigame ju Onorúgamete napurigá 'la Onorúgame oyérame nímala 'emi, Onorúgame napu ju Wa'lula ramué O'nola 'lige Wa'lula Esukristo ramué nuleme 'we a'lá semáriga gu'írisa 'la képá 'emi, 'lige aminami 'la bi'lepi 'nátili 'yasa 'la képá 'emi.

Jena ruwimela Páulo 'we siminalio alé Roma anilichi

8 Neka wa'lú cheliera 'ya Onorúgame napugiti Onorúgameka Esukristo nulérigime napurigá bujémala tabilé a'lá 'nátili napu 'nátame nile 'emi. Bochígimi 'we a'lá semáriga ra'icha ralámuli 'emi olagá, ralámulika ra'icha 'we 'la bijchígame ko 'emi napu aní Onorúgame.
9 Neka 'we 'la ganíliga benírime ju ralámuli Esukristo nila ra'íchali rejcholi, 'lige Onorúgame bo'né 'we a'lá machí tánime ko ne Onorúgame, napurigá 'we a'lá gu'írimala 'emi ralámuli
10 'lige Onorúgame 'we a'lá machí senibí tánime ko ne napurigá elímala ne'chí napurigá simela ne alé napu 'emi ejperé, 'la nirásaká alarigá Onorúgame.
11 Neka 'emi eténili 'lige oilárinili ne 'emi napurigá abé ra'sálagá mochímala 'emi a'boi alawálachi napurigá tabilé guwana rujsúmala 'emi Onorúgame oyeria.
12 Alarigá 'la oilárimala ne 'emi 'lige 'emi 'la oilárimala ne'chí.
13 'Emi Esukristo oyérame napurigá ne, 'we siminali ne alemi 'lige tabiléchigo gayénigo ne alemi simiá. Neka 'we siminali alemi napu 'emi

* **1:1** E'nesi 16:22. † **1:1** E'nesi glosario «apóstol». ‡ **1:2** E'nesi glosario «profeta». § **1:3** E'nesi glosario «ancestor».

ejperé 'emi benírimia Onorúgame nila ra'íchali, a'chigóriga napurigá beniri ne uché jarénami, napurigá we'ká ralámuli 'la oyéramala Onorúgame.
14 Neka benírimili júkuru Onorúgame nila ra'íchali rejcholi suwábaga ralámuli, ralámuli griego ra'íchame o tabilé griego ra'íchame, 'we jebénigame o tabilé jebénigame.
15 Alekeri 'we siminali ne ye ra'íchali benírimia alé we'ká riógachi Roma anilichi napu 'emi ejperé.

Jena ruwimela Páulo churigá ka napu'lige bijchígilia napu aní Onorúgame

16 Neka tabilé chijúniga benírigurú Onorúgame nila ra'íchali rejcholi, alué ra'íchalika Onorúgame a'walila ju 'lige suwábaga ralámuli napu 'la nirame ju alué ra'íchali 'lige napu 'la oyérame ju alué ra'íchali, suwisá 'la rewagachi moinámala. Tabilé chéré rekó jurío ke o rekó tabilé jurío ke.
17 Alué a'lala ra'íchalika 'we a'lá ma'chígime ruwíguru churigá gatéligo Onorúgame napurigá ralámuli 'la na'támala napurigá Onorúgame najkí. Aka regá aníché Onorúgame nila ra'íchali: «Alué ralámuli napu 'la Onorúgame oyérame ju, alueka 'la bijchígame ju 'la sébali olame ko napu aní Onorúgame.»*

Jena ruwimela Páulo Onorúgame 'ma 'oni a'réligo ralámuli cha nokame

18 Onorúgameka 'we ayoga ajtí alué ralámuli i'nílime 'yuga tabilé 'la nirame Onorúgame, alué ralámuli napu tabilé najkí napurigá uché jaré ralámuli benimela Onorúgame ra'ichálila.
19 Alué ralámulika 'we a'lá machí suwábaga churigá ka Onorúgame napugiti bo'né Onorúgame 'we a'lá etériligime suwábaga napu bo'né newale.
20 Rekó tabilé etérume ke Onorúgame, 'láchigo etérume júkó napu newale Onorúgame, 'lige etega ralámuli suwábaga tábiri napu newale Onorúgame 'we a'lá machirú wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame. Alekeri pecha animeli júkó tabilé machime ko churigá ko Onorúgame.
21 Rekó 'we a'lá machime ke churigá ko Onorúgame, tabiléchigo nirame júkó Onorúgame aminami tabilé 'yame ju cheliera. Iligá pe e'karúgame chíbiriga 'nátaga e'yéname ju, alekeri tabilé 'la 'nata.
22 Alueka 'we jebénime korí, nobi tabiléchigo jebénime júkó,
23 pecha nirame kame Onorúgame napu tajsiné mukume ju, pe 'we a'lá nirame ju we'ká e'karúgame tábiri, 'lige iwérali tánime ju, alué e'karúgame tábiri ka ju napuyeri rió napu pe mukume ju siné rawé 'lige napuyeri chulugí 'lige napuyeri alué ajágame naó ronégame 'lige aminámichigó napuyeri alué ajágame wijchí bi'tigá e'yéname napu ju sinowí. Suwábaga alieti tábiri newasa iwérali tánime ju.
24 Alekeri Onorúgame 'ma 'oni a'rele alué ralámuli, alekeri alué ralámuli 'we cha nokáa napugiti tabilé a'lá 'nátame kame.† Tabilé chijúname ju rióchoká okoka.
25 'Lige tabilé bijchigi napu aní Onorúgame, pe 'we 'la bijchígime ju alué 'yégali, 'we tánime ju iwérali napu Onorúgame newale napu 'pami rewagachi mochí 'lige apiépiri tábiri napu newale Onorúgame 'lige 'ma tabilé tánime ju iwérali 'la Onorúgame. Nabí 'we 'la ra'ichálime ju Onorúgame olagá, 'lige 'we 'la wikarálime ju Onorúgame wikala. Alarigá júpá.

---

* **1:17** E'nesi Habacuc 2:4 'lige Gálatas 3:11 'lige Hebreos 10:38. † **1:24** E'nesi bersíkulo 29-30.

26 Alekeri Onorúgame 'oni a'rele alué ralámuli, alekeri alué ralámuli 'we cha noká napu nokanali a'boi. Abiénachigo jaré umugí pe umugíchoká newime ju,
27 'lige aminami jaré rió tabilé newínili umugí 'yuga, pe rióchoká newime ju, nobi jípeko 'we resí nilia mochiko.
28 Alué ralámulika 'ma a'rele Onorúgame oyeria 'lige 'ma tabilé a'lá 'nata, alekeri Onorúgame 'oni a'rele alué ralámuli, alekeri alué ralámuli 'we cha noká napu nokanali a'boi.
29 'We cha nokame ju alué ralámuli, 'we korume ju napu tabilé a'boi nila ju, napuíme ju cha nokimea, 'lige 'we enowélame ju, 'lige me'gá e'yéname ju uché jaré ralámuli, 'lige 'we na'áuka ejperégame ju alué ralámuli uché jaré ralámuli 'yuga, 'lige 'we 'yégiga ra'íchime ju.
30 'We chárigá ra'íchame ju uché jaré ralámuli olagá, 'we gichime ju Onorúgame, 'we gawéliga ra'íchame ju, 'we gunarume ju 'lige 'we riólame ju. 'Nátame ju churigá cha olamia bilé ralámuli, 'lige tabilé e'wame ju napu nulé a'boi o'nola.
31 Tabilé bijchígime ju bilé ra'íchali ruilía, tabilé sébali olame ju 'la sébali olámirisá bilé nóchali, tabilé siné e'kame ju 'lige tabilé na'temame ju uché jaré ralámuli.
32 'We a'lá machí alué ralámuli Onorúgame anió 'ma me'liati ko alué ralámuli alanokame, abiénachigo resí nokagá ejperégame júkó, 'lige 'we ra'sálagá eteme ju uché jaré ralámuli 'we i'nílime.

2

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame 'la sébali gastigárime ko bilé ralámuli 'we cha 'sime

1 Mué napu'lige ne'ocha uché jaré ralámuli pe mué bo'né che'wime kéré, napugiti mué abiena cha 'sika ilírome kámechigó napurigá uché jaré cha nokame ralámuli.
2 'We 'la machiaa Onorúgame 'we 'la etea ajtigó cha nokiachi 'lige tabilé pe arigá a'remio tase gastigáriga.
3 Mué napu ne'óchame ju ralámuli cha nokame kóriká 'lige mué bo'né 'we cha 'sika ilírome kéchigó, tase mayewa pe arigá a'remio Onorúgame mué tabilé gastigáriga.
4 Mueka tabilé najkiérého napurigá Onorúgamete na'temápua. Onorúgameka tabilé yati gastigárime ju napu'lige cha 'sisa mué, 'lige mueka abichilubi 'we cha 'sika ilírome ju. Onorúgameka najkí napurigá a'rémala mué chibi 'sika eyena.
5 Abichilubi chibi 'sika einásaká mué 'liko Onorúgame a'wágame gastigárimala mué napu'lige seba raweli napu'lige Onorúgame gastigárimili ju ralámuli napuchilú resí nokale.
6 Onorúgame semati raweli 'yámala ralámuli 'la sébali olásaká napu Onorúgame najkí 'lige gastigo 'yámala alué napu tabilé sébali olame ju.
7 'La rewagachi moinámala alué ralámuli napu ekí e'wime ju Onorúgame, alué napu najkime ju napurigá na'temaka etewa Onorúgamete 'lige alué napu 'la moinánilime ju 'pa rewagachi napu'lige suwisá.
8 'Lige 'we a'wágame gastigárimala alué ralámuli napu tabilé na'temaka eteme ju uché jaré ralámuli 'lige napu tabilé e'wame ju napu Onorúgame najkí. 'We ayóniga etémala Onorúgame alué ralámuli.

9 'We resí nílamala suwábaga alué ralámuli napu cha nokame ju, alué
ralámuli jurío 'lige abiena alué ralámuli tabilé jurío.
10 Onorúgameka 'we 'la nirámala alué ralámuli napu ekí tabilé i'nílime ju,
alué napu 'la na'temaka e'yéname ju uché jaré ralámuli. Aminami Onorúgame
'we a'lala 'nátili 'yámala alué ralámuli, alué jurío 'lige abiena alué tabilé jurío.
11 Onorúgameka a'chigó aliena na'temame ju suwábaga ralámuli.
12 Ralámuli tabilé jurío tabilé machime ju chonime ra'íchali chujkugá Moi-
sesi nila nulalí napu Onorúgame 'yale, nobi 'láchigo machime júkó tabilé 'la
ko cha nokiá. 'Lige alué ralámuli jurío napu cha nokame ju rekó 'we a'lá
machime ke Moisesi nulalila, alueka 'we machí Onorúgame wa'lú gastigo
nejimio.
13 Pecha 'wesi ralámuli bi'wime júkó alawala pe gepuga alué nulalí Moisesi
nila, iligá 'la sébali olame ju suwábaga napu aní Moisesi nulalila, alueka 'la
bi'wimela alawala. Abiénachigó 'la bi'wimela alué ralámuli alawala napu 'la
sébali olame ju suwábaga a'boi rejchólila.
14 Alué ralámuli tabilé jurío napu tabilé nígame ju alué Moisesi nila nulalí
'lige 'la e'wame a'boi nila rejcholi rekó tabilé nígame ke alué Moisesi nila
nulalí, alueka 'la a'ká ralámuli ju
15 napugiti tabilé i'níliga járome kame. Bo'né Onorúgame rekile alué 'nátili.
Chibi nokasá yati ne nílime ju. Alekeri machime ju tabilé 'la ko chibi nokiá.
'Lige 'we a'lá nochasa abiena 'we 'la ne nílime ju. 'We a'lá machime ju tabilé
a'lá ko cha'simía 'lige 'we a'lá machime ju 'we a'lá ko tabilé cha nokogá
e'yénilia.
16 Napu'lige raweli sebasa Onorúgame ralámuli gustisia olámachi,
Onorúgame Esukristo julámala gaténiliga ralámuli 'yuga. Esukrístoka wa'lú
gastigo 'yámala alué ralámuli 'we chátiri 'nata mochísaká 'lige tabilé gastigo
'yámala 'la 'nata mochime ka. Alarigá ruyeme ju ne ralámuli.

Jena ruwimela Páulo bilé ralámuli 'la bijchiá 'la Onorúgame oyérame ka tabilé chérikáme ko rekó sikirétigame ke pe'tá guwala isílala

17 'Émika jurío korí 'lige 'we ra'sálá 'emi jurío kóriká 'lige 'we machime ju
'emi Moisesi nulalila 'lige 'we ra'sálá 'emi 'la Onorúgame oyérame kame.
18 'Émika 'we a'lá machime korime ju napu Onorúgame najkí, 'lige aminami
'we ejbénigame korí 'emi nóchaga napurigá Onorúgame nulá.
19 'Lige 'nata 'emi 'la umubamio beniria alué tabilé machime ralámuli
churigá ka Onorúgame.*
20 'Émika anime ju 'la jebénigame ko 'emi rejcholi ruyea uché jaré ralámuli,
alué tabilé rejchirúgame napu pe yati simíbame ju uché jaré ralámulite
bayérilia, 'lige abiena alué ralámuli napu pee machime ju Onorúgame nila
ra'íchali. 'Émika niga mochime ju alué Moisesi nila nulalí 'lige alekeri 'we
ejbénigame korí 'emi suwábaga 'nátili 'lige senibí rawé 'la a'lala ra'íchali
ra'íchame korí 'emi tabilé 'yégali.
21 'Émika 'we 'la rejcholi benírame ju uché jaré ralámuli, ¿'lige 'emi chonigá
tabilé 'la benime júkó bajchá? 'Émika benírame ju ralámuli tabilé 'la ko
chigolia, ¿'lige chonigá chigome júkó 'emi?

* **2:19** Yolí ra'íchaga ka regá aní: «'Émika umébame korí o'toa 'emi alué ralámuli tabilé ma'chílime 'lige ra'ósali ko 'emi alué ralámuli chonárale mochígame.››

22 'Émika tabilé 'la korime ju uché jaré umugí 'yuga okokia tabilé 'la 'emi 'yula, ¿'lige chonigá 'émika 'la 'yuga okome júkó alué che jaré umugí 'yuga tase 'la 'emi 'yula? 'Émika 'we a'lá ruyeme ju ralámuli tabilé a'lá ko iwérali tánilia alué e'karúganti tábiri napu pe ralámuli newálila ju, ¿'lige chonigá 'émika chigome júché tábiri napu nerú alemi pachá alué tábiri napu iwérali tánime ju alué ralámuli napu tabilé oyérame ju Onorúgame?

23 'Émika 'we machime ju napu Onorúgame najkí, tabiléchigo 'la e'wame kéréko 'emi napu Onorúgame najkí. 'Lige ralámuli etega alanokachi 'emi tabilé 'la nirame ju Onorúgame.

24 Alekeri Onorúgame ra'ichálila regá aní: «'Emi ralámuli jurío tabilé e'wame ju napu nulá Onorúgame alekeri alué ralámuli tabilé jurío tabilé 'la niraga ra'íchame ju Onorúgame olagá.»†

25 Sikirétigame nisa 'emi pe'tá isílala guwala 'lige 'la e'wame nisa 'emi napu najkí Onorúgame, alarigaka 'we a'lá najtékame ju. 'Lige sikirétigame nisa 'emi pe'tá isílala guwala 'lige tabilé e'wasa napu najkí Onorúgame, 'liko tabilé najtékame nímala rekó sikirétigame ke 'emi pe'tá isílala guwala.

26 Ralámuli tabilé jurío rekó tabilé sikirétigame ke pe'tá isílala guwala 'lige 'la e'wame nisa napu nulá Onorúgame, alué ralámulika nímala napurigá alué ralámuli napu sikirétigame ju pe'tá isílala guwala alué napu 'la e'wime ju Onorúgame.

27 Napu'lige 'emi etea alué ralámuli napu tabilé sikirétigame ju pe'tá isílala guwala 'we 'la sébali olao alué nulalí napu Onorúgame 'yale Moisesi, 'lige 'émika 'we chijunámala etega tabilé 'la sébali olame ko 'emi alué nulalí rekó 'we 'la machime ke alué nulalí 'lige rekó 'la sikirétigame ke pe'tá isílala guwala.

28 Bilé ralámuli napu 'la bijchiá 'la Onorúgame oyérame ju, tabilé chéré rekó sikirétigame ke pe'tá isílala guwala.

29 Alué 'la bijchiá 'la Onorúgame oyérame ka, alueka 'la Onorúgame Alawala alawégame ju 'lige 'la e'wame ju napu nulá Onorúgame. Onorúgameka 'we a'lá ra'sálagá ajtí alué ralámuli 'yuga napugiti etéeme alué ralámuli na'tálila. 'Lige pe ralámulika tabilé eteme ju alué uché bilé ralámuli na'tálila, ralámulika 'we najtékame nerame ju 'nalina alué sikirékime bilé rió pe'tá isílala guwala. Tabiléchigo machígó tachiri 'nata ajtigó.

3

1 ¿Tacha 'la júkó jurío níriga 'lige sikerétigame níriga pe'tá isílala guwala wi'chila?

2 'We 'la júpaché jurío níriga 'lige sikirétigame níriga pe'tá isílala guwala napugiti Onorúgame 'yáligame alué bo'né Onorúgame nila ra'íchali alué ralámuli jurío 'ya ejperégame 'lige jipe bijí alué ra'íchali oyérilime niru.

3 'Lige ¿chukimélawé 'ma a'resa Onorúgame oyeria jaré alué ralámuli 'lige napu 'la sikirétigame nile pe'tá isílala guwala wi'chila? ¿'Lige 'lacha alekeri 'ma tabilé sébili olámalawé Onorúgame napu sébili olámorílige?

4 Tabilé alarigá ju, Onorúgameka sébili olame ju rekó ralámulika tabilé sébili olame ke. Regá aniché Onorúgame nila ra'íchali:

Mué Onorúgame, mueka tabilé siné 'yégali ruwime ju,
alekeri napu'lige ralámuli anichi 'we 'yégali ra'íchame ko mué,
mueka senibí neyúrimala.*

† **2:24** E'nesi Isaías 52:5 'lige Ezequiel 36:20-23.

* **3:4** E'nesi Salmos 51:4.

5 Regá 'nátame ju jaré ralámuli: «Napu'lige cha nokisuga 'lige ku guwana
na'tásiga, suwábaga e'nesi chiena 'la semá 'sime ko Onorúgame ka. 'Liko tabilé
'la ju Onorúgame gastigaria ramué napu'lige cha nokisuga.›› (Regá ra'íchame
ju ralámuli napu tabilé Onorúgame oyérame ju.)
6 Tabilé 'la ju alarigá na'talia. Onorúgameka tabilé 'yégimala napu'lige
raweli sebasa napu Onorúgame gastigo 'yámili ju ralámuli.
7 Abirigáchigo jaréchigo regá anime ju: «Napu'lige ne 'yégali ra'íchachi,
Onorúgame gu'írame kéré ne. Onorúgame pecha gastigáromili júkó ne'chí.»
8 Jaré ralámuli anime ju, alarigá nejime kará ne rejcholi, tabiléchigo bijchiá
júkó, alué ralámulika gastigáriwili ju.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo suwábaga tabilé a'lá alawégame nírigo jena wijchimoba ejperégame

9 ¿Abé a'ká ralámuli niru ramué jurío abé a'lá 'nátame me'tagá uché jaré
ralámuli? Tabilé. Napurigá aní ne, suwábaga ralámuli tabilé a'lá alawégame
niru rekó jaré jurío nírige 'lige aminami jaré tabilé jurío ke.
10 Regá aní Onorúgame nila ra'íchali:
Tabilé 'wesi ralámuli mochí bi'wígame alawégame.
11 Tabilé 'wesi i'té 'la námame churigá ka alué a'lala 'nátili.
Tabilé 'wesi i'té 'la oyérinilime Onorúgame.
12 Suwábaga 'ma a'rele Onorúgame oyeria,
pe napuchíbiriga 'nátaga e'yena,
suwábaga 'we cha noká.
Tabilé 'wesi ralámuli mochí 'la semáriga 'nátame,
nibilé pe bilé.†
13 Napu'lige ra'icha pe chibiyeti ra'íchame ju,
'lige 'we 'yégali ra'íchame ju.‡
Asíriga ená nílime ju ralámuli alué ra'íchali gepua
napurigá kame ju bilé sinowí sowelá.§
14 'Lige 'we gawéliga ra'íchame ju ralámuli olagá,
'we ayóniga ralámuli.*
15 'Lige 'we jigame ju ralámuli me'liachi.
16 Asíriga resíriga a'reme ju ralámuli,
asíriga pobre a'reme ju.
17 Alué ralámulika senibí na'áuka ejperégame ju.†
18 Tabilé nirame ju Onorúgame,
tabilé majame ju Onorúgame.‡
Regá aní Onorúgame nila ra'íchali.
19 'We 'la machiaa 'we 'la ma'chígime anió alué ra'íchali alé osilichi napu
ju Moisesi osilila napurigá 'la machiboa alué napu nígame niru alué osilí
tabilé 'wesi mochigo jena wijchimoba 'la sébali olame, ye ra'íchalika júkuru
napurigá machiboa alué napu nígame niru alué osilí suwábaga ralámuli tabilé
a'lá alawégame niru jena wijchimoba ejperégame, 'lige suwábaga 'we cha
nokame Onorúgame gastigárimala.
20 Rekó 'la sébali olame nírige alué nulalí Moisesi osilila pecha bi'wígame
alawégame nírukó. Onorúgameka pecha animélagó: «Ye rioka 'la tabilé se'winá

† **3:12** E'nesi Salmos 14:1-3 'lige Salmos 53:1-3 'lige Eclesiastes 7:20. ‡ **3:13** E'nesi Salmos 5:9.
§ **3:13** E'nesi Salmos 140:3. * **3:14** E'nesi Salmos 10:7. † **3:17** E'nesi Isaías 59:7-8. ‡ **3:18** E'nesi Salmos 36:1.

'síkame neraga etewá ne.» Alué nulalí Moisesi osilílaka osirúgime júkuru pe napurigá 'la machiboa tabilé a'lá alawégame nírigo.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame náwiligo Kristo Esusi napurigá o'tomela suwábaga tabilé a'lá 'nátili napu nerúlige jena wijchimoba

21 Alué Moisesi 'lige alué ralámuli napu ruwime nile napu anele Onorúgame 'la ma'chígime ruwile tabilé chérikó Onorúgame níriga rekó tabilé sébali oliae alué napu nulá alué nulalí Moisesi osilila.

22 Onorúgameka 'la niraga eté suwábaga ralámuli napu 'la bijchígime ju napu anile Esukristo 'lige napu 'la e'wame ju. Onorúgameka pecha chélágó rekó tabilé jurío ke ralámuli o rekó jurío ke ralámuli.

23 Suwábaga ralámuli tabilé 'la bijchiá 'la bi'wígame alawégame ju, 'lige tabilé sébali olame ju napu Onorúgame najkí.

24 Onorúgameka 'we na'temá ramué, alekeri júlale Kristo Esusi napurigá o'tomela suwábaga tabilé a'lá 'nátili (pecado). Alué 'sile suwábaga gatea.

25 Onorúgameka Kristo Esusi júlale napurigá ramué neraga mukumela gulusichi. 'La bijchígisiká ramué, ramué neraga mukumea nawáligo Kristo Esusi 'liko Onorúgame 'la e'kámala ramué. Regá 'we 'la ma'chígime nérékuru chiena 'la na'tamao Onorúgame ramué. 'Lige ma'chígime nélékuru Onorúgameka tabilé yati gastigáriligo alué 'ya mochígame napugiti Onorúgameka 'we 'la buweme kame napurigá ku guwana na'tawa ramué.

26 A'chigóriga jipe 'we 'la ma'chígime nérékuru chiena 'la na'temao Onorúgame ramué. 'Lige 'we ma'chígime nérékuru bijí 'we 'la na'tamame ko Onorúgame alué ralámuli napu 'la Esusi oyérame ju.

27 Ramueka pecha regá anéwagó Onorúgame: «Ramueka 'we 'la sébali olame niru alué nulalí Moisesi nila.» Pecha 'la ju rekó alarigá aniá, pecha 'la sébali olame nírigime. Onorúgameka 'we na'temá ramué napugiti ramueka Esukristo oyérame nírigime.

28 Onorúgameka pecha regá animélagó: «Ye rioka 'we a'lá alawégame ju napugiti 'la sébali olame kame napu nulá alué nulalí Moisesi osilila.» Onorúgameka iligá regá animela: «Ye rioka 'we a'lá alawégame ju napugiti 'la bijchígime kame napu aní ne.»

29 Onorúgameka tase pe juríocho ralámuli na'temame ju, Onorúgameka na'temame ju suwábaga ralámuli rekó tabilé jurío ke.

30 Onorúgameka pe bi'lepi ju, 'lige Onorúgame júkuru napu oyera suwábaga ralámuli napu oyérame ju Esukristo, alué jurío ralámuli 'lige alué tabilé jurío ralámuli.

31 Rekó Esukristo oyérame nírige pecha regá na'táwagó: «Ramueka 'ma 'la bijchígime niru napu aní Esukristo, 'ma pecha najtékame júkó alué nulalí Moisesi nila.» Iligá tase a'rewa alué nulalí Moisesi nila. Alué Moisesi nulalílaka abiena najtékame ju. Napu'lige Esusi mukusá suwábaga 'la sébali ikile napu aní alué nulalí Moisesi nila.

4

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Abraámi 'we 'la bijchígiligo napu anile Onorúgame

1 Regá aniboa: ¿Churigá 'la na'temaka etele Onorúgame alué Abraámi ramué rijimala ye 'ya ajtígame?

2 Onorúgame 'we galegá etesa alué Abraámi pe etega 'we 'la sébali olame
ko e'karúgame napu Onorúgame nulele, 'liko Abraámi animékuru: Neka 'we
'la sébali olame ju napu Onorúgame nulá, alekeri 'la rewagachi moinámala
ne. Regá animékuru, nobi Onorúgameka tabiléchigo regá 'nátaga etélekó alué
Abraámi: «Ye rioka 'la rewagachi moinámala 'la sébili olame kame napu ne
nulá.» Pecha alarigá 'nátalekó Onorúgame pe 'la sébili olagárikа alué Abraámi.
3 Aka regá aníché alué osilí Moisesi osilila: «Onorúgameka regá 'nátaga etele
alué Abraámi: Ye rió 'la rewagachi moinámala napugiti 'we 'la bijchígiligame
napu aní ne.»*
4 Napu'lige bilé rió nochasa enomí meka, alué enomika tabilé pe kógilime
nímala alué enomí alué nóchame, alué enomika 'ma métigame júkuru, alué
nóchame mélekuru.
5 Onorúgameka 'we 'la bi'wígame alawégame neraga eteme ju bilé ralámuli
rekó cha 'síkame nílige napugiti alué ralámulika 'la bijchígiligame napu anile
Onorúgame.
6 Aka alué bo'né Rabí anílege'é Onorúgame 'we 'la neraga eteme ko apiépiri
ralámuli napu 'la bijchígime ju napu aní Onorúgame.
7 Regá anime osale:
'We ganíliga mochí alué ralámuli
napu e'kárigime ju Onorúgamete.
8 'We ganíliga mochí alué ralámuli
napu Onorúgame e'kame ju.†
9 ¿Chieri júkó alué ralámuli napu 'we ra'sálá mochí, napu tabilé gastigárile
Onorúgame? ¿Pe alué napu ju 'la sikirétigame pe'tá isílala o alué tabilé
sikirétigame pe'tá isílala? ¿Aka Onorúgame 'we 'la neraga etélige'é alué
Abraámi, 'we 'la bijchígilime napu anile Onorúgame?
10 ¿Chiéniko 'la neraga etélekó? ¿Bajchá ta'chó sikirekia pe'tá alué isílala
guwala o máchala nujubá 'ma sikirésiga? Aka ta'chó sikirékiaguru pe'tá isílala.
11-12 'Lige a'kinana Abraámika 'ma sikiréliru pe'tá alué isílala napurigá
machimela ralámuli 'ma a'lá oyérame ko Onorúgame. 'Lige ta'chó sikirekia,
alueka 'la bijchígime nile napu Onorúgame anile, 'lige Onorúgame 'we a'lá
niraga etele. 'Liko Abraámika ju suwábaga ralámuli o'nola napu 'la bijchígame
ju napu aní Onorúgame 'lige Onorúgameka 'la nirá alué ralámuli, tabilé chéré
rekó sikirétigame ke pe'tá alué isílala o tabilé sikirétigame ke.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame 'la sébali olame ko bilé tábiri 'la sébali olámirisá

13 Onorúgame anele alué Abraámi 'lige alué Abraámi rijimala 'we a'kinana
o'chérigame: «Suwábaga ye gawí 'emi nila nímala.» Onorúgameka pecha regá
'nátalekó: «Abraámika 'we 'la sébali olame ju napu aní alué nulalí, alek-
eri 'yámala ne suwábaga ye gawí.» Pecha alarigá 'nátalekó Onorúgameka.
Onorúgameka alarigá anele alué Abraámi 'lige alué Abraámi rijimala a'kinana
o'chérigame napugiti Abraámika 'wéchigo 'la bijchígiligame 'la sébali olame ko
Onorúgame bilé tábiri 'la sébali olámirisá, alekeri Onorúgame sébali rió neraga
etele alué Abraámi.
14 Onorúgame 'la bi'weme nisa ralámuli alawala pe aluecho napu 'la sébali
olame ju alué Moisesi nila nulalí, 'liko pecha sirbe nímilikó rekó 'we 'la

* **4:3** E'nesi Génesis 15:6. † **4:8** E'nesi Salmos 32:1-2.

bijchígilie napu aní Onorúgame, 'lige tabilé siné 'la bi'wígame alawégame níwilikuru.
15 Jaré ralámuli 'nátame ju rewagachi simamio pe 'la sébali olagá Moisesi nila nulalí, nobi tabiléchigo alarigá júkó. Tabilé 'wesi ralámuli umébame ju sébali olá alué nulalí Moisesi nila rekó 'we iwérali olae sébali olániliga alué nulalí Moisesi nila, abirigáchigo gastigáriwili ju. 'Lige napu'lige ralámuli 'la bijchígisa 'la sébali olame ko Onorúgame napu anile, 'liko tabilé gastigo narémala alué ralámuli.
16 'We 'la najkiáká napurigá 'la nejkúrimala Onorúgame, 'liko 'we 'la bijchígilime ju napu aní Onorúgame. Alarigá suwábaga ralámuli 'la gu'íriwa Onorúgamete 'la najkisáká 'emi napurigá gu'íriwa. Onorúgame tabilé lale: «Neka gu'írimala pe aluecho napu 'we 'la sébali olame ju alué Moisesi nila nulalí.» Onorúgameka lale 'lina: «Neka 'we 'la gu'írimala 'lina alué napu 'la bijchígime ju napu aní ne napurigá bijchígile alué Abraámi.» Alekeri suwábaga ramué o'nola ju alué Abraámi.
17 Aka regá aníché Onorúgame nila osilí: «Neka mué ajchá wa'lula we'kaná gawichí mochígame ralámuli o'nola neraga.» Alué Onorúgame júkuru napu oyérale alué Abraámi, alué Onorúgame napu ajalí 'yame ju suwígame 'lige napu machime ju suwábaga napu ikimeli ju.
18 Napu'lige Onorúgame anesa ochérimio alué Abraámi inolá 'lige apalóchila, ochila, umúlila, 'lige ególila, 'lige aminacho we'ká, 'we 'la bijchígile Abraámi alanichi Onorúgame. 'Lige ochérale alué Abraámi inolá 'lige apalóchila 'lige ochila, 'lige umúlila 'lige ególila 'lige aminacho we'ká, 'lige we'kanami gawichí simíbale ejperélimia.
19 Rekó 'ma 'we o'chérame ke Abraámi, tabilé chélále, 'ma amulí bilé siento bamígame nile, 'lige 'ma 'we 'la machigá asale alué Abraámi 'ma pe a'kinana mukumeo, 'máchigo 'ma 'we o'chérigame níligame, 'lige 'we 'la machigá asale tabilé siné rojparáligo alué Abraámi upila napu Sara anilime nile, tabilé siné 'kúchigame níligo, tabiléchigo chélálekó, iligá alué Abraámika 'we 'la bijchígale 'la bijchiá alarigá nimio napurigá anile Onorúgame, Onorúgame 'la elimio alué upila napu Sara anilime nile napurigá 'la 'kúchigame nímala.
20 Abraámika tabilé gawéliga akele alanichi Onorúgame, o'chérimio alué Abraámi inolá, iligá alué Abraámika abéchigo 'la bijchígale siné rawé 'la ranélimio alué Sara napurigá anile Onorúgame. 'Lige alué Abraámika anele Onorúgame wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame
21 'lige 'la sébali olame ko bilé tábiri 'la sébali olámirisá.
22 Alekeri Onorúgame 'la sébali olame rió neraga etele alué Abraámi 'la bi'wígame alawégame neraga.
23-24 Onorúgame nila ra'íchalika ruwí Onorúgame 'we 'la bi'wígame alawégame neraga etéligo Abraámi napugiti Abraámi 'we 'la bijchígiligame napu anile Onorúgame. 'Lige ye ra'íchalika ruwime ke aní Onorúgame 'we 'la bi'wígame alawégame neraga eteo ramué a'chigóriga napurigá Abraámi, napugiti ramué 'we 'la bijchígime nírigime napu aní Onorúgame 'lige 'la bijchígime nírigime Onorúgame ajalí 'yáligo Esusi napu ju ramué nuleme.
25 Onorúgame alarigá elale napurigá me'liboa alué Esusi napurigá o'togá mukumela suwábaga alué gastigo napu ramué narépuli nílige, 'lige napurigá ku uché ajánamala Esusi napurigá Onorúgame 'we 'la bi'wígame alawégame ralámuli neraga etémala ramué.

5

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame 'la bi'wígame alawégame neraga eteo ramué

1 Onorúgame 'we 'la sébali olame ralámuli niraga eté ramué napugiti ramueka 'la bijchígime nírigime 'la sébali olame ko Onorúgame bilé tábiri 'la sébali olámirisá, alekeri 'la ganíliga ejperégame niru 'la iwérali tániga Onorúgame. Wa'lula Esukristo napu ramué nuleme ju, 'ma 'la gatele, gulusichi mukule ramué nila gastigo o'togá napurigá ramué 'la ganíliga ejperégame niwa.

2 'We ra'sáligá mochiru, ramueka 'wéchigo 'la machiame 'we 'la nejkura ajtigó Onorúgame napugiti ramueka 'we 'la bijchígime nírigime 'la nejkúrime ko Onorúgame. Abiena 'we ra'sálagá mochiru napugiti 'we 'la machiame 'la rewagachi moinawio Onorúgame 'yuga mochimia napu'lige suwisuga.

3 Abiénachigo 'la ganíliga ejperélirukó rekó i'sínimi 'we resí níliga ejperégame nírige. 'Wéchigo 'la machiame alarigá benírame ko anáchaga rekó resí níliga ejperélirige.

4 'Lige benisúgaká anáchaga rekó resí níliga ejperégame nírige i'sínimi, 'we 'la ganíliga etewa ramué Onorúgamete, 'lige alésíko 'la machigá mochiwa 'la sébali olamio napurigá anílige bo'né Onorúgame.

5 'Lige alésíko tabilé chijunawa, Onorúgame 'we na'temaka eté ramué, alekeri náole bo'né alawala napurigá asiémpá ramué alawálachi.

6 'Yako tabilé a'ká ralámuli nírigeturu, pe chibi nokogá járome nírigeturu. Ramué a'boi ralámulika tabilé machime nírige churigá 'la moinawa rewagachi, alekeri Esukristo mukúlekuru ramué gu'íriga. Onorúgameka 'ma 'la machigá asale aliéniko mukumeo Kristo.

7 Napu'lige me'liboli nisa bilé rió tabilé che'sika oyame, 'lige uché bilé rió etesa me'libólikó alué rió tabilé che'sime, siné kachi regá animela alué rió alé ilígame etea me'libólikó alué rió tabilé che'sime: «Ne'chí 'lina me'liboa, tase alué rió.» Siné kachi tabilé che animérémá.

8 Esukrístoka me'líliru bilena gulusichi ujchagá ramué nila gastigo o'togá rekó 'we cha nokame nírige ramué, rekó alué Esukristo saíla nírige ramué, 'lige 'we a'lá machiaa Onorúgame 'we na'temao ramué.

9 Jipe Onorúgame 'we 'la sébali olame ralámuli neraga eté ramué aka Kristo mukúlepechéé bilena gulusichi ramué nila gastigo o'togá, alekeri Onorúgame 'la bi'wígame alawégame neraga eté ramué. Onorúgame tabilé gastigárimala ramué napu'lige 'ma sebasa raweli napu Onorúgame gastigárimili ju suwábaga ralámuli cha nokame, napu'lige rewagachi o'tomeli ju Onorúgame oyérame ralámuli.

10 Onorúgame saíla nírige, 'lige 'ma gatele alué bo'né inolá náoliga napurigá me'liboa bilena gulusichi. Jípeko Onorúgame 'kúchila niru 'lige 'la rewagachi simawa napugiti Krístoka 'pa rewagachi ajtigame 'we tania Onorúgame napurigá Onorúgame 'la gu'írimala ramué.

11 'Lige aminami 'we 'la ra'sálá mochiru Wa'lula Esukristo 'máchigo 'la gatéligime napurigá 'la Onorúgame gompaniérola niwa.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo pe bilé rió chojkila gite tabilé a'lá alawégame ochérame ko ralámuli 'lige pe bi'lepi rió 'síligo suwábaga gatea napurigá bi'wígame alawégame gainámala ralámuli

12 'We 'ya bajchá bejtégame rió Arani anilime tabilé 'la sébali olale napu
nulélige Onorúgame 'lige mukule* 'lige alé si se'winárigá ikile alué 'ya bajchá
bejtégame rió na'tálila 'lige jípesí ejperégame tabilé a'lá 'nátame ju ralámuli 'lige
suwábaga suwiboli niru.
13 Alué 'we 'ya ejperégame ralámuli napu'lige tabilé 'cho ochérachi Moisesi
tabilé 'cho nerule alué nulalí napu Onorúgame 'yale alué Moisesi, 'máchigo 'la
machime nílekó tachiri 'nátili 'la a'lala ko, 'lige 'la machime nile Onorúgamete
gastigáriwio cha nokisáká, abiénachigo cha nokame nílekó.
14 Abirigáchigo suwíleko rekó Onorúgame tabilé ra'íchige alué ralámuli
'yuga ruigá tachiri chu'simía 'la ko 'lige tachiri chu'simía tabilé 'la ko na-
purigá ruyele Onorúgame alué Arani 'lige Moisesi. Esúsika nile napurigá
apiépiri ralámuli napurigá alué Arani nobi Esúsika 'wéchigo 'la e'wime nílekó
Onorúgame.
15 'Ya chojkiná rawé Arani tabilé e'wele Onorúgame 'lige tabilé a'lá
alawégame gayénale. Alué Arani chojkila ju 'lige jípeko suwábaga ralámuli
abisíchigo che'wíguru 'lige alekeri tabilé a'lá alawega e'yena. Alué bi'wígame
alawá napu nejí Onorúgame 'we 'la ju. Onorúgame júlale alué Esukristo
napurigá alué Esukristo nejímala a'lala 'nátili.
16 Alué tabilé a'lala 'nátili napu 'nátale alué Arani tase a'chigóriga ju na-
purigá alué a'lala 'nátili napu nejile Onorúgame. Suwábaga alué ralámuli
napu tabilé e'wame ju napu Onorúgame najkí napurigá 'sile Arani 'we 'ya,
alueka narémala wa'lú gastigo. 'Lige alué ralámuli napu 'la e'wame ju napu
Onorúgame najkí napurigá 'sile Esukristo, alueka 'la tabilé narémala gastigo
rekó 'we cha nokágame ke.
17 'Ya bajchá rawé napu'lige Arani tabilé e'wele Onorúgame, alé si a'kinana
suwábaga ralámuli tabilé a'lá alawégame o'chérame ju 'lige jaré abé we'ká
bamigá suwime ju 'lige jaré ta'mé we'ká bamigá, 'lige 'we 'la bijchígisaká
Onorúgame Esukristo júlaligo napurigá o'tomela suwábaga alué tabilé a'lala
'nátili, 'lige a'resa cha noká 'liko 'la moinámala 'pa rewagachi napu'lige
suwisá.
18 Pe bilé rió chojkila gite tabilé e'wagáriká 'ya chojkiná rawé napu
Onorúgame nulale, a'lígesí 'ma resítiri alawégame o'chérame ju ralámuli, 'lige
pe bi'lepi rió 'sile suwábaga gatea napurigá tabilé resítiri alawégame nímala
ralámuli.
19 Yeka pe aniame kérékuru pe tabilé e'wáligame Arani 'ya chojkiná
rawé napu Onorúgame nulale, 'ma resítiri alawégame o'chérame ko ralámuli.
Abiénachigo we'ká ralámuli tabilé resítiri alawélamalagó napugiti Esukristo 'la
e'wéligame Onorúgame.
20 Onorúgame 'yale Moisesi alué nulalí napurigá machimela ralámuli
tachiri chu'simía tabilé 'la ko 'lige tachiri chu'simía 'la ko. 'Lige napu'lige
ralámuli 'ma machisá 'we cha nokao napu Onorúgame tabilé najkí 'liko alué
ralámuli abéchigo cha nokame ju, 'liko Onorúgame abé na'temame ju alué
ralámuli.
21 'We 'yasi chojkiná rawé 'we cha nokale ralámuli, jípesí abalarigá e'yena,
alekeri suwime ju, 'lige Onorúgameka 'we 'la na'temaka gu'ira ralámuli jipe

* **5:12** Alué Arani tase yati mukule napu'lige tabilé e'wisa Onorúgame. 'We a'kinana mukule. Tabilé go'sáká alué masana rakala napu tabilé go'núliga ajchárigame nile alué Arani, pecha mukumeli nílekó nibilé ramué pecha suwiboli nílekó.

ejperégame napurigá e'wámala napurigá najkí Onorúgame, napurigá 'la rewagachi simámala napu'lige suwisá. Wa'lula Esukristo 'ma gatele napurigá Onorúgame najkí.

6

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame 'yáligo ajalí alué Kristo napu'lige me'lisuga, a'chigóriga 'ya a'walí ramué

1 ¿Chonokibóaché 'liko? ¿'We cha nokiboa napurigá Onorúgame abé na'temámala ramué?
2 ¿'Lacha bijí i'níliga járome níwaché, 'ma a'régame nírige alué tabilé a'lá 'nátili, 'lige 'lacha bijí na'táwaché alué tabilé a'lá 'nátili?
3 ¿Tabilé nélá 'emi? Suwábaga ramué napu 'la bijchígime niru Kristo Esusi mukúligo ramué gu'íriga, jípeko Onorúgame a'walila a'walígame niru. 'Ma Onorúgame oyérame niru. Se'wináriga 'nátame niru.
4 Napurigá Onorúgame 'la 'yale ajalí alué Kristo napu'lige alué Kristo me'lisuga, a'chigóriga 'la nejí a'walí jipe napurigá ramué 'la umabawa a'rea alué tabilé a'lá 'nátili napugiti Kristo ku ajániligame, alekeri ramuéchigó napurigá ku ajánigame ralámuli niru napugiti 'ma 'la a'rérigame alué tabilé a'lá 'nátili napu 'nátaga e'yéname nírige.
5 Ramué 'ma bijchígisiká Kristo alé gulusichi mukúligo, 'liko 'la ku ajánarigame niwa ramuéchigó napu'lige suwisuga napurigá ajánaliru alué Kristo.
6 Kristo mukule bilena gulusichi ramué nila gastigo o'togá napurigá ramué 'ma tabilé ejperélawa napurigá ejperégame ju alué ralámuli napu tabilé umébame a'rea chibi nóká.
7 Napu'lige Kristo alawala bajkisá bilé ralámulichi chojkime ju nulea alué ralámuli, 'lige alué ralámuli 'ma tabilé umériwa alué tabilé a'lá 'nátalite.
8 Alué Kristo alawala bajkisá ramuechi 'liko 'la gainawa e'wá napurigá najkí Onorúgame.
9 Ramué 'la machiaa alué Kristo ku ajánaligo 'lige tabilé siné ku mukumeo.
10 Alué Krístoka mukule ramué nila gastigo o'togá. Pe si'nepi mukule. 'Ma tabilé che siné mukumela. Alueka 'ma Onorúgame 'yuga ajtí.
11 'Emi 'we 'la e'wawa napu najkí Onorúgame, 'máchigo a'lá 'nátame kame 'emi Kristo Esusi na'tálila, 'lige alué Kristo Esusi alawala nejkúrime ju napurigá tabilé na'tawa Remónisi na'tálila.
12 'La listo mochiwa napurigá tabilé neyúrimala Remónisi na'tálila.
13 Tase a'rewa napurigá 'emi sekala cha nokimela, tase a'rewa napurigá 'emi chu'ala chátiri ra'íchali ra'ichámala. Iligá 'la eliwa 'lina napurigá Onorúgame nulámala 'emi alawálachi, 'lige 'la oyérawa Onorúgame. 'Émika napurigá suwígame kéturu napugiti chátiri bowechi e'yéname níligame.
14 Jípeko alué tabilé a'lá 'nátili 'ma tabilé umubámala 'emi nulea napugiti 'émika pecha regá 'nata mochígime: «Neka 'la rewagachi moinámala neka 'la sébali olame kame alué Moisesi nila nulalí.» Iligá 'émika 'la bijchigi 'la nejkúrime ko Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo bilé rió napu nóchame ju bilé batroni 'yuga pe alué bi'lepi batrónicho e'weme ko

15 'Émika 'ma tabilé regá 'nátame nísaká: «Neka ta'mé 'we chélá rekó
tabilé umebe ne sébali olá Moisesi nulalila», 'lige 'lacha alekeri cha nokogá
e'yénamalawé 'emi.
16 'Émika 'la machíguru bilé rió napu nóchame ju bilé batroni 'yuga pe
alué bi'lepi batroni e'weme ko. 'Emi 'we cha nokigá e'yéname nisa 'lige 'ma
a'rénalasa 'emi cha noká, siné kachi tabilé gainámala 'emi a'rea. 'Lige 'la
Onorúgame e'weme nisa 'emi 'la semáriga ejperélamala.
17 'Émika 'we cha nokogá járome nile 'yabé raweka nobi jípeko 'wéchigo a'lá
e'wágó 'emi napu benírilíru. 'Lige alekeri 'we ra'sálagá ajtí ne, 'lige wa'lú
cheliera 'ya ne Onorúgame.
18 Jípeko 'ma 'la Onorúgame nila nóchalichi nóchame ju 'emi. 'Ma tabilé
Remónisi nochálilachi.
19 Jipe ruimé ne 'la ma'chígime tabilé nóchali kame ra'íchalite napugiti 'émika
tabilé 'cho námame kame ye ra'íchali. 'Émika Remónisi nochálilachi nóchame
nile napu'lige tabilé 'cho oyeria Onorúgame, alekeri 'émika 'we cha nokame
nile. 'Émika 'yuga okome nile tabilé a'boi upila 'lige i'kirú chibi nokagá járome
nile. Jípeko 'la Onorúgame nila nochálilachi nochámili júkuru 'emi.
20 Napu'lige 'emi bijí tabilé 'cho oyérame ka Onorúgame, regá 'nátame nile
'emi: «Ramueka pecha chélágó tabilé e'wiga Onorúgame napugiti ramueka
pecha oyérame nírigime Onorúgame.»
21 ¿Tachiri métukó 'lige 'emi alanokigá e'yénaga iligá pe chijúnaga e'yena 'emi
jipe alanokisá napugiti 'émika 'we gawélime níligame Onorúgame?
22 Jípeko 'máchigo tabilé nóchame kame 'emi Remónisi nochálilachi, jípeko
'ma 'la Onorúgame nila nochálilachi nóchame ju 'emi, 'lige alarigáká 'we 'la
ju, napugiti Onorúgame nila nochálilachi nocháliaká 'la Onorúgame 'yuga
mochímili kame 'emi napu'lige suwisá.
23 Alué ralámuli napu tabilé e'weme ju Onorúgame 'lige cha nokame,
alueka tabilé Onorúgame oyérame nímala jena wijchimoba mochiga nibilé
napu'lige suwisá, tabilé moinámala rewagachi. Onorúgameka 'la gatele
napurigá ralámuli 'la Onorúgame oyéramala jena wijchimoba 'lige napurigá
'pa rewagachi moinámala ejperélimia napu'lige suwisá Wa'lula Kristo Esusi
'yuga.

7

Jena ruwimela Páulo ruwíligo bilé mukí gunégame pe bi'lepi rió 'yuga be-
jtélimio

1 'Emi Onorúgame oyérame, 'émika 'we 'la machí tachiri gite osirúgime ko
alué nulalí Moisesi nila, 'lige machí 'emi 'we 'la sébali oláwili ko alué nulalí
bijí ajagá mochiga.
2 'Emi 'we 'la machí bilé mukí gunégame pe bi'lepi riocho 'yuga bejtélimili
ko napu'lige bijí 'la ajagá ajtígachi alué rió napu júpá bo'né gunala. 'Lige alué
rió alué mukí gunala 'ma mukusá, 'liko alué mukí 'la ikiárélamala uché bilé
rió rewá. Alarigá aní alué nulalí Moisesi nila.
3 'Lige alué mukí se'nú rió rewisáká bijí gunégame ke, wa'lú gastigo
rewimela. 'Lige alué rió alué mukí gunala 'ma mukusá 'liko alué mukí 'la
ikiárélamala uché bilé rió rewá.
4 Yeka aniame kéré Kristo mukúligo, 'lige 'ma tabilé sébali oláwili ko napu
aní alué Moisesi nila nulalí napurigá 'la moinawa rewagachi. Kristo mukule

ramué o'tomea rewagachi. 'Lige ku ajánale, alekeri Kristo 'yuga newíkame káréliru, 'lige 'la umbawa sébali olá napu Onorúgame najkí. 'Liko ramué napurigá alué mukí gunámakame káréliru, 'lige Krístoka ju napurigá alué mukí gunala napu mukule. Napu'lige Kristo mukusá 'ma o'tole alué gastigo napu ramué narépuli nílige. 'Liko 'ma tabilé e'wérali olawa beniá alué Moisesi nila nulalí napurigá 'la rewagachi moinawa.

5 Napu'lige 'we cha nokogá ejperégichi ramué 'ya bajchá rawé ta'chó oyeria Esukristo, 'lige alué Moisesi nila nulalí machisuga ramué chu'simía 'we 'la ko 'lige chu'simía tabilé 'la ko a'lígesí ramué oyériliru alué cha nokiame 'lina, 'lige alué cha nokiame oyéraga tabilé Onorúgame oyériliru.

6 Jípeko 'ma tabilé regá 'nátame niru: «Ramueka 'la rewagachi simawa napugiti 'la nígame nírigime Moisesi nila nulalí.» 'Ma pecha regá 'nátame nírukó. Iligá regá 'nátame niru napu'lige me'lisuga Kristo 'ma se'winárigа ikíligo. 'Lige jípeko Onorúgame Alawala gu'írame ju ramué napurigá 'la gainawa e'wá napu Onorúgame najkí.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo tabilé machime níligo chieri 'nátili tabilé a'lá ko

7 ¿Tabilé sirbe ju alué nulalí Moisesi nila? Abiénaguru, napugiti neka 'we 'la machiame chu'simía 'la ko, pe alué nulalí leéraga. Neka pecha machimékó chu'simía a'lá ko 'lige chu'simía tabilé 'la ko tabilé machisáká ne alué nulalí. Tabilé machisáká ne regá anime osilí chujkugó alé nulalichi: «Tase we'ká e'karúgamea tábiri niga asináliwa. Onorúgame tase alarigá najkí», pecha machimé ko ne tabilé 'la ko alarigá na'tálila.

8 Machisá ne alué nulalí, alésí akiná chojkí ne e'karúgame tábiri najkiá, peka 'la kachi alarigá na'talia. Napu'lige bilé ralámuli tabilé 'cho machiá alué Moisesi nila nulalí, tabilé mayeme ju tabilé 'la ko napu'lige cha 'siá.

9 Napu'lige tabilé 'cho 'la nama ne alué Moisesi nila nulalí, tabilé machime ke ne tabilé 'la 'nátili ko e'karúgame tábiri najkiá, 'ma a'kinana napu'lige leérasa ne alué nulalí, machí ne chieri 'nátili tabilé a'lala ko, 'lige machí ne tabilé a'lá alawégame ko ne.

10 Onorúgameka nejile ye nulalí napurigá machiboa chu'simía tabilé a'lá ko, 'lige alésí 'la machí ne tabilé a'lá alawégame ko ne.

11 Remónisi 'yégaturu ne'chí. Napu'lige ne 'la námasa napu aní alué Moisesi nila nulalí tabilé 'la ko cha'simía, 'lige Remónisika aniéturu 'we a'lá ko cha'simía.

12 Alué nulalí Moisesi nila 'we a'lá ju, Onorúgame nila kame.

13 Alué nulalí Moisesi nila 'we a'lá násaká, 'liko ¿'lacha alué nulalí Moisesi nila nulá napurigá cha'símala ne? Tabilégurú. Alué Moisesi nila nulalí leéraga 'we 'la machí ne tabilé a'lá alawégame ko ne. 'Lige 'la machí ne chiena enárigá nimio tabilé 'la na'tásiga bijí ajagá mochiga.

14 'We 'la machiaa 'we 'la ko alué Moisesi nila nulalí, neka abiénachigo tabilé umébagó a'rea alué tabilé a'lá 'nátili.

15 Neka tabilé a'lá 'nátame ju rekó 'we a'lá na'tánilie ne. Neka tabilé nama chonigá ala'sime ko ne.

16 Napu'lige 'nata ne bilé 'nátili napu tabilé na'tánili ne, alarigá 'we 'la machí ne 'we 'la ko alué nulalí Moisesi nila.

17 Alué tabilé a'lá 'nátili napu 'nata ne tabilé Onorúgame na'tálila ju, alué 'nátilika Remónisi na'tálila ju.

18 Neka 'we a'lá na'tánili, tabiléchigo gainárigó, alekeri napu 'nata ne tabilé
'la ju alué 'nátili. Alué 'nátili ju napu 'nata ralámuli, alué 'nátilika 'nátame ju
ralámuli napusí Arani tabilé e'wale napurigá nulale Onorúgame.
19 Tabilé a'lá 'nátili 'nata ne rekó 'we a'lá na'tánalie ne.
20 Cha'sime ju ne rekó tabilé cha'sínilie ne. Neka 'we cha'sime ju napugiti
pe Remónisi na'tálila 'nátame kame ne.
21 'We 'la machí ne senibí tabilé a'lá 'nátame ko ne rekó a'lá na'tánalie ne.
22 Neka 'we 'la nirá alué nulalí Onorúgame nila,
23 aba bilé 'nátili nerú ne alawálachi alué napu tabilé a'ré ne'chí napurigá
na'támala ne napurigá ne na'tánili. 'Lige alué tabilé a'lá 'nátilika 'ma umero
ne'chí.
24 ¡Resí ikí ne! ¿Chieri 'la nejkúrimala napurigá ne 'we a'lá na'támala?
25 Pe alué Wa'lula Esukrístocho 'la umubámala nejkura. Alekeri neka wa'lú
cheliera 'ya Onorúgame suwábaga 'la gatéligime bo'né. Neka 'we a'lá néléme ju
Onorúgame nobi tabiléchigo umébago ne 'la sébali olá napurigá alué najkí.

8

Jena ruwimela Páulo ruwíligo ku ajániwili ko 'la asisáká ramué alawálachi alué ajalí napu ku ajánale Esusi

1 Suwábaga napu Kristo Esusi oyérame ju tabilé narémala gastigo, alué
napu tabilé ejperégame ju pe napurigá a'boi najkí, alué napu ejperégame ju
napurigá najkí Onorúgame Alawala.
2 Onorúgame Alawala napu ajalí nejime ju 'ma bujé ne'chí alué tabilé a'lá
'nátili.
3 Ralámuli tabilé umébale a'rea tabilé a'lá 'nátili pe Moisesi nila nulalí
leéraga. Alekeri Onorúgame júlale bo'né Inolá Esukristo napuyeri rió neraga
napurigá tabilé umérowa Remónisi na'tálilate.
4 Napurigá sébali olawa napu aní alué Moisesi nila nulalí, napurigá tabilé
e'wawa alué tabilé a'lá 'nátili napu ramué a'boi na'talia, ramueka sébali
oliame ju 'lina napu najkí Onorúgame Alawala 'ma 'la Onorúgame Alawala
alawégame nírigime. 'Ma tabilé e'wílime niru alué tabilé a'lá 'nátili napu
o'wísale napu'lige cha 'sile Arani.
5 Alué ralámuli napu e'wame ju tabilé a'lá 'nátili, alueka tabilé e'wame
ju napu nulame ju Onorúgame Alawala. Alué ralámuli napu e'weme ju
Onorúgame Alawala, alueka tabilé e'weme ju chátiri 'nátili.
6 Pe a'boi na'tálila e'walíaká pe a'rilime kéré Onorúgame nila 'nátili, 'lige 'la
e'walíaká napu najkí Onorúgame Alawala 'la bi'lepi 'nátili 'nátame niwa 'la
Onorúgame na'tálilacho.
7 Alué 'we e'wime tabilé a'lá 'nátili, alueka Onorúgame saíla ju napugiti
tabilé e'wame kame napu najkí Onorúgame. Aminami tabilé umébame ju
sébali olá napu najkí Onorúgame rekó 'la sébali olánilie.
8 Alué napu ejperégame ju tase 'la sébali olagá napu najkí Onorúgame,
alué ralámulika tase 'la niraga etewa Onorúgamete, alueka ejperégame kame
napurigá a'boi najkí.
9 'Emi ralámuli tabilé e'wime ju napu najkí a'boi, iligá 'émika 'we 'la e'wame
ju napu najkí Onorúgame Alawala napugiti 'émika 'la Onorúgame Alawala
alawégame kame. Bilé ralámuli tabilé alawégame Kristo Alawala tabilé Kristo
oyérame ju.

10 'Émika Kristo Alawala alawégame ju, rekó suwigé 'emi cha 'síkiriká Arani
'la rewagachi moinámala 'emi napugiti Onorúgame oyérame kame 'emi.
11 Onorúgame Alawala ju napu ku 'yale ajalí alué Esusi napu'lige mukusá,
alué alawá alawégame nísaká 'emi ku ajánamala 'emi napu'lige suwisá.
12 Alekeri 'emi Onorúgame oyérame 'ma tabilé ejperélawa pe napurigá najkí
'emi a'boi, iligá ejperélawa napurigá Onorúgame najkí,
13 'emi ejperélasaká napurigá 'emi a'boi najkí, 'ma a'reme kérélamala 'emi
Onorúgame oyeria. Onorúgame Alawala 'la gu'írisa 'emi napurigá 'emi 'ma
tabilé cha nokináliga járome nímala, 'liko 'we 'la oyéramala 'emi Onorúgame,
14 napugiti suwábaga ralámuli 'la e'wame kame napu najkí Onorúgame
Alawala, alueka 'la Onorúgame 'kúchila kame.
15 Onorúgameka nejile bo'né alawala 'lige pecha nejílekó napurigá majawa,
iligá 'la Onorúgame 'kúchila júkuru 'emi jípeko napugiti 'la Onorúgame Alawala
alawégame kame 'emi. 'Ma 'la Onorúgame 'kúchila gainasa 'emi 'ma 'la ikiáré
regá anea Onorúgame: «¡O'nó, ne O'nola!»*
16 Onorúgame Alawala 'we 'la machiri ramué 'ma 'la Onorúgame 'kúchila
nírigo.
17 'La Onorúgame 'kúchila níriká 'la narépua napu Onorúgame nejímala
a'chigóriga napurigá Kristo narémala. 'La anachásiká napurigá Kristo
anáchale resí oliá, napu'lige ramué 'pa rewagachi moinásiga Onorúgame
'we a'lá niraga etémala ramué a'chigóriga napurigá niralia alué Kristo
Onorúgamete.
18 Rekó jípeko 'we resí nilia mochírige, 'pa rewagáchika asíriga ganíliga
mochiwa.
19 Ye gawí 'lige suwábaga napu Onorúgame newale 'we resí nili 'lige
abichilubi resí nílamala napusí 'ma machisá ralámuli jena wijchimoba
ejperégame 'la Onorúgame 'kúchila nírigo.
20-21 Onorúgame elale napurigá resí ikimela ye gawí 'lige suwábaga napu
Onorúgame newale, Onorúgameka abiénachigo 'la elámalagó napurigá ku 'la
semáriga nímala jena gawichí 'lige suwábaga napu Onorúgame newale, abiena
Onorúgame 'we 'la gu'írimala ramué.
22 'We 'la machiáa senibí 'we resí nilio ye gawí 'lige suwábaga napu
Onorúgame newale napurigá resí nílime ju bilé mukí napu'lige ochérimichi
bilé u'tátiri.
23 'Lige abiena ramuéchigó 'we resí nilia mochiru ramué napu alawégame
niru Onorúgame Alawala. 'La alawégame niru Onorúgame Alawala nobi
abiénachigo tabilé 'cho 'la 'nátame nírukó napurigá Onorúgame najkí. Buigá
mochiru napurigá Onorúgame sébali olámala.
24 Esukristo 'ma o'tole ramué nila gastigo napurigá ramué 'la bi'wígame
alawégame niwa 'lige buigá mochiru napurigá ku 'la semáriga nímala jena
gawichí. Bilé ralámuli 'la etea napurigá ikimeli ju, 'liko alué ralámuli 'ma
pecha buigá asimeli júkó.
25 Tabilé 'cho etewía ka napurigá ikimeli ju 'liko 'la builime ju napusí seba
aleké rawé 'we 'la anáchaga rekó resí oliae.
26 A'chigóriga ju Onorúgame Alawala 'we 'la nejkúrime ju Onorúgame 'yuga
ra'ichálichi napugiti tabilé ejebénigame nírigime Onorúgame 'yuga ra'íchaga.
Onorúgame Alawálaka a'wágame tánime ju Onorúgame napurigá Onorúgame

* **8:15** Yolí ra'íchalika «Abba Padre» anime chujkú osilichi.

ramué gu'írimala. Alué alawaka pecha ra'íchalite tánime júkó Onorúgame, alueka nalame ju napu'lige najkiá napurigá Onorúgame ramué gu'írimala.
27 'Lige Onorúgame 'we 'la eteme ju tachiri 'nátame ko ralámuli 'lige abiena 'la machí tachiri tánilio bo'né alawálate. Onorúgame Alawálaka tánime ju Onorúgame napurigá ralámuli gu'írimala, napurigá najkí bo'né Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo tabilé guwana rujsúpoli ko rekó resí ikiáe

28 'We 'la machiáguru Onorúgame 'we 'la gu'írime ko alué ralámuli napu 'la nirame ju Onorúgame, ralámuli napu Onorúgame wanápale napurigá sébali olámala napu Onorúgame najkí.
29 Onorúgame 'ma 'la machigá asale 'yasi chieri 'la Onorúgame oyérame nimio, 'lige nimio napurigá alué bo'né Inolá Kristo. 'Lige alué Kristo nimio wa'lula ba'chirúgame neraga.
30 Alué ralámuli napu Onorúgame 'ma 'la machigá asale Onorúgame oyérame nimio, alué ralámuli wanápale, 'lige alué napu wanápale 'we 'la gu'írile napurigá sébali olame nímala napu Onorúgame najkí, 'lige 'we 'la niraga etele.
31 ¿Churigá júkó 'liko? Onorúgame 'la ramué repuka asisáká, 'liko ¿chiérite umériwawé ramué? ¡Ta'wésitegurú!
32 Onorúgameka pecha regá 'nátale ko: «Pe me'libóleké ne Inolá wijchimoba julásaká ne.» Iligá Onorúgameka júlale bo'né Inolá napurigá mukumela bilena gulusichi ralámuli nila gastigo o'togá. 'Lige ¿'lacha ta nejímalawé suwábaga tábiri napu 'la ju?
33 Onorúgame 'ma 'la gu'írile napurigá sébali olame nímala 'emi. ¿'Lacha animélawé ralámuli pe cha nokame ko 'emi? ¿Aka bo'né Onorúgame 'ma 'la ma'chígime aníché tabilé gastigo naremio alué napu gu'íriliru Onorúgamete napurigá 'la sébali olame nímala?
34 Pecha animélagó ralámuli wa'lú gastigo narépuli ko ramué napugiti Kristo kame napu mukule, 'lige alué kame napu ku ajánale, 'lige jípeko Onorúgame 'yuga ajtíkuru 'we tania Onorúgame napurigá ramué gu'írimala.
35 'Liko ¿tachírite umériwa ramué napurigá 'ma tabilé oyérame niwa ramué alué Kristo? Tabilé tábirigurú. Krístoka abichilubi repúmala ramué. Rekó 'we resí níliga ejperélisiga, 'lige rekó 'we resí anésiga ralámulite, 'lige rekó 'we e'lowika e'yénisiga 'mimi mejkami, 'lige rekó 'we ejelísiga ukíbaga mejkami e'yénaga, 'lige rekó amulí me'lisuga ramué, ramueka pecha a'rewa oyeria Kristo napugiti bo'né Kristo abichilubi 'we 'la nejkúrimempá. 'Lige rekó 'ma suwisuge, abiena alué Kristo 'yuga mochiwa.
36 Regá anime osiruga chujkú Onorúgame nila osilichi:
Mué oyérame kóriká ramué, ralámulika 'ma me'linali ramué
napurigá bo'á napu ju me'liboli alarigá eté ramué.†
37 Ramueka abiena tabilé guwana rujsúpua napugiti Kristo 'we na'temá ajtigame ramué 'lige 'we a'lá nejkura ajtigame.
38 Neka 'la machí tabilé tábirite umériwilikó ramué napurigá 'ma tabilé oyérame niwa Kristo. Rekó suwisuge, Kristo abiena ramué 'yuga asimela. 'Lige nibilé santo ánjeli nibilé tabilé a'lá alawá neyúramala. Nibilé napu ekí jipe 'lige napu ikimela i'libeko tabilé neyúrimala.
39 Nibilé tábiri napu mochí 'pa rewagachi, 'lige nibilé tábiri napu nerú 'le go'nágana neyúrimala. Alarigá gatele Onorúgame alué Wa'lula Kristo Esusi júlaga napurigá mukumela ramué nila gastigo o'togá.

† **8:36** E'nesi Salmos 44:22.

9

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame wanápuligo alué ralámuli jurío napurigá Onorúgame oyérame nímala

1 Neka 'la bijchiá aníbá, tabilé 'yégiga napugiti neka Kristo oyérame kame. Napu 'nata ne 'la Onorúgame Alawala na'tálila ju, alekeri 'la machí ne tabilé 'yégali ko napu ruwí ne,
2 'we seweka ajtí ne 'lige 'we chálagá ajtí ne napugiti we'ká alué ralámuli jurío tabilé Onorúgame oyeria mochígime napugiti ne abiena jurío kámechigó, alekeri 'we chálá ajtí ne.
3 Alué ralámuli jurío gastigáriwili ju. Neka a'rémikuru Kristo oyeria 'la bi'wimeli nísaká alué ralámuli alawala ne a'résaká Kristo oyeria.
4 Rekó Onorúgame 'we 'la gu'írige alué ralámuli jurío 'lige abijíchigo we'ká alué ralámuli tabilé oyérigó Onorúgame. Onorúgame wanápale napurigá 'la Onorúgame oyérame nímala alué ralámuli. Napu'lige simasa alé Ejipto mochiga Onorúgame o'tole alué ralámuli. 'Lige Onorúgame anele alué ralámuli 'we 'la gu'írimio, abiena 'yasa a'rele alué nulalí alué Moisesi. Onorúgame 'we 'la benírale alué ralámuli churigá tánilime ka iwérali Onorúgame. 'We 'la anele 'we 'la gu'írimio alué ralámuli 'lige 'la sébali gu'írile napurigá gu'írimiorílige.
5 Alué ralámulika alué Abraámi 'lige Akobo 'lige Isaki rijimala ju 'we a'kinana o'chérigame. Alué Kristo abiena jurío nílechigó, 'lige Onorúgame nulame ju bochígimi jena wijchimoba. 'We 'la képá senibí regá anisá suwábaga ralámuli: «'We 'la nejkúrime ju Onorúgame.»

6 Neka pecha anígó tabilé sébali oláligo Onorúgame napurigá olámorílige, pecha suwábaga Israeli (Akobo) rijimala 'la Onorúgamete 'yárigame kame nóchali.
7-8 Onorúgameka tabilé 'yale nóchali alué Abraámi inolá napu Ismaeli anilime nile, pe alué Isákicho 'la 'yale 'lige bilé Isaki inolá Akobo anilime 'lige alué Akobo 'kúchila 'yáliru nóchali 'lige aminacho a'kinana o'chérisime.
9 Napu'lige tabilé 'cho ochérachi Isaki, Onorúgame regá anele alué Abraámi: «Napu'lige 'ma sebasa raweli uché nawámala ne a'lige mué upila Sara ranélamala bilé towí.» Alarigá anele rekó tabilé siné rojparame kachi alué Sara.
10 Napu'lige ta'chó o'chérachi alué kuate, Onorúgame anele alué Rebeka Isaki upila:
11-12 «Alué ba'chirúgame tabilé nulémala alué bonila.» Alarigá anile Onorúgame napu'lige tabilé 'cho etea, napurigá 'la machimela ralámuli alué bo'né Onorúgame 'ma wanápuligo alué u'tabela pe alarigá najkíligame bo'né.
13 Regá anime chujkú Onorúgame nila osilichi: «Alué Akobo anilime towí 'we galegá etéturu ne 'lige Esaú anilime ka tabilé galegá etéturu ne.»

14 ¿Churigá júpaché 'líkobá? ¿Onorúgame jaré tabilé galegá eté?
15 Aka Onorúgame regá anélechéalué Moisesi: «Neka 'we 'la galegá etémala alué napu ne bo'né najkí.»
16 'Liko pecha chérékо rekó bilé rió 'la sébali olame ke, Onorúgame apiépiri galegá eteme ju napu bo'né najkí.
17 Aka Onorúgame regá anélechéalué wa'lula rey alé Ejipto nulame: «Neka mué ajchá napurigá mué nímala wa'lula nulame napurigá ralámuli

machimela chiena wa'lú a'walí nígame ko ne, 'lige napurigá machimela suwábaga ralámuli jena wijchimoba ejperégame chieri ko ne.»*
18 'Liko Onorúgame 'we na'temá ralámuli napu alué bo'né najkí, 'lige tabilé e'wame newame ju apiépiri ralámuli napu tabilé e'wame newánili.
19 ¿'Lacha anémalawé Onorúgame 'emi 'we i'níligame ralámuli ko? Peka 'wesi ralámuli abé wa'lula neraga 'nátame kachi me'tigá Onorúgame. Siné kachi bilé 'emi regá animela: «Alarigá nísaká, ¿'liko chonigá gastigari Onorúgame ne'chí? Neka 'la sébali olame ju napu Onorúgame najkí.»
20 ¿Chieri júpaché mueka napurigá alarigá anémala Onorúgame? Bilé sikolí wejcholite newárigime 'lacha regá anémalawé alué ralámuli sikolí newágame: «¿Chonigá alieti sikolí newápeché mué ne'chí?»
21 Alué ralámuli sikolí newame, newame ju napu chibiyeri newánili alué wejcholite. Wejcholí josa bilé rió oká sikolí newame ju abaleké wejcholite, 'lige uneme ju napurigá bo'né najkí, bilé 'we 'la uneme ju ba'wí ro'igá 'lige bilé uneme ju go'ame kógimia Onorúgame.
22 Onorúgameka a'chigóriga ju ralámuli 'yuga napurigá alué ralámuli sikolí newame. Jaré ralámuli 'la elime ju napurigá abichilubi 'we resí nokimela 'lige we'lisi anáchame ju 'lige tase yati ayome ju, 'ma a'kinana ayome ju 'lige 'we a'wágame gastigárime ju napurigá ralámuli 'la machimela Onorúgame wa'lú a'walí nígame ko.
23 Jaré tabilé gastigárile iligá 'we 'la gu'írile napurigá machimela ralámuli 'we na'temame ko Onorúgame suwábaga ralámuli.
24 'Lige tabilé chélagá etele rekó jaré jurío ralámuli nílige napurigá ramué 'lige jaré tabilé jurío kachi.
25 Regá anime osale alué Osea anilime rió:
Alué ralámuli napu tabilé ne'chí oyérame ju
'la oilárimala ne alué ralámuli
napurigá ne'chí oyérame nímala.
'Lige 'we na'temámala ne alué ralámuli
napu 'yako tabilé na'temame ke ne.
26 'Lige alemi napu anéliru ralámuli:
«'Émika tabilé ne'chí oyérame ju»,
alanewa ralámuli:
«'Émika 'ma Onorúgame 'kúchila ju
alué Onorúgame napu ajalí nejime ju.»
27 'Lige aminami regá anime osale Isaíasi: «Rekó we'ká ke alué ralámuli jurío napurigá saté rejsioli napu mochime ju wa'lú bakochi suwé, nobi péchigo u'kabi ralámuli jurío nímalagó 'la rewagachi moinámili napu'lige suwisá.
28 'Ma pe'wemi Onorúgame sébali olámala napu sébali olámorílige. Nawámala regá animea: 'Émika 'légana injiérnochi simámala, anémala alué 'we cha nokame ralámuli. 'Lige alué 'la Onorúgame oyérame ralámulika regá anémala: 'Émika 'la rewagachi simámala.»
29 Aka regá anime osáleché Isaíasi:
Onorúgame Bi'neli Wa'lula tabilé bujésaká ramué nila gastigo
pe u'kabi ralámuli israelita,
'liko a'chigóriga suwiboli kékuru
napurigá alué ralámuli Soroma ejperégame

* **9:17** E'nesi Éxodo 9:16.

'lige Gomora ejperégame.†

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame 'la bi'wígame alawégame newáligo alué ralámuli tabilé israelita

30 Ye ra'íchilika pe anime kéré: Onorúgame 'la bi'wígame alawégame newáligo alué ralámuli tabilé jurío. Alué ralámuli tabilé juríoka tabilé oyérame nile Onorúgame abirigá 'la oyérale Onorúgame.

31-32 'Lige alué jurío ralámulika pe gawéliga etéliru Onorúgamete napugiti tabilé bijchígiligame wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame 'lige napugiti pe 'la sébali olagá alué nulalí Moisesi nila 'la bi'wígame alawégame gainánilime ko rekó tabilé bijchígie Onorúgame julamio alué Kristo ralámuli nila gastigo bujemia napurigá anílige Onorúgame 'we 'ya.‡ Alekeri pe napurigá pe rejté neraga ju alué Kristo, napu ralámuli torome ju e'yénaga.

33 Aka regá aníché Onorúgame nila osilí:

Bilé rejté ajchá ne alé Rusaleni anilichi (Sioni)
napurigá toroka bi'tibámala ralámuli,
'Lige alué ralámuli napu ekí tabilé gaweli alué rejté (Kristo)
tabilé chijúniga ejperélamala.§

10

1 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, neka najkí 'lige 'we tani ne Onorúgame napurigá 'la bi'wígame alawégame nímala alué ralámuli jurío napurigá ne.

2 Neka 'we machí 'we nochánilio alué israelita ralámuli Onorúgame nila nóchali, tabiléchigo 'la sébali machime júkó 'lina napu Onorúgame najkí.

3 Alué ralámulika tabilé námale tachiri najkió Onorúgame napurigá ralámuli 'la 'nátame nímala napu Onorúgame najkí. 'Lige alué ralámulika mayele 'we 'la sébali olásaká alué nulalí Moisesi nila, 'liko 'la ganíliga asimeo Onorúgame.* Onorúgameka tabiléchigo alarigá nulálekó.

4 Krístoka nawálekuru mukumea napurigá ralámuli tabilé aminabi e'wérali olámala sébali olá alué nulalí Moisesi nila rewagachi moinániliga. 'Lige alési akiná suwábaga ralámuli napu 'la bijchígime ju Kristo nawáligo ralámuli alawala bi'wemia, alué ralámulika 'la rewagachi moinámala.

5 Aka Moisesi regá anime osáleché: «Onorúgameka anime ju: Bilé rió 'la rewagachi moyéname nísaká pe 'la sébali olagá napu nulá Moisesi nila nulalí, 'liko pe 'la sébali olámili nímikuru napu nulá Moisesi nila nulalí, nobi tabiléchigo 'wesi umébame júkó 'la sébali olá.»

6-7 Bilé rió napu 'la oyérame ju Kristo, alué rioka 'la machí Kristo 'la sébali oláligo napurigá 'la rewagachi simawa napu'lige suwisuga. Alekeri gite nawale Kristo. Bo'né ku ajánale 'lige abé a'kinana 'ma rewagachi simile. 'Lige ramué napu 'la oyérame niru Kristo 'la rewagachi moináwachigó pe 'la Kristo oyériga. Pecha regá anibógó: «¿Chieri 'la nejkúrimalawé napurigá rewagachi moinawa? ¿Chieri nejímalawé alawá napu'lige suwisuga?» Kristo 'ma gatele.

8 Moisesi abiena regá anílechigó: «'Émika 'we a'lá gepule alué rejcholi napu nulá 'we 'la bijchígilime ko napu aní Onorúgame.»† Alué rejcholi ju napu ramué benírirú 'emi.

---

† **9:29** E'nesi Génesis 19. ‡ **9:31-32** E'nesi Romanos 10:5. § **9:33** E'nesi Isaías 28:16. * **10:3** E'nesi Romanos 10:5. † **10:8** E'nesi Deuteronomio 30:12-14.

9 'Liko 'emi 'we 'la ruyésaká uché jaré ralámuli alué Esusi Wa'lula ko ramué
nuleme, 'lige aminami 'emi 'la bijchígisa Onorúgame 'síligo ajalí 'ya alué Esusi
napu'lige mukusá, 'liko 'emi 'la bi'wimela alawala a'lige yati 'la bijchígisa 'lige
'la rewagachi simámala 'emi napu'lige suwisá.
10 Napu'lige 'la bijchígisiga napu aní Onorúgame nila ra'íchali 'liko
Onorúgame 'la ra'sálagá etémala ramué. Ramué 'la bijchígisiga Wa'lula ko
Esusi ramué nuleme, 'lige ramué ra'ichálilate e'kali tánilime ju Onorúgame,
'lige 'la bi'wiame ju ramué alawala 'lige 'la rewagachi moinawa.
11 Aka regá aníché Onorúgame nila osilichi: «Suwábaga napu 'la bijchígiga
oyérame ju Onorúgame, tabilé siné chijunámala.»
12 Onorúgameka 'we 'la gu'írame kame suwábaga ralámuli napu 'la tánime ju
iwérali rekó jurío ke o tabilé jurío ke. Onorúgameka pecha chélegá eteme júkó.
13 Aka regá aníché Onorúgame nila osilichi: «Suwábaga ralámuli napu 'we
a'lá bijchígiga tánime ju e'kali Onorúgame 'la rewagachi moinámala napu'lige
suwisá, napugiti 'ma 'la bi'wérigame nímempá alawala bijí ajá mochiga.»
14 'Lige ¿churigá 'la tánimalaché iwérali peka oyérame ke alué Kristo? 'Lige
¿churigá 'la oyéramalaché Onorúgame alué ralámuli, peka 'cho siné e'yénaché
alemi Onorúgame nila ra'íchali benírame?
15 'Lige ¿churigá 'la simámalaché alué ralámuli Onorúgame nila ra'íchali
benírimia aminá uché jarénami peka 'wesi i'tégichi napurigá julámala? Aka
regá aníché Onorúgame nila osilichi: «'We 'la ga kame ju eteria alué ralámuli
sébachi napu benírimili ju Onorúgame nila ra'íchali.»
16 Tabiléchigo suwábaga 'la oyéralekó Onorúgame nila ra'íchali. Aka regá
aníleché alué Isaíasi 'we 'ya: «¿Chieri 'la bijchiá 'la oyéralekobá Onorúgame
napu'lige ramué benírisiga Onorúgame nila ra'íchali alué ralámuli? Tabilé
'wésiguru.»
17 Napu'lige ralámuli ruwichi Onorúgame júlaligo Kristo, 'lige ralámuli 'we
'la bijchígisa alué ra'íchali 'ma 'la Kristo oyérame ju.
18 Aka rukirábá ne bilé ra'íchali: ¿Bijchiá júlé tabilé sébaligo Onorúgame
nila ra'íchali benírame ralámuli alemi napu mochí jaré ralámuli jurío? Pecha
alarigá júkó. Aka Onorúgame nila ra'íchali regá aníché:
'Ma e'yénale ralámuli bochígimi alemi
alué ralámuli ejperélachi.
19 Aka chéchigo rukirábá ne: ¿Tabilé 'cho siné e'yéniligarémá alué ralámuli
alé Israeli anilichi Onorúgame nila ra'íchali benírame ralámuli? Aka 'ma 'la
e'yéniliché. Alekeri 'la akele, tabiléchigo 'la bijchiá 'la oyéralekó. Aka Moisesi
regá anime osáleché:
'We 'la gu'írimala ne (Onorúgame) alué ralámuli tabilé jurío,
napu'lige etea alué ralámuli jurío
'we 'la gu'írichi ne alué ralámuli tabilé jurío 'we ayoa mochímala.
Neka na'áutamala 'emi ralámuli jurío
alué ralámuli 'yuga napu tabilé nígame ju
Onorúgame nila ra'íchali.‡
20 Aka alué Isaíasi regá anime osáleché:
Alé napu tabilé siné e'yéname nile benírigа
Onorúgame nila ra'íchali benírame,
jípeko alé we'ká mochí Onorúgame oyérame.

‡ **10:19** E'nesi Deuteronomio 32:21.

Alé napu tabilé 'wesi ralámuli oyérame nile Onorúgame
jípeko 'ma oyérame ju Onorúgame nila ra'íchali.
21 'Lige abiena osáleché Isaíasi: «Senibí rawé gu'írinilige Onorúgame alué
ralámuli israelita 'we gawélime Onorúgame.»§

11

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame wanápuligo alué ralámuli jurío napurigá nochámala Onorúgame nila nóchalichi

1 ¿Regáchala mayé 'emi Onorúgame 'ma tabilé gu'írio alué ralámuli israelita?
Pecha alarigá júkó. Alué ralámuli israelítaka wanápuliru napurigá nochámala
Onorúgame nila nóchali. Neka israelita júchigó. Neka Abraámi 'lige Ben-
jamini* rijimala ju alué napu 'we 'ya ejperele.
2 Onorúgameka 'ma 'la 'nata asale wanápamia napurigá nochámala
Onorúgame nila nóchali alué ralámuli jurío 'we 'ya ta'chó o'chérachi alué
ralámuli jurío. ¿Tacha machíché 'emi napu anile alué rió napu Elíasi anilime
nile napu ruwime nile napu anele Onorúgame? Alueka Onorúgame 'yuga
ra'íchale jurío ralámuli ayóniga.
3 Regá anele: «Mué Wa'lula Onorúgame, 'ma me'líliru alué ralámuli napu
ruwime nile napu anele Onorúgame, 'lige 'ma gajúnale alé we'kaná mesa
tegoli.† Pe necho rejpípá ajagá, 'lige abiena me'linali ne'chí.»
4 Nobi Onorúgameka regáchigo anélekó: «Neka tabilé a'ré napurigá me'liboa
alué gichao mili ralámuli jurío napu tabilé tánime ju iwérali alué tabilé
Onorúgame alué Baáli anilime napu pe newárigime ju.»
5 Jípechigó 'we u'kabi ralámuli israelita mochí 'la Onorúgame oyérame, rekó
we'ká israelita ralámuli mochige. 'Lige Onorúgame 'we na'temá alué ralámuli
napurigá 'la Onorúgame oyéramala alué ralámuli.
6 Onorúgameka tabilé na'temale alué u'kabi ralámuli napu jipe 'la
Onorúgame oyérame ju 'we 'la 'nátame kóriká, pe iligá na'temale bo'né.
7 Alué ralámuli israelita 'we e'wérali olame nile 'la sébali olániliga alué
Moisesi nila nulalí 'la bi'wígame alawégame gainániliga. Onorúgame 'la niraga
etele alué u'kabi ralámuli israelita napu bo'né najkile. 'Lige uché jareka
tabilé nirale 'lige tabilé námame newale tachiri najkió Onorúgame.
8 Aka regá aníché Onorúgame nila ra'íchali: «Onorúgame tabilé námame
newale. 'Lige jipe abalarigá ju, tabilé námame ju.»‡
9 'Lige Rabíchigó abiena regá anime osale:
Wa'lú gastigo naresa 'la képá alué ralámuli
napu wa'lú go'ame newame ju piesta newagá
10 napurigá tabilé námame nímala napu eté
napurigá 'we resí níliga e'yénamala senibí.§

Jena ruwimela Páulo ruwíligo abéchigo we'ká ralámuli tabilé jurío 'la bi'wimeo alawala 'la Onorúgame oyérame

---

§ **10:21** Isaías 65:1-2. * **11:1** 'We 'ya ta'chó ochérachi alué Páulo, alué rió Akobo anilime makué oká rió 'kúchigame nile, bilé alué Benjamini anilime nile. Alué rió Akobo abé a'kinana 'ma wa'lú rió kachi alué Akobo chebilé rewá 'yáliru Onorúgamete, Israeli anilime rewá 'yáliru Onorúgamete. 'Lige alési akiná o'chérale alué ralámuli israelita. † **11:3** E'nesi glosario «altar». ‡ **11:8** E'nesi Deuteronomio 29:4. § **11:10** E'nesi Salmos 69:22-23.

11 Aka neka rukéguru 'emi: ¿Alué ralámuli jurío pala tabilé uché siné
oyérame nímalawé Onorúgame? Aka abiena ku 'láguru. Jípeko tabilé oyérame ju
Onorúgame 'ma guwana rujsúligame nobi uchéchigo ku 'la oyérame nímalagó.
Jipe etea alué ralámuli jurío 'we 'la oyerio Onorúgame alué ralámuli tabilé jurío
'lige 'we 'la gu'irilio Onorúgamete alué ralámuli, abéchigo we'ká ralámuli jurío
'la oyéramala Onorúgame 'lige 'la bi'wimela alawala.
12 Napu'lige alué ralámuli jurío a'resa Onorúgame oyeria 'liko Onorúgame
nila ra'íchali benírame uchéchigo bilénami simíbale benírimia uché jaré ralámuli
napu tabilé jurío ju. 'Liko napu'lige uchéchigo siné oyérasa Onorúgame alué
ralámuli jurío, 'liko asíriga we'ká ralámuli aminacho 'la machimela chiena 'la
nejkúrime ko Onorúgame.
13 Jípeko ra'ichámala ne 'emi 'yuga napu tabilé jurío ju, Onorúgame jula
ne'chí napurigá benírамala ne 'emi Onorúgame nila ra'íchali, 'lige ne níriká
alué nóchali 'we najtékame ju, 'lige 'we ganili ne aleké nóchali nóchaga.
14 Neka najkí napurigá alué ralámuli jurío 'we ayoa mochímala 'emi etega
'we 'la oyerio napu ne beniri 'emi ralámuli tabilé jurío, 'lige a'rénimala cha
noká.
15 Napu'lige alué ralámuli jurío a'resa Onorúgame oyeria, 'liko alué
Onorúgame nila ra'íchali benírame uché jarénami simíbale napu ejperégame
nile alué ralámuli tabilé jurío. 'Lige ¿chukimélawé jena wijchimoba napu'lige
alué ralámuli jurío ku 'la oyérasa Onorúgame? Alué ralámuli jurío 'lige alué
ralámuli tabilé jurío 'ma 'la bi'wimela alawala.
16 Alué Abraámi 'lige alué uché jaré 'we 'ya ejperégame ralámuli israelita
Onorúgamete wanápurigame nile napurigá Onorúgame nila nóchali nochámala,
abiena alué ralámuli israelita jipe ejperégame Onorúgamete wanápurigame ju
napurigá Onorúgame nila nóchali nochámala.*
17 Bilé olibo galírale ilígame rijpunáliru pe'kabi atuala 'lige alé na'chucháliru
alué olibo jami ilígame atuala. Ye ra'íchalika pe aniame kéré alué ralámuli jurío
ko napurigá alué olibo galírale ilígame olibo jino.† 'Lige 'emi ralámuli tabilé
juríoka ju napurigá alué olibo jami jágame alué olibo pe koriente.
18 'Lige 'emi ralámuli tabilé jurío tabilé gichiga etewa alué ralámuli jurío
napu tabilé oyérame ju Onorúgame, napugiti 'émika kame napurigá alué olibo
koriente atuala alé jino olíbochi na'chuchárigame, 'lige alué ralámuli juríoka ju
napurigá olibo jino atuala 'lige nawala.
19 Siné kachi jaré 'emi animela: «Alué olibo jino atuálaka rijpunáliru
pe'kabi alé na'chuchamia alué olibo koriente atuala jami ilígame na mejkaka
a'párigame.»
20 'La bijchiá ju napu animela 'emi, alué olibo jino atuala 'ma rijpunálirigo
napugiti 'ma a'réligame Onorúgame oyeria. Tabiléchigo gunarume níwagó
'emi, iligá 'we majawa 'lina a'regá Onorúgame oyeria.
21 Aka Onorúgame tabilé e'kálige'é alué ralámuli jurío, ¿mayé 'emi
Onorúgame 'la e'kamio 'emi a'résaká Onorúgame oyeria? Pecha e'kámaligó.
22 'We 'la na'tásibá. Onorúgame 'we na'temame ju alué ralámuli 'la sébali
olame napurigá Onorúgame najkí 'lige 'we a'wágame gastigo 'yame ju alué

* **11:16** Páuloka regá anime osale: Alué bajchá wajsérigame baní Onorúgame kógiwili nisa, 'lige abiena suwábaga alué uché jarela baní abiena Onorúgame nila nímalachigó. Rojá nawala Onorúgame nila nisa, 'liko abiénachigó alué rojá Onorúgame nila nímala 'ma suwábaga atuala 'yúriga. † **11:17** Alué olibo napu echilú masana alachilú ju. 'Lige alué olíboka rakeme ju aseituna anelime.

'ma a'reme Onorúgame oyeria. 'Lige 'we na'temápua 'emi Onorúgamete tabilé a'résaká Onorúgame oyeria. 'Ma a'résaká 'emi Onorúgame oyeria 'ma tabilé na'temápua 'emi Onorúgamete. A'lígeko 'ma rijpunárigame kárélamala 'emi alé jino olíbochi jágame atawá.

23 'Lige alué ralámuli jurío 'ma uché ku 'la oyérasaká Onorúgame 'liko Onorúgameka uché ku 'la e'kámala alué ralámuli.

24 'Émika ju napurigá alué olibo koriente atawala, alué napu na'chuchá liru alé olibo jínochi. Aka Onorúgame 'la na'chúchalige'é alué olibo jínochi alué olibo koriente, 'lige ¿tacha 'la ku na'chuchámalawé Onorúgame alué Olibo jino atawala ku alé olibo jínochi napu rijpunálirige?

Jena ruwimela Páulo ruwíligo aminacho abé we'ká ralámuli israelita oyérimio Onorúgame napu'lige 'ma oyérasa we'ká ralámuli tabilé israelita

25 'Emi ralámuli tabilé israelita, ruimé ne bilé 'nátili napu 'emi tabilé machí napurigá 'nata ajtí Onorúgame, napurigá tabilé gunarume nímala 'emi. Ajaré ralámuli israelita 'ma a'rele Onorúgame oyeria nobi abiénachigo ku 'la oyéramalagó Onorúgame alué ralámuli. Alué ralámuli israelita tabilé oyérame nímala Onorúgame napusí 'ma 'la Onorúgame oyérasa suwábaga alué tabilé israelita ralámuli napu ekí Onorúgame najkí napurigá Onorúgame oyérame nímala.

26-27 A'lige si suwábaga alué ralámuli israelita 'ma bi'wígame alawélamala napurigá aní Onorúgame nila osilí. Alué osilika regá aní:

Julámala ne Rusalénika ye rió napu 'we a'lá 'nátili 'yámala
suwábaga alué ralámuli israelita.
Alarigá gatémala ne.‡

28 Alué ralámuli israelita 'ma a'rele Onorúgame oyeria, alekeri alué ra'íchali Onorúgame nila 'emi ralámuli tabilé israelita 'lina benírilíru. 'Lige Onorúgame abiena 'we 'la na'temá alué ralámuli jurío rekó 'ma a'regé Onorúgame oyeria. Onorúgameka 'máchigo 'la anéligame alué Abraámi 'we 'la gu'írimio alué ralámuli israelita

29 'lige Onorúgameka senibí 'la sébali olame ju bilé tábiri 'la sébali olámorisá.

30 'Émika tabilé oyérame nile Onorúgame nobi jípeko 'wéchigo na'temáligó 'emi Onorúgamete napugiti ralámuli israelita a'réligame Onorúgame oyeria.

31 Alué ralámuli jurío a'rele Onorúgame oyeria napugiti gawéliga gepúligime napu'lige 'we 'la ruilía Onorúgame nila ra'íchali. 'Liko napu'lige uché siné 'la oyérasa Onorúgame alué ralámuli jurío Onorúgame 'we 'la na'temámala alué ralámuli etega 'we 'la na'temakio Onorúgamete 'emi ralámuli tabilé jurío.

32 Bo'né Onorúgame elale napurigá cha nokame nímala suwábaga ralámuli, alarigá elale bo'né Onorúgame 'we na'temamia suwábaga ralámuli tabilé e'wame.

33 'We a'lá 'nátame ju Onorúgame, ta'wesi anaga. 'Lige pecha 'wesi anámalagó Onorúgame.

34 «¿Chieri 'la machí napu 'nata Onorúgame? ¿Chieri 'la ruyémala rejcholi Onorúgame?

35 ¿Chieri ralámuli kógile bajchá Onorúgame napurigá 'la nejímalachigó Onorúgame?»§

‡ **11:26-27** E'nesi Isaías 59:20-21. § **11:35** E'nesi Job 36:22-32.

36 Onorúgame newálila júkuru suwábaga napu nerú jena wijchimoba 'lige rewagachi. 'Lige alekeri bo'né nila ju. Senibí 'we 'la oyérisiga Onorúgame 'la képá 'la semáriga ra'íchaga Onorúgame olagá. Alarigá olásiga 'la képá.

12

Jena ruwimela Páulo ruwíligo sébali oliame ko napu najkí Onorúgame

1 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, Onorúgame 'we na'temá 'emi. Alekeri tani ne napurigá 'emi 'la senibí 'la sébali olame nímala napu Onorúgame najkí. 'La alarigá oliame júkuru 'emi 'la Onorúgame oyérame níriká.

2 Tase alarigá ejperélawa napurigá ejperégame ju ralámuli jipe ejperégame napu tabilé Onorúgame oyérame ju. 'La lisensia 'yawa Onorúgame napurigá se'nú 'nátili nejímala. 'Lige alarigá 'la machimela 'emi alué 'nátili napu a'lala ju, alué 'nátili napu Onorúgame galeme ju.

3 Neka 'we na'temaka etuíme ju Onorúgamete a'chigóriga napurigá chejaré 'lige Onorúgamete wanápurigame ju ne napurigá Onorúgame nila ra'íchali benírамala ne ralámuli, alekeri ye rejcholi ruyémala ne suwábaga 'emi: «Na'táwaká Onorúgame 'síligo 'nátali 'ya 'emi.»

4 Ramueka sekégame niru, ronégame niru, najkégame niru, 'lige buségame niru. Sekaka nóchame ju, 'lige ronoka simime ju, najkaka akeme ju, 'lige busika eteme ju.

5 A'chigóriga ju. We'ká niru ramué, 'lige a'pílipi ramué se'nú nóchali nígame niru, nobi suwábaga ramué pe abalué bi'lepi Kristo oyérame niru.

6 Aka Onorúgame 'yálige'é a'pílipi ramué Onorúgame oyérame napurigá najkí bo'né Onorúgame. Onorúgame nejísaká napurigá ra'ichawa Onorúgame nila ra'íchali, eliwa napurigá Onorúgame nejkúrimala napu'lige mué ra'íchachi rejcholi ruyea ralámuli.

7 Onorúgame nejísaká napurigá gu'íriwa uché jaré ralámuli, 'we a'lá gu'íriwa. Onorúgame nejísaká napurigá beníriwa uché jaré ralámuli, 'we a'lá beníriwa.

8 Onorúgame nejísaká napurigá oilárіwa uché jaré ralámuli, 'we a'lá oilárіwa. 'Emi gu'írisaká uché jaré ralámuli, tabilé chélagá gu'íriwa. Onorúgame nejísaká napurigá wa'lula niwa, 'we 'la sébali nochawa. Onorúgame nejísaká napurigá gu'íriwa ralámuli o'chérame 'lige nayúkame, 'we a'lá ganíliga gu'írilime júkuru.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo napurigá 'we a'lá nakúriga ejperéliwa

9 'We a'lá niraga járowa a'bopi. Tase pe aniboa: «Neka 'we ganíliga eté mué», peka ganíliga eteme ke. Tabilé oilárіwa tabilé a'lá 'nátili, 'we 'la oilawa 'lina alué a'lala 'nátili.

10 Onorúgame oyérame niru alekeri 'la ganíliga e'yéniwa a'bopi.

11 'La Onorúgame oyériga benírіwa ralámuli napu'lige beniria Onorúgame nila ra'íchali.

12 'La ganíliga mochiwa buigá Onorúgame 'la sébili olame ko napu aní. 'La anachawa rekó resí kachi. 'Lige tabilé siné a'rewa Onorúgame 'yuga ra'icha.

13 'La kógiwa chejaré ralámuli napu resí laa napu Onorúgame oyérame ju. 'La lisensia 'yawa napurigá mué bejtélachi okómala uché bilénaka jsime napu ju Onorúgame oyérame.

14 Napu'lige uché bilé ralámuli chibi 'sisa, 'lige mué níriga tabilé che anewa alué ralámuli. Pe iligá regá anewa 'lina Onorúgame: «Mué Onorúgame, rekó chibi 'sié alué rió, abiena 'la gu'írowa.»

15 Napu'lige 'we ra'sálagá sisá chejaré ralámuli alé 'emi ejperélachi, 'we
ra'sáláwachigó. Napu'lige 'we seweka jsisá alué ralámuli 'emi ejperélachi 'la
iwérali 'yawa.
16 'La ganíliga ejperélawa 'emi uché jaré ralámuli 'yuga. Tase gunarume
niwa, 'la niraga etewa ralámuli napu tabilé nígame ju, alué 'we pobre. Tabilé
na'tawa abé ejebénigame ko 'emi me'tigá uché jaré.
17 Cha 'sisa bilé ralámuli tabilé che 'sípua mué níriga. 'La a'ká ralámuli niwa
napurigá etémala che jaré ralámuli, 'lige napurigá 'la regá animela 'emi olagá:
«Alueka 'la Onorúgame oyérame ju.»
18 'La niraga etewa suwábaga ralámuli napurigá tabilé ayómala 'emi 'yuga.
19 'Emi napu ne 'we na'temá, napu'lige chibi 'sisa bilé ralámuli, mueka tase
che olawa, iligá a'rewa napurigá Onorúgame 'símala gastigaria. Onorúgame
nila osilichi regá aní: «Ne 'símala gatea, ne 'símala gastigaria alué cha nokame
ralámuli.»* Alarigá anile bo'né Onorúgame.
20 'Lige regá aníchigó Onorúgame nila ra'íchali: «'We resí anilime nisa mué
bilé ralámulite, 'lige bilé rawé 'we e'lowika sebasa mué bejtélachi go'ame tasia,
'la kógiwa go'ame, 'lige balámaka sabasa ba'wí tasia, 'la 'yawa ba'wí. Tase regá
na'tawa mué níriga: 'Lacha 'yáwawé go'ame ye ralámuli 'we resí aneme ne'chí.
Alarigá 'we chijunámala alué ralámuli.»†
21 Ayori nisa go'ame táachi alué ralámuli iligá 'we ra'sálagá 'yawa 'lina
go'ame alué ralámuli, tase ayoga.

13

1 Suwábaga ralámuli e'wámili júkuru napu nulá e'wélala napu mochiárigime
ju bilena we'ká riógachi, Onorúgame elile alué ralámuli napurigá e'wélala
nímala.
2 'Lige apiépiri napu tabilé e'wame ju napu nulá alué e'wélala pe Onorúgame
gawélime kérélamala. 'Lige apiépiri napu tabilé e'wame ju gastigáriwa alué
e'wélalate.
3 Alué e'wélalaka pecha mochiárigime júkó napurigá majaga ejperélimala
alué 'la sébali olame ralámuli napu nulá e'wélala, alueka mochiárigime júkuru
napurigá majámala alué cha nokogá e'yéname ralámuli. 'Emi tabilé ma-
jaga mochínilisaká alué e'wélala, 'liko tabilé che nokogá e'yéniwa. Tabilé
cha nokogá járowa, tase i'níliga, alarigá 'la regá animela alué e'wélala: «Ye
ralámulika 'la tabilé cha nokogá járome ju, tabilé i'níliga»,
4 napugiti alué e'wélalaka 'yárigame kame nóchali Onorúgamete napurigá
nulémala ralámuli bilena we'ká riógachi. 'We cha 'sika ilírome nísaká mué,
'we iníliga, 'liko senibí majaga bejtélamala mué alué e'wélala. Alué e'wélalaka
lisensia nígame ju napurigá gastigárimala ralámuli, Onorúgame 'yale lisensia
alué e'wélala napurigá gastigárimala ralámuli chibi nokame.
5 'We 'la sébali olawa pe bo'né 'nátaga napu najkí bilé wa'lula napugiti
alarigá kame, pecha lawa: «'La sébali olásiká tabilé gastigáriwa ramué.» 'Lige
aminami tase pe alarigá mayewa, iligá pe 'la bo'né 'nátaga sébali olawa
napugiti 'émika 'we 'la machiame alarigá najkió Onorúgame.
6 'Lige aminami 'la najtétilime júkuru enomí napu senibí bamí najtétilime
ju (impuesto), alué e'wélala i'lime kame napugiti alué e'wélalaka Onorúgame
gu'íriga nóchame kame.

* **12:19** Deuteronomio 32:35. † **12:20** E'nesi Proverbios 25:21-22.

7 'La najtétilime júkuru wikame níriká alué enomí napu najtétilime ju senibí bamí e'wélala i'lime. 'La niraga etewa suwábaga alué e'wélala, tase gawéliga.
8 Bilé ralámuli enomí tanesa mué, yati najtétawa, 'lige 'la niraga etewa uché jaré ralámuli, 'lige 'la na'temaka. Alué napu 'la niraga eteme ju uché jaré ralámuli, alueka 'la sébali olá alué nulalí Moisesi nila.
9 Alué nulalí Moisesi nila regá aní: «Tabilé se'nú mukí 'yuga gojchiboa napu tabilé mué 'yula ju. Tabilé nejkowa ralámuli 'yuga. Tabilé chigowa. Tase we'ká e'karúgame niga asináliwa. Onorúgame tabilé alarigá najkí.» 'Lige aminami regá anílechigó Moisesi: «'We a'lá na'temaka etewa uché jaré ralámuli napurigá mué bo'nepi.»
10 Bilé ralámuli 'la na'temaka eteme uché jaré ralámuli napurigá bo'nepi, alueka tabilé siné gawéliga etémala nibilé siné chibi olámala uché jaré ralámuli. Alué 'la na'temaka eteme ka uché jaré ralámuli, alueka 'la sébali olame kárékuru alué nulalí Moisesi nila.
11 'La ganíliga etewa uché jaré ralámuli, napugiti aminacho u'kabi rawé rokárekáme napurigá nawámala Wa'lula Esukristo ramué o'tomea. Aminacho u'kabi rawé rokáré napurigá nawámala Wa'lula Esukristo, tase napurigá abé 'ya napu pe kulí chojkiálichi Esukristo oyeria.
12 'Ma amulí seba raweli napurigá nawámala Wa'lula Esukristo. 'Ma a'rewa alué tabilé a'lá 'nátili, tabilé a'lá na'tálika tabilé a'lá alawégame niwa. 'La sébali oliáká napu najkí Onorúgame 'la bi'wígame alawégame niwa.
13 'La semáriga 'nátaga e'yénawa, tabilé chibi nokogá, tase bajiga e'yénawa, nibilé okoka e'yénawa e'sena umugí napu tabilé 'emi a'boi 'yula ju, tabilé nakoga e'yénawa, nibilé enowélame niwa, 'lige nibilé na'áuka ejperélawa.
14 Iligá 'we tániwa Wa'lula Esukristo napurigá nejkúrimala, 'la nejkúrisaká 'ma tabilé chátiri 'nátaga einámala mué. 'Lige tase ejperélawa pe napurigá 'emi a'boi najkí.

14

Jena ruwimela Páulo ruwíligo tabilé gawélilime ko ralámuli napu ta'mé 'la námame ju napu nulá Onorúgame

1 'La niraga etewa tase gawéliga alué ralámuli napu ta'mé 'la námame ju napu nulá Onorúgame. Tabilé 'me 'la bijchígasa jaré tábiri 'nátili alué ralámuli, tabilé che anewa.
2 Jaré ralámuli 'nátame ju tabilé 'la ko go'aa ajaré go'ame. Alué ralámulika alarigá 'nátame ju napugiti alueka tabilé 'cho 'me 'la námame kame napu nulá Onorúgame. 'Lige jaréchigo ralámuli tabilé chéláme ju napuyépiri go'ame go'gá, napu ekí go'ame nerú.
3 Alué napu 'la go'yame ju e'karúgamea go'ame tabilé gawélimili ju alué uché jaré napu tabilé go'yame ju ajaré go'ame. 'Lige a'chigóriga, alué napu tabilé go'yame ju ajaré go'ame tabilé gawélimili ju alué napu go'yame ju napuyépiri go'ame. Onorúgameka suwábaga 'la niraga eté.
4 Pecha aniame júkó bilé ralámuli nóchame tabilé 'la nóchachi tabilé alué rió batrónila níriká: «'La abé najsinákuliti rió, tabilé benéganti nóchaga.» Alieti nísaká alué nóchame, pe bo'né batrónila machíleké. Bo'né Onorúgame 'la animela pala 'la nóchame ko o pala tabilé 'la nóchame ka alué ralámuli. 'Lige bo'né Onorúgame 'we a'lá gu'írimala napurigá 'la semáriga nochámala alué nóchame.

5 Aka regá jú turuchigó jaré ralámuli, 'nátame ju bilé rawé abé najtékame ko
me'tigá chejaré rawé. 'Lige jaréchigo 'nátame ju suwábaga rawé pe abisibi
najtékame ko. A'pílipi ralámuli regá na'támili ju: «'We 'la júpaché napu 'nata
ne.»
6 Jaré ralámuli anime ju abé najtékame ko sawalachi rawé, 'lige jaré
anime ju abé najtékame ko romíkichi rawé. Alué okaná chojkégame ralámuli
alarigá 'nátame ju nobi abiénachigo 'la Onorúgame oyérame kéréko. 'Lige
aminami alué napu go'yame ju apiépiri go'ame 'we 'la nawesasa go'yame
ju 'la nejígorikábá go'ame Onorúgame. 'Lige alué napu tabilé go'yame ju
jaré go'ame 'we 'la nawesasa go'yame júchigó go'ame 'la nejígorikábá go'ame
Onorúgame, nobi abiénachigo 'la Onorúgame oyérame kéréko napugiti 'la
nawesasa go'yame kame go'ame.
7-8 Onorúgame ju ramué nuleme napu'lige bijí ajagá mochírigichi 'lige alué
nulame júchigó napu'lige suwisuga. 'Liko 'we a'lá e'wawa napu Onorúgame
najkí. Bijí ajagá mochíriká Onorúgame 'kúchila niru 'lige suwisúgaká abiena
Onorúgame 'kúchila niru.
9 Alekeri mukule Kristo 'lige ku ajánale ralámuli ajágame nuleme nimia 'lige
alué suwígame ralámulichigó.
10 'Liko ¿chonigá gawéliga eteme ju mué alué uché jaré ralámuli Onorúgame
oyérame? Onorúgame bo'né animela: «'Émika 'la sébali olálepá napu ne
najkié.» 'Lige bo'né Onorúgame animela: «'Émika tabilé sébali olálepá napu
ne najkié.»
11 Regá aní Onorúgame nila osilichi:
Neka 'la bijchiá aní:
«Suwábaga ralámuli chojkóbaga jábamala napu ne ajtí»,
'lige suwábaga animela:
«Mueka Wa'lula Onorúgame ju,
'we a'lá nejkúrime.»
12 A'pílipi ramué ruyéwili júkuru Onorúgame napu ra'icharu napu'lige bijí
mochiga jena wijchimoba 'lige napu chibi nokirú ramué.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo tabilé che aniame ko 'emi a'bopi napurigá tabilé guwana rujsúmala uché jaré Onorúgame oyeria

13 Alekeri tabilé che aniboa 'emi a'bopi, a'bopi gawélesa ka 'emi 'liko
guwana rujsúmala 'emi Onorúgame oyeria 'emi iligá 'we 'la nakúriga nokísiwa.
14 Jaré ralámuli mayeme ju bilé ralámuli go'sá go'ame napu tabilé go'ame
kórí, alueka mayeme ju Onorúgame gastigárimio go'sáká. Nobi Wa'lula Esúsika
'wéchigo 'la lisensia nejígó napurigá go'poa napuyépiri go'ame. 'Lige bilé rió
'nátame nisa regá: «Tabilé 'la ju alué go'ame go'aa, Onorúgame gastigárimala
go'súká alué go'ame», 'liko tabilé go'meli ju alué go'ame.
15 Mué go'sáká go'ame uché jaré Onorúgame oyérame etériga alué go'ame
napu tabilé go'yame ju alué ralámuli, 'liko tabilé nirame kárélamala mué alué
ralámuli. Tase 'la ju alarigá, mué go'sáká go'ame napu tabilé go'yame ju uché
jaré ralámuli, 'lige etesa aleké go'ame go'yachi mué, 'liko alué ralámuli 'ma
tabilé oyéramala Onorúgame. Kristo mukule alué ralámuli gu'íriga.
16 Tase etériga go'poa aleké go'ame alué uché jaré ralámuli napurigá tabilé
lámala: «Ye rioka go'yame ju napu tabilé nejí lisensia Onorúgame napurigá
go'poa.»

17 Onorúgame níriká pecha chéréko napuyépiri go'ame go'yae, 'lige bajilia.
Onorúgameka pe iligá najkí napurigá 'la sébali olawa napu bo'né najkí, 'lige
najkí napurigá tabilé i'kurúgame chátiri tábiri 'nátaga ejperélawa 'lige na-
purigá 'la ganíliga ejperélawa. Onorúgame Alawala 'sime ju nejkuria napurigá
tabilé i'kurúgame chátiri tábiri na'tawa 'lige napurigá 'la ganíliga ejperélawa.
18 Kristo nila nóchali nochalia ka, Onorúgame 'we ra'sálagá asimela, 'lige
ralámuli 'we a'lá niraga etémala ramué.
19 Alekeri 'la ganíliga ejperélawa 'emi, 'lige oiláriwa 'emi a'bopi napurigá
aminabi 'we a'lá oyéramala Onorúgame nila ra'íchali.
20 Suwábaga go'ame 'we a'lá ju go'á. Iligá etériga go'suga alué go'ame napu
tabilé go'yame ju jaré ralámuli, alué ralámuli ayómala, 'ma guwana rujsúmala
Onorúgame oyeria.
21 Iligá tabilé go'poa aleké go'ame 'lige tabilé bajiwa alué i'wilí ba'wila
rekútume alué uché jaré ralámuli Onorúgame oyérame etériga, napugiti etésaká
alué uché jaré ralámuli Onorúgame oyérame 'liko alué ralámuli 'ma pe abisí
a'rémala Onorúgame oyeria.
22 Mueka 'la machigá bejtélawa tabilé sulío Onorúgame apiépiri go'ame
go'yachi 'lige i'wilí ba'wila bajílichi. 'La ganíliga ejperégame ju alué napu lame
ju 'we a'lá ko apiépiri go'ame go'á 'lige 'we 'la ko bajilia alué i'wilí ba'wila.
'La ganíliga ejperégame júchigó alué napu regá 'nátame ju: «Neka jaré go'ame
tabilé go'yame ju.»
23 Bilé rió lasa: «¿Pala ayómalawé Onorúgame ye go'ame go'sá ne o tabilé
ayómerémá?» 'lige abirigá go'sá, alueka pe bo'nepi tabilé a'lá alawégame
gayena, alueka majaga go'yáame bilé tábiri go'ame Onorúgame ayora mayega.

15

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la gu'írilime ko alué uché jaré napu tabilé 'cho 'la námame ju Onorúgame nila ra'íchali

1 Ramué napu 'we a'lá machiaa tachiri najkió Onorúgame tase pe a'bocho
'la ganíliga mochiwa. Iligá 'la gu'íriwa 'lina alué napu ta'chó 'la námame ju
Onorúgame nila ra'íchali napurigá aminabi abé a'lá oyéramala Onorúgame
napurigá abé a'lá bijchígimala napu aní Onorúgame.
2 O'maka 'we a'lá gu'íritékuru alué napu ta'chó 'la námame ju Onorúgame nila
ra'íchali. Alarigá abé a'lá oyéramala Onorúgame.
3 Kristo senibí sébali olale napu Onorúgame nulele, tase napurigá bo'né
najkile. Aka regá aníché Onorúgame nila osilichi: «Mué Onorúgame, neka 'we
nirá mué, alekeri ralámuli chibi anechi mué, pe ne'chí chibi aneme kéré.»*
4 Suwábaga alué osilí napu osiruga chujkú alé Onorúgame nila osilichi,
alueka pe ramué benírame kéré napu najkí Onorúgame. Napu aní aleké
osilichi 'la oilárime ju ramué napurigá tabilé guwana rujsúpua 'lige napurigá
'la machigá mochiwa 'la sébali olamio Onorúgame napu aní. Alekeri 'la
machirú Onorúgame 'la sébali olamio napu aní.
5 Onorúgame 'we 'la nejkúrame ju napurigá 'la anachawa rekó resí anilíe
'lige nejkúrame ju napurigá 'la tabilé seweka mochiwa, alué tani ne napurigá
'la gu'írimala 'emi napurigá 'we a'lá niraga járomala 'emi a'bopi napurigá 'sile
Kristo Esusi.

* **15:3** E'nesi Salmos 69:9.

6 Alarigá suwábaga napuíka 'emi 'we a'lá ra'ichámala Onorúgame olagá, alué
Onorúgame napu alué Wa'lula Esukristo O'nola ju.
7 'Liko alarigá 'we a'lá niraga járowa 'emi a'bopi napurigá nirale Kristo 'emi.
'Lige alarigá 'we a'lá niraga ra'ichámala ralámuli Onorúgame olagá.
8 Kristo nawálekuru ralámuli jurío gu'írimia napurigá etémala ralámuli
Onorúgame 'we a'lá sébali olame ko napu sébali olámorílige.
9 Abiena nawale napurigá ralámuli tabilé jurío animela 'we a'lá nejkúrame
ko Onorúgame. Aka regá aníché Rabí Onorúgame nila osilichi:
Bochígimi napu ejperé alué ralámuli tabilé jurío
alemi eyéniga ra'ichámala ne 'we a'lá ko mué Onorúgame
'lige wikarámala ne mué nila wiká.†
10 'Lige abiena regá aní Onorúgame nila osilichi:
'We ra'sálagá mochiwa 'emi ralámuli tabilé jurío
napu 'la Onorúgame oyérame ju.‡
11 'Lige abiena regá aní Onorúgame nila osilichi:
Regá aniboa suwábaga 'emi ralámuli tabilé jurío
'lige abiena 'emi ralámuli jurío:
«Onorúgame 'la semáriga nejkúrame júpá.»§
12 'Lige abiena regá anime osale alué Isaíasi 'we 'ya:
Ochéramala bilé rió 'ma we'ká bamí nujubá
'ma tabilé i'tégichi alué Esé ramué rijimala 'we 'ya ajtígame.*
Alueka wa'lula nímala ralámuli tabilé jurío nuleme.
'Lige suwábaga alué ralámuli tabilé jurío
'we a'lá bijchígiga mochímala 'we a'lá nejkúrimio
alué rió 'we a'kinana ochérigame
(Isaíasika pe alué Esukristo olagá anime ke anile).†
13 Onorúgame napu nejime ju iwérali 'we ra'sálárisa 'la képá 'emi napurigá
'la ganíliga mochímala 'emi napugiti 'émika 'we a'lá bijchígame kame napu
aní Onorúgame. 'Lige aminabi tani ne Onorúgame napurigá gu'írimala 'emi
bo'né alawálate napurigá aminabi bijchígame nímala 'emi 'la sébali olame ko
Onorúgame bilé tábiri 'la sébali olámirisá.
14 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, neka 'we a'lá machigá ajtí 'we
na'temaka eteme ko 'emi uché jaré ralámuli. 'Lige 'we machigá ajtí ne 'we
ejpénigime ko 'emi benírigа a'bopi Onorúgame nila ra'íchali.
15 Abiena bilé rejcholi ruyé ne 'emi jena ye osilichi napurigá tabilé
we'kuámala 'emi. Neka 'la ma'chígime ruyé 'emi napugiti Onorúgame 'ma 'la
alarigá 'nata asáligame,
16 napurigá benírамala ne alué ralámuli tabilé jurío alué ra'íchali napu
ju Onorúgame nila. 'Lige ralámuli alué ra'íchali akigá 'we a'lá oyéramala
Onorúgame 'lige Onorúgame 'we 'la nirámala. Onorúgame Alawala 'sile gatea
napurigá 'we 'la nirawa Onorúgamete.
17 Neka 'we ra'sálagá ajtí napugiti Kristo Esusi 'we 'la gu'írimpá ne'chí
napurigá benírамala ne alué ralámuli Onorúgame nila ra'íchali.
18 Neka tase se'winárigа ruwimela, neka pe ruwimela Onorúgame bo'né
najkíligo napurigá benírамala ne Onorúgame nila ra'íchali alué ralámuli tabilé

† **15:9** E'nesi Salmos 18:49. ‡ **15:10** E'nesi Deuteronomio 32:43. § **15:11** E'nesi Salmos 117:1.
* **15:12** Esé (Isaí) wa'lula rey Rabí o'nola nile. † **15:12** E'nesi Isaías 11:10.

jurío napurigá 'la oyéramala Onorúgame, 'lige bo'né Onorúgame 'smíguru napurigá suwábaga 'la semáriga ma'chínamala
19 napu'lige sa'wachi ne ralámuli 'we nayúkame (milagro) 'lige napu'lige ra'íchachi ne Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige 'ma bochígimi benírurutu ne Onorúgame nila ra'íchali alé we'ká riógachi si Rusaleni anilichi wamí wa'lú gawichí Iliria anilichi si.
20 Neka tabilé siné benírituru Onorúgame nila ra'íchali alemi napu 'ma e'yénale uché jaré ralámuli Onorúgame nila ra'íchali benírigа ralámuli, iligá neka beniri 'lina ralámuli Onorúgame nila ra'íchali 'we a'lá 'nátaga alemi napu tabilé siné 'cho akirume nílige Onorúgame nila ra'íchali nibilé alué ra'íchali napu ruwime ju churigá ka Kristo.
21 Neka sébali oláturu napurigá aní alué osilí 'ya nerúgame ta'chó ochérachi Esusi:
Ralámuli napu tabilé siné akeme nile Onorúgame nila ra'íchali
'we 'la námamala churigá ka Kristo.‡

Jena ruwimela Páulo ruwíligo alué bo'né Páulo 'we siminalio Roma

22 Tabilé ikiri ne alemi Roma anilichi simiá 'emi e'nemia, rekó senibí siminalia ajtigé ne alemi.
23 Jípeko 'la ikírimarékó ne simiá alemi 'emi 'yuga asimea napu 'emi ejperé. 'Ma we'ká bamí júpá siminalia ne alemi napu 'emi ejperé.
24 Alé Roma napu 'emi ejperé simíromolá ne napu'lige simiá enagá España anilichi. Oká mechá asimé ne alé Roma, bakiá mechá kómá. Bajchá Rusaleni simíromolá ne. Napu'lige alé Roma yénaga simichi ne aminá España anilichi, najkí ne napurigá jaré 'emi ne'chí gu'írimala pabé paberia 'lige aminami najkí ne napurigá 'yúriwa ne España anilichi si.
25 Jipe yátiká alé Rusaleni anilichi simé olá ne enomí o'tomia alué ralámuli Onorúgame oyérame alé Rusaleni ejperégame. 'Lige alé Rusaleni yéniga Roma simé ne.
26 Jena Maseronia 'lige Akaya (Gresia) anilichi ejperégame ralámuli Onorúgame oyérame a'boi 'nátaga napabule enomí napurigá o'towa Onorúgame oyérame ralámuli Rusaleni ejperégame 'we pobre.
27 A'boi 'nátaga napabule enomí napugiti alué ralámuli jurío nokáligame beniria Onorúgame nila ra'íchali alué ralámuli tabilé jurío, alekeri gu'íriguru, enomí napabúlekuru napurigá o'towa alué ralámuli jurío.
28 Napu'lige 'ma 'yasa ne alué enomí alué ralámuli alé yéniga simé ne alé España anilichi, bajchá alé Roma sebámala ne 'emi 'yuga asimea.
29 'We machí ne napu'lige sebasa ne alé napu 'emi ejperé, 'we 'la gu'írimio Kristo 'emi napurigá 'la námamala 'emi napu ne 'emi beniri.
30 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, neka 'we tani Onorúgame napurigá repúmala ne'chí napurigá tabilé che ikimela ne, 'lige najkí ne napurigá 'emi 'we tánimalachigó Onorúgame a'chigóriga napurigá ne, napurigá repúmala Onorúgame ne'chí,
31 napurigá tabilé che olámala ne'chí alué ralámuli tabilé oyérame Kristo napu mochí alé Rusaleni, 'lige napurigá 'la semáriga narémala alué enomí Onorúgame oyérame alé Rusaleni ejperégame tabilé nígame,

‡ **15:21** E'nesi Isaías 52:15.

32 Onorúgame elasa 'la képá 'we a'lá sebasa ne 'we 'la ra'sálagá napu'lige
'emi etea ne alé napu ejperé 'emi, 'lige Onorúgame nejkúrisa 'la képá napurigá
resíbamala ne alé 'emi ejperélachi.
33 Alué Wa'lula Onorúgame 'la aminabi 'emi repuka asisá 'la képá,
Onorúgame napu nejkúrime ju napurigá tase e'karúgame chibiyeti 'nátaga
járowa.

16

Jena ruwimela Páulo 'we náwiligo reporali suwábaga ralámuli napu Onorúgame oyérame ju

1 Neka ruwíbá churigá ka alué mukí Pebe anilime. Alué mukika 'we 'la
oyérame ju Onorúgame 'lige 'we nejkúrime ju napu'lige napuíkichi alé Sinkrea
anilichi.
2 'La niraga etewa napugiti Wa'lula Onorúgame oyérame kame, napurigá
nirálime ju apiépiri alué Onorúgame oyérame. 'La gu'íriwa napugiti alué
mukika 'la gu'íriligime we'ká ralámuli 'lige ne'chítiri abiena 'la gu'íriturú.
3 'We repóriwa alué mukí Prisila anilime 'lige alué Prisila gunala Akila
anilime rió. Alué okánika nóchame kéturu ne 'yuga Kristo Esusi nila nóchalichi.
4 Alué ralámuli siné amulí suwíturu ne'chí gu'íriga. Alekeri 'we ra'sálagá ajtí
ne 'lige abiena 'we ra'sálagá mochíchigó suwábaga alué ralámuli Onorúgame
oyérame napu tabilé jurío ju.
5 Abiena 'we 'la repóriwa alué ralámuli Onorúgame oyérame napu napuíme
ju Onorúgame nila ra'íchali benimea alé Prisila 'lige Akila ejperélachi. 'We
repóriwa alué rió Epeneto anilime, 'we machime ju ne alué rió. Alué rió júturu
napu bajchá oyérale Kristo alé Asia anilichi.
6 'We repóriwa María, alué napu senibí 'yasi 'we gu'iri 'emi.
7 'We repóriwachigó alué Antróniko 'lige alué Juníasi napu jurío júchigó
napurigá ne, 'lige napuíka mochírige ramué galírale mo'áriga. Esukristo 'yale
nóchali alué oká rió napu 'we 'la machirume ju we'ká ralámulite. 'Lige alué
oká rió bajchá oyérale Onorúgame ne'chí me'tigá.
8 'We repóriwachigó alué Ampliato anilime rió, alué rió 'we machime ju ne,
'lige 'we 'la oyérame ju Onorúgame.
9 'We repóriwachigó alué Urbano anilime rió, alué napu júchigó Kristo nila
nóchilichi nóchame, 'lige abiena 'we repóriwa alué Etakisi anilime rió, alué rió
napu 'we 'la nirá ne.
10 'We repóriwachigó alué rió Apélesi anilime. Alué rioka we'sá 'we resí
ikígame ju pe Kristo oyériga. 'Lige abiena 'we repóriwa suwábaga alué ralámuli
Aristóbulo anilime rió galílachi ejperégame.
11 Abiena repóriwachigó alué rió Erorioni anilime, alué rió abiena jurío ju
napurigá ne, 'lige alué ralámuli Narsiso anilime rió galílachi ejperégame napu
'we 'la oyérame ju Onorúgame.
12 'We repóriwachigó alué Tripena anilime mukí 'lige Triposa anilime mukí
napu nóchame ju Wa'lula Onorúgame nila nóchilichi. 'We repóriwachigó alué
Pérsire, 'we machime ju ne alué mukí, 'lige 'we nocha alué mukí Onorúgame
nila nóchalichi.
13 'We repóriwachigó alué Rupo anilime rió, napu Onorúgame 'yale nóchali
'we 'la semáriga, 'lige alué eyélachigó napu 'we na'temá ne'chí napurigá bo'né
ranala neraga.

14 'We repóriwachigó alué maligi rió, alué Asínkrito anilime, 'lige Plegonte, 'lige Érmesi, 'lige Patróbasi, 'lige Érmasi, 'lige suwábaga alué ralámuli Onorúgame oyérame napu napuíme ju Onorúgame nila ra'íchali benimea aleké maligi rió galílachi.
15 'We repóriwachigó alué maligi ralámuli, Pilólogo anilime rió, 'lige alué Julia anilime mukí, 'lige alué Nereo anilime rió, 'lige alué waíla, 'lige alué Olímpasi anilime rió, 'lige suwábaga alué ralámuli napu napuíme ju Onorúgame nila ra'íchali benimea alué maligi ralámuli galílachi.
16 'La ganíliga reporawa a'bopi 'la chu'migá banachí napurigá reporame niru ramué. Ralámuli napu ne 'yuga mochí napu Onorúgame oyérame ju napu we'kanami ejperégame ju abiena náolachigó reporali.
17 Suwábaga 'emi Onorúgame oyérame 'la 'nátaga, tase 'yuga e'yénawa alué ralámuli na'áwali o'wíname 'yuga. Alué ralámulika pe gawéliga nokame kéré alué semátiri 'nátili napu ne beniri 'emi. Tase 'yuga e'yénawa alué ralámuli
18 napugiti alué ralámulika pecha alué Wa'lula Esukristo nila nóchalichi nóchame kame. Alué ralámulika 'la semáriga ra'íchame ju péchigo 'yégali ra'íchalite ra'íchame kéréko ralámuli 'yuga.
19 Suwábaga ralámuli 'we 'la machí 'we 'la e'wame ko 'emi napu najkí Onorúgame, alekeri 'we ra'sálagá ajtí ne. Alekeri najkí ne napurigá 'emi 'we 'la 'nátame nímala, najkí ne napurigá 'la e'wámala 'emi napurigá 'la bijchiá 'la Onorúgame najkí.
20 Alarigá Onorúgame napu 'la bi'lepi bi'wígame 'nátili nejime ju, 'ma umérimala alué Satanasi 'lige alésíko 'emi tabilé umériwa alué Satanásite. Alué Wa'lula Esukristo 'la semáriga gu'írasa 'la képá 'emi.
21 Alué Timoteo napu ne 'yuga nóchame ju abiena náwala reporali. Abiena náwalachigó reporali Lusio 'lige Jasoni 'lige Sosípatro anilime rió. Ye ralámuli jurío ju napurigá ne.
22 Ne Tersio, neka abiena Onorúgame oyérame júchigó, 'lige neka ye osilí osá napu Páulo nulá osíniliga, ne abiénachigó náola reporali. Abisibi osísimala ne napu nulá Páulo osíniliga.
23 Abiena náola reporali Gayo anilime rió. Ne Páulo alé Gayo galílachi gojchime ju ne, 'lige abiena alé napuíme ju ralámuli benimea Onorúgame nila ra'íchali rejcholi. Abiena náola reporali Erasto, enomí gateme napu nerú jena Korinto anilichi alué enomí napu gobierno nila ju. Abiena alué Kuártosi anilime rió napu abiena Onorúgame oyérame ju abiena náola reporali.
24 Alué Wa'lula Nulame Esukristo 'we 'la gu'írasa 'la képá 'emi. Alarigá ju.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la semáriga ra'ichálime ko Onorúgame olagá

25 ¡'We 'la semáriga ra'ichawa Onorúgame olagá! Onorúgameka 'la gu'írimala 'emi napurigá 'emi 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga e'yénamala pe alué bi'lepi 'nátilicho napu Esukristo nejí. Alarigá ruyéturu ne 'emi napu'lige 'emi ruyea ne alué 'we a'lá ra'íchali Onorúgame nila. 'Lige aminami 'we 'la ruyéturu ne tachiri gite nawáligo Esukristo. Onorúgame 'ma 'la alarigá 'nata asale 'ya bajchá napu'lige ta'chó newá ye gawí, pe iligá ralámuli tabilé 'wesi machigá mochile tachiri gite nawáligo Esukristo.
26 Nobi jípeko 'máchigo 'la machiágó tachiri gite nawáligo Esukristo napugiti 'ma nerúgame alué osilí napu osale alué ralámuli napu ruwime nile napu anele Onorúgame. Aminami Onorúgame napu senibí asimeli ju alarigá nulale

napurigá suwábaga ralámuli 'we 'la oyéramala Onorúgame 'lige napurigá e'wámala napu najkí Wa'lula Onorúgame.
27 Onorúgame napu bi'neli neyúriga machime ju suwábaga tábiri, 'la nirawa Onorúgame. 'La semáriga ra'ichawa Onorúgame olagá. 'La cheliera 'yawa Onorúgame 'la machiame chu'síligo Esukristo.
Pe ekí képá. Cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Bajchá Osele Páulo Alué Ralámuli Napu Korinto Ejperégame Nílige

Kuira 'emi ralámuli Korinto ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Kristo Esusi júlale ne'chí napurigá ne nochámala aleké nila nóchali.* Ye rió
Sóstene Esukristo oyérame ju napurigá ramué, 'lige alué 'smi ne'chí gu'iria osá
ye apeli.
2 Neka 'emi ralámuli oséguru napu Kristo Esúsite wanápurigame ju alé wa'lú
Korinto anilichi napuíme. 'Lige abiena wanápule uché jaré ralámuli bochígimi
gawichí ejperégame napurigá 'we 'la sébali olame ralámuli nímala napurigá
najkí Onorúgame. Suwábaga alué ralámuli 'lige suwábaga ramué 'we tánime
niru a'walí alué Wa'lula Esukristo napu ramué nuleme ju.
3 'We 'la gu'írasa 'la képá O'nó Onorúgame 'lige Wa'lula Esukristo napurigá
tabilé we'ká 'nata mochímala 'emi.†

Jena ruwimela Páulo wa'lú cheliera 'yáligo Onorúgame

4 Neka nabí cheliera 'yame ju Onorúgame 'emi gu'írigiriká. Onorúgameka 'we
galegá etele 'emi 'lige alekeri júlale Kristo Esusi napurigá 'emi gu'írimala.
5 Onorúgame 'we 'la nejkúrile Kristo Esusi júliga. Kristo Esusi a'walí 'yale
napurigá 'we 'la námamala 'emi aleké nila ra'íchali 'lige alarigá 'we 'la námaka
ruyémala 'emi uché jaré ralámuli
6 napugiti 'émika 'we 'la bijchígilime Kristo nila ra'íchali, alué napu ramué
benírirú.
7 Napu'lige 'emi buigá mochígichi napu'lige ku nawachi Wa'lula Esukristo
tabilé rokárélamala napu Onorúgame Alawala nejime ju.
8 Onorúgame 'we 'la gu'írimala bo'né alawálate napurigá tabilé guwana
rujsúmala 'emi 'lige napurigá tabilé 'wesi chojkila neraga ra'ichámala 'emi
olagá napu'lige ku nawachi Wa'lula Esukristo gustisia olamia suwábaga
ralámuli.
9 Onorúgameka nabí sébali olame ju napu sébali olámorí. Alueka repáturu
napurigá ramué bi'lepi 'nátali 'nátame niwa pe Onorúgame Inolá na'tálila
Esukristo anilime, alué napu wa'lula ju ramué nuleme.

Jena ruwimela jaré ralámuli tabilé bi'lepi 'nátili 'nátaga mochíligo Esukristo 'yuga

10 'Emi oyérame napurigá ne, neka Wa'lula Esukrístote nulérigime ju, alekeri
neka 'we a'wágame anéguru 'emi napurigá 'la bi'lepi 'nátali 'nátiga mochímala
'emi tabilé nakoga 'emi a'bopi, iligá 'we 'la ganíliga ejperélawa bi'lepi 'nátali
'nátaga.
11 Ralámuli alé Kloe galílachi ejperégame ruwíguru 'emi 'we na'áuka ejperego
'emi a'bopi.
12 Regá aniéturu alué ralámuli, jaré 'emi regá anime karao: «Neka Páulo
oyéraguru», 'lige uché jaré regá anime kará: «Neka Apolo oyéraguru.» 'Lige
uché jaré regá anime kará: «Neka Sepasi (Pegro) oyéraguru.» 'Lige uché jaré
regá aníime kará: «Neka pe Kristo oyéraguru.» Suwábaga 'emi asíriga riólame
kará.

---

* **1:1** E'nesi glosario «apóstol». † **1:3** E'nesi glosario «la gracia que da Dios».

13 Pe bi'lepi ju Wa'lula, napu ju Kristo. Ne Páulo pecha gulusichi ujchigá
me'lirúgame júkó 'emi alawala bi'wemia. 'Émika pecha rewarárigame júkó
napurigá ne'chí oyéramala.
14 Asíriga 'la nile ne tabilé rewarágariká we'ká 'emi, aka ne pe okabi rió
rewirá 'sié alemi, alué napu Krispo anilime ju 'lige uché bilé napu Gayo
anilime ju.
15 Tabilé 'wesi che animeli júkuru rewaráligo ne napurigá ne'chí oyérame
nímala.
16 Abiena bijí nélá nili ne rewará alué Estépana galílachi ejperégame
ralámuli. Tabilé machié nili ne pala rewiráliga ne aminá chejaré ralámuli,
tabilé chérikáwé.
17 Krístoka tabilé júlale ne'chí napurigá ne rewaraga einámala, iligá alueka
júlakuru ne'chí napurigá ne ralámuli ruyémala alué a'lala ra'íchali Onorúgame
nila. Alueka tabilé nuláguru napurigá 'we 'la semati ra'íchalite ra'ichámala ne.
Neka tabilé napuyépiri a'walite ruyeme ju ralámuli, neka Onorúgame nejílala
a'walite ruyame júkuru napurigá ralámuli 'we a'lá narémala alué nejkúrali
alué Wa'lula Esukristo nejílala napu'lige mukiá.

Jena ruwimela churigá nejkúrame ko Onorúgame a'walila

18 Alué ralámuli napu cha nokagá e'yéname ju, alueka regá anime ju:
«Alué ra'íchali napu ruyame ju churigá mukúligo Kristo tabilé nejkúrime
ju napurigá ralámuli alawala bi'wémala. Ramué napu 'ma 'la bi'wígame
alawégame niru, 'we 'la machiáa alué ra'íchali Onorúgame a'walila ko.»
19 Aka regá aníché Onorúgame nila ra'íchali 'we 'ya osirúgime:

Neka tabilé machime newámala alué napu 'we machime ju.

Neka tabilé 'la 'nátame newámala alué napu 'we 'la benégame ju.

20 Alué rió 'we machime ka pecha neyúrimili júkó Onorúgame 'yuga.
Onorúgameka pe tabilé 'la 'nátame neraga etémala alué rió 'we machime,
Onorúgameka cha benégame kame me'tigá alué rió.
21 Ralámulika pe aminabi benigá 'la machirá mayéleké churigá ko
Onorúgame. Tabilé́chigo alarigá júkó. Onorúgameka gatele napurigá tabilé
alarigá machiboa. Iligá Onorúgameka 'la a'kabámana jáwame ju ralámuli napu
'we 'la bijchígime ju alué ra'íchali napu ramué benírigа e'yéniru, rekó jaré
mayé tabilé nejkúrime ko ye ra'íchali.
22 Alué ralámuli juríoka ta etéaká ramué sa'wálichi bilé ralámuli sujírigame,
pe tabilé bijchíginili alué ra'íchali napu ramué benírigа e'yéniriru. 'Lige alué
ralámuli griego ra'íchame ka gepúnilime ju alué ra'íchali napu ra'íchame ju alué
ralámuli napu 'we machime ju.
23 Ramueka pe iligá benírigа e'yéniru churigá me'líriligo Kristo gulusichi
ujchugá. Alué juríoka tabilé bijchígime ju alué ra'íchali, pe cha anime korime
ju. 'Lige alué ralámuli tabilé jurío pe 'yégali neraga akeme ju alué ra'íchali.
24 Nobi alué ralámuli Onorúgamete wanápurigame napurigá oyéramala, alué
ralámuli rekó jurío ke o rekó griego ke 'we 'la machime ju Onorúgame júlaligo
Kristo wa'lú a'waliga. Alarigá 'nátale Onorúgame napurigá Kristo ralámuli
gu'írame nímala.
25 Rekó ramueka tabilé námalia napu 'smi Onorúgame, nobi 'wéchigo na-
jtékame júkó napu 'smi Onorúgame. Rekó Onorúgameka tabilé a'wáganti káreké
nobi 'wéchigo a'wágame júkó me'tigá suwábaga ralámuli.

26 'Emi Onorúgame oyérame 'la néláwa churigá níliga 'emi napu'lige
Onorúgame wanápachi. Ralámuli níriká, asíriga u'kabi nílikuru 'emi 'la
ejebénigame. Pe u'kabi kéturu 'emi abé e'wélala. Pe u'kabi ralámuli kéturu 'emi
riko o'nógame.
27 Napurigá chijunámala alué 'we machime, Onorúgameka wanápale alué
ralámuli napu tabilé 'nátame káré ralámuli níriká. 'Lige napurigá chijunámala
alué ralámuli 'we a'wágame, Onorúgameka wanápale alué ralámuli napu tabilé
a'wágame káré ralámuli níriká.
28 Onorúgameka alué ta'mé najtékame ralámuli wanápale, 'lige aminami
wanápale Onorúgame alué ralámuli napu tabilé galilime ju uché jaré
ralámulite. 'Lige bo'né Alawala 'yale napurigá 'we a'lá 'nátame ralámuli nímala.
Alarigáriga 'sime ju Onorúgame napurigá machimela ralámuli tabilé a'lá ko
alué tabilé Onorúgame oyérame ralámuli na'tálila.
29 'Liko ta'wesi ralámuli i'télamala regá aneme Onorúgame: «Ne bo'né 'we a'lá
semáriga nocha ne bo'né a'walílate.» Pe Onorúgame a'walílateká 'la gainámili
júkuru bilé rió 'we a'lá nocha.
30 Nobi Onorúgame 'sile napurigá ramué 'we 'la oyérame niwa Kristo Esusi
'lige pe Kristo Esusi oyériga 'we 'la ejebénigame ju 'emi. 'Lige aleké oyériga
'we 'la sébali olámala 'emi. 'Lige aleké oyériga wanápaga mochí 'emi. 'Lige
aminami aleké oyériga 'emi a'kabámana mochí.
31 Alekeri regá anime osáliru 'we 'ya: «Bilé rió 'we a'lá semáriga ra'ichámili
júkuru Wa'lula Onorúgame olagá, tase bo'nepi neraga.»

2

Jena ruwimela churigá ko Esukristo alué napu gulusichi chujkagá mukule

1 'Emi Kristo oyérame napurigá ne, napu'lige ne pe kulí siné seba alé
'emi ejperélachi, neka tabilé we'ká ra'íchali ra'íchame kéturu alué 'we semátiri
ra'íchali 'we rióliga. Neka pe iligá ruwíturu alarigá nocha ajtigó Onorúgame.
2 Neka pe 'nátaturu ra'ichálime churigá ko Esukristo alué napu 'ma 'pa
rewagachi ajtí, 'lige abiena 'nata ne ra'ichálime chonigá mukúliga Esukristo
gulusichi chujkugá.
3 Napu'lige ne 'mi alemi sebasa 'we a'lala ra'íchali ruyemia, 'we 'áwilia ajtigé
ne majá.
4 'Lige neka tabilé ra'icha 'we semáriga napurigá 'emi 'we 'la e'wámala. Iligá
Onorúgame Alawala 'sile napurigá e'wámala 'emi.
5 Alarigaka 'la tabilé oyérimili nílekuru 'emi pe ralámuli nila ra'íchali iligá
Onorúgame nila ra'íchali oyérimili nílekuru 'emi, aluéchigo 'síligame a'walí 'yaa
'emi, tase ralámuli.

Jena ruwimela Onorúgame Alawala 'we a'lá machirio ramué chieri ko bo'né

6 Suwábaga ramué napu benírame niru, napu'lige ramué ra'icha alué
ralámuli 'yuga napu 'ma abé a'lá námame ju Onorúgame nila ra'íchali, 'liko 'la
ra'icharu semati ra'íchalite alué ralámuli 'yuga, nobi tabiléchigo ra'ichárikó
napu benírame ju alué e'wélala 'lige chejaré ralámuli jena wijchimoba
ejperégame, napugiti alueka pe bilé rawé 'ma tabilé e'wélala nímempá.
7 Ramueka ruyá napu Onorúgame tabilé ruwile 'we 'ya, pe kulí jipe 'la ruwí
napu 'nata asale Onorúgame 'we 'yasi napu'lige ta'chó newá ye gawí. Alarigá
'sile napurigá ramué 'la námapua tachiri najkió Onorúgame, 'lige aminami
napurigá 'la narépua napu Onorúgame nejímili ju.

8 Napu ramué ruyá tabilé 'wesi e'wélala jena wijchimoba mochígame
námale. 'La námasaká pecha me'libókó alué Wa'lula Esukristo napu ju
Onorúgame Inolá napu 'we semá 'sime ju.
9 Alarigá ju napurigá osálirige Onorúgame ra'ichálila 'ya. Regá anime:
Onorúgameka 'ma 'la gatega ajtí 'we semati raweli
napu 'yámili ju alué ralámuli napu 'we 'la niraga eteme ju alué
nobi ta'wesi ralámuli etégó nibilé akégó nibilé 'nata chieti ko.*
10 Onorúgame Alawala 'we nejkura beniria alarigá nimio ye suwábaga.
Onorúgame Alawálaka suwábaga machiri ramué. Abiena ruwí napu
Onorúgame 'nata ajtí.
11 Bilé rió tabilé machimela alieti 'nata ajtigó chebilé rió, pe alué rió
bo'neka 'la machimela alieti 'nata ajtigó bo'né o bo'né alawala abiena 'la
machimela alieti 'nata ajtigó alué rió. Alarigá júkuru Onorúgame 'yuga.
Bilé rió pecha machimeli júkó alieti 'nata ajtigó Onorúgame, pe Onorúgame
Alawálaka 'la námamala alieti 'nata ajtigó.
12 'Liko alué Alawá napu Onorúgame nejílige pe tabilé ralámuli alawala nile.
Onorúgame nejile bo'né Alawala napurigá 'we a'lá námapua suwábaga alué
napu Onorúgame nejí.
13 Napu'lige ramué ruyá napu 'sile Onorúgame ramué gu'íriga, tabilé
ra'ichalia napu ramué a'boi na'talia, iligá ramueka ra'ichalia napu
Onorúgame Alawala benírale ramué.
14 Bilé rió napu tabilé alawégame ju Onorúgame Alawala, alueka tabilé 'la
niraga akeme ju napu benírame ju Onorúgame Alawala, pe tabilé najtékame
niraga akeme ju 'lige alekeri tabilé námaka akeme ju napu aní alué ra'íchali
napugiti pecha alawégame kame Onorúgame Alawala.
15 Bilé rió 'la Onorúgame Alawala alawégame nísaká 'la animela pala 'la ko
bilé nóchali o tabilé 'la ko ma. Nobi bilé rió tabilé alawégame Onorúgame
Alawala, tabilé námamala 'la nóchame ko o tabilé 'la nóchame ko alué rió
Onorúgame Alawala alawégame.
16 Aka regá aníché Onorúgame nila ra'íchali 'we 'ya osirúgime: «Tabilé 'wesi
rió i'té machime alieti 'nata ajtigó Onorúgame. 'Lige aminami tabilé 'wesi
rió i'té napurigá Onorúgame benírimala.»† Nobi ramueka Onorúgame Alawala
alawégame nírukó 'lige alekeri na'tálime niru napurigá Kristo.

3

Jena ruwimela churigá nochámili ko alué napu nóchame ju Onorúgame nila nochálichi

1 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, napu'lige ne alemi ajtigá 'emi
'yuga, neka tabilé beniri 'emi 'we machime neraga Kristo nila ra'íchali, iligá
neka beniri 'emi napurigá ralámuli 'we pee machime neraga churigá ko
Kristo.
2 Neka benírituru alué tétali tabilé nóchali kame námalia, napugiti 'émika
u'kuchí kéturu bijí chi'ime napu tabilé 'cho go'yame ju go'ame.
3 'Émika bijí 'nátame kame napurigá alué ralámuli tabilé 'cho oyérame Kristo
nila ra'íchali, napugiti 'émika pe korua mochime kame uché jaré nila 'lige
aminami enuela 'lige na'awa mochime kame 'emi a'bopi.

* **2:9** E'nesi Isaías 64:4 'lige Jeremíasi 3:16. † **2:16** E'nesi Isaías 40:13 'lige Romanos 11:34.

4 'Lige jaré 'emi regá anime ju: «Neka Páulo oyérame ju», 'lige uché jaré regá anime ju: «Neka Apolo oyérame ju», 'émika a'chigóriga nokame ju napurigá alué ralámuli tabilé Kristo oyérame. ¿Tabilé machí 'emi alarigá nokame ko alué ralámuli cha nokame?

5 ¿Chieri ju ne 'lige chieri ju Apolo? Ramueka pe Onorúgamete nulérigime niru napurigá 'emi beníriwa napurigá 'emi 'la oyéramala Kristo. 'Lige a'pílipi ramué benírirú napurigá nulá Onorúgame.

6 Neka benírituru 'émi alué 'we a'lala ra'íchali Esukristo nila, 'lige Apóloka aminabi benírale Esukristo nila ra'íchali, nobi pe Onorúgame 'sile a'walí 'yaa napurigá 'emi 'la oyéramala Esukristo.

7 Tabilé chéréko chieri bajchá benírame ko alué a'lala ra'íchali 'lige aminami tabilé chéréko chieri benírame ko nujubá, pe Onorúgame 'cho ju a'walí nejime napurigá aminabi oyérawa Onorúgame.

8 A'pílipi alué napu benírime ju bi'lepi 'nátali 'nátame ju, 'lige Onorúgameka semati raweli 'yámala a'pílipi alué benírame 'we 'la benírasaká.

9 Apolo 'lige ne pe abaleké nóchali nóchame niru Onorúgame nila nóchali. 'Émika ju napurigá bile wasá ri'ligó echerúgime, 'lige Onorúgame 'sile alué wasá echá, 'émika ju napurigá wa'lú galí re'pá ilígame napu Onorúgame 'sile newá.

10 Onorúgame 'we nejkura napurigá ne benírimala ralámuli alué tabilé 'me machime alarigá ko Onorúgame. A'kinana uché jaré ralámuli aminabi benírimili ju. 'Lige a'pílipi alué ralámuli 'we 'la benírimili júkuru.

11 Tabilé 'wesi ralámuli benírimili júkuru se'winárigа alué ra'íchali Esukristo nila ra'íchali, napu benírirú ramué bajchá.

12 Alué ralámuli napu benírimili ju a'kinana 'we a'lá benírame nísaká o tabilé 'la benírame nísaká

13 'we 'la machiboa napu'lige raweli sébachi napu'lige Esukristo nawámili ju gastigárimia ralámuli napu cha nokame ju. Alué ralámuli napu tabilé cha nokame ju, alueka ju napurigá alué rejté napu tabilé che ikime ju rekó e'kósilia.

14 'We 'la benírisaká alué ralámuli, 'liko Esukristo 'we 'la semati raweli 'yámala.

15 'Lige bilé ralámuli tabilé 'la benírisaká 'liko Esukristo tabilé niraga etémala napu benírale alué ralámuli, nobi Esukrístoka 'la bi'wígame alawégame niraga etémalagó alué ralámuli.

16 ¿'Émika tabilé machí 'emi Onorúgame 'kúchila ko? ¿'Émika tabilé machí Onorúgame Alawala pachágana bejtégame ko 'emi alawálachi?

17 'Émika ju napurigá Onorúgame galila neraga, 'lige apiépiri gajunasa Onorúgame galila, Onorúgame abiena gajunámili ju alué ralámuli Onorúgame galila gajúname. Onorúgame galila 'we najtékame ju 'lige 'émika Onorúgame galila ju.

18 Tase na'tawa 'we ejebénigame ko 'emi a'boi. Bo'nepi na'tásiká 'we benégame ko alué 'nátali 'nátaga napu benírame ju ralámuli tabilé Onorúgame oyérame, iligá a'rewa alieti 'nata. 'Lige rekó ralámulika «tonto» anechi 'emi olagá, tabilé chérékо. Iligá beniboa Onorúgame nila ra'íchali.

19 Onorúgame níriká tabilé 'la ju napu benírame ju alué ralámuli tabilé Onorúgame oyérame. Aka regá aníché Onorúgame nila ra'íchali 'we 'ya

osirúgime: «Onorúgameka 'ma 'la gatega ajtí napurigá alué ralámuli tabilé siné sébali olámala rekó 'we 'la sébali olánilie.»*
20 Aka abiena regá aníché: «Wa'lula Onorúgame 'we a'lá machí tabilé a'lá ko napu 'nátame ju alué ralámuli napu tabilé Onorúgame oyérame ju.»†
21 Alekeri 'emi tabilé riólamili júkuru aleké ralámuli oyérame kóriká napu tabilé Onorúgame oyérame ju. Onorúgame suwábaga tábiri newale 'emi gu'íriga.
22 Páulo, 'lige Apolo 'lige Sepasi (Pegro), 'lige suwábaga e'wélala 'emi gu'írame júkuru. 'Lige aminami Onorúgameka gatele napurigá ajagá mochímala ralámuli, 'emi gu'íriga 'sile, 'lige aminami gatele napurigá suwimela ralámuli, pe 'emi gu'íriga 'sile. Napu 'sile Onorúgame 'we 'ya pe 'emi gu'íriga 'sile. 'Lige napu 'símili ju Onorúgame abé i'libékomi abiena pe 'emi gu'íriga 'símala.
23 'Lige 'émika Krístote nulalime júkuru 'lige Krístoka Onorúgamete nulelime júkuru.

4

Jena ruwimela tachiri nóchali nígame níligo alué ralámuli Esukristo nochálilachi nóchame
1 Neka najkíguru napurigá 'emi etémala ramué pe nóchame neraga Kristo 'yuga. Alué 'smi ramué jula napurigá ramué benírwa napu Onorúgame tabilé ruwile 'we 'ya.
2 Bilé ralámuli napu nóchali 'yárigame ju, alueka 'we 'la nochámili júkuru napurigá ralámuli 'la niraga etémala.
3 Neka tabilé chélá rekó 'emi 'lige e'wélala nulame machinálie chiena 'la nóchame ko ne o tabilé a'lá. Neka pecha 'nátame júkó bo'nepi chiena 'la nóchame ko ne o tabilé a'lá.
4 Neka tabilé machiá nili cha 'síligo ne, rekó tabilé machié ne, pecha animélagó ne tabilé chokila ko ne. Pe Onorúgame 'la machí ne na'tálila, pe alué bo'né gastigáromala ne'chí cha 'símame nísaká ne.
5 Alekeri, tabilé 'wesi e'chewawa 'emi ta'chó nawachi Wa'lula Esukristo. Alué Wa'lula nawasa, a'lige gustisia olámala ralámuli 'yuga, 'lige alué 'we a'lá machimela 'we a'lá ko o tabilé la ko napu nokale. 'Lige 'la machimela napu 'nata a'pílipi ralámuli. A'lige Onorúgame 'yámala semati raweli a'pili ralámuli napu 'la sébali olale.
6 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, neka ruwíguru napurigá 'emi 'la machimela ramué etega ne 'lige Apolo 'we a'lá sébali olame nírigo, aka regá aníché Onorúgame nila ra'íchali 'ya osirúgime napu regá aní: «Tase se'unáriga ra'ichawa napu aní Onorúgame nila ra'íchali.» Alarigá nokisáká 'emi, tase riólaga e'yénawa regá anigá: «'Nee alué rioka chiena 'la benírranti ju Onorúgame nila ra'íchali. 'Nee alué chebilé rioka, tabilé 'la benírranti ju Onorúgame nila ra'íchali.»
7 Aka Onorúgame 'síleché se'unátiri 'nátali 'ya a'pílipi 'emi, alekeri 'emi tase na'támili júkuru abé jebénigame ko 'emi benírraga Onorúgame nila ra'íchali me'tigá uché jaré. Suwábaga 'nátali napu 'nátame ju 'emi pe Onorúgame 'sile aleké 'nátali 'yaa, 'liko chonigá 'emi 'we riólame júpaché 'la 'emi a'boi na'tálilate 'nátame kóriká.
8 Jipe 'émika nígame ju suwábaga napu najkí 'emi, 'lige a'chigóriga nokame ju 'emi napurigá nokame ju alué e'wélala rey, 'la tabilé resí lanti ka noká

* **3:19** E'nesi Job 5:13. † **3:20** E'nesi Salmos 94:11.

'emi ramué nila. ¡'La bijchiá e'wélala rey nisa 'emi, ramuéchigó e'wélala níwili júkuruchigó 'emi 'yuga nulame!

9 Ramué napu ekí nóchali nígame niru napu Esukristo nejí, Onorúgame nujubá jáwale ramué napurigá jaré rió galírale mo'árigame napu meliboli ju. Niru napurigá ralámuli getúmala ramué 'lige ajchémala, 'lige aminami alué santo ánjelitiri.

10 'Émika 'we machime koláleké a'bopi 'lige ramueka pe tabilé 'la 'nátanti neraga etélime ju. 'Émika Onorúgame a'walila nígame kolae 'lige 'émika eteme ju ramué tabilé nígame niraga alué a'walí. 'Émika 'we 'la kolae napu'lige ralámuli 'we 'la niraga etechi 'emi 'lige ramueka tabilé. Nobi alarigá na'tálika tabilé 'la ju.

11 Senibí 'we e'luíme niru ramué 'lige aminami asíriga balámilime niru ramué. 'Lige asíriga o'chérame o'páchaga e'yéname niru ramué. 'Lige ralámulika asíriga resí olame ju ramué. 'Lige aminami tabilé galégame niru ramué, pe ichúrimi e'yéname niru ramué.

12 'Lige aminami asíriga resibálime niru ramué a'wágame nóchiga go'ame meka. Napu'lige ralámuli 'we cha anichi ramué olagá, ramueka regá anélime ju: «Onorúgame 'la gu'írasa 'la képá.» Napu'lige 'we resí ikiachi ramué, asíriga 'la anachálime niru ramué, tabilé resí anigá.

13 Napu'lige alué ralámuli cha anichi ramué olagá, ramueka tabilé ayoga ra'ichálime ju alué ralámuli 'yuga. 'Lige ralámulika eteme ju ramué napurigá tabilé najtékame neraga. Napurigá repuga neraga etélime ju ramué.

14 Neka pecha oségó ye ra'íchali napurigá 'emi chijunámala. Neka oséguru bilé rejcholi ruigá napurigá ne bo'né 'kúchila neraga napugiti neka 'we galeme 'emi.

15 Rekó we'ká nokae 'emi beniria, nobi ne 'sié bajchá beníria 'emi, 'lige alekeri 'emi napurigá ne 'kúchila neraga ju.

16 Alekeri neka nuláguru napurigá a'chigóriga nokimela 'emi napurigá 'smi ne.

17 Alekeri jula ne Timoteo alemi, alué napu ne 'we galegá eté napurigá ne inolá neraga, 'lige napu 'we a'lá sébili olame ju napurigá najkí Onorúgame. 'Lige 'we a'lá nirá ne. Timotéoka 'we a'lá animela napu ne benírame ju napu ju Kristo Esusi ra'ichálila. Alué ju napu ne benírime ju bochígimi alé napu napuíme ju ralámuli Onorúgame oyérame.

18 Jaré 'emi regá aniá mochí: «'Ma tabilé siné nawámala Páulo jeka.» Alekeri 'we riola mochí 'emi.

19 Neka pe yati neraga simela Onorúgame 'la elísaká ne'chí, 'lige kulí 'we a'lá machimé ne ta'lá Onorúgame a'walila nígame ko alué ralámuli alanime.

20 Bilé ralámuli 'la Onorúgamete nulelime nísaká, 'we 'la machirume ju napu 'sime ju. Jaré ralámuli Onorúgamete nulelime korime ju, nobi tabiléchigo 'la sébali olame jukó napu najkí Onorúgame.

21 ¿Churigá najkí 'emi napurigá ne simela 'emi kólimia? ¿Bilé gusí o'ká 'emi wejpisomia, o 'wéchala 'la ganíliga?

5

Jena ruwimela Onorúgame oyérame ka tabilé cha nokiméliko

1 Jaré ralámuli aní bilé 'emi 'we cha 'siáráo me'tigá bilé ralámuli tabilé
Onorúgame oyérame. Aní bilé alué Onorúgame oyérame bejtego bilé mukí
'yuga napu o'nola 'yula ju.
2 'Lige 'we ganíliga mochígara 'emi abisibi 'we riola. Iligá 'we chijunátékuru
'lige seweka mochítékuru. Alué rió ala'sime 'ma tabilé elítékuru napurigá
bajkimela alé napu beniame ju Onorúgame nila ra'íchali.
3 Rekó ne tabilé ajtigé napu 'emi mochí, nobi ne alawálaka alé ajtí napu 'emi
mochí, 'la alé ajtíganti káré ne. 'Lige neka aníguru alué rió olagá chojkila ko.
4 Napu'lige 'emi napuísa Onorúgame nila ra'íchali benimea, ne alawálaka
alé ajtíchigó 'lige aminami alé ajtíchigó Wa'lula Esusi A'walila. Neka Esúsite
nulérigime ju,
5 'lige neka alekeri nuláguru 'ma tabilé elíwaká napurigá bajkimela alué
rió alé napu 'emi napuíme ju napurigá Satanasi abichibi olámala alué rió
napurigá bo'né najkí 'lige alarigá alué rió ku guwana na'támala. 'Lige alarigá
bo'né alawala tabilé gastigáriwa napu'lige ku nawachi Wa'lula Esusi.
6 Tabilé riólimili ju 'emi tabilé che nokame kórigá, aka 'ma 'la machíché
'emi regá anime ra'íchali: «Bilé ralámuli cha 'sime pe arigá a'résiga tabilé
gastigáriga, 'ma uché jaré ralámuli a'chigóriga nokimela.»*
7 'Ma tabilé eliwa napurigá alué rió bajkimela alé napu 'emi napuíme ju,
napurigá uché jaré tabilé a'chigóriga nokimela. Aka 'émika 'ma 'la bi'wígame
alawégame júpaché napugiti Krístoka me'líriligame bilena gulusichi ujchagá
ramué gu'íriga.†
8 Alekeri 'ma a'rewa chibi noká iligá aminacho 'we 'la oyérawa Kristo, 'ma
a'rewa alué 'nátali chibi nokianti na'tálime. Iligá 'we 'la bijchiá ra'ichawa,
tabilé chibi nokiboa 'lige aminami tabilé na'tawa chibi olianti uché jaré
ralámuli.
9 Neka uché bilena apélichi ruyéturu napurigá 'emi tabilé napuíka
e'yénamala alué ralámuli 'yuga napu pe uché jaré umugí 'yuga okoka e'yéname
ju napu tabilé a'boi 'yula ju.
10 Neka tabilé anime ke aní napurigá 'emi tabilé napuímala alué ralámuli
'yuga napu tabilé Onorúgame oyérame ju napu pe we'ká umugí 'yuga okoka
e'yéname ju 'lige koruka e'yéname e'karúgame tábiri tabilé a'boi nila, 'lige
alué napu chigoga e'yéname ju, 'lige alué napu pe e'karúgame tábiri oyérame
ju napu tabilé Onorúgame ju. Aka jena gawichí ejperéliriká abirigáchigo
ejperélawagó alué ralámuli 'yuga napu cha nokame ju.
11 Neka pe regá anigá anié 'emi tabilé napuímio alué ralámuli 'yuga napu
anime ju: «Neka 'la Onorúgame oyérame ju.» 'Lige pe tabilé e'wame nisa napu
Onorúgame nulá 'lige pe e'tégili e'yéname nisa, chibi nokigá e'yéname. Tabilé
go'meli ju 'emi alué tabilé e'wame ralámuli 'yuga.
12 Neka tabilé lisensia nígame ju napurigá gustisia olámala alué ralámuli
'yuga napu tabilé Onorúgame oyérame ju. Alueka Onorúgame 'símili júkuru
gastigaria,
13 nobi 'émika 'la lisensia nígame ju napurigá gastigárimala bilé rió
Onorúgame oyérame cha 'sisa. Alekeri 'émika 'ma tabilé elímili júkuru napurigá
alué cha'sime bajkimela napu 'emi napuíme ju Onorúgame nila ra'íchali
benimea.‡

---

* **5:6** Páulo anile: «Pe'tá kawali ro'ésiga arina, bochígimi párisichi na'lome kárigó.» † **5:7** E'nesi glosario «Páscua». ‡ **5:13** E'nesi Deuteronomio 17:7 'lige 22:21.

6

Jena ruwimela na'áusaká jaré ralámuli Onorúgame oyérame a'bopi gatémili ko

1 Napu'lige jaré 'emi na'áwame nisa uché bilé oyérame 'yuga, 'liko ¿chonigá
'émika nejkúrili tánime júkó alué e'wélala napu tabilé Onorúgame oyérame ju
napurigá gatémala alué na'áwali? Iligá tániwakuru nejkúrili bilé Onorúgame
oyérame napurigá gatémala alué na'áwali.
2 ¿Tabilé machí 'emi abiena gatélime ko ramué suwábaga ralámuli jena
wijchimoba ejperégame? Aka 'emi nokimela júpaché ra'íchali gatea ralámuli
jena ejperégame 'yuga. 'Liko ¿chonigá tabilé gateme júpaché 'emi alué na'áwili?
3 ¿Tabilé machí 'emi gatémili ko alué santo ánjeli 'yuga ramué napu
Onorúgame oyérame niru? ¡Aka alekeri abéchigo 'la gatéwili júkó ye jena
gawichí nerúgame na'áwili!
4 'Liko ¿chonigá 'émika gateme júkó alué na'áwili alué e'wélala mochígichi
napu tabilé Onorúgame oyérame ju?
5 Neka yeti ruwíguru napurigá 'emi 'la chijunámala. Aka mochíché jaré
Onorúgame oyérame 'we ejebénigame napurigá gatémala na'áwili nerúlasaká.
6 'Lige 'émi na'áwasaká, ¿chonigá simíbame júpaché alé napu mochí e'wélala
nulame napu tabilé Onorúgame oyérame ju napurigá gatémala alué na'áwali?
7 'We enátiri ju nakolia 'emi a'bopi níriga. Pe a'kéwaguru chibi anichi 'emi
olagá. 'Lige aminami pe etéwaguru 'emi nila chigochi.
8 Iligá 'émika 'we resí nokame ju, 'ma chigome ju 'emi alué uché jaré Kristo
oyérame nila tábiri.
9 ¿Tabilé machí 'emi alué cha nokame ralámuli tabilé simíbame ko alé napu
ajtí nulá Onorúgame? 'Emi ralámuli, tase tonto niwa. Ralámuli alué tabilé
a'boi 'yula umugí 'yuga o'kome 'lige alué Onorúgame neraga eteme alué
e'karúgame tábiri napu tabilé Onorúgame ju, 'lige aminami alué riochoká
okome,
10 'lige chigórigametiri, 'lige ralámuli alué napu 'we niga mochínilime ju
we'ká tábiri, 'lige alué 'we bajime rekútame, 'lige alué chátiri ra'íchame uché
jaré ralámuli olagá, 'lige alué 'yégametiri napu pe 'yégiga bujeme ju enomí
uché jaré nila. Alué ralámulika tabilé siné simámala alé napu ajtí nulá
Onorúgame.
11 Jaré 'emi a'chigóriga nokame nile napurigá cha nokame, nobi Onorúgame
'láchigo e'kálekó, 'lige wanápale napurigá aleké oyérame nímala. Alué Wa'lula
Esukristo a'walila 'sile gatea, 'lige aminami Wa'lula O'nó Onorúgame Alawala
si 'sile gatea.

Jena ruwimela tabilé cha nokiame ko

12 Jaré 'emi regá anime ju: «Onorúgameka 'la lisensia nejí napurigá
suwábaga nóchali newawa», nobi jaré nóchali tabilé 'la ju newalía. Neka alek-
eri tabilé nocha chátiri nóchali napugiti alieti nóchalika pecha gainámaréko ne
a'rea.
13 'Lige abiena regá anime ju jaré ralámuli: «Go'ámeka ropachí asíbame ju,
'lige ropaka go'ame ajchilime ju.» 'La bijchiá ju, nobi Onorúgameka 'ma
suwamio ye oká tábiri napu ju ropá 'lige go'ame. Onorúgameka pecha newale
ko ramué napurigá apiépiri umugí 'yuga okópua. Onorúgameka newálekuru
ramué napurigá Onorúgame Alawala pachágana ramuechi asimela, napugiti
ramueka Onorúgame nila niru.

14 Bilé rawé Onorúgame bo'né a'walílate ajánamala ramué napurigá ramué
ajagá mochiwa a'chigóriga napurigá ajánale Wa'lula Esukristo.
15 'Émika Onorúgame Alawala ajchágame júkuru, 'liko 'émika napurigá
Esukristo alarigá júkuru alué napu 'pa rewagáchika julárigame nílige
Onorúgamete. Alarigá nísaká, 'liko 'emi níriga tabilé 'yuga o'kómili ju alué
umugí napu we'ká rió 'yuga o'kome ju. ¡Alanokiáká tabilé 'la ju!
16 ¿Tabilé machí 'emi, 'emi 'yuga o'kósaká alué umugí we'ká rió 'yuga
o'kome, 'ma pe bi'lepi sa'pá gainamio 'emi sa'pala 'yúriga 'lige alué umugí
sa'pala 'yúriga? Pe a'chigóriga ju napurigá anélige Onorúgame alué Arani 'lige
Eba 'we 'ya. Regá anele: «'Emi oká ralámuli pe bi'lepi ralámuli neraga nímala.»
17 Bilé rió 'la oyérame nísaká Wa'lula Onorúgame 'la Onorúgame Alawala
alawégame ju. 'Lige alekeri bilé ralámuli 'lige Onorúgame pe bi'lepi alawégame
ju.
18 'Lige neka alekeri nuláguru: ¡Tabilé e'wiwa alué mukí we'ká rió 'yuga
gojchime repachi! ¡Iligá yati simawa se'wí! Jaré chátiri nóchali tabilé resí
olame ju bo'nepi. Napu'lige bilé rió 'yuga gojchisá bilé mukí we'ká rió 'yuga
gojchime, asíriga resí ikime ju bo'nepi.
19 ¿'Émika tabilé machí 'emi ko Onorúgame Alawala re'obala, 'lige
Onorúgame Alawala 'émichi bejtégame ko, alué alawá napu 'emi 'yáliru? Aka
Onorúgame ká'é ramué nuleme.
20 Onorúgame júlale bo'né Inolá napurigá mukumela 'emi gu'íriga napurigá
'emi buyámala alé resítirichi. Alekeri 'we 'la nirawa Onorúgame 'lige aminami
'we 'la 'nátaga járowa 'emi a'bopi.

7

Jena ruwimela churigá ejperélimio alué ralámuli napu 'yúgame ju

1 Jípeko ne nejémala alué napu 'emi ne'chí rukélige i'bé osilite ra'íchiga. ¿Ta'lá
ju napurigá bilé rió bi'neli bejtega asimela tabilé mukí 'yuga?
2 Aka 'la júpaché nobi abéchigo 'la ju napurigá bilé rió reimela bilé mukí
napurigá tabilé na'támala bilé mukí 'yuga gojchianti. 'Lige aminami bilé
mukí reimela rió napurigá tabilé na'támala rió 'yuga gojchianti. O'maka
machiáguru tabilé 'la ka jipe jena wijchimoba.
3 Bilé rió upégame, alueka 'la ju napurigá 'yuga gojchimela bo'né upila.
4 Bilé mukí rió 'yúgame, alueka 'la e'wímili júkuru bo'né 'yula. Napu'lige rió
'yuga gojchinálisa alué mukí 'yuga, alué mukí 'la e'wímili júkuru bo'né gunala.
A'chigóriga ju rió 'yuga. Napu'lige alué mukí 'yuga gojchinálisa alué rió bo'né
'yula, 'liko alué rió 'la e'wímili júkuru alué mukí bo'né 'yula.
5 'Emi 'la nirásaká napurigá tabilé napuíka okómala pe u'kabi rawé 'la ju,
pe u'kabi rawé ra'ichánilisaká 'emi Onorúgame 'yuga. 'Lige a'kinana 'ma
ra'ichasa Onorúgame 'yuga, ku napuíka okómili ju napurigá tabilé chátiri
'nátili 'yámala Satanasi.
6 Neka pe bilé rejcholi ruwíguru, tase bilé nulalí.
7 Neka abé 'la nirá nili napurigá 'emi mochímala napurigá ne, tabiléchigo
o'maka alarigá nírukó. Nobi Onorúgameka se'unátiri 'nátali 'yame ju a'pílipi
ralámuli.
8 Alué 'oni mochígame abé 'la ju tabilé rewá, 'lige alué umugí gunámakame
abé 'la ju tabilé uché rewá.

9 Alué napu tabilé anáchame ju tabilé mukí 'yuga gojchigá, abé la julke napurigá newímala napurigá tabilé na'támala mukí 'yuga gojchianti.
10 Neka ye nulalí 'yáguru alué ralámuli napu newíkame ju 'lige abiena alué napuíka mochígame. Ye nulalika tabilé ne nila ju, pe Onorúgame nulalila ju: Mukika tabilé a'rémili júkuru bo'né gunala.
11 Siné kachi a'résaká, 'liko tabilé 'la ju napurigá uchéchigo siné rewimela se'nú rió, iligá abé 'la júleké tabilé rewá o abé a'lá júleké ma napurigá alué mukí chéchigo siné pe aba aleké rió 'yuga asimela napu 'yuga ajtílige. 'Lige tabilé 'la ju napurigá bilé rió a'rémala mukí bo'né 'yula.
12 Alué uché jaré ralámuli Onorúgame oyérame, neka yeti rejcholi ruyéguru. Yeka tabilé Onorúgame nulalila ju, yeka pe ne nila rejcholi ju. Bilé rió Onorúgame oyérame 'yúgame nisa bilé mukí tabilé Onorúgame oyérame, alué mukí tabilé a'rénilisa alué rió, 'liko alué rió tabilé a'rémili júkuru alué mukí bo'né 'yula.
13 Bilé mukí Onorúgame oyérame bilé rió 'yúgame nisa tabilé Onorúgame oyérame 'lige alué rió tabilé a'rénilisaká alué mukí 'liko alué mukí tabilé a'rémili júkuru alué rió bo'né 'yula.
14 Onorúgameka 'la niraga eté alué rió napugiti alué mukí napu bo'né 'yula ju Onorúgame oyérame kame. 'Lige alué rió 'la oyérame nisa Onorúgame 'lige alué mukika tabilé, 'liko Onorúgameka 'la niraga eté alué mukí napugiti alué rió napu bo'né 'yula ju 'la Onorúgame oyérame kame. 'Liko Onorúgameka 'we 'la tebúmala alué ralámuli 'kúchila napugiti bilé alué o'nola 'la Onorúgame oyérame kame.
15 Bilé rió tabilé Onorúgame oyérame bilé mukí 'yúgame nisa Onorúgame oyérame, 'lige a'rénilisa alué rió alué mukí, 'liko a'rémili júkuru. Bilé mukí tabilé Onorúgame oyérame bilé rió 'yúgame nisa Onorúgame oyérame, 'lige a'rénilisa alué mukí alué rió, 'liko a'rémili júkuru. Onorúgameka tabilé najkí napurigá na'áwaká ejperélamala.
16 Abé 'la ju napurigá tabilé rojámala 'emi. Iligá 'emi Onorúgame oyérame gu'írimili júkuru 'emi a'boi 'yula 'la napurigá Onorúgame oyérame nímala.
17 A'pílipi ralámuli a'chigóriga ejtebímili júkuru napurigá nílige napu'lige Onorúgame bayélige napurigá alué ralámuli Onorúgame oyérame nímala. Bi'neli asisáká, 'liko peba bi'neli asimeli júkuru. 'Yúgame nísaká 'liko 'yuga asimeli júkuru. Alarigá nulé ne suwábaga ralámuli napu ekí Onorúgame oyérame ju.
18 Bilé ralámuli jurío nísaká, tabilé a'rémili júkuru napurigá nokame ju ralámuli jurío. 'Lige bilé ralámuli tabilé jurío nísaká, tabilé a'chigóriga 'símili júkuru napurigá nokame ju ralámuli jurío.*
19 Onorúgame níriká peba abisibi najtékame ju ralámuli rekó jurío ke o tabilé jurío ke, napugiti abéchigo najtékame kame 'we 'la sébali oliá napu Onorúgame nulá.
20 A'pílipi ralámuli a'chigóriga ejtebímili júkuru napurigá nílige napu'lige Onorúgame oyérale.
21 Jaré 'emi ralirúgame nísaká napurigá nochámala 'emi tabilé najtétiga, tabilé chéláwa. 'Lige alué wa'lula napu 'emi nuleme ju regá anisá: «'Émika 'ma tabilé nochámili ju napurigá ralirúgame neraga», 'liko alarigaka asíriga 'la ju.

* **7:18** E'nesi glosario «circuncisión».

22 Bilé ralámuli ralirúgame nísaká, 'lige 'we 'la oyérame nisa Onorúgame, Onorúgame 'yásaká 'we 'la 'nátali 'liko alué ralámuli 'ma tabilé ralirúgame niraga 'nátame nímala. 'Lige alué ralámuli napu tabilé ralirúgame ju, alueka na'támala napurigá ralirúgame neraga Onorúgamete.
23 Onorúgame 'ma najtétale Kristo júliga jena wijchimoba napurigá mukumela ramué gu'íriga, alekeri Kristo 'smi ramué nulea. 'Ma tase ralámuli nokame ju ramué nulea, Kristo 'smi 'nátali 'ya ramué.
24 Alekeri 'emi Onorúgame oyérame napurigá ne, a'chigóriga ejtebímili júkuru 'emi napurigá nílige napu'lige Onorúgame oyeria.
25 Jípeko rejcholi benírimala ne alué ralámuli napu tabilé 'cho 'yúgame ju. Ye rejchólika pe ne nila ju, 'lige Onorúgame 'smi ne'chí gu'iria napurigá ne 'we 'la benigá benírimala ye rejcholi. Onorúgame 'we 'la na'temá ne'chí, alekeri gu'írame ju ne'chí.
26 Neka abé 'la nirá nili napurigá 'emi tabilé rewimela napugiti jipe pecha 'la ka jena wijchimoba, napugiti 'we resíriga kame jena wijchimoba.
27 Mué rió mukí 'yúgame nísaká, tabilé a'rewa. Tabilé 'yúgame nísaká mukí alarigá rejpiwa.
28 Bilé rió mukí rewisá, a'lá ju, 'lige bilé mukí rió rewisá abiena 'la ju. Nobi alué ralámuli 'yúgameka i'sínimi tabilé ganíliga mochímala. Neka tabilé najkiéke'é napurigá resí nílamala 'emi.
29 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, neka ye ruwíguru. Tabilé we'ká rawé rokáré we'ká e'karúgame tábiri simírimia asíriga enátiri, 'lige aminami gawítiri 'ma gajúmala. Bilé rió níriga mukí 'yúgame pecha mukicho 'nata asiame júkó, abé 'la ju Onorúgame nila 'nátali na'talia.
30 Alué ralámuli napu 'we seweka mochí, alueka 'we ganíliga mochímili júkuru, 'lige alué napu 'we ganíliga mochí, alueka 'we seweka mochímili júkuru. Alué napu 'we enomígame ju, alueka napurigá tabilé enomígame niraga mochímili júkuru.
31 Ralámuli napu 'we uneme ju we'ká e'karúgame napu nerú jena wijchimoba, tase 'me na'tawa alieti unélinti, iligá abé 'la ju e'walia napu nulá Onorúgame, napugiti 'ma pe u'kabi rawé rokáré kame napurigá suwibamia ye gawí.
32 Neka najkié napurigá 'la ganíliga ejperélamala, tabilé we'ká 'nátaga. Bilé rió Onorúgame oyérame napu tabilé 'yúgame ju mukí, alueka pe Onorúgamecho na'tálila 'nata ajtime ju napurigá 'la ganíliga asimela alué rió 'yuga.
33 Nobi alué napu mukí 'yúgame ju, alueka we'ká 'nátame ju jena wijchimoba nerúgame tábiri napurigá bo'né 'yula ganíliga asimela.
34 Bilé rió mukí 'yúgameka asíriga we'ká tábiri 'nátame ju. Bilé mukí Onorúgame oyérame tabilé 'yúgameka, alueka pe Onorúgame nochálilacho 'nátame ju 'la sébali olagá napu Onorúgame najkí. Bilé mukí rió 'yúgameka abéchigo 'nátame ju tábiriti nochálime napurigá bo'né 'yula 'la ganíliga asimela.
35 Neka ye ra'íchali ruwíguru nejkúriga, pecha ne'óchaga anígó neka. Neka najkigá aní napurigá 'emi abé 'la nochámala Onorúgame nila nochálilachi, tabilé chéré rekó 'yúgame ke o tabilé 'yúgame ke.
36 Bilé rió mukí taga asisáká, 'lige okáraga 'ma e'wele nisa, 'lige napuínilisa, 'liko abé 'la ju newía napurigá napuíka mochímala, Onorúgameka tabilé gastigárime ju ralámuli newichi.

37 Bilé rió tabilé rewinálisaká bilé mukí, 'lige tabilé 'nátame nisa mukí 'yuga gojchiame a'lá ju rekó tabilé rewae.
38 A'lá ju rekó bilé rió mukí rewae nobi abéchigo a'lá júkó tabilé rewae.
39 Bilé mukí rió 'yúgame, alué mukika aba alué rió 'yuga o'chérimili júkuru. Alué rió mukusáká 'liko alué mukí chebilé rió reimeli júkuru. Iligá alué rió Onorúgame oyérame nímili júkuru.
40 Neka 'nátaguru abé 'la ganíliga asimeo alué mukí bi'neli asagá, tabilé uché rewisá. Neka mayé nili Onorúgame Alawala nejío ye 'nátali.

8

Jena ruwimela tabilé che anilime ko alué ralámuli napu pe kulí 'la oyérame ju Onorúgame

1 Jípeko ne nejémala alué uché bilé ra'íchali napu 'emi rukénié, ta'lá 'la ko go'aa alué go'ame napu mono kógirime ju napu tabilé Onorúgame ju o tabilé 'la kómá. Suwábaga ramué 'la benégame niru pee ko, nobi napu'lige benisuga we'ká tábiri 'we riólaga e'yénilime niru ramué. Iligá 'la niraga etélime júkuru ralámuli tabilé riólaga, alanokiáká abé 'la ju.
2 Bilé rió 'we benégame neraga 'nátame ka, pe tabilé benégame ju.
3 Onorúgameka 'we 'la machí chieri ralámuli 'we niraga eteme ko Onorúgame, 'lige Onorúgameka 'we galegá eteme ju alué ralámuli.
4 'Liko ¿chonokiboa? ¿Go'poa alué go'ame napu kógilime ju alué mono? 'We 'la machiáguru ramué alué mono pe tabilé Onorúgame ko, 'lige pe bi'lepi ko Onorúgame.
5 Jaré ralámuli 'we tánime ju nejkúrali alué e'karúgame tábiri napu nerú 'pa rewagachi 'lige jena wijchimoba,
6 nobi ramueka machiágó pe bi'lepi ko Onorúgame napu ju ramué O'nola. Alué 'sile suwábaga tábiri newá. 'Lige ramueka aleké oyérame niru. 'Lige aminami pe bi'lepi ju Wa'lula napu ju Esukristo. Onorúgameka nulele Esukristo napurigá newámala ye gawí 'lige rewagá, 'lige Esukristo 'sime ju a'walí nejía napurigá ejperega mochiwa ramué.
7 Nobi jaré ralámuli Onorúgame oyérame tabilé 'la machime ju yeti tábiri. Alueka 'nátame ju alué mono ajágame ko, 'lige bijchígime ju alué go'ame kógirime ko alué 'la bijchiá Onorúgame, nobi alué ralámuli alué go'ame go'sáká, we'ká 'nátame ju mayega 'we cha nokáligo alué go'ame go'sá.
8 Nobi Onorúgame níriká tabilé chéré rekó go'ae o tabilé go'ae alué go'ame. Rekó go'suga alué go'ame, pecha abé 'la na'táwili júkó Onorúgame 'yuga o tabilé go'suga ma.
9 Nobi suwábaga 'emi 'la 'nátaga go'poa suwábaga alué go'ame napu go'yame ju 'emi napurigá alué uché jaré ralámuli napu kulí 'la oyérame ju Onorúgame tabilé chélámala.
10 Jaré alué ralámuli etesa 'emi go'ame go'yá mochígichi alué mono kógirime, 'liko alué ralámuli na'támala 'we a'lá ko go'ame go'aa mono kógirime 'lige aminami mayémala ajágame ko alué mono.
11 'Liko alué napu pe kulí 'la oyérame ju Onorúgame 'we 'la kólámala alué mono oyérilia, 'lige 'ma a'rémala Kristo oyeria, alué napu mukule alué ralámuli gu'íriga.
12 Pe mué chojkila nímala alieti 'nátachi alué ralámuli napu pe kulí 'la oyérame ju Onorúgame. Krístoka tabilé galeme ju alanokiachi ramué.

13 Neka alekeri tabilé siné go'mela alué go'ame napu kógirime ju alué mono napugiti ne go'sáká alué go'ame, pe guwana na'támala alué ralámuli napu pe kulí 'la oyérame ju Onorúgame.

9

Jena ruwimela tachiri nochámili ko bilé Esukristo nochálilachi nóchame

1 Neka Esukrístote nulérigime ju. Neka etégimpá Esusi ramué nuleme. 'Émika chojkile Onorúgame oyeria napu'lige 'la bijchígile 'emi napu ne benírie.
2 Rekó jaré ralámuli 'natie ne tabilé Esukrístote nulérigime ko, nobi 'émika 'wéchigo 'la bijchígilikó napugiti 'émika Onorúgame oyérame kame, 'lige alekeri 'we 'la ma'chiná néré 'la Esukrístote nulelime ko ne.
3 Neka regá anéguru alué ralámuli napu 'we cha anime ju ne'chí olagá:
4 ¿Tacha 'la ikiáré napurigá Bernabé 'lige ne go'ame taa?
5 'Lige aminami, ¿tacha 'la ikiáré napurigá ramué 'la rewiboa umugí 'la Onorúgame oyérame napurigá ramué si e'yénamala a'chigóriga napurigá 'sime ju alué Pegro 'lige alué uché jaré Esukrístote nulelime, 'lige a'chigóriga napurigá nokame ju suwábaga alué Wa'lula Esusi bonila?
6 ¿Pecha ramuecho nochá'wili júkó Bernabé 'lige ne go'ame meka?
7 ¿Chieri sontalo nóchame ju bo'nepi najtétiga go'ame? Bilé ralámuli echisá i'wilí, ¿tacha go'yame ju alué i'wilí rakala? 'Lige bilé ralámuli napu tebume ju bo'né bukula chibá, ¿tacha bajime ju rechí chibá sunasa?
8 Yeka tabilé ne nila 'nátili ju. Alarigá aní Moisesi nila nulalí.
9 Aka regá anime osilí osálipechéMoisesi: «Tabilé bulewa roló chu'ala napu'lige nochalia ri'ligó olá, iligá 'la eliwa napurigá go'mela a'tabemi.» Onorúgameka tabilé regá ra'íchiga anile pecha rolocho na'temaka anile ko.
10 Onorúgameka pe ramué na'temaka anile. ¿Ta'lá bijchiá ju? Abiena napu'lige bilé rió asará, 'lige napu'lige bilé rió ri'ligó wejpichá, 'we a'lá machime ju a'kinana rawé go'meo.
11 Pe a'chigóriga niru ramué. Alué napu ramué benírigae'yéniru, alueka ju napurigá ri'ligó echiame. 'Liko tacha 'la ikiáré napurigá 'emi nejímala a'tabemi go'ame.
12 Uché jaré ralámuli 'la ikiáré go'ame narea, ramueka abéchigo 'la ikiáréliwa go'ame narea.
'Liko ramué abiena ikiáré napurigá narépua alué tábiri. Ramueka tajsinéchigo tálime júkó bilé tábiri. Tabilé najkiá napurigá ralámuli na'támala ramué 'we meme nírigo, 'lige aminami tabilé najkiá napurigá na'támala ralámuli ramué pe Onorúgame ra'ichálila ruigá meme nírigo. Neka pe iligá najkí napurigá ralámuli pe Kristo ra'ichálilachi na'támala.
13 Ralámuli alué napu nóchame ju wa'lú re'obachi pachá 'we go'yame ká'é ralámuli a'pálala go'ame alué Onorúgame kógilime. 'Lige abiena alué ralámuli napu nóchame ju alé wa'lú re'obachi ma'chige mesa repuka 'we go'yame ká'é go'ame napu ekí go'ame jáwame ju ralámuli Onorúgame kógimia. 'Emi 'we a'lá machíguru alué alarigá ko.
14 Aka abiena nuláché Onorúgame napurigá alué ralámuli napu benírame ju Onorúgame nila ra'íchali narémili ko go'ame ralámuli a'pálila alué napu gepume ju Onorúgame nila ra'íchali.
15 Neka pecha 'wesi tábiri táame júkó. Neka pecha oségó 'emi napurigá 'emi bilé tábiri nejímala. Neka mukusá nili e'lowika tabilé tábiri tániga 'emi. Neka abé ganílame ju benírigatabilé tábiri taga.

16 Neka tabilé riólame ju napu'lige Onorúgame ra'ichálila ruyea ralámuli. Pe ne nocháliła ju. Ne tabilé benírasaká ye ra'íchali 'liko Onorúgame ne'chí gastigárimala.
17 Ne bo'né na'tásaká ye ra'íchali benírimia ralámuli, 'liko 'we 'la nímili nílekuru napurigá ralámuli najtétamala ne'chí. Nobi pe Onorúgame 'sile ko nulá napurigá ne benírimala ye ra'íchali, 'liko ne pe 'la sébali oláguru napu nulá alué.
18 'Liko ¿chonigá tabilé goblálome júpaché ne Onorúgame ra'ichálila benírigа? ¿Tachiri narémalaché ne? Neka 'we ganílame ju ralámuli benírigа. Neka tabilé najkí napurigá ralámuli najtétamala ne'chí. Pe alarigá 'la ju.
19 Rekó tabilé 'wesi nulé ne'chí, neka pe pioni neraga eyéname ju ralámuli gu'íriga. Alarigá gu'írame ju ne we'ká ralámuli napurigá 'la bijchígimala Kristo nila ra'íchali.
20 Napu'lige ne eyena alué jurío ejperélachi, neka napurigá jurío neraga eyéname ju. Neka gu'íriniliga 'siame napurigá 'we 'la bijchígamala Kristo nila ra'íchali alué ralámuli. Alekeri 'we 'la sébali olame ju ne napu nulá Moisesi nila nulalí tabilé che anigá.
21 Napu'lige eyena ne alemi napu ejperé alué ralámuli napu tabilé jurío ju, neka oyame ju napurigá alué ralámuli napu tabilé jurío ju, neka gu'íriniliga 'siame napurigá 'we 'la bijchígamala Kristo nila ra'íchali alué ralámuli. Nobi neka tabiléchigo a'reme júkó Onorúgame nila nulalí napugiti neka Krístote nulalime kame.
22 Napu'lige ne ajtigá alué ralámuli ejperélachi napu pe kulí 'la oyérame ju Onorúgame, néchigó a'chigóriga oyame ju napurigá alué ralámuli napugiti neka pe gu'íriniliga 'siame alué ralámuli napurigá Kristo a'walí 'yámala alué ralámuli. 'Lige aminami neka 'we 'la 'nátaga eteme ju churigá 'nátame ko a'pílipi ralámuli.
23 Neka alarigá 'sime ju napugiti neka 'we ganíliga benírime kame Onorúgame nila ra'íchali, 'lige ne alarigá 'sisa 'la narémala ne semati raweli.
24 Aka ne bilé tétali ruyémala 'emi napurigá 'emi 'we 'la námamala. Aka bilé roibí nerúgichi alé Gresia anilichi, aka we'ká ralámuli júmame júpaché roweka, nobi pe bi'lepi meme júpaché. Aka a'chigóriga júpaché Kristo oyérilia napurigá bilé roibí. 'Liko 'we júmpua 'la sébali olamia napu Onorúgame najkí.
25 Napuyépiri rió napu rowémili ju, 'we a'lá 'nátame ju be'bé neraga ta'chó pasichi roibí. Alué rioka alarigá 'sime júkuru ménilia bilé gorona aurélite newárigime, alué tabilé we'ká rawé anáchame. Ramueka nocháliме niru Onorúgame nocháliłachi méniliga alué tábiri napu senibí anáchame ju.*
26 Napu'lige ne newá alué nóchali napu Kristo 'yaa ne'chí, neka tabilé nóchame ju napurigá bilé rió roweme alué napu tabilé 'nátame ju mélime.
27 Neka 'we 'la 'nátame ju alué napu ne beniri, 'lige 'we 'la sébali olame ju ne alué napu ne beniri. Neka tabilé najkiame napurigá Onorúgame animela tabilé naremio ne semati raweli pecha sébali oláligime ne napu ne nulá napurigá sébali olámala uché jaré ralámuli.

10

* **9:25** Ralámulika tabilé roweme ju bilé gorona méniliga. Alueka pe meme ju chiní, 'lige ba'nasoli. 'Lige aminami tabilé 'nátame ju churigá memia alué roibí.

Jena ruwimela 'we 'la e'wílime ko alué 'we 'la bijchiá Onorúgame 'lige aminami 'we 'la ra'ichálime ko alué olagá

1 'Emi Kristo oyérame napurigá ne, 'we 'la na'táwaká 'emi, alué 'emi rijimala
'we 'ya mochígame* napu'lige júmasa alé Ejipto mochiga, nolí bajchabemi
enale napu e'yénale alué ralámuli, 'lige suwábaga alué ralámuli simárale alé
wa'lú ba'wí ilígichi napu Ba'wí Sejtákame anilichi ju.
2 Alekeri 'we a'lá machirú alueka 'la Moisesi oyérame níligo, napugiti alué
Moisésika wa'lula níligame alué ralámuli nuleme.
3 Suwábaga alué ralámuli go'ale alué go'ame napu Onorúgame 'yale.
4 'Lige abiena bajile alué ba'wí napu Onorúgame 'yale napu ma'chínale
bilena wa'lú rejtechi. Alué rejteka pe Kristo nile napu alué ralámuli 'yuga
oyame nílige.
5 Amulí suwábaga alué ralámuli tabilé e'wale napu nulale Onorúgame.
Alekeri Onorúgameka tabilé ganíliga asale alué ralámuli 'yuga. Onorúgameka
me'ale alué ralámuli alé jami tabilé ba'égichi.
6 Suwábaga ye pe tétali ju ramué 'yuga napurigá ramué tabilé korúpua chibi
nokianti napurigá nokale alué ralámuli.
7 Alekeri 'emi tabilé tániwa nejkúrali alué mono napu ralámuli 'we 'la niraga
etele napurigá Onorúgame neraga napurigá nokale alué ralámuli 'we 'ya
mochígame. Aka Onorúgame nila ra'íchali regá aníché: «Ralámulika pe'wé go'yá
mochile 'lige aminami bajía mochile 'lige aminami yawile alé o'wemi rawega
jaga napu ilile alué besero 'órote newárigime.»†
8 'Lige aminami tabilé 'yuga gojchiame júkuru bilé mukí tabilé bo'né 'yula.
Alarigá nokale jaré alué ralámuli, alekeri suwile bilé liá aminá bakiá mili
ralámuli bilé rawé kachi.
9 Tabilé chibi nokiboa pe machináliga chiéniko gastigárimio Onorúgame.
Jaré alué ralámuli alarigá nokale, alekeri Onorúgameka sinowí júlale napurigá
alué ralámuli suwimela sinowite u'chúsiga.
10 Tabilé che aniboa Onorúgame tabilé 'la sébali olame ko napu sébali
olámoríle. Jaré ralámuli alarigá nokale, 'lige alekeri Onorúgame júlale bilé
santo ánjeli ralámuli me'ame. Alué 'sile alué ralámuli me'á.
11 Napu ikile alué ralámuli 'ya ejperégame, alueka pe tétili nile ramué 'yuga.
'Lige alekeri osáliru alé apélichi napurigá ramué 'la machiboa napu jipe rawé
ejperégame niru, napurigá machiboa alieti tábiri tabilé newati ko. 'Ma pe
u'kabi bamí rokáré gawí suwibamia.
12 Alué napu 'nátame ju 'ma tabilé che nokimeo, ¡'we 'la 'nátaga tase guwana
rujsúpua!
13 Aka suwábaga ralámuli i'sínimi cha nokinálime ká'é, nobi Onorúgameka
'wéchigo 'la gu'írame júkó napurigá tabilé cha nokimela. 'Lige alekeri 'we 'la
bijchígilime ju Onorúgame 'we 'la nejkúrime ko.
14 'Emi napu ne 'we galegá eté, tase tániwa iwérali alué mono napu tabilé
Onorúgame ju.
15 'Emi ralámuli asíriga 'la 'nátame júkuru, alekeri 'we a'lá námaka gepuwa
alué napu ne ruimeli ju machináliga pala bijchiá ko o tabilé.
16 Napu'lige bajilia alué i'wilí ba'wila, bajchá cheliera i'lime júkuru
Onorúgame nélegá Esusi mukúligo bilena gulusichi ramué nila gastigo o'togá,

* **10:1** E'nesi glosario «ancestor». † **10:7** E'nesi Éxodo 32:6.

'lige aminami go'ame júturu baní nélagá churigá mukúligo Esusi 'lige churigá ku ajánaligo. Yeka pe aniame kéré ramuéchigó ku ajániwili ko.
17 Rekó asíriga we'ká nírige ramué, pe abaleké baní go'yame niru. Yeka ruyame kéré ramué pe bi'lepi 'nátali 'nátame nírigo napu 'nátame ju Kristo.
18 Aka 'la na'táwabala alué ralámuli alé Israeli ejperégame, aka sa'pá go'yame júché Onorúgame kógilime alé mésachi ajchárigame. Alueka pe aniame kéré alué ralámuli pe bi'lepi 'nátali 'nátame ko Onorúgame 'yuga.
19 ¿'La námilia 'emi napu ne ruwí jipe? Alué mono napu kógilime ju, ¿alawégame ju? 'Lige ¿'la bijchiá 'la Onorúgame ju? ¿'We najtékame ju alué go'ame napu kógilime ju alué mono?
20 Tabilé. Alué mónoka tabilé alawégame ju. Alué ralámuli napu kógime ju alué mono, pe remónisi u'kuchípala kógime kéré alué go'ame, tase Onorúgame. Neka tabilé najkí napurigá 'emi aleké u'kuchípala remónisi gompaníerola nímala.
21 'Émika tabilé bajímili júkuru alué i'wilí ba'wila napu bajílime ju Esukristo nélagá 'emi bajime nísaká i'wilí ba'wila napu remónisi u'kuchípala kógilime ju. 'Lige aminami pecha go'meli júkó 'emi alué baní napu go'yame ju Esukristo nélagá 'emi go'yame nísaká alué baní napu remónisi u'kuchípala kógilime ju.
22 ¿'Émika najkiá napurigá ayómala Onorúgame? Ramueka pecha a'wágame niru napurigá Onorúgame.

Jena ruwimela 'we 'la gu'írilimi ko uché jaré ralámuli

23 Jaré 'emi regá anime ju: «Neka abichibi símala napu ne bo'né najkí.» A'lá ju nobi jaré nóchali tabilé 'la júkó 'lige aminami tabilé nejkúrime ju napurigá oyérawa Esukristo.
24 Iligá na'tawa uché jaré ralámuli gu'írilinti, tase pe bo'nepi gu'írilininti 'nata asiboa.
25 Suwábaga go'ame go'poa 'emi napu ralinélime ju alé napu sa'pá ralinélime ju. Tase rukuboa tala 'la mono kógirime ko o tabilé. 'Lige alarigá 'la tabilé we'ká 'nata asimela alué go'ame go'sá.
26 Aka, «Onorúgame nila júpaché suwábaga ye gawí 'lige suwábaga tábiri napu nerú jena.»‡
27 Jaré ralámuli tabilé Onorúgame oyérame repárisa go'ame go'áachi, 'lige mué simisá go'ame go'mea alué ralámuli 'yuga, 'we a'lá júkuru go'aa go'ame napuyépiri go'ame. 'Lige aminami tabilé we'ká 'nátiga go'poa alué go'ame.
28 Bilé rió asisáká alé Onorúgame oyérame 'lige regá anésiga mué alué riote: «Ye sa'paka pe mono kógirime ju napu tabilé Onorúgame ju», 'liko mué níriga tase go'poa napurigá tabilé chélámala alué rió.
29 Mueka 'ma machíguru 'la ko napuyépiri go'ame go'aa, nobi iligá tabilé go'poa aleké go'ame napurigá tabilé chélámala alué rió napu pe kulí 'la oyérame ju Onorúgame.
¿Chonigá tabilé go'meli júpaché bilé go'ame pe bilé ralámuli na'tasa tabilé 'la ko?
30 Ne cheliera 'yásaká Onorúgame alué go'ame go'mea 'liko, ¿chonigá cha anilíbiché ne alué go'ame go'yachi?
31 Napuyépiri nóchali napu mué nóchame ju, go'ame go'gá 'lige aminami bajiga o uchéchigo bilé tábiriti nóchaga, Onorúgamecho 'nátiga nochálime

‡ **10:26** E'nesi Salmos 24:1.

júkuru 'lige go'yame júkuru 'lige bajílime júkuru napurigá ralámuli 'la nirámala Onorúgame.
32 Ramueka tabilé najkiá napurigá alué ralámuli jurío guwana rusúmala nibilé alué tabilé jurío, 'lige nibilé alué ralámuli napu Onorúgame oyérame ju. Alekeri 'la 'nátaga.
33 Neka najkí napurigá suwábaga ralámuli 'we ganíliga akimela ne benírachi Onorúgame nila ra'íchali. Neka tabilé beniri pe bo'nepi a'kabámana einániliga, neka pe uché jaré ralámuli gu'íriga 'smíguru napurigá 'la a'kabámana e'yénamala.

11

1 A'chigóriga nokiboa napurigá 'sime ju ne. Neka a'chigóriga 'sime ju napurigá 'sime ju Kristo.

Jena ruwimela bilé mukí Onorúgame 'yuga ra'icha ilisá tabilé banito o'póliga iligá tabilé 'la ko Onorúgame níriga

2 Neka 'we ganíliga ajtí 'emi 'yuga, 'emi 'wéchigo 'la nélegá mochígame ne'chí. 'Lige aminami 'we a'lá e'wame kame napu ne beniri 'emi.
3 Abiena najkí ne napurigá 'emi 'la námamala ye ra'íchali: Krístoka suwábaga ralámuli nuleme ju jena wijchimoba ejperégame, 'lige bilé rioka nuleme ju bo'né 'yula mukí, 'lige Onorúgameka nuleme ju Kristo.
4 Bilé rió Onorúgame 'yuga ra'ichasa, o ruyá napu Onorúgame najkí tabilé go'yápaga iligá, 'liko alueka tabilé nirame kérélamala Wa'lula Kristo.
5 Bilé mukí Onorúgame 'yuga ra'icha ilisá o ruyá napu Onorúgame najkí tabilé banito o'póliga, 'liko alueka tabilé nirame kérélamala alué bo'né 'yula rió, pe a'chigóriga ju napurigá re'wániga ajchigá sijkarúgame gupala pe tabilé nirame kóriká bo'né 'yula.
6 Bilé mukí tabilé banito o'polánisa, 'liko sijkimeli ju gupala. 'La chijunásaká gupá sijkigá, 'liko banito o'polámili ju.*
7 Bilé rió pecha go'yáchiga ilimeli júkó pachá re'obachi, aka Onorúgameka wa'lula nulame neraga ajchálige'é rió napurigá nulame ju Onorúgame jena wijchimoba 'lige 'pa rewagachi, alekeri ramué 'we 'la nirálime niru Onorúgame, alekeri 'we 'la niráwili ju Onorúgame. Bilé mukika napurigá rió neraga newárigime ju, 'lige 'we 'la nirámili ju bo'né gunala.
8 Onorúgame tabilé bajchá newale mukí, iligá rió 'lina bajchá newale. Alué rió bujéliru bilé a'chigálila alué mukí newamia.
9 Nibilé alué rió newáleru napurigá gu'írame nímala alué mukí. Iligá alué mukí gu'írimili júkuru alué rió.
10 Alekeri alué mukí o'polámili ju bilé banito, alarigaka machiboa 'la nirame ko bo'né gunala 'lige abiena 'la nirame ko suwábaga alué santo ánjeli.
11 Ramué níriká napu Onorúgame oyérame niru, rioka resílá bilé mukí, 'lige mukika resílá bilé rió.
12 Bijchiá ju Onorúgame 'síligo mukí newá bilé a'chigálila bujesa alué rió napurigá alué rió si bejtega asimela. Abiena bijchiá ju suwábaga rió pe umugichi o'chérigame ko. Onorúgame 'sile suwábaga alarigá 'nata.
13 'We a'lá na'tawa 'emi a'bopi. ¿Ta'lá ko bilé mukí Onorúgame 'yuga ra'icha tabilé banito o'póliga iligá alé napu napuíme ju ralámuli Onorúgame oyérame?

* **11:6** Alé 'mi Korinto anilichi alarigá nokame nile ralámuli napu'lige bilé mukí se'nú rió 'yuga gojchisá, 'liko re'wániga ajchigá sijkame nile gupá, alueka pe gastigáriga nokame nile alanoká.

14 Bilé rió i'weli gujpega einasa, tabilé 'la nímala. Tabilé sijkame nísaká gupala asíriga chárikáréle.
15 Bilé mukí i'weli gupégame 'we a'lá ikiáréle. Aka Onorúgame 'nátale napurigá mukí i'weli gujpégame nímala.
16 Bilé rió tabilé nirásaká alarigá, 'liko ra'ichámili júkuru. Ramueka senibí benírigа e'yéname niru bilé mukí banito o'polámili ko napu'lige Onorúgame 'yuga ra'icha iligá o napu'lige ruyá iligá napu Onorúgame najkí. 'Lige aminami a'chigóriga benírame ju suwábaga alué uché jaré ralámuli napu benírame ju Onorúgame nila ra'íchali.

Jena ruwimela jaré ralámuli tabilé 'la niraga go'yame ko alué go'ame napu go'yame ju Kristo nélagá

17 Neka 'we oséniliturú ye ra'íchali 'emi ne'óchaga. Jaré ruyá aníguru pe 'we bochí anime ko 'emi napu'lige napuísa. Pe tabilé niraga járome karáa 'emi a'bopi.
18 Suwábaga ralámuli ruyá aní napu'lige 'emi napuísa tabilé ganíliga járome karáa 'emi a'bopi, 'lige aminacho 'ma tabilé bi'lepi 'nátali 'nátame karáa 'emi. Jaré ra'íchali bijchiá kérépukué.
19 Nobi suwábaga yeti ikimeli ju napurigá machiboa chieri ralámuli 'la bijchiá Kristo oyérame ko.
20 Napu'lige 'emi napuísa go'ame go'mea Kristo nélegá, tabilé niraga go'yame karáa 'emi.
21 Aminami ruyá aní jaré 'emi napu'lige napuísa, jaré 'emi 'we sapuka go'yame karáa alué go'ame napu 'emi a'pale pe tabilé buigá uché jaré ralámuli, 'lige jaré pe e'luíka ejtebime karáa, 'lige jaré pe etégame karáa bajiga.
22 ¿Tabilé galégame niru 'emi napurigá go'mela 'emi 'lige napurigá bajímala? ¿Chonigá tabilé nirame nírukó 'emi napu'lige napuísa alué ralámuli Onorúgame oyérame? 'Lige aminami, ¿chonigá gawéliga eteme níruko 'emi alué ralámuli napu tabilé nígame ju? ¿Choneme ne 'emi? Neka pecha animeli go 'we a'ká ralámuli ko 'emi.

Jena ruwimela churigá nokiame ko napu'lige go'yá go'ame napurigá nulálige Esusi

23 Neka uchéchigo siné ruwimela napu benírale Wa'lula Esusi churigá go'ame ko alué go'ame napu go'yame ju Esusi nélegá. Aba'lige rukó napu'lige Jurasi nejile alué Esusi, 'lige Esúsika 'wile alué baní,
24 'lige 'ma cheliera 'yasa Onorúgame, nasípasi chi'wánale regá anigá: «Yeka ne sa'pala ju napu me'liboli ju 'emi gu'íriga. A'kinánami a'chigóriga nokiboa ne'chí nélegá.»
25 'Lige aminami pe'tá i'libeko 'wile bilé baso i'wilí ba'wila rekútame ro'agá 'lige regá anile: «Ye i'wilí ba'wílaka ne elalá ju. Yeka ruyame kéré ne mukumeli ko 'emi gu'íriga. A'kinana a'chigóriga nokiboa ne'chí nélagá.»
26 Napu ikisá go'yá 'emi ye baní 'lige napu ikisá bajía ye i'wilí ba'wila, 'émika ruká nokáguru Wa'lula Esusi mukúligo ramué gu'íriga. Abisibi alanokiboa napusí uchéchigo nawachi Esusi.

Jena ruwimela bajchá ta'chó go'yá alué go'ame 'we 'la na'tálime ko tachiri cha nokáligo 'emi abé i'bé

27 Alekeri bilé ralámuli 'we cha 'sime nisa alué baní go'sá 'lige alué i'wilí ba'wila bajisa, alueka tabilé nirame kérélamala Wa'lula Esusi mukúligo ramué gu'íriga.

28 Bijí ta'chó go'yá alué baní 'lige ta'chó bajía i'wilí ba'wila, 'we 'la na'támili júkuru 'emi tachiri cha nokáligo 'emi 'yabeko.
29 Bilé ralámuli tabilé nirame Wa'lula Esusi go'sá alué baní 'lige bajisa alué i'wilí ba'wila, 'liko alué ralámuli gastigáriwili ju Onorúgamete.
30 Alekeri jaré 'emi 'we resíriga mochí nayua, 'lige jaré 'ma suwile.
31 'La 'we a'lá na'tásiká bajchá ta'chó go'yá alué baní 'lige ta'chó bajía i'wilí ba'wila 'liko Onorúgame pecha gastigárimili go.
32 Napu'lige Onorúgame gastigaria ramué, alueka gastigari ramué napurigá ramué ku guwana na'tawa 'lige aminami napurigá tabilé gastigáriwa ramué alué ralámuli 'yuga napu tabilé Onorúgame oyérame ju, napu'lige ku nawachi Wa'lula Esusi gastigárimia suwábaga ralámuli cha nokame.
33 Alekeri 'emi Kristo oyérame napurigá ne, napu'lige napuísiga go'ame go'mea, go'poa go'ame napu'lige suwábaga ralámuli napuísa.
34 Bilé ralámuli e'luísaká, abé 'la ju bo'né bejtélachi go'yá, napurigá tabilé gastigáriwa Onorúgamete napu'lige go'ame go'yachi uché jaré ralámuli 'yuga.
Uché jaré ra'íchali napu 'emi ruké ne'chí, alueka ruimé ne alemi simisá ne 'emi kólimia.

12

Jena ruwimela churigá nejkúrimili ko a'pili alué ralámuli napu 'yáliru nejkúrali Onorúgame Alawálate

1 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, neka najkí napurigá 'emi machimela churigá ko alué nejkúrili napu nejime ju Onorúgame Alawala.
2 Napu'lige 'emi tabilé 'cho oyérame ka Kristo, 'émika nejkúrali tanime nile alué mono napu tabilé ra'íchame ju.
3 Alekeri neka najkíguru napurigá 'emi 'we 'la námamala. Aka bilé ralámuli napu gu'írilime ju Onorúgame Alawálate, alueka pecha che anigá ra'ichámalagó Esusi olagá. Suwábaga alué ralámuli napu gu'írilime ju Onorúgame Alawálate, alueka 'we 'la machime ju Esusi ko Wa'lula.
4 Alué ralámuli napu Onorúgame oyérame ju se'unáriga gu'írilime ju napurigá gu'írame nímala uché jaré ralámuli, nobi suwábaga alué nejkúrali pe Onorúgame Alawala nila ju.
5 Ralámuli Onorúgame oyérame se'unáriga nakúrame ju a'bopi, nobi pe abaleké Wa'lula Esusi 'sime ju gu'íria.
6 Alué ralámuli napu gu'írilime ju Onorúgame Alawálate, a'pílipi alué ralámuli se'unátiri 'nátali 'yalime ju, nobi pe abaleké Onorúgame 'sime ju gu'íria.
7 Onorúgame Alawala se'unáriga gu'írame ju a'pílipi ralámuli Onorúgame oyérame, napurigá alué ralámuli 'la gu'írame nímala uché jaré ralámuli Onorúgame oyérame.
8 Onorúgame Alawala gu'írame ju ralámuli napurigá jaré ralámuli 'we 'la benigá ruyeme nímala rejcholi uché jaré ralámuli 'lige napurigá jaré ralámuli 'we 'la benime nímala Onorúgame nila ra'íchali. Nobi pe Onorúgame Alawala 'sime jukó gu'iria.
9 Jaré ralámuli gu'írilime ju napurigá 'we 'la bijchígame nímala Onorúgame 'we 'la sébali olame ko. 'Lige jaré ralámuli gu'írilime ju napurigá 'we 'la sa'wame nímala nayume.
10 Jaré ralámuli gu'írilime ju Onorúgame Alawálate napurigá 'yome nímala alué tabilé ma'chílime ralámuli 'lige aminami napurigá ajáname nímala

suwígame.* 'Lige jaré ralámuli gu'írilime ju napurigá ra'íchame nímala napu Onorúgame najkí. 'Lige jaré ralámuli gu'írilime ju napurigá 'la machimela Onorúgame Alawala 'lige aminami 'la machimela alué tabilé a'lá alawá. 'Lige jaré ralámuli 'la gu'írilime ju napurigá ra'íchame nímala se'unáriga napu tabilé námame ju a'boi, 'lige jaré ralámuli gu'írilime ju napurigá 'la námamala napu'lige ra'íchachi ralámuli se'unáriga ra'íchame.

11 Nobi péchigo Onorúgame Alawala 'sime ju suwábaga ye nejkúrali 'ya ralámuli, 'lige alué 'la machí churigá gu'írimio a'pílipi ralámuli.

12 Aka ramueka sekégame niru, 'lige ronégame, 'lige mo'égame.

13 Aka Esukristo oyéramechigó we'kaná chojkégame ká'é. Jaré jurío ju 'lige jaré tabilé jurío ju. 'Lige jaré griego ra'íchame ju 'lige jaré se'unáriga ra'íchame ju. 'Lige jaré ralirúgame ju 'lige jaré tabilé, pe nóchame ju. Nobi suwábaga pe bi'lepi alawégame niru ko, pe Onorúgame Alawala.

14 Ramueka pecha mo'ocho niru ko. Abiena sekégame niru 'lige ronégame. Tabilé suwábaga ralámuli jurío ju 'lige aminami tabilé suwábaga ralámuli ralirúgame ju.

15 Aka mo'oka pecha 'nátame júkó abé najtékame ko me'tigá ronó. 'Lige aminami mo'oka tabilé anime ká'é: «Neka tabilé seká ju, alekeri tabilé najtékame ju ne, iligá abé 'la júleké ne'chí rejpunalia.»

16 Aka bilé najká pecha sulagoma júkó, nobi 'wéchigo najtékame júkó alué najká.

17 Tabilé najkégame níriká, pe buségamecho níriká, 'liko ¿churigá akibóché? Tabilé ajkégame níriká, 'liko ¿churigá júluwapaché?

18 Aka Onorúgame newálige'é ramué najkégame, buségame, ronégame, ajkabógame, chu'égame, mo'égame napurigá bo'né 'la nirale.

19 Tabilé ronégame nísiga ramué, nibilé sekégame nibilé mo'égame, ¿chieti níwapué ramué? Buségame nísiga 'lige tabilé najkégame nísiga, o pe akégame nísiga 'lige tabilé ronégame nísiga, ¿chieti níwapué ramué?

20 Aka najkaka 'we najtékame júpaché 'lige busí 'lige ajkabó 'lige ronó.

21 Aka busika pecha abé najtékame júkó me'tigá seká. Aka mo'oka pecha abé najtékame júkó me'tigá ronó. Aka mo'oka peka regá anime ká'é: «Neka tabilé resílá alué ronó.»

22 Jarénami o'póliga e'yénilime niru. Ta'mé 'we najtékame káré nobi 'wéchigo najtékame kéréko.

23 Abéchigo 'la repúlime niru me'tigá alué uché jarénami.

24 Jarénami napu ju sekachimi, mo'chimi, tabiléchigo alarigá repúlime júkó, peka napurigá muyachí 'lige chojkóbachimi. Alarigá newale Onorúgame.

25 Alarigá nírukuru ramué Onorúgame oyérame. A'nagupi repúlime nírukuru ramué. Jaré tabilé e'wélala kárékuru, ta'mé najtékame káré. Abirigáchigo 'la repúligo.

26 Bilé Onorúgame oyérame 'we resí nílasa, ramuéchigó o'maka resí nília mochiru. 'Lige 'we 'la semáriga ra'ichasa uché jaré ralámuli 'emi olagá, 'liko 'we 'la ganíliga mochiru ramuéchigó.

27 A'pílipi ralámuli Onorúgame oyérame 'we najtékame ju, 'lige Onorúgame 'yale alué 'nátali napurigá uché jaré ralámuli gu'íriga járomala.

28 Jaréchigo 'yárigame ju nejkúrali napurigá nulame nímala Esukristo nochálilachi. 'Lige jaréchigó 'yárigame ju nejkúrali napurigá 'we 'la ruyémala

* **12:10** E'nesi glosario «milagro».

uché jaré ralámuli napu Onorúgame najkí jipe. 'Lige uché jareka benírimili júkuru Onorúgame nila ra'íchali. Jaréchigo 'yárigame ju nejkúrali napurigá 'yome nímala alué ralámuli tabilé ma'chílime 'lige napurigá ku ajánamala suwígame. Jaréchigo ralámuli alarigá 'yárigame ju nejkúrali napurigá nayúkame e'néniga járomala 'lige jaré ralámuli 'we resítitirichigó 'lige tabilé nígame go'ame. Jaréchigo 'yárigame ju nejkúrali napurigá oilárimala uché jaré ralámuli napurigá nochámala. Jaréchigo 'yárigame ju nejkúrali napurigá ra'ichámala se'unátiri ra'íchali napu tabilé námame niru ramué.

29 ¿Suwábaga 'emi nulame niru Esukristo nochálilachi? Tabilé. ¿Suwábaga ruyame ju 'emi napu Onorúgame najkí? Tabilé. ¿Suwábaga 'emi benírame ju? Tabilé. ¿O'maka ajáname ju 'emi suwígame? Tabilé.

30 ¿O'maka 'emi 'yome niru? Tabilé. ¿Suwábaga 'emi 'la ra'íchame niru alué napu tabilé námutame ju? Tabilé. ¿Suwábaga 'emi 'la námame niru alué ralámuli ra'íchachi tabilé námutame ra'íchali? Tabilé.

31 Abirigáchigo 'la tániwagó Onorúgame alué 'nátali napu abé 'la gu'írame ju uché jaré ralámuli.

Neka jena benírамala pe u'kabi ra'íchali napu abéchigo najtékame ju.

13

Jena ruwimela 'we 'la niraga etélime ko uché jaré ralámuli

1 Rekó ne suwábaga e'karúgame ra'íchali ra'íchame ke ne napu ra'íchame ju ralámuli jena wijchimoba ejperégame 'lige aminami napu ra'íchame ju santo ánjeli nobi neka tabilé galegá etégó uché jaré ralámuli, neka pe napurigá bilé gapiní napu tabilé 'la anime ju, alarigá ju ne.

2 'Lige rekó ne 'we 'la machime ke tachiri chukumeli ko abé i'libékomi 'lige 'la námame nísaká ne napu Onorúgame 'nata ajtí, 'lige ne 'we 'la bijchígame nísaká Onorúgame 'we 'la sébali olame ko, 'liko ne 'la umubámili ke alué rabó se'wí elá pe 'nátaga, ne tabilé galegá eteme nísaká uché jaré ralámuli, pe rioksi nímili ke 'liko.

3 'Lige rekó ne suwábaga kogie alué ralámuli napu tabilé nígame ju, pe rioksi nímala ke tabilé galegá eteme nísaká ne alué ralámuli. Rekó ne me'lisuga Onorúgame nila ra'íchali ruyame kóriká, pe rioksi nímala ke, ne tabilé galegá eteme nísaká uché jaré ralámuli.

4 Alué ralámuli napu 'la galegá eteme ju uché jaré ralámuli, alueka anáchame ju rekó chibi anilíe, 'lige senibí gu'írame ju uché jaré ralámuli. Alueka tabilé enuélame ju 'lige aminami tabilé riólame ju.

5 Alueka tabilé che anigá ra'íchame ju uché jaré ralámuli olagá. Alueka 'we 'la kóniga go'yame ju napu nígame ju a'boi. 'Lige aminami tabilé ayome ju pe'tá se'winá anésiga uché bilé ralámulite. 'Lige aminami tabilé senibí 'nata ajtime ju napu chibi olálige 'yabeko.

6 Tabilé galegá eteme ju alué cha nokame ralámuli iligá 'we galegá eteme ju alué ralámuli napu 'we 'la ra'íchali ra'íchame ju tabilé 'yégali.

7 Alué ralámuli napu galegá eteme ju uché jaré ralámuli, alueka tabilé guwana rujsume ju, 'lige senibí 'we 'la bijchígime ju 'la a'remio cha'sika eyena. Alueka 'la anáchame ju rekó chibi ikié.

8 Alué ralámuli napu galegá eteme ju uché jaré ralámuli, alueka senibí galegá etémili ju uché jaré ralámuli. Bilé rawé sebámala napu ta'wesi ralámuli ruwimela chukimeli ko abé i'libékomi 'lige aminami tabilé ra'ichámala ralámuli se'unátiri ra'íchali napu tabilé námutame ju, 'lige aminami 'ma

pecha resílámalagó alué ralámulika, 'ma 'la machigá mochímempá Onorúgame na'tálila.
9 Jipe tabilé 'la machirú suwábaga napu Onorúgame najkí, 'lige aminami tabilé 'me ejebénigame niru Onorúgame nila ra'íchali beniria.
10 Napu'lige ramué námasiga suwábaga napu tabilé námame nírige ramué, 'ma tabilé resí lawa aminabi beniame alué ra'íchali.
11 Ne u'tá ka, u'tá neraga 'nátame kéturu ne. Wa'lú kaka, 'ma tabilé 'nata ne u'tá neraga.
12 Jípeko ta'mé machiame niru Onorúgame nobi 'la námasiká suwábaga napu tabilé námame niru, a'lige kulí 'la machiboa churigá ko Onorúgame, napurigá Onorúgame machime ju ramué.
13 Bakiá 'nátali nerú napu tajsiné suwíbame ju. Bilé 'nátali ju ye: 'We 'la bijchígilime ko Onorúgame 'we 'la sébali olamio. 'Lige uché bilé 'nátali ka ye ju: Abisibi buigá mochílime ko napusí Onorúgame 'la sébali olá napu sébali olámorílige. 'Lige abé nujubá 'nátilika ye ju: galegá etélime ko uché jaré ralámuli. Nobi abéchigo najtékame júkó alué 'nátali galegá etélime ralámuli.

14

Jena ruwimela chieri nekúrali ko abé najtékame napu nejile Onorúgame Alawala

1 'We a'lá nisa 'la képá 'emi 'we a'lá galegá etesa uché jaré ralámuli, 'lige aminami 'we 'la tánisa 'la képá gu'írili Onorúgame Alawala napurigá gu'írimala napurigá ruyeme nímala 'emi uché jaré ralámuli napu Onorúgame najkí.
2 'Emi gu'írisiká Onorúgame Alawálate napurigá 'emi ra'ichámala se'unátiri ra'íchali napu 'emi tabilé ra'íchame ju, pe Onorúgame 'yuga ra'íchame kérélamala 'emi, tase ralámuli 'yuga, napugiti alué ralámulika pecha námamempá napu 'emi ra'icha. 'Émika pe Onorúgame Alawálate ra'ichámala nobi alué napu 'emi ra'icha ta'wesi ralámuli machimela.
3 Alué napu ruyame ju napu Onorúgame najkí, alueka benírame ju napurigá uché jaré ralámuli aminabi benimela Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige alarigá 'la oilárime ju 'emi alué ralámuli napurigá 'we 'la ganíliga mochímala.
4 Alué ralámuli napu ra'íchame ju se'unátiri ra'íchali, alueka pe bo'nepi gu'írame ju, nobi alué napu benírame ju Onorúgame nila ra'íchali, alueka benírame ju napurigá aminabi benimela ralámuli Onorúgame oyérame.
5 'We 'la nisa 'la képá napurigá suwábaga 'emi ralámuli se'unáriga ra'íchame nímala napu tabilé námutame ju. Nobi neka abé 'la nirá nili napurigá 'emi benírámala napu Onorúgame najkí. Abé najtékame ju benírilia napu Onorúgame najkí, me'tagá ra'ichalia se'unáriga. Bilé rió se'unáriga ra'ichasáká Onorúgame nila ra'íchali, a'lige asisá bilé rió 'la námame alué se'unátiri ra'íchali, alué ruimeli júkuru a'chigóriga napu anile alué se'unáriga ra'íchame napurigá ralámuli Onorúgame oyérame aminacho 'la benimela.
6 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, ne simisá 'emi kólimia 'lige ne benírisa Onorúgame nila ra'íchali se'unáriga ra'íchaga napu 'emi tabilé námame ju, ¿churigá nejkúramalawé? Ne ruisáká 'la suériga napu Onorúgame beniri ne'chí, 'lige aminami ruisá ne napu machí ne, 'lige ruisá ne napu Onorúgame najkí, 'lige ne benírisa bilé tétali 'liko ne 'la ma'chígime benígurú, 'liko 'la nejkúrime nímala alué ra'íchali.

7 Alué rabisílime napu ju alué baká buchilime, 'lige alué rabeli, tabilé ma'chígime rabisime nísaká, 'liko chieri ralámuli 'la machimélawé tachiri wiká rabisília alué baká bujchigá 'lige alué rabeli.
8 'Lige bilena nakó nerúgichi, tabilé 'la buchésaká alué trompeta anilime, pecha 'wesi machimélagó nakó nerumio.
9 A'chigóriga ikime ju 'emi 'yuga, 'emi tabilé 'la ra'ichásaká napurigá 'la námapua, ¿churigá machibóaché napu aniá mochí 'emi? 'Émika pe 'oni ra'íchame kárélamala.
10 Jena wijchimoba we'ká e'karúgame se'unáriga ra'íchame ralámuli mochí. Nobi mochíkó jaré ralámuli 'we 'la námame alué ra'íchali napu ra'íchame ju alué ralámuli se'unáriga ra'íchame.
11 Bilé ralámuli se'unáriga ra'íchame ra'ichasa ne 'yuga, pecha námamalagó ne napu aní alué ralámuli. Alué ralámulika na'támala pe nawágame ko ne. 'Lige néchigó pe abalarigá na'támala pe nawágame ko alué ralámuli, napugiti alué ralámuli pecha námamalagó napu ne aní.
12 Alekeri 'emi napu 'we najkime ju alué nejkúrili napu nejime ju Onorúgame Alawala, tániwa 'emi Onorúgame napurigá nejímala alué nejkúrili napu gu'írilime ju we'ká ralámuli.
13 Alué ralámuli napu se'wináriga ra'íchame ju, 'we tánimili júkuru nejkúrili Onorúgame napurigá Onorúgame gu'írimala napurigá 'la námamala, 'lige napurigá 'la benegá benírамala uché jaré ralámuli.
14 Ne ra'ichásaká Onorúgame 'yuga se'wináriga ra'íchaga pe ne alawala 'sime ju Onorúgame 'yuga ra'icha napugiti neka pecha námempá napu ne aní.
15 Alarigá nísaká, 'lige ¿chu'símalaché ne? Ra'ichámili ju ne Onorúgame 'yuga ne bo'né alawálate, abiena ra'ichámili ju ne Onorúgame 'yuga 'we 'la námatume ra'íchilite. 'Lige aminami wikarámili ju ne Onorúgame wikala, ne bo'né alawálate, 'lige abiena wikarámili ju ne 'we 'la námatume wiká.
16 Mué wikarásaká Onorúgame wikala 'lige cheliera 'yasa mué Onorúgame se'winátiri ra'íchilite, 'liko ralámuli ¿churigá cheliera 'yámalawé Onorúgame mué 'yuga pecha námame kame napu mué aní?
17 Alué ra'íchali napu mué ra'icha ilí Onorúgame 'yuga, 'we 'la semati kéréko, nobi pecha 'wesi ralámuli námago, 'lige alué ralámulika pecha aminabi beniméligó Onorúgame nila ra'íchali.
18 Neka wa'lú cheliera 'ya Onorúgame napugiti nejkúriligime napurigá ne ra'ichámala se'unátiri ra'íchali me'tigá suwábaga apiépiri 'emi.
19 Napu'lige napuísa Onorúgame oyérame Onorúgame nila ra'íchali benimea, abé a'lá ju pe u'kabi ra'íchali ra'ichalia 'la námatume, tase ra'ichalia we'ká ra'íchali tabilé námatume.
20 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, tabilé 'nátame niwa napurigá 'nátame ju u'kuchítiri. Abé 'la ju na'talia napurigá 'nátame ju e'wele o'chérame Onorúgame oyérame, tase chibi nokianti.
21 Aka 'we 'ya osirúgime ra'íchali Onorúgame nila ra'íchali regá aníché: «Neka julámala alé napu 'emi ejperé alué ralámuli tabilé námatame ra'íchame. Nobi rekó alieri ra'íchie alué ralámuli, 'émika tabilé e'wímalago ne'chí.»
22 Bilé ralámuli ra'ichasa se'unátiri ra'íchali, ralámuli tabilé Onorúgame oyérame akisá ra'íchachi alué ralámuli, regá na'támala: 'Nee alué ralámulika 'la chieti ra'íchanti ju, nobi ¿tachiri chonigá aníwé? Machinali nili ne chonigá aniá alué ralámuli. Nobi bilé ralámuli Onorúgame oyérameka pecha a'chigóriga

na'támili go napurigá 'nátale alué ralámuli tabilé Onorúgame oyérame. Alueka iligá najkimela 'we 'la benírilime napu Onorúgame najkí.
23 Mueka ¿chulasi nili? Suwábaga ralámuli Onorúgame oyérame napuísa Onorúgame nila ra'íchali benimea, 'lige 'emi chojkiasa ra'icha se'winárigа napu tabilé ra'íchame ju 'emi, a'lígirikáchi bajkisá bilé rió tabilé Onorúgame oyérame alé napu 'emi mochí Onorúgame nila ra'íchali beniá, alueka lámala 'emi 'ma lo'íriligo.
24 Suwábaga 'emi 'we 'la benírame nisa napu Onorúgame najkí, 'liko alué rió 'we 'la námamala, 'lige na'támala, 'we cha'sime rió ko,
25 napu'lige gepuga iligá, a'lige chojkiámala ruyá suwábaga napu cha'sile alué rió, 'liko chojkóbaka iligá 'we 'la niraga ra'ichámala Onorúgame olagá regá anigá: Bijchiá ju Onorúgame ajtí jena napu mochí 'emi.

Jena ruwimela napu'lige napuísiga Onorúgame nila ra'íchali benimea, 'we 'la sébali oliame ko

26 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, napu'lige 'emi napuísa Onorúgame nila ra'íchali benimea, jaré 'emi wikarámili júkuru Onorúgame wikala, 'lige jaré benírimili júkuru, 'lige jaré ruimeli júkuru napu Onorúgame anele napurigá ruyémala ralámuli, 'lige jaré ra'ichámili júkuru se'winátiri ra'íchali, 'lige jaré ruyame nímili júkuru napu aní alué ralámuli se'winárigа ra'íchame, nobi suwábaga 'emi gu'írimili júkuru napurigá ralámuli aminabi benimela 'lige aminabi oyéramala Onorúgame.
27 Jaré ralámuli ra'ichasa se'unátiri ra'íchali, tase o'maka ra'ichámili júkuru, bajchá chojkiámili júkuru bilé 'lige uchéchigo bilé, 'lige bilé ralámuli ruimeli júkuru napu aniá ajuí alué ralámuli,
28 tabilé 'wesi mochísaká tabilé námame alué se'winátiri ra'íchali alé napu 'emi mochí napuíka Onorúgame nila ra'íchali beniá, 'liko alué ralámuli tabilé ra'ichámili júkuru o tase e'wele ra'ichámili júkuru alué ralámuli Onorúgame 'yuga.
29 'Lige aminami jaré ralámuli mochisa napu ruyame ju napu Onorúgame najkí, tase o'maka ra'ichámili júkuru, bajchá chojkiámili júkuru bilé, 'lige uchéchigo bilé. 'Lige jaré 'we 'la 'nátaga gepúmili júkuru ta'lá 'la bijchiá Onorúgame nila ra'íchali ko o tabilé.
30 Nobi Onorúgame benírasaká bilé 'nátali bilé ralámuli napu ajtí alé gepua, 'liko alué ralámuli napu ra'icha ilí a'rémili júkuru ra'icha napurigá ra'ichámala alué ralámuli napu 'yáliru 'nátali Onorúgamete.
31 A'liko 'la suwábaga ralámuli napu nareme ju Onorúgame nila ra'íchali 'la ra'ichámala, 'lige alué ralámuli napu gepua mochí 'la benimela 'lige aminabi oilárimala Onorúgame oyeria.
32 Alué ralámuli napu ruwime ju napu Onorúgame najkí, alueka 'we 'la na'támili júkuru chiéniko ra'ichamio 'lige chiéniko a'remio ra'icha,
33 napugiti Onorúgameka pecha galeme kame napurigá o'maka ra'ichámala, iligá Onorúgameka galeme ju napurigá bilé ra'ichámala 'lige uchéchigo bilé.

Napurigá nokiame niru ramué napu Onorúgame oyérame niru,
34 umugika tabilé ra'ichámili ju alé napu napuílime ju Onorúgame nila ra'íchali benimea, napugiti pecha lisensia nígame kame napurigá ra'ichámala. Aka Moisesi regá anime osáleché 'we 'ya: «Umugika kilí gepuga mochiga benimeli júkuru.»

35 Bilé ra'íchali machinálisaká, rukémili júkuru bo'né 'yula napu'lige ku
sebasa a'boi ejperélachi. Pecha 'la ikiáré ko napurigá umugí ra'ichámala alé
napu napuílime ju Onorúgame nila ra'íchali benimea.

36 'Émika pecha bajchá naréleko Onorúgame nila ra'íchali, 'lige aminami
pecha 'émicho naréleko Onorúgame nila ra'íchali.

37 Bilé ralámuli regá 'nátame nísaká: «Neka 'la Onorúgame nila ra'íchali
ruyame ju o neka 'la e'wime ju suwábaga napu nulá Onorúgame Alawala»,
alueka 'we 'la machimeli júkuru ye napu ne osé 'emi Onorúgame nulalila ko.

38 Tabilé machisáká, Onorúgamechigó tabilé machigá etémala alué ralámuli.

39 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, 'we 'la oyéraga ra'icháwaká napu
Onorúgame najkí, 'lige tase sulíwaká napurigá ra'ichámala se'unátiri ra'íchali
napu tabilé námame ju bo'né.

40 'Lige suwábaga 'la suériga benírimili júkuru 'la niraga.

15

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Kristo ku ajániligo

1 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, neka najkí napurigá 'emi nélámala
alué 'we 'la ra'íchali napu ne beniri 'emi, 'lige jípesí abiena 'la bijchigi 'emi alué
'we a'lala ra'íchali.

2 'Emi abisibi 'we 'la bijchígisaká alué a'lala ra'íchali, 'liko 'emi 'we 'la semati
raweli rewimela. Nobi 'emi bijchime nísaká uché jaré ra'íchali napu tabilé
bijchiá ju, 'liko tabilé semati raweli rewimela.

3 Neka benírituru 'emi alué ra'íchali napu ne bení, alué ra'íchali 'we 'ya
nerúgame napu ruwime ju Kristo mukúligo chátiri 'nátali o'togá ramué nila.

4 'Lige rekáliru bilena ewachi napu gatéwili nile suwígame, 'lige bakiá rawé
kachi ku ajániligo. Alarigá anílige Onorúgame nila ra'íchali 'we 'ya osirúgime
alarigá ikimea.

5 'Lige yati neraga ma'chiná ilíbaligo alemi napu ilile Sepasi (Pegro) anil-
ime rió, 'lige aminami abé i'libeko yati neraga ma'chiná ilíbaligo alemi
napu mochile suwábaga alué makué bilé rió napu nóchame nile Esukristo
nochálilachi.

6 'Lige abé a'kinana yati neraga ma'chiná ilíbaligo alé napu mochile alué
maligi siento rasígame ralámuli Onorúgame oyérame, 'lige amulí suwábaga
alué ralámuli bijí ajagá mochí. Jaré 'ma suwile.

7 'Lige abé a'kinana yati neraga ma'chiná ilíbale alé napu ajtile Santiago,
'lige a'kinánami yati neraga ma'chiná ilíbale alé napu mochile alué makué bilé
rió napu Esusi 'yuga járome nile.

8 'Lige abé nujubami ka yati neraga ma'chiná ilíbaturu alemi napu ne enegé,
ne napu ju napurigá pe bilé towí napu ochérale tabilé 'cho 'la sébachi raweli.

9 'Lige alekeri alué makué bilé rió napu Esukristo 'yale nóchali abé na-
jtékame ju me'tigá ne'chí. 'Lige tabilé ikiáré napurigá ralámuli ne'chí olagá
animela ne Esukristo nochálilachi nóchame ko, napugiti neka 'we resí olame
kéturu alué ralámuli Onorúgame oyérame. 'Lige neka alekeri 'we chijúnaguru.

10 Nobi Onorúgameka 'we 'la na'temaka etéliko ne'chí 'lige alekeri neka 'we
'la nocha 'lige beniria ajtí ne me'tigá uché jaré napu Esukristo 'yuga járome
nile nobi tabiléchigo ne bo'né a'walílate benírigo, pe Onorúgame a'walila 'smi
ne'chí gu'iria.

11 Tabilé chéré rekó jaré abé rajpé benirie alué a'lala ra'íchali, nobi abéchigo
najtékame júkó benírilia alué a'lala ra'íchali, 'lige alué ra'íchali ju napu 'emi
oyérale.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo ramué abiena ku ajániwili ko

12 Ye ju alué a'lala ra'íchali napu ramué ruigá e'yéniru: Kristo ku ajániligo.
'Liko ¿chonigá aníché jaré 'emi suwígame tabilé ku ajáname ko?
13 Tabilé ku ajáname nísaká alué suwígame, 'liko Kristo tabilé ku ajánaleréko,
14 'lige tabilé ku ajánasaká alué Kristo, 'liko ye a'lala ra'íchali napu ramué
benírigа e'yéniru pe tabilé sirbe júleké 'liko, 'lige pe rioksi julke rekó 'emi
bijchigie Kristo nila ra'ichálila.
15 Bijchiá nísaká tabilé ku ajáname ko alué suwígame 'liko ramué pe 'yégiga
ruigá e'yéniwaréko Onorúgame nila ra'íchali napugiti ramueka ruigá e'yéniru
Onorúgame 'sílego ku ajania alué Kristo.
16 Bijchiá tabilé ku ajáname nísaká alué suwígame 'liko Kristo tabilé ku
ajáneleréko,
17 'liko Kristo tabilé ku ajánasaká 'liko tabilé najtékame ju rekó 'emi bijchigie
Kristo nila ra'íchali, 'liko 'emi pe abijí chátiri 'nátame júleké.
18 'Liko alué ralámuli napu Kristo oyérame nile 'we 'ya napu 'ma suwile,
alueka napurigá e'wagágame neraga mochíliké.
19 Najtékame nisa Kristo oyérilia pe abijí ajagá mochiga 'lige 'ma tabilé
najtékame nisa 'ma suwisúká, 'liko resía ramué.
20 Nobi Krístoka ku ajánale tabilé siné mukumea uchéchigo siné 'lige abé
a'kinánaka alué suwígame ku ajánamala.
21 Pe bilé rió (Arani) chojkila gite suwime ju ralámuli 'lige pe bilé rió gite
(Kristo) ku ajánimili júkuru suwígame.
22 Napusí cha'sile alué Arani, suwábaga ramué 'ma chátiri alawégame
gainaru 'lige alekeri suwiboli ju ramué. Nobi ramué Kristo oyérisiká, ku
ajániwili ju ramué.
23 A'pílipi ralámuli ajánimili ju napu'lige seba raweli nobi bajchaka Kristo
ku ajánale. 'Lige abé a'kinánami napu'lige Kristo uché ku nawasa, ajánamili ju
suwábaga alué napu Kristo oyérame nile.
24 A'lige 'ma guwichí nímala napurigá tané ikimela gawí, napu'lige Kristo
umérasa suwábaga alué e'wélala nulame cha nokame 'lige alué u'kuchípala
remónisi. 'Lige Kristo regá anémala alué O'nó Onorúgame: «Jena ajtí suwábaga
nóchali napu mué nulá.»
25 Krístoka nulámili júkuru bochígimi jena wijchimoba napusí 'ma umérisa
suwábaga alué bo'né saíla.
26 Napu'lige Kristo neyúrasa, 'ma tabilé siné suwimeli ju ralámuli.
27 Aka Onorúgame nila ra'íchali regá aníché: «Onorúgameka wa'lula nulame
neraga ajchale alué Kristo napurigá nulame nímala suwábaga napu nerú jena
wijchimoba 'lige 'pa rewagachi»,* nobi Krístoka tabilé nulémala bo'né O'nola
napugiti O'nólaka wa'lula neraga ajcháligame napurigá nulame nímala.
28 Napu'lige 'ma nulachi suwábaga alué Onorúgame Inolá, a'lige nuléwili ju
Onorúgamete, 'lige alarigá Onorúgame nímala suwábaga nulame jena wijchi-
moba 'lige 'pa rewagachi.

* **15:27** E'nesi Salmos 8:6.

29 Alué suwígame tabilé ku ajánimili nísaká, 'liko ¿chonigá jaré ralámuli
rewarame júpaché alué suwígame neraga? ¿Chonigá alanokame júpaché peka
bijchígime ke ku ajánamio alué suwígame?
30 Tabilé ajánamili nísaká alué suwígame, 'liko ¿chonigá a'kuepi amulí
suwiyame nírupaché ramué?
31 Aka 'emi 'we 'la machíché ne i'sínimi amulí mukume ko. 'We bijchiá ju
napu ne aní, abiena bijchiá ju napu'lige ne etea 'emi, 'we ganíliga eteme ju ne
'emi napugiti 'émika 'wéchigo 'la oyérame kame Wa'lula Kristo Esusi.
32 Tabilé ku ajáname nísaká alué suwígame, 'liko ¿chonigá tabilé majame
nílepaché ne alué ralámuli 'yuga ra'icha napu 'we jobátigame nile? Tabilé
ajánamili nísaká suwígame 'liko abé 'la júleké ganíliga ejperelia pe go'ame go'gá
'lige bajiga napugiti pe be'limi 'ma suwiboli kame.
33 Tase bijchígiwa napu aní alué ralámuli cha nokame. 'Emi e'wísaká napu
aní alué ralámuli, 'émichigó a'chigóriga nímala napurigá alué ralámuli.
34 'We 'la na'táwaká napu noká 'emi 'lige 'ma a'réwaká tabilé e'wía
Onorúgame. Aka jaré 'emi chijunátékuru peka machime kame 'emi churigá
ko Onorúgame.

Jena ruwimela churigá ku ajánimio alué suwígame

35 Jaré ralámuli regá 'nátame kérépukué: «¿Churigá ajáname kéréle alué
suwígame? ¿Chieti sa'pégame júpué?»
36 'La chieti 'nátanti ju jaré ralámuli. Aka suwábaga napu echá 'emi 'ma
bikame ju 'lige alésíko 'ma sawarame ju alué talí 'ma nawarasa.
37 Suwábaga napu echiame ju pecha sawala echiame júkó bajchá, iligá talí
echiame ju bajchá, 'lige alué talí echisuga bajchá nawarame ju 'lige kúchigo
sawarame ju.
38 'Lige bo'né Onorúgame se'unátiri talí newale a'pílipi talí, 'lige se'unátiri
ya'wime ju napurigá bo'né Onorúgame najkile.
39 Aka ralámulika tabilé a'chigóyéri sa'pégame ká'é napurigá ajágame, 'lige
alué chulugí se'unátiri sa'pégame ju 'lige ro'chíchigó se'unátiri sa'pégame ju.
40 Aka santo ánjelika 'pa rewagachi mochígame se'unátiri sa'pégame ká'é,
'lige ramué ralámuli jena wijchimoba ejperégame se'unátiri sa'pégame niru,
'lige ramué sa'pala 'lige alué santo ánjeli 'we semati ju.
41 Aka rayénali se'unátiri rapame júpaché tase napurigá alué mechá 'lige
tase napurigá so'pilí.
42 A'chigóriga niru ramué, ramué sa'pala mukumeli ju 'lige bikimeli ju.
Se'winátiri sa'pégame niwa ramué napu'lige ku ajánisiga, napugiti 'ma pecha
suwiboli kame.
43 Aka bilé ralámuli mukume ka'e, 'lige tólime ju, 'lige alué sa'paka pe
bikame ju, nobi 'ma ku ajánasaká alué ralámuli, alué ralámuli sa'pálaka 'we
semati nímala 'lige 'la 'we a'wágame, 'lige 'ma tabilé siné mukumela.
44 Aka bilé ralámuli mukusáká, pe sa'pá mukume ju nobi ku ajánaka pe uché
bilé sa'pega ajáname ju napu tabilé siné mukume ju.
45 Aka Onorúgame nila ra'íchilika regá aníché Onorúgame 'sílego bajchá
ajtígame rió newá napu Arani anilime nílige, nobi uchéchigo bilé Arani
nawálekó napu pe Kristo nile napu nejime ju a'walí napurigá ku ajániwa.
46 Aka bajchaka pe iligá sa'pégame niru napu mukume ju. 'Ma a'kinana
napu'lige suwisuga, se'unátiri sa'pégame niwa napu tabilé mukume ju.

47 Aka bajchá newárigime rioka pe we'ete newárigime nile. Alué nujubá nawágame rioka pe rewagáchika nawale.
48 A'pili ralámuli a'chigóyéri sa'pégame ju napurigá alué rió Arani, napu we'ete newárigime nile, nobi alué ralámulika napu oyérame ju Kristo, alueka bilé rawé sa'pégame nímala napurigá alué Kristo napu'lige 'pa rewagachi simasa.
49 Jípeko napurigá Arani alieri sa'pégame niru, nobi bilé rawé sa'pégame niwa napurigá sa'pégame ju Kristo napu rewagachi ajtí.
50 'Emi Kristo oyérame napurigá ne, neka ruwíguru bilé ralámuli pe iligá sa'pégame 'lige o'chégame, alueka tabilé sebámala alé napu ajtí Onorúgame. Ye ramué sa'pálaka pe bilé rawé mukume ju, tabilé senibí ajagá ajtígame ju.
51 Neka bilé ra'íchali ruwimela napu Onorúgame tabilé ruwile abé i'bé: Pecha suiboli júkó jaré, nobi suwábaga se'winátiri sa'pégame gainawagó.
52 Pe anaga neraga napu'lige alué nujubá trompeta buchachinichi, a'lige ajánamala alué ralámuli suwígame se'unátiri sa'pega, 'lige 'ma tabilé uché suimela. 'Lige ramué napu ajagá mochiru abiena se'unátiri sa'pégame gainawa.
53 Ramué sa'pala napu mukume ju se'unátiri gainámala, napu tabilé siné mukume ju.
54 Napu'lige suwábaga ye tábiri ikisá, 'ma 'la sébali ikimela napurigá aní 'we 'ya osirúgime osilí: «Bilé ralámuli Onorúgame oyérame tabilé mukugá rejpímili ju.»
55 «Ku ajánimili ju 'lige tabilé siné mukumeli ju.»†
56 Pe cha nokigá suwiyame ju. Aka Moisesi nila nulalí ruwíché alué cha nokame gastigáriwili ko.
57 ¡Wa'lú cheliera 'yawa Onorúgame napugiti alué kame napu 'we 'la nejkuri napurigá 'la umérowa alué Remónisi na'tálila 'la oyérisiká ramué alué Wa'lula Esukristo!
58 Alekeri 'emi Onorúgame oyérame napurigá ne, tabilé guwana rujsuka nokísiwa, abisibi 'we 'la nóchaga nokísiwa Onorúgame nila nochálilachi. 'Emi 'we 'la machíguru tabilé rioksi nochálime ko Wa'lula Esukristo 'yuga.

16

Jena ruwimela churigá gu'írimili ko alué ralámuli Onorúgame oyérame

1 Neka jipe ruwimela churigá olámili ko 'emi napu enomí nejímili ju ralámuli Onorúgame oyérame i'lime Rusaleni ejperégame. A'chigóriga nokiboa napurigá nuligé ne Onorúgame oyérame Galasia ejperégame.
2 Bilé tarali métigame enomí, senibí romíkichi a'pili 'emi pe u'kabi enomí nejímili ju. Napu'lige ne sébachi alemi enomí nolamia, tabilé najkí ne napurigá 'emi e'yénamala enomí napabuga.
3 Napu'lige ne sebasa alemi, jaré ralámuli napu 'emi 'la nirá napurigá simámala Rusaleni, apeli o'ká julámala ne 'lige enomí alué napu 'emi napabule.
4 'Emi 'la nirásaká napurigá ne si simela, siméréko ne alué ralámuli 'yuga.

Jena ruwimela koche simírimio lale alué Páulo alé Korinto simiá

5 Neka sebámala 'emi kólimia bajchá kólisa alué ralámuli Maseronia anilichi ejperégame.

† **15:55** E'nesi Isaías 25:8 'lige Osea 13:14.

6 Siné kachi alé asiméréko ne 'emi ejperélachi suwéniga romó, 'lige jaré 'emi
ne si simámili júkuru alé uché bilena napu simeli ju ne.
7 Neka tase pe'wera asinali alé 'emi ejperélachi, neka i'libesi asinali alé
'emi ejperélachi Onorúgame 'la elásaká. Alekeri tabilé simí ne alemi jipe. Abé
i'libeko simé ne alemi.
8 Alé Ebeso anilichi asimela ne napusí 'ma sebasa alué piesta Pentekostesi*
anilime.
9 Rekó we'ká ralámuli alé ejperégame tabilé ganíliga eté ne'chí nobi
Onorúgameka 'láchigo nejígó raweli napurigá benírамala ne ralámuli
Onorúgame nila ra'íchali.
10 Alemi sebasa alué Timoteo, 'we 'la ganíliga etéwaká napurigá 'we 'la
ganíliga asimela alé 'emi ejperélachi. Alueka ralámuli benírame ju Wa'lula
Esukristo nila ra'íchali napurigá ne.
11 'We 'la ganíliga etéwaká 'lige aminami gu'írowaká napurigá 'we ganíliga
einámala jeka simiá ne'chí e'nemia napugiti neka 'lige uché jaré ralámuli
Onorúgame oyérame 'we buigá mochiru.
12 Jena ajtí alué Apolo napu Onorúgame oyérame júchigó napurigá ramué.
Neka 'we anigéturu napurigá simela 'emi kólimia nobi tabiléchigo ikíritigo
alemi simiá, nobi pe abé i'libékomi siméréko.
13 'We 'la 'nátaga mochíwaká tabilé a'regá Esukristo oyeria, tabilé guwana
rujsúká, 'la iwega mochiwa 'lige tase majaga.
14 'Lige suwábaga nóchali newá 'we 'la ganíliga newáwaká.
15 Suwábaga 'emi napu Onorúgame oyérame ju napurigá ne, 'emi 'we 'la
machíguru alué Estépana 'lige alué rijimala alué níligo bajchá oyérame alué
a'lala ra'íchali alé Akaya anilichi, 'lige alué nokame ju uché jaré oyérame
gu'iria. Neka 'emi nuléguru
16 napurigá 'emi 'we 'la e'wímala 'lige gu'írimala alué Estépana 'lige alué
rijimala 'lige aminami uché jaré oyérame napurigá Estépana.
17 Neka 'we ra'sálá jemi sébachi alué Estépana 'lige Portunato 'lige alué
Akaiko. Alué nokáguru ne'chí gu'iria napugiti 'émika pecha gayénampá ne'chí
gu'íria napugiti cha mejká mochígempá.
18 Neka asíriga ra'sálagá ajtí alué ralámuli 'yuga napugiti 'la oilárimpá ne'chí
napugiti neka 'we seweka ajtigé, a'chigóriga napurigá oilárilige 'emi napu'lige
'yuga mochiga. Alekeri 'we 'la ganíliga etéwaká alué ralámuli.

19 Ralámuli Onorúgame oyérame Asia ejperégame 'we náola rejpórali 'lige
abiena Akila 'lige Prisila 'lige alué ralámuli napu napuíme ju alué Akila 'lige
Prisila ejperélachi Onorúgame nila ra'íchali benimea, 'we náola rejpórali.
20 Suwábaga ralámuli Onorúgame oyérame jena ejperégame 'we náola re-
jpórali 'emi. 'We 'la ganíliga rejporáwaká 'emi a'bopi 'la banachí chu'migá
napurigá nokame niru ramué.
21 Ye nujubá uchúkame osilí, ne bo'né sekálate osé ne 'emi.
22 Jaré ralámuli tabilé nirame nísaká Wa'lula Esukristo 'we a'lá nisa 'la képá
Onorúgame gastigaria alué ralámuli.
¡'We a'lá nisa 'la képá uchéchigo nawá Wa'lula Esukristo!
23 'We a'lá képá Wa'lula Esusi aminabi iwérali 'ya 'emi.
24 Neka 'we galegá eté suwábaga 'emi napugiti suwábaga 'emi Kristo Esusi
oyérame kame.

* **16:8** E'nesi glosario «Fiesta de Pentecostés».

Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Nujubá Osirúgime Napu Páulo Osele Alué Ralámuli Napu Korinto Ejperégame Nílige

Kuira 'emi ralámuli Korinto ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Ne Páulo osá ye osilí. Kristo Esusi wanápale ne'chí napurigá ne nulame nímala aleké nila nóchali. Ye rió Timoteo, Esukristo oyérame ju napurigá ramué, alueka jena ajtí ne 'yuga.

Osée ne 'emi ralámuli Esukristo oyérame napu napuíme ju alé bilena galírale Onorúgame nila ra'íchali benimea, 'lige alué Onorúgame e'kali tánimia, 'lige cheliera 'yamia Onorúgame, 'emi alé we'ká riógichi Korinto ejperégame ralámuli. 'Lige abiena osé ne 'emi ralámuli Onorúgame oyérame napu ejperégame ju alé we'kanami we'ká riógichi napu Akaya anilime gawí ju.*

2 'La kékuru 'emi ralámuli Onorúgame ramué O'nola 'we a'lá nesérasa. 'Lige alué Wa'lula Esukristo 'we a'lá nesérosachigó, napurigá 'we a'lá ganíliga mochímala 'emi ralámuli a'bopi, tase we'ká 'nátaga pe bi'lepi.

Jena ruwimela Onorúgame 'we 'la na'temame ko ramué

3 Wa'lula ju Onorúgame, alué napu Wa'lula Esukristo O'nola ju. 'Lige Onorúgame 'we 'la na'temame ju ramué napurigá bilé o'nó. 'Lige Onorúgame senibí nejkúrime ju napu'lige chibi ikisuga, bilé tábiri tabilé 'la nisa.

4 Esukristo 'we a'lá na'temame ju ramué, 'lige ramué alekeri gite 'we 'la na'temátékuru alué uché jaré ralámuli resí ikichi, napurigá na'temame ju Onorúgame ramué.

5 Ramué ralámuli 'we resí ikiáchigó, napurigá ikile Esukristo 'ya. 'Lige ramué resí ikiachi, 'lige Esukristo gu'iri ramué.

6 Alarigá beniaa ramué napurigá ramué 'emi gu'íriwa, 'emi chibi ikisá. 'Lige Onorúgame 'we na'temame ju ramué, ramué abiénachigó alarigá beniboa 'we na'temaka járowa 'emi. 'Lige alarigá 'emi 'we a'lá anachámala napu'lige 'emi resí ikiá.

7 Tabilé chérikáwé rekó 'emi 'we resí ikié napurigá ramué, Onorúgame 'la semáriga gu'írimala 'emi. 'We 'la machíguru 'emi 'la anachamio.

8 Ramueka rupóráeke'é bilé ra'íchali napurigá ikíliga ramué 'we resí ikiá alé wa'lú gawí bo'ígichi we'kaná we'ká riógichi alé Asia anilichi. 'Lige ramué 'la najkiá napurigá 'emi 'la námaka akimela ye ra'íchali. Ramué ralámuli amulí suwirúkuru alé Asia anilichi e'yénaga.

9 'Lige ramueka 'a me'liboli mayélike'é alé, 'lige ramueka 'ma tabilé neyúsiwa mayélike'é alé Asia. 'Lige pe bo'né Onorúgame alarigá eláleke'é napurigá ramué alarigá na'tawa. 'Lige ramué alarigá 'la machirú Onorúgame 'we a'lá benégame ko nejkúriga. Ramué ta gu'írisiká Onorúgamete, tabilé chérigá neyúsiwake'é ramué. 'Lige tabilé chéréko rekó ramué me'liruge alé, alué Onorúgame 'la ku mochiámili ju ramué suwisáká.

10 Onorúgame 'we semáriga gu'írikuru ramué aliena resírikáchi mochígichi ramué. Jípeko tabilé chérikáwé rekó uchéchigo alakiruge ramué, napugiti

* **1:1** Alé Korinto pebalé bi'lénapi kéré alué Akaya anilichi wa'lú gawí bo'ígichi, napurigá bilé «país» neraga ju alué Akaya.

Onorúgame 'we semáriga nejkúrimili kame uchéchigo siné. 'Lige napurigá aní ne 'la bijchiá ju.

11 'Emi ralámuli tániwa Onorúgame napurigá ramué gu'írimala napu'lige ramué resí ikiachi. Napu'lige ramué 'we resí ikichi, 'lige Onorúgame 'la nejímala alué a'walí uché rajpé. 'Lige Onorúgame 'la sébali olasa napurigá tánilige 'emi ralámuli, 'lige 'emi 'we a'lá sébali machimeli júkuru alué Onorúgame 'we a'lá sébali olame ko. 'Lige animela 'emi ralámuli: «Wa'lú cheliérabá mué Onorúgame, 'we semáriga nejkuri mué», animela 'emi.

Jena ruwimela chonagá ta simíligo Páulo alé Korinto

12 Ramueka tabilé chijúnaga rupoa alué ra'íchili panápurimi e'yénaga. Alué ra'íchali napu ramué benírilie, suwábaga 'we a'lá ju. Aka ramué tasemi 'yégiliguru 'emi. 'La suwábaga ra'íchili 'we a'lá o'wé ra'íchame niru ramueka 'emi 'yuga. Onorúgame nejíguru bilé a'walí. 'Lige 'la sébali oliame ju ramué napurigá aniá 'lige napurigá na'talia ramué. 'Lige Onorúgame gu'iri ramué napurigá ramué 'we a'lá sébali olawa. Ramueka tabilé 'yégiga e'yenálime júkuru, tase napurigá alué ralámuli tabilé Onorúgame oyérame.

13 'Lige ramueka osiáguru ye osilí, 'lige ye osilí suwábaga 'we a'lá bi'ígame ra'íchame ju, 'la ma'chígime ruwime júkuru ye ra'íchali napurigá 'la námaka akimela 'emi ye ra'íchili.

14 'Lige 'emi 'we pee námame ju churigá nírigo ramué, 'lige pe abé i'libeko abé we'ká ra'íchali námame nímala 'emi. 'Lige abé i'libeko napu'lige ku re'kínasa alué Wa'lula Esukristo jena wijchimoba, 'lige 'we ganíliga mochímala 'emi ramué 'yuga, alarigá napurigá ramué 'we ganíliga mochíwachigó 'emi 'yuga.

15 'Lige neka 'la machiéturu 'emi ralámuli uché rajpé beninalio churigá nírigo ramué. 'Lige ne alekeri osá siminálituru alé Korinto. 'Lige ne osá simisáká alé, 'liko uché rajpé abé a'lá benimélike'é 'emi alué ra'íchali.

16 'Lige ne alé Maseronia anilime gawí we'kaná we'ká riógichi bo'ígichi simiá, alemi simíromala olae ne. 'Lige ne ku jeka enegá aleka simíromala olae ne. 'Lige alarigaka abé a'lá benimétigo 'emi Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige ne alé Korinto sebasa, 'emi ralámuli ne'chí gu'írimili kéturu, pe'tá go'ame nejía napurigá sebámala ne alé alué wa'lú ejiro Jurea anilichi we'kaná we'ká riógichi.

17 'Lige ne 'la alarigá simé olae napurigá anile ne alé osilichi. Neka tabilé alieri ju napurigá alué ralámuli tabilé Onorúgame oyérame. Alué ralámuli tabilé Onorúgame oyérame, i'sínimi 'we a'lá ra'íchame ju, nobi tabiléchigo sébali olame júkó. Ne alarigá 'la anisáká, neka 'la simela.

18 'Lige Onorúgameka 'la sébali olame júkuru napurigá aní. 'Lige ramuéchigó 'la sébali olame niru napurigá aniame ju ramué.

19 'Lige Esukristo Onorúgame Inolá 'we 'la sébali olame ju napurigá aní alué bo'né, 'lige ramueka alarigá rutúkuru ye ra'íchali, ne Páulo, Timoteo 'lige Silasi.

20 'Lige Onorúgame anile 'ya bajchá rawé julámoríle bilé rió nejkúrime napurigá nejkúrimala. 'Lige Onorúgame 'we a'lá sébali olale napurigá anile bo'né. Júlale alué Kristo napurigá nejkúrimala. 'Lige ramueka alué Esukristo oyérame niru, alekeri jipe alué Esukristo nejímili júkuru bilé a'walí. 'Lige 'la sébali olawa ramué napurigá aniá ramué. Alué ralámuli etesa ramué 'we a'lá sébali oliachi 'lige machimela alué ralámuli Onorúgame 'we a'lá gu'írio

ramué. 'Lige alué ralámuli 'we a'lá ganíliga mochímala Onorúgame 'yuga. 'Lige animela alué ralámuli, «Wa'lula ju Onorúgame.»

21 'Lige Onorúgame ju ramué gu'írame napurigá ramué 'we a'lá sébali oyérame niwa Kristo. Onorúgame nejíkuru ye ra'íchali beniame.

22 'Lige Onorúgame nejíkuru bo'né Alawala 'la a'wágame napurigá ramué ralámuli 'la machiboa 'la Onorúgame 'kúchila nírigo ramué. 'Lige ramué ralámuli alekeri gite 'la machiáguru Onorúgame bilé rawé nejímio bilé raweli 'we semátiri. 'Lige napurigá anile alué bo'né Onorúgame, 'la sébali olamio. Onorúgameka etea ajtíkuru. 'La machíguru 'la bijchiá aniá.

23 Neka tabilé simírote'é alé Korinto napurigá anié ne napugiti neka machiame pecha 'cho 'la sébali ka 'emi ralámuli napurigá 'la gepúmala 'emi alué rejcholi napu ne ruimeli nílige alé sebasa napu 'emi ralámuli mochí. 'Lige ye rejcholi napu ne ruimeli nile 'we a'wágame nímili nile 'emi ralámuli níriga. 'Lige 'emi ralámuli alué ra'íchali akisá, 'lige seweka mochímili nile 'emi.

24 'Lige neka tabilé a'wágame nulénili. 'Emi 'we a'lá 'nátame júpaché alué Esukristo 'yuga. 'Lige neka pe iligá najkí napurigá napuíka beniboa ye Onorúgame ra'ichálila napurigá 'la ganíliga mochímala 'emi, nobi 'emi ralámuli ta'chó 'me 'la sébali nile napurigá 'la benimela alué ra'íchali, alué napu ne ruimeli nile alé sébaga. Alekeri tabilé osá simiru ne alemi.

2

1 'Lige ne alé sebásaká, alué ra'íchali ruwisáká ne alé, 'lige 'emi ralámuli 'we seweka mochíbamili nímilikuru alué ra'íchali akisá. Neka tabilé seweka mochiánili 'emi uchéchigo siné.

2 Neka tabilé sebánili alé 'emi tabilé a'résaká alué chátiri 'nátili. Neka najkí napurigá 'la ganíliga mochímala 'emi 'lige 'we a'lá 'nátaga bi'lepi 'nátili. Alarigá nokisáká 'emi, 'liko 'we ganíliga sebámala ne alemi.

3 Ne bilé apeli nábolegéturu alé 'mi napurigá 'la gatewa alué ra'íchali 'emi a'bopi 'la ganíliga. Ne bo'né tabilé gaténili alé sébaga. Neka tabilé ra'ichánali chibiyeti ra'íchali. Neka 'la ganíliga sebánili alé. 'Lige ne 'we a'lá ganíliga asimela napu'lige 'emi ralámuli 'we a'lá benigá mochígichi alué rejcholi. 'Lige 'emi ralámuli 'we ganíliga mochímalachigó alé.

4 'Lige ne 'we seweka 'siéturu alué osilí osá, 'lige nalaka 'siéturu ne. 'Lige 'we galé ne 'emi, alekeri osé ne 'emi. Alué osilí, tabilé ne'ogí kéré.

Jena ruwimela napurigá e'kaga nokísiwa alué ralámuli rekó cha nokame ke

5 Alé ajtí bilé rió 'we inílime 'we resí olá 'emi ralámuli, pe bo'nepi gompaniérola ke wa'lú seweli 'ya 'emi. Ne abiénachigó 'we seweka ajtí alarigá mochígichi 'emi. 'Émika abéchigo resí nilia mochí alué rió chojkila gite, tabilé ganíliga mochíkuru 'emi nibilé nétiri ganíliga ajtíkuru. Neka tabiléchigo ne'ochániligó alué rió uché rajpé.

6 'Émika 'máchigo gastigárilime siné. 'Ma 'la júkuru.

7 Jípeko 'emi e'kámala ke alué rió, ku amigo niraga etewa. Jípeko ku na'temápua alué rió napurigá tabilé a'rémala Onorúgame na'tálila 'nata.

8 Jipe ne taní napurigá simámala 'emi alué rió e'nemia, napurigá 'emi anémala alué rió 'ma ku 'la galeo 'emi alué rió.

9 Neka oséguru 'emi pala 'la e'wara 'emi, pala 'la e'kara 'emi alué rió.

10 'Emi 'la e'kásaká alué rió 'liko ne abiénachigó 'la e'kámala alué rió. Neka abiena 'la 'nata ajtí napurigá suwábaga ku 'la ganíliga nokísimala 'emi ralámuli.

Alué Krístoka 'wéchigo 'la e'negá ajtigame ne'chí, alekeri gaténili ne napu'lige ralámuli e'kurú nokogá e'yénachi, siné kachi 'la gatémala ne.
11 Alarigá alué Remónisi tabilé chérigá neyúromala. 'La machirú alieri ko alué Remónisi. Alué 'sime júkuru Onorúgame ra'ichálila najsabua.

Jena ruwimela Onorúgame nuebo ra'íchali nuláligo napurigá 'la sébali olámala alué ralámuli

12 'Lige ne alé we'ká riógichi Tróasi anilichi sebasa, ne 'la ruwíturu alué ra'íchali Kristo nila rejcholi. 'Lige Onorúgame 'we a'lá nejkúrale ne'chí beniria napurigá 'la semáriga ma'chínamala alué ra'íchali.
13 'Lige ne bo'neko ta'mé 'we ganíliga rejpíkuru 'nalina, pecha ajtigá alué rió Tito anilime alué ne gompaniérola. 'Lige alekeri simíturu ne uchéchigo bilena alé Maseronia anilime gawí bo'ígichi, Tito 'yasia alemi.
14-15 Rekó neka a'rigé alué ra'íchali beniria alé we'ká riógachi Tróasi anilichi, Onorúgameka abiénachigo 'la nejkúrigo rekó panápuri eyénachi ne. Ralámulika ye ra'íchali akigá, benime ju Onorúgame nila ra'íchali. Jaré ralámuli 'la benime ju ye ra'íchali, 'lige jaré ralámuli tabilé benime ju ye ra'íchali. Rekó ta benime ke, 'we 'la machí a'boika Kristo oyérame nírigo ramué.
16 Alué ralámulika tabilé Kristo oyérame ju, napu'lige aké ramué ra'ichálichi, 'we a'lá machíguru re'lé simámili ko alé injierno anilichi, nobi alué ralámulika tabiléchigo 'nátame júkó. 'Lige alué ralámuli Kristo oyérame, napu'lige aké ramué ra'ichálichi, 'we 'la machíguru 'pa rewagachi simamio. Onorúgame a'walí nígame júkuru napurigá 'la semáriga ma'chínamala suwábaga ye.
17 Ramueka pecha benírilige Onorúgame nila ra'íchali pe enomí koruka napurigá nokame ju uché jaré ralámuli, pe iligá i'kilí ruilíguru ralámuli napurigá 'la na'támala. Ramueka Onorúgamete nulérigime nírigime, 'lige Onorúgameka ramué e'negá ajtíkuru nabí rawé. 'Lige Kristo wa'lú a'walí nejíchigó.

3

1 'Lige siné kachi 'emi mayéleké ramué 'we gunarume nírigo, 'lige ramueka tabilé alieri niru. Ramueka pecha aniágó: «'We jebénigame niru ramué», tase alaniá ramueka. Ramueka tabilé resílalía napurigá bilé apeli newawa anigá 'we 'la ralámuli kóriká ramué.
2 Bilé rió machinálisaká churigá na'tálime ko ramué, 'liko a'boi 'emi e'néniga 'la machibóaguru alué rió 'ma 'la a'kabámana mochígame kame 'emi napugiti 'emi 'ma 'la sébali oláligime napu ramué benírilige.
3 Jipe 'emi ralámuli Onorúgame Alawala nígame júkuru alé sulachí, alekeri 'we a'lá oyérame ju 'emi Onorúgame. 'Lige alekeri 'la ma'chígime nérékuru ye 'nátili, napurigá ramué 'we a'lá sébali benírilige 'emi, napugiti 'emi ralámuli 'we a'lá oyérame kame Onorúgame. Onorúgame osale alué nulalí oká rejtechi napurigá Moisesi niga asimela, nobi 'émika nígame ju alué nulalí alé sulachí. 'Ma 'la na'tátékuru Onorúgame 'yuga 'lige 'we a'lá e'wiwa.
4 Alué Kristo 'yákuru ramué bilé 'nátili napurigá ramué 'we a'lá machiboa 'la sébali olálikuru 'la semáriga benírilekuru ramué 'emi. Onorúgame 'la e'negá ajtíkuru ramué, 'we 'la ganíliga ajtí ramué 'yuga. 'Lige alekeri ramué tabilé gunarume nírukuru. Ramué a'boi tabilé aniboa 'we a'lá ju.
5 Ramueka ruyá bilé 'nátili napurigá aní Onorúgame. Pecha aniboa ramueka: «Ramueka 'we ejebénigame niru benírigа», tase alaniboa ramueka.
6 Ralámuli 'la machíguru chiéniko cha nokáliga alué osilichi e'néniga, alué osilí napu Onorúgame 'yale alué Moisesi, nobi tabiléchigo a'walí

nígame nílekó napurigá tabilé buyásimala alé tabilé 'la bowechi. Jípeko ye Onorúgame Alawálate a'walí nígame niru ramué. Jípeko alekeri 'we 'la beniria mochírukuru ramué ye ra'íchali.

7 'Lige bilé rawé alué rió Moisesi 'we rasórutume banega asáleke'é alé we'ká ralámuli mochígichi. Onorúgame bo'né alarigá ajcháleke'é rapame banega alué rió Moisesi napurigá alué ralámuli 'la machimela alué rió Moisesi Onorúgame 'yuga eyéname ko 'lige napurigá alué ralámuli 'la machimela alué Moisesi nulalila 'we najtékame ra'íchame níligo, bo'né Onorúgame nulalila níligime. 'Lige alué ralámuli israelita 'we rasóleke'é alué rió alarigá ajtígichi alé. 'Lige tabilé gayénaleke'é alué ralámuli o'wemi e'nena. We'lisi rasóleke'é alué ralámuli, rekó we'libeko ta'mé rapame banega ajtígichi kachi abiena rasóleke'é alué ralámuli.

8 'Lige alué rejcholi napu benírale alué rió Moisesi 'we semati níleke'é kaka, nobi alué rejcholi napu jipe beniaa uché rajpé abé semati ju, me'tagá alué rió Moisesi rejchólila, napugiti jípeko Onorúgame Alawala nígame niru ramué ralámuli.

9 Chiena 'la nílige alué nulalí napu alué Moisesi benírile alué ralámuli napurigá machimela chibi nokáliga, jípeko abé a'lá júkuru Onorúgame nejile bo'né Alawala napurigá 'la a'walí nígame niwa ramué ralámuli napurigá 'la sébali olawa napurigá nulá Onorúgame.

10 Ye 'nátili nuebo abé a'lá júkuru, tase napurigá alué 'ya nerúgame.

11 Ye 'nátili tabilé siné suwime nímala. 'Lige alué 'ya nerúgame 'nátilika abiena 'la semati nílekuru. Abéchigo 'la semati júkuru ye 'nátili nuebo, abé a'lá sébali ju.

12 'Lige ramué ralámuli tabilé chijúnaga ruyá ye rejcholi napugiti alueka 'we a'lá kame, 'lige aminami tabilé siné suwíbame júkuru ye rejchólika. 'Lige alekeri tabilé chijúnaga ruyelia ramué ralámuli ye ra'íchali apiépiri ralámuli.

13 Ramueka tase napurigá alué rió Moisesi, tabilé alieri niru ramué. Alué rió Moisesi napu'lige rapame banega asisá, 'lige ku ta'mé rapame banega asagá, 'we chijúnale. 'Lige chijúnaga alué rió arigá pe'tá chinite o'póliga asíbaleke'é banalá napurigá ta etémala alué ralámuli ta'mé rapame banega ajtígichi alué rió. Alué rió Moisesi tabilé najkíleke'é napurigá alué ralámuli machimela 'ma suwábiliga alué a'walí napu nígame nílige alué rió Moisesi.

14 'Lige alué ralámulika abirigáchigo machíleké alué rió Moisesi 'ma suwábiliga alué a'walí. 'Lige we'ká ralámuli jipe ejperégame alé Israeli, alueka 'we ra'íchame ju alué osilí napu nerú alé líbrochi, napurigá ra'íchale alué Moisesi 'we 'ya. 'Lige pe a'bopi 'la sébali olame korime ju alué ra'íchali,

15 nobi rekó we'sá akee alué ra'íchali, tabilé sébali olame júkuru. Pe Esukristo a'walílate 'la sébali olámili ju.

16 'Lige bilé rió alué Esukristo oyérasa, 'lige alué Onorúgame Alawálaka gu'írimala napurigá alué rió 'we 'la semáriga machimela alué ko nuebo 'nátili 'we a'lala.

17 Alué Wa'lula Esukristo pe bi'lepi ju alué Onorúgame Alawala nejime ju, napurigá 'la na'tawa alué semati 'nátili. Napu'lige nígame niru ramué alué Onorúgame Alawala, 'liko 'la sébali e'wawa ramué Onorúgame 'yuga. 'Liko tabilé e'wiwa alué Remónisi. 'Lige alarigá 'la 'we semáriga beniboa alué Onorúgame nila rejcholi.

18 'Lige ramué ralámuli 'we a'lá sébali benisá alué Onorúgame nila rejcholi, 'lige ramué ralámuli 'we semáriga ra'íchame niwa. 'Lige aminami 'we semáriga

benírame niwa ramué ralámuli alué Onorúgame ra'ichálila. Alué ralámuli 'la etémala Onorúgame Alawala ramué gu'írichi napurigá e'wiwa Esukristo. Aminacho i'kilimi 'la na'táwaréko Esukristo na'tálila.

4

Jena ruwimela ramué sa'pala ko napurigá bilé sekolí wejcholite newárigime

1 Alekeri tabilé guwana rujsinígó ramueka napugiti Onorúgame nejile ye bilé 'nátili napurigá benírigа nokísiwa uché jaré ralámuli. Ramueka 'we resítiri nírukuru, nobi Onorúgame arigáchigo nejílekó ye bilé 'nátili, aminabi nejí iwérali.

2 Ramueka 'la benírilíguru alué Onorúgame nila ra'íchali napurigá aní. Ramueka pecha we'ká 'nátili 'nátaga ra'icháligo, pe bi'lepi na'tálime ju Onorúgame nila na'tálilacho. Ramueka pecha enomí meka nokiágó alué Onorúgame ra'ichálila benírigа. Suwábaga ralámuli machíguru ramué 'we 'la bi'ígame benírilia. Onorúgameka 'la e'negá ajtíkuru ramué.

3 Ramueka benírilíguru churigá 'la buyásiwa alé tabilé 'la bowechi. 'Lige we'ká ralámuli tabilé bijchígiga aké alué ra'íchali rekó 'la námaka akee alué ra'íchali alanime ko. 'Lige ramueka tabilé chojkila niru, alué ralámuli 'ma e'wegágame ju.

4 Alué Remónisika napu nabí najsibua ajtí jena gawichí, 'we a'wágame cha'pigá ajtí alué ralámuli, alekeri tabilé siné námame ju churigá ko Kristo ra'ichálila 'we semátiri. Pecha siné námame júkó tachiri gite nawáligo Onorúgame jena gawichí napurigá rió neraga.

5 Ramueka tabilé e'wélala koriá 'we najtékame, tase alaniá ramueka. Alué Esukristo ju 'la Wa'lula ka, ramueka pe iligá u'kuchípala ralámuli niru. Ramueka gu'írili 'emi napugiti ramueka oyérinili napurigá 'sile Esusi jena wijchimoba.

6 Napu'lige Onorúgame newale gawí, Onorúgame ra'ichálila alarigá aníguru, sineko chóniga ilíligo, 'liko Onorúgame nejíligo bilé ra'ósali. 'Lige ramueka chókame sulégame nírigekuru 'yako napurigá ilile gawí, nobi Esukristo bi'wéleko ramué sulala. Alué gite 'la machiáguru Onorúgame.

7 'Lige ramué a'boi 'nátagaká tabilé gainawa ramué 'la sébali olá napurigá nulá Onorúgame, pecha a'wágame alawégame nírigа ramué 'ónika. Ramueka pe napurigá bilé sekolí, yati gajsime. Alarigá nírukuru ramué napurigá suwábaga ralámuli alarigá 'la machimela alué bo'né Onorúgame nejío alué a'walí napurigá ramué 'la gainá wala sébali olá napurigá nulá Onorúgame.

8 Alekeri ramué 'la neyúsilime júkuru rekó napuchibi ikiáe. Napu'lige chibi ikiáe, tabilé che ikisá 'emi, nobi ramueka tabilé siné guwana rujsunígó.

9 Ramueka 'we resí oliá wejpisoka amulí me'agá a'rele ramué, nobi Onorúgame tabiléchigo a'régó ramué.

10 Panápurimi resí níliga e'yéniliguru ramué napurigá resí níliga eyénale Esusi. Abirigáchigo 'la ku buyásirikó ramué. Alarigá júkuru 'la ma'chiná nérékuru 'la Esusi Alawala nígame nírukuru ramué. Alarigá machimela alué ralámuli alué a'walite buyásiligo alé tabilé 'la bowechi.

11 Ramué ralámuli ta'chó suwiyá, nobi i'sínimi amulí me'liágó ramué Esusi ra'ichálila benírigа e'yénilichi. Alarigá júkuru 'la ma'chiná nérékuru 'la Esusi a'walila nígame nírigo.

12 Ramueka 'we resí níliga e'yénakuru pe Onorúgame ra'ichálila benírigа e'yéniga, nobi 'émika 'wéchigo 'la semáriga benígó Onorúgame ra'ichálila 'lige abiénachigó alué Onorúgame a'walila.
13 Onorúgame nila ra'íchalika regá aníguru: «Onorúgameka 'la bijchiá nejkúrame júkuru rekó abichibi ikiae, alekeri aminabi benírаliae ramué alué rejcholi Onorúgame ra'ichálila.»* 'Lige ramué ralámuli 'we ganíliga mochíruchigó Onorúgame 'yuga, napugiti Onorúgameka 'we a'lá sébali olame kame napurigá aní bo'né. 'Lige alekeri tabilé chijúnaga ruyá ramué Onorúgame ra'ichálila panápurimi.
14 'We 'la machirúguru napu'lige ramué suwisuga, Onorúgame ajánamilikó ramué napurigá ajánaliru alué Esusi, napurigá 'pa sebámili ju 'emi 'yuga napu ajtí Onorúgame alé 'pa rewagachi.
15 Onorúgame gu'iri ne'chí napurigá anachámala ne napu'lige resí nilia ajtígichi ne napurigá gu'írimala ne 'emi. 'Lige we'ká ralámuli 'la niraga etémala Onorúgame, 'lige cheliera 'yámala 'la nejkúrime kóriká.
16 Alekeri ramué ralámuli tabilé guwana rujsunía alué rejcholi beniria. Rekó ramué sa'pálaka 'we resí ikié, ramué alawálaka aminabi 'la naré a'walí alué Onorúgame nejílala.
17 Jena 'we resí nília mochiru ramué nobi ta'méchigo wa'lú kéréko, pe yati simíramalaké. Jipe jena 'we resí nilia mochiru ramué, 'lige alekeri Onorúgame 'we 'la ganíliga etémala ramué alé re'pá rewagachi. Tabilé chieri káwé rekó resí nilia mochírige ramué jena, 'we ganíliga mochímili ju ramué alé re'pá rewagachi.
18 Alekeri tabilé we'ká 'nátaga mochílime júkuru jena gawichí, pe yati suwimela alué resí níliame iligá abé 'la na'tálime ju churigá nimia alé 'pa rewagachi napu senibí mochíbuli ju ramué.

5

Jena ruwimela uchéchigo bilé nuebo sa'pá nígame níwilikó 'pa rewagachi

1 Ramué sa'pálaka pe napurigá bilé galí ju, nobi ramué alawálaka tabilé siné che ikime júkó. Ramué sa'pálaka pe mukume júkuru, 'lige re'pá rewagachi uché bilé sa'pá narépua ramué, Onorúgame nejímili ju. Alué tabilé siné suwíbame sa'pá nímala.
2 Napu'lige bijí jena gawichí mochiru ramué 'we seweka ejperégame niru, nobi 'láchigo machiágó pe bilé rawé simáwilikó alé re'pá napu Onorúgame nejímala uché bilé nuebo sa'pá.
3 Alué nuebo sa'paka napurigá bilé o'pacha nímala napurigá tabilé 'yeri mochímala ramué alawala.
4 Ramueka 'la sa'pega mochínili napu ju nuebo sa'pá napu tabile siné che ikimela.
5 Onorúgame nejíkuru bo'né alawala, alekeri 'la machiáguru ramué, abiénachigo alarigá nejímili ju sa'pá 'we a'lala napurigá ramué alawala alé re'pá rewagachi mochímala. Alekeri newálikuru ramué.
6 'Lige 'la machiáguru napu'lige bijí jena mochírigo ye sa'pega, tabilé Esukristo 'yuga mochírikuru ramué.
7 'Lige ramué jena mochígaká peka siné etuwíguru alué Esukristo, nobi abirigáchigo 'we a'lá niráligo ramué alué Esukristo. Alueka nabí e'negá ajtí

* **4:13** E'nesi Salmos 116:10.

ramué rekó ramué tabilé etuwíe. 'Lige ramueka 'la machiame alué Esukristo
'la sébali olamio. Alarigá ejperégame niru ramué ralámuli 'we 'la niraga alué
Wa'lula Esukristo.
8 Ramueka tabilé majawía alué mukiame. Ramueka buyásinilike'é alé
ramué sa'pálachi napurigá 'a simela ramué alawala alé napu ajtí alué Wa'lula
Esukristo.
9 Alekeri 'la sébali olánilime niru napurigá najkí alué Esukristo jena gawichí
mochiga bijí ajagá mochiga 'lige abiena alé re'pá rewagachi mochiga.
10 Bilé rawé gatémala alué Kristo ramué 'yuga (gustisia olámala), alé
rukimela pala 'la sébali oláliga ramué alué 'yuga o tabilé napu'lige jena
mochírige ajagá, 'lige gastigárimala tabilé sébali olásiga ka, nobi 'la sébali olásiga
ka 'we a'lá semati raweli nejímala.

Jena ruwimela Kristo mukúligo ramué gu'íriga

11 'La machirúguru nerumia bilé gustisia, alekeri 'la niraga etewa alué
Esukristo, 'lige alekeri 'we 'la ruyewa alué 'nátili uché jaré ralámuli.
Onorúgame 'la sébali machíguru chonoká mochíriga ramué, 'lige najkíguru
napurigá 'we a'lá machimela 'émichigó.
12 Ramueka tabilé gunaruga ra'ichalia, iligá najkiá 'nalina napurigá
'la námamala 'emi napurigá Onorúgame 'nátaga mochímala. 'Émika ramué
gu'írimili júkuruchigó ruyea ralámuli napu 'nátame ju pe napu etee, tabilé
'nátame ju napu alé sulachí ajtí. Alueka pecha machígó ramué Onorúgame
'yuga 'nata mochírigo.
13 Jaré alué ralámuli lo'í aneme ju ramué olagá, nobi Onorúgameka 'la sébali
machíguru. Ta chérikáwé rekó alué ralámuli 'la anié, ramueka 'emi ralámuli
gu'íriga nokia'e 'lige benírigа bilé ra'íchali.
14 Kristo 'we na'temame ju ramué, alekeri benírigа e'yénilia ramué. 'La
sébali machiáguru alué Kristo mukúliga ramué neraga, 'lige abiénachigó
mukúlekuru suwábaga ralámuli gu'íriga. Alekeri benírigа e'yéniliguru ramué.
15 Alué Esukristo mukúlekuru napurigá ramué ralámuli a'rewa alué chátiri
'nátili, napu 'nátame ju ramué ralámuli pe a'boi 'nátaga. 'Lige alué Esukrístoka
najkiame napurigá oyérawa ramué alué bo'né Esukristo napugiti napu'lige
alué Esukristo mukule 'ya 'lige alué bo'né Onorúgame ku ajániligame. Alarigá
'sile Onorúgame ramué gu'íriga.
16 Jípeko napu'lige bilé ralámuli etuwía ramué, tabilé alarigá na'talia na-
purigá 'ya. Jípeko alarigá na'talia Kristo mukúliga alué ralámuli gu'íriga. 'Yako
ramué ralámuli alué Kristo pe apiépiri rió neraga etuíme ke. Alekeri tabilé
nirálime ke ramué alué Kristo. Jípeko ramué tabilé alarigá 'nátame ralámuli
niru, jípeko tase alarigá niru ramué.
17 Bilé rió 'la bi'lepi 'nátaga asisáká, pe bi'lepi Kristo 'nátaga, alué rioka 'la
bi'ígame sulégame nímala. Alué chátiri 'nátili 'ma tabilé 'nátame ju, pe alué
nuebo 'nátalicho.
18 Alarigá 'nátale Onorúgame napurigá 'la gompaniérola neraga mochiwa
alué bo'né Onorúgame. Onorúgame nulele Kristo napurigá 'la gatémala
napurigá 'la ganíliga mochiwa a'bopi 'la gompaniero niraga. 'Lige Kristo
nejílekuru ye 'nátili napurigá aminabi ruyewa ralámuli napurigá 'la amigo
niraga etewa Onorúgame.
19 Onorúgame bo'né 'la ruwíguru alué 'nátili ramué ralámuli napurigá 'la
gompaniérola niwa Onorúgame 'yuga. Alekeri Onorúgame nulélekuru alué
Kristo napurigá 'la gatémala. 'La bijchiá mukúligo ramué gu'íriga, 'liko

Onorúgame tabilé chélegá eté ramué, 'lige julárukuru ramué napurigá ruyewa ye bilé 'nátili alué ralámuli.
20 Ramué ralámuli nígame nírukuru Kristo nila a'walí, 'lige napu'lige ramué ruwiyae alué rejcholi, 'lige alué ralámuli 'la machime ju alué rejcholi Onorúgame náoligo pe napurigá bo'né Onorúgame ra'ichálila niraga. Kristo nulele ramué napurigá 'emi ralámuli 'la a'rémala alué resítiri 'nátili napurigá 'la Onorúgame 'yuga na'támala.
21 Onorúgame nulale napurigá Kristo bujémala alué ramué gastígola. Kristo tabilé che'sime nile nobi abirigáchigo gastigárilirukó alué Kristo. Onorúgame bo'né alarigá elile napurigá mukumela alué Kristo ramué nila gastigo o'togá. Alekeri Onorúgame tabilé chérikáme neraga eté jipe ramué.

6

1 Onorúgame 'we semáriga gu'iri 'emi ralámuli, alekeri 'la semáriga naregime ju napu Onorúgame nejí. Napu a'lige naregí alué semati 'nátili, tabilé ku guwana a'rewa, tabilé chebilé 'nátili cha'piboa.
2 Onorúgame anile 'we 'ya:
'Ma sébakuru raweli.
Akéturu ne napu'lige tániru ne alué a'walí.
Jípeko gu'írimala ne 'emi napurigá 'la sébali nímala.
Ne Páulochigó aníguru 'ma sébakuru alué raweli. Jipe ju napu Onorúgame buyana ajtí ralámuli chátiri bowechi e'yéname.

Jena ruwimela alué Páulo 'we resí ikíligo

3 Ramueka tabilé najkiá napurigá bilé rió animela: «Neka tabilé nirá alué ra'íchali, pecha sébali olá alué bo'né Páulo.» Ta siné alakime kéturu.
4 'La ma'chígime nérékuru Onorúgame 'nata mochírigo ramué. 'La anachálime júturu napu'lige resí ikiá 'emi, rekó tabilé a'rélime ke ramué napurigá a'minabi e'yénawa,
5 rekó wejpisokia, rekó galírale mo'alía, rekó we'ká ralámuli napuíme ju ramué me'linálíga, rekó 'we a'wágame nocháralie, rekó tabilé gainalia rukó gojchiá, rekó tabilé i'tégichi go'ame.
6 Rekó napuchibi ikiae ramué tabilé chibiyeti na'táligo, 'la na'táliguru ramué napurigá 'nata Onorúgame, ramué 'we 'la anachálime ju, 'we 'la gu'írime ju ramué alué uché jaré ralámuli. Alarigá niru ramué napugiti Onorúgame nejíligime bo'né alawala. Alué alawálate 'la niraga jaro alué ralámuli, tabilé chátiri 'nátaga.
7 Alué alawálate abiena aminabi benírigа e'yénowa alué 'la bijchiá ra'íchali. Onorúgame nejíguru ye a'walí napurigá benírigа e'yénawa alué Onorúgame nila ra'íchali, 'lige napurigá nemípua napu'lige lanichi: «Tabilé 'la ju alué Onorúgame ra'ichálila.»
8 I'sínimi 'we 'la niraga etuime ju ramué, i'sínimi tabilé 'la nirálime ju ramué. I'sínimi 'we a'lá niraga ra'íchame ju ramué olagá, i'sínimi tabilé niraga ra'íchame ju ramué olagá. I'sínimi 'yégame anilime ju ramué rekó 'la bijchiá ra'ichálichi.
9 I'sínimi tabilé machirume neraga etuíme ju ramué rekó 'we a'lá machime ke. I'sínimi amulí suwiyáguru, abirigáchigo a'lá ajagá nokísiligó ramué. Rekó wejpisolia ramué, tabiléchigo suwiyágó.
10 'Lige ramueka i'sínimi 'we sewélime ju nobi 'wéchigo 'la ganíliga mochírikó, ramueka 'we a'lá machiáa ye rejcholi 'we a'lá nimio. 'Lige

ramué tabilé nígame nírukuru, nobi Onorúgame nila ra'íchalika napu ramué benírilia uché jaré ralámuli, 'we najtékame ju. Rekó tabilé tábiri nígame nírige, Onorúgame júkuru Wa'lula O'nó, alué suwábaga nila júkuru.

11 'Lige ramueka 'we a'lá niralia 'emi ralámuli alé Koríntochi ejperégame. Ramueka ra'icháliguru 'we a'ká gompaniero niraga. Ramueka 'we a'lá na'talia 'emi 'yuga, tabilé chátiri na'talia ramué.

12 'Lige ramueka nabí 'we a'lá galilía 'emi, nobi 'émika tabilé 'la galeme júkuru ramué.

13 Neka táaguru napurigá 'emi o'nola niraga: 'We 'la nirawa ne'chí, neka 'we 'la niraga etéguru 'emi.

Jena ruwimela Onorúgame ramué 'yuga ajtigá

14 Bilé rió 'we 'la 'nátame nísaká Onorúgame 'yuga, tabilé gompaniéroga einámala alué rió napu tabilé 'la 'nátame ju Onorúgame 'yuga.* Bilé rió bi'wígame alawégame nísaká, tabilé 'la bi'lepi na'támala alué rió chátiri alawégame 'yuga.

15 Alué Esukristo tabilé gompaniérola júkuru alué Remónisi. 'Lige 'emi ralámuli tabilé gompaniérola niwa bilé rió tabilé Esukristo oyérame.

16 Pecha 'la júkó alé Onorúgame galílachi bajkiá tániga enalia bilé mono newárigime napu tabilé Onorúgame ju. 'Lige Onorúgame Alawálaka jena ramué sulálachi bejtékuru. Ramué sa'pálaka Onorúgame bejtélachi ju. Alekeri tabilé 'la júkuru alué Remónisi na'tálila na'talia, tase napubuwa alué 'we a'lala 'nátili si. Ramueka Onorúgame galila nírukuru, alekeri 'we 'la bi'wígame niwa. 'Yako regá anílekuru Onorúgame:

Ne alawala asimela bejtega 'emi ralámulichi.
'Lige 'emi ralámuli panápuri e'yénachi,
alué alawaka aba alemi einámala 'emi 'yuga.
Alué 'la ne'chí oyérame ralámuli,
neka 'we a'lá galémala alué ralámuli.
'Lige alué ralámuli ne'chí oyérame,
nabí ne'chí oyérimili júkuru.

17 Abiena anile Onorúgame:

Buyásiwa alué ralámuli pecha 'la 'nátame ka ne'chí 'yuga.
Tabilé oyérawa alué chátiri 'nátili.
Napu'lige 'la tabilé oyérasa chátiri 'nátili,
'liko ne 'we 'la galémala 'emi.

18 Abiena anile Wa'lula Onorúgame napu abé a'wágame ju:

Ne nímala 'emi ralámuli o'nola,
'lige 'émika ne 'kúchila nímili júkuru.

7

1 'Emi ralámuli ne amígola, Onorúgame 'we 'la sébali olame júkuru napurigá aní bo'né. Alekeri a'rewa alué chátiri 'nátili. Alué chátiri 'nátili 'ma chókame newámala ramué alawala, alésíko 'ma nayúpua pecha 'la 'nátame níriga. Abé 'la júkuru 'la sébali olame ralámuli níriga 'la niraga etewa Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo 'we ganíliga asáligo alué ralámuli Korinto mochígame 'yuga

* **6:14** Páulo 'nata ajtí napu'lige asaraga eyénachi bilé rió napurigá 'la a'nari a'wáganti ju alué oisí.

2 'We 'la ganíliga etewa ramué, ramueka pecha siné benírilіgo chátiri 'nátili
'emi, nibilé alué uché jaré ralámuli. 'Lige aminami tabilé asemi 'wesi ralámuli
bujelia enomí 'yégiga.
3 Neka pecha che anégó chibieti 'emi. Ne 'ya aniéturu 'we galeme kéturu ne
'emi. Neka tabilé chélá rekó mukié ne 'emi gu'íriga.
4 Neka 'la machí 'emi 'we 'la sébali olame ka, alekeri 'we ganíliga ajtíkuru ne
'emi 'yuga. Neka 'we a'lá welagá ajtíkuru, 'lige 'we a'lá ra'sálagá ajtíkuru ne,
rekó chibi ikié ne.
5 Napu'lige sébalige ramué alé wa'lú gawí Maseronia anilichi, tabilé siné
resíbulia ramué. 'Lige alué ralámuli alé ejperégame 'la iwégame cha aní ramué
alé sebasa. 'Lige ramué 'la iwégame majawía alanilía alé alué ralámulite.
'Lige ramueka tabilé machiáeke'é alakiboa alé alué ralámuli alanichi. 'Lige
ramueka 'we seweka mochiru alanilía alé.
6 'Lige alué Onorúgame júlaleke'é alué rió Tito anilime alé napu ramué
mochílige. Alarigá ju Onorúgame, 'we a'lá gu'írame ju ralámuli napu'lige
seweka mochígichi. 'Lige alué rió Tito wa'lú nejkuri sebasa alé napu ramué
mochírige. Alarigá Onorúgame 'la wa'lú oyérali 'yale ramué.
7 'Lige alué rió Tito jena sébaga 'we a'lá ruwí alarigá oláriga 'emi ralámuli
alé Korinto. 'Lige alué rió 'la 'we a'lá galegá etérigorí alué 'emi ralámulite.
'Lige ramué alué ra'íchali akisá 'lige wa'lú ra'sáláruke'é. 'Lige alué Tito ruyé
ne'chí 'emi ralámuli alé ejperégame 'we eténilia ne'chí. 'Lige aminami ruwí
'emi ralámuli 'we seweka mochigo ne'chí sewétisa. 'Lige aminami ruwí
alué ra'íchali, 'emi ralámuli 'we nejkúrinilia mochigo. 'Lige neka alué ra'íchili
akisáká uché rajpé abé 'la ganíliga rejpíke'é.
8 'Emi 'we seweka mochíbale napu'lige naresa 'emi alué apeli napu ne
ne'óchaga osele, péchigo pe'wera seweka mochíliko 'emi. Neka sewéturu 'emi
seweka mochígichi, péchigo pe'wera sewélekó 'emi,
9 'wéchigo 'la ma'china ko. 'Émika yati gatele 'emi a'bopi, alekeri 'we 'la
ganíliga ajtíkuru ne. Alarigá najkíliko napurigá 'emi seweka mochímala.
10 Bilé ralámuli chibi 'sísaká 'lige 'we seweka asimela 'la machigá cha
'síligame napu Onorúgame tabilé galeme ju, 'liko alué ralámuli a'rémala alué
chátiri 'nátili, ku 'la ganíliga asimela. Nobi bilé ralámuli chibi 'sísaká, 'lige
tabilé siné 'nátame ju chibi 'síliga napu Onorúgame tabilé galeme ju, 'lige alué
ralámuli tabilé siné a'rémala alué chátiri 'nátili.
11 Nobi 'émika Onorúgamete 'yáliru alué seweli, 'lige yati gatele, tabilé
naréniliga alué gastigo. 'Émika 'we ayole alué rió 'yuga napu cha 'sile, 'liko
'emi gastigárile alué rió. 'We majale 'emi ne ayora mayega. Najkile napurigá
ne gu'írimala. 'Émika 'we a'lá 'nátale. 'Émika 'we 'la sébali olale.
12 Neka bilé apeli osigéturu nobi tabilé osé ne napurigá gastigárimala 'emi
alué rió, 'lige neka tabilé osákuru napurigá gu'írimala alué ralámuli tabilé
che'síkime, pe osá ne alué osilí machináliga pala 'la bijchiá e'wánokirá 'emi
'lige machináliga pala 'la bijchiá galea 'emi ne'chí.
13 Napurigá nokale 'emi, 'we 'la ganíliga mochiru.
Aminá chigo 'we 'la ganíliga mochiru ramué napu'lige machisáká Tito 'we 'la
ganílime nile 'emi 'yuga. 'Emi wa'lú gu'írile, alekeri tabilé we'ká 'nata asale.
14 Ne bo'né ruigétigó 'emi 'we a'lá ralámuli ko 'lige bo'né Tito 'la etélikuru
'la bijchiá ko. Alué suwábaga ra'íchali napu ruyélige alué Tito 'emi 'la
bijchiá júkuru. Alué ra'íchali napu ramué ruyelie 'emi, abiénachigó bijchiá
kéturuchigó.

15 Alué Tito abé a'lá ganíliga asale napu'lige etesa 'emi 'we a'lá sébali oláligo alué Onorúgame ra'ichálila napu benírile. 'We 'la niraga e'tele 'emi alué rió.
16 'We a'lá ra'sálá ne, 'émika 'we a'lá sébali olame kame napurigá nulá Onorúgame.

8

Jena ruwimela napurigá gu'íriwa alué ralámuli tabilé nígame

1 'Emi ralámuli Esukristo oyérame, jípeko uché bilé ra'íchali akimela 'emi. Ramueka jípeko najkiá napurigá 'emi ralámuli 'we a'lá machimela alué ralámuli alé Maseronia ejperégame, Onorúgame 'we a'lá gu'írile alué ralámuli napu napuíme nile alé bilena alué rejcholi benimea. Alué ralámuli alé ichúrimi mochígame ju alé Maseronia anilime gawí bo'ígichi.
2 'Lige alué ralámulika 'we resí ikime júkuru kaka. Aminami tabilé nígame gayéniguru alué ralámuli aliena resí oliá, 'lige tabilé tábiri nígame nílekuru alué ralámuli, nobi Onorúgame 'yuga 'nátaga 'we ra'sálagá ejperégame nile alué ralámuli. 'Lige rekó alué ralámulika tabilé nígame ke, we'ká enomí napubule alué ralámuli gu'írimia alué ralámuli tabilé nígame Rusaleni ejperégame, 'lige alé o'tiame níleke'é alué enomí.
3 Ne 'we a'lá etiá alué ralámuli we'ká enomí napubúligo, ne alekeri 'la sébali machíguru alué ralámuli 'la napubúligo alué enomí. 'Lige alué ralámuli napu nejile, amulí suwábaga nejíkuru alué napu nígame nílige. 'Lige ramueka tabilé asemi nulélikuru napurigá napubúmala alué enomí. Pe a'boi 'la sébali 'nátaleke'é ralámuli gu'írimia uché jaré ralámuli tabilé nígame.
4 Alué ralámulika alanékuru ramué olagá:
—Pe rekó, ramueka gu'íriwaráeke'é alué ralámuli tabilé nígame alé Rusaleni ejperégame.
5 'Lige ramueka tabilé we'ká enomí napubura mayélike'é alué ralámuli. 'Lige alué ralámulika 'la we'ká sebáreleke'é alué enomí napubua. 'Lige pe kulí chojkía alué ralámuli enomí napubua, bajchá Onorúgame tánele napurigá 'la gainámala alué ralámuli napubua enomí. 'Lige aminami aníleke'é alué ralámuli nokogá:
—Ramueka 'la semáriga gu'íriwa alué Páulo —anile.
6 Ralámuli alé Maseronia ejperégame 'we a'lá sébali olale. 'Emi abiénachigó 'we 'la sébali olale. Títoka we'ká napubule enomí 'emi 'yuga napurigá alué ralámuli tabilé nígame gu'írimala alué Rusaleni ejperégame. Jípeko tánili'e ramué alué Tito napurigá gayénamala napabua alué enomí alé napu mochí 'emi.
7 'Emi ralámuli 'we a'lá sébali olame júkuru. 'We a'lá sébali bijchígime júkuru 'emi ralámuli Onorúgame ra'ichálila. Aminami 'we a'lá semáriga ruwime júkuru 'emi ralámuli Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige 'emi 'we a'lá machime júkuru churigá nejkúrime ko Onorúgame. 'Lige aminami 'we a'lá galeme júkuru ramué ralámuli. 'Lige 'emi ralámuli 'we a'lá sébali olámili júkuru alué enomí napubusa napu chojkile 'emi ralámuli 'ya.
8 Neka tabilé uméraga nulá napurigá napubuwa alué enomí alé Rusaleni o'towame. Neka pe machinale pala 'la sébali olame ka 'emi ralámuli 'lige pala 'la na'temame ka 'emi alué uché jaré ralámuli 'yuga.
9 'Lige 'emi ralámuli 'we a'lá machíguru 'we semáriga gu'írilekuru ramué 'ya alué Wa'lula Esukristo. Esukrístoka alé rewagachi asagá 'we semati we'ká e'karúgame nígame nílekuru, 'lige alé 'pákana rewagáchika nawálekuru ramué

ralámuli gu'írimia jena, 'lige alué Esukrístoka jena wijchimoba asagá tabilé nígame nílekuru. Tabilé nígame gayénale ramué gu'íriniliga.
10 Jena ruimé ne churigá gu'írilime ka alué ralámuli tabilé nígame. 'Emi 'ya bamí chojkílekuru alué enomí napubua. 'Lige 'we a'lá welagá napubule alué enomí.
11 'Lige neka jípeko najkíguru napurigá 'emi ralámuli 'la gainámala napubua alué enomí. 'Émika 'we a'lá wélagá napubuwa alué enomí napu chojkílige 'emi 'ya bajchá napubuwa alué enomí abirigá nokísiwa 'we a'lá wélagá.
12 Nejiwa napu ikiri nejía 'emi, pe iligá 'la ganíliga nejiwa, tabilé we'ká 'nátaga. Alarigá najkí Onorúgame.
13 Ramueka tabilé najkiá napurigá suwábaga nejímala 'emi. 'Emi suwábaga nejísaká, 'ma tabilé niga ejtibímala 'emi.
14 Ramueka najkiá napurigá 'la o'maka niga mochímala rekó pe a'tabé nígame ke. Siné kachi a'kinana tabilé nígame nisa 'emi, 'la nejkúrimala alué ralámuli Rusaleni mochígame. Alarigaka 'la o'maka niga mochímala enomí. Alarigá 'la tabilé siné gurúlamala go'ame.
15 Alué Onorúgame ra'ichálila napu 'ya osale Moisesi, aníguru: «Alué ralámuli napu we'ká napubule alué go'ame maná anilime, tabilé rasírale. Alué napu abé u'kabi napubule alué go'ame maná, 'la sébali sebárime nile.»*

Jena ruwimela Páulo júlaligo Tito alé Korinto

16 Neka cheliera 'ya Onorúgame abiena 'la 'yáligame Tito alué 'nátili napurigá gu'írimala 'emi, a'chigóriga napurigá Onorúgame 'yale ne'chí.
17 'Lige napu'lige ne jula alué rió Tito alé Korinto, napurigá gu'írimala 'emi ralámuli, alué rió Títoka 'we yati e'wá napurigá nulé ne, napugiti alué rió 'we galeme ju 'emi a'chigóriga napurigá ne 'we galeme ju 'emi.
18 Bilé rió jula ne Tito 'yuga. Alué rió 'we semáriga ruyame ju Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige alué ralámuli jena ejperégame napu napuíme ju Onorúgame nila rejcholi benimea, anile:
—Alué rió 'la ju julalia —anile.
19 Alué ralámuli jena ejperégame alué Esukristo oyérame, alué ralámulika korule alué rió napurigá alé Rusaleni simela ramué 'yuga. 'Lige ramueka o'tolia alué enomí alué ralámuli tabilé nígame 'yawa napurigá alué ralámuli 'la cheliera 'yámala alué Onorúgame, 'lige aminami napurigá alué ralámuli 'la machimela ramué ralámuli 'la semáriga gu'irilio.
20 'Lige ramueka 'we a'lá sébali gateru alué ra'íchali napurigá pe nujubapi kachi tabilé 'wesi che animela alué enomí gite, 'lige aminami napurigá 'we a'lá sébali sebámala alué enomí alé Rusaleni.
21 'Lige Onorúgame 'we a'lá sébali machíguru alarigá nochalio ramué. 'Lige ramueka najkiáguru napurigá alué ralámuli 'we a'lá machiméllachigó churigá ka ye nejkúrali.
22 'Lige ramueka julawa uché bilé rió alué oká rió 'yuga. Alué rió 'we a'lá sébali olame ju napurigá najkí Onorúgame. Ramueka we'sá eteme niru alué rió 'we a'lá sébali olachi. Alué rió 'we 'la 'nata napurigá 'emi 'we 'la sébali olamio alué enomí napubua.

---

* **8:15** Páuloka aní siné kachi alué enomí tabilé kógisaká alué uché jaré ralámuli tabilé nígame, 'liko 'ma we'kámala alué enomí. E'nesi Éxodo 16:18.

23 Ne bo'né jula alué Tito, 'lige alué ralámuli Esukristo oyérame jena Maseronia jula alué uché jaré oká rió. Alué oká rió 'we 'la sébali olame ju napu nulá Kristo.
24 Pe rekó 'la niráwagó 'emi alué rió alemi e'yénachi. 'Lige ramué 'la we'sá ruyeru alué rió 'emi 'we a'ká ralámuli ko. 'Lige ramueka alekeri najkiá napurigá alué ra'íchali 'la bijchiá nímala. 'Lige a'kinana ku jeka sigá 'la ruimeli júkuru alué rió alarigá olárilige 'emi ralámulite alé. Ruyémili júkuru ralámuli jena ichúrimi mochígame, alué Esukristo oyérame ralámuli, 'we 'la niraga etéliru.

9

1 Neka tabilé uché aminabi osénili ye osilí 'emi ralámuli napurigá napubúmala enomí 'emi. Pe ye osilite 'la sébali nímala napurigá 'la sébali olámala 'emi.
2 'Lige neka 'we a'lá machí 'emi ralámuli 'we a'lá welagá mochigo napurigá gu'írimala 'emi uché jaré ralámuli. 'Lige neka jena mochígame ralámuli ruyé alué ra'íchali 'emi 'we a'lá sébali nejkúrinilia mochigo. 'Lige 'emi ralámuli napu'lige chojkile napubua alué enomí 'ya bamí, 'lige alué ralámuli jena Maseronia mochígame akisá, amulí suwábaga alué ralámuli chojkílechigó napubua enomí.
3 'Lige ne jula alemi alué bakiá rió ne gompaniérola napurigá 'emi ralámuli 'we a'lá gatega mochímala alé sébachi alué bakiá rió. 'Lige jena mochígame ralámuli 'we a'lá ruyé 'emi 'we a'lá napubua mochigo alué enomí napu o'toboli ju alé Rusaleni. Neka tabilé 'yegánili.
4 'Lige jaré ralámuli jena Maseronia ejperégame si simámili júkuru ramué 'yuga. 'Lige 'emi ralámuli tabilé 'cho napubuga mochísaká alué enomí, 'liko ramué 'we chijunáwili júkuru. 'Lige 'emi ralámuli abiénachigó chijunámili júkuru.
5 'Lige napurigá ta chijunámala 'emi napu'lige ramué sebasa alé napu 'emi mochí, 'lige alekeri jula ne ye bakiá rió alemi alué Esukristo oyérame, napurigá 'emi ralámuli 'we a'lá gatega mochímala alué napu ekí o'toboli ju alé Rusaleni anilichi. 'Lige ramué ralámulika tabilé najkiá napurigá nejímala bilé ralámuli napugiti uché jaré ralámuli 'we a'wágame tánichi, pe nejímala napu ekí 'la ikíroba nejía, 'lige 'la 'we a'lá ganíliga nejímala.

Jena ruwimela churigá gu'írilime ko alué uché jaré ralámuli napu tabilé nígame ju

6 'Lige 'emi ralámuli 'la námaka akiboa ye ra'íchali: Alué ralámuli pe u'kabi talí echágame ka, pe u'kabi 'wímala. Alué ralámuli we'ká echágame ka, alueka abé we'ká 'wímala. 'Emi ralámuli 'la we'ká nejisa alué alé Rusaleni o'towame, 'lige 'emi ralámuli we'ká narémala ku pe a'kinana kachi.
7 'Lige bilé rió nejínilisaká, 'lige alué rió sébali olámili júkuru, tabilé 'yegámili júkuru alué rió. 'Lige tabiléchigo e'wérili júkó kaka, pe iligá 'la sébali oliame júke'é 'nalina. Onorúgame 'we 'la galéguru alué ralámuli napu 'we a'lá ganíliga nejime ju, napu tabilé we'ká 'nátaga nejime ju.
8 'Lige Onorúgameka nejímili júkuru napu ekí tábiri resí laru, napugiti Onorúgameka nígame kame alué we'ká e'karúgame tábiri. 'Lige alekeri alué Onorúgame 'we semáriga nejímili júkuru alué e'karúgame napu resí lalia ramué, 'lige 'emi ralámuli 'we semáriga nochámili júkuru alué Onorúgame nejílala a'walite.

9 Aka alarigá anime júpaché alué Onorúgame nila rejcholi:
Alué rió 'we semáriga gu'írilekuru alué ralámuli tabilé nígame,
'lige abé we'ká 'yámala.
'Lige alekeri Onorúgame tabilé siné we'kawámala alué rió
'we 'la semáriga gu'íriligo alué ralámuli tabilé nígame.*
10 'Lige alekeri tabilé chérékuru rekó bilé rió we'ká nejíe enomí alé Rusaleni
o'towame, napugiti Onorúgame 'we a'lá aminabi 'yámili kame alué we'ká
enomí alué rió napurigá alué rió 'la aminabi 'yámala uché jaré ralámuli.
Alarigá ju napurigá bilé rió echame gu'íriniliga uché jaré ralámuli, Onorúgame
abé we'ká 'yámili ju talí, 'lige abé we'ká rakémala alué echarúgame.
11 Onorúgame 'we a'lá aminabi 'yámala 'emi ralámuli abé we'ká enomí 'lige
aminabi a'walí napurigá 'emi 'la aminabi nokísimala alué we'ká ralámuli
gu'iria. 'Lige suwábaga alué 'nátili 'we semáriga ma'chínamala. 'Lige alué
ralámulika alé Rusaleni mochígame wa'lú cheliera 'yámala Onorúgame, na-
pugiti semáriga gu'íriligime ramué ralámuli.
12 'Lige ye enomí napu nejí 'emi we'ká ralámuli, we'ká ralámuli 'we semáriga
narémala alué enomí. 'Lige abiénachigó we'ká ralámuli 'we 'la nirámala
Onorúgame.
13 Alué ralámuli napu ye enomí narémili ju, cheliera 'yámili júkuru Onorúgame.
Alué ralámuli alarigá 'la machimela 'emi 'we 'la e'weme ko Onorúgame
napurigá nulá Kristo. 'Lige 'we 'la niraga etémala Onorúgame napugiti 'we
'la nejkúrigoriká 'emi 'la napubúligo alué enomí.
14 'Lige alué ralámuli alarigá 'we a'lá cheliera 'yámala Onorúgame napugiti
Onorúgame 'yáligame alué 'nátili 'emi ralámuli alué Korinto ejperégame 'lige
Onorúgame tánimala napurigá aminabi 'yámala alué a'walí 'emi.
15 Wa'lú cheliera 'yámala Onorúgame napugiti asíriga wa'lú gu'írili nábole 'emi
ralámuli. Onorúgameka pecha goblálome júkó rekó wa'lú nejkurie. Ramueka
tabilé nígame niru bilé ra'íchali 'la najteme cheliera 'yalime Onorúgame.
Ramueka pecha siné sebárirugó alué 'nátili.

10

Jena ruwimela Páulo nulame ko Esukristo nila nochálilachi

1 Kristo 'we a'lá kilí rió nile, Onorúgame a'walila nígame nile. Nabí 'la 'nátaga
ajtime nile gu'írimia uché jaré ralámuli. 'Lige neka abiénachigó alarigá nínili
napurigá nile alué Kristo, alekeri ne 'la kilí eyénaguru. 'Lige alué uché jaré
ralámuli anime ju ne 'we majalégame rió kará alué we'ká ralámuli 'yuga. 'Lige
anime júkuru alué ralámuli, ne mejká asagáká 'we a'wágame nulame osilí
osame kará tabilé majaga. 'Lige napu'lige ne a'bé asagáká, 'liko i'kilí ajtime
kará ne, pe majá ajtime kará ne. 'Lige alué ra'íchalika tabilé pe'tá bijchiá
júkuru napurigá anime ju alué ralámuli.
2 'We 'la 'nátaga mochiwa. Napu'lige simisá ne alemi 'emi e'nemia, tabilé
cha nokiboa napurigá ne tabilé ne'ochámala 'emi. Tabilé alarigá na'tawa
ne ne'óchame ko pe apiépiri rió neraga. Ne'óchame ju ne alué Onorúgame
a'walílate.
3 Bijchiá júkuru ne apiépiri rió neraga ko, tabiléchigo ne'óchagó ne napurigá
apiépiri rió niraga.

* **9:9** E'nesi Salmos 112:9.

4 Napu'lige ne ne'ocha, tabiléchigo ralámuli a'walílate ne'ógó ne, pe Onorúgame a'walílate gite. Ramueka jena mochírukuru nakoa Remónisi si pe Onorúgame a'walílate gite ka 'la neyúroware ké.
5 Ye a'walila gite 'la suwábaga umérome ju ne apiépiri tabilé 'la 'nátame rió 'yuga, alué napu sairúgame ju alué napu ramué benírilia Onorúgame nila ra'íchali. Ramueka tánilia Kristo napurigá bi'wémala a'pílipi ralámuli na'tálila napu chátiri ju 'lige napurigá 'la bi'lepi 'nátaga mochímala.
6 'Lige ramueka 'la 'nátaga mochírukuru napurigá ne'ochawa ramué alué ralámuli tabilé sébali olame napu Onorúgame nulá. 'Emi 'we a'lá na'tásaká Onorúgame nila rejcholi, 'lige bilé rawé tabilé sébali olásaká, ramueka 'we 'la e'negá mochiwa 'emi.
7 'Lige 'emi ralámuli pe apiépiri rió neraga eteme ju ramué. 'Emi ralámuli 'la Kristo oyérame ka, 'la na'tawa ye: Aka ramué ralámuli Kristo oyérame nírupaché.
8 Alué Wa'lula Esukristo 'yáguru ne'chí a'walí napurigá gu'írimala ne 'emi. Alueka pecha nejígó a'walí napurigá ne 'emi resí olámala. Tabilé chijúniga ruwí ne.
9 'Lige 'emi ralámuli tase mayewa ne osáo napurigá ne 'emi majárimala alué osilite, tase alarigá na'tawa 'emi.
10 Jaré ralámuli anime ju alué osilí 'we ená anigá osirúgime ka rá, alarigá osame ka rá ne, 'lige ne jena sebásaká, tabilé alarigá ra'íchame ka rá ne, pe tabilé benegá ra'íchame ka rá ne.
11 Jaré ralámuli alarigá anime ju, tabiléchigo bijchiá júkó. 'La sébali olame ju ne napurigá osá ne. Napurigá aní ne alé osilichi alarigá 'sime ju ne alé sebasa. Neka najkí napurigá 'emi ralámuli 'we a'lá námaka mochímala ye ra'íchali.
12 Ramueka tabilé alieri niru tase napurigá alué ralámuli 'we gunaruga oyame ralámuli. Alué rió 'we gunaruga oyame ka, pe 'nátame ju napurigá bilé rió lo'í niraga. Alué rió alarigá lame ju: «Neka abé 'la júke'é me'tigá alué uché jaré ralámuli.»
13 Ramueka pe bi'lepi 'nátili 'nátame niru Onorúgame 'yuga. 'Lige bo'né Onorúgame 'we nejkúrime júkuru napurigá ramué 'we a'lá machiboa pala 'la sébali oliao ramué. Onorúgame júlalekuru ramué alé Korinto napurigá 'emi benírirwa. Pe yecho ra'ichawa ramué.
14 Uché jaré ralámuli tabilé che animela 'emi a'boi benírirga Onorúgame nila ra'íchali. Napu'lige ramué sebaru alé napu 'emi ralámuli mochí, tabilé 'wesi ralámuli i'tigé alé napu beniame ju Onorúgame nila rejcholi.
15 'La képá bilé rawé 'emi 'we 'la Onorúgame oyérasaká, 'lige 'emi 'we a'lá gu'írimala ramué napurigá simawa aminá uché bilena gawichí napu tabilé siné akeme ju alué ralámuli Onorúgame nila ra'íchali. Ramueka tabilé benírili Onorúgame nila ra'íchali alué ralámuli napu 'ma akeme ju Onorúgame nila ra'íchali.
16 'Lige alarigá 'emi ralámuli 'we a'lá gu'írimala ramué ralámuli alé uché bilena simálichi uché jaré ralámuli benírimia. Tabilé benírirwa ramué napu uché jaré 'ma benírililiru.
17-18 'Lige alué rió bo'nepi inósaká, 'lige alarigaka tabilé 'la ju. Bo'né Onorúgame ruisáká 'we a'lá sébali rió ko, 'liko 'la ju. Bilé rió ra'ichánalesaká uché jaré ralámuli 'yuga churigá nejkúrime ko Onorúgame, a'lá ju. Ramué a'boika tabilé regá aniboa: «Ramueka 'we ejebénegame niru.» Iligá 'we a'lá

gu'íriwa ra'íchali ruyea uché jaré ralámuli. Onorúgame a'walila gite benírilia ramué. Ramué 'oni tabilé gainawa bilé 'nátili 'nata.

11

Jena ruwimela Páulo ra'íchaligo sairúgame niraga alué ralámuli 'yuga napu tabilé a'lá benírime ju Onorúgame nila ra'íchali

1 Pe rekó e'káwagó ne'chí ye ra'íchali ruwichi ne, ta'mé 'we a'lá képá ye ra'íchali kaka napu ne ruimeli ju. Pe gunaruga ra'ichálime ju ye ra'íchali.* Neka alarigá ra'ichámala napugiti 'emi alarigá ra'íchame kame, napurigá 'emi 'we a'lá 'nátaga gepúmala ye ra'íchali.

2 'Lige ne bajchá ye ra'íchali ruwimela. Onorúgame nejile ye 'nátili napurigá ne 'la galémala 'emi. Napu'lige sebasa ramué alé napu ajtí Kristo, neka 'emi 'yámolá alué Kristo 'la sébali 'la bi'wígame. Alarigá anéturu ne Esukristo 'ya bajchabé rawé. Napurigá 'yánili bilé o'nó bo'né malala alué re'malí napurigá newímala alué iwé si 'we 'la bi'wígame sulégame, alarigá 'yánili ne 'emi Esukristo. Tabilé najkí ne napurigá uché bilé 'nátili beniboa. Abiénachigó najkí ne napurigá bi'wígame alawégame niwa.

3 'Lige 'emi ralámuli 'la machíleké 'yégiliga alué Eba anilime mukí 'ya, alué napu Arani 'yula nílige. 'Lige neka alekeri majá 'emi ralámuli, siné kachi a'chigóriga ikisábá 'emi ralámuli. 'Lige 'emi ralámuli bilé rawé ta'mé 'la 'nátaga mochisa, 'lige alué Remónisika nasibúmala 'emi ralámuli. 'Lige alué Remónisi 'ma se'nú 'nátili 'yámala 'emi ralámuli. Tabilé 'la bi'lepi na'támala 'emi Kristo 'yuga.

4 'Lige 'emi ralámuli tabilé 'la 'nátaga mochinti júkuru. Pe apiépiri ralámuli ra'ichálila 'we yati bijchíginti júkuru 'emi. 'Lige bilé rió ruisá regá: «Krístoka tabilé alarigá ju, tase napurigá ruwime ju Páulo», anisá, 'lige 'emi ralámuli yati bijchígame júkuru. 'Lige bilé rió anisá uché bilé alawá nerúgará, 'lige 'émika ralámuli yati beninálime júkuru alué 'nátili. Pecha anime júkó 'emi ralámuli: «Tabilé 'la ju alué ra'íchali», tabilé anime ju 'emi. 'Lige bilé rió anisá alué Esukristo tabilé a'kabámana jáwame ju, 'émika yati bijchígame ju.

5 'Emi 'la akisáká alué ralámuli 'we riólame ko napurigá e'wélala, napu'lige ne ruwichi abiénachigó a'lá gepútékuru. Ne abé 'la machí me'tigá alué ralámuli.

6 Neka ta'mé 'la ra'íchame júkuru alé we'ká riógachi, neka 'wéchigo 'la machime kéréko Onorúgame ra'ichálila, we'ká beniri ne 'emi. 'Lige 'emi ralámuli 'la machíleké alarigá ko ne. Aka ne we'sá ruyéché 'emi ralámuli ye ra'íchali.

7 'Lige ne peka siné rawé goblálome júkuru 'emi ralámuli alué ra'íchali benírigа. ¿O'wéchala resitiri ju tabilé goblálilia? Neka tabilé benírime ju napurigá ne najtékame nímala. Neka pe najkí napurigá 'emi 'we najtékame nímala.

8 'Lige ne'chí 'we gu'iri alué ralámuli Esukristo oyérame alé ichúrimi mochígame. Enomí 'we nejime ke alué ralámuli, 'lige neka nareme kéturu alué enomí alué ralámuli nejichi napurigá ne 'la aminabi einámala beniria alé Korinto asagá.

9 'Lige ne alé 'emi ralámuli 'yuga asagá, enomí resí lame ke ne i'sínimi, 'lige neka tabiléchigo siné tániko 'emi ralámuli enomí, neka 'láchigo a'pílime

* **11:1** Alué Páulo ra'ichámorí napurigá bilé rió lo'í noli chu'achika ronobóchaga.

kame alué enomí alué ralámuli alé Maseronia mochígamete. Alué ralámuli alé Maseronia mochígame nokame ke alué enomí a'pá alé Korinto, 'lige alué enomí nareme ke ne. Ne bo'neka 'we a'lá 'nátame ke ne 'emi ralámuli 'yuga. 'Lige neka aba 'we inánili alué ra'íchali beniria, 'lige neka tabilé nejkumega benírie ne 'emi.

10 Neka 'la bijchiá aní ye ra'íchali. Aka alué Kristo 'la bijchiá ra'íchame nílekuru. 'Lige ne alieri rió júkuruchigó. Bi'lepi 'nátame ju ne alué Esukristo 'yuga. Neka tabilé siné narémala alué enomí alé wa'lú ejiro Akaya anilichi mochígame ralámuli nejílala.

11 ¿Chonigá alarigá ra'icha ne? ¿Mayé 'emi ne tabilé galeo 'emi? Onorúgame 'la sébali machíguru 'we a'lá galeo ne 'emi.

12 Alué ralámuli tabilé 'la benírime ye ra'íchali, 'we gunaruga ra'íchame ju, 'lige alué ralámulika najkí napurigá ramué narémala alué enomí napu nejí 'emi ralámuli napurigá nareme ju a'boi. Ramueka tabilé nakiáguru alarigá. 'Lige ramueka 'we a'ká rió níruke'é tase napurigá alué ralámuli.

13 'Lige alué ralámuli ra'íchali benírame anime ju: «Kristo júlale ramué napurigá ramué nulame niwa aleké nila nóchali», anime ju alué ralámuli. 'Lige alué ralámulika tabilé pe'tá bijchiá anime júke'é alarigá alaniá, pe 'emi enomí bujéniliga anime ju alué ralámuli alaniá.

14 'Lige alué Satanasi anilime 'we 'yégame júchigó. Anime ju alué Satanasi: «Ne ju alué santo ánjeli, alué Onorúgame gu'írame ju ne», anime ju alué Satanasi. 'Lige alué ralámuli alué Satanasi oyérame, ¿'lacha ta 'yégame ralámuli nímalachigó?

15 'Lige ramueka 'la machiáa alanigá e'yéname ko alué ralámuli. Anime ju: «Ramueka 'we semáriga oyérame niru alué Onorúgame. Ramueka Onorúgame gompaniérola niru», anime ju alué ralámuli. 'Lige rekó alarigá ra'íchaga oyame ke alué ralámuli, abirigá alé injiérnochi simámala alué ralámuli suwisá, pecha 'la bi'ígame alawégame ke aniáwé alué ralámuli. 'Lige alué bo'né alé Onorúgame alarigá olámili júkuru alué ralámuli, napugiti alué a'boi ralámuli alarigá nokáligame. Alekeri alué bowé mélekuru alué ralámuli.

Jena ruwimela Páulo 'we resí ikíligo

16 Tabilé ganílime ju ne alarigá ra'icha. Ra'icha ne napurigá lo'í neraga, tabiléchigo lo'í júkó ne. 'Lige 'emi ralámuli 'we gepume júkuru ne'chí napu'lige napurigá bilé rió lo'í alarigá ra'íchachi ne. 'Lige ne alekeri alarigá ra'ichámala, napurigá 'emi ralámuli 'we a'lá gepúmala ye ra'íchali napu ne ruimeli ju.

17 'Lige alué Wa'lula Esukristo tabilé siné ra'íchale napurigá bilé rió lo'í, neka ra'ichámili júkuru napurigá bilé rió lo'í napurigá 'emi 'we a'lá gepúmala ye ra'íchali, alarigá ra'ichálichi 'we a'lá gepume kame 'emi ralámuli.

18 'Lige alué tabilé Esukristo oyérame ralámuli, alarigá ra'íchame júkuru napurigá bilé rió lo'í neraga. 'Lige 'emi ralámuli 'we a'lá gepume júkuru alué ra'íchali. 'Lige alekeri alarigá ra'ichama olá ne.

19 'Lige 'emi ralámuli 'we semati ra'íchali benió olá alué alieti ra'íchali akigá, 'lige 'we a'lá ejebénigame kólá 'emi.

20 'Lige 'emi ralámuli pe apiépiri ralámuli 'we e'weme júkuru. 'Émika yati e'wame júkuru napu chíbiriga nulalíe. Rekó napurigá bilé ajágame alarigá nulalíe, yati e'wame júkuru 'emi. 'Lige 'emi ralámuli tabilé chéláme júkuru rekó re'wániga bujilíe alué napu nígame ju 'emi. 'Lige abiena 'we galeme júkuru 'emi alué rió rekó i'nílime kachi. 'Lige aminami tabilé chéláme júkuru 'emi

ralámuli napurigá bilé bulito alarigá nochárilie. 'Lige 'emi 'we a'lá nirame ju alué ralámuli napurigá e'wélala neraga rekó napuchibi nokame kachi. Rekó wejpisokie 'emi alué gujsite, 'émika abiena 'we 'la galeme júkuru alué ralámuli.

21 Neka pecha alarigá olame júkó 'emi. ¿'Émika najkí napurigá wejpisópua? ¿Najkiáchalá napurigá bujewa enomí? ¿Najkiáchalá napurigá 'we riólaga ra'ichawa? 'Lige 'emi ralámuli uché rajpé abé a'ká mayele ke alué ralámuli me'tagá ramué. Bilé lo'í niraga ra'icha ne, napurigá 'la na'tawa.

'Lige ne alarigá ra'ichámala napurigá bilé rió lo'í napurigá 'la machimea 'emi tabilé 'la 'nátame ko.

22 ¿Ebreo ralámuli ju alué 'yégame ralámuli? Néchigó ebreo ju. ¿Israelita ralámuli ju alué 'yégame ralámuli? Néchigo israelita ju, alué ralámuli napu Onorúgame rojánale napurigá Onorúgame oyérame nímala. ¿Abraámi rijimala ju alué 'yégame ralámuli? Néchigo Abraámi rijimala júchigó.†

23 ¿'La Kristo oyérame ju alué ralámuli? Neka abé rajpé 'la Kristo oyérame ju. Neka pe bilé rió lo'í neraga ra'íchame ju, alué ra'íchali a'láchigo 'la bijchiá kéréko. Neka abéchigo a'wágame nóchagó, 'lige abéchigo mejkami eyénagó alué Onorúgame ra'ichálila beníriga. 'Lige neka abé we'sá galírale bajchilígó pe Onorúgame nila ra'íchali beníriga eyénachi ne. 'Lige aminami abé a'wágame wejpisókiame júkuru ne. 'Lige we'sá amulí mukié ne.

24 'Lige malígisa cha'pirúgame ju ne alué ralámuli alé Israeli mochígamete, alué ralámuli tabilé Esukristo oyérame. 'Lige napu ikisá cha'pisá, baisá makué miná gi makuesa wejpirú ne alué wi'chí si'pinárigamete.

25 Baisá wejperú ne alué gusite. Sinéchigo amulí me'lirú ne rejtete bajsibuga. Siné rawé napu ne asagá enale alué barko alé wa'lú ba'wichí, 'ma bokuí kiba, 'lige ne alé ba'wichí rejpí pe'tá alué rabileta cha'pigá, bilé rukó 'lige bilé rawé. 'Lige sinéchigo abiénachigó 'ma bokuí kiba barko alé wa'lú ba'wichí enagá. 'Lige uchéchigo siné enegé ne alé bárkochi abiénachigó 'ma bokuí kiba alé wa'lú ba'wichí.

26 Neka ichúrimi eyéname ke, i'sínimi alé bakóchimi simírome ke ne, i'sínimi amulí si'lime ke ne. I'sínimi 'we majame ke ne alué chigórigame ralámuli napu'lige alemi bowésiga enárigichi. 'Lige i'sínimi alué ralámuli Israeli mochígame me'linálime kéturu ne'chí. 'Lige i'sínimi alué ralámuli tabilé Israeli mochígame abiénachigó me'linálime kéturu ne'chí. 'Lige ne alé we'ká riógichi ajtígichi, 'lige i'sínimi alué ralámuli 'we cha'pinálime kéturu ne'chí. 'Lige alé jami eyénachi, 'we majame ke ne alué ajágame jobátigame. 'Lige napu'lige ne eyénachi alé bárkochi i'sínimi amulí chigólime ke ne. I'sínimi amulí me'liame ke ne alué ralámulite napu Onorúgame oyérame korí, tabiléchigo Onorúgame oyérame ke anile ko.

27 'Lige neka nóchame kéturu 'la iwégame tabilé resíbika. Amulí tabilé anáchame kéturu ne i'sínimi. 'Lige i'sínimi 'la iwégame gojchináliga oyame kéturu ne. 'Lige aminami 'la iwégame ejelime kéturu ne balámaka. I'sínimi tabilé go'gá 'sime kéturu ne nocha. 'Lige jarénami 'la iwégame ukíwame kéturu ne, pecha i'tégame ka alué gemá napurigá gemaboa.

28 'Lige neka 'we resí níliame kéturu. 'Lige aminabi uché rajpé we'ká 'nátaga ajtime ke ne alué ralámuli alué Esukristo oyérame ralámuli 'yuga, alué napu napuíme ju alué Esukristo ra'ichálila benimea.

† **11:22** Abraámi bajchá o'wísigime nile alué ralámuli ebreo 'yuga.

29 'Lige alué ralámuli Esukristo oyérame resí ikichi, 'lige ne 'we cháláme júturu napurigá ne bo'né resí ikime niraga. 'Lige alué ralámuli Esukristo oyérame chibi 'sisa, 'lige ne 'we chijúname ju napurigá ne bo'né chibi 'síkame niraga.
30 Neka pecha che anígó 'we 'la ralámuli ko ne 'lige 'we 'la anáchame. Neka 'we resítiri ju, tabilé a'walí nígame ju ne. Neka pe aníguru napurigá 'la machiboa Onorúgame bi'lepi 'we a'wágame ju. Alué simíguru ne'chí gu'íria.
31 Onorúgame júkuru alué Wa'lula Esukristo O'nola, 'lige alué ralámuli Onorúgame oyérame nabí cheliera 'yámili ju Onorúgame. 'Lige ye ra'íchali napu ne ruwí, 'la bijchiá júkuru. Onorúgame 'la machíguru ne 'la bijchiá ra'icho.
32 Ne ruwimela churigá gu'íriliga Onorúgame ne'chí alé Ramasko anilichi we'ká riógachi napu tegótigame ju noligá 'we re'pá ilígame. Alué rió abé wa'lula Arétasi anilime rió alé Ramáskochi ajchale bilé rió selígame abé u'tabela. 'Lige alué rió selígame u'tabela we'ká sontalo júlale ne'chí cha'pínaliga. Bochígimi noligá mochí alé we'ká riógichi napurigá ta ma'chínamala ne.
33 'Lige ne 'we majá 'yamía alué sontálote, 'lige 'la na'temáturu ne alé we'ká riógichi ajtígichi, 'lige ma'chí pátú ne alé wa'lú go'lechi tegoli 'yétigichi. Alé re'pá alé u'tá ewágichi alégana ma'chí pátú ne alué wa'lú atabechi ajchagá o'wiga re'kiburu ne alé. 'Lige alarigá alué Onorúgame 'we a'lá semáriga gu'írikuru ne'chí, 'lige alarigá tabilé cha'pirú ne.

12

Jena ruwimela Páulo ruwíligo napu Onorúgame etéraligo

1 'Lige neka chijuna ruyá napu ikílige ne. 'Lige siné kachi pecha nejkúrimeréko ye ra'íchali 'emi ralámuli níriga. 'Lige neka abirigá ruimeli júkuru iligá tabilé rióliga. Ruimé ne napu Onorúgame etérale ne'chí.
2 Neka machí bilé rió Kristo oyérame simíliga alé rewagachi napu Onorúgame ajtí, 'ya nile makué naó bamí. 'Lige pala 'la ajagá simíliga alué rió o pe alué alawálacho simílegeré Bo'né Onorúgameka a'lá sébali machíleké. Neka tabilé 'la machí.
3-4 'Lige neka 'la machí alué 'la sébaligo alé napu ajtí Onorúgame, alé napu 'we semárikáchi ju. Pe alué bo'né Onorúgameka 'la machíleké alarigá moyénaliga alué rió alé rewagachi. 'Lige alé rewagachi ruyéleru alué rió bilé ra'íchali. 'Lige Onorúgame tabilé lisensia 'yale napurigá ruwimela alué rió alué ra'íchali napu akele alé rewagachi. Ne kéturu alué rió napu simile alé 'pa rewagachi.
5 Uché bilé rió nísaká, 'lige neka 'la ra'ichámala ke napu ikile, nobi tabiléchigo uché bilé rió nílekó, pe ne kéturu. Alekeri tabilé uché rajpé ra'ichámala ne, neka tabilé gunarúgame nínili. Onorúgame 'sile ne'chí o'toa. Neka pecha a'walí nígame ka.
6 Ne ra'ichásaká napu ikile ne 'pa rewagachi, 'la bijchiá nímala ke. Rekó regá ra'iche, pecha lo'í kéréko ne. Tabiléchigo aminabi animélagó ne. Ralámuli pecha machígó churigá ikíliga ne alé re'pá rewagachi, pecha machígó ne 'yega aniá. Alekeri abé a'lá ju tabilé ra'ichalia.
7 'Lige aminami bo'né Onorúgame lisensia 'yale alué Satanasi napurigá nejkuméмala ne'chí 'yuga. 'Lige ne rió alarigá 'la tabilé gunarume nímala alué Satanasi nejkumesa. 'Lige ne tajché olásigaká alué Satanásite, 'lige 'we rasigá gunarume nímala ne, ne 'we semati etérume kóriká Onorúgamete.

Alekeri Onorúgame lisensia 'yale napurigá alué Satanasi se'winá olámala ne'chí napurigá tabilé gunarume nímala ne.

8 'Lige ne baisá tani alué Wa'lula Esukristo napurigá bujémala alué napu ne'chí resí olale alué Satanasi,

9 'lige ané ne'chí Esukristo: «Ne a'walila 'we 'la ju, aluete 'we 'la anachawa. 'We 'la ma'chígime nérékuru napu'lige ne gu'írichi alué bilé ralámuli 'we resítiri.» Alekeri 'we 'la ganíliga ajtí ne rekó ne chibi ikié, 'la sébali néré Kristo nejkúrime ko napurigá 'la anachawa.

10 'Lige ne 'we a'lá ra'sálagá ajtí rekó 'we resí ikié ne, alué Esukristo uché rajpé abé a'lá semáriga gu'írame ju ne'chí. 'Lige ne i'sínimi 'we rasigá resí ikime ju, tabilé chérigá neyúsisa 'ínili. 'Lige i'sínimi alué ralámuli ne'chí me'linálime júkuru alué Esukristo ra'ichálila ruigá eyénachi ne. I'sínimi 'la iwégame resíriga oyame ju ne, tabilé chérigá neyúsisaká 'ínili. 'Lige neka tabilé bilé a'walí nígame júkuru napurigá neyúsimala ne alé. 'Lige neka abirigáchigo 'la neyúsime júkuru napurigá bilé rió wa'lú a'walí nígame niraga, 'lige pe Onorúgame a'walila gite 'la neyúsime júkuru ne.

Jena ruwimela we'ká 'nata asáligo Páulo choniká mochigo alué Onorúgame oyérame ralámuli alé Korinto mochígame

11 Pe napurigá bilé rió lo'í niraga ra'icha ne, alarigá ra'íchame ju ne napurigá 'la akimela 'emi. 'Émika 'we 'la semáriga ra'íchame ju alué chátiri ralámuli 'yuga. 'La ra'ichátékuru ne'chí olagá rekó pe u'tabela ke ne, napugiti neka abé najtékame ra'íchame kame me'tigá alué ralámuli napu mayeme ju e'wélala ko Krístote julárigame.

12 Onorúgame 'yale ne'chí alué a'walí napurigá ralámuli sa'wámala ne napu'lige ne 'emi 'yuga ajtigé. Abiénachigó wa'lú a'walí 'yaru ne Onorúgamete napurigá 'la anachámala ne napu'lige 'we resí oliachi ne. Alarigá nejkúrile Onorúgame napurigá 'la machigá mochímala 'emi Krístote julárigame ko ne.

13 Neka tabilé naré alué enomí napu ne'chí 'yámoríle 'emi. Neka pe naréturu alué uché jaré Onorúgame oyérame ralámuli nejílala. Tabilé 'la nísaká alué 'emi nila enomí naregía, 'liko e'káibogó ne. Neka tabilé chibi 'síliga mayé ne. 'Émika pe abisibi najtékame ju napurigá alué uché jaré ralámuli.

14 'Lige neka uchéchigo 'ma sébali gatega ajtíkuru alemi simea ne napu 'emi ralámuli mochí. 'Ma baisá nímala ne alemi simiá. 'Lige ne alé uché sebasa, neka tabilé najkí napurigá 'emi ralámuli nejímala enomí, iligá neka najkí 'nalina napurigá 'emi ralámuli 'la bi'lepi 'nátaga mochímala alué Esukristo na'tálilacho. Alué enomika tabilé najkí ne. 'Lige neka napurigá bilé 'kuchi o'nola alarigá ju. Bilé o'noka 'yame ju go'ame alué 'kuchi. 'Kuchi pecha nóchame ka napurigá 'yame go'ame o'nola.

15 Siné kachi resí lásiga ka 'emi, neka aba'lá nejímala suwábaga alué napu ekí ni ne. 'Lige neka we'ká rawé nochámala 'emi ralámuli gu'íriga siné kachi resí lásiga ka. Ta cheri káwé ne mukusáká 'emi gu'íriga. Neka abé galesa 'emi ralámuli, 'lige 'emi abé 'la galémili júkuru ne'chí, nobi ta'méchigo 'la alarigá galeme kárého 'emi ne'chí.

16 Neka pecha nejkumégó alé, nobi jaréchigo anígó pe 'yégiga olá ne. Tabilé bijchiá ju.

17 Tasemi jula ne bujéniliga enomí.

18 Ne júleturu Tito uchéchigo bilé gompaniero 'yúriga napu 'emi 'la machime ju. ¿Pe 'yégile Tito 'emi 'yuga? Tabilé 'yégile. Alué Tito 'emi gu'írile napurigá

ne. Tabilé tábiri bujélikó. Alué 'lige néchigó Onorúgame Alawala ajchágame niru sulachí. Bi'lepi 'nátame nírukuru. Ramué okaka Kristo oyérame nírukuru.

19 'Lige siné kachi 'emi mayérého ramué pe alarigá ra'íchame ko pe napurigá 'emi 'we a'ká ralámuli. Ramueka Esukristo oyérame niru, 'lige Onorúgame 'we a'lá repúguru ramué napurigá ramué tabilé 'yega ra'ichawa. 'Lige ramué 'we a'lá galelía 'emi ralámuli. Ramueka benírilia 'emi napurigá 'we a'lá benimela Onorúgame nila ra'íchali, 'lige 'emi ralámuli 'la alarigá 'la a'wágame sulégame nímala.

20 We'ká 'nata ajtí ne, 'lige ne alé Korinto sebasa, machimela ne pala 'la sébali oláliga 'emi Onorúgame 'yuga. 'Émika tabilé ganíliga etémala ne'chí napugiti neka 'emi gastigárimala ta sébali olásaká Onorúgame nila ra'íchali. Siné kachi napu'lige ne alé sebasa jaré 'emi 'we cha aniá mochímala, 'lige jaréchigo 'we najkuelia mochímala uché jaré nóchame etega, jaré 'we yati na'áumala 'lige jaré ralámuli we'ká ka napuísa 'we bochí aniá mochímala, pe uché jaré ne'ochia, 'we ganílime ju uché jaré ralámuli ne'óchaga pe tabilé akériga alué ralámuli, 'lige jaré 'we riólame ju, 'we jebénigame korime ju, 'lige we'ká ka napuísa a'bopi ra'íchame ju tabilé niraga uché jaré ralámuli.

21 Onorúgame bo'né 'la machírimala ne aliena i'nílime ko 'emi. 'Liko 'we chijúnaga rejpímala ne, 'lige nalámala ne alué we'ká ralámuli we'ká rawé 'we i'níliga e'yénachi alué we'ká ralámuli cha nokogá, 'lige tabilé ku a'kabámana 'nátame ju alué ralámuli. Tabilé a'reme ju we'ká umugí 'yuga okoa, 'lige tabilé siné táame nile bilé e'kali, pecha nirame níliga Onorúgame nulalila.

13

Jena ruwimela Páulo uchéchigo siné juláligo napurigá 'la gatémala alué ralámuli 'yuga

1 Neka 'ma osá simíkuru alé 'emi ejperélachi, we'ká ralámuli etéguru 'emi 'we cha noká mochigo. Onorúgame ra'ichálila 'ya nerúgame aní pecha gastigárilime jukó bilé rió ta i'télasaká oká restigo o bakiá ma,

2 'lige ne 'we a'lá machíguru 'emi ralámuli alarigá ko, we'ká ralámuli etiáguru 'emi 'we i'níliga e'yénachi, 'lige uché simigá ne alé, 'ma 'la gatémala ne 'emi 'yuga alué tabilé 'la 'nátili. Neka 'ya 'la aniéturu napurigá 'la gatega mochiwa. Jípeko uchéchigo siné nábola ne ye osilí. Napu'lige ne alé sebasa, 'we a'wágame gastigárimala ne 'emi napu 'we 'ya 'we cha nokogá e'yénilige 'emi.

3 'Lige 'emi 'la machimela alué Kristo nuleo ne'chí. Gateme ne 'emi 'yuga napurigá Kristo niraga. Alueka pecha najsíname jukó gatega 'emi 'yuga. Abéchigo a'wágame gateme jukuru 'emi 'yuga.

4 Bijchiá jukuru alarigá a'réligo napu'lige gulusichi ujchagá me'líliru napurigá tabilé a'wágame niraga, nobi napu'lige 'ma ku ajánasa, 'liko 'la ma'chígime nérékuru wa'lú a'walí nígame níligo. Ramué abiénachigó tabilé a'walí nígame kárékuru, nobi ramueka wa'lú a'walí nígame niru ko sulachí Onorúgame nila a'walila, 'lige alué a'walila gite gu'íriliguru ramué 'emi.

5 'Lige 'emi ralámuli 'we 'la na'tawa pala 'la bijchiá Onorúgame oyérame ka 'emi. 'Lige 'émika aníguru 'la bijchiá Kristo Esusi oyérame ko. Pala 'la bijchiá ka, rukiboa 'emi a'bopi. 'Lige 'la bijchígime nísaká 'emi Onorúgame nila rejcholi, ¿tabilé machí 'emi ralámuli alé sulálachi ajtigó bejtega alué Kristo Esusi? Alarigá júkuru 'emi ralámuli 'la bi'lepi 'nátaga ejperégame nísaká alué Esukristo 'yuga.

6 'Emi 'la bi'lepi 'nátaga mochísaká Esukristo 'yuga 'liko abiénachigó 'la machimela neka bi'lepi 'nátame ka Esukristo 'yuga.
7 'Lige ramué ralámulika tániwa Onorúgame napurigá alué Onorúgame 'we a'lá semáriga gu'írimala 'emi, napurigá 'emi tabilé siné resiti na'támala. Neka tabilé chélá rekó tabilé niraga etuwíe ne'chí. Neka iligá najkí napurigá 'emi ralámuli 'we a'ká nímala Onorúgame 'yuga. Rekó 'émika mayé ramué tabilé sébali olame ko, abé 'la ju 'emi 'we a'ká ralámuli nímala.
8 Ramueka tabilé aniboa 'we a'lá nocharu ramué o tabilé 'la nocharu ramué, tase aniboa ramué. Ramueka 'we a'lá sébali o'wé e'inaru tabilé chérigá 'yégiwa Onorúgame. Ramueka 'we a'lá sébali bijchiga ruwá.
9 Napu'lige ne chibi 'sika einásaká, pe bo'né Onorúgame 'la ma'chí pame ju ne'chí, 'lige 'we 'la ganíliga ajtí ne. 'Émika ye etega abé a'lá niraga etémala Onorúgame 'lige abé 'la narémala Onorúgame a'walila. Ramueka 'we tánilia Onorúgame napurigá 'emi 'we 'la sébali olame nímala.
10 Tabilé gastigárinili ne 'emi, a'bopi ku na'táwaguru. Alekeri osé ne 'emi, napurigá 'ma gatega mochiwa, ne ta'chó sébachi alé. Ta gatésaká 'emi 'liko gastigárimala ne 'emi Esukristo a'walila gite. Onorúgameka pecha nejí ko alué a'walí napurigá ne resí olámala 'emi. Alueka nejíkuru napurigá gu'írimala ne 'emi napurigá 'la sébali olame nímala 'emi.

11 'Emi ralámuli Esukristo oyérame, pe ikipi képá ye ra'íchali, pe ikipi ra'íchali ruimé ne, 'we a'ká ralámuli nisa 'la képá 'emi. 'La oilawa, 'lige 'la bi'lepi 'nátaga nokísiwa o'maka 'la nakúriga nokísiwa. Alarigá 'la képá. Onorúgame júkuru 'we galeme ramué, 'lige nejime ju bilé iwérali napurigá tabilé we'ká 'nátaga mochiwa, tabilé chélagá, tabilé seweka, 'lige tabilé majaga.
12 'Lige 'emi ralámuli 'we a'lá niraga repórime niwa 'emi a'bopi.
13 Alué ralámuli alué Esukristo oyérame jena mochígame napu ne ajtí, alué suwábaga wa'lú reporali nábola.
14 'Emi ralámuli 'we a'lá semáriga niraga naresa 'la képá alué napu nejí Wa'lula Esukristo, alué napu 'pa rewagachi ajtí. 'We semáriga naresa 'la képá 'emi ralámuli alué ganílili napu Onorúgame nejí. Abiénachigo 'we 'la 'nátaga e'yénawa Onorúgame Alawala 'yuga.
Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Yeka Ju Alué Osilí Napu Osele Páulo Alué Ralámuli Galasia Mochígame

Kuira 'emi ralámuli Galasia rewégachi ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Ne Páulo osá ye osilí, ne napu ju Esukrístote julárigame napurigá ne nulame nímala aleké nila nóchali.* Tabilé 'wesi ralámuli ajchá ne'chí napurigá nulame nímala ne, pe Esukristo 'lige Onorúgame ajchá ne'chí napurigá nulame nímala ne napu Onorúgame najkí, Onorúgame napu wa'lú a'walí nígame ju napu Esukristo ku ajánale napu'lige mukusá.

2 Ne, 'lige uché jaré napu júchigó Onorúgame oyérame napu ne 'yuga mochí jena, oselia 'emi ralámuli.

3-4 Onorúgame 'lige Wa'lula Esukristo abichilubi 'we 'la semáriga gu'írasa 'la képá 'emi napurigá abichilubi 'la Wa'lula Esukristo oyérame nímala 'emi, alué Wa'lula Esukristo napu mukule ramué nila gastigo nareka.† Alarigá narele gastigo ramué neraga napurigá apiépiri ramué ralámuli 'la bi'wígame alawégame niwa 'la bijchígisiká wa'lú a'walí nígame ko Esukristo, napurigá najkí Onorúgame ramué O'nola.

5 O'maka ralámuli 'la Onorúgame oyérasa 'la képá senibí rawé.

Jena ruwimela alué Galasia mochígame ralámuli se'nú 'nátali beníligo

6 Tabilé nami ne chonigá aliena yati a'réligo 'emi Onorúgame oyeria, alué Onorúgame napu júlale Kristo‡ buinániliga 'emi chátiri bowechi. Jipe pe se'nú ra'íchili oyéraga jaro 'emi.

7 Tabilé i'té uché bilé ra'íchali, pe iligá mochí 'nalina uché jaré ralámuli napu najsibume ju alué a'lala ra'íchali Kristo nila.

8 Onorúgame wa'lú gastigo 'yasa 'la ke ne'chí 'lige ne gompaniérola tabilé 'la Onorúgame nila ra'íchali benírigа e'yénisiká ramué. Rekó bilé santo ánjeli ke 'lige se'nú ra'íchili benírisia nawasa 'emi tabilé 'la Onorúgame nila, Onorúgame injiérnochi julasa 'la képá.

9 Uchéchigo siné ruwimé ne: Bilé ralámuli pe se'winárigа benírigа einasa uché jaré ralámuli, pe 'yégiga, alueka injiérnochi julásiga 'la képá Onorúgamete.

10 'Emi 'la machíguru tase ra'íchaga eyenio ne napurigá 'la ganíliga etewa ne ralámulite. Neka najkí 'nalina napurigá 'la ganíliga etewa ne Onorúgamete. Ne ra'íchame nísaká pe napurigá ralámuli najkí, 'liko tabilé 'la Kristo oyériga benírimikuru ne alué rejcholi 'emi.

Jena ruwimela churigá 'la nóchaligo Páulo Esukristo nochálilachi

11 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, neka 'we 'la ma'chígime ruwíbá tabilé pe apiépiri ralámuli nila ko suwábaga ra'íchali napu 'emi beniri ne.

---

* **1:1** E'nesi glosario «apóstol». † **1:3-4** Gastígoká ju napu narépuli ju napu'lige suwisuga 'we cha nokame níriká jena wijchimoba mochiga 'lige aminami tabilé e'wásiga napu najkí Onorúgame. 'Lige apiépiri ralámuli rekó tabilé chibi 'sime ke abiena resítiri alawégame kéré tabilé 'la oyérame nísaká Onorúgame. ‡ **1:6** Páuloka naó rewá uneme nile Esukristo rewá, i'sínimi Kristo anime nile, 'lige i'sínimi Kristo Esusi anime nile, 'lige i'sínimi Esukristo anime nile, 'lige i'sínimi Esusi anime nile. E'nesi glosario «Cristo» 'lige «Jesús».

12 Tabilé 'wesi ralámuli beniri ne'chí ye ra'íchali napu ne 'emi beniri, pe
Esukristo beniri ne'chí ye ra'íchalika a'kinana ku ajánasa.§
13 'Ma akiáleké 'emi 'yabesi churigá 'síligo ne. Napu'lige 'we 'la sébali olá
Onorúgame oyérame kórigá 'we 'la bijchígime ke ne 'la rewagachi moinálime
ko pe 'la sébali olagá napu nulale Moisesi 'we 'ya napurigá oyérame ju alué
ralámuli jurío, aminami we'ká ralámuli me'á ne napu ekí Esusi oyérame nile.
14 'Ma umeri ne suwábaga ralámuli jurío 'lige 'we 'la nóchili 'yaru ne 'we
najtékame alué ralámuli jurío níriga, rekó pe aba aliena re'malí ke alué
ralámuli napurigá ne, pe aba lakí bamígame. 'Lige regá nulame ke ne:
«'La sébali oyérawa Onorúgame 'la a'chigóriga napurigá nokame nile alué 'ya
ejperégame ralámuli jurío, tase we'káwaga.» 'Lige aminami néchigó 'la sébali
olame ke napu nulame ke ne bo'né.
15-16 Onorúgameka 'ma 'nata asale ne'chí wanápamia napu'lige ta'chó
ochérachi ne, wanápamia asale ne'chí napurigá Esukristo ne'chí nulémala
napurigá simela ne Onorúgame ra'ichálila benírimia alué ralámuli tabilé jurío.
Napu'lige Esukristo ne'chí 'yuga ra'ichasa alé a'bemi amulí sébaga Ramasko*
anilichi, neka tabilé simí chejaré ralámuli rukemia churigá nochálime ko
Esukristo nochálilachi.
17 'Lige tabilé simí ne alé we'ká riógachi Rusaleni rewégachi ra'ichamia alué
ralámuli 'yuga, alué ralámuli napu Esukristo nochálilachi nóchale 'ya, alué
napu bijí ejperé jipe. Pe uché bilé gawí bo'ígichi simí ne Arabia rewégichi.
'Lige a'kinana ku Ramasko anilichi simí ne, napu we'ká riógachi ju.
18 'Lige a'kinana Esukristo oyérasa bakiá bamí kachi, 'lige simí ne Rusaleni
anilichi Pegro (Sepasi) machimea 'lige 'yuga ra'ichamia, alué napu nile Esusi
'yuga nóchame 'ya napu'lige jena ajtígichi Esusi. Makué maligi rawé ajtí ne alé
Pegro bejtélachi.
19 Tabilé 'wesi etiá ne alué uché jaré napu Esusi 'yuga nóchame nile, pe alué
Pégrocho 'la etiá ne. Abiena etéturu néchigó Santiago,† nobi alueka tabiléchigo
nóchame nílekó alué Esusi nochálilachi, alué napu Esusi nasípasi bonila ju.
20 Onorúgame etea ajtí ne'chí ne osá chujkúgichi. Tabilé 'yégali ju ye ra'íchali
napu ne osá.
21 'Lige a'kinana alé Rusaleni yéniga simí ne alé Siria rewégame gawí
bo'ígichi, 'lige kúchigo Silisia rewégame gawí bo'ígichi.
22 'Lige alué ralámuli napu ekí Esukristo oyérame ju Jurea anilichi
mochígame tabilé 'cho siné eteme ke ne'chí,
23 alué ralámulika pe anigá e'yénale a'bopi ne'chí olagá: «Alué Páulo 'yako ra-
mué ralámuli me'línálime karae, ramué napu Onorúgame oyérame niru napu
jena Jurea mochiru, 'lige jípeko machiaa 'ma 'la oyériligo alué ra'íchali 'nátili
napu ramué Onorúgame oyérame beniá mochiru we'kanami re'obachi.»
24 Alésíko alué ralámuli Jurea mochígame regá aní: «'We a'lá ju Onorúgame,
'we 'la 'nátili 'yale alué Páulo.»

---

§ **1:12** Mayelia benírilirigo alué Páulo alué Esúsite alué 'we a'lala ra'íchali maligi bamí a'kinana alué Esusi ajánasa. * **1:15-16** Páuloka 'yamia enale Esusi oyérame ralámuli galírale mo'amia 'lige bijí tabilé 'cho sébachi alué Páulo alé Ramasko anilichi 'we chárigá ra'ósiga ilíbale alemi napu enale alué Páulo, 'we chárigá rasole alué Páulo. 'Lige a'lígerikáchi alué Esusi alué Páulo owile napurigá alué Esusi oyérame nímala alué Páulo. † **1:19** Alué Santiago oká rewégame nile, Akobo anilime nílechigó. 'Lige tabilé 'yáliru bilé nóchali (apóstol) Esúsite napu'lige Esusi bijí jena wijchimoba ajtígichi. Abé a'kinana napu'lige mukusá Esusi, wa'lula gayénale alé Rusaleni alué Esusi 'yuga e'yéname benírame.

2

Jena ruwimela uché jaré napu nóchame ju Esukristo nochálilachi 'we 'la etéligo Páulo

1 A'kinana ku Rusaleni simí ne alé Silisia yéniga, Bernabé 'yuri ne 'lige
Títochigó, alésíko 'ma makué naó bamí kéturu napu'lige Esukristo ne 'yuga
ra'ichasa alé Ramasko a'bemi.
2 Onorúgame jula ne'chí remugichi napurigá alé Rusaleni simela ne. 'Lige
'ma alé Rusaleni sebasa ne, neka ra'íchaturu alué Pegro 'yuga, 'lige alué
Juani, 'lige Santiago waná 'yériga mochiga napu nile e'wélala alé re'obachi
nulame 'lige ruyéturu ne napurigá machimela alué ralámuli tabilé jurío
benírigа eyenio ne chiena 'la semáriga nejkura ajtigó Onorúgame. 'Lige 'we
'la ma'chígime ruyé ne alué e'wélala alé re'obachi nulame napurigá 'la kilí
mochímala benírigа ralámuli bi'lepi 'nátili, napurigá tabilé rioksi nímala napu
beniri ne alué ralámuli tabilé jurío.
3 'Lige rekó tabilé jurío kachi alué Tito, alué e'wélala nulame tabilé nulale
napurigá sikireka pápua alué Tito pe'tá isílala wi'chila,*
4 rekó jaré ralámuli mo'igé alé pachami 'we semá anime anemia alué
e'wélala nulame napurigá nulémala sikiréniligа alué Tito isílala pe'tá wi'chila.
Alué ralámulika pe e'wérali nulamia mo'ile alemi napurigá ku uchéchigo
oyérawa ramué alué Onorúgame napurigá oyérame ju alué ralámuli jurío, alué
ralámuli juríoka tabilé we'káwaga nokísime ju sikirélime pe'tá isílala wi'chila
u'kuchítiri ejtemali pe kulí o'chérisime napurigá nokame nile alué abé 'yabé
ejperégame ralámuli. Alué e'wélala nulame níriká 'la sébali oyériga enale
Esukristo alué Tito rekó tabilé sikirétigame ke alué Tito pe'tá isílala wi'chila.
5 'Lige ramueka tabilé e'wiru alué chátiri 'nátame ralámuli napurigá 'emi
ralámuli abichilubi 'we a'lá oyéraga nokísimala Onorúgame napurigá oyera
mochí 'emi jipe alué Onorúgame.
6-7 'Lige alué e'wélala alé re'obachi nulame napu Esusi 'yuga e'yéname nile
'we ra'íchaturu ne'chí 'yúgachigó, 'lige suwábaga napu ruyé ne'chí neka 'ma
machime ke. 'Lige tabilé se'winárikáréle alué níriga napu benírigа eyénale ne
alué ralámuli tabilé jurío. Alueka 'we 'la niráturu 'nalina, alueka yati machile
'la Onorúgamete nulérigime ko ne alué Onorúgame ra'ichálila benírinilигa alué
ralámuli tabilé jurío, a'chigóriga napurigá nuléliru alué Pegro Onorúgame
ra'ichálila benírinilигa alué ralámuli jurío. Tabilé chéré rekó e'wélala ke
alé re'obachi nulame, Onorúgameka najkí 'nalina napurigá ralámuli 'we 'la
bi'wígame alawégame nímala 'nalina.
8 Alué Esukristo napu nóchali 'yale Pegro napurigá nulame nímala 'lige
benírame nímala alué ralámuli jurío, pe abaleké Esukristo 'smi ne'chí nóchali
'ya napurigá nulame nímala ne 'lige benírame nímala ne alué ralámuli tabilé
jurío.
9 Alekeri alué Santiago 'lige Pegro (Sepasi)† 'lige Juani napu nile abé
e'wélala, napu nile alé re'obachi nulame, 'la nirale 'lige regá aníturu: «Ye oká
rió Páulo 'lige Bernabé 'la bijchiá 'la Onorúgamete mochiárigime ju napurigá
benírimala Onorúgame ra'ichálila alué ralámuli tabilé jurío.» 'Lige aminami
regá aniéturu: «'La 'emi gompaniérola niwa ramué Onorúgame nochálilachi.
'Émika simámala benírimia alué Onorúgame nila ra'íchali alué tabilé ralámuli

* **2:3** E'nesi glosario «circuncisión». † **2:9** Pégroka oká rewégame nile, Sepasi anilime nílechigó.

jurío, 'lige ramueka aba jena ejtebiwa alué Onorúgame nila ra'íchali beniria ralámuli napu ju jurío.»
10 'Lige aneru ramué okánika napurigá senibí 'la nélegá nokísiwa suwábaga ralámuli tabilé nígame. Neka senibí 'la gu'írame ju alué ralámuli tabilé nígame, 'yasi jipe abiénachigó.

Jena ruwimela Páulo ne'óchaligo alué Pegro

11 'Ma we'kabé bamí kachi a'kinana napu'lige alué Pegro alé Antiokía anilichi nawasa napu ne ajtígichi, 'we a'wágame ne'ocha ne alué Pegro suwábaga ralámuli akériga.
12 Alué Pégroka 'we 'la go'yame ke alué ralámuli tabilé jurío 'yuga, 'lige a'kinana napu'lige jsisá jaré ralámuli Santiago gompaniérola, a'lígesí i'kilimi alué Pegro 'ma tabilé 'yuga go'áturu alué ralámuli tabilé jurío 'yuga napugiti majáligime alué Santiago gompaniérola, 'lige i'kilimi 'ma a'réturu 'yuga go'yá ne'ochara mayega.
13 'Lige uché jaré jurío Antiokía ejperégame abichigó i'kilimi 'ma a'réturuchigó alué ralámuli tabilé jurío 'yuga go'yá. 'Lige alué Bernabé ne gompaniérola abichigó 'ma a'réturuchigó i'kilimi alué tabilé jurío 'yuga go'yá.
14 Alekeri 'ma ne'ocha ne alué Pegro suwábaga ralámuli etériga regá anegá: «Aka mueka 'ma a'regéché alué ralámuli jurío nila 'nátili rekó jurío ke mué, 'lige ¿chonigá ala'simíché mueka? Chijuna 'smíguru mué alué tabilé jurío ralámuli 'yuga go'gá. 'Liko mueka tabilé 'cho a'régame kéré alué ralámuli jurío nila 'nátili. 'Lige alué ralámuli tabilé jurío alieti etega lámala 'we 'la ko alué ralámuli jurío nila 'nátili peka 'la kachi.»

Jena ruwimela Páulo ruwíligo suwábaga ralámuli rekó tabilé jurío ke abiena 'la moinámili ko 'pa rewagachi 'la bijchígasaká Esukristo nila ra'íchali

15 Ramueka ralámuli jurío nírukuru, tase tabilé ralámuli jurío alué ralámuli napu tabilé machí churigá ka Onorúgame oyéralia. Ramueka 'la machime nírukuru churigá oyérilime ka Onorúgame.
16 'Lige ramueka 'we 'la machime nírukuru bilé ralámuli 'la bi'wime ko alawala 'la bijchígame nísaká wa'lú a'walí nígame ko Esukristo. 'We 'la machime nírukuru tabilé bi'wígame alawega mochime ko ralámuli rekó 'we e'wérali olame ke napu nulale Moisesi 'we 'ya tabilé bijchígame nísaká nawáligo Esukristo ramué nila gastigo o'tomea napu ramué narépuli nílige.
17 'We 'la oyérilia Kristo 'lige uchéchigo oyérilia ramué alué Onorúgame pe napurigá oyérame ju alué ralámuli jurío, 'we 'la sébali olagá napurigá nokame ju alué a'boi ralámuli jurío, alarigá ka tabilé 'la ju.
18 ¿Alué Kristo ju napu nejí alué 'nátili napurigá uché ku oyérawa Onorúgame pe napurigá alué ralámuli jurío oyérame ju? Alué Krístoka tabilé alieri 'nátili nejí, napugiti tabilé 'la kame ku uché cha'piá alué 'nátili tabilé a'lala 'ma 'la a'rérigame. Napu'lige ku cha'pisá ne alué chátiri 'nátili 'ma ku chátiri alawégame gainámala ne bo'né.
19 Neka 'ma a'ré alué ralámuli jurío nila 'nátili, neka 'we 'la sébali oyeri 'nalina Onorúgame, tase pe napurigá 'nátame ju ralámuli jurío.
20 Ne bo'neka tabilé ni a'walí. Neka pe Kristo nejílala a'walite bejtékuru. Onorúgame júlale alué Kristo alawá o'tóriga napurigá ne'chí 'yámala. 'Lige 'we 'la nejkúrame ju alué Kristo napu 'we galilime ju Onorúgamete. Jípeko alué Kristo Alawala ne sa'pálachi pachágana ajtí. 'We 'la galé alué Kristo ne'chí. Ne

wa'lú gastigo narémili ke, alué Kristo 'nalina narele ne'chí niraga. Alarigá mukule alué Kristo ne nila gastigo nareka. Alekeri mukule alué Kristo.
21 Neka tabilé gaweli Onorúgame nejkúrachi. 'La moináwili níriká 'pa rewagachi pe 'la sébali olagá napurigá nokame ju alué ralámuli jurío, 'liko ¿tachiri gite mukumeli nímiché Kristo?

3

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame Alawala 'we 'la semáriga gu'íname ko ralámuli

1 'Emi ralámuli Galasia mochígame, 'la tachíriti. ¿Chieri 'smíkó 'emi 'yégiga? Ne chiena 'la aniéturu alé gulusichi ujchagá mukúligo alué Esukristo alué napu ku 'pa rewagachi simile.
2 Aka nejiásibá bilé ra'íchali. ¿Naretu 'emi alué Onorúgame Alawala pe 'la sébali olagá napu Moisesi nulale o péchala 'we 'la bijchígiga wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame? Napu'lige 'we 'la sébali oyérisiga alué ra'íchili napu Esukristo ruwile, a'liko 'la narékime ju Onorúgame Alawala.
3 Aka 'émika 'ma 'we 'la oyérachí Onorúgame Alawala, ¿'lige ku a'réwarábá Onorúgame Alawala oyeria 'lige uchéchigo oyériwará alué Onorúgame pe napurigá oyérame ju alué ralámuli jurío? 'La tabilé 'nátanti júke'é 'emi.
4 ¿Pe rioksi oyérale 'emi alué Onorúgame?
5 Napu'lige Onorúgame 'emi 'yachi bo'né alawala 'lige sa'wachi we'ká 'emi ralámuli tabilé jurío tabilé ma'chílime, 'émika láleké: «Ramueka 'we 'la sébali olame niru. 'We 'la sébali oyérame niru Onorúgame 'la napurigá nulale Moisesi.» Aminami láleké: «'We newásiga piesta 'la 'we nejkúrimala Onorúgame», láleké 'emi ralámuli. Tabiléchigo alarigá júkó. Onorúgameka nejime ju bo'né alawala 'lige 'we 'la nejkúrime ju napu'lige 'emi 'we 'la bijchígiga gepuchi alué ra'íchali napu ruyeme ju ne 'emi.
6 Abraámi 'we 'la bijchígale 'we 'ya napu Onorúgame anele 'yamio ralámuli bo'né alawala a'kinánami we'ká bamí. Alésíko Onorúgame 'we 'la sébali rió neraga etele alué Abraámi.
7 'We 'la machiboa 'emi suwábaga napu ekí 'la bijchígime ju napu anile Onorúgame, alueka 'la sébali oyérame nimio Onorúgame napurigá Abraámi.
8 Onorúgameka regá anele alué Abraámi 'we 'ya: «'We 'la sébali ralámuli neraga etémala ne suwábaga ralámuli tabilé jurío napu ekí 'la bijchigi napu aní ne, 'lige aminami ne bo'né alawala 'yámala ne alué ralámuli.»*
9 Alekeri gite suwábaga ralámuli 'we 'la na'temaka etelia Onorúgamete a'lá bijchígime napu aní Onorúgame a'chigóriga napurigá na'temale Onorúgame alué Abraámi napu 'we 'la bijchígile napu anile Onorúgame.
10 Osilí 'ya nerúgame regá aní: «We'ká ralámuli mayeme ju 'la rewagachi moinálime ko pe 'la sébali olagá alué napu Moisesi osale, tabiléchigo 'wesi 'la rewagachi moyéname júkó pe 'la e'wérali olagá. Alué alarigá nokame ka pe Riáblote cha'piruga mochígame kéré.»†
11 Alué ralámuli 'we 'la sébali olame, alueka ju napu 'we 'la bijchígime ju napu aní Onorúgame 'lige napu 'la e'wame ju.
12-13 'We e'wérali oliá sébali olagá napu nulale Moisesi mayega rewagachi moináliame ko 'la sébali olásiká, pe se'winárigа kéré alué 'nátili, abé 'la ju

* **3:8** E'nesi Génesis 12:3. † **3:10** Yolí ra'íchaga «están bajo una maldición». (E'nesi Deuteronomio 27:26.)

'nalina bijchígisiga Esusi nawáligo mukumea bilena gulusichi ramué neraga
alué gastigo nareka napu ramué narépuli ke, alarigá na'tásiká 'la rewagachi
moinawa. Onorúgame ra'ichálila regá aní: «Alué 'we chátiri rioka bilena
gulusichi ujchugá me'liame ju.»‡
14 Mukule Kristo Esusi napurigá suwábaga alué tabilé ralámuli jurío 'la
narémala alué Onorúgame Alawala, alué napu 'la bijchígame ju napu aní
Onorúgame 'lige abiena suwábaga ralámuli napu 'la bijchígime ju napurigá
anele Onorúgame alué Abraámi.

Jena ruwimela Onorúgame 'we 'la sébali olame ko napu sébali olámioríle

15 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, apiépiri ralámuli bilé osilí newasa
'la sébali olámiriká bilé nóchali 'ma tabilé guwana wijchimeli júkuru, 'ma pecha
che ikimeli júkó rekó 'ma tabilé sébali olánilie.
16 Onorúgameka anele alué Abraámi 'we 'ya: «Neka julámala bilé mué
rijimala napu ajchágame nímala ne Alawala napu ochéramala nujubami
we'ká bamí a'kinana napurigá 'emi 'la alawégame nímalachigó ne Alawala.»
Alué Abraámi rijimala Kristo nile, alué napu ramué nila gastigo narele.
Alué Kristo 'yame ju bo'né alawala suwábaga ralámuli napu 'la oyérame ju
Onorúgame.
17 Neka pe ruigá aní 'émika 'we 'la sébali olagá ejperégame ko alué nu-
lalí rejcholi napu a'rele Moisesi 'we 'ya naó siento bamí na baisá makué
abé a'kinana alué Abraámi mukusá. Moisesi níriká tabilé chéréle napu
Onorúgame anele alué Abraámi.
18 'La moinálime nísaká rewagachi pe 'la sébali olagá napu nulá Moisesi
'liko tabilé che anémepechó Onorúgame alué Abraámi alué Kristo julamio.
Abraámika pe 'la bijchígile napu anile Onorúgame.
19 'Lige ¿tachiri gite osale Moisesi alué nulalí rejcholi napu 'ya osale?
Alué nulalí rejcholi osisá simile Moisesi napurigá machimela ralámuli 'we
chátiri alawégame ko rekó tabilé cha nokame ke jaré, 'lige 'we rokáréligo bilé
alué ralámuli buyáname chátiri bowechi. Jipe 'ma sébapá 'lige alué ralámuli
buyáname alé chátiri bowechi napu nawale alué Onorúgame Alawala a'remia.
Aminami Onorúgame júlale jaré santo ánjeli napurigá nulémala osíniliga alué
Moisesi alué nulalí rejcholi. 'Lige Moisésika osale napurigá ralámuli machigá
nokísimala tachiri najkiá Onorúgame.
20 Napu'lige Onorúgame alué Abraámi ruyea we'ká bamí kachi a'kinana
nawamio bilé alué Abraámi rijimala,§ a'lige alué Onorúgame bo'né ra'íchale
alué Abraámi 'yuga. 'Lige jipe, alué ralámuli napu 'la oyérame ju Onorúgame,
alueka 'la ajchágame ju Onorúgame Alawala. 'Lige alué Onorúgame Alawala
gite 'we 'la semáriga ejperégame ju alué ralámuli.
21 'Lige alué nulalí rejcholi napu 'yáliru Moisesi Onorúgamete aní, ¿tabilé 'la
ko napu anele Onorúgame alué Abraámi? Tabilé. 'La rewagachi moináliame
nísaká pe 'la sébali olagá alué osilí nulalí rejcholi napu osale Moisesi 'we 'ya,
'liko 'ma 'la rewagachi moináwikuru pe 'la sébali olagá napu osale Moisesi.
22 Onorúgame ra'ichálila aní suwábaga ralámuli 'we cha'piruga mochigo
Remónisite, 'lige alué nulalí rejcholi napu a'rele alué Moisesi aní tabilé 'la
bi'wígame alawégame nírigo ramué ralámuli. 'Lige suwábaga ralámuli napu 'la

‡ **3:12-13** Esúsika tabilé chátiri rió nile jena wijchimoba eyena, tabilé resí 'sika eyéname nile. Napu'lige mukiá 'ma chátiri alawégame gayénale gastigo nareka napu ramué narépuli ke napu'lige suwisuga.

§ **3:20** E'nesi glosario «ancestor».

oyérame ju Esukristo, alueka 'la buyamio alé chátiri bowechi 'lige 'la naremio alué Onorúgame Alawala.

Jena ruwimela 'we 'la bijchígime níriká Kristo nila ra'íchali 'liko 'la narépuli ko napu nejímorílige Onorúgame

23 Napu'lige tabilé 'cho nawachi alué ralámuli buyáname chátiri bowechi e'yéname, alué we'ká balé jurío 'we 'la ruwí rejcholi napurigá tabilé guwana rujsúpua Onorúgame oyeria napusí seba alué Esusi.

24 Alué nulalí osilí rejchólika na'tárime nile ramué napurigá 'we a'lá 'nata mochiwa siné rawé nawámili níligo alué napu buyánale ralámuli alé chátiri bowechi, 'lige Onorúgame 'we 'la ganíliga etemio suwábaga alué napu 'la bijchigi 'la Onorúgame júlaligo alué chátiri bowechi e'yéname ralámuli buyáname.

25 'Lige 'ma sébale alué ralámuli buyáname alé chátiri bowechi e'yéname. 'Ma tabilé najkiá napurigá animela alué Moisesi osilila nulalí rejcholi Kristo nawamio napugiti 'ma nawáligime alué Kristo.

26 'Emi 'ma 'la Onorúgame 'kúchila ju napugiti 'we 'la bijchígime 'emi napu aní alué Kristo Esusi ra'ichálila

27 napugiti 'ma ajchágame kame 'emi alué Kristo Alawala.

28 'Ma tabilé chéré rekó ralámuli jurío ke, tabilé chéré rekó se'nú ralámuli ke, tabilé chéré rekó pioni ke, tabilé chéré rekó tabilé pioni ke, tabilé chéré rekó rió ke, tabilé chéré rekó mukí ke. Suwábaga pe aba alué bi'lepi 'nátili 'nátame niru pe Kristo oyérilime.

29 'Lige 'emi 'ma 'la Kristo oyérame ka 'ma 'la Abraámi rijimala ju 'lige 'ma 'la narele 'emi Onorúgame Alawala napu Onorúgame 'yámorílige alué Abraámi rijimala nujubami o'chérigame.

4

1 Abichigó ruimé ne ye ra'íchili: Bilé rió 'ma inógame mukusá 'lige nígame nisa we'ká e'karúgame tábiri, we'lé nígame nisa gawí, we'ká bujkégame nisa akasí, 'lige alué inolá nachuámili nisa suwábaga napu nígame nile alué o'nola, tabilé 'cho wa'lú ocheria alué u'tá towí, tabilé 'cho nachuámala alué towí napu nígame nile alué o'nola. Pe abisibi najtékame nímala alué towí napurigá alué rió pioni napu pe nóchame ju. Alué piónika tabilé nachume 'ínili napu nígame nile alué tabilé o'nola napu ju pe batrónila.

2 Napu'lige alué mukúgame inolá bijí 'we u'tá towí ka repugime ju jaré ralámulite, 'lige tabilé 'cho nareme ju alué o'nola nila, alué towika narémala napusí 'ma wa'lú re'malí ka.

3 A'chigóriga nírige ramué napu'lige ta'chó sébachi Esukristo, napurigá u'kuchí ejtemali nírige. Ramueka 'we 'la nirálime nírige alué 'nátili pe napurigá 'nátame ju alué ralámuli tabilé 'la sébali oyérame Onorúgame.

4 'Lige sébale raweli, 'lige Onorúgame júlale bo'né Inolá Esusi napu ochérale bilé mukichi 'we 'la sébali olame napu nulale Moisesi 'we 'ya.

5 Alué Esúsika nawale bujemia alué ramué nila 'nátili, ramué napu jurío niru, napurigá 'la Onorúgame 'kúchila niwa.

6 'Émika 'ma 'la Onorúgame 'kúchila ju, 'lige jípeko regá aní Onorúgame Alawala ramué 'nátalichi: «O'nó»,* regá ané alué alawá alué Onorúgame.

* **4:6** Alué Páuloka «Abba» anime osale. «Abba» aniáká o'nó aniame kéréle, 'lige alué ralámuli juríoka alarigá anime nile napu'lige 'we ra'sálagá etea o'nola, napurigá anime ju nu'chugega bilé u'tá towí tabilé o'nola etega.

7 'Lige 'émi 'ma tabilé bijchígime ju 'la rewagachi moinálime ko pe 'la sébali olagá napu nulale Moisesi 'we 'ya, iligá 'émika 'ma 'la Onorúgame 'kúchila ju napugiti 'ma a'réligame 'nata napurigá 'nátame nílige 'ya, 'lige jípeko 'ma 'la narémala 'emi napu nejime ju Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo 'we seweka ajtigó machináliga chonoká mochigo alué oyérame

8 Napu'lige tabilé 'cho 'la machiáa 'emi Onorúgame, 'émika 'we 'la oyérame nile e'karúgame 'nátili tabilé Onorúgame nila 'nátili.

9 'Yabeko tabilé machime nile 'emi alarigá ko Onorúgame, 'lige jipe 'ma 'la machié 'emi alarigá ko Onorúgame, 'lige ¿chonigá uchéchigo ku alué 'nátili oyériniliché 'emi, alué 'nátili chátiri tabilé najtékame Onorúgame níriga napu oyérame nile 'emi 'yabé ta'chó machiáa alarigá ko Onorúgame?

10 'Émika a'kué newame ju yawiyame napurigá nokame ju alué ralámuli jurío napu 'we 'la sébali olame ju alué Moisesi nila nulalí rejcholi mayega 'la rewagachi moinamio 'emi aleké yawiyame newagá.

11 Neka chálagá ajtí napugiti 'emi ta'mé 'la e'wá nokame. 'Lige aminami pe rioksi nímikónkuru suwábaga napu beniri ne 'emi.

12 'Emi ralámuli Onorúgame oyérame napurigá ne, pe rekó 'la napurigá ne niwa. Neka 'ma a'réturu alué nulalí nóchali rejcholi napu nulame ju alué ralámuli jurío. Tabilé oyérawa 'emi alué 'nátili. 'Émika tabilé siné se'winárigа etiáturu ne'chí.

13 Neka nayúnaturu alé 'emi ejperélachi, 'lige nayupasa we'libesi bejterá ne alé 'emi 'yuga, 'lige alé asagá ta'wé ikiria simiá chebilénami arigá chojkí ne beniria 'emi Onorúgame ra'ichálila.

14 'Lige alemi ajtígichi ne 'emi beniria 'we nayua tabilé gichíturu 'emi ne'chí rekó 'we chátiri nawilí nayuchi ne. Aminami 'we 'la ra'sálagá etiáturu 'emi ne'chí 'la napurigá bilé santo ánjeli 'pa rewagáchika julárigame Onorúgamete. 'We 'la ra'sálagá etiáturu 'emi ne'chí 'la napurigá Kristo Esusi neraga.

15 'Lige jípeko, ¿chonigá 'ma tabilé ra'sálagá mochíripeché 'emi? Neka 'we 'la ruwíbá, 'emi noli 'we e'wérali olámituru napurigá ku 'la sa'wimela ne. 'Lige busila nayume nísaká ne noli 'ma 'yámikuru 'emi ne'chí 'emi busila napurigá ku 'la ma'chílamala ne.

16 'Lige ¿sairúgame neraga etéwarábá 'emi ne'chí pe 'la bijchiga anichi ne 'ma ku guwana rujsuo 'emi Onorúgame oyeria?

17 Alué jaré ralámuli jurío napu 'ma 'la oyérame ju Esukristo napu alemi Galasia sébale 'we ra'sá aniá mochí, nobi péchigo resítiri 'nátili 'yániliga nokágó 'emi. Alué ralámulika pe najkigá noká napurigá 'ma a'rémala 'emi alué ra'íchali napu 'emi beniri ne. Aminami alué ralámulika najkigá noká napurigá alué ralámuli gompaniérola nímala 'emi.

18 Tabilé chérikáwé rekó 'we 'la gompaniérola gayénige 'emi apiépiri ralámuli nobi 'wéchigo 'la 'nátaga mochíwagó 'nalina, 'we 'la machiboa chonokináliga nokao.

19 'Émika napurigá ne 'kúchila ju, 'we chalagá ajtí ne napugiti 'emi 'ma ku tabilé 'la bijchígempá napu ne ruyé 'emi, 'lige 'we chálagá asimela ne† napusí 'ma 'la bijchígisa 'emi napu aní Kristo ra'ichálila.

† **4:19** Yolí ra'íchagaká «tengo dolores de parto» anime chujkú alé apélichi.

20 Abé a'lá ke alé asisá ne 'emi 'yuga jipe kulipi, alé 'emi 'yuga asisáká ne
'la i'kilí suériga ruwimékuru ne 'la námatame. Mejká asirú ka 'we nóchili júke'é
osilite ra'ichalia.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo ramué nírigo napurigá 'la Sara 'kúchila neraga

21 'Emi ralámuli napu 'we 'la oyérinili napu osale Moisesi‡ 'we 'ya, ¿tabilé
machí 'emi napu aní alué osilí?

22 Alé osilichi ruwí oká ejtemali o'chériligo Abraámi 'kúchila. Bilé 'la bo'né
upila ranala, 'lige uché bileka pe alé Abraámi galílachi§ nóchame mukí ranala,
alué napu tabilé meka nóchame nile enomí, alué napu nile alué 'la Abraámi
upila gu'írame.

23 Alué mukí alé Abraámi galílachi nóchame tabilé meka enomí, alué napu
Agari anilime nile, alué mukí ranálaka pe iligá ochérale, 'lige alué 'la Abraámi
upila mukí, alué ranálaka ochérale 'la napurigá anélege Onorúgame alué
Abraámi.* Alué 'la Abraámi upílaka Sara anilime nile.

24 Ye oká umugika oká tábiri ruwime kéré. Agárika ruwime kéré alé
Sinaí rewégachi rabó† Onorúgame alué Moisesi 'yáligo nulalí rejcholi. 'Yale
napurigá ralámuli israelita 'la machimela 'we resítiri alawégame níligo alué
ralámuli israelita napu 'ya ejperele, tabilé siné 'la námaligo napu ruwime nile
alué nulalí, 'lige tabilé siné rawé bijchígime nile nawámili níligo bilé alué napu
bujémili nile alué ralámuli alué chátiri 'nátili, 'lige alué ralámuli israelítaka
tabilé buwea mochile alué napu nawámili nile alué gastigo bujemia alué
ralámuli israelita 'ya ejperégame. Alué ralámuli israelítaka 'we e'wérali olame
nile 'la rewagachi moinálime mayega pe 'la sébali olagá napu nulale Moisesi.

25 Alué Sinaí anilime raboka alé Arabia rewégame gawí bo'ígichi ilí. Árabe
ra'íchaga ka Agari anilime nile alué rabó Sinaí. Alé Sinaí osale Moisesi alué
osilí nulalí rejcholi. 'Lige jipe alé Rusaleni we'ká balé mochí napu nulame
ju napurigá sébali olawa alué nulalí rejcholi. Regá nile ye nóchali napugiti
alué Rusaleni ejperégame ralámuli pe 'we e'wérali olagá ejperégame níligame
alué nulalí rejcholi napu osale Moisesi mayega 'la sébali olao 'lige mayega 'la
rewagachi moinamio alanokigá.

26 Ramueka tabilé alarigá 'nátame niru, ramueka 'nátame niru pe 'la sébali
bijchígisiga napu anile Onorúgame 'la rewagachi moinálime ko.‡

27 Onorúgame 'we 'la na'tárile alué Isaíasi napurigá osimela ye ra'íchali regá
anime:
Mué mukí 'we ganíliga asiboa,
mué napu tabilé siné ranégame ju.
Noli sinápua ganíliga,
mué napu tabilé machí aliena ená kame ko

‡ **4:21** Moisésika osale maligi libro—Génesi, Éksoro, Lebítiko, Número, 'lige Reuteronomio. Aleké maligi líbrochi napu osale alué Moisesi jarénami ruwime ju churigá níliga 'we 'ya jena wijchimoba, 'lige jarénami alé osilichi ruwíchigó tachiri najkiá Onorúgame. 'Lige jarénami aleké osilichi ruwíchigó chonokáligo alué ralámuli israelita alé bilénami 'we wakígichi e'yéniga napu'lige Canani rewégame gawí bo'ígichi simiba e'yéniga. § **4:22** Abraámi galila bo'siki gemate newárigime nile 'lige suwábaga alué Abraámi gompaniérola alarigá galégame nile. Napu'lige alué Abraámi bejtégichi jaré pe ichúrimi mochime nile chibá 'lige bo'á nesea, 'we bukégame nile chibá 'lige bo'á. * **4:23** E'nesi Génesis 16:1 'lige 17:15. † **4:24** Alué ralámulika 'la sébali olá mayele suwábaga napu nulá alué Moisesi nila nulalí rejcholi nobi tabiléchigo siné 'la sébali olame kérélekó rekó 'we sébali olánilie. ‡ **4:26** Yolí ra'íchaga ka regá anime chujkú: «Alé 'pa rewagachi nerú bilé Rusaleni 'lige ramueka alué Rusaleni 'kúchila niru.»

napu'lige bilé u'tátiri ochérachi.
Alué mukí napu tabilé siné ranégame nile,
alueka we'ká ranégame nímala
me'tigá alué napu 'la yati ranele.§
28 'Emi ralámuli Onorúgame oyérame napurigá ne, 'émika 'we 'la bijchígime ju napu aní Onorúgame ra'ichálila a'chigóriga napurigá bijchígile alué Abraámi napu'lige Onorúgame anisá bilé u'tátiri ranélimio alué Sara alué Abraámi inolá. 'La bijchiá ochérale bilé u'tátiri towí 'lige Isaki anilime rewá ujchéliru.
29 Alué re'malí Agari ranala napu pe iligá ochérale 'we gawélime nile alué u'tátiri alué Sara ranala, alué napu ochérale 'la napurigá anile Onorúgame.* A'chigóriga ju jipe, alué tabilé 'la Onorúgame oyérame 'we gawéliga eté ramué.
30 Alué osilí Onorúgame ra'ichálila regá aní: «'Ma mabuwa 'mi mejká alué mukí napu pe nóchame ju mué bejtélachi, 'ma ranala 'yúriga mabuwa, alué napu mué upila gu'írame ju, napugiti pecha narémili kame alué napu mué a'rémili ju napu'lige mué 'ma mukusá.»†
31 Onorúgame oyérame tabilé oyérame niru jena gawichí nerúgame 'nátili. Ramueka oyérame niru napurigá aní Onorúgame. 'Lige e'wame niru napurigá nulá Onorúgame.

5

Jena ruwimela Páulo ruwíligo abisibi 'we 'la oyéraga nokísilime ko Kristo

1 'We 'la 'nátaga nokísiwa o'maka. Aka Kristo 'ma o'tóché alué gastigo napu ramué narépuliké. Tase uché ku oyériwa alué 'nátili napu nígame ju alué ralámuli jurío, alueka 'we 'la sébali olame ju napu aní alué osilí napu Moisesi osale.
2 Neka 'we 'la ma'chígime ruwíbá, 'emi oyérasaká alué 'nátili 'la rewagachi moinamio ralámuli 'la sikirétigame nísaká pe'tá isílala wi'chila u'kuchí ejtemali, 'liko Onorúgame níriká pecha 'la bi'wígame alawégame kérélamalagó rekó anié 'emi: «Ramueka 'ma 'la Kristo oyérame nírupá.»
3 Neka 'la ruwíbá, apiépiri ralámuli 'la bijchígame 'la rewagachi moyéname ko bilé ralámuli 'la sikirétigame nísaká pe'tá isílala wi'chila, 'liko alué ralámuli 'ma pecha gainámalagó ku a'rea alaké 'nátili rekó ku 'la a'rénilie.
4 'Emi 'we 'la sébali olagá ejperégame nisa 'la bi'wígame alawégame gainamio mayega 'la sébali olagá suwábaga napu aní alué osilí nulalí rejcholi napu Moisesi a'rele, pe chajkena 'nátame kérélamala 'emi, alésíko 'ma tabilé narémala 'emi napu nejí Onorúgame.
5 'Lige ramueka 'ma 'la machigá mochiru tabilé narépuli nírigo gastigo, napugiti ramueka 'ma narékame nírigime Onorúgame Alawala pe 'we 'la bijchígiga 'la sébali olamio Onorúgame napurigá anile.
6 Kristo Esusi níriká tabilé chérikáwé rekó tabilé sikirétigame nírige pe'tá isílala wi'chila napurigá aní alé osilichi napu a'rele Moisesi. Kristo Esúsika pe najkí 'nalina napurigá 'we 'la Onorúgame oyéraga ejperélawa, 'we 'la niraga uché jaré ralámuli 'la bijchígiga napu aní Onorúgame ra'ichálila.

§ **4:27** E'nesi napu ju Isaías 54:1. Alué mukí tabilé ranégame ko rekó 'la gunégame ke, alueka Sara nile. Alué mukí napu 'la yati ranele, alueka Agari nile. * **4:29** Alué Agari ranálaka siné kachi makué usani bamígame mayelia napu'lige gawéliga etea alué Sara ranala, 'lige alué Sara ranala pe okabi bamígame mayelia napu'lige gawéliga etelia alué Agari ranálate. † **4:30** E'nesi Génesis 21:10.

7 'Émika 'ma 'we 'la bijchígime kéturu napu aní Onorúgame ra'ichálila. 'Lige ¿chieri 'smíbaché se'winátiri 'nátili 'ya 'emi napurigá 'emi a'rémala 'la Onorúgame oyeria?
8 Ye 'nátilika tabilé Onorúgame nejílala ju, alué Onorúgame napu 'emi 'yale 'nátili napurigá 'emi 'la Onorúgame oyéramala.*
9 Pe u'tá ajchésiga lebarura ri'ligó rusichi 'la bochígimi nabame ju alué párisi. Pe a'chigóriga ju napu'lige bilé ralámuli 'we 'la 'nátaga eyene, 'lige pe'tá se'winárigariga na'tasa, 'ma cha ikime ju suwábaga alué a'lala 'nátili.
10 Neka tabilé mayé se'winária na'tamio 'emi. Neka mayé Onorúgame gite 'we 'la semária na'tamio 'emi. Nobi Onorúgameka 'wéchigo a'wágame gastigárimalagó apiépiri ralámuli napu se'nú 'nátili benírigа eyena 'emi.
11 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, ne bijí 'we nuligá enásaká napurigá 'la sikirétigame niwa pe'tá isílala wi'chila, 'liko alué ralámuli jurío 'ma tabilé ayómikuru rekó ruyechi ne bilena gulusichi mukúligo Esusi.
12 Alué napu ekí nulagá e'yena napurigá sikirétigame nímala 'emi pe'tá isílala wi'chila, abé 'la kepa a'bopi ga'libusa.
13 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, Onorúgame 'we semátiri 'nátili 'yale 'emi, alekeri tase chátiri 'nátili 'nátaga e'yénawa. Iligá 'we 'la galewa uché jaré ralámuli, 'la niraga etewa, 'la gu'íriwa, tabilé che anewa, o'maka 'la nakúriga nochawa a'bopi.
14 Suwábaga alué nulalí rejcholi napu a'rele Moisesi regá anime kéré: «'We 'la ganíliga etewa uché jaré ralámuli napurigá na'temá mué bo'nepi.»
15 'Emi 'we na'áuka ra'íchame nisa a'bopi, 'ma tabilé bi'lepi 'nátaga e'yénamala 'emi o'maka, 'ma tabilé Onorúgame nila 'nátili 'nátaga e'yénamala 'emi.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la e'wálime ko napu nulá Onorúgame Alawala

16 'We 'la e'wiwa napu nulá Onorúgame Alawala, alarigaka 'la tase e'wímala 'emi alué chátiri 'nátili napu 'nata 'emi.†
17 Alué 'nátili napu pe 'emi 'nátame ju, alueka tabilé a'chigóriga ju napurigá alué 'nátili napu 'la Onorúgame Alawala nejí, alué 'emi na'tálilaká pe najsibume ju alué 'nátili napu Onorúgame Alawala ju, pe nejkumeme ju rekó 'la na'tánilichi kachi 'emi.
18 'Emi 'ma 'la oyérame nísaká alué 'nátali napu nejí Onorúgame Alawala 'liko 'emi 'ma tabilé e'wémili júkuru alué 'nátili napu pe 'emi a'boi nígame ju.
19 'We 'la ma'chígime nérekáme ju napu'lige bilé ralámuli tabilé 'la e'wachi napu nulá Onorúgame. Napu'lige ralámuli Onorúgame oyérame 'ma a'resa Onorúgame oyeria, yati se'winá nokame ju, pe apiépiri umugí 'yuga okome ju tase 'la a'boi upila, jaré rióchoká napuíka okome ju, tabilé anáchame ju tabilé se'winá nokogá,
20 'we tánime ju iwérali apiépiri tábiri tabilé Onorúgame, 'lige 'we galeme ju sujkumuga beniame, 'lige 'we gichiga eteme ju uché jaré ralámuli, 'lige tabilé siné gu'írame ju uché jaré ralámuli, pe chibiyeti aniá mochime ju, 'lige 'we na'áuka ejperégame ju, tabilé chéláme ju la'sika uché jaré ralámuli ejperélachi,

---

* **5:8** Onorúgameka 'yale 'nátili napu'lige pe kulí siné oyérichi ralámuli, jipe bijí nejía ajtí 'nátili napurigá abichilubi 'we 'la oyéramala apiépiri ralámuli alué Onorúgame. † **5:16** Esúsika napu'lige ta'chó mukiá anile julamio bo'né alawala napu'lige mukusá, napurigá alué alawala 'la nejkúrimala 'la semária na'taria ramué. E'nesi Hechos 1:4.

tabilé ganíliga, we'kaná chojkégame rojáname ju ralámuli napurigá pe na'áuka mochímala, 'lige tabilé 'la a'chigóriga 'nátame ju o'maka,
21 pe chibiyeti 'nata mochime ju, tabilé anáchame ju tabilé bajiga, pe ichúrimi e'yéname ju napurigá nokame ju ejtemali re'egochi. Jipe ruimé ne napurigá anié ne 'ya bajchabé rawé: Suwábaga ralámuli napu ekí alarigá 'nátame tabilé 'la suériga etéwili ju Onorúgamete.
22 Napu'lige bilé ralámuli Onorúgame oyérasa, 'lige 'we 'la e'wisa Onorúgame Alawala‡ tabilé chátiri 'nátame ju, 'lige 'we 'la niraga eteme ju uché jaré ralámuli. Alueka 'we ganílime ju 'lige tabilé e'karúgame chátiri 'nátame ju. Tabilé ayome ju, 'we 'la ra'sá olame ju uché jaré ralámuli 'yuga. 'We 'la sébali olame ju suwábaga napu aní.
23 'We 'la na'temaka eteme ju suwábaga ralámuli. 'We 'la anáchame ju tabilé che'sika. Alué Moisésika tabilé anime ujchale: «Tabilé 'la júpá napurigá ralámuli 'we 'la ganíliga ejperélamala o'maka.»
24 Ramué napu 'ma 'la oyérilime niru Kristo Esusi 'ma tabilé chibi nokigá e'yéname niru rekó chátiri 'nátaga ikisuga, napu'lige 'nátaga ikisuga apiépiri umugí 'yuga gojchiame 'lige we'ká e'karúgame niga mochínilime pe tabilé nélegá Onorúgame.
25 Ramueka 'ma Onorúgame oyérame nírukuru 'lige 'ma 'la Onorúgame Alawala ajchágame nírukuru, 'liko abichilubi 'we 'la sébali olagá nokísiwa o'maka napurigá najkí Onorúgame Alawala.
26 Tabilé riólame niwa, tase che anewa ralámuli najkigá pe napurigá na'áuka ejperélamala, napurigá najkuelia mochímala mué chojkila gite.

6

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la nakúrilime ko o'maka

1 'Emi ralámuli Onorúgame oyérame napurigá ne, bilé 'emi se'winá 'sisa 'la machié chátiri ko alué nóchali, 'lige 'emi napu 'la Onorúgame Alawala ajchágame ju, 'we 'la rejcholi ruyewa alué se'winá 'síkame 'la tabilé a'wágame ra'íchaga 'lige 'we 'la 'nátaga napurigá tabilé oyéramala 'émichigó aleké chátiri nóchali.
2 'We 'la nakúriga nokísiwa o'maka 'emi rejcholi nejiga a'nagupi, 'la rejcholi 'yásaká 'emi apiépiri alué ralámuli napu se'winá noká, 'liko 'la e'wame kérélamala 'emi napu najkí Kristo.
3 Bilé ralámuli pe ne'óchaga eyéname uché jaré ralámuli, mayega bo'neka 'la tabilé siné se'winá 'sika eyéname ko, 'liko alué ralámuli bo'nepi abéchigo se'wináriga nímala. 'Lige aminami alué ralámuli lagá einasa: «Neka 'la tabilé siné se'winá 'sika eyéname ju, tase napurigá alué uché jaré ralámuli napu se'winá nokagá e'yena», alarigá 'nátame ka abéchigo se'wináriga nímala bo'nepi.
4 'Liko a'pílipi 'emi 'we 'la 'nátaga ejperélawa, a'lígeko 'la machimela 'emi pala 'la bijchiá 'la Onorúgame nélegá ejperégame ko 'emi, aminami 'la machimela 'emi tabilé na'tátikó abé a'lá a'ká ralámuli ko 'emi.
5 A'pílipi ralámuli 'we 'la ruyémili ju Onorúgame tachiri nóchali nóchaga eyéneo bo'nepi, 'lige tachiri 'nátili 'nátaga eyéneo.
6 'Lige alué ralámuli napu rejcholi 'yáliru 'we 'la ganíliga etémili ju alué napu rejcholi nejile.

‡ **5:22** Yeka aniame kéré 'la Onorúgamete Alawala e'wame ko apiépiri ralámuli napu'lige 'ma naresa Onorúgame Alawala.

7 Tase chibi nokogá e'yénawa mayega Onorúgame tabilé etéa ajtigó chibi nokagá e'yénachi 'emi, alalásaká 'emi 'liko pe a'bopi resí iki 'emi.
8 Bilé ralámuli yati se'winá 'sínalisaká yati se'winá 'sime ju, alueka resitiri raweli narémala jena wijchimoba pe bo'né cha'sika. Bilé rió 'we 'la e'wime Onorúgame Alawala, alueka 'we 'la semátiri raweli narémala jena wijchimoba 'lige 'pa rewagachi simisá 'la ganíliga narémala.
9 Tabilé siné najsinawa beniria ralámuli Onorúgame nila ra'íchali, 'lige 'la rejcholi ruyea alué ralámuli se'winá nokame, 'lige ralámuli gu'iria, suwábaga nóchali napu 'we 'la galé Onorúgame. Siné rawé 'la ma'chí nérélamala 'we 'la sébali oláligo 'emi 'we 'la sébali olásaká 'emi 'la tabilé guwana rujsúká.
10 'Liko bijí 'la mochíriga jena gu'íriwa ralámuli alué Onorúgame oyérame. 'Lige abiena gu'íriwa alué tabilé Onorúgame oyérame, suwábaga 'la ganíliga gu'íriwa.

11 Jena 'ma guwichí chujkúgame osilí ne bo'né osé 'emi, 'la etémala e'wele osilí osáligo ne.
12 Jaré ralámuli jurío jsile alemi Galasia napu 'emi mochí, alué ralámulika 'ma 'la oyérame ju Esukristo nobi abiénachigo nulame júkó napurigá 'emi sikirétigame nímala pe'tá isílala wi'chila, alueka pe alanokame ju napurigá tabilé cha anewa alué uché jaré ralámuli juríote napu tabilé 'cho oyérame ju Esukristo.
13 'Lige alué napu nulame ju napurigá sikirétigame niwa pe'tá isílala wi'chila guwala tabilé 'la sébali olame kéré a'boi suwábaga napu aní alué nulalí rejcholi napu a'rele alué Moisesi. Alué alarigá nulame ka pe najkigá noká napurigá 'we 'la niraga etewa, napurigá etémala 'emi 'we jebénigame ko rejcholi nejiga napurigá 'la niraga etewa uché jaré ralámulite.
14 Ne níriká tabilé chéré rekó tabilé 'we 'la niraga etelie ralámulite. Neka najkí 'nalina napurigá Onorúgame gu'írimala ne'chí 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga napurigá benírамala ne 'emi 'la rewagachi moinálime ko 'we 'la bijchígiliká gastigo o'togá mukúligo Wa'lula Esukristo bilena gulusichi alué gastigo napu narépuli ke ramué. 'Lige neka 'ma a'ré alué se'winátiri 'nátili napu 'nátame ju alué ralámuli napu mayeme ju 'la rewagachi moinamio 'la sébali olagá napu aní alué osilí napu osale Moisesi 'lige alué ralámuli 'ma tabilé aminabi 'yáachigó ne'chí se'winátiri 'nátili.
15 'Ma 'la Esukristo oyérame níriká tabilé chéré rekó sikirétigame nírige pe'tá isílala wi'chila guwala 'lige aminami rekó tabilé sikirétigame nírige alé, Onorúgame níriká pe 'la Onorúgame Alawala narétigime nísiga 'lige 'la bi'wígame alawégame nísiga 'la ju.
16 'We 'la ganíliga mochiwa 'emi ralámuli napu 'we 'la bijchígime ju napu ne ruwí. Onorúgame abichilubi 'we 'la na'temasa 'la képá 'emi suwábaga 'la Onorúgame oyérame.
17 Tabilé 'wesi ralámuli che olasa 'la képá ne'chí, napugiti neka Esukristo nochálilachi nóchame kame, 'lige 'we be'lágame ju ne wejpisósiga napu'lige ralámuli ne'chí me'linálichi Esusi nila ra'íchali benírime kóriká. Tabilé 'wesi laa mochímili ju: Alué Páuloka 'lacha nígame júché lisensia napurigá osimela ye osilí.
18 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, alué Wa'lula Esukristo napu ramué nuleme ju, 'we 'la gu'írisa 'la képá 'emi.
Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Pablo Osele Alué Ralámuli napu Ebeso Ejperégame Nílige

Kuira 'emi ralámuli suwábaga Ebeso ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Ne Páulo osé ne suwábaga ralámuli Onorúgame oyérame alé Ebeso rewégichi ejperégame, alé Ebeso we'ká riógichi, alué napu 'la bijchígime ju Kristo Esusi ra'ichálila. Neka julárigame ju Kristo Esúsite napurigá ne nulame nímala aleké nila nóchali.
2 Neka najkíbá napurigá Onorúgame ramué o'nola 'lige Esukristo napu ramué nuleme ju 'we 'la semáriga ganíliga etesa 'la képá suwábaga 'emi ralámuli, 'lige napurigá 'la ganíliga ejperélamala 'emi.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo wa'lú cheliera i'lime ko Onorúgame

3 Onorúgameka 'we a'lá nejkúrame ju, alué napu ju Esukristo O'nola, 'lige nejile bo'né alawala ramué gu'íriga. Alarigá gatele Onorúgame napu'lige julasa Kristo jena gawichí. 'Lige alekeri wa'lú cheliera i'lime júkuru Onorúgame.
4 Bajchabé ta'chó newá gawí, bo'né Onorúgame 'nátalige ramué wanápamia napurigá tabilé chátiri alawégame niwa ramué napurigá 'la bi'lepi 'nátili 'nátame niwa ramué alué 'yuga. Onorúgame 'ma 'la 'nátalige
5 napurigá bo'né 'kúchila niraga niwa ramué. Alueka Esukristo júlale napurigá alué 'símala gatea napurigá najkí bo'né Onorúgame.
6 Alekeri 'we 'la semáriga ra'ichalia Onorúgame olagá, 'we 'la nejkuro ajtigórikábá ramué na'temaka. Onorúgameka Kristo júlale, alué napu bo'né 'we galegá eté.
7 Onorúgameka 'we galé ramué, 'lige ramué buyánale alé resítiri bowechi bo'né Inolá júliga napurigá me'liboa, 'lige alué Onorúgame Inolá mukule bilena gulusichi chujkugá ramué alawala bi'wigá, 'lige 'ma e'kale ramué. Onorúgameka 'we 'la nejkúrime ju.
8 Alueka 'we 'la machiri ramué 'we 'la galeo ramué, 'we 'la ma'chígime nérékuru napugiti nejime 'we 'la 'nátili napurigá 'la rejchirúgame niwa.
9 Onorúgameka 'we 'la machírile ramué napu sineko tabilé machime nírige. Alueka bo'né 'we a'lá sébili olagá machiri ramué chieri ko alué Kristo.
10 Onorúgameka 'we 'la sébali olámala napu 'nátalige 'we 'ya. Napu'lige sebasa raweli, Onorúgameka Kristo ajchámala napurigá nulame nímala, a'lige Kristo bi'neli neyúriga Wa'lula Nulame nímala jena wijchimoba 'lige 'pa rewagachi.
11 Onorúgameka 'we 'la wanápalige ramué napurigá ramué nochawa alué Onorúgame nila nóchali. Onorúgameka 'ma alarigá 'nátalige 'la sébali olame ju Onorúgame apiépiri nóchali napu sébali olánili.
12 Alarigá gatele bo'né Onorúgame napurigá 'la ma'chígime nélélamala 'la semáriga nejkúrime ko Onorúgame, 'la ma'chígime nélélamala napugiti ramué 'we 'la semáriga ra'icha mochímempá Onorúgame olagá, alekeri gite mochiárigime niru ramué, ramué nírigime napu bajchá bijchíguru Kristo nila ra'íchali.

13 'Émika 'we 'la gepule alué a'lala ra'íchali napu 'we 'la bijchiá ju alué ra'íchali, 'lige Kristo gite 'la Onorúgame oyérame ju 'emi, 'lige Onorúgame Alawala alawégame ju 'emi, alué alawá napu Onorúgame nejímoríle.
14 Ramué napu 'la alawégame niru Onorúgame Alawala 'we 'la machiaa 'la narépuli ko napu Onorúgame nejímoríle bilé rawé napu'lige 'ma 'la buinasa suwábaga bo'né 'kúchila alé resítiri bowé bo'ígichi, napurigá 'we 'la semáriga ra'icha mochímala Onorúgame 'kúchila Onorúgame olagá.

Jena ruwimela Páulo tániligo Onorúgame napurigá 'we 'la 'nátili 'yámala alué napu 'la Onorúgame oyérame ju

15 Neka alekeri yeti akegá 'we 'la machí 'emi 'we 'la bijchígame ko Esusi ko wa'lula nulame 'lige 'emi 'we galeo suwábaga napu Onorúgame oyérame ju.
16 Neka alekeri napu'lige Onorúgame 'yuga ra'icha wa'lú cheliera 'yame ju ne, Onorúgame 'we 'la gu'írame kame 'emi.
17 Neka 'we tani Onorúgame Wa'lula Esukristo O'nola napurigá gu'írimala 'emi, 'lige napurigá 'we ejebénigame nímala, napurigá abé 'la machimela 'emi churigá ka Onorúgame.
18 Neka 'we tani Onorúgame napurigá 'la gu'írimala 'nata tachiri gite wanápuligo alué ralámuli Onorúgame oyérame, 'lige napurigá machimela ralámuli chiena 'la semáriga ka alué nejkúrali napu 'ya Onorúgame suwábaga ralámuli aleké oyérame.
19 Neka 'we tani Onorúgame napurigá machírimala 'emi chiena a'wágame ko Onorúgame Alawala napu 'ya ralámuli napu 'la e'wame ju napu nulá Onorúgame.
20 Alué a'walí napu 'ya ralámuli alué Onorúgame pe aba alué a'walí ju napu 'yálige Esukristo napu'lige me'lisuga, napu'lige ku ajánasa alué Kristo, 'lige asíbale alé wajtoná napu ajtí Onorúgame alé 'pa rewagachi.
21 'Lige 'yale nóchali napurigá bi'neli neyúriga Wa'lula Nulame nímala me'tigá suwábaga ralámuli 'lige suwábaga alué santo ánjeli napu we'ká nóchali nígame ju,
22 'lige napurigá senibí nuleme nímala suwábaga ralámuli Onorúgame oyérame.
23 Ramueka 'la sébali olame niru napu najkí Kristo, alueka kame Wa'lula Nulame 'lige ramueka napurigá pioni neraga niru. Krístoka 'we 'la sébali olale napurigá nulale Onorúgame, 'lige ramueka 'we 'la sébali olame niru napurigá nulá Kristo. Ramueka suwábaga nígame niru napu Kristo nígame ju, 'lige Krístoka suwábaga nígame ju napu Onorúgame nígame ju.

2

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame ko napu nejime ju a'walí

1 Abé 'yako, 'émika napurigá suwígame neraga nile tabilé a'lá alawégame nile cha cha nokame níligame 'emi.
2 'Émika pe Remónisi (Riablo) oyérame nile napurigá nokame nile uché jaré ralámuli Remónisi oyérame, 'lige aminami 'we 'la e'weme nile 'emi alué alawá napu pe 'pami ekárale e'yéname ju, alué alawá napu 'we aneme ju alué ralámuli napurigá tabilé oyéramala Onorúgame.
3 Alarigá nírige ramuéchigó tabilé e'wame nírige napu nulá Onorúgame, pe ramué a'boi cha nokagá. Cha nokame nírige ramué napu chibiyeri

nokináliru, pe ramué a'boi na'tálila oyériga. Alekeri gite wa'lú gastigo narépuli
ju ramué, napurigá alué uché jaré ralámuli 'we e'níliga e'yéname.
4 'Lige rekó Onorúgame etee ramué alanokiachi Onorúgame yati 'la ne-
jkúrile. Onorúgame 'we 'la galele ramué.
5 'Lige uché bilé alawá nejile Onorúgame napurigá ku 'la ajágame neraga
mochiwa ramué a'chigóriga napurigá ku ajánale alué Kristo. Ramueka
napurigá suwígame nírige cha cha nokame níligame ramué, 'we e'nílime.
'Émika 'ma 'la buinárigame ju alé chátiri bowechi alué Onorúgamete napugiti
'we galeme ramué.
6 Uché bilé alawá nejile Onorúgame a'chigóriga napurigá 'yale Kristo 'lige
a'walí nejile napurigá ramué nulame niwa Kristo nila nochálichi.
7 Alarigá nejkúrile Onorúgame najkigá napurigá a'kinana machimela
suwábaga ralámuli Onorúgame 'we 'la gu'íria ajtigó Onorúgameka 'we galé
ramué, alekeri júlale Kristo Esusi jena wijchimoba.
8 Onorúgame a'walílate 'we 'la buyale 'emi alé chátiri bowechi napugiti 'we
'la bijchígiligame 'emi 'we 'la nejkúrime ko Onorúgame. Tase 'emi a'boi gayénale
buyá alé chátiri bowechi, pe Onorúgame 'sile 'emi buyana.
9 Pecha 'emi a'boi nochálila gite buyale ko 'emi alé chátiri bowechi, alekeri
tabilé 'wesi riólame niwa 'emi.
10 Onorúgame 'sile ramué 'ya 'we a'lá semátiri 'nátili, 'lige mukúlekuru Kristo
Esusi napurigá ramué 'la semáriga ejperélawa 'lige uché jaré ralámuli gu'íriga
jena wijchimoba ejperégame, napurigá najkile Onorúgame 'we 'ya.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo bi'lepi alawá alawégame nírigo Kristo Esusi nila

11 Alekeri 'emi napu tabilé jurío ju 'we 'la na'tawa 'we 'yako tabilé
nareme níligo 'emi alué Esukristo nejkúrala. 'Lige alué ralámuli jurío napu
sikirétigame nile pe'tá isílala wi'chila, alueka anime nile 'emi olagá: «'Émika
tabilé sikirétigame ju pe'tá isílala wi'chila, 'lige alekeri tabilé gu'írilia 'emi
Onorúgamete.»
12 'We 'la na'tawa, tabilé ejperégame níligo 'emi alé Israeli anilichi gawichí.
'Émika tabilé nareme nile a'walí napu Kristo nejí jipe. 'Émika tabilé
Onorúgame oyéraga ejperégame nile. Tabilé nareme nile semati tábiri napu
Onorúgame 'yámorílige bo'né oyérame.
13 'Emi napu tabilé Kristo Esusi oyéraga ejperégame nílige 'we 'yako, jípeko 'la
Kristo Esusi oyérame ju 'emi napugiti Kristo mukúligame 'emi alawala bi'wigá.
14 Kristo 'sile gatea napurigá 'la ganíliga ejperélawa. Jípeko pe bi'lepi 'nátili
'nátaga ejperégame niru rekó jurío ralámuli nírige jaré 'lige rekó tabilé ralámuli
jurío nírige jaré. 'Ma tabilé na'áuka ejperéliru.
15 Napu'lige Kristo mukusá, gatele napurigá bi'lepi nulalí nerúlamala tase
we'ká. Alué juríoka nulale napurigá okaná chojkégame neraga nímala 'emi
'lige jurío ralámuli, nobi jípeko pe bi'lepi chojkégame júkó 'emi 'lige alué jurío
ralámuli. Alekeri 'la bi'lepi nulalí a'rele napurigá tase na'áuka ejperélamala.
16 Kristo gatele suwábaga alé bilena gulusichi mukugá, napurigá 'ma tase
aminabi nakómala a'naguka saega okaná chojkégame ralámuli, 'lige napurigá
pe Onorúgamecho oyérame nímala.
17 Krístoka nawale benírimia ralámuli Onorúgame nila ra'íchali napurigá
tabilé na'áwali nerúlamala 'lige napurigá 'la gepúmala 'emi napu tabilé
machime ju Onorúgame nila ra'íchali, 'lige aminami napurigá gepúmala alué
napu abé 'la machime ju Onorúgame nila ra'íchali.

18 Jípeko suwábaga ramué napu niru jurío 'lige tabilé jurío 'la gainaru Onorúgame 'yuga ra'icha napugiti Kristo mukúligame ramué gu'íriga, 'lige alekeri Kristo Alawala ramué gu'íriguru napurigá 'la gainawa Onorúgame 'yuga ra'icha.

19 Alekeri, Onorúgame tabilé mejkaka sígame neraga eté 'emi. 'Émika 'ma 'la Onorúgame oyérame kame. 'Émika 'ma 'la Onorúgame 'kúchila ju 'lige a'chigóyéna semáriga naré 'emi napu Onorúgame nila ju.

20 Suwábaga 'emi napu Onorúgame oyérame ju napurigá galí ju 'emi 'we 'la newárigime. Alué ralámuli napu Esusi 'yale nóchali 'lige alué ralámuli napu ruwime nílige napu anele Onorúgame 'we 'ya, alueka ju napurigá alué bilé tegoli napu galí newáwili ju. 'Lige Kristo Esúsika ju alué rejté abé najtékame napu ajchilime ju bilena chijtochi.

21 Alueka aminacho we'ká ralámuli wanápame ju napurigá alué ralámuli nímala napurigá Wa'lula Esukristo galila.

22 Alarigá ju 'emi napu'lige o'maka bi'lepi 'nátaga ejperega pe Esukrístocho 'yuga 'nátaga, a'lige o'maka bi'lepi chojkégame ralámuli ju 'emi, 'liko Onorúgame Alawala 'émichi bejtégame ju.

3

Jena ruwimela Páulo benírilígo Onorúgame nila ra'íchali alué ralámuli tabilé jurío

1 Neka Kristo Esusi ra'ichálila benírime ju 'emi ralámuli tabilé jurío 'we a'lá gu'íriga 'emi, alekeri jena ajtí ne galírale bajchárigа.

2 'Emi 'ma 'la machíleké Onorúgame nóchali 'yáligo ne'chí napurigá 'emi benírimala ne, Onorúgameka 'wéchigo na'temame 'emi.

3 Onorúgameka 'we 'la 'nata asale 'ma abé bajchabé 'lige jípeko 'ma 'la machiri ne'chí alué napu tabilé 'wesi ralámuli machime nile, napurigá ruyá anié ne alé pe u'kabi osilichi guwánaka ye osilichi.

4 Napu'lige ra'íchisa 'emi ye osilí, a'lige machimela 'emi tachiri 'nata asáligo Kristo, alué 'nátili napu tabilé 'wesi ralámuli machile abé 'ya,

5 alué 'nátili napu machírile Onorúgame Alawala alué makué oká rió Esusi nochálila nóchame 'lige alué napu ruwime ju napu ané Onorúgame. Onorúgameka tabilé machírile alué 'we 'ya ejperégame ralámuli.

6 Regá ju alué 'nátili napu tabilé machiame nírige ramué: napu'lige alué Kristo benírale alué ra'íchali napu ruwime nile a'chigó aliena 'la semáriga gu'íriwili níligo Onorúgamete alué ralámuli jurío 'lige ralámuli tabilé jurío napugiti 'ma 'la bi'lénapi chojkégame kame 'lige 'la bi'lénapi simámili ju rekó jaré jurío ke 'lige rekó jaré tabilé jurío ke, 'ma alarigá gatéligime napurigá anílige 'ya Kristo Esusi.

7 Onorúgame 'la 'yálige'é nóchali ne'chí napurigá 'emi benírimala ne ye ra'íchali Esukristo nila. Onorúgameka 'we na'temá ne'chí 'lige alekeri gu'iri ne'chí bo'né a'walílate.

8 Neka ju napurigá alué Onorúgame oyérame abé u'tala pe kulí chojkime beniá Onorúgameka abirigáchigo 'yáleko nóchali ne'chí napurigá benírimala ne Onorúgame nila ra'íchali alué ralámuli tabilé jurío, napurigá machimela chiena 'la nejkúrime ko Kristo.

9 'Lige Onorúgame napu suwábaga tábiri newale nulé ne'chí napurigá 'la ma'chígime machírimala ralámuli churigá 'nata asáligo Onorúgame.

10 Onorúgameka najkí napurigá alué santo ánjeli ramué etega 'la námamala churigá ko Onorúgame 'lige chiena 'la benégame ko 'nátaga Onorúgame.
11 Ye ju napu 'nata asálige Onorúgame 'we 'yasi, 'lige 'ma 'la sébali ikile napu 'nata asale bo'né Kristo Esusi júliga napu ramué nuleme ju.
12 Kristo mukule ramué neraga, 'lige 'we 'la bijchígame niru ramué Kristo ra'ichálila, 'lige alekeri 'we 'la ganíliga ra'ichalia Onorúgame 'yuga.
13 Alekeri tabilé sewépua 'emi rekó 'emi gu'íriga resí ikié ne napugiti alarigá etega 'emi abéchigo 'la e'wame nímime napu najkí Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Kristo 'we na'temao suwábaga ralámuli

14 Alekeri neka chojkóbaka iligá ra'icha O'nó Onorúgame 'yuga.
15 Onorúgame ju napu suwábaga ralámuli newale 'lige suwábaga santo ánjeli.
16 Alekeri 'we tani ne Onorúgame, napurigá bo'né alawálate 'yawa a'walí 'emi napurigá 'la a'wágame alawégame nímala 'emi,
17 'lige napurigá Kristo 'emi alawálachi bejtélamala 'lige napurigá 'emi 'we 'la bijchígime nímala Kristo ra'ichálila. Alekeri 'we tani ne Onorúgame napurigá aminabi 'yámala iwérali 'emi. Alarigá 'la 'emi bi'lepi 'nátili 'nata, 'lige 'we 'la galegá eté 'emi uché jaré ralámuli.
18 Abiena tani ne Onorúgame napurigá 'emi 'lige suwábaga uché jaré Kristo oyérame 'la námamala chiena 'la nejkúrame ko Kristo. Ramueka pecha na'táliko aliena 'la semáriga nejkúrime ko Kristo.
19 Neka 'we tani Onorúgame napurigá 'emi 'la machimela chiena a'lá na'temao Onorúgame 'emi, rekó tabilé siné námalie churigá ko Onorúgame. Najkí ne napurigá tabilé tabiri rokárélamala napu Onorúgame nejímili ju.
20 'We 'la ra'ichasa 'la képá Onorúgame olagá. 'Lige Onorúgame abé wa'lú nejkúromala tase napurigá ramué tánilia o na'talia. Ramueka 'we 'la 'nátame niru napugiti Onorúgame 'ma 'la nejíligime bo'né Alawala.
21 Suwábaga napu ekí Kristo Esusi oyérame niru, senibí 'we 'la ra'icháwili ju Onorúgame olagá jena wijchimoba 'lige rewagachi. Alarigá nisa 'la képá.

4

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ko Onorúgame oyérilia

1 Neka jena galírale bajchárига ajtí Wa'lula Esukristo oyérame kóriká. Alekeri nulá ne napurigá 'la sébali olame nímala 'emi napu wanápurigame ju Onorúgamete.
2 Tase gunarume niwa, tabilé siné ayoga e'yénawa uché jaré ralámuli 'yuga, 'we 'la kilí ruyewa rekó ralámuli tabilé 'la námachi. 'La ganíliga járowa 'emi a'bopi.
3 Onorúgame Alawala bi'lepi 'nátili nejime ju 'lige 'la sébali olawa napu nulá alué alawá.
4 Onorúgame Alawálaka pe bi'lepi ju, 'lige suwábaga napu Onorúgame oyérame ju bi'lepi 'nátili na'támili ju, aka Onorúgame wanápulige 'emi semati nejkúrali 'yamia.
5 Pe bi'lepi ju Wa'lula napu ramué nuleme ju, 'lige pe bi'lepi ju alué 'we a'lá 'nátili, tabilé i'té uché bilé, 'lige pe si'nepi ju rewarálime ba'wichí bokobuga Onorúgame oyérimia,
6 'lige pe bi'lepi ju Onorúgame napu suwábaga ramué o'nola ju, 'lige alué ju napu suwábaga e'nagá ajtime ju 'lige repuka, 'lige pe bi'lepi ju O'nó Onorúgame napu bochígimi ajtí.

7 A'pílipi ramué nóchali 'yárigame niru Krístote napurigá gu'íriwa uché jaré ralámuli.
8 Alekeri ye ra'íchali Onorúgame nila regá aní:
Alué napu simile 'pa rewagachi,
'ma o'tole alué Remónisite cha'piruga mochígame,
'lige nóchali 'yale bo'né Onorúgame oyérame jena ejperégame.
9 ¿Choniame mayé 'emi alué ra'íchali regá anime «simile 'pa rewagachi»? Alué ra'íchalika regá aniame kérékuru, 'pákana rewagáchika re'kínagame níligo.
10 'Liko alué napu re'kínale 'pákana rewagáchikana pe aba alué ju napu simile 'pa rewagachi bochígimi nulame nimia.
11 'Lige alué bo'né rewigáchika re'kínigame nóchali 'yale a'pili ralámuli, napurigá jaré nulame nímala Esukristo nochálilachi, 'lige jaré napurigá nareme nímala Onorúgame ra'ichálila, 'lige jaré napurigá benírame nímala ralámuli napu tabilé oyérame ju Onorúgame, 'lige jaré napurigá alé re'obachi nóchame nímala ralámuli gu'íriga Onorúgame oyérame 'lige benírigа.
12 Alué rewagáchika re'kínagame alieri nóchali 'yale alué oyérame ralámuli napurigá aminabi námamala Onorúgame nila ra'íchali 'lige napurigá gu'írimala alué uché jaré ralámuli Onorúgame oyérame,
13 napusí suwábaga ramué 'la oyérisiká Onorúgame 'lige 'la benisuga churigá ko Onorúgame Inolá, a'lige si na'tawa bi'lepi 'nátili pe Kristo na'tálilacho.
14 Napu'lige 'ma benisuga churigá ko Onorúgame Inolá, a'lige 'ma tabilé niwa napurigá u'kuchí napu yati se'nú rejcholi cha'pime ju 'lige napu pe chibi ikime ju pe se'nú rejcholi cha'pisá, pe e'karúgame rejcholi oyérasa, alué ralámuli 'yégame nila ra'íchali napu 'we jebénigame ju 'yégiga uché jaré ralámuli.
15 Iligá ramueka 'we 'la bijchiá ra'ichawa 'we 'la niraga ralámuli. 'Lige alarigá aminacho 'we 'la e'wiwa napu nulá Kristo napu ramué nuleme ju.
16 'Lige alué ju napu gu'iri a'pílipi ramué napurigá nochawa ramué napurigá nulá Onorúgame. 'Lige nejkuri napurigá gu'íriwa uché jaré ralámuli napurigá 'la bi'lepi 'nátili 'nátame nímala. Napu'lige o'maka 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga ejperélisiká 'we 'la niraga uché jaré ralámuli 'lige 'we 'la nóchiga alué nóchali napu Onorúgame nejí 'liko 'la semáriga ma'chíname ju bilé nóchali.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'ma tabilé ejperéliwili ko napurigá ralámuli tabilé oyérame Esukristo

17 Neka rejcholi nejí napu nulá Wa'lula Esukristo, neka najkí napurigá 'ma tase aminabi ejperélamala 'emi napurigá alué ralámuli napu tabilé oyérame ju Onorúgame, alué napu ejperégame ju pe napurigá a'boi 'nata,
18 'lige alué ralámulika napurigá chónigichi ejperégame ju. Alué ralámulika tabilé Onorúgame oyériga ejperégame ju, pe se'nú 'nátili 'nátaga ejperégame ju tase alué 'nátili Onorúgame nejílala, alueka pecha bijchígime kame 'la ruilía napu najkí Onorúgame cha se'nú 'nátili oyérame kame.
19 'Ma tabilé 'la 'nata alué ralámuli, chibi noká napu nokanali a'boi. Alueka tabilé chenili rekó alanokae pe aminami chibi nokogá e'yéname ju.
20 'Émika tabiléchigo alarigá nokimea oyérale ko Kristo.
21 'Émika 'we 'la 'nátaga gepule chieri ko Esusi 'lige 'we 'la benile 'emi tachiri chu'simio nawáligo Esusi.

22 'Émika benírilíru napurigá a'rémala 'emi alué 'nátili napu 'emi 'nátame nílige 'ya, alué 'nátili pe chátiri bowechi o'tome ju 'emi.
23 Benírilíru 'emi napurigá Kristo nila 'nátili na'támala 'emi napurigá nuebo neraga nímala 'emi.
24 'Lige abiena benírilíru 'emi napurigá 'la sébali olame nímala 'emi napurigá najkí Onorúgame, tase napurigá najkí uché jaré ralámuli.
25 Alekeri tase 'yégame niwa, iligá 'la bijchígili ra'íchali ra'ichawa 'emi a'bopi, napugiti suwábaga Kristo oyérame nírigime.
26 Napu'lige ayósiga tase chibi 'sípua 'lige aminami tase rukuchégame ayowa.
27 Tase e'wawa Remónisi napurigá e'karúgamea 'nátili nejímala.
28 Alué napu chigome ju 'ma a'rémili ju chigoa, abé a'lá ju nochalia 'nalina napurigá 'la mépua napu najkí 'emi. Alarigá nóchaga 'la umubámala gu'iria 'emi uché jaré ralámuli napu tabilé nígame ju.
29 Tase chátiri ra'íchali ra'ichawa, 'we a'lá semátiri rejcholi benírwa 'nalina alué ralámuli.
30 Tase sewétiwa Onorúgame Alawala. Onorúgameka bo'né Alawala 'yale 'emi. 'Ma Onorúgame Alawala alawégame nísaká 'emi 'liko Onorúgame 'kúchila júkuru 'emi, 'lige Onorúgameka tebúmala 'emi napusí ku nawachi Kristo 'emi o'tomea 'pa rewagachi.
31 Tabilé e'karúgame 'nátili 'nata asiboa. 'Ma a'rewa ayoa. 'Ma tase oparúgame niwa. 'Ma tase ayónime niwa ralámuli, 'ma a'rewa alué 'nátili.
32 'La a'ká ralámuli niwa, 'la nakúriga ejperégame niwa 'emi a'boi 'lige 'la e'kawa 'emi a'bopi cha nokágame níriká, a'chigóriga napurigá Onorúgame e'kale 'emi Kristo júlaga napurigá 'la gu'írimala 'emi.

5

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ejperélimili ko Onorúgame oyérame ralámuli

1 'Emi napu Onorúgame 'kúchila ju, napu Onorúgame 'we galegá eté, 'la a'chigóriga 'nátame niwa napurigá Onorúgame.
2 'La ganíliga e'yénawa 'la na'temaka a'bopi, napurigá alué Kristo 'la na'temale ramué, 'lige bilena gulusichi mukule ramué gu'íriga. Esukrístoka nile napurigá bilé ajágame Onorúgame kógilime, alarigá nile napu'lige gulusichi mukiá. Onorúgameka 'la nirale alarigá ikichi Esusi.
3 'Emi napu Onorúgame oyérame ju, 'émika 'we a'lá sébili olámili ju. Tabilé na'támili ju 'emi e'sena umugí 'yuga okólime napu tabilé a'boi 'yula ju 'lige tabilé ra'ichámili ju 'emi alué chibi nokiame nibilé korúmili ju 'emi e'karúgamea tábiri.
4 Tabilé ra'ichawa se'nú chátiri tábiri ruwime ra'íchali, alué ra'íchali napu pe alué tonto ralámuli ra'íchame ju, iligá regá aniá mochiwa: «Onorúgame 'we 'la nejkúrame ju 'lige bi'neli neyúriga Wa'lula ju ramué nuleme.»
5 'Émi 'we a'lá machí alué napu we'ká umugí 'yuga okome ju tase a'boi 'yula, 'lige alué cha nokame, 'lige 'we korume e'karúgame tábiri, 'la machí 'emi 'we chátiri ko alarigá nokiá. Alarigá nokiáká tabilé nirálime ju Onorúgame. 'Lige alekeri tabilé nuléwili ju 'emi Onorúgamete nibilé Krístote.
6 Tabilé a'rewa napurigá bilé ralámuli se'winátiri ra'íchali ruwimela, pe 'yégali. Napu'lige alué 'yégali ra'íchali oyérisiga, a'lige nejime ju Onorúgame

gastigo napugiti 'ma tase e'wame nímime alué ralámuli napu Onorúgame najkí.
7 A'lígeko tabilé oyérawa alué 'nátili napu 'we chátiri ju.
8 'Yako 'emi 'la oyérame nile alué 'yégali ra'íchali, 'lige jípeko 'la bi'lígame bowé najátaga ejperégame ju 'emi, 'máchigo 'la gu'íriligime 'emi alué Wa'lula Esukrístote. 'La suériga ejperélawa, napurigá oyérame niru alué tabilé 'yégali.
9 'La suériga ejperégame níriká, 'liko uché jaré ralámuli a'chigó nokiméchachigó, 'we 'la suériga ejperélamala napurigá najkí Onorúgame, tabilé oyériga ejperélamala alué 'yégali ra'íchali.
10 Aminacho 'la beniboa tachiri galeme ko Onorúgame.
11 Tabilé gompaniérola niwa alué i'níliga e'yéname ralámuli alué napu pe 'yégali benírime ju napugiti pe chónali neraga kame alueka, iligá 'émika 'we 'la ruyewa tabilé 'la ko alanokiá.
12 'We chijunárume ju ruwá 'we i'níliga e'yéneo ralámuli a'minami chíbika.
13 Napu'lige bilé ralámuli 'we 'la benisá Onorúgame nila ra'íchali machime ju chieri ra'íchali tabilé 'la ko 'lige chieri ra'íchali 'la ko napu ralámuli benírame ju.
14 Onorúgame nila ra'íchalika ju napurigá bilé rajilí napu rajilime ju chóniga ilígichi. Alekeri bilé ra'íchali abé 'ya osirúgime, regá anime ju:
'Ma busá, mué napu gojchigá bo'ílige,
'ma asísiwa mué napu bo'í alé napu bi'tí suwígame*
'lige Kristo 'we 'la gu'írimala mué.
15 A'liko 'we 'la 'nátaga e'yénawa, tase ejperéliwa napurigá ejperégame ju alué ralámuli napu tabilé e'wame ju Onorúgame nila ra'íchali, iligá ejperéliwa napurigá ejperégame ju alué ralámuli napu 'we a'lá e'wame ju Onorúgame nila ra'íchali.
16 Senibí 'nátaga mochiwa uché jaré gu'írilime napugiti we'ká ralámuli mochígimempá 'we cha nokame.
17 Tabilé tonto niwa. 'We 'la na'tawa suwábaga. 'La machigá mochiwa suwábaga napu najkí Wa'lula Esukristo.
18 Tase rekuka bajiwa napugiti 'lige rekusa pe chibi nokame ju 'emi. Abé a'lá ju Onorúgame Alawala 'emi nulea.
19 Napu'lige napaísa Onorúgame nila ra'íchali benimea, 'la wikarawa Onorúgame wikala napu wikarálige Rabí. 'Lige aminami wikarawa napurigá wikarame ju alué uché jaré Esukristo oyérame ruigá Onorúgame 'we 'la nejkúrime ko. 'Lige aminami wikarawa Onorúgame Alawala nejisa 'nátili napurigá wikarawa.
20 Senibí wa'lú cheliera 'yawa O'nó Onorúgame napugiti 'émika nulélime kame Wa'lula Esukrístote.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ejperélimili ko Onorúgame oyérame

21 'Emi napu 'la nirame ju Kristo, a'chigóriga nirawa 'emi a'bopi.
22 Alué umugí napu 'yúgame ju rió, 'la e'wame nímala alué rió nulachi, napurigá e'wame ju Wa'lula Esukristo nulachi.
23 Krístoka suwábaga bo'né oyérame nuleme ju 'lige alué 'sime ju a'kabá jawa ralámuli, 'lige Krístoka 'la lisensia 'yale rió napurigá nulame nímala bo'né bejtélachi.

* **5:14** Ye ra'íchalika pe anime kéré: «Tabilé 'yuga einawa mué napu tabilé oyérame ju Onorúgame.»

24 Ralámuli Kristo oyérame 'we 'la sébali olame ju suwábaga napu Kristo najkí. A'chigóriga ju bilé mukí napu rió 'yúgame ju, 'we 'la e'wámili ju alué rió nulachi.
25 Suwábaga 'emi napu mukí 'yúgame ju, 'we 'la galewa 'emi alué mukí bo'né 'yula, a'chigóriga napurigá Kristo 'we 'la na'temale 'emi. Alueka mukúlekuru 'emi gu'íriga.
26 Alarigá mukule ramué wanápamia napurigá ramué 'la alekecho oyérame niwa. Ramué alawala bi'wélikuru napu'lige ramué oyérisiga Onorúgame nila ra'íchali.
27 Krístoka mukúlekuru ralámuli alawala bi'wigá napurigá 'we 'la sébali olame nímala, tabilé chátiri 'nátame. Wanápale napurigá pe alekecho oyérame nímala.
28 Napurigá bilé rió 'we galeme ju bo'né, alarigá galémili júkuruchigó alué bo'né upila. Bilé rió napu 'we galeme ju bo'né upila, abiena 'we galeme ju bo'nepi.
29 Tabilé 'wesi rió gichime ju bo'nepi, 'we 'la repume ju 'nalina go'ame i'gá. Krístoka abiena 'la suériga repume ju ramué
30 napugiti ramueka Kristo oyérame nírigime.
31 Aka regá aníché Onorúgame nila ra'íchali 'we 'ya osirúgime: «Bilé rió napu newime ju bilé mukí 'yuga, o'nola a'rémili ju napurigá napaíka mochímala pe okaka, 'lige bi'lepi 'nátili na'támili ju.»†
32 Onorúgame abé 'yako tabilé benírale ramué tachiri ruwime ko ye ra'íchali, alekeri 'we nóchali kame ju beniaa ye ra'íchali nobi 'wéchigo 'we 'la bijchiá júkó. Ye ra'íchalika 'we 'la ruyame ju churigá ka Kristo 'lige alué oyérame.
33 'Lige abiena ruwime ju bilé rió 'we 'la repúmili ko bo'né 'yula 'lige 'la galegá napurigá bo'né. 'Lige alué mukika 'we 'la nirámili júkuru bo'né 'yula.

6

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ejperélimio ralámuli a'boi ejperélachi alué Onorúgame oyérame

1 'Emi 'kuchi 'we 'la e'wawa napu'lige 'emi o'nola nulachi. Alarigá ju napu'lige Wa'lula Esukristo nulachi.
2-3 Napu'lige Onorúgame 'yale Moisesi alué makué nulalí, alué bilé nulalí nulá 'we 'la nirálime ko ramué o'nola, 'lige ruwí alarigá olásiká 'we 'la ganíliga ejperérawili ko we'ká bamí. Uché jaré nulalí, tabilé ruwime ju chukiboli ko 'la sébali olásiká, nobi yeka 'wéchigo 'la ruwime júkó.
4 'Lige 'emi napu 'kúchigame ju, tase iwégame ne'ochawa 'emi 'kúchila, pecha 'la nímalawé alarigáká, abé 'la ju gu'írilia 'lige rejcholi i'lía, 'lige benírilia napurigá najkí Wa'lula Esukristo.
5 'Emi ralámuli napu ralirúgame ju napurigá nochámala tabilé meka, 'we 'la e'wiwa alué rió nóchali nígame, 'la niraga etewa alué nóchali nígame napurigá Kristo.
6 Tase pe napu'lige etelia 'emi, tase pe a'lígecho 'la sébali olame niwa pe napurigá 'la suériga ra'ichámala 'emi olagá. Iligá 'we 'la sébali olame niwa senibí napurigá Krístote ralirúgame neraga, 'we 'la Onorúgame oyériga.
7 'La ganíliga newawa bilé nóchali napurigá nochálime ju Wa'lula Esukristo nochálila.

† **5:31** E'nesi Génesis 2:24.

8 'Emi 'we 'la machí 'we 'la gu'írimio Onorúgame 'emi 'we 'la sébali olame nísaká rekó pe ralirúgame ke 'emi o tabilé ralirúgame ke.

9 Alué nóchali nígame 'we 'la suériga repúmili júkuru 'emi nóchame napu ekí 'emi ralale nocháriimia, tase ayóniga. 'We 'la nélegá nokísiwa 'emi Onorúgame ko wa'lula nuleme 'lige aminami alué ralirúgame ralámuli nuleme, alué napu ju Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame, 'lige Onorúgameka tabilé chélegá eteme ju rekó jaré ralirúgame kachi o rekó jaré wa'lula nóchali nígame kachi.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo chu'símili ko bilé ralámuli Onorúgame oyérame napurigá tabilé uméramala Remónisi na'tálila

10 'Lige jípeko uché pe u'kabi rejcholi ruyeme ne 'emi napurigá 'la suériga nokísiwa jena gawichí. 'La a'wagá mochiwa, 'la narépua alué nejkúrali napu nejí Wa'lula Esukristo.

11 'We 'la tániga nokísiwa iwérali Onorúgame, napurigá tabilé neyúrimala Remónisi na'tálila.

12 Pecha ralámuli sayega mochírigime, Remónisi sayega mochiru, 'lige Remónisi gompaniérola napu tabilé etérume ju, napu 'ma nulea mochí we'ká ralámuli jena wijchimoba.

13 Alekeri 'la tániga nokísiwa iwérali alué Onorúgame, napurigá tabilé neyúrimala Remónisi na'tálila. Alarigaka 'la anachámala 'emi napu'lige sebasa resiti raweli, napugiti 'ma 'la iwega mochímime 'emi.

14 'Liko 'la iwega mochiwa, 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga. Napu aní Onorúgame 'la bijchiá ju, 'lige Onorúgameka 'la sébali olame ju bilé tábiri 'la sébali olame orisá.

15 Senibí 'la 'nátaga mochiwa Onorúgame nila ra'íchali benírimia ralámuli napurigá tabilé we'ká 'nátaga mochímala.

16 'Emi 'we 'la bijchígisaká napu aní Onorúgame 'lige 'la sébali olásaká 'emi napurigá najkí Onorúgame 'liko 'la tabilé umériwa 'emi Remónisi na'tálilate.

17 Onorúgame 'ma bi'wésaká 'emi alawala 'lige 'emi 'we 'la námame nisa Onorúgame nila ra'íchali 'liko 'emi 'la uméримala Remónisi na'tálila.

18 Tabilé a'rewa Onorúgame 'yuga ra'icha 'lige iwérali tania, Onorúgame senibí tániwa nejkúrali, Onorúgame Alawala 'we la nejkúrimala. 'We 'la 'nátaga mochiwa, tabilé guwana rujsuka, 'lige 'we tániwa Onorúgame napurigá gu'írimala suwábaga napu Onorúgame oyérame ju.

19 Tániwachigó Onorúgame napurigá ne'chí gu'írimala napurigá 'la tabilé majaga benírimala ne Onorúgame nila ra'íchali, alué ra'íchali napu tabilé 'cho 'la námame ju ralámuli.

20 Onorúgame 'ya ne'chí ye nóchali napurigá ralámuli benírima ne Onorúgame nila ra'íchali, alekeri galírale bajchériga ajtí ne jipe. 'We tániwa Onorúgame napurigá tabilé majaga ra'ichámala ne, 'lige aminami napurigá 'la benagá ra'ichámala ne.

21 Neka najkí napurigá 'emi 'we 'la machimela chieti ajtigó 'lige chu'siá ajtigó ne, alekeri jula ne alemi Tíkiko anilime rió, napu 'we 'la oyérame ju Wa'lula Esukristo napurigá ne.

22 Neka tabilé najkí napurigá seweka mochímala 'emi. Neka najkí 'lina napurigá 'emi abichilubi 'we iwériga nokísimala Onorúgame oyeria.

23 Suwábaga 'emi napu Onorúgame oyérame ju napurigá ne, 'we 'la gu'írasa 'la képá O'nó Onorúgame 'lige Wa'lula Esukristo napurigá tabilé e'karúgamea

'nata mochímala 'emi. 'La ganíliga etesa 'la képá Onorúgame 'lige Esukristo napugiti 'émika 'ma 'la bijchígame kame Onorúgame nila ra'íchali.

24 Onorúgame 'we 'la gu'írasa 'la képá suwábaga 'emi napu senibí 'we 'la niraga eteme ju Wa'lula Esukristo.

Pe ekí júpá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osele Páulo Alué Ralámuli Napu Bilipo Ejperégame Nílige

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Bilipo ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Ne Páulo osá ye osilí. Timoteo jena ajtíchigó. Ramueka pe nóchame niru napu nulá Kristo Esusi.* Neka osé ye osilí suwábaga 'emi alé Bilipo rewégachi ejperégame alé napu ju bilena we'ká riógichi suwábaga 'emi ralámuli napu 'la Kristo Esusi oyérame ju. Jaré 'emi e'wélala ju Esusi oyérame nuleme 'lige jaré 'emi pe nejkúrime ju bilé nejkúrime rokárélasaká.†

2 Onorúgame 'we a'lá semáriga gu'írisa 'la képá 'emi.

Jena ruwimela Páulo tániligo Onorúgame napurigá 'la semáriga gu'írimala suwábaga 'la Onorúgame oyérame

3 Napu'lige néléa ne 'emi, wa'lú cheliera 'yame ju ne Onorúgame.

4 'We a'lá ganíliga tánime ju ne napurigá 'la semáriga gu'írimala suwábaga 'emi,

5 napugiti 'émika 'la benírame kámechigó ralámuli alué Onorúgame nila ra'íchali, napurigá ne napuíka chojkiárituru nocha napu nulá Onorúgame. Jípesí tabilé 'cho guwana rujsú 'emi.

6 'We 'la machigá ajtí ne abichilubi 'yamio iwérali Onorúgame 'emi napusí uché ku nawá Kristo Esusi.

7 Neka 'we 'la semáriga na'temá 'lige nélé ne 'emi napugiti 'émika nóchame kame napu nulá Wa'lula Onorúgame, pe aba alué Onorúgame napu 'yuga nóchame ju ne. 'Émika abichilubi 'we a'lá iwériga nokisi rekó ne jena ajtígichi galírale bajchárigа, 'lige 'emi 'la a'chigóriga 'la bi'lepi 'nátali 'nátame ju ne 'yuga napu'lige ne alué e'wélala 'yuga ra'íchachi alé napu nóchame ju alué e'wélala napu'lige ne ruyechi Onorúgame 'we a'lá semáriga nejkúrime ko.

8 'Lige Onorúgame 'we a'lá machigá ajtí aliena 'la semáriga na'temao ne 'lige 'we néléo ne suwábaga 'emi, pe Kristo Esusi nejí 'nátili napurigá aliena na'temámala ne 'emi.

9 Neka Onorúgame 'yuga ra'íchaga 'we 'la tánime ju napurigá 'emi gu'írimala napurigá abichilubi abé na'temaka nokísimala 'emi a'bopi o'maka 'lige aminabi benigá 'we 'la bi'wígame Onorúgame nila ra'íchali tachiri najkió Onorúgame,

10 napurigá senibí 'la machigá gepúmala 'emi chieri ra'íchali ka 'la najteme Onorúgame nila ra'íchali, napurigá tabilé chérikáme nímala 'emi napu'lige uchéchigo nawachi Kristo.

11 Alarigá alué Esukristo 'we 'la gu'írimala 'emi napurigá 'la senibí 'la nélélamala 'la Onorúgame nochálilachi nóchame ko 'emi 'la bi'lepi 'nátaga.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo senibí e'wime ko napu najkí Kristo

12 Suwábaga 'emi Onorúgame oyérame a'chigóriga napurigá ne, neka najkí napurigá machimela 'emi, jipe a'kinana galírale bajchásiga ne abéchigo 'we elao ne ralámuli beniria tachiri gite nawáligo Kristo.

---

* **1:1** E'nesi glosario «Cristo» 'lige «Jesús». † **1:1** E'nesi glosario «diácono».

13 Arigá jípesíko 'ma suwábaga sontalo jena nóchame 'lige suwábaga ralámuli
jena Roma ejperégame machí bajchárigа ajtigó ne jena galírale pe Kristo
oyérame kóriká.
14 'Lige we'ká, amulí suwábaga alué Onorúgame oyérame, ne'chí etega
jena ajtígichi ne galírale bajchárigа, abéchigo tabilé majaga beniri jípeko alué
Onorúgame nila ra'íchali jena pachá galírale 'lige ma'chí.
15 Jaré pe ne'chí gichime kéré nobi 'wéchigo semáriga benírame júkó ralámuli
Kristo nila ra'íchali rejcholi, abiena 'láchigo jaré júkó abé 'la bijchiá 'la oyérame
Kristo, 'la o'wé 'nátame,
16 napu 'la na'temaka noká ne'chí, ne jena ajtigórikábá galírale bajchárigа.
'Lige jaré pe 'we rióliga nokame ju a'bopi pe napurigá sewémala ne jena
galírale bajchárigа asagá.
17 Aba alué uché jarélaka 'we 'la na'temaka noká ne'chí, alueka machi-
ame pe Onorúgame bo'né alarigá rekíligo ne'chí napurigá ne jena a'pawa,
napurigá jena nemímala ne, ruigá 'we a'lá ko Onorúgame nila ra'íchali.
18 Tabiléchigo chéréko rekó jaré ralámuli jena Roma ejperégame ra'ichie
tabilé nélegá Onorúgame, neka abirigáchigo 'la ra'sálagó napugiti alué ralámuli
abiena 'la Kristo ra'ichálila benírame ju uché jaré ralámuli.‡
19 Neka 'la machí 'la ma'chínimio ne jena galírale Esukristo a'walila gite,
napugiti 'emi 'we 'la tánime wa'lú nejkúrali Onorúgame.
20 Neka tabilé chijúniga rejpínili pe bo'né tabilé 'la e'wiga Onorúgame, neka
najkí 'nalina napurigá 'la ma'chígime nélélamala jipe 'lige senibí Kristo 'we 'la
gu'irio ne'chí rekó 'ma me'liáe ne ralámulite.
21 Neka bijí jena asagá ajagá 'la Kristo oyériga bejtégame ju ne, napu'lige ne
mukusáká 'ma rewagachi moinámala ne Kristo 'yuga asimea, alarigá ka abé
'la nímala.
22 'Lige ne bijí jena ajagá asagá aminacho beniria asimela ne Kristo nila
ra'íchali, alekeri tabilé machí ne churigá abé a'lá ka, yati mukusuga o abé
we'lisi asisuga.
23 Tabilé machí ne tachiri churigá abé 'la ka. I'sínimi abé 'la nerá ne
mukiame, napugiti 'ma mukusáká ne 'liko 'ma 'la Kristo 'yuga asimé ne.
24 'Lige 'emi níriká abé 'la ju ajagá ajtigó ne napurigá abé 'la aminabi
benírimempá ne 'emi Kristo nila ra'íchali.
25 'We 'la machí ne bijí we'lisi asimeo ne ajagá 'emi 'yuga 'emi gu'iria
rejcholi ruyea napurigá aminabi 'la bijchígimala 'emi 'la wa'lú a'walí nígame
ko Esukristo.
26 Alarigá asíriga 'la ra'sálámala 'emi napu'lige ne ku 'emi 'yuga ajtígichi 'lige
abéchigo 'la bijchígimala 'emi 'la semáriga gu'íriligo Kristo Esusi ne'chí, 'lige
alarigá Kristo Esusi 'we a'lá gu'írimala 'emi.
27 'Lige jípeko 'émika 'we a'ká ralámuli niwa, napurigá ne 'we 'la machigá
asimémpá 'la bi'lepi 'nátali 'nátaga mochigo 'emi o'maka, 'la napurigá najkí
Kristo. 'We a'lá beniria mochiwa Kristo a'rélela ra'íchali suwábaga ralámuli,
28 'la tabilé majaga alué ralámuli 'emi saíla alué napu tabilé galeme ju
Onorúgame nila ra'íchali. Tabilé majaga benírasaká 'emi, yeka pe ruyame
nímala alué ralámuli pe alanokigá a'bopi 'ma na'ichí 'lúpili ko napu'lige suwisá
'lige 'émika 'la rewigachi moinámili ko suwisá.

‡ **1:18** Alarigá anile Páulo napugiti jaré alé Roma ejperégame 'we 'la semáriga ra'íchame níligame nobi
tabiléchigo a'lá bi'wígame alawégame nílekó.

29 Onorúgameka rekí 'emi napurigá 'la Kristo oyérame nímala. Rekó 'emi 'ma
'la Onorúgame oyérame ke abiena resí ikimela 'emi. Onorúgame rekí napurigá
resí ikimela 'emi Kristo oyériga.
30 'Emi 'la etéturu alé Bilipo resí olárigo ne Onorúgame nila ra'íchali ruwichi
ne, 'lige jipe abiena 'la machíguru 'emi abisibi resí ikió ne jena, 'emi 'we resí
oliáchigó alé Bilipo.

2

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Kristo 'we na'temao suwábaga ralámuli Onorúgame oyérame

1 'Émika 'we 'la 'yalía iwérali Krístote, 'lige 'emi 'la machíguru Kristo 'we 'la
na'temao 'emi, 'lige Kristo Alawala 'emi sa'pálachi ajtí.
2 'We 'la ra'sálíriwa ne'chí 'la ganíliga ejperega 'la bi'lepi 'nátaga pe
Onorúgamecho 'la nélegá, 'la na'temaka 'emi a'bopi.
3 Tabilé gunuruwa, tabilé e'wélala níniliwa 'emi, abé najtékame neraga
etewa 'nalina uché jaré ralámuli. Tase abé najtékame koripoa 'emi a'bopi.
4 Tabilé bi'neli nochánilime niwa bo'nepi 'nátaga, 'la gu'íriwa uché jaré
ralámuli.
5 'Émichigó 'la semáriga 'nátame niwa napurigá 'nátame nile Kristo Esusi.
6 Kristo Esúsika rekó Onorúgame ke tabilé siné ruigá eyénale Onorúgame
níligo, alueka pe napurigá bilé rió neraga eyéname nile.
7 Kristo Esúsika jena wijchimoba ochérale, 'lige nóchale 'we 'la sébali e'wiga
Onorúgame.
8 'Lige jena wijchimoba ochérisa me'líliru gulusichi ujchugá. Alué Kristo
Esúsika pe aba alarigá mukumea nawale, Onorúgame alarigá nuléligime.
9 Alekeri Onorúgameka 'we najtékame newale 'pa rewagachi sebasa me'tagá
apiépiri ralámuli, 'we najtékame newale alué Esusi rewalá,
10 napurigá alué rewalá akigá animela 'we najtékame ko Esusi me'tagá alué
suwábaga ralámuli jena wijchimoba ejperégame, alué ajagá mochígame 'lige
alué suwígame ralámuli, 'lige me'tagá alué we'ká remónisi re'lé mochígame,
'lige aminami me'tagá alué santo ánjeli 'pa rewagachi mochígame,
11 napurigá suwábaga akigá animela Esukristo Wa'lula Nulame ko. 'Lige
aminami animela 'we 'la nirawa wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame najkió 'we 'la e'wálime ko napu nulá bo'né

12 'Emi ne gompaniérola napu 'we na'temá ne 'emi, napu'lige ne 'emi 'yuga
ajtígachi, 'we a'lá e'weme ke 'emi ne'chí. Abéchigo 'la e'wawa jipe ne 'we mejká
ajtígichi. Neka 'we najkíbá napurigá 'emi abichilubi alarigá ejperélamala
napurigá ejperé 'emi 'we 'la nélegá Onorúgame.
13 Pe Onorúgame rekí napurigá 'emi 'we 'la oyéramala Onorúgame 'we 'la
niraga 'lige napurigá 'la sébali olámala 'emi alué Onorúgame nila ra'íchali
ruyea ralámuli.
14 Suwábaga 'emi Onorúgame oyérame, nochawa alué nóchali napu nulá
Onorúgame tabilé che anigá napu'lige nulachi Onorúgame, tabilé gawéliga
uché jaré ralámuli,
15 napurigá tabilé 'wesi ralámuli che animela 'emi olagá 'la tabilé
gawéliga e'yénasaká, napurigá nímala 'emi Onorúgame 'kúchila 'we a'lá 'nátame
napu'lige e'yena 'emi alemi alué 'we i'nílame ralámuli mochígichi benírigá

ra'ích*a*li napu nejí Onorú*g*ame, alué ra'ích*a*li napu wa'lú iwér*a*li 'yame ju ralám*u*li.
16 Alarigá nokisáká 'emi 'liko 'we ra'sálám*a*la ne napu'lige uché nawachi alué Kristo, napu'lige machisá ne tabilé rioksi ko suwáb*a*ga napu beniria ajtí ne 'emi.
17 Tabilé chéré rekó ne 'we resí ikié 'lige rekó me'liboli ke ne 'emi gu'íri*g*a napurigá 'emi 'la a'ká ralám*u*li nímala 'la napurigá Onorú*g*ame najkí 'lige 'la oyér*a*me Onorú*g*ame. Tabilé chéré rekó 'we resí ikié ne, neka 'we ra'sálagá ajtí.
18 Neka najkíguru napurigá 'emi 'la ganíliga mochímalachigó ne lakichi.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo julamio alemi Bilipo alué Timoteo 'lige Epaprolito

19 Alué Wa'lula Esusi elasa, julánili ne Timoteo alé napu 'emi mochí napurigá ku nawagá ruwimela chieti mochigo 'emi, 'we 'la ganíliga asimé ne 'lige machisá 'we 'la mochigo 'emi.
20 Jena tabilé 'wesi rió i'té napurigá Timoteo aliena galeme 'emi machinálime chieti mochigo 'emi. Timoteo 'we galé 'emi napurigá ne.
21 Ralámulika pe 'nátame ju napurigá nóchame ju a'boi, tase napurigá najkí Kristo Esusi.
22 'Emi 'la machíguru 'we 'la gu'irio ne'chí alué Timoteo Onorú*g*ame ra'ichálila benírichi ne 'emi. Alueka nejkuri napurigá bilé towí bo'né o'nola gu'írime.
23 Napu'lige machisá ne alolabo ne jena, 'we yati julámala ne Timoteo alemi.
24 Onorú*g*ame elásaká napurigá 'la ma'chínamala ne jena, ne bo'né simela alé 'mi napu 'emi mochí.
25 Neka 'we 'la nirá ye rió Epaprolito rewégame julamia alemi napu 'emi mochí, ye rió napu Onorú*g*ame oyérame ju napurigá ne, napu ne gompaniérola ju nóchalichi napu 'we iligéchigó nemía ruyá 'we a'lá ko Onorú*g*ame nila ra'ích*a*li napu'lige bajchásiga ne jena galírale, napu 'emi júlale napurigá gu'írimala ne'chí bilé tabiri rokárélasa.
26 Ye rioka 'we néléa ajtí 'emi 'lige we'ká 'nata ajtigé napu'lige 'emi 'we 'nata mochígichi chieti ajtigó napu'lige nayuchi ye rió Epaprolito.
27 Alarigá ju. Ye rió 'we nayue jena, amulí mukugé, Onorú*g*ameka 'wéchigo 'la na'temale ko 'lige 'we 'la gu'írile napurigá tabilé mukumela, ne'chí 'we na'temálechigó Onorú*g*ame 'lige tabilé a'rele napurigá mukumela alué Epaprolito napurigá ne tabilé aminabi sewémala.
28 Alekeri neka abéchigo 'we lagá julánili ye rió napurigá 'emi 'we ra'sálámala etea ye rió 'lige aminami napurigá ne 'ma tabilé seweka asimela napu'lige 'emi ku 'we 'la ra'sálagá mochígichi.
29 'We 'la galegá etewa 'emi ye rió, ye rioka 'we 'la Onorú*g*ame oyérame kame. A'chigóriga aliena na'temaka etéwachigó apiépiri ralámuli alarigá nóchame napurigá ye rió.
30 Ye rioka Kristo nochálalachi nóchaga amulí mukú 'we a'wágame nayue jena nawasa ne'chí gu'írimia napugiti 'émika tabilé gayénaligime jeka jsiá ne'chí gu'írimia napugiti cha mejká kame.

3

Jena ruwimela Páulo ruwíligo abé najtékame ko beniaa Kristo nila ra'íchali

1 Jípekobá, 'emi napu Onorúgame oyérame ju napurigá ne, 'we ra'sáláwa.
Neka uché bilé ra'íchali osé 'emi, tabilé resibá ne 'emi osegá aba pe alué
ra'íchali napugiti wa'lú nejkúrali kame ye ra'íchali 'emi níriga.
2 Tabilé bijchígawa alué ra'íchili 'yégali napu ruwí alué ralámuli tabilé 'la
'nátame. Alué napu nulame ju sikiréniliga pe'tá isílala wi'chila,* napu anime
ju: «Alarigá nokisáká 'emi a'boi 'la rewagachi moinámala 'emi napu'lige
suwisá.» Alarigá anime ju alué 'yégame ralámuli.
3 Pe ramueka 'la bijchiá 'la moinawa rewagachi, ramué napu 'la
Onorúgame tánilime niru iwérali Onorúgame alawala gite, 'lige tabilé aniame
niru ramué a'boi gite 'we 'la gainárime nírigo Kristo Esusi oyeria. 'We ra'sálagá
mochiru, machiáame jípeko 'la Kristo Esusi oyérame nírigo.
4 'We e'karúriga nokame ke ralámuli Onorúgame oyeria nobi neka abéchigo
e'karú 'sime kékó me'tagá alué ralámuli.
5 Ne abiena sikirétigame júchigó pe'tá isílala wi'chila pe kulí osánó rawé
ajtígachi ne ochérasa napurigá nulale Moisesi apélichi osagá, 'lige israelita ju
ne, 'lige ne o'nola israelita ke, 'lige ebreo ra'íchame ju ne napu ra'íchame ju
suwábaga israelita, 'lige bariseo† ke ne, 'lige alué Benjamini rijimala ju ne,
alué Benjamini napu 'we 'ya bejtele ta'chó ochérachi ne.
6 Neka 'we me'linálime ke alué Esusi oyérame, mayega alarigá najkió
Onorúgame. 'Lige tabilé 'wesi ralámuli se'winá aneme ke ne'chí napugiti neka
'we 'la senibí sébali olagánturu napu nulale Moisesi apélichi osagá. Tabiléchigo
a'lá bi'wígame alawégame níliko ne napusí 'ma 'la Esukristo oyeria, a'lige kulí
'la bi'wígame gayena ne alawala.
7-8 Neka Kristo oyériga 'ma a'ré suwábaga napu benigé ne regá anigá: «Pe
tabilé 'la 'nátame nile ne.» 'Lige regá anigá a'ré ne suwábaga alué 'nátili:
«'We a'lá machisúgaká‡ Kristo Esusi 'nalina abé 'la ju me'tigá alué 'nátili napu
'nátame nile ne.» Suwábaga alué 'nátili napu ne 'nátame ke pe napurigá repuga
nile 'mi mejkami pasime.
9 Neka a'lá semáriga 'nata pe bi'lepi 'nátili na'tániliga pe Kristo nélélimecho.
'Lige neka tabilé najkí napurigá ralámuli animela 'we 'la rió ko ne pe 'we
'la sébali olagá bejtégiriká pe napu nulá alué nulalí nóchali napu Onorúgame
nejile napu nulá napurigá tabilé chigowa 'lige napurigá tabilé me'liboa.
Neka 'we 'la najkí 'nalina napurigá 'la galegá etewa ne Onorúgamete 'la
bijchígame ju ne wa'lú a'walí nígame ko Kristo.
10 Neka najkí napurigá alué Kristo Alawala pachágana ne sa'pálachi asagá
abé a'lá nejkúrimala.§ Neka najkíchigó alué a'walí napu Onorúgame 'yale
alué Kristo napurigá ku 'la ajánamala, 'lige abiénachigó 'we a'lá na'tánili ne
napurigá 'nátale Kristo,
11 napurigá Onorúgame 'la ku 'la ajánirimala ne'chí napu'lige ne mukusá
napurigá rewagachi simela ne.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo aminabi oyérilime ko Onorúgame tase guwana rujsuka

12 Ta'chó 'me 'la sébali olame ju ne napurigá najkí Onorúgame. Tabilé
'cho suwábaga machí ne. Neka 'la bijchiá uché rajpé abé 'la 'nátaga bejténili

---

* **3:2** E'nesi glosario «circuncisión». † **3:5** E'nesi glosario «fariseo». ‡ **3:7-8** Alué ra'íchali «machisuga» aniá Páulo pe anime ke anile 'we a'lá ko Esusi oyérilia 'nalina o a'rilía ma alué chátiri 'nátili.

§ **3:10** Yolí ra'íchaga regá anime chukú: Lo que quiero es conocer a Cristo.

napurigá najkile Kristo Esusi napu'lige pe kulí ma'chí pa ne'chí alué chátiri bowechi.*
13 'Emi ralámuli Onorúgame oyérame napurigá ne, neka tabilé 'cho sébali olá napurigá Onorúgame najkí. Neka 'láchigo oyéragó Onorúgame. Tabilé ku guwana wijchí ne.
14 Neka 'we 'la e'wérali olá naremia napu Kristo Esusi nejímili ju 'pa rewagachi. Onorúgame gite 'la alarigá 'nata ne.
15 Suwábaga ramué 'we 'la oyérame nísaká 'la alarigá na'táwikuru ramué, 'lige 'emi rekó tabilé umebe alarigá 'nata abiena 'la nejkúrimala Onorúgame napurigá 'la semátiri 'nátili na'támala 'emi.
16 'Liko, 'emi 'we 'la machime ju Onorúgame nila ra'íchali rejcholi, 'we a'lá sébali olagá ejperélawa napu ekí námame ju 'emi tabilé se'winá nokigá.
17 'Emi ralámuli Onorúgame oyérame napurigá ne, ejperélawa napurigá bejté ne, 'we 'la 'nátaga mochiwa churigá ejperego alué ralámuli napu eté 'emi benírilichi ramué ne Páulo Timoteo si alué semati rejcholi.
18 We'sá ruwíguru ne 'lige we'ká ralámuli tabilé bijchígiguru ramué ralámuli gu'íriga mukúligo alué Kristo alé gulusichi chujkugá. 'We seweka ajtí ne 'lige alué ralámuli alarigá 'nátachi.
19 Alué ralámulika o'wékana simámala, tabilé e'weme Onorúgame. Pe nóchame ju pe napurigá najkí a'boi. Pe bajílimecho 'nátame ju, 'lige pe go'ámecho. 'We gunarúgame ju alué ralámuli. Chijunati kékuru. Alué ralámulika tabilé néléme ju Onorúgame.
20 Ramueka tabilé alarigá niru, 'lige 'la machiaa 'ma 'la rewagachi moináwili ko. Buigá mochiru ramué alué a'wali nígame Esukristo napurigá nolínamala ramué o'tomea 'pa rewagachi.
21 Se'winárigа newámala ramué sa'pala, alésíko niwa napurigá bo'né Esukristo, a'chigóriga aliena wa'lú a'walí nígame niwa ramué 'pa rewagachi. Bijí jena wijchimoba mochígaká, 'we resítiri sa'pega ejperégame niru, napu'lige rewagachi moinásiká se'winátiri sa'pégame niwa tabilé resítiri.

4

Jena ruwimela Páulo ruwíligo nabí ra'sálálíme ko napugiti Esukristo 'la semáriga nejkúrime kame

1 'Emi ralámuli Onorúgame oyérame napurigá ne, 'we eténali ne 'emi. Onorúgame nejile napurigá 'we ganílimala ne 'emi etega 'we a'lá oyerio 'emi Onorúgame nila ra'íchali. Neka najkí napurigá 'la nabí alarigá ejperélamala 'emi napurigá najkí Onorúgame.
2 'Emi oká umugí Eboria 'lige Síntike napu Bilipo ejperégame ju 'la Onorúgame oyérame, 'la ganíliga ejperélawa, okaka 'la a'chigóriga 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga churigá oyéritiká Onorúgame.
3 Mué rió Sísigo rewégame, 'we 'la gompaniero Onorúgame nochálilachi, pe rekó gu'iri alué oká umugí 'we 'la semátiri na'tálichi, alué umugika okánika ne'chí gu'iri 'yabé rawé Onorúgame nila ra'íchali rejcholi benírichi ne alé Bilipo ejperégame ralámuli, aminami alué umugika alué Kilimente si nocha

* **3:12** Napu'lige alué Páulo enágichi Ramasko simiá a'mulipi ra'íchale Esusi Páulo 'yuga regá anegá: «¿Chonigá sairúgame niraga ajtípaché mueka ne'chí 'yuga?» 'Lige Páuloka anele: «Mueka ¿chieri júpaché?» 'Lige Esúsika anele: «Neka Esusi ju.» 'Lige pe u'kabi rawé tabilé ma'chílile alué Páulo napusí ku sa'wásiga Esúsite. A'kinana 'we 'la oyérale Onorúgame alué Páulo. E'nesi Hechos 9:3-6.

'yabé rawé, abiena uché jaré ralámuli si napu jipe 'ma uchú suwábaga alué ralámuli rewalá alé líbrochi napu niga ajtí Onorúgame, suwábaga alué ralámuli napu 'la rewagachi moinámala suwisá.
4 'La nabí ra'sáláwa napugiti 'la semáriga nejkúrime Esukristo alué ramué nuleme. Uchéchigo siné ané ne 'emi: ¡'We ra'sáláwa!
5 'La ganíliga ejperéliwa napurigá 'la suwábaga ralámuli etémala 'we a'lá a'ká ralámuli ko 'emi. 'La ganíliga ejperéliwa o'maka, alué Esukristo napu ramué nuleme ju 'we 'la e'negá ajtí 'we a'lá ganíliga ejperego 'emi, 'lige 'ma pe'wé nolínamala Esukristo rewagáchika.
6 Tabilé 'wesi tábiri we'ká na'tawa. Iligá Onorúgame 'yuga ra'ichawa 'lige nejkúrali tániwa, 'lige wa'lú cheliera 'yawa Onorúgame.
7 'Lige alarigá nokisáká 'emi, Onorúgame 'yámala iwérali napurigá tabilé we'ká tábiri na'támala 'emi, napurigá tabilé bajkimela 'emi na'tálilachi chátiri 'nátili, alésíko 'la ganíliga mochímala 'emi. Esukristo ju a'walí nejime napurigá tabilé chátiri na'tawa, pe Onorúgame bo'né alarigá elá. Onorúgameka 'la semáriga nejkúrime ju napu tabilé 'wesi ralámuli machí chiena wa'lú nejkúrime ka Onorúgame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la 'nátaga na'tálime ko 'lige 'we 'la ganíliga etélime ko suwábaga ralámuli

8 Uché pe u'kabi ra'íchali ruimé ne. 'We 'la 'nátaga etewa alué 'we a'lá ralámuli napu tabilé 'yégali ra'íchame ju, alué napu 'la niraga etéliame ju uché jaré ralámulite, alué napu tabilé cha nokame ju, napu 'la bi'lepi 'nátili 'nátame ju, alué napu 'la ganíliga eteme ju uché jaré ralámuli, alué napu ruyame ju 'we a'lá ralámuli ko. 'La ganíliga etewa suwábaga alué ralámuli.
9 'La alarigá 'nátame niwa napurigá beniri ne 'emi. 'La a'chigóriga nochawa napurigá etele 'emi ne nóchachi, 'lige Onorúgame napu nejime ju semati raweli 'la 'emi 'yuga asimela.*

Jena ruwimela alué ralámuli Bilipo ejperégame 'we 'la gu'íriligo alué Páulo

10 Alué Esukristo re'pá ajtígame suwábaga ramué nuleme, wa'lú ganílili 'yame ju ne'chí napugiti 'émika uchéchigo 'nátaligame ne'chí gu'írinilia. 'Émika 'la bijchiá 'la gu'írinilia mochile ne'chí, pe iligá buigá mochile 'emi chiéniko uché 'la níliga ne'chí gu'írilia.
11 Neka tabilé resí lagá aní napurigá 'emi ne'chí gu'írimala, neka 'ma bení ra'sálagá bejtega, alekeri tabilé tábiri resílagá aní ne.
12 Neka 'we 'la bení 'we 'la ra'sálagá bejtega rekó tabilé nige e'karúgame tábiri 'lige go'ame i'sínimi, rekó e'lowika bejtege ta i'tigóriká go'ame i'sínimi. Neka 'ma 'la bení alarigá bejtega napurigá pe abisibi ganíliga bejtélamala ne rekó nige go'ame 'lige rekó ta nige go'ame.
13 Neka 'we a'lá bené pe abisibi ra'sálagá bejtega pe Kristo gite.
14 'Émika abirigáchigo 'we 'la 'nátaga mochile ko ne'chí gu'iria napu'lige ne 'we resí nilia ajtígichi.
15 'Emi ralámuli Bilipo ejperégame† napu'lige ne pe kulí chojkía beniria Onorúgame nila ra'íchali rejcholi we'kaná ichúrimi alé Maseronia eyéniga, pe

---

* **4:9** Páulo siné kachi pe regá ruwime ke anile: 'We 'la niraga etewa alué a'ká ralámuli, iligá 'we 'la 'nátaga etewa pala 'la 'we nocha napurigá etele napurigá ne nóchachi 'lige napu akele napu ne benírale. Alarigá tabilé oyéramala 'emi uché bilé 'nátili. † **4:15** Alué ralámuli Bilipo ejperégame filipense anelime nile yolí ra'íchaga.

'émicho Bilipo ejperégame 'we 'la gu'iri ne'chí enomí 'ya, o'maka nakúriga nejí. Abiena ejperé we'ká chojkégame ralámuli Onorúgame oyérame nobi alueka tabiléchigo gu'iri go ne'chí.
16 Napu'lige ne bijí alé Tesalónika ajtígichi 'we 'la gu'iri 'emi ne'chí osá náorale enomí 'emi o'maka nakúriga.
17 Neka tabilé pe 'we 'yalime najkigá aní enomí, neka pe najkí 'nalina napurigá Onorúgame 'we 'la semati raweli 'yámala 'emi.
18 'Lige neka jipe 'we 'la níkuru enomí, alué enomí napu 'emi alué rió Epaprolito o'tóriga júlale, bijí 'la mochiga ajtíkuru ne. A'chigóriga ra'sálá ne alué enomí 'yáachi 'emi ne'chí, a'chigóriga napurigá ra'sáláme ju Onorúgame semá nokachi 'emi.
19 Onorúgame, napu oyérame ju ne, wa'lú nejkúrile Kristo Esusi júlaga jena wijchimoba. Alekeri jípeko tabilé tábiri rokárélamala napugiti 'émika 'la oyérame Onorúgame 'lige napugiti 'émika 'la gu'írame ne'chí.
20 'La nabí regá anewa Onorúgame ramué O'nola: «Wa'lú a'walí nígame ju mué O'nó.» Alarigá kame.

21 'We 'la repori ne 'emi ralámuli Kristo Esusi oyérame. 'Lige Onorúgame oyérame ralámuli napurigá ne jena mochígame ne 'yuga abiena alué 'we náolachigó reporali.
22 Abiena suwábaga alué 'we 'la sébali oyérame Onorúgame jena Roma anilichi ejperégame abiena 'we 'la náolachigó reporali, alé alué wa'lula selígame rey bejtélachi nóchame, alueka 'we náolachigó reporali.
23 Alué Wa'lula Esukristo 'we semáriga gu'írisa 'la kékuru 'emi ralámuli.
Pe ekí képá. Cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osele Páulo Alué Ralámuli Napu Kolosa Ejperégame Nílige

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Onorúgame oyérame Kolosa ejperégame.

1 Ne Páulo 'lige Timoteo náulia ye apeli 'emi ralámuli Kolosa ejperégame, 'emi ralámuli napu Onorúgamete wanápurigame ju, 'lige napu 'la bijchígime ju Kristo Esusi ra'ichálila. Neka Kristo Esúsite wanápurigame ju napurigá nulame nímala ne 'lige benírame ne suwábaga ralámuli Onorúgame nila ra'íchali. Alarigá najkile Onorúgame. Timotéoka Onorúgame oyérame júchigó napurigá ne.

2 'Émika Krístote wanápurigame ju, 'lige 'émika asíriga a'lá oyérame ju alué. Neka 'we najkí napurigá 'emi 'we semáriga narémala nejkúrali O'nó Onorúgame nejílala, 'lige aminami najkí ne napurigá 'emi tabilé we'ká e'karúgame 'nátame nímala.

3 Senibí napu'lige ra'ichalia Onorúgame 'yuga, ramueka cheliera i'lime niru Onorúgame wa'lú gu'írigorikábá 'emi, Onorúgame napu ju Wa'lula Esukristo O'nola.

4 Uché jaré ralámuli ruwí 'emi 'we 'la bijchígame ko 'we 'la nejkúrime ko Kristo Esusi, 'lige ruwíchigó 'we 'la galegá eteme ko 'emi suwábaga alué napu wanápurigame ju Onorúgamete. Alekeri cheliera i'lí Onorúgame.

5 'Émika 'we 'la bijchígame ju 'lige 'la ganíliga eteme ju 'emi alué oyérame napugiti machiame 'emi Onorúgame 'we semátiri raweli nígame ko 'pa rewagachi 'emi i'lime. 'Émika 'ma 'la gepule alué 'la bijchiá ra'íchali.

6 Alué ra'íchali Onorúgame ra'ichálila napu akele 'emi, jipe 'ma 'la gepú we'ká ralámuli jena wijchimoba ejperégame, 'lige we'ká ralámuli 'ma 'la semáriga 'nátame ju a'chigóriga napurigá 'nátame ju 'emi napusí gepule Onorúgame 'we 'la gu'írame ko ralámuli.

7 Alué rió Epáprasi anilime 'sile ye ra'íchali beniria 'emi. Alué rioka Kristo nila ra'íchali benírame ju napurigá ramué. Ramueka 'we galegá eteru alué rió, 'lige ramué nuleru napurigá simela 'emi benírimia.

8 Alué rioka 'we 'la ruwí 'emi 'we 'la gu'írilio Onorúgame Alawálate napurigá 'emi 'la na'temaka etémala uché jaré ralámuli.

9 Alekeri ramueka 'we ra'ichalia Onorúgame 'yuga tániga napurigá uché rajpé gu'írimala 'emi 'lige napurigá Onorúgame Alawala abiena gu'írimala 'emi napurigá machimela tachiri najkió Onorúgame.

10 'Lige abiena 'we tánilia Onorúgame napurigá gu'íriwa 'emi napurigá 'la semáriga ejperélamala 'emi 'la napurigá Wa'lula Esukristo oyérame neraga, napurigá Onorúgame 'we ganíliga asimela 'emi 'yuga, sébali olagá suwábaga napu nulá Onorúgame. Alarigá abé 'la námamala 'emi churigá ko Onorúgame.

11 Ramueka 'we tánilia Onorúgame napurigá abé wa'lú a'walí 'yawa 'emi Onorúgamete. Alueka 'la nígame ju a'walí napurigá 'la anachámala 'emi napu'lige resí ikiá 'lige napurigá 'we 'la ganíliga

12 cheliera 'yámala O'nó Onorúgame wa'lú nejkúrigoriká, alué Onorúgame napu 'ma 'la wanápale 'emi napurigá 'emi narémala semati raweli napu Onorúgame nejímorílige.

13 Onorúgame ramué O'nola 'sile alué chátiri 'nátili bujea ramué, napurigá
ramué 'ma tabilé chátiri 'nátili 'nátame niwa. 'Lige bo'né alawala nejíturu
napurigá ramué mochiwa napu nulame ju Onorúgame Inolá Esukristo.
14 Alué Onorúgame Inolá 'sime ju chátiri bowechi buyana ramué napu'lige
mukusá, 'lige e'kame ju 'we cha nokisuga ramué.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la ganíliga ejperélirigo napugiti Esukristo 'ma mukúligame bilena gulusichi chujkugá

15 O'nó Onorúgameka tabilé etérume ju, nobi alué Inolaka 'láchigo etérukó
napu Esukristo anilime ju. Ye Esukristo pe abalieri júchigó napurigá
Onorúgame. Alueka 'we 'yasi ajtígame ju tabilé 'cho nerúgichi ye gawí.
16 Alué 'sile newá suwábaga napu ekí nerú jena wijchimoba 'lige napu ekí
nerú 'pa rewagachi, suwábaga napu ekí eteru jena 'lige napu ekí tabilé eteru,
'lige alué santo ánjeli napu we'ká nóchali nóchame ju, 'lige alué we'ká alawá
napu tabilé etérume ju. Pe alué Onorúgame Inolá 'sile suwábaga newá napu
ekí bo'né najkile.
17 Krístoka asíriga 'yasi bejtégame nile ta'chó nerúgichi ye gawí 'lige
rewagátiri, alué júkuru suwábaga gateme napurigá 'la semáriga nímala jena
wijchimoba.
18 Aminami Kristo júkuru Wa'lula alué oyérame nuleme 'lige alué júkuru
bajchá ajánigame 'pa rewagachi simea. Alarigá 'sile bi'neli wa'lula nulame
nimia.
19 Onorúgameka asíriga ra'sálagá asale Esukristo 'yuga. Esukristo suwábaga
nígame ju napu ekí niga ajtí Onorúgame jipe, alueka Onorúgame ju.
20 Onorúgameka alué Esukristo júlale napurigá ku 'la ganíliga ejperélamala
suwábaga ralámuli jena gawichí ejperégame. Alarigá 'sile Onorúgame
napurigá jena gawichí mukugá Esukristo bilena gulusichi 'la ganíliga
ejperélamala ralámuli.
21 'Émika tabilé Onorúgame 'yuga 'nátame nile 'yako, pe Onorúgame saíla
neraga mochile 'emi, pe asíriga chátiri tábiri nóchaga.
22 Onorúgameka suwábaga gatele Kristo júliga jena wijchimoba, nawálekuru
napuyeri rió neraga 'lige 'ma me'líliru ralámulite bilena gulusichi ujchagá. Pe
alarigá gatele Onorúgame napurigá 'emi alawala 'ma bi'wérigame nímala 'lige
tabilé chojkila nímala.
23 Alarigá nímala 'emi 'la aminabi e'wásaká Onorúgame ra'ichálila, 'lige
tabilé guwana rujsusa alué ra'íchali beniá. 'Émika 'we 'la machí aliena 'la
nimio aminabi oyérilia 'we semati ra'íchali Onorúgame nila. 'Émika 'ma aké ye
ra'íchali. Ye ra'íchalika bochígimi ruirúgame ju ralámulite Onorúgame oyérame
napu echilú ju jena wijchimoba. Neka Onorúgamete nulérigime ju napurigá
ne benírimala ye ra'íchali napurigá 'la námaka akiémpá suwábaga ralámuli ye
Onorúgame nila ra'íchali.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo suwábaga ralámuli Onorúgame oyérame gu'íramе ko

24 Neka asíriga ejelía ajtí jena jipe 'emi gu'iria, 'lige asíriga ra'sálagá ajtí ne.
Tabilé seweka ajtí ne rekó 'we ejelíe. Néchigó a'chigóriga resí ikí napuyena
resí ikile Esukristo jena wijchimoba. Alueka resí ikílekuru alué oyérame
ralámuli gu'íriga. Néchigó aliena resí ikiá ajtí alué Onorúgame oyérame gu'íriga.
25 Onorúgameka nulele ne'chí napurigá ne 'emi gu'írimala Onorúgame
ra'ichálila benírigа, napurigá 'la ma'chígime námamala suwábaga 'emi.

26 Alué ra'íchali napu ralámuli tabilé machime nile 'ya, jípeko Onorúgame beniri alué ralámuli napu bo'né wanápale Onorúgame oyérame ralámuli.
27 Onorúgameka najkí napurigá námamala alué ralámuli tabilé jurío, alué 'we a'lá semátiri ra'íchali napu tabilé námale 'ya mochígame ralámuli, 'lige alué 'we semátiri ra'íchalika pe Kristo ju napu 'ma ajtí 'emi alawálachi, 'emi napu Onorúgame oyérame ju. Alekeri 'we a'lá machigá mochí 'emi Esukristo nejimio Onorúgame a'walila.
28 Ramueka ichúrimi e'yéniga 'we 'la ruyá chieri ko Kristo. Ramueka rejcholi ruilíguru ralámuli, 'lige gu'írilia napurigá 'we a'lá námaka ejtebímala, 'lige napurigá 'la sebámala a'pílipi Kristo ajtígichi sébali olagá.
29 Neka 'we iwériga nocha 'lige aminami asíriga a'lá benírame ju ne napurigá ralámuli 'la sebámala alé napu ajtí Kristo. Neka Kristo a'walílate nocha 'lige beniri ne.

2

1 Neka najkí napurigá 'emi 'la machimela 'we a'wágame nochio ne 'lige aminami 'emi benírigа 'lige aminami Laorisea anilichi we'ká riógichi ejperégame 'lige aminami suwábaga napu tabilé 'cho machime ju ne'chí.
2 Neka suwábaga alué ralámuli gu'iri napurigá oilárigа mochímala 'lige 'la ra'sálagá mochímala alué ralámuli napurigá tabilé we'ká 'nata mochímala, napurigá 'la bi'lepi 'nátili 'nata mochímala 'lige 'la a'bopi galegá, 'lige napurigá 'la námamala churigá ko Kristo. 'We 'yako ralámuli tabilé 'la námale churigá níligo alué Kristo.
3 Suwábaga napu tabilé 'la námame ju ralámuli churigá ko Onorúgame, pe Esukristo oyériga 'la machiboa churigá ko Onorúgame.
4 Neka ye ruwíguru napurigá tabilé 'wesi ralámuli 'yégaga ra'ichámala 'emi 'yuga, ruigá churigá ko Onorúgame. Pe alarigá 'nátame ju a'boi, 'we semáriga ra'íchame ju nobi tabilé chigo bijchiá júkó.
5 Neka pecha 'emi 'yuga ajtí ko, nobi 'wéchigo nélégó ne 'emi, 'lige 'we ganíliga ajtí ne 'we a'lá ejpéniga nóchame kame 'emi, 'lige aminami 'we 'la bijchigia mochígame 'emi Kristo ra'ichálilachi.

*Jena ruwimela Páulo ruwíligo napu'lige oyérilia Kristo pe bi'lepi 'nátili na'tá*wili *ko*

6 'Émika 'we a'lá e'wegá nokísimili júkuru Kristo Esusi napurigá o'wínilige 'emi 'ya napu'lige chojkía Kristo Esusi oyeria.
7 Pe bi'lepi 'nátili na'támili júkuru 'emi pe alué Esukristo na'tálilacho, 'la oyérimili júkuru 'emi alué 'nátili aminabi senibí rawé 'la napurigá benile 'emi 'ya, 'la senibí cheliera anega Onorúgame.
8 'We a'lá 'nátiga e'yéniwa alué 'yégali nawésali ruyame 'yuga. 'We 'la 'nátaga, alueka pe 'emi 'yegániliga e'yena pe alué 'yégali ra'íchalite. Alueka tabilé ruwime ju Kristo e'wélime, alueka pe 'nátame ju napurigá 'nátame ju ralámuli napu tabilé Kristo oyérame ju.
9 Krístoka a'chigóyéri ju napurigá Onorúgame. Onorúgame a'walila nígame ju 'lige pe bi'lepi 'nátili 'nátame ju pe Onorúgame 'yuga.
10 'Lige 'émika ye a'walí nígame ju 'lige aminami Kristo Alawala napugiti 'émika aleké oyérame kame. Alué kame Wa'lula bi'neli neyúriga, umérale suwábaga alué e'wélala napu Remónisi gompaniérola ju.
11 Napu'lige 'emi 'ma tabilé e'wesa alué chátiri 'nátili, 'we 'la néléramala Kristo 'emi nuleo. Jaré ralámuli Onorúgame oyérame korime ju napugiti

sikirétigame kame pe'tá isílala wi'chila, nobi tabiléchigo a'reme júkó chátiri 'nátili. Kristo 'sime ju chátiri 'nátili bujea.
12 Napu'lige 'emi 'ma rewarásiga bilena ba'wichí, alueka pe anime kéré Kristo mukúligo 'lige ku ajániligo ramué alawala bi'wigá. 'Émika 'we 'la bijchígime ju Onorúgame wa'lú a'walí nígame ko napurigá 'yámala a'walí bilé mukúgame.
13 Abé 'yabeko 'emi alawala napurigá suwígame nile napugiti 'émika cha chátiri alawégame níligame. Nobi jípeko Onorúgame 'máchigo 'la 'yáleko bo'né alawala 'emi a'chigóriga napurigá 'yale Kristo. Onorúgameka 'ma bujele alué chátiri 'nátili napu 'nátame nírige suwábaga ramué.
14 Tabilé gainaru sébali olá Moisesi nila nulalí, nobi Onorúgameka gatélekó Kristo júliga napurigá mukumela bilena gulusichi.
15 'Ma neyúrile Onorúgame napu'lige uchéchigo siné 'yasa ajalí alué Kristo napurigá ku ajagá asimela. Onorúgame 'ma bujele a'walila suwábaga e'wélala napu ekí Remónisi gompaniérola nile. 'We chijúniga mochí Remónisi gompaniérola 'ma me'tiruga mochígempá. Onorúgameka buluruga o'toginti káré alué Remónisi gompaniérola napurigá suwábaga ralámuli etémala.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la oyérilime ko Onorúgame napu 'pa rewagachi ajtí

16 'Ma neyúriga ajtí Onorúgame, alekeri 'ma tabilé 'wesi se'winá animeli júkuru tachiri go'ame go'yátiká, pecha animeli júkó: ye go'ámeka tabilé go'yame júché aleké rawé, 'lige tabilé bajílime júché alué pee rekútume aleké rawé. Jaré ralámuli tabilé 'la korime ju jaré go'ame go'á. 'Lige jaré nabí 'la sébali oliame korime ju apiépiri piesta, 'lige jaréchigo nabí mechá oliame korime ju piesta napu'lige mechá u'tá enágichi, 'lige jaréchigo anime ju nabí tarali 'la sébali oliame ko 'la neraga resíbilichi rawé.
17 Suwábaga alueka pe ruwime kéré churigá nímili níligo a'kinana rawé, pe ruyame ju churigá nawale Kristo jena wijchimoba 'lige churigá ku nawamio jena wijchimoba. Abé 'la ju Kristo 'emi nulea.
18 Mochí jaré ralámuli napu asíriga 'la nerame korime ju alué santo ánjeli 'lige napu 'we a'lá a'ká ralámuli neraga e'yéname ju, 'lige napu 'we eteme korime ju e'karúgame tábiri remugichi, tase a'réwaká napurigá 'yégali ra'ichámala 'emi 'yuga, alueka pecha 'la Onorúgame oyérame kame. Alué ralámulika pe a'boi nila 'nátili bijchígime ju.
19 Suwábaga alué ralámuli tabilé oyérame ju Kristo, alué Kristo napu nuleme ju suwábaga oyérame, 'lige napu aminacho a'walí 'yame ju alué oyérame. Krístoka suwábaga tábiri 'yame ju napu resílá alué oyérame. Onorúgameka 'ma 'la 'nátalige churigá 'yamio bi'lepi 'nátili.
20 'Émika 'yako 'nátame nile napurigá uché jaré ralámuli, nobi jípeko 'máchigo 'la bi'lepi 'nátili 'nátame jukó 'emi pe Krístocho 'yuga napu mukule 'emi gu'íriga. 'Émika 'ma pecha a'chigóriga nokimeli jukó napurigá nokame nílige 'emi 'ya. ¿'Lígebiché chonigá oyériliaché ye nulalí napurigá oyérame nílige 'emi 'ya, alué nulalí napu anime ju:
21 «¿Tabilé cha'piboa alué tábiri, tabilé go'poa alué go'ame?»
22 Alué rejchólika pe ralámuli rejchólila ju, alué rejchólika pe a'kinánami 'ma tabilé najtékame ju.
23 Alué ra'íchali 'we 'la Onorúgame ra'ichálila kárékuru. We'ká ralámuli 'we 'la oyérame ju ye ra'íchali. Ramueka alekeri 'we 'la niralia napugiti ruyame

kame churigá 'la tabilé nasinákuli niwa, 'lige churigá tabilé riólame niwa, 'lige churigá 'la 'nátaga e'yénawa ramué. Nobi alué nulalika tabilé bi'weme ju ramué na'tálila.

3

1 'Émika 'ma alawégame ju Kristo Alawala, 'la semáriga oyérimili júkuru 'emi alué rewagachi nerúgame 'nátili napu ajtí Kristo alé wajtoná napu ajtí Onorúgame.

2 Pe Onorúgame na'tálilacho 'nátaga nokísimili júkuru 'emi, tase alué chátiri ralámuli na'tálila, alué napu jena wijchimoba mochí.

3 Napu'lige Kristo me'líliru gulusichi ujchagá, 'émichigó napurigá suwígame nílechigó, nobi jípeko 'ma ku ajágame neraga mochí 'emi, 'máchigo alawégame kame 'emi Kristo Alawala, 'lige Krístoka Onorúgame Alawala alawégame ju.

4 Kristo júkuru a'walí nejime napurigá 'we a'lá na'tawa. Napu'lige Onorúgame uchéchigo siné julasa alué Kristo napurigá ralámuli 'la etémala, 'lige 'emi abiena etéwachigó ralámulite aleké 'yuga napugiti 'émika alawégame kame Onorúgame nila.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá 'nátame níligo bilé rió tabilé 'cho oyérame ka Onorúgame 'lige churigá 'nátame ko jipe Onorúgame oyérame ka

5 Alekeri 'ma a'rewa alué chátiri 'nátali napu 'nátame ju ralámuli jena wijchimoba ejperégame. Tase 'yuga okópua e'sena umugí tabilé 'emi a'boi 'yula. Rió níriga tase rewiboa bilé rió. Tase pe umugicho 'nata mochiwa. Tase na'tawa chátiri nochálime. 'Lige tase we'ká e'karúgame najkiboa. 'We najkiáká e'karúgame tábiri 'liko pe abé neralime kárémala alué e'karúgame tábiri peka najkigá Onorúgame.

6 Alué chátiri 'nátali na'talia pe gastigo rewiyame ju, alekeri Onorúgame ayome ju 'lige 'oni a'reme ju.

7 Abé 'ya 'emi 'we chátiri 'nátame nile 'lige 'we cha nokame nile 'emi.

8 Nobi jípeko 'ma a'rewa suwábaga alieti 'nátili. Tase ayowa, tabilé na'tawa chibi olianti uché jaré, tabilé chibi anigá ra'ichawa Onorúgame olagá nibilé uché jaré ralámulitiri olagá.

9 Tase 'yégiga ra'ichawa 'emi a'bopi, 'émika 'ma tabilé oyérame kame alué 'ya nerúgame 'nátili napu'lige tabilé 'cho oyeria Onorúgame.

10 'Émika 'ma alawégame júkuru Onorúgame Alawala. 'Lige 'émika aminacho oyérame júkuru Onorúgame, alué napu bajchá bejtégame rió newale.

11 'Liko pecha chéréko rekó jaré griego ke, rekó jaré ralámuli jurío ke. Tabilé chéré rekó jaré sikirétigame ke pe'tá isílala guwala Onorúgame oyérame kórigá, o rekó tabilé sikirétigame ke. Tabilé chéré rekó jaré mejkaka sígame ke. 'Lige tabilé chéré rekó 'we machime ke o tabilé machime ke. 'Lige tabilé chéré jaré ralirúgame ke tabilé najtétaga nocháriliime, 'lige tabilé chéré rekó jaré tabilé ralirúgame ke. Nobi abéchigo najtékame júkó Kristo Alawala napu suwábaga Onorúgame oyérame ralámulichi ajtí.

12 Onorúgame wanápule 'emi napurigá pe alekecho oyérame nímala. Onorúgameka 'we galegá eté 'emi. Alekeri 'we 'la sébali olagá ejperélawa. 'Lige 'we 'la na'temápua uché jaré ralámuli, 'la 'we 'la rejchiruga mochiwa gu'írimia uché jaré ralámuli tase riólaga, 'la 'we 'la anáchaga e'yénawa rekó resí ikié 'emi.

13 'La 'we 'la na'temaka e'yénawa 'emi a'bopi, 'la e'kawa 'emi a'bopi na'áuka e'yéname nísaká. Napurigá Wa'lula Esukristo e'kale 'emi, a'chigóriga e'kawa 'émichigó.
14 Alarigaka 'we najtékame júkuru 'we 'la na'temaka járilia 'emi a'bopi, 'lige alarigaka 'la bi'lepi 'nátili na'tawa.
15 Neka najkí napurigá Kristo Alawala 'emi gu'írimala 'la semáriga 'nata. Onorúgameka 'emi wanápalekuru napurigá 'la bi'lepi 'nátali 'nátaga nokísamala. 'Lige 'la cheliera i'lime júkuru Onorúgame wa'lú nejkúrigorikábá.
16 Neka najkíbá napurigá tabilé siné we'kuawa alué semátiri ra'íchali napu benírale Kristo. Napu'lige beniria uché jaré 'we 'la benírіwa, 'lige wikarawa Onorúgame nila wiká wa'lú cheliera i'gá Onorúgame 'we 'la nejkúrime kóriká.
17 Suwábaga napu ekí nóchali nocha 'emi 'lige napu beniri 'emi, 'lige napu ra'icha 'emi, 'we 'la oyériga nokiboa Wa'lula Esusi, wa'lú cheliera i'gá O'nó Onorúgame Esusi júliga kórikábá.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ejperélimili ko ralámuli napu Esukristo oyérame ju

18 'Emi umugí rió 'yúgame, 'la nirawa 'emi a'boi 'yula rió, alarigáchigo kame 'ma 'la Wa'lula Esukristo oyérame níriká.
19 Suwábaga 'emi rió umugí 'yúgame 'la galegá etewa a'boi 'yula umugí 'lige aminami tabilé chibi anigá.
20 'Emi napu 'kuchi ju, 'we a'lá e'wélime júkuru 'emi eyela 'lige 'emi o'nólachigó suwábaga tábiri nulachi. Alarigá nokiáká 'we ganílime júkuru Wa'lula Esukristo.
21 'Emi rió 'lige umugí napu ekí 'kúchigame ju, tase ená anigá nulewa 'emi a'boi 'kúchila napurigá 'la tase sewémala.
22 'Emi napu ralirúgame ju, 'we 'la e'wiwa alué wa'lula 'emi nuleme. 'La e'wiwa napu'lige e'negá ilígichi alué wa'lula napu'lige tabilé e'negá ilígichi abiena 'la e'wíwachigó, jaré pe napu'lige e'negá jágichi alué e'wélala, pe a'lígecho 'la e'wame ju. 'La ganíliga e'wawa 'la niraga Wa'lula Esukristo.
23 Napu ekí nóchali nochalia asíriga 'la nochawa 'la ganíliga, 'la napurigá Esukristo nulágame neraga nochawa, tase pe bilé rió nulágame neraga.
24 'Émika 'la machí alarigá nochálika 'la semati raweli naremio 'emi abé i'libeko napu Wa'lula Esukristo nejímili ju. 'Émika aleké oyérame kame.
25 Bilé ralámuli cha 'sime, alueka gastigáriwili júkuru Onorúgamete. Onorúgameka gastigárime ju suwábaga napu cha nokame ju, tabilé chéré rekó 'we nígame ke o tabilé nígame ke.

4

1 'Emi e'wélala napu nóchame nuleme ju, 'la 'yawa go'ame 'lige napu ekí tábiri resí la alué ralámuli napu 'emi ralale nocháriimia. 'We 'la machíguru 'emi bilé Wa'lula Nuleme ko 'emi napu re'pá rewagachi ajtí.
2 Senibí 'la 'nátiga ra'ichawa Onorúgame 'yuga 'lige 'la cheliera 'yawa Onorúgame.
3 'La tániwa Onorúgame napurigá tabilé 'wesi nejkumémala ramué benírilichi churigá ko Kristo napu ralámuli tabilé machime nílige abé i'bé. Neka pe alué ra'íchali ruigáriká galírale bajcháriga ajtí ne jena.
4 'La tániwa Onorúgame napurigá ne 'la gainámempá ye ra'íchali beniria.

5 'We a'lá 'nátaga e'yénawa alué ralámuli 'yuga, alué napu tabilé Kristo oyérame ju. 'We 'la ruilime júkuru napu ikisá rukechi ralámuli churigá ko Kristo.
6 'La semáriga ra'ichálime júkuru alué ralámuli 'yuga, 'we 'la ga kanti tase napurigá bilé rió ayóganti neraga, 'lige aminami 'la benigá nejélime júkuru bilé ra'íchali rukechi.

7 Alué Tíkiko napu Onorúgame oyérame júchigó napurigá ramué, napu 'we nejkúrime ju beniria Wa'lula Esukristo ra'ichálila. Alué 'la ruwimela alakió ne jena asagá.
8 Alekeri alemi jula ne alué Tíkiko anilime rió napurigá ruwimela alakiá mochigo ramué jena napu mochiru ramué 'lige napurigá alué 'la 'yámala iwérali napurigá abisibi 'la oyériga nokísimala Kristo.
9 Uché bilé rió simélachigó Tíkiko 'yuga alué Onésimo rewégame napu abiena Onorúgame oyérame júchigó napurigá ramué napu 'we galegá etuime ju ramué. Alueka abiena alé Kolosa bejtégame ju. Alué okaka nokimeli júkuru 'emi ruyea napu ikiá mochiru ramué jena.
10 Aristarko anilime rió jena ajtíchigó galírale bajchárige ne 'yuga, 'we náola reporali, 'lige Marko abiénachigó náola reporali, alué napu Bernabé rijimala ju. Neka 'ma náolaturu bilé apeli ruwime chieri ko Marko anilime. Alué rió sebasa alemi 'la ganíliga etewa, 'lige 'la ganíliga repóriwa.
11 Uché bile rió napu Esusi anilime ju napu Justo anilime ju abiena náwala reporálichigó. Alué bakiá ralámuli jurío ju, 'lige ne 'yuga benírame ju ralámuli Onorúgame nila ra'íchali, 'lige neka 'we ganíliga ajtíkuru 'we 'la nejkura mochígime alué ralámuli.
12 'Lige Epáprasi abiena 'we náola reporali, napu senibí 'la e'wame ju napu Kristo Esusi nulá, napu aba alé we'ká rióchi bejtégame júchigó napu 'emi ejperégame ju. Alué Epáprasi 'we tania ajtime ju Onorúgame napurigá 'emi 'la sebámala 'la sébali ralámuli gayenia 'lige napurigá 'la sébali olame nímala 'emi 'we 'la 'nátame napurigá Onorúgame najkí.
13 Ne bo'né 'la machí alué rió Epáprasi 'we 'nata ajtigó choniká mochigo 'emi 'lige choniká mochigo alué ralámuli Laorisea ejperégame, 'lige abiena 'nata ajtí choniká mochigo alué ralámuli Erápolosi ejperégame.
14 Alué 'yóome, Lukasi anilime rió 'we náola reporali, alué rió napu ramué 'we galegá etelia. 'Lige alué rió Remasi anilime abiena 'we náola reporali.
15 'We repóriwa alué ralámuli Onorúgame oyérame napu ejperé Laorisea rewégichi. 'Lige abiena repóriwa alué Nimpa anilime mukí 'lige alué ralámuli napu napuíme ju Onorúgame ra'ichálila benimea alé galírale Nimpa bejtélachi.
16 'Lige 'ma etesa 'emi chonime ka ye apeli 'mi Laorisea anilichi we'ká rióchi náola napurigá alé mochígame ralámuli e'némempá chonime ka ye apeli, 'lige alué Laorisea anilichi mochígame abiena náomala uché bilé apeli napu ne osegé alé napu 'emi mochí napurigá 'emi e'némala alué apeli chonime ka.
17 'We 'la ruyewa alué Arkipo ye ra'íchali napu ruwí ne, regá anewa: «'We 'la sébali olawa nóchali alué napu Wa'lula Esukrístote 'yaru mué napurigá sébali olámala mué.»
18 Ne Páulo náola ne reporali napu osá ne ne bo'né sekálate, ne bo'né osilila ju ye: «'La néléwa ne'chí jena galírale bajchárige ajtígichi ne. 'We 'la nisa 'la képá Onorúgame 'we semáriga gu'iria 'emi.»
Pe ekí júpá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Bajchá Osele Páulo Alué Ralámuli Napu Tesalónika Ejperégame Nílige

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Tesalónika ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Ne Páulo, 'lige Silasi, 'lige Timoteo, osiáguru jena apélichi 'emi náolimia, 'emi napu ekí Onorúgame oyérame ju, napu Tesalónika anilichi we'ká riógachi napuíme ju. 'Émika pe bi'lepi 'nátili 'nátame ju pe O'nó Onorúgamecho na'tálila 'lige Wa'lula Esukristo na'tálila, alué napu 'pa rewagachi ajtí Onorúgame 'yuga. Neka najkíguru napurigá 'we gu'íriwa 'emi Onorúgamete napurigá 'la sébali olame ralámuli nímempá 'emi napurigá tabilé we'ká 'nátaga mochímala.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo alué Tesalónika ejperégame 'we a'lá oyérame níligo Onorúgame

2 Nabí wa'lú cheliera i'lime ju Onorúgame napu nokame ju 'emi.

3 Nabí napu'lige ra'ichalia ramué O'nó Onorúgame 'yuga anilime ju 'emi 'we a'lá nóchame ko. 'Émika 'we a'lá bijchígame ju Onorúgame a'walí nejime ko, alekeri 'we a'lá semáriga ma'china 'emi nochálila. 'Émika asíriga 'la galeme júkuru ralámuli, alekeri asíriga a'wágame nóchame ju 'emi alué ralámuli gu'íriniliga. 'Émika asíriga 'la anáchame ju 'we a'lá machiame 'emi alué Wa'lula Esukristo asíriga 'la sébali olamio napurigá anílige bo'né. Alekeri 'emi tabilé guwana rujsú.

4 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, asíriga galilía 'emi Onorúgamete. 'La machiáa ramué Onorúgame wanápiligo napurigá 'emi Onorúgame oyérame nímala.

5 Napu 'emi ruilíe ramué alué a'ká ra'íchali Onorúgame ra'ichálila, Onorúgame Alawala 'smi 'la a'wágame nejkuria, napurigá ramué 'emi ruyewa ye ra'íchali, 'lige 'émika asíriga 'la inámaturu ye ra'íchali. 'Emi 'la machí churigá níligo ramué 'emi 'yuga. Pe bi'lepi kéturu ramué na'tálila pe 'emi gu'írilimecho.

6 'Lige 'émika napurigá ramué a'chigóriga nokáturu, aminami napurigá alué Wa'lula Esusi. 'Émika asíriga ganíliga gepúturu napu'lige ramué Onorúgame ra'ichálila ruilía 'emi. 'Émika asíriga resí nilia mochílekuru abiénachigó 'we ra'sálagá gepúlekuru 'emi alué ra'íchali Onorúgame nila. Onorúgame Alawala gu'írile napurigá 'we ganíliga mochímala 'emi.

7 Suwábaga napu ekí Onorúgame oyérame ju napu Maseronia anilichi ejperégame ju 'lige napu Akaya anilichi ejperégame ju 'emi akega napu aní uché jaré ralámuli, a'chigóriga nokinali alué napurigá nokame ju 'emi.

8 Alué ralámuli napu gepule alué Wa'lula Esusi nila ra'íchali napu 'emi ruwile, 'ma ruyea mochí ichúrimi ejperégame ralámuli. Alekeri we'ká ralámuli 'ma machí 'emi 'we a'lá oyérame ko Onorúgame. 'Lige alekeri pecha ruwiboa ramué churigá ko 'emi.

9 Alueka 'we a'lá machí 'emi kóliga e'yénilio ramué, 'lige 'we a'lá ra'icha 'emi olagá, 'emi 'we a'lá semáriga etéligo ramué. 'Lige aníchigó 'ma a'réligo 'emi oyeria alué tábiri napu pe newárigime ju igute o rejtete kómá, Onorúgame 'lina

oyériniliga alué Onorúgame napu nabí ajagá ajtime ju 'lige napu 'la bijchiá Onorúgame ju.
10 Abiena ra'icha ralámuli 'emi 'we buigá mochigo napurigá uché sebámala Onorúgame Inolá 'pa rewagáchika, alué napu uché ku ajánale siné mukusá, alué Onorúgame Inolá Esusi anilime. Alué júkuru gastígochi buyáname ramué, alué gastigo napu abé i'libeko nerúlimili ju.

2

Jena ruwimela Páulo benírilige alué ralámuli Tesalónika ejperégame

1 'Emi Onorúgame oyérame, 'emi a'bopi 'we a'lá machíguru tabilé rioksi níligo ye nóchali, nóchale 'emi benírigа Onorúgame nila ra'íchali.
2 Bajchabé ta'chó seba napu 'emi mochílige, Bilipo anilichi we'ká riógachi e'yénilituru 'emi 'we a'lá machíguru aliena tabilé 'la galélirigo ramué alé mochígame ralámulite 'lige asíriga resí olaru ramué.* Napu'lige sebalia napu 'emi mochí abiena 'we resí olaru ramué, nobi Onorúgame 'wéchigo nejkúrikó napurigá ramué tabilé majawa Onorúgame nila ra'íchali benírigа 'emi.
3 Ramué nila ra'íchalika pecha 'yégali júkó, 'lige 'nátalitiri asíriga 'la bi'wígame ju. Ramueka pecha 'yégiga benírilige 'emi.
4 Ramueka ra'icháliguru Onorúgame nejígempá alué nóchali 'emi benírilime alué a'lala ra'íchali. Pecha najkigá ra'icháligo napurigá ralámuli 'we a'lá niraga etémala ramué, ramueka pe najkiá'é napurigá 'la nirawa ramué Onorúgamete. Onorúgame 'la machí chieti ka ramué na'tálila pala 'we a'lá 'nátili ka o tabilé 'la ka alué 'nátili.
5 'Emi 'we a'lá machíguru ramué tajsiné ra'íchame nírigo 'we semáriga napurigá 'emi 'we a'lá niraga etémala ramué, 'lige tajsiné ra'íchame nírigo 'we semáriga pe bilé tábiri bujéniliga 'emi. Onorúgameka 'we a'lá machí tajsiné larigá nírigo.
6 Ramueka pecha lonoká mochírukó napurigá 'emi 'lige uché jaré ralámuli 'we a'lá niraga etémala ramué napurigá e'wélala niraga.
7 Alué Kristo† alué 'smi ye nóchali nejía napurigá nuebo nóchali o'winawa. Alekeri nóchali nígame niru napurigá a'wágame nulawa, nobi tabiléchigo siné alarigá nokirúkó. Ramueka napurigá bilé eyela napu repume ju bo'né 'kúchila, alarigá nokirú.
8 Ramueka 'we galilía 'emi, alekeri asíriga 'la ganíliga benírirу ramué 'emi Onorúgame nila ra'íchali. 'Lige aminami 'ma 'la 'nátaga mochírige ramué napurigá gu'írowa 'emi rekó suwiyae 'emi gu'íriga.
9 'Emi ralámuli napu ekí Onorúgame oyérame ju napurigá ramué, 'emi asíriga 'la nélaguru asíriga a'wágame nóchaligo ramué nabí rawé go'ame 'mea, be'á o'inasa 'lige we'liko rukó a'rilíturu. Ramueka tabilé najkirú napurigá 'emi go'ame kónimala. Tabilé najkiáguru napurigá 'emi resí lámala go'ame. Alarigá nokiáturu napu'lige 'emi ruilíe Onorúgame nila ra'íchali.
10 'Emi napu 'we a'lá bijchígame ju napu aní Onorúgame, 'we a'lá etele 'emi semáriga nóchiligo ramué 'emi ejperélichi. 'Lige Onorúgame abiena etele. Bi'lepi 'nátili 'nátame nírige ramué Onorúgame 'yuga. 'Lige 'la sébali olaru napurigá najkí Onorúgame. Tabilé che nokirú ramué napurigá tabilé che animela ralámuli cha nokirugo ramué.

---

* **2:2** E'nesi Hechos 16:19-40. † **2:7** Napu'lige Páulo aniá Esusi, Kristo, Esukristo, 'lige Kristo Esusi, pe bi'lepi ralámuli ju. E'nesi glosario «Cristo» 'lige «Jesús».

11 'Emi 'la machí churigá nokirú ramué napurigá 'emi 'la o'wé jábamala. Ramueka asíriga na'tamatu 'emi a'pílipi neraga napurigá bilé o'nó bo'né 'kúchila 'yuga, alarigá na'tamatu ramué 'emi.
12 Ramueka iwérali 'yárututuru 'emi. 'Emi 'yuga mochírututuru ramué napu'lige 'emi 'we resí nilia mochígichi, 'lige rejcholi 'yárututuru 'emi napurigá nabí 'la sébali olámala napurigá najkí Onorúgame. Onorúgame júkuru bayeme napurigá lisensia nejímala 'emi napurigá Onorúgame nulámala 'emi alawálachi. Alarigá nokiáká 'we semátiri ju.
13 Napu'lige 'emi 'la bijchígile ye ra'íchili napu ruilíe ramué, 'émika 'la napurigá Onorúgame nila ra'íchali alarigá bijchígile, tase napurigá ramué ra'ichálila neraga. Ye Onorúgame nila ra'íchalika 'we gu'iri 'emi, 'emi napu ekí Onorúgame oyérame ju. Alekeri wa'lú cheliera i'lí Onorúgame.
14 'Emi Onorúgame oyérame, alarigá ikile napurigá ikile alué ralámuli Kristo Esusi oyérame napu napuíme nílige Onorúgame ra'ichálila benimea alé Jurea mochígame. 'We resí oláliru alué ralámuli juríote. Alarigá resí ikile 'emi alé napu 'emi mochí.
15 Jaré ralámuli jurío nokálekuru me'á alué Wa'lula Esusi 'lige abiena me'líliru alué napu ruwime nile napu anele Onorúgame, 'lige ramuétiri 'ma mabúrututuru jaré ralámuli juríote. Alueka tabilé nóchame ju napurigá Onorúgame najkí. Alueka suwábaga ralámuli sairúgame neraga mochí.
16 'We cha anime ju ramué olagá napurigá ramué tabilé gainawa ra'icha alué a'ká ra'íchali alué ralámuli tabilé jurío. Tabilé elá napurigá Onorúgame alué ralámuli buinámala alé resítirichi. Ye ralámulika cha nokigá e'yéniga pe se'winátiri 'nátili 'nátaga e'yena. 'Lige Onorúgameka ayoga ajtí alué ralámuli 'yuga, Onorúgame 'ma tabilé gu'írimala alué ralámuli.

Jena ruwimela Páulo 'we siminalio Tesalónika anilichi uchéchigo siné

17 'Emi ralámuli Onorúgame oyérame napurigá ramué, rekó alué cha nokame ralámuli 'ma mabuge ramué alé napu mochí 'emi, ramueka 'we néléa mochiru 'emi. Asíriga eténili ramué 'emi. I'sínimi amulí simálituru 'emi e'newa.
18 Asíriga simánilituru ramué 'emi kólimia, nobi alué Satanásika jábale napurigá tabilé simawa ramué alemi. Ne Páulo asíriga we'sá siminalia ajtigéturu alemi.
19 Napu'lige uchéchigo siné nawasa alué Wa'lula Esukristo, 'lige rukesa chonikirú ramué, neka 'we a'lá ra'ichámala churigá ko 'emi ralámuli. Tabilé chijunámala ne. Asíriga ra'sálámala ne alieti ra'icha.
20 'La bijchiá ju, ramueka 'we ra'sálagá mochiru 'emi 'yuga.

3

1 Napu'lige ramué 'we eténilie 'emi, tabilé gainali ramué simibia 'emi e'nemia. Alekeri na'taru ramué jena Aténachi ejtibílime pe u'kabi rawé ne 'lige Silasi.
2 Mayeru abé 'la níligo Timoteo julalia alemi, 'lige ramueka Atena anilichi ejtebiru. Alué Timotéoka Onorúgame oyérame ju, 'lige Onorúgame 'yuga nóchame ju napurigá ramué, ruigá churigá níligo alué Kristo. Jularu ramué napurigá oilárimala 'emi napurigá 'we a'lá na'támala 'emi Onorúgame 'yuga,
3 napurigá alué nejkúralite 'la anachámempá 'emi napu'lige resí ikiá. 'Emi 'we a'lá machí Onorúgame elame ju napurigá resí ikiboa ramué.

4 Napu'lige ramué 'emi si mochiga, ruirúturu 'we resí ikiboli níligo ramué
bilé rawé, 'lige larigá ikíkuru. 'Emi asíriga 'la machí alieti.
5 Neka 'we machiéturu alué ralámuli tabilé 'la nocha mochigo 'emi 'yuga.
Napu'lige ne 'ma tabilé anacha, machináliga pala 'la Onorúgame 'yuga 'nata
'emi, Timoteo júlaturu ne napurigá ruwimela. Neka we'ká 'nata ajtigé alué
'yégame Remónisi anilime 'ma 'yégali ruyéligo 'emi, 'lige siné kachi 'emi 'ma
tabilé oyérame kéré ko alué ra'íchali napu ramué benírirú.
6 Timotéoka 'ma ku sébaturu 'emi mochígichi einasa, 'lige aní 'we a'lá nirá
mochigo 'emi Onorúgame, 'lige aminami 'we ganilia 'emi a'bopi. Abiena
aníchigó 'emi 'we ra'sálá mochigo napu'lige ramué nélá semá nokame níligo
ramué. 'Lige abiena ruwí 'emi 'we eténilio ramué, a'chigóriga napurigá
ramué 'we eténili 'emi.
7 'Emi Onorúgame oyérame, ramueka asíriga resí ikiá mochírukuru, asíriga
cha noká ralámuli ramué 'yuga. Napu'lige nélália ramué 'we a'lá Onorúgame
'yuga 'nata mochigo 'emi, rekó cha ikié 'emi, 'liko ku ra'salárime ju ramué 'ma
tabilé seweka mochiru.
8 'Émika asíriga 'la semáriga oyera mochíkuru alué Wa'lula Esukristo, alekeri
ramueka 'we ra'sálagá mochiru.
9 Napu'lige Onorúgame 'yuga ra'ichalia 'we ra'sáláru ramué ra'íchaga alieti
tábiri nóchame ko 'emi. Wa'lú cheliera 'yawa Onorúgame 'we a'lá gu'írilimpá
'emi.
10 Napu'lige ra'ichalia Onorúgame 'yuga rawé 'lige rukomi, asíriga tánilia
napurigá 'la nejímala bilé rawé napurigá ramué 'emi e'newa. Ramueka 'we
gu'írinili 'emi napurigá aminá abé benimela Onorúgame nila ra'íchali.
11 Ramueka najkiáguru napurigá ramué O'nola Onorúgame 'lige alué
Wa'lula Esusi si 'we nejkúrimala napurigá ramué 'la sebawa napu 'emi mochí.
12 Abiena najkiá napurigá alué Wa'lula Esusi 'la nejkúrimala napurigá 'la
ganíliga járomala 'emi a'boi 'lige 'we a'lá nirálichi uché jaré ralámuli, napurigá
nirálime ju ramué 'emi.
13 Ramueka najkiáguru napurigá wa'lú 'yámala a'walí pachágana sulachí
napurigá tabilé chátiri na'támala 'emi, 'lige napurigá 'la sébali olame ralámuli
nímala 'emi Onorúgame 'yuga napu'lige mochiga 'emi Wa'lula Esusi 'yuga
napu ajtí Onorúgame ramué O'nola.

4

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá olálime ko napurigá najkí Onorúgame

1 Jípeko pe u'kabi ra'íchali ruimé ne. 'Emi ralámuli Onorúgame oyérame
napurigá ramué, ramueka 'we a'lá benírituru 'emi alué a'ká ra'íchali churigá
e'wélime ko Onorúgame. 'Lige 'émika 'la sébali oláguru. Jípeko najkiáguru
ramué napurigá 'emi abichilubi 'we a'lá e'wámala napurigá najkí Onorúgame,
napurigá 'la ra'sálámala Onorúgame. Wa'lula Esusi a'walílate 'la sébali oláмili
ju 'emi.
2 'Émika 'la machigá mochí alué a'ká ra'íchali napu ramué benírilige. Alué
Wa'lula Esusi nejíturu ye nóchali napurigá 'emi benírirwa.
3 Ne 'la ruwimela alieti najkió Onorúgame. Onorúgameka najkíguru
napurigá 'emi 'la sébali ralámuli gainámala bi'lepi 'nátili 'nátame pe
Onorúgamecho, 'lige aminami napurigá tabilé okómala 'emi uché jaré umugí
'yuga alué napu tabilé 'emi a'boi 'yula ju.

4 'Lige aminami a'pílipi 'emi 'we a'lá niraga etémili ju 'emi a'boi 'yula napurigá ralámuli napu 'we a'lá nátame ju Onorúgame 'yuga.
5 Tase niwa napurigá alué ralámuli tabilé machime Onorúgame alué napu tabilé 'la 'nátame ju. Alué ralámulika pe napuchíbiriga nokinali a'boi alarigá nokame ju, pe apiépiri umugí 'yuga okome ju.
6 'La 'nátaga mochiwa tase che olawa uché jaré ralámuli. Se'nú mukí 'yuga gojchiáká uché bilé rió 'yula, 'liko 'we cha oliame ju alué mukí 'yula. Pecha 'yégalime júkó uché bilé rió. Onorúgame gastigárimala ralámuli alanokame. 'Ma ruitúturu ye ra'íchali, 'ma anéruturu suwábaga ralámuli napurigá tabilé cha nokimela.
7 Onorúgame tabilé repá napurigá chátiri 'nátili 'nátame niwa, Onorúgameka najkí napurigá 'we a'lá bi'wígame 'nátili 'nátame niwa 'lige aminami asíriga 'la sébali 'nátame ralámuli niwa.
8 Ye ra'íchalika pecha pe bilé rió nila júkó, ye ra'íchalika Onorúgame nila júkuru. Bilé rió tabilé nirásaká ye ra'íchali, alueka tabilé 'la nirame kérélamala Onorúgame, alué napu nejime ju bo'né alawala.

9 Onorúgame 'yale iwérali 'emi napurigá 'we ganíliga járomala 'emi a'bopi niraga. Alekeri ramueka pecha aminabi nejíwili júkó rejcholi.
10 'Emi 'we a'lá galéguru suwábaga alué ralámuli Onorúgame oyérame alé Maseronia anilichi mochígame. Ramueka najkiá napurigá 'emi abisibi 'we a'lá nirame nímala alué uché jaré ralámuli.

11 'We a'lá na'tawa napurigá 'we a'lá ganíliga ejperéramala 'emi, tabilé uchútamala 'emi uché jaré ralámuli nila nochálilachi. Sekate nochawa napurigá nulálige ramué 'ya,
12 napurigá 'we a'lá niraga etéwampá 'emi alué tabilé Onorúgame oyérame ralámulite, 'lige napurigá tabilé tábiri resí lámala 'emi. Alarigá ka tabilé taga e'yénamala 'emi go'ame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo uché ku nawamio alué Wa'lula Esukristo

13 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, ramueka najkiá napurigá 'la námamala 'emi chukime ko bilé ralámuli mukusá. Tabilé najkiá napurigá seweka mochímala 'emi napurigá mochime ju ralámuli alué tabilé Onorúgame oyérame. Alueka tabilé moinámili ju 'pa rewagachi napu'lige suwisá.
14 Ramueka 'la bijchígiliguru alué Esusi mukúligo, 'lige ku ajánaligo. Alekeri 'la bijchígilia Onorúgame o'tomeo Esusi 'lige bo'né oyérame napu 'ma suwile alé napu ajtí Onorúgame.

15 Ramueka ruwiyá napurigá anílige Wa'lula Esusi, alué ra'íchali ruyéruturu ramué Esukristo oyérame napu ekí ajagá mochí napu'lige Esusi nawasa, ramué tabilé bajchá i'nawa 'pa rewagachi simiba.
16 Napu'lige alué Wa'lula Esusi jékana wijchimoba re'kinia, e'wele ra'íchaga nulámala, 'lige alué wa'lula santo ánjeli abiena e'wele ra'ichámala. 'Lige abiena e'wele rabisímala Onorúgame nila rabisíkime alué buchigá rabisíkime («trompeta» anilime), 'lige alué oyérame napu abé i'bé suwílige ajánamili ju.
17 'Lige napu ekí ajagá mochí, abiena o'tiboli ju alué suwígame 'yúriga 'pa rewagachi, 'lige suwábaga ramué nolírale jímempuá najtepamia alué Wa'lula Esukristo nabí alué wa'lula 'yuga ejperélimia.
18 Alekeri 'we a'lá oiláriwa 'emi a'bopi ye ra'íchali ra'íchaga.

5

Jena ruwimela Páulo ruwíligo listo mochílime ko napu'lige ku nawachi Esusi

1 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, pecha osiboli júkó chiéniko
sebamio ye raweli, nibilé osiboa ramué tachiri tábiri simírimio bajchá, 'emi
'ma machiame.
2 'Emi 'ma machí alué Wa'lula Esusi uché nawamio napu'lige ralámuli 'ma
tabilé buwechi aliéniko sebamio. Napurigá bilé chigórigame rukó sébame
tábiri chigomia, tabilé machirume ju aliéniko sebamio, 'lige tabilé machiáa
chiéniko nawamio Esusi.
3 Napu'lige ralámuli aniá mochígichi: «Suwábaga asíriga 'la ju, tabilé che
ikimeli ju», 'lige yati neraga asíriga ená ikimela. A'chigóriga ikimela napurigá
ikime ju bilé mukí u'tátiri ranélimili nisa, yati neraga o'kome ju rojpachí.
Ralámulichigó 'we resí ikimeli ju.
4 Nobi 'emi Onorúgame oyérame 'wéchigo 'la machigá mochíkó bilé rawé
Esukristo uchéchigo nawamio 'lige 'we 'la rejchiruga mochímili júkuru 'emi.
5 Suwábaga 'emi Onorúgame 'kúchila júkuru, 'we a'lá gu'íriliguru suwábaga
'emi O'nó Onorúgamete napurigá 'la námamala 'emi ená ikimeo bilé rawé jena
wijchimoba. Ramueka pecha Remónisi 'kúchila nírukó.
6 Alekeri tase na'tawa ramué napurigá Remónisi 'kúchila neraga, Remónisi
'kúchilaka tabilé machí ená ikimeo bilé rawé. Alueka napurigá okoka
bi'tígame, alarigá mochí. 'La e'negá mochiwa, 'lige aminami asíriga 'la 'nátaga.
7 Ralámuli tabilé Onorúgame 'yuga 'nátame ka pe napurigá okókame alarigá
mochí o napurigá tégili kómá.
8 Ramué napu 'la Onorúgame 'yuga 'nátame niru, 'we a'lá 'nátaga mochiwa,
'lige 'la machigá mochiwa Onorúgame 'la nejkúrime ko, 'lige 'we a'lá galewa
uché jaré ralámuli. 'We a'lá machiáguru Onorúgame 'simio alué resítirichi
buyana ramué 'lige aminabi nabí 'la repúmala.
9 Onorúgameka pecha gastigárimia bayele ko ramué. Alueka bayélekuru
ramué alé resítirichi buinamia. Júlale alué Wa'lula Esukristo napurigá ramué
'la buyawa alé resítirichi.
10 Alueka ramué gu'íriga mukúlekuru. Alekeri tabilé chéré rekó ajagá
mochírige o suwisuga, alué 'yuga mochíwili ju nabí 'pa rewagachi.
11 'Liko 'la oiláriwa a'nagupi nakúriga rejcholi nejiga. 'Émika 'ma alarigá
noká mochíkuru.

Jena ruwimela Páulo 'we a'lá rejcholi 'yáligo alué Onorúgame oyérame

12 Jípeko 'emi Onorúgame oyérame ju napurigá ramué, 'we najkiá napurigá
'la nirawa 'emi alué ralámuli napu 'emi gu'íriga nóchame ju. Alué Wa'lula
Esukristo 'sile ye nóchili 'yaa alué ralámuli napurigá rejcholi 'yámala 'emi.
13 Asíriga 'la galegá etélime júkuru 'lige 'la niraga alué e'wélala, 'lige 'we a'lá
ganíliga ejperélawa suwábaga ka.
14 Ramueka 'emi Onorúgame oyérame 'we anilíguru napurigá rejcholi
ruyémala 'emi alué ralámuli nasinákuli napurigá alué ralámuli 'la nochámala.
'We oiláriwa alué ralámuli napu 'we kilí ralámuli ju. 'La gu'íriwa ralámuli alué
napu tabilé 'cho 'la námame ju napu nulá Onorúgame, 'lige tase ayoga nulewa.
15 Bilé ralámuli 'we cha 'sisa 'emi 'yuga, 'lige 'emi níriká tase che olawa alué
ralámuli. 'We a'lá nakúriwa 'emi a'bopi, 'lige uché jaré ralámuli abiena 'la
gu'írimili júkuruchigó.
16 Nabí 'la ra'sálagá mochílime júkuru.

17 Nabí na'tawa Onorúgame 'yuga.
18 'La cheliera 'yawa Onorúgame suwábaga nejime koriká, tabilé chéré rekó 'we nóchali kame ke i'sínimi alué napu Onorúgame nejí. Alarigá najkí Onorúgame, 'emi Kristo Esusi oyérame kame.
19 Tabilé che aniboa napurigá sewémala Onorúgame Alawala.
20 Tase gawéliga ra'ichawa alué Onorúgame ra'ichálila nareme ralámuli olagá.
21 Iligá abé 'la ju 'we a'lá na'talia napu ruwí alué ralámuli, 'la machibómpá pala bijchiá ko o tabilé bijchiá kómá. 'We a'lá beniboa 'la a'ká ra'íchali napu tabilé 'yégali ju.
22 Tase gepuwa alué chátiri ra'íchali, 'lige tabilé e'wawa.
23 Onorúgame ju ralámuli gu'írame napurigá tabilé we'ká e'karúginti 'nata mochímala ralámuli. Gu'írilime ju napurigá 'we a'lá sébili ralámuli nímala. Neka najkíguru napurigá Onorúgame 'emi gu'írimala napurigá 'emi 'la sébali olámala napu Onorúgame najkí, napurigá 'la sébali olame ralámuli gainámala 'emi. Najkí ne napurigá alué 'emi alawala 'lige 'nátili 'la bi'wígame nímala napu'lige uché sébachi alué Wa'lula Esukristo anilime.
24 Alué napu 'emi bayele Onorúgame ju, suwábaga 'la sébali olame júkuru, suwábaga 'la sébali olame kame napu aní.

25 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, 'la tániwa Onorúgame napurigá 'la gu'írimala Onorúgame ramué.
26 'We 'la repóriwa ka suwábaga Onorúgame oyérame.
27 Neka nuláguru napurigá ra'icháma la (leéramala) 'emi ye osilí suwábaga ralámuli napu ekí Onorúgame oyérame ju. Alarigá najkí alué Wa'lula Esusi.
28 Najkí ne napurigá gu'írua 'emi alué Wa'lula Esukrístote. Alarigá ju.
Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Nujubá Osele Páulo Alué Ralámuli Napu Tesalónika Ejperégame Nílige

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Tesalónika ejperégame napu ekí Onorúgame oyérame ju.

1 Ne Páulo náoli ye ra'íchali, Silasi 'lige Timoteo jena mochí ne 'yuga. Náoli ne 'emi ralámuli napu Tesalónika anilichi we'ká riógachi napuíme ju Onorúgame ra'ichálila benimea, 'emi ralámuli napu 'we 'la oyérame ju Onorúgame ramué O'nola 'lige Wa'lula Esukristo.

2 'We najkiá napurigá O'nó Onorúgame 'lige Wa'lula Esukristo 'we 'la semáriga gu'írimala 'emi napurigá 'la bi'lepi 'nata mochímala.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we anáchame níligo alué ralámuli rekó chibi oliae cha nokame ralámulite

3 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, ramueka senibí rawé cheliera 'yalía Onorúgame. Onorúgame 'we 'la gu'írame ju 'emi, alekeri cheliera 'yalía. Ye gu'írilite 'emi aminacho 'la oyérame ju Onorúgame, 'lige aminacho asíriga 'la ganili 'emi a'bopi.

4 Alekeri 'we ruyame ju churigá ka 'emi napu'lige ra'ichalia bilénami re'obachi 'we ganíliga. 'We ruyame ju 'we 'la anachio 'emi rekó 'we najátalia 'emi alué cha nokame ralámulite, 'lige 'we 'la anachio 'emi napu'lige 'we ená oliae 'emi alué cha nokame ralámulite. 'Émika tajsiné a'reme ju e'wá Onorúgame ra'ichálila.

5 Alarigá 'we 'la ma'chígime néré 'we 'la semáriga gu'írilio 'emi Onorúgamete, 'lige Onorúgame 'we a'lá gatéligo napurigá 'emi 'we a'lá sébali e'wímala. Alekeri 'we a'lá ju Onorúgame a'rea napurigá resí nílimala 'emi.

6 Aminami aka 'we 'la júpaché gastigaria Onorúgame alué ralámuli napu 'we cha nokame ju 'emi 'yuga.

7 'Lige 'we 'la júkuru a'kinana 'la gu'írisa Onorúgame suwábaga 'emi napu 'we resí nilia mochí jipe napurigá 'ma 'la tabilé resí nílamala. A'chigóriga gu'írisa 'la kékuruchigó ramué. Alarigá nejkúrimala Onorúgame i'libeko napu'lige uché nawá Esukristo we'ká santo ánjeli 'yuga 'pa rewagáchika napurigá 'ma 'la resíbopua ramué. Nawámala Esukristo 'pa rewagáchika na'írale.

8 Ralámuli gastigárimia nawámala alué tabilé Onorúgame oyérame, 'lige tabilé e'wame alué ra'íchali napu ruyame ju chieri ko alué Wa'lula Esusi.

9 Alué ralámuli gastigáriwili ju alué gastígote napu tabilé suwíbame nímala, 'lige 'ma 'lúpua alué ralámuli 'mi mejká napu tabilé pe'tá nérélamala Onorúgame alemi nibilé Onorúgame a'walila.

10 Alarigá ikimela napu'lige alué Wa'lula Esukristo seba napurigá 'we 'la ganíliga etewa alué ralámulite napu oyérame ju Esukristo. 'Émika 'ma 'la oyérame ju alué ra'íchali napu ruyérige 'emi. Alekeri 'émika napuíka mochímili júkuru uché jaré oyérame 'yuga a'lige rawé napu'lige sébachi Esukristo.

11 Alekeri ramué 'we tánilia Onorúgame napurigá Onorúgame a'walí 'yámala 'emi napurigá 'we a'lá sébali olámala napu najkí 'emi. Onorúgame 'sime ju ye 'nátili 'ya, 'lige 'la sébali olagá ye, Onorúgame 'we a'lá ganíliga etémala 'emi.

12 Alarigá tánili ramué Onorúgame napurigá 'emi nímala napurigá alué Wa'lula Esusi 'lige napurigá ralámuli 'we a'lá nirámala Esusi, 'lige alué Esusi

'we a'lá nirámala 'emi. Alarigá ikimela Onorúgame 'lige Wa'lula Esusi asíriga 'la sébali olámili ju 'emi 'yuga.

2

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ko alué cha 'sime rió

1 Jena ruimé ne churigá nimio napu'lige uché nawachi Wa'lula Esukristo 'pa rewagáchika, 'lige aminami churigá napuípili ko ramué alé alué Esukristo 'yuga.

2 Ramueka 'we tánalia 'emi napurigá tabilé guwana rujsúmala 'emi we'ká tábiri 'nátaga. 'We a'lá na'tawa bilé ralámuli anichi Onorúgame ra'íchali 'yáligo. 'Lige 'we a'lá na'tawa bilé ralámuli anichi ramué júligo bilé ra'íchali osiruga anigá 'ma ku sébiligo alué Wa'lula Esukristo jena wijchimoba. Tabilé majawa, nibilé bijchígiwa. Siné kachi bilénami osilichi ma'chínamala alanime ra'íchali.

3 Tabilé bijchígiwa, bajchá 'we a'lá rukiboa. Tabilé 'cho sébachi alaké rawé napu'lige nawámachi Wa'lula Esukristo, we'ká ralámuli sairámala Onorúgame, a'lige ma'chínamala alué rió napu 'yégame ju, alué rió napu juláwili ju injiérnochika Onorúgamete.

4 Alué rioka Onorúgame saíla ju, 'lige alueka tabilé nirámala napu ralámuli nirame ju. 'Ma re'obachi pachá alé mesa ilígichi nawámili ju 'lige aleka iligá Onorúgame korimela.

5 ¿Tacha nélá 'emi ne ye tábiri ruwichi ne 'emi si eyénaga?

6 'Lige 'emi 'we 'la machí chonigá tabilé 'cho ma'chínimio alué rió chátiri 'yégame napusí 'ma sebasa raweli a'lige kulí ma'chínamala alué rió.

7 Alué rió chátiri 'yégame 'ma 'we 'la sébali 'nata ajtí churigá resí olamio ralámuli, pe rokáré napurigá 'mi chajkénami elawa alué napu ilí alemi ra'ama.

8 A'lige ma'chínamala alué rió napu ju 'we chátiri 'we 'yégame, alué Onorúgame saíla. 'Lige alué Wa'lula Esusi 'ma rekábamala alué 'yégame rió pe buchigá. Pe Esusi etega ra'ósiga ilígichi mukumela alué rió 'yégame.

9 Alué rioka sebámala 'we a'wágame napugiti Satanasi gu'ira asiémpá alué rió a'walí 'ya. 'We a'wágame nímala alué rió napu'lige seba jena. Asíriga wa'lú nílamala a'walí, e'karúgame nóchali nochámala napu ta'wesi ralámuli gainásaré.

10 Alué rió 'we inílame 'we 'la benélimala 'yégiga alué ralámuli napu tabilé bijchígile Onorúgame nila ra'íchali, alué napu tabilé nirame nile alué 'we 'la bijchiá ra'íchali napurigá 'la buyásimili nílige alé resítirichi. Alué ralámulika 'légana injiérnochi simámala.

11-12 Alekeri Onorúgame elí alué ralámuli napurigá bijchígamala alué 'yégali ra'íchali alué Remónisi ra'ichálila, napurigá alué ralámuli 'légana injiérnochi simámala napu ekí tabilé 'la oyérale alué ra'íchali Onorúgame nila ra'íchali, alué ralámuli napu pe 'we ganílime ju alué chátiri tábiri nóchaga, tase 'la Onorúgame nila nóchali. Alueka tabilé machí resí nokigá jario.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame repáligo napurigá 'la buyásawa alé resítirichi

13 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, Onorúgame 'we galé 'emi, alueka 'we 'yasi 'nátaligame napurigá 'emi buyámala alé resítiri bowechi. 'Lige Onorúgame Alawala wanápale 'emi, 'lige 'émika 'we a'lá bijchígale alué bijchígili ra'íchali. Alekeri wa'lú cheliera 'yáwili ju Onorúgame.

14 Onorúgameka bo'né nila ra'íchalite bayele 'emi, alué ra'íchali napu ramué
'emi benírilia, napurigá narémala 'emi alué Wa'lula Esukristo a'walila.
15 'Liko 'emi Onorúgame oyérame, tase guwana rujsúpua, 'lige tabilé
we'kuawa alué ra'íchali napu ramué 'emi benírіru napuíka mochiga 'lige
i'sínimi apélichi osagá.
16 Alué Wa'lula Esukristo 'lige Onorúgame ramué O'nola 'we a'lá sébali
olame ju. 'We galele ramué 'lige tabilé siné a'reme ju ramué oilaria. Alekeri
'la machiaa ramué buyawa alué tabilé a'lá bowechi.
17 Alekeri tani ne Onorúgame 'lige Esukristo napurigá wa'lú a'walí 'yámala
'emi napurigá 'we a'lá sébali ma'chínamala suwábaga napu noká 'emi 'lige
napu ra'icha 'emi.

3

Jena ruwimela Páulo najkió napurigá Esukristo ra'ichálila sebámala bochígimi

1 Pe u'kabi ra'íchali ruimé ne. 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué,
jípeko najkí ne napurigá 'emi Onorúgame tánamala napurigá ramué gu'írimala,
napurigá alué Wa'lula Esukristo ra'ichálila 'la yati sebámala bochígimi, 'lige
napurigá 'la oyéramala ralámuli alué ra'íchali 'we 'la ganíliga, a'chigóriga
napurigá oyérale 'emi.
2 'We 'la tániwa Onorúgame napurigá tabilé a'rémala napurigá resí olawa
ramué alué cha nokame ralámulite. Pecha suwábaga ralámuli bijchígame
kame Onorúgame nila ra'íchali napu ramué ruyá.
3 Alué Wa'lula Esukrístoka 'we a'lá sébali olame ju napu anime ju, 'wéchigo
'la bi'lepi 'nátili 'nátame kame, 'lige alueka 'we a'lá nejkúrimala napurigá 'la
bi'lepi 'nátili 'nátaga járomala 'emi, 'lige 'we 'la nejkúrimala napurigá tabilé cha
olawa 'emi alué cha nokame ralámulite.
4 'Lige 'we a'lá machiaa ramué 'emi abichilubi 'la sébali olamio napu ramué
nulalía. Wa'lula Esukristo nejí alué 'nátili.
5 Neka najkié napurigá alué Wa'lula Esukristo nejkúrimala na'tálichi
napurigá 'emi 'we 'la galémala ralámuli, a'chigóriga napurigá galeme ju
Onorúgame suwábaga ralámuli, 'lige napurigá anachámala napurigá anáchale
Kristo.

Jena ruwimela Páulo churigá nochá wilikó

6 'Emi oyérame napurigá ramué, alué Wa'lula Esukristo nóchali 'ya ramué
napurigá ramué 'emi tebúpua, alekeri nulelia ramué 'emi napurigá tabilé
napuíka e'yénamala alué oyérame 'yuga napu 'we najsinákuli ju, napu tabilé
sébali olame ju alué rejcholi napu ramué benírіru 'emi.
7 'Emi a'boi 'we 'la machí churigá ejperélitiká 'emi níriga napurigá 'la
a'chigóriga ejperélamala napurigá ramué. Ramueka tabilé najsinákuli neraga
mochírigeturu napu'lige 'emi si mochiga,
8 'lige tajsiné naretu alué go'ame napu 'emi 'yánili ramué. Ramueka
rukuchégame nocháruturu 'lige abiena rukomi go'ame meka napurigá tabilé
se'winá lámala 'emi.
9 Ramueka 'emi benírіga e'yénilituru, 'lige 'la nílige napurigá 'emi go'ame
kónimala, nobi ramueka najkirú napurigá 'emi benimela nóchaga ramué
etega.
10 Napu'lige 'emi 'yuga mochiga ramué ye rejcholi beníririgeturu: Bilé rió
tabilé nochásaká tabilé go'meli júkuru.

11 Ramueka akirú tabilé nocha mochigo jaré 'emi, pe nejkumega e'yéname
kará.
12 Alué Wa'lula Esukristo nóchali 'yale ramué napurigá 'emi repúpua,
alekeri nulelia ramué alué ralámuli najsinákuli napurigá nochámala napurigá
mémala go'ame.
13 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ramué, tabilé a'chigóriga niwa na-
purigá alué ralámuli najsinákuli, tase najsinawa 'la nóchali nóchaga.
14 Jaré ralámuli oyérame tabilé e'wásaká napu aní ye apeli napu ramué
osirú. 'We 'la na'táwaká churigá ka alué rió, 'lige tase gompaniérola niwa alué
rió napurigá alué rió 'la chijunámala.
15 Tabiléchigo saíla neraga etéwagó alué rió, 'we 'la ruyewa 'lina rejcholi
napurigá Onorúgame oyérame neraga.

16 Najkí ne napurigá alué Wa'lula Esukristo 'we 'la gu'írimala 'emi senibí
napurigá tabilé we'ká 'nátili na'támala 'emi 'lige napurigá 'la ganíliga
ejperélamala 'emi.
17 Ne Páulo reparánili ne bo'né sekálate osigá ye jena nujubá enágame osilí.
Nabí alarigá osame ju ne napu'lige náolia bilé ra'íchali.*
18 Neka najkíguru napurigá alué Wa'lula Esukrístote gu'íriwa 'emi senibí.
Alarigá ju.
Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

* **3:17** Uché bilé rió osale ye osilí napu Páulo anele. Pe jénacho osale bo'né sekálate.

Ye Ju Alué Apeli Napu Bajchá Osele Páulo Alué Timoteo

Kuira mué Timoteo.

1 Ne Páulo ye apeli osá ne. Neka nulérigime ju Onorúgamete 'lige Kristo Esúsite napurigá nulame nímala ne 'lige benírame ralámuli alué Kristo Esusi nila ra'íchali. Onorúgame ju ramué alawala bi'weme, 'lige bijchígiga Kristo Esusi ra'ichálila, 'liko 'we semati raweli rewiboa ramué.

2 Neka mué Timoteo oséguru. Mueka napurigá ne inolá neraga ju, napugiti mueka 'we 'la e'wámpá napu ne nulegé. Neka alekeri 'we 'la tania napurigá 'we 'la gu'íriwa Onorúgamete ramué O'nola 'lige Wa'lula Kristo Esúsite napu ramué nuleme ju, 'lige aminami napurigá 'we 'la na'temápua mué, 'lige aminami napurigá 'la senibí Onorúgamecho 'yuga 'nata asimela mué, tabilé we'ká e'karúginti.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la 'nátaga mochíwilikó napugiti cha we'ká mochígempá ralámuli 'yégali benírame

3 Napu'lige ne ta'chó simiá alé Maseronia anilichi, neka 'we anéturu mué napurigá mué rejpímala alé Ebeso anilichi napurigá nulémala mué alué ralámuli napu pe 'yégali benírame ju napurigá tabilé aminabi alanoká mochímala. Jípeko uché siné aní ne napurigá mué rejpímala alé.

4 'We anewa tabilé 'la ko aminabi beniaa alué 'yégali ra'íchali 'we 'ya nerúgame napu ruwime ju churigá ejperégame níligo 'we 'ya ejperégame ralámuli. Alué ralámuli napu gepume ju alué ra'íchali 'yégali pe tabilé siné 'la bi'lepi 'nátali 'nátame ju, 'lige alésíko pe na'áwali o'wíname ju a'bopi, 'lige alekeri tabilé machime ju tachiri najkió Onorúgame. 'We 'la bijchígame níriká Onorúgame nila ra'íchali 'liko 'we 'la machiboa tachiri najkió Onorúgame.

5 'Lige neka najkíguru napurigá mué benírimala napurigá 'la niraga járowa a'bópika. 'Lige 'la bi'wígame alawégame nísaká, tabilé chátiri 'nátame 'lige 'we 'la bijchígame nísaká Onorúgame 'la sébali olamio napu anile, 'liko 'we 'la ganíliga járowa a'bópika.

6 Jaré ralámuli benírame 'ma tabilé oyérame ju ye ra'íchali, pe tabilé 'la ra'íchali ra'íchaga na'áwame ju.

7 Alueka benírame gainánilime ju Moisesi nila nulalí, nobi tabilé námame júkó alué nulalí, 'lige pe tabilé machigá 'we 'la benírame kolae a'boi.

8 Suwábaga 'we 'la machiaa 'we 'la ko alué nulalí, 'we a'lá sébili olásiká napurigá najkí Onorúgame.

9 Abiena machiaa Onorúgame tabilé 'yáligo Moisesi alué nulalí napurigá gastigáriwa 'la a'ká ralámuli, iligá 'yale alué nulalí napurigá gastigáriwa ralámuli napu cha nokame ju, alué ralámuli napu tabilé e'wame ju, 'lige alué napu tabilé nirame ju Onorúgame, 'lige aminami alué napu me'gá e'yéname ju a'boi o'nola 'lige alué e'yela 'lige aminami uché jaré ralámuli,

10 'lige aminami alué ralámuli napu uché jaré umugí 'yuga okoka e'yéname ju napu tabilé a'boi 'yula ju, 'lige aminami alué umugí napu uché jaré rió 'yuga okoka e'yéname ju napu tabilé a'boi 'yula ju, 'lige aminami alué ralámuli napu pe riocho ka okome ju, 'lige aminami alué umugí napu pe umugicho ka okome ju, 'lige aminami alué ralámuli napu ralinega e'yéname ju ralámuli napu tabilé najtétiga nocháriline ju, 'lige aminami alué ralámuli napu 'yégali

ra'íchali ra'íchiga e'yéname ju, 'lige aminami alué napu 'we 'la bijchiá ruwime korime ju. Onorúgameka nulale ye nulalí napurigá suwábaga ralámuli napu chibi nokame ju machimela tachiri najkió Onorúgame.
11 'We 'la ju alué nulalí napu Onorúgame nulá napurigá benírimala ne ralámuli.

Jena ruwimela Páulo wa'lú cheliera 'yáligo Kristo Esusi

12 Neka cheliera 'yáguru Wa'lula Kristo Esusi ramué nuleme, napugiti alueka 'we 'la niraga etémpá ne'chí, 'lige alué 'sime ju a'walí nejía napurigá ne 'la sébali olame nímala napurigá najkí alué.
13 Neka abé 'yako asíriga chálagá ra'íchame ke ne Kristo Esusi olagá, 'lige 'we najátame ke ne Kristo Esusi oyérame ralámuli cha olamia.* Nobi Onorúgameka 'we na'temaka etélekó ne'chí, 'lige e'kale ne'chí, neka pecha 'cho bijchígame kéturu Kristo Esusi nila ra'íchali, alekeri neka pecha machiékó ala'siá.
14 Nobi Wa'lula Esukrístoka 'wéchigo 'la niraga etélekó ne'chí rekó ne 'we cha 'sime rió kachi. A'walí nejí napurigá ne 'we 'la bijchígimala napu anílige Kristo Esusi 'lige aminami napurigá ne 'we 'la niraga etémala uché jaré ralámuli.
15 Napu ne ruwimela 'we 'la bijchiá ju, 'we 'la 'nátaga gepúwaká 'emi ye ra'íchali. Kristo Esusi nawale jena wijchimoba, cha nokame ralámuli alawala bi'wemia. 'Lige neka abéchigo cha 'sime ke me'tigá suwábaga alué ralámuli cha nokame.
16 Nobi Onorúgameka 'wéchigo 'la na'temálekó ne'chí. 'Lige alarigá machírile ralámuli chiena 'la buwéligo Esukristo napurigá ne ku guwana na'támala. Napu'lige alué ralámuli etesa chiena 'la gu'íriligo Onorúgame ne'chí rekó ne 'we cha 'sime rió kachi, 'liko 'we 'la bijchígimala Kristo Esusi nila ra'ichálila 'lige 'la simámala 'pa rewagachi napu'lige suwisá Onorúgame 'yuga mochimia senibí.
17 'We 'la képá suwábaga ralámuli 'we 'la semáriga ra'ichasa Wa'lula Onorúgame olagá napu senibí nulame ju 'lige napu tajsiné mukume ju, 'lige napu tabilé etérume ju. Senibí 'we 'la ra'ichasa 'la képá ralámuli alué olagá, alarigá nisa 'la képá.
18 Mué Timoteo, napu ju napurigá ne inolá, neka ye rejcholi nejíguru, napurigá anílige mué olagá alué abé i'bé mochígame ralámuli napu ruwime nílige napu Onorúgame anélige.† Mué 'we 'la sébali olásaká ye rejcholi, 'liko mué 'we 'la benégame nímala ra'icha me'tigá alué cha nokame ralámuli napu tabilé oyérame ju Wa'lula Esukristo.
19 Tabilé siné a'rewa Kristo oyeria, iligá 'we 'la na'tawa. Jaré ralámuli 'ma a'rele Onorúgame nila ra'íchali oyeria pe tabilé 'la 'nátaga. 'Lige 'ma tabilé bijchígime ju Onorúgame nila ra'íchali.
20 Oká ye ralámuli napu 'ma tabilé e'wame ju Onorúgame nila ra'íchali, bilé alué Imeneo anilime ju 'lige uché bileka Alejantro anilime ju. Neka 'ma tabilé a'ré napurigá napuíka e'yénamala Onorúgame oyérame 'yuga. Satanásika asíriga resí olámala 'lige alarigá machimela tabilé 'la ko sairuga ra'ichalia Onorúgame olagá.‡

2

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá ra'ichámili ko ralámuli Onorúgame 'yuga

* **1:13** E'nesi Hechos 8:3. † **1:18** E'nesi I Timoteo 4:14. ‡ **1:20** E'nesi I Corintios 5:3-5.

1 Napu ne ruimeli ju 'we najtékame ju. Neka najkí napurigá suwábaga Onorúgame oyérame tánimala Onorúgame napurigá gu'írimala suwábaga ralámuli, abiena najkí ne napurigá tánimala Onorúgame napurigá na'temaka etémala suwábaga ralámuli. 'Lige najkí ne napurigá wa'lú cheliera 'yámala Onorúgame wa'lú nejkúrame kóriká.

2 Neka abiena najkí napurigá 'emi tánimala Onorúgame napurigá 'we 'la gu'írimala suwábaga e'wélala nulame, 'lige aminami uché jaré u'kuchípala e'wélala napurigá 'la ganíliga ejperéliwa suwábaga pe Onorúgamecho oyériga tabilé na'áwaka.

3 Onorúgame napu ramué alawala bi'weme ju, 'we 'la ganíliga ajtí napu'lige ramué nejkúrili tánilichi 'lige aminami napu'lige cheliera i'lichi.

4 Onorúgameka najkí napurigá suwábaga ralámuli bi'wígame alawégame nímala, 'lige aminami najkí napurigá suwábaga ralámuli námamala churigá ko alué 'la bijchiá ra'íchali,

5 napugiti pe bi'lepi kame Onorúgame, 'lige aminami pe bi'lepi kame alué rió napu 'la umébame ju ralámuli alawala bi'wea napurigá 'la simámala alé napu ajtí Onorúgame, alueka pe Kristo Esusi ju napu nawale jena napurigá rió neraga.

6 Kristo Esusi mukule suwábaga ralámuli nila gastigo bujega, alué napu 'la bijchígame nile alué nila ra'íchali, alarigá anile Onorúgame alakimeo a'lige rawé.

7 Kristo 'smi nóchali 'ya ne'chí napurigá nulame nímala ne 'lige benírame nímala ne ye 'we a'lá ra'íchali alué ralámuli napu tabilé jurío ju. Napu ne aní 'la bijchiá ju, tabilé 'yégali ju.

8 Neka najkí napurigá suwábaga ralámuli Onorúgame oyérame panápurimi ejperégame Onorúgame 'yuga ra'ichámala 'la kilí jaga, tabilé ayoga nibilé chibi anigá.

9 Abiena najkí ne napu'lige ralámuli napuíchi Onorúgame 'yuga ra'ichamia 'lige aminami benimea Onorúgame nila ra'íchali, tabilé najkí ne napurigá umugí 'we umugíliga e'yénamala 'we najteme chinite newárigime si'púchiga, 'lige tabilé najkí ne napurigá e'karúgame tabiri 'we najteme uchúchamala gupálachi, 'lige tabilé najkí ne napurigá e'karúgame 'we najteme uchúchiga e'yénamala napu alué 'órote newárigime ju, 'lige alué napu semati rejtete newárigime ju. Iligá na'tálime júkuru Onorúgame nila ra'íchali tase alieti tábiri unélinti.

10 Neka iligá najkí napurigá ralámuli regá animela 'emi etega: «'Nee chiena 'la nóchanti ju alué umugí, 'lige aminami chiena 'la niranti ju Onorúgame.»

11 Aminami najkí ne napurigá 'emi umugí 'we 'la niraga gepúmala napu'lige uché jaré benírachi Onorúgame nila ra'íchali.

12 Neka tabilé elá napurigá umugí nokimea beniria Onorúgame nila ra'íchali napu'lige napuísa ralámuli Onorúgame nila ra'íchali benimea, 'lige aminami tabilé najkí ne napurigá umugí nulémala a'boi 'yula, rió 'yúgame nísaká, 'lige uché jaré rió. Neka najkí napurigá i'kilí mochímala tabilé che anigá.

13 Alarigá nulá ne napugiti Onorúgame bajchá newáligime alué Arani, 'lige Ébaka pe nujubapi newárigime kame.

14 'Lige Remónisika pecha 'yégiliko alué Arani, eligá alué mukí 'lina 'yégiliru, 'lige alué Eba 'ma 'yégilisiká, 'ma chátiri alawégame gayénale.

15 Onorúgameka gastigárile umugí napurigá 'we o'kómala u'tátiri ochérimichi
nobi 'wéchigo ku 'la bi'wígame alawégame gainámalagó alué umugí 'we 'la
bijchígame nísaká Esukristo nila ra'ichálila, 'lige aminami 'we 'la galegá eteme
nísaká uché jaré ralámuli.*

3

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá nóchamili ko alué e'wélala Onorúgame oyérame

1 'We 'la bijchiá ju napu ne ruwimela jipe.
Bilé rió wa'lula nínilisaká uché jaré Onorúgame oyérame nuleme, 'we 'la ju alué
'nátali.
2 Bilé rió napu nuleme nímili ju uché jaré oyérame, 'we 'la rió nímili ju. Bi'lepi
mukí 'yúlimili ju, 'lige aminami 'we 'la na'támili ju, 'lige 'we 'la niraga etéwili
ju ralámulite, 'lige aminami 'we 'la ganíliga etélime ju alué ralámuli napu
sébame ju alué rió nulame bejtélachi. 'Lige aminami 'we 'la benírimili júkuru
Onorúgame nila ra'íchali.
3 Tabilé rekuka bajímili júkuru, 'lige aminami tabilé nejkome nímili júkuru,
iligá 'we 'la rió nímili júkuru, 'la i'kilí nímili júkuru, tabilé pe enomicho korume.
4 Alué rioka 'we 'la repúmili júkuru bo'né 'yula, 'lige aminami bo'né 'kúchila,
'lige alué 'kúchilaka 'we 'la e'wímili júkuru 'we 'la niraga.
5 Alué rió tabilé 'la repume nísaká bo'né 'yula 'lige bo'né 'kúchila, 'liko ¿churigá
'la umbámalawé repua suwábaga ralámuli Onorúgame oyérame?
6 Alué rió napu nulámili ju tabilé pe kulí 'la oyérame nímili ju Onorúgame.
Alarigá nísaká alué rió, siné kachi pe asíriga riólimala 'lige regá na'támala
bo'né: «Neka asíriga 'la semá 'sime rió ju, me'tagá uché jaré ralámuli. Alekeri
ye nóchili 'yaru ne.» Alarigá 'nátame nísaká alué rió 'liko Onorúgame 'ma ku
bujémala alué nóchali napu nígame ju alué rió, napurigá Onorúgame bujele
alué nóchali alué riablo.
7 'Lige aminami alué rió napu nulame nínili 'we 'la niraga etélime nímili júkuru
ralámulite napu tabilé Onorúgame oyérame ju. Tabilé nirálime nísaká alué
rió 'liko pe na'áwili o'wímala, 'liko alué rió pe asíriga resí ikimela Remónisi
trámpalachi wijchigá.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá nimio alué ralámuli e'wélala nulame gu'írame

8 Alué ralámuli napu gu'írinilime ju alué e'wélala nulame, a'chigóriga nímili
júkuru napurigá alué nulame, 'lige 'we 'la niraga etélime nímili júkuruchigó
uché jaré ralámulite, 'lige aminami tabilé 'yégali ra'ichámili júkuru, 'lige
aminami tabilé rekuka bajímili júkuru, 'lige aminami tabilé na'támili júkuru
we'ká mélime enomí.
9 'Lige aminami asíriga 'la bijchígimili júkuru alué a'lala ra'íchali Onorúgame
nila. 'Lige aminami tabilé na'támili júkuru chátiri 'nátali.
10 Tabilé 'cho chojkía nocha ye nóchali alué rió, alué e'wélalaka 'we 'la
na'támili júkuru ta'lá gu'írame ko ralámuli. 'We a'lá gu'írame nísaká alué rió
nochánilime, 'liko 'la nochámili júkuru e'wélala gu'íriga.
11 Alué umugí napu 'yula ju alué gu'íriga nóchame e'wélala abiena 'we 'la
niraga etélime nímili júkuru uché jaré ralámulite. Tabilé chibi anigá ra'ichámili

* **2:15** Jaré líbrochi regá anime ju: «Pero se salvará engendrando hijos, si permaneciere en fe, amor y santificación, con modestia.»

júkuru uché jaré ralámuli olagá, 'lige aminami tabilé 'me bajímili júkuru alué rekútame. 'Lige aminami 'la kilí ralámuli nímili júkuru. 'Lige aminami asíriga 'la sébali olámili júkuru napu aní a'boi.

12 'Lige aminami bilé rió napu nóchame ju gu'íriga alué e'wélala nulame, alueka pe bi'lepi mukí 'yúgame nímili júkuru 'lige asíriga 'la tebúmili júkuru bo'né 'kúchila 'lige bo'né 'yula.

13 Alué rió napu gu'írimili ju alué e'wélala nulame, 'we 'la nóchame nísaká, 'liko ralámuli 'we 'la niraga etémala alué rió, 'lige alué rió 'we a'lá bijchígamala Kristo Esusi ra'ichálila.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame nawáligo napurigá rió neraga

14 Neka pe 'wemi simé olá mué kólimia. Neka abirigáchigo oségó mué ye ra'íchali.

15 Siné kachi ta'wé sebasa ne alé 'mi, nobi mueka 'láchigo 'la námamalagó ye ra'íchali churigáriga nokimeli ko suwábaga napu Onorúgame oyérame ju. Ramueka Onorúgame 'kúchila niru alué napu senibí ajagá ajtí, 'lige ramué benírame niru bijchiá 'la Onorúgame nila ra'íchali.

16 'We najtékame ju ye nulalí nobi péchigo u'kabi ralámuli 'la námame júkó ye nulalí. Ye nulalika regá anime ju:
Kristo nawale jena wijchimoba napurigá rió neraga,
Onorúgame Alawala ruwile 'we 'la ko napu 'sile Kristo,
'lige alué santo ánjeli 'we 'la etele napu sile alué.
Alué nila ra'íchilika suwábaga ralámuli tabilé jurío ruyéliru,
'lige we'ká ralámuli 'we 'la bijchígale alué nila ra'íchali,
'lige 'ma o'tóliru 'pa rewagachi napurigá Onorúgame 'yuga asimea.

4

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we 'la 'nátaga mochímilikó napugiti cha we'ká mochímempá ralámuli 'yégali ra'íchali benírame

1 Onorúgame Alawala 'we 'la ruwí jaré ralámuli 'ma a'remio Onorúgame nila ra'íchali oyeria, 'lige pe oyérimio uché jaré nulalí remónisi u'kuchípala nulalila. Alarigá ikimela abé a'kinana amulí sébachi uchéchigo siné Wa'lula Esukristo.

2 'We 'la e'wímala alué ralámuli napu pe 'yégali ra'íchame ju, alué ralámuli napu tabilé chijúname ju chibi nokisá.

3 Alué ralámulika tabilé elame ju napurigá bilé rió newímala bilé mukí 'yuga 'lige aminami tabilé elime ju napurigá go'mela jaré go'ame, alué go'ame napu Onorúgame newale napurigá go'mela suwábaga alué ralámuli Kristo oyérame napu 'la machime ju alué 'la bijchiá ra'íchali.

4 Suwábaga napu ekí Onorúgame newale asíriga 'la júkuru. 'Lige alekeri go'poli júkuru suwábaga go'ame napu ekí nerú jena wijchimoba, pe iligá 'we 'la cheliera 'yasa Onorúgame.

5 Alekeri asíriga 'la ju suwábaga go'ame go'aa napugiti alarigá ruyame alué Onorúgame nila ra'íchali, 'lige napugiti ramueka 'ma cheliera 'yárigame Onorúgame go'ame nejígoriká.

Jena ruwimela Páulo 'we 'la ruyéligo alué Timoteo chu'símilikó

6 Mué 'we 'la benírisaká ye ra'íchali alué Onorúgame oyérame ralámuli, 'liko mué 'we 'la benírame nímala Kristo Esusi nila ra'íchali. 'Liko mué aminabi benimeli júkuru alué ra'íchali napu mué 'we 'la oyérale. Aminabi benisáká mué, tabilé guwana wijchimela mué.

7 Tabilé 'nátaga gepuwa aleké ra'íchali napu ruyeme ju alué ralámuli tabilé Onorúgame oyérame, iligá aminabi beniboa Onorúgame nila ra'íchali.
8 Bilé ralámuli 'we ra'chiwénilime nisa senibí ra'chueka* oyame ju. A'chigóriga ju Onorúgame nila ra'íchali beniaa. Bilé ralámuli 'we a'lá oyérinilime nisa Onorúgame, aminabi benimeli júkuru Onorúgame nila ra'íchali 'lige 'we 'la e'wagá. 'Lige alarigaka asíriga 'la nejkúrimala Onorúgame jena wijchimoba 'lige 'pa rewagachi.
9 Ye ra'íchali napu ne osá 'we 'la bijchiá ju, 'lige alekeri 'we 'la bijchígilime júkuru.
10 Ramueka alekeri senibí benírame niru ralámuli 'la ganíliga. 'Lige ramueka 'la bijchígilia Onorúgame ajágame ko, alué napu a'walí nígame ju napu a'kabámana ajuámala suwábaga ralámuli. Nobi a'kabámana jáwame júkó alué pe ralámulicho napu 'we 'la oyérame ju Onorúgame.
11 Ye ra'íchali benírimili júkuru mué uché jaré ralámuli. 'Lige aminami nulémili júkuru mué napurigá 'we 'la e'wámala.
12 Tabilé chéré rekó ralámuli regá anichi mué olagá: «Alueka pe 'we re'malí ju, ¿'lacha benélamalawé ralámuli benírigа?» 'Lige alarigá anichi ralámuli, mueka 'we 'la benírigа 'la semáriga ra'íchiga 'la benigá 'lige aminami 'we 'la nirawa suwábaga ralámuli, 'lige tabilé a'rewa bijchigia Kristo nila ra'íchali, 'lige tabilé che 'sika einawa.
13 Napusí ne seba alé 'mi, mueka abisibi 'we iliboa Onorúgame nila ra'íchali ra'icha 'lige aminami beniria, 'lige aminami oilárigа Onorúgame oyérame ralámuli.
14 Abé 'ya, alué e'wélala Onorúgame oyérame a'boi sekálate nochale mué mo'ólachi regá anigá: «Benírigame nímala mué Onorúgame nila ra'íchali.» Onorúgame Alawala gu'írile alué e'wélala, alekeri tabilé a'rewa ralámuli beniria.
15 'We 'la 'nátaga benírigа suwábaga napu mué beniri, napurigá suwábaga ralámuli 'la etémala chiena 'la benegá benírime ko mué me'tigá abé i'bé.
16 Mué Timoteo, 'we 'la 'nátaga ilíriwa, 'lige 'la 'nátaga benírigа uché jaré, 'la alarigá 'sísaká mué, 'liko Onorúgame tabilé cha animela napu'lige uchéchigo ku nawá gatemia (gustisia olamia) suwábaga ralámuli 'yuga, 'lige aminami alué ralámuli napu gepume ju napu mué beniri, aluéchigó tabilé che anéwali ju.

5

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá gu'írilime ko uché jaré ralámuli Onorúgame oyérame

1 Tase ne'ochawa bilé rió o'chérame, eligá oilárigа napurigá mué o'nola neraga. 'Lige ejtemálika 'we 'la niraga etewa napurigá mué bonila neraga.
2 Abiena 'we 'la oilárigа alué o'chérame umugí napurigá mué e'yela neraga, 'lige alué i'wé 'we 'la niraga etewa napurigá mué waíla neraga.
3 'We 'la gu'íriwa alué gunámakame umugí napu tabilé rijiмégame ju napurigá gu'írimala.
4 Bilé mukí gunámakame 'la 'kúchigame nísaká 'lige 'la mochisa u'súlatiri 'lige a'kálatiri, 'liko alué nokimeli júkuru gu'iria suwábaga napu resí 'la alué mukí, a'chigóriga gu'írimili júkuru napurigá gu'írile alué mukí abé i'bé. Alarigá

* **4:8** Alué ralámuli israelita tabilé re'eme nile ra'chueka. Páuloka regá anile yolí ra'íchaga «ejercicio físico».

nokiáká, Onorúgameka asíriga 'la galé napugiti alarigá najkiame napurigá alarigá nojkiboa ramué.
5 Alué gunámakame tabilé rijimégame nísaká napurigá gu'íriwa, 'lige alué gunámakame 'we 'la bijchígame nisa Onorúgame nila ra'íchali 'lige alué mukí rawemi 'lige rukomi ra'íchame ju Onorúgame 'yuga gu'írili tániga.
6 Bilé mukí gunámakame pe piesta nerúgichi inálime 'nátame nisa, 'lige abichibi 'síká oyame nisa napurigá bo'né najkí, 'liko alué mukí tabilé oyérame ju Onorúgame, 'lige aminami tabilé alawégame ju Onorúgame Alawala.
7 Alekeri 'we nulewa suwábaga ralámuli napurigá 'la sébali olámala napu ne aní, napurigá tabilé 'wesi ralámuli cha animela 'emi olagá.
8 Alué napu tabilé gu'írame ju a'boi rijimala o a'boi e'yela, o'nola kómá, alueka tabilé 'la sébali olame ju napurigá nulá Onorúgame, alué ralámulika abéchigo enátiri ju me'tigá alué ralámuli tabilé oyérame Onorúgame.
9 Napurigá ujchawa bilé mukí gunámakame rewalá bilena apélichi napurigá gu'íriwa, 'ma 'we o'chérame nímili júkuru usánisa makué bamígame o abé we'ká kómá, alué napu pe bi'lepi rió 'yúgame nílige.
10 'Lige 'we machirume nímili júkuru napu 'sile alué mukí. 'We 'la nesérome bo'né 'kúchila, 'we 'la 'yame go'ame bo'né bejtélachi sébame ralámuli, 'lige 'we 'la gu'írame Onorúgame oyérame ralámuli.* 'Lige aminami 'we 'la gu'írame nile alué napu 'we resí nilia mochí. Alé apélichika ujchúmili júkuru alué umugí gunámakame rewalá napu 'we 'la sébali olale napu najkí Onorúgame.
11 Tabilé ujchawa alé apélichi alué umugí gunámakame rewalá 'we u'kabi bamígame napugiti alueka pe uchéchigo siné newínimala, 'lige pe 'ma a'rémala gu'iria Onorúgame oyérame ralámuli.
12 'Lige rekó regá anisá alué mukí: «Neka tabilé siné newímala.» 'Lige kúchigo newisa alanisá, 'liko chojkila nímala pe bo'né tabilé sébali olagáriká.
13 Siné kachi pe asíriga najsíname ganámala alué mukí, 'lige pe ichúrimi riógichi einámala, e'karúgame ra'íchali ra'íchiga einámala, napu tabilé machime ju bo'né.
14 Neka alekeri rejcholi nejíguru napurigá alué i'wé gunámakame uchéchigo siné newímala, 'lige 'kúchiga mochímala, 'lige 'we 'la repúpua a'boi 'kúchila. 'La alarigá olásaká 'emi, 'liko tabilé che animela 'emi olagá alué ralámuli tabilé Onorúgame oyérame.
15 Jaré i'wé gunámakame 'ma a'rele Kristo oyeria, jípeko pe Satanasi 'lina oyérame ju.
16 Bilé mukí Esukristo oyérame rijimégame nisa bilé mukí gunámakame, alué mukí 'we 'la gu'írimili júkuru. 'Lige uché jaré Onorúgame oyérameka gu'írimili júkuru uché jaré gunámakame napu tabilé rijimégame ju napurigá gu'írimala.
17 Alué e'wélala Onorúgame oyérame napu 'we 'la nóchame ju, alueka 'we 'la niraga etéwili júkuru, abéchigo rajpé niraga etéwili júkuru alué e'wélala napu benírigа e'yéname ju alué a'lala ra'íchali.
18 Aka regá aníché Onorúgame nila ra'íchali 'we 'ya osirúgime: «Tase bulewa roló chu'ala napu'lige nocharia ri'ligó olá, iligá 'la eliwa napurigá go'mela a'tabemi.» 'Lige Esusi abiena regá anile: «Alué nóchameka najtétilime kame.»†
19 Bilé ralámuli saega ra'ichasa bilé wa'lula olagá napu nuleme ju uché jaré Onorúgame oyérame, tabilé e'wiwa tabilé i'télasaká oká testigo o bakiá kómá.

* **5:10** Páuloka regá anile: «Pagole Onorúgame oyérame ronola.» † **5:18** E'nesi Deuteronomio 25:4 'lige San Lucas 10:7.

20 Bilé wa'lula napu nuleme ju uché jaré Onorúgame oyérame chibi 'sika einasa 'lige tabilé a'resa chibi 'siá, 'liko ne'ochawa we'ká ralámuli mochígichi napu Onorúgame oyérame ju, napurigá uché jaré nóchame 'la majámala cha noká.
21 Onorúgame 'lige Kristo Esusi 'lige suwábaga santo ánjeli napu Onorúgame wanápale, suwábaga alué 'we 'la e'nagá mochí. Neka alekeri nuláguru napurigá 'la sébili olawa suwábaga napu ne nulá. Tase jaré abé 'la niraga etewa, suwábaga 'la niraga etewa.
22 Nóchali 'yaa bilé rió napurigá nochámala Onorúgame nila nochálilachi, 'we 'la na'tawa bajchá, napugiti alué rió chibi 'sisa, muéchigó abiena chojkila nímili júkuru ala'sichi alué rió. 'We a'lá 'nátaga.
23 Mué Timoteo napu 'we senibí nayume ju rojpachí, tase bajíwaká pe ba'wicho, abiena bajíwaká pe'tá i'wilí ba'wila rekútame.
24 I'sínimi 'we 'la machirume ju cha 'sisa bilé ralámuli ta'chó o'tiachi galírale bajchamia. Nobi i'sínimi tabilé machirume ju cha 'sisa bilé ralámuli, 'ma a'kinánami machirume ju cha 'síligo.
25 A'chigóriga ju ralámuli 'yuga napu 'we a'lá gu'írame ju uché jaré ralámuli. Jaré alué ralámuli 'we a'lá gu'írame uché jaré ralámuli 'lige tabilé 'wesi ralámuli machime ju, nobi a'kinánami machibógó.

6

1 Onorúgame oyérame napu ralirúgame ju tabilé najtétiga nocháriliime, 'we 'la nirawa alué napu 'emi nuleme ju, napurigá tabilé 'wesi che animela Onorúgame olagá nibilé napu ramué benírame niru.
2 Jaré alué napu 'emi nuleme ju Onorúgame oyérame nisa, alué rió napu nocháriliime ju tabilé najtétiga abéchigo 'la nirámili ju napugiti alué nulame Onorúgame oyérame kame napurigá alué napu tabilé najtétiga nócharilime ju, napugiti okánika Onorúgame oyérame kame.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo Onorúgame oyérame níriká napurigá 'we nígame nírigo

Ye rejcholi beníriwaká mué Timoteo 'lige aminami oilárіwa ralámuli napurigá e'wámala.
3 Jaré ralámuli benírame ju 'yégali ra'íchali, tase napurigá benírilige Wa'lula Esukristo. Napu benírilige Wa'lula Esukristo, alueka najkúrime ju napurigá ramué ejperélawa napurigá Onorúgame najkí.
4 Alueka pe 'we riólame ju 'lige 'we ejebénigame kolae a'boi kaka peka ejebénigame ke, 'we jame ju ra'icha tachiri chonime ko jaré ra'íchali. Pe alieti ra'íchiga na'áwili o'wíname ju, pe chibi anigá járome ju ralámuli olagá, 'lige 'we chátiri 'nátame ju,
5 pe 'we nakome ju uché jaré ralámuli saega napu abiena pe chibiyeti 'nátaga e'yéname ju, 'lige pe alanokigá tabilé machime ju alué 'la bijchiá ra'íchali, 'lige mayeme ju Onorúgame oyérasaká 'la we'ká memio enomí.
6 Bijchiá ju Onorúgame oyérame níriká napurigá 'we i'nígame niru napu'lige 'we 'la ganíliga mochísiga napu niga mochiru.
7 Napu'lige ocheria tabilé tábiri niga ochériru, napu'lige suwisuga pecha tábiri o'tobógó.
8 'La nígame níriká go'ame 'lige o'pacha 'la ganíliga mochiwa.
9 Alué ralámuli napu 'we 'nátame ju aminabi méliame enomí, alué ralámulika rujsume ju Remónisi trámpalachi, napugiti Remónisi chátiri 'nátali 'yame kame

napurigá we'ká e'karúginti korúmala napu pe suwíbame ju, 'lige pe ala'síká asíriga resí nílime ju.
10 Napu'lige bilé ralámuli 'we nígame gainánilisa, a'lige chojkime ju e'karúganti chátiri 'nátali 'nata, 'lige 'ma tabilé e'wame ju Onorúgame nila rejcholi, 'lige pe la'sika 'we resí nilia ajtí.

Jena ruwimela Páulo 'we a'lá rejcholi ruyéligo alué Timoteo

11 Mué Timoteo napu Onorúgamete nulérigime ju, tase na'tawa we'ká mélime enomí, iligá na'tawa 'we 'la e'wílame tachiri najkió Onorúgame, 'lige 'we 'la oyérilime Esukristo. 'We 'la niraga etewa suwábaga ralámuli Onorúgame oyérame. Napu'lige 'we resí kachi, 'la anachawa, 'lige 'la galegá etewa uché jaré ralámuli.
12 Abichilubi 'we 'la oyérame niwa Esukristo tabilé guwana wijchigá napugiti Onorúgame wanápparigame napurigá senibí bejtéramala Onorúgame 'yuga. Onorúgame wanápale mué alé we'ká ralámuli mochígichi gepuga napu'lige mué regá anichi: «Neka 'we 'la bijchígime ju Onorúgame 'we 'la nejkúrimio.»
13 Onorúgame napu suwábaga tábiri newale, 'we 'la e'negá ajtí, 'lige aminami Kristo Esusi, alué napu 'we 'la ra'íchale alé wa'lula Ponsio Pilato ajtígichi, aluéchigo 'we 'la e'negá ajtí. Neka alekeri nuláguru:
14 'We 'la sébili olawa suwábaga nulalí napu ne nulá, napurigá ta'wesi ralámuli cha animela mué olagá. 'We 'la sébali olawa napusí nawachi Wa'lula Esukristo,
15 alué napu nawámili ju napu'lige najkisá Onorúgame napurigá nawámala, napugiti Onorúgame kame bi'neli Wa'lula Nulame bochígimi jena. Onorúgame ju abé rajpé a'wágame me'tigá suwábaga e'wélala. 'Lige ralámulika 'we 'la ra'íchame ju alué olagá.
16 Alué ju napu senibí bejtégame ju, 'lige bejtégame ju alé bilena napu 'we rapá ilí napu ralámuli tabilé abé e'yénasarikáré. Ta'wesi ralámuli eteme ju Onorúgame. Suwábaga ralámuli 'la niraga ra'ichasa 'la képá alué olagá. Senibí 'la nulasa 'la képá Onorúgame. Alarigá ju.
17 'We 'la ruyéwaká alué ralámuli napu 'we i'nígame ju napu jena wijchimoba ejperégame ju napurigá tabilé riólame nímala, aminami napurigá tabilé na'támala tabilé siné suwíbame ko enomí, napugiti enomika pe anaga suwíbame kame. Iligá 'we 'la ruyewa abé a'lá ko Onorúgame oyérilia, napugiti alueka asíriga 'la na'temame kame ramué 'lige nejime ju suwábaga napu resílárú ramué.
18 Aminami 'we 'la ruyéwaká napurigá machigá mochímala gu'írilime ko uché jaré ralámuli.
19 Alarigá olásaká 'emi 'liko Onorúgame 'we 'la ganíliga asimela 'emi 'yuga, 'lige alekeri Onorúgame 'we 'la semati raweli 'yámala jena wijchimoba 'lige 'pa rewagachi.
20 Mué Timoteo napu 'we a'lá sébali olame ju napu nulá Onorúgame, tase gepúwaká alué ra'íchali napu ra'íchame ju alué ralámuli napu tabilé oyérame ju Kristo nila ra'íchali, nibilé gepúwaká 'we chibi anichi alué ra'íchali olagá napu ramué benírame niru. Alué ralámulika 'we 'la machime kórí chieri ra'íchali 'la bijchiá ko, nobi tabiléchigo machime júkó.
21 Jaré alué ralámuli 'ma a'rele Onorúgame oyeria pe alieti ra'íchali akigá.

Neka 'we tani Onorúgame napurigá 'we 'la gu'írimala mué 'lige uché jaré ralámuli. Alarigá nisa 'we 'la képá.

Pe iki képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Nujubá Osele Páulo Alué Timoteo

Kuira mué Timoteo.

1 Ne Páulo osá ye osilí. Alué Kristo Esusi napu 'pa rewagáchika julárigame nílige Onorúgamete nejíturu bilé nóchali. Alarigá lale bo'né Onorúgame. Onorúgame anile: «'La oyérisiká Kristo Esusi 'liko semati raweli rewimela 'emi.» Onorúgameka tabilé siné 'yégame ju. Nabí bijchiá ruwime ju.

2 Neka mué Timoteo oséguru. Neka asíriga na'temaka eteme ju mué napurigá ne bo'né inolá neraga. Onorúgame júkuru ramué O'nola, 'lige Esukristo júkuru ramué nuleme. 'We semáriga nejkúrasa 'la képá Onorúgame, 'lige Esukristo semati bamíbali nejisa 'la képá. Alueka 'we na'temame ju ramué. Semáriga nijkúrasa 'la képá Onorúgame napurigá tabilé we'ká na'tawa ramué, bi'lepi 'nátili 'nátaga Onorúgame na'tálilacho.

Jena ruwimela Páulo 'we tániligo Onorúgame napurigá 'la semáriga gu'írimala Timoteo

3 Rawé 'lige rukomi ra'íchame júturu ne Onorúgame 'yuga, cheliera i'gá wa'lú gu'írilio mué aluete. Neka israelita ju. Neka Onorúgame nochálilachi nóchame júkuru, napurigá nokale alué ralámuli israelita 'ya mochígame. Neka 'la bi'wígame 'nátame ju, ne na'tálilaká asíriga 'la bi'wígame júkuru.

4 Neka 'we ganíliga ajtigéturu mué bejtélachi, 'lige neka 'we 'la nélá, 'ma simichi ne, 'ma nalagáturu mué. Alekeri mué 'yuga ra'ichánili ne Onorúgame ra'ichálila uchéchigo siné, napurigá 'we ganíliga ra'ichawa ramué okaka.

5 Neka 'we nélá, mué 'la bijchígime ke Onorúgame ra'ichálila, a'chigóriga bijchígime kéturu mué u'sula napu Lóira anilime nílige, 'lige mué eyélatiri napu Unisia anilime nílige.

6 Alekeri neka najkíguru napurigá aminabi sísimala mué Onorúgame ra'ichálila benírisia Onorúgamete 'yáliru mué alué nóchali napu'lige ne sekálate nochá mué.

7 Onorúgameka pecha majárime 'nátili nejílekó. Alueka wa'lú a'walí 'yale ramué napurigá 'la niraga etewa chejaré ralámuli, 'la na'temaka suwábaga, 'lige napurigá ta guwana rujsúpua ramué, 'la bi'lepi 'nátaga járilime júkuru tabilé i'kirú nokogá.

8 Alekeri tabilé chijunawa ralámuli ra'íchali ruyea 'we 'la ko alué wa'lula Onorúgame ramué nuleme. Tabilé chijunawa ruigá ne galírale bajchárigа ajtigó. Neka galírale bajchárigа ajtíkuru Esukristo ra'ichálila benírigа. Neka asíriga resí nilia ajtíkuru ye ra'íchali benírigа ralámuli. Muéchigo abiena resí ikimeli júkuru napurigá ne. Onorúgame nejí a'walí napurigá anachawa.

9 Alué 'sílekuru ramué a'kabámana jawa, alué 'sílekuru nóchali 'ya ramué napurigá Onorúgame nila nochálilachi nochawa. Ramueka tabilé benégame niru Onorúgame nochálila nóchaga. Onorúgameka abirigáchigo benírile ko ramué na'temaka. Napu'lige Onorúgame ta'chó newá ye gawí, 'we 'la 'nátale bo'né churigá gu'írimio, 'nata asale Kristo Esusi julamia.

10 'Ma sébalekuru Esukristo ramué a'kabámana jawamia. 'La machirú Onorúgame 'we 'la nejkúrime ko. Onorúgameka Remónisi uméralekuru, 'ma 'la mochítékuru napurigá Onorúgame najkí, 'lige aminami napurigá nabí Onorúgame si mochiwa 'pa rewagachi.

11 Onorúgamete 'yárukuru ne ye bilé nóchali napurigá gatewa Onorúgame
'yuga sairúgame neraga mochígame. 'Lige abiena nulélekuru ne'chí napurigá
nulame nímala ne 'lige abiena benírame nímala ne Onorúgame ra'ichálila alué
ralámuli tabilé jurío.*
12 Neka 'láchigo sébali olame kame alué nóchali nulésiga, alekeri 'we resí
nilia ajtí ne. Abirigáchigo tabilé chijúnago ne rekó galírale bajchárigа ajtigé.
Neka asíriga 'la machí alué Esukristo, alué napu ne oyérame ju. 'We 'la
bijchiga ajtí ne, alueka wa'lú a'walí 'yáturu ne'chí napurigá a'wágame nocha
asimela ne ye Onorúgame ra'ichálila benírіa ralámuli, napusí ku bo'né nawá
jena wijchimoba.
13 Tabilé a'réwaguru beniria napu ne beniri mué. 'We 'la e'wewa Kristo
Esusi, 'lige 'we 'la galewa. Alarigá 'we 'la benírimala mué.
14 'We 'la repúpua alué nóchali Onorúgame nila. Onorúgame Alawálaka
ramué si bejtégame júkuru, 'lige nejkúrame júkuru repúkichi alué Onorúgame
nejílala nóchali.
15 Mué 'ma machíguru, suwábaga ne gompaniérola alé Asia anilime wa'lú
gawí we'kaná riógachi mochígame ralámuli 'ma bi'neli a'rigó ne'chí. Alueka
tabilé anáchale, bilé Pigelo anilime kéturu, 'lige bilé Ermójeni.
16 'Lige uchéchigo bilé kéturu alueka 'la anáchigeturu, alueka Onesípora
anilime kéturu. Alueka asíriga we'sá nejkúrituru. Alueka tabilé chijúname
kéturu jena nawá ne galírale bajchárigа ajtígichi. Onorúgame na'temasa 'la
kékuru alué rió 'lige 'kúchila 'yúriga.
17 Alueka nawálekuru jena wa'lú we'ká riógichi Roma anilichi ne'chí
e'nemia. We'lí 'sile ne'chí 'ya. 'We nóchali olagá rewá ne'chí. Abirigáchigo
'la rewale ko ne'chí jena asirúgichi galírale bajchárigа.
18 'La kékuru Onorúgame 'we 'la na'temasa alué rió napu'lige raweli sébachi
gustisia olachi Onorúgame. Mué 'we 'la machíguru ye rió Onesípora 'la gu'írigo
ne'chí alé we'ká riógichi Ebeso anilichi.

2

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'la anachálime ko rekó 'we resíriga etuwíe

1 Mué Timoteo, napurigá ne inolá neraga ju mué, Esukristo a'walílate
nocháwaká napurigá 'la sébali olámala mué alué Onorúgame nejílala nóchali.
2 Mueka asíriga 'la benile rejcholi napu ne ruwí we'ká ralámuli akériga.
Mueka 'we 'la ruyéwaká uché jaré ralámuli napu ekí Onorúgame oyérame ju.
Alueka aminá chigo uché jaré ralámuli benírimili júkuru.
3 'La anachawa napu'lige resí nílilie napurigá Kristo Esusi sontálola.
4 Bilé 'we 'la sontáloka pecha chebilena chujkírame júkó, pe iligá sébali
oliáme 'nátame ju nóchali napu alué gapitani 'yálige napurigá sontalo nímala.
Alué sontáloka najkíguru napurigá 'we ganíliga asimela alué gapitani alué
bo'né sontalo 'yuga. Alarigá ju ramué Esukristo oyérame pe bi'lepi na'tálime
júkuru napurigá nulá bo'né Esukristo.
5 Bilé rió 'we roweme nisa, 'la sébali olámili júkuru napurigá ju bilé re'gí.
Tabilé sébali olásaká, 'liko tabilé mémala.
6 Abiénachigo alué echame, bajchá go'meli júkuru alué go'ame rakégame.
7 'We 'la ná'tawa napurigá aní ne. Onorúgame 'la nejkúrimala napurigá 'la
námapua suwábaga ye ra'íchali.

* **1:11** Alué ralámuli jurío aniáká, pe ralámuli israelita aniame kéré.

8 'We 'la na'tawa ye. Esukrístoka uchéchigo siné narélekuru alawá siné
mukusá, 'ma ku ajagá ajtí. 'Lige Esukristo alué wa'lula nulame Rabí rijimala
nile 'we 'ya ajtígame.* Ye ra'íchali júkuru napu ne ruwí,
9 alekeri 'we resí nília ajtí ne. Karénate buluruga ajtí ne napurigá bilé
rió ralámuli me'gá ilírome, nobi rekó neka buluruga ajtigé, Onorúgame
ra'ichálilaka tabiléchigo buluruga ajtíkó.
10 Neka 'la anáchame júkuru rekó 'we resí oliáe uché jaré ralámuli gu'íriga,
alué ralámuli napu Onorúgame bayélige, napurigá 'la a'kabámana e'yénigime
nímala 'la Onorúgame oyériga. Kristo Esusi 'sime ju buyana a'kabámana
jawa. Alué ralámulika asíriga 'la semáriga mochímala senibí 'pa rewagachi
Onorúgame 'yuga.
11 Alué napu jipe ruwimela ne, 'we 'la bijchiá ju:
'La bijchígisiká Esukristo mukúligo
napurigá a'kabámana jawániliga
'lige tabilé chátiri bowechi mochisa,
'liko ramué abiénachigo Esukristo 'yuga mochiwa.
12 Napu ekí 'la anáchame ju,
'la nochámala Esukristo 'yuga.
Tabilé machiórisúga chiériko Esukristo,
'liko Esukristo tabilé machió orimela 'liko ramué.
13 Ramué tabilé oyérisiká Esukristo ra'ichálila,
alueka abirigá sébali olámili júkuru napurigá anílige bo'né.
Alueka abirigá sébali olame ju,
alueka Onorúgame kame, pecha 'yégime júkó.
14 'We a'kué ruyewa napurigá 'la 'nátaga mochímala ye ra'íchali alué
ralámuli. Ruyewa pecha 'la júkó na'áuka mochilia a'bopi, ruyewa Onorúgame
asíriga 'la e'negá ajtigó. Alarigá ra'ichalia, pecha 'la júkó. Pe najsibume ju
alué 'we 'la gepume ralámuli.
15 Napusí gainaru si nochawa alué nóchali napu mué ni napurigá
Onorúgame 'la 'we nóchame neraga etémala 'la sébali olame, 'liko 'la tabilé
chijunámala mué. 'We 'la gepuwa alué 'we 'la bijchiá ra'íchali, 'lige aminami
'we 'la e'wawa.
16 Pecha 'la júkó tabilé neraga ra'ichalia Onorúgame. Ralámuli tabilé
Onorúgame 'nátaga ra'íchame ka, aminacho we'ká ra'ichámala sairúgame ner-
aga Onorúgame 'yuga.
17 Ralámulika yati oyéramala alué cha nokame ralámuli ra'ichálila. Alué oká
rió 'we cha nokame, bilé Jimeneo anilime ju, 'lige uché bilé Bileto anilime ju,
18 alué noká Onorúgame ra'ichálila najsibua. Alué oká rió anile: «'Ma
simírale raweli napu'lige uchéchigo siné ajánamaráe suwígame.» Pe ralámuli
najsibuga aní alué 'la Onorúgame oyérame.
19 Tabilé chéré rekó alué cha nokame ralámuli lanié, pe Onorúgame
ra'ichálila tabilé we'kásaká 'la júkuru. Onorúgameka pecha we'kuámili júkó
alué oyérame. 'La machiáguru alarigá ko napugiti Onorúgame ra'ichálila
regáchigo aniame: «Alué Wa'lula Onorúgame 'we 'la machí bo'né 'kúchila
ralámuli.» Abiena regá aní: «Ralámuli 'la bijchiá oyérame ko Wa'lula
Onorúgame, 'la nígame ju a'walí napurigá a'rémala cha noká.»

* **2:8** Alué ralámuli israelita anime nile: «Alué a'kabámana jáwame ralámuli, alueka Rabí rijimala nímala a'kinana o'chérigame», arigá anile.

20 Bilé wa'lú galí ilígichi we'ká e'karúgame newárigime ju 'órote 'lige plátate, 'lige aminami igútiri e'karúgame newárigime ju 'lige wejcholítiri. Jaré go'ame ajchilime ju 'lige jaré pe repuga ajchálime ju.
21 Bilé rió a'résaká alué resítiri raweli, 'liko alué rió asíriga a'lá nímala, asíriga rejchirúgame suwábaga nóchali nóchaga napu Onorúgame 'ya. Asíriga 'la rió nímala, 'la Onorúgame oyérasaká, 'liko napurigá bilé bilato 'órote newárigime nímala, tase napurigá bilé sikolí repuga ajchala.
22 'Ma a'rewa alué chátiri 'nátili napu mué 'nátame nile re'malí ka. 'We 'la niraga etewa ralámuli. 'We 'la sébali rió nínilisiká, asíriga 'la sébali olawa napurigá aní Onorúgame nila ra'íchali. Asíriga 'la galegá etélime júkuru ralámuli, asíriga 'la niraga aminami. Alarigá nírukuru 'la bi'ígame sulégame níriká.
23 Tabilé gepuwa uché jaré ralámuli na'áuka ra'icha jágichi, pecha 'la júkó alué ra'íchali. Alué ralámulika pe tabilé Onorúgame 'nátiga ra'íchame ju. Pecha ra'ichálime júkó alué ralámuli 'yuga. Rekó rukechi pecha nejélime júkó. Mué alué ralámuli 'yuga ra'ichásaká, pe na'áwili o'wímala.
24 Mueka Wa'lula Onorúgame 'yuga nóchame júkuru, alekeri tabilé nejkómili júkuru mué uché jaré ralámuli 'yuga. Eligá abé 'la ju gompaniérola niraga etelia uché jaré ralámuli. Asíriga 'la 'nátaga asiame júkuru napu'lige alué ralámuli Onorúgame ra'ichálila ruyea. Tabilé chélegá etélime júkuru alué ralámuli. Tabilé chéré rekó alué ralámuli cha nokame ke, napurigá 'la machimela Onorúgame nila ra'íchali.
25 Asíriga 'la rejcholi i'lime júkuru alué ralámuli napu sairúgame neraga mochí, tabilé riólame rió neraga 'yawa rejcholi. Siné kachi 'la gu'írimala Onorúgame alué ralámuli napurigá 'la bijchígimala alué 'la bijchiá ra'íchali.
26 Alarigáká 'we 'la na'támili júkuru, 'lige 'ma a'rémili júkuru alué Remónisi na'tálila. Jípeko Remónisi asíriga cha'pigá ajtí alué ralámuli, 'lige alué ralámuli e'wame ju napu Remónisi najkí.

3

Jena ruwimela Páulo ruwíligo pe'wemi sebamio resítiri raweli

1 'We 'la gepuwa ye ra'íchali: Napu'lige amulí suwíbachi gawí, 'we resítiri bamí nímala, asíriga chárigá nímala.
2 Ralámuli pe a'bopi na'temaka járomala. Pe we'ká e'karúginti korúmala. 'Lige aminami asíriga rióliga ra'ichámala, asíriga a'ká ralámuli kolámala a'boi me'tigá uché jaré ralámuli. Aminami asíriga chátiri ra'ichámala uché jaré ralámuli olagá. Tabilé e'wámala napu aní o'nola 'lige eyela. 'Lige aminami tabilé cheliera nejímala rekó 'la gu'írasa alué ralámuli. Tabilé nirámala Onorúgame.
3 Tabilé galémala uché jaré ralámuli. Tabilé e'kámala uché jaré ralámuli. 'Lige sairúgame neraga ra'ichámala uché jaré ralámuli olagá, cha olániliga. Cha nokimela napu'lige cha nokinálisa tabilé niraga uché jaré ralámuli. Napurigá ajágame jami oyame alieri nímala, asíriga ayoga etémala suwábaga 'la semátiri.
4 'Lige aminami uché jaré ralámuli 'yégimala. 'Lige tabilé 'nátame nímala, pe napuchibi nokogá járome nímala. 'Ma sébali ejebénigame mayémala a'boi, 'ma tabilé 'wesi tábiri resíláame neraga na'támala. Abé 'la korimela chibi nokogá e'yénilia me'tigá Onorúgame 'yuga na'talia.

5 'Lige asíriga 'la Onorúgame oyérame korime nímala nobi tabiléchigo 'nátame kéréko, tabilé tánime Onorúgame napurigá 'la 'nátaga e'yénamala. Mué Timoteo, tase gompaniero gainawa alué chátiri ralámuli 'yuga, pecha bijchígame ka Onorúgame nila ra'íchali.

6 Alué ralámulika 'we semátiri ra'íchame ju napurigá 'la bayérowa alé alué umugí ejperélachi napu mochí alué tabilé 'la 'nátame umugí. Alué umugika 'we resítiri alawégame ju, 'we chátiri 'nátame ju, 'we koruka eteme we'ká rió. Alekeri alué cha'sime rió tabilé nóchali olámala alué umugí gompaniérola gayena.

7 Ye umugika we'ká nóchali beninálíguru nobi tabilé siné e'wame júkó napu aní Onorúgame nila ra'íchali.

8 Alué rioka tabilé nirame ju alué 'la a'ká ra'íchali. A'chigóriga ju alué rió napurigá nílige alué oká rió sujkurúgame 'ya mochígame, alué napu sairúgame neraga mochílige Moisesi 'yuga. Alué ralámuli bilé Janesi anilime nile, 'lige bilé Jabresi anilime nile.*

9 Alué ralámuli cha nokame ka tabilé we'ká gompaniérotamala. Suwábaga ralámuli machimela alué ralámuli tabilé 'la 'nátame ko, a'chigóriga napurigá alué oká rió Ejipto mochígame.

10 Mueka asíriga 'la machíguru alieti benírame ko ne, 'lige chu'sime ko ne, 'lige tachiri gite beniri ne. Mué 'la machilke ne 'we 'la oyérame ko Onorúgame. Abiena machí mué ne tabilé 'me ayome ko ralámuli 'yuga. 'Lige 'we galeme ko ne ralámuli. 'Lige aminami abiena machí mué ne 'we anáchame ko rekó rasíriga etuíme ke.

11 Asíriga najátilime kéturu ne alué chátiri ralámulite, 'lige alekeri asíriga resí nilia ajtíkuru ne. Mué 'we 'la machilke alarigá etélirigo ne alé Antiokía anilichi we'ká riógichi, 'lige alé Ikonio anilichi we'ká riógichi, 'lige alé Lístrasi anilichi we'ká riógichi. Ye lakiná we'ká riógichi asíriga anacha ne resí níliga eyéniga, 'lige wa'lula Onorúgame 'we gu'iri ne'chí napurigá ne 'la ma'chínamala resí níliga eyénachi.

12 'La bijchiá ju, suwábaga napu ekí 'la Esukristo oyériga ejperénilime ka asíriga najátawili ju alué chátiri ralámulite.

13 Alué chátiri 'yégame ralámulika aminacho we'ká e'karúgame chátiri nochámala. 'Ma 'yégamala, pe a'bopi 'yegámala alué ralámuli.

14 Nobi mué Timotéoka, tabiléchigo a'réwagó Onorúgame ra'ichálila napu mué benílige. Mueka 'ma machíguru 'la bijchiá ko alué ra'íchali. Mueka asíriga 'la machíguru ralámuli alué napu nokale mué benía.

15 Mueka asíriga u'tá ka benílekuru Onorúgame ra'ichálila. Ye ra'íchalika 'we nejkúrimala machiachi churigá ma'chínawa alé resiti bowechi. Alué ra'íchali ruwime ju alué Esukristo napu Onorúgamete julárigame nílige 'pa rewagáchika, alué buinámala ramué alé resítirichi. Alué oyérilime júkuru.

16 Suwábaga ye ra'íchali, Onorúgame 'sílekuru náwala napurigá ralámuli benírwa. 'We 'la ju napurigá rejcholi ruyewa ralámuli napu'lige tabilé a'lá 'nátachi, napurigá ku 'la na'támala. 'Lige aminami gu'íriwa machiachi 'we 'la ko 'la tabilé cha nokame nírigichi.

---

* **3:8** Siné kachi alué oká rió sujkurúgame karáeturu alé Ejipto mochígame 'we 'ya rawé, alué napu Moisesi saega mochílige. Jaré ralámuli aní pe «geriyero» aniame ko Janesi aniáká. 'Lige jaré ralámuli aní pe «sairúgame niraga» aniame ko Jambresi aniáká.

17 Ye ra'íchalika regá júkuru napurigá bilé rió Onorúgame oyérame 'we 'la 'nátaga asimela 'la sébali olagá, napurigá 'la Onorúgame oyériga asimela.

4

Jena ruwimela Páulo ruwíligo nabí 'we 'la 'nata mochílime ko beníria Onorúgame ra'ichálila

1 Onorúgame 'wéchigo 'la e'negá ajtigame 'lige Esukristo abechigó. Alué 'símala ralámuli gustisia olá alué napu ajagá mochí jipe 'lige alué napu 'ma suwile. 'Lige Esukristo ku jena nawámala, 'lige Wa'lula nímala alué Esukristo jena suwábaga ralámuli nuleme.

2 Alekeri 'we 'la anigá ajchámala ne mué napurigá 'we 'la ruyémala mué alué ralámuli Onorúgame ra'ichálila oyérame. 'La ruyéwaká alué ralámuli rekó sairúgame neraga mochige alué ra'íchali Onorúgame ra'ichálila. Ruyéwaká napu'lige ruyénili mué 'lige napu'lige tabilé ruyénili mué. 'La ruilime júkuru rejcholi alué ralámuli napurigá ku 'la na'támala. 'Lige aminami 'la ruyewa nawésali napurigá 'la oilárimala ye ra'íchali. 'La beníriwa, tase guwana rujsúpua aminabi jawa beníria ye ra'íchali napu'lige alué ralámuli tabilé námachi ye ra'íchali.

3 Abé i'libeko we'ká ralámuli tabilé gepúmala ye ra'íchali, ye ra'íchali napu 'we nejkúrime ju napurigá 'la sébali ralámuli niwa. 'Lige ralámulika asíriga we'ká benírime napubúmala, 'lige alué we'ká benírime 'we 'la korimela napurigá nochámala ralámuli napuchíbiriga nokinali a'boi, tabilé chérigá korimela rekó cha nokame ke. Ye chátiri ra'íchali gepúnili alué cha nokame ralámuli.

4 'Ma pecha gepúniligó alué 'la bijchiá ra'íchali. Pe eligá alué tabilé 'la 'nátalicho 'nátiga nokísimala.

5 Nobi mué Timotéoka, 'wéchigo 'la na'táwagó suwábaga napu ekí 'la a'ká 'nátalicho, 'la anachawa alué resí nílilime, 'we 'la anewa alué ralámuli tabilé Onorúgame oyérame. 'La semáriga sébili oláwaguru suwábaga napu Onorúgame benírale mué.

6 Alué napu ne nocha ajtí jipe Onorúgame nochálila, alueka pe jípecho nímala.* 'Ma sébali ajtí ne Onorúgame 'yuga bejtélimia 'pa rewagachi. 'Ma amulí seba raweli napu'lige mukumeli ju ne.

7 Neka 'ma 'la nóchakuru napu ne nulérige. 'Ma 'la sébali olaka ne, tabilé guwana wijchigá.†

8 Jípeko alué métigame buwémala ke ne alué semati gorona anilime, napu semati raweli aniame ju napu Onorúgame 'yame ju alué 'la nóchame ralámuli. Onorúgame júkuru bi'neli neyúriga Wa'lula. Alué júkuru asíriga 'la sébali gastigárime ralámuli, alueka asíriga 'la semátiri nejímala a'kinana napu'lige raweli seba. Pecha necho júkó alué meme, suwábaga ralámuli narémili júkuru napu ekí 'we najkime napurigá Onorúgame jena wijchimoba nawámala, alué napu 'we néléme ju Onorúgame (Esukristo).

9 'We jigasa 'la képá napurigá yati sebawa jena napu ajtí ne.

10 Alué Rémasi anilime rió 'we galele alué tabilé Onorúgame 'yuga 'nátame ralámuli. Alekeri 'ma a'rele ne'chí, 'lige 'ma simile alé wa'lú we'ká riógichi Tesalónika anilichi. Alué rió Kresente anilime 'we 'la rió ju, eligá pe simile

* **4:6** Yolí ra'íchaga aní: «Seré ofrecido en sacrificio.» † **4:7** Yolí ra'íchaga aní: «He peleado la buena batalla, he llegado al término de la carrera, he mantenido la fe.»

alé wa'lú gawí bo'ígichi we'kaná riógachi Galasia anilichi. 'Lige Títoka 'ma simílechigo wa'lú gawí bo'ígichi we'kaná riógachi Ralmasia anilichi.

11 Pe Lukasi 'la jena ajtíkuru ne'chí 'yuga. Marko 'yáwagó, 'lige yati 'yuga nawáwaká. Alueka 'la nejkúrime kéturu ye nóchali, 'lige uchéchigo nejkúrimala jena.

12 Bilé rió júlaturu ne alé Ebeso anilichi we'ká riógachi, Tichi anilime rió.

13 Napu'lige mué Timoteo ku jeka nawá, gemá a'páwaká. Alé Tróasi anilichi we'ká riógichi a'rigéturu ne Karpo anilime rió bejtélachi. 'Lige abiena a'páwaká alué baká we'lí gapílame osirúgime kabítigame, 'lige alué osilí wi'chíparachi osirúgime kabítigame. Ye wi'chípara kabítigame abé rajpé resí la ne.‡

14 Alué Alejantro napu jiero me'choga nóchame ju, asíriga resí olá ne'chí. Onorúgameka 'we 'la machí tabilé sébali oláligo. Onorúgame gastigárimala pecha sébali oláligo.

15 'La 'we 'nátiga asiboa mué, asíriga cha'sime ju alué rió. Alueka cha sairuga neraga ra'íchame níligame alué ra'íchali napu ramué benírilia.

16 Napu'lige ne o'torú gustisia olamia pe kulí siné, tabilé 'wesi mochígeturu ne gompaniérola, suwábaga asíriga majawá ne'chí 'yuga simíbiga. Neka abirigá 'la niraga etiá alué ralámuli napu a'rele ne'chí, 'lige abiena najkí ne napurigá Onorúgame 'we 'la niraga etémala alué ralámuli.

17 Pe Onorúgamecho rejpí ne'chí 'yuga 'lige a'walí 'ya ne'chí napurigá Onorúgame ra'ichálila beníriwa napurigá gepúmala alué ralámuli napu tabilé jurío ju. Alué Remónisi 'ma amulí cha'piéturu ne'chí,§ nobi Onorúgameka 'wéchigo nejkúrikó napurigá ne 'la ku ma'chínamala alé resítirichi.

18 Alué Wa'lula Onorúgame 'símala ma'chí pa ne'chí suwábaga resítiri bowechi, 'lige Onorúgame 'pa rewagachi o'tomela ne'chí, alé napu nulame ju bo'né Onorúgame. Asíriga 'la ju Onorúgame 'la niraga etelia ralámuli níriga. Alarigá ju.

19 'We repori ne alué Prisila anilime mukí 'lige aminami alué rió Akila abiena náwala ne reporali. 'Lige alué Onesípora 'yula 'lige 'kúchila abiénachigó repori ne.

20 Alué rió Erasto alé Korinto anilichi we'ká riógichi rejpile. 'Lige alué Trópimo anilime Mileto anilichi we'ká riógichi a'réturu ne 'we nayume.

21 Mué Timoteo, 'we jigaga napurigá sebawa jena ta'chó romó kachi. 'We náola reporali ye ralámuli Eúbulo, 'lige Purente abiena, 'lige Lino abiena, 'lige alué rió Kláurio abiena, we'ká aminá uché jaré napu ekí Onorúgame oyérame ju.

22 Semáriga gu'írisa 'la képá Wa'lula Esukristo napurigá 'la a'wágame sulégame nímala mué. Abiénachigó gu'írisa 'la képá Onorúgame suwábaga alué ralámuli napu ekí mochí alé mué 'yuga.

Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

---

‡ **4:13** Siné kachi alué osirúgime kabítigame wa'lú ra'íchame ra'íchali gatélime nile, siné kachi alué Onorúgame ra'ichálila 'ya nerúgame ra'íchame nile, uché jaré ra'íchali abiena.

§ **4:17** Yolí ra'íchaga, «me sacó de la boca del león».

Ye Ju Alué Apeli Napu Páulo Osele Alué Tito

Kuira mué Tito.

1 Ne Páulo osá ye apeli. Neka Onorúgame 'yuga nóchame kame. Esukristo 'yáturu ne'chí nóchali napurigá ralámuli nuleme nímala ne 'lige benírame. Onorúgameka 'we 'ya bo'né wanápuligame jaré ralámuli napurigá oyéramala Onorúgame. Abiena beniri ne alué bijchiá Onorúgame nila ra'íchali napurigá 'la semáriga ejperélamala napurigá najkí Onorúgame.

2 Alarigá beniri ne, ne 'we 'la machí napu'lige Onorúgame bayechi ramué napurigá oyérimala, napurigá 'la senibí rawé Onorúgame 'yuga mochiwa napu'lige suwisuga. Ta'chó newá ye gawí, alarigá 'nátalekuru Onorúgame rewagachi mochiga asinálile ramué alué 'yuga. Onorúgameka tabilé siné 'yégame júkuru.

3 Napu'lige raweli sebasa napurigá ralámuli námamala alué ra'íchali, Onorúgamete nulérituru ne'chí napurigá benírimala ne alué ra'íchali. Onorúgameka buyáname júkuru ramué resítiri raweli o'kame nírigichi 'lige a'kabámana jáwame júkuru ramué.

4 Osé ne ye apeli mué Tito. Mueka 'we 'la bijchígituru alué ra'íchali napu ne ruyé mué. Ne 'lige mué bi'lepi 'nátili 'nátame niru. Alekeri 'la narémala mueka semati raweli napu Onorúgame nejímala, tabilé we'ká 'nata asiboa mué. Onorúgame ju ramué O'nola 'lige Kristo Esusi a'kabámana jáwame júkuru ramué. Alué júkuru alué semati raweli nejime jena wijchimoba.

Jena ruwimela Páulo nuléligo Tito napurigá alué Tito mochiámala alué e'wélala

5 Neka a'réturu mué alé Kreta anilichi, napu wa'lú gawí ilí wa'lú ba'wichí nasipa,* napurigá 'la gu'írimala ralámuli Onorúgame oyérame. Neka nuligéturu napurigá mochiámala jaré e'wélala nulame a'pílipi we'ká riógichi napu mochí ralámuli Onorúgame oyérame.

6 Bilé rió wa'lula 'la bi'ígame alawégame nímili júkuru tabilé che'sika eyéname, pe bi'lepi mukí 'yúgame nímili júkuru tabilé we'ká, 'lige 'kúchila yábechigó 'la Onorúgame oyérame nímili júkuru, alueka ta'wesi ralámuli chélagá etémala pecha cha nokogá járome ka, 'we 'la bi'ígame alawégame ralámuli nímili júkuru.

7 Bilé rió Onorúgamete 'yárigame nóchali, 'la kilí rió nímili júkuru, tabilé oparúgame, pee bajime, tabilé nejkome, pecha mélime ka la'sika enalia, pecha 'la júkó la'simía. Pecha nulá Onorúgame la'simime.

8 Onorúgameka nuláguru napurigá 'la gu'íriwa ralámuli galírale jsichi napurigá eliwa napurigá alé che'lebámala, ala'simía ka 'we 'la júkuru. 'La kilí 'nátame rió niraga 'we 'la júchigó 'la sébali olame rió níriga, 'la niraga etelia uché jaré ralámuli Onorúgame oyérame.

9 Bilé rió wa'lula 'we 'la sébali olame júkuru alué 'la bijchiá 'la ra'íchali napu benile, 'la uché jaré benírimili júkuru alué a'lala ra'íchali, 'lige abiena ku gu'linámili ju alué se'nú bowé o'kame.

10 We'ká mochíguru alué tabilé e'wame, pe ra'icha mochime júkuru pe nejkumega. Jaré ralámuli 'we nulame ju napurigá si'kirémala pe'tá isila

* **1:5** Yolí ra'íchagaká «isla» anilime ju.

wi'chila guwala, regá mayega: «Alarigá ka 'la Onorúgame oyérame niwa ramué.»
11 Alué ralámuli 'we nejkumeme ju. Alué ralámulika sulílime júkuru napurigá ta nejkumea mochímala. Pe enomí koruka anime ju alué ralámuli, pe ralámuli najsibuga anime ju alué ralámuli 'ma o'nola 'ma 'kúchila 'yúriga, 'ma suwábaga rijimálatiri, alué najsibuga anime ju.
12 Bilé rió Kreta ajtígame napu ruwime ju napu anele Onorúgame, aníguru: «Ralámuli Kreta mochígame 'we 'yégame ju, 'lige 'we jobátigame ju, 'lige 'we go'yechi ju.»
13 Alué rioka 'la bijchiá anile. Alekeri 'we a'wágame anewa aleké ralámuli Onorúgame oyérame napurigá 'la o'wé inámala Onorúgame oyerisia,
14 'lige napurigá tabilé e'wémala alué 'yégali ra'íchaga e'yéname ralámuli jurío.
15 Ralámuli 'la bi'ígame alawégame Onorúgame gite 'nátame ju suwábaga 'la suériga. Ralámuli tabilé bi'ígame alawégame, alueka 'we resítiri 'nátame ju. Tabilé siné 'la 'nátame ju. Tabilé siné che nokame kólálike a'boika. Alueka tabilé ne níligo a'boika alanokae e'yene.
16 A'boika 'we 'la oyérame korime ju Onorúgame, 'láchigo ma'chígime nérého tabilé nirame ko. 'We cha nokame júkuru napu tabilé galé Onorúgame, 'we i'nílame ju 'lige tabilé nirame ju. Alueka tajsiné a'ká ralámuli nímala.

2

Jena ruwimela Páulo nuléligo alué Tito napurigá 'we 'la rejcholi benírimala ralámuli

1 Mué Tito, 'la Onorúgame oyériga beníriwa alué ralámuli.
2 Beníriwa alué o'chérame rió napurigá 'la kilí ralámuli nímala, 'lige 'la napurigá 'la nirálime nímala suwábaga ralámulite, 'lige napurigá 'la sébali ralámuli nímala, 'la sébali olame 'lige 'la bijchígame, 'la na'temame, 'lige tabilé chéláme rekó 'we chibi anilía.
3 Abiena a'chigóriga alué o'chibérigame umugí, 'we 'la beníriwa napurigá abichilubi 'la 'we 'la oyéramala Onorúgame, napurigá tabilé ne'ochámala ralámuli, 'lige napurigá tabilé rekuka bajímala.
4 'We 'la rejcholi ruyewa alué umugí o'chibérigame napurigá ruyémala rejcholi alué pe kulí newíkame napurigá 'la niraga etémala a'boi 'yula 'lige a'boi 'kúchila,
5 napurigá 'la sébali olame umugí nímala, tabilé ichúrimi eyéname, 'la repume bo'né bejtélachi 'lige napurigá 'la gu'írame nímala uché jaré ralámuli, 'lige 'la napurigá 'la e'wémala a'boi 'yula. Alarigá ka ta'wesi gawélimala Onorúgame nila ra'íchali.
6 Abiénachigó ra'íchawaguru mué Tito alué ejtemali napurigá 'la a'wágame alawégame nímala, 'la sébali olame ejtemali.
7 Mué bo'né Tito 'we 'la sébali olame niwa napurigá 'la niraga etewa mué alué ejtemálite. Napu'lige beniria 'la kilí ruyéwaguru 'la na'temaka, tabilé 'yégiga,
8 alarigaka ta'wesi nemímala, alarigaka 'la chijúniga na'támala'é. 'Liko 'la tabilé gawélimala ramué.
9 'We 'la ruyéwaguru alué tabilé najtétiga nocháriliime* napurigá 'la e'wámala nulalía batrónite, napurigá 'la a'ká ralámuli nímala, tabilé nejeme nulilía,

* **2:9** E'nesi glosario «esclavo».

10 'la yati e'wame napurigá tabilé chigoga e'yénamala, napurigá 'we 'la nirame nímala. Alué nóchame etega alué uché jaré ralámuli animela 'la suétiri ko alué ra'íchali Onorúgame nila, alué Onorúgame ramué a'kabámana jáwame.
11 'Ma sébakurubá Onorúgame a'walila ramué a'kabámana jawamia. Suwábaga ralámuli machíguru 'ma sébago.
12 Ye a'walika ramué benírame júkuru napurigá tabilé oyérawa chátiri bowé 'lige aminami tabilé tábiri oyériwa uché jaré ralámuli tabilé 'la 'nátame. Abé 'la júkuru 'we 'la 'nátaga mochíriga napurigá najkí Onorúgame jena wijchimoba.
13 Alarigá na'táwaliké ta'chó ku nawachi Esukristo, alué napu júpá ramué O'nola napu ramué 'la a'kabámana jáwame ju.
14 Alué bo'nepi mukule ramué na'temaka, ramué bo'nepi a'kabámana jawániliga 'lige bi'éniliga ramué alawala napurigá 'la Onorúgame 'kúchila niwa ramué 'we rejchirúgame napurigá 'la nochawa ramué napu bo'né Esukristo nulá.
15 Suwábaga ye ra'íchali beníriwa uché jaré ralámuli, oiláriwa alué ralámuli Onorúgame oyérilichi 'lige tabilé 'la sébali oláká ne'óchiga ruyewa. Tabilé chéláwa rekó jaré chibi anié, rekó gawéliga e'yene, abichilubi 'we iwériwa Onorúgame nila ra'íchali beniria ralámuli.

3

Jena ruwimela Páulo ruwíligo churigá nokimeli ko ralámuli Onorúgame oyérame

1 Mué Tito, uché ruyéwaguru alué Onorúgame oyérame napurigá 'la e'wímala alué gobierno napurigá nulá, 'lige napurigá nulá e'sélikame, 'we 'la ruyewa napurigá 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga e'yénamala, napurigá 'we 'la rejchirúgame nímala 'we 'la nóchali nígame nímala.
2 'Lige anéwaguru napurigá tabilé che anigá járomala chejaré ralámuli olagá, napurigá 'la kilí ralámuli nímala, 'la gu'íriwa uché jaré ralámuli tabilé che anigá, ta'mé 'we rióliga ilírowa tabilé gawéliga uché jaré ralámuli.
3 Napu'lige ramué tabilé 'cho oyeria Onorúgame, tabilé inámame nile Onorúgame nila ra'íchali, tabilé e'weme Onorúgame. Pe chibi nokogá e'yéname nírige, tabilé 'la 'nátaga. 'We resítiri raweli oyérame nírige ramué 'yako. 'We cha nokame nírige ramué, nasuliga e'yéname nírige bilé nóchali, bujéniliga uché bilé rió nila nóchali. Aminami tabilé eténilime nírige ralámuli.
4 Onorúgameka 'we galele ramué, alekeri buinálirukuru ramué resiti bowé o'kame nírigichi.
5 Alarigá 'sílekuru napugiti 'we na'temáligame ramué. Ramueka 'we resí nokogá e'yéname nírigime, Onorúgameka abirigáchigo 'la e'kálekó. Onorúgameka 'ma bujélekuru alué chátiri 'nátili. 'Ma 'la e'kale ramué. Onorúgame Alawala 'sílikuru ramué alawala bi'wea.
6 Onorúgameka Esukristo júlale napurigá nejímala ye Onorúgame Alawala. Alué ramué alawala bi'wele resítiri alawégame nírigichi. Alarigaka tabilé chojkila nírukuru ramué napurigá Onorúgame ramué gastigárimala uché siné rawé,
7 'liko 'la nabí Onorúgame 'yuga mochíwaleké. Alarigá buwea mochiru.
8 Ye ra'íchalika 'we bijchiá ju. Najkí ne napurigá mué Tito 'we e'wérili benírimala ye ra'íchali alué ralámuli Onorúgame oyérame napurigá alué ralámuli 'la sébali olame nímala napurigá Onorúgame nulá. Ye ra'íchali 'we 'la júkuru, 'lige ye ra'íchali akigá ralámuli ku 'la na'támala.

9 Tabilé chujkíriwa alemi alué ralámuli 'yuga napu'lige alué ralámuli bochí
anichi 'we machime kóriká chieri níliga alué ralámuli 'ya ejperégame, 'lige
aminami tabilé chujkíriwa alemi alué ralámuli 'yuga napu'lige alué ralámuli
bochí anichi 'we machime kóriká alué Moisesi nulalila. Pe a'bopi na'áuka
mochime ju. Alarigaka tabilé 'la ju, pe a'bopi na'áuka mochíriga.
10 Bilé rió Onorúgame oyérame 'ma ne'ochasa uché jaré ralámuli Onorúgame
oyérame peka che nokachi, 'liko alué rió 'yuga ra'icháwaguru siné, osá kómá,
'lige tabilé e'wásaká 'liko 'ma se'wí juláwaguru.
11 Alué rioka 'ma se'nú 'nátili cha'pígame nímime, 'la ma'chígame nélélamala
alué rió resitiri 'nátili 'nátame ko.

Jena ruwimela Páulo 'we 'la anéligo chu'símili ko alué Tito

12 Ne julámala alé 'mi alué rió Artémasi o Tíkiko. Napu'lige 'ma sebasa alé
Gresia 'liko yati simibóaguru mué alé Nikópoli anilichi napu ne asimela romó.
13 Abiénachigó gu'íriwaguru abe alué oká rió napu alemi mo'iba, Senasi
anilime rió ju bilé napu ra'íchali gateme ju, 'lige uché bilé rió Apolo anilime
ju.*
14 'We 'la júkuru alué Onorúgame oyérame ralámuli benisá uché jaré ralámuli
gu'íriga. 'Lige abiena 'we 'la júkuruchigó benisá alué inígame ralámuli gu'íriga.

15 Suwábaga napu ekí júpá ne Páulo gompaniérola reporali nábilia mué.
Abiénachigó reporali nábilia alué ralámuli Onorúgame oyérame ramué amígola
napu mochí alé napu ajtí mué. Semáriga gu'írisa 'la kékuru 'emi Onorúgamete
suwábaga 'emi.
Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

* **3:13** Jaré ralámuli mayé 'ma sébaligo alué oká rió napu ajtile Tito, abiena mayé o'tóligo ye apeli.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osele Páulo Alué Bilimoni

Kuira mué Bilimoni.

1 Ne Páulo 'we repori mué. Neka jipe jena ajtí galírale bajchárigа. Galírale bajcharu ne alué Kristo Esusi ra'ichálila benírigа eyénachi. Ye rió Timoteo 'we náolachigó reporali. Ye rió 'we oyérame ju alué Kristo Esusi napurigá mué 'lige napurigá ne. Ramueka 'we ganíligа etuwía mué, mué abiena alué nóchali nóchame kame napu nejile Onorúgame.

2 Abiena 'we repori ne alué mukí Apia anilime, alué Esukristo oyérame napurigá ramué. Abiena repori ne alué rió Arkipo anilime. Alué rió Arkipo nejkuri alué Onorúgame nila ra'íchali beniria napurigá ramué. 'Lige abiena 'we repori ne alué ralámuli napu jsime ju alé napu mué Bilimoni bejté alué Onorúgame nila ra'íchali benimea.

3 Onorúgame ramué O'nola 'la gu'írisa 'la képá 'emi, 'lige abiénachigó alué Wa'lula Esukristo, napurigá 'la bi'lepi 'nátaga mochímala 'emi Onorúgamecho, tabilé we'ká 'nátaga.

Jena ruwimela Páulo ruwíligo 'we ra'sálagá ajtíligo napugiti Bilimoni 'we galeme ko ralámuli Esukristo oyérame

4 Neka we'sá cheliera 'yame júturu Onorúgame, Onorúgame 'we 'la gu'írimpá mué. Neka akéturu 'we 'la oyérame ko mué alué Wa'lula Esusi ra'ichálila, 'lige 'we 'la galeme ko mué Esusi, 'lige 'we 'la na'temame ko mué Esukristo oyérame. Alekeri cheliera 'ya ne Onorúgame.

5 Jaré ralámuli aní mué 'we a'lá bijchígime ko alué Esukristo ra'ichálila. Abiénachigó aní mué 'we 'la ganíligа eteme ko suwábaga ralámuli napu Onorúgame oyérame ju.

6 Neka tánime ju Onorúgame napurigá a'walí 'yámala mué napurigá 'la e'wémala mué Onorúgame nila ra'íchali. Alarigá ka aminacho 'la námamala mué chiena 'la ka Kristo oyérilia.

7 'Lige ne jipe 'we ra'sálagá ajtí, napugiti mué 'we 'la galeme kame alué ralámuli Esukristo oyérame, mué 'we semáriga oilárime kame alué ralámuli Esukristo oyérilichi. Alekeri 'we ra'sálagá ajtí ne.

Jena ruwimela Páulo najkió napurigá Bilimoni na'temaka etémala alué Onésimo

8 Ne 'we a'lá machíguru mué 'we a'lá rió ko, alekeri ruwimela ne bilé ra'íchali. Ne nígame júkuru bilé nóchali napurigá nulémala ralámuli, alué nóchali napu alué Kristo 'yale ne'chí,

9 neka tabiléchigo nuléniligó mué. Neka pe najkí napurigá mué 'we 'la na'temámala alué ralámuli. Ne Páulo ya'má o'chérame kame, alekeri 'la niraga etewa ne. Jena galírale bajchárigа ajtí ne jipe, pe alué Esukristo ra'ichálila ruwime kóriká.

10 Najkí ne napurigá 'la na'temámala mué Onésimo. Jipe alué rió Onésimo napurigá ne bo'né inolá neraga alarigá ju, napugiti 'we a'lá semáriga bijchígame alué O'nó Onorúgame nila ra'íchali. Ne ruigéturu alué ra'íchali galírale bajchárigа asagá.

11 Alué rió nóchale alé mué bejtélachi 'ma we'ká rawé. 'Lige ta'mé wa'lú
nejkúrile kaka, pecha Onorúgame oyérame níliga. Jípeko uché rajpé abé wa'lú
nejkúrimala alué rió mué 'yuga 'lige akiná abiénachigó.
12 'Lige ne jipe jula alué rió Onésimo alé napu mué ajtí. Jipe 'we 'la niraga
etewa alué rió napurigá ne neraga.
13 Neka machí mué 'we a'lá gu'írimio ne'chí, alekeri amulí ta'mé jula ne alué
rió Onésimo, alué rió jena wa'lú nejkúrime nímiligó.
14 Tabilé nulénili ne mué. Bo'né 'nátaga gu'íriwagó ne'chí.
15 'La nílike'é 'másasa. Jípeko 'ma ku seba mué bejtélachi, jípeko 'la Onorúgame
oyérame júkuru tase napurigá i'bé.
16 Ne 'we a'lá galé alué rió Onésimo. Mueka jípeko abéchigo rasigá galé alué
rió, mué 'yuga nóchame kame, 'lige Esukristo oyérame kame.
17 Mué Bilimoni ne gompaniérola ju, alekeri jipe 'we a'lá niraga etewa alué
rió Onésimo napurigá ne.
18 Alué Onésimo cha 'sile i'bé. Onésimo wikasáká enomí, 'liko ne Páulo
najtétamala alué enomí mué Bilimoni.
19 Ne bo'né osá ye ra'íchali. Neka 'la bijchiá aní 'la najtétimia napu wiká alué
Onésimo. 'We 'la niraga etewa ne'chí. Neka 'la semáriga nejkúrituru napu'lige
mué resíriká eyénachi.
20 Ne Páulo 'lige mué Bilimoni, ramueka okánika niru alué Esukristo
oyérame, alekeri oilawa napu ne najkí. Oiláriwa ne'chí Kristo oyérachi.
21 Neka 'la machí 'la sébali olámala ko mué, 'lige uché rajpé abé a'lá semáriga
olámala mué 'lige, alekeri osé ne mué.
22 Abiena 'ma 'la gatewa alé mué bejtélachi napu ne gojchimela alé sebasa,
ne 'la sebásakabá alé mué bejtélachi. Mué 'we a'lá tániwa Onorúgame napurigá
'la alarigá nímala.

23 Ye rió Epáprasi jena ajtí ne 'yuga galírale bajchárigachigó, alué Esukristo
ra'ichálila benírime kóriká ralámuli. 'Lige alué ye rió Epáprasi 'we reporali
náolachigó.
24 Alué Marko, 'lige Aristarko, 'lige Rémasi, 'lige alué Lukasi 'we reporali
náolachigó. Suwábaga ye ralámuli abiénachigó nóchame ju napurigá ne, alué
Esukristo ra'ichálila ruyá.
25 Semáriga gu'írisa 'la képá alué Wa'lula Esukristo 'emi ralámuli napu ekí
alé ejperégame ju.
Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Oséliru Alué Esukristo Oyérame Napu Ebreo Ra'ícharne Nílige

Jena ruwimela Esukristo 'we najtékame ko me'tigá alué santo ánjeli Kuira suwábaga 'emi ralámuli.

1 'We 'ya we'ká bamí alué ralámuli napu ruwime nile napu anele Onorúgame we'sá ruyele ramué rijimala* napu anele Onorúgame.†
2 'Lige a'kinana Onorúgame bo'né Inolá júlale napurigá ralámuli benírimala uché bilé nuebo ra'íchali. 'We 'ya, tabilé 'cho sébachi Onorúgame Inolá jena wijchimoba ta'chó i'tégichi gawí, Onorúgame nulele bo'né Inolá napurigá newámala gawí 'lige rewagátiri pe bo'né 'nátaga. 'Liko 'ma suwábaga bo'né nila ju, napu ekí nerú jena wijchimoba 'lige 'pa rewagachi.
3 Onorúgame Inolaka wa'lú a'walí nígame ju Onorúgame a'walila, 'lige a'chigóriga napurigá Onorúgame alarigá nulame ju. Alué a'walila gite nabí repuka ajtí suwábaga tábiri. Napu'lige jena wijchimoba sebasa, alueka mukúlekuru napurigá ralámuli 'ma a'rémala chátiri 'nátili. 'Lige napu'lige 'ma sébali olasa, 'ma ku 'pa rewagachi simile Wa'lula Onorúgame si asimea wajtoná napu ajtí Onorúgame napurigá nulámala.
4 'La nérékuru Onorúgame Inolá abé najtékame ko me'tigá alué santo ánjeli. Onorúgame Inolaka abé najtékame nóchali nígame ju.
5 Onorúgameka tabilé siné che anele bilé santo ánjeli regá:
Mué ne Inolá júkuru.
Jípeko ne mué O'nola júkuru.
Ye ra'íchali anele Onorúgame bo'né Inolá. Abiena regá anele Onorúgame:
Neka ju alué O'nola,
'lige alué ne Inolá ju.‡
Onorúgameka tabilé siné alarigá anele bilé santo ánjeli.
6 Abiena napu'lige Onorúgame júlale bo'né Inolá jena gawichí, regá anile:
Neka najkíguru napurigá suwábaga alué santo ánjeli
'la niraga etémala ne Inolá, 'lige napurigá animela:
«Wa'lú a'walí nígame ju 'lige 'we najtékame ju.»
7 Aminami Onorúgame regá anile alué santo ánjeli olagá:
Napurigá bilé eká 'lige na'í alarigá ju alué santo ánjeli,
alueka Onorúgame gu'írame ju.
8 Aminami Onorúgame regá anile bo'né Inolá olagá:
Mué Onorúgame ne Inolá, mueka senibí nulámili júkuru.
'We a'lá semáriga nulámili júkuru 'we a'lá sébali.
Tabilé siné suwibámala alué nulalí.
9 Mueka nabí 'la 'nátaga ilírome júkuru
napurigá ralámuli
'we a'lá semáriga na'támala Onorúgame 'yuga,
'lige mueka ayónime júkuru alué ralámuli
alué tabilé Onorúgame oyérame 'yuga,
alekeri ne Onorúgame mué O'nola

* **1:1** E'nesi glosario «ancestor». † **1:1** Yolí ra'íchaga «profeta» anilime nile alué ralámuli. ‡ **1:5** E'nesi Salmos 2:7.

'we a'lá nóchali 'ya ne mué
asíriga najtékame me'tigá alué mué gompaniérola.
Mueka asíriga ra'sálagá asimela alué nóchali niga.§
10 Onorúgame abiena regá anele bo'né Inolá:
'We 'yasi mué júkuru nulame,
mué 'sílekuru gawí newá 'lige rewagátiri pe bo'né 'nátaga.
11 'Lige abé i'libeko tabilé i'télamala ye gawí nibilé rewagátiri,
'ma suwibámala suwábaga, mueka abisibi asimela.
Alué gawika pe o'chéraga suwibámili júkuru
'lige alué rewagátiri a'chigóriga,
napurigá o'pacha iwime ju o'chéraga
alarigá i'kimela.
12 Mueka pe ro'minámala ye gawí 'lige rewagá abiénachigó,
pe alarigá olámala mué,
napurigá nokame ju ralámuli
napu'lige 'ma tabilé gemanálasaká alué gemate,
a'maná ajchame kárigó ro'míniga.
Mueka se'wí ajchámala napurigá nokame ju ralámuli.
O'pacha bujisá se'nú o'pachátime ju
a'maná ajchame kárigó,
alarigá olámala mué ye gawí 'lige rewagá.
Mueka peba alarigá rejpímili júkuru
'lige senibí bejtega asimeli júkuru mué.
Alarigá anele Onorúgame bo'né Inolá.*
13 Onorúgameka tajsiné che anele bilé santo ánjeli ye ra'íchali:
Jena asibóká ne'chí 'yuga wajtoná napu ne ajtí
napurigá wa'lula neraga napusí ne ro'aba mué saíla.†
14 Alué santo ánjelika pe napurigá bilé alawá niraga ju 'mimi julálime ju ralámuli gu'íriniliga, alué ralámuli napu Onorúgame buinámala alé resítiri bowechi.

2

Jena ruwimela 'we a'lá 'nátaga akiame ko Esusi ra'ichálila

1 'Liko alué Onorúgame Inolá abé najtékame nóchali nígame ju me'tigá alué santo ánjeli, 'liko 'we a'lá beniame júkuru napu benirú napurigá tabilé siné a'rewa beniá, napurigá tabilé we'kuawa i'kilimi, aminabi benísiwa.
2 Jaré ralámuli 'la e'wálekuru alué nulalí napu Onorúgame júlale o'tóriga alué santo ánjeli napurigá 'yámala alué Moisesi, 'lige jaré ralámuli sairúgame neraga mochílekuru, alueka wa'lú gastigo narele. Alué Esukristo nulalila abé a'wágame ju 'lige abé najtékame.
3 Tabilé e'wásigaká alué nulalí Esukristo nulalila, 'liko ramué abéchigo wa'lú gastigo narépua. Alué ralámuli napu akele Esusi ra'íchachi, alueka ramué ruyele.
4 Onorúgameka asíriga i'kirú 'sile napu ta'wesi rió gayéname ju la'siá, pe machíriniliga 'sile ye rejcholi 'we a'lá ko. 'Lige Onorúgame abiena júlale bo'né

§ **1:9** Yolí ra'íchaga ka «untado con el aciete de alegría». E'nesi Salmos 45:6-7. * **1:12** E'nesi Salmos 102:25-27. † **1:13** E'nesi Salmos 110:1.

alawala napurigá ralámuli gu'írimala napurigá alué ralámuli 'we 'la sébali olámala napurigá bo'né Onorúgame najkí.
5 Onorúgameka tabilé júlale alué santo ánjeli jena wijchimoba napurigá jena nulame nímala. Iligá júlale bo'né Inolá.
6 Regá anime osáliru 'we 'ya:
Sineko napurigá bilé rió neraga newale alué bo'né Inolá,
'lige ramueka ta'mé a'wágame niru peka
napurigá alué santo ánjeli.
7 Pe u'kabi bamí e'yénale jena wijchimoba,
ta'mé a'wágame nile, peka napurigá alué santo ánjeli.
A'kinana Onorúgame wa'lú a'walí 'yale bo'né Inolá
'we 'la niraga,
8 'lige ajchale Wa'lula neraga
napurigá bochígimi nulámala jena wijchimoba.
Jípeko tabilé nulanti káréke'é alué rió jena wijchimoba napurigá Onorúgame najkílege,
9 uché siné ku suwábaga se'winárigа nímala. Napu'lige jena wijchimoba eyena ta'mé a'walí nígame nile peka napurigá alué santo ánjeli. Nobi jípeko bi'neli neyúriga wa'lú a'walí nígame júkó napugiti mukúligame 'lige ku ajániligame uchéchigo siné ramué gu'írimia. Onorúgame 'yale alué a'walí bo'né 'nátaga.
10 Onorúgameka najkí napurigá we'ká rió 'we a'lá sébali olame nímala napurigá bo'né, alekeri a'rele napurigá Esukristo 'we resí ikimela, napurigá 'la sébali olame nímala. Alué Esukristo 'we a'lá benile churigá nírigo ramué, 'lige alarigá 'la gainámala ramué gu'iria, 'lige ramué 'we a'lá gainawa oyeria napu bo'né Esukristo nulá. Alueka bajchá 'we 'la sébali olálekuru, alekeri jípeko ramué gu'iria ajtíkuru.
11 Esukrístoka gatélekuru napurigá ralámuli a'lá sébali olámala napurigá Onorúgame najkí. Alué ralámuli napu nochánili napurigá Onorúgame najkí, alueka 'ma bi'lepi o'nógame nímala, alueka Onorúgame 'kúchila nímala. Alekeri Esusi tabilé chijúname ju ra'íchaga alué oyérame 'yuga napurigá bo'né bonila niraga 'lige napurigá bo'né waílatiri.
12 Esúsika regá anile:
Ne ruyémala ne bonila 'lige ne waílatiri churigá ko Onorúgame,
napu'lige napuísiga Onorúgame nila ra'íchali benimea,
neka 'la wikarámala Onorúgame.
13 Abiena anile:
Neka Onorúgame lisensia 'yámala napurigá ne'chí nulémala.
'Lige abiena anile:
Onorúgameka jaré ralámuli 'yáturu ne'chí napurigá repúmala ne alué ralámuli.
'Lige jipe alué ralámuli jena mochíkuru ne 'yuga.
14 Onorúgame 'kúchilaka 'we resí nílime júkuru, alekeri Esukrístoka ralámuli gayénalekuru resí ikináliga alué ralámuli 'yuga. Napu'lige mukusá Esukristo 'lige ku ajánasa, 'ma umérale Remónisi. Remónisi 'ma tabilé nígame nile a'walí napurigá ralámuli me'limela.
15 Napu'lige Esukristo 'ma ku ajánasa, ralámulika 'ma tabilé majale suwiyá. 'Ma machile Esukristo 'ma umériligo alué Remónisi.
16 Esukrístoka pecha alarigá gu'írame júkó alué we'ká santo ánjeli, Esukrístoka ralámuli gu'írame júkuru alué napu 'we a'lá ganíliga mochíme

ju Onorúgame 'yuga napurigá nílige Abraámi napu nílige ramué rijimala, alué Abraámi napu asíriga 'ya bejtégame nile.
17 Esukrístoka a'chigóriga 'símili nílekuru napurigá ralámuli, napurigá Esukristo 'la námamala chiena resí nilia mochiga alué ralámuli, 'lige napurigá 'la na'temámala aminami alué ralámuli napurigá balé wa'lula neraga. Alarigá 'we a'lá gayénale sébali olá alué nóchali Onorúgame tánilime napurigá Onorúgame 'la gu'írimala ralámuli. Alarigá bujélekuru chátiri 'nátili. Alué chátiri 'nátili tabilé a'reme ju ralámuli napurigá alué ralámuli simámala Onorúgame ajtígichi.
18 Esukrístoka 'we resí ikile napurigá ramué. Remónisi 'we nawime nile chátiri 'nátili 'yániliga alué Esukristo, pe iligá alueka tabilé siné umubáluru chátiri 'nátili na'taria, alueka bi'neli neyúralekuru. Alekeri Esukristo 'la gu'írame ju ramué.

3

Jena ruwimela Esukristo abé najtékame ko me'tigá Moisesi

1 'Emi ralámuli Onorúgame oyérame napurigá ne, napu 'we a'lá sébali olame ralámuli ju napurigá nulá Onorúgame, Onorúgame júlale Esusi napurigá ramué nuleme nímala. Abiénachigó júkuru wa'lula balé neraga Onorúgame tánime ramué na'temaka. Alekeri 'we 'la na'tawa 'emi Esusi 'yuga alué napu benírime ju ramué.
2 Esúsika nabí 'la sébali e'wale napurigá nulele Onorúgame. Alarigá nile napurigá Moisesi, Moisesi 'we a'lá e'wale napurigá nulele Onorúgame napurigá repúmala ralámuli Onorúgame oyérame.
3 Ramueka pe napurigá bilé galí nírukuru. Esusi newame júkuru alué galí. Alué galika ramué nírukuru. Alué bo'né bayékuru ramué napurigá 'la sébali olawa napurigá bo'né najkí. Moisesi pe nóchame nile. Esusi júkuru 'la bijchiá nulame. Alekeri 'la nirálime júkuru me'tigá Moisesi.
4 Bilé rió bilé galí newame júkuru, nobi Onorúgameka 'sile suwábaga newá.
5 Moisésika 'la sébali olale ralámuli repua napurigá bilé nóchame niraga. Alueka anele ralámuli napu Onorúgame anele churigá nímili nílige nujubá rawé.
6 Nobi Krístoka napurigá inolá niraga, 'we a'lá sébali nulame ju alé Onorúgame galílachi napu ramué niru alué galí. Ramueka Onorúgame oyérame niru tabilé guwana rusuka tabilé majaga, 'we a'lá na'tásaká ramué Onorúgame 'yuga mochiwa senibí. Alarigá ruilí ralámuli, tabilé chijúniga.
7 Alekeri 'emi 'la alarigá e'wawa napurigá nulá Onorúgame Alawala. 'Ya we'ká bamí Onorúgame Alawala bilé rió gu'írile napurigá osimela, regá anime:
Napu'lige 'emi akisá Onorúgame ra'íchachi,
8 'la 'we a'lá e'wélime júkuru,
tase alarigá niwa napurigá nílige 'ya ejperégame 'emi rijimala
napu'lige panápuri e'yéname nílige tabilé riógichimi,
alueka pecha e'wéleko Onorúgame,
'we chátiri 'nátame nílekuru,
tabilé chéláme nílikuru Onorúgame 'yuga na'tálime.
9 Alueka tajsiné ganíliga mochime nile Onorúgame 'yuga.
Onorúgameka oká liá bamí gu'írile nobi
alué ralámulika abirigáchigo sairúgame neraga mochíleko

Onorúgame 'yuga.
Onorúgameka 'we we'lí anáchale.
10 Onorúgameka 'we ayoga asale alué ralámuli 'yuga,
'lige anele: «Alueka tabilé siné e'wáguru ne nulalila
'lige aminami tabilé siné námamala alarigá ko ne.
Alué ralámulika nabí se'nú bowé cha'pime ju 'we resítiri.»
11 Alekeri Onorúgameka 'we ayoga a'wágame anéguru regá:
Alué ralámuli tajsiné narémala ne a'walila
napurigá 'la ganíliga mochímala.
Pe a'bopi a'walílate na'támala.

12 'Emi 'la Onorúgame oyérame, 'we a'lá 'nata mochiwa, tabilé na'tawa Remónisi na'tálila, 'lige aminami tabilé sairúgame niwa Onorúgame 'yuga napu tabilé siné mukume ju.

13 Iligá abé 'la ju a'bopi beniá bilé rejcholi nabí rawé. Alarigá olawa bijí 'la gainalia. Alarigá nokísiwa 'nalina napurigá tabilé e'wewa Remónisi na'tálila, alueka cha 'yégime kame.

14 'La aminabi oyériga nokísili ka alué ra'íchali napu benírilige Esukristo, 'liko 'we ganíliga mochiwa ejperega pe alué Esukrístocho 'yuga 'nátaga.

15 Pe a'chigóriga ju napurigá osirúgime nile 'ya napu regá anile:
Napu'lige gepulia Onorúgame ra'ichálila
tase alarigá nokiboa napurigá nokálige 'ya ejperégame ralámuli
jami e'yéniga tabilé ralámuli riógachi, 'we wakígachi.
Alueka Onorúgame saíla gayénale.

16 'Emi 'we 'la machíguru chieri níligo alué 'ya ejperégame, alué ralámuli israelita napu Moisesi buyánilige 'ya alé wa'lú gawí bo'ígichi Ejipto anilichi.

17 Onorúgameka 'we ayoga asale alué ralámuli 'yuga oká liá bamí. Alué ralámuli 'we cha nokale 'lige alé suwile alé 'we wakígachi napu tabilé 'wesi riógame nile.

18 'Emi 'we a'lá néláleke 'we a'wágame anéligo Onorúgame alué ralámuli, alué ralámuli napu sairúgame neraga mochile Onorúgame 'yuga. 'Lige anile: «'Émika tajsiné nílamala ne a'walila napurigá 'la ganíliga ejperélamala. Tabilé siné resíbimala jena wijchimoba 'lige tabilé siné moinámala rewagachi.»

19 Alueka pecha siné e'wáliga napurigá anile Onorúgame, alekeri 'la machirú tajsiné naréliga a'walí napurigá 'la ganíliga ejperélamala. Pecha siné bijchígilime napu anile Onorúgame.

4

Jena ruwimela Esukristo a'walila gite e'yéniwilikó

1 Onorúgame 'la anele alué 'ya ejperégame ralámuli a'walí naremio alué bo'né a'walila, jipe pe aba alué júkuru. Alekeri 'we a'lá 'nata mochiwa napurigá ye a'walite ejperega mochímala 'emi. A'boi a'walílate mochíriká pecha 'la ganíliga mochíwagó.

2 Onorúgame nila ra'íchali jipe nerúgame napu ruyele ramué, 'we a'lá ruwí churigá ka ye a'walí, a'chigóriga napurigá ruyele Moisesi alué ralámuli napu alué 'yuga e'yénilige. Alué ralámulika 'we a'lá gepúlekuru nobi tabiléchigo e'wálekó. 'Liko alué ra'íchalika tabilé nejkúrime nile.

3 Ramué 'la nareme ka alué Onorúgame a'walila 'lige aminami 'la e'wame,
'ma tabilé ejperélirukuru ramué a'boi a'walílate, pe iligá Onorúgame a'walílate
ejperégame niru. Onorúgameka anele ralámuli napu ekí tabilé bijchígame nile:
Neka 'la anéguru a'wágame ayóniga
alué ralámuli tabilé bijchígame,
tajsiné naremio ne a'walila napurigá 'la ganíliga ejperélamala.
Onorúgameka asíriga 'la 'yáligituru a'walí alué ralámuli 'we 'ya ejperégame
napu'lige napusí newale alué 'ya bajchá bejtégame rió.
4-5 'We 'ya osirúgime regá anime:
Napu'lige Onorúgame gawí newasa usani rawé kachi,
'lige melénala resíbele.
'Lige Onorúgame anele alué rió
'ma tabilé nochamio bo'né a'walílate,
pe Onorúgame gu'írimoríle alué nóchali nochálichi.
Ralámuli napu ekí tabilé bijchígame ju
Onorúgame 'la gu'írimio,
alué ralámulika tabilé siné narémala Onorúgame a'walila,
tabilé siné resíbime ju Onorúgame 'yuga 'nata.
6 Jaré ralámuli abé i'libeko bijchígimala 'lige aminami 'la narémala ye a'walí.
Ralámuli 'we 'ya mochígame, pecha e'wálekó alué ra'íchali, tabilé narele a'walí.
7 Napurigá anílige Onorúgame 'ya jipe abiena najtigí. Onorúgame bajchá anele
Moisesi 'lige we'ká bamí a'kinana Onorúgame anele alué Moisesi rijimala
Rabí anilime:
Jipe napu'lige akiá ne ra'ichálila 'la 'nátaga akiboa,
tase sairúgame neraga mochiwa
napu'lige ne bilé ra'íchali ruwichi.
8 Napu'lige sébilige alué ralámuli israelita alé gawichí Kanani anilichi napu
Onorúgame 'yámorílige napurigá ejperélamala, alué wa'lula nulame napu
Josué anilime nile, alueka tabilé 'yale a'walí napurigá 'we a'lá ejperélamala.
'La ma'chiná nérékuru tabilé 'yáligo a'walí Onorúgame, anile nujubá rawé
'yámoríle, a'lige kulí narémili nile a'walí alué ralámuli. Tabilé narélekuru ye
a'walí alé Kanánichi seba. Napu'lige 'la Onorúgame 'la e'wésigaká 'liko 'la
narépua alué a'walí.
9 Ralámuli napu ekí 'la bijchígime ju napurigá aní Onorúgame nila ra'íchali,
alué ralámulika 'la narémili júkuru ye a'walí. Yeka pe aniame ju pe iligá 'we
'la ganíliga ejperélimio jena wijchimoba rekó 'we resí nílilie, 'lige aminami 'pa
rewagachi a'chigórigachigó.
10 Ralámuli napu ekí Onorúgame a'walílate nóchame ju 'ma pecha a'boi
a'walílate nóchame júkó, alueka Onorúgame a'walílate nocha mochíkuru.
Napu'lige Onorúgame resíbale gawí newasa, alueka pe tétali nile, ramuéchigó
abiena resíbilime niru 'la narésiká Onorúgame Alawala. Resíbili aniáká,
alueka pecha aniame kéréko kilí asagá resíbilime. Pe iligá aniame ju nóchame
níligo Onorúgame a'walila gite. Alué a'walí gite tabilé we'ká 'nátaga mochílime
júkuru. Alarigá júkuru resíbili aniáká.
11 'Liko pe iligá 'we a'lá na'tálime júkuru napurigá 'we a'lá e'wawa napu
Onorúgame nulálige, tase sairúgame neraga e'yéniwa, tase napurigá alué
ralámuli napu Moisesi 'yuga e'yénilige.
12 'La 'we a'lá na'tálime júkuru napurigá aní Onorúgame 'lige aminami 'la
e'wálime júkuru. Onorúgame ra'ichálilaka 'we a'lá nejkúrame ju machiachi

alieti 'nata mochírigo ramué, 'we a'lá 'nata mochírigo o tabilé a'lá 'nata mochírigo ramué. 'Lige abiena nejkúrame ju napurigá machiboa pala 'la ka alué ra'íchali o tabilé 'la kómá, 'lige aminami pala 'la tabilé che 'sika eyéname ko bilé rió o 'we cha 'sika eyéname ko. Onorúgame ra'ichálila ka napurigá bilé macheta 'we olame, alarigá ju, alueka 'ma rijpúname ju re'lémisi 'ma o'chílatiri e'nemia tachiri ajtigá re'lé alé o'chílachi.

13 Pecha 'wesi tábiri i'teko napurigá tabilé machimela Onorúgame jena wijchimoba nibilé 'pa rewagáchimi, Onorúgameka suwábaga machime ju bochígimi sa'pachí napu ekí ralámuli sa'pálachi ju. Bilé rawé Onorúgame gatémala a'pílipi ralámuli 'yuga. Bo'neka 'la machiame pala 'la sébali oláliga jena wijchimoba mochiga, pala 'la 'nátaliga o tabilé 'la 'nátaliga.

Jena ruwimela Esukristo wa'lula balé ko

14 Onorúgameka suwábaga machíguru alarigá nírigo ramué, alekeri a'rilime júkuru napurigá nejkúrimala Onorúgame. Esusi Onorúgame Inolá ju, 'lige wa'lula balé niraga ju ramué 'yuga. Alué 'smi ramué gu'iria, alueka simile 'pa rewagachi Onorúgame tánimia napurigá ramué gu'iria asimela. 'La na'tálime júkuru, Esukristo 'la sébali olamio napurigá anílige.

15 Alueka asíriga 'la námame ju chonigá tabilé 'la sébali oliame ko ramué. Napu'lige jena wijchimoba eyénilige Esusi, Remónisika 'we neyúriniliga 'sile napurigá tabilé gainámala Esusi alué semati nóchali nocha, alekeri 'we a'lá machí Esusi alarigá nírigo ramué, pe iligá alueka tabilé siné che 'sile, napu'lige sébachi alué chátiri 'nátili Remónisi na'tálila, Esúsika abirigá 'la neyúrale.

16 Alekeri Onorúgame tániwa napurigá bi'wémala ramué nila 'nátili napurigá 'la gainawa nejkúrili tania Onorúgame tabilé majaga, 'liko Onorúgameka 'we na'temámala ramué. 'Lige Onorúgameka ramué gu'írimala napu'lige ramué 'we resí lálichi.

5

1 Ramué 'la benisúká napurigá nile alué israelita balela, 'liko 'la machibóliké napurigá nílige alué Esukristo. Alué baleka pe tétali nile ramué 'yuga napurigá ramué 'la beniboa 'lige námapua alarigá 'síligo Esukristo. Alué ralámuli israelítaka 'yale nóchali jaré alué a'boi ralámuli israelita napurigá balé neraga mochímala. Alué baleka Onorúgame tánime nile napurigá Onorúgame 'la gu'írimala alué ralámuli. Alueka Onorúgame kógime nile go'ame alué uché jaré ralámuli a'pálila. 'Lige abiena Onorúgame kógime nile alué ajágame sa'pala napurigá 'la bi'ígame sulégame nímala alué ralámuli.

2 Alué balé pe ralámuli nile 'lige abiénachigó pe i'níliga járome nile, pe apiépiri ralámuli níligame. Alekeri 'we 'la machime nile churigá nokame ko ralámuli, 'lige alekeri 'we na'tamame nile.

3 Alekeri bilé balé bilé ajágame me'ame nílekuru Onorúgame kógimia alué gastigo najtétimia alué bo'né balé cha 'síkiriká. Alarigá 'sile ralámuli ku bi'wigá napu'lige cha nokisá, 'lige bo'né abiénachigó alarigá 'sime nile bi'wináliga bo'né cha'sisa.

4 Onorúgame bo'né 'símili júkuru ye nóchali 'yaa bilé rió napurigá alué rió balé neraga nochámala. Bilé rió bi'nélika pecha gainámili júkó ye nóchali nocha. Alarigá kéturu bajchá ajtígame balé Aroni anilime. Onorúgame 'sile alué rió wanapia nóchali 'yamia 'we 'ya asíriga we'ká bamí.

5 Pe a'chigóriga júkuru Kristo 'yuga, Onorúgame 'yale nóchali Kristo napurigá
gu'írimala ramué a'chigóriga napurigá wa'lula balé. Alué bo'neka pecha bo'né
'nátaga nóchago. Onorúgame 'sile regá anea:
Mué júkuru ne Inolá,
jípeko ye nóchali 'yámala ne mué
napurigá nochámala mué ye nóchali 'we najtékame.
6 Onorúgame abiena regá anele:
Mué nochálilaká senibí nerúmili júkuru
napurigá alué balé napu Melkísare anilime nile
'we 'ya ajtígame.*
7 Napu'lige jena wijchimoba asagá alué Esusi, naláeturu 'lige aminami e'wele
sináturu Onorúgame tániga tabilé mukunáliga. 'Lige Onorúgame 'wéchigo 'la
'nátaga asame níliko, Esusi nabí 'la e'wame níligame.
8 Pe Onorúgame Inolá nílekuru kaka nobi abirigáchigo resí ikimeli nílekó 'lige
e'wámili nílekuru suwábaga napurigá nulele Onorúgame.
9 Esúsika suwábaga e'wale napu ekí Onorúgame nulálige, 'lige ralámulika
'la machile Onorúgame 'yáligo nóchali napurigá balé nímala 'lige aminami
napurigá ralámuli gu'írame nímala. Suwábaga ralámuli napu ekí 'la e'wele
Esukristo 'ma sebámili nílekuru 'pa rewagachi napurigá Onorúgame 'yuga
mochímala nabí.
10 Onorúgameka 'yale nóchali alué Esusi napurigá wa'lula balé nímala na-
purigá Melkísare anilime balé.

Jena ruwimela 'la 'nátaga mochílime ko napurigá tabilé guwana rujsúpua

11 Asíriga we'ká nerúkuru napurigá beníriwa ramué 'emi, pe iligá 'emi 'we
i'kilí benime ju, tabilé yati benime ju 'emi ye ra'íchali, alekeri tabilé gayena
ne rekó we'ká benírimia olae.
12 'Émika 'ma ejebénigame niti kékuru Onorúgame ra'ichálila benírigа
ralámuli, nobi tabiléchigo 'cho 'la benígó 'emi. 'Émika bijí rokárékuru napurigá
benimela bajchá enágame rejcholi Onorúgame nila. Pecha alarigá niti kékó.
Aminabi oyérilime júkuru, uché rajpé aminabi beniame júkuru. 'Émika pe
napurigá bilé u'tá alarigá júkuru, bijí chi'ime niraga, tabilé 'cho go'yame
sa'pá.
13 Tabilé 'cho námame bijí alué 'la bijchiá ra'íchali, alué ra'íchali napu 'la
gu'írame ju ralámuli napurigá alué ralámuli sébali na'támala Esukristo 'yuga.
14 Alué 'la nabí oyérame ka 'lige e'wame, alueka 'la gainámili júkuru namia
ye chieri 'we a'lá ka 'lige chieri tabilé a'lá ka.

6

1 Asíriga 'la júkuru napurigá 'la sébali olame ralámuli gainawa, alekeri tabilé
'la ju we'ká na'talia alué rejcholi napu bajchá beniruge churigá nimio Kristo.
Iligá abé 'la ju na'talia napurigá 'la sébali olame rió niwa. Alué bajchá
enágame rejchólika pe júkuru churigá gatétiká Onorúgame 'yuga napu'lige
chibi nokisuga (napurigá tánime ju e'kali bilé towí bo'né o'nola), 'lige ami-
nami napurigá ku a'lá Onorúgame oyériwa.

---

* **5:6** Tabilé machirú churigá 'la balé gayéniliga ye rió Melkísare anilime, 'lige tabilé machirú chukíliga
alué rió. Yeka pe tétali ju napurigá ralámuli 'la benimela alué Esukristo nochálila ka tajsiné suwibamio.
E'nesi Salmos 110:4.

2 Tabilé we'ká na'tawa churigá rewarátiká, o churigá 'yóatiká, o churigá
ku ajánamala bilé ralámuli mukusá. 'Lige tabilé we'ká na'tawa churigá ka alé
injiérnochi.
3 'We a'lá na'tásiga 'la nímala ke napurigá 'la sébali olame ralámuli niwa.
Alarigá na'tawa, 'la elásaká Onorúgame.

4 Ralámuli 'la gepúsaká alué 'la bijchiá ra'íchali Esukristo ra'ichálila, 'lige
naresa alué 'we semátiri napu nejime ju Onorúgame Alawala alué oyérame
'yuga,
5 'lige 'la námasa aliena 'la semati ka Onorúgame ra'ichálila, 'lige aminami
Onorúgame 'la gu'írisa bilé rió,
6 'lige ku guwana wijchisá alué ralámuli, 'liko alueka tajsiné tánimala e'kali
Onorúgame. 'Liko alueka nabí sairúgame neraga einámala alué Onorúgame
Inolá 'yuga. Alué ralámulika pe a'chigóriga ju napurigá alué ralámuli napu
Onorúgame Inolá me'álige gulusichi ujchagá, 'lige asíriga chátiri ra'íchale
ralámuli alué olagá. Uchéchigo siné alarigá nímala mué chojkila gite, ralámuli
'we cha animela gawelia alué Esukristo olagá.
7 Ralámuli 'la e'wásaká alué rewagáchika nawágame 'yuga, 'lige 'la naresa
alué nejkúrali napu nejime ju Onorúgame, 'liko 'la e'wámala napurigá najkí
Onorúgame. Alué ralámulika pe napurigá bilena asarachi alarigá ju napu 'we
'la u'kume ju, 'we 'la semáriga ilime kárigó echerúgime.
8 Ralámuli napu ekí tabilé e'wame ju napu Onorúgame najkí tabilé a'ká
ralámuli ju, siné kachi Onorúgameka 'ma ma'chige buinámala. Alué ralámuli ju
napurigá bilena asarachi tajsiné rakeme rekó echiae, pe wejchacho buyame
ju alé, 'lige 'ma e'kósilime ju. Alarigá ju alué ralámuli. Alarigá ju ye tétali.

Jena ruwimela Onorúgame 'la sébali olame ko

9 Ye ra'íchalika 'we a'wágame ju, nobi 'émika 'wéchigo machirume júkó,
alekeri ramueka 'we galilía 'emi, 'we a'lá bijchiá ju 'emi 'la narémala alué 'we
'la semátiri nejkúrali napu Onorúgame 'yámili ju alué ralámuli napu ma'chí
buyánale alé chátiri bowechi.
10 Onorúgameka 'we a'lá sébali olame ju. Alueka tajsiné we'kuámala alué
'we semátiri 'nátili napu 'emi 'we a'lá sébali olame ju. 'Lige abiena tabilé
we'kuámala napu'lige 'emi uché jaré ralámuli gu'írichi. Napu'lige 'emi gu'írichi
uché jaré ralámuli, 'la machiáguru 'emi 'we galeo Onorúgame.
11 Najkiá'é napurigá 'emi aminabi nokísimala ralámuli gu'iria, 'lige
abiénachigó benigá nokísiwa napurigá Onorúgame gu'írame ju alué bo'né
oyérame. 'La benigá nokísiwa napusí suwirú. Alarigá 'la bijchiá sebámala 'emi
napu ajtí Onorúgame.
12 Tase najsinákuli niwa, aminabi asíriga 'la beniame júkuru. A'chigóriga
nokiboa 'emi napurigá alué ralámuli napu 'we semáriga beniá mochí napu
anílige Onorúgame 'ya. Alueka 'we a'lá bijchígame ju 'we a'lá sébali olamio
Onorúgame, alekeri 'we a'lá i'kilí buwé alué ralámuli napurigá Onorúgame 'we
a'lá sébali olámiorílige.

13 Napu'lige Onorúgame anélige Abraámi gu'írimiorílige alué bo'né rijimala
napu a'kinana mochígame nílege (napu Esusi nílige), alué bo'né anile 'la sébali
olámoríle nabí napurigá anílige. Pecha i'té ko uché bilé Onorúgame napurigá
tániwa bilé nejkúrili.

14 'Lige Onorúgame anele alué Abraámi: «'We 'la bijchiá ju ne 'la nejimio napu mué resí la, 'lige aminami mué upila ranélamala bilé towí napurigá alué we'ká 'kúchigame nímala mué rijimala.»*
15 'Lige Abraámika we'ká bamí buwele. Alueka 'we a'lá machile 'la bijchiá nimio, Onorúgame 'we 'la sébali olamio napurigá anílige, 'liko 'la bijchiá sébali olale Onorúgame napu anílige.
16 Napu'lige bilé rió 'la sébali olámorisá, tánime ju Onorúgame napurigá 'we e'negá asimela pala 'la sébali olara, alarigá gateme ju 'láchigo machiame Onorúgame 'la e'negá ajtigó.
17 Napu'lige Onorúgame olámorisá bilé nóchali 'lige ralámulika 'la machime ju Onorúgame 'la sébali olámorisá, pecha 'wesi i'tega Onorúgame anágame, 'lige bo'né Onorúgame 'la e'negá asimela.
18 Onorúgameka pecha guwana wijchime júkó napu anílige, pecha siné se'winá riga 'sime júkó, Onorúgameka aba alarigá ajtime júkuru, 'lige asíriga 'la ju nabí. Napu'lige Onorúgame gatele bilé ra'íchali ralámuli 'yuga, 'la na'tárile churigá níliga bo'né Onorúgame. Alarigá anile napurigá ramué tabilé guwana rujsúpua, ramueka 'yamíguru alué 'we semátiri 'nátili napurigá 'la ganíliga ejperélawa Onorúgame 'yuga 'nátaga.
19 'La mochínalisiká Onorúgame 'yuga, pecha ku guwana rujsúpuagó. Aminabi 'la o'wé e'nábolikė napu Onorúgame ajtí. Tabilé e'yéniwa panápurimi napurigá bilé bulito tabilé chérigame. Alé wa'lú re'obachi, Esusi 'ma bajkile alé napuchami napu chujkule alué chiní alé napu ajtí Onorúgame. Alarigá 'sile ramué gu'íriga.
20 Alué Esukristo ju alué wa'lula balé napu gu'írame ju ramué napurigá alué balé Melkísare anilime. Nabí alarigá nímala.

7

Jena ruwimela Esusi níligo napurigá alué balé Melkísare

1 Ye rió Melkísare anilime wa'lula rey nile alé we'ká riógachi Salemi anilichi, Onorúgame 'yale nóchali napurigá balé nímala alué rió, Onorúgame re'pá ajtígame napu suwábaga nulame ju. Ye rioka simile Abraámi najtepamia napu'lige alué Abraámi 'ma kuka enágichi neyúrasa nejkoga alué uché jarela rey 'yuga 'lige sontálotiri. 'Lige alué Melkísare anilime balé 'we tánale Onorúgame napurigá Onorúgame wa'lú a'walí 'yámala alué Abraámi.
2 'Liko alué Abraámika 'yale alué Melkísare we'ká e'karúgame napu nejkoga mele alué Abraámi.* Melkísare aniáká pe aniame ju «'we 'la semáriga nulame ju alué wa'lula.» Alué wa'lula rey napu alé Salemi bejtégame nílige aniáká pe aniame ju «napusí nulá alué rió alé si 'we 'la ganíliga mochí ralámuli, tabilé chélagá.»
3 Tabilé machirú chieri níligo alué Melkísare o'nola, 'lige tabilé mochirú chieri níliga alué eyela, 'lige aminami tabilé machirú koche ochérigame níligo, nibilé machirú a'lige mukúligo tabilé mukúlegeré ma. Alué Melkísare nile napurigá Onorúgame Inolá, alueka senibí balé nímili nílekuru. Alarigá nile ye tétali.

---

* **6:14** E'nesi Génesis 22:17. * **7:2** Abraámi makué peso mésaka, bilé peso 'yale Melkísare.

4 Alué 'ya bejtégame rió Abraámi ebreo ra'íchame nile. 'Ya bajchako ta'chó
ochérachi Abraámi tabilé mochígame nile ralámuli ebreo ra'íchame. Alek-
eri 'we najtékame nile alué Abraámi, 'lige napu'lige Abraámi 'yale we'ká
e'karúgame Melkísare, yeka pe aniame ju Melkísare abé wa'lula níligo me'tigá
alué Abraámi.
5 'Lige abiena abé wa'lula nile alué we'ká balé nuleme alué napu Lebí
rijimala nílige. Alué Lebí pe Abraámi rijimala nile napu a'kinana bejtégame
nile. Alué we'ká balé abiena narele pe tabé napu alué uché jaré ralámuli
israelita nóchiga mélige. Alarigá nulele Moisesi alué ralámuli.
6 Ye Melkísare tabilé rijimala nile alué Lebí napurigá balé nímala, tabilé
alarigá nóchale napurigá alué balé Lebí rijimala. 'Lige Abraámika abirigá
pe u'tá 'yale alué métigame nejkoga, alueka 'wéchigo 'la machíligame wa'lula
níligame. 'Lige Melkísare 'sile Onorúgame tania napurigá a'walí 'yámala
Abraámi. Abraámika tabilé tánale Onorúgame napurigá Onorúgame a'walí
'yámala Melkísare. Yeka anime ju alué Melkísare abé wa'lula níligo me'tigá
alué Abraámi.
7 Alué napu taní napurigá Onorúgame 'yámala a'walí uché bilela, alueka abé
wa'lula ju, 'lige uché bilela ka u'tabela ju. Suwábaga machiáguru ye.
8 Alué balé napu Lebí rijimala nílige 'la nóchale 'lige a'kinana suwile, nobi
alué Onorúgame nila ra'íchalika tabiléchigo siné che anígó mukúligo alué
Melkísare. 'Liko alué Melkísare pe tétali nile churigá sebamio bilé rió a'kinana
we'ká bamí kachi napurigá senibí asimela.
9-10 Ye rió Lebí anilime we'ká bamí asale a'kinana alué Abraámi mukusá,
Abraámi rijimala nile alué Lebí. Tabilé 'cho ochérale alué Lebí napu'lige
Abraámi 'yuga ra'íchale Melkísare 'yuga. Abraámika pe u'tá 'yale alué
Melkísare, alueka 'yálime kárélekuru alué Lebí alué Melkísare, rekó ta'chó
ochérachi kachi alué Lebí, napugiti alueka rijimala nímala alué Abraámi. Pe
aniame ju Melkísare abé wa'lula níligo me'tigá alué Lebí.
11 Alué balé Lebí rijimala 'la a'walí nígame nísaká ralámuli gu'írilime na-
purigá alué ralámuli 'la sébali olame nímala, 'liko pecha uché bilé balé asimé
ko napurigá Melkísare ralámuli gu'iria.
12 Najkisúká uché bilé se'winátiri balé 'liko uchéchigo bilé se'nú nulalí
nuebo nerúlamala.
13 Alué nuebo baleka tabilé Lebí rijimala nímili nile, alueka pe Jurá rijimala
nímili nile.† Alué Jurá rijimala tabilé siné nóchale balé niraga alé u'tá
re'obachi wi'chite newárigime napu «tabernákulo» anilime nile.
14 Alué Wa'lula Esukristo Jurá rijimala nile. Moisesi tabilé siné che anile
balé nimio alué Jurá rijimala, alekeri 'la machirú nuebo ko suwábaga ye
ra'íchali.
15 Alué napu 'sika eyénale alué Melkísare, Esusi abiénachigó alarigá nile, tase
napurigá alué balé Lebí rijimala.
16 'Liko alué Esusi tabilé balé nile pe Lebí rijimala kóriá, pecha Lebí
rijimala níligo, alueka balé nílekuru napugiti 'wéchigo a'wágame níligame,
tabilé 'wesi umérale. 'Lige tabilé siné cha'sile.
17 Aka regá anime osálige'é alué Rabí 'we 'ya:
Mueka balé ju senibí a'chigóriga napurigá Melkísare.‡

† **7:13** Alué Jurá tase alué Jurá ju napu Esusi nejile. Alué Jurá 'we 'ya bejtégame nile. ‡ **7:17** E'nesi Salmos 110:4.

18 Alué nulalí napu balé niga mochílige alué Lebí rijimala, alueka ta'mé wa'lú
a'walí nígame nile.
19 Alué nulalí Moisesi nila tabilé 'me nejkúrale napurigá 'la sébali olame
nímala alué ralámuli. Onorúgame gu'írile alué ralámuli chéchigo siné
se'winárigа Esusi júliga, abé 'la gu'írile napurigá 'la sébali olame ralámuli
nímala napurigá 'la Onorúgame 'yuga mochímala.
20 Napu'lige gatele alué 'nátali chebilé nuebo, suwábaga Onorúgame
a'walílate gatele. Onorúgameka anile nabí e'negá asiméoríle 'lige repuka.
Onorúgame 'we a'lá anele ralámuli 'we a'lá sébali olámioríle napurigá anílige
kulí siné. Onorúgameka tabilé che anele napu'lige balé gayénichi alué Lebí
rijimala.
21 Onorúgameka anile bo'né 'we 'la nochámili ko alué nuebo balé nochámili
napu Esukristo anilime ju. Onorúgame anile:
Neka 'we 'la sébali olámoriéturu,
'liko abirigá sébali olámala ne.
Mué ne Inolá, mueka napurigá balé ju,
alarigá nejkuria asimela mué senibí.§
22 'We a'lá machiáguru ye etega alarigá 'síligo Esusi. 'Liko 'la machiáa ye 'nátili
nuebo kulí ma'chínigame 'we a'lá ko me'tigá alué abé 'ya nerúgame.
23 Alué 'ya nerúgame 'nátili nerúgichi we'ká balé mochile jena, aba alarigá
nímili nílekuru, napu'lige bilé mukusá uchéchigo bilé balé asíbame nile.
24 Esúsika nabí bejtégame ju, alekeri tabilé uché bilé balé asíbalekuru. Alué
bo'né nila nóchali balé neraga nochálime tajsiné suwíbame ju. Alué Esusi
senibí bejtégame nímala.
25 'Liko nabí asimela buyana alué resítiri alawégame ralámuli alé resítiri
bowechi napu'lige táachi ralámuli. 'Liko Esukrístoka nabí tániguru Onorúgame
napurigá ramué gu'írimala, napurigá 'la sébali ralámuli niwa ramué.
26 Yeti balé resí láleturu ramué. Alueka 'we 'la sébali olame ju. Tabilé chátiri
nóchame ju, 'lige aminami tabilé chátiri 'nátame ju. Alueka nabí Onorúgame
'yuga ajtime ju.
27 Uché jaré baleka nabí rawé me'limeli nílekuru ajágame resí nokigá járame
kóriká a'boi ralámuli, 'lige aminami uché jaré ralámuli. Esukrístoka tabilé
alarigá nóchale. Alué bo'né mukúlekuru napugiti 'wéchigo resí nokigá járame
níligame ralámuli. Alueka tajsiné mukumeli júkuru uchéchigo siné, Esukrístoka
nibilé me'limeli júkuru bilé ajágame.
28 Alué 'ya mochígame baleka napu Moisesi ajtílige pe iligá ralámuli nílekuru
pe napuyépiri neraga 'we resítiri, tabilé wa'lú a'walí nígame, 'lige nujubá
anile Onorúgame bo'né ajchámoríle bo'né Inolá napurigá wa'lula balé nímala.
Onorúgame 'we a'lá gu'írile napurigá 'la sébali olame nímala, napurigá 'la
gainámala senibí alué nóchali newá, alué napu 'we resí lalía ramué.

8

Jena ruwimela Esusi aníligo abé 'la sébali olamio alué 'ya nerúgame ra'íchali

1 Alué napu ne ruinali, ye júkuru: Alué ye wa'lula balé napu jipe ajtí
asíriga 'la balé ju, alueka nabí si ajtime júkuru Wa'lula Onorúgame 'yuga nulá
wajtoná napu ajtí Onorúgame.

§ **7:21** E'nesi Salmos 110:4.

2 Alueka tabilé alarigá ju napurigá jemi mochígame balé, aminami tabilé
ralámuli newalila re'obachi nóchame ju, alueka Onorúgame 'yuga nóchame ju
nabí 'pa rewagachi.
3 Jena wijchimoba mochígame balé we'ká e'karúgame kógile Onorúgame.
Esúsika tabilé we'ká e'karúgame kógile Onorúgame, iligá pe bo'nepi mukule
Onorúgame kógimia.
4 Jipe jemi einásaká alué Esukristo, pecha nochámikó alué nóchali napu
nóchame ju alué balé jena jipe. 'Ma we'ká balé ju napu kógime ju bilé ajágame
mukúgame bi'weme kórigá chátiri 'nátili napurigá nulame ju alué nulalí
Moisesi nila.
5 Alué u'tá re'obá wi'chite newárigime napu tabernákulo anilime nile napu
nóchame nile alué balé, alueka pe tétali ju churikáréko alé 'pa rewagachi
napu Onorúgame ajtí. Alekeri napu'lige Moisesi re'obá newale wi'chite,
Onorúgame anele: «'La 'we a'lá 'nátiga newawa alué nóchali re'obá newá, 'la
alarigá newawa napurigá ne mué benírige napu'lige napuíka mochírige alé
wa'lú rabó.»
6 Alué Esusi nochálila ka asíriga a'lala ju me'tigá alué balé nochálila jena
wijchimoba mochígame. 'Lige alué ra'íchali napu Esusi gatélige abé 'la ju
me'tigá Moisesi gatélala. Onorúgameka anile Esusi abé 'la semáriga gu'írimio
ralámuli.
7 Tabilé rokárélasaká alué ra'íchali gatélime Moisesi nila, 'liko 'we 'la sébali
nítékuru napu nokame ju balé.
8 Onorúgameka anile tabilé sébali níligará alué gatélime. Rekó ralámulika 'we
semáriga noche alé re'obachi, Onorúgameka etele alué ralámuli tabilé 'la sébali
olachi, alekeri Onorúgame anele ralámuli:
Uché bilé ra'íchali gatémala ne
suwábaga alué ralámuli Israeli ejperégame 'yuga
'lige Jurá ejperégame 'yuga.
9 Ye ra'íchali tabilé alarigá nímala napurigá 'ya
napu'lige buyánilige ne alué ralámuli
alé wa'lú gawí bo'ígichi Ejipto anilichi.
Neka napurigá bilé rió sekachí cha'pigá enágame bo'né inolá,
alarigá simíturu ne alué ralámuli israelita 'yuga.
'Lige alueka tabilé e'wáturu ne ra'íchali ruwichi,
alekeri a'réturu ne.
10 Alué ra'íchali napu ne gatémolálige ralámuli israelita 'yuga
alarigá nímala:
Pachágana asimé ne a'pílipi ralámulichi
'lige gu'írimala ne oyérilichi napurigá ne nulá.
'Liko ne 'yuga mochímala alué ralámuli,
'lige alueka ne 'kúchila nímala
'lige pe ne'chí si na'támala.
11 'Liko alué ralámuli 'ma tabilé ruyémili ju uché jaré ralámuli
chieri ko ne,
suwábaga alué napu ekí narékame ju ne nila 'nátili
'la machimela ne'chí,
tabilé chéré rekó e'wélala ke 'lige rekó pe nóchame ke.
12 Neka 'la e'kámala ke cha nokogá járome.
'Ma e'kásaká,
'ma tabilé nélémala ne alué chátiri 'nátili alué ralámuli nila,

neka 'ma 'la e'kágempá.
13 Napu'lige Onorúgame nuebo korichi ye ra'íchali, pe ruwime ju alué 'ya
nerúgame ra'íchali 'ma o'chérame ko. Alué 'ya nerúgame ka 'ma 'la sébali
oláguru napurigá Onorúgame najkí.

9

Jena ruwimela alué re'obá wi'chite newárigime pe tétali níligo churigá 'la sebawa ramué napu Onorúgame ajtí

1 Ruimé ne churigá níliga alué Moisesi nila ra'íchali gatélime. Ye ra'íchali ka
ruyame nile churigá níliga alué re'obá wi'chite newárigime napu newale alué
ralámuli 'lige churigá tániwa e'kali Onorúgame alé re'obachi.
2 Alué re'obaka 'yérigame koriá pe bilé chiní chujkúgame nile alé yochi, 'lige
abé pachaka uchéchigo bilé chiní chujkúgame nile napurigá okaná nímala alé
pachá. 'Lige pe u'kabi tábiri nerúgame nile alé pachami, alé yochi na'pachá
alémika bilé kantelabro anilime ilile. 'Lige bilé mesa ilile baní mochíala, alué
banika Onorúgame kógilime nile. Alé nóchale alué we'ká balé.
3 Alé abé 'na pacháká abé najtékame nile, aléká Onorúgame nawame nile.
4 'Lige aléká bilé mesa ilile 'órote newárigime napu o'kuí molélachi nile. 'Lige
aminami bo'ile bilé gajoni 'oro ujchérigame. Napu'lige Onorúgame 'yale nu-
lalí, nulele napurigá newámala ye gajoni. 'Lige alé pachágana bilé sikolí ilile
'órote newárigime, 'lige alué sikolí pe u'tá go'ame ajchágame nile Onorúgame
nejílala napu'lige e'yénilige alué ralámuli israelita alé 'mi wakígachi tabilé
'wesi riógachi. (Maná anilime nile alué go'ame.) 'Lige abiena bo'ile bilé
gujsí resola Aroni nila, alué Aroni napu Moisesi ba'chila nile. Napu'lige
alué Aroni ye resola o'ká ilígichi, Onorúgameka 'nátale napurigá ye resola yati
'yámala. Alué gujsika pe wakígame nile sineko, abirigáchigo 'la yáleko. (Yeka
pe tétali nile Onorúgameka alué Aroni wanápale napurigá balé neraga nímala.)
Abiena mochile oká rejté i'chibérigime i'pichí nerúgame napu Onorúgame
osálige nulalí.
5 'Lige oká napuyeri santo ánjeli chojkóbisiga mochile alé amoba gajónichi,
alué napu Kerubini anilime nile. 'Lige alué gajónika 'ma na'pólile alué santo
ánjeli a'nalate. Alueka pe ruwime nile alé ajtigó Onorúgame. Alé nabí
bamigá ba'chímame nile elá alué wa'lula balé napurigá Onorúgame e'kámala
ralámuli. Jípeko 'ma tabilé we'ká ra'ichámala ne churigá ka alué re'obá
wi'chite newárigime.
6 Napu'lige kulí siné newáleru ye re'obá, baleka nabí rawé mo'ime nile alé
pachá nochamia, alé napu tabilé asale Onorúgame.
7 'Lige alé abé na'pachá napu asale Onorúgame, aleka pe bilé wa'lula
balecho bajkime nile. 'Lige bilé bamí pe si'nepi bajkime nile alué balé.
Napu'lige alé bajkiá, elá o'tome nile bilé ajágame elalá, Onorúgame kógimia.
Alueka elá kógile napurigá 'la e'kámala Onorúgame alué wa'lula balé resítiri
sulégame bi'wináliga. 'Lige abiénachigó kógile elá Onorúgame alué we'ká
ralámuli bi'wigá napu'lige alué ralámuli tabilé machile cha nokáligo a'boi.*
8 'Lige alarigá alué Onorúgame Alawala ruwime nile tabilé 'cho 'la néléligo
churigá 'la sebawa napu ajtí Onorúgame. (Moisesi nulalila gite, tabilé sébale
ralámuli napu Onorúgame ajtile. Napu'lige bijí ilígichi alué re'obá wi'chite

* **9:7** Alué go'ame napu kogi Onorúgame tabilé nile napurigá go'mela Onorúgame, Onorúgameka tabilé go'yame ju. Pe bi'weme nile chátiri 'nátili.

newárigime, ralámuli tabilé mo'ime nile alé pachami napu asale Onorúgame napu'lige Esusi sebasa 'lige gatele.)
9 Yeka pe bilé tétali nile rekó go'ame kógilie Onorúgame, tabilé bi'weme nile alué chátiri 'nátili.
10 Alué 'yasi nerúgame ra'íchalika, alueka pe go'ame ra'íchame nile 'lige alué bajílime 'yúriga 'lige alué rewarálime ba'wichí bochígimi bokuíka. Tabiléchigo bi'ime níliko bo'né alawala rekó go'ame kógilie Onorúgame rekó ba'wichí bokuíka rewarage. 'We najtékame nile napusí sébale alué nuebo 'nátili. Alué nuebo 'nátilika, alueka ra'íchame nile churigá bi'wétiká alawala, 'lige aminami churigá 'la na'tátiká alué 'we a'lá 'nátili napurigá a'rewa alué chátiri 'nátili.
11 'Ma sébakuru alué Kristo, jípeko wa'lula balé júkuru semáriga nejkúrime. Alueka tabilé bajkimeli nile alé re'obachi alué re'obá ralámuli newálila. Alueka bajkílekuru ramuechi. Napu simile alué, tabilé jena wijchimoba ju napu ajtí Onorúgame. Alé napu bajkile abé najtékame ju, me'tigá alué re'obá wi'chite newárigime.
12 Alueka pecha me'áleko chibá nibilé besero 'pa Onorúgame ajtígichi sebamia. Alueka bo'né mukúlekuru ralámuli gu'íriga. 'Lige jípeko tajsiné mukumeli júkuru. Jipe ralámuli 'la bijchígisaká napurigá 'sílige alué Kristo, 'liko alué ralámuli 'ma a'rémili júkuru Remónisi na'tálila. Tabilé siné Remónisi 'kúchila nímala uchéchigo siné.
13 Alué 'ya nerúgame 'nátili bilé rió bilé tábiriti chébasa bilé ajágame mukúgame o bilé ralámuli mukúgametiri, alueka pe asíriga tabilé 'la nile, 'we resítiri alawégame nílile, 'lige tabilé elíliru re'obachi bajkichi. Napu'lige bilé balé bachímasa elá uchéchigo siné a'lige kulí bajkime nile alué rió. Alué baleka roló elalá bachímame nile 'lige abiénachigó chibá elalate bachímame nile, 'lige aminami besero e'kósirigame najpisólate, alueka ba'wite ba'rárigame nile, 'lige† abiena bachímame nile. Yeka pe bi'wélime nile napurigá a'lá mo'imela alé pachá re'obachi. Tabilé nile napurigá 'la bi'wewa 'nátili.
14 'La nejkúrime nísaká alué ajágame me'liá, jípeko abéchigo 'la nejkúrimala alué Kristo mukúligame gulusichi chujkugá. ¡Bo'nepi 'yale Onorúgame bi'wéniliga ramué na'tálila resítiri 'nátili napurigá ta cha'piboa resítiri bowé, napurigá oyérawa alué 'la bijchiá Onorúgame! Alué Onorúgame Alawala, alué napu tasiné mukume ju, alueka gu'írile alué Kristo napurigá bi'wémala ramué alawala.
15 Alué Kristo ju gateme napurigá Onorúgame gu'írimala alué ralámuli napu bo'né wanápale napurigá 'pa rewagachi mochímala senibí napurigá anílige 'ya bo'né Onorúgame. Napu'lige mukule alué 'pa rewigáchika nawágame, 'we 'la gatesa a'rele napurigá alué ralámuli 'la buyásimala alé chátiri bowechi cha nokáligame napu'lige bijí nerúgichi alué 'ya nerúgame ra'íchali napu Moisesi a'rélige.
16 Ralámulika suwimeli júkuru napurigá narémala alué 'kúchila alué tábiri napu a'rele alué mukúgame. Napu'lige ramué suwisá alué ramué 'kúchila nachuámili ju ramué nila e'karúgame. Ramueka bajchá suwiboli júkuru.
17 Alué apeli newárigime napu ruwime ju tachiri nachuwámili ju alué 'kúchila tabilé najtékame ju tabilé 'cho mukuchi alué o'nola 'lige eyela napu jsílige newá, 'ma mukusá ko 'liko 'la najtékame ju alué apeli newárigime.

† **9:13** E'nesi Números 19:9.

18 Pe a'chigóriga ju ye napu'lige kulí siné me'lílirige ajágame Onorúgame
'yamia.
19 Napu'lige Moisesi 'ma ruisá chieti níliga alué nulalí napu Onorúgame
nejílige, jaré rojá sawala 'wile isopi anilime rewégame nile alué rojá, 'lige pe
u'tá bo'siki 'yúriga, 'lige sejtákame nile alué bo'siki, 'lige besero elalá ujchele
'lige chibá elaláti ri ba'wí na'loga, 'lige alé napu osirúgime nílige alué nulalí
'lige ralámuli abiena bachímale.
20 'Lige anile la'sika: «Ye elaka pe ruyame ju Onorúgame gatéligo bilé
ra'íchali nuebo ralámuli 'yuga, 'lige 'émika e'wímili júkuru.»
21 'Lige bachímale alé re'obá wi'chite newárigime 'lige aminami suwábaga
e'karúgame napu ekí nerúlige alé pachá.
22 Napurigá gateme nílige alué Moisesi suwábaga ralámuli chibi nokágame
elate bachímalime nile napurigá 'la ku bi'wimela. Tabilé me'lisáká bilé
ajágame 'liko alué ralámuli pecha buyásimili nílekó alé resítirichi bowechi.
Amulí suwábaga bi'wimeli nile elate. (Alarigá nile ye rejcholi 'we 'ya
nerúgame, yeka pe tétali nile alué Esukristo mukumeli níligo napurigá
ralámuli 'ma tabilé resítiri sulégame nímala.)
23 Alué ajágame ka me'liame nile re'obá bi'wéniliga 'lige napu ekí nerule alé
pachá re'obachi. Alueka pe tétali nile churigá ko alé 'pa rewagachi. Napurigá
bi'wígame alawégame gainámala ralámuli napurigá 'pa rewagachi mo'inámala,
alekeri me'liboli nile alué Kristo. Alué Wa'lula Esukristo mukusáká abé rajpé
'la nile me'tigá alué bilé ajágame me'liá.
24 Kristo pecha bajkile ko ralámuli newalila re'obachi ralámuli gu'írimia,
alueka si'né simílekuru napu ajtí Onorúgame pe ramué gu'íriniliga. Alué
re'obaka pe tétali nile.
25 Krístoka pecha bajkime níliko alé rewagachi nabí bamí Onorúgame
tánimia napurigá Onorúgame bi'wémala ralámuli alawala, napurigá 'sime
nílige alué wa'lula balé napu'lige bajkime nílige alé re'obachi abé na'pachá
uché bilena elá 'yamia Onorúgame napu tabilé bo'né elalá nile, alé napu abé
najtékame nílige napugiti Onorúgameka alé asame níligame.
26 Esukrístoka pecha me'áleko bilé ajágame Onorúgame go'ame kógimia iligá
bo'né 'lina mukúlekuru. Alueka tabilé nabí bamí mukumeli nile napu'lige
Onorúgame gawí newale 'lige jipe si, alueka pe si'nepi mukúlekuru ralámuli
alawala bi'wega napurigá tabilé e'yénamala chátiri bowechi alué ralámuli. Pe
si'nepi mukúlekuru alué Esukrístoka, alekeri 'ma sébali nile napurigá ralámuli
tasiné rawé resítiri alawégame nímala.
27 Bilé ralámulika pe si'nepi mukume júkuru, 'lige a'kinana Onorúgame 'ma
gastigárimala, ta bi'wígame alawégame nísaká alué ralámuli.
28 Esukrístochigó pe si'nepi me'líliru ralámuli a'kabámana jáwaga. Alueka
ku nawámili júkuru jena wijchimoba nobi tabilé chigo alawá bi'wémili júkó,
pe iligá nawámili ju ralámuli o'tomea 'pa rewagachi, alué ralámuli napu 'we
buwea mochí.

10

Jena ruwimela Esusi mukúligo si'nepi ramué alawala bi'wigá

1 Alué Moisesi nulalílaka pe tétali nile churigáriga nimio a'kinana rawé.
Alué nulalika tabilé nígame nile a'walí napurigá ralámuli gu'írimala napurigá
alué ralámuli 'la oyéramala, alueka pe iligá tétali nile. Alueka pecha nejkúrimili

júkó napurigá ralámuli 'la sébali olámala, rekó alué wa'lula balé me'ae alué
ajágame Onorúgame kógimia nabí bamí.
2 Bilé ajágame me'liáká 'la bi'weme nísaká alawala 'liko, ¿chonigá we'sá
me'liábiché ajágame Onorúgame kógimia? Ralámulika asíriga me'ame júkuru
ajágame, abirigáchigo tabilé a'kabámana mochime júkó, pecha 'la nóchame
kame noká. Pecha bi'wílekó sulachí. Tabilé bi'wígame gayénale a'boi na'talia.
3 Alué ajágame me'liáká nabí bamí pe na'tálime nile napurigá 'la machiboa
'we cha nokame ko ralámuli.
4 Chibá me'liáká 'lige rolótiri tabilé bi'imela resítiri 'nátili napu ralámuli
'nata mochí.
5 Alekeri napu'lige Kristo jena wijchimoba ajtígichi, anele Onorúgame:
Mueka tabilé najkiéturu napurigá go'ame kógiwa ralámulite.
Mueka ne'chí júlale jeka wijchimoba napuyeri ralámuli neraga
napurigá jena me'liboa ne
napurigá kógime nímala ne bo'nepi.
6 Mueka tabilé najkí
napurigá ralámuli kónimala alué ajágame e'kósirigame,
nibilé alué go'ame najkíguru mué alué ralámuli nejílala.
Alué ralámuli mayele go'ame kógisa 'la ku bi'rá mayele.
7 Alekeri ne aniéturu: «Mué Onorúgame, jena ajtíkuru ne
napurigá me'liboa ne
napurigá bi'wémala chátiri 'nátili.
Neka nawáturu 'we a'lá sébali olamia
napurigá najkí mué.
Asíriga 'ya osirúgime nile alarigá ikimeli níligo ne.
Mué Onorúgame, neka nawákuru 'la sébali olamia
napurigá mué najkí.»
8 'We a'lá na'táwabala chonílíga Esukristo napu'lige ra'íchale, anile: «Mué
Onorúgame tabilé galeme júkuru mué napurigá 'yawa go'ame ajágame sa'pala
nibilé uché bilé go'ámetiri. Nibilé ganíliga ajtime ju mué napu'lige alué
ajágame e'kósilichi mué 'yamia, 'lige aminami tabilé ganílime ju mué napurigá
go'ame kógiwa napurigá tabilé resítiri sulégame niwa. Tabilé ganíliga ajtime ju
mué ye go'ame etea. Alué nulalí alarigá anime nile ralámuli go'ame nejimio,
nobi mueka tabiléchigo nareme júkó.»
9 'Lige Esukrístoka aminá chigo anile: «Jena nawákuru ne 'la sébali olamia
napurigá mué najkí.» Yeka aniame ju alué Esusi nulalila abé najtékame ko
me'tagá alué Moisesi nulalila.
10 Alué Esusi 'sile napurigá najkile Onorúgame, alekeri ramueka 'la nílirukuru
bilé a'walí napurigá 'la sébali olawa napurigá nulá Onorúgame. Esusi siné
mukule 'lige 'ma tabilé siné uché mukumela.
11 Baleka nabí rawé mochime júkuru re'obachi nocha, 'lige aminami nabí
rawé 'yame júkuru go'ame Onorúgame, pe aba alué go'ame 'yame ju. Ye
go'ámeka pecha nejkúrame júkó ralámuli 'yuga napurigá 'la bi'wémela alawá.
12 Esukrístoka pe bo'né sa'pala nejílekuru napurigá tabilé resiti sulégame
nímala ralámuli, 'lige alé ajtí jipe Onorúgame 'yuga wajtoná napu ajtí
Onorúgame.
13 Jípeko pe buigá ajtí Esukristo alué saíla napu chojkóbiga ajuí 'ma umérisiga
alué Esukrístote.

14 Esusi pe si'nepi mukule napurigá 'la sébali olame nímala alué ralámuli
napu Onorúgame wanápale.
15 Alué Onorúgame Alawala gu'írile alué rió Jeremíasi anilime napu ruwime
nílige napu Onorúgame anele 'we 'ya. Regá anile:
16 Ralámuli tabilé sébali olale
alué 'ya nerúgame ra'íchali napu Moisesi benírilige.
Alekeri uché bilé ra'íchali benírimoríle Onorúgame.
Ralámuli asíriga 'la námala napu najkí Onorúgame,
alué bo'né alawala 'yámala alué ralámuli
napurigá 'la na'támala.
17 'Liko anile:
'Ma tabilé na'támala ne napu chibi nokáliga,
'ma e'kárigime kame.
18 Onorúgame 'la e'kásaká alué ralámuli cha nokogá járome, 'liko 'ma tabilé
siné uché me'limela bilé ajágame Onorúgame kógimia bi'wináliga, 'ma pecha
rokáréko alueka, 'ma mukúligame bo'né Esukristo.

Jena ruwimela napurigá abé 'la 'nátaga nokísiwa Onorúgame 'yuga

19 'Emi ralámuli Onorúgame 'kúchila napurigá ne, 'ma 'la bi'wígame niru
ramué, alekeri tabilé majaga nawiwa Onorúgame. Esukrísto mukúlekuru
nejkúriga napurigá tabilé majaga nawiwa Onorúgame.
20 Alué u'tá re'obá wi'chite newárigime pe tétali nile churigá 'la sebawa
napu ajtí Onorúgame. Alué wa'lula balé alemi simírole napu chiní chujkule
sebamia napu ajtile Onorúgame. Esusi napurigá alué wa'lú chiní alarigá ju.
Napu'lige mukule, pe napurigá alué chiní i'púrigame alarigá ju.
21 Esukristo ju wa'lula balé ramué nuleme 'lige napu repume ju Onorúgame
'kúchila.
22 Onorúgameka 'ma bi'wélikuru ramué alawala 'lige 'nátilitiri, alekeri 'la
gainawa alué 'yuga ra'icha, 'ma tabilé majaga e'yénawa 'nátaga ramué tabilé
a'lá sébali oláligo Onorúgame 'yuga. O'wemi jawa napu Onorúgame ajtí, tabilé
majaga 'nátaga Onorúgame gastigárimio ramué.
23 Onorúgame 'we a'lá anílgame napurigá 'la sebawa napu ajtí bo'né.
Onorúgameka 'la sébali olame júkuru napurigá anílige. Alekeri 'la oyéritékuru
ye 'nátili, tabilé a'rélime júkuru ye 'nátili.
24 'La 'we a'lá na'tálime júkuru churigá 'la oiláriwa alué uché jaré ralámuli
napurigá 'la sébali olámala 'lige napurigá 'la niraga etémala uché jaré ralámuli
'lige 'la gu'íriga 'la na'temaka.
25 'La o'maka napuíka ra'ichawa napurigá beniboa. Jaré ralámuli 'ma tabilé
napuíme ju Onorúgame nila ra'íchali benimea. Asíriga enátiri raweli sebámala,
alekeri we'kaka napuíkime júkuru napurigá oyériwa Onorúgame nila ra'íchali.
26 'La machirúguru Esukristo mukúligo ramué alawala bi'wigá, nobi am-
inabi chibi noká mochísiga ka 'la machigá tabilé 'la ko, 'liko pecha si'né
bi'wígame alawégame níwagó.
27 Alarigá nokísasaká 'emi, 'we majaga e'yénawa 'la machigá Onorúgame
nulámala napurigá 'emi e'kósiwa na'ichí. Alarigá suwibámala alué Onorúgame
saíla.
28 Bilé rió tabilé e'wásaká alué nulalí Moisesi nulalila, 'lige oká bakiá
ralámuli etesa tabilé e'wáliga, 'liko alué rió 'ma me'liame nile, tabilé 'wesi
na'temame nile alué rió.

29 Alarigá 'sísaká bilé rió, tabilé a'lá e'wásaká bilé nulalí Moisesi nulalila,
abéchigo enáriga nímala bilé rió sairúgame neraga gainásaká Onorúgame Inolá
'yuga, alué napu Esukristo anilime ju. Bilé rió alué napu sairúgame neraga
ajtí Onorúgame Inolá 'yuga anime ju: «Tabilé 'la ju rekó mukugé Esusi.»
Ye rioka pe najsabua ajtíkuru napu Onorúgame gatélige alué rió gu'íriga.
Alueka pe gawélilekuru Onorúgame Alawala napu Onorúgame júlalige na-
purigá gu'írimala alué rió.
30 'We a'lá machirúguru alarigá ko Onorúgame alué napu anile: «Neka 'la
ikiárékuru gastigaria alué ralámuli i'níliga járome. Rekó bilé rió Onorúgame
ranala ke, abirigáchigo gastigárimalagó ta sébali olásaká ne'chí 'yuga.»
31 Onorúgameka ajagá ajtí, alué tabilé 'la 'nátame ralámuli 'we majáati
kárékuru alué gastigo napu nejímili ju Onorúgame. Onorúgame ju napurigá
bilé na'í napu e'kósime ju repuga.
32 'We a'lá 'nátale napu'lige 'emi kulí sinemi oyérilige Esukristo. 'Émika
asíriga resí nílilekuru, abirigáchigo 'la anáchalekó 'emi.
33 I'sínimi alué cha nokame ralámuli tabilé 'la ra'íchale 'emi olagá, 'we chibi
anele. 'Lige i'sínimi wejpisóliru 'emi. I'sínimi napu'lige uché jaré oyérame cha
oliachi, 'émika tabilé majálekuru alé jaga alué Onorúgame oyérame 'yuga.
34 'Émika uché jaré Onorúgame oyérame gu'írilekuru, alué napu galírale
mo'áriga mochílige. Napu'lige alué cha nokame ralámuli suwábaga tábiri
nejpósisa 'emi nila, 'émika abisibi ganíliga mochílekuru. 'Emi 'we a'lá machile
Onorúgame 'we a'lá semátiri raweli nejimio a'kinana rawé. Alué napu
Onorúgame nejime ju tabilé siné suwime ju. Alekeri 'we ganíliga rejpile.
35 Alekeri pecha majálime jukó. 'Emi 'we 'la bijchígisiká Onorúgame 'we 'la
nejkúrime ko, 'liko asíriga 'la semátiri raweli narémala 'emi.
36 'We 'la anachálime júkuru. 'La oyérilime júkuru alué a'lala 'nátili. Pecha
oyérilime jukó uché bilé 'nátili tabilé a'lá. Napu'lige 'la sébali olásiká napu
Onorúgame nulá, Onorúgameka abiena 'la nejímala napu nejímorílige.
37 'Ma pe'wé nawámala Esukristo jena wijchimoba, tabilé we'liko. Alarigá
anile alué rió 'ya bejtégame napu ruwime nílige napu Onorúgame anele.
Abiena regá anile:
Alué 'la sébali olásaká,
alué 'la bijchígisaká napu aní Onorúgame.
Alué rió napu 'la nirálime ju Onorúgamete,
alué rió ju napu a'lá oyérame ju Onorúgame nila ra'íchali.
38 Bilé rió oyérasa Onorúgame 'lige a'resa Onorúgame oyeria,
Onorúgame tabilé ganíliga asimela alué rió 'yuga.
39 Ramueka tabilé chigo guwana rujsúlime jukó, ramueka tabilé gastigo
narépuli ju. Ramueka 'we bijchígime niru Onorúgame 'la nejkúrimio, alekeri
bilé rawé ramué alawala 'pa rewagachi Onorúgame 'yuga mochímala.

11

Jena ruwimela churigá níligo alué ralámuli napu bijchígilige napurigá anélige Onorúgame

1 'La bijchígisiká napu aní Onorúgame, 'lige 'la sébali olásiká napu nulá
Onorúgame, 'la machirúguru Onorúgame 'la sébali olamio napu anílige. Alarigá
'la machiboa bi'lepi Onorúgame ajtigó, rekó tabilé etelie.

2 Alué e'wélala 'ya mochígame regá 'nátale 'lige Onorúgameka asíriga ganíliga etele alué e'wélala.
3 'We 'la bijchígime niru ramué Onorúgame newáligo gawí pe bo'né 'nátaga. Tabilé tábiri i'tele, 'lige yati neraga gayénale gawí.
4 Asíriga we'ká ralámuli Onorúgame oyérame mochílige napu'lige Esukristo tabilé 'cho nawachi jena wijchimoba, alueka 'we a'lá bijchígale Onorúgame a'lá sébali olamio napurigá anílige, 'lige nawámiorílige gatemia suwábaga 'nátili a'kinana rawé. Alué Arani 'lige Eba ranala napu Abeli anilime nílige, alarigá 'nátale, alekeri alué Abeli me'álige bilé ajágame Onorúgame kógimia. 'Lige alué Abeli bonila napu Kaíni anilime nile, abiena kógilige go'ame Onorúgame. Nobi Onorúgameka 'we a'lá semáriga etele napu 'yálige alué Abeli napugiti Abélika 'la bijchígilime napu anílige Onorúgame nobi tabilé 'la etele napu 'yálige alué Kaíni. Kaínika tabilé bijchígime nílige napu anílige Onorúgame. Rekó Abélika 'ma mukugé 'we 'ya we'ká bamí, alué ralámuli jipe mochígame abiena laniá napu 'sílige Abeli ta'chó mukiá.
5 Uché bilé rió 'we 'ya bejtégame napu Enoko anilime nílige, 'we a'lá nirame nile Onorúgame. 'Lige Onorúgameka 'ma o'tole alué rió ajágame wamí 'pa rewagachi, alué rioka tajsiné mukule. 'Lige ralámulika 'we 'yáale nobi tabiléchigo rewáleko, 'máchigo o'tóligime Onorúgame 'pa rewagachi. Napu'lige Enoko bijí jena gawichí ajtígachi, Onorúgameka 'we galegá etele alué Enoko.
6 Onorúgameka tabilé ganíliga ajtime ju alué ralámuli 'yuga napu tabilé bijchígime ju napu anílige Onorúgame. Alué ralámuli napu 'la Onorúgame oyérinilime ju, alueka bijchígimili júkuru Onorúgame ajágame ko, 'lige alarigá bijchígiwa, Onorúgame 'la semati raweli 'yámili ju alué napu 'we a'lá bijchígime ju alué ko wa'lula.
7 Uché bilé rió 'we 'ya bejtégamechigó 'we 'la bijchígale Onorúgame ajágame ko 'lige 'we 'la sébali olame ko napurigá anílige Onorúgame, alué rioka Noé anilime nile. Onorúgameka 'we a'lá anele 'we enátiri tábiri simírimio, 'lige abiena ruyele o'pólimio ba'wite bochígimi ye gawí. 'Lige alué Noeka asíriga 'la nirame nile Onorúgame, alekeri Noé bilé barko newale napurigá tabilé suwimela alué bo'né upila 'lige bo'né u'kúchila, 'lige bo'né mo'lílala. 'Lige uché jaré ralámulika 'ma suwile. Alekeri 'la machiáguru alué ralámuli tabilé bijchígime níligo napu anele Onorúgame. Alué Noeka asíriga 'la bijchígale napurigá anélige Onorúgame, alekeri 'we semátiri raweli narele. Ramueka abiénachigó 'la narépili júkuru 'la e'wésiga napu aní Onorúgame.
8 Uché bilé rió napu 'we a'lá bijchígale Onorúgame ajágame ko, 'lige 'we 'la sébali olame ko napurigá anílige, alué rioka Abraámi anilime nile. Onorúgameka bayérole 'mi mejká napu nílige alé 'mi Kanani anilichi. 'We we'lé nile, we'ká riógachi. Abraámika simile 'yáamia rekó tabilé 'la machime ke koche simea. Onorúgame 'yámoríle alué wa'lú we'é alué rió, napurigá alué rió 'la bo'né niga asimela.
9 'Liko napu'lige sebasa alé we'é bo'ígichi, we'ká bamí asale nobi tabiléchigo siné bo'né gawila nílekó. Pe iligá ichúrimi oyame nile 'lige napu bejtébaga ajtime nile, aleka gemate newárigime galégame nile, pe jami eyéname nile alué rió. Onorúgame abiena anele alué Abraámi inolá napu Isaki anilime nílige, abiénachigó narémili nile alué gawí. A'chigóriga anele Isaki inolá napu Akobo anilime nile.
10 Abraámi alarigá bejtégame nile, 'láchigo machíligame Onorúgame 'we a'lá semáriga 'yamio nujubá rawé. Abiénachigó 'la machile Onorúgame 'yamio

'we semáriga 'pa rewagachi napu Onorúgame 'we a'lá semáriga gatega ajtí. Alekeri tabilé chélagá eyénale panápurimi.

11 Abiena alué Abraámi 'we bijchígale napu'lige Onorúgame anele bilé ranégame nimio alué bo'né upila Sara. Okánika 'ma 'we o'chérame nile, 'lige alué Sara tabilé siné ranégame nile 'yako, abirigáchigo 'la nirame nílekó napurigá anele Onorúgame.

12 Ta chéréko rekó 'we o'chérame ke alué Abraámi, abirigáchigo 'la inógame nílekó. 'Lige alué Abraámi inolaka we'ká 'kúchigame nile. 'Lige alué inolá 'kúchila abéchigo, we'ká 'kúchigame nile napurigá we'ká so'pilí, 'lige napurigá saté gomichi nerúgame, napu tabilé gainárime ju tetia.

13 Napu'lige suwile suwábaga ye ralámuli 'ya mochígame, ta'chó narékame nile napu anílige Onorúgame 'ya. 'Lige 'we a'lá machile 'we a'lá semati raweli naremio napu'lige suwisá a'kinana. Alekeri 'we ganíliga mochile buigá jena wijchimoba ta'chó suwiyá. Aniá mochile: «Ramueka pe sígame niru, pe simárime niru jena gawichí.»

14 Ralámuli alarigá ra'íchame ka pe 'yégiga anime ju bilena napu abé a'lá ju bejteralia.

15 Tabilé gawí olagá aní napu 'ya nígame nílige. Gawí olagá anisáká napu 'ya nígame nílige, 'liko ku simátéligipaché a'boi gawílachi.

16 Nobi tabiléchigo gawí olagá anílekó, pe 'pa rewagachi mochílime olagá anile Onorúgame 'yuga, 'we 'la karao 'pa rewagachi. Alekeri Onorúgame tabilé chijúnale napu'lige alué ralámuli Onorúgame oyérame korichi. Onorúgameka 'we najkí napurigá alué ralámuli Onorúgame 'yuga mochímala. Onorúgameka 'we a'lá newale bilena napu mochímili ju alué ralámuli.

17 Napu'lige Onorúgame nulele Abraámi me'líniliga bo'né inolá Isaki anilime napurigá Onorúgame kógimia, alarigá 'sime olálige Abraámi rekó pe aluecho kachi bo'né inolá.

18 Onorúgameka anélige alué Abraámi alué bo'né inolá Isaki we'ká 'kúchigame nímili níligo, 'lige alué Isaki 'kúchila abiena we'ká 'kúchigame nímili níligo.

19 'Lige Abraámi 'we 'la machile Onorúgame 'we 'la sébali olame ko napurigá anílige. 'Lige Onorúgame nulele alué Abraámi napurigá bo'né inolá me'limela, napurigá bilé bo'á alarigá me'liboli nile alué Isaki Onorúgame kógimia. 'Lige Abraámi 'we 'la 'nátale alué Isaki me'lisúká, uchéchigo siné 'yamio alawá napurigá ajagá asimela uchéchigo siné. Alekeri Abraámi 'we 'la e'wámili nile napurigá nulele Onorúgame, me'limeli nílekuru, 'lige Onorúgameka anele, «Tabilé me'liboa mué inolá Isaki», anele Onorúgame, iligá bilé bo'á 'yale napurigá me'limela. Yeka pe tétali neraga nile a'kinana bo'né Onorúgame Inolá me'liboli níligo ramué gu'íriga, 'lige ku 'yamio alawá napurigá ajagá asimela. 'Lige alarigá 'sile.

20 A'kinana napu'lige alué Isaki 'ma o'chérame ka, abiena 'we 'la bijchígime nile Onorúgame 'we a'lá sébali olamio napurigá anílige. Alué bo'neka tabilé etele napu Onorúgame newámili nílige. Alueka tánale Onorúgame napurigá gu'írimala Onorúgame alué Isaki inolá okáraga napu Akobo anilime nile bilé 'lige bilé Esaú anilime nile.

21 'Liko alué Akobo a'chigóriga 'sile napu'lige amulí mukiá, Onorúgame tánale napurigá gu'írimala alué ochila alué Akobo inolá 'kúchila napu José anilime nile, napurigá 'la oyéramala ye 'nátili 'we 'la sébali olamio napu aní

Onorúgame. Napu'lige ye tania ilígichi, bilé gujsí resólaga chujkule rojpóchiga Onorúgame tania ilígachi. «Onorúgame asíriga 'la ju», anile.

22 José abiena 'we 'la bijchígame nile Onorúgame 'la sébali olame ko napurigá aní. Napu'lige amulí mukiá alué José, anile a'kinana Onorúgame buinamio alué ralámuli israelita alé Ejipto mochígichi, 'lige anile: «Napu'lige 'ma simiba jena mochiga, 'ma o'ká simáwaká ne o'chilá», anile alué José.»

23 Asíriga a'kinana we'ká bamí kachi alué Moisesi o'nola 'lige eyela nasole alué Moisesi bakiá mechá napu'lige pe kulí ochérisa. Alué wa'lula Ejipto ajtígame nulale napurigá me'liboa suwábaga u'kuchí rió alué napu ekí israelita nile, 'lige alué Moisesi o'nola 'lige alué eyela tabilé majale. Alueka regá 'nátale: «'We semátiri ju ye u'tátiri, siné kachi abe bilé rawé wa'lú ochérisa ye towí wa'lú nejkúrimeréko.»

24 Alué wa'lula Ejipto ajtígame malala rewale alué Moisesi 'lige bujkurule. Napu'lige alué Moisesi wa'lú ochérasa, tabilé narénilile alué napu nachuámili nile alué mukí ranala kóriká. Alueka Onorúgame ma'chí buinamia mayele alué ralámuli israelita alé Ejipto mochígichi.

25 Alué ralámuli ejipsio 'we resí olale alué ralámuli Onorúgame oyérame, alué israelita, 'lige alué Moisesi 'nátele 'we a'lá ko napurigá resí nílamala bo'né alué uché jaré ralámuli israelita 'yuga. Alueka tabilé asinálile alué ralámuli ejipsio 'yuga napu tabilé gurule go'ame, 'we resítiri nile alué ralámuli. Bo'neka 'la machíligame tabilé we'lisi ganíliga mochímili níligo alué ralámuli ejipsio.

26 Alueka narénilia asale napu Onorúgame 'yámorílige alué ralámuli israelita. Moisesi a'lá machile Onorúgame julamio bilé rió napu ku buinamio alé tabilé 'la bowechi napu Kristo anilime nile. Alekeri Moisesi tabilé asinálile alé Ejíptochi rekó we'ká 'yáwili nílige enomí alé asisáká.

27 Tabilé majale alué wa'lula rey alé Ejipto nulame rekó ayoge napu'lige 'másale alé Ejíptochi. A'lá machile alué Moisesi Onorúgame alé eyénaligo gu'íriga, nobi tabiléchigo etélekó.

28 Napu'lige Moisesi ku nawasa alé Ejpipto abé a'kinana we'ká bamí, Onorúgame anile bo'né julámoríle me'limea alué bajchá ochérigame rió alé a'pílipi galichi, tabilé elá chujkúgame nísaká alé yochi. Alueka 'la bijchígale napu anile Onorúgame 'lige nulele alué ralámuli israelita napurigá ujchémala alué elá alé yochi napurigá tabilé me'liboa alué bajchá o'chérigame rió israelita.

29 'Liko alué ralámuli israelita júmasile alé Ejipto mochiga, 'liko Onorúgameka wanápale alué wa'lú ba'wí napu Ba'wí Sejtákame anilime ju napurigá 'la wakígachi simáromala alué ralámuli. Alueka 'we a'lá bijchígale napu anele Onorúgame, tabilé a'rémoríle napurigá suwimela. Napu'lige alué we'ká ejipsio sontalo sébalechigó abalemi simáromia, 'ma e'yénachi nasípami, Onorúgame yati ku bochíbale alué ba'wí, 'lige suwábaga alué sontalo ejipsio 'ma si'lile.

30 Abé a'kinana naosa makué bamí kachi alué ralámuli israelita we'sá nolérale alé suweke we'ká riógichi napu re'pá ilígame tegótigame nile napu Jerikó anilichi nile. 'We 'la bijchígale Onorúgame 'la gu'írimio napurigá neyúrimala alué sairúgame 'yuga napu alé pachá mochile, 'ma gichao rawé sébachi 'ma gajule alué tegoli, 'liko alué ralámuli israelita me'ale we'ká alué ralámuli amulí suwábaga.

31 Alé pachá asale bilé mukí napu Rajabi anilime nile napu we'ká rió 'yuga gojchime nile. Alueka tabilé me'líliru, alueka gu'íriligime alué oká rió israelita

napu'lige alemi e'yénilige e'néniga. Alué mukika 'we 'la bijchígale Onorúgame 'la gu'iria asáligo alué ralámuli israelita, alekeri alué mukí 'la gu'írile alué oká rió.

32 Neka 'ma 'la ruwíturu napurigá 'emi 'we a'lá bijchígimala Onorúgameka 'la sébali oláame napu aní. Tabilé ikiru ne ruyá churigá nokáliga alué uché jaré ramué rijimala 'ya mochígame, napu nile Gereoni, 'lige Baraki, 'lige Sansoni, 'lige Jeptesi, 'lige Rabí, 'lige Samueli, 'lige alué 'ya mochígame napu ruwime nile napu anele Onorúgame.

33 Alueka 'we a'lá bijchígile Onorúgame 'we a'lá sébali olamio napurigá anílige, 'lige alekeri 'we a'lá e'wele Onorúgame. Alekeri 'la neyúrale jaré alué ralámuli nakoga alué chejarela ralámuli e'wélala rey 'yuga 'lige alué we'ká sontálola 'yuga. 'Lige aminami jaré e'sélikame nile, 'we 'la 'nátale Onorúgame 'yuga. Jaré alué ralámuli 'la narele napu Onorúgame nejímorílige. Jaré neyúsale napu'lige amulí me'liá mawiyate. Onorúgame na'ómale chu'ala alué mawiyá.

34 Jaré tabilé rajale napu'lige alué ralámuli e'kósilichi wa'lú na'ichí. Jaré amulí me'líliru machétate. Jaré tabilé nígame a'walí 'ma narele a'walí Onorúgame a'walila napurigá 'la neyúromala we'ká sairúgame 'yuga nakoa, 'lige 'ma mabule alué ralámuli.

35 Abiena jaré umugí alué Onorúgame ra'ichálila bijchígime, alué umugí 'kúchila suisá, Onorúgameka uchéchigo siné 'yale alawá napurigá ku ajagá mochímala.

Jaré rekó 'la e'weme ke Onorúgame, 'we ejelile 'lige jaré 'ma suwile. Alué ralámuli tabilé a'lá, alueka anele alué ralámuli Onorúgame oyérame napu cha'piruga mochile: «'Emi chibi anésaká Onorúgame 'liko 'la su'panawa ramué 'emi.» Nobi alué ralámulika tabilé siné chibi anele Onorúgame. Alueka 'we a'lá machile Onorúgame 'we a'lá semátiri nejimio 'pa rewagachi a'kinana napu'lige suwisá. Alekeri tabilé guwana rujsule.

36 'Lige jaré Onorúgame oyérame 'we gawéliru 'lige wejpisóliru, jaré 'ma buléliru karénate alé pachá galírale mo'asa.

37 Jaré rejtete bajsibuga me'líliru, 'lige jaré serúchote rejpunáleru 'lige jaré i'weli rejpigate ejchega me'líliru. Pe ichúrimi e'yéname nile bo'á wi'chila o'páchiga 'lige chibá wi'chílatiri. Jaré ta'mé nígame nile go'ame. Asíriga we'ká e'karúgame resí ikile tabilé na'timáliru alué cha nokame ralámulite.

38 Alué ralámuli tabilé nirame Onorúgame, alueka tabilé nirale Onorúgame oyérame ralámuli. Anile alué cha nokame ralámuli: «Abé 'la júkó ye ralámuli suwisá», nobi Onorúgameka 'we 'la nirale alué bo'né oyérame. Alué Onorúgame oyérame ka pe panápuri mochime nílekuru tabilé ba'wégachi 'lige aminami tabilé 'wesi ralámuli ejperégichi. 'Lige resochimi ejperégame nile 'lige aminami re'lemi we'éralemi ejperégame nile.

39 Alueka 'we 'la e'wale napurigá anílige Onorúgame, tabiléchigo naréleko jena wijchimoba napu anile Onorúgame.

40 Ramué jipe jena ejperégame abé 'la námame niru napu nocha ajtí Onorúgame. Ramueka 'ma eteru churigá gu'íriligo Onorúgame ralámuli, pe bo'né Inolá jékana júlale napurigá gu'írimala. Alué ralámuli 'ya mochígame pe buigá mochile napurigá sebámala alué Onorúgame Inolá. Tabilé etele, 'ma suwíligame. Jípeko 'ma sébakuru, alekeri jípeko alué ralámuli 'lige ramué napuíka 'la gainá waleké sébali olame ralámuli gayenia.

12

Jena ruwimela napurigá 'la anachawa napurigá Onorúgame 'kúchila niwa Onorúgame a'walila gite

1 'Liko we'ká ralámuli mochile napu 'ya 'we a'lá bijchígame nile napu anélige Onorúgame 'lige 'we a'lá e'wile Onorúgame. Alekeri 'la sébali olawa napurigá alué ralámuli 'ya mochígame. A'rewa alué chátiri 'nátili napu 'we nejkumeme ju napurigá 'la o'wé e'yénawa Onorúgame oyérisia, napurigá gatele Onorúgame 'we 'ya.

2 A'rewa alué chátiri 'nátili 'lige 'we a'lá na'tawa churigá bejtéligo Esusi jena gawichí, alué nílekuru napu ramué benírale churigá ejperélitiká Onorúgame 'yuga 'nátaga, alué júkuru nejkúrime napurigá ramué 'la sébali olame ralámuli niwa. 'La anáchame nile alué Esusi napu'lige gulusichi ujchagá me'liá. Bo'neka tabilé chijúnale rekó alé gulusichi ujchagá me'liá, 'láchigo machíligame a'kinana rawé nerúlimia bilé ganílili. Jípeko ajtíkuru wajtoná napu ajtí Onorúgame.

3 'We 'la semáriga na'táwaká churigá a'lá anáchame níliga Esusi napu'lige alué cha nokame ralámulite resí oliá. Alarigá 'nátaga 'we a'lá anachámala 'émichigó.

4 'Émika ta'chó resí níliguru napurigá uché jaré ralámuli Onorúgame oyérame napu 'we resí níliga suwile.

5 'Ma tabilé néléru alué rejcholi napu Onorúgame 'yálige alué Onorúgame oyérame. Napurigá bilé o'nó 'kúchila ruyeme ju, alarigá nile. Regá anile:

'Emi oyérame ne 'kúchila.

Tabilé resí aniá mochiwa napu'lige ne ruwichi,

'we a'lá na'tawa 'nalina.

Tabilé sewékime júkuru napu'lige ne gastigárichi.

6 Neka 'we 'la ruyéguru alué rió napu 'we galé ne,

'lige gastigari ne alué napu ne 'kúchila ju, napurigá bilé o'nó.

7 Alekeri 'la anachálime júkuru rekó 'we ená ke napurigá 'la sébali na'tawa Onorúgame 'yuga. Onorúgameka napurigá bilé bo'né inolá alarigá etiáguru 'emi. Bilé rió 'kúchigame 'we 'la ruyeme ju bo'né 'kúchila napurigá 'la benimela 'lige 'la sébali olámala. Ta e'wásaká abiena gastigárime ju.

8 Suwábaga napu ekí Onorúgame 'kúchila ju Onorúgame 'la ruyeme júkuru. Ta e'wásiká abiena gastigárime ju. Onorúgame tabilé 'la ruyésaká, 'liko 'emi tabilé Onorúgame 'kúchila ju.

9 Suwábaga napu ekí ramué o'nola ju jena wijchimoba ejperégame, alarigá ruyame júkuruchigó. 'Lige asíriga 'la nirálime júkuru napu'lige ruwichi. 'Liko abéchigo rajpé 'la nirálime júkuru alué Wa'lula O'nó Onorúgame napu repume ju ramué alawala. Alarigá 'la semati raweli nígame niwa ramué.

10 Alué ramué o'nólaka pe u'kabi bamí ruyeme ju ramué, 'lige ruyeme ju napu bo'né 'nata, 'lige asíriga a'lá ju alué 'nátili, iligá i'sínimi ta'mé 'la ma'chíname ju. Nobi Onorúgameka 'we a'lá benírime júkuru ramué. Alueka suwábaga machíguru napurigá a'lá sébali ralámuli niwa ramué napurigá bo'né Onorúgame. I'sínimi tabilé gepúnilime júkuru bilé ra'íchali rekó 'we a'lá ra'íchali kachi.

11 'Lige apiépiri gastigo pecha ga kame júkó, nobi 'wéchigo 'la nejkúrime júkó napurigá 'la sébali na'tawa uché siné rawé, siné kachi 'la benisúká.

Jena ruwimela 'la 'nátaga mochílime ko napurigá 'la narépua napu Onorúgame nejime ju

12 Alekeri 'la bijchígiwa napu aní Onorúgame.

13 'Yáawa alué bowé 'la o'wé enágame. 'La suwábaga asíriga 'la gatewa alué 'nátili napu ekí tabilé 'la ju, napurigá tabilé guwana rujsúmala alué ralámuli tabilé a'wágame alawégame napurigá 'la bi'lepi bowé najátamala.

14 'La niraga mochiwa o'maka uché jaré. 'La sébali olame ralámuli niwa 'la Onorúgame 'yuga 'nátame. Alué tabilé 'la 'nátame ka, tabilé siné etémala alué Wa'lula Esukristo.

15 'We 'la 'nátiga narépuaká alué nejkúrali napu Onorúgame nejímili ju napurigá ramué 'we semáriga mochiwa. Jaré ralámuli tabilé narésaká ye nejkúrali, alueka napurigá ayome niraga mochímala, 'lige ralámuli ayome 'ma tabilé 'la na'támala, chátiri 'nátili oyéramala 'lige 'ma we'ká ralámuli najsabúmala.

16 Tase na'tawa we'ká umugí 'yuga gojchiame, tase pe go'ámecho na'tawa napurigá 'sílige alué rió Esaú. Alueka pe go'ámecho 'nátelekuru, 'lige suwábaga napu ekí narémili nílige napu'lige o'nola mukusá, suwábaga alué nakulile go'ame gite.

17 'Emi 'la machí, a'kinana narénilituru, 'lige o'nola tabilé a'rele. Rekó nalae nobi tabiléchigo gayénalekó narea.

18 Jípeko nuebo 'nátili nílerukuru. Alué o'chérame 'nátilika napu Onorúgame newálige 'we 'ya, 'we majárime nile. Alué gawí napu Onorúgame ajtile rajá ilile. Asíriga chóniga ilile, 'lige asíriga chókame nolega ilile 'lige aminami abiena ne'wile.

19 'Lige bilé trompeta buchele, (alué ajágame a'wala newárigime napurigá trompeta bujchélime) 'lige asíriga e'wele anile, 'lige Onorúgame alé wa'lú gawí ilígichi anile siná. 'Lige ralámulika asíriga majale. «¡Tase ra'ichawa!», anele alué ralámuli Onorúgame olagá.

20 Tabilé anáchale alué Onorúgame ra'ichálila akea. Regá anile Onorúgame: «Bilé ralámuli o bilé ajágame re'késaká ye wa'lú gawí re'pá ilígame, 'ma yati me'liboli júkuru rejtete bajsibuga.»

21 Alué napu ekí etégame ka asíriga majale. Moisesi anile: «'Ma 'áwali ne majaga.»

22 Nobi 'émika tabilé a'bemi jámili nílikuru napu alué gawí re'pá ilígame ilí napu alué ralámuli 'we majame nile. 'Émika 'ma alé jábalekuru uché bilena gawichí napu Sioni anilime ju, 'lige Sioni abiena Rusaleni anilime ju napu 'pa rewagachi ju, napu bejtégame ju Onorúgame napu ajagá ajtí. Alé asíriga we'ká mili santo ánjeli mochí, alueka asíriga ganíliga mochí alé.

23 Alé mochí alué ralámuli napu Esukristo oyérame nílige, napu Onorúgame osale alé líbrochi alué ralámuli rewalá napu alé 'pa rewagachi mochímili nílige. Alué Onorúgame Wa'lula Nulame ju. Alueka sébali machime ju chieri 'la ka 'lige chieri tabilé 'la ka. Alé 'pa rewagachi mochíchigó alué a'lala ralámuli alawala, alué ralámuli napu 'ya mochígame nílige napu buigá mochile napurigá sebámala alué Esusi jena wijchimoba napurigá 'la sébali nímala.

24 'Lige Esusi abiena ajtí alé, alué napu Onorúgame tania ajtí ramué gite napurigá ramué 'la oyérawa alué ra'íchali napu gatélige Esusi napu'lige mukule. Bo'né elalate bi'wélekuru ramué alawala. Napu'lige me'lílirige Esusi we'ká ralámuli gu'írile, najtétiga alué ralámuli nila gastigo, tase napurigá napu'lige

Abeli me'lírilige. Abeli bajchá me'líliru jena wijchimoba. Napu'lige mukule tabilé 'wesi ralámuli gu'írile.

25 'We a'lá 'nátaga 'emi ralámuli. Tase gawéliwa alué Esusi ra'ichálila. Alué ralámuli 'ya mochígame gastigo narele napu'lige tabilé e'wale napu Moisesi nulachi, 'liko ramueka abé wa'lú gastigo narépua tabilé e'wásiká napu jula Esukristo 'pa rewagáchika.

26 Napu'lige Onorúgame ra'ích̀ale alé wa'lú rabó Sinaí anilichi, 'ma gawí nokáturu. Jipe Onorúgame aní: «Pe che si'nepi nokémala ne jena wijchimoba, 'lige abiena rewagáchichigó.»*

27 Napu'lige yeti anisá, pe aniame ju pe suwábaga suwábaniliga aní napu ekí eteru jena wijchimoba 'lige rayénali 'lige mechá 'lige so'pilí abechigó. Pe alué tajsiné suwíbamecho e'karúgame rejpímala, alué napu tabilé etérume ju, napurigá alawá.

28 'Lige napu'lige suwisuga, 'mi bilena sebawa napu Onorúgame ajtí, napu suwábaga nulame ju Onorúgame, alé napu tajsiné suwíbame ju, alekeri 'la narékime júkuru nejkúrali napu Onorúgame nejía ajtí jipe. 'La 'we 'la niraga etélime júkuru Onorúgame. Wa'lú cheliera 'yawa napu nejí Onorúgame.

29 Onorúgameka 'la sébali olame júkuru, alekeri 'ma suwábaga e'kósilime júkuru alué napu ekí tabilé 'la sébali ju.

13

Jena ruwimela Onorúgame 'we ganíliga ajtime ko napu'lige bilé ralámuli 'we a'lá oyérachi Onorúgame

1 Jípeko uché pe u'kabi osimé ne. 'We 'la niraga járilime júkuru a'bopi napurigá rijimala neraga.

2 'La kógilime júkuru ralámuli tabilé machirume napu'lige mué bejtélachi sebasa, ('lige 'la elílime júkuru napurigá alé che'lebámala). Siné kachi pe santo ánjeli nímala alué ralámuli, pecha machibówé.

3 'La nélélime júkuru alué Onorúgame oyérame ralámuli napu galírale mo'áriga mochí. 'We 'la na'temápua 'emi alué galírale mo'árigame mochígame. Abiena 'we a'lá na'temápua 'emi alué ralámuli napu resí olárigime ju cha nokame ralámulite. 'We a'lá nélélime júkuruchigó alué ralámuli napu resí nilia mochí, siné kachi bilé rawé abiénachigó resí nilia mochíwaleké ramué.

4 Newíkame nísaká bilé rió bilé mukí si 'la nirálime júkuru. Bilé mukí níriká tase 'yuga gojchiboa tabilé bo'né 'yula nísaká. 'Lige rió nírigaká, tabilé 'yuga gojchiboa uché bilé mukí. Onorúgameka gastigárimala alué ralámuli alanokisáká. 'Lige jaréchigo rióchoká newime ju, 'lige umugí abiénachigó alanokame ju, umugíchoká newime ju, Onorúgame gastigárimala alué ralámuli.

5 Tabilé na'tawa we'ká mélime enomí. Pe 'we ganíliga mochiwa napu ekí nígame niru. Onorúgameka regá anile: «Neka tajsiné 'oni a'rémala 'emi. Neka nabí gu'írimili júkuru 'emi.»

6 Alekeri ramué ralámuli tabilé we'ká 'nátaga aniboli júkuru:

Wa'lula Onorúgame 'smi ne'chí gu'iria.
Tabilé siné majame ju neka.
Alué cha nokame ralámuli tabilé gainámala ne'chí umeria.

* **12:26** E'nesi Hageo 2:6.

7 'La néléwa alué ralámuli napu 'emi benírilige Onorúgame ra'ichálila 'ya. 'La
'we a'lá na'tawa churigá nokame ka alué. 'La e'wawa 'émichigó napurigá alué
ralámuli.
8 Esukrístoka nabí 'la 'nátame júkuru 'lige nabí 'la nejkúrime júkuru napurigá
nejkúrilige 'ya. 'Lige aminami uché siné aba'lá alarigá nejkúrimili júkuru.
9 Alekeri 'we 'la 'nátaga mochiwa, tase oyériwa uché bilé 'nátili alué
napu tase alarigá ju napurigá benírilige Esukristo. Jaré ralámuli anime
ju: «Onorúgame kógilime go'ame go'suga piéstachi 'we 'la na'tálime kará
Onorúgame 'yuga.» Go'ame pecha nejkúrime júkó, Onorúgame júkuru a'walí
nejime ka napurigá 'la semáriga na'tawa.
10 Alué 'ya mochígame balé me'ame nile ajágame Onorúgame kógimia alé
mésachi jiérote newárigime (altar) 'lige pe'tá go'ale, 'lige alué go'ámete be-
jtégame nile. Esukristo 'yale bo'né, alarigá Esukristo (Onorúgame) mukule
ramué gite. 'Lige alué a'walílate mochírukuru jipe. Alué balé 'ya mochígame,
tabilé alué a'walí nígame nile.
11 'We 'yako alué wa'lula baleka pachami bajkime nile alué ajágame elalá
o'ká alé re'obachi wi'chite newárigime. Alé abé 'na pachaka napu ajtile
Onorúgame 'liko elá bachímale napurigá 'la bi'mela alé pachage napurigá
bi'mela suwábaga alué ralámuli chátiri 'nátame. Alué ajágame mukúgame
sa'pálaka tabilé o'tiame nile alé pachami re'obachi, sa'pálaka mejká o'tiame
nile 'mi suwemi riógachi e'kósimia napugiti alué sa'paka 'we resítiri níligame.
12 Esukrístochigó alé 'mi we'ká riógachi suwé 'we resí nílile 'lige mukule.
'Lige bo'né elalaka bi'wele bo'né oyérame.
13 'Liko tabilé chijunálime júkuru napu'lige Esukristo oyérilia rekó me'lílirige
alé ma'chí napurigá 'we inílame ralámuli neraga,
14 napugiti tabilé 'yalime ju semati raweli jena gawichí, 'yalime ju ramué
'we a'lá semátiri raweli 'pa rewagachi. 'La machiáguru 'we a'lá semátiri raweli
narépili ko ramué 'pa rewagachi.
15 Jípeko Esukristo ajtíkuru Onorúgame tania ramué neraga, 'liko a'kué
aniboa: «'We a'lá ju Onorúgame.» Onorúgame júlale Esukristo napurigá
mukumela ramué gu'íriga, alekeri 'we 'la ganíliga mochiru ramué Onorúgame
'yuga, 'lige alekeri tabilé chijunaru ramué Esukristo oyeria.

Alarigá najkí Esukristo, tabilé najkí napurigá me'liboa ajágame Onorúgame
kogia. Alueka najkíguru napurigá 'we 'la semáriga ra'ichawa Onorúgame
olagá.
16 'Lige abiena tabilé we'kuawa alué 'we a'lala 'nátili, 'la kónime niwa a'bopi,
alarigaka 'la 'we ganíliga ajtime ju Onorúgame, tase napurigá go'ame kógilia.
17 'La 'we a'lá nirawa alué e'wélala. Onorúgame 'yame ju nóchali tebúkime
'emi. Tabilé 'la sébali olásaká, Onorúgame gastigárimala. 'La e'wawa nu-
lachi napurigá alué e'wélala 'la ganíliga mochímala alué nóchali 'yuga, tabilé
seweka. Alué e'wélala pecha gainámili júkó gu'iria, 'emi tabilé e'wésaká alué
e'wélala.
18 'We tániwa Onorúgame napurigá 'la aminabi gu'írimala ramué. 'We a'lá
machiáa ramué na'tálila 'we a'lá bi'wígame ko. Tabilé ojchogila niru. Nabí
a'lá sébali oliá ramué suwábaga 'yuga.
19 Neka najkíguru napurigá Onorúgame tánimala 'emi napurigá Onorúgame
'la gu'írimala ne'chí, napurigá ne 'la yati ro'ímala 'emi e'nemia.

20 Onorúgame nejkúrisa 'la képá napurigá ramué 'la bi'lepi 'nátaga mochiwa
pe aluecho 'yuga. Alueka uchéchigo siné 'yálerukuru alawá alué Wa'lula Esusi,
Onorúgame oyérame tebume. Esukristo mukule ramué gu'íriga. Alué nejkúrili
tabilé siné suwimeli ju. Alarigá gatele Onorúgame napurigá 'la a'kabámana
e'yénawa.
21 'We a'lá nejkúrisa 'la képá Onorúgame napurigá 'la sébali ralámuli niwa
napurigá 'la sébali olawa napurigá najkí bo'né Onorúgame. Onorúgame júlale
Esukristo napurigá gu'írimala ramué. 'We a'lá semáriga ra'ichawa senibí
churigá ka Esukristo. Alarigá nisa 'la képá.
22 'Emi Esukristo oyérame napurigá ne, najkí ne napurigá 'emi 'we 'la
ganíliga gepúmala ye pe u'kabi rejcholi.
23 Najkí ne napurigá machimela 'emi alué Timoteo napu Onorúgame
oyérame ju napurigá ramué, alueka 'ma ma'chínale alé galírale napu ba-
jcháriga asálige. 'We yati sebásaká alué Timoteo, alué si simé ne 'emi e'nemia.
24 'We reporali náoli ne alué e'wélala 'lige alué uché jaré Onorúgame
oyérame napu alé a'bemi ejperégame ju. Ralámuli jena mochígame Italia
ejperégame 'we náoli reporali 'emi.
25 Onorúgame 'we a'lá gu'írisa 'la képá 'emi.
Pe ekí képá. Cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Santiago Osale

Kuira suwábaga 'emi Onorúgame oyérame.
1 Ne Santiago osá ye apélichi. Neka Onorúgame nochálila nóchame ju 'lige aminami ramué nuleme Esukristo* 'yuga. Alueka ne'chí nuleme ju. Alué makué okaná chojkégame ralámuli israelita osé ne napu mejká mochí ra'laga, tabilé jena Rusaleni.

Jena ruwimela Santiago ruwíligo churigá na'tálime ko napu'lige resí ikiá
2 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, napu'lige ená ikiá 'emi 'la 'we ra'sálagá mochílime júkuru.
3 'Émika 'we 'la machíguru, napu'lige 'emi 'we 'la nirá mochígachi Onorúgame 'lige yati neraga ená ikisá 'emi, alueka júkuru napurigá 'emi abé a'lá na'támala 'lige tabilé guwana rujsúlime ko rekó ená ikiae.
4 'La anachálime júkuru 'emi níriga napurigá 'la gainawa 'la semáriga 'nátame gayena. Alarigaka 'la tabilé siné guwana rujsúmala 'emi napu'lige resí ikiá.
5 Tabilé benégame nísaká rejcholi nejiga bilé 'emi gompaniérola, Onorúgame tánilimili júkuru napurigá Onorúgame 'we 'la benégame newámala rejcholi beníriga alué rió, Onorúgameka suwábaga asíriga 'la ganíliga gu'írame júkuru, tabilé ená anigá. Napu'lige mué Onorúgame tánisa napurigá nejkúramala Onorúgameka asíriga yati nejkúrame júkuru.
6-7 Pe iligá 'we 'la niraga tánimala mué, tabilé mayega tabilé nejkúromio, napugiti alué mayeme ka tabilé 'la nejkúromio Onorúgame, alueka napurigá ba'wí a'nagumi o'towame 'mi wa'lú ba'wí ilígichi, alarigá ju. Alueka pecha 'yáwili júkó
8 Onorúgamete alué Onorúgame nila. Alué ralámuli bilé rawé bilé nóchali nochálime 'nátame 'lige uché melénala uché bilé nóchali nochálime 'nátame, alué ralámulika tabilé siné 'la sébali 'nátame ju.
9 Bilé ralámuli Onorúgame oyérame tabilé nígame, Onorúgame níriká 'we najtékame ju, alueka asíriga 'la ra'sálámili júkuru napugiti Onorúgame oyérame kame.
10 Bilé ralámuli Onorúgame oyérame 'we enomígame nisa, aluéchigó abiena 'we 'la ganíliga asimeli júkuru napugiti Onorúgame oyérame kame, alueka pecha ra'ichámili júkó 'we enomígame ko. Alué enomika pecha anáchame kame, alué 'we nígame ka pe napurigá gajsalá sewalá alarigá ju.
11 Rayénali chíbame ju bilé sewachi 'lige rajtágame eká 'lige 'ma wakiame ju alué sewá 'lige wijchime ju alué sewá, 'liko 'ma tabilé semátiri ju alué sewá. Alarigá ikime ju alué 'we nígame. Pe abiéniko neraga tabilé niga asibámala napu ni.
12 'We ra'sálagá ajtíame ju bilé rió napu 'la anáchame ju rekó resí ikié. Napu'lige 'la anachásaká bilé ralámuli Onorúgame 'la gu'írimala napurigá 'la ra'sálagá bejtélamala alué rió.† Onorúgameka asíriga 'la 'yámoríle semati raweli suwábaga ralámuli napu ekí 'la oyeri Onorúgame.
13 Napu'lige nochánilia chátiri nóchali pecha regá aniame júkó: «Onorúgame 'smi ne'chí tabilé 'la nocharia.» Tabilé alarigá ju. Onorúgameka tabilé chátiri

* **1:1** E'nesi glosario «Cristo» 'lige «Jesús».
† **1:12** Santiágoka ye ra'íchali osale griego ra'íchaga regá anime «corona de la vida».

nochánilia ajtí, nibilé siné 'yame ju Onorúgameka 'nátili napurigá bilé ralámuli chátiri na'támala.
14 Chátiri 'nátili nerú, alué napu buyame ju napu'lige tabilé Onorúgame 'yuga 'nata mochírigichi. 'We 'la semátiri kárélamala alué 'nátili, nobi oyérisiká alué 'nátili se'wináchigo nokináliwagó ramué.
15 Napu'lige ye chátiri 'nátili oyérisiga a'lígeko 'ma se'winárigа 'sika ilírome niwa. Napu'lige asíriga iwégame cha'pigá mochírigichi ye chátiri 'nátili 'liko 'ma tabilé gainawa ramué Onorúgame oyeria, 'liko 'ma Onorúgame saíla niwa.

Jena ruwimela 'la oyérilime ko Onorúgame ra'ichálila

16 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, neka 'we galé 'emi. 'We 'la na'tawa, tase se'winá nokiboa mayega tabilé machimeo Onorúgame se'winá nokachi 'emi.
17 Suwábaga 'nátili 'we a'lala, pe Onorúgame nejí, aminami alué Onorúgameka pecha siné se'winárigа 'nátame júkó.‡
18 Onorúgameka 'la bi'wélekuru ramué alawala bo'né nila ra'íchali gite, napurigá Onorúgame 'kúchila niwa napurigá bajchá o'chérigame 'kuchi. Alarigá najkile bo'né.
19 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, neka 'we galé 'emi. A'pílipi ralámuli asíriga 'la 'nátame nímili júkuru napurigá gepúmala bilé ra'íchali, pecha tabilé 'nátiga ra'ichámili júkó, aminami tabilé oparúgame nímili júkuru.
20 Bilé rió opurúgameka tabilé gayéname ju bilé nóchali newá napu Onorúgame najkí.
21 'Liko asíriga 'la nirálime júkuru Onorúgame 'lige aminami 'ma se'wí pákime júkuru alué chátiri 'nátili, 'lige aminami 'la narékime júkuru alué 'la bijchiá ra'íchali napu Onorúgame nejile. Ye ra'íchalite Onorúgameka bi'weme júkuru ramué alawala.
22 We'ká ralámuli pe eligá gepume ju Onorúgame nila ra'íchali 'lige tabilé e'wame ju napurigá aní Onorúgame ra'ichálila. 'La e'wilime júkuru. Ralámuli tabilé e'wámeka Onorúgame nila ra'íchali, alueka resí iki bo'nepi chojkila gite.
23-24 Onorúgame ra'ichálilaka machírime ju aliena chátiri nóchame ko alué ralámuli, 'lige alué ralámulika pe abiéniko tabilé néláme ju napu anílige Onorúgame, alésíko 'ma tabilé sébali olame ju napurigá aní Onorúgame ra'ichálila.§
25 Ye ra'íchalika 'we 'la sébali ju, tabilé 'yégali. Bilé rió napu gepume ye ra'íchali, aminabi 'la oyérame, tajsiné we'káwame, 'lige 'la sébali olame napurigá aní ye ra'íchali, 'liko alué rioka asíriga 'la ra'sálagá nochámala apiépiri nóchali napu ekiana nocha.
26 Bilé rió mayeme nisa bo'né 'la bijchiá Onorúgame oyérame ko 'lige tabilé 'la na'tasa napu'lige ra'icha bilé ra'íchali,* 'liko alué rioka pe bo'né najsuíka 'smi peka 'la bijchiá Onorúgame oyérame ke.
27 'La Onorúgame oyérame níriká 'la kógilime ju tábiri napu resí la mochí u'kuchítiri tabilé e'yégame 'lige umugí gunámakame tabilé niga mochisa bilé

‡ **1:17** Santiágoka ye ra'íchali osale griego ra'íchaga regá anime «Padre de las luces» napu aniame kéré Onorúgameka 'we 'la etea ajtigó suwábaga tábiri chonoká mochigo a'pílipi ralámuli, 'lige 'we 'la machigá ajtigó suwábaga 'nátili napu ekí 'nata mochí a'pílipi ralámuli. § **1:23-24** Santiágoka anime osale jaré ralámuli ko pe napurigá alué ralámuli napu espéjochi e'néname ju pala chinaga eyena mo'ola 'lige pe yati tabilé néláme ko chinaga eyenio mo'ola. * **1:26** Yolí ra'íchiga ka anime chujkú ye osilí napu Santiago osale 'we 'ya napu regá aní «no frena su lengua».

tábiri napurigá go'ame 'lige 'we chálagá mochisa, 'lige tabilé chátiri 'nátili na'tálime júkuru napurigá 'nátame ju alué Riablo (Remónisi) oyérame ralámuli. Onorúgameka 'we semátiri korí ye nóchali, tabilé chátiri korí.

2

Jena ruwimela 'we 'la niraga etélime ko suwábaga ralámuli

1 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, alué Wa'lula Esukristo Onorúgame 'yuga ajtí, 'la oyérasa nílisaká Onorúgame, pecha abé nerálime júkó jaré ralámuli me'tigá uché jaré, suwábaga re'wániga na'temápua.

2 Bilé rió bajkisá re'obachi 'we 'la o'páchigime 'lige 'we najteme u'tá chijtúlame anío ujchágame makúsachi 'órote newárigime 'we semati 'lige bajkisá bilé rió tabilé nígame, asíriga chi'wágame o'páchigame,

3 'lige 'emi etesa alué rió 'we semátiri o'páchigime ko, 'lige anesa 'emi: «Jena asiboa 'we a'lá mutélachi», 'lige anesa 'emi alué rió tabilé nígame: «Alé 'na guwánaka ilibógó», o regá anesa ma: «Jena wijchí asiboa»,

4 alésíko 'ma se'winá noká 'emi. Asíriga resí olá 'emi alué ralámuli. Asíriga galegá eté 'emi bilé 'lige uché bilélaka tabilé galegá etiá 'emi.

5 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne napu ne 'we najkí, 'we 'la gepuwa ye. Onorúgameka suwábaga ralámuli tabilé nígame wanápale jena wijchimoba mochígame napurigá alué ralámuli tabilé nígame 'la semáriga oyéramala Onorúgame. Alué tabilé nígame narémili júkuru alué semátiri 'nátili napu Onorúgame nejímili ju.

6 'Émika tabilé na'temale ralámuli tabilé nígame. ¿Tabilé alué rió 'we nígame noká resí olá alué ralámuli tabilé nígame 'lige bilénami e'wélala mochígichi o'toa wejpisomia rejcholi 'yamia?

7 ¿Tabilé alué ralámuli 'we nígame noká gawelia alué ra'íchali napu Onorúgamete 'yáliru 'emi?

8 'Emi 'la sébali olásaká, 'la sébali napurigá aní Onorúgame ra'ichálila, regá anime: «'La 'we 'la ganíliga etewa alué a'bemi ejperégame 'lige mejká ejperégame ralámuli napurigá na'temame ju mué bo'nepi», 'liko asíriga 'la semá nokimela 'emi.

9 'Emi abé na'temásaká pe jaré ralámuli me'tigá uché jaré, 'liko 'we resí noká 'emi. Alésíko 'we chátiri alawégame gayena 'emi.

10 Bilé rió amulí suwábaga sébali olasa Onorúgame nulalila 'lige pe'tá se'winárigа nochasa, 'liko abirigá resiti raweli narémala alué rió.

11 Onorúgame napu regá anile: «Tase we'ká umugí 'yuga okópua», pe aba alué Onorúgame anile regá aniá: «Tase me'liboa uché jaré ralámuli.» Tabilé we'ká umugí 'yuga okópua aminami tabilé we'ká rió 'yuga okópua umugí níriká, 'lige me'lisuga bilé ralámuli 'liko 'ma abirigá tabilé 'la bi'ígame alawégame niwa.

12 'Émika ra'ichámili júkuru 'lige nochámili júkuru napurigá alué ralámuli napu 'we 'la sébali olámili ju napu Onorúgame nulá. Alueka nuláguru bilé 'nátili napu buyáname ju ramué alé chátiri bowechi.

13 Apiépiri ralámuli tabilé galegá eteme uché jaré ralámuli, alueka resiti raweli 'yama Onorúgame tabilé na'temaka. 'La nirásaká 'emi ralámuli 'liko 'la tabilé chátiri nóchigame neraga gu'írowa 'emi Onorúgamete.

Jena ruwimela 'we 'la sébali oliame ko napu ra'ichalia bo'né

14 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, ¿chiena 'la ju Onorúgame oyérame koriá 'lige tabilé sébali olame níriga? Rekó alarigá na'talie tabilé sebawa alé 'pa rewagachi.
15 Bilé ralámuli Onorúgame oyérame sebasa 'emi ejperélachi, 'lige 'we resitiri o'páchigime nisa, 'lige tabilé nutugégeme nisa,
16 'lige 'emi regá anesa: «'We iwega enawa boichimi, tase ukíwiga 'lige aminami tase e'luíka», ¿'lacha 'la nímalawé alarigá anilía bilé ralámuli peka 'la kógilie go'ame alué 'we resitiri o'páchigime tabilé nutugégeme napurigá go'mela boichimi?
17 Onorúgame oyérame korisuga, 'lige tabilé gu'írame níriga ralámuli, 'liko pe laniboa peka Onorúgame oyérame níriga.
18 Siné kachi bilé 'emi animérémá: «Mueka 'we 'la oyérame korí Onorúgame, neka pe 'we 'la nóchame ju Onorúgame nochálila.» 'Lige neka aní: «Mué tabilé 'la sébali olasa nóchali napu nulame ju Onorúgame, tabilé machí pala 'la Onorúgame oyérame ko mué. Neka 'we 'la sébali olame ju nóchali napu nulá Onorúgame, alekeri mué níriga 'la ma'chígime nérékuru 'la semáriga oyérame ko ne Onorúgame.»
19 Mueka 'we 'la bijchígame ju pe bi'lepi ko Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame. 'We a'lá ju alarigá na'talia. Nobi Remónisika abienachigo alarigá 'nátame júkó, 'lige noli 'áwilia mochime ju majaga.
20 Mueka 'we riólame júkuru. ¿Tacha machináligo mué tabilé 'la ko pe 'nátaga ilírome níriga tabilé 'la sébali olagá?
21 Onorúgameka etele Abraámi ramué rijimala 'we 'ya ajtígame* napurigá 'we a'lá rió napugiti Abraámika 'we 'la sébali e'wáligame napu Onorúgame nulele. Abraámika amulí me'ale e'kósiga bo'né inolá Isaki rewégame Onorúgame kógimia 'la sébali e'wagá napu nulele Onorúgame, alé napu ajágame sa'pala e'kósilime nile Onorúgame kogia. Onorúgameka alarigá nulele alué Abraámi machináliga pala 'la e'wara alué Abraámi, 'lige Abraámika 'la e'wale, 'lige Onorúgameka tabilé elile napurigá me'limela bo'né inolá. Alésíko Onorúgameka pe bilé bo'á 'yale napurigá Onorúgame kógimala.†
22 'We 'la ma'chígame nélé alué Abraámi 'we 'la nirame níliga Onorúgame, aminami 'we 'la sébali olame níligo napurigá anílige Onorúgame. Napu'lige e'wasa napu nulélige Onorúgame, 'liko abéchigo 'la bijchígale wa'lú a'walí nígame ko Onorúgame.
23 Asíriga 'la sébali olale napurigá aní Onorúgame ra'ichálila napu regá aní: «Abraámika 'we 'la oyérame nile Onorúgame 'lige Onorúgameka asíriga 'la sébali rió neraga etele.›› Alekeri Onorúgame oyérame anéliru alué rió.‡
24 'Liko ma'chígime nérékuru bilé rió 'la Onorúgame oyérameka 'la sébali olámili ko napu 'nata, 'lige tase pe 'nátacho asimeli ko tabilé sébali olagá napu 'nata. 'La sébali olásaká, 'la sébali rió niraga etémala Onorúgame.
25 'We 'la na'tawa napurigá alué mukí napu Rajabi anilime nílige napu asíriga 'ya ajtígame nílige. Alué mukika asíriga we'ká rió 'yuga gojchime nile, 'lige Onorúgameka 'la ku e'kale napugiti alué mukika alué oká rió israelita gu'íriligime napurigá júmasimala alé we'ká riógachi mochiga Jerikó anilichi. Alué ralámuli alé mochígame 'ma me'linálichi alué oká rió.§

* **2:21** E'nesi glosario «ancestor». † **2:21** E'nesi Génesis 22:1-14. ‡ **2:23** E'nesi Génesis 15:6.
§ **2:25** E'nesi Josué 2:1-21.

26 Bilé rió sa'pálachi tabilé i'télasa alawá, 'liko pe mukúgame nímala alué rió. 'Lige alué rió abiena Onorúgame oyérame kórisá 'lige tabilé siné sébali olame nisa alué rió napu najkí Onorúgame, 'liko pe 'nata ajtí alué rió 'we 'la sébali oliame nobi tabiléchigo 'la sébali olágó. 'Liko pe napurigá bilé mukúgame pe alarigá nímala, pe chátiri alawégame, pe jami chonárale eyéname.

3

Jena ruwimela tabilé na'loga ra'ichálime ka bilé ra'íchali a'lala uché bilé ra'íchali chátiri 'yúriga

1 'Emi ralámuli Onorúgame oyérame napurigá ne, 'we 'la na'tawa bajchá ta'chó nochalia rejcholi ruigá einalia ralámuli. Suwábaga napu ekí benírame ju, alueka 'we a'lá nochámili júkuru Onorúgame nochálila. Onorúgameka a'wágame gastigáromala me'tigá uché jaré tabilé rejcholi nejime se'winá 'sísaká alué rejcholi nejime.

2 Asíriga we'sá pe chibi anigá inárume júkuru. Bilé rió 'la sébali olame nisa napu nulá bo'né 'lige tabilé se'winárige ra'íchame nisa, 'liko alué rió 'la sébali rió nímala tabilé se'winárige 'nátaga eyéname, napugiti alué 'nátilika kame napurigá alué ‹‹freno›› bilé gawé ujchalime chu'álachi. 'La na'tálika 'la Onorúgame 'yuga inálime kéré.

3 Bilé ‹‹frénote›› bilé gawé 'la e'wame ju, 'la a'kabá simime ju. Yeka aniame júkuru: 'La repúlime ko bo'né chu'ala napurigá 'la o'wé ra'icháwempá, nobi tabiléchigo gainárume jukó ramué 'la a'boi chu'ala ne'ochalia nibilé ‹‹freno›› ujchalía napurigá 'we ra'ichawa nobi 'la na'tálika 'la napurigá ‹‹freno›› ujchalía bo'né chu'ala, alarigá ju. 'Wéchigo 'la ra'íchame kame 'la na'tálika.

4 Pe a'chigóriga ju barko ba'wichí e'yéname, asíriga wa'lú nisa bilé barko asíriga a'wágame chíbame ju eká, nobi bilé rioka 'láchigo a'nagumi gu'líchame jukó alué barko pe bilé igú chijpérigamete, napurigá 'la o'wé simela alué barko.

5 Pe a'chigóriga ju ramué chu'álachigó,* asíriga u'tá ju nobi asíriga we'káchigo chátiri ra'íchali ra'íchame kéréko 'lige tabilé 'la na'tálika asíriga rióliga ra'icharume ju 'lige alésíko pe na'áwali gayéname ju alué ra'íchali. 'Liko alué ra'íchali napu ra'íchame niru ayósiga, napurigá bilé na'í alarigá ju, bilé na'í rojasárale wijchisá suwábaga rojasá rajíname ju asíriga we'lé.

6 Ramué chu'ala pe napurigá bilé na'í alarigá ju, asíriga enátiri ra'íchali buyame ju ramué chu'álachi, alarigá ra'ichásiká ramué napurigá bikágame sa'pégame niwa ramué. Remónisi nuláguru ye suwábaga.

7 Apiépiri ralámuli 'la umébame ju tabilé majalégame newá suwábaga napu ekí ajágame jami oyame ju, ajágame 'we jobátigame 'lige ajágame ba'wichí ejperégame.

8 Nobi tabiléchigo 'wesi umébago 'la o'wé ra'íchame newá a'bopi ralámuli chu'ala. Alué chátiri ra'íchame chu'á asíriga chátiri ju napu tabilé 'wesi ralámuli umébame ju 'la o'wé ra'íchame newá, alué ra'íchali aleké chu'achi buyame napurigá nayulí alarigá ju, bilé ralámuli nayupasa alué nayulite uchéchigo jaré ralámuli chujkeme ju. A'liko bilé ralámuli chátiri ra'íchali ra'ichasa, uché jaré ralámuli chátiri ra'íchali ra'íchame júchigó.

* **3:5** Santiágoka tabilé chu'ala olagá anime ke anile, alueka pe inalá olagá anile.

9 Abaleké chu'ate i'sínimi regá aniame ju: «Onorúgameka 'we 'la nejkúrame
ju.» 'Lige i'sínimi pe gawéliga ra'ichálime ju uché jaré ralámuli olagá rekó 'la
Onorúgame 'kúchila kachi. Tabilé 'wesi ralámuli gawéliga ra'ichátékuru.
10 Pe abaleké chu'achi ma'chíname ju 'we 'la semátiri ra'íchali 'lige alué
chátiri ra'íchali abiena. 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, tabilé alarigá
nisa 'la ju.
11 'We 'la na'tawa, ba'wí bajílime 'lige chátiri ba'wí tabilé bajílime tabilé
bi'lénapi bajisóchika ma'chínigame ju.

Jena ruwimela napurigá 'we 'la námapua Onorúgame na'tálila 'lige riablo na'tálilachigó

12 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, bilé chunachi tabilé masana
rakala rakeme ju, 'lige bilé i'wilí baniálichi tabilé chuná rakala rakeme ju,
nibilé bilena 'we a'lá bajichi oná na'lógame ba'wí ma'chínamala.†
13 Bilé 'emi rejcholi beníriame nisa, asíriga 'la semátiri ralámuli júkuru alué
nóchali nígame 'lige tabilé gawélimili júkuru alué rió uché jaré ralámuli olagá.
Alué rioka 'la sébali olámili júkuru napurigá beniria alué bo'né.
14 'Emi 'we najkuélime nisa 'lige pe a'bopi koruka nokisá, pe enomí méniliga,
'liko tabilé ra'sálá mochiwa 'we jebénigame kóriká rejcholi benírigа alarigá
na'tálika, pe tabilé 'la semáriga 'nátaga benírimala 'emi.
15-16 Bilé rejcholi benírilika tase napurigá 'la nulá Onorúgame, alué re-
jchólika pecha Onorúgame nila júkó. Alué rejchólika pe alué uché jaré ralámuli
cha nokame alué nila ju, alué ra'íchalika pe Remónisi nila ju, napu'lige 'we
najkuelia mochígichi ralámuli, pe na'áwali nerúgame kame alemi.
17 Bilé ralámuli 'we 'la benégame Onorúgame rejchólila benírigа Onorúgame
gite, alué ralámulika asíriga 'la sébali ju, 'lige asíriga la gu'írome ju ralámuli
napurigá 'la sébali nímala tabilé we'ká 'nátame, tabilé a'wágame nulame ju,
alueka 'we rejchirúgame ju bilé ra'íchali gepúlichi uché jaré ralámuli ra'íchachi,
'la nejkúrome ju gatélichi napu'lige tabilé o'wé enágichi bilé nóchali, 'la ne-
jkúrome ju napu'lige bilé ralámuli nejkúrali táachi, 'la semátiri nóchali nóchame
ju, 'la tabilé na'temame ju abé pe jaré ralámuli me'tigá uché jaré 'lige 'la tabilé
se'winárigа 'nátame ju napu aní.
18 Ralámuli 'we 'la sébali, alué napu gu'írome ju alué uché jaré ralámuli,
alueka asíriga 'la semátiri raweli narémala. Suwábaga 'we 'la nóchali 'we a'lá
buyame ju napu'lige 'we 'la semáriga 'nátaga e'yénachi ralámuli.

4

1 ¿Koche o'wime ju nakoli? 'Lige ¿Koche o'wime ju na'áwili? Ma'chíname
júkuru napu'lige bilé ralámuli tabilé 'la 'nata ajtígichi.
2 'Émika asíriga najkiá mochime ju napu tabilé 'emi nila ju, 'lige me'ame ju
'emi uché jaré ralámuli neyúriga mochíniliga nobi tabiléchigo siné sebárame
júkó napu najkí 'emi a'boi, pecha ra'íchame kame tániga 'emi Onorúgame.
3 Napu'lige tani 'emi Onorúgame, tabilé nareme ju 'emi napugiti pecha 'la
suériga tánime kame 'emi. 'Émika pe tánime júkuru napurigá 'nata 'emi a'boi.
Tabilé oyériga tánime ju 'emi Onorúgame.
4 'Émika Onorúgame oyérame korí nobi péchigo Remónisi na'tálila 'nátame
júkó 'emi. Tabilé machí 'emi, Onorúgame saíla neraga e'yenia napu'lige

† **3:12** Ye ra'íchalika ruwime kéré tabilé 'la ko 'we semátiri ra'íchali ra'ichalia 'lige pe a'kinana ra'íchalia
chátiri ra'íchali.

chátiri 'nátili 'nátaga e'yénachi 'emi napurigá 'nátame ju alué tabilé a'lá 'nátame ralámuli.
5 ¿Mueka 'nata tabilé bijchiá ko Onorúgame ra'ichálila alué ra'íchali napu aní 'we neyúriga asinalio Onorúgame Alawala napu Onorúgame nejile? Tabilé najkió napurigá uché bilé 'nátili oyérawa.
6 'Lige Onorúgameka 'we 'la nejkúriga ajtí cherajpé nejime júkuru nejkúrali aminami 'we ganíliga. Aminami regá aní Onorúgame ra'ichálila: «Onorúgameka 'we gichí alué 'we riólame ralámuli. 'We 'la gu'írome ju alué 'we i'kilí ralámuli.»*
7 Alekeri 'la e'wílime júkuru Onorúgame. 'La Remónisi saíla neraga na'tálime júkuru, a'liko alué Remónisi 'ma 'másamala.
8 'We 'la niraga oyérowa Onorúgame, 'liko Onorúgameka 'we 'la repúmala 'emi. 'Emi resítiri 'nátame nisa 'ma se'wí pápua alué chátiri 'nátili. 'Emi Onorúgame oyérame aminami 'we korume e'karúgame tábiri jena wijchimoba nerúgame, 'la bi'lepi 'nátili 'nátame niwa 'nalina, pe Onorúgamecho 'la oyériga.
9 'We seweka mochílime júkuru Remónisi na'tálila oyérame níriká, 'lige aminami naláipua, tase achiá mochiwa, tase ra'sálagá mochiwa.
10 'Mi pápua alué chátiri 'nátili napu'lige ra'ichalia Onorúgame 'yuga, a'liko Onorúgamete 'yawa 'emi alué iwérali 'we 'la sébali rió kóriká 'lige 'we 'la nirame.

Jena ruwimela 'la sébali rejcholi 'yalime ko uché jaré ralámuli napu'lige se'winá nokachi

11 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, tase najkuéliga ra'ichawa 'emi a'bopi. Aminami tase ne'óchiga einawa ralámuli tabilé chérikáme níriká alué ralámuli 'yuga. 'Lige ne'óchiga e'yéname nísaká 'emi pe apiépiri ralámuli peka chérikáme ke 'emi si, 'liko pe gawélinti kárélamala 'emi alué nulalí napu Onorúgame nejile. Alésíko 'ma tabilé sébali olame kérélamala 'emi napu nulá Onorúgame, alésíko pe napurigá bilé wa'lula ra'íchali gateme kárélamala 'emi.
12 Pe bi'lepi ju napu newale alué nulalí, 'lige pe alué bi'lepi ju napu animela pala 'la gastigo narémili ko bilé ralámuli. Pe Onorúgamecho júkuru napu umébame ju ralámuli ma'chí pa gastigo bo'ígichi rewagachi julamia, 'lige pe aluecho ju napu júlame ju injierno. ¿Chieri júkó 'emi napurigá pe ne'óchiga e'yénamala apiépiri ralámuli peka chérikáme kachi napurigá alanokigá e'yénamala 'emi?
13 'We 'la na'tawa, jaré 'emi anime ju: «Jipe o be'lí kómá simawa alé we'ká riógachi bilé bamí mochiwa ramué alé, 'lige nocha mochiwa ramué alé, 'lige ralinea suwábaga e'karúgame tábiri napu muruka simawa ramué alemi, 'lige asíriga we'ká mépua enomí 'lige e'karúginti tábiri.»
14 'Émika pecha machígó alakimeo be'limi. Siné kachi bajchabé suwibórema. Pe napurigá bilé molí nírukuru ramueka, bilé molí pe'wera 'la ma'chí ename ju, pe abiéniko tabilé ne ikime ju.
15 Abé 'la ju aniá: «Onorúgame 'la nejísaká raweli 'la nochawa napu nochánili ramué.»
16 Nobi 'émika 'wéchigo riólame júkó senibí 'we 'la gainamio mayeme ju bilé nóchali napu nocha 'emi. Tabilé 'la ju alarigá na'talia, wa'lú gastigo rewiyame ju ala'simía.

* **4:6** E'nesi Proverbios 3:34.

17 Bilé rió 'la machime nisa churigá nulao Onorúgame 'lige tabilé 'la nochasa, alueka wa'lú gastigo rewá ajtíkuru.

5

1 'We 'la na'tawa 'emi ralámuli 'we nígame níriga, 'la nalápua 'lige aminami sinápua chálagá napugiti 'we resí ikimeli kame 'emi.
2 We'ká e'karúgame napu 'emi niga mochí jipe tabilé 'la ju. 'Lige 'emi o'páchila 'ma chi'wale, tabilé 'la ju, 'ma e'wasole.
3 Alué 'oro 'lige alué plata 'emi nila 'ma bemorósigame ju* 'lige aba pe alué 'oro 'lige plata gite 'we ená ikimela 'emi. 'Emi 'we nígame gayénale pe kulí jipe 'ma guwichimi, 'ma pe'wemi 'ma tané ikimela suwábaga ye gawí.
4 'La néláwa tabilé najtétiligo 'emi alué ralámuli nochárisa go'ame 'wíriga. Alué ralámuli 'wígameka nalá mochíkuru jipe mué la'síkiriká, 'lige Onorúgame 'ma akele, alué napu santo ánjeli sontalo nuleme ju.
5 'Émika asíriga we'ká tábiri nígame júkuru jena wijchimoba, pecha resí níliga mochiko 'émi. 'Émika pe bajiga e'yéname júkuru echúromi, 'émika asíriga wa'lú gastigo napabúguru, alekeri gastigáriwili júkuru 'emi Onorúgamete.
6 'Emi ralámulika tabilé nígame galírale mo'álekuru alésíko 'ma me'álekuru 'emi alué 'we 'la nóchame ralámuli, 'lige alueka tabilé nemile rekó me'liae.

Jena ruwimela 'we 'la 'nátaga inálime ko tabilé ayoga

7 Alekeri 'emi Onorúgame oyérame 'we 'la anachámili júkuru 'emi napusí alué Wa'lula Onorúgame (Esusi) ku seba. 'La 'we 'la na'tawa churigá nokame ka we'echi echame. Tabilé jigame ju napu'lige pe kulí siné seba u'kí 'lige a'kinánami napu'lige raké, 'la i'kilí e'yéname ju tabilé jigaga.
8 'Emi 'la i'kilí buwémili júkuru, 'la bi'lepi 'nátiga rejpílime júkuru pe Onorúgamecho 'nátiga 'we 'la nélagá. Tabilé we'ká rawé rokáré napurigá sebámala alué Onorúgame.
9 'Emi Onorúgame oyérame, tase najkuéliga ra'ichawa 'emi a'boi ralámuli. 'Emi alarigá nokisáká, Onorúgameka 'emi gastigárimala. 'We 'la 'nátaga, alué napu gustisia olámili ju 'ma buigá ajtí o'inamia gustisia olá.
10 'Emi Onorúgame oyérame, 'we 'la na'tawa churigá níligo alué 'ya mochígame ralámuli napu ruwime nile napu anele Onorúgame. 'We 'la ma'chígame nérékuru 'we 'la anáchaga mochíligo tabilé resí anigá rekó resí oliáe.
11 'We 'la na'tawa, alué 'la anáchameka asíriga 'la ra'sálagá mochime kámpué. 'Emi 'la machí churigá anáchiligo alué 'ya bejtégame rió napu Jobi anilime nílige napu 'we 'la anáchale rekó resí ikié. 'Emi 'we 'la machí 'we semati raweli 'yáligo Onorúgame napu'lige alué rió anachasa. Onorúgameka asíriga na'temame ju suwábaga ralámuli jena wijchimoba mochígame.†

Jena ruwimela 'la ra'ichálime ko Onorúgame 'yuga

12 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, napu'lige 'emi 'la sébali olánilisa bilé nóchali tase regá aniboa: «Alué rewagá 'la gu'írisa 'la kékuru ne'chí», regá ma: «Ye gawí ne'chí 'la gu'írisa, 'la képá», napurigá nokame ju ralámuli jurío. Pe regá aniboa 'nalina: «Neka 'la bijchiá 'la sébali olámala», 'lige 'la sébali oliame júkuru. Pe echilú aniame júkuru, tase re'pá ajchigá ra'ichawa.

---

* **5:3** Alué 'oro 'lige alué plata napu nerúgame nile 'we 'ya, napu'lige Santiago osale ye osilí, bemorósame nile. † **5:11** E'nesi alué libro napu Job anilime ju alé Antiguo Testaméntochi.

13 'Emi níriga cha ikisuga yati ra'icháime júkuru Onorúgame 'yuga iwérali tániga. 'Lige 'we ra'sálagá mochíriká 'liko wikará mochiwa Onorúgame nila wiká.
14 Bilé ralámuli tabilé nílisaká a'walí bilé rawé 'we nayua bo'isá 'lige tabilé gainasa 'la 'nata, yati bayémili júkuru alué e'wélala Onorúgame oyérame nuleme napurigá nawámala, 'lige napurigá ra'ichámempá Onorúgame iwérali tániga, olibo rakala wi'ila ujchegá mo'ólachi alué nayume napurigá Onorúgame 'la 'yámempá iwérali.
15 'Lige alué e'wélala jurío ralámuli nuleme 'la 'we 'la oyériga 'lige 'la bijchígiga tánisa Onorúgame, 'la yati nejkúrome ko Onorúgame, a'liko 'la yati sa'wimela alué nayume. 'Lige alué nayume resí 'sika ilírome nisa napu'lige 'we 'la oyériga tánisa, Onorúgameka 'la e'kámala.
16 'La ruwame júkuru 'emi a'boi napu'lige se'winá nokisá. 'Lige 'la tánilime júkuru Onorúgame napurigá 'la e'kámala mué gompaniérola napu'lige alué mué gompaniérola se'winá 'sisa, napurigá 'la sa'wimela 'lige napurigá 'la Onorúgame 'yuga na'támala. Bilé rió 'we 'la rió nisa 'la Onorúgame oyérame, napu'lige tánisa Onorúgame iwélali napurigá 'la e'kámala se'winá 'síkame rió, 'liko Onorúgame 'we 'la e'weme júkuru.
17 Alué rió 'ya bejtégame napu Elíasi anilime nílige, alué rioka pe napurigá ramué nile. 'Lige alueka Onorúgame tánile napurigá tabilé u'kumela, 'lige tabilé u'kule jena Israeli bakiá bamí miná nasipa.
18 'Lige a'kinana tánile uchéchigo siné Onorúgame napurigá u'kumela a'lige 'la u'kule, 'lige asíriga 'la rakele go'ame.‡
19-20 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, alué rió napu 'la rejcholi ruyeme ju alué 'we chátiri 'nátame rió napu pe chátiri bowechi eyena, alué rió rejcholi ruyame ka 'la ma'chí pame ju alué chátiri 'nátili. Alué rió napu 'we resítiri 'nátaga eyénilige 'ma tabilé resítiri 'nátaga einámala, 'ma tabilé chátiri bowechi.
Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

‡ **5:18** E'nesi 1 Reyes 17–20.

Ye Ju Alué Apeli Bajchá Osirúgime Napu Osale Pegro

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Onorúgame oyérame.

1 Ne Pegro Esukrístote 'yárigame ju nóchali napurigá nulame nímala ne 'lige napurigá einámala ne ichúrimi ralámuli benírigа Onorúgame nila ra'íchali. Reporali náwala ne suwábaga 'emi napu mochí jipe ichúrimi se'wí napu tase 'la 'emi a'boi ejperélachi ju. Jaré 'emi mochíkuru jipe alé Ponto anilichi, 'lige jaréchigo Galasia anilichi, 'lige jaréchigo Kaparosia anilichi, 'lige jaréchigo Asia anilichi, 'lige jaréchigo Bitinia anilichi.

2 Suwábaga 'emi oséguru ne napu Onorúgame 'ma 'la 'nata asálige bajchabéchigo 'emi wanápamia napurigá 'la e'wame nímala 'emi napu Onorúgame najkí. Onorúgame bo'né Alawálate bi'wele 'emi alawala napurigá 'la e'wímala 'emi alué Onorúgame. 'Émika 'ma 'la bi'wígame alawégame ju napugiti Esukristo 'ma mukúligame bilena gulusichi 'emi nila gastigo o'togá. Onorúgame 'la na'temasa 'la képá 'emi napurigá 'emi 'we 'la ganíliga ejperélamala.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo 'la narépulikó napu Onorúgame nejímorílige

3 Senibí 'we a'lá aniboa 'we a'lá nejkúrame ko Onorúgame alué Esukristo O'nola napu ju ramué nuleme. Napu'lige Esukristo ajánasa alési akiná 'we a'lá semáriga ejperéliru ramué napugiti Onorúgame 'we a'lá na'temáligame ramué, 'lige 'we a'lá machigá mochiru 'ma 'la bi'wígame alawégame nírigo.

4 Abiena 'we a'lá machigá mochiru 'we a'lá nejimio Onorúgame napu nejímorílige napu'lige moinásiga rewagachi. 'We a'lá semáriga ju, pecha se'winá ikiméla gó.

5 'Émika 'we 'la bijchigi napu aní Onorúgame, alekeri Onorúgame 'we a'lá repú 'emi bo'né a'walílate napurigá 'la narémala 'emi napu Onorúgame nejílala ju napu'lige 'ma sebasa raweli napu'lige narépuli ju napu nejímorílige.

6 Alekeri 'we a'lá ra'sáligá mochí 'emi, rekó i'sínimi 'we resí ikié 'emi alemi napu 'emi mochí.

7 'Émika 'we resí ikíguru napurigá 'la machimela 'emi pala 'la bijchiá 'la bijchígame ka 'emi napu aní Onorúgame. 'Émika 'we 'la bijchigi napu aní Onorúgame. 'We a'lá ju alué 'nátili me'tigá alué 'oro. Alué 'óroka na'ichí wajsélime ju bilena sikolichi napurigá 'la bi'wígame ma'chínamala alué 'oro. A'chigóriga júkuru 'emi na'tálila, Onorúgameka elame júkuru napurigá resí ikimela 'emi, 'lige 'emi tabilé a'résaká Onorúgame oyeria rekó 'we resí ikié 'emi 'liko 'la bi'wimela 'emi a'boi alawala. Alarigá Esukristo 'we a'lá semáriga ra'ichámala 'emi olagá napu'lige uché ku nawasa jena wijchimoba.

8 'Émika 'we 'la nirame ju alué Esukristo rekó 'emi tabilé siné eteme képá, 'lige jipe 'we a'lá bijchígiga napu aní Onorúgame 'we a'lá ra'sálá 'emi, 'lige tabilé gayena 'emi ruyá chiena ra'sálá mochigo 'emi, pecha i'tigá ra'íchali alarigá aniá,

9 napugiti 'émika aminabi 'we a'lá námame churigá ka napu'lige 'we 'la bijchígilia napu aní Onorúgame. Aminami 'we 'la bijchígiga 'emi 'we a'lá bi'wimela 'emi alawala.

10 Suwábaga napu ruwime nile napu anele Onorúgame 'we a'lá machile churigá 'la bi'wime ko ralámuli alawala 'lige 'we a'lá ra'íchaturu tachiri 'yamio Onorúgame 'emi.
11 Kristo Alawálaka 'we a'lá machírile alué ralámuli napu ruwime nile napu anele Onorúgame chiena resí ikimeo Kristo 'lige chiena a'lá semati raweli naremio kúchigo alué Kristo abé a'kinana 'lige alué Onorúgame nila ra'íchali nareme ka 'we e'wérali olale machináliga chiéniko ikimeo suwábaga alarigá.
12 'Lige Onorúgameka 'we 'la machírile tabilé pe a'boi niga ejtebimio alué ra'íchali alué Onorúgamete nulalime napurigá benírimala ralámuli. Onorúgameka machírilekuru alué bo'né nuleme ralámuli, alué nujubá ejperélimili ralámuli benimeo alué ra'íchali, alué ralámuli napu narémili nile semati raweli. Alué júkuru ra'íchali napu benírilíru 'emi Onorúgame Alawala a'walílate, alué Alawá napu 'pa rewagáchika julárigame ju. Alué santo ánjeli rewagachi mochígame 'we machinálilechigó chiéniko ikimeo suwábaga alarigá.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo ejperéliwilikó napurigá Onorúgame najkí

13 Alekeri 'we 'la 'nátaga mochiwa, 'we a'lá machigá tachiri chonoká mochigo 'emi a'boi napurigá 'la gainámala bilé nóchali. 'We a'lá machigá mochiwa 'we a'lá nejkúrimio Onorúgame napu'lige Esukristo uché ku nawasa.
14 'La ganíliga ejperélawa, 'la napurigá alué 'kuchi 'we a'lá e'wame. Tase ejperélawa napurigá ejperégame nile 'emi 'ya napu'lige ta'chó oyeria Onorúgame, tase cha nokiboa chibi nokinálisiga.
15 Iligá jípeko 'la ganíliga ejperélawa 'la napurigá Onorúgame najkí napugiti Onorúgame napu 'emi wanápale, pecha chátiri 'nátame kame.
16 Aka Onorúgame nila ra'íchali regá aníché: «'La ganíliga ejperélawa 'la napurigá ne najkí, neka 'la bi'wígame alawégame kame.»
17 Onorúgame napu 'la sébali gastigárime ju ralámuli tase regá anigá: «Yeka tabilé gastigárimala ne rekó resí 'síkame ke.» ¡'Emi «O'nó» aneme nísaká Onorúgame, 'liko 'emi 'la nirámili ju senibí rawé Onorúgame napu'lige bijí jena gawichí mochiga,
18 napugiti Onorúgame 'we 'la machíriligame 'emi tabilé 'la ko alué 'nátili napu benírilíru 'emi alué 'ya mochígame 'emi umúlilate rekó alué 'emi umúlila 'we a'lá kolae alué a'boi na'tálila. 'Lige 'emi a'boi 'la machí tase pe tabiri tábirite najtétiligo Onorúgame napurigá 'emi 'we a'lá 'nátame nímala, alueka pecha 'órote najtétilekó,
19 iligá Onorúgameka alué Kristo elalate najtétile, napugiti napu'lige me'lisuga alué Kristo bilena gulusichi ujchagá, alueka níligame napurigá bilé bo'á me'liame Onorúgame kógilime. Alarigá nílekuru alué Kristo.
20 Suwábaga ye tábiri napu ruwí ne, Onorúgameka 'ma 'la 'nata asale bajchibéchigo ta'chó newá gawí, iligá pe 'ma guwichí nawale Kristo jena wijchimoba 'we kulí. Bo'né Onorúgame alarigá 'nata asale tachiri 'la ko 'emi níriga.
21 'Émika 'we 'la oyérame júkuru Onorúgame napugiti Kristo nawáligame bilena gulusichi mukumea 'emi nila gastigo o'togá 'lige aminami 'we 'la machiame 'emi Onorúgame ajalí 'yáligo alué Kristo 'lige wa'lula neraga ajcháligo alé 'pa rewagachi, alekeri 'emi 'la bijchigi napu aní Onorúgame.

22 'Émika 'we 'la bi'wígame alawégame gayénale napugiti 'emi 'we 'la
e'wáligame alué Onorúgame nila ra'íchali napu tabilé 'yégali ruwime ju.
Onorúgame Alawala 'we 'la gu'írile 'emi napurigá 'la e'wímala 'emi Onorúgame.
'Liko 'la ganíliga járowa o'maka 'emi.
23 'Émika napurigá uché o'chérigame alarigá júkuru, nobi tabiléchigo 'emi
a'boi e'yela rojpálachigó, 'emi e'yélaka 'ma suwime ju siné rawé, 'émika na-
purigá uché siné o'chérigame alarigá júkuru napugiti 'émika 'la bijchígiligame
Onorúgame nila ra'íchali, 'lige alué ra'íchalika senibí nerúlamala.
24 Aka regá aníché Onorúgame nila osilichi:
Suwábaga ralámuli napurigá gajsalá alarigá ju.
Alué gajsalá jami jágame 'we 'la semati sewame ju
nobi 'máchigo wakíbame júkó alué gajsalá
'lige 'ma rujsume ju alué sewalá.
25 Alué Onorúgame nila ra'íchalika tabilé siné che ikime ju.
Alué ra'íchali júkuru napu benírilíru 'emi.

2

1 'Liko 'emi níriga 'ma tase cha nokiboa, tase 'yégame niwa, tase ne'ochawa
ralámuli 'we cha nokame níriká, tase nejkemewa napu'lige bilé ralámuli
'we 'la nóchachi, 'lige tase rupoa uché bilénami bilé 'yégali pe bilé na'áwali
o'inániliga.
2 Napurigá u'kuchí 'kuchi pe kulí o'chérigame a'boi e'yela chi'wala 'yáame
júturu chi'nálichi, 'emi a'chigóriga 'yáawachigó alué a'lala 'nátili. 'We 'la 'yáasaká
'emi alué a'lala 'nátili 'liko aminacho Onorúgame oyérame nímala 'emi 'lige 'la
bi'wígame alawégame nímala 'emi.
3 'Émika 'wéchigo 'la machiame chiena 'la semáriga nejkúrime ko Onorúgame.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Krístoka ko napurigá alué rejté napu ralámuli gawéliga etele

4 'Liko aminacho abé a'lá oyériwa alué Esukristo napu ju napurigá bilé
rejté napu ralámuli gawéliga etele napu'lige alué wa'lú re'obá newá, nobi alué
rejteka abéchigo najtékame júkó, napu Onorúgame tabilé gawélele.*
5 'Yako alé re'obachi bejtégame nile Onorúgame Alawala. Jípeko ramué
alawálachi pachágana ajtí, 'liko ramué niru napurigá bilé re'obá wa'lú. Ra-
mueka niru napurigá bilé rejté alué wa'lú re'obá newárigime. Abiena nirú ra-
muéchigó napurigá e'wélala balé napu nóchame ju Onorúgame nila nóchalichi.
'Liko 'we 'la eliwa napurigá Onorúgame nulémala 'emi. Bo'né Esukristo 'we 'la
gu'iri napurigá 'emi 'la e'wame nímala napu aní Onorúgame. 'Lige 'émichigó
a'chigóriga ju napurigá alué rejté, 'lige Onorúgame 'emi nulémala napurigá
'emi benírimala ralámuli napurigá 'la Onorúgame oyérame nímala aminacho
we'ká ralámuli.
6 Aka regá aníché Onorúgame nila osilichi:
'We 'la e'nésibá,
ye rejté ajchámala ne jena Sioni anilichi we'ká riógichi,
ye rejteka abé a'lala júkuru me'tigá suwábaga che jarela,
'lige suwábaga ralámuli napu ekí 'la nirame ju alué rejté,
tabilé siné chijúniga e'yénamala.

* **2:4** Napu'lige Pegro rejté aniá pe Esukristo olagá aní.

7 'Lige 'emi níriká napu 'we 'la bijchígame ju napu aní Onorúgame nila ra'íchali, 'we najtékame ju alué rejté, 'lige 'la tase gawéliga eté 'emi alué rejté 'we a'lala. 'Lige 'ma sebárilekuru raweli alué ralámuli napu tabilé 'la nirame nile napu aní Onorúgame. Alé Onorúgame nila osilichi regá aní:
Alué rejté napu ralámuli nóchame pe gawéliga etele,
abé a'lala rejté ju jipe, abé a'lá asíbagame.
8 Abiena regá aníchigó Onorúgame nila osilichi:
Bilé rejté napu toromala ralámuli,
rejté napu ralámuli ro'ábamala.
Alué ralámuli 'ma toroka e'yena napu'lige tabilé e'wá napu aní Onorúgame nila osilí. Alarigá gastigari Onorúgame alué ralámuli.

Jena ruwimela 'ma 'la Onorúgamete wanáparigame nírigo

9 'Émika wanáparigame ju Onorúgamete napurigá Onorúgame nochálilachi nochámala 'emi. 'Emi ralámuli ju napu Onorúgame wanápale. 'Emi ralámuli 'la Onorúgame oyérame ju. 'Émika nokimela suwábaga ralámuli beniria chiena 'la semáriga nejkúrame ko Onorúgame, napugiti 'émika Onorúgamete buinárigame kame alé 'we resírikáchi napurigá 'la a'kabámana e'yénamala 'emi.
10 'Yabeko 'emi tabilé wanáparigame nile Onorúgamete. Jípeko 'la wanáparigame júkuru 'emi Onorúgamete. 'Yabeko tabilé na'temaka etélime nile 'emi Onorúgamete, jípeko 'la na'temaka etélime ju 'emi Onorúgamete.

Jena ruwimela napurigá 'la tabilé cha nokogá ejperéliwa napurigá tabilé che animela ralámuli

11 'Emi Onorúgame oyérame, neka 'we galé 'emi, neka ra'íchaguru 'emi napurigá pe sígame neraga jemi wijchimoba. Neka najkíguru napurigá tabilé se'winá nokimela 'emi rekó se'winá nokinali nílisa 'emi. Onorúgame Alawálaka ku ro'ina ajtí bilé ralámuli se'winá 'sínilichi.
12 'We a'lá 'nátaga e'yénawa 'emi alé 'mi napu ejperé alué tabilé Onorúgame oyérame ralámuli. Rekó jipe 'we aniá mochige alué ralámuli 'we cha nokame ralámuli ko 'emi, 'lige etega alué ralámuli tabilé cha nokame ralámuli ko 'emi, arigá i'kilimi 'we a'lá semáriga ra'ichámala Onorúgame olagá, 'lige animela 'we 'la nejkúrime ko Onorúgame napu'lige Onorúgame nawachi gustisia olamia jena wijchimoba.
13 'We 'la e'wiwa 'emi napu'lige nulachi alué e'wélala napu Onorúgame mochile jena wijchimoba, 'we 'la e'wawa alué abé wa'lula selígame. (Yolí ra'íchagaká «emperador» anime chujkú alé Onorúgame nila osilichi.)
14 'Lige 'we 'la e'wawa napu'lige nulachi alué e'sélikame napu mochiárigime ju alué abé wa'lula selígamete, napurigá gastigárimala alué 'we cha nokame ralámuli, 'lige napurigá 'la gu'írimala suwábaga napu ekí 'la a'ká ralámuli ju.
15 Aka Onorúgame najkíché napurigá 'la tabilé cha nokame ralámuli nímala 'emi 'la e'wame napurigá tabilé chibi animela 'emi olagá alué ralámuli tabilé machime tachiri najkió Onorúgame 'lige 'we gawélime Onorúgame.

16 'Émika lisensia nígame ju napurigá e'yénamala Onorúgame nila ra'íchali benírigа ralámuli, nobi tabiléchigo regá anigágó: «Ramueka pecha ne'ocháwagó rekó chibi nokiáe napugiti ramueka 'la lisensia nígame nírigime napurigá ichúrimi e'yéniwa.» 'Émika benírimili júkuru 'la napurigá 'la Onorúgame nila nóchalichi nóchame.

17 'We a'lá niraga etewa suwábaga ralámuli. 'We a'lá niraga etewa alué ralámuli Esukristo oyérame. 'We 'la oyériwa Onorúgame. Aminami 'we 'la nirawa alué abé wa'lula selígame.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Esusi tabilé chélálígó rekó resí oliae

18 'Emi ralámuli napu nocháriliime ju bilena galírale tabilé najtétiga 'we 'la niraga e'wime niwa alué 'emi a'boi batrónila. Tase pe alué batroni tabilé che anime 'we a'lá e'wime niwa, abiena alué 'we cha anime batroni 'we a'lá e'wíwachigó.

19 'We a'lá júkuru anachalia rekó resí oliáe 'emi peka resí nokágame ke 'emi, 'émika pe Onorúgame oyériga 'la anáchame kame.

20 'Emi níriga pecha najtékame júkó anachalia napu'lige gastigárilia pe cha nokágame nísaká 'emi, pe rioksi anachálinti kárélamala. 'Emi 'we resí oliáe peka resí nokágame ke 'emi, 'liko 'we 'la gu'íriwa 'emi Onorúgamete, 'liko pecha chérélamalagó rekó resí oliae 'emi.

21 'Émika Onorúgamete wanápurigame júkuru napurigá resí oláwachigó 'emi. Napurigá anáchale Esukristo jena wijchimoba 'emi alawala bi'wea, 'émichigó 'la anachawa resí oliae.

22 Alué Esukrístoka pecha siné iníliga ilírome níleko 'lige aminami pecha 'yégali ra'íchali ra'íchalekó.

23 Napu'lige Esusi jechalia 'lige chibi anilía, alueka pecha chibi anigá nejélekó. Esúsika iligá 'we 'la Onorúgame 'yuga ra'íchame nile napurigá Onorúgame o'tomela alué Esusi alawala, Onorúgame napu 'we 'la sébali gastigárime ju ralámuli.

24 Alué bo'né o'tólekuru ramué nila chátiri 'nátili napu'lige me'lisuga bilena gulusichi ujchagá, alarigá mukúlekuru napurigá ramué 'ma a'rewa cha noká. Krístoka resí oláliru napurigá 'emi alawala 'la bi'wígame nímala.

25 'Yako 'emi napurigá bo'á e'wegágame alarigá e'yéname kéturu. Jípeko 'ma jsílikuru 'emi napu ajtí Kristo napu ju napurigá bo'á neseme napu 'émi repume ju.

3

Jena ruwimela Pegro ruwíligo churigá ejperélimili ko alué ralámuli newíkame

1 'Emi umugí 'we 'la e'wímili júkuru rió 'emi a'boi 'yula napurigá alué rió 'we 'la etémala 'we 'la a'ká ko 'emi umugí 'la sébali olame napu nulá 'emi a'boi 'yula. 'Liko jaré 'emi 'yula tabilé oyérame nísaká Onorúgame 'la bijchígimala napu aní Onorúgame pe 'emi umugí etega 'we a'lá a'ká umugí ko 'emi 'la e'wime 'emi a'boi 'yula,

2 'lige 'we 'la machimela 'we 'la e'wime umugí ko 'emi 'lige 'we 'la Onorúgame oyérame.

3 Umugí, tase umugílame niwa rekó 'we a'ká si'púchigame nírige 'lige 'we najteme, 'lige 'we najteme e'karúgame tábiri uchúchiga 'emi gupálachi, 'lige we'lá 'órote newárigime, 'lige goloka 'we najteme.

4 Onorúgame níriká pecha najtékame júkó suwábaga alué tábiri 'we najteme. Abé a'lá ju 'lina 'we a'lá mukí níriga 'we a'lá 'nátame 'we 'la bi'wígame alawégame, alué alawaka pecha che ikimélagó. Suwábaga tábiri napu tabilé alawá ju, alueka suwíbame ju. Alarigaka 'we najtékame júkuru 'emi Onorúgame níriga.

5 Alarigá nile alué umugí 'ya mochígame Onorúgame oyérame 'lige napu'lige
nulachi 'la e'wime nile rió a'boi 'yula.
6 Alarigá nile alué Sara 'we 'ya bejtégame, 'we 'la e'wime nile alué bo'né
'yula Abraámi rewégame. Regá aneme nile alué Sara alué Abraámi: «Muérigo
wa'lula nulame.» 'Emi napurigá alué Sara 'kúchila kárékuru 'we 'la e'wime
nísaká a'boi 'yula tabilé majaga.
7 'Emi rió umugí 'yúgame a'chigóriga níwachigó 'emi a'boi 'yula umugí 'yuga,
'we 'la na'temápua, 'we 'la nirawa umugí, alueka pecha 'me a'wágame kame.
Alué 'emi 'yula umugika abiena 'la Onorúgame oyérame kame, 'lige narémili
ju napu nejímili ju Onorúgame rewagachi. 'We 'la repúpua 'emi 'yula umugí
napurigá 'we 'la najtékame nímala napu'lige 'emi Onorúgame 'yuga ra'íchachi
iwérali taga.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo 'we 'la anachálime ko rekó chibi anilíe

8 O'maka 'we 'la bi'lepi 'nátaga mochiwa, 'we 'la ganíliga, 'we 'la na'temaka
a'bopi, 'lige 'we 'la nakúriga.
9 Napu'lige jaré ralámuli 'we cha nokachi, 'émika tase che olawa alué
ralámuli cha nokame. Napu'lige jaré ralámuli 'we cha anichi 'émika tabilé che
anewa, iligá 'émika 'we tániwa Onorúgame napurigá gu'írimala alué ralámuli
cha anime napurigá 'la semátiri 'nátili 'yámala napugiti alarigá najkiame
Onorúgame 'lige alarigá nokisáká 'emi Onorúgame semati raweli 'yámala.
10 Regá aníché Onorúgame nila ra'íchali:
Bilé ralámuli 'we ganíliga bejtélenilisa bo'nepi
'we 'la tabilé che anigá ra'ichámili júkuru
uché jaré ralámuli olagá,
tase 'yégali ra'íchaga.
11 'We 'la gu'íriwa uché jaré ralámuli.
Tase chibi nokogá e'yénawa.
Senibí 'we 'la niraga ejperélimili júkuru 'emi uché jaré ralámuli,
tase chibi anigá.
12 Onorúgameka 'we a'lá repuka ajtigame
alué a'ká ralámuli tase i'nílime
'lige 'we 'la gepume ju napu'lige táachi iwérali,
nobi Onorúgameka 'wéchigo ayoga ajtíkó
alué i'nílime ralámuli 'yuga.
13 ¿Chiérite cha oláwawé 'emi 'la senibí 'la a'ká ralámuli nísaká 'emi, tase
i'nílime? Tabilé 'wésiguru.
14 Napu'lige 'emi 'we resí oliae Onorúgame oyérame kóriká, 'we ra'sálagá
mochiwa. Tase 'wesi ralámuli majawa, nibilé tábiri majawa,
15 iligá 'we 'la nirawa Kristo napu ramué nuleme ju. Senibí 'we 'la
rejchiruga mochiwa, 'la benigá nejiawa napu'lige ralámuli rukechi chonigá
'emi 'we 'la oyérame ko Esukristo.
16 'We 'la i'kilí nejiawa tase ayógame ra'íchaga, 'la niraga. Tase chibi anigá
ra'íchiwa napurigá chijúniga ejtebímala 'émi alué napu gawelia mochime ju
'emi olagá, 'emi napu Kristo oyérame ju. Alueka chijúniga ejtebímala etega 'we
'la ra'íchame ko 'emi.
17 Abé a'lá ju 'we a'lá nochalia rekó resí ikié 'emi, bo'né Onorúgame alarigá
najkisáká napurigá resí ikimela 'emi.
18 Esukristo abiena resí ikile, 'lige pe si'nepi resí ikile bi'wigá ramué
alawala. Esukrístoka rekó tabilé che 'síkame ke abirigá me'líliru, alué cha

nokame ralámuli neraga. Alueka mukúlekuru napurigá ramué 'la Onorúgame oyériwa. Rekó me'liruge, Onorúgame ku ajánirile.
19 'Lige ku ajánasa Esukristo, simile regá anemia alué alawá galírale mo'áriga mochígame Riáblote cha'piruga: «'We 'la ju resí ikiá 'emi, pecha 'la niráligime 'emi ne'chí.»
20 Alué ralámuli napu tabilé e'wálige 'ya napu'lige alué Noé bijí bejtégichi jena wijchimoba, 'ya a'lige Onorúgame 'we 'la buwélekuru alué alawá napurigá 'la Onorúgame oyéramala napu'lige Noé newachi alué barko nobi tabiléchigo e'wálekó. Pe osánópi 'la mo'ile alé bárkochi. 'Lige a'kinana wa'lú u'kusá, tabilé suwile si'lika.
21 Alué ba'wika pe ruwime kéré alué ba'wí napu rewarálime niru. Napu'lige rewaralia ramué ba'wichí nasipa jaga pecha júkó napurigá bi'wiboa chi'choli, alueka júkuru napurigá uché jaré ralámuli etémala 'la Onorúgame oyérame nírigo, 'lige 'ma bujérigime nírigo alué chátiri 'nátili napugiti Esukristo 'ma 'la ku ajánaligame,
22 'lige jipe 'pa rewagachi ajtí Onorúgame 'yuga alé wajtoná napu Onorúgame ajtí, 'lige jípeko alué ju nuleme suwábaga santo ánjeli rewagachi mochígame 'lige suwábaga alué e'wélala nuleme napu nulame ju rewagachi.

4

Jena ruwimela Pegro ruwíligo a'pílipi 'emi 'yárigame ko nóchali napurigá 'la sébali olámala ralámuli gu'íria

1 Kristo 'we resí ikile napu'lige me'liae, alekeri ramué pecha chélátéko rekó resí ikiae, napugiti alué resí ikime ka, pe alué chátiri 'nátili a'regá resí ikime kame
2 'we 'la semáriga bejtélimia bijí jena wijchimoba asagá napurigá Onorúgame najkí, tase napurigá najkiá ramué a'boi.
3 'Émika 'we 'yako pe napurigá ralámuli tabilé Onorúgame oyérame alarigá ejperégame nílekuru 'emi chibi nokame, najkigá e'yéname nílekuru 'emi peka a'boi nila ke, 'lige aminami we'ká umugí 'yuga okome nile 'emi, 'we rasigá bajime nílekuru 'emi rekútime, 'we newame nílekuru 'emi piesta 'we 'la oyériga alué e'karúgame tábiri napu 'emi a'boi ralámuli newame nile iwérali tánimia napurigá Onorúgame niraga peka 'la Onorúgame kachi.
4 'Lige jípeko alué ralámuli napu tabilé oyérame ju Onorúgame 'we gawélime ju 'emi olagá, 'émika 'máchigo tabilé 'yuga e'yéname kame alué ralámuli cha nokame.
5 Alueka ruyémili júkuru Onorúgame suwábaga napu ekí tábiri resí nokale alué a'boi, alué Onorúgame napu 'ma 'la 'nátaga ajtí gatemia ralámuli suwígame 'lige ajágame 'yuga.
6 Onorúgame nila ra'íchalika 'ma 'la ruyérigame níligame alué ralámuli bijí ajagá mochígichi 'lige alekeri suwábaga ralámuli machí 'we resí nokáligo. Bilé rawé gastigáriwili ju alué ralámuli alawala.
7 Tabilé we'ká rawé rokáré ye gawí suwibamia alekeri 'we 'la 'nátaga mochiwa Onorúgame 'yuga ra'icha 'lige iwérali tania.
8 'Lige 'la 'we 'la ganíliga ejperéliwa 'emi a'bopi 'la galegá, napugiti regá kame: Bilé ralámuli napu 'la galegá eteme ju uché jaré ralámuli, alueka 'la gainámala e'ká napu'lige resí 'sichi uché bilé ralámuli.
9 'La eliwa napurigá 'emi ejperélachi okómala 'lige 'la 'yawa go'ame najkisáká, tase ayoga bo'nepi.

10 A'pílipi 'emi 'yárigame júkuru nóchali napurigá 'emi sébali olámala ralámuli
gu'íria, alekeri 'la alarigá gu'íriwa.
11 Alué napu Onorúgame nila ra'ichálila benírame ju ralámuli 'we 'la ra'sálagá
benírimili júkuru ralámuli alué ra'íchali 'la napurigá aní alué ra'íchali tase
se'winárigа. Bilé ralámuli napu uché jaré ralámuli gu'írame ju, alueka 'we
'la bijchiá 'la gu'írimili júkuru 'la alué a'walite napu Onorúgame nejí. 'Lige
ralámuli etea 'we 'la ra'sálagá benírime ko, animela: «Onorúgameka 'we 'la
nejkúrime ju.» Pe Esukristo Alawala 'we 'la oilárimala napurigá alarigá
animela alué rió. Alarigá nisa 'la képá senibí.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo 'we ra'sálálime ko napu'lige resí ikiá

12 'Emi napu ju Onorúgame oyérame napurigá ne, napu'lige 'we resí ikiá
'emi tase lawa: «¿Chonigá alakiche ne?» Napu'lige resí ikiá 'emi, alueka
nímala pala 'la bijchiá 'la bijchígime ka 'emi napu aní Onorúgame.
13 Iligá 'we 'la ra'sáláwa resí ikiá napurigá resí ikile alué Kristo, alarigaka
'emi 'la ra'sálámalachigó napu'lige uché ku nawachi Kristo wa'lú a'walí niga.
14 'We ganíliga mochí 'emi rekó 'we resí anilime ke ralámulite pe Onorúgame
oyérame kóriká napugiti Onorúgame Alawala senibí 'la 'emi 'yuga ajtigame.
15 'Emi resí nilia mochígame, tase resí nokogáriká resí nilia mochiwa, tase
resí nilia mochiwa pe ralámuli me'agáriká o pe chigóriká o pe panápuri resí
'sika ilírigoriká.
16 'We resí anilía 'emi Onorúgame oyérame kóriká tabilé chijunawa, iligá 'we
ra'sálagá mochiwa napugiti 'ma 'la Onorúgame oyérame kame 'emi.
17 Jipe 'ma seba raweli napu'lige Onorúgame 'we a'wágame gastigárimili
nile siné rawé suwábaga ralámuli jena wijchimoba, 'lige 'we a'wágame
gastigáriliaguru ramué Onorúgamete rekó 'la Onorúgame oyérame nírige, 'lige
abéchigo resí ikimela alué ralámuli tabilé Onorúgame oyérame.
18 'We nóchali olagá sebásiga 'pa rewagachi ramué ralámuli rekó 'la
Onorúgame oyérame nírige, ¿'liko chukiméláché alué napu tabilé Onorúgame
oyérame ju rekó 'la rewagachi moinánilie?
19 Alekeri 'emi napu Onorúgame oyérame ju, tase guwana rujsúpua rekó
resí níliga ejperégame ke, Onorúgame bo'né alarigá elá, abichilubi 'we 'la
a'ká ralámuli niwa, 'lige 'la eliwa Onorúgame napurigá 'emi repúmala, alué
Onorúgame napu 'emi newale napu senibí 'la sébali olame ju bilé nóchali olá.

5

Jena ruwimela Pegro bilé ruwíligo bilé nawésali benírilige alué ralámuli Onorúgame oyérame

1 Bilé rejcholi ruyémala ne alué e'wélala napu nulame ju re'obachi. Neka
abiena wa'lula júchigó nulame re'obachi, 'lige neka etuáturu resí ikichi
Kristo. I'libeko etewa chiena a'wágame ka Kristo napu'lige uché ku nawachi
'pa rewagáchika.
2 'We 'la tebúpua alué ralámuli Onorúgame oyérame napu Onorúgame 'we 'la
repúniliga a'rele, napurigá repume ju ralámuli alué bo'á a'boi bujkula. 'We 'la
ganíliga repúpua 'la napurigá Onorúgame najkí, tase repúpua enomí koruka,
3 tase a'wágame nulewa, tase niwa napurigá bilé batroni 'we ayoga nulame.
Iligá 'we 'la repúpua a'nalina napurigá lámala alué ralámuli: «Alué rioka 'we 'la
Onorúgame oyérame ju.»

4 Alarigá 'we 'la nímala. Napu'lige nawasa alué wa'lula 'emi e'wélala repume, a'lige 'emi narémala bilé gorona* napu tabilé che ikime ju, napu 'la nabí niga mochímala 'emi.
5 'Emi ejtemali a'chigóriga níwachigó, 'we 'la nirawa alué e'wélala re'obachi nulame, o'maka 'emi ejtemali 'we 'la nirawa 'emi a'bopi, aka regá aníché alué osilí Onorúgame nila:
Onorúgameka tabilé galeme ju alué gunarume ralámuli,
iligá 'we la galegá eteme ju alué tabilé gunarume.
6 'We 'la i'kilí rió niwa, tase riólame, 'la e'wagá napu nulá Onorúgame napurigá alué Onorúgame 'we 'la najtékame newámala mué.
7 'We seweti nísaká Onorúgame ruyéwaguru. Onorúgameka 'wéchigo na'temame 'emi, e'wéwagurú napurigá nejkúrimala.
8 'La 'nátaga mochiwa, alué Remónisi napu ju ramué saíla, alueka pe ralámuli ro'ábiniliga eyena, e'néniga eyena chieri 'la ka rekabalia, alueka eyena napurigá bilé mawiyá 'we opurúgime.
9 'We 'la anachawa rekó 'we ená 'sichi Remónisi, 'we 'la oyériga Onorúgame, 'we 'la bijchígiga napu aní Onorúgame, 'we 'la machigá 'emi 'we ejelía mochígochigó uché bilénami jena wijchimoba uché jaré napu júpáchigó Kristo oyérame napurigá 'emi.
10 'Lige 'ma resí ikisá 'emi pe u'kabi rawé, Onorúgame 'we 'la semáriga 'nátame newámala 'emi 'la bi'lepi 'nátili 'nátame 'lige 'la a'wágame sulégame, tase umérilime Riáblote. Alarigá gu'írimala Onorúgame 'emi, alué Onorúgame napu 'we na'temá ramué napu najkí napurigá 'la rewagachi simawa ramué napu'lige suwisuga Esukristo 'yuga mochiwa.
11 Onorúgame wa'lú a'walí nígame ju. Alarigá ju.

12 Pe u'kabi osilí náola ne, Silbano osá ye osilí napu 'emi náola ne, ye rió Silbano napu 'we 'la oyérame ju Onorúgame. Neka 'we 'la niraga eté ye rió Silbano. Neka osilí náola 'emi napurigá tabilé guwana rujsúmala 'emi. Tabilé siné a'rewa Onorúgame oyeria. Pecha na'táwagó tabilé nejkúrimio Onorúgame.
13 Ralámuli napu ekí Onorúgame oyérame ju, napu jena Babilonia† ejperé, reporali náwalia 'emi. Alué ralámulika Onorúgame wanápale napurigá Onorúgame oyérame nímala napurigá 'emi, 'lige Marko napu ju napurigá ne inolá abiena náwaliachigó reporali.
14 'We a'lá reporaga járowa 'emi a'bopi níriga, 'we 'la ganíliga tase seweka suwábaga 'emi napu Kristo oyérame ju.
Pe iki képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

* **5:4** 'We 'yako alé Gresia anilichi bilé rió mesa roweka (carrera) bilé gorona mo'kótilime nile. Alué gorónaka sewate newárigime nile. † **5:13** Mayelia siné kachi pe Roma olagá aníligo napu'lige Babilonia aniá.

Ye Ju Nujubá Osirúgime Apeli Napu Pegro Nulale Osíniliga

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Onorúgame oyérame Asia ejperégame.
1 Ne Simoni Pegro Esukrístote nulérigime ju ne napurigá nulame nímala ne
Onorúgame nila nocháliachi. Alekeri náule ne ye apeli 'we 'la ruigá ye ra'íchali
rejcholi 'emi napu 'we 'la bijchígame ju Onorúgame nila ra'íchali a'chigóriga
napurigá ramué. 'Émika 'we 'la bijchígame ju napugiti Esukrístoka 'we 'la sébali
oláligime, alué napu ramué alawala bi'wele. Alueka pe Onorúgame ju.
2 'We 'la nisa 'la képá Onorúgame 'we 'la gu'írasa napurigá aminabi 'we 'la
machiboa churigá ko Onorúgame 'lige Esusi napu ramué nuleme ju. 'Lige
alarigaka 'we 'la 'nátili na'támala 'emi.

Jena ruwimela Pegro ruwíligo churigá 'la sébali olámili ko suwábaga ralámuli napu 'la Onorúgame oyérame ju

3 Abé 'la machisúká churigá ko Esusi, 'liko abé 'la námapua churigá ko
Onorúgame a'walila, 'lige 'la umubawa 'la sébali olá napurigá najkí alué.
Ramué wanápale napurigá ramué 'la narépua alué semátiri tábiri napu nejime
ju alué.
4 Onorúgameka bo'né a'walílate 'la sébali olámala napu 'la sébali olámorílige.
Aní 'we 'la sébali olásiká napu nulá alué, 'liko 'we 'la na'táwará Onorúgame
nila 'nátali 'lige 'ma tabilé oyérawará alué chátiri 'nátali napu nerú jena
wijchimoba.
5 Alekeri neka ye rejcholi ruyé 'emi napurigá abé 'la oyérame nímala
Onorúgame: Alekeri 'we 'la niraga etewa ralámuli, 'lige aminacho 'la beniboa
churigá ko Onorúgame,
6 'lige aminami tase a'rewa napurigá neyúramala alué chátiri 'nátali. 'We 'la
anachawa rekó resí ikié 'emi, tase guwana rujsuka, 'we 'la oyériga mochiwa
Onorúgame.
7 'We 'la niraga etewa uché jaré ralámuli Kristo oyérame napurigá 'emi a'boi
rijimala neraga. Suwábaga ralámuli 'la niraga etewa.
8 'Emi aminacho 'la sébali olame nísaká ye rejcholi 'liko 'we 'la ganíliga
ejperéramala 'emi. Napu 'emi bení churigá ko Wa'lula Esukristo, 'la gu'írimala
napurigá 'emi 'la ganíliga ejperélamala.
9 'Emi tabilé sébali olásaká ye rejcholi, 'liko 'émika tabilé néráme ju Kristo
'ma bi'wíligo 'emi alawala. 'Émika tabilé ma'chílime neraga mochí.
10 'Liko 'emi napu Onorúgamete wanápurigame ju napurigá alué oyérame
nímala, aminabi 'we 'la sébali olawa napu nulame ju Onorúgame. 'Lige
alarigaka tabilé siné guwana rujsúmala 'emi.
11 'Lige alué Wa'lula Esukristo napu ramué nuleme ju, 'lige napu ramué
alawala bi'weme ju, 'we 'la ganíliga rejpórimala napu'lige sebasa 'emi alé
napu ajtí senibí nulá alué.
12 Alekeri a'kuepi nélláramala ne 'emi 'we 'la sébali oliame ko napu
Onorúgame nulá, rekó 'emi 'we 'la machiépá 'we 'la oyérilime ko Onorúgame
'lige aminami rekó tabilé guwana rujsue 'emi Onorúgame oyeria.

13 Neka 'we ilimela 'we 'la rejcholi ruyea 'emi jipe bijí ajagá asagá ne,
napurigá 'la machigá nokísamala 'emi tabilé siné a'rilime ko Onorúgame
oyeria.
14 Alué Wa'lula Esukristo 'we 'la ma'chígime ruwí 'ma pe 'wemi mukumeo
ne, alekeri rejcholi nejí ne.
15 Neka 'we ma'chígime benírimala 'emi ye ra'íchali rejcholi napurigá 'emi 'la
nélémala ye ra'íchali nujubami napu'lige 'ma mukusá ne.

Jena ruwimela Pegro etéligo Wa'lula Esusi napu'lige Onorúgame 'yuga ra'íchachi

16 Ra'íchali napu ruyeru 'emi larigá ko Esukristo a'walila 'lige chiena wa'lú
a'waliga nawamio Esukristo napu'lige uché ku nawá jena wijchimoba, alué
ra'íchalika tabilé 'yégali kéturu, napugiti ramueka etérigame asíriga 'la semáriga
ilíligo alé rabó semáriga ra'ósiga, napu nílige Onorúgame a'walila,
17 'lige aminami ramueka akea járigeturu napu'lige Onorúgame 'we 'la
niraga regá anechi Esusi: «Yeka ne Inolá ju alué napu ne 'we galé. Neka 'we
ra'sálagá ajtí ye ne Inolá 'yuga.»*
18 Ramueka a'boi akea járigeturu alanechi Onorúgame alué Esusi alé
rabó napu Onorúgame níriká 'we najtékame nílige, ramueka Esusi 'yuga
mochírigeturu.
19 Alekeri 'we 'la bijchígilia ramueka 'la bijchiá ko napu ruwile alué ralámuli
'ya mochígame napu ruwime nile napu anele Onorúgame. Alueka aniéturu
Onorúgame julamio bilé nejkúrime. Alekeri 'we 'la gepuwa alué ra'íchali 'ya
nerúgame, alué ra'íchilika 'we 'la ruwime ju churigá ejperélitiká napusí ku
nawachi Kristo.
20 'We 'la machiboa 'emi alué ra'íchali napu narele alué ralámuli tabilé pe
a'boi na'tálila níligo.
21 Alué ralámuli napu ruwime nile napu anele Onorúgame tabilé ruwile
pe a'boi 'nátaga napu anele Onorúgame, Onorúgame Alawala 'sile gu'iria
napurigá 'la semáriga ruwimela.

2

Jena ruwimela Pegro ruwíligo chukimeo alué ralámuli napu tabilé 'la rejcholi benírame ju

1 Nobi alé Israeli anilichi we'ká ralámuli mochile regá anime: «Neka
ruwime ju napu ané Onorúgame ne'chí.» Pe lanime nile peka bijchiá
kachi. A'chigóriga nímala alé napu 'emi mochí, we'ká mochímala alieti
anime ralámuli. Alueka ruwimela tabilé 'la bijchiá ra'íchali. 'Lige aminami
ruwimela Esukristo tabilé wa'lula ko, nobi Onorúgameka pe yati neraga
me'limela alieti anime ralámuli.
2 We'ká ralámuli oyéramala alué ralámuli ra'ichálila, 'lige a'chigóriga
nokimela napurigá nokame ju alué ralámuli 'we cha nokame. Etega alarigá
nokame ko alué ralámuli, uché jaré ralámuli 'we cha nokame ralámuli ko-
rimela Onorúgame oyérame ralámuli olagá.
3 Alué ralámulika pe 'we ménilia mochímala enomí, 'lige pe 'yégali benírigа
'ma nejpomela enomí 'emi nila enomí. Onorúgameka asíriga i'besi 'la e'nagá
ajtí gastigárinilia alué ralámuli napugiti Onorúgameka pecha siné gojchime
kame, 'ma na'ichí 'lúmala.

---

* **1:17** E'nesi San Mateo 3:17.

4 Onorúgameka tabilé e'kale alué santo ánjeli napu'lige cha nokisá, iligá wa'lú gastigo 'yale, injiérnochi 'luka 'we chóniga ilígichi 'we re'lé, 'lige alé mochí karénate buluruga, alé mochímala napusí seba raweli napu'lige Onorúgame gastigárimichi suwábaga alué cha nokágame santo ánjeli.
5 Aminami Onorúgame tabilé e'kale alué ralámuli napu cha nokogá ejperégame nile 'ya napu'lige ajtígichi jena wijchimoba alué Noé anilime rió, Onorúgameka elegá wa'lú u'kírile alué ralámuli me'limea, pe alué Noé anilime riocho 'we 'la repule napugiti Noeka 'la tabilé 'yégali ra'íchame níligame, iligá 'we 'la rejcholi ruyeme nile napurigá 'la semáriga ejperélamala. Onorúgameka tabilé me'ale uché jaré gichao ralámuli napu Noé rijimala nílige.
6 Onorúgameka abiena gastigárile alué ralámuli Soroma ejperégame 'lige Gomora ejperégame, 'ma me'ale na'ite 'lige 'ma najpisó gayénale suwábaga ralámuli alé okaná we'ká riógichi ejperégame, 'ma galítiri 'yúriga 'ma najpisó gayénale. Onorúgameka alarigá gastigárale alé okaná we'ká riógichi ejperégame ralámuli napurigá 'la na'támala alué cha nokame ralámuli chujkimeli ko a'kinánami alué cha nokame ralámuli.
7 Nobi tabilé chigo me'ale ko bilé rió Loti anilime, alué rioka 'we a'lá rió níligame napu 'we seweka asale etea e'karúriga nokachi alué ralámuli alé okaná we'ká riógichi ejperégame.
8 Alué rió Loti anilímeka nabí 'we eteme nile napuchíbiriga nokachi alé ejperégame ralámuli 'lige 'we resí nílime nile alieti etega.
9 Onorúgameka asíriga 'la machí alarigá gu'írimio alué ralámuli 'la Onorúgame oyérame napu resí nilia mochí napu'lige etea 'we cha nokachi uché jaré ralámuli. 'Lige asíriga 'la machí Onorúgame churigá gastigárimio ralámuli cha nokame napu'lige seba raweli Onorúgame gastigárimala suwábaga ralámuli cha nokame.
10 Onorúgameka abé rajpé gastigárimala alué ralámuli napu tabilé e'weme ju Onorúgame, 'lige alué napu chibi nokogá ejperégame ju napu chibi nokinali a'boi. Alué benírame napu 'yégali benírame ju asíriga riólame ju, 'lige tabilé majame ju chibiyeti anega alué santo ánjeli.
11 Alué santo ánjelika abéchigo a'wágame júkó me'tigá alué benírame, 'lige napu'lige Onorúgame 'yuga ra'icha jágichi, tabilé chibi aneme ju alué benírame napu 'yégali benírame ju. Alueka buigá mochime ju napurigá Onorúgame 'símala gastigaria.
12 Alué 'yégali benírameka napurigá ajágame jami oyame, alarigá ju, napu pe cha'pisá me'liame ju. Sairúgame ra'íchame ju napu a'boi tabilé námame ju.
13 'We resí ikimela alué 'yégali benírame napugiti cha resí oláligime uché jaré. Asíriga ganílime ju chibi nokogá e'yénaga rawemi. Tabilé buweme ju napusí chonasa. Asíriga chijunárigame ju napu nokogá e'yena alué 'emi si e'yénaga.
14 Alué 'yégali benírameka napu 'emi si e'yena pe umugí e'néniga e'yéname ju pe 'yuga okóniliga. Alueka tabilé a'reme ju cha nokáa. Alué benírameka asíriga 'yégiga ra'íchame ju alué ralámuli 'yuga napu tabilé 'cho 'la bijchígime ju churigá ko Kristo. Alueka asíriga ejpénigime ju churigá bujemio uché jaré ralámuli nila. Nobi Onorúgameka gastigárimalagó alué 'yégali benírame.
15 Alué 'yégali benírameka napurigá e'wagágame neraga e'yena napugiti 'ma a'réligame Onorúgame e'wea. Alueka pe Balaámi na'tálila 'lina oyérale napu Beori inolá nílige, alué 'we 'ya bejtégame. Alué Balaámika we'ká enomí meme nílige pe 'yégali ra'íchali benírige.

16 Onorúgameka a'walí 'yale bilé bulito napurigá ra'ichámala napurigá ra'íchame ju ralámuli. 'Lige ra'íchale alué bulito Balaámi ne'óchaga. 'Liko Balaámika abisibi a'rele 'yégali ra'íchali beniria.

17 Alué 'yégali benírameka pe napurigá bilé bajisoli wakígame, pe alarigá ju, 'lige pe napurigá bilé bemolí ekárale 'mame. Onorúgameka gastigárimala alué 'yégali benírame 'légana injiérnochi júliga napu 'we chóniga ilígame ju.

18 Alué 'yégali benírameka 'we semáriga ra'íchame ju ralámuli 'yuga napu pe kulí 'la oyérame ju Onorúgame. Alueka ruwime ju we'ká umugí 'yuga o'kome ko 'lige 'we nígame korime ju. Alarigá ruyame ju napurigá alué ralámuli napu pe kulí 'la oyérame ju Onorúgame a'chigóriga nokimela.

19 Alué 'yégali benírameka ruwime ju tabilé e'wélame ko Moisesi nila nulalí nobi alueka e'weme ju alué chátiri 'nátili. Napu'lige bilé ralámuli 'we 'la oyérame nisa alué chátiri 'nátili, 'ma tabilé umébame ju a'rea alué 'nátili 'nata rekó a'rénilie.

20 Wa'lula Esukristo ju ramué alawala bi'weme 'lige ramué nuleme ju. Napu'lige bilé ralámuli 'ma a'resa alué chátiri 'nátali oyeria napugiti 'ma námame kame churigá ko Wa'lula Esukristo, 'lige kúchigo oyélasaká alué chátiri 'nátili 'liko abéchigo cha'sime gayéname ju.

21 Abé 'la nílige alué ralámuli tabilé machisá churigá ko Wa'lula Esukristo, nobi jípeko 'máchigo 'la machígó, 'lige a'résaká Onorúgame nulalila oyeria, abéchigo cha nokame nímala me'tigá abé i'bé.

22 Alarigá nokame ju alué ralámuli napurigá aní ye ra'íchali: «O'kochí bo'né yo'sá, ku go'yame ju, 'lige bilé gowí 'we 'la u'bárigame anaga wejsogachi bajkime ju.»

3

Jena ruwimela Pegro ruwíligo Esukristo uchéchigo siné nawamio jena wijchimoba

1 Suwábaga 'emi napu ne 'we galegá eté, ye ju nujubá osirúgime apeli napu ne 'emi náola napurigá 'emi tabilé a'rémala alué a'lala 'nátili 'nata.

2 Neka najkí napurigá 'emi 'we 'la nélámala napu ruwílige alué ralámuli 'we 'ya napu ruwime nílige napu anele Onorúgame. 'Lige aminami tabilé we'kuawa alué nulalí napu nejile Wa'lula Esukristo napu ramué alawala bi'weme ju. 'Lige ramué makué oká rió napu Esusi 'yuga e'yéniru ruyeru napu Esusi benírale ramué.

3 'We a'lá 'nátaga ejperélawa 'emi napugiti 'ma amulí suwíbachi gawí jsimela we'ká ralámuli 'we cha nokame napu nokinali a'boi 'lige asíriga gawélimala 'emi olagá.

4 'Lige regá animela: «Esusi uchéchigo siné nawámaoriéturu. ¿Koche ajtí? Napusí Onorúgame newale ye gawí, suwábaga peba alarigá ju.»

5 Tabilé bijchiá ju. Alué ralámulika tabilé námame ju. Onorúgmeka 'we 'ya newale gawí 'lige rewagátiri pe bo'né 'nátaga, 'lige waná elale ba'wí 'lige we'étiri.

6 'Lige aminami tabilé we'kuawa Onorúgame ba'wite o'pólirigo gawí 'we 'ya.

7 'Lige aminami alué rewagá 'lige ye gawí napu jipe nerú Onorúgameka 'we 'la 'nata ajtí chiéniko julamio na'í napurigá rajimela ye gawí 'lige rewagátiri napu'lige gastigáriwili ju suwábaga alué ralámuli cha nokame.

8 Aminami 'emi ralámuli napu ne 'we galegá eté, tabilé we'kuawa
Onorúgame níriká, bilé rawé napurigá bilé mili bamí nerame ju 'lige bilé mili
bamí napurigá bilé rawé nerame ju.
9 Wa'lúlaka tabilé najkigá 'smi napurigá 'emi gastigáriwa tabilé oyérame
kóriká, alué Onorúgameka najkí napurigá suwábaga 'emi a'rémala cha noká.
Alekeri tabilé anaga gastigárime ju.
10 Nobi napu'lige Wa'lula Esukristo ku nawá, nawámala pe yati neraga
napurigá nawame ju bilé chigórigame. A'lige rawé suwibámala rewagá 'lige
sopilítiri, a'wágame rolómala napurigá anime ju na'í. Suwábaga napu ju ye
gawí 'lige suwábaga napu nerú jena 'ma tané ikimela rajagá.
11 Suwábaga suwibámili ju alarigá. 'Liko 'emi pe Onorúgamecho e'wímili
júkuru 'lige 'la sébali olamili júkuru 'emi napu Onorúgame najkí.
12 'La 'nátaga mochiwa Onorúgame nawamio bilé rawé gustisia olamia
suwábaga ralámuli. A'lige rawé Onorúgame e'kósimala rewagá, so'pilí, rayénali
'lige mechátiri.
13 Nobi ramueka 'we 'la buigá mochiwa Onorúgame newamio uché bilé
rewagá nuebo 'lige gawítiri napurigá anílige bo'né, alarigá newámala a'liko
suwábaga ralámuli 'la sébali olámala napu Onorúgame najkí.
14 Alekeri 'emi napu ne 'we galegá eté, 'we 'la buigá mochiwa 'lige suwábaga
'la sébali olawa pe Onorúgamecho 'yuga 'nátaga.
15 Aka regá anime osálige'é Páulo napu ramué 'we galegá eteru:
«Onorúgameka tabilé anaga gastigárime ju bilé ralámuli cha'sisa. Alueka
buweme júkuru napurigá alué ralámuli ku 'la na'támala.» Onorúgame 'sile ye
'nátali 'ya alué Páulo 'lige néchigó alarigá 'nátame júchigó.
16 A'pili apélichi napu Páulo osale a'chigóriga anime ju. I'sínimi jaré ra'íchali
'we nóchali kame ju námilia. Alekeri jaré ralámuli napu tabilé námame
ju Onorúgame nila ra'íchali, alueka pe se'winárigа ruyeme ju alué ra'íchali
suwábaga Onorúgame nila ra'íchali, 'lige alekeri gastigáriwili ju alué ralámuli.
17 'Emi napu ne 'we galegá eté, 'emi 'we 'la machíguru ye ra'íchali. 'Liko
'we 'la rejchiruga mochiwa napurigá alué napu pe 'yégali benírame ju, tabilé
umbámala 'emi 'yegaria. 'Émika 'ma 'we a'lá 'nata mochíkuru napurigá ne, 'lige
tabilé najkí ne napurigá rujsúmala 'emi.
18 Neka najkí napurigá aminabi benimela 'emi churigá ko Wa'lula
Esukristo. Aminacho 'we 'la beniboa churigá ka Wa'lula Esukristo napu
ramué alawala bi'weme ju 'lige aminami ramué nuleme ju. 'Lige senibí 'we
'la ra'ichawa alué olagá.
Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Bajchá Osale Juani

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Onorúgame oyérame.

1 Ne Juani jena osé ne 'emi 'we 'la sébali ruigá 'ma asáligo 'we 'ya alué Esukristo napu'lige ta'chó i'tégichi ye gawí. 'Lige 'ma nerúligo napu ramué akirú. 'Lige jena wijchimoba nawáligo Esukristo ruwimea churigá 'la ganíliga ejperéliwa. Ramué, 'lige uché jaré, eteru 'lige nocharu ramué a'boi sekálate.
2 'Lige 'la ma'chiná eteru ramué, ne 'lige uché jaré, 'lige ruilía 'emi jena wijchimoba nawáligo Kristo, 'la oyérisiká alué Esukristo 'liko 'la senibí ejperéliwa ramué 'lige apiépiri ralámuli alué Onorúgame 'yuga.
3 Ramué 'la ruiliwa 'emi napu eteru ramué 'lige napu akirú napu anile alué Esukristo, napurigá 'emi 'lige ramué napuíka 'la Onorúgame oyérame niwa, napurigá oyeria mochiwa Onorúgame. Ramueka Onorúgame oyérame niru 'lige alué Inolá napu ju Esukristo.
4 Neka ye nawésali oséguru 'emi napurigá suwábaga ramué 'we 'la ganíliga ejperéliwa.

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame 'we 'la 'nátame ko, tabilé se'winárigа

5 Ye 'nátili rejcholi ju napu benírigа ramué Esukrístote, 'lige ramueka 'emi ruilía napu aní alué Esukristo. Krístoka aníturu 'we 'la 'nátame ko Onorúgame, tabilé tase se'winárigа, 'lige tabilé siné se'winárigа 'nátame ko.
6 'We 'la Onorúgame oyérame korusúká, 'lige kúchigo pe se'winá nokagá e'yénisiká 'liko pe 'yégame niru, 'lige pe tabilé e'wame niru napu najkí Onorúgame.
7 'La tabilé che nokagá e'yéname níriká, 'lige 'la semárigа 'nátaga napurigá najkí Onorúgame, 'liko 'la ganíliga ejperégame niwa ramué o'maka, napugiti 'ma 'la bi'wíligame ramué alawala alué Onorúgame Inolá Esusi napu'lige mukisá.*
8 Regá anisúgaká: «Ramueka 'ma 'la Onorúgame oyérame niru, 'lige jipe 'ma tabilé chátiri 'nátili 'nátame niru, pe 'la a'lala 'nátalicho.» 'Liko Onorúgame níriká 'ma chátiri 'nátame niru, alésíko pe ramué a'bopi resí ikiame niwa.
9 'We 'la e'kali tánilime níriká Onorúgame napu'lige cha nokinálisa, cha nokisuga ma,† 'liko Onorúgameka 'la yati nejkúrimala, napugiti Onorúgameka 'la sébali olame kame napu aní bo'né, alueka tase lámala bilé ralámuli 'we cha 'sika eyénachi: «Rekó cha 'síkame ke ye rió, tabilé gastigárimala ne.»
10 Tase siné rawé se'winá nokame koriáká ramué ralámuli, 'liko aniánti kérélawa: «Onorúgameka pe 'yégame ju.» Alésíko tabilé korume niwa Onorúgame nila ra'íchali.

2

Jena ruwimela Juani ruwíligo Esukristo ramué gu'írame ko

1 'Emi napu ne 'we najkí, neka osé 'emi ye ra'íchali napurigá tabilé chátiri 'nátaga e'yénamala 'emi, 'lige tabilé cha nokagá. 'Lige neyúrisaká alué chátiri 'nátili 'lige cha nokisá 'emi, 'liko Esukristo tániwa nejkúrali alué

---

* **1:7** Juánika regá anime osale: «Alué Esukristo elalá ramué alawala bi'weme ju.» 'Lige ramueka regá anime osirú: «'Ma 'la bi'wele ramué alawala Esusi napu'lige mukiá.» † **1:9** Chátiri 'nátaga einalia ka tabilé 'la ju Onorúgame níriga a'chigóriga resíriga ju napurigá cha 'sika einalia.

Esukristo napu 'la nejkúrime ju, 'liko Esukristo Onorúgame tánimala napurigá Onorúgame 'we 'la nejkúrimala.
2 Alueka mukúlekuru ramué resítiri 'nátili bujigá. Esukrístoka tabilé pe u'kabi ralámuli gu'íriga mukúlekuru, Esukrístoka suwábaga ralámuli gu'íriga mukúlekuru napu ekí jena wijchimoba ejperéliru.
3 'La e'wásiká napurigá nulale Esukristo, a'liko 'la machiboa 'la oyérame níligo Esukristo.
4 Bilé rió anisá: «Neka 'la oyérame ju Esukristo», 'lige tabilé e'wasa alué rió napurigá nulá Esukristo, 'liko 'yégame nímala alué rió.
5 Bilé ralámuli 'la sébali oyérame Onorúgame nila ra'íchali, alué ralámulika 'la galeme nímala Onorúgame, 'lige 'we 'la niraga etémala uché jaré ralámuli, a'chigóriga napurigá Onorúgame galé ramué. 'Lige 'la nélegíaká Onorúgame, 'la machiboa Onorúgame oyérame nírigo.
6 Bilé ralámuli 'we 'la oyérame kórisáká Onorúgame, alueka a'chigóriga na'támili júkuru 'la napurigá 'nátale Esukristo jena wijchimoba asagá.

Jena ruwimela Juani ruwíligo Esukristo 'síligo sébali gatea

7 'Emi napu 'we galilía Onorúgamete, neka pecha nuebo nulalí ruwígó, pe aba alué ra'íchali ruwí ne napu akele 'emi 'yasi.
8 Pe iligá jípeko abechigó 'la námatume ruwí ne. Jipe 'la machí 'emi tachiri gite mukúligo Esukristo, 'lige churigá sébali olá ajtigó Esukristo jipe 'emi gu'iria, 'lige 'la machigá ajtigó choniá mochigo 'emi.
9 Bilé ralámuli Onorúgame oyérame 'we 'la námame korisá chonime ko ye ra'íchali tabilé 'yégali, 'lige tabilé 'la ganíliga eteme nisa uché jaré ralámuli, 'liko alué ralámuli tabilé 'la e'wame kéré Onorúgame nila ra'íchali.
10 Bilé ralámuli Onorúgame oyérame 'we 'la galeme uché jaré Esukristo oyérame ralámuli, 'lige 'we 'la niraga eteme, alué ralámulika 'we 'la e'wame kéré ye tabilé 'yégali ra'íchali. Alueka tabilé che nokagá e'yénamala, napurigá uché jaré ralámuli tabilé che nokimémpáchigó.
11 Ralámuli 'we ayome ka uché jaré Esukristo oyérame ralámuli 'yuga, alueka tabilé námame nímala alué napu ju 'la tabilé 'yégali ra'íchali, alué ralámulika napurigá chónigichi e'yéname pe alarigá kérélamala, tabilé ra'ósiga ilígichi, alué ralámulika pe napurigá siego kérélamala. Ye ra'íchalika ruwime kéré alieri ralámulika bijí tabilé 'cho 'la bi'wígame alawégame ko.
12 Neka oséguru 'emi napu pe kulí chojkí Esukristo oyeria, 'emi napu 'ma bujérigame ju chátiri 'nátili Esukrístote, alué Esukrístoka 'sile sébali gatea, alué resítiri 'nátili bujigá, napurigá 'ma senibí bi'wígame alawégame nímempá 'emi.
13 'Lige abiena osé ne 'emi napu 'ma 'la sébali oyérame ju Esukristo. 'Emi 'we 'la machí Esukristo 'we nejkúrime ko suwábaga nóchalichi 'lige 'nátalichi, 'lige aminami abiena oyérame ju 'emi alué napu 'yasi ajtígame ju ta'chó gayénichi ye gawí. Abiena osé ne 'emi napu benígá churigá ko 'we 'la sébali oyérilia Onorúgame ralámuli níriga, 'emi abichilubi 'we jale alué Remónisi na'tálila a'rea, 'lige arigá 'ma 'la umébale 'emi alué Remónisi na'tálila a'rea.

Aminami osé ne 'emi napu pe kulí e'yena a'lala bowechi, e'wasia napu nulá Onorúgame.

14 Neka aminami oséguru 'emi napu 'ma 'la sébali oyérame ju Esukristo, alué napu 'yasi ajtígame ju ta'chó gayénichi ye gawí. Abiena osé ne 'emi napu benígá churigá ko 'we 'la oyéralia Onorúgame, 'emi napu tabilé bijchígame ju alué

'yégali ra'íchali, 'émika pe Onorúgamecho 'we 'la bijchigi, 'emi napu 'ma umérole alué Riablo.
15 Tabilé we'ká 'nata mochiwa, tase najkiá mochiwa we'ká e'karúginti, suwábaga alué 'nátili asíriga chátiri ju Onorúgame níriga. 'Emi alué 'nátili oyérasaká, 'liko 'ma tabilé oyérinilime nímala 'emi Wa'lula O'nó Onorúgame na'tálila.
16 Alué 'nátilika tabilé Onorúgame nejílala ju, pe ramué a'boi na'tálila ju alueka, napurigá we'ká e'karúginti najkigá járilia 'lige umugítiri, 'lige uchéchigo jaré tábiri.
17 Suwábaga alué 'nátilika 'ma suwibámala, nobi Onorúgame na'tálilaká 'láchigo senibí nerúlamalagó, 'lige 'we 'la ju 'la suériga na'temaka gu'írilia ralámuli, napurigá Onorúgame najkí.

Jena ruwimela Juani ruwíligo we'ká e'yénimio Kristo korime a'bopi

18 'Emi 'la machí bilé rió sebámaráo Kristo korime ralámuli buyáname korime alé resítiri bowechi, 'ma we'ká mochíkuru alanime ralámuli, alekeri 'la ma'chígime nérékuru 'ma pe 'we gajumio ye gawí.
19 Alué ralámuli napu ralámuli buyáname korime alé resítiri bowechi, i'bé bajchabeka ramué 'yuga e'yénituru péchigo se'winátiri 'nátili 'nátaga e'yéname kérélekó. 'La bijchiá 'la oyérame nísaká Onorúgame napurigá ramué, 'la bijí ramué 'yuga e'yénimikuru, 'ma rojale, alekeri ma'chí nérékuru tabilé 'la Onorúgame oyérame níligo.
20 'Émika tabiléchigo alarigá júkó. 'Émika Onorúgamete 'yaru Onorúgame Alawala. Onorúgame Alawala gite 'we 'la machí 'emi alarigá ikimeo.
21 'Emi 'we 'la námame ju Onorúgame nila ra'íchali, alekeri osé ne 'emi Onorúgame nila ra'íchali. 'Émika 'wéchigo 'la námame. 'Emi 'we 'la machíguru bilé rió 'we 'la ra'íchame ka, tabilé 'yégiga ra'íchame ko.
22 Bilé rió, tabilé Onorúgamete julárigame korime Esusi rewigáchika, 'liko alué rioka 'yégiga ra'íchame nímala, alueka Kristo korime nímala bo'nepi, 'lige O'nó Onorúgame saíla nímala.
23 Suwábaga napu ekí anime ju tabilé Onorúgamete julárigame ko Esusi tabilé machime ju churigá ko O'nó Onorúgame. Bilé rió 'we 'la ruyeme nisa 'we 'la bi'wígame chieri ko Onorúgame Inolá, alueka 'ma 'la oyérame ju Onorúgame.
24 'We 'la 'nátaga mochiwa, 'la e'wawa, 'we 'la oyériwa napu akélige 'emi 'ya napu pe kulí oyeria 'emi Esukristo. Alarigá nokisáká 'emi, 'liko asíriga 'la oyérame nímala 'emi Esukristo, 'lige aminami O'nó Onorúgame.
25 Alarigáchigo aníligame Esukristo 'la simawio rewagachi 'lige alé ejperéliwio senibí neraga napu'lige suwisuga.
26 Neka ruyéguru 'emi alarigá ko alué ralámuli 'yégali ruyeme 'emi.
27 Onorúgame Alawala pachágana ajtíkuru 'emi sa'pálachi, alekeri tabilé rokárékuru bilé a'lala 'nátili benírime. Onorúgame Alawala suwábaga benírime ju, 'we 'la bijchiá tabilé 'yégali. Alekeri napurigá aní alué Onorúgame Alawala 'la Esukristo na'tálila 'nátaga mochiwa suwábaga napurigá benírile Onorúgame Alawala 'ya.
28 Jipe 'emi napu ekí pe kulí 'la o'wina Esukristo oyeria, tabilé a'rewa Esukristo na'tálila. 'Liko napu'lige uchéchigo siné nawachi alué Esukristo 'pa rewagáchika 'la tabilé majaga etewa alué Esukristo, 'lige tabilé chijunawa napu'lige alué Esukristo nawachi.

29 'Emi 'la machíguru Onorúgame nabí 'la sébali olame ko napu aní. Alekeri 'la machíguru 'emi napu'lige bilé ralámuli 'we 'la nóchachi napurigá nulá Onorúgame, 'la Onorúgame Alawala narékame ko alué rió.

3

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame Alawala alawégame níriká, 'la Onorúgame 'kúchila nírigo

1 'We 'la machiboa, Onorúgame chiena galeo ramué, 'lige asíriga 'la niraga etuwío ramué. Alekeri 'la narékiaguru Onorúgame Alawala, jípeko alué alawate Onorúgame 'kúchila nírukuru, 'la bijchiá alarigá ju. Ralámuli tabilé oyérame Onorúgame, tabilé námame ju alué ra'íchali, 'lige tabilé machí churigá 'nátame nírigo ramué, napugiti tabilé oyérame kame Esukristo.

2 'Emi napu 'we galilía Onorúgamete, Onorúgame Alawala nígame nirú ramué. Rekó tabilé machiae alarigá nímio abé i'libeko nujubá rawé, 'láchigo machirúgó napu'lige Esukristo uchéchigo siné nawachi jena wijchimoba a'chigóriga nimio napurigá alué Esukristo.

3 Suwábaga napu ekí 'la bijchiga napurigá ikimeo, alueka 'ma 'la bi'wígame alawégame gayéniguru i'kilimi napurigá alué Esukristo.

4 Suwábaga napu ekí cha nokagá járome ka, chibiyeti nóchaga, alueka resítiri alawégame gayena, napugiti bilé rió resítiri alawégame gayéname kame napu'lige tabilé e'wasa Onorúgame nulalila.

5 'Emi asíriga 'la machíguru Esukristo jena wijchimoba nawáligo alué resítiri 'nátili bujemia napu niga mochírige. 'Emi 'la machíguru Esukristo tabilé resítiri alawégame ko.

6 Suwábaga napu ekí Esukristo 'yuga 'nátame ju aminabi tabilé cha nokagá járome ju. Suwábaga napu ekí abiena cha nokagá járome tabilé 'cho 'la námame ju alarigá ko Esukristo.

7 'Emi napu ne 'we najkí, 'we 'la 'nátaga mochiwa napu'lige uché jaré ralámuli ruwichi chibiyeti ra'íchili. Tabilé 'la 'ínili alué ralámuli. Ralámuli 'we 'la nóchame ka napurigá Onorúgame najkí, alueka 'we 'la sébali ralámuli júkuru.

8 Ralámuli 'we cha nokagá járome, alueka Remónisi oyérame júkuru. Remónisika asíriga tabilé 'la nóchame ju napusí jena wijchimoba nawasa. Alekeri Onorúgame júlale bo'né Inolá jeka wijchimoba napurigá mabuwa alué Remónisi aleké Onorúgame Inolate.

9 Suwábaga napu ekí Onorúgame Alawala alawégame ju, alueka tabilé cha nokigá e'yéname ju, 'máchigo Onorúgame Alawala nígame kame alué ralámuli.

10 Alarigá 'la machiboa chieri ka 'la Onorúgame oyérame ralámuli, 'lige chieri ka Remónisi oyérame. Suwábaga napu ekí ta oyérinilime Esukristo napurigá najkí Onorúgame, chibi nokigá járome ju, 'lige aminami tabilé 'la ganíliga etega uché jaré ralámuli, alueka tabilé Onorúgame Alawala alawégame ju. Alué ralámulika tabilé Onorúgame 'kúchila ju.

Jena ruwimela Juani ruwíligo 'we 'la ganíliga járilime ko o'maka

11 Ye ra'íchalika ruyame ju churigá ka Onorúgame, 'lige ruyame ju alarigá oyératika Onorúgame, pe aba alué ju napu akirú 'yabesi napu'lige pe kulí oyeria Esukristo. Onorúgame nejíturu ye ra'íchali napurigá galegá járowa a'bopi o'maka ralámuli.

12 Tase napurigá Kaíni, alué Arani 'lige Eba inolá, tabilé alarigá niwa, alueka pe Remónisi gompaniérola nile, alekeri me'ale bo'né bonila. ¿Chonigá

me'ale? Alué Kaínika me'álekuru 'wéchigo chátiri 'nátaga eyéname níligame. Kaíni bonílaka 'we 'la rió nile, alekeri me'líliru.*
13 'Emi Onorúgame oyérame napurigá ne, tabilé chélagá mochiwa napu'lige
alué ralámuli tabilé oyérame Onorúgame 'we gichichi 'emi.
14 'La machirúguru 'ma tabilé cha'piruga mochírigo ramué alué Remónisite.
Onorúgame júkuru ramué nuleme. 'We 'la machiáguru 'wéchigo 'la ganíliga
járilime kame 'la niraga uché jaré ralámuli. Suwábaga ralámuli napu ekí tabilé
na'temame ju uché jaré ralámuli Onorúgame oyérame alué ralámulika bijí
Remónisite cha'piruga mochígame kéré,
15 pe napurigá bilé ralámuli me'agá oyame alarigá júkuru. 'La machíguru
'emi bilé ralámuli me'agá oyame tabilé alawégame ko Onorúgame Alawala.
16 Jena ruwimé ne churigá ka alué ralámuli napu 'we ganíliga eteme ju
uché jaré ralámuli: Esukristo asíriga 'la na'temale ralámuli, 'lige arigá mukule
ralámuli gu'íriga. Ramuéchigoó'la na'temátékuru uché jaré ralámuli.
17 Bilé rió we'ká e'karúgame nígame 'lige go'ame, 'lige tabilé gu'írame nisa
ralámuli tabilé nígame, alué rioka tabilé 'la galegá na'temame nímala ralámuli.
Alueka tabilé alawégame ju Onorúgame Alawala.
18 'Emi napurigá ne 'kúchila, tase pe na'temame koripoa ralámuli. Napu'lige
gu'iria bilé ralámuli 'la bijchiá 'la na'temaka gu'íriwa 'lige 'la galegá.

Jena ruwimela Juani ruwíligo tabilé chijúniga ra'ichálime ko Onorúgame 'yuga

19 'La alarigá gu'írisiká a'liko 'la machiboa 'la oyérilio alué ra'íchali
Onorúgame nila.
20 Ramué a'boi laa mochísiga: «¿Chonigá aliena tabilé 'la na'temaka gu'írame
júché neka uché jaré ralámuli 'lige tabilé 'la galegá?» Alarigá na'tálika,
Onorúgameka 'we 'la machí alarigá 'nátaga e'yénachi ramué.
21 'Emi napu 'we 'la galilía Onorúgamete, ramué a'boi tabilé e'karúgame
'nata mochísiga 'liko tabilé chijúniga aminami tabilé majaga ra'ichawa
Onorúgame 'yuga, iwérali tania.
22 'We 'la machiaa napu ekí tábiri tánilia yati 'la nejimio Onorúgame,
napugiti 'la sébali olagá ejperélirigime napu nulá Onorúgame, 'lige ramueka
'la semáriga na'talia, 'lige 'la semáriga gu'írilia ralámuli 'la napurigá najkí
Onorúgame.
23 Onorúgameka najkíguru napurigá 'we 'la oyériwa alué Esukristo, alué
Onorúgame Inolá napu jipe 'pa rewagachi ajtí. 'Lige aminami najkí
Onorúgame napurigá 'la nabí 'la niraga járowa uché jaré ralámuli.
24 Bilé rió 'la sébali olame ka napurigá nulá Onorúgame, alué rioka
'la Onorúgame 'yuga 'nátame júkuru, 'lige Onorúgameka 'la semáriga
gu'íriguruchigó alué rió. Alarigá 'la machiboa Onorúgame 'we 'la nejkura
ajtigó, bo'néchigo alawala nejíligime.

4

Jena ruwimela Juani ruwíligo 'we 'la 'nátaga gepúlime ko pala Onorúgame ra'ichálila ko

1 'Emi napu 'we 'la galilía Onorúgamete, tase pe apiépiri ra'íchili oyériwa.
'La machigá gepuwa pala 'la Onorúgame ra'ichálila ko. We'ká ralámuli
Onorúgame nila rejcholi benírime korime ju, péchigo 'yégali benírime júkó
ralámuli. Alueka tabilé Onorúgame nila ra'íchali benírime kéré.

* **3:12** E'nesi Génesis 4:8-16 'lige Hebreos 11:4.

2 Regá ju napurigá 'emi machimela bilé ralámuli Onorúgame Alawala
alawégame ko: Bilé rió 'la bijchígame Esukristo napu ajtí jipe rewagachi alué
ko napu jena nawale rió neraga, 'liko 'la Onorúgame Alawala alawégame
nímala alué rió.
3 Jaré ralámuli tabilé bijchígame Onorúgamete julárigame ko Esukristo
jékana napurigá ralámuli gu'írimala chátiri 'nátili bujea, alué ralámulika tabilé
Onorúgame Alawala alawégame júkuru, 'liko alué ralámuli pe Esukristo saíla
alawá alawégame júkuru. 'Emi machíguru ra'íchali napu ruwime ju sebamio
alué ralámuli 'we chátiri 'nátili 'nátame 'lige se'winátiri ra'íchali benírime
ralámuli, napu alawégame ju alué chátiri alawá napu eyena jena wijchimoba.
4 'Emi napu ekí alawégame ju Onorúgame Alawala 'ma Onorúgame 'kúchila
ju 'emi. 'Ma umérilekuru 'emi alué ralámuli se'winátiri ra'íchali benírime
uché jaré ralámuli, Onorúgame Alawálaka 'wéchigo a'wágame kame me'tigá
Remónisi alawala.
5 Alué ralámulika napu Remónisi alawala alawégame ju, napurigá Remónisi
najkí alarigá benírime ju. 'Lige ralámuli napu ekí Remónisi gompaniérola ju
'we 'la oyérame ju alarigá benírigа e'yénachi alué ralámuli.
6 Ramueka Onorúgame 'kúchila niru, bilé rió Onorúgame Alawala
alawégame 'we 'la gepume ju napu'lige ramué alué Onorúgame nila ra'íchali
benírigа járilichi. Ralámuli tabilé alawégame Onorúgame Alawala tabilé
gepume ju ramué napu'lige alué ra'íchali beniria járilichi. Alarigá machiáa
bilé ralámuli Onorúgame Alawala alawégame ko, Remónisi alawala alawégame
kómá. Alarigá 'la machirúguru bilé rió 'we 'la bijchiá ra'íchali benírime ko o
'yégali benírime kómá.

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame 'we 'la ganíliga eteme ko ralámuli

7 'Emi ralámuli napu 'we galilía Onorúgamete, 'we 'la ganíliga etega járowa
'émi a'bopi, 'we 'la niraga, napugiti 'émika 'ma alawégame kame Onorúgame
Alawala napugiti 'émika 'ma 'la oyériligame Onorúgame. Suwábaga alué
ralámuli napu ekí 'la ganíliga eteme ju uché jaré ralámuli, alueka 'ma 'la
alawégame ju Onorúgame Alawala, 'lige asíriga 'la machí churigá nejkúrime
ko Onorúgame.
8 Bilé ralámuli tabilé alarigá galeme ka uché jaré, alué ralámulika tabilé
oyérame ju Onorúgame. Onorúgameka 'we ganíliga eteme ju ralámuli.
9 Onorúgameka júlalekuru bo'né Inolá Esukristo jeka wijchimoba ramué
na'temaka napurigá bi'wémala ramué alawala napurigá ejperéliwa 'la na-
purigá najkí alué bo'né Onorúgame, napurigá ejperéliwa alué Esukristo
a'walílate.
10 Ramueka tabilé oyérame nírige Onorúgame, Onorúgameka abirigáchigo 'la
galeme nílekó ramué. 'We 'la na'temale ramué, 'lige júlalekuru bo'né Inolá
Esukristo napurigá gastigo narémala, alué gastigo napu ramué narépuli nílige
chibi nokagá járame ka ramué. 'Liko alué nawálekuru gastigo naremia ramué
neraga.

11 'Emi napu 'we galilía Onorúgamete, Onorúgameka asíriga galéturu,* 'liko
ramué a'chigóriga galeti kárékuru uché jaré ralámuli.
12 Ta'wesi eteme ju Onorúgame, tabilé machirú chieti ko Onorúgame. 'La
'we 'la galegá járiliká uché jaré ralámuli, 'liko 'la ma'chí néré Onorúgame 'la

* **4:11** E'nesi glosario «amor».

nejkura ajtigó napurigá 'we 'la galewa uché jaré ralámuli. Alarigá 'la ma'chí nélélamala 'la ramuechi pachágana ajtigó Onorúgame Alawala.
13 'La machiáa Onorúgame 'kúchila nírigo napugiti ramué 'ma alawégame nírigo Onorúgame Alawala, napugiti bo'né Onorúgame nejíligime bo'né Alawala.
14 Napu ramué eteru 'la ruilía ramué uché jaré, Onorúgame júlaligo bo'né Inolá ralámuli bujéniliga alué chátiri 'nátili.
15 Bilé ralámuli napu 'la niraga ajtí Onorúgame Inolá ko alué Esukristo, alué napu nawale jena wijchimoba, 'liko alué rió 'la Onorúgame oyériga eyéname ju, 'la e'wagá, 'lige 'la Onorúgame Alawala alawégame ju.
16 Alarigá 'we 'la bijchigia mochiru 'we galilío ramué alué Onorúgamete. Onorúgameka 'we na'temame ju ramué. 'Lige apiépiri ralámuli napu 'we ganíliga eteme ju uché jaré, alué ralámulika 'la Onorúgame oyérame kérélamala, 'lige Onorúgameka 'la gu'írame kérélamala alué ralámuli napurigá 'la galegá etémala uché jaré ralámuli.
17 Napu'lige 'we ganíliga etelia ralámuli, regá 'we 'la machiaa 'we 'la ganíliga nejkurio Onorúgame. 'We 'la machiaa suwábaga 'la bi'wígame alawégame nírigo, alekeri napu'lige raweli sébachi Onorúgame gustisia olamia ramué ralámuli tabilé majawa, 'wéchigo 'la Onorúgame 'yuga 'nátame nírigime.
18 'We 'la ganíliga eteme nírikáa uché jaré ralámuli 'la napurigá Onorúgame najkí, 'liko tabilé majaga e'yéniwa, 'we majaga e'yénilikáa pe wa'lú gastigo nímala, napugiti alué pe majaga ejperégamekáa pe bijí tabilé 'cho 'la oyérame nímime Onorúgame.
19 Onorúgameka bajchá 'we galele ramué, ramué ta'chó galilichi alué Onorúgame, alekeri ramué 'we 'la niráwachigó Onorúgame.
20 Bilé rió 'we 'la nirame kórisá Onorúgame, 'lige 'we ayome nisa Onorúgame oyérame ralámuli 'yuga, 'liko alué rió 'we 'yégame nímala, tabilé nirame nímala Onorúgame alué rió. Bilé rió tabilé nirame nisa ralámuli rekó 'we 'la etee, ¿'lige 'lacha nirámalawé Onorúgame? Onorúgameka pecha ma'chiná ajtigá.
21 Jena ruimé ne churigá nuláliga Onorúgame: Ralámuli napu ekí galegá járome ju Onorúgame, a'chigóriga galegá etémili júkuru Onorúgame oyérame ralámuli. Regá nulale Onorúgame.

5

Jena ruwimela Juani ruwíligo suwábaga ralámuli napu alawégame ju Onorúgame Alawala alueka 'la umubamio alué chátiri 'nátili umeria

1 Suwábaga ralámuli napu ekí 'la bijchigi 'la Onorúgamete julárigame níligo alué Esusi* 'pákana rewagáchika, napurigá buinámala ralámuli alé resítiri bowechi, alué ralámulika nímala napurigá uchéchigo siné o'chérigame napugiti Onorúgame 'ma se'nú alawá 'yáligame napu ju bo'né alawala. Suwábaga ralámuli napu ekí 'we 'la nirame Onorúgame abiena 'we 'la nerámalachigó alué napu ju napurigá uchéchigo siné o'chérigame.
2 Napu'lige 'we 'la niralia Onorúgame 'lige 'la sébali oliá napurigá najkí, alarigá 'la machiboa 'la galilío uché jaré ralámuli.
3 'We 'la niráliká Onorúgame 'we 'la e'wálime júkuru napu nulá Onorúgame.

* **5:1** E'nesi glosario «Jesús» 'lige «Cristo».

4 Suwábaga ralámuli napu ekí Onorúgame Alawala alawégame ju 'we 'la umubámala alué chátiri 'nátili umeria. Ramué'é 'la umubawa alué chátiri 'nátili umeria 'la lisensia 'yásiká napurigá nejkúrimala Onorúgame.
5 ¿Chieri 'la umérame ju Remónisi? Pe alué ralámuliguru alué napu 'la bijchigi la Onorúgame Inolá ko Esusi napu jena wijchimoba nawale.

Jena ruwimela Juani ruwíligo tachiri gite nawáligo Esukristo jena wijchimoba

6-7 Esukrístoka napu'lige rewarásiga chojkile rejcholi beniria ralámuli churigá 'la rewagachi moyéname ka ralámuli. 'Lige 'ma mukule bilena gulusichi napurigá mukumeli nílige. Esúsika mukule gastigo nareka, alué gastigo napu ramué narépuli nílige.
8 Onorúgame Alawala 'we 'la 'nátale suwábaga 'la bijchiá 'la alarigá ikíligo.
9 Napu'lige bilé ralámuli ruwichi alarigá ko bilé tábiri, 'we 'la bijchígime niru. Napu'lige Onorúgame rusá tachiri gite nawáligo Esukristo jena wijchimoba abéchigo bijchígitékuru alueka 'la bijchiá kame. Onorúgameka 'ma ruwílekuru, 'lige 'la ma'chígime ruwílekuruchigó alarigá ko bo'né Inolá.
10 Bilé ralámuli 'we 'la oyérame Onorúgame Inolá, alueka 'ma alawégame nímala Onorúgame Alawala. Alué Onorúgame Alawálaka 'we 'la gu'írimala napurigá alué rió 'la machigá asiémpá jena wijchimoba nawáligo Esukristo. Bilé ralámuli anime tabilé Onorúgame Inolá ko Esukristo alué rioka 'we 'yégame korí Onorúgame olagá, tabilé bijchíginilimpá 'la bijchiá nawáligo Esukristo jena wijchimoba alué Onorúgame Inolá.
11 Regá ju napu 'sile Onorúgame napurigá 'la machiboa ye 'la bijchiá ko: Onorúgame bo'né alawala nejíturu napurigá ejperéliwa jena wijchimoba napurigá najkí Onorúgame.
12 Ralámuli napu ekí 'la oyérame ju Onorúgame Inolá, alueka 'la alawégame júkuru Onorúgame Alawala napurigá ejperélamala napurigá najkí Onorúgame. Ralámuli tabilé oyérameka Onorúgame Inolá, alueka tabilé alawégame ju Onorúgame Alawala.

Jena ruwimela Juani ruwíligo apiépiri chátiri 'nátili tabilé 'la ko Onorúgame níriga

13 Ye osilí oséguru ne 'emi napu ekí Onorúgame Inolá oyérame ju napurigá 'la machimela 'emi a'boi 'la Onorúgame 'yuga ejperélimio 'emi senibí.
14 Napu'lige Onorúgame 'yuga ra'ichalia apiépiri tábiri tánaga tabilé majaga tánilime ju 'we 'la machiame Onorúgame 'la akeo.
15 'We 'la machiáká 'la akeo napu tánilia ramué a'lígeko 'la machigá mochiru 'la nejimio napu bo'né 'we 'la nerá.
16 Onorúgame tánilime júkuru napurigá bujémala alué resítiri 'nátili napu'lige bilé ralámuli Onorúgame oyérame ta'mé chárigá se'winá 'sika eyénachi, 'lige Onorúgameka 'la yati bujémala alué 'nátili 'la ta'mé ená 'sika einásaká alué ralámuli. Nerú bilé 'nátili abé resítiri napu tabilé tánilime ju Onorúgame napurigá bujémala. Napu'lige bilé ralámuli nóchachi alué 'we resítiri nóchali, Onorúgameka 'ma abisibi tabilé gu'írame ju.
17 Apiépiri chátiri 'nátili tabilé 'la ju Onorúgame níriga.
18 'We 'la machiaa suwábaga napu ekí Onorúgame Alawala alawégame ju tabilé siné esítiri nóchali nóchaga e'yénimio. Esukristo 'we 'la repú alué ralámuli, 'lige tabilé gainámala Remónisi alué ralámuli umeria.

19 'We 'la machiaa Onorúgame 'kúchila nírigo ramué, 'lige Remónisika
cha'pigá ajtigó suwábaga ralámuli jena wijchimoba ejperégame napu tabilé
oyérame ju Onorúgame. Alué Remónisi 'sime ju nulá napurigá alué ralámuli
resí nokagá e'yénamala.
20 Abiena 'we 'la machiaa nawáligo alué Esukristo Onorúgame Inolá ra-
mué gu'írimia, 'lige nejíligo semátiri 'nátili napurigá 'la námapua churigá
ko Onorúgame 'lige 'la oyérame nírigo Onorúgame Inolá. Alué Esukristo
ju Onorúgame 'lige alué ju nejime bo'né Alawala napurigá 'la alué 'yuga
ejperéliwa senibí.
21 'Emi napu ne 'we najkí, 'we 'la 'nátiga mochiwa. Tabilé na'tawa uché bilé
'nátili nerugo abé semátiri me'tagá Onorúgame na'tálila.†
Pe ekí júpá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

† **5:21** Yolí ra'íchagaká aní «Hijitos, cuídense de los dioses falsos.»

Ye Ju Uché Bilé Apeli Napu Osale Juani

Kuira.

1 Ne Juani, napu ju repume Onorúgame oyérame ralámuli, osé ne mué mukí napu Onorúgamete wanápurigame ju, abiena osé ne mué u'kúchila,* napu 'we ganíliga eté ne, 'emi napu 'we galilime ju uché jaré ralámulitechigó alué ralámuli napu machime ju alué Onorúgame nila ra'íchali 'lige napu 'we 'la oyérame ju alué ra'íchali.

2 Neka 'we 'la galé 'emi napugiti 'emi 'lige ne 'we 'la oyérilime nírigime alué Onorúgame nila ra'íchali, alué ra'íchali napu tabilé 'yégali ruwime ju. 'Lige senibí alué ra'íchali oyériga nokísiwa.

3 Onorúgame 'la gu'írisa 'la képá, mué mukí 'lige mué 'kúchila, 'we 'la na'temasa 'la képá, 'la bi'lepi 'nátili 'yasa 'la képá pe alué 'nátalicho napu ju Onorúgame nélegá inálime. Ramueka 'we 'la oyérilime niru alué ra'íchali Onorúgame nila napugiti Onorúgame 'we 'la galeme ramué.

4 Neka 'we ra'sáláturu napu'lige machisá ne 'we 'la elío mué 'kúchila napurigá Onorúgame Alawálate nulewa napurigá najkí Onorúgame.

5 Neka osé mué mukí ruigá napurigá 'we 'la ganíliga etega nokísiwa o'maka. Ye ra'íchalika tase pe kulí ma'chínigame ju, 'we 'yasi nulá Onorúgame regá: «'We 'la ganíliga ejperéliwa o'maka, 'we 'la nakúriga.»†

6 'We 'la ganíliga etega ejperéliriká o'maka, 'la e'wame kéréliwa napu najkí Onorúgame, napurigá akele 'emi 'yasi napu'lige pe kulí chojkía Onorúgame oyeria.

Jena ruwimela Juani ruwíligo jipe we'ká ralámuli mochigo jena wijchimoba napu Onorúgame oyérame korí

7 We'ká mochíkuru jena wijchimoba napu Onorúgame oyérame korí, nobi tabiléchigo bijchígime júkó jena wijchimoba nawáligo Esukristo napuyeri bilé rió neraga. Alué ralámulika pe 'yégiga e'yéname ju, se'nú 'nátili beníriga ralámuli, 'lige anime ju Onorúgamete julárigame ko ralámuli buinániliga alé chátiri bowechi e'yéname.

8 Mué mukí 'lige mué 'kúchila 'we 'la oyériga ejperéliwa Onorúgame, 'we 'la 'nátaga mochiwa napurigá tabilé guwana rujsúmala 'emi abichilubi beniá napu najkí Onorúgame, abichilubi beniboa napurigá 'la narémala 'emi napu Onorúgame nejímili ju.

9 Mué mukí 'lige mué 'kúchila na'loasa alué a'lala ra'íchali Kristo nila ra'íchali alué pe se'nú ra'íchali 'yúriga pe 'yégali ruwime, 'liko tabilé a'lá oyérame nímala 'emi Onorúgame. Alué 'la Kristo nílacho ra'íchali oyérame ralámuli, alueka 'la oyérame nímala O'nó Onorúgame 'lige alué O'nó Onorúgame Inolá.

10 Jaré ralámuli jsisá alé 'mi napu 'emi ejperé, tabilé 'la a'ká ra'íchali benírimia, tabilé lisensia 'yawa napurigá ra'ichámala alué ra'íchali napu benírimia si alé napu mochí 'emi Onorúgame nila ra'íchali gepua nibilé regá anewa: «¡Mochisi pachami!»,

---

* **1:1** Jaré ralámuli mayé napu'lige Juani aniá «mué mukí» pe anime ke aníligo «suwábaga 'emi napu napuíme ju bilénami Onorúgame nila ra'íchali gepumia 'lige aminami benimea» anime ke anime mayé. Yolí ra'íchagaká «congregación» aniame ju. † **1:5** E'nesi glosario «amor».

11 napugiti alué napu regá ané alué ralámuli: «¡'Láchigo jsíkuru 'emi, mochisi
pachaka!» Alarigá aneme ka 'ma alué tabilé 'la a'ká ra'íchali benírame ralámuli
gompaniérola gayena 'emi.
12 We'ká ra'ichánili ne mué mukí 'yuga 'lige mué 'kúchila 'yuga, pe iligá
tabilé osilichi osigá ra'ichánili ne, siné kachi pe 'wemi simé rekó ne 'emi
'yuga ra'ichamia napurigá abé 'la ra'sálagá mochiwa o'maka, mué mukí, mué
'kúchila, 'lige ne Juani.

13 Alué mué go'chila 'kúchila wa'lú reporali nawa mué, alué mué go'chila
napu wanápurigame ju Onorúgamete.
Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Nujubá Osirúgime Napu Osale Juani

Kuira mué Gayo.
1 Ne Juani, napu repume ju Onorúgame oyérame ralámuli, osé ne mué Gayo, mué napu 'we galilía Onorúgamete, napu ne 'we galegá etéchigó.

Jena ruwimela Juani ruwíligo 'we ra'sálão napugiti alué Gayo 'we 'la oyérame níligo Onorúgame

2 Mué rió Gayo, Onorúgame 'we 'la gu'iri mué 'la bi'lepi 'nátili 'nata pe 'la Onorúgamecho oyérilime, a'chigóriga 'la képáchigó napurigá 'we 'la semáriga gu'írisiga mué Onorúgamete napurigá 'we a'lá ma'chínamala mué nochálila, 'lige aminami tabilé nayuka ilírosa 'la képá mué.
3 'We ra'sálá ne napu'lige machisá 'we 'la oyériga eyenio mué Onorúgame nila ra'íchali tabilé 'yégali, jaré jena ejperégame ralámuli Onorúgame oyérame napu e'yénale alé napu mué ajtí ruwíturu 'la oyériga eyenio mué alué ra'íchali tabilé 'yégali ruwime.
4 Neka 'we ra'sálagá ajtí machiame ne 'we 'la oyériga e'yenio mué Onorúgame nila ra'íchali, 'emi napu ne beniri Onorúgame nila ra'íchali napu'lige pe kulí benichi 'emi.
5 Mué napu 'we galilía Onorúgamete, mueka 'la lisensia 'yame ju napurigá che'lebámala mué bejtélachi suwábaga napu Onorúgame nila ra'íchali benírisia jsime ju alemi, alué pe kulí siné jsime alemi Onorúgame nila ra'íchali benírimia rekó tabilé siné eteme ke mué 'yabesi,
6 suwábaga alué ralámuli 'we 'la ruyele ralámuli Onorúgame oyérame jena ejperégame 'we 'la lisensia 'yame ko mué napurigá che'lebámala alé alemi e'yénachi, 'lige 'we 'la 'yame kará mué go'ame napurigá nutugega simámala bilénami simiba Onorúgame nila ra'íchali benírimia.
7 Asíriga 'la júkuru alarigá gu'írichi mué alué ralámuli napugiti alué ralámulika e'yéname alemi 'we 'la oyériga Onorúgame tabilé nareka e'karúgame tábiri i'lía, nibilé go'ámetiri i'lía alué ralámulite napu tabilé oyérame ju Onorúgame.
8 Alekeri ramué 'we 'la gu'íritékuru alué ralámuli napu Onorúgame nila ra'íchali benírigа e'yena alé 'mi napurigá gompaniérola niwa.

Jena ruwimela Juani ruwíligo 'we nejkumeme níligo alué rió Riótrepe anilime

9 Neka osé bilé ra'íchali alué ralámuli Onorúgame oyérame napu ejperé alé napu mué ajtí ruigá alemi e'yénigo jaré alué Onorúgame nila ra'íchali benírame ralámuli napurigá gu'írimala 'emi pe iligá 'we nejkumeme alué rió Riótrepe rewégame, 'we wa'lula neraga chujkírime ju pe nejkumega, ta'mé ganíliga ajtí napurigá 'emi nuleme nímala ne.
10 Alekeri napu'lige alemi simisá ne'ochámala ne alué rió 'lige 'we 'la ma'chígime ruyémala ne napurigá tabilé 'yégiga einámala chátiri ra'íchali benírigа e'yenio ramué peka 'la bijchiá kachi, 'lige pe alieti 'nátaga tabilé lisensia 'yame ju napurigá che'lebámala alé, alemi jsime ralámuli Onorúgame nila ra'íchali benírimia ralámuli, 'lige jaré 'la lisensia 'yánilisa napurigá che'lebámala a'boi ejperélachi, yati sulime ju 'lige 'ma tabilé elime ju napurigá

simela alé 'mi Onorúgame nila ra'íchali gepumia napu napuíme ju suwábaga 'emi Onorúgame oyérame.
11 Mué rió Gayo 'we galilime Onorúgamete tase oyériga ilíriwa alué chátiri rejcholi, iligá a'lá rejcholi oyériwa 'nalina. Alué 'we a'lala rejcholi oyérame ka, alueka 'la Onorúgame 'kúchila nímala, alué pe tabilé a'lá rejcholi oyérame ka pe tabilé Onorúgame oyérame kérélamala.

Jena ruwimela Juani ruwíligo Remetrio 'we 'la oyérame níligo Onorúgame

12 Suwábaga ralámuli ruwí 'we a'lá oyérame ko alué Remetrio a'lala rejcholi, ramuéchigó ruwiyá 'we 'la oyerio Remetrio alué a'lala rejcholi, 'lige 'emi 'we 'la machí 'la bijchiá ko napu ruyá ramué 'we 'la oyerio alué Remetrio alué a'lala rejcholi.
13 Neka we'ká ra'íchali ra'ichánili mué 'yuga, nobi tabiléchigo aminabi osiméla gó ne.
14 Pe 'wemi simea ne alemi napu mué ajtí mué 'yuga ra'ichamia.

15 'We 'la bi'lepi 'nátili 'nátaga asisá 'la képá mué. 'We nábole reporali suwábaga napu mué machime ju napu jena mochí. Muéchigó 'we repóriwaká suwábaga machirume.
Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osale Jura

Kuira suwábaga 'emi ralámuli.

1 Ne Jura anilime rió osá ye ra'íchali rejcholi. Alué Esukristo re'pá ajtígame, aluete 'yárukuru ne bilé nóchali. Neka u'tala bonirúgame niraga ju Santiago 'yuga. 'Émika Onorúgamete bayérigame nílekuru napurigá 'emi Onorúgame oyérame nímala, alekeri neka 'emi oséguru. O'nó Onorúgameka asíriga 'la galegá etélekuru 'emi. 'Lige Esukristo 'we nejkura napurigá tabilé che ikimela 'emi ralámuli.

2 'We 'la kékuru Onorúgame na'temasa 'emi, aminami wa'lú nejisa a'walí napurigá ta we'ká 'nata mochímala 'emi. 'Lige Onorúgame 'we 'la ganíliga etesa, 'la júkuru 'emi.

Jena ruwimela Jura ruwíligo jaré rió sébiligo alé 'yégali benírame

3 'Emi ne amígola, neka asíriga ruináliturе jena osagá bo'né Onorúgame 'láchigo nejkúrilikó 'emi 'lige néchigó, 'lige ta'chó osiachi, uchéchigo bilé 'nátili ma'chínaturu. Jípeko nawésali náomili júkuru ne napurigá 'la nemímala 'emi se'winá nokachi uché jaré ralámuli, alué ralámuli napu sairúgame ju alué ra'íchali napu Onorúgame benírale bajchá rawé mochígame ralámuli napu Onorúgame oyérame nile. Alué ra'íchali 'ya nerúgame 'la sébali nílikuru, tabilé tase rokáré.

4 Jaré rió 'ma alemi mochí napu 'emi mochí. Alué ralámulika Onorúgame oyérame korígurú a'boika, tabiléchigo Onorúgame oyérame ke anígó, pe laní 'yégiga. Alué ralámuli asíriga a'wágame gastigo narémili júkuru Onorúgame nila. Alarigá anile Onorúgame ra'ichálila 'we 'ya, 'ma asíriga we'ká bamí ju. Alué ralámulika tabilé Onorúgame 'yuga 'nátame ju. A'boika aní 'we 'la narénili alué Onorúgame nejílala nawésali, tabiléchigo 'la 'nátame kéréko a'boika, pe we'ká umugí 'yuga okónilime ke aní. Alué ralámuli tabilé bijchigi Esukristo ko bi'lepi wa'lula nulame jena wijchimoba ramué 'yuga.

5 Neka uché na'tárime oláeke'é 'emi napurigá 'emi machimela alakimeo alué cha nokame ralámuli. 'Émika 'ma machílké alieti ruimeo ne, abirigá uchéchigo siné ruimé ne alué chukimeli ko alué cha nokame ralámuli, pe a'chigóriga nímala napurigá ikílige 'ya mochígame ralámuli. Onorúgame suwábaga ralámuli napu ekí nílige israelita 'ma buyánale alé Ejipto mochígichi. Alué ralámuli israelita pe napurigá ralirúgame nile alé Ejipto. Alekeri Onorúgame 'ma buyánale alé Ejipto. Onorúgameka gawí nuebo 'yámoríle, nobi tabilé e'wele ko Onorúgame 'la ruwichi. 'Liko Onorúgameka 'ma suwábale suwábaga alué ralámuli napu ekí tabilé oyérale Onorúgame ra'ichálila, tasiné sébale alé gawí nuébochi.

6 Abiénachigó a'chigóriga ikimeli ju alué ralámuli cha nokame napu ejperé napu 'emi mochí, napurigá ikile jaré santo ánjeli. Alueka tabilé ejtebile alé napu Onorúgame 'yálige napurigá mochímala, alueka pe se'wí simíbale. 'Liko Onorúgame 'ma gastigárile alué santo ánjeli, wamí chonárale mochile karénate bulugá. Tabilé siné buyásamala alé karénate buluruga mochiga. Onorúgameka alé mochiámala bulugá napusí bo'né nawámala alué santo ánjeli gastigárimia.

7 Alué ralámuli abichigó alarigá narémala alué gastigo.

Abiénachigó gastigárimala alué ralámuli napurigá alué ralámuli alé
wa'lú we'ká riógichi Soroma anilichi ejperégame 'lige Gomora* anilichi
ejperégametiri 'lige aminami uchéchigo jarénami we'ká riógichi ejperégame
alé a'bemi. Ralámuli alué napu ekí rió nílige asíriga we'ká umugí 'yuga okole,
'lige aminami riocho ka okole. 'Liko Onorúgame 'ma gajúnale suwábaga galí
alué we'kaná we'ká riógichi jágame 'lige aminami ralámulitiri 'ma suwábaga
suwábale napu ekí ejperégame nílige alé we'kaná we'ká riógichi, 'ma e'kósale
na'ite. Yeka ruwime ju Onorúgame na'ite suwábimio ralámuli cha nokame,
'lige tajsiné cho'imela alué na'í.

8 'Lige abiena alué ralámuli napu chátiri eteme ju remuka, alué ralámuli
anime júturu: «'We 'la oyérawa alué remugí.» Alué ralámulika 'ma najsabú
suwábaga a'lala ra'íchali napu nerú jena wijchimoba, 'ma bo'né sa'pálatiri.
Tabilé najkí alué a'boi ralámuli napurigá Onorúgame nulámala. Pe gawéliga
eteme ju Onorúgame 'lige santo ánjeli 'lige Remónisitiri.†

9 Alué wa'lula santo ánjeli Migeli rewégame, aka alué Migeli peka che
anélige'é Remónisi, 'lige alué ralámulika tabilé ikiárékuru napurigá gawélimala
alué Remónisi. Alué Migeli Remónisi si ra'icha ilile napu'lige mukule alué
Moisesi. Alué Remónisika alué Moisesi sa'pala o'tonálile, 'lige alué Migélika pe
tabilé che anele, pe 'la niraga etele alué Remónisi. Pe iligá regá anele: «Bo'né
Onorúgame machílké mué Moisesi sa'pala o'tosáká.»

10 Asíriga chátiri ra'íchali ra'ícham e ju napuyépiri ra'íchali napu ekí tabilé
námame ju a'bopi. Pe napurigá e'yéname ju ajágame pe alarigá e'yéniniliga
aní alué ralámuli, pe go'ámecho 'lige okókime 'nátame ju alué ralámuli, 'lige
pe umugí 'yuga okókime. Pe aliéricho 'nátaga e'yéname kame napurigá jami
oyame ajágame. Pecha siné 'nátame júkó alueka Onorúgame 'yuga. Napu'lige
bilé rió alieti 'nata, 'liko alué rioka pe bo'nepi cha ikimela.

11 Asíriga resíriká nímala alué ralámuli níriga. Alué ralámulika napurigá
Kaíni alarigá 'nátame ju napu'lige ayole bonila 'yuga. 'Lige aminami pe
'nátame ju alué ralámuli napurigá alué Balaámi pe enomí méniliga. Benírale
'we 'la ko Onorúgame saega mochíriga. 'Lige alué ralámulika abiena napurigá
Koré‡ anilime rió alarigá 'nátame ju, alueka pecha oyéralega Onorúgame nila
rejcholi 'lige sairúgame neraga gayénale alué e'wélala 'yuga. Alué ralámuli
napu ekí sairúgame neraga mochí, suwimela napurigá me'líliru alué Koré
anilime.§

12 Ye we'ká rió cha nokáme ka 'emi si napuíka go'yame júkuru alué go'ame
newárigime napu 'emi go'yame ju alé napuísa Onorúgame ra'ichálila benimea,
tabiléchigo Onorúgame oyérame kéréko alué ralámuli. Pe asíriga jobátigame
ju napurigá rejté re'lé ba'ichí mochígame rejpúrame kárigó re'késiga pecha
ma'chígime ka re'lé ba'ichika. Alué ralámulika tabilé chijúname ju. Pe iligá
a'bopi niraga 'nátame ju. Alueka pecha gu'írame júkó uché jaré ralámuli.
Alueka pe napurigá bilé nolí wakígame ekáralimi júmame, pe alarigá júkuru.

---

* **1:7** Alé Soroma 'lige Gomora rewégichi 'we cha nokame ralámuli ejperégame nile 'ya napu'lige bejtégichi Abraámi. Onorúgame 'ma e'kósale suwábaga ralámuli 'ma galítiri 'yúriga. E'nesi Génesis kapítulo 18 'lige 19. † **1:8** Alué Remónisi 'yako 'we a'lá santo ánjeli nílige, iligá cha'sile 'liko Onorúgameka 'pa rewagáchikana pale. E'nesi glosario «Satanás». ‡ **1:11** Alué Koreka sairúgame nile Onorúgame 'lige Moisesi, 'liko Onorúgameka gasínale alué gawí 'lige alégana rusule alué Koré 'ma gompaniérola si, 'lige kúchigo na'oga ilíbale gawí. E'nesi Números 16:1-35. § **1:11** Kaínika nile bajchá ochérigame Arani inolá. E'nesi Génesis 4:3-9. Alué Balaámika sujkurúgame nile. 'Yégime nile ralámuli napu'lige Moisesi nulechi alué ralámuli israelita. E'nesi Números 22–24.

Alué ralámuli 'we bajchá uchútame, tabiléchigo sébali olame júkó 'lige. 'Lige abiena napurigá bilé masana tabilé rakeme, alarigá ju alué ralámuli, 'lige pe 'ma bo'niboli ju alué masana.

13 'Lige aminami alué ralámuli napurigá ba'wí gomichi ename alarigá ju. Alué ba'wí asíriga we'ká repuga a'reme ju gomichi suwékimi. Alarigá júkuru alué cha nokame ralámuli. Asíriga we'ká e'karúgame cha nokogá e'yéname ju, tabilé niraga a'bopi. Tabilé chijúname ju. 'Lige aminami alué ralámuli pe napurigá alué so'pilí wajségame,* alarigá ju, pe e'yéname ju. Napu'lige suwisá, nabí chónagachi mochímala, tasiné buyásiga. 'Lige alué ralámuli tajsiné buyásiga mochímala alé chonárale.

14 Enoko rewégame nile bilé rió 'we 'ya ajtígame. Aránika Enoko bi'chela† nile. Alué Enoko ruwile alarigá ikimeo alué cha nokame ralámuli a'kinana rawé. Regá anile alué rió: «'We 'la buigá mochiwa, 'ma sebámili júkuru alué Wa'lula Onorúgame we'ká mili santo ánjeli 'yuga,

15 'lige gustisia olámala suwábaga ralámuli, 'lige aminami alué gastigo 'yámala alué napu ekí tabilé 'nátame ju Onorúgame na'tálila. Alué ralámulika asíriga we'ká e'karú nokogá e'yéname júkuru tabilé Onorúgame nulalila 'nátaga. 'Lige aminami asíriga tabilé 'la ra'íchali ra'íchame júkuru Onorúgame olagá.»

16 Alué ralámulika 'we cha anigá nokame ju sairúgame neraga ra'íchame ju Onorúgame olagá. Pe alué chátiri 'nátalicho 'nátaga e'yéname ju pe a'bopi 'nátaga. 'Lige asíriga najtékame korigá e'yéname ju a'bopi. 'Lige aminami asíriga 'la semáriga ra'íchame ju uché jaré ralámuli olagá napu'lige gu'írilime najkigá.

Jena ruwimela Jura ruwíligo uché pe'kabi rejcholi

17 'Emi Onorúgame oyérame napu ne 'we galegá eté, na'táwaguru alué ra'íchali napu ra'íchilige alué makué oká rió napu Wa'lula Esukristo 'yuga e'yénilige.

18 Regá anime: «A'lige rawé napu'lige 'ma amulí suwíbachi gawí, asíriga we'ká ralámuli mochímala Onorúgame gawélime, asíriga chátiri ra'íchali ra'ichámala Onorúgame olagá. Alué ralámulika pe napu nóchame ju a'boi, pe aluecho oyéramala. Alué ralámulika tabilé na'támala Onorúgame 'yuga.»

19 Alué ra'íchali napu ruwílige alué ralámuli, jipe 'ma 'la bijchiá ma'chínaguru. Ye cha nokame rioka we'ká e'karúgame 'nátame ju napurigá 'emi tabilé bi'lepi 'nátili 'nátaga mochímala. Alué rioka pecha Onorúgame Alawala alawégame júkó, alueka ju pe napurigá bilé ajágame, tabilé 'nátame Onorúgame 'yuga.

20 'Emi ne amígola, 'la nakúrilime júkuru a'bopi níriga napurigá 'emi 'we 'la e'wémala alué Onorúgame nila ra'íchali. Tániwa Onorúgame napurigá bo'né alawala gu'írimala ramué Onorúgame 'yuga ra'ichálichi.

21 'La 'we 'la niraga járiwa 'la gu'íriga uché jaré ralámuli, 'la ganíliga e'yéniwa uché jaré 'yuga a'chigóriga napurigá galeme ju Onorúgame ramué. Uché siné sebámala alué Wa'lula Esukristo ramué na'temaka. Asíriga 'la buigá mochiwa

---

* **1:13** Ralámulika aní: «Napu'lige paka ilisá so'pilí wajségame, bilé tábiri ruwime kará. Tabilé 'la bamíbali ruwime kará.» † **1:14** Alué Enoko o'nola, Jareri anilime nile. Enoko ochila ka, Majalaleli anilime nile. Enoko umúlila ka, Kainani anilime nile. Enoko ególila ka, Enosi anilime nile. Enoko geyóchila ka, Seti anilime nile. Enoko bi'chela ka, Arani anilime nile. Alué Arani anilime rió nile 'ya bajchá ajtígame ta'wesi 'cho rió i'tégichi.

a'lige rawé. Alué 'símili júkuru ramué a'walí 'ya napurigá ramué alué a'walite 'la nabí ejperélawa rewagachi.

22 Jaré ralámuli a'nagú 'nátame ju, bilena tabilé 'la niraga, bilena 'we 'la niraga, pecha machime ka ye Onorúgame ra'ichálila. Siné rawé na'támaréko abe. 'We 'la na'temápua alué ralámuli.

23 Jaré mochí asíriga cha nokame ralámuli. 'Liko bilé rejcholi 'yásiga 'la júleké alué cha nokame ralámuli napurigá ku 'la o'wé na'támala. Jípesíko 'la 'nátaga nokísiwagó napurigá tabilé resí ikimela 'emi. Alué ralámulika 'we cha nokame ju. Tabilé galétékuru napurigá nokame ju alué ralámuli, alueka pe sairúgame neraga kame Onorúgame 'yuga.

Jena ruwimela Jura ruwíligo 'we 'la ra'sálagá járilime ko nabí

24 Pe Onorúgamecho ju napurigá 'emi repúmala napurigá tabilé se'nú bowé cha'pimela 'emi. Pe aluecho ju napurigá nejkúrimala napurigá 'la a'bé o'wemi neraga jawa napu ajtí Onorúgame. Ramueka 'we cha nokogá e'yéname nírikuru kákobá, Onorúgameka abirigáchigo 'la e'kale ko. 'We 'la ra'sálagá jáwaguru o'wemi napu Onorúgame ajtí, Onorúgameka 'la semáriga kame.

25 Bi'lepi Onorúgame ju. Napu'lige Onorúgame sébale jena wijchimoba bilé rió neraga Esukristo rewega, alué 'sílekuru ramué buyana alé resítirichi. Alueka wa'lú a'walí nígame kame napurigá aminabi nokísiwa tabilé guwana rusuka. Alué Onorúgame Alawala gite a'lá sébali o'toboa ramué napu ajtí Onorúgame re'pá rewagachi. Suwábaga ralámuli 'we 'la niraga etewa Onorúgame. Asíriga a'wágame ju. Alué júkuru bi'neli neyúriga Wa'lula. Alarigá nile 'ya napu ta'chó i'tégichi ye gawí. Abalarigá júkuru jipe, alarigá nímili júkuru nabí.

Pe ekí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.

Ye Ju Alué Apeli Napu Osale Juani Ruigá Churigá Nimio Jena Wijchimoba Nujubá Rawé

Kuira suwábaga 'emi ralámuli Onorúgame oyérame.
1 Ne ju Juani. Osá ne ye bilé ra'íchali. Onorúgame júlale bilé santo ánjeli ruyéniliga ne'chí chu'simio Esukristo napu'lige uché siné nawá jena wijchimoba.
2 Jena osá ne ruigá suwábaga napu eté ne 'lige suwábaga napu aké ne chukimeo pe 'wemi.
3 Ralámuli ye osilí leérame ka napurigá gepúmala uché jaré ralámuli, alueka 'we 'la semáriga narémala Onorúgame nila a'walí, 'lige alué ralámuli gepume 'we 'la e'wasa abiena 'we 'la semáriga narémala Onorúgame nila a'walí. 'Ma pe 'wemi sebámala alué raweli napu alarigá ikimeli ju napurigá ruwí ye ra'íchali.

Jena ruwimela Juani oséligo alué Esukristo oyérame gichao we'ká riógichi mochígame
4 Ne Juani oséguru 'emi ralámuli Esukristo oyérame gichao we'ká riógichi mochígame alé Asia anilichi we'kanami riógame. Neka najkíguru napurigá Onorúgame 'we 'la gu'írimala 'emi napurigá 'emi ralámuli tabilé we'ká chátiri 'nátili 'nátaga nokísamala. Neka najkíguru napurigá Onorúgame 'we 'la gu'írimala 'emi, alué Onorúgame napu jipe Onorúgame ju, 'lige napu nabí ajtile asíriga 'yasi, 'lige napu nawámili ju. Abiena najkí ne napurigá alué gichao alawégame* 'we 'la gu'írimala 'emi, alué alawá napu alé o'wemi jaí napu ajtí Onorúgame.
5 Abiena najkí ne napurigá 'we 'la semáriga gu'íriwa 'emi alué Esukrístote napu 'la o'wé ruwime ju napu etele, alué napu pe kulí bilé ju napu ajana mukusá, alué napu nuleme ju jipe suwábaga alué e'wélala selígame napu ekí mochí jena wijchimoba, alué Esukristo napu asíriga na'temaka galeme ju ramué, napu mukule bilena gulusichi pe ramué buyánaga chátiri bowechi i'nárigichi.
6 'Lige alué Esukrístote wanápurigame niru ramué napurigá nochawa napu Onorúgame nulá, alué Onorúgame Esukristo O'nola. 'We 'la semáriga ra'ichasa 'la képá suwábaga ralámuli alué Onorúgame olagá, 'lige Onorúgame senibí 'emi nulesa 'la képá. Alarigá nisa 'la képá.
7 'We 'la 'nátaga mochiwa.
Esukristo bilé rawé uché nawámala bilena nolichi
'lige suwábaga ralámuli etémala
napu ekí ejperé jena wijchimoba,
'lige suwábaga ralámuli napu ekí najkile
napurigá alué Esusi me'liboa,
napu tabilé galele Esukristo,
suwábaga alué ralámuli abiena etémalachigó.
Suwábaga ralámuli we'kaná ejperégame jena wijchimoba,
rekó jaré se'winátiri ra'íchame ke,
suwábaga 'ma nalámala

* **1:4** «Gichao» ruwime ju «'la sébali». «Gichao alawégame» pe ruwime ju «Onorúgame Alawala», napu 'we 'la sébali ju.

machigá 'ma sebio raweli gastigo narékime.
Alarigá nímalabá.
8 Onorúgame wa'lú a'walí nígame ju napu asíriga 'yasi ajtígame ju 'lige napu
jipe abiena ajtí, 'lige napu nabí asimeli ju, regá aní:
—Ne júkuru napu gawí newale 'lige i'libeko 'ma suwibasa ye gawí abiena
bijí abichilubi bejtélamala ne. Ne júkuru suwábaga 'emi nuleme.

Jena ruwimela napu Juani etele napu'lige rewírale Esukristo alé Pátmosi rewégichi

9 Ne Juani napu abiena Onorúgame oyérame júchigó napurigá 'emi, ne 'we
resí nilia ajtí, a'chigóriga napurigá resí nilia mochí 'emi, gawéliga etelia ne
'lige chibi anilía ne Esusi oyérame kóriká, ne napu 'emi 'yuga nóchame ju
Onorúgame nochálilachi jena wijchimoba napurigá nulá Onorúgame, neka
jena a'páruturu Pátmosi rewégichi napu ju rabó nasipa ba'wichí napu ilí wa'lú
ba'wí Meriteráneo rewégame napurigá resí nilia asimela ne tabilé gayéniga ku
bajunía, napurigá 'ma tabilé aminabi benírigа einámala ne Onorúgame nila
ra'íchali, 'lige napurigá 'ma tabilé aminabi benírigа einámala ne tachiri gite
nawáligo Esusi jena wijchimoba.
10 Bilé rawé resíbilichi, Onorúgame bo'né a'walila 'yáturu ne'chí napurigá ne
we'ká tábiri etémala napu tabilé 'wesi etiá ralámuli, 'lige bilé ra'íchali akéturu
ne guwánaka 'we a'wágame 'lige 'we 'la ma'chígime,†
11 regá anime:
—Bilena apélichi osibóaká napu ekí tábiri etémala mué, 'lige náolawaká
napu osimela mué alué Onorúgame oyérame ralámuli napu mochí gicháomana
we'ká riógachi alé Asia anilime gawí bo'ígichi mochígame napu ju bilena
chojkégame Ebeso anilichi we'ká riógichi mochígame, 'lige uché bilena cho-
jkégame Esmirna anilichi we'ká riógichi mochígame, 'lige uché bilena cho-
jkégame Pérgamo anilichi we'ká riógichi mochígame, 'lige uché bilena cho-
jkégame Tiatira anilichi we'ká riógichi mochígame, 'lige uché bilena cho-
jkégame Sárisi anilichi we'ká riógichi mochígame, 'lige uché bilena chojkégame
Pilarélpia anilichi we'ká riógichi mochígame, 'lige alué uché bilena cho-
jkégamechigó napu Laorisea anilichi we'ká riógichi mochígame ju.
12 'Lige neka gu'liga e'néturu machináliga chieri iligá aniá ra'icha, 'lige
etéturu ne gichao tábiri 'órote newárigime napu kantelabro anilime ju, gichao
gantela jawálime a'pílipi kantelábrochi.
13 'Lige alé nasipa alué gichao kantelábrochi iligéturu bilé rió we'lí
o'páchigime, 'lige 'órote newárigime síbala rekágame kéturu sulachipo.
14 'Lige asíriga rojsákame gupégame kéturu napuyeri no'sá 'lige napurigá
gepá, 'lige busílaka napurigá na'í rajame alieri kéturu,
15 ralálaká asíriga sejtákame kéturu napuyeri jiero rajtabáchirigame. 'Lige
ra'ichálilaka napurigá ba'wí wa'lú bakochi ename alieri anime kéturu.
16 'Lige wajtoná sekachí gichao so'pilí o'ká iligéturu. 'Lige chu'chí bilé sipa-
rina i'kiga iligéturu, 'lige banalaka napuyeri rayénali napu'lige 'we a'wágame
rayena, 'we ra'ósagame alieri kéturu.
17 Napu'lige alué etesa 'ma bo'íbaturu ne alé a'bé alué rió ilígichi 'ma
rekúpaga, napurigá 'ma mukúgame neraga bo'íbaturu ne alé a'bé. 'Lige alué
rió wajtoná sekálate ne'chí nocháturu, 'lige anéturu ne'chí:

† **1:10** Yolí ra'íchaga napurigá «trompeta» ra'íchale alué rió.

—Tase majawa. Neka júkuru bajchá ajtígame 'lige tajsiné we'kámili ju ne 'lige nabí asimela ne.‡
18 Ne napu ajagá ajtime ju senibí, mukugéturu ne, jípeko kúchigo 'la ajagá ajtí ne 'lige tabilé siné mukumeli ju ne. 'Lige alué a'wépala ni ne alé yochi i'púlime napu bi'tí suwígame, 'lige ne bo'né 'la buinámala alué ralámuli suwígame, pe aba alé a'rémala ne 'ma alé a'rénilisaká.
19 Mué Juani, 'la osibóaká napu ekí tábiri eté mué alarigá ko jipe, 'lige alarigá nimio i'libeko.
20 Mué bo'neka tabilé machimela tachiri ruwime ka alué gichao so'pilí napu eté mué jena ne sekálachi wajtoná mochígame, 'lige tachiri ruwime ka alué gichao gantela jawala, alekeri 'la ruwimé ne tachiri ruwime ka: Alué gichao so'pilika ruwime kéré alué santo ánjeli napu repume ju alué gicháomana we'ká riógichi mochígame ralámuli Onorúgame oyérame. 'Lige alué gichao kantelabro 'órote newárigime, alueka ruwime kéré Onorúgame oyérame gichao we'ká riógichi mochígame alé Asia anilichi.

2

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu anéligo Esukristo alué ralámuli Onorúgame oyérame alé we'ká riógichi Ebésochi ejperégame

1 › Mué Juani, osibóaká napu ne ruwimela napurigá alué santo ánjeli o'tomela alué osilí alué ralámuli 'yamia alué bilena chojkégame ralámuli Onorúgame oyérame alé Ebeso ejperégame alé we'ká riógichi. Regá anime osibóaká: «Alué napu gichao so'pilí o'ká ilí wajtoná sekachí napu eyena alé nasipa napu ja alué gichao gantela jawala 'órote newárigime, regá aní:
2 Neka 'la machí 'we 'la semáriga gu'írame ka 'emi uché jaré ralámuli, 'lige tabilé guwana rujsúpua 'emi 'lige tabilé eliwa 'emi napurigá chátiri 'nátili ruyewa 'emi, 'lige mochíkuru jaré ralámuli Esukrístote 'yárime korime nóchali napurigá nulame nímala 'lige ruyeme nímala alué ralámuli Onorúgame nila ra'íchali, 'lige 'émika 'we 'la rukeme júkuru machináliga, 'lige machime júkuru 'emi tabilé Esukrístote nulérigime ko alué ralámuli napurigá ruyémala ralámuli Onorúgame nila ra'íchali, yati machime ju 'emi pe 'yégame ko alué ralámuli.
3 'Émika 'we resí nilia mochí napugiti 'we gawéliga etélime kame 'emi ne'chí oyérame korigá, 'émika tabiléchigo siné najsina go ne'chí oyeria, iligá 'émika abichilubi beniria mochí Onorúgame nila ra'íchali.
4 Rekó 'we 'la benirie 'emi Onorúgame nila ra'íchali tabilé najsínaga ne'chí oyeria, abiena ta'mé 'we 'la o'wé e'yéname kéré 'emi napugiti tabilé 'la bijchiá 'la ganíliga e'yéname 'emi. 'Ya napu'lige pe kulí siné o'wínale 'emi ne'chí oyeria 'we 'la semáriga galegá járome kéturu 'emi a'boi, jípeko tabiléchigo aliena 'la semáriga ganíliga járome júkó 'emi.
5 Ku 'we 'la na'tawa 'nalina, uché ku 'we 'la ganíliga járowa a'boi. Tabilé ku 'we 'la galegá etega járisaká 'emi a'boi 'liko alemi simé ne napu 'emi mochí 'lige 'ma bujémala ne 'emi alué gantela jawala.
6 Rekó ta'mé 'la galegá etega járome ke 'emi a'boi, 'wéchigo gichime júkó 'emi alué ralámuli napu chátiri 'nátili benírame ju. Alué ralámuli napu nikolaita anilime ju 'we 'la kóríme nile rekó bilé rió uché jaré umugí 'yuga okoe tase 'la a'boi upila. Neka tabilé galé alué ralámuli napu'lige alarigá nokachi.

‡ **1:17** Onorúgameka tajsiné o'wísale, nabí asálekuru, 'lige abiena nabí asimeli ju. Tabilé siné mukumeli ju.

7 'La tabilé najkacholo níriká 'la gepúlime júkuru napurigá ané Onorúgame
Alawala suwábaga 'emi Onorúgame oyérame alé gichá̱omana we'ká riógichi
ejperégame. Bilé rió 'la umérisa riablo na'tálila, alueka 'la 'yámala ne lisensia
napurigá go'mela alué rojá rakala, alué rojá napu ilí alé Ereni anilichi.»*

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu anéligo Esukristo alué ralámuli Onorúgame oyérame alé we'ká riógichi Esmírnachi ejperégame

8 › Jípeko alué uché bilena chojkégame ralámuli Onorúgame oyérame
Esmírnachi ejperégame oséwaká napurigá alué santo ánjeli o'tomela alué osilí.
Regá anime oséwaká: «Ne napu 'we 'yasi ajtígame ju 'lige napu abichilubi nabí
asimeli ju, ne napu mukugé 'lige napu ku ajana, regá aní ne:

9 Neka 'la machí aliena resí nilia mochigo 'emi, 'lige tabilé nígame ko
'emi, 'wéchigo 'la 'nátame kéréko 'emi, 'la Onorúgame nélegá. Aminami 'we
'la machí ne 'we gawélilime ko 'emi uché jaré ralámulite napu Onorúgamete
wanápurigame korime ju alué napu pe riablo oyérame kéré.

10 Tase majawa 'emi rekó resí oláwili ke 'emi pe 'wemi. Remónisi galírale
mo'ámala jaré 'emi, pala a'rera 'emi ne'chí oyeria. Makué rawé resí nilia
mochímala 'emi, 'émika abiena tabiléchigo a'réwagó ne'chí oyeria, 'la tabilé
a'résaká 'emi ne'chí oyeria rekó galírale mo'árige 'lige rekó me'liae 'liko 'la
rewagachi moinámala 'emi ne 'yuga mochímala senibí.†

11 Tabilé najkacholo níriká 'we 'la gepuwa ye ra'íchali napurigá ané
Onorúgame Alawala suwábaga 'emi gichao we'ká riógichi mochígame
Onorúgame oyérame. Bilé rió 'la umérisa Riablo na'tálila, alué rioka 'la
tabilé pápili ju 'légana injiérnochi.»

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu anéligo Esukristo alué ralámuli Onorúgame oyérame alé we'ká riógichi Pérgamochi ejperégame

12 › Jípeko alué jaré ralámuli Onorúgame oyérame alé Pérgamo rewégichi
ejperégame oséwaká napurigá santo ánjeli o'tomela alué osilí alé. Regá anime
oséwaká: «Regá aní alué rió napu siparina i'kiga iligé:

13 Neka 'la machí 'emi ejperego alé napu suwábaga ralámuli cha'pigá
ajtí Satanasi, 'emi 'láchigo abichilubi oyera mochíkó ne'chí, rekó bilé rió
me'liruge ne'chí oyérame kórigá, alué rió Antípasi rewégame.

14 Rekó 'emi 'we 'la oyeria mochige ne'chí, iligá bilena ta'mé 'la nerá ne.
Jaré 'emi go'yame kame sa'pá napu kógirime ju alué rejtete newárigime tábiri
tabilé 'la Onorúgame 'lige abiena jaré 'emi uché jaré umugí 'yuga okome
ju tase 'la a'boi upila. A'chigóriga noká 'emi napurigá nokame nile 'ya
alué ralámuli israelita. Alué Balaámi ruyele chátiri rejcholi alué Balaki,
alué Balaámika anele alué Balaki napurigá julámala alué umugí moabita
napurigá alué israelita rió bayéromala go'achi sa'pá alé napu kógilime nile
ajágame alué we'ká tábiri pe rejtete newárigime tabilé Onorúgame nulalila
nile, 'lige napurigá bayéromala napurigá alué israelita mochígame rió alué
umugí moabita 'yuga okómala.‡

15 'Lige jaré 'emi a'chigóriga nokame ju napurigá nokame ju alué ralámuli
nikolaita. Alué ralámuli 'we 'la korime ju rekó bilé rió uché jaré umugí 'yuga
okoe tase 'la a'boi upila. 'Lige jaré 'emi a'chigóriga nokame júchigó, we'ká

---

* **2:7** Yeka ruwime kéré alué napu 'la tabilé oyérame ju alué chátiri 'nátili, Onorúgame 'la 'yamio a'walí napurigá 'la senibí asimela rewagachi Onorúgame 'yuga. † **2:10** Yolí ra'íchagaká «van a recibir la corona de la vida», anime chujkú. ‡ **2:14** E'nesi Números 25:1-3.

umugí 'yuga okome ju, mayega tabilé resítiri ko rekó alanokae. Alarigáká
tabilé 'la ju ne níriga.
16 'Liko 'ma mabúwaká alué ralámuli alanokame, ta mabúsaká 'emi 'liko ne
bo'né simela alemi alué ralámuli mabumia ne siparínate napu ne i'kiga ilí.
17 'La tabilé najkacholo níriká 'we 'la gepuwa ye ra'íchali napurigá
ané Onorúgame Alawala suwábaga 'emi gichao we'ká riógichi ejperégame
Onorúgame oyérame. 'Emi napu ekí 'la umeri alué Satanasi na'tálila 'la 'yámala
ne alué maná anilime go'ame§ napu ne 'we 'la ajchigá ajtí bilé u'tá rejté 'we
'la gajpóligame tabilé chajótigame 'yámala ne, 'we 'la rojsákame napu chujkú
bilé rewá napu tabilé 'wesi machí chieri rewalá ka alué rewá, pe alué napu
alué rejté 'yámala ne, pe alueka 'la machimela chieri rewalá ka alué rewá
napu alé rejtechi chukú.»

Jena ruwimela regá anime oséligo Juani alué ralámuli Tiatira rewégichi ejperégame

18 › Jípeko alué uché bilena we'ká riógichi ejperégame Tiatira rewégichi
ejperégame Onorúgame oyérame oséwaká napurigá alué santo ánjeli o'tomela
alué osilí alué ralámuli alé ejperégame. Regá anime oséwaká: «Alué Onorúgame
Inolá napu napuyeri na'í buségame ju, 'lige ralálaká napuyeri jiero ra-
jtabáchirigame ju, alué regá aní:
19 Neka asíriga 'la machí asíriga 'la galegá eteme ko 'emi aminá uché jaré
ralámuli, 'lige 'la bijchígime ko 'emi napu aní ne. 'Lige 'we 'la machí ne 'we
'la gu'ira mochigo 'emi alué uché jaré ralámuli ne'chí oyérame, 'lige tabilé
guwana rujsúpua 'emi ne'chí oyeria, abichilubi oyeria mochiwa 'emi ne'chí,
'lige jípeko abéchigo 'la oyeri mué ne'chí, tase napurigá 'ya bajchá rawé.
20 Iligá bilena chojkégame tabilé 'la nirá ne. 'Emi elí alué mukí Jesabeli
napurigá anémala alué 'la ne'chí oyérame ralámuli tabilé chéréko rekó bilé rió
uché jaré umugí 'yuga okoe tabilé 'la a'boi upila ke. 'Lige aminami ruyeme
ju tabilé chéréko go'yae alué go'ame napu kógirigame ju alué tábirite ralámulite
newárigime.
21 Neka asíriga we'ká rawé i'géturu alué mukí napurigá a'rémala alué resítiri
'nátili napurigá ku guwana na'támala, tabiléchigo a'réniligo alué 'nátili.
22 Alekeri neka 'nata napurigá a'wágame nayupámala, napurigá 'we ejeliga
bo'imela. Abiena 'nata ne napurigá a'wágame nayupámala alué napu ekí
oyérame ju alué Jesabeli na'tálila, tabilé a'résaká oyeria alué Jesabeli na'tálila.
23 Alué napu ekí tabilé a'ré oyeria alué mukí na'tálila, 'ma me'limela ne.
Alésíko suwábaga ralámuli napu ekí ne'chí oyérame ju machimela ne, neka 'we
'la machime ju chieri ralámuli tabilé 'la 'nata ajtigó, 'lige chieri 'la semáriga
'nata ajtigó, 'lige ne gastigárimala alué napu ekí tabilé 'la 'nata mochí.
24 'Emi ne'chí oyérame alé Tiatira ejperégame napu tabilé oyérame ju alué
Jesabeli na'tálila, napu tabilé oyérame ju Satanasi na'tálila, regá ané ne 'emi:
Abichilubi 'we 'la oyériwa ne'chí, tabilé guwana rujsuka,
25 tabilé a'regá alué 'nátali napu ne 'ya 'emi, napusí ne nawá alemi.
26 Apiépiri 'emi 'la umérisa alué Satanasi na'tálila 'lige 'la senibí 'la sébali
olagá e'yénasa 'emi napu ne najkí, 'liko ne 'yámala nóchali 'emi napurigá
bochígimi jena wijchimoba* nulame nímala 'emi,

§ **2:17** Alué go'ame maná anilime, Onorúgame 'yale alué go'ame napu'lige simíbale alué ralámuli israelita alé Ejipto mochiga. * **2:26** Jaré ralámuli mayé pe anime ko ye ra'íchali «bochígimi wijchimoba» aniá, pe alué tabilé jurío ralámuli olagá anime ke aníligo Juani.

27 a'chigóriga napurigá Onorúgame ajchá ne'chí 'lige a'wágame nulámala
'emi 'lige suwábaga napu ekí tabilé e'wá 'ma gajpónaga 'lúmala 'emi wejpisóká
napurigá sikolí wejcholite newárigime,
28 'lige 'emi 'we 'la neyúrimala ne a'walila gite suwábaga napu 'emi saíla ju.†
29 Tabilé najkacholo níriká 'la gepuwa ye ra'íchali napurigá ané Onorúgame
Alawala suwábaga 'emi ralámuli Onorúgame oyérame napu gichao we'ká
riógichi ejperégame ju.»

3

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu anéligo Esukristo alué ralámuli Onorúgame oyérame alé we'ká riógichi Sárisichi ejperégame

1 › Jípeko alué uché bilena we'ká riógichi ejperégame Sárisi rewégichi
ejperégame Onorúgame oyérame, oséwaká napurigá alué santo ánjeli o'tomela
alué osilí alué ralámuli alé. Regá anime oséwaká: Alué rojsákame gupégame rió
napu 'ma narékame ju alué gichao Onorúgame Alawala 'lige alué gichao so'pilí
o'kame wajtoná sekachí, regá aní: «Neka asíriga 'la machí 'we 'la oyéranti
kárikó 'emi Onorúgame, tabiléchigo 'la oyérame kéréko.
2 'We 'la na'tasi 'emi suwábaga, rekó 'la oyérame ke 'emi Onorúgame, ta'mé
'we wélé 'emi Onorúgame oyérilime, Onorúgame níriga 'ma amulí a'ré 'emi
Onorúgame oyeria. Ku 'we 'la iwériga nokísiwa o'maka 'la nakúriga abichilubi
beniá Onorúgame nila ra'íchali.
3 Napu'lige pe kulí oyeria 'emi ne'chí, 'we 'la oyérame ke 'emi Onorúgame.
Tase a'rewa Onorúgame oyeria, iligá ku 'we 'la iwériga nokísiwa 'nalina
o'maka. Tabilé 'la 'nátaga mochísaká 'emi, 'liko alemi simela ne 'emi
gastigárimia tabilé sainátiriga pe abiéniko neraga.
4 Abiénachigo jaré 'emi Onorúgame oyérame 'la tabilé chátiri alawégame júkó,
'la bi'wígame, 'la 'we 'la wéléme Onorúgame oyérilime, 'lige alueka 'la ne 'yuga
e'yénamala 'la rojsákame o'páchaga napugiti alueka 'la e'wame kame napu ne
najkí.
5 Apiépiri ralámuli napu ekí 'la umeri alué Satanasi na'tálila, alueka
narémala rojsákame o'pacha, 'lige o'pachátamala, 'lige tabilé siné we'kámala
ne alué ralámuli rewalá alé apélichi uchucharigame, alué apeli napu re'pá
rewagachi ajtí. 'Lige 'we 'la ruyémala ne, ne O'nola 'lige alué santo ánjeli 'we
'la oyérame ko ne'chí alué ralámuli.
6 Tabilé najkacholo níriká 'la gepuwa ye ra'íchali napurigá ané Onorúgame
Alawala suwábaga 'emi Onorúgame oyérame gichaomana we'ká riógichi
ejperégame.»

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu anéligo Esukristo alué ralámuli Onorúgame oyérame alé we'ká riógichi Pilarélpiachi ejperégame

7 › Jípeko alué uché bilena we'ká riógichi ejperégame Pilarélpia rewégichi,
Onorúgame oyérame, oséwaká napurigá alué santo ánjeli o'tomela alué osilí
alué ralámuli alé. Regá anime oséwaká: «Alué Kristo napu tabilé siné
cha 'sile, napu tabilé siné 'yégali ra'íchame nile, napu ajchárigame ju na-
purigá wanápamala alué 'la Onorúgame oyérame ralámuli napurigá rewagachi

† **2:28** Yolí ra'íchagaká regá anime ju: «Le daré la estrella de la mañana.» «'Yámala ne 'emi alué so'pilí
napu be'á be'lí ma'chíname ju.» Ralámuli ka che'lisópili aneme ju, 'lige jaré ralámuli wa'lú so'pilí aneme
ju. «So'pilí» aniáká pe «Esukristo» anime kéréle (e'nesi «Apocalipsis» 22:16) alué rió rojsákame mo'égame.

moinámala, alueka tabilé elímala alué ralámuli tabilé oyérame Onorúgame napurigá moinámala rewagachi.
8 Neka 'we 'la machí 'we 'la oyérame ko 'emi ne'chí 'lige 'we 'la gu'írame ko 'emi uché jaré ralámuli. 'We 'la 'nátaga mochisi, neka i'puga a'rémala alé yochi napu ta'wesi umébame ju 'yeria. 'Lige 'émika rekó 'we u'kabi ke ne'chí oyérame 'lige tabilé nígame ke, abiénachigo 'we 'la oyérame júkó 'emi ne'chí tabilé siné chijúniga rekó chibi anilíe.
9 Alemi Pilarélpia ejperé jaré ralámuli napu Onorúgamete wanápurigame korime ju napu pe 'yégame kéré, alemi julámala ne alué ralámuli napurigá chojkóbaka jábamala 'we chijúniga machigá 'we 'la na'temao ne 'emi.
10 'Émika senibí 'la e'wame ju napu ne najkí 'we 'la anáchaga rekó chibi anilíe, 'lige 'we 'la anachámala 'emi napu'lige seba raweli 'we resí ikiachi, napu'lige resí ikimeli ju suwábaga ralámuli jena wijchimoba ejperégame, rekó resí ikié tabilé guwana rujsúmala 'emi Onorúgame oyeria. Ne 'la gu'írimala napurigá 'la anachámala 'emi napurigá 'la tabilé guwana rujsúmala.
11 Pe 'we nawámala ne, 'we 'la 'nátaga mochiwa tabilé a'rigá Onorúgame oyeria, napurigá tabilé 'wesi 'wísimala alué gorona napu a'pili 'emi mo'kókame ju napu semati raweli anime ju.
12 Apiépiri napu ekí umeri alué Satanasi na'tálila, alueka napurigá alué re'obá o'tónala nímala,* 'lige alé o'tónachi ujchámala ne Onorúgame rewalá, 'lige aminami ujchámala ne «Nuebo Rusaleni» anime napu aniame kéré Onorúgame nila we'ká riógichi rewalá. Alué Nuebo Rusaleni aniáká anime kéré napu mochímili ju alué 'la Onorúgame oyérame. Alué we'ká riógachiká bo'né Onorúgame re'kibúmala 'pa rewagáchika. 'Lige aminami ujchámala ne, ne rewalá nuebo alé o'tónachi.†
13 Tabilé najkacholo níriká 'we 'la gepuwa ye ra'íchali napu ruyé Onorúgame Alawala alué ralámuli Onorúgame oyérame, gicháomana we'ká riógichi ejperégame.»

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu anéligo Esukristo alué ralámuli Onorúgame oyérame alé we'ká riógichi Laoriséachi ejperégame

14 › Jípeko alué uché bilena we'ká riógichi ejperégame Laorisea rewégachi, Onorúgame oyérame, oséwaká napurigá alué santo ánjeli o'tomela alué osilí alé. Regá anime oséwaká: «Ye rió 'we 'la tabilé 'yégame 'lige 'we 'la o'wé ruyame napu etele, napu 'sile ye gawí newá,‡ regá aní:
15 Neka 'we 'la machí churigá ko mué na'tálila. Mueka kárékuru bilé go'ame tabilé rajtágame nibilé rulágame. Neka najkiépá napurigá 'we 'la rulágame nímala mué, o 'we rajtágame kómá.
16 Mueka pe napurigá jerólikeme ju, alekeri pe yo'gá pama olá ne mué.§
17 Alarigá olama olá ne mué napugiti mueka anime kame: Neka 'we 'la nígame ju 'lige 'we 'la oyérame ju ne Onorúgame 'lige tabilé tábiri rokáré. Rekó alanié mué, Onorúgame níriká tabilé 'la sébali 'nátame kéréko mué, 'lige tabilé nígame kéré mué, napurigá tabilé o'páchigime kéré mué, 'lige napurigá tabilé ma'chílime kéré mué.
18 Neka 'la ruiméla bá bilé rejcholi: 'La 'oro ralibóguru 'nalina 'la rusurúgame 'la bi'wígame, 'la ronérigame napurigá 'la semáriga bi'wígame nímala, a'lígeko 'la

* **3:12** Ye ra'íchalika anime kéré bilé ralámuli 'la senibí sébali olame ka 'la Onorúgame 'yuga asimeo senibí. † **3:12** E'nesi «Apocalipsis» 22:4. ‡ **3:14** 'La bijchiá Onorúgame ju alué rió. § **3:16** Ye ra'íchali ruyá Esukristo pe ne'óchame ke anile alué ralámuli tabilé 'la sébali oyérame Onorúgame.

bijchiá 'la 'we a'lá nígame nímala mué. 'Lige 'la bi'wígame we'lí o'pacha raliboa,
'lige 'la rojsákame, 'lige alué o'pachátawa napurigá tabilé 'yeri einámala mué,
'lige 'la 'yowa busila napurigá 'la ma'chílime nímala mué.
19 Neka 'we 'la rejcholi ruyeme ju mué napugiti 'we 'la na'temame ne mué,
nobi tabilé e'wásaká mué a'wágame wejpisómala ne, alekeri 'we 'la bijchiá 'la
oyériwa Onorúgame, 'ma ku a'rewa alué chátiri 'nátili.
20 Ne 'ma jena ilíkuru jipe jena yochi ma'chika reporá bajkinalia pachami,
'lige mué 'la i'púsaká yochi 'liko ne yati bajkimela pachami 'lige mué 'yuga
go'mela ne.
21 Apiépiri ralámuli napu 'la umero alué Satanasi na'tálila, alueka 'la lisensia
'yámala ne napurigá ne 'yuga asimela napu ne asimela, a'chigóriga napurigá
ne 'ma 'la umero alué Satanasi na'tálila 'lige ne 'la Onorúgame 'yuga asíbaturu
alé napu ajtime ju Onorúgame.
22 'La tabilé najkacholo níriká 'la gepúwaká ye ra'íchali napu ruyé
Onorúgame alué Onorúgame oyérame gicháomana we'ká riógichi ejperégame.»

4

Jena ruwimela napu Juani etélige alé 'pa rewagachi

1 Pe aba'lige yati etéturu ne i'púriga ilígame alé 'pa rewagachi, 'lige akéturu
ne ra'íchanti alé rewagáchika 'we a'wágame ra'íchame, 'lige 'we 'la ma'chígime
alué ra'íchali napu abé i'bé ra'íchalige, 'lige anié ne'chí olagá:
—Jeka simí ne'chí 'yuga. Ruimé ne churigá nímala uché siné rawé.
2 'Lige Onorúgame bo'né a'walila 'yáturu ne'chí, 'lige etéturu ne bilé sía 'we
semátiri napu Onorúgame ajtime ju 'lige bilé rió ajtigéturú alé 'we semátiri
síachi napu Onorúgame ajtime ju.
3 'Lige alé 'we semátiri síachi ajtígame rió napuyeri rejté rapame kéturu,
'we semátiri rapame, napuyeri alué rejté jaspe anilime 'lige alué kornalina
anilime, 'lige alé noligá bo'igéturu bilé benolá chijtúliga 'we siyókame.
4 'Lige alé nolíbali bilé liá naó sía jágeturuchigó 'we semátiri, 'lige alé síachi
mochígeturu e'wélala nulame, rojsákame i'weli o'pacha o'páchigime 'lige 'órote
newárigime gorona mo'kókame kéturu alué e'wélala.
5 'Lige alé nasipa ajtígame síachika 'we ne'wime kéturu 'lige aminami na-
purigá trompeta* gusume kéturu 'lige aminami re'ome kéturu, 'lige gichao
chojpé rajame jágeturu alé o'wemi neraga napu iligé alué wa'lú sía alé nasipa
ilígame. Alué gichao chojpé rajame ka pe alué gichao alawá ruyame kéré.†
6 'Lige abiena iligéturu wa'lú ba'wí asíriga bi'wígame alé o'wemi neraga
napu iligé alué wa'lú sía 'we semátiri alé nasipa ilígame.
'Lige alé a'bé napu iligé alué sía nasipa ilígame, alé noligá naó ajágame uchú
kéturu, 'lige bochígimi buségame kéturu, bajcháman 'lige guwánaka.
7 Bilé napuyeri bilé mawiyá kéturu, 'lige uché bilélaka napuyeri bilé besero
kéturu, 'lige uché bilela ajágameka napuyeri ralámuli alieri mo'égame kéturu,
'lige uché bilela ajágameka napuyeri a'wé i'nime alieri kéturu.
8 'Lige a'pílipi neraga alué ajágame usani a'négame kéturu. 'Lige alué
bochígimi buségame a'kué regá anime kéturu:
Mué Onorúgame bi'neli neyúriga Wa'lula ju
napu bi'neli neyúriga wa'lú a'walí nígame ju,

---

* **4:5** Alué trompétaka pe bo'á a'wálate newárigime nile. Ebreo ra'íchagaká «shofar» anilime nile. † **4:5** Alué gichao alawaka pe alué Onorúgame Alawala ruyame kéré.

alué napu 'yasi Onorúgame nile tabilé siné ochérigame,
'lige napu jipe abiena ajtí,
'lige napu nawámili ju.
9 Napu ekisá alué naó ajágame alarigá anichi,
10 'lige alué bilé liá na naó e'wélala alé noligá uchúpaturu chojkóbaka wijchí
si mo'ega alé noligá napu ajtigé alué nasipa ajtígame síachi, 'lige alé o'wemi
síachi mochíbale alué e'wélala alué gorona, alué bilé liá na naó e'wélala
gorónala, 'lige regá anime kéturu:
11 Mué ju Wa'lula Onorúgame napu oyérilime niru ramué,
'we 'la júkuru napurigá anewa mué:
«Mué Onorúgame bi'neli neyúriga Wa'lula ju
napu bi'neli neyúriga wa'lú a'walí nígame ju,
'lige mué sílekuru suwábaga tábiri newá
napu ekí nerú jena wijchimoba
'lige abiena napu ekí nerú 'pa rewagachi.
'We 'ya kulí siné tabilé tábiri i'tele, tabilé i'tele ye gawí,
nibilé rayénali, nibilé ajágame, nibilé ralámuli.
Mueka 'we 'yasi asale,
'lige mué 'sile suwábaga tábiri newá.»

5

Jena ruwimela Juani ruwíligo Esukristo su'pánaligo alué apeli kabítigame gichao seyo ujchérigame

1 'Lige etéturu ne bilé we'lí apeli kabítigame alué alé nasipa síachi ajtígame
wajtoná sekálachi bo'ígime. Alué apeli a'naguka osirúgime kéturu, 'lige gichao
selá ajkabóligamete na'chuchárigame kéturu napurigá tabilé 'wesi ra'lanámala.
2 'Lige bilé santo ánjeli etiáturu ne alué santo ánjeli wa'lula e'wele sináká
regá anime:
—¿Chieri 'la 'yárigame ju lisensia Onorúgamete napurigá 'la gojinámala alué
gichao selá 'lige napurigá ra'lanámala alué apeli kabítigame?
3 'Lige tabilé 'wesi ralámuli aniéturu: «Neka 'la 'yárigame ju lisensia.» Tabilé
'wesi i'tégeturu nibilé rewagachi, nibilé jena wijchimoba, nibilé re'lé we'echi
i'tégeturu lisensia 'yárigame Onorúgamete napurigá ra'lanámala alué apeli.
4 'Lige 'we naláturu ne machisá tabilé 'wesi 'yárigame ko lisensia napurigá
ra'lanámala alué apeli kabítigame, 'lige napurigá leéramala.
5 'Lige bilé alué e'wélala anéturu ne'chí:
—Tase nalápua, alué Mawiyá* anélime napu Jurea anilichi bejtégame nile,
napu wa'lula selígame rey Rabí rijimala nile,† alueka wa'lú a'walí nígame ju
napurigá bujémala alué selá 'lige ra'lanámala alué apeli kabítigame.
6 'Lige etéturu ne bilé bo'á me'lirúgame neraga, alé amoba síachi chujkúgame
etéturu ne, alué síachi alé nasipa ilígame, alué naó ajágame uchúkichi nasipa
ilígame sía, alé nasipa ilígame sía napu mochí alué bilé liá na naó e'wélala. 'Lige
alué bo'á gichao a'wégame kéturu 'lige gichao buségame. Alué gichao a'wálaka
'lige gichao busí ruyame kéré alué gichao alawá Onorúgame Alawala, napu
bo'né Onorúgame júlalige bochígimi napu echelú ju jena wijchimoba.
7 'Lige alé a'bemi simigá, alué bo'á alué apeli kabítigame cha'píturu, alué
apeli alé nasipa ajtígame rió sekálachi bo'ígime apeli, alé wajtoná sekálachi.

* **5:5** Alué napu Mawiyá anélime ju, alueka Esukristo ju. † **5:5** E'nesi glosario «ancestor».

8 'Lige alué bo'á 'ma cha'pisá alué apeli, alué naó ajágame 'lige alué bilé liá
na naó e'wélala rió‡ alé noligá mochígame alé o'wemi uchúpaturu chojkóbaka
napu chujkugé alué bo'á. Suwábaga alué e'wélala rió 'lige alué naó ajágame
a'pílipi neraga bilé arpa o'kame kéturu 'lige bejtoli o'kuí molélime o'kame
kéturu 'órote newárigime, 'lige alé bejtólichi o'kuí ajchágame kéturu. Alué
o'kuíka ruwime nile alakí ra'íchali ra'íchame níligo alué Onorúgame oyérame
alué Onorúgame 'yuga ra'icha bamíbali tánime nile, 'lige raweli.
9 'Lige bilé wiká wikaráturu napu tabilé siné wikarálige, regá anigá
wikaráturu:
Mueka 'la 'yárigame ju lisensia Onorúgamete
napurigá 'la cha'pimela alué apeli kabítigame
'lige napurigá gojinámala alué selá
napu na'chucharigame ju alué apeli,
napugiti mueka me'lirúgame kame
napurigá mué elalá ramué alawala bi'wémala
napurigá 'la Onorúgame 'kúchila niwa
rekó se'winátiri ra'íchame ke jaré,
'lige rekó uché bilénami mejká ejperégame ke jaré.
10 'Lige mué 'sílekuru wanapa ramué
napurigá nochawa napurigá Onorúgame nulá,
'lige nulame niwa bochígimi jena wijchimoba.
11 'Lige yati neraga etéturu ne aminami asíriga we'ká mili santo ánjeli
ra'icha jágame noligá alé, napu mochige alué bilé liá na naó e'wélala noligá
napu uchuke alué naó ajágame, we'ká miyoni kéturu alué santo ánjeli,
12 regá aniá jágeturu alué santo ánjeli:
Alué bo'á napu me'líliru
alué júkuru Wa'lula suwábaga ramué nuleme
suwábaga tábiri alué nila ju
'lige 'we 'la benégame júkuru 'nátaga
'lige wa'lú a'walí nígame ju.
'Lige 'la oyéritékuru 'we 'la niraga regá anigá:
«Alué bo'á napu me'líliru 'we 'la nígame ju a'walí
bi'neli neyúriga
alué júkuru ramué repume
alekeri 'we 'la ra'sálagá mochiru
alekeri 'la wikáritékuru.»
13 'Lige akéturu ne ra'íchame suwábaga alué napu newale Onorúgame napu
'pami rewagachi mochígame ju, 'lige napu nerú jena wijchimoba napu ju
ajágame ralámuli, 'lige suwígame ralámuli, 'lige suwábaga ajágame napu nerú
ba'wichí, regá aniéturu suwábaga alué ralámuli 'lige alué ajágame:
Alué bo'á napu alé nasipa ilígame síachi chujkú,
napu pe Esukristo kéré
'we 'la nígame ju a'walí bi'neli neyúriga
alué júkuru ramué repume,
alekeri 'we 'la ra'sálagá mochiru,

‡ **5:8** Bilé liá aminá naó e'wélala rió pe siné kachi okaná chojkégame ju. Bilé chojkégame makué oká «apóstole» napu Esusi 'yale nóchali 'lige uché bilé chojkégame makué oká rió Akobo 'kúchila nile. Sineko pe u'kabi nílige, pe makué oká rió, arigá we'ká gayénale napu jipe ju ralámuli israelita.

alekeri 'la wikarátékuru.
Alarigá nokisúgá 'la képá senibí.
14 'Lige alué naó ajágame napu uchuke alé noligá regá aniéturu:
—¡'We 'la bijchiá júpá!
'Lige suwábaga alué bilé liá na naó e'wélala alé noligá mochígame alé a'bé a'boi síalachi uchúpaturu chojkóbaka wijchísí rojpóchaga, 'lige aniéturu:
—'We 'la nejkúrime ju mué, abichilubi 'we 'la nejkúrisa 'la képá mué.

6

Jena ruwimela Juani ruwíligo alué Bo'á Ranala gojíniligo alué selá apeli kabítigame na'chuchárigame

1 'Lige etiáturu ne alué Bo'á Ranala, gojínaturu bilé alué selá alué apeli kabítigame na'chuchárigame, 'lige akéturu ne bilé alué naó ajágame, alé a'bé noligá uchúkame, a'wágame ra'íchame napuyeri u'kí re'ome, regá anime:
—¡Jeka simí!
2 'Lige neka e'nénaturu, 'lige etéturu ne bilé gawé 'we rojsákame, 'lige bilé rió napu alué gawé aségame bilé iwá o'kame kéturu. 'Lige bilé gorona 'yáruturu alué rió 'lige yati mo'kóturu alué gorona 'lige simíturu nejkomia 'lige memia nejkoga.
3 'Lige pe nujubapi etiáturu ne alué Bo'á Ranala gojínachi uché bilé selá alué apeli kabítigame na'chuchárigame, 'lige alué uché bilé ajágame napu uchuke alé noligá alé nasipa ajtígame sía ilígichi, regá aniéturu:
—¡Jeka simí!
4 'Lige neka e'nénaturu 'lige uché bilé gawé etéturu ne. Alué gaweka 'we sejtákame kéturu 'lige bilé rió napu alué gawé aségame ke 'yáruturu a'walí napurigá ralámuli 'ma na'áwatamala 'lige napurigá 'ma suimela nakoga. 'Lige bilé wa'lú siparina 'yáruturu.
5 'Lige pe nujubapi etiáturu ne alué Bo'á Ranala gojínachi uché bilé selá alué apeli kabítigame na'chuchárigame, 'lige alué uché bilé ajágame napu uchuke alé noligá alé nasipa ajtígame sía ilígichi, regá aniéturu:
—¡Jeka simí!
'Lige neka e'nénaturu 'lige uché bilé gawé etéturu ne. Alué gaweka chókame kéturu, 'lige bilé rió napu gawé aségame ke o'kame kéturu ri'ligó 'lige senteno* pesárala.
6 'Lige akéturu ne napurigá bilé rió ra'íchame alé nasipa napu uchuke alué naó ajágame, regá anime ra'íchali:
—Bilé litro ri'ligó 'yámala ne bilé rió bilé rawé nocháriigame, 'lige bakiá litro senteno 'yámala ne bilé rió bilé rawé nóchigime, 'lige tabilé najsibuwa alué ba'wí wi'ime 'lige alué rekútume.
7 'Lige pe nujubapi etiáturu ne alué Bo'á Ranala gojínachi uché bilé selá alué apeli kabítigame na'chuchárigame, 'lige alué uché bilé ajágame napu uchuke alé noligá alé nasipa ajtígame sía ilígichi regá aniéturu:
—¡Jeka simí!
8 'Lige neka e'nénaturu 'lige uché bilé gawé etéturu ne, alué gaweka 'we che'tí kéturu 'we nayume, 'lige bilé rió napu alué gawé aségame ke «Mukúgame» anilime kéturu, 'lige uchéchigo bilé rió enegéturu alé guwánaka

* **6:5** Alué senteno ka napurigá alué ri'ligó ochérame ju 'lige abé ta'mé najteme ju, peka napurigá alué ri'ligó. Alué ra'íchalika pe regá anime ke aní: «Tabilé najsibuwa alué go'ame, cha gurúgime.»

«Injiérno» anilime rió. 'Lige alué oká rió 'yáruturu Onorúgamete napurigá we'ká ralámuli me'limela amulí nasípasi,[†] bilé siparínate, 'lige napurigá tabilé u'kíramala napurigá tabilé rakémala go'ame, 'lige napurigá a'wágame nayúnamala napurigá nayuka suwimela ralámuli, 'lige napurigá elímala alué ajágame jobátigame napurigá ralámuli me'limela.

9 'Lige pe nujubapi etiáturu ne alué Bo'á Ranala gojínachi uché bilé selá alué apeli kabítigame na'chuchárigame, 'lige gojinasa alué selá etiáturu ne bilé mesa napu kógime ju go'ame Onorúgame, 'lige alé mesa ilígichi chojkirá we'ká alawá etéturu ne alué suwígame ralámuli alawala, alué napu me'lílirige Onorúgame oyérame kórigá, aminami me'lirúgame alué ralámuli napugiti Onorúgame ra'ichálila benírigа e'yéname kórigá.

10 'Lige e'wele ra'íchaga regá aniá mochígituru alué we'ká alawá:

—Muérigo Onorúgame, mué napu ju Wa'lula Nulame, napu tabilé siné chátiri 'nátame ju, 'la bijchígiga ra'íchame, ¿chiéniko gastigárima olá mué alué ralámuli napu ramué me'ale?

11 'Lige Onorúgameka rojsákame o'pacha 'yáturu alué alawá alé mochígame 'lige alué alawaka yati o'pachátaturu 'lige aminami Onorúgame regá anéturu:

—Uché pe u'kabi rawé buwewa, pe 'wemi me'limé olá ne alué 'emi saíla, napusí 'ma me'lisuga alué napu ekí me'liboli ju 'emi gompaniérola a'chigóriga napurigá me'líliru 'emi ne Onorúgame nila ra'íchali benírigа e'yéname korigá.

12 'Lige pe nujubapi etiáturu ne alué Bo'á Ranala gojínachi alué selá uché bilé apeli kabítigame na'chuchárigame, 'lige etiáturu ne wa'lú gawí nokachi, 'lige etiáturu ne rayénali chóniga asíbigo 'ma mukugá, 'lige alué mechaka napuyeri elá gayénaturu.

13 'Lige so'pilika 'ma jékana wijchí rujsunúturu napurigá rujsume ju alué chuná rakala napu'lige 'we a'wágame ekasá rekó 'we siyókame ke.

14 'Lige rewagáká napurigá betate ro'minálime alakíturu, 'lige 'ma tané ikíturu, 'lige suwábaga e'wele gawí re'pá jágame 'ma gajúturu 'lige mejkami chi'poa mo'íbaturu, 'lige alué gawí alé ba'wichí nasipa jágame 'ma gajú mo'íbaturuchigó.

15 'Lige suwábaga napu ekí e'wélala selígame rey ke, 'lige alué sontalo e'wélala, 'lige alué 'we nígame ralámuli, 'lige alué 'we ejebénigame nakoga, 'lige alué ralámuli napu ekí ralirúgame 'lige alué tabilé ralirúgame, suwábaga alué 'ma chíbaturu we'kanami resochimi,

16 'liko arigá anélekuru alué gawí 'lige e'wele rejté alemi jágame:

—Alé ma'chígiká asibáwaká alé yóchika 'yériga ye resó 'yériga napu ramué mochiru chíbaka napurigá tabilé etémala ramué alué napu alé wa'lú síachi ajtí nasipa ajtígame sía, 'lige tabilé najkiá napurigá alué Bo'á Ranala[‡] ramué gastigárimala,

17 napugiti 'ma sebálimpá raweli napu sebámili nílige napu alué alé wa'lú síachi ajtígame suwábaga ralámuli jena wijchimoba mochígame gastigárimili ju. 'Lige ¿chieri 'la ajagá rejpímala?

7

Jena ruwimela Juani naó santo ánjeli etéligo

[†] **6:8** Yolí ra'íchagaká «una cuarta parte» anime chujkú. [‡] **6:16** Alué Bo'á Ranala aniáká pe alué wa'lú síachi ajtígame aniame kéré, alué alé nasipa ilígame sía. Alué alé nasipa ajtígameka pe Esusi kéré.

1 'Lige pe'tá nujubapi naó santo ánjeli etiáturu ne naógana chijtochi jágame a'pílipi neraga jena wijchimoba alué naó eká najteka napurigá tabilé ekemela jena wijchimoba, nibilé alé wa'lú ba'wí ilígichimi, nibilé rojá jágichimichigó.
2 'Lige uchéchigo bilé santo ánjeli etiáturu ne 'nákatu ma'chíname napu ma'chíname ju rayénali, bilé seyo o'kame Onorúgame nila, Onorúgame ajalí nejime, 'lige sináchaturu alué uché jaré naó santo ánjeli napu alé chijtochi jale, alué naó santo ánjeli napu a'walí nígame nile napurigá najsibúmala ye gawí 'lige alué ba'wítiri. Regá aniéturu:
3 —Tase najsibuwa gawí, nibilé ba'wítiri, nibilé rojátiri. Napu'lige alué ralámuli Onorúgame nochálilachi nóchame seyárisiga gowálachi Onorúgame nila séyote, a'lige kulí najsibuwa gawí. 'Lige alué seyo etega 'la machimela suwábaga ralámuli 'la Onorúgame 'kúchila ko, 'lige abiena 'la machimela Onorúgame buinamio alé resítirichi mochígichi alué ralámuli.
4 'Lige 'ma suwénaturu alué seyo ujchea alué santo ánjeli suwábaga alué Onorúgame nochálilachi nóchame, 'lige akéturu ne anichi alué santo ánjeli:
—Bilé siento aminá oká liá aminá naó mili ju alué Onorúgame nila séyote seyáririgame. Suwábaga pe israelítacho.
5 Bilena chojkégame makué oká mili ralámuli Jurasi rijimala nile. Uché bilena chojkégame makué oká mili ralámuli Rubeni rijimala nile. Uché bilena makué oká mili ralámuli Gari rijimala nile.
6 Uché bilena chojkégame makué oká mili ralámuli Aseri rijimala nile. Uché bilena chojkégame makué oká mili ralámuli Neptalí rijimala nile. Uché bilena chojkégame makué oká mili ralámuli Manasesi rijimala nile.
7 Uché bilena makué oká mili ralámuli Simioni rijimala nile. Uché bilena chojkégame makué oká mili ralámuli Lebí rijimala nile. Uché bilena chojkégame makué oká mili ralámuli Isakari rijimala nile.
8 Uché bilena chojkégame makué oká mili ralámuli Sabuloni rijimala nile. Uché bilena chojkégame makué oká mili ralámuli José rijimala nile. 'Lige uché bilena chojkégame makué oká mili ralámuli Benjamini rijimala nile.

Jena ruwimela Juani etéligo we'ká ralámuli se'winátiri ra'íchame suwábaga alué ralámuli o'tosákame o'páchigime

9 Pe'tá nujubapi etéturu ne we'ká ralámuli jágame alemi mejkabeka ta'mé a'bé abalemi o'wemi neraga alué alé nasipa ilígame sía ilígichi napu chujkule alué Bo'á Ranala. Asíriga we'ká kéturu alué ralámuli tabilé umubárume tetia. Jaré se'winátiri ra'íchame kéturu alué ralámuli, 'lige alué ralámuli ichúrimi we'kaná jena wijchimoba ejperégame kéturu. Suwábaga alué ralámuli 'we rojsákame o'páchagame kéturu, 'lige rajkú sawala o'kame kéturu alué ralámuli.
10 'Lige suwábaga siná jágeturu regá:
Alué Onorúgame gite napu ajtí alué wa'lú síachi
'lige alué Bo'á Ranala gite 'láchigo a'rérikó alué chátiri 'nátali,
jipe 'ma tabilé cha nokame niru.
11 'Lige suwábaga alué santo ánjeli noligá jágeturu, alé napu alué bilé liá na naó e'wélala mochígichi, alemi noligá jágeturu alué we'ká santo ánjeli.* 'Lige alué santo ánjeli alé noligá jaga wijchimi si uchúpaturu chojkóbaka alé noligá napu jálige,

* **7:11** Alué bilé liá na naó e'wélala alé noligá mochime nile alé napu alué naó ajágame uchule 'lige napu ilile alué wa'lú sía.

12 regá anigá uchúpaturu alemi wijchimi:
Alarigá ju.
'We 'la semáriga oyéraga ejperélisiga 'la képá Onorúgame,
Onorúgame napu 'we benégame ju 'nátaga,
napu wa'lú a'walí nígame ju,
wa'lú cheliera 'yawa 'lige 'we 'la nirawa senibí.
Alarigá nisa 'la júkuru nabí.
13 'Lige bilé alué wa'lula rukéturu ne'chí regá:
—¿Chieri ju ye ralámuli rojsákame o'páchigime? ¿Kócheka si?
14 'Lige neka nejéturu:
—Mué rió wa'lula, mué bo'né 'la machilke.
'Lige alué rioka regá nejéturu:
—Ye ralámulika ju alué napu 'we resí ikile 'ya Onorúgame oyériga. 'Lige 'we 'la rojsákame newale a'boi o'páchala alué Bo'á Ranala elalate.†
15 Alekeri alé a'nabeka jákuru o'wemi neraga napu ilí alué wa'lú sía Onorúgame nila. 'Lige ye ralámulika, senibí jena jame júturu napu jaí kulipi 'we 'la semáriga ra'icha Onorúgame olagá 'lige alué napu alé wa'lú síachi ajtí, alué sía napu nasipa ilí, alué 'we 'la repúmala senibí.
16 'Lige ye ralámuli 'ma tabilé siné e'lowímala, 'lige aminami tabilé siné balámamala, 'lige aminami tabilé siné rajtálimala
17 napugiti 'we 'la repúmili kame alué Bo'á Ranala napu chujkú alemi o'wemi neraga napu ilí alué wa'lú sía, 'lige o'tomela bilénami bajichi 'we 'la semárikáchi napurigá bajímala ba'wí alemi. 'Lige alué Bo'á Ranala napu Onorúgame ju, 'ma bujémala alué cha lárime seweli.

8

Jena ruwimela Juani ruwíligo Bo'á Ranala gojíniligo guwichí ajtígame selá apeli kabítigame na'chucharigame

1 'Lige pe'tá nujubapi etiáturu ne alué Bo'á Ranala gojínachi alué selá guwichí ajtígame alué we'lí apeli kabítigame na'chucharigame, 'lige suwábaga seweka ilíbale tase achachaneturu bochígimi 'lige tabilé 'wesi ra'ichachaneturu.*
2 'Lige etéturu ne gichao santo ánjeli jágame alé o'wemi Onorúgame ajtígichi, 'lige 'yáruturu bilé alué a'wágame buchilime a'pílipi, trompeta anilime yolí ra'íchaga.
3 'Lige uché bilé santo ánjeli sébaturu, alé o'wemi neraga ilíbaturu napu iligé alué mesa napu kógilime ju go'ame Onorúgame. 'Lige bejtoli o'kame kéturu alué santo ánjeli sekachí o'kuí e'kósala, 'órote newárigime bejtoli. 'Lige wa'lú 'yáruturu o'kuí napurigá molémala napu'lige Onorúgame 'yuga ra'icha jágichi suwábaga alué alemi jágame 'we 'la oyérame Onorúgame.
4 'Lige alué molí napu ma'china alé bejtólichi 'pa o'wétiri neraga kíbaturu 'lige Onorúgameka 'we 'la semáriga ganíliga akéturu alué ralámuli ra'íchachi Onorúgame 'yuga.
5 'Lige alué santo ánjelika cha'píturu alué bejtoli o'kuí e'kósala 'lige bochíturu sawí rajame, 'lige 'pákana rewagáchika asagá jékana wijchimoba pasáturu alué

† **7:14** Ye ra'íchalika pe aniame kéré 'ma o'tóligo alué Esusi napu'lige mukule alué gastigo napu ramué narépuli nile. * **8:1** Napurigá rukó tabilé 'wesi tábiri akirume júturu nibilé chulugí nibilé ralámuli ra'íchame. Alué rukuchúluka abiena 'la akirume ju. Alé rewagáchika abéchigo tabilé tábiri gusume ma'chí anile.

bejtoli. 'Lige we'sá ra'náturu 'pa rewagachi, 'lige aminami asíriga enátiri re'óturu, 'lige 'we ne'wíturu, 'lige aminami gawí nokáturu.

Jena ruwimela Juani ruwíligo gichao santo ánjeli buchéligo alué trompeta

6 'Lige alué gichao santo ánjeli napu a'pili o'ká jage alué buchilime trompeta anilime, 'ma listo jábaturu buchumea alué trompeta.

7 'Lige bilé alué santo ánjeli bucháturu alué trompeta, 'lige wa'lú u'kúturu rejsisi 'lige na'ítiri, elá na'lógame kéturu alué rejsisi. 'Lige we'kaná ichúrimi jena gawichí rajáturu rojá 'lige gajsalá, ta'mé nasípasi rajale. Bijí usani santo ánjeli rokárikéturu napurigá buchémela alué trompeta napu o'ká jage a'pili.

8 'Lige uché bilé santo ánjeli bucháturu alué trompeta, 'lige bilé tábiri napuyeri bilé wa'lú rabó páturu Onorúgame, 'lige alué tábiri napuyeri rabó alé nasipa wa'lú ba'wí manígichi wijchiá kíbaturu 'lige 'ma elá gayénaturu alué ba'wí amulí nasípasi. Alésíko bijí maligi santo ánjeli rokárikéturu napurigá buchémela alué trompeta napu 'yáliru a'pili.

9 'Lige amulí nasípasi suwíturu we'ká ajágame alé ba'wichí ejperégame. 'Lige we'ká barko amulí nasípasi rajínaturu napu ekí neruge barko alé wa'lú ba'wichí 'lige 'ma na'pilíturu ba'wite.

10 'Lige uché bilé santo ánjeli bucháturu alué trompeta 'lige wijchíturu 'pa rewagáchika bilé wa'lú so'pilí rajame 'lige we'ká bakó 'lige we'ká bajisoli na'póliga asíbaturu amulí nasípasi napu ekí bakó 'lige bajisoli neruge jena wijchimoba. A'lígesíko bijí naó santo ánjeli rokárekéturu napurigá buchumela alué trompeta napu 'yáliru a'pili.

11 'Lige alué so'pilí Chijpúgame anilime kéturu. 'Lige alué so'pilí wijchisá jékana wijchimoba, we'kaná ichúrimi bakochi 'lige bajíchimi manígime ba'wí bajílime jena wijchimoba 'ma chijpúgame gayénaturu, amulí nasípasi napu echilú ju ba'wí bajílime jena wijchimoba manígime, 'lige we'ká ralámuli suwíturu alué ba'wí bajiga.

12 'Lige uchéchigo bilé santo ánjeli bucháturu alué trompeta, 'lige 'ma tabilé rajtágame rayénaturu, 'ma pe napurigá napu'lige nolega iligá, alieri rayénaturu alué rayénali. 'Lige abiena 'ma mukúturu alué mechá amulí nasípasi neraga. 'Lige abiena suwíturu we'ká so'pilí amulí nasípasi neraga napu ekí nerú 'pa rewagachi. Ta'mé 'la rayénaturu rawé 'lige ta'mé 'la mechega iligéturu rukomi. Alésíko bijí bakiá santo ánjeli rokárikéturu napurigá buchémala alué trompeta napu 'yáliru a'pili.

13 'Lige yati neraga, etéturu ne 'pa rewagáchimi 'mame i'nisia bilé a'wé, 'lige regá aniéturu alué a'wé:

—¡Asíriga enáriga resí ikimela ralámuli jena wijchimoba mochígame, alué napu ekí 'we cha nokame ju, bakiá gastigo narémala ralámuli 'we cha nokame! ¡Napu'lige alué uché jaré bakiá santo ánjeli buchesa trompeta, a'lige resí ikimela alué ralámuli jena wijchimoba mochígame, alué napu 'we cha nokame ju!

9

1 'Lige uché bilé santo ánjeli bucháturu alué trompeta, 'lige etéturu ne bilé so'pilí alé 'pákana rewagáchikana wijchígame, 'lige bilé a'wépala 'yáruturu napurigá i'púmala alé yochi 'légana simime bowé bo'ígichi, asíriga re'lé rojkógichi tabilé siné sebálime 'légana napu bi'tí suwígame.

2 'Lige i'púturu yochi, 'lige 'ma i'pusa, wa'lú molí ma'chínaturu alé rejkolíchika. Asíriga wa'lú rajá iligéturu alé re'lé. 'Lige asíriga wa'lú molí chujkíbaturu re'pá ekárale 'lige 'ma kaga ilíbaturu.
3 'Lige we'ká ojchí buiníturu alé molíraleka, 'lige alué ojchí 'we jobátigame gayénale, a'wágame negime napurigá majchili.
4 'Lige anéleru alué santo ánjelite napurigá tabilé che olámala rojá, nibilé gajsalátiri. Alué ojchika 'yáliru lisensia napurigá pe ralámulicho i'kímala, alué ralámuli napu tabilé bawérigame nile gowálachi Onorúgame nila séyote.
5 'Lige tabilé 'yáliru lisensia alué ojchí napurigá me'agá i'kímala ralámuli, alué ojchika pe 'we o'kógame nejkímili nile 'nalina napurigá 'we o'koka e'yénamala i'kísiga, maligi mechá neraga.
6 'Lige alué ralámuli asíriga suwinálimili nile o'koka alué ojchite i'kísiga, nobi tabiléchigo gainámili nílekó suwiyá.
7 'Lige ojchí napuyeri gawé kéturu bilena nakólichi o'towame nakomia. 'Lige mo'kókame kéturu napuyeri gorona, 'lige 'órote newárigime kari kéturu, 'lige banalaka napuyeri ralámuli alieri banégame kéturu.
8 'Lige gupégame kéturu alué ojchí napuyeri umugí gupala 'lige ramalaka napuyeri mawiyá ramalá alieri ramégame kéturu.
9 'Lige jiero ujchágame kéturu bajchámana napurigá tabilé che'wimela a'tánalia, 'lige napu'lige i'nía a'wágame chi'name kéturu napurigá we'ká kareta júmame nakomia alué kareta napu nakólichi unilime ju,
10 'lige we'ká wajségame kéturu napuyeri majchili wajsila, 'lige selégame kéturu alé wajsílachi, lisensia nígame kéturu napurigá maligi mechá nayútamala ralámuli i'kisa.
11 'Lige alué ojchí nuleme bajchá ilígame Abaroni anilime kéturu ebreo ra'íchaga, 'lige griego ra'íchagaká Apolioni anilime kéturu napu Remónisi gompaniérola ju a'wépala nígame alé rejkolichi i'púlime. Abaroni 'lige Apolioni aniáká pe «Ralámuli Me'ame» aniame ju.
12 'Lige a'kinana maligi mechá kachi 'ma tabilé o'koka e'yéniturú alué ralámuli alué ojchite i'kísiga, 'ma simíraturu bilé gastigo napu narémili nílige alué ralámuli 'we cha nokame jena wijchimoba ejperégame. Abiena bijí rokárikéturu napurigá oká gastigo narémala alué cha nokame ralámuli.
13 Uché bilé santo ánjeli bucháturu alué trompeta, 'lige ra'íchame akéturu ne alé naó a'wachí alé nawágana chijtochi jágame alé wa'lú mesa 'órote newárigime mesa napu alé o'wemi neraga iligé napu Onorúgame ajtigé.
14 'Lige anéruturu alué santo ánjeli napu o'ká iligé alué trompeta:
—Yati bo'tanawa alué naó santo ánjeli napu buluruga mochí alé wa'lú bakochi Euprate anilichi.
15 'Lige 'ma bo'tanáleru alué naó santo ánjeli napu buluruga mochige. Alué santo ánjelika buluruga mochiáliru Onorúgamete, su'panamia 'la a'lígerikáchi napu'lige sebasa raweli napu su'panáwali nile napurigá me'limela we'ká ralámuli amulí nasípasi neraga napu ekí ejperé jena wijchimoba.
16 'Lige asíriga we'ká gompaniérogame kéturu alué naó santo ánjeli, oká siento miyoni sontalo karáturu. 'Lige gawé aségame kéturu alué sontalo.
17 Etéturu ne alué gawé, 'lige alué ralámuli gawé aségame. Alué gawé 'lige alué ralámuli jiero ujchágame kéturu bajchámana sulachí. 'Lige alué jiero 'we sawarógame kéturu, 'we sejtákame kéturu aminami, 'lige 'we siyókame kéturu aminami. Alué gawé mo'ólaka napuyeri mawiyá mo'ola alieri

mo'égame kéturu, 'lige na'í ma'china 'siéturu chu'álachika, 'lige molítiri, 'lige rejté rajámechigó napu asupre anilime ju.
18 'Lige aleké na'ite 'lige aleké molite 'lige aleké rajame rejtete 'ma suwíturu we'ká ralámuli amulí nasípasi jena wijchimoba ejperégame.
19 Aminami wajsílate me'áturu alué gawé we'ká ralámuli, alué gawé wajsílaka napuyeri sinowí kéturu, mo'égame kéturu 'lige nejchume kéturu, 'lige 'ma suwime kéturu ralámuli aleké sinowite u'chúsiga.
20 'Lige ralámuli napu ekí ajagá ejtebige, tabilé siné regá aníturu:
—Pe rekó ku e'kawa ramué mué Onorúgame 'we resí nokagá ejperégame niru ramué.
'Lige aminami tabilé siné a'réturu iwérali tania alué Remónisi nibilé alué tábiri 'órote newárigime, 'lige plátate newárigime 'lige brónsete newárigime, 'lige rejtete newárigime, 'lige abiena alué tábiri igute newárigime alué napu tabilé ma'chílime ju, 'lige tabilé akeme, 'lige tabilé e'yéname.
21 'Lige aminami tabilé aniéturuchigó:
—Muérigo Onorúgame, pe rekó e'kárigó ramué asíriga seweka mochiru cha we'ká ralámuli me'áligime ramué 'we 'la ko mayega alanokogá e'yénilia.
'Lige aminami tabilé a'rele sujkumua ralámuli, 'lige aminami tabilé majale Onorúgame uché jaré umugí 'yuga okoka tabilé 'la a'boi upila nile. 'Lige tabilé chijúnale chigoga. Tabilé lale: «'We resítiri raweli rekímala Onorúgame ne'chí aminabi chigoga einásaká ne.»

10

Jena ruwimela Juani ruwíligo bilé santo ánjeli apeli ra'linárigame o'kame níligo

1 'Lige etéturu ne uché bilé santo ánjeli wa'lula, alé 'pa rewagáchika re'kíname nolite kabítigame o'páchaga, bilé benolá si enegéturu alé mo'ólachika, 'lige banalaka* napuyeri rayénali kéturu, 'lige suwábaga ronola (pierna) umichipo si 'lige ralala si napuyeri na'í kéturu o'weti ilígame.
2 'Lige bilé u'tá apeli ra'linárigame o'kame kéturu sekachí kabika gatélime apeli, osilí uchúkame. Wajtoná ilígame ronola wa'lú ba'wí ilígichi amoba teka ilíbaturu, 'lige o'iná ilígame ronólaká wakígichi teka ilíbaturu.
3 'Lige asíriga e'wele sináturu napurigá mawiyá, 'lige 'ma sinasa alué santo ánjeli, abiena ma'chí aníturu gichao tábiri 'we a'wágame ra'nagá ra'íchame.
4 'Lige alué gichao tábiri a'wágame ra'nagá ra'ichasa, apélichi ujchama oláturu ne suwábaga tábiri napu aké ne a'lige, pe iligá bilé ra'íchali akéturu ne 'pa rewagáchika, regá anime:
—Tabilé rupóká napu aké mué alué gichao tábiri napu a'wágame ra'nagá ra'íchale, 'lige aminami tabilé osibóaká.
5 'Lige alué santo ánjeli alué napu wa'lú ba'wichí teka iligé o'weti o'wínaturu wajtoná sekala.
6 'Lige aniéturu:
—Onorúgame 'we 'la machí 'la bijchiá ko napu aní ne. Napu ne aní, Onorúgame 'we 'la sébali olámala. Onorúgame napu senibí bejtégame ju, napu 'sile newá napu ekí nerú 'pa rewagachi, napu 'sile ye gawí newá 'lige suwábaga tábiri napu nerú jena wijchimoba, napu 'sile newá alué wa'lú ba'wí jena wijchimoba manígime 'lige suwábaga tábiri ajágame alé wa'lú ba'wichí ejperégame, Onorúgame 'we 'la sébali olámala napu anile.

* **10:1** Yolí ra'íchagaká «la cara» anime kéré.

7 Napu'lige alué santo ánjeli guwichí buchesa alué trompeta, a'lige 'ma sebámala raweli napurigá Onorúgame anélige alué 'ya mochígame ralámuli.
8 'Lige uchéchigo siné akéturu ne ra'íchachi rewagáchika ne'chí olagá pe alué ra'íchame napu akélige ne pe be'bepi, alué a'wágame ra'nagá ra'íchame, regá aniéturu:
—Simigá 'lige u'poa alué apeli ra'linárigame napu alué santo ánjeli o'ká ilí, alué kabika gatélime alué santo ánjeli ba'wichí teka ilígame 'lige bilena wakígichi teka ilígame.
9 'Lige neka yati simíturu alé napu iligé alué santo ánjeli, 'lige alé sebasa tánituru ne alué apeli ra'linárigame kabika gatélime. 'Lige regá anéturu ne'chí alué santo ánjeli:
—Cha'pí ye apeli ra'lanárigame 'lige go'poa. Chu'chika asíriga ajkágame nímala napurigá melalo, 'lige rojpachika 'we chijpúgame nímala.
10 'Lige neka yati cha'píturu alué apeli ra'lanárigame napu o'ká iligé alué santo ánjeli 'lige cha'pisá go'áturu ne, 'lige chu'chika 'we ajkágame kéturu napurigá melalo ijámpirichika ma'chínigame, 'lige rojpachika 'we chijpúgame gayénaturu.
11 'Lige regá anéturu ne'chí alué santo ánjeli:
—'We 'la ruyémili júkuru mué cholá wili ka Onorúgamete alué ralámuli ichúrimi jena wijchimoba ejperégame, mejkami ejperégame, a'bemi ejperégame, se'nú ra'íchali ra'íchame, we'kaná gawichí napu bi'lepi wa'lula ju nulame, 'lige pe u'kabi gawichí napu bi'lepi wa'lula ju nulame. Abiena alué e'sélikame 'we 'la ruyémili ju mué cholá wili ka Onorúgamete.

11

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame julamio oká rió Onorúgame nila ra'íchali benírame

1 'Lige bilé baká 'yáruturu ne tétilime, 'lige anéruturu ne:
—Tétiwa alué wa'lú re'obá Onorúgame re'obala, 'lige abiena alué mesa tétiwa napu ilí alé re'obachi napu kógilime ju go'ame Onorúgame, 'lige aminami tétiwa chekí ralámuli jaga alemi iwérali tania Onorúgame.
2 'Lige alé re'obachi ra'pichika tase tétiwaká, aleka pe ralámuli tabilé israelita ra'pichila kame, 'lige alué ralámuli alemi e'yénamala 'we cha nokigá, napurigá ajágame 'ma buyásigame go'lechi 'ma mo'gá alemi 'yéchimi. Alarigá nímala alemi naosa makué na oká mechá alé Rusaleni rewégichi.
3 'Lige julámala ne oká rió ne'chí oyérame 'we 'la ruyénaliga ne nila ra'íchali suwábaga ralámuli alé Rusaleni ejperégame, o'páchaga julámala ne alué o'pacha o'chókame napu o'pachátame ju ralámuli napu'lige 'we seweka mochiga bilé rijimá mukugáriká. 'Lige alué oká rió abaleké bilé mili oká siento aminá usánisa makué rawé (oká liá na oká mechá) e'yénamala ne Onorúgame nila ra'íchali ralámuli benírigа, pe aba'lige napu'lige 'ma 'luka e'yénachi e'karúgame tábiri ichúrimi galírilimi alué tabilé Onorúgame oyérame.
4 Alué oká rió rojá olibo* neraga ju, 'lige aminami alué oká rió alué kantelabro neraga ju napu gichao gantela jawálime ju, napu alemi o'wemi jaí napu Onorúgame ajtí.
5 Jaré ralámuli cha olánilisa alué oká rió, alueka na'í ma'chí pame ju chu'chika, 'lige 'ma e'kósime ju alué na'ite. Alarigá suwimeli júpá.

* **11:4** Alué olibo rakala go'ame ju 'lige newalime ju aseite 'lige yowí. 'We najtékame nile alué olibo.

6 'Lige alué oká rió nígame ju a'walí napurigá tabilé u'kírimala abaleké oká liá na oká mechá, 'lige aminami nígame ju a'walí napurigá elá gainárimala ba'wí, 'lige aminami nígame ju a'walí napurigá o'chéririmala we'ká u'kuchí ajágame negime napu ju ajté, rejpuchítiri, chínchitiri, wi'chítiri 'lige we'ká aminá uché jaré u'kuchí ajágame negime napurigá resí olámala ralámuli bochígimi jena wijchimoba ejperégame napu ekisá resí olánili.

7 Napu'lige 'ma simárisa alué naosa makué na oká mechá, 'lige alué ajágame 'we opurúgime ma'chínamala 'lékiri injiérnochika 'lige nejkómala alué oká rió 'yuga, 'lige 'ma me'liboli ju alué oká rió alué opurúgime ajágamete 'lékiri injiérnochika ma'chínigame.

8 'Lige alué oká rió suwígame alé 'miná nasipa we'ká riógichi nasipa ro'áwili ju alé Rusaleni rewégichi alé napu me'líliru Esusi bilena gulusichi. Alé Rusaleni ejperégame ralámuli 'we i'nílame ju tabilé nirame ju, a'chigóriga napurigá alé uché bilena we'ká riógachi ejperégame ralámuli, Soroma rewégachi 'lige Ejipto rewégachi we'kaná gawichí napu bi'lepi ju wa'lula nulame.

9 Suwábaga ralámuli bochígimi gawichí mochígame, we'ká se'winátiri ra'íchame, etémala alué oká rió suwígame bakiá rawé aminá nasipa, 'lige tabilé elámala suwábaga alué ralámuli napurigá tópua alué oká rió.

10 'Lige ralámuli jena wijchimoba ejperégame asíriga ra'sálámala alué oká rió suwisá, 'lige e'karúgame tábiri kóniga járomala a'bopi, napugiti ye oká rió asíriga a'wágame nawilí júlame níligo napurigá alué ralámuli tabilé ganíliga mochímala, alekeri asíriga ra'sálagá mochímala alué oká rió suwisá.

11 Napu'lige 'ma bakiá rawé na nasipa kachi, Onorúgame ku ajalí 'yale napurigá ku ajagá e'yénamala alué oká rió, 'lige alué oká rió yati o'weti jásele, 'lige we'ká ralámuli alué oká rió ajagá jágichi etesa, asíriga majale.

12 'Lige alué oká rió ku ajánigame, ra'íchame akele 'pa rewagáchikana neraga, regá anime ra'íchali:

—Jékiri simasi:

'Lige bilena nolichi mo'íbaturu 'párimi rewagachi. 'Lige suwábaga napu nile alué oká rió saíla e'negá jágeturu napu'lige alué oká rió 'pa rewagachi simíbachi.

13 'Lige alé Rusaleni anilichi we'ká riógachi peba a'lige yati neraga nokáturu gawí asíriga a'wágame, 'lige we'ká galí gajunúturu, 'lige we'ká ralámuli suwíturu, gichao mili ralámuli. Aminá jaré ralámuli alué napu tabilé suwile, alueka asíriga majaga ejtebíturu, 'lige o'wínaturu aniá:

—Asíriga wa'lú a'walí nígame ju mué Onorúgame 'pa rewagachi ajtígame.

14 'Ma oká gastigo kéturu aluete 'lige abiena bijí bilé gastigo rokárekéturu.

Jena ruwimela Juani ruwíligo bilé santo ánjeli bucháligo trompeta 'ma guwichí

15 'Lige uché bilé santo ánjeli bucháturu alué trompeta napu 'yáliru, 'lige asíriga a'wágame ra'íchame ma'chí aniéturu 'pa rewagáchika, regá anime:

Jípeko Onorúgame napu ramué nuleme ju
'lige alué Kristo napu bo'né júlale 'pa rewagáchika
napurigá ralámuli gu'írimala,
alué okáraga nulá bochígimi jena wijchimoba.
'Lige alué Onorúgame nulámala nabí.

16 'Lige alué bilé liá aminá naó rió e'wélala napu noligá mochige napu ajtigé Onorúgame, alemi o'wemi uchúpaturu chojkóbaka wijchí si rojpóchaga,

17 'lige regá aniéturu:
Cheliérabá mué Onorúgame,
mué napu wa'lú a'walí nígame ju me'tigá suwábaga tábiri.
Mueka asíriga 'yasi ajtígame júkuru,
'lige tabilé siné mukume júkuru mué.
Cheliérabá mué Onorúgame,
mué júkuru jena wijchimoba nulame 'we 'la ma'chí nérékuru.
Mueka wa'lú a'walí nígame ju.
18 Alué tabilé oyérame Onorúgame 'we ayoga mochige
nobi 'máchigo sébaleko raweli
napu gastigárimili nílige mué
alué ralámuli tabilé oyérame Onorúgame,
'lige aminami 'ma sébale raweli
napu tabilé gastigárimala mué alué ralámuli
napu 'ma suwigá bi'tí napu oyérame nile mué Onorúgame
napu'lige bijí ajagá mochiga,
'lige aminami tabilé gastigárimili nílige mué
alué mué nila ra'íchali benírame ralámuli
'lige suwábaga uché jaré napu 'la mué oyérame ju,
alué napu ekí pioni ju 'lige alué napu ekí e'wélala ju.
'Lige aminami seba raweli napu'lige me'limeli nílige mué
alué ralámuli napu ekí me'ligá e'yéname ju,
'lige aminami napu ekí chibi olagá e'yéname ju
uché jaré ralámuli.
19 'Lige alué wa'lú re'obá Onorúgame nila 'ma i'puga ilíbaturu yochi alé
'pa rewagachi ilígame, 'lige alé pachá re'obachi bo'géturu alué gajoni 'we
najtékame napu gatélime ju alué rejté i'chibérigime napu osálige Moisesi alué
nulalí rejcholi. 'Lige 'la abé ená aniániéturu 'we ne'wíturu 'lige aminami
napurigá trompeta ka aníchaneturu, 'lige aminami re'óchaneturu jena wijchi-
moba 'lige aminami a'wágame nokáturu gawí, 'lige wa'lú u'kúturu rejsisi.

12

Jena ruwimela Juani etéligo bilé mukí wa'lú bochágame

1 Bilé mukí etiáturu ne 'pa rewagachi rayénali o'páchaga ilígame 'lige am-
inami rayénali si'púchaga, 'lige alé amoba mechá ajtígichi iligéturu, 'lige alé
amoba mo'ólachi makué oká so'pilí mochígeturu napurigá gorona neraga,
alué mukí pe bilé tétali ruwime kéréle churigá nimio a'kinana rawé.
2 'Lige alué mukí wa'lú rojpégame kéturu 'ma ranélimili ke 'lige asíriga e'wele
naláturu o'koka, 'máchigo ochérachi níligame u'tátiri towí.
3 'Lige bilé ajágame etéturu ne alé 'pa rewagachi napuyeri ochá, asíriga
wa'lú 'we sejtákame, 'lige gichao mo'égame kéturu alué ajágame, 'lige makué
a'wégame kéturu, 'lige gorona mo'kókame kéturu a'pili mo'ólachi.
4 'Lige wajsílate asíriga we'ká so'pilí rujsúnaturu 'pa rewagachi mochígame
amulí nasípasi neraga napu ekí mochige alé 'pa rewagachi, 'lige jékana wijchí
rujsúnaturu alué so'pilí, 'lige alé a'bemi nawáturu alué wa'lú ajágame napuyeri
ochá 'we chátiri alé alué mukí ajtígichi, pe abiéniko go'mea alué u'tátiri pe kulí
ochérasa.
5 'Lige ochératuru u'tátiri towí alué mukí ranala napu wa'lula nímili
nile napu'lige wa'lú ochérasa, suwábaga ralámuli nuleme jena wijchimoba

ejperégame. 'Lige bilé selá jiérote newárigime o'ká asimeli ju napu'lige wa'lula neraga asigá. 'Lige yati bujéruturu alué u'tátiri alué mukí, bilé santo ánjeli simíturu bujea 'lige 'ma o'tóturu Onorúgame ajtígichi alé wa'lú síachi alé 'pa rewagachi.

6 'Lige alué mukika, alué u'tátiri eyela, 'ma 'másituru mejkami tabilé ba'égichi, 'lige aminami nibilé rojégichi napu Onorúgame 'ma 'la listo a'rélige 'la suériga gatega napurigá alé ajchagá nesériwa alué mukí bilé mili oká siento aminá usánisa makué rawé (naosa makué na oká mechá).

7 'Lige wa'lú nakó o'winíturu alé 'pa rewagachi. Migeli anilime santo ánjeli, 'lige we'ká santo ánjeli Migeli gompaniérola alué gichao mo'égame chátiri tábiri saega nakóturu. 'Lige alué ajágame napuyeri ochá alué gichao mo'égame gompaniérola santo ánjeli abiena nakóturu alué Migeli gompaniérola saega,

8 'lige 'ma neyúrituru alué Migeli gompaniérola santo ánjeli 'lige 'ma mabúturu alé 'pa rewagáchika alué chátiri ajágame napuyeri ochá gichao mo'égame 'lige alué gompaniérola.

9 'Lige alué chátiri ajágame napuyeri ochá 'pa rewigáchika pátuturu alué napu pe sinowí nílige 'we 'ya, Riablo anilime ju 'lige Satanasi anilime ju, napu pe 'yégime ju suwábaga ralámuli jena wijchimoba ejperégame, 'ma pátuturu 'pa rewagáchika, 'ma gompaniérola 'yúriga.

10 'Lige ra'íchame akéturu ne alé 'pa rewagáchika asíriga a'wágame, regá anime:

—'Ma nawapa jena rewagachi alué napu bujémala alué chátiri 'nátili suwábaga ralámuli alé wijchimoba ejperégame, 'ma seba Onorúgame a'walila, jípesíka 'la a'wágame nulámalabá Onorúgame, 'lige abiena nulámala alué napu pale Onorúgame alé wijchimoba, napugiti 'ma alégana pátigime alué napu pe 'yégime ju alué Onorúgame oyérame ralámuli napurigá ramué, alué napu 'yégime ke alué Onorúgame oyérame senibí rawé 'lige rukomi.

11 Onorúgame oyérame 'ma neyúrile, napugiti Esukristo 'ma mukúligame alué ralámuli gu'íriga napurigá tabilé wa'lú resítiri alawégame nímala, tabilé majale suwiyame Onorúgame oyéraga.

12 'We ra'sálási 'emi jena rewagachi ejperégame. 'We resí ikimela suwábaga 'emi napu ejperé alé wijchimoba napugiti alué Riablo 'ma re'kíligame alemi 'emi ejperélachi 'we ayoga, napugiti machiame 'ma pe 'wemi 'ma tabilé umubamio 'emi 'yegia.

13 Napu'lige 'ma pásiga alué chátiri ajágame 'pa rewagáchika 'we ayole 'lige me'lísale alué mukí, alué napu ranele alué u'tá towí.

14 'Liko alué mukí a'wé a'nalá 'yáruturu napurigá i'nímala mejkami tabilé ba'wégachi nibilé rojégichi napurigá tabilé cha'piboa alué chátiri ajágamete napuyeri ochá, alé mejkami napu Onorúgame 'ma 'la listo a'rélige 'la suériga gatega napurigá alé asimela alué mukí naosa makué na oká mechá.

15 'Lige alué chátiri ajágame napuyeri ochá wa'lú ba'wí go'míturu chu'álachika alé guwánami alué mukí 'machi napurigá u'lísimala.

16 'Lige iligá alué we'eka wa'lú re'nale 'lige bajile alué ba'wí. Alué we'eka pe alué mukí gu'íriga 'sile ala'siá napurigá tabilé u'lísimala alué mukí.

17 Alésíko alué chátiri ajágame napuyeri ochá 'we ayóturu alué mukí 'yuga pecha sébaliga, 'lige simíturu alué mukí 'kúchila 'yuga nejkomia, alué mukí 'kúchila napu 'la oyérame ju pe Onorúgamecho, alué napu 'we 'la oyérame ju napu Esukristo ruwile.

18 'Lige alésíko alué wa'lú chátiri ajágame napuyeri ochá alé wa'lú ba'wí manígichi suweke chujkíbaturu.

13

Jena ruwimela Juani etéligo oká ajágame oparúgime

1 'Lige uché bilé ajágame etiáturu ne asíriga enátiri alé wa'lú ba'wí manígichika ma'chíname. 'Lige gichao mo'égame kéturu alué ajágame 'lige makué a'wégame, 'lige a'pili a'wálachi bilé gorona* chijtúligame ajchágame kéturu alué ajágame, 'lige osirúgime kéturu alé a'pílipi mo'ólachi, 'we chátiri ra'íchali ruwime, pe Onorúgame gawéliga.

2 Alué ajágame napu ne eté napuyeri bilé re'séwili kéturu, 'lige ronólaká napuyeri ojí ronola alieri ronégame kéturu, 'lige chu'álaka napuyeri mawiyá alieri chu'égame kéturu. 'Lige alué wa'lú chátiri ajágame napuyeri ochá wa'lula nulame newáturu alué ajágame napuyeri re'séwili.

3 'Lige alué bilé mo'ó alué ajágame mo'ola 'we jechárigame kéturu 'ma ra'págame 'lige ku sa'wíturu alué ajágame mo'ola, 'lige suwábaga ralámuli jena wijchimoba ejperégame aniéturu:

—'La chiena 'la ku 'la sa'wigá iki alué ajágame —aniéturu.

'Lige alué ralámuli 'we 'la oyératuru alué ajágame napurigá Onorúgame neraga,

4 'lige tánituru iwérali alué wa'lú chátiri ajágame napuyeri ochá napu wa'lula nulame newálige alué uché bilela ajágame napuyeri re'séwili («leopardo» anilime yolí ra'íchaga). Abiénachigó tánituru iwérali alué ajágame napuyeri re'séwili. 'Lige regá aniániéturu suwábaga alué ralámuli jena wijchimoba ejperégame:

—Tabilé 'wesi i'té aminá uché bilé aliena a'wágame napuyena a'wágame ju ye ajágame. Tabilé 'wesi i'té napurigá neyúrimala ye ajágame 'yuga nejkoga.

5 'Lige Onorúgame lisensia 'yáturu alué ajágame napuyeri re'séwili napurigá ra'ichámala ra'íchali 'we chátiri, pe Onorúgame gawéliga, 'we rióliga. 'Lige abiena lisensia 'yáturu napurigá nulámala jena wijchimoba naosa makué na oká mechá.

6 'Lige o'wínaturu ra'icha alué ajágame napuyeri re'séwili 'we chátiri ra'íchali, Onorúgame gawéliga, 'lige suwábaga napu mochí 'pa rewagachi gawéliga.

7 'Lige Onorúgame abiena lisensia 'yáturu napurigá nejkómala Onorúgame gompaniérola saega 'lige napurigá umérimala Onorúgame gompaniérola. Abiena Onorúgame ajcháturu wa'lula napurigá nulémala suwábaga chojkégame ralámuli napu ekí ejperé jena wijchimoba, alué napu se'winati ra'íchali ra'íchame ju a'pílipi chojkégame.

8 'Lige suwábaga ralámuli napu ekí tabilé uchuchárigame ju rewalá alué Bo'á Ranala nila apélichi, alué ralámuli 'we 'la oyérituru alué ajágame napuyeri re'séwili. Alué ralámuli Onorúgame oyérame alé apélichi uchule rewalá 'we 'ya ta'chó i'tégichi ye gawí. Alué Bo'á Ranala napu me'líliru, alué 'sile uchucha alué ralámuli rewalá.

9 'La akeme níriká, 'we 'la gepuwa ye ra'íchali.

10 Onorúgame elasa napurigá cha'piruga asimela bilé rió, alarigá nímala, 'lígechigó Onorúgame elasa napurigá siparínate ejchega me'liboa bilé rió,

* **13:1** Alué gorona pe ruyame nile wa'lula nulame neraga níligo alué ajágame.

alarigá nímala. Onorúgame oyérame ralámuli 'we 'la anachámili ju rekó alakié tabilé guwana wijchigá Onorúgame oyeria.
11 'Lige uchéchigo bilé chátiri ajágame etiáturu ne, alueka we'éreleka ma'chínaturu. Alueka oká u'kuchí a'wégame kéturu napuyeri bo'á ranala, 'lige 'we chátiri ra'íchame kéturu
12 'lige alueka nulalime kéturu alué uché bilela chátiri ajágamete, alué uché bilela ajágame napuyeri re'séwili, napu'lige napuíka uchuka. 'Lige alué a'wégame ajágame, asíriga e'wériga anéturu ralámuli jena wijchimoba ejperégame napurigá iwérali tánimala alué ajágame napuyeri re'séwili, alué napu sa'wigá ikigé mo'ola 'we ejelígame.
13 Abiena 'we 'la benégame kéturu i'kirú 'sika, 'la umébame kéturu na'í wijchiria 'pa rewagáchikana suwábaga ralámuli etériga.
14 Alarigá, asíriga 'la umébame kéturu ralámuli 'yegia jena wijchimoba ejperégame, pe na'í 'paka 'pa rewagáchikana. 'Lige pe alarigá 'yégali ruigá 'we 'la semáriga nuléturu ralámuli napurigá newámala bilé re'séwili a'chigóyéri napuyeri alué re'séwili ajágame ku sa'wígame.
15 'Lige alué a'wégame ajágame a'walí 'yáruturu napurigá ajánamala alué re'séwili tabilé ajágame pe newárigime. 'Liko ajánale 'lige ra'íchale alué pe newárigime re'séwili. 'Lige alué chátiri ajágame we'éraleka ma'chínagame nulele napurigá ralámuli tánimala iwérali alué ajágame pe newárigime. 'Lige nulele me'líniliga suwábaga ralámuli napu tabilé iwérali tánime nile alué re'séwili newárigime.
16 Aminami alué ajágame we'éraleka ma'chínagame nuláturu napurigá suwábaga ralámuli bawériwa wajtoná sekálachi o gowálachi kómá ye número usani siento na bakiá liá na usani (666), suwábaga ralámuli rekó 'we nígame ke, rekó tabilé nígame ke, rekó batroni ke, rekó pioni ke, suwábaga re'wániga.
17 Aminami bilé rió tabilé ujchágame nisa alué número napu ju usani siento na bakiá liá na usani (666),† tabilé nílamala lisensia napurigá ralinémala o napurigá ralimela.
18 'We 'la 'nátaga gepútékuru ye ra'íchali. 'We 'la benégame níriká tétiga, tétiwarú alué osilí bilé rió rewalá, ye número buinírubá usani siento na bakiá liá na usani (666) napurigá 'la námaka mochiwa.

14

Jena ruwimela Juani ruwíligo ralámuli Onorúgame oyérame wikaráligo

1 'Lige pe'tá nujubapi etiáturu ne alué u'tá Bo'á Ranala, alé rabó chujkugéturu Sioni anilichi rabó, 'lige bilé siento na naosa makué na naó mili (144,000) ralámuli mochígeturu alé napu alué u'tá Bo'á Ranala chujkugé, suwábaga alué ralámuli gowálachi osirúgime kéturu alué Bo'á Ranala rewalá 'lige alué Bo'á Ranala O'nola rewalá osirúgime kéturu gowálachi,
2 'lige akéturu ne bilé tábiri 'pa rewigáchikana napuyeri ba'wí iwégame 'mame 'lige abiena napuyeri a'wágame ra'name, 'lige we'ká arpa rabisíkime rabisime akéturu ne.
3 'Lige wikaráchaneturu alué we'ká ralámuli arpa rabisime, wiká nuebo, alé o'wemi jaga alé wa'lú sía ilígichi napu Onorúgame ajtime ju, alé napu alué naó ajágame uchuke, alé napu mochige alué bilé liá na naó e'wélala. 'Lige pe alué bilé siento aminá oká liá aminá naó mili ralámuli Onorúgamete buinárigame

† **13:17** Ye númeroka 666 pe alué a'wégame ajágame bawelá kéré.

alé chátiri bowechi e'yénachi, pe aluecho 'la beníturu alué wiká. Aminá uché jareka tabilé beníturu.
4 Suwábaga alué ralámuli napu 'la benile alué wiká, alueka tabilé umugí 'yuga okome nile napu tabilé a'boi 'yula nile. Alué we'ká ralámulika nile napu e'yéname nile alué u'tá Bo'á Ranala eyénachi. Alué we'ká rioka kéturu napu Onorúgame buyánale alé chátiri bowechi e'yénachi. Alué ralámulika nile napu bajchá buináliru napu'lige Onorúgame pe kulí siné buyánachi jaré ralámuli alé chátiri bowechi.
5 Alué ralámulika tabilé siné 'yégame nile, 'lige aminami tabilé siné cha nokagá e'yéname nile.

Jena ruwimela Juani ruwíligo bakiá santo ánjeli beníraligo suwábaga ralámuli

6 'Lige bilé santo ánjeli etiáturu ne re'pá 'máachi, Onorúgame nila ra'íchali o'kame, alué napu 'we 'la ma'chígime ruwime ju 'we 'la ko Onorúgame oyérilia senibí. Alué santo ánjelika o'ká 'máaturu alué ra'íchali suwábaga ralámuli benírimia alué ra'íchali jena wijchimoba ejperégame napu suwábaga chojkégame ralámuli napu ekí mochí jena wijchimoba, alué napu i'wani ra'íchali nígame ju a'pílipi chojkégame,
7 'lige regá anisia 'máaturu alué santo ánjeli:
—'La bijchiá 'la oyérawa Onorúgame, 'la niraga napugiti 'ma sébampá raweli napurigá Onorúgame gustisia olámala ralámuli, regá aniboa: «Bi'neli neyúriga wa'lú a'walí nígame ju Onorúgame.» 'Lige 'we 'la tániwa iwérali Onorúgame, alué napu 'sile newá rewagá, rayénali, mechá, so'pilí 'lige napu 'sile newá ye gawí 'lige wa'lú ba'wí, 'lige alué ba'wí napu ma'china bajíchimi.
8 'Lige uché bilé santo ánjeli ma'chínaturu alé 'pami, 'lige alueka aniéturu:
—'Ma tabilé 'wesi ralámuli i'tépá alé Babilonia rewégichi napu wa'lúlachi nile. Ralámuli alé we'ká riógichi Babilonia anilichi ejperégame asíriga cha nokagá ejperégame kéturu, we'ká umugí 'yuga okome kéturu, 'lige aminami riocho ka napuíka okome kéturu, 'lige suwábaga ralámuli we'kaná chojkégame jemi wijchimoba ejperégame a'chigóriga nokáturu, alé Babilonia o'wísale alué chátiri 'nátili.
9 'Lige uché bilé santo ánjeli ma'chínaturu alé 'pami, 'lige alueka aniéturu:
—Ralámuli napu ekí tani iwérali alué ajágame ba'wichika ma'chínigame napuyeri re'séwili, 'lige aminami alué re'séwili pe newárigime 'we tánisa iwérali, 'lige aminami elasa napurigá bawériwa sekálachi o gowálachi kómá,
10 aluéchigó 'ma oyérame kérélamala alué chátiri 'nátili, 'lige Onorúgame 'we ayómala alué ralámuli 'yuga, 'lige tabilé siné a'rémala gastigaria, 'lige aminami na'ite 'we rajtágamete gastigárimala 'we cha júkame na'ite. Alarigá gastigárimala Onorúgame alué ralámuli alué we'ká santo ánjeli etériga 'lige alué Bo'á Ranala etériga,*
11 'lige molí 'we cha júkame tabilé siné a'rémala moloa, rawemi 'lige rukomi. Tajsiné a'rémala ralámuli gastigaria, alué ralámuli napu 'we tánime ju iwérali alué chátiri ajágame napuyeri re'séwili, 'lige alué re'séwili pe newárigime, 'lige aminami alué ralámuli napu ekí ujchágame ju alué número usani siento na bakiá liá na usani (666) napu alué re'séwili bawelá kéré —regá aniéturu alué santo ánjeli.
12 'We 'la ma'chí nérélimala tabilé guwana rujsumio alué ralámuli 'la Onorúgame oyeria rekó chibi oliáe pe tabilé oyérame kóriká alué ajágame

* **14:10** Alué Bo'á Ranala alé nasipa ajtígame síachi chujkúgame pe Esukristo neraga kéré.

napuyeri re'séwili 'lige aminami tabilé tánime kóriká iwérali alué re'séwili pe newárigime, napu 'la sébali olame ju napu nulá Onorúgame 'lige napu tabilé siné a'reme ju oyeria Esusi. Alué ralámulika napu Onorúgame nulalila oyérame ju 'lige abiena 'we 'la oyérame ju Esusi, alueka wa'lú anachámili júkuru.

13 'Lige bilé ra'íchali akéturu ne alé 'pami ma'chí anime, regá anime:

—Osibóaká ra'íchali regá anime: 'We 'la semati raweli narémala alué ralámuli napu me'liboli ju Onorúgame oyérame kóriká. Bijchiá ju, 'ma 'la resíbamala, 'lige 'ma tabilé resí nílamala napugiti Onorúgame 'we 'la machigá ajtigame tabilé se'winá nokame níligo alué ralámuli.

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame o'tomeli ko bo'né gompaniérola gastigárimio alué cha nokame ralámuli

14 'Lige e'nénaturu ne alé 'pami rewagáchimi napu ma'chí anié alué ra'íchame 'lige etéturu ne bilé nolí rojsákame 'lige alé amoba nolichi ajtigéturu napuyeri bilé rió, alué napu ju Onorúgamete julárigame alué kárikéturu, 'lige bilé gorona mo'kókame kéturu 'órote newárigime, 'lige bilé 'osa ri'ligó sijkirela o'kame kéturu 'we olame.

15 'Lige uché bilé santo ánjeli etiáturu ne alé wa'lú re'obachi ma'chíname, alué wa'lú re'obá napu ju Onorúgame re'obala alé 'pa rewagachi ilígame 'lige regá aniéturu e'wele ra'íchaga alé nolichi amoba ajtígame:

—Yati sijkiboa alué ri'ligó, 'ma sébakuru 'wílime.

16 'Lige alué napu ajtigé alé nolichi amoba yati sijkáturu suwábaga alué ri'ligó, 'lige 'ma sijkiruga ilíbaturu.

17 'Lige uché bilé santo ánjeli ma'chínaturu alé 'pa rewagachi alé wa'lú re'obachi napu ju Onorúgame re'obala alé 'pa rewagachi ilígame. Alueka 'osa o'kame kéturu 'we olame.

18 'Lige bilé santo ánjeli napu alué mesa napu o'kuí e'kósilime repuka ilígame ma'chínaturu alé re'obachi pachaka 'lige anéturu e'wele ra'íchaga alué 'osa o'kame santo ánjeli:

—Yati rejpunawa alué 'uba 'ma wáligame jena wijchimoba.

19 'Lige alué santo ánjeli 'osa o'kame yati rejpúnaturu alué i'wilí ('uba), 'lige mochíbaturu suwábaga alué i'wilí bilena rejkolichi ba'wila ma'chí pamia. Yeka ruwime kéré Onorúgame ralámuli gastigárimio.

20 'Lige alué rejkolí mejká iligéturu tabilé riógichi, 'lige alé rejkolichi we'lisi re'kéreturu, napurigá oliame nile alué 'uba ba'wila ma'chí pa, 'lige pe elá ma'chínaturu alé rejkolíchika, tase alué 'uba ba'wila, 'lige wa'lú kéturu alué elá, rojkógame napu echilú bilé gawé chu'lá re'pá (bilé metro neraga rojkógame) 'lige we'límana bilé mili na usani siento estaria (oká siento na gi makuesa na usani kilómetro kéré).

15

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame júlaligo gichao santo ánjeli napurigá ralámuli gastigárimala

1 'Lige etiáturu ne alé 'pa rewagachi gichao santo ánjeli gichao gastigo o'kame, 'we enátiri gastigo. 'Ma pe aluecho nile alué gastigo napu ralámuli narémili nile, 'ma tabilé aminabi gastigárima olale Onorúgame alué ralámuli.

2 'Lige etiáturu néchigó wa'lú ba'wí napuyeri bigrio na'í na'lógame kéturu, 'lige alé suweke jágeturu alué ralámuli napu tabilé elile alué chátiri ajágame

napuyeri re'séwili napurigá ujchewa alué bawé alé sekálachi o gowálachi kómá, alué napu tabilé tánale iwérali alué ajágame napuyeri re'séwili, alué napu 'la bijchiá 'la Onorúgame oyérame nile. Alué ralámuli arpa o'ká jágeturu napu Onorúgame 'yálige.

3 'Lige alué ralámuli bilé wiká wikaráturu alué napu Moisesi wikarame nílige, napu Onorúgame 'yuga nóchame nile. Abiena alué wiká wikarame nílige alué Bo'á Ranala. Regá wikaráturu:
Mué Onorúgame, bi'neli neyúriga Wa'lula ju,
'we ra'sálagá mochiru
napugiti mueka 'ma 'yáligame wa'lú gastigo
alué 'we cha nokagá ejperégame ralámuli
'lige 'we 'la repume kame mué suwábaga ramué.
Mueka 'we 'la machí chieri ralámuli 'la gastigáritiká
'lige chieri tabilé gastigáritiká.
Mueka Wa'lula ju bochígimi jena wijchimoba nulame.
Mueka nuleme ju alué ralámuli 'la a'lala
'lige aminami alué tabilé a'lala.
4 ¿Chieri ralámuli tabilé nirámalawé mué Onorúgame,
'lige chieri tabilé 'la semáriga ra'ichámalawé mué olagá?
Aka péchigo muecho kago bi'neli neyúriga
'la bijchiá Onorúgame.
Suwábaga chojkégame ralámuli
napu ekí ejperé jena wijchimoba,
sebámala napu mué ajtí iwérali tánimia mué,
napugiti mueka 'la sébali oláligime napurigá 'símili nílige.

5 'Lige pe'tá nujubapi etiáturu ne i'púriga ilíbago alué chiní alé re'obachi pachá chujkúgame, napu bo'í alué gajoni alué rejté mochígame napu osale Moisesi alué makué nulalí rejcholi.

6 'Lige alé pachá re'obáchika buiníturu alué gichao santo ánjeli napu o'kame ke alué gichao gastigo. 'We o'tosákame o'páchigime kéturu alué santo ánjeli, 'lige asíriga bi'wígame 'lige rapame, 'lige 'órote newárigime wasíbalaga e'yénigituru sulachipo bo'ígime wasíbala.

7 'Lige bilé alué ajágame alé a'bé alué wa'lú sía ilígichi chujkule 'yáturu alué a'pílipi santo ánjeli bilé bejtoli 'órote newárigime bochí manígime alué i'wilí* ba'wila rekútume, alué 'uba ba'wila pee rekútume napu ruwime kéréle pe alué gastigo níligo napu ralámuli narémili nile. Onorúgame alarigá elale, alué Onorúgame napu nabí asimeli ju.

8 'Lige alé re'obachi 'ma bochí ilíbaturu molí. Alué molika ruyame nile alé asáligo alué Onorúgame wa'lú a'walí niga, 'lige tabilé 'wesi gayénaturu alé re'obachi pachami mo'yá napusí alué gichao santo ánjeli 'ma 'la sébali olasa alué gichao gastigo 'we resítiri.

16

Jena ruwimela Juani ruwíligo gichao santo ánjeli nulérime ko napurigá gastigárimala ralámuli cha nokame

1 'Lige ra'íchame akéturu ne alé re'obáchika pachaka, regá nuléritu alué santo ánjeli:

* **15:7** E'nesi glosario «vino».

—Yati simawa 'emi gichao santo ánjeli 'lige go'liawa alué 'uba ba'wila alé wijchimoba, alué 'uba ba'wila alé gichao bejtólichi manígime.

2 'Lige bilé santo ánjeli go'líturu alué i'wilí ba'wila rekútume alé bejtólichi manígime 'pákana rewagáchikana, 'lige suwábaga alué ralámuli napu ujchágame ke ye número usani siento na bakiá liá na usani (666) 'ma wejchénaturu sa'pachí amoba, alué ralámuli napu oyérame ke re'séwili newárigime. 'Lige bijí usani santo ánjeli rokárikéturu napurigá 'pákana go'linámala alué i'wilí ba'wila rekútume.

3 'Lige uché bilé santo ánjeli go'líturu alué i'wilí ba'wila alé bejtólichi manígime, alueka alé wa'lú ba'wí ilígichi go'líturu, 'lige alué ba'wika 'ma elá gayénaturu, chókame elá napuyeri mukúgame elalá 'we enátiri 'lige re'wániga ajágame alé wa'lú ba'wí ilígichi ejperégame 'ma suwíturu. 'Lige bijí maligi santo ánjeli rokárikéturu napurigá 'pákana go'liámala alué i'wilí ba'wila rekútume.

4 'Lige uché bilé santo ánjeli go'líturu alué i'wilí ba'wila rekútume alé bejtólichi manígime, alueka bochígimi e'wele bakóchimi go'líwituru 'lige bajíchimi. 'Lige alué ba'wí bochígimi bajichi manígime 'lige bakochi ename 'ma elá gayénaturu.

5 'Lige akéturu ne bilé santo ánjeli ra'íchachi, alué santo ánjeli ba'wí repume, regá anéturu Onorúgame:

—Muérigo Onorúgame, mué napu bi'neli bi'lepi Onorúgame ju, mué napu 'yasi Onorúgame nile 'lige napu jipe Onorúgame ju, 'we 'la sébali olá mué gastigaria alué cha nokame ralámuli.

6 Alué cha nokame ralámuli 'ma me'ale mué oyérame ralámuli 'ya ejperégame, 'lige mué nila ra'íchali benírame ralámuli mueka, alekeri 'ma elá newákuru ba'wí napurigá alué elá bajímala, 'we 'la ju alarigá olá mué alué ralámuli.

7 'Lige akéturu ne ra'íchame alé re'obachi pachaka anime, alé mésachika ma'chíname napu e'kósilime ke alué o'kuí, regá aniéturu:

—Mué Onorúgame Wa'lula Nulame, mueka 'la sébali olá gastigaria alué cha nokame ralámuli.

8 'Lige uché bilé santo ánjeli go'líturu i'wilí ba'wila rekútume, alueka alé rayénalichi amoba go'líturu alué i'wilí ba'wila rekútume, 'lige alué rayénali asíriga rajtágame rayénaturu amulí ta'mé anachárume.

9 'Lige ralámuli 'we rajtáliga, 'we ayoga, asíriga cha aniá mochígituru Onorúgame olagá. Abirigáchigo tabilé a'rétigo cha noká ralámuli jena wijchimoba mochígame 'we cha nokame. Alésíko bijí bakiá santo ánjeli rokárikéturu napurigá go'liámala i'wilí ba'wila rekútume.

10 'Lige uché bilé santo ánjeli go'líturu alué i'wilí ba'wila rekútume alé wa'lú síachi napu chujkume ke alué chátiri ajágame napuyeri re'séwili. Alué ajágame ka pe alé asagá nuleme nile alué ralámuli bo'né gompaniérola. 'Lige 'ma chóniga ilíbaturu bochígimi napu nulame ke alué chátiri ajágame. 'Lige suwábaga ralámuli alué chátiri ajágame oyérame 'ma asíriga resí níliturú noli 'ma inalá i'kiga jágeturu o'koka.

11 'Liko alué ralámuli asíriga chátiri ra'íchaturu Onorúgame olagá, 'we enáníliga o'koka wejchagónite nayuka, abirigáchigo tabilé a'rétigo alué ralámuli cha noká. Alésíko bijí oká santo ánjeli rokárikéturu napurigá go'liámala alué i'wilí ba'wila rekútume.

12 'Lige uché bilé santo ánjeli go'líturu alué i'wilí ba'wila rekútume alé wa'lú bakochi Euprate anilichi, 'lige 'ma wakíbaturu ba'wí alé bakochi ename, napurigá alé bakóchika simáromala alué e'wélala e'sélikame rey napu ejperégame nile napu rayénali ma'chíname ju.

13 'Lige etiáturu ne bakiá alawá buyame. Bilé alué alawá ma'chínaturu alué chátiri ajágame chu'álachika napuyeri wa'lú ochá, 'lige uché bilé alué alawá ma'chínaturu alué chátiri ajágame napuyeri re'séwili chu'álachika. 'Lige uché bilé alué alawá ma'chínaturu alué napuyeri bo'á a'wégame ajágame chu'álachika, alué ajágame napuyeri bo'á a'wégame napu regá anime nile: «Neka ruwime ju napu Onorúgame ané ne'chí.›› 'Lige napuyeri remó kéturu alué bakiá alawá.

14 Alué alawaka pe alué u'kuchípala Remónisi alawala nile 'we semá nokame kéturu pe ralámuli 'yégime, 'lige simíbaturu napubumia suwábaga alué e'sélikame rey bochígimi jena wijchimoba ejperégame napurigá nakómala. A'lige rawé Onorúgame gastigárimala alué ralámuli 'we cha nokame, alué napu ju bi'neli neyúriga Wa'lula.

15 «Yati nawámala ne tabilé buwechi 'emi ne'chí», aní alué Esukristo. «'We 'la semati raweli narémala alué napu 'we 'la 'nata ajtí. Alué napu 'la mochiga ajtí o'pacha napurigá tabilé 'yeri ma'chínamala pachaka galíraleka, alueka tabilé chijúniga ma'chínamala», alarigá aní Esukristo.

16 'Liko alué alawá 'ma napubúturu alué e'wélala e'sélikame rey bilena Armajeroni rewégichi ebreo ra'íchaga. Alésíko bijí bilé santo ánjeli rokárikéturu napurigá go'liámala alué i'wilí ba'wila rekútume.

17 'Lige uché bilé santo ánjeli go'líturu alué i'wilí ba'wila rekútume alé 'pami ekáralimi, 'lige bilé ra'íchali ma'chínaturu alé 'pa rewagachi ilígame re'obáchika pachaka alué wa'lú sía ilígichika, alué sía napu ajtime ju Onorúgame, regá anime kéturu alué ra'íchali:

—'Ma 'la sébali júpá, pe ekipi gastigo náomala ne.

18 'Lige ne'wíturu, 'lige a'wágame re'óturu alé 'pa rewagachi, 'lige asíriga enáriga nokáturu gawí. Tabilé siné aliena a'wágame nokigéturu ye gawí, pe a'lígecho.

19 Alé we'ká riógichi Babilonia rewégichi bakiná neraga gajúturu alué gawí nokagá, 'lige aminami uché jarénami we'ká riógichi 'ma gajunúturuchigó suwábaga galí. 'Lige Onorúgame senibí 'la nélegá eyénale gastigárimia alué Babilonia ejperégame ralámuli, 'lige 'ma gastigárituru asíriga a'wágame.

20 'Lige suwábaga gawí alé nasipa ba'wichí 'ma ba'wichí jágame go'nágana bokuíturu alué gawí nokachi, 'lige suwábaga rabó 'ma gajunúturu, 'lige e'wele gawítiri re'pá jágame 'ma gajunúturu.

21 'Lige asíriga e'wele rejsisi u'kúturu, oká liá kilo neraga bejtégame a'pílipi rejsisi, 'lige we'ká ralámuli 'ma suwíturu alué rejsísite me'chósiga. 'Lige ralámuli 'we chátiri ra'íchali ra'íchaturu Onorúgame olagá, napugiti Onorúgame e'wele rejsisi u'kíriligame.

17

Jena ruwimela Juani ruwíligo napu etéligo napu'lige santo ánjeli bayérale 'mi mejká jami wakígachi

1 Alué napu gichao santo ánjeli nílige alué bejtoli o'kame, 'lige bilé nawáturu napu ne iligé, 'lige ne'chí bayérituru regá anigá:

—Nabá napu ajtí alué mukí we'ká rió 'yuga gojchime napu ajtí alé we'kaná bajichi amoba,*
2 napu 'yuga okole alué e'wélala e'sélikame rey jena wijchimoba mochígame,
'lige abiena ralámuli jena wijchimoba mochígame a'chigóriga nokale alué
e'wélala e'sélikame rey etega alué mukí e'néname, 'ma korúlechigó ralámuli
uché jaré umugí 'yuga okókime. Nabá alé, 'lige etérimala ne chiena a'wágame
gastigárimio ne alué mukí.
3 'Lige neka Onorúgame Alawálate 'yáruturu napurigá simela ne santo
ánjeli 'yuga. 'Liko santo ánjelika bayérituru ne'chí jami wakígachi tabilé
rojégichi nibilé ba'égichi. 'Lige alemi o'tosuga ne, etiáturu ne bilé mukí bilé
chátiri ajágame aségame. Asíriga chátiri kéturu alué ajágame, 'we sejtákame.
'Lige osirúgime kéturu bochígimi alué ajágame, regá anime: «Onorúgame
bi'neli neyúriga Wa'lula ju, Onorúgame ralámuli buyáname alé chátiri bowechi
e'yénigime», alarigá anime osirúgime kéturu. Alué osilika pe Onorúgame
gawélime kéturu. 'Lige alué ajágame gichao mo'égame kéturu 'lige makué
a'wégame kéturu.
4 'Lige alué mukí 'we siyókame si'púchigame kéturu 'lige 'we sejtákame
o'páchame kéturu. 'Lige alué mukí 'we semátiri we'lá ujchágame kéturu, 'órote
newárigime, 'lige golókame kéturu u'kuchí rejté ajkabóligame 'we najteme 'lige
'we semati, 'lige aminami alué 'we najteme 'lige 'we semati rejté uchúkame
kéturu alué si'pucha bochígimi.† 'Lige o'kame kéturu bilé bejtoli sekachí
suwábaga chátiri tábiri ajchágame kéturu alué bejtoli napu ekí nóchiga oyame
nílige alué mukí.
5 'Lige osirúgime kéturu alué mukí gowálachi, napu ralámuli tabilé námale.
Regá anime osirúgime kéturu: «Babilonia pe eyela ju alué uché jaré umugí
we'ká rió 'yuga okome, 'lige alué eyela chojkile bajchá suwábaga alué chátiri
nocha.»
6 'Lige etiáturu ne alué mukí rekulí ajtigó ralámuli Onorúgame oyérame
elalá bajiga, alué ralámuli napu Onorúgame nóchali nochámili nílige. Alué
mukí me'ale alué ralámuli napu tabilé guwana rujsume nile Esusi oyériga.
Napu'lige alué mukí etesa, láturu ne 'we majaga: «¿Chieri júché alué mukí alué
chátiri ajágame aséganti?»
7 'Lige alué santo ánjelika anéturu ne'chí:
—¿Tabilé machí mué tachiri ruwime ka alué mukí 'lige alué ajágame 'we
enátiri alué gichao mo'égame 'lige makué a'wégame? Ne 'la ruwimela.
8 Alué ajágameka napu mué etele 'yako ajágame kéturu 'lige jípeko 'ma tabilé
ajágame júkuru, 'lige 'ma pe u'kabi rawé rokáré 'lékiri rejkolíchiri ma'chínimia
napu 'we rojkógame ju tabilé siné sebárume. Napu'lige ma'chínasaká,
Onorúgameka ku 'légana pámala 'ma mojánaga. 'Lige alésíko 'ma tabilé
siné ajánamala alué ajágame napu eté mué. 'Lige alué ralámuli napu bijí
ejperélamala jena wijchimoba napu tabilé ujcháliru rewalá alé Onorúgame
nila apélichi, alué ralámulika lámala alué ajágame etega: «¿Churigá 'la
moyénaleché 'lékiri alué ajágame?» Alalámala alué ajágame etega napu ajágame
nile, 'lige napu 'ma me'líliru, 'lige napu ku ajánamala. Ye ralámuli tabilé
machí Onorúgame 'la machí cholamia alué ajágame wamí ku 'légana pámala
mojánaga.

* **17:1** Siné kachi «mukí» aniáká pe Babilonia olagá aníligo alué Juani, napu abé nile alé Euprate rewégichi bakó bo'ígichi. Babilonia anilíchika we'ká riógichi nile. † **17:4** Yolí ra'íchagaká «perla» anilime ju alué rejté.

9 › 'We benégame nísaká 'nátaga, pe regá ju: Alué gichao mo'oka pe ruwime kérékuru alué gichao rabó napu ajtí alué mukí. 'Lige abiena ruwime kéré alué gichao e'wélala e'sélikame.
10 'Lige alué maligi e'wélala 'ma suwile, 'lige bilé bijí wa'lula selígame rey ju, 'lige napu'lige alué napu bijí ajtí wa'lula selígame rey neraga mukusá, uchéchigo bilé asibámala wa'lula selígame rey neraga. 'Lige alueka pe'wera asimela wa'lula neraga.
11 'Lige alué ajágame 'we enátiri napu 'yako ajágame nílige napu aségame ke alué mukí, alué ajágame napu jipe 'ma tabilé bejté, alué ku asibámala pe nujubami alué uché bilela selígame rey mukusá, alué ajágame 'we enátiri 'ma siné wa'lula nílige abé 'ya, 'lige 'ma a'tabemi mojánaga pápua Onorúgamete, 'lige alésíko 'ma tabilé ajánamala.‡
12 › Alué makué a'waka pe ruwime kéré alué makué e'sélikame rey napu mochíbimili ju i'libeko, makué rió napu tabilé 'cho e'wélala ju, 'lige napu'lige 'ma mochíbasa e'sélikame neraga pe bi'lepi 'ora nulámala a'pílipi alué makué e'sélikame.
13 'Lige a'pílipi alué e'wélala e'sélikameka rey 'la nerámala napurigá wa'lula nímala alué ajágame 'we enátiri.
14 Alué e'sélikame 'lige alué ajágame 'we enátiri alué Bo'á Ranala 'yuga nakómala, 'lige alué Bo'á Ranala neyúrimala, alué Bo'á Ranala kame bi'neli neyúriga Wa'lula jena wijchimoba. 'Lige alué Bo'á Ranala oyérame Onorúgamete bayérigame ju 'lige wanápurigame 'lige 'we 'la sébali olame ju napurigá nulá Bo'á Ranala.
15 'Lige aminami regá anéturu alué santo ánjeli ne'chí:
—Alué ba'wí napu amoba ajtí alué mukí we'ká rió 'yuga gojchime, alué ba'wí pe ruwime kéré we'ká ralámuli ichúrimi gawichí ejperégame, jaré se'winátiri ra'íchame.
16 'Lige alué ajágame 'lige alué makué a'wá napu eté mué aleké enátiri ajágame mo'ólachi jágame, 'we ayómala alué inílame mukí 'yuga, alué mukí we'ká rió 'yuga gojchime, 'ma bujémala o'páchala, 'lige 'ma ojtónaga uchúmala o'maka go'yá alué mukí sa'pala, 'lige 'ma e'kósimala alué mukí sa'pala rasírigame.
17 Bo'né Onorúgame rekile 'nátili napurigá alué makué e'wélala e'sélikame rey 'la nerámala napurigá wa'lula nímala alué ajágame 'we enátiri napurigá alué makué e'wélala e'sélikame rey nuleme nímala. Napu'lige 'ma wa'lula asibasa alué ajágame 'we enátiri, Onorúgame tabilé che olámala yati ka, napusí sébali olasa napu anílige Onorúgame, a'lige kulí gastigárimala alué makué e'wélala e'sélikame 'lige alué ajágame 'we enátiri.
18 Alué mukí napu mué etele, alueka pe ruwime kéré bilé we'ká riógachi§ napu ju wa'lúlachi we'kaná gawichí nuleme.

18

Jena ruwimela Juani ruwíligo 'ma suwábaga gajúligo galí alé we'ká riógachi Babilonia anilichi

1 Pe a'lige yati uchéchigo bilé santo ánjeli etiáturu ne 'pa rewagáchikana re'kíname. Alué santo ánjeli 'la nígame kéturu lisensia napurigá nulámala.

‡ **17:11** Pe gichao nile alué e'wélala e'sélikame, pe iligá bilé osá asíbale wa'lula selígame rey neraga.

§ **17:18** Jaré mayé Roma anilichi níligo, 'lige jaréchigo mayé Babilonia anilichi níligo.

Asíriga rapame kéturu, nobi túbaga ilíbaturu 'we 'la ma'chigá bochígimi jena wijchimoba alué santo ánjeli re'kínachi.
2 'Lige asíriga e'wele ra'íchaturu, regá aniéturu:
—'Ma suwábaga gajule galí alé we'ká riógichi Babilonia anilichi, alé napu 'we machirume nile. Jípeko pe alué remónisi u'kuchípala ejperé, abiena pe alué e'karúgame chátiri tábiri alawá, 'lige alué chátiri ajágame napurigá wilú, so'pichí, 'lige utugulu.*
3 Suwábaga chojkégame ralámuli napu jena wijchimoba ejperé 'ma oyérale alué chátiri 'nátili alé Babilonia o'wísigime 'nátili 'lige suwábaga alué e'wélala e'sélikame rey okole umugí 'yuga tabilé a'boi ujubila, 'lige alué ralámuli napu nígame ju e'wele tienta, alueka 'we yati 'we nígame gayénale pe alué ralinega napugiti alué mukí najkíligame 'we najteme.
4 'Lige uchéchigo siné akéturu ne ra'íchanti alé 'pami rewagachi napu pe Onorúgame kéréle alué ra'íchame, regá anichaneturu:
—Suwábaga 'emi napu ekí ne'chí oyérame ju 'ma buyásiwa alé we'ká riógichi napurigá tabilé oyéramala 'emi alué chátiri 'nátili alé Babilonia o'wísigime 'nátili 'lige napurigá tabilé narémala 'emi alué gastigo napu Onorúgame julámala.
5 Ralámuli alé we'ká riógichi mochígame ka asíriga wa'lú resitiri raweli nígame ju, 'lige Onorúgame 'we 'la machí, 'lige a'wágame gastigárimala.
6 Ralámuli alé we'ká riógichi mochígame asíriga resí oláturu 'emi, 'emi abéchigo resí olawa.
7 Alué ralámuli alé Babilonia ejperégame 'we nígame e'karúgame 'we gawélime nile uché jaré ralámuli olagá alekeri 'we wejpisópua, napugiti alué ralámuli regá 'nata mochígime: «Ramueka 'we 'la nígame niru, 'lige suwábaga ralámuli nuleme niru, 'lige tabilé siné seweka mochiwa ramué, peka napurigá bilé mukí gunámakame.»
8 Alekeri bilé rawé si'népiriga alué alé Babilonia ejperégame ralámuli wa'lú gastigo narémala, 'we suwimela ralámuli, 'we seweka mochímala, 'lige gurúlamala go'ame 'lige e'kósiwili ju suwábaga galí, napugiti Onorúgameka cha wa'lú a'walí nígame kame, alué napu nígame ju lisensia napurigá gastigárimala alué ralámuli.
9 Napu'lige alué e'wélala e'sélikame rey jena wijchimoba mochígime napu gompaniérola ju alué Babilonia anilichi mochígame, napu oyérame ju alué Babilonia anilichi mochígame, napu oyérame ju alué chátiri 'nátili alé Babilonia o'wísigime 'nátili, napu'lige etea wa'lú molochi suwábaga alué galí rajínaga 'ma nalámala 'lige 'we sewémala.
10 Jena wijchimóbami panápuri mochiga o'weti jábamala majaga, alarigá gastigárichi Onorúgame alué ralámuli Babilonia mochígame 'lige regá animela ralámuli:
—Resí ikígurubá ralámuli alé Babilonia ejperégame, alé we'ká riógachi napu ke wa'lúlachi. 'Lige yati neraga asíriga wa'lú gastigo sébakuru alué ralámuli gastigárilime.
11 'Lige alué ralámuli e'karúgame ralineme bochígimi wijchimoba mochígame 'ma nalámala tabilé 'wesi i'télimempá alué e'karúgame tábiri ralame alé Babilonia rewégichi ejperégame 'lige 'we seweka mochímala alakichi,

* **18:2** Alué ralámuli israelita níriká 'we chátiri nile alué wilú, 'lige alué sopichí, 'lige alué utugulu.

12 alué 'oro ralineme, 'lige plata, 'lige alué rejté 'we semátiri 'lige 'we najteme, 'lige u'kuchí rejté ajkabóligame 'we najteme napu perla anilime ju yolí ra'íchaga 'lige chiní asíriga jino «lino» anilime 'we najteme, 'lige alué chiní ojchilígime siyókame 'lige alué chiní sera anilime, 'lige alué chiní 'we sejtákame, 'lige igú 'we semá júkame, 'lige alué elepante ramalate newárigime, alué we'lí ramé, 'lige suwábaga tábiri igute newárigime 'lige brónsete newárigime, 'lige jiérote newárigime, 'lige alué mármola anilime rejtete newárigime. 'Ma pecha i'télimala, alekeri 'ma nalámala alué ralámuli. 'Lige suwábaga tábiri go'ame 'lige semá júkame 'ma tabilé i'télimalachigó

13 napurigá alué kanela, 'lige alué e'karúgame tábiri 'we semá júkame go'ame ajchilime, 'lige o'kuí, 'lige ba'wí 'we semá júkame, 'lige alué i'wilí ba'wila rekútame, 'lige alué aseite gisáriga go'yame, 'lige ri'ligó, 'lige ri'ligó rusurúgame, 'lige bulito, 'lige bo'á, 'lige gawétiri, 'lige kareta gawete banírilime, 'lige ralámuli ralinélime.

14 'Lige alué e'karúgame ralineme ralámuli bochígimi wijchimóbami mochígame animela:

—'Ma tabilé ni alué ralámuli alué e'karúgame tábiri napu 'we galeme ke a'boi, 'lige suwábaga napu nígame ke.

15 Alué ralineme ralámuli bochígimi wijchimoba mochígame napu 'we nígame gayénale alué e'karúgame ralinega 'we najtegachi, bochígimi wijchimóbami mochiga o'weti jábamala 'we majaga alarigá gastigárichi Onorúgame alué ralámuli, 'lige 'we nalámala 'lige 'we sewémala,

16 'lige regá animela:

—Resí ikígurubá ralámuli alé we'ká riógichi ejperégame. Alué ralámuli alé ejperégame 'we nígame kéturu o'pacha «lino» chiní 'we jino newárigime o'pachátame kéturu alué 'we semátiri o'pacha. 'Lige aminami 'we nígame kéturu o'pacha alué ojchilígime siyókame chinite newárigime. 'Lige aminami 'we nígame kéturu o'pacha sejtákame chinite newárigime 'lige o'pachátame kéturu alué o'pacha. 'Lige 'we nígame kéturu e'karúgame tábiri 'órote newárigime alué u'kuchí karena goloka e'yénilime, we'látiri 'lige e'karúgame alieti tábiri napu uneme nile alué ralámuli. 'Lige 'we nígame kéturu alué u'kuchí ajkabóligame rejté 'we najteme perla anilime.†

17 Resí ikígurubá, pe yati neraga 'ma suwábaga rajínakuru suwábaga alakí tábiri 'we najteme 'lige aminami suwábaga alué galítiri 'lige suwábaga tábiri napu ekí tábiri nígame ke alué ralámuli.

'Lige suwábaga alué e'wélala alué barko o'tome, suwábaga alué bárkochi e'yénigime, suwábaga alué bárkochi nóchame, 'lige suwábaga alué barko nígame napu nocháríme nile alué barko enomí meka, o'weti jábamala alué molí etega, suwábaga alué galí rajame molila etega.

18 'Lige animela:

—¿Kochiena uché bilena jágame képá aliena 'la semátiri galí napuyeri alé we'ká riógichi jágame galí?

19 'Lige we'é bi'wígame ajchémala a'bopi mo'ola 'we seweka,‡ 'lige regá animela:

† **18:16** 'Lige 'we nígame kéturu uché jaré u'kuchí rejté 'we najteme napu ujcheme ke alué ralámuli alué o'pacha 'lige napu ujchame ke mo'ochimi. ‡ **18:19** Alarigá nokame nile alué ralámuli 'we seweka mochiga.

—Resí ikíkurubá ralámuli alé we'ká riógichi ejperégame, suwábaga ralámuli napu ekí nígame ke barko asíriga nígame gayénale, alué bárkochi a'pagá ralinega tábiri 'lige pe'wera kachi 'ma rajínakuru suwábaga tábiri 'ma galítiri.

Abiena akéturu néchigó re'pá rewagachi ra'íchame, alarigá anime:

20 —Suwábaga 'emi napu ekí me'líliru Onorúgame nila ra'íchali benírame kóriká, 'lige nulame kóriká Onorúgame nila nóchali, 'lige suwábaga napu me'líliru napu ruyame nile napu Onorúgame anélige napu jipe rewagachi mochí, 'we ra'sálagá mochiwa napugiti Onorúgame 'ma gastigárimpá alué ralámuli Babilonia ejperégame.

21 'Lige bilé santo ánjeli 'we a'wágame o'wínaturu bilé wa'lú rejté napuchilú alué rejté rusume, 'lige pasáturu alé wa'lú ba'wí ilígichi, 'lige tané ikiá kíbaturu alué wa'lú rejté alé ba'wichí, 'lige aniéturu alué santo ánjeli:

—Yeka ruwime kéré Onorúgame 'ma gajunamio suwábaga alué galí alé we'ká riógichi jágame 'lige 'ma tabilé siné uché jamio we'ká galí alé Babilonia rewégichi, nibilé pe bilé galí.

22 'Ma tabilé siné ma'chí animela alué arpa alemi Babilonia rewégichi, nibilé wikarame, nibilé alué baká buchame 'we semátiri 'lige alué trompeta buchame 'we semátiri, nibilé 'wesi mochímala nóchame 'we jebénigame nóchaga, nibilé ma'chí animela rusume,

23 pe chóniga ilimela rukó alemi, 'lige 'ma tabilé ma'chí animela alué rabisime napurigá nokame ke ralámuli bilé piesta newalichi, napu'lige wa'lú piesta newá newika, napugiti alué ralineme napu nile alé we'ká riógichi alé we'ká riógichi mochígame pe chigoga e'yéname níligame 'lige sujkumuga.

24 Alé ejperégame ralámuli chojkila gite me'lílirigame we'ká ralámuli jena wijchimoba ejperégame napu Onorúgame nila ra'íchali benírime nile 'lige alué uché jaréchigó 'we 'la niraga Onorúgame oyérame ralámuli. 'Lige aminami we'ká uché jaré ralámuli me'líliru alé.

19

1 'Lige pe yati alué santo ánjeli suwénasa ra'icha, asíriga a'wágame ra'íchame akéturu ne 'pa rewagáchika, we'ká ralámuli regá anime:

¡Onorúgame júkuru ralámuli a'kabámana jáwame!
Onorúgame bi'neli Wa'lula ju,
napu bi'neli neyúriga wa'lú a'walí nígame ju,
2 'lige tabilé gastigáriga a'reme ju ralámuli cha nokame,
alueka 'la bijchiá 'la gastigárime ju ralámuli tase pe a'rigá,
alekeri 'ma wa'lú gastigo 'yale alué mukí
we'ká rió 'yuga gojchime,*
napugiti alué mukí chojkila níligame.
'Ma a'chigóriga nokame ju ralámuli
jena wijchimoba ejperégame.
Alué mukí chojkila gite
we'ká ralámuli suwile jena wijchimoba ejperégame
Onorúgame oyérame,
alekeri Onorúgame 'ma me'ale alué mukí.

* **19:2** We'ká rió 'yuga gojchime aniáká Juani, pe ruigá anime kéréle 'we resíriga ejperégame níligo alué ralámuli Babilonia ejperégame, 'we chátiri 'nátaga, cha nokagá járome, chigoga pe 'yégali benírigа ralámuli, 'lige aminami uché jaré rió 'yuga okome níligo alué umugí tabilé 'la a'boi gunala, 'lige riótiri uché jaré umugí 'yuga okome níligo tase 'la a'boi jubila.

3 'Lige uchéchigo siné a'wágame ra'icháchineturu alé 'pa rewagáchika, regá:
—¡Bi'neli neyúriga Wa'lula ju Onorúgame! 'Lige 'ma rajáturu alué mukí 'lige wa'lú molóturu, tabilé siné a'rémala moloa.
4 'Lige alué bilé liá na naó e'wélala 'lige alué naó ajágame i'kilí chojkóbaka uchúpaturu wijchí, 'lige regá aniéturu:
—¡Alarigá ju! ¡Onorúgame bi'neli Wa'lula ju, napu bi'neli neyúriga wa'lú a'walí nígame ju!
5 'Lige ra'íchame akéturu ne alé wa'lú síachika napu alé nasipa ilígame ju, regá aníchaneturu:
Regá anesi alué Onorúgame ramué O'nola:
«Mué Onorúgame, mueka asíriga 'la repume ju ramué.»
Alarigá anewa 'emi suwábaga napu e'wélala ju nulame
'lige pe nóchame.

Jena ruwimela Juani ruwíligo newímili ko Bo'á Ranala

6 'Lige akéturu ne ralámuli rolókame ra'íchame, pe wa'lú ba'wí 'manti kaniéturu 'we najkáturume. E'wele re'ókame ra'icháshinituru. Alué ralámuli pe regá anime ke aniéturu:
¡Onorúgame bi'neli Wa'lula ju,
jena wijchimoba nulame!
7 'We 'la ganíliga mochísiga 'la képá,
asíriga 'la ganíliga ra'íchaga Onorúgame olagá,
'la Onorúgame néléa,
'máchigo sébigame piesta
napurigá newímala alué Bo'á Ranala.
Alué mukí napu newímili ju
'ma 'la listo ajtí newimia.
8 Alué mukika asíriga 'la rojsákame o'pacha 'yáliru
alué «lino» chinite newárigime, 'we rojsákame,
'we 'la bi'wígame napu ruwime kéré
'la bi'wígame alawégame ko
alué ralámuli napu o'pachátame ju alué o'pacha.
9 'Lige alué santo ánjeli napu bejtoli o'kame ke anéturu ne'chí:
—Osibóaká napu ne ruwimela: «Ralámuli bayérigame ka napurigá sebámala alé piéstachi napu newímala alué Esukristo, asíriga 'la ra'sálagá mochí.»
'Lige aminami aniéturuchigó:
—Ye ra'íchali ju napu Onorúgame ra'íchale, tabilé 'yégali ruwime ra'íchali.
10 'Liko chojkóbisiga ilíbaturu ne alé o'wemi 'we 'la niraga napurigá bilé wa'lula. 'Lige alué santo ánjelika anéturu ne'chí:
—¡Tase chojkóbapua o'weka ne ilígichi napugiti neka pe nóchame kame Onorúgame nochálilachi pe a'chigóriga napurigá mué 'lige napurigá uché jaré 'la oyérame Onorúgame 'lige napu 'la e'wame ju napu nulale Esusi! 'Mi a'minami 'nalina 'la chojkóbaka iliboa napu ajtí Onorúgame. Alué Esukristo ra'ichálila 'we 'la gu'írime kame ralámuli. Ne ra'ichálila tabilé najté.

Jena ruwimela Juani etéligo bilé gawé rosákame ma'chíname 'pa rewagáchika

11 'Lige rewigá etiáturu ne i'púriga ilígame, 'lige bilé gawé rojsákame ma'chínaturu alé rewagáchika, 'lige alué bilé rió napu alué gawé aségame ke «Sébali Olame» anélime kéturu, 'lige aminami «Tabilé Siné 'Yégili Ruwime»

anélimechigó 'lige napu'lige ralámuli gastigaria 'la sébali gastigárime napuchilú gastigáritikáré, 'lige napu'lige nejkoa ta'mé rasigá iníliga nejkome nile ralámuli gastigáriga.

12 'Lige busílaka napuyeri na'í kéturu, 'lige gorona mo'kókame kéturu 'órote newárigime, 'lige bilé rewá ujchágame kéturu gorá napu pe bo'neka 'la machime nile tachiri rewalá níliga alué rewá.

13 'Lige we'lí o'páchigime kéturu 'we elégame. 'Lige alué rioka regá rewégame kéturu: «Onorúgame Ra'ichálila».

14 'Lige alué gawé enágichi guwánami we'ká sontalo e'yénigituru 'pa rewagachi mochígame, 'lige asíriga jino o'pacha o'páchigime kéturu «lino» anilime chiní 'we najteme 'we o'tosákame, 'we bi'wígame, 'lige gawé o'tosákame aségame kéturu.

15 'Lige alué rió gawé aségame chu'álachika ma'china 'siéturu asíriga olame siparina, resí olamia suwábaga we'kaná chojkégame gawichí mochígame ralámuli napu ekí mochí jena wijchimoba. 'Lige 'we a'wágame nulémala alué ralámuli tabilé majaga, bilé selate nulámala jiérote newárigime. Ye rió gawé aségame 'we a'wágame re'kémala i'wilí ba'wila ma'chí pamia. Yeka ruwime ju Onorúgame 'we a'wágame gastigárimala, Onorúgame napu bi'neli neyúriga Wa'lula ju.

16 'Lige alé o'páchichi 'lige gajsílachi osirúgime kéturu regá anime: «Bi'neli neyúriga Wa'lula suwábaga ralámuli me'tagá.»†

17 'Lige bilé santo ánjeli etiáturu ne, alé rayénalichi iligéturu, 'lige a'wágame sináká bayéturu suwábaga wilú napu ekí i'niga oyame ju 'pami, regá anigá bayéturu:

—Jeka simasi, napurigá go'mela 'emi napu Onorúgame nejímala.

18 'Émika alué chátiri ralámuli sa'pala go'meli ju tabilé nirame ju Onorúgame napu e'wélala e'sélikame rey sa'pala 'lige aminami e'wélala sontalo sa'pala, 'lige aminami alué u'kuchípala sontalo sa'pala, 'lige aminami alué nakólichi o'towame gawé sa'pala 'ma alué asagá e'yénigime 'yúriga, suwábaga ralámuli sa'pala tabilé oyérame Onorúgame rekó batroni ke 'lige aminami alué batrónila 'yuga nóchame sa'pala, 'lige alué e'wele o'chérame ralámuli sa'pala 'ma u'kuchítiri 'yúriga sa'pala go'meli ju 'emi.

19 'Lige etéturu ne alué ajágame 'we enátiri‡ gichao mo'égame 'lige makué a'wégame, 'lige aminami alué e'wélala e'sélikame rey 'ma 'la 'yuga jágame alué sontalo a'boi gompaniérola alué rojsákame gawé aségame saega nakomia 'lige alué gompaniérola saega nakomia.

20 'Lige alué enátiri ajágame 'ma cha'pirúturu, alué gichao mo'égame 'lige makué a'wégame, 'ma alué 'yúriga regá anime: «Neka ruwime ju napu ané Onorúgame ne'chí», napu 'we 'la benégame ke i'kirú 'sika, na'í wijchíriga 'pa rewagáchika, napu alarigá asíriga 'la umébale ralámuli 'yegia napurigá elámala ujchilichi alué ye número usani siento na bakiá liá na usani (666) 'lige napu 'la yati chojkóbaka jábale o'wemi alé napu chujkule alué ajágame pe rejtete newárigime. 'Liko alué chátiri ajágame 'lige alué 'yégali ra'íchali ruwime 'ma na'ichí lúluru asupre rajá ilígichi abijí ajágame kachi.§

21 'Lige alué e'wélala e'sélikame rey 'lige alué sontalo a'boi gompaniérola napu nakómili ke alué rojsákame gawé aségame gompaniérola saega, 'ma

† **19:16** Yolí ra'íchagaká «Rey de reyes y Señor de señores» anime chujkú. ‡ **19:19** E'nesi 13:1-2.

§ **19:20** Asúpreka rejté ju sawarógame, 'lige napu'lige rajá asíriga rajtágame rajame ju 'lige 'we enájúkame ju.

me'líruturu alué siparínate napu ma'china 'sié alué rojsákame gawé aségame chu'álachika. 'Lige suwábaga wilú asíriga o'pasáturu, wa'lú go'áturu napusí tabilé gayena aminabi go'yá.

20

Jena ruwimela Juani ruwíligo alué Remónisi bilé mili bamí ajcháriligo buluruga

1 'Lige bilé santo ánjeli etiáturu ne rewigáchikana re'kíname, 'lige a'wépala o'kame kéturu yochi i'púlime alé rejkolichi i'púlime napu 'we enárikáchi ju 'we rojkógichi, 'lige abiena karena o'kame kéturu.

2 'Lige alué santo ánjeli cha'píturu alué chátiri ajágame napuyeri ochá, alué chátiri ajágame pe sinowí nílige napu jena wijchimoba asálige 'we 'ya napu'lige newáliru ye gawí napu pe Remónisi ju napu abiena Satanasi anilime ju. 'Lige alué santo ánjeli 'ma buléturu alué chátiri ajágame napuyeri ochá bilé mili bamí ajcháturu bulugá,*

3 'lige 'ma pasáturu alé rejkolichi napu 'we enárikáchi ju 'we rojkógichi, 'lige 'ma 'yérituru yochi, 'lige 'we 'la suériga na'chúchiga ujchéturu bilé tábiri alé yochi machináliga pala i'púligo alé yochi. Alé pasáturu napurigá tabilé aminabi 'yégamala suwábaga we'kaná chojkégame gawichí mochígame ralámuli bilé mili bamí. A'kinana bilé mili bamisá alégana rejkolichi 'we enárikáchi 'ma ku su'panáwili kéturu alué karena 'lige i'púwili kéturu napurigá ma'chínamala pe'wera.

4 'Lige etiáturu ne e'wele sía napu mochime ju e'wélala, 'lige alé síachi mochígeturu alué e'wélala ralámuli lisensia 'yárigame napurigá nulámala. 'Lige etiáturu ne suwígame ralámuli, alué ralámuli napu me'líliru gujtala rejpúniga Esusi oyérame kóriká 'lige aminami benírigа e'yéname kóriká Onorúgame nila ra'íchali, napu tabilé tánime nile iwérali alué ajágame gichao mo'égame napu pe newárigime nile a'chigóyeri napuyeri alué ajágame asíriga enátiri gichao mo'égame. Alué ralámuli tabilé elale napurigá ujchewa gorá nibilé sekachimi alué número usani siento na bakiá liá na usani (666). 'Lige etiáturu ne ku ajánigo alué suwígame napu me'líliru, 'lige bilé mili bamí gu'íriturú alué ralámuli ku ajánasa alué Esusi napurigá nulá Esusi.

5 'Lige uché jaré we'ká ralámuli suwígame napu jena wijchimoba bi'tigé ichúrimi, alueka tabilé ajánaturu a'lige rawé, ajánaturu bilé mili bamí kachi.

6 Asíriga 'la semati raweli narémala alué napu me'líliru gujtala rejpúniga napu ku ajánale napu wanápale Onorúgame napurigá 'la Onorúgame oyérame nímala napurigá Onorúgame najkí 'lige tabilé uché suwimela. Alué ralámulika Onorúgame nila nóchali nígame nímala, aminami alué Kristo nila nóchali, alakí bamí, bilé mili bamí.

Jena ruwimela Juani ruwíligo Onorúgame 'ma umériligo Remónisi

7 Napu'lige suwibasa alué bilé mili bamí, 'ma ku su'panáwili ju alué Satanasi 'lige 'ma ku ma'chínamala alé re'lé rejkolíchika 'we rojkógichi,

8 'lige ma'chínasa 'yégimala suwábaga ralámuli jena wijchimoba ejperégame Onorúgame saíla napu Gog ejperégame ralámuli ju 'lige Magog ejperégame, 'lige asíriga we'ká sontalo napabúmala nakomia Onorúgame oyérame ralámuli saega.

---

* **20:2** E'nesi glosario «Satanás».

9 'Lige bochígimi wijchimoba mochígame napuíchituru alué sontalo,
'lige noligá jábaturu napu mochige alué ralámuli Onorúgame oyérame
napu Onorúgame 'we na'temá. 'Lige Onorúgameka pasáturu na'í alé 'pa
rewagáchikana, 'lige 'ma rajáturu suwábaga alué sontalo, Onorúgame oyérame
ralámuli saíla.
10 'Lige alué Riablo napu alué asíriga we'ká sontalo 'yégilige, 'ma pátuturu
na'ichí asupre rajá ilígachi asíriga rajtágichi, abalé napu lúluru alué enátiri
ajágame gichao mo'égame 'lige alué 'yégali ra'íchali ruwime. Alé mochímala 'we
resí nilia senibí rawé 'lige rukomi.

Jena ruwimela Juani etéligo bilé wa'lú sía rosákame napu Onorúgame ajtime ju

11 'Lige bilé wa'lú sía rojsákame etiáturu ne, alué sía napu Onorúgame ajtime
ju, 'lige alé ajtigéturu Onorúgame. 'Lige 'ma tané ikíturu ye gawí, 'lige so'pilítiri,
rayénalitiri, mechátiri.
12 'Lige etiáturu ne ralámuli suwígame, o'chérame 'lige ejtemali, 'ma ku
mochísale 'lige alé o'wemi neraga jágeturu napu iligé alué wa'lú sía, 'lige
'ma ra'laga mochíbaturu alué apeli kabika gatélime. Abiena alué uché bilé
apeli ra'laga asíbaturu napu ralámuli rewalá uchúkame ke, alué ralámuli napu
Onorúgame 'yuga ejperélimili ke senibí alé rewagachi. 'Lige bo'né Onorúgame
'ma gastigárituru napu ekí 'we cha nokálige napu'lige ajagá mochiga, napugiti
bo'né Onorúgame ujcháligame alé apélichi napu ekí tábiri cha nokagá e'yénale
alué ralámuli. 'Lige tabilé gastigáruturu alué napu 'we 'la oyérale Onorúgame.
13 'Lige suwábaga napu ekí suwile ba'wichí 'ma buyáturu 'lige alé o'wemi
neraga jábaturu napu iligé alué wa'lú sía. Aminami alué suwígame ichúrimi
bi'tígame 'ma buiníturuchigó 'lige alé o'wemi neraga jábaturu napu iligé alué
wa'lú sía, 'lige bo'né Onorúgame gastigárituru napu ekí cha nokálige napu'lige
ajagá mochiga, napugiti bo'né Onorúgame ujcháligame alé apélichi napu ekí
cha nokagá e'yénale alué ralámuli. 'Lige tabilé gastigárituru alué napu tabilé
cha nokale napu'lige ajagá mochiga.
14 'Ma tabilé suwile ralámuli, pecha i'téliga koche simámala alué suwígame.†
15 'Lige apiépiri rió rewalá tabilé chujkusáká alé Onorúgame nila apélichi
napu uchúkame ju ralámuli Onorúgame oyérame rewalá, 'liko pápili ju alé
na'ichí 'we rajtágichi asupre rajachi.

21

Jena ruwimela Juani etéligo gawí nuebo

1 'Lige etiáturu ne 'ma 'la se'winárigа ilígame rewagachi napu mochime ke
so'pilí 'lige mechá 'lige rayénali. 'Lige etiáturu ne 'ma tané ikigó alué gawí
bajchá ajtígame 'lige uché bilé ma'chínaturu 'we 'la se'winátiri, nuebo. 'Ma
tabilé manígime kéturu wa'lú ba'wí alué gawí.
2 'Lige etiáturu ne re'kínasia enágichi alé gawichí we'ká riógichi Nuebo
Rusaleni anilichi, Onorúgamete julárile alué we'ká riógichi Rusaleni
rewégame. Alué we'ká riógichi Rusaleni rewégame 'we 'la semátiri kéturu
napuyeri bilé mukí newímili.
3 'Lige asíriga e'wele ra'íchame akéturu ne alé wa'lú sía ilígichi neraga. Regá
aníchaneturu:

† **20:14** Yolí ra'íchaga «La muerte y Hades fueron tirados en el lago de fuego.»

—Jípeko Onorúgame asimela ralámuli 'yuga bejtega, 'lige alué ralámulika alué Onorúgame 'kúchila nímala.
4 Onorúgame 'símala alué ralámuli sewélila bujea, 'lige 'ma tabilé suwimeli ju, 'lige 'ma tabilé 'wesi nalámala resí níliga, napugiti 'ma tabilé nerúlimempá seweli, 'ma 'we se'winárigа nímala.
5 'Lige alé síachi ajtígame napu Onorúgame ke, regá aniéturu:
—Jípesíko 'we se'winárigа nímala.
'Lige aminami anéturu ne'chí:
—'La osibóaká napu ruwimela ne napugiti 'la bijchiá kame napu ne ruwimela.
6 'Lige regá aniéturu:
—'Ma 'la sébali olá ne. Ne júkuru napu o'wínale suwábaga nóchali 'lige ne júkuru napu gayénale suwábaga nóchali. 'Lige alué napu balama mochí, ne 'yámala alué ba'wí alé bajichi 'we semárikáchi manígime ma'chíname napurigá bajímala, 'lige tabilé tábiri gobláliga.
7 Ralámuli napu ekí umero alué Riablo, 'la 'yámala ne suwábaga napu ne 'yánili: semati raweli, 'lige alésíko 'we 'la repúmala ne alué ralámuli, 'lige 'la ne 'kúchila nímala.
8 Suwábaga alué ralámuli napu majá ne'chí oyéraga, 'ma 'lúmala ne alé na'ichí 'we rajtágichi asupre rajachi. 'Lige alué ralámuli napu 'ma a'rele ne'chí oyeria, 'lige alué ralámuli napu apiépiri umugí 'yuga okoka e'yéname ju tabilé 'la a'boi upila, napu 'we tánime ju iwérali alué e'karúgame tábiri pe newárigime, 'lige alué napu me'agá e'yéname ju uché jaré ralámuli, 'lige alué sujkurúgame ralámuli, 'lige alué ralámuli riocho ka okome ju, suwábaga alué ralámuli 'ma 'lúmala ne alé na'ichí.

Jena ruwimela Juani etéligo alué Nuebo Rusaleni

9 'Lige nawáturu bilé santo ánjeli alé ne ilígichi alué usani santo ánjeli gompaniérola, napu o'ká jage alué gichao gastigo bejtólichi ajchagá, 'lige regá anéturu ne'chí:
—Nabá, etéramala ne mué alué mukí napu newímili ju alué Bo'á Ranala 'yuga.
10 'Lige alué santo ánjeli o'tóturu ne'chí alawala bilena rabó 'we re'pá, 'lige alé iligá etéruturu ne rewagáchikana enágame alué gawí we'ká riógachi Rusaleni anilime gawichí we'ká riógichi napu ejperégame ju alué ralámuli 'we 'la oyérame Onorúgame.
11 'Lige alé we'ká riógichi 'we ra'ósiga iligéturu Onorúgame a'walila gite. Ra'ósaga iligéturu napurigá bilé rejté rekóchili bi'wígame napurigá bilé bigrio.
12 'Lige alué we'ká riógichi napu re'kínasia enegé rewagáchikana, wa'lú tegótigame kéturu naó chijtógame, 'lige makué oká yógame kéturu alué tegoli, 'lige a'pílipi yochi bilé santo ánjeli iligéturu. 'Lige a'pílipi yochi osirúgime kéturu bilé rewá alué makué okaná chojkégame ralámuli israelita rewalá.*
13 Alé napu rayénali chíbame ke be'á be'lí bakiná yochi kéturu, 'lige alemi neraga napu rayénali bokuíme ju alí bakiná yochi kéturuchigó, 'lige gaónaka neraga bakiná yochi kéturuchigó, 'lige gituna neraga bakiná yochi kéturuchigó.

* **21:12** Alué makué oká ralámuli israelita, alueka Akobo 'kúchila nílekuru, rewaláká: Rubeni anilime nile bilé, 'lige bilé Simeoni, 'lige bilé Lebí, 'lige bilé Jurá, 'lige bilé Isakari, 'lige bilé Sabuloni, 'lige bilé Rani, 'lige bilé Neptalí, 'lige bilé Gari, 'lige bilé Aseri, 'lige bilé José, 'lige bilé Benjamini. E'nesi Ezequiel 48:30-34.

14 Makué oká rejté e'wele mochígame kéturu alué tegoli kulí chojkiálachi. 'Lige alé a'pílipi rejtechi osirúgime kéturu bilé rió rewalá, alué makué oká rió napu alué Bo'á Ranala† 'yuga nóchame nile 'ya napu'lige bijí jena ajtígichi.
15 Alué santo ánjeli napu ne 'yuga ra'icha iligé bilé tábiri 'órote newárigime o'kame kéturu napuyeri gujsí, alekete tétimia alué tegoli naó chijtógame alé we'ká riógachi noligá suweke ilígame tegoli, 'lige tétimia alé yochi.
16 Alué wa'lú tegoli naó chijtógame kéturu, re'lege suweke noligá makué miná oká mili estaria kéturu (napu ju oká mili na oká siento kilómetro kéturu), 'lige o'wétiri rewiná naógana chijtochi abechigó lakí makué miná oká mili estaria kéturuchigó (napu ju oká mili na oká siento kilómetro).
17 'Lige bilé siento miná naosa makué miná naó chitogá (napu ju usánisa makué na naó metro) ra'lágame kéturu alué tegoli 'we re'pá ilígame. Alué napu santo ánjeli tétame nile 'lige ralámuli pe aba aluete tétame nile.
18 Alué naó chijtógame tególika, rejté jaspe anilime 'we semati alekete tegótigame kéturu, 'lige alué we'ká galika 'órote newárigime kéturu. 'Lige asíriga 'la na'tawika ma'chígime kéturu alé 'órochi napurigá ba'wí asíriga 'la ma'chígime, 'lige 'we 'la re'wame kéturu alué 'oro napurigá bigrio.
19 'Lige alué makué oká i'weli rejté alé re'lege bi'tígame napu alué rejté ro'agá tegótigame ke alué wa'lú tegoli we'ká e'karúgame rejté na'chucharigame kéturu 'we semati. Alué bajchá bo'ígime rejté jaspe anilime rejté uchúkame kéturu amoba 'we semátiri rejté. 'Lige abé nujubá bo'ígime rejteka sapiro anilime rejté uchúkame kéturu amoba 'we semátiri rejté. 'Lige abé nujubá bo'ígime rejteka ágate anilime rejté uchúkame kéturu amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé nujubá bo'ígime rejteka meralta anilime rejté uchúkame kéturu amoba 'we semátiri rejté.
20 'Lige abé nujubá bo'ígime rejteka 'ónise anilime rejté uchúkame kéturu amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé nujubá bo'ígime rejteka kornalina anilime rejté uchúkame kéturu amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé nujubá bo'ígime rejteka krisólito anilime rejté uchúkame kéturu amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé nujubá bo'ígime rejteka berilo anilime rejté uchúkame kéturu amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé nujubá bo'ígime rejteka topasi anilime rejté uchúkame kéturu amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé nujubá bo'ígime rejteka krisopasa anilime rejté uchúkame kéturu amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé nujubá bo'ígime rejteka jasinto anilime rejté uchúkame kéturu amoba 'we semátiri rejté, 'lige abé nujubá bo'ígime rejteka amatista anilime rejté uchúkame kéturu amoba 'we semátiri rejté.‡
21 Alué makué oká yochi makué oká perla kéturu. A'pílipi yochi bilé rejté pérlate newárigime kéturu. 'Lige alé nasipa we'ká riógichi bilé bowé bo'ígime kéturu 'órote newárigime 'lige napuyeri bigrio kéturu.
22 'Lige tabilé 'wesi re'obá i'tégeturu alé we'ká riógichi, napugiti Onorúgame asáligame alemi alué napu bi'neli neyúriga wa'lula ju, 'lige aminami alué Bo'á Ranala napu Esukristo ju.
23 Alé we'ká riógachi tabilé rokáré rayénali nibilé mechátiri napurigá 'la ma'chílamala napugiti bo'né Onorúgame gite 'la ra'ósiga iligame, 'lige aminami alué Bo'á Ranala gite 'la ma'chigá iligame, napugiti alemi ajtigame Onorúgame 'lige abiena alué Bo'á Ranala.

† **21:14** Bo'á Ranala aniáká pe Esusi anime ke anile alué Juani. ‡ **21:20** Ye rejteka 'we semati ju, jaré i'siyókame ju, jaré e'serákame ju, jaré u'lákame ju, jaré ojchilírigime ju.

24 Suwábaga we'kaná chojkégame ralámuli jena wijchimoba mochígame napu ekí Onorúgame oyérame asíriga 'la ganíliga e'yénamala alué ra'ósilite. 'Lige suwábaga e'wélala e'sélikame rey napu ekí jena wijchimoba mochímala 'lige animela:

—Onorúgame bi'neli neyúriga wa'lú a'walí nígame ju.

25 Tajsiné 'yériga ilimela alé we'ká riógichi bochígimi yochi, napugiti pecha chonámempá alé we'ká riógichi.§

26 'Lige suwábaga we'kaná chojkégame ralámuli jena wijchimoba mochígame animela:

—Suwábaga tábiri napu ekí niga mochiru, pe Onorúgame nila kéré.

27 Alé we'ká riógichi tabilé sebámala alué chátiri 'nátili, nibilé mo'imela alué ralámuli 'we cha nokame. Pe alué ralámuli 'la mo'imela napu 'la uchuchárigame ju rewalá alé alué Bo'á Ranala nila apélichi.

22

1 'Lige alué santo ánjeli rewíruturu ne'chí wa'lú ba'wí ename, 'we bi'wígame ba'wí napu Onorúgame a'walila ju. Alué ba'wí alé wa'lú síachika ma'china iligéturu, alué sía napu alué Bo'á Ranala ajtime ju napu Onorúgame kéré.

2 Alé napu bo'í alué bowé, alé we'ká riógachi nasípatu bo'ígime, alé a'naguka jágeturu alué rojá napu nabí mechachí rakeme ke.* Alué rojaka wa'lú a'walí nígame nile napurigá ramué bi'lepi 'nátaga mochiwa Onorúgame 'yuga. 'Lige alué rojá sawálaka asíriga 'la kéturu napurigá 'yowa alué suwábaga we'kaná chojkégame ralámuli napu ekí jena wijchimoba mochí,

3 'lige pe abisibi 'ma tabilé aminabi gastigárimala Onorúgame alué ralámuli alé Rusaleni ejperégame, 'lige alué wa'lú sía alé ilimela, alué sía napu alué Bo'á Ranala ajtime ju, alué Bo'á Ranala napu Onorúgame kéré, 'lige alué ralámuli alé we'ká riógichi 'we semárikáchi ejperégame 'we 'la e'wámala napu nulámala Onorúgame,

4 'lige alué ralámuli 'we 'la etémala Onorúgame alé o'wemi jaga, 'lige Onorúgame rewalá ujchágame nímala gorá alué ralámuli.

5 'Ma tabilé siné chonámala alé Rusaleni we'ká riógichi, 'lige tabilé resí nílamala rayénali 'lige uché bilé tábiri rajame napurigá ma'chílamala napugiti bo'né Onorúgame gite 'la ra'ósiga ilimémpá, 'lige alué ralámuli alé mochígame senibí napuíka nulámala Onorúgame 'yuga.

Jena ruwimela Juani ruwíligo pe'wemi uché ku nawamio Esukristo

6 'Lige regá anéturu ne'chí alué santo ánjeli:

—Ye ra'íchalika tabilé 'yégali ruwime ju, 'we 'la semátiri ra'íchali ruwime ju. Alué Wa'lula Onorúgame napu 'we 'la ruyeme ju alué ralámuli napu ruwime ju napu ané Onorúgame, alué júlalekuru santo ánjeli napurigá etérimala alué Onorúgame nila nóchame chukimeo pe 'wemi.

7 'Lige regá aniéturu alué Esukristo:

—'We 'la 'nátaga mochiwa. Pe 'wemi uché ku nawámala ne. Asíriga ganíliga mochímala alué ralámuli napu ekí 'la bijchígime ju ye ra'íchali napurigá osiruga chujkú jena ye apélichi, alué ra'íchali napu ruwime ju chukió jipe 'lige chukimeo pe 'wemi.

---

§ **21:25** 'We 'ya alé Rusaleni 'lige napu ekiná we'ká riógichi, napu'lige 'ma chónachi alí 'ma 'yérime nile alí bochígimi yochi alé e'wele tegoli jágichi. * **22:2** Jaré ralámuli aní alué rojá siné rakega makué oká chojkégame se'winati rakeme níligo. Siné kachi we'ká jáligeréko ye rojá.

8 Ne Juani 'we 'la etiáturu ne napu etériru ne'chí 'lige 'we 'la akéturu
ne 'lige akisá ne alé a'bé alué santo ánjeli ronólachimi neraga chojkóbaka
chujkíbaturu ne alué santo ánjeli, alué santo ánjeli napu etériri ne'chí chukió
jena wijchimoba, 'lige regá anéturu ne:
—Mueka 'la wa'lú a'walí nígame ju.
9 'Lige alué santo ánjelika regá aniéturu:
—Tase ala'sípua 'lige tase alarigá anewa ne'chí, napugiti neka pe nóchame
kame napu nulá Onorúgame, pe a'chigóriga napurigá mué, 'lige napurigá
alué ralámuli Onorúgame nila ra'íchali benírame ralámuli, 'lige napurigá alué
ralámuli napu 'la e'wame ju napurigá aní ye osilí jena apélichi. 'La regá anewa
alué Onorúgame 'we 'la oyériga: ‹‹Mué Wa'lula Onorúgame, mueka bi'neli
neyúriga wa'lú a'walí nígame ju.››
10 'Lige aminami regá anéturu ne'chí alué santo ánjeli:
—Tase ku kabípua ye apeli napu ruwime ju chukimeo pe 'wemi, 'lige tase
ujchewa alué selá, 'máchigo amulí sébame raweli napu'lige Onorúgame sébali
olámili ju napurigá aní jena ye apélichi.
11 Alué ralámuli napu 'we cha nokagá járome ju, alueka peba 'la nokogá
járomala, 'lige alué chátiri 'nátili 'nátaga e'yéname ka, alueka pe alarigá
ejtebímala, 'lige alué ralámuli 'la tabilé cha nokame ka, alueka 'la abichilubi
tabilé cha nokagá e'yénasa 'la képá, 'lige alué napu wanápurigame ju
Onorúgamete napurigá nochámala Onorúgamecho nila nóchalichi, alueka
abichilubi tabilé guwana rujsusa 'la képá.
12 'Lige regá aniéturu Esukristo:
—'We 'la 'nátaga mochiwa, pe 'wemi uché ku nawámala ne 'lige listo
nawámala ne gastigárimia alué cha nokame ralámuli napu ekí cha nokale, 'lige
'ma listo nawámala ne gu'írimia alué 'la tabilé cha nokágame ralámuli.
13 Neka 'yasi ajtígame ju ta'chó newá ye gawí, 'lige i'libeko 'ma suwibasa
ye gawí abichilubi bejtélamala ne. Neka suwábaga newáturu, alekeri
gastigárimala ne alué cha nokame ralámuli 'lige aminami tabilé gastigárimala
ne alué tabilé cha nokágame ralámuli.
14 › 'We ganíliga mochí alué ralámuli napu 'la suériga ichome ju a'boi
o'páchala† alé we'ká riógichi mo'imea Rusaleni rewégichi, go'mea alué rojá
rakala alé nasipa we'ká riógichi ilígame, Onorúgame a'walila naremia.
15 'Lige alué ralámuli 'we cha nokame ka ma'chige ejtebímala, tabilé eliwa
napurigá alé we'ká riógachi mo'imela, alué napu ju sujkurúgame, alué napu
pe riocho ka okome ju napuíka, 'lige umugicho ka okome napuíka, 'lige
apiépiri rió 'yuga okome umugí tabilé a'boi gunala 'lige alué apiépiri umugí
'yuga okome rió tase 'la a'boi jubila, 'lige aminami alué ralámuli pe me'agá
e'yéname uché jaré ralámuli, 'lige alué ralámuli napu 'we tánime ju iwérali
e'karúgame tábiri pe newárigime, 'lige alué napu 'we ejebénigame ju ralámuli
'yégiga.
16 › Ne Esusi júlaturu bilé santo ánjeli napurigá ruyémala suwábaga alué
ra'íchali suwábaga 'emi we'kaná chojkégame Onorúgame oyérame. Neka Rabí
rijimala ju, alué 'we 'ya ajtígame, 'lige alué so'pilí ju ne napu ma'chíname ju
'paka be'á be'lí che'lachi.‡

† **22:14** A'boi o'páchala ichome aniáká pe «alué 'la sébali olame napu Onorúgame nulá», aniame kéré.
‡ **22:16** Esusi napu'lige aniá «Rabí rijimala ju ne», 'lige napu'lige aniá «so'pilí be'á be'lí ma'chíname» aniá, pe «ralámuli buyáname alé resítiri bowechi» aniame ke anile.

17 'Lige alué Onorúgame Alawala 'lige ralámuli Onorúgame oyérame, alué tárigame Onorúgamete napurigá bilé mukí tárigame, regá aní:
—Jeka nawasa 'la képá Esusi.
'Lige ralámuli napu ekí aké ye ra'íchali napu osá ne abiena regá anisá 'la képáchigó:
—Jeka nawasa 'la képá Esusi.
Suwábaga ralámuli napu ekí balámime ju, jeka jsisá 'la képá bajimia alué ba'wí napu ma'china alé wa'lú sía ilígichika tabilé tábiri gobláliga, abiena alué napu ekí bajínilime ju alué ba'wí alé wa'lú síachika ma'chínigame, jeka jsisá 'la képá.

18 Neka Juani 'we 'la ruyé suwábaga alué ralámuli napu ekí 'la aké ye ra'íchali napu osiruga chujkú jena ye apélichi, ra'íchali napu ruwime ju chukiá jipe 'lige chukimeo pe 'wemi, regá ruyé ne: Bilé ralámuli se'winárigа ujchasa ye ra'íchali napu ne osá, Onorúgame wa'lú gastigo 'yámala, alué gastigo napu ruwí ye apélichi.
19 'Lige bilé ralámuli bujesa ra'íchali ye apélichi chujkúgame napu ruwime ju chukió jipe 'lige chukimeo i'libékimi, Onorúgameka 'ma tabilé elímala napurigá go'mela alué rojá rakala napu ilí alé nasipa we'ká riógichi napu ju Onorúgame a'walila, 'lige aminami 'ma tabilé elímala Onorúgame napurigá mo'imela alé we'ká riógichi Rusaleni rewégichi.
20 Alué Esusi napu ruwí suwábaga ye ra'íchali, regá aní:
—Pe yati ku nawama olá ne.
'Lige ne Juánika aní:
—¡Alarigá júpá, yati ku nawawa mué Wa'lula Esusi!
21 Esukristo 'we 'la gu'írisa 'la képá 'emi ralámuli Onorúgame oyérame.
Pe ikí képá ye ra'íchali. Wa'lú cheliérabá.